SCHOLIA SIUE DILUCIDATIONES ERUDITISSIMAE IN LATINOS PLEROSQUE HISTORIAE...

Marcello Donati, Federico Donati, Giovanni Battista Coccini

Digitized by Google

9
J-F
21

7
7 I
4

M

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

X 6
E
33

~~46 E 5~~

9.-5.F.21.

M
717

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE III
A

SCHOLIA
SIVE
DILVCIDATIONES
ERVDITISSIMAE
IN LATINOS PLEROSQVE
Hiſtoriæ Romanæ Scriptores

Quorum nomina verſa pagina oſtendet.

MARCELLO DONATO
PONZANI COMITE,
Et Sancti Stephani Equite Commendatario, Authore.

Cum Indice rerum Memorabilium.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

Bibliothecæ Secr. Colli: Rom: Soc. Jesu

Ex legato Illmi Cocini

VENETIIS, M D C IIII.

Apud Iuntas.

Nomina Scriptorum in quos Scholia
Author conſcripſit.

In Titum Liuium.
In Cornelium Tacitum.
In C. Suetonium Tranquillum.
In Ammianum Marcellinum.
In Iulium Capitolinum.
In Ælium Lampridium.
In Trebellium Pollionem.
In Flauium Vopiſcum.
In Ælium Spartianum.
In Vulcatium Gallicanum.

Digitized by Google

Sereniſsimis

FRANCISCO, FERDINANDO, ATQ. VINCENTIO

Mantuę, & Montis Ferrati Principibus.

Federicus Donatus humillimus eorum ſeruus, ſalutem, atque perpetuam precatur felicitatem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IN Ampliſsimi Principes, Marcelli Donati Ponzani Comitis, Dilucidationum Hiſtoricarum Opus, quod ſtudijs veſtris dicatum ipſe pręlo cudendũ tradiderat, ſed improuiſa morte correptus, cuſsũ videre nõ potuit. Ego, licet illi quarto agnationis gradu cõiunctus, ſumma tamen eiuſdem in me munificentia, & paterna affectione vniuerſalis ex Aſſe ſucceſſor, inter complura erga illum pietatis, & grati animi debita mihi officia, in hoc præcipuè duxi elaborãdum, haſce qualeſcunque eius Lucubrationes, quibus ſenio confectus ſupremam manum imponere non potuit, quam primum edi curare, editaſq; vobis Optimis Principibus offerre, poſtremum antiquę ipſius defuncti in Sereniſsimam familiam Gonzagiam ſeruitutis, atque obſeruantię

inditium, primum verò meæ, non ſolum hæreditariæ, ſed etiam peculiaris, ac propriæ. Etenim (vt cætera omittam) indiſſolubili erga vos omnes obligationis nexu me obſtringunt, quæ à Sereniſſimo Duce Vincentio Patre, & à te Sereniſsimo Principe Franciſco eius filio accepi beneficia, ab illo quidem, qui me Corigij ortum, Florentia verò oriundum, cum reliquis agnatis meis, Mantuana Ciuitate donare dignatus eſt; à te verò, qui Io. Baptiſtam primogenitum meum à ſacro fonte leuando, vtrumque noſtrum ſpiritualis affinitatis vinculo perpetuum Celſitudini tuæ ſeruum deuinxiſti. Ego certè quicquid in me erit (quod tamen pro ſummis meritis veſtris, ac mearum virium tenuitate minimum fore doleo) illud omne in vtraque palæſtra, & I. V. D. & S. Stephani Eques Commendatarius, pro vnoquoque veſtrum vſque ad ſanguinis effuſionem quam lubentiſsimè præſtabo. Illum verò ab incunabulis tanto munere decoratum, omneſque meos filios ſub eadem diſciplina educandos curabo. Ita vos D. O. M. lætos atque felices diutiſsimè ſeruet, ſeculi noſtri decus, & ornamentum.

Datum Mantuæ Nonis Octobris M. D C I I I.

Sereniſsimis
FRANCISCO, FERDINANDO, AC VINCENTIO
Mantuę, & Montis Ferrati Principibus.

Marcellus Donatus, S. D.

BONARVM artium, ac diſciplinarum nulla eſt (vnam excipio Theologiam) quæ ad benè, beateq; vitam traducendam æquè conducat, ac hiſtoriarum cognitio, vtpotè quæ inſignem vtilitatem cum plurima voluptate illius ſtudioſis afferat. Hiſtoria enim nobis res aliàs geſtas exponit, teſtis eſt temporum, lux veritatis, vita memoriæ, nuntia vetuſtatis, ac denique magiſtra vitę, atque rerum geſtarum cum laude, aut vituperatione narratio. Vndè fit, vt multarum rerum exemplis, cum optimos quoſque ob laudis, nominiſque immortalem gloriam ad prǽclara quæque facinora accendat, tum prauos quoſque perpetuæ infamiæ metu à vitijs deterreat; Nam quæ multarum rerum experimento varijs cum laboribus, periculiſque procul ipſi ab omni diſcrimine geſta legimus, nos admonent maximè, quid conferat ad vitam benè tranſigendam; Ideoquè ſapientiſſimus habitus inter Heroas Vlyſſes ab Homero, quòd πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω, *hoc eſt.*

Multorum mores hominum cognouit, & vrbes.

Ex eadem quoque nobis alia accedit vtilitas, ſi quidem efficit, vt præteritis non minus videamur interfuiſſe, quam præſentibus, illiſque perindè vti poſſe, ac noſtris; vndè meritò Sacerdos Aegyptius

Solonem, & Gręcos, qui recordationem priſcæ memoriæ non tenerent, pueros appellauit. Hiſtoria ſi adſit, ex pueris facit ſenes, ſin abſit, ex ſenibus pueros. Denique, hiſtoria diuerſos homines, temporibus ac locis diſiunctos, ac diſtantes, coniungit, ac ſub vno quaſi aſpectu eorum omnium acta conſtituit, ac veluti in quadam tabula picta ſpectanda proponit. Nec Hiſtoriæ lectio nobis duntaxat haſce vtilitates affert, ſed & nos delectatione non modica afficit, dum varia rerum multarum cognitione oblectamur, dumque ſceleſtos homines, vti Neronem, Caligulam, Heliogabalum, Commodum, & alios conſimiles, dignas ſceleratis factis indomitiſque moribus pœnas luiſſe cognoſcimus; è contra, Traianum, Antoninos duos, Alexandrum, laudibus à ſcriptoribus omnibus cumulatos. Quid? quod & Hiſtoria immortales homines reddit; ob id Cicero ad L. Luceium ſcribens, petit, ſui vt rumores illius monumentis commendentur. Et Plinius iunior optat Cornelij Taciti inſeri Hiſtorijs, quòd immortales eas futuras auguraretur. Et refert Cicero in Archia, Ilium profectum Alexandrum Achillis ſtatuam coronantem, O te felicem dixiſſe, cui viuo talis amicus, mortuo talis contigit præco; de Patroclo loquens, & Homero. Et Syllius Italicus ſic cecinit.

Felix Æacide, cui tali contigit ore
Gentibus oſtendi, creuit tua carmine virtus;

Nihil itaque optabilius, magisve expetendum Hiſtoria, nihil vtilius, iucundiuſque excogitari poteſt in humanæ vitæ Theatro, quod Hiſtoria partibus omnibus mirè inſtructum habet, quam ſedentem periculis aliorum, ſine ſuo periculo, cautum, ſapientemque te fieri, & exempla capere omnigena, quę ad vſum proprium vtiliter qualibet in re traducas. Quæ profectò quum vera ſint, & cuiuſuis conditionis homini proficua, nihilo minus magis ad Principes viros ſpectant, quibus Reipublicæ adminiſtrandæ cura demandata, ac populorum regimen commiſſum, atque ob id hi ſcientiam ciuitatum regendarum optimè callere debent, quam Ariſtoteles ἀρχιτεκτονικὴν,

&

& χυξιωτάτην hoc eſt omnium aliarum artium humanarum Principem, primariam, ac imperatricem appellauit, cui quum Philoſophia, & Hiſtoria maximo ſint adiumento, probeque opitulentur, quis amabò Hiſtoriæ libros à Principibus viris præ manibus quotidie haberi, & aſſiduè perlegi maximè neceſſarium eſſe negabit? In quem vſum Romanæ Hiſtoriæ ſcriptores præcipuè trahendos nemo ambigit, vtpotè, in quibus ob dominationis magnitudinem, & diuturnitatem, quam plurimi rerum euentus ſint repoſiti. In horum lectione quandoque faſtidiri, legenteſque remorari ob dictionum quarundam, & particularum difficultatem occurentem, quum animaduerterem, me operæ precium facturum exiſtimaui, ac optimè eorumdem volumina peruoluentibus conſulturum, ſi huius generis voces, & loca enarrare, ac dilucidare ſatagerem. Qua in re quid, quantumve profecerim, erit ſtudioſorum iudicium. Ex quibus nonnullorum conſilio eas in lucem edere perſuaſus, ſub cuius tutela, ac protectione id facere dum cogito, occuriſtis vos Principes, Sereniſſimi Ducis Domini mei filij, ad quos quum aliquando populorum ampliſſimorum regendorum cura peruentura ſit, vos enixè ad Hiſtoriæ libros legendos hortor: vtinam exorare, idque à vobis obtinere liceat, futurum enim auguror, ſi id perfeceritis, vti in optimos gentium moderatores euadatis, eamque vtilitatem percepturi ſitis, quam de Hiſtorica lectione Leoni filio Baſilius Imperator in Libro, cui titulus κεφάλαια παραινετικὰ his verbis ſpopondit. Per veteres Hiſtorias ire ne recuſa, ibi enim reperies ſine labore, quæ alij cum labore collegerunt, atque illinc hauries & bonorum virtutes, & improborum vitia, varias humanæ vitæ mutationes, & rerum in ea conuerſiones. Mundi huius inſtabilitatem, & Imperiorum præcipites caſus, & (vt vno verbo complectar) malorum facinorum pœnas, & bonorum præmia, quorum illa fugies, ne in diuinæ Iuſtitiæ manus incidas, hæc amplecteris, vt præmijs, quæ ea comitantur, potiaris. Ego ſanè iam ingraueſcentis ætatis

 poſtremos

poſtremos annos ago, nec in quo tot beneficia à Sereniſſimis parentibus veſtris in me collata rependam, eiſdemque grati animi ſpecimen præbeam habeo, niſi vos fideli conſilio, ac monumentis adiuuem. Vos itaque hilari fronte has meas elucubrationes accipite, & aliquando ablegatis Aulæ voluptatibus, nempè venatu, morionibus, & luſu, ſerio Hiſtoriarum lectioni vacate, ſiquidem, vt dixit Thucidides, ea perpetua poſſeſſio eſt, quæ ſemper fructus edit vberrimos. Valete, & diu viuite felices.

C A N-

CANDIDO LECTORI.

IN Latinis hiſtoricis (quorum lectione mirificè oblectatus ſum) peruoluendis, quidã obſcuriores occurrere loci, quos clariores reddere profeſſus ſum, at non omnes; Quoſdam enim ab alijs illuſtratos conſultò omiſi, nonnullos verò licet minori difficultate ſcatentes, tamen ſuboſcuros, etiam dilucidare conatus ſũ, quod penitus ab expoſitoribus prętermiſſos, vel vix tactos cognoſcerem. Hæc te haud ignorare volui, ne me negligentiæ arguas, aut nimiæ ſedulitatis inſimules. Cæterum, ſi aliqua minus rectè ſcripta reperies, memento humanum eſſe, errare, & in longiori ſcriptura doctiores quoque aliquando lapſos. Quod ſi & mihi non ſemel contigiſſe inueneris, ingenij mei acumen magis, ac magis in dies prouectiori ætate hebeſcens, excuſato. Me profectò alienis laboribus in ſcribendo plurimum adiutum non diffiteor, ſed ea certè lege, ne Cornicis inſtar Pauonis pennis exornatæ ſpecioſiorem pompam ederem, ſed potius vt Apis exemplo, ex varijs floribus roridum ſuccum exugentis, quo cellulas ſuas conficiat, melleq;, & cera repleat, pleraq; hinc indè collegi, quę ſcriptioni noſtrę valdè commoda, & perutilia viſa ſunt. Multa tamen ex noſtro penu (vt ita dicam) deprompta, noſtraque dictante Minerua literis mandauimus. Tu quæſo (quę tua erit humanitas) hæc omnia æqui boni conſulito, & in magnis voluiſſe ſat eſſe cogitato. Interim valeto.

AD MARCELLVM
DONATVM
De illius in Romanæ Hiſtoriæ Scriptores Dilucidationibus.

Fabius Paulinus.

Si tenebras rerum, atq; atræ caliginis vmbras
Diſcutere, ac lumen reddere Solis opus,
Te Latijs lucem ſcriptoribus vſq; ferentem,
Romanæ Solem quis neget Hiſtoriæ?

INDEX RERVM MEMORIA ET NOTATV DIGNARVM,

Quę in hiſce Dilucidationibus Marcelli Donati continentur, ſerie Alphabetica miro ordine digeſtus.

A

A. Ab, vel Ad. præpoſitiones in officiis, ſeu dignitatibus ſignificãdis vſurpatas à Latinis ſæpè obſeruamus, vt à cõmẽtariis, à manu, à pedibus, à pugione, à ſecretis, à ſtudiis, à voluptatibus, & his ſimilib. pagina 332. & ſeq. ſic

Ab, vt ab auratuis, ab ærario, ab bibliotheca, ab epiſtolis. ibid. ſic

Ad, vt ad cenſus, ad cyatum, ad memoriam, ad manum ibid.

Huiuſmodi omnium officia vt plurimũ Seruis, vel Libertis collata conſtat, vel ſaltem non nobilibus. 334

Abolla quodnam fuerit priſcis veſtimenti genus, cui ordini familiare, & vſitatum. 444

Accenſi, quę vt Viatoris munus erat vocandi Senatores ac Senatorios viros in agris Vrbi vicinis ruſticantes. 133

In quibus inter ſe differebant. ibid.

Accenſi dicti, quod Decurionibus attribuebantur, hoc eſt eorum miniſtri, quos nunc Commentarienſes, & Corniculatios vocant. 17

Iidem ab acciendo dicti, eo quòd mandata proferrent, & accirent.

Achilles fœmineo habitu latens aſtutia Vlyſſis detectus. 420

Quo nomine mẽrito ſexus habitu vtens fuerit appellatus. 421

Acroama, etſi Auditionem ſignificet, accipitur tamen aliquando pro feſtiua ludricaque narratione, ſæpius verò & ferè ſemper pro ipſis hominibus Acroamata recitantibus. 354

Acroamata, quæ eſſent antiquis dicta, nõ omnibus eadem ſententia. 699

Vide variorum varias de hac re Authorum ſententias. ibid.

Hoc quidem loco pro hominibus accipitur narrationes lepidas, & feſtiuas recitantibus. pag. ead.

Acroamata, & pueros Symphoniacos ſignificare ex Macrobio colligere licet. pag. 354

Acroamaticos Ariſtot. libros vocat Cicero Auditorios, vel Auſcultatorios, tanquam limatiores, quum alios ipſius libros Exotericos appellet, tanquam populariter ſcriptos 354

Actio apud Iuriſperitos multiplex eſt. pag. 240

Strictè nomine vſurpato quomodo accipiatur. ibid.

Actio, nil aliud eſt vt definiuit Iuſtinianus, quam ius proſequendi in iudicio, quod ſibi debetur. 50

Actio iudiciaria Ciceroni Dica appellata, quęnam fuerit. 241

Actiones iudiciariæ antiquitus non quibuslibet diebus concipiebantur ſed tantum diebus Faſtis, in quibus licebat iudicium exercere. 240

Actiones quamuis multiplices ſint Iuriſconſ. multaſque diuiſiones; & ſubdiuiſiones ſortiantur, ea tamẽ præcipua eſt diuiſio, quæ eas partitur in rem, actionem, & perſonam. 241

Actiones, quæ Romanis dicebantur, eas

Athe-

Athenienſes δίκας nominabant. pag. 240
Actiones autem dicũtur, eo quòd improbos, & perfidos ad iudicia agamus. pag. ead.
Actores ſcenicos inuicem ſeſe alloquentes hypocritas dici Cælius Rhodiginus docet. 499
Actiaci Ludi in memoriam victoriæ Actiacæ partę ab Antonio & Cleopatra celebrabantur. 432
Actiacæ victoriæ aduerſus Antonium obtentæ potiſſimã cauſam fuiſſe dixit Xiphilinus, quod Antonij naues erãt hoſtium nauibus longè maiores, Cæſarianorum minores, & velociores. 449
Accurſii Iuriſconſulti error. 32
Eiuſdem error in centeſimarum vſurarum deſcriptione. 613
Accuſationes publicas quam rariſſimas eſſe oportere in Repub. monet Ariſtoteles, magna pœna in falſos accuſantes conſtituta. 661
Admiſſionum magiſtri quinam eſſent apud Cæſares Imperatores, & quam honorificum ipſorum munus, & quibus concedi ſolitum. 565
Admiſſionum magiſtros conſueuiſſe in acta referre, quę in Curia coram Principe agerentur, patet ex Vopiſco. 566
Admiſſionum ſeu admiſsionalium facilitatem Plinius in Panegyrico Traiani laudat; vt & Vopiſcus in Aureliano, difficultatem deteſtatur. 566
Hinc vituperatum legimus Deiocem Regem Macedonum, qui neminẽ admittebat, ſed per internũcios cuncta tranſigebat. ibid.
Adonidem ardentiſsimè adamatum à Venere deſcripſit decimo Metamorph. Ouid. 662
Adoptio ſeu arrogatio actus legitimus dicitur, per quem in alienam familiam quis recipitur. 729
Adoptio, vel arrogatio quorum fieri apud Romanos ſolita erat imperio, vel authoritate. 730. & ſeq.
Adoptionis cauſam eſſe tradidere Imperatores orbitatem liberorum. 729
Adoptionis arrogationiſve originẽ apud Romanos antiquiſſimam fuiſſe teſtatũ reliquit Gellius. ibid.
Adoptionis, & arrogationis hanc differentiam ſtatuere Iuriſconſulti, quòd adoptantur qui in aliena ſunt poteſtate, patria ſcilicet, arrogantur verò qui ſui iuris ſunt. 730
Adoptione in locum liberorum, vel arrogatione, extranei ſumuntur. 729
Adoptiones arrogationeſque à varijs principibus varias factas videatis 729
Gręcos etiam, Hebręos, Aegyptios, alioſque populos ſibi exteros adoptaſſe in filiorum orbitate videatis ibidem, & pag. ſeq.
Adoptatus ab adoptante nomen, & denominationem more Romano olim ſumere ſolebat. 731
Adoptati teſtamento olim more Romano teſtatoris adoptantis ſibi nomen adſcribebunt. 395
Quamuis in famoſis nominibus hoc facto à Prætore fieret remiſſio conditionis. ibid. pag. ſeq.
Adrianus Imperator inter bonos optimus in ſuos Sacrario Chriſti imaginem habuit. 142
Quidvè Chriſtianorum cauſa reſcripto ſuo fauorabili ſtatuerit. ibid.
Adriani Imperatoris in Senatum beneficentia, & liberalitas videatur 764
Adulatio populorum in Auguſtum Cæſarem admiranda. 508
Adulteras ducentes Lex Iulia de adulterijs puniebat & infamabat. 496
Adulterinam monetam qui cudunt & ipſi, & qui eis ea in re miniſterium exhibuerunt, manuum amputatione puniebantur

puniebantur lege quadam Orientalium. 741
Aedes liberę, quę apud Romanos ueteres dicerentur.p.18.& p.ſeq.
Quibus eę concedebantur,& quibus minimè,ibid.& pag.ſeq.
Aedilium cura quęnam eſſet apud antiquos. 265
Aedilitię dignitatis paritas ſuffragijs collata Tribuum ſorte decernebatur. pagina 44
Affectus, ſeu affectiones propriè ſunt animi paſſiones, quos Gręci πάθη, Poetę pro deſiderio quandoque accipiunt, quę ſi rectę ſunt, uirtutes, ſi è contra, uitia appellantur. 639
Apud Iuriſconſultos pro liberis aliquando affectus accipi adnotatum. ibid.
Sic apud Capitolinum legitur Affectus ſuos unicè dilexit, filium & nepotem, ultra morem, filiam & neptem religioſè. ibid.
Pro uxore etiam capi aliquando obſeruatũ pręſertim apud Vulcatium Gallicanum; ubi hæc: Nec in eius liberos aut Affectus ſęuitum. ibid.
Sic Affectio pro affinitate. ibidem pagina ſeq.
Affectus etiam pro liberis charitates dici authoritate comprobatur.p.ead. 640
Neceſſitudines pręterea pro liberis, uide ibidem.
Africanas ſimplici prolatione pro feris illis, quę Pantheræ dicuntur acceptas author eſt Plinius. 64
Has uetuit Senatuſconſultum olim in Italiam aſportari. ibid.
Circenſium gratia ludorum permiſſę importari Rogatione Tribunitia Cn. Aufidij. ibid.
Quis eas primus Pop. Rom. ſpectandas & quot numero prębuerit.pagina eadem.
Quot item numero Pompeius Magnus. ibid.
Quot pręterea Octauianus Auguſtus. ibidem.
Cęſar Caligula eaſdem Ludis Circenſibus tanquam in uenatione exhibuit, ut & Troiæ decurſionem, ibidem, & pag. 69
Africanę cur ita dictæ. ibid.
Variæ cur etiam appellatę ex Plinio. ibidem.
Agema & Agemata quid. 70
Ager Centuriatus dictus, qui à Romulo centenis Ciuibus aſſignatus eſſet, hoc eſt ducenta iugera. 728
Aegeriam Nympham in Aricino Nemore, ubi Dianę templum erat cum Numa Romanorum Rege colloqui ſolitam fabulatur antiquitas. pagina 180
Ageſilai Spartanorum regis cadauer ut à putredine pręſeruaretur in melle Spartam delatum. 66
Ageſipolidis item Regis cadauer melle conditum domum fuiſſe reportatum. ibid.ead.p. 66
Agipedem Senatorem dicit Lucillius, qui tacitus trãſeundo ad eum cuius ſententiam probat, quid ſentiat indicat. pag. 107
Agentes in rebus erant, qui actu per Prouincias ſpeciebus annonarijs, quæ fiſco aut Vrbibus pręſtabantur ex Canone aut indictione conuehendis, ac importandis pręerant. pag. 570
Agonotheta in Gladiatorijs ſpectaculis, & numerarius, quis, & cur ita diceretur. 304
Agrippę in Populum Romanum munificentia in aquis abundè eidem ſubminiſtrandis. 653
Agrippinæ Neronis Matris in Burrhum Cohortis prætoriæ præfectum, & Senecam Senatorẽ implacabile odiũ

vnde

vndenam originem duxerit. 122

Agrippinæ matri ſtruens inſidias Nero, eam Baias euocauit ad ſollemnia Quinquatrium ſimul celebranda. pag. 80

Agrippinam dominandi auidam virilibus curis prǽditam, fœminarum vitia exuiſſe ſcripſit Tacitus. 117

Agrorum termini Lapides ſacri ueteribus dicti. 68

Ægyptia ſacra ſub Auguſto necdum Romani ſuſceperant. 633

Ælia Catula fœmina nobiliſſima, & ditiſſima iam grandis natu, utpotè octuagenaria Iuuenalibus in ludis inſpectante Nerone publicè ſaltauit. pagina 488

Æmiliana familia Romę potentiſſima, & uiris pręclariſſimis inſignita, vt prædijs Æmilianis, ita & vicui Æmiliano, qui fuit in regione Vrbis ſeptima viæ latæ, Tribui etiam Æmilianæ, uiæ prætereà Æmilianę quę à Placentia Ariminum vſque producta fuit ab Æmilio Conſule nomen dedit pag. 131

Vnde hæc familia originem traxerit. ibidem.

Æquimelium in Vrbe area quęnam, & cur ita appellata. 48

Æs graue quodnam dictum Romanis quondam. p. 7. & quare. p. 8. circa finem paginę.

In hoc erronceè opinati ſunt Budęus, & Alex. ab Alexandro pag. ead. ut & Franciſcus Hotom. 9

Æs pro aſſibus ab antiquis ſumptum. pag. 8

Æs primus ſignauit prius rude apud Rom. Seruius Tullus Rex. 7

Ære dicati milites, quinam priſcis Romanis dicerentur. 91

Ære diruti dicebantur milites quibus ſcilicet ſtipendium ignominiæ cauſa non eſſet datum, eo, quòd ęs diruebatur in fiſcum, non in militis ſacculum. pag. 319

Aereos omnes fuiſſe nummos Regum tẽpore Romanorum cuſos. 360

Aerarium militare ex quibus fuerit uectigalibus ab Octauiano Auguſto conſtitutum. 320

Eiuſdem Auguſti iuſſu Agrippæ abdicati, & in inſulam relegati pecuniam ad ęrarium militare relatam Dion, & Zonaras teſtantur ibid.

Aerarij curam non ſolum Prętores apud ueteres Romanos gerebant, ſed & uiri Conſulares ſummiſque honoribus antea functi. 262

Aerarium facere, ſeu ęrarium relinquere, uel in ęrarios referre, quidnam ſit. p. 24. & ſeqq.

Aerarii alij ab illis, qui ęre diruti appellabantur. 24

Vt & diuerſi ab illis, qui in Cæritum tabulas eſſent relati. 25

Aerarij milites Romanis, qui & cur ita appellati. 320

Qui item Tribuni ærarij. ibid.

Aerarios faciebant Cenſores Romani quos nota afficiebant, uel Tribu mouebant, uel in Cęrites tabulas referebãt triplici hac pœna afficientes. 27

Aeroſum lapidem dixit, & aurum æroſum Plinius cui æris uena ineſt. pagina 744

Sic Aeroſam Inſulam Cyprum quidam ueteres appellauere, quod in ea plurimum ęris naſcatur. pagina 744

Aeroſa pecunia dicta ſubærata, quę aurea, uel argentea uidetur, & habet in ſe ęris plurimum. pagina 744

Aeruſcare uerbum ab ęro, & ab eo ęruſcatoris, uoces ſunt ſatis Latinis infrequentes. 782

Aeruſcare nil aliud eſt quam fallaciis pecunias vndique colligere. pagina 782
Huiuſmodi ſunt Chaldęi, qui & Genethliaci dicuntur. ibid.
Aeſchilus à Sophocle ſuperatus Ludis quinquēnalibus męrore extinctus eſt; Philippides, è contra victor in poetarum certamine renunciatus lętitia nimia exanimatus fuit. 215
Aetas aliquando accipitur pro eo quod (Diu) dicimus. p. 612
Aetas annorum 17. veteribus Romanis Legum præſcriptione Togæ virili aſſumedę erat deſtinata: 209
Quamuis principum virorum filii ante pręſcriptum tempus illam aſſumere ſępè ſolerent, vt in exemplis, pagina ibid.
Aetas militaris apud veteres Romanos erat ann. 17. p. 273
Aetas Quæſtoria, Aedilitia, Prętoria, Conſularis quęnam. 426
Et circa Quęſtoriā Pauli Manutij error & lapſus. ibid.
Aetas Tribunitia erat annus trigeſimus pag. 212
Aetatem agere pro viuere dixit Cicero de Claris oratoribus. pag. 612
Aethiopes in bellum profecturi corpora minio inficiūt forte ne è vulneribus ſanguinem eff luentem agnoſcant, minuſque ideo terreantur. 430
Aetolis à Romanis debellatis penſione nummaria impoſita, conceſſum vt pro argenteis decem aureum darent. ..
Ala equeſtris Legionum Romanarum quare ſic dicta. 275
Vnde Alarij equites dicti ibid.
Albini Imperatoris exceſſiuam admirandamque voracitatem notat Capitolinus, pag. 641
Album quod nobis matrix, vel matricula dicitur, quidnam eſſet veteribus Romanis. 681
Albo iudicum eraſit Domitianus Imperator Equitem Romanum ob reductā in matrimonium vxorem, cui dimiſſæ adulterii crimen obiecerat, pagina 682
Album aliud Pontificium erat, aliud Senatorium, & quęnam illa. pagina 682
Album erat & Prętorium & Decurionum, ſic & Album erat Citharędorū ut & aliorum ordinum, & profeſſionum aliarum artium. ibid.
Aleam impunè diebus Saturnalitiis exerceri apud veteres Romanos ſolitam Martialis in Xeniis, & Apophoretis oſtendit. 456
Alexandri ab Alexandro error pagina 11
Alex. ab Alexandro, Cęlii Rhodigini, Beroaldi, & aliorum recentiorum error detectus ab authore. 516
Alexander magnus mortuo Epheſtione amico inter cętera męſtitię ſigna iuſſit equos, & mulos tunderi. 185
Alexander magnus moribundus detractum digito ſuo annulum Perdicæ tradidit in ſignum declarandi illum regni ſucceſſorem. 424
Alexan. Seuerus Imperator Chriſto Saluatori templum facere uoluit, quod & Adrianum cogitaſſe fertur ex Lampridio, pag. 142
Alexandri Seueri in ſtudiis literarum aſſiduitas. 481
Alimentaria Compendia quæ nouem annorum, ex inſtituto Traiani debebantur Pertinax Imperator obdurata verecundia ſuſtulit. 628
Alimentarię puellę quęnam dicerentur antiquis apud Ammianum uide pagina 617
Alimentarij Iuriſconſultis dicti quibus alimenta teſtamento legata ſunt. 617

Alimentorum autem nomine non ſolum cibaria, ſed & veſtitus, & habitatio continentur. ead.
Allium in cibum dari ſolitum gallis gallinaciis ante certamen, vt pugnatiores efficerentur refert apud Xenophontem Socrates. 163
Hinc locutio prouerbialis probatorum authorum uſu orta eſt, ut paßim dicatur Allio paſtus, de eo qui ad pugnam procliuior eſt. ibid.
Alpium montes aduerſus Gallorum aſcẽſum tranſgreßumq; vallum dixit Cic. in Piſonem. 85
Alueus quamuis aliquando ueteribus in hiſtoriis nauim ſignificet, ut præſertim Propertio, Iuriſtis tamen quid ſit & dicatur ſat clarè uideri poteſt in l. adeo, §. quid ſi, ff. de acquir. rer. dom. pag. 30
Alueola uaſa uſui nautico deſtinata ead. pag. 30
Aliis tabula luſoria latrunculorum uulgo ſcachi *nuncupata.* 11
Quid autem ſit ipſi Varroni, quid item authori. ibid.
Sic & ligna concauata in quibus apes mellificant aluei dicti, & alueola ibidem.
Amanuenſes dicti qui erant à manu, ſeu ad manum, quorum manu, vel ope ra Principes ad ſcribendas litteras utebantur, pag. 332
Amazones Aſiaticę ne an Africanę bellatrices fœminæ fuerint. 160
Athenienſibus manus intulere ſibi tamen metipſis damnoſas. ibid.
Ambitioſa decreta Iuriſconſultis ea dicuntur, quæ fauore, & gratia elicita fuere, pag. 144
Ambitus Candidatorum Iulia lege lata coerciti. pag. 495
Ambræ etiam electrum dictæ copioſus in Septentrionalibus plagis prouentus, pagina 522
Amphippi Barbari ad Iſtrum amnẽ cognominati à mutatione equorũ, ex aliis enim equis in alios tranſilire conſueuerunt. 167
Tales & Numidi Africæ populi fuere, ibidem.
Amphitheatrum quare Arena dictũ fuerit pag. 430. & ſeq.
Amphoram vas vinarium fuiſſe notiſſimum, cuius autem capacitatis uarii uaria dixere. 642
Hanc & Metretam alii appellauere, pag. 643
Ampliare in antiquis iudiciis forenſe uerbum erat, & ſignificabat interloqui ſeu ſententiam differre, cum cauſa ad eo eſſet obſcura. 74
Unde ueteribus politioris literaturę viris Ampliati dicti, quorum abſolutio uel damnatio differebatur. 75
Ampliatio cum eſſet iudicii prorogatio, ſicut & comperendinatio, tamen inter ſe diſcrepabant, quod hæc neceßaria erat & legis Seruiliæ imperio conſtituta, illa uerò libera erat, & in Iudicum poteſtate poſita. Ampliatio quoque ſæpius fieri poterat comperendinatio ſemel tantum. 75
Vide & tertiam differentiam. 76
Anatas Indicas clariſſimus author coniecturatè dicit ueterum eſſe Phœnicopteros. 435
Ancillariolus officium ancillæ ſubiens aut ancillas ſectans libidinis explendę cauſa Martiali ſatiricè dictus quidam Alauda. 363
Ancus Martius principio Reipublicæ Romanę inter reges quartus in ordine numeratur. 380
Androlipſia quid ſit. 13
Perſonarum eccleſiaſticarum Androlipſiam prohibuit in Concilio Lugdunenſi Gregor. IX, ibid.

Anima-

Animalia bruta demptis teſtibus fiunt quietiora, idque ideo quod ſemine carent, ut in equis cantherij, in ſuibus Maiales, in gallis gallinaceis capi. inter Arietes ueruex. 732
Annuli traditione à moribundo facta proximo aſsiſtenti, quid priſcis denotabat. 424
Annuli ſignatorij in hoſtium poteſtate poſiti quanta cura habenda. pagina 424. & ſeq.
Annulos ſignatorios plures antiquitus Principes habuiſſe, & qua de cauſa, quorumque curæ commiſſos. pagina 425
Annulos ſignatorios Romani Imperatores olim & principes uiri digito geſtabant, & quo fine. 424
Annus alius Lunaris, Solaris alius. Tertius omnium Planetarum, quem magnum dixere, quum ſcilicet omnia ſimul errantia ſydera ad ſua quæque loca recurrunt. 71
Lunaris quadrupliciter acceptus, & quomodo ibid.
Solaris quis ſit. Quis item Biſſextus ſeu intercalaris ibid p ſeq.
Annus à Romulo conſtitutus quot fuerit dierum. ibid. p. ead. 72
Quot item à Numa præſcriptus. ibidem
Menſis intercalaris quis Budæo hodie Februarius. ibid.
Annum ſolarem Cæſar Dictator cur ad normam redegerit genuinam. pagina 73
Annuaria lex ſeu annalis, quę & Villia dicta fuit, erat qua definiebantur anni magiſtratus capiendi. ibidem.
Annuariæ leges quænam dicebantur ueteribus Romanis, & quam ob rem inuentæ fuerint, uel ſancitæ. pagina 699
Anteambulones atrati ſeu ferales præcones dicti, quinam in funerum pompis ueteribus, ex Budæo. ibid.
Hos & codonophoros uocat idem à tintinnabulorum geſtatione. ibidem.
Antennæ nauium Dolones dictę Liuio. pag. 41
Antimachi Colophonij Poetæ, obſcuriſsimè ſcripti libri Catacriani appellati. pag. 766
Antiquarij quinam dicantur Iuriſconſultis, & de eorum uaria acceptione uide pag. 375
Antiſtites, qui ſacris faciendis carminibuſque Sybillinis interpretandis, ac Deorum iræ placandæ præerant apud Romanos primo bini erant, poſt ad decemnalem numerum redacti. pagina 200
Hinc Duumuiri Liuio appellati. ibidem.
Horum tandem excreuit numerus ad ſexageſimum uſque. ibid.
Sacris faciendis prĕerant, ut & Supplicationibus, & Lectiſternijs, Expiationibus, Placationibus, Officijſque cæremoniarum. pagina eadem, & pag. 201
Antonij Conſulis in Cęſarem Dictatorem Adulatio regio Diademate in Lupercis ſedentem ornantis. pagina 198
Antonomaſticè Vrbs ſolum dicitur de Romana ob eius preſtantiam. pagina 562
Vrbem itaque quum ſimpliciter prolatam legimus Romanam ſignificari palam eſt. ibid.
Et uaria Vrbis Epytheta, uariaſque denominationes, multipliceſque eiuſdem titulos, caſus, & infortunia, direptiones, incendiaque, uide ibidem & pag. ſeq.

B Aclides

Aclides armorum quoddam genus erat priſcis, & telorum, at qualia eſſent Aclides arma non ita notum. p. 718. & ſeq.
Vide Turnebi opinionem, & quid præterea author ſentiat. ibid.
Apparitoris uocem pro Viatoris uſurpatam aliquando, uide p. 133
Apparitores erant Magiſtratuum miniſtri, qui eorum iuſſa exequebantur, ſicque uocati fuere à uerbo apparere, quod in forenſi uſu teſte Budęo idem eſt exhibendi officij, & obſequii gratia pręſtò eſſe. 567
Apparitores à Lictoribus minimè differre ex Liuiana lectione colligere licet. pag. 567
Erant autem diuerſorum officiorum, ut pręfectorum annonę, pręfecti Vrbis, Pręfecti Prętorio, Proconſulis, Legati, & aliorum. p. ead.
Apparitorum in numero non ſolum ſcribę, ſed uiatores, lictores & pręcones continebantur ut Cicero in Orat. pro Cluentio ſcribit. 567
Apelli pręſtantiſſimo pictori in delicijs habitam ſuam pallacam Campaſpem dono dedit Alexander Magnus, quam ob formę pręſtantiam quum nudam ille pingendam tradidiſſet, Apelles ſummoperè adamarat. 543
Apenarii erant uehicularii, ut Apena uehiculum, Rheda, Currus. pagina. 707
Alii ſunt Arenarii, uel gladiatores nec ſine ratione probabili cum ἀπηνὴς Gręcis ſit ſeuus, crudelis, immanis, quales fuiſſe gladiatores non dubitandum. ibid.
Author ad corporis uerius uaſtitatem, & molem refert appellationem; ita ut Apenarii non modo eſſent gladiatoriã exercere ſoliti, & ideo inhumani, ſed & corpore ſuctam, & communem hominum ſtaturam ualde excedentes. 708
Apes tinnitu ęris gaudere author eſt Plinius. 498
Apicius Nepotum omnium altiſſimus gurges Phœnicopteri linguam pręcipui ſaporis eſſe docuit. 435
Apollo Sandaliarius cur ita dictus fuerit pag. 328
Apollinis cognomina plura recenſet Alexander ab Alexandro ab antiquis illi tanquam Alumine ſolita attribui. 328
Apollinis tamen Sandalarij nullã mentionem facit. ibid.
Aprugnum antiqui aprinnum dixere. pag. 607
Aqua calida lauari delitiarum cauſa uitioſum erat apud ueteres ut Ammianus teſtis eſt. 782
Aquilo uentus dictus, quod ſicut Aquila uelociter, & impetuosè uolat, ita uentus ille à uehementiſſimo, & perceleri flatu appellationem adeptus eſt. pagina. 712
Vnde iure optimo D. Hieronymus Scopam uiarum Aquilonem dixit, quod uehementer diſſlando uias perpurget. ibidem.
Aquiliorum Romanam familiam ab Aquilis potius quam ab Aquilo colore denominatam exiſtimat author, contra quòd ſenſit Alexander ab Alexandro. 712
Arboris proceritas immenſa & quaſi incredibilis à Tiberio Cęſare expoſitę. pag. 42
Arbores infelices Plinio dictę, quę neque ſeruntur unquam, neque ferunt fructũ. pag. 558
Dicitur, & infelix Arbor furca ſuntiũ ſupplicio deſtinata. ibid.
Archia publica tabellaria dicta Gręcis Cartophilatia poſterioribus Latinis

Archi-

Archiuia. 745
Archigallus erat appellatus ſummus Sacerdos Matris Deum Cybeles. pagina 335
Archiuia loca publica dicta in quibus ſcripturę publicę aſſeruantur. pagina. 745
Area non ſolum locum ab ędificio uacuum, uel planitiem ſignificat, ſed & uerticis partem depilem morbo. pagina 560
Aretalogi, quinam fuerint Suetonio dicti quos author uerius Areſtologos dicendos putat. ibid.
Argentum, & aurum quando primum ſignata fuerint apud Romanos. pagina 357
Argentum Oſcenſe qualenam fuerit ueteribus Romanis. 36
Argentum purum, putum dicitur, quòd expurgatiſſimum eſt ab omni ſorde, & ſocietate alterius metalli alienum, quod Cineracium uocat Budęus. pagina 518
Tale in fœdere, quod inter Populum Romanum, & Carthaginienſes factum fuit dandum à Carthaginienſibns Romanis ſtatutum. ibid.
Argẽtum puſtulatum puriſſimum, quod erat antiquis dictum. 518
Argento ſignato ante Pirrum Epirotarum Regem deuictum Pop. Rom. non eſt uſus. 7
Argenti fodinis Hiſpaniam abundare in eaque Oſcenſes pręcipuè eaſdem celebres habuiſſe coniectura aſſequi licet. 38
Vnde Argentum Oſcenſe, & Nummi Oſcenſes. 38
Argentarius, Nummularius, Menſarius, Collybiſta, Trapezita authori ſunt Synonima aliquando. pagina. 207
Argynaſpidas, & Chryſonaſpidas, quod eſt milites argenteos, & aureos Clypeos geſtãtes Alexander Seuerus ad Alexandri Magni imitationem inſtituit. 701
Arrhas ſponſalium argumentũ eſſe tradunt Iuriſtę. Vnde Arrhę ſponſalitię dictę munera, quæ ſponſis dabantur quaſi coemptionis futurę prerogatiua. 647
Arrhabonem etiam Arrham dixere Latini. ibid.
Pro obſide etiam arrhabonem accepere. ibidem.
Arrhę etiam pignora dicuntur. ibidem.
Arrhas Regias Iunię Fadillę dedit Maximinus Imperatoris filius maximę ęſtimationis. 648
Armorum exercitatio rudis ad palum facta Ariſtoteli, & Platoni probata. pag. 164
Armorum magiſter, quinam diceretur. pag. 566
Armiluſtrum Varro appellauit exercituum luſtrationes. 82
Armiluſtrium, quid fuerit antiquis. pag. 484
Quid item Tubiluſtrium. ibidem pagina ſeq.
Arpa Gallis, Hiſpanis, Italis, idem quod Sambuca. 54
Lyrophœnicam uocat Athenęus ac fuiſſe Ibici Poetæ Rhegini inuentum tradit. p. ead.
Sambuca item mulier appellata Sambucam pulſans. 54
Artaxerſes, Longimanus Latinis dictus, Gręcis uocabatur Μακρόχειρ, quia manu altera longior. pagina 690
Artium uſum uiciſſitudo temporum, & rerum co redegit, vt quę antiquis fa-

miliares erant, nobis peregrinę ſiat, & uice uerſa, quę noſtra ętate florent, antiquis omnino fuerint ignota. pagina 371

Arundinem exſiccantis, & digerentis uſque ad tertium gradum eſſe facultatis Galenus, Dioſcorides, ipſiq; Arabes Serapio & Raſis tradidere. pag. 364. & ſeq.

Aruſpex pullarius priſcis quinam dictus pag. 15

Aſcopera marſupij quoddam genus. p. 522. & p. ſeq.

Aſemas tunicas Egnatius exponit unicolores, author autem rectius ſimplices, ideſt nullo opere exornatas interpretatur. 690

Aſſerere in libertatem, eſt liberum ſe profiteri, ſeque in libertatem vindicare. 626

Et Aſſertor libertatis, uindex dicitur, ibidem.

Et Aſſertio eſt libertatis cauſa iudiciũ, ibidem.

Hinc lex de Aſſertionibus, qua cauebatur ne liberi pro ſeruis haberentur, & uice uerſa. 627

Aſinij Galli Conſularis uiri ſenis acerba mors inedia Tiberij Cæſaris opera crudeliter procurata. 116

Aſſis partes, & earundem nomenclaturas uide p. 204

Aſſem eiuſque partes copioſe deductas uide p. 615

Athenienſium lex, ut iuuenes coturnices & gallos pugnantes inſpicerent cur lata. 162

Athenienſium urbs præcipua Athenæ etiam Aſtu dicebatur. 431

Athletæ quinam dicantur Galeno. pagina. 312

Corpore craſſi, & pingues mẽte hebetes & torpidi reddebantur. ibid.

Athletæ, ut plurium paleſtritæ quare fuerint appellati. 313

Athletarum habitum tanquam periculoſum maximiſque ægritudinibus obnoxium Hippocrates deteſtatus eſt pagina 313

Athletarum omnium exercitationes certamina ſeu certationes, gladiatorum verò pugnas Suetonius appellauit. pagina 314

Athletas D. Hieronymus perbellè ſuis coloribus depinxit. 313

Athletas, & cętera Græcorum ſpectacula Sylla Romam euocauit ueluti ſolamina quędam belli Mithridatici, aut Itali, excuſatione adhibita, quaſi populum à calore reſpirare, & refrigerare cuperet. 329

Athletas pugiles, & gladiatores nonnulli confundunt erroneè licet. pagina 312

Quomodo autem differant, uide ibidem.

Attribuere pro aſsignare ſumptum Ciceroni. 79

Atrium quodnam ædificij genus apud priſcos. 231

Atriolum ab atrio dictum tanquam minus diminutiuè Ciceronis authoritate. pag. 231

Atrienſes ſeruos inter nobiliores ſeruos habitos conſtat ex Iuriſconſultis. pagina. 231

Auaritia magiſtratuum Calphurnia lege lata compreſſa. 495

Auctorare, nil aliud eſt quam obligare, & ſacramento adigere aliquem, nomẽ militijs frequens. pagina 400

Auctoratus propriè dicitur gladiator, qui mercede pacta, uel accepta ſe obligat, ut depugnet in arena. 400

Hinc

Hinc auctoratio accipitur pro gladiatorum venditione ſeu obligatione. ibid.
Auctorati milites dicuntur ſacramento militiæ, & ſtipendio obligati, ſicut exauctorati obligatione, & ſacramento ſoluti. 400
Auernus, & Lucrinus Lacus Bais contermini ita ſibi mutuo ſunt propinqui vt in maximis tempeſtatibus coniungi ſoleant. 212 & 213
Auernus Lacus dictus ab α, & ὄρνιον quaſi auibus carens quod aues ſuperuolitantes graui ſulphuris odore necentur. 213
Vnde graueolens Auernus a poetis dictus. ibid.
Auerni lacus profunditas immenſa, & aquarum eius ſalſedo vnde cauſata. pag. 214
Augurium ab auium volatu captum. pag. 233
Augurale indumentum Trabeam fuiſſe auctoritate Seruij cõprobatur. 102
Auguſtus Cęſar ad minuendam ſterilitatem Laniſtas ex Vrbe exegit. 302
Auguſtus per æs & libram emptos à patre Caium, & Lucium adoptauit. pag. 330
Aurum, argentum, & æs ſignatum pro pecunia accipi ſolet, ſicuti factum pro elaborato, & cælato 455
Signatum pro nũmis etiam accipitur, ſicut ſimulachra & vaſa factum appellatur. ead.
Aurum copellatum ſeu de copella quodnam dicatur. 520
Ad ſummam & exactam puritatem reduci nequit. ibid.
Aurum coronarium quodnam apud veteres dictum. 510. & 521
Et à quibus illud exigebatur; ibid. ead. pag. 510
Et qua de cauſa ita dictum. 521
Quidve Toloſanum, quamve id contingentibus pernitioſum. ibidem pag. ead. 521
Quid item Luſtrale, quod & negotiatorium appellatur, ibid.
Quid præterea Iudaicum ob ius Sinedrij ſeu Sanhedrin penſitari à Judæis ſolitum Occidentalibus Patriarchis. ibidem.
Quod etiam Glebale dictum. ibid.
Aurum expurgatiſſimum vigintiquinque caractorum vocatur. 520
Viceſimarium quodnam fuerit dictum. ibidem.
Aurum obriyzum quodnam ſit & dicatur. 519. & p. 520
Aurum viceſimarium vnde ſic fuerit vocitatum. 77
Auri certam quantitatem perſoluebant vrbes quondam Pop. Rom. ſubiectæ, quo exercituum Ducibus aut Imperatoribus aureæ coronæ quas in triumpho geſtarent parta victoria parabantur. 510
Auri ad argentum quotuplex Platonis tempore fuerit proportio. 181
Auri põdo millia tria furatus è Capitolio Cęſar primo Conſulatu tantundem æris inaurati, & ſic adulterati repoſuit Suetonio teſte in vita illius. pagina. 741
Auro opibuſque omnia paſſim cedunt. pag. 301
Aureus veteribus Romanis erat centum nummorum ſeu aſſium libralium. pag. 533
Aurei nummi pondus non idem ſemper fuit, ſed temporum ſucceſſione variauit. 691
Aurei apud Romanos veteres vſitati in militaribus præſertim ſtipendijs verus valor quiſnam fuerit ex modernorum præcipuè doctiſſimi Budæi ſupputatione videte pag. 533
Aureorum veterum valorem, pondus,

 vſum,

feſſi ſint. ibid.

Bibaces & eorum pręmia vide pagina 642.& ſeq.

Bigamus qui duas habuit vxores, vel viduam duxerit quare non poſſit ordinari & ad Dei miniſteria promoueri. 715

Bigamii, vt apud nos qui Chriſto nomina dedimus à Sacerdotio arcētur ita apud Ethnicos veteres, Flaminem & Flaminicam Dialem Monogamos eſſe oportebat. 715

Birrum veſtem ſericam fuiſſe colligere licet ex Zonara & Balzamone qui σηρικὰ ὑφάσματα ſerica veſtimenta interpretantur. 760.

Harum veſtium fit mentio in Gangrenſi Concilio. ibid.

Molle fuiße & delicatum Veſtimentum hinc colligitur. ibid.

Erat & nuptiale indumentum. ibid.

Veſtem Romanam Birrum fuiſſe ex Græcorum authoritate tradit Cælius. ibid.

Atrebaticam veſtem autem Birrum vocat quod apud eos populos preſtantiſſimæ conficerentur. ibid.

Biſontes ſunt boues Sylueſtres pag. 583

Biſturnicem quadrupes animal coniectura ductus ex Ammiano putat author; vel aues quaſdam. 583

Quamuis hoc loco aliter legendum exiſtimet & fortaſſis non præter rationē vide ibid.

Biſturnices, equos appellauit Vegetius male conformatos. ibid.

Biſturnicia Camelos, ſeu dromedarios denotare hoc loco cur arbitretur acutiſſimus author. 383

Blactam ex qua purpureus præſtantiſſimus color Tyrus excellentiſſimam promebat, vnde Sidonius in Panegyrico Pontus Caſtorea, Blactam Tyrus, Æra Corinthus. 736

Blacteas tunicas purpureas interpretandum, à blatteis, ſcilicet vermiculis ex quibus floridiſſimus inficitur purpureus color. 736

Blaterones ex Ariſtophane deſcribit Gellius, inquiens eſſe homines in verba prouectos, locutuleios, & linguaces, hoc eſt incondite & inaniter loquētes pag. 761

Blemyi quales populi eſſent apud hiſtoriæ veteris ſcriptores, qua forma, quo ſub Clymate conſtituti, à quo Imperatore ſubacti, vide pagina. 712.

Bohæmię regis in Imperatoris Occidētalis Imperii præſidis electione inter ſeptemuiros Principes Germaniæ electores prærogatiua authoritas videatur 624

Boletare Halienticum non Voleta Halieuticum hoc Pollionis loco legendum contra quam voluit Egnatius concordi voto decernunt doctiſſimi viri Turnebus & author huius operis. pag. 721.

Hoc quidem ex ponderis immenſitate vas potius coquinarium quam menſale fuiſſe indicat oſculatiſſimus author. pag. ſeq.

Bona Dea, ab alijs Ops, ab aliis etiam Ida, ea erat, quam Cybalem & Matrem Deum appellauere antiqui. pag. 336

Huius varia nomina vide pag. ead. & duabus antecedentibus.

Bonæ Deę ſacra apud Romanos quondam in Domo Conſulis tanquam præcipuæ dignitatis magiſtratum gerentis fiebant. 731

Bona damnatorum & pecuniæ ad ærarium ſpectabant, vnde ęrarios factos paſſim legimus. 124

Bona relicta pro pauperibus mulieribus maritandis cur non poſſint diſtribui in ma-

in maritandis uiduis quantumuis pauperibus. 725

Bonorum ſuorum decoctores antiquitus probroſos fuiſſe, & infamia notatos ex Legibus Zenonis patet. pag. 770

Bonoſum bibaciſſimum fuiſſe ſcribit Vopiſcus, qui quum à Probo Imperatore ſuperatus laqueo uitam finiuiſſet, militaris iocus iactatus eſt, amphoram pendere, non hominem. pagina 643

Bracmanes Indiæ populos fuiſſe, & inter hos ſapientes ſeu Philoſophos Plinius, & Strabo & alij multi tradidere. 597

Syluicolas hos tradit nuncupatos Strabo, quòd in Syluis degerent ſyluestribus fructibus uiuentes. ibidem.

De eorum moribus, ritibus, ueneratione, uiuendi vſu, uide multa. ibid.

Bifariam diuiſi leguntur à Bardeſane Babilonio, in Samanos, & Gymnoſophiſtas ibid.

Breuiarium ſimpliciter acceptum opus conciſum ſignificat ſeu ſummarium. pag. 387

Græcis uoce fœminini generis ἐπιτομὴ dicitur. ibid.

Breuiariũ & Breues alij appellarunt inter quos Lampridius, alij nautraliter Breue, vt in Aureliano Vopiſcus. ibidem.

Breuiarium cum additione rationum, ſummarium erat dati, & expenſi, & idem quod Rationarium, & Kalendarium. 387

Breuiarium Rationarium, & Kalendarium quidam Synonima putant, quod tamen abſolutè prolatum non caret errore. 385

Breuiarium rationum Vulpiano Iuriſcõſulto aliter Logarium appellatum. pagina 387

Breuiariæ rationes dictæ, ideſt in epitomen, & Compendium contractæ pagina 387

Britannicus C. Imperatoris Caligulæ filius legitimus Imperii hæres, & ſucceſſor, fraude & crudelitate Neronis ſublatus. 515

Brumalia inſtituit Romulus quibus conuiuio publico excipiebatur Senatus, quum neceſſarium diceret ab Rege ſuo ali Senatum hyeme nullis obſtrepentibus bellis. 252

Brutii à Romanis poſt Hannibalis diſceſſum ſuperati, ignominiæ cauſa magiſtratibus in prouincias abeuntibus parere, & eiſdem adminiſtrare ſeruorum uice iuſſi. 134

Bruta exectis teſticulis manſuetiora fiunt & quietiora, quia ſemine deſtituuntur, ut in equis Cantherii, in Suibus Maiales, in Gallis Gallinaceis Capi, inter Arietes Veruex. 732

Buccellatum quid intelligendum apud Spartianum. 776

Et de hoc Cœlii Rhodigini error detectus. ibid.

Authoris ſententia panis eſt bis coctus cuius in bellis pręſertim naualibus, unde & nauticus panis appellatus magnus etiam hodie eſt vſus. ibidem.

Dictus autem Buccellatus panis, eo quod in buccellas, & quaſi teſſelata fruſta formetur. ibid.

Hinc, Buccellarius talem panem conficiens, vel eius cuſtodiæ prępoſitus qualem necaſſe Valentinianum Imperatorem refert Gregorius Turonenſis quamuis ipſum à milite interfectum Paulus Diaconus ſcribat. ibidem.

Buccel-

Buccellariorum equitum meminit Turnebus ex Mauritio neſcitur quo ſcriptore Græco. ibid.
Buccellarij milites quinam dici poßint authoris opinio uideatur 777
Buccellariorũ Ducem obſeruamus apud Zonaram. ibid.
Buccellariorum etiam thema quid fuerit uideatur ibid.
Buccellus quis ſit pariter, ibid. videatur.
Buccellato pane non ſemper milites uſos colligitur ex Vopiſco in Aureliano. ibidem.
Tali pane utebantur in expeditionibus Romani in quibus de annonæ defectu timebatur. ibid.
Bucolici milites erant Ægyptij paſtoritiam uitam agentes ex loco, qui Bucolia dicebatur Turnebo. 629
Ruſticos milites interpretatus eſt Cęlius Rhodiginus. ibid.
Vtraque ſententia authoris calculo comprobata laudatur. ibid.
Bucula diminutiuum à Boue eſt, parua ſcilicet bos, & tenella, ut à ſue ſuccula deducitur. 582
Sumitur & pro inſtrumento Bucula cuius meminit Vitruuius. ibid.
Budæi error detectus ab authore aut potius defectus in non exacta nominis pro debito uſurpati explicatione. pag. 397
Bulgarorum Legislatoris cuiuſdam de delatoribus lex æquiſsima uideatur pagina 661
Buſtum, quid propriè ſit authoris opinione contra mentem aliorum. 512
Buſtuarius latrò Marcellino dictus, qui ex ſepulchris furto ſpolia abſtrahit. pag. 513
Buſtuarij à buſto, quod eſt ſepulchro, gladiatores dicti fuere, qui ante mortuorũ ſepulchra pugnabant, & digladiabantur. 513
Buſtuariæ mulieres dictæ τυμβάδας nominat Heſychius, quæ in mortuorum monumentis uerſantur. p. ead. 513
Buſtuarios uocauit Ammianus Marcellinus quos alij Veſpillones, uel Sandapilarios uocãt, uile hominum genus mortuis cadaueribus feretro efferendis deſtinatum. 516

C

CACOZELOS quid ſit, quidve Cacozelia. pag. 374
Cacozelon erat Męcenas, & ob cacozeliam ab Auguſto plurimum exagitabatur. p. ead. 374
Cacozeliæ exemplum ex Senecæ traditione Męcenatis uide ibid.
Cacozelię par ut inquit Gellius delictum uidetur, uerbis uti aut nimis abſoletis, excultiſquè, aut inſolentibus nouitatiſque duræ, & illepidæ. 375
C. Sergius Proconſul Prouinciã ſortiri à Tiberio Cæſare prohibitus mortem ſibijpſi conſciuit. 524
Calamiſtrum crinalis eſt ſtylus ſeu acus quo excalefacto crines contorquentur. pag. 182
Calamiſtris inurere hiſtoriam eſt fucoſis uerbis componere, & exornare hiſtoriam translatiua dictionis forma. pag. 182
Calamiſtratus deriuatiuum eſt à Calamiſtro. 182
Calceare mulas eſt earum pedes ſoleis ferreis munire. 542
Calceos mulleos fuiſſe calceamentorum genus quibus Albani Reges primum, deinde Patritij Romani uſi ſunt. pagina. 739
Calcearium erat donatiuum, quod dabatur in coemendis militum calceis. pagina 541
Calcearium, quod uocat Suetonius, id Tacitus

citus Clauarium appellat. 542
Caldium à caldo irriſoriè dixerunt antiqui. 782
Calidum,& caldum an differant,& quodnam illorum uſus frequentioris apud antiquos. 781
Cales quod antiquis Geſoriacum in Morinis Galliæ Belgicæ populis inſigne, & munitiſsimum Gallorum iuris oppidū nauale, unde facilis in Angliam traiectus. 112
Caletes Galliæ populi alij ſunt ab illis, qui in Morinis ſunt ubi eſt portus Caleſius hodie Cales; ſunt namque Caletes in ſuperiore Normandia ultra Rhotomagum ad oſtium Sequanæ. 468
Caligatos milites pro priuatis ueteres accepiſſe, quod uili caliga induti eſſent hiſtorica lectione clareſcit. 225
Gregarios etiā milites per caligatos intelligere licet, antea manipulares dictos. ibid.
Eratque proprium gregariorum militū epytheton ibid.
Caligula Cæſar caſtrenſi ioco id nomen quare nactus fuerit. 225
Calipodijs elatis, & magnæ molis ut elatiores appareant plerunque Venetijs mulieres præſertim nobiles frequentiſſimè imò quotidie utuntur, uel uerius abutuntur. 724
Calices allaſſontes fuiſſe Ægyptios uitreos Seruiano Conſule Hadriano trāſmiſſos author exiſtimat. 754
Allaſsontes autem dicti fuere à compoſita dictione Græca nempè ἀλλοῖος, quòd eſt uarius, & diuerſus, & participio ὄντες à uerbo εἰμι idem exiſtentes, quaſi uerſicolores. ibid.
Calpurnius Beſtia Conſul cum P. Scipione Naſica pacem fecit flagitioſam cū Iugurta Numidarum Rege pecunia corruptus quam poſtea Senatus improbauit. 713
Calpurnia de qua hic Pollio quam uniuiram Sacerdotem uocauit Dialis erat Flaminica, uel Flaminica. 315
Ditiſſima fuit, & nobiliſſima, ut quæ uniones Cleopatræ Ægyptiæ dicebatur habere, & lancem centum librarū argenti, in qua maiorum ſuorum expreſſa erat hiſtoria. ibid.
Calpurnia cauſidica inſignis impudentiæ fuit, in foroque inuſitatis latratibus tribunalia exercēs, in cauſa fuit, ut mulieribus iudicandi munus interdiceretur. 714
Calpurnia ſcita pepererunt cupiditates nimiæ auarorum magiſtratuum. pagina 495
Caluus Calui uariam acceptionem, & quomodo hoc Suetonij loco capiatur uide 400. & ſeq.
Caluos libidinoſos, & Veneri nimium addictos, & ideo uitioſos habitos, uel ex eo conſtat, quod Venerem caluam celebrabant Romani. 535
Cauſam caluitij nimium eſſe rei uenereæ vſum, multis & Medicorum & aliorum authorum teſtimoniis comprobatur. ibid.
Caluitiem inter corporis turpitudines numerari pulchra gradatione in Hexamero docet Diuus Ambroſius. 534
Caluitiem, qua arte Cæſar Dictator occultarit. 535
Qua item Otho Imperator 534
Camelus ſitim in quatriduum tolerat impleturque bibendi quum adeſt occaſio in præteritum & futurum, ex Plinio. pag. 584
Camelaſia erat munus alendorum Camelorum. 572
Camelarij, qui curā illorum habeant. ibi.
Camelaſium, quodnam eſſet genus tributi. 572
Campagum fuiſſe barbarum calciamenti genus interpretatur in Capitolino,

Cælius

Cœlius Rhodiginus. 648
Cruribus, vel tibijs obtegendis, & arman dis erat aptiſſimum. ibid.
Campum Martium olim extra vrbem licet nunc in vrbe ſit, fuiſſe, ex Liuio patet. 389
Camptaulas interpretatus eſt Rhodiginus, qui flexibili tibiarum cantu utuntur; rectius authoris ſententia qui tibijs ſeu fiſtulis obliquis ſeu flexis concinunt, ſi quidem αὐλὸς Græcis tibia, uel fiſtula Latinis dicitur, & καμπτὸς flexibile ſignificat. 757
Candidam faſciam tam Romanis, quam exteris gentibus Regium inſigne fuiſſe à Libero patre inuentum teſtatum reliquit Plinius. 696
Hinc Tigranem Arm. Regē candidam faſciam inſigne Regium ante Pompei pedes abieciſſe ueluti à dominatione ſe abdicantem teſtati ſunt Dion, & Plutarchus. ibid.
Candidati communiori appellatione dicebantur antiquitus Magiſtratuum ſeu dignitatum petitores, eo quod ueſte cā dida poſtulationis tempore induebantur. 587
Quamuis nō omnes candido amictu magiſtratum petentes vterentur. ibid.
Quare autem alba ueſte poſtulantes uterentur docet Plinius remiſſiuè ibid. pag ſeq. 588
Magiſtratus autem quomodo peterēt Cice. docet latè in Orat. pro Plantio. ibidem.
Candidati quoque dicebantur, qui toga alba Tyrones die Tyrocinij induebantur. ibid.
Candidati Principum dicebantur quos principes populo in Magiſtratus petitione commendabant. ibid.
Quamuis Vulpianus candidatos Principis appellet, qui Epiſtolis ſiue Orationibus Principis in Senatu legendis uacabant; Quos & Quęſtores candidatos principis nominat. ibid.
Candidati fidei apud D. Hieronymum Cathecumini appellantur. ibid.
Candidati Imperatorum erant milites in bello fortes, & ſtrenui, inſigneſque, qui in pugna Imperatorem circuibant, & propugnabant candida ueſte induti & exornati. ibid. ead. pag. 588
Canditatorum ambitus Lege Iulia coerciti pag. 495
Canephoræ Athenienſes virgines, quęnam, & cur ita dictæ. 193
Canephorę Palladis Atticæ miniſtrę virgines. 357
Canibus à locis & nationibus indita paſſim nomina vulgatiſſimum eſt. Ab inſula Melita Meliteos canes dictos; à Laconia Laconicos, & ſic de cæteris uide pag. 609
Canes Parippos dixere antiqui, eo quod velocitate currentes equos ſequantur, vel pręuertant potius, & equino curſu ſint velociores. 610
Caninia lex quæ Furia, uel Fuſia dicta fuit, de ſeruorum numero manumittendorum teſtamento lata fuit, cuius Imperio ſancita. 746
Cantharus erat poculum Baccho attributum magnum, à Canthаro nauigij ſpecie ſic denominatum. 717
Cantherios Gallicos uiliores dixit Plautus in Aulularia. 732
Cantherium rei ruſticæ ſcriptores pedamentum ſeu haſtam cui uites innituntur uocauere. 732
Cantheriolum ab hoc diminutiuum eſt. ibidem.
Cantheria Vitruuius uocauit ligna, quæ in tectis ab Italis Canteri *vulgo dicuntur.* ibid.
Cantherium hoc loco Vopiſci ſignificat equum caſtratum, qui integris quos verè equos uocamus, minus eſt generoſus

ſus cum exectus equus magis ſit igna uus pag ead. 732
Cantherini hordei hoc eſt alendis equis conuenientis meminit Plinius. 732
Cappadoces infidos admodum Romanis atteſtator Suidas. 509
Capitis diminutio triplex apud Iuriſconſultos. 38
Capite cenſos quis primus inter milites ſcripſerit difficillimis Reipubl. temporibus. 26
Capite nudo incedere antiquis Romanis, an tecto mos fuerit, vide p. 767. & paginis duabus ſeq.
Capillos & barbam priſcos modo in lętitiæ modo in męſtitię indicium abraſiſſe et ſacris et pſanis literis cõprobatur. 185
Capitolinus collis cur ita vocitatus. 172
Quę in eo erant antiquitus Tẽpla. ibid.
Capua cũ antea Colonia eſſet Romanorũ in Præfecturam redacta fuit tanquam Vrbs ipſis inimica. 288
Capys Capuæ Campaniæ Vrbis fertiliſſimę conditor. 202
Varij varia in hoc cenſuere. ibid.
Capys Capuæ cõditoris meminere Dictys Cretenſis & Dares Phrygius. 202
Alij Romulum ipſius conditorẽ faciunt à Proaui nomine, Anchiſe patre. ibi.
Nonnulli à campeſtri agro ſic vocatam tradidere. ibid.
Carraginem facere quid ſignificet. 708
Diuerſas diuerſorũ vide ſentẽtias. ibid.
Carmeli Dei oraculum conſultum a Veſpaſiano quid ei portenderit. 141
Carmeli montis fit mentio frequens in ſacris literis, illumque Deo fuiſſe locum gratiſſimum conſtat. 141
Carmeli montis Deus conſultus à Veſpaſiano verus Deus fuit qui ſine fine viuit & regnat. 141
Huic Deo æterno in monte illo Carmeli Hebræi ſacrificium offerebant. ibid.
Carmelos montes eſſe duos author eſt D. Hierony. & quinã illi, quoue loco ſiti. 141
Caroli Langij error ab authore detectus. pag. 282
Carolus Sigon inſignis erroris aut potius falſitatis ab authore modeſtè tamen notatur. 84
Carpentum erat vehiculi genus Romanis præſertim Matronis conuehendis dicatum. 575
Quãuis non ſolũ fuerit matronarum, ſed etiam Principum virorum. ibid.
Iudicum etiam erat & Magiſtratuum Carpentorum vſus familiaris. ibid.
Tandem cõe oĩb. fuiſſe ex hoc Ammiani loco conijcere licet. 576
Erat autem vehiculi genus velox vnde Carpento peruolare aliquo. ibid.
Caſtrum antiquis dicebatur oppidum loco altiſſimo ſitum, quaſi caſa alta, à quo caſtellum, ſiue, qđ ibi caſtrabatur licentia habitantium ne paſſim uagarentur. 108
Caſtellum nõ ſolum paruũ caſtrum ſignificat, ſed & in acie propugnaculum in procinctu portatum ex aſſerib. cõfectũ quo hoſtium aditus prohibebatur. 108
Caſtellum etiam eſt in aquæductib. aquarum receptaculum. p. ead. 108
His qui præerant caſtellarij dicti. ſicut caſtellani, qui caſtellis. ibid. p. ſeq.
Caſtellani a caſtello dicti Caſtellorum incolæ. 108
Caſtellatim diſſipari milites eſt per caſtella diſiungi & diuidi. 108
Catacriani libri qui ſint, qđve ſignificet, ex triplici Grçca dictione compoſita hæc vocula, vide ex authoris noſtri interpretatione. 766
Catacriani etiã libri interpretari poſſunt quod contra uſum ſint: Catachreſis n. idem ſignificat quod abuſio, ſeu contra vſum. 767
Catamidare an cõſimile ſit, quod Latinis traducere vt adnotauit Budæus. 770

Catamidiari vocabulo Græco uſus eſt Spartianus pro eo, quod eſt deridere, & ludibrio habere. 770
Catamiti pueri dicuntur probroſi, qui pudorem vendunt, & corpora proſtituunt. 770
Sic Ganymedes Iouis concubinus Catamitus ab antiquis vocatus fuit. ibid.
Catelli quodnam telorum fuerint Genus. pag. 56
Quid authori. ibid.
Catillus diminutiuum Catini diſci genus menſis inferri ſolitum. 56
Cato libertati publicæ deditiſſimus Tyrannidem aut Monarchiam habuit exoſam. 376
Cato non ſolum bellis Ciuilibus, ſed & multi alij ſibi manus intulere. ead.
Cato Cenſorius Quęſtore Cypro ſeptem millia talenta aſportauit. 262
Cato idē excelsè laudatur à Seneca. adeo quidem vt dicat eum tam neceſſariū, Reipubl. fuiſſe naſci quam Scipionem quorum alter cum hoſtibus, alter cum moribus bellum geſſit. pag. ead. 262
Cato Tuſculanus & Cicero Arpinas ius integrum Ciuitatis Romanæ adepti ſunt relicto patrio ſolo, & in cenſum Romanorum ciuium relati. 293
Catonis Cenſorij reſponſum prudens factum ſciſcitanti cur inter tot patritios more Romano ſtatuas in atrio & fumoſas maiorum imagines collocatas non haberet vide pag. 238
Catone hoc contenti ſimus ambiguè interpretatum vide p. 376
Catones duo Cenſorius vnus, alter Vticenſis ambo celeberrimi viri, & municipes & quare ſic appellati, vel potius cognominati. 376
Catonium vel Catoniacum pro moleſtia & inferno vſurpatum. 377
Caucum et Scyphum vaſa ad bibendum ſunt parata quibus vſos colligimus primarios viros antiquitus. 717
Erat aūt Caueum multæ capacitatis authoris opinione. ibid.
Cauſa Iuriſconſultis generalius nomen eſt Lite, cauſa enim criminalia, & ciuilia continentur, litis verò appellatione, ciuiles tantum actiones comprehenduntur. 556. & ſeq.
Vnde cauſam à lite diſtinxere Imperatores in l. Cauſas 16. C. de tranſact. & Pontifices in c Forum ext. de verbor. ſign. in antiq. 557
Cauſam præſtare quid ſit apud Iuriſconſultos cum inter cętera ſignificata iis cauſa ſit pro conditione vide p. 769
Cauſarii milites erant qui ſenecta, vel ualetudine aduerſa alioue vitio corporis aut mentis militia ſoluebantur. 765
Horum Liuius meminit inquiens Tertius exercitus ex cauſariis ſenioribuſque. ibid.
Cauſaria miſſio militaris quęnam diceretur & quare concedebatur. 318
Et ab ea Cauſarij milites dicebantur. ead.
Cauſariæ liberalitates apud Spartianum dicebantur ſcilicet liberalitates, quę ex cauſa fierent & prouenirent, Principis animum iuſta cauſa mouente. pag. 765
Cauſariè aduerbio in eodem ſignificatu uſus eſt Martianus. ibid.
Et Cauſare pro cauſam adferre Cic. pro Rabir. ibid.
Cauſari etiam eſt cauſam dicere vel defendere. ibid.
Cęre urbs pręclara Hetruriæ fuit Religionis eximio cultu memorabilis ueteribus, Oraculis & ſortibus inſignis. pag. 21
Ab hac Cęrimonię denotatæ Feſti auctoritate. ibid.
Ad hanc Gallis Capitolium obſidentibus ſacra Romanorū tranſuecta. ibid.

Cęri-

Cęritum in tabulas, referri quid. & vnde deductum. 21

Cęſar affinitate noua contractą cum Pompeio collocata illi Iulia filia in vxorē, cum in Senatu primum Sententiam à Craſſo rogare ſoleret, hoc in actu poſtea prętatum ſemper voluit Pompeium. 625

Cęſar Dictator ſine Comitiis primus Imperator omni populi Romani authoritate in ſe translata, primus etiam & ſe & P. Seruilium Iſauricum Conſulē deſignauit. 685

Cęſaris aſtus in Republica occupanda in P.R. animorum conciliatione ut plurimum conſiſtebat. 165

Cęſaris nimia potentia & ambitio immodica à Suetonio taxata. 158

Cęſaris ſtudium Dictatoris, ut generoſos ex tyronibus milites faceret hos laniſtis exercendos tradebat. 163

Cęſarem abſolutè in hiſtoriis nominatum Iulium Dictatorem intelligimus. pag. 173

Cęſarem Bithynię Reginæ pellicem dixit Suetonius, quòd cum eo Nicomedem Regem rem habuiſſe crederetur. 543

Cęſares uel Imperatores quinam ſuas ipſorum uitas libris conſcriptis poſteritati conſecrarint. 372

Cęſarea Africę urbs quo loco ſita. pag. 509

Cęſareę urbes quamplures in Octauiani Auguſti gratiam certatim à populis ędificatę. 508

Cęnidem Antonię libertam & à manu dilectam quondam ſibi reuocauit in contubernium habuitque eam Veſpaſianus penè iuſtę uxoris loco. 543

Cenſores cines *ſic notabāt ut qui plebeius eſſet in cęritum tabulas referretur, & ęrarius fieret.* 25

Cenſores Romani quos nota aliqua afficiebant, triplici pœna plectere ſolebant & qua. 27

Cenſorum authoritas & poteſtas in notatos à ſe, & pœnæ 78

Cenſorum uel Dictatorum munus erat Senatum legendi. 47

Cenſorinos Calphurnios & Piſones in una & eadem familia fuiſſe pręſens locus Pollionis inditio eſt. 712

Cenſuram Liuius appellauit quinquennalem per quinque annos perdurantē cū alii Magiſtratus ānui eſſent. 216

Cenſus ab antiquis non ſolum imponebatur bonis, ſed etiam perſonis. 25

Cenſus capitis cuiuſuis ſolui ſolitus apud Romanos creditur fuiſſe denarius ex Euangelica lectione. 26

Cenſus Equeſter uigente Republ. quadringentorum erat Seſtertiorum.

Cenſum agere peculiare uerbum hiſtoricis eſt capita recenſere & patrimonia ſeu ſubſtantię ſuæ ualorem profiteri. 25

Cenſum Senatorium Auguſtus Cæſar tertia parte pluris ampliauit ita ut triginta millium eſſet aureorum. 300

Hunc etiam Senatorium Cenſum iuuit Tiberius Cæſar, egentiſſimoſque Senatores loco cedere coegit. 301

Iuuit & eundem Cenſum Veſpaſianus Cęſar ita ut Senatorib. plenum cenſum non habentib. auctarium liberaliter contulerit. ibid.

Cenſum Equeſtrem fuiſſe olim quadringentorum id eſt decem millium aureorum remiſſiuè docet author. 300

Centones ſunt panni lanei cirros habentes è quibus lectorum fiunt pręcipuè cooperimenta quibus inuoluuntur nautę & alij uiles pauperesque homines Venetis uulgo Schauine *dicuntur. pag.* 635

Centenarii dicebantur Iuriſconſultis qui in Centena dignitate de qua paſſim in

in Codice Theodoſiano gradum in Schola agentium in rebus tenebant. pag. 663
Variam huius dictionis acceptionem ui de ibi.& pag.ſeq.
Centenaria uaſa quænam,& cur ita dicta cuiuſve uſus eßent. pagina 663. & ſeq.
Quid item millenaria uaſa Catoni, Columellæ,& Palladio. ibid.
Centenaria uaſa putat author ſalua aliorum ſententia uaſa ingentia, & magna. 664
Centenariæ cœnæ quęnam eſſent, & dicerentur apud antiquos. 664
Centurio dictus, quod centũ pręeſſet militibus. 92
Centurionum erat munus caſtigandi milites uite,non uirga. 89
Centurias non explere, quid apud Liuiũ. p.44.& duabus.ſeqq.
Quid item Tribus non explere, ibidem pag. 44
Cẽturiatus Mulus dicebatur,quod ſingulis centurijs ad onera ferenda aſſignatus eſſet. 728
Centurionatum agere,quid ſit ex Tacito. pag. 94
Eius & centuriatus differentia. ibid.
Ceraunię, quæ gemmę erant ſpecies,nouis luxurians ſemper inuentis Heliogaballus lentibus miſcebat, ut aurum piſis. 667
Cereri Libero Liberæque matri ſcilicet filio,& filiæ, Ædes votiuas feciße Aulum Poſthumium Dictatorẽ authores ſunt Halicarnaſſ.& Tacit. 36
Cerui quid eſſent in re bellica Iulij Cæſaris docẽt de bello Gallico commentarij. pag. 77
Quare ſic appellati. ibid.
Ceratis tabulis more ſuo veteres Romani ſcribebant quas pugillares vocabant. pag. 205
Ceratis tabulis ſcribendi antiquißimus mos fuit, quę & codicilli & pugiles plurali numero uocabantur. 170
Cereis accenſis Romani non tam in funebri pompa utebantur quam in alijs pompis plauſibilibus, & triumphis. pag. 383
Ceruleus color, ideſt Marinus, Venetus etiam cur fuerit appellatus. 226
Cetra ſcuti genus quoddã erat quo quondam Hiſpani armabantur,unde milites cetrati dicti. 635
Cetratę autem ueſtes erant,quæ ex cetrato panno laneo ſerico, uel aureo confectę eſſent.p.ead. 635
Chamulci erant,ut inquit Pollux machinę quędam & inſtrumenta quibus naues trahebantur; uerum quales eſſent non tradit. 573
Authori acutißimo, quid ſit chamulcũ uide. ibid.
Charondę Sibaritis lex lata in nouercarum ſuperinductores,qualis. 86
Cheimiſtis quos & Flatuarios dicit Conſtant. Imperator pœnam ſtatuit capitalem,qui ut ipſę dicit maiorinam pecuniam, non minus criminosè quam crebrè ſeparato argento ab ęre purgabant. 741
Cheraulas à uoce Gręca χορος deductã arbitratur author, quòd Latinis tripudium,& chorum ſignificat,ut eßet tibię ſeu muſici inſtrumenti genus,quòd ſpiritu ſufflato tripudia excitaret. 758
Vide ibi notatum Turnebum.
Chlamys Dardanica mantuelis Pollioni hic nil aliud erat, quam quod vulgo Itali vocant mantellum. 725
Chlamydes Limbatas uocat author in extremitatibus limbis exornatas. pagina. 722
Chlamydes ueſtes militares fuiße ex Capitolino conſtat, qui chlamydes caſtrẽſes uocat. 636

Hinc

Hinc Plautus ad ornatum militis dicit opus eſſe Chlamyde, Machera, & Petaſo. ibid.
Pollux etiam inter apparatus militares enumerat Chlamydes. ibid.
Quamuis, & Regium indumentum fuiſſe purpuream Chlamydem legamus. ibid.
Chlamydem à Numa Romanorum Rege antiquitus repertam Suidas author eſt. ibid.
Inter puellaria etiam veſtimenta Chlamys recenſetur à Vulpiano. ibid.
Chlamydis etiam uſus præterquam, quod à Catone puellis tributus fuit, etiam adultis fœminis conceſſus. p. ead. 363
Choragus quis dicatur, & unde id nomen deductum. 339
Choraules monumentarii, quinam dicantur. 516
Chorus Diuo Hieronymo Muſici inſtrumenti genus. 339
Chriſtianis autem clericorum pſallentiũ conuentus. ibid.
Sic & à Iuriſtis accipitur. ibid.
Chorodectis quis à Suida appellatus fuerit. 339
Chreſtologus Pertinax Imperator (vt Capitolinus teſtatur) vocatus fuit, quod bene loqueretur maleque faceret, blanduſque eſſet uerbis, re non item. 475
Chreſtum per contumeliam homines impios Redemptorem noſtrum æterni patris æternum filium appellare ſolitos Tertullianus & Lactantius docent. pag. 475
Chriſtus Saluator noſter ſub Imperio Tiberij paſſus eſt. p. 118. & ſeq.
Phœnicis unicæ auis typum repræſentat. ibid.
Vide ibi pulchram ſimilitudinum, & proprietatũ cum Phœnice ex D. Ambroſio, & Chriſto coaceruationem.
Chriſtum Saluatorem nunquam Romæ fuiſſe ex eo patet, quod iſtius rei nulla apud ſacros profanoſque authores extet atteſtatio. 475
Chriſto impulſore Iudæos Romæ tumultum Claudij Imperio excitaſſe quomodo intelligendum. 475
Chriſocolla, & Minio pauimenta Amphiteatri in quo Gladiatorium ſpectaculum exhibebatur Principum luxu, & prodigalitate aliquando ſternebatur. 431
Chryſurgici quinam dicti Budæo. 26
Ciceronis in Antonium exprobratio qua eum decoctionis nota uoluit inuſtum agnoſci. 286
Ciceronis in Liberium Equitem Romanum nouo gradu à Cæſare, cuius mimum egerat ornatum, contemptus, & iocus. 285
Salſaque eiuſdem Liberi in Ciceronem retalionatio. ibid.
Cincia Lex de donis, & muneribus lata populum uectigalem, & ſtipendiariũ Senatui tutata eſt. 495
Cincia, & Titia lex differunt quamuis utraque eadem de cauſa lata fuerit. pag. 496
Circi maximi apud Romanos ueteres ornamenta. 60
Cirratas ueſtes militares Lampridius in Alexandro uocauit Chlamydes hirtas, hoc eſt uilloſas, & piloſas ſeu ſetoſas. 636
Circumpedes Latinis ſunt curſores vulgo dicti Staffieri, ouero Palafrenieri. *pag.* 509
Ciſtiferi apud veteres contemptui vt uilis homines ſortis habiti apud Martialem. p. 357. & ſeq.
Ciuium Romanorum prærogatiua ne inconſulto populo flagris cæſi necarentur. 289
Et ibi eorundem uaria priuilegia uideto per totam.

C *Ciui-*

Ciuitatis Romanæ ius diuerſis prærogatiuis conſtabat; & non omnibus Ciuitate donatis eædem erant conditiones. pag. 288
Et quęnam ciuium fuerint Romanorum & ciuitatis ius habentium prærogatiuæ, & immunitates. ibid. & pag. ſeq.
Ciuitatem dari à Romanis aliud erat à conceſſione Iuris Latij, ſeu Latinitatis. 291
Ciuitatem Romanam vt quis exterus plenè aſſequeretur quidnam requirebatur. 292
Ciuitatem Romanam vſurpātes in campo Eſquilino, qui quidem in Vrbe erat Claudius Cæſar ſecuri percuſſit. 474
Ciuitate Romana Liuius dum profert abſolutè gentem aliquam donatam, & ius ſuffragandi, vel ſuffragia ferendi eidem conceſſum aſſerere pro more habet: cum multis gentibus ciuitatis ius donatum ſine ſuffragandi iure fuerit. 14
Clades inſignis Romanis ab Annibale illata apud Trebiam fluuium Galliæ togatæ, ſeu Ciſalpinę propè Placentiam. 410
Clamor ingens Caſtrorum cur in bellicis congreſſibus vſurpari ſolitus. 152
Clarigationem variè a varijs acceptam vide pag. 12. & 13.
Decretales Epiſtolę Pignerationē vocãnt. ead. pag. 13.
Authoris opinio & authorum diſſidentiū eiuſdem concilium. ibid.
Calepini detectus error, qui Clarigationē belli denunciationem erroneè interpretatus eſt, vt & Clarigare bellum indicere. ibid.
Clariſſimi, qui fuerint appellati quive illuſtres, ſpectabiles, magnifici, vide paginæ. 733
Clariſſimatus item quæ fuerit dignitas. ibidem.
Clariſſimatus tradendi formulam habemus à Caſſiodoro. ead. p. 733
Claßis communißima ſignificatione licet multitudinē nauium denotet nonnunquam tamen pro vna ſola naui accipitur. 419
Accipitur et aliquādo pro terreſtri exercitu; ſic Iſydorus & Seruius, illud Virgilij Claſſibus hic locus exponūt. pag. ead. & ſeq.
Claſſis præcincta hinc dicebatur antiquis exercitus confeſtim pugnaturus; & Claſſis clypeata exercitus Feſto; ſic Liuio militū ordines claßes dictæ ibid.
Claſſiarij milites quinã dicti fuerint. 145
Hi Suetonio et Hircio ita appellati Tacito Claſſici vocati fuere. ibid.
Claſſici oratores erant primę Claſſis ſcriptores Gellio & Claſſici teſtes Feſto primæ authoritatis homines qui ſignãdis teſtamentis adhibebantur. 420
Clauo veſtis genere nobili nec lato, nec anguſto vſus fuit Octauius, ſed medio modo ſe habenti, ut vtrique ordini Senatorio ſcilicet, & Equeſtri placeret, quorum ille latoclauo induebatur hic anguſtum clauum veſtiebat. 275
Clauarius Suetonij pater fuit appellatus eo quod præfectus fuerit Clauario donatiuo Imperatorio inter milites diſpartiendo. 542
Clauularem curſum vocabant antiqui vt opinatur author iter aliquot nauibus conficiendum. 763
Cleopatræ generoſum factum voluntaria morte ſibi aſcita ne in triumphum ludibrio ſpectatoribus futura duceretur. pag. 497
Coactilia quęnam eſſent veſtimentorum genera, & ex qua materia confecta. pag. 633
Coctilia ligna erant idem quod exicata. pag. 634
Codex, quã variè accipiatur, quidve hoc loco

loco per Codicem intelligendũ. p. 700
Codicillus à Codice deducitur & eſt vſus eius plurali numero frequens Iuriſconſultis. 700
Codicilli ſic definiuntur à Iuriſprudentibus; quod ſunt teſtati vel inteſtati uoluntas minus ſollemnis. ibid.
Eſt tamen uaria dictionis codicilli acceptio. 701
Codicillares magiſtratus appellat Cælius Rhodiginus dignitates nomine tantum datas, rè uerò minimè, ideſt, quę carent effectu; ſed quam appoſitè uideant docti inquit author. 701
Codonophori erant tintinnabula in funerum pompa geſtantes doct. Budæo, quos & Antecambulones atratos, ſeu ferales præcones uocat. 516
Cælius Rhodiginus & Egnatius ab authore erroris notati. 664
Cælij Rhodigini laus ab authore decãtata, & ipſius tamen lapſus indicatus. pag. 586
Cælij Rhodegini error detectus ab authore. p. 382. & p. 650
Coercere varia acceptio Grammaticorũ, & Iuriſtarum. 308
Pro animaduerſione acceptum variarum eſt ſpecierum, alia enim capitalis eſt coerctio, alia modica, alia leuis. ibidem.
Coerctio non ſolum pecuniaria animaduerſio, ſed etiam in corpus eſt caſtigatio. 312
Cœna recta quænam fuerit Romanis ueteribus. 350
Quibus huiuſmodi cœnæ exhiberentur & à quo ibid.
Eadem à Nerone intermiſſa aut abolita, à Veſpaſiano reintegrata rectè à priſcis Romanis ignobilioribus dabatur. 351
Cœna popularis item quænam iiſdem dicta, quibuſq; dari ſolita ibid. p. ea. 350
Cœna præterea lauta, quę dicta quæve dapſilis, & vtrum idem ſint, an diſcrepent. ibid.
Cœnam rectam dictam, quod erecti ſedentes non in lectis decumbentes cœnarẽt, ſacris, & profanis teſtibus comprobatur. 353
Cœnis domeſticis excepti in lectis decumbebant proſtrati; principum autem cœnis admiſſi Senatores magnateſq; rectè ſedentes menſæ accumbebant. 351
Hinc rectę cœnæ dictę antiquis. ibid.
Cœnas ſeruis ſuis ponere ſolitas Martio menſe veterum Romanorum matronas, ut Saturnalibus feſtis Dominos, illas, ut honore promptius obſequium prouocarent, hos quaſi gratiam rependerent perfecti laboris, Solinus author eſt. ibid.
Collegia opificum primus Romę Numa Pompil. Rex inſtituit; & quęnam illa 568. & ſeq.
Videri poteſt Cuiacius lib. 7. Obſeruat. cap. 30 ibid.
Colles ſeptem in Vrbe Romana præcipuũ autem eorum Capitolinum Saturniũ primum appellatum eſt vulgatiſſimum. 172
Coloniæ olim Romanorum, ut certam pẽſionem annuam populo penderent fuit conſtitutum. 295
Ilienſibus tamen uel Troianis quaſi Romanæ gentis authoribus Tributa in perpetuum remiſit Claudius Imperator. ibid.
Coloniæ quot numero fuerint Syllæ Dictatoris ętate, quæ non pleno iure ciuitatem Romanam haberent. 290
Colores propriè album, & nigrum ſoli dicuntur, cæteri uerò medij ex horũ participatione & mixtura. 736
Coloreæ ueſtes dicebantur, uel tunicę cuiuſuis alterius coloris præter purpureum, Turnebo. 736

Coloſſus Rhodiũs maximè celebratus Soli dicatus Charetis Lyndij Lyſippi diſcipuli opera fabrefactus quantę molis fuerit. 657

Coloſſos plures celeberrimos recenſet Plinius. 657

Coloſſos uocarunt antiqui, & uocamus nos ſtatuas maiores giganteas. 656

Zenodorus ex ære Coloſſeam Neronis ſtatuam, uel imaginem fabrefecit. pag. 656

Coloſſas ſtatuas omnibus Imperatoribus in foro D. Neruæ collocaſſe Alexandrum Seuerum Imperatorem Lampridius teſtatur. 657

Coloſſica onera Budæo metaphoricè dicta, quæ magnę molis ſunt. 657

Collum obſtringere, uel obtorquere pro uim inferre. 10 *vt*

Torquere iura eſt eadem peruertere illiſque uim inferre. *ibid.*

Collybus Græcis Nummus eſt authoritate Cœlij Rhodigini. 209

Collybum doctiſſimus Budæus interpretatur eſſe id detrimentum pecuniæ, quòd in ratiocinijs permutandarum pecuniarum, vel ad exteras nationes exportandarum fit, vulgo Cambio *dicũt pag.* 208

Collybiſta Argentarius, Menſarius, Nummularius Trapezita authori aliquando ſunt ſynonima. 207

Coma reuerenda eſt in Senibus, ueneranda in Sacerdotibus, terribilis in Bellatoribus, decora in Adoleſcentibus, compta in Mulieribus, dulcis in Pueris; Tolle arboris Comam, arbor ingrata eſt; tolle humani capitis capillum tota pulchritudo flacceſſit.

Comæ primitias virgines olim eum matrimonium iniſſent Deabus conſecrabant. 492

Comas nutrire antiquis preſertim nobilibus Francorum mos fuit. 187

Comeatus dicebatur licentia ſeſe abſentandi ab Vrbe, & Italia excedendi, & redeundi intra certum tempus Senatoribus concedi ſolita ab ipſo Senatu. 466

Erat & Comeatus præcipuè militaris, licentia à Ducibus ſeu Tribunis in exercitu militibus dari ſueta, ibidem.

Comeatus uaria acceptio. pagina 422. *&* 423

Commentarium condidiſſe Ariſtotelem author eſt Porphyrius cui titulus Peplum, in quo Ducum deſcripſit genealogiam, & Nauium numerum ad Troiam profectarum. pag. 711

Commentaria Latini libros dixere in quibus non fusè lateque res, ſed tantum quaſi per capita deſcriberentur. pagina 148

Commentarios non dici apud Claſſicos authores explanationes in aliquem probatum ſcriptorem, ſed commentationes. 149

Commentarienſes dicti, qui Principis commentaria ſcribebant. 149

Qui item in Caſtris militum munia, excubias, commeatuſque, & alia huiuſmodi in commentarios referebãt. ibidem

Apud Iuriſtas uerò, qui ita uocentur, uide ibid.

Commentatio paſſim Ciceroni meditatio eſt. 149

Cometa terrificum ſydus Plinio, dirum Æthiopibus, & Ægypti populis. pag. 482

Cometas Gręcis nobis cincinnatas nocitatas magnarum ferunt calamitatũ prænuntias p. 482. *& p ſeq. per tot.*

Cometas ſemper malum portendere Aſtrologorum eſt opinio, & quia de cauſa pag. 483

Paruę

Paruæ durationis eſſe Ariſtotelis teſtimonio comprobatur 484
Comitia Conſularia dicta quibus Conſules creabantur; quod fiebat Comitijs cẽturiatis. 99
Ea primo per Urbis præfectum habita, deinde per Conſules haberi ſolita, etiam nonnunquam ab Interrege interregni tempore habebantur. ibid.
Habebantur & aliquando per Dictatorem. 100
Nec deſunt qui per Prætores habita aſſerant aliquando. ibid.
Poſtremo ius illud ad ſe Imperatores ceteri Cæſaris exemplo Dictatoris tuã ſtulere. ibid. pag. ead. 100.
Comitia habenda edicto publico indicebantur & quare. 685
Comitiorum edictum promulgare Conſulum erat. 685
Comitialis morbus ob id dictus ita fuit, (quem Epilepticũ vocamus) quod Comitia diſſoluerentur ſi quis ijs coadunatis ab hoc morbo inuaſus corruiſſet. pag. 255
Committere, & Commiſſiones, quã variè accipiantur. p. 377. & trib. pag. ſeq.
Comœdi ſoccis vtentes humiles repræſentãt Tragœdi cothurnis induti turgidos vtpotè cum principibus agentes & elatos. 604
Commoratio & commorari ad tempus, dicuntur, Habitatio & habitare ad perpetuitatem referuntur; quamuis ſæpè confundantur. 165
Compendio verbo lucrum, quæſtum, & vtilitatem ſignificari iuris interpretes docent. 627
Compendio; quod lucrum vtilitatem, & quæſtum indicat opponitur diſpẽdium. ead. pag. 627
Comperendini dies appellabantur quibus vadimonium dicere, & vadare iudiciaque addicere licebat. 606
Comperendinata Res ſignificat iudicium in diem tertium conſtitutum. ibid.
Comperendino autem eſt de die in diem protrahere, ſeu differre. ibid.
Comperendinari cauſam quid ſit vide ibidem.
Sumitur Comperendinari pro qualibet quantumuis longa iudiciali dilatione. ibid.
Comperendinatio magis propter accuſatorem, quam defenſorem inſtituta cur fuerit. ibid.
Compactum licet propriè & vt plurimũ pro coagmentato & compoſito obſeruetur hoc tamen Suetonij loco ſumitur pro eò, quod eſt pacto conuentum & firmatum. 159
Compitalitia ſacra erant, quæ Dijs Laribus, ſeu Genijs fiebant. 236
His ſerui non ingenui adhibebantur ſacrificantes & qua de cauſa. ibid.
Et hoc ſeculo noſtro apud Romanos ſunt in vſu. ibid.
Initium ſumpſere regnante Tarquinio Priſco, Plinio authore. ibid.
Conciliabulum à foro malè diſtinctum fuit à Carolo Sigonio. 63
Conciliabula, quæ propriè dicantur, & qd ſint pag. 62. & 63.
A Vico, Municipio Colonia, Caſtello, Oppido, Præfectura ſeparari & diſtingui, docet Paulus Juriſconſ. lib. 4. Sententiarum. tit. 6. 63
In Conciliabulis iſtis olim ius dicebatur. ibid. & pag ſeq.
Sunt & Conciliabula frequentes hominum conuentus aliquando. pag. ead.
conditio ſponſaliorum apud Iuriſconſultos & nuptiarum coniunctionem & veneris vſum ſignificat. pagina. 629
Hinc in ſponſalium renunciatione hac formula antiqui vtebantur. cõditione tua non vtar. ibid.

C 3 Eo.

Eodem ſenſu legitur pariter, Emiſſarios habebat Heliogabalus Imperator, qui ſibi bene naſatos perquirerent, eoſque ad aulam perducerent, vt eorum conditionibus frui poſſet. ibidem pag. eadem.

Conditionis verbum in bonam & in malam partem accipi ſolet. 629

Videatis exempla vtriuſque apud eundem Suetonium. ibid.

Cōfarreatio nuptialis ceremonia ſic à farre ſacris adhibito dicebatur antiquis. pag. 111

Confarreatione apud priſcos initæ nuptiæ indiſſolubiles erant. 112

Confarreatis parentibus orti quibus priuilegijs fruebantur. 112

Confiſcatio quę nunc dicitur, olim Sectio Latinis appellabatur. 124

Conradi Lycoſtenis error ab authore detectus. 219

Conſcutarij dicti, qui ex vna erant Scutariorum ſchola. 600

Conſecrare idem, quòd Deo dicare. pagina 158

Conſiſtorium à conſiſto formatum eſt, nouum quidem verbum, uel ſaltem infrequens, quum raró apud antiquos obſeruetur elegans tamen diebus noſtris vocabulum pro loco ſcilicet in quo patres cum Sūmo Pontefice conſultandi gratia conſiſtunt. 570

Conſiſtoriani etiam quinam dicantur, ibidem.

Conſiſtorialia beneficia, quęnam dicantur ibid. & ſeq.

Conſiſtoriales aduocati qui etiam ſint, vide ibid.

Conſiſtoriales patroni quales hodie ſint Cardinales. ibid.

Conſiſtorianos Comites antiqui dicebant, qui tranquillitati Principis proſpiciebant. 571

Ex his Iudicium Aulicum olim conſtari ſolitum ex Iuriſconſultorum traditionibus patet. ibid.

Conſtantini Imperatoris lex de Crucis ſupplicio ſuis temporibus frequentiſſimo in Saluatoris noſtri venerationem non exercendo. 148

Conſulares, & Prætoriæ Prouinciæ non ſemper ab ipſis Conſulibus, & Prętoribus actu adminiſtrabantur: ſed eorum vice alij viri Conſulares ad prouinciam adminiſtrandam mittebantur. 258

Conſulare Imperium, & Prætorium in prouincia licet ſummum eſſet, Proconſulare tamen maius erat Proprętorio. 257

Conſus Gentilium Deus conſiliorum dictus, quod ſalutaria conſilia ſuggereret. 600

Ab hoc Deo feſta Conſualia dicta fuere, in quorum celebratione Sabinę raptæ à Romanis fuere. ibid.

Contentus deriuatum à contendo ſignificat idem quod intenſum. pagina 401

Connubiorum cauſa magnum olim apud Romanos fuit Patribus conſcriptis cū plebe certamen. 59

Conuiuantium mos antiquorum erat præ reliquis ſortiri quempiam, qui conuiuantibus præſidens nomina daret, id eſt leges, quæ nomina vocabantur, niſi forte nomi legendum ſit quod leges Græcis ſignificat, uide pag. 637

Cordi uarium numerum incipere oportet à Gratiis & progredi vſque ad Muſas quid ſit. 352

Corinna Muſica Lyrica tanta claruit eruditione, ut Thebis cum Pindaro carminibus certans quinquies uictrix fuerit renunciata. 215

Cornelia lege quondam apud Romanos cautum fuit, eum qui in animum vitij quid

quid addiderit, quive argenteos nummos adulterinos conflauerit falſi teneri. 741
Corniculum militaris ornamenti genus quale, in ambiguo eſt. pag. 16. & 17. in fine.
Cornicularius miles quiſnam fuerit appellatus, ibid. & 17. ex Sigonio. & ibi per totam, & pag. 18
Cornicines à cornu dicti. 16.
Corollariũ communi ſignificatione, quid Varroni dicatur. 306
Peciniarium corollarium quidnam dixerit Cic. in Verrem ibid. & ſeq.
Aliquando accipitur pro corollis. vt ibidem ead. p. 307
Non raro pro ſupernumerario poſitum obſeruatur apud Plinium. ibid.
Symbolicos pro poſtica, uel prępoſtera Venere accepit Apuleius. ibid.
Coronæ aureæ dari ſolitę in Conuiuijs Romanis Imperatoribus honoris gratia à Regibus ſocijs & amicis author eſt Tacitus in Annalibus. 510
Coronæ triumphales antiquitus laureę principio dabantur poſtea ex auro fieri captæ. 510
Corybantes, qui & Galli dicti, Cybeles Deę Sacerdotes, per furorē motu capitis comam rotantes vlulatu olim futura prędicere ſuetos Seruius teſtatur. pag. 335
Cotis diſſectæ miraculo plena ſi non falſa ab augure Antio Nauio facta Romulo inſtante relatio. 67
Couinum vehiculi falcati eſt genus, quo Britanni in prælijs uti conſueuere. pag. 153
Vnde Couinarium aliqui deductum putant Couini rectorem ſeu aurigam, ibidem.
Rectius author Couinarium putat militem ex Couino pugnantem. ibid.
Cremutius Cordus injuſtis accuſationibus petitus ſibi mortem cibi abſtinentiam nimia conſciuit. 114
Crepi quare fuerint dicti veteribus Luperci. 198
Crepos Lupercos dicebant à crepitu plagarum quas infligebant obuiis. pagina 457
Creta inuentrix Enſis, Galeę & cum armis ſaltandi moris. 491
Cretenſium conſuetudinem refert Caryſtius in commentariis hiſtoricis in ſacris ſeu feſtis Hermeis dictis, vt conuiuantibus ſeruis, inſeruirent, & miniſtrarent. 453
Cretēſiū feſta Mercurialia quænā erant, quaque de cauſa celebrari ſolita. pagina 453
Crines in deditionis & ſubiectionis ſignũ Virgines Deo ſe uouentes detundere ſolent; quod fecerūt Priſcilla & Aquila de quibus Actorum Apoſtolicorũ cap. 18. pag. 188
Crocota ueſtis muliebris genus de qua Cic. lib. de Aruſpic. reſponſ. 618
Infectores talium veſtium Crocolarii in Aulularia à Plauto appellati. ibid.
Crocutæ animalia erant fera ex cane lupaque concepta, omnia dentibus frangentia, protinuſque deuorata uentre conficientia. 618
Vnde aduecta, cuius coloris & figurę, quando primum in ſpectaculis, & à quo exhibita. ibid.
Plinii de earum ortu ſententiam vide ibidem.
Crucis patibulum, ſeruile ſupplicium à Tacito fuit appellatum. 146
Quamuis aliquando crucis ſupplicio homines liberi, & ſummi uiri fuerint perempti, ut Polycrates Samiorum Tyrannus, Bomilcar Pœnorum Dux, & de multis aliis. 147
Crucis ſupplicium, & mors eo acerbiora, & duriora, quod durius, & diutius cruciabant

 ciabant

ciabant, & omnes crucifixi longa morte necabantur ibid. 148

Crudelitas Tiberi Cęſaris in Aſiniũ Gallum Conſularem virum ſenem inedia mori cogentem. 116

Cauſę autem illius crudelitatis in uirum alioquin magnę authoritatis, & ſanguinis uarię enumerantur, ibid. pagina ſeq 117

Prima fuiſſe dicitur odii ipſius Tiberii in Gallum cauſa, quod Aſynius Gallus Viſpaniam Agrippę filiam aliàs Tiberio coniunctam, at non in eius iniuriam quum eamiã dimiſiſſet Tiberius, duxiſſet uxorem: ibid.

Altera fuit qđ nimis libero uſus fuerit Tiberio de Reipublicę adminiſtratione ſibi tradita neſcio quid dicente, ſermone, quod ſiniſtrè tuliſſe fertur Cęſar. pag. ead.

Tertia odii cauſa fuiſſe perhibetur quod Gallo obiecerit Tiberius. Pollionis Aſinii patris retentam quaſi quandam ferociam, uixamque ut dicebat Imperii affectati ſuſpicione. ibid.

Tacitus & aliam ſubiunxit odii cauſã quam uideto. ibid.

Cuculli Bardiaci erant capitis tegmina, vel ſaltem veſtis genus, cui cucullus in ſuperiori parte annecteretur, vnde & monachi hodie eadem ratione cucullati appellantur. 634

Quales autem eſſent cuculli Bardiaci & cur ſic dicti fuerint, undeque deriuati, uide ibid & pag. ſeq.

Cucullati moriones, ſtulti, et fatui qui Principibus hodie in delitiis ſunt ut plurimum incedunt. p. ead. 635

Cucullis uſos Bardos Gallorum Philoſophos Lyriſtas tradidere Strabo, et Diodor. Siculus pag. ead.

Cucullia villoſa duo nõ Cucutia apud Pollionem legendum bene animaduertit Turnebus, vt diminitiuum à Cucullo pagina. 725

Cucullati quare poetę eſſe fingantur, vt in imaginibus pictis Petrarchę, & Dantis videre eſt. 635

Cuppa ſeu, vt alij rectius ſcribunt Cupa ſpecies eſt quędam Nauis Heſychio. pagina. 646

Eſt & vas quoddam Nguio potatoriũ, ibidem.

Dolium pręterea vinarium in quo vina deferuntur. ibid.

Cupis naues in mari ſuſtinentur quum ipſarum latera reſarciuntur. ibid.

Harum meminit Cęſar in Commentariis; dum in hæc verba prorumpit. Cupas teda, ac pice refertas incendũt. pag. 647

Cupedia dicebantur lautiores cibi; cupiditas quoque lautorum ciborum cupedia Ciceroni vocatur. 676

Huius dimĩutiuum eſt cupedula, ibidem.

Hinc Cupes qui lautiores cibos frequentat. ibid.

Cupedinarium forum erat apud Romanum, & à quo ſic appellatum, ibidem.

Cupedinarius abſolutè pro rerum eſculentarum uenditore accipitur. pagina. 676

Cupedinarius aũt & Cupediarius idem ſignificant, ambo à Cupedia deriuati; Niſi per Cupediarium interpretemur eum, qui lautiores dapes excogitaret, pagina. ead.

Cupedipetas iudices vocat Budæus Cupediis inhiantes, qui ſcilicet muneribus eſculentorum, & poculentorum lautiorum ad iudicia ferenda incitantur. pag. 676

Curatores operum publicorum quinam, quod eorum munus, à quo apud Romanos Octauio imperante conſtituti, ad quęnam ſe ſuoſque heredes obligabant, pa-

pagina. 264.*& ſeq.*
Hi aliquando Curatores Reipublicę dicti à Iuriſperitis, fuiſſeq; municipalem Magiſtratum ex Decurionibus creatum ibid. 265
Curiam, Palatium, Regiam, & forum iudiciale, & in caſtris prętorium Gręci vna voce ἀρχεῖον *complectuntur. pag.* 745
Curiales Flamines quinam fuerint. pagina 254
Curſus publicus aut fiſcalis quiſnam diceretur. 762
Curſus publici varia interpretatio & acceptio videatur 762.*& ſeq.*
Curſum non ſolum de itinere terreſtri dici, ſed etiã de nauigiis facto. vide pagina 763.*in fine.*
Curſores quinam olim, qui hodierna tempeſtate. 509
Curſoribus pedeſtribus vſos priſcos Imperatores docet Aelius Spartian. in Aelio Vero. 509
Horum ſeruitiis crudeliter Nero abutebatur. ibid.
Currum trahere prouerbiali locutione dicitur qui in re aliqua enixè laborat, pagina. 522
Cybeles Dea quare frequenter Phrygia, & Peſſinuntia dicta. Frequentiori tamen nomine Cybelea Cybelo Phrygię monte fuit appellata. pagina 315
Cycladem ueſtem fuiſſe auratam ex hoc loco dignoſcimus, & pariter ex Propertio, muliebrem autem fuiſſe tradit Seruius. 696.*& ſeq.*
Vtebantur autem ea præcipuè mulieres principes. ibid.
Cuius fuerit figurę orbicularis ſcilicet. ibidem.
Caligula, & ea uſus eſt quem ob id carpit hiſtoricus. ibid.
Zenobia pariter Regina ibid.
Cyclopas gigantea fuiſſe ſtatura omnes ſcriptores conſentiunt eoſq; Siculã inhabitaſſe oram plerique tradidere pagina. 706
Quamuis contrarium ſentiat Turnebus eos non Inſulanos, ſed continentis habitatores fuiſſe affirmans, pagina. ead.
Vno fuiſſe oculo omnes conſentiunt licet de origine ſedibuſque diſcrepent. pag. 707
Aeris & ferri primos fuiſſe inuentores fabulatur antiquitas. ibid.
His & oppidorum munitio attributa. ibid.
Et fabricam turrium ipſis Ariſtoteles adſcripſit. ibid.
Cyclopea interpretandum actiones Cyclopibus conuenientes, quas luſere Apenarii Galieni iuſſu miranda quædam & ſtupenda repręſentantes. pagina 707
Cymbros Germanię populos olim fuiſſe omnibus in confeſſo eſt, quales autem fuerint, & quomodo noſtro ſeculo uocentur non parua eſt inter auctores uarietas, & controuerſia. 220
Hodie Cymbrorum nomine complectuntur Dani, Holſatii, Daci, & Selandi. ibidem
Cymbrica uictoria adepta C. Marium cantharis potaſſe refert Plinius idque Liberi Patris exemplo. 717
Cymbricum bellum à C. Mario difficillimo Reipub. tempore confectum capite cenſis etiam præter morem militię adſcriptis. 26
Cynedi Deæ Cybeles erant ſacri, & in eiuſdem ſacris interuenire ſoliti erant iuuenes molles, pueri fœminę luxuriantes & puellę. 336
Cynegirus Athenienſis tantę fuit in nauali prælio pertinaciæ, ut nauem hoſtium dextra iniecta ui retinuerit, eaq; ampu-

amputata iniecerit ſiniſtram, quam & ipſam quum amiſiſſet, mordicus nauem arripuit. 189

Cyzicenos quod nõnullos ciues Romanos in ſeditione flagris caſos necaſsẽt Octauianus Auguſtus in ſeruitutem redegit. 289

D

DAMALION erat iuuenca à dictione Græca δάμαλις. 683

Dare à quo datio deriuatur apud Iuriſcõſultos propriè accipitur quum dominij tranſlationem ſignificat. 38

Vnde apud eoſdem frequenti vſu receptum dare in ſolutum. ibid.

Daphnis fuit Antiochiæ ſuburbanum, quod octoginta ſtadiorũ ambitu claudebatur teſte Strabone amœniſſimum nemus & delitioſum complectens. pag. 780

Hinc Daphnicis moribus agere deductum locutione prouerbiali pro eo, quod eſt in delitijs viuere. ibid.

Daphne etiam fuit munimentum propè quod caſtrametatus eſt Valens Imperator, authoritate Ammiani Marcellini. ibid.

Daphnem ſuam quid appellarit Imperator Conſtantinus vera coniectura authoris contra Ortelium vide ibid. & pag. ſeq.

Decembrem Veſtæ ſacrum dixit Plutarchus, Saturno autem Macrobius. pag. 456

Decempeda quid, quidve decempedator. pag. 224

Decemuiri qui apud priſcos Rom. qua de cauſa creati; quanto tempore magiſtratum gerebant; quot eorum ſpecies; quãdo deſiere pag. 262. & ſeq.

Decennalia ludi publici fuere, & quare ita dicti. pag. 705. & ſeq.

Qui eos inſtituerit. 706

Decimatio & fuſtuarium duo præcipua ſeditioſorum militum apud veteres militaris diſciplinæ obſeruantiſſimos ſupplicia. 6

Decimarum nomine quid apud Suetonium in Caligula cap. 26. intelligendum. pag. 436. & ſeq.

Decumani decimæ Legionis milites præſtantiſſimi etiam ab ipſo Cæſare Dictatore habiti, portæ Caſtrorum Decumanæ nomen dedere. 501

Decumani milites quinam dicti Suetonio. 190

Decumanos, ſeu Decimanos milites, & Decimam Legionem principem locũ apud Cæſarem tanquã maximæ ſtrenuitatis habuiſſe ipſe Cæſar in Cõmẽt. bel. Gall. author eſt. 191

Decuria quid ſit, quid item Decuriones. pag. 242

Decuriæ Iudicum Auguſti tempore quattuor fuere, quib. Quintã Caius Caligula adiecit ſextam petentibus Galba denegauit. 243

Diuerſis nominibus diſcretæ fuerũt, cum aliæ eſſent Tribunorum æris; Selectorum aliæ; nonnullæ Iudicum. ibid.

Decoctores bonorum ſuorum antiquitus probroſos fuiſſe, & infamia notatos, patet ex Legibus Solonis. 770

Decoctores bonorum ſuæ authoritatis vocat Spartianus, qui ſui iuris eſſent. pag. 770

Eſt autem homo ſui iuris vel ſuæ authoritatis, qui alteri non paret, nec in aliena poteſtate eſt. ibid.

Decoctorib. in theatro Roſcia lege locus ludibrij cauſa a priſcis quondam Romanis aſſignatus. 286

Decolorare uerbum apud probatos Scriptores ſemper in malam partem acceptum reperitur. 208

Decreta fauore & gratia elicita Iuriſconſultis

ſultis ambitioſa dicta fuere. 144
Dedititij Liberti quinam erant veteribus & cur ita vocitati. 297
Qui item Latini Iuniani & quare ſic appellati. ibid.
Deiocem Medorum Regem vituperatum legimus, quod neminem admitteret ſed per internuncios cuncta tranſigeret. 566
Deiugo idem, quod ſecerno & ſeparo, cum de negationem inducat, & iugo idem quod coniungo ſit. 150
Delator ne quis eſſet priuatus, & ne ſine aduocato fiſci ulla delatio fieret lege Conſtantinus Imperator cauit. 661
Delatorum præmia Nero Imperator ad quartam bonorum damnatorum Suetonio teſte redegit. 660
Eos autem omnes vna die occidi iuſſit antea multum ipſis fauens Tiberius Imperator. ibid.
Pertinax autem Vrbe exegit & vbi inuenirentur puniri imperauit. ibid.
Ab aliis multis Imperatoribus malè etiam habitos fuiſſe, vide p.ſeq. 661
Delegare nomen apud Iuriſconſ. idẽ eſt, quod aſſignare debitorem alium qui pro te ſoluat. 540
Delicatos priſci pro dedicatis & Dijs Sacratis vſurparunt aliquando. 539
Denarius argenteus antiquitus apud Romanos decem aſſibus æreis permutabatur. 91
Auguſti licet temporibus decem & ſex aſſes valuerit. ibid.
Depoſitũ pecuniarũ in templo Delij ſolebant facere Athenienſes; Annibal in Templo Dianæ; Alexander Magnus in Cilicia apud Solẽ in Delubro. pag. 551
Depoſitum verò milites faciebant eorũ, quę ſupra quotidianum vſum, & neceſſarium victum ſuperfluebant ad ſigna in caſtris militaria. ibid.
Depoſito in reddendo fides inuiolabiliter ſeruanda eſt. 551
Idque ſacris paginis, & ciuilibus legib. eſt ſancitum. ibid.
Depoſitum autem quando non reddendũ ipſi qui depoſuit uide ibid.
Depoſitum, quod alicui cuſtodiendi cauſa datum eſt inter cætera verbi deponere ſignificata reperitur Iuriſconſultis vſitatum. 551
Depoſitum pecuniarum facere ſolebant veteres Romani in templo Pacis. ibidem.
Depoſitum fieri in ęde ſacra ſępè Iuriſconſulti iubent. ibid.
Moris fuiſſe id facere Hebræis Machabæorum libri teſtantur. ibid.
Deprecationis definitio qualis apud Cic. ad Heren. 408
Deſignatores inter Libitinarios quinam eſſent olim apud Romanos. 515
Hodie magiſtri cęremoniarum vocantur Budęo. ibid.
Deſultorem Græcis μεταβάτην dictum hoc eſt tranſitiuum ſeu trãſmutatiuum eo quòd de uno equo in alium ſe transferat aſſerit Turnebus. 167
A Deſultore p translationẽ Deſultoriũ dicitur pro inſtabili, & in alium facilè commeanti. 167
Deſultores, & Deſultorij equi, quinam in Circenſibus Ludis dicerentur. pagina. 166
Vnde ſic dicti. ibid. p. ead. in fine.
Dei Optimi Maximi ſummę elucet omnipotentia; qui ex ore Taciti, & Suetonij acerrimorum alioquin Hebraicę, & Chriſtianæ Religionis ſubſannatorum, & irriſorum, & gentilium aliorum ſuam gloriam & honorem inuitis ipſis & caligine ignorantiæ perſtrictis mentis oculis elicere potuerit. pagina 142
Deos miniatos vocabat Varro ſimulachra

cbra eorum antiqua conſuetudine minio depicta. 430
Dialis Flamen exercitum armatum extra pomerium uidere non poterat. pagina 715
Diana dicta à ſuperſtitioſa Gentilitate Tauropolon, & Taurica; eiuſdemque ſacrificia Tauropolia nuncupata. pagina 34
Diana Viarum Dea putata ab antiquis. pag. 490
Dibaphum purpura bis tincta, qua utebantur Magiſtratus principes gerentes. 161
Dictatori Romanorum quare equo uti nõ concederetur. 276
Didaci Couarr. Budæi, & aliorum quorũdam prȩclariſſimorum virorum in re nummaria errores. 181
Dido ſecundas nuptias apud Virgilium quare culpam uocauerit. 714
Dies aliquando ut ſumitur pro tempore indeterminato, ita & hora aliquando capitur pro die. 322
Diem in epiſtolis prȩſcribere, ut antiquis uſitatum ita & noſtris temporibus uulgatum eſt quod datam uulgo appellamus. 322
Dies in iudiciis quondam non ſolum, ſed & horæ Accuſatori & Reo orandi conſtituebantur aſſignabanturque. 323
Dies quinam veteribus dicerentur Faſti, qui item nefaſti. 240
Dies ſanguinis, quinam erat antiquis, & quare ita appellaretur. 717
Dies ſigillarii, qui nam eſſent ueteribus Romanis quove fine inſtituti, & vnde ita dicti. 454
Dies rebus agendis litibuſque diſceptandis quot numero olim inſtituerit Auguſtus Cȩſar. 242
Dies iſtos Iudicarios vocauit Capitolinus, Tacitus Negotioſos appellauit. ibidem.
Diurnum militare ſtipendium erat olim Denarius valoris aſſium decem. pagina 437
Dieta eſt ȩdificium, uel membrum domus cȩnationem, & cubiculum habens. 677
Sic alibi Lampridius in Alexandro tradit eum ſtruxiſſe Diȩtas quas Mammeas uocauit. ibid.
Strabo ab Antonio poſt Actiacam cladem Alexandriæ Regiam conſtructã tradit, quã Timonium nuncupauit, quod Timoniam ſolitariamque uitam propter perpeſſam cladem eſſet acturus. ibid.
Et Lucullus Diȩtam ædificauit Apollinis nomine celebrem. ibid.
Dignitatum ſpecies ordine, & prȩeminentia conſtituunt Iuriſconſulti varii varias multiplici digladiatione. pagina 733
Dii magni quot potiſſimum Romanis ueteribus eſſent, & quibus nominibus appellati. 218
Sexus utriuſque erant mares, & fœminȩ. ibid.
Supernumerarium addidit Herodotus Herculem. ibid.
Cur autem θεοὶ μεγάλοι vocitati fuerint docuit in Saturnalibus ſuis Macrobius. ibid.
Hos, & Penates dictos author eſt Seruius, quod Vrbi, & Latio prȩſiderent.
Diis antiquitas Patris nomen tanquam diuinitatis plenum, Deabus Matris, ut paſſim obſeruamus, attribuit, pag. 716
Dimicandi prȩcepta, & plagas euitandi, & inferendi nobiliſſimus apud Romanos P. Rutilius Conſul primus dedit. pag. 163
Diocmitȩ milites erant ſemiermes, uel leuis armaturȩ, qui ad fugientes perſequen-

ſequendos ipſa leuitate habiles erant Turnebo. 631
Authores fuiſſe putat dictos ſemiermes quod ſcilicet ſolis armis ad offenſionem paratis eſſent inſtructi, nullis uerò ad defenſionem facientibus munirentur. ibid.
Diuerſi erant hi à Dimachis de quib. Q. Curtius de geſtis Alex. quos alii eoſdem cum Diocmitis ſtatuere, quia illi grauis erant armaturę, hi Diocmitę ſemiermes. ibid.
Diogenes Cynicus cognominatus feſtimentarii filius, Synopęus fuit, ambo cum deprehenſi eſſent de ciuili moneta ęs adulteraſſe exilio damnati ſunt. pagina 742
Diribitoris officium exercentes probro nõ carebant. 464
Diribitores quinam eſſent Romanis, pagina 463
Quid item Diribitorium ibid. & p. ſeq.
Varias uide opiniones, & authoris ſententiam ibid. & p. 464
Diribitorium autẽ apud Romanos prope Septa erat conſtitutum, ubi conuenire ſolebat populus ad Comitia habenda, pag. 464
Diribitores, & diuiſores an idem fuerint, pag. 464
Dirimachii orientalis Monachi indignanex qui lapidibus à populo obrutus expirauit quod Gladiatorium munus, ut cruentum deteſtans populo ut Laniſtas urbe pelleret perſuadere fuerit conatus.
Diſcus uas latum fuit ad importandas menſę carnes aptum. 720
Diſcophorus D. Hieronymo dictus Habacuch qui Danieli prandium in lacũ leonum apportauit. 720
Diſpenſatoris nomen à diſpenſo deductũ eſt Diſpenſatio etiam pro munere diſpenſatoris apud Cic. inuenitur, pagina 331
Diſpenſatores uocauere antiqui qui pecunias Domini diſpenſabant quiq; impẽdia, & expenſa rationibus notabant, & neceſſaria inter familiam diſtribuebant. 330
Diſpenſatores etiam dicebantur qui pecunias Principum curant theſaurique adminiſtrationem gerunt, pagina ead. 331
Hi qui familię rationes diſpenſabant erant ex numero ſeruorum. ibid.
Aliqui ordinarii erant, aliqui uerò extraordinarii, & quinam illi. ibid.
Et quidem iſtis diſpenſatoribus quamuis ſeruis, pręſertim uerò extraordinariis, ingens peculium erat, & munus iſtud non contemnendæ utilitatis, & prouentus erat, ibid. & pag. ſeq.
Doctores artium liberalium & Medicinę profeſſores pręcipui muneris loco pleno iure Ciuitate Romana Cæſar Dictator munificè admodum donauit, pag. 295
Documentum pro exemplo ſumptum à Saluſtio, & Cicer. p. 135
Doga quid ſit, quid item Dogarius pagina 737
Et quomodo differat à Cuppis. 738
Doleare uinum quodnam ſit, & dicatur, pag. 737
Huius Cicero meminit in Bruto. ibid.
Dolearis uini uendendi legem Cato in lib. de re ruſtica exponit. ibid.
Idem Cato uinũ doleare uino pendenti opponit, hoc eſt uiuis nondum uindemia collectis. ibid.
Dolones quęnam bellica tela Varroni & Beroaldo. 40
Quid item Heſychio Dolones. ibid.
A Liuio quomodo loco citato ab authore accepti. ibid.
Nauium item uela ſunt. 41
Dominus dictus quaſi qui domui pręeſt

eſt, & eidem dominatur. 323
Domini nomen ſoli Deo Opti. Max. conuenit ſacrarum teſtimonio literarum. p. 323
Domini nomine ſolebant veteres aliquẽ honoris gratia ſalutare. p. 323
Dominum pro marito apud Iuriſconſul. accipi manifeſtum eſt. 60
Dominum & Deum quod ſe appellari voluerit Domitianus Imperator nimiũ elatus magnum in ſe pop. Romani odium concitauit. p. 323
Et tamen alii Imperatores multi ſe orbis, & vrbis Dominos appellari paſſi ſunt. ibid.
Dominum ſe appellari cur edicto promulgato vetuerit Auguſtus. 323
Quod & feciſſe Alexand. Seuerum Lãpridius teſtatur. ibid.
Domini patres familias antiquitus, vt contumelia ſeruorum tolleretur dicti fuere pag. 323
Dominos, & Dominas Deos Deasque antiquitas vocabat. 323
Ideo edicto Auguſtus Cæſar cauit abhorrens Domini appellationem ne Dominus appellaretur. ibid.
Domitius Nero Tyranni Neronis pater Lepidam ſororem inceſtuoſo ſtupro uiolauit, pag. 120
Eadem Lepida Neronis iuſſu medicorũ opera interrempta. ibid. & pag. ſeq.
Domus ſacroſancta Ciceroni dicta, in qua tutum eſſet omnibus refugium, ut inde eripi non poſſent. 30
Donatiuum militibus ad Imperium promoti exhibere ſolebant. 658
Draconem ſeu Dracunculum vulgo Mantuanis vocatum olus uini appetentiam excitans, illudq; ſupidiſſimũ reddens aliud eſt ab eo quod Dracontion hic Ammianus Marcellinus uocat, ut potè cuius qualitas uenenata eſui omnino inepta eſt. 589
Dromicus quis ſit, quis item paleſtricus, quiſue Pliticus, quis præterea pancraciaſticus, quis tandem Pentathlus. uide pag. 313
Ducenarii procuratores quinam Romanis ueteribus fuerint olim. 471. & ſeq.
Ductus aquarum aliqui tubos, aliqui euripos uocant. 596
Duplares armaturæ quænam, quæ item ſimplares. 5
Duplicarii dicti Romanis ueteribus quibus ob uirtutem duplicia dabantur cibaria pag. 5
Duplicarii, aut dupliciarii, uel duplarii milites quinam olim. 5
Druidæ qui qualeſq; eſſent Gallis & Britannis Cæſar lib. 6. belli Gallici, & Ammian. Marcellin. docuerunt, pagina. 127
Quodnam illorum munus, qui cultus, quæue ſacrificia, quanta illorum ueneratio ubi ſedem præcipuam habeant in Galliis, unde ortum duxerint, & multa memorabilia uide ibi, & duabus paginis ſeqq.
Druidarum cauponatrix mulier Diocletiano adhuc gregario milite exiſtente Imperii habenas regendas uaticinata eſt pag. 129
Druides à militia uacuos dixit Cæſar, quamuis pugnę aliquando dicantur intereſſe ibid. pag. 128
Druidas conſulens Adrianus Imperator ſciſcitando utrum apud poſteros ſuos Imperium eſſet remanſurum. quid reſponſi uice tulerit ab iiſdem. p. 129
De Druidibus ſcripſere multa Diodorus Siculus, Strabo & Laertius. 529
Drungi qui ſint, quidue Drungarii, pagina 753
Dynaſtę quinam dicti, & cur ſingulariter non reperiatur apud Claſsicos ſcriptores. 407

Dyna-

Dynaſtas quos Greci uocant Latinì poteſtates appoſitè appellant. 407
Dypſas ſerpẽtis genus morſu ſuo ſitim maximam inducendo perimit pagina. 585
Eius deſcriptionem & figuram ex Soſtrato uide. ibid.

E

EGNATIVS Oldendorpius, & Spiegellius erroris admiſſi ab authore notantur, pag. 633
Edulitas quid ſit contra ſententiam Pratei & Duareni authoris opinio. 683
Electrum auri genus in quo quinta argenti portio inerat Alexandro Seuero Cęſare uſitatum. p. 521
Electri triplex reperitur ſpecies primum Gummi eſt omnibus notiſſimum pręſertim ſeptentrionalibus Boruſcis, uel Prutenis, ſecundum Metallicum. Tertium naturale ideſt à natura ita generatum qđ eſt pręſtantiſsimum, & argento preualet, non tamen auro, pagina. 668
Ex tertii generis electro nummi parabantur electri dicti. ibid.
Eloquium pedeſtre dicitur aliquib. ſimplex humileq; orationis genus. Aliis ſoluta oratio appellatur, & accommodatè magis, fultis Quinctiliani authoritate.
Emanſorem à fugitiuo tempus diſcernit, ut effractorem uel furem diurnum a nocturno. 35
Emiſſarii à Tyrannis inuenti ſunt quibus omnia noſce neceſſe eſt, Plutarcho authore. pag. 661
Emiſſarii dicti quod ad inquirendum extra mitterentur, unde & mandatores dicti. ibid.
Hinc optimè Sueton. mandatores, & delatores coniunxit. ibid.
Iuriſconſultis etiam mandator dicitur, qui mandat alicui, & inſtruit eum ad accuſationem. ibid.
Emiſſarios apud Ciceronem interpretatur Aſconius Pędianus conciliatores furtorum atq; internuncios ſtuprorum, pagina. 659
Quamuis amplior ſit uocis huius ſignificatio authoris ſententia. ibid. pag. ſeq.
Emiſsitios quoque hos aliquando appellatos conſtat. ibid.
Varias ſignificationes huius uocis emiſſarium uide ibid. & pag. ſeq.
Emiſſarios ẽẽ peſſimum hominum genus & è Rupublica minimè eſſe docet Tacitus & perniciosiſſimum uocari. 660
Horum opere in immẽſum auctas fuiſſe opes Tiberii Cæſaris tradit Dion. pagina ead.
Verum quum ſæpè hos ob leue, uel ſimulatum, confictumque crimen, ira, odio, uel pretio, proborum mores falsò criminari, & eorum uitam & patrimonium in diſcrimen adduci multoties obſeruatum eſſet, ſublati omninò è Republica fuere. Quia & Tiberius ipſe illis tantum tribuerat, omnes una die occidi iuſsit. ibid.
Enzem & Galeam ac cum armis ſaltandi morem Creta inuenit. 491
Enuptio quidnam ſit & qua de cauſa Hiſpalæ à Patribus conceſſa. 59
Epaminundas Thebanus an ſparo transfixus occubuerit. 39
Eiuſdem generoſa more heroico dicto concomitata. ibid.
Epilepticus morbus Comitialis dictus quod Comitia diſſoluerẽtur ſi quis in iis Epileptico morbo corruiſſet pagina. 255
Epilepticus morbus ſacer apud Medicos uocatus ideſt execrandus, 4
Epiſtolæ cruentæ quænam dicebantur Tacito, pag. 106

Epulum populo Romano quinam quo-ue tempore dederint. 252
Epulæ literatæ quænam dictæ apud Plutarchum. p. 577
Epulæ publicæ quare apud Romanos. & quando parabantur. 250
Epulæ publicæ Romanis veteribus exhiberi ſolitæ, non ob id publicæ dicebantur quod in propatulo fierent, ſed etiã quod publicis pararentur impenſis pagina 252
Epulis in publicis diſcumbendi integrum eſſe voluit ius Cæſar Auguſtus Senatoribus iis qui ſe ſponte à Senatu abdicaſſent. 252
Epulis publicis diſcumbere ſolitos Senatores ex Romuli inſtituto author eſt. Cælius Rhodig. 252
Epulones quinam apud Romanos veteres: quod eorum munus; Quot numero inſtituti primum: Quibus viris id munus concedi ſolitum. 251
Epulari in ſacris ædibus veteres ſolebant Romani idq; ſacrificio peracto hoſtiarum extis, & carnibus ſacrificabilibus varii authores tradidere. 193
Vnde Iouis Epulum de quo Liuius. ibid.
Epulandi publicè ius etiam exauthoratis Senatoribus ab Auguſto relictum pagina 350
Quem publicè epulandi morem, & exhibendi Senatoribus conuiuium Romulus primum inſtituit. ibid.
Equuleum apud antiquos tormenti genus erat, ſed quale non planè conſtat pagina 593
Equus ſaginarius opinione authoris dictus à ſagina, quod ſcilicet equis ſuis carne implendis, & ſaginandis milites equites ſcilicet ſtuderent, vt fortiores & pulchriores haberent in vſum belli, & præſertim pugnæ, & prelii tempore, pag. 728
Equi ſaginarii meminit Lampridius. & ita hic legendum contra Turnebum, & Cælium non ſagimarii author confirmat pag. 728
Equi publici in quem vſum fuerint inſtituti. p. 762
Equi verſuales dicebantur quibus antiqui in cauſa Principis vtebantur ex Caſſiodoro. pag. 763
Equorum nimiè celebratorum, curatorũ, adamatorumq; ad ſuperſtitionẽ vſq; et ſtoliditatem, ab Imperatoribus quibuſdam & Regibus varia vide exempla, pag. 451. & ſeq.
Equis diſpoſitis curſitare quod veteres, & quidem eleganter dicebant, moderni Italiæ populi vulgatè dicunt correre la poſta. *pag.* 762
Equos ex publica pecunia, & emptos, & alitos Equitibus olim Romanis aſſignatos quibus militando vterentur clarè conſtat ex Liuii hiſtoriis. 277 & ſeq.
Hi equi à Cenſoribus notæ cauſæ aliquãdo equitibus adimebantur. ead. 278
Vide ibi exempla.
Et præcipuè poſt Cannenſem pugnam iis Cẽſores equos ademere qui Remp. deſſeruiſſe Italiaq; excesſiſſe velle dicebantur. ibid.
Nonnunquam tamen Equitibus permiſſum in præmium, vt ſponte equum publicum redderent. ibid.
Sic aliquando ob grauem ætatem vel corporis labem aliquam, & Equiti ſine nota remittendi equum publicum uenia dabatur. ibid.
Equites qui decem ſtipendia feciſſent Republica ueteri ſubſiſtente, non ulterius ut mererentur cogi poterant. 279
Equites ſingulares quinam apud priſcos dicerentur, & quare ſic appellati fuerint. pag. 167
Item Auguſtales, & cur ſit dicti. 168
Equitum numero adſcripti, uel inter Equites cenſi quum primum ad ſeptimum deci-

decimum annum peruenissent militare cogebantur, et si non fecissent inter ærarios referebantur pag. 78. et seq.
Ergaſtula quidnam fuerint ex Beroaldi ſententia. 402
Quid item Sabellico licet vterq; erroneè ſenſerit. ibid.
Quid prætera Ergaſtulanus ibi. pagina 403
Ergaſtula ſeruorum, & libertorum ſuſtulit Adrianus Imperator. ead. 403
Non ſolum carceres ſed & ſerui ijs detēti Ergaſtula appellati. ibid.
Erix mons Siciliæ memorabilis ob Veneris Ericinæ delubrum in ipſa radice constructum ab Erice Veneris filio & Aeneæ fratre. 115
Error detectus ab authore Iſidori Alex. ab Alexandro; Zaſii & Beroaldi qui legem Papiam. Poppeam, Papeam Pompeam appellarunt. 105
Euripis vino plenis nauales Circēſes exhibuit. Heliogabalus Imperator. 670
Euocati milites quinam dicerentur antiquis. pag. 325 & ſeq.
Et euocare Deos quid eſſet veteribus, ibid. ead. 325
Quibuſue cōceptis verbiſ hæc euocatio fieri conſueta. ibid.
Εὔζωνος Græcis dictus non qui bonam zonam habet, ſed qui ſtrenuus & fortis eſt. 224
Exauthorare erat inſignia militaria detrahere, & militari facultate abdicare pag. 318
Excalciari nomen viliſſimum vt olim erat, ita & hodie eſt, ideo ignominia notabantur qui excalceati procedere iubebantur. 603
Excaldare et excaldationes vt minus Latinas voces reijciendas putat author pag. 781
Excetra Hydra Lernea eſt appellata pag. 51
Venenatus erat anguis Diui Hieronymi teſtimonio ibid.
Executores Reipublicæ Romanę ſtante libertate, pœnarum capitis erant Lictores; ſub Imperatoribus aūt Carnifices 558
Exodia in arte Poetica Ariſtoteli ſunt quę præter argumentum fabulis inſeruntur. 604
Sic olim Græcarum fabularum actioni Satyra interponi ſolebat ibid.
Exercebantur hęc Exodia aliquando à Mimis. ibid.
Alij et rectius Exodia ab exitu dicta opinantur ibid.
Sic in Sacris Exodi libri eſt hiſtoria quo exitus Iudęorum ex Aegypto perſcribitur. ibid.
Extrarius ab innominato, ut vox minus Latina notata, maximè tamē Latinam comprobat oculatiſſimus author, pagina 541
Extrarius aūt dicitur qui extra focum iuſq; noſtrum ac Sacramentum eſt. ibid.
Differt ab extero, externo, et extraneo; ut ibidem uidendum.
Extrariam lucem legimus apud Lucretium. ibid.
Extrarium pro non domeſtico et non ex eadem familia prognato apud Terentium habemus in Phormione ibid.
Sic extraria uis apud Iuriſconſultos. ibidem.
Exulem ignominiosè uocabat Senecam Agrippina Neronis mater, odio eiuſdem implacabili contabeſcens. pagina 123

F

FABATARIA erant permagna uaſa quidem, ſed qualia ambiguum. 665

Dεam factitaſſe Plinius author eſt, pag. 36
Ficus Calliſtrathias cæteris præſtare omnibus in vrbe Roma Athenæus ſcriptũ reliquit. 640
Ficus autem haſce Paſſarias quare dixerit idem Athenæus uide. ibid.
Vide pariter doctiſſimi Turnebi laudatam interpretationem. ibid.
Fidiculę Iſidoro dictę a fide, eo quod ad fidem inueniendam hoc tormenti genere ueteres uterentur, ſed erroneè vt opinatur author, qui magis ſic à fidibus ſeu chordis, & neruis dicendas iudicat pag. 443
Fidiculas fuiſſe vt antiquis, ita & modernis tormenti genus palam eſt, quale autem fuerit non omnibus eadem ſententia pag. 443. & ſeq.
Fiſcus pro pecunia fiſcali. 94
Fiſcus quare ſemper ſit ſoluendo, pagina 94
Fiſco parum fauere boni principis partes præſtans, ſolebat Adrianus Imperator, decernens lege, & decreto ſtatuẽs ne acerbius fiſcus pecunias exigeret, pag. 762
Fiſcum veluti Lienem eſſe dicebat, Bonus Imperator Traianus, quod eo excreſcente artus reliqui contabeſcerent, pag. 94
Fiſci ſaculi quinam dicti. 93. & 94
Fiſcarii quinam dicti, & quod eorum munus, pag. 94
Flagelli genus quodnam cui Scorpio nomen pag. 32
A quibus inuentum. ibid. & pag. ſeq.
Flagellum horribile appropriato ephyteto vocauit Horatius. 32
Virgilius ſanguineum. ibid.
Flagella ex quibus parabantur. 32
Flagella ſeruilis pœna nudatis corporibus inferebãtur Fuſtibus aut liberi uerberabãtur veſtiti, & in flagellatione ſanguis eliciebatur, in fuſtigatione nequaquam, pagina 32
Flamen Dialis quis, à quo ſic dictus, quis eum conſtituerit. 194
Hic alijs Viminalis dictus. ibid.
Sic uocatus quod in colle Viminali Romæ Ioui ſacrificaret. ibid.
Erat, & Flamem Martialis, Quirinalis, Vulcanalis, Carmentalis quoque, & Herculis erat Sacerdos, & vide de multis aliis ibid.
Flaminem, & Flaminicam Dialem apud gentiles oportebat eſſe monogamos, quia ab eo Sacerdotio bigami excludebantur. 715
Flamines non ſolum Diis Gentilibus conſtituerat ſuperſtitioſa idolorum cultrix antiquitas, ſed ambitioſis etiam Imperatoribus non poſt mortem ſolum, ſed in vita etiam attribuit. Vnde Martianum, Heliamim, ſeu Heluianum, & Alexandrinum, & Aureliamm Flaminem legimus, pag. 195
Flamines tres Numa veteribus Romanis conſtituit, Flaminem aſſiduum Ioui unum, alterum Marti, tertium Quirino. 194
Follis multiplex, & uaria ſignificatio uideatur pag. 668 & duab ſeq.
Inter reliquos ſignificatus ferreũ, æreũ, argenteum & aureum monetæ genus follem appellatum uide ibid.
Formæ iuramenti militaris uarias ſpecies uideatis pag. 528. et ſeq.
Formula licet diminutiuum ſit à forma hoc tamen loco non ita accipiẽdum. 50
Latinis ſcriptoribus plerumq; quid ſit, vt & Iuriconſultis. ibid.
Propriè pro actione ipſa accipitur, ibidem.
Formula excedere, pro cauſa cadere, & rem amittere. 50
Formulam intendere idem, quod actionẽ dictare

dictare ſeu inſtituere iudicium. 50
Forum Vlpium idem eſt cum foro Traiani, quod & forum Neruę, & tranſitorium appellatum exiſtimamus, & quare ita dictum vide. 631
Fora multiplicia Romæ fuerunt, precipuum tamen erat forum vetus Romanum, & Latinum nuncupatum. pagina 254
Frumentarii qui, & veredarii eſſent antiquis Romanis ex D. Hieronymo. pagina 570
Non ſolum publici erant, ſed etiam priuati. ibid.
Fucinus Lacus in qua Italiæ ſit regione, quantę amplitudinis, quo nomine modernis dictus. 174
Fuga pro exilio aliquando à Iuriſconſultis accepta. 34
Vt & fugitiuus pro exule ab iiſdem capitur. ibid. pag. ſeq.
Fugam uendere dicebantur ij qui ſeruos fugitiuos vendebant, quod Senatuſconſulto vetitum erat, ne ſerui ad fugam inuitarentur. 35
Fugitiui pro ſeruis qui à Romanis Dominis ad Carthaginienſes confugerant accepti. 35
Fugitiuos ſeruos bellum excitantes in Sicilia C. Marius prælio vicit. 35
Et M. Craſſus de fugitiuis ſeruis, & Spartaco eorum Duce, laurea coronatus inceſſit. ibid.
Fugitiuarii dicti, qui ſeruos fugitiuos mercede reducebant. 35
Vel qui dominis indicabant vbi ſerui fugitiui cælarentur. ibid.
Aut Floro qui ſeruos fugitiuos perſequebantur. ibid.
Fullones quinam antiquis, quidue fullonica meritoria, & Fullonia. 697
Fullonica ars vilis, & ſeruilis olim habebatur, & quare. 697. & ſeq.
Fumum vendere quid ſit, qui item fumi venditores per translationē dicti. Et quomodo aliquot eorum puniti, pagina 683
Familiare & quaſi proprium hoc Curialium eſt, ſeu in Aula verſantium, qui ſplendidis, & magnificis pollicitationibus, quę tamen congruo carent effectu, ſimulatam apud Principem gratiam, ac fauorem pretio vendunt, ibidem.
Fundamenta à Romulo Vrbis Romæ iacta 12. Kalend. Maii variis authorum conteſtationibus comprobatur, pag. 392
Fundamenta vrbis Romæ 12. Kalend. Mai iacta fuere eoq; die Parilia celebrari conſueta. 745
Funes nauticos ex papyro factos ab Antigono nundum communicato Sparto, Plinius auctor eſt. 22
Funes Nauticos Oras appellari ex Quinctiliano conſtat. 739
Vnde ſoluere ora, pro ſoluere à littore. ibid.
Funalis cereus quid, & cuius uſus antiquis, pag. 382. & ſeq.
Funalis equus quis, & cuius in Triumphis uſus. 398 & ſeq.
Hic & Habenalis aliis dictus fuit, & quare. ibid.
Funales equi aliquibus dicti in quibus inſiderent ante currum triumphi qui faces ſeu funalia geſtarent, pagina 398
Sed uide authoris, & aliorum ſententiam pag ſeq.
Funale à fune dictum, ut funalem cereum pro face, compoſita ex fune aut cera, uel alia re pingui, pagina 398
Funus à fune dictum, ut et funalia à fune pariter appellata. 382
Funus Syllæ Campo Martio illatum ſcribit Appianus, quo loco Reges

tantum humari conſueuerant. 389

Funeris iuſta cęſo porco apud veteres Ethnicos perſoluebantur. 3

Funebres antiquorum pompas, cęremonias, faces, tedas, cereos, parentalia vi. de pag. 382. & ſeq.

Fuſtibus cedi liberorum pęna erat antiquis Romanis, vt ſeruorum flagelles, pag. 31 & 32

Licet fuſtigatio dum eſſet ad mortem grauius eſſet ſupplicium flagellatione ibid. ead. p. 32

G

G*ABANO tunica exterior à tunica Galbina dicitur ut Egnatius adnotauit. pag.* 735

Galbam Imperatorem ita à colore lurido appellatum tradit Caſſiodorus, pagina 734

Galbanatum in Epigrammate Martialis quod alii interpretantur mollem, & effęminatum author uerius, & appropriatè magis colore ſubluteo infectum interpretatur, quales eſſe ſolent qui animi vel corporis aduerſa ualetudine laborant. 734

Galeam, Enſem, & cum armis Pyrrhicā ſaltationem Creta inuenit. 491

Galericulo ad caluitium occultandum uſū Othonem Suetonius inquit ideſt adulterina coma ex alicuis ſcilicet capillis inſtar galeri compacta. 534

Galgalus ſeu Galbulus Latinis Ictęrus Gręcis ἰκτερὸς *dictus à coloris lutei ſimilitudine, pag.* 203

Galiambus uerſus ſic dictus fuit a Gallis Cybelés ſacerdotibus qui in huius Deę ſacris eo plurimum utebantur, pag. 334

Gallos fuiſſe matris Deum Cybeles Sacerdotes nemo ambigit; ita dictos à Gallo Galatię ſeu Phrygię fluuio vbi potiſſimum hęc Dea colebatur, pagina 334

Quam dictionem, & auem gallinaceū & gentem Gallicam alio ſignificatu indicare manifeſtum eſt, pagina ead. 334

Gallos hos Cybeles Sacerdotes, non ſolum viros, ſed & fęminas Gallas dictas, ui de ibid.

Gallos etiā hos Deæ huius Sacerdotes caſtrari ſolitos teſta Samii uaſis Martialis author eſt. ibid.

Gallos Matris Deum Cybeles, Sacerdotes, Coribantes etiam dictos, motu capitis comam rotantes vlulatu olim futura prędicere ſuetos Seruius teſtatur, p. 335

Gallos etiam Cybeles Sacerdotes tympaniſtas uocauit de Dæmonio Socratis Apuleius. 336

Gallogræci milites ſtrenui & fortes fuere Liuio teſte, neq; ulibi prædones uocatos conſtat contra Alciati opinionem pagina 777

Gallis ut pugnatiores efficerētur ante certamen allium in cibum dari ſolitum refert apud Xenophontem Socrates, pagina 163

Ganymedes Iouis concubinus à ueteribus Catamitus dictus quaſi probroſus, & proſtitutus. 770

Garum ſalſamenti genus fuiſſe antiquis omnes tradunt, at quale, perpauci ſcriptum reliquère. 671

Fiebat ex piſcium inteſtinis ſale maceratis iuxta Plinium. ibid.

Ex aliorum etiam animalium ſalitis carnibus fieri ſolitum tradidit Dioſcorides, lib. 2 cap. 17. ibid.

Quamuis ibi Dioſcoridem non de uero garo, ſed de omni ſalis liquamine ſeu Muria abſolutè locutum ſit dicendum. ibid.

Hydrogarum, & Eleogarum ſunt eius

ſpecies

ſpecies, ſicut & Oxygarum. ibid.
Gari dulcis, & acidi meminit Galenus dulcis quidem libro primo de alim. facul. capite 1. acidi verò libro 5. de compo. pharm. ſec. loc. ibid.
Garum ſimplex vilis pretij erat, pagina 673
Compoſitum immenſi, & penè incredibilis paulò ante p. 672. in fine.
Modum conficiendi Garum docet Conſtantinus Cæſar in Geoponico. pagina. 674
Excellentiſſimum ex Hiſpania Romã aduehebatur dictum ſociorum, & quare. ibid.
Gaſtrenſis apparitor is erat, & dicebatur, qui ventris voluptatibus præſtò erat. 568
Geniſtam vinculi uſum præſtaſſe antiquis author eſt Plinius. 22
Gens propriè de patricijs dicta patreſque dicti minorum, & maiorum gentium. pag. 59
Hinc apud Romanos Gens Cornelia, Gens Claudia, Gens Valeria, Gens Aelia, Gens Flauia, &c. ibid.
Hinc etiam Gentilitas nobilium ius, & Gentiles agnati in familia nobili. ibidem.
Gentiles priſci Virginum Veſtalium violatores in foro ſub furca flagris prius cæſos, necabant. 154
Gentilium Deorum innumeram farraginem fuiſſe ſuperſtitioſæ antiquitati author eſt Diuus Auguſtinus. pagina 61. & 81
Gentilium mulieres apud veteres Sacerdotia exercuiſſe nemini dubium eſſe poteſt. 714
Hinc Pollio hic Calpurniam appellat vniuiram Sacerdotem. ead.
Gentilitatis, adoptionis, agnationiſque iure ſoli ciues Romani vtebantur. pagina 289
Genus veſtimenti quodnam fuerit antiquis Romanis Trabea. pagina 101. & pag. ſeq.
Quare ita dicta. 102
Genera certaminum quibus in publicis ludis, & ſpectaculis certabatur olim apud Romanos quinque numero erãt, nempè, Lucta, Pugillatus, Curſus, Saltus, & Diſcus, unde Luctatores, Pugiles, Curſores, Saltatores, & Diſcoboli nuncupabantur. 313
Genera, uel cauſæ generales miſſionum militarium triplici partitione factã ex hiſtorica obſeruatione Iuriſconſultorũ opera conſtituuntur; Honeſta ſcilicet Cauſaria, & Ignominioſa. 317
Singularum deſcriptionem videto ibidem.
Genitale adoleſcentulorum conſeruandæ vocis gratia fibula traijciebant antiqui; Cuius operationis rationem deſcribit Cornel. Celſus lib. 7. 57
Genitiuum quid; quid item Genitiuæ notæ Suetonio. 363
Germani ducentis, & decem propè annis ſub iugum Populi Romani miſſi. pagina 220
Quinque Conſulares exercitus Romanorum authore Tacito fudere. ibid.
Superati tandem fuſique ingenti Clade, à C. Mario, & Q. Catulo collega fuere. 221
Germani in prælio ineundo religioſè Lunam nouam obſeruabant authore Plutarcho in Iulio Cæſare. 82
Germani ueteres nemoribus pro templis utebantur Tacito authore. 98
Germanis olim Nemora, & ſacra, & pro templis habita Tacitus de eorum moribus refert. 388
Geſſatæ erant Galliæ populi quorundam opinione, viri fortes, mercenariam militiam exercentes. 467
Hinc Geſſos uiros fortes Galli ſoliti ſunt

appellare. ibid.
Verius autem Geſſatę dicti ſeu Geſſi non à loco, ſed genere haſtæ quo vtebã tur. ead.
Licet præter Gallos huiuſmodi haſtis & Hetruſci olim fuerint vſi. ibidem
Geſſoriacum antiquis, hodie Cales, eſſe dicitur in Morinis Gallorum regum oppidum perquam munitum. pagina 112
Geſſoriacum antiquis, variorum reprobata opinione, author ſtatuit, uel Caleſiũ, vel Bononiam maritimos hodie portus Morinorum Belgij populorum. p.467.& ſeq.
Gladiator eximius fuit Commodus Imperator, & in publicis theatris etiam Imperatoria dignitate ſpreta gladiatoris partes adimpleuiſſe teſtis eſt Iulius Capitolinus. 164
Gladiator propriè auctoratus dicitur, qui mercede pacta, uel accepta ſe obligat ut depugnet in arena. 400
Hinc auctoratio accipitur pro gladiatorum uenditione ſeu obligatione. ibidem
Gladiatores cum armis incidentibus, & pungentibus vſque ad mortem præmio conducti dimicarent, quantum ab Athletis, & Pugilibus diſtent clarum eſt ſatis. 314
Gladiatores haſta vtentes Xiſtici antiquis fuere appellati. 432
Gladiatores ob lucrum pecuniarium infames erant, teſtibus Diuo Auguſtino, & Iuriſconſulto Vulpiano. pagina 164
Gladiatores rude & pileo donabantur, quum & libertate donabantur, & ferro dimicandi neceſſitate liberabantur, ſed tantum batuere rudibus cogebantur. 400
Gladiatorum fortiſſimis Myrmillonibus opponebantur Thraces. 446
Gladiatorum inſtitutores, & magiſtros Laniſtas veteres appellabant. pagina 302
Horum ingentem Romæ antiquitus fuiſſe copiam inditio eſt, quod ob ſterilitatẽ minuẽdam eos ab Vrbe Auguſtus abegerit. 302
Gladiatorum ſpectacula adeo magna cũ uoluptate ſpectabat Nero Imperator, ut ad refocillandum viſum acutioremque reddendum, ac robuſtiorem, per Smaragdi lucidum virorem intueretur. 305
Gladiatores athletas, & pugiles aliqui non ſine errore manifeſto confundunt. pag. 312
Quomodo autem differant, uide ibid.
Gladiatores Pegmates Caligula rabidis feris ſumma crudelitatis nota innocuos obiecit. 440
Gladiatores ſpongias geſtare ſolitos ad vulnerum inflictorum ſanguine manãtium exſiccationem ex Tertulliano docet Turnebus. 374
Gladiatorium munus primum Romæ datum fuit in foro boario Conſulatu Appij Claudij, & Q. Fuluij. 162
Gladiatorium munus, qui præterea Romę dederint, & qua de cauſa. pag. eadem 162
Dabatur & Gladiatorium ſpectaculũ à Ducibus in bellum profecturis, ut Tyrones vulnera cernere aſſueſcerent. ibidem
Eius frequentiſſimus apud Romanos ueteres vſus. ibid.
Gladiatorium munus breue ſportulam uocabat Claudius Imperator Suet. teſte. pag. 351
Gladiatorium munus aliquando eorum pecunia celebrandum proponebatur, qui Quęſturam adipiſcerentur. 305
Gladiatorium munus non ſolum mercede

ad id conductis exhibebatur;ſed etiam aliquando per captiuos, & voluntarios pugnatores. 303

Gladiatorum ſpectaculum gallorum gallinaciorum Pergami quotannis edi ſolitum. 163

Gladiatorium ſpectaculum fuit varium, & multiplex olim apud Romanos, & à varijs pariter vario fine exercitatum. 303

Exercebantur eodem munere gladiatorio alij gloria inducti, & ut ſpecimen inſitæ virtutis præberent alij, æmulatione, pacto & conuentione alij cupiditate ducti nonnulli, & ſic de cęteris. ibidem

Quibus potiſſimum in locis pręſtari ſolitum munus hoc gladiatorium à Romanis & Tyrrhenis. ibid.

Quando vetitum, & intermiſſum, ac penitus ſublatum. ibid.

Jllud tanquam cruentum prohibuit exhiberi Imperator Juſtinianus. ibid.

Gladiatorium etiam ſpectaculum ne amplius pręſtaretur deuicto Licinio prohibuit Conſtantinus Magnus. pagina 304

Gladiatoria munera in funere magnatū exhibita vide p.302 & p.303

Eadem deteſtata à Lactantio Firmiano ibidem, vt à Franciſco Petrarcha. pag. 304

Sublata itidem Chriſtianę fidei lumine irradiante. ibid.

Eadem diſſuadētis Tribunitia quadam facundia Orientalis Monachi iniqua nex lapidibus immiſſis furente populo procurata. ibid.

Vetita Conſtantini Magni poſt deuictum Licinium Decreto. 304

Gladiatorias operas exercuiſſe cum Auguſto Equites Romanos ipſo imperante Sueton. author eſt. 164

Glebale aurum dictum Iuriſcōſultis quod pro poſſeſſionibus pendebatur. pagina 521

Gordiani maieſtatem vultus cum energia qualiter deſcribat Capitolinus. pagina 649

Hinc Pompalem vultum dixit fuiſſe eidem Capitolinus, nouo ſanè, ſed non inepto ſcribendi genere. ibid.

Gordianorum domus ſumptuoſiſſima columnis magni ſumptus ducētis adornata Periſtyllum ampliſſimum oſtentabat. 649

Gothi, & Scythę curruum multitudinem in bellicis expeditionibus habuere, quam barbara voce carraginem appellauere. 708

Gradus à ſcala differunt, eo quod minoris aſcenſus ſint gradus, maioris uerò ſcalæ; quamuis non negandum, & gradus aliquando ſcalas, & ſcalares dictos. pag. 537

Gradus Gimonii Romæ erant ad quos damnatorum ignominioſa cadauera trahebantur. 537

Gradiuus Mars cur fuerit dictus, ex Feſto Pompeo. 171

Gradiuus Mars aliquando dicitur, quum ſæuit, aliquando Quirinus, dum tranquillus eſt, & iccirco duo ſibi habet tēpla conſecrata, in Vrbe vnum, aliud extra eandem. 171

Gradilis panis qs, et quare ſic dictus. 337

Gratia fauoreq; elicita decreta Juriſconſultis ambitioſa dicta fuere. 144

Graminis uoce Verbena à Liuio vſurpata pag. 2

Granata quę & Betica dicta, Regnum in Hiſpania, dicta à Grano tinctorum cuius copia in ea parte Hiſpaniæ ingens ex qua lana pulchro colore tīgitur. 773

Græca certamina Suetonionō ob id dicta, quod in Gręcia eſſent facta, ſed quod ab Athletis Græcis Romę exhibita, vel Græco more facta. 307

Græca certamina quattuor præcipua fuere, Olympia, Pythia, Nemea, & Iſthmæa eaque ſumma apud eoſdem Græcos ſpectacula habebantur. 308

Græcorum mores tanquam leuiſſimorum vanorùmque hominum Romani quondam aſpernati ſunt. 129

Hinc vitiorum omnium genitores non immerito eos Plinius appellauit. pagina 130

Gregarijs militibus præter morem fibularum aurearum vſum ornatus cauſa conceſſit Aurelianus Imperator. 57

Gurges omnium Nepotum altiſſimus Apitius Phœnicopteri linguam præcipui ſaporis eſſe docuit. 435

Gurguleo vermis genus eſt in horreis naſcens, frumentaque abſumens & corrumpens. 611

Gymnicum certamen quinquennale honori ſuo inſtitutum Neapoli ſpectaſſe Octauianum Auguſtum legitur apud Suetonium in eodem. 216

Gymnicum agonem Plinius iunior quã deteſtatus fuerit. 304

H

HABITATIO, *& habitare ad perpetuitatem referuntur; cõmorari, & commoratio ad tempus; quamuis ſæpè confundantur.* 165

Hadrianus Cæſar præter præceſſorum ſuorum morem, qui raſas barbas habuere, eam aluit promiſſam, vt tegeret vulnera, quæ illi in facie naturalia erant. 493

Halicarnaſſæi error in Chronologia deteſtus ab authore. 277

Harpocratem Silentij Deum quæ figurabant digito os prementem Sigalion ab Aegyptijs vocatum legitur apud Auſonium. 724

Haſta donari honorificum erat, & quinã haſta, vel haſtis in re militari ob egregium aliquot facinus donabãtur. 432

Sic è conuerſo ignauis militibus, & qui grauiter deliquiſſent, in pœnam haſtã ademptam obſeruamus, qui actus cenſio haſtaria uocabatur. ibid.

Haſtarum vſus in bello duplex olim erat & quiſnam. 433

Haſtati milites dicti haſtis pugnantes; Pilani, qui pilis, Principes qui à Principio gladijs. 531

Haſtici ludi ab haſta authoris ſententia, ſicut Gladiatorij à gladio, quibus paria pugnantium in ſpectaculis publicis inuicem dimicabant; dicendi; & contra doctiſſimum alioquin Turnebũ non Attici, uel Actici hoc loco, apud Suet. legendum. 432

Hebræos tributum pendere ſolitos Romanis argenti ſignati, patet ex Euangelica lectione. 361

Et hi nummi Imperatorum Roman. effigie ſignati erant. ibid.

Hedui Galliæ populi Senatorium ius in Vrbe Claudij Cæſaris Imperio adepti. 247

Heliogabalus Senatus Romani maximus cõtemptor, omnes Vrbe expulit, ſeruos appellans togatos. 200

Senatulũ in ſexta Vrbis regione ex mulieribus in colle Quirinali inſtituit. ibidem

Heliogabalus piſces commẽdebat coctos ad luxum conditura Veneta. 226

Heliogabali impuriſſimi, & maximè prodigi luxus immenſus indicatur. 668

Heliogabali luxus, & profuſio prodigaliſſima in hoc maximè enituit, quod Palatinis ingentes exhibuerit dapes, extis mullorum refertas, & cerebellis phoenicopterum. 435

Hepteris nauis ſeptem remorum ordinibus acta. 41

Hexeris verò, quæ ſex. ibid.

Hara-

Heraclitum Philoſophum Cicero tenebroſum appellauit, quia de induſtria ſtylum adeo obſcurabat, vt eius uolumina philoſophi non niſi ſudantes intelligerent. 375

Hęres ſacrorum quomodo quis eſſe dicatur, quum res ſacræ in nullius unquam bonis fuerint. 731

Hæredes teſtamento tres inſtituit ſororũ nepotes, & quos, & quota ex parte Aſſis C. Cęſar Dictator. 204

Hæreditatis repudiationẽ elegantiſſima phraſi Latina Suetonius ſignificauit Nominis abſtinentia. 396

Hæreditatem Ciuis Romani non niſi ciuis Romanus non peregrinus aliquis adire poterat. 289

Heſiodum carminibus cum Homero contendiſſe, victoremque Heſiodum Epigramma cum tripode in Helicone poſuiſſe author eſt Gellius. 215

Hilaria, quæ Romanis dicta ſint feſta, nõ omnibus eadem eſt ſententia. 726

Quando apud eoſdem celebrabantur. ibidem

Cui numini, vel Deo, aut Deæ ſacra eſſent. ibid.

Hippius Athenienſis, quum pecunia egeret nummum primus apud eos fecit improbum cum adulterando. 741

Hippolitus ab Aeſculapio in uitã reuocatus Dianę Aricinię templum dicauit propè Ariciam. 180

Hirquetuli pueri dicti Sexto Pompeio, & Cenſorino, quum primum venereis initiantur. 611

Hiſtriones, ut uirgis Prætorum iuſſu cederentur, Patrum ſententijs decretum. pag. 312

Hiſtrionum nimiã licentiam coercere lege uetere cum Magiſtratibus Romanis fuiſſet permiſſũ, id fieri vetuit Auguſtus, ut in publicis ſpectaculis præſertim ſcænicis liberè publica & priuata maleſacta redarguere poſſent, ex quo homines erubeſcere pudereque diſcerent. 308. & ſeq.

Hiſtrionum ſcęnicorum, & Pantomimorum differentia quęnam ſit. 312

Hiſtrionibus tanquam infamia notatis olim ſtipendia facere vetitum erat. 88 & 89

Hiſtriones fabulas in Scæna ſaltare ſolitos author eſt in Caligula Suetonius. pag. 310

Saltare autem fabulas nihil aliud erat, quam motu & geſticulatione illas explicare, atq; imitatione proponere. ibi.

Hyacinthi radix bulbacea eſt mãgonicis venalitijs pulchrè nota, quę è vino dulci illita pubertatem coercet, & non patitur erumpere. 338

Hypocritę quinam dicantur. 499

Et quid hypocriſis. ibid.

Holographum teſtamẽtum quodnam ſit, & cur ita dictum. 244

Homo abominãdus priſcis, & Liuio, excommunicatus noſtris, quem impunè violare fas erat olim Ethnicis. 4

Hominis appellatione maſculus, & fæmina continetur. 3

Honores Cæſari Dictatori à Senatu Romano ampliſſimi licet eſſent decreti, tamen ante Aedẽ Veneris genitricis ſedens, eidem aſſurgere arroganter eſt dedignatus. 199

Honorandi benemeritos uirtutis ergo antiquis mos in dupla cibariorum collatione conſiſtebat. 5

Honorarium, hęc uox apud Latinos pluribus ſignificationibus donata. paginą 238. & ſeq.

Pręcipuè pro donatiuis muneribus accipitur. ibid.

Unde honoraria Principum Vrbes ſuas primo ingreſſu luſtrantium. ibid.

Honorarium pręterea militum erant donaria, quę à Ducibus ob ſtrenuè nauatam

tam in bellis operam militibus dabantur.
Vide multa notatu digna. ibid.
Honorarii ludi liberalia dicti fuere Hermolai Barbari ſententia ab honore illorum qui eos Ludos populo edebant, pag. 239
Quamuis alii ideo liberalia uocari aſſerant, quod in honorem Liberi patris fiebant. ibid.
Authoris uerò ſententia ſic uocitati fuere à liberalitate illorum qui eos Ludos edebant. ibid.
Hoplomachia ficta armorum eſt conflictio, pag. 163
Hoplomachus gladiator erat undiq; armis contectus, cum inermes ut plurimum ſoliti eſſent gladiatores decertare, pag. 446
Et quid Hoplomachus Galeno. ibid.
Horatii cuiuſdam in depalmandis hominib. liberis paſſim obuiis impudentia ex Valer. Max. pag. 9
Hoſtiam ab Anco Martio Rege Romanorum conditam tradit Eutropius, pag. 641

I

IAMBICO uerſu antiqui conuiciari, & contumeliari ſolebant. 610
Iani in foro Romano duo; primum occupabant fęnerantes pecuniam, ad ſecundum reddebatur fęnus. 560
Iani tria Romæ templa erant diuerſis Regionibus conſtituta, & à quibus conſtructa. 559
Per Ianos loco Suetonii allato non templa illa, ſed portas uiarum intelligendas, quæ nimirum in earum capitibus ędificari ſolebant opinatur author, pagina ead.
Fornices Dion uocauit, id eſt, peruias tranſitiones. ibid.
Ichneumonem uarii uariè deſcripſerunt. pag. 384
Serpentis, uel anguium genus eſſe tradit Plinius, & uirulentũ animal ibid.
Nicander Aquilę ſpeciem facit, Herculi ſacram, ſed falsò. ibid.
Dicitur Crocodillum necare, & cum Aſpide dimicare, nulloq; propoſito pręmio natura ſua ad uictoriam aſpirare. ibid.
Ignobilitas ſtirpis Octauiano Auguſto à M. Antonio, & aliis eius inimicis obiecta. 207
Iliaci Ludi in littore Actio à Troianis celebrabantur nondum Roma ędificata pag. 431
Ilienſibus uel Troianis qui Romanorum Colonia erant, & ob id annuam certam penſionem populo penderent, quaſi Romanę gentis authoribus tributa in perpetuum remiſit Claudius Imperator, pag. 295
Illirici ſitus, Illiricaq; tota à Tiberio Cæſ. perdomita. 404
Ima cera quid denotarit Sueton. ubi de Cæſaris Dictatoris teſtamento uerba facit, pag. 205
Imagines maiorum ueteres Patricios Romanos in atriis ſeruare ſolitas ad nobilitatis natalia demonſtranda publicè oſtentaſſe, & Laruaria ob id aperuiſſe in publica lętitia refert Vopiſcus hic pag. 750
Imagines propterea has Cicero fumoſas uocat oratione habita in L. Piſonem, ibidem.
Imagines maiorum antiquitatem familię, & nobilitatem ita Patriciorum demoſtrabant, ut qui talibus carerent, noui homines dicerentur. 751
Hinc appoſitè Suetonius in Veſpaſiano. Flauia gens obſcura, & ſine Imaginibus. ibid.
Imagines illę Patriciorum ueterum Romano-

manorũ Atrij, & Lararij ornamenta ex cera potiſſimum componebantur ad vinum tamen colorata, quę & in funeribus ad pompã efferebãtur. 751
Imaginum talium deſcriptionem delineationẽq; & quãtitatẽ pariter, vide ibi.
Quo etiam fine in atrij veſtibulis collocabantur publica lætitiæ ſollemnitate ibid. vide multa non parum curioſa.
Cultum præterea earundem, & ad põpam oſtentationẽ ornatũq;, uide p ſeq.
Imaginatiua uirtus ſemper in motu eſt, & continua actione, tam in ſomno quã in uigilia. 203
Imaginari haud incongruè pro ſomniare quidam vſurparunt. 203
Imperatores Romanorum vſque ad Hadrianum Cęſarem cur barbas depoſuerint. 493
Imperij Romani ſceptra mulier quędam Druidarum apud Gallos Tungros vaticinio veraci poſtmodum facto gregario adhuc milite exiſtente Diocletiano prędixit. 129
Inaures fibulas, & alia muliebria ornamenta primordio Fabricam Deam factitaſſe Plinius author eſt. 56
Incitatus mulionis, & Aurigæ proprium nomen erat apud Martialem, quod erroris cauſam præbuiſſe Beroaldo, & Sabellico in hoc Suetonij loco aſſerit author. 451
Equus Caligulæ incitatus ab eo vocitatus, pręter rationem ad dementiam uſque nimium cultus adamatuſque fuit. vide riſu digna, & notatu, ibid. & ſeq.
Infame quondam ut mulieribus in Scęna, ita viris in Arena verſari. 547
Infibulatio quidnam Medicis, quidve fibulæ. 57
Ingenium in animatis pro moribus, induſtria, ſolertia, & intellectus acie à Cicerone, & reliquis acceptum, in inanimatis nonnunquam pro inſita, & ingenita natura inuenitur vſurpatum. 150
Hinc Virg. in Georg. aruorum ingenia dixit, ut & Plinius Cęli mores ſoliq; ingenia. ibid.
Inimicitias iuſtas pro magnis accepit Aſconius Pedianus. 272
Inſtituere primam originem ſignificat, at conſacrare non ita. 96
Intercalandi Menſes modum in Anno Solari inuexit Cęſar Dictator authore Ammiano Marcellino. 73
Mos iſte vitio non caret, ibid. in fine.
Interula quæ etiam ſubucula appelletur. 723
Inuidia C. Cæſari parta, quod honoribus amplis ſibi à Senatu delatis, eidem nõ aſſurrexerit ſedens ante Ædem Veneris Genitricis. 199
Iocus Ciceronis in Vatinij Conſulatum perbreuem. 161
Iſopolitia quis ſit, & cur Latini nominis populis permiſſu Magiſtratuum, & populi Romani fuerit vrbanitate conceſſa. 294
Iſthmus, quis dicatur, & ſit. 176
Huic opponitur Porthmus, eſtque fretum anguſtum inter duas continentes quale eſt Gaditanum, exiguo interuallo Europam ab Africa diuidens. ibid.
Iſthmi plures, ſed celeberrimus omnium Corinthiacus qui & Achaicus, & Peloponeſſiacus eſt vocatus, in cuius faucibus olim erat nobiliſſima Vrbs Corinthus. ibid.
Quinam Principes illum reſcindere fuerint conati Plinij relatione, quamuis infelici ſucceſſu omnes infauſtoq; & fruſtrato exitu. ibid. & p. ſeq.
Iſthmũ fodere in prouerbiũ vulgatũ uenit dicere de re difficili, & impoſſibili. 177
Italicorũ à Romanis defectionis cauſã, & cõcitati aduerſus eoſdẽ belli videto 792
Iudęos ĩ ſuis ſacris tympanis cõcitere ſolitos ex pentateucho colligere licet. 136

Iudices

Iudices duplices, ordinarij ſcilicet, & delegati. 96
Iudices, & Magiſtratus maiores, quinā dicti, & de quibus rebus aut controuerſiis iudicabant. 169
Iudices minora iudicia exercentes ſicut Tribuni, Triumuiri, & Quæſtores, in ſubſellijs iudicia exercentes ſedebant; maiores verò, ut Prętores, in ſedibus curulibus, & pro tribunalibus ius dicebant. 497
Iudices Tedanei Iuriſconſultis dicti, qui viliora, & humiliora minimique momenti negotia iudicando determinant. pag. 107
Iudicum multas eſſe differentias, quomodo autem hoc loco capiantur, uide pagina 608
Iudicum nomina omnia olim per Decurias ſcripta erant, in loco, qui Album dicebatur. 681
Iudicum ſumptus, & ſportulas ad certum qd Adrianus Imperator redegit. 556
Judicum tria conſtituta antiquis genera, Cęſaris opera Dictatoris ad bina fuere redacta. 242
Ea Auguſtus iterum ad tria reuocauit ibidem
Judices fuiße Romanorū Reges Dionyſ. Halicarnaſſ. tradit. 608
Iudicium etiam iuſtum Iudici vendere licet nequaquam; Aduocato tamen iuſtum uendere patrocinium licet. 495
Iudicia Populi Romani in tres ordines erant diuiſa ſcilicet, Senatorum, Equitum, & Tribunorum Ærariorū. 168
Quartum ordinem, ſcilicet Ducenariorum, adiecit Auguſtus. 169
Iudicia illa populi Romani ſic partita erant, ut Senatorius Ordo de maximis cauſis iudicaret, Equeſter verò de mediis, Tribuni ęrarij de minoribus, de minimis Ducenarij. ead. p. 169
Cęſare interempto, legem tulit M. Ant. vt ad duas Decurias Senatorum, & Equitum quas Cæſar conſtituerat antea, tertia adiungeretur Centurionum, & Manipulariorū militum Legionis Alaudę. ead p. 169
Iudicia proferendi mos apud Romanos veteres p tabellas, in quibus A. literā abſolutionis nota erat; C. condemnationis. N. L. non liquere ſignificabat. Sic D. damnationis nota erat; θ litera Græca mortis. 75
Iudiciarios dies quos uocauit Capitolinus, Tacitus negotioſos, Suetonius actui rerum deſtinatos, vocauere. 527
Iudicialia iudiciumque verba erant antiquis tria; Do, Dico, Addico; & quid ijſdem ſignificaretur. 140
Iulia lex de maritandis ordinibus quam ob cauſam lata fuerit. p. 103. & ſeq.
Varia ea Lex capita continebat, & quę nam illa. ibid. 104
Sępius ab Auguſto eadem lex fuit emēdata, modo leuius modo ſeuerius, & quare. ibid.
Julię Legis Theatralis author Auguſtus Cęſar fuit, non Iulius Dictator. 286
Quidve ea fuerit decretum. ibid.
Iulia lege de adulterijs coniuges accipientes adulteras, & puniebantur, & infamabantur. 496
Iuliæ leges plures cum paſſim à probatis authoribus referantur, nullius tamen Iuliæ legis de veneno authores tam veteres, quam recentiores mentionem fecere. 514
Iulias leges quamplures fuiſſe ueteribus Romanis, & quales. 103
Dictæ omnes quodammodo à Iulio Cęſare Dictatore. ibid.
Iuramentum à militibus ducibus datū, iuſiurandum dictum, ſicut quod ſponte aut uſu inter ſe milites faciebant, Sacramentum dicebatur. 529
Iuramentum militare à Sacramento nōnulli

nulli

nulli authores diſcrēuere.ead.p. 529

Iuramentum militare ita concipiebatur, vt accitus miles ſemper præſto eſſet,& adeſſet, tribus ſolummodo additis exceptionibus,quę continebant Funus familiare, Ferias vindemiales; & Kalendas. 529

Fiebat autem iuramentum militare nō modo pollicibus eleuatis, uerumetiam ſtrictis gladijs, ceruicibuſque admotis perficiebatur. ibid.

Ius Ciuitatis alicui populo, aut prouincię municipio ve concedere ante Cannenſem ab Hannibale patratam cladem, aut pleno iure dare,maximum reputabant olim Romani. 295

Ius Ciuitatis Romanæ donandę cum antea populi eſſet,& Senatus,poſtea Imperatores ſumma rerum potiti in ſeipſos quemadmodum plura alia tranſtulere poteſtate populi, & Senatus Romani ſibipſis arrogata. 296

Hoc autem ius Octauianus Auguſtus parciſſimè Suetonio teſte donabat, id eſt Ciuitatem pleno iure,ſeu ius Quiritum proprium. ibid.

Ius Ciuitatis Romanæ initio Reip.à populo Comitijs,uel Senatu dabatur. 296

Ius Romanę ciuitatis quibus dabatur antiquitus,ijs pariter & togæ deferendę ius concedebatur. 310

Ius Italicum à populo dari nil aliud erat, quam immunes illos quibus concedebatur facere à præſtatione tributorum,tū agris, tum capitibus imponi ſolitorum pag. 294

Et quęnā olim fuerint apud Romanos Colonię hoc Italico iure donatę,aliquot enumerantur. ibid.

Ius proprium Quiritum erat,liberos habere in poteſtate. 289

Iura Ciuium Romanorum non omnia cōcedebantur ijs, qui Senatus populique beneficio Ciuitate donabantur. 290

Exempla ibidem varia uideto per totā.

Iuriſconſultis quantum pro patrocinio à clientibus accipere permiſſum. 496

Iuſiurandum Cicero definiuit eſſe affirmationem religioſam. 528

Iuſtinianus Imperator ſeſe ſeruum appellauit in l.1.de Offic. Pręfec. Pretorio Africę. 323

Iuſtitium quid, & iuſti dies,qui debitoribus,creditorum permiſſu aut Iudicum indulgentia concedebantur. 555

Iuſtitium indicere quid ſit, & quando indicebatur. 279

Iuſtitium iuriſdictionis intermiſſionem, ſeu iuris ceſſationē dixere antiqui, quo tempore lege agi non poterat. 599

Iuuenalis adiectiuum, à iuuene idem ſonat,quòd iuuenilis. 488

Iuuenalis fama apud Liuium. ibid.

Iuuenales Ludi quando veteribus celebrati pag. 488

Vnde dicti,à quove inſtituti, & celebrati,ibid.& 489. circa finem paginę.

Iuuenalib. Ludis quinam antiquitus potiſſimum intereſſent. 488

Iuuentutis ſacra pro iuuenibus inſtituta ex Feſto Pompeio. 490

K

KALENDARIVM *pro libro rationum accipi aliquando,uide* 614

Kalendarium pro Codice rationum acceptum obſeruare licet. 386

Hinc curatores Kalendarii dicti. ibid.

Et fęneratorum Codices kalendarij appellati,& quare. ibid.

Kalendario propoſitus ſeruus,& kalendarium exercere, ijſdem Iuriſconſultis eſt,libris rationum proponi,& talibus inſudare. 387

Kalendę Ianuarij ſacrę, & religioſæ priſca ætate Romanis. 413

Kalendę Ianuarii feſtiuę erant, & religioſę

gioſæ ſollemneſque ſtrenis dandis, & recipiendis. 747
Eiſdem kalendis in acta Imperatoris iurabatur. ibid. & p. ſeq.
Principis uota iiſdem ſuſcipi ſolita ſcribit Plutarchus. ibid.
Et quamuis kalendæ Ianuarij primus dies anni eſſent, poſtea tamen kalendę Martij primus dies anni habitus in quo ignis nouus Veſtę aris incendebatur multaque alia fiebant quę ibidem vide.
Kalendarum Ianuarij, & dierum natalium feſta ueterum Romanorum remiſſiuè uide. 745
Kalendis Ianuarij pro primo die anni vtebantur Romani, quod eo die primi Conſules Regibus exactis creati ſunt. pag. 747
Kalendis Ianuarii Conſules olim apud Rom. omnes magiſtratum inibant in memoriam exactorum Regum quibus expulſis ipſis kalendis primi Conſules creati fuere. 747
Quamuis id poſtea non ſemper fuerit obſeruatum, cum authore Liuio, L. Æmilius Mamercinus, & C. Plautius kalendis Quinctilibus magiſtratum inierint. ibid.
Kalendis Martii apophoreta fœminis dabantur. 748
Et agrorum penſiones iiſdem pariter kalendis præſtabantur. ibid.
Kalendis præterea omnibus à veteribus Romanis ſacrificia fiebant. 750
Kalendas aliquando obſeruamus abſolutè ſcribi à Latinis authoribus, aliquando uerò cum additione primæ, ſecūdæ, tertiæ &c. p. 747
kalendas Ianuarias ſuppliciis funeſtare nefas erat, ideoque Tiberii ſeuitiam deteſtatus Suetonius. dicit eius iuſſu ipſis kalendis in quoſdam animaduerſum. 747

L

LACEDAEMONII Reges in communi, & propatulo Lycurgi legibus adſtricti conuiuabantur, & quare. 249
Idem fecere Indi teſtante Strabone, ibidem
Ægyptiis mos idem fuit, vt ſcribit Herodotus, ibid.
Moſſynecos populos idē factitaſſe Pomponius Mela author eſt. ibid.
Romani uerò Auguſti tempore & aliorum Imperatorum, priuatis in commeſſationibus domi comedebant; Publicè autem tribus de cauſis aliquando veſcebantur, & quænam illę fuerint enumerantur. p. 249. & ſeq.
Lacerna uirilis ueſtis erat, quam ita à lacerando dictam quidam inſulsè, & erroneè ſcripſerunt. 298
Militaris erat ueſtis, & uiatoria, ad aeris iniurias propulſandas ſuper toga indui ſolita. ibid. & pag. ſeq.
Cuius coloris fuerit, eadem pag. 299. & pag. 300
A Lacerna pulla ueſtis quo ad formā non multum differebat, ſed colore. pag. 300
Lacernis depoſitis Equites Romanos Claudio Cæſari ſpectaculis aduenienti aſſurgere cōueuiſſe Suetonius author eſt. 300
Lacinia togæ pars eſt omnium confeſſione, et quæ fuerit à nullo rectè hactenus explicatum putat author. 447
Laconicum Romanis erat, quod Septentrionalibus Hypocauſtum, Senecę Sudatorium. 651
Lancearii milites olim qui, qui itē Mattiarii. 581
Laniſtæ antiquis erant magiſtri, et inſtitutores gladiatorum. 302
Laniſtę numero nimio adaucti ad minuēdam ſterilitatem ab Auguſto Vrbe pulſi.

pulſi. ibid.
Laniſtę auium dicti, qui aues ad certamina præparabant. 163
Laniſtæ ſeruos coëmptos olim apud Romanos in gladiatoria arte exercitabant, ut eorum operam uenundarent ijs, qui gladiatorium ſpectaculum populo exhibere volebant. 162
Laniſtas, qui magiſtri, & inſtitutores erant gladiatorum, ad ſterillitatem minuendam Auguſtus Cęſar Romæ exegit, ut & eos, qui ſeruos venales habebant. 302
Lanx antiquis erat eſcarium vas, minus patena excauatum, in qua carnes menſæ tam toſtæ, quam elixæ inferebantur. 720
Romanorum ſumptuoſas, & pretij immenſi vſibus aptatas lances ampliſſimas, & magnas librarum centum argenti, ſuo tempore fuiſſe in Vrbe quingentas refert Plinius. ibid.
Cuius fuerit figuræ, orbicularis ſcilicet, ibid & p. ſeq.
Lares Deos inter innumeros Gentium Deos ſeu potius Dęmones cęca antiquitas agnouit, nunc Lares nunc Genios appellatos. 619
Larium Deorum multas ſpecies fecit ſtulta illa priſcorum vanitas, ne dicam ſuperſtitio. ibid.
Hinc Lares Compitales habebant quibus ludos Cõpitalitios celebrabãt. ibi.
His Laribus Sacrificia Computalia faciebant veteres ſeruorumque officijs utebantur. 620
Sacræ his etiã ędes publicæ dicatę erant in vrbe, teſtimonio Cic. in lib. de Nat. Deorum. ibid.
Lares Querquetulani à Sacello in Cælio monte ijs conſtituto Querquetulano dicto. ibid.
Lares marinos obſeruamus apud Non. ũ ex Varrone. ibid.
De Laribus multa ibid. & pag ſeq.
Lararium quid antiquis, cuique uſui deſtinatum, remiſſiuè. 750
Latini ſuo iure in Comitijs ſuffragia non ferebant, ſed benignitate, & beneficio magiſtratuum Romanorum, & populi vrbanitate id ipſis permittebatur. pagina 291. & 294
Latrunculorum ludus quiſnam fuerit antiquis non omnibus eadem ſnĩa. 755
Laticlaui apud ſcriptores paſſim leguntur exempla, anguſti non ita frequens mentio. 275
Latumclauum veſtis genus fuiſſe Senatorum proprium ex Suetonii aliquot locis clarè elicitur. 177. & 274
Eo tamen vſi ſunt alii beneficio Romanorum. 178
Et viri principes, & mulieres quoq. 179
Imperio florente ſolũ Senatores eo utebantur, & Præfecti Pretorio. ibid.
Quale fuerit ueſtimenti genus non patet ex antiquis, uel modernis ſcriptoribus authoris aſſertione. ibid.
Vide ibid. varias variorum coniecturas, & opiniones authorum.
Ab hoc veſtimenti genere Laticlanii ui ri dicti etiam fuere Senatores. 274
Sic & Laticlaui tunicæ habitus ex Plinio Senatorem ab Equite, Equeſtrem ordinem à Plebe annuli delatio diſtinguebat. ibid.
Laticlauia ueſtis in vſu erat militãtibus Senatorii ordinis uiris Anguſticlauia verò Equeſtris. 274
Lauicanũ ſuburbanũ Cęſaris uoluptuoſũ, ſic dictũ, quod non lõge eſſet poſitum à porta Lauicana hodię dicta maiore ab ędificii magnificentia. 204
Lauicanæ uiæ meminit Strabo, quam inquit incepiſſe ab Exquiliana, & in Appiam diſcurriſſe. ibid.
Lautia munera erãt, quę à P. R. Legatis, uel principib. externis dabãtur. 20

E Sed

Digitized by Google

Sed videto opinionem authoris ibidem in fine pag.

Lautia quaſi lauta, ſeu lautitia ſunt dicta ibidem

Laxare fibulam, idem quod anſam prębere. 57

Leandri, & Beroaldi lapſus ab authore detectus in homonomia vocabuli Marſi. pag. 210

Lectica, quod uehiculi genus apud priſcos Romanos 361

Lecticæ quoddam genus Hexaphoron dictum, & Octophoron, & cur ita appellatum. 362

Harum vſus Principibus viris priſca ætate familiaris. ibid. pag ſeq.

Lecticam non omnes licitè quondam in urbe uſurpabant. 362

Lectica per Vrbem vehi antiquitus perhonorificum, Legati Calcidenſium pedibus capti exemplo. 362

Lectica Conſules, & Conſulares uiri prę cæteris uehebantur frequentiori vſu. pag. ead.

Lecticarum vſus freques apud Romanos cur apud ueteres inductus. 362

Antiquiſſimus is eſt Sacrarum teſtimonio literarum. ibid.

Olim prohibitus, ut & margaritarum mulieribus, viro, & filiis deſtitutis minoribuſque annis 45.

Probroſis item fœminis paſſim Domitiani iuſſu ademptus. ibid.

Claudii Cæſaris indulto ſummi loco beneficii Liberto Harpocrati conceſſus. ibid.

Lecticula diminutiuum lecticę, & Cicero, & Liuius vſurparunt. 362

Lecticula in aciem illatus Scipio Africanus tragula femur cõfixũ habẽs, haud dubia cũ Pœnis uictoria conflixit. 362

Lecticarii olim quinam dicti. 362

Vt plurimum ſeruilis conditionis apud ueteres. ibid.

Lecticariola officium Lecticarii ſubiens, uel cũ Lecticariis rem habens Martiali dicta Alaudæ cuiuſdam uxor parum pudica. 363

Lecticariola cum lecticula erroneè à quibuſdam confunditur. ibid.

Lectulus Regius apud Perſas ita ſtratus erat, ut capiti incumberet pentaclina habitatio in qua perpetuo aſſeruarentur auri talenta quinque millia. 198

Legatis exterarum Nationũ, quos in Vrbem admittere nolebant in Æde Bellonæ, quæ extra mœnia erat, Senatum dari ſolitum à Romanis author eſt Feſtus. 254

Obſeruatũ etiam fuit Magiſtratibus qui ad Vrbem redibant in eodem templo datum Senatum. ibid.

Legiones plures apud ueteres Romanos à numeri ordine nominatę, unde Trimani, Secundani, Tertiani, &c. 190

Legiones Romanorũ priſca ætate ex quibus militibus conſtabant. 275

Legionum uaria nomina à prouinciis impoſita uide 191

Legiones Romanorum militum non ſemper uno eodemq; numero peditum fuiſſe, ſed tẽporum ſucceſſione, mutatas ex antiquorum ſcriptis elicimus. 92

Lemuralia feſta erant, quando Lemurũ ideſt laruarum nocturnarum. & imaginum terrificatione nocte faba iaciebatur. 665

Lenoni, uel Laniſtę ne venderẽtur ſerui, uel ancillę, lege cauit Adrianus Imperator. 770

Lenones tantum dici ſcortorum, productores verò etiam inuitarum perſonarum; & in quibus ſtupra exercita legibus puniuntur Pędianus ſcribit. 506

Lex Fuſia Caninia teſtantibus ultra centum ſeruos manumittendi facultatem adimebat. 747

Lex Iulia adulteras ducentes in uxores puniebat, infamabatque. 496

Lex

Lex Iulia de maritandis ordinibus cur lata fuerit. p.103.& *ſeq.*

Varia & multiplicia capita eiuſdem uide copioſè ibid.

Sępius ab Auguſto Iulii ſucceſſore fuit lex eadem emendata modo lenius, modo ſeuerius. ibid.

Lex Papia Poppea pariter de maritandis ordinibus uaria habet capita, & quænam illa. 105

In tranſgreſſores iſtius legis ſeueras pœnas ſtatuit Auguſtus. ibid.

Lex Licinia, vel Mutia Lucio Licinio Craſſo, & Quincto Mutio Scæuola conſulibus, lata fuit aduerſus eos qui ſe pro ciuibus, quum ciues non eſſent gererent. p.291. & *ſeq.*

Lex Papia Poppea Sexagenarios eo qđ generare non poſſent à matrimonio arcebat, fuitque Octauii Auguſt. Imperio lata. 471

Lex Papia Poppea ab Iſidoro, Alexandro ab Alexandro, Zaſio, & Beroaldo erroneè lex Papia Pompeia appellata. pag. 105

Lege Cornelia quadā cautum fuit, eum, qui in aurum uitii quid addiderit, quiue argenteos nummos adulterinos cōflauerit falſi teneri. 741

Lege Iulia peculatus tenetur, qui in aurum argenti æriſue publici quid indiderit, vel immiſcuerit, & ut quid cudatur immiſceatur fecerit ſciens dolo malo quo id peius fiat. 743

Lege Iulia, quam Auguſtus tulit, uel antiquatam emēdauit, cautum fuerat, ne Libertina Senatoris filium, nec Libertinus Senatoris filiam ducerent. 59

Leges annariæ quænam dicebantur antiquis, & cur inuentæ, uel ſancitę fuerint. 699

Legibus cautum quòd fuerat, tollere Conſulum nequaquam erat in poteſtate. pagina 294

Leges Cornelias à Cornelio Sylla latas plures fuiſſe Iuriſconſultorum teſtimonio comprobatur, & quænam illæ. pagina 245

Leges Iulias plures apud Romanos fuiſſe, & quaſnam. 103

Et quęnam à Iulio Cęſare Dictatore denominatę. ibid.

Legislatores non ſolum Romani falſam monetam deteſtati ſunt, ſed & alii aliarum prouinciarum, Nomothęti. pagina 742

Liber in diſciplina militari ex quibus cauſis fuſtibus cæditur, ex his ſeruus flagellis laceratur. 90

Libros de vita ſua Auguſtus conſcripſit non 30. ut mendoſè textus habet, ſed tres, & decem. 372

Libros quoſnam pręter eos quos de vita propria compoſuit Octauius Auguſtus Imperator conſcripſerit. pagina 373

Libros à ſe ſcriptos de vita ſua Hadrianus Imperator famæ auidiſſimus, Libertis ſuis literatis dabat, iubens, ut eos ſuis nominibus publicarent, pagina 372

Librarii munus apud antiquos Romanos non ſolum uiros, ſed & mulieres adeptas, marmor antiquum Domitiæ cuiuſdam inditio eſt. 480. & *ſeq.*

Librarii quinam fuere veteribus Romanis uarii varia ſenſere. pagina 479. & *ſeq.*

Librarii quinam eſſent Caſtrenſes, uel militares. uide p. 481

Librarii magiſtratuum penè omnium quinam olim 481

Qui item Librarii impreſſores hac noſtra ætate & Bibliopolę. ibid.

Librariorum Caſtrenſium munus, & officium. 481

Liberos habere in poteſtate proprium ius erat Quiritum. 289

Liber pater aliquando pro Sole ab antiquis acceptus Virgilii authoritate. 36
Quamuis propriè pro Baccho accipiatur. ibid.
Liber pater Bacchus alijs dictus Cereris filius fuiſſe perhibetur, & Liberæ frater. 36
Liberi patris exemplo Cantharis poſt Cymbricam victoriam C. Marium potaſſe ſcribit Plinius. 717
Libera etiam Venus dicta D. Auguſtini authoritate. 36
Libera legatio quid ſignificet apud Suetonium in Tiberio. 409
Et cur ita dicta. ibid.
Liberij Equitis Romani in Ciceronem mordicè carpti retalionatio. pagina 285
Libertas, vt triplex erat, ita & triplici modo Libertinis olim ſolita erat concedi. 297
Maior quędam erat, minor ſeu media altera; tertia infima dicebatur. ibidem
Et quinam haſce libertates apud veteres aſſequebantur. ibid.
Libertatis Definitio à Iuriſconſultis qualis tradatur: 296
Libertus patrono egenti ad alimenta pręſtanda tenetur. 143
Libertus primus apud Romanos ſcelus iure aureorum annulorum à Galba Cæſare donatus, mox & Equeſtri peculio ab eodẽ ditatus ordini Equeſtri adſcriptus fuit. 525
Libertum ingratum ac contumacem patronus in ſeruitutem poterat reuocare. pag. 143
Liberti Latini Iuniani, quinam erant veteribus, & cur ita uocitati. pagina 297
Qui item dedititij erant, & quare ſic appellati. ibid.
Liberti manumiſſi, qui teſtamentum facere poßent, quive nequaquam teſtari. pag. 297
Liberti patrono mortuo filijs eius tutorem petere tenebantur. 60
Libertorum filij tenebantur petere tutorem à patronis. 143
Et multa de libertis eorumq; liberis uideto ibid.
Libertorum aſtum in patronis ſuis fraude circumueniendis, uide. 143
Liberta ab inuito patrono diuertens alij nubere eo inuito non poterat. 58
Libertini quinam dicebantur antiquis, & quotuplici medio in libertatem aſſerebantur. 397
Libertini an ſolũ eſſent deſcripti in quatuor Vrbis Tribubus, an & aliqui in ruſticis. p. 83. & ſeq.
Libertini quicunque aureis annulis donabantur, per annulorum ius ad ingenuitatem adſciſcebantur, non tamen antea Equites efficiebantur, quam cenſum Equeſtrem quadringentorũ millium obtinuiſſent. 525
Libertini ſemper plebei, Senatores, vt plurimum ex Patricia gente. pagina 59
Libitinæ Ædis miniſtri varii variè pro officij, & muneris varietate appellati. pag. 516
Libitinę rationibus nomina morientium olim Romæ inſerebantur, & adnotabantur, ut naſcentium in Faſtis Actiſque publicis. 515
Libitinę Deæ templi miniſtri, apparatus exequiarum locabant olim, & morientium nomina adnotabant ibid.
In illius Deæ Æde quæ ad funus & ſepulturam pertinebant, condi & locari antiquitus ſolebant. ibidem, & pagina 516
Eiuſdem Deæ templi miniſtri Libitinarii appellati. ibid.
Libithinenſis porta apud Romanos non

Vrbis,

Vrbis, ſed Amphiteatri per quam interfecti gladiatores extra efferebantur. 517
Libra pro aſſe vſurpata ex Priſciano. pag. 8.
Libripendes dicti, qui militum ſtipes, uel ſtipendia antiquitus penſabant. pagina 7
Liburnica genus nauis eſt velociſſimum, & bellicum, ita à Liburnis in Illyrico populis dictum, qui conſimili nauium genere Ionium mare, & eiuſdem Inſulas deprædebantur. pagina 449
Liburnicarum partem demerſarum amiſiſſe Auguſtum poſt Actiacam victoriam dum in Italiam traiiceret biſque tempeſtate conflictatum, ſimulq; eius Liburnicę in qua uehebatur fuſis ornamentis, & gubernaculo diffracto. Suetonius in eius vita author eſt. pagina 449
Liburnicis nauibus uſi ſunt Romani in pugna maritima tanquam aptiſſimis, quas roſtratas dixere ad differentiam paruarum Liburnicarum. pagina 449
Quando autem Romani primo nauali bello decertarint, quibuſve Conſulibus uide ibidem
Licos Grecis licet lupum ſignificet, eſt tamen etiam inſtrumentum coquinariū. pag. 674
Lictores Reipub. temporibus ſontes capitis pena afficiebant Imperatorum uerò dominio uigente Carnifices noxios morte plectebant. 558
Sic & Lictores miniſtri pœnæ in nobilioribus erant, in uilioribus uerò carnifices pag. 559
Limbatas chlamydes uocat author in extremitatibus limbis exornatas. 722
Limitanei milites quinam eſſent in Romano Imperio, cur ita dicti, quòd eorum munus. 602
Linteatus quiſnam dicatur. 15
Linteata legio cur ita dicta. pagina 14. & 15.
Authoris opinio aliorum reprobata. ibi.
Linteata legio Samnitum cur ita appellata ex Liuio. ibid.
Decem & ſex millium militum numerū continebat. ibid.
Lipſii doctiſſimi lapſus adnotatus. pagina 150
Literas Græcas Romani ueteres quibus Latinę maternæ erant, addiſcebant, ſicut nos Latinas docemur patriis una cum educatione à primis annis adeptis. 577
Literati ſerui quare aliquando fuerint appellati. 576
Literatos literarum eruditos uocari doctos notiſſimum eſt, literator etiā qui literas nouit non perfectè tamen dicitur, ſed illis tantum imbutus. ibid.
Literoſus etiam obſeruatur pro literato apud Latinos dici. ibid.
Literionem uerò ſe non legiſſe alibi inquit author, quam hoc loco ibid.
Quare autem ſic carpendo appellarint Iulianum obtrectatores aulici, ut & Simiam purpuratam uide ibid.
Literatæ epulę quænam dictę. Plutarcho. 577
Lithoſtratum eſt pauimentum, lapillis uarii coloris ſtratum. 775
Huius artis excellens fuit inuentor Xenodorus, qui primus claruit in faciendis pauimentis miro artificio parulis teſtulis in uarios colores tinctis, & imagines repręſentantibus. ibidem.
Species eſt Muſiui operis, ſicut enim Muſiuum in parietibus appellamus hoc opus, ita & in pauimentis Lithoſtratum. ibid.
Locare promiſcuè accipi ſolitum videte.

te... pag. 23

Locus doctiſſimo Lipſio difficilis explicatu facilè authoris labore diſſolutus. pag. 135

Locus, uel loca, quid apud Liuium ſignificent. 19

Loci difficilis, & varijs expoſitionibus in Vopiſco torti, genuina lectio oculatiſſimi haud dubiè authoris. 754

Loci Suetonij varia lectio, & quænam tenenda. 457

Locum dare in Senatu, quid, pag. 19. *&* 20

Honoris maximum fuiſſe indicium. ibid. pag. ead. 19

Locuſta quædam venenaria famoſa hoc eſt venenorum confectrix, & miniſtra inſtigante Agrippina Claudium Imperatorem veneno ſuſtulit. 514

Logarium Vulpiano idem quod Breuiarium rationum. 387

Logiſterium militare vocatum à Strabone, locus is erat in quo exercitus recenſebantur, & ſtipendia militibus numerabantur, aliis Diribitorium vocabatur. 464

Logographi dicebantur, qui libros rationum ſcribebant. 387

Logiſtæ uerò qui eos curabant. ibid.

Longobardis quibuſdam per Francorum Reges priſca ętate in contumeliam, & ſeruitutis ſignum capillos, & barbam detonſam refert Paul. Æmilius in Carolo Magno, &c. 492

Luam Deam à luendo dictam, & expiando eamq; ꝓfuiſſe luſtrationibus, & luſtris aſſeruit Turnebus, quamuis erroneè ſententia authoris. 81

Lucar antiquis pretium erat, quod à Pop. Rom. ex Lucis percipiebatur. 98

Et Lucaris pecunia, quę in luco dabatur ibidem

Et Lucaria feſta, quæ in Luco Romani faciebant, qui permagnus erat inter viam Salariam ac Tiberim in memoriam, quod victi à Gallis fugientes è prælio ibi ſeſe occultauerant. ibid.

Dicitur, & uectigal abſolutè Turnebo, authori verò, quòd ex luci alicuius prouentibus percipiebatur. ibid.

Lucrinus, & Auernus lacus, Bais a rabo contermini ita ſibi mutuo ſunt propinqui, ut in maximis tempeſtatibus coniungi ſoleant. 212. *& ſeq.*

Luctam Latini, vt plurimum paleſtram appellauere, & Luctatores athletas Paleſtrites. 313

Lucullum Xerxem togatum Pompeius appellare ſolebat ob iniectas moles mari, & recepta ſubfoſſis montibus in terras maria. 579

Lucus nequaquam ceduus eſt Valla atteſtante, quin potius manu conſitus, religioſuſque, atque uel alicui Deo, uel alicuius hominis cineribus conſecratus, ideoque aut circa Delubra Deorum, aut circa ſepulchra hominum poſitus eſt. 388

Sacræ etiam litterę teſtantur apud Hebręos ſepulturæ traditos nonnullos in lucis ſeu nemoribus. ibid.

Ludi Taurij olim inſtituti, & Dijs inferis conſecrati ex Feſto Pompeio. pagina 33

Quo tempore inſtituti, quove apud Romanos regnante. ibid.

Ludi uotiui ueteribus quinam erant, quo fine inſtituti, belli potiſſimum tempore fiebant; quibus Dijs, uel numinibus gentilium deſtinabantur. Magni qua de cauſa dicerentur. pag. 217. *vſque ad* 219 *incluſ.*

Ludis quinquennalibus ingeniorum certamini deſtinatis nonnulli mœrore exanimati ſunt, alij lętitia nimia extincti exemplo memorabili. 215

Ludos miſcellos Suetonius appellauit, quod ex uarijs ludorum generibus conſecti

ſecti Lugduni præbiti à Caligula fuere. 434
Ludos Romanos cum antea promiſcuè ſedentes omnes paſſim ſpectarent Cenſorum iuſſu Sexti Ælij Peti, & C. Cornelii Cethegi Ædilibus Curulibus, (quo facto ingentem ſibi gratiam apud Senatum pepererũt) imperatum, vt loca Senatoria à populo ſecernerentur. 283
Equites uerò uel Equeſtris ordinis uiros eorundem ludorum ſpectatores, à populo diſiunxit Lucius Roſcius Otho Tribunus plebis. ibid. & p. ſeq.
Lugduni Galliæ Emporio cur argenteã cudi facere monetam Romani quodã Imperatores ſoliti. 361
Luna mundi ſpiritus rectè à Plinio appellata. 83
Luna matris attributo à ueteribus cur fuerit donata. 82
Lupercal cur dictus Mons Palatinus apud Romanos. 199
Lupercalia unde dicta. p. 198. & ſeq.
Cui numini conſecrata. ibid.
Lupercus Antonius Triumuir inſectatus à Tullio ob id in Philippica ſecunda pag. 198
Lupercum ſe exhibuit in Lupercalibus Antonius Iulio Cæſari ſedenti in ſella aurea coronato, & purpura amicto, cum ignominiæ nota Ciceronis aſſertione ſecunda Philippica. ibid.
Luperci, quinam fuerint ueteribus Romanis, & quæ functio eorundem. 198
Luperci nudi & uncti curſitabant, accincti quoque aliquando pelle caprina paſtorum inſtar. 198
Variè cognominati ab auctoribus eorum & inſtitutoribus. ibid.
Crepi etiam dicti, & unde ibid.
Luperci, vt nudi ſacrificabant, ſic & uncti curſitabant. 198
Hos, vt pudori conſuleret, uetuit nudos curſitare ſaltem imberbes Auguſtus Cæſar. ibid.
Variè à variis inſtitutoribus cognominati. ibid.
Horum ſodalitas tertio in Cæſaris honorem inſtituta, Iuliaque uocata. ibidem
Luperci ſodales erant & Sacerdotes Panos Dei paſtorum, qui ſacra faciebant in Lupercalibus ſacrificijs nudique ſacrificabant. 198
Lupercorum ſodalitas in Cæſaris Dictatoris honorem inſtituta. 198
Hæc Iulia dicta ab eodem. ibid.
Luſtrico die infantes à Romanis ignæ, aqua, et ſulphure expiari ſolitos uide pag. 487
Eodem et nomina iiſdem imponebantur. ibid.
Luſtricis diebus nomina recenter natis imponi ſolere remiſſiuè etiã uideatur. pagina 637
Luſtrationum uaria priſcis genera fuerunt, & quænam illa. pagina 484. & ſeqq.
Lyceus Mons Pani Arcadiæ Deo conſecratus, quod λύκους, ideſt Lupos non ſinat in oues ſæuire. 199
Lycurgus in funere Archemori filii comam et barbam totondit in mæſtitiæ grauis ſignum. 185
Lycurgi inſtituto Reges Lacedæmoniorum duplici parte in cœna honorabantur, et quare. 5
Lycurgi leges, item Athenienſium, et Solonis quibus nominibus à Græcis fuerint appellatæ. 569
Lymphiones, qui fuerint, et quid pro illis ſit intelligendum uarii uaria ſcripſere. 753
Lyrophœnica Athenæo idem quod Gallis, Hiſpanis, Italis, arpa dicitur, Ibici Poetæ Rhegini inuentum. 54

M.

MACELLVM Romę & Forum Cupedinis à quibus originē appellationis traxerint. 676

Machabæo Simoni Sacerdoti magno ius cudendi propriam monetam conceſſit Rex Antiochus. 361

Machera breuis gladii ſpecies cęſim potius quam punctim feriendo aptior. pag. 11

Macrocheras Egnatius manicatas interpretatur, author potius longas manicas habentes exponit. 690

Macrochir Græcis, Latinis Longimanus appellatus fuit Artaxerxes, quod vnam manum altera longiorem haberet. 690

Magiſter officiorum idem erat, qui & Præſes Aulę ſeu Regię dicebatur. pag. 580

Erant autem duo Arcadii, & Honorii tempore vnus per Orientem, & Illyricum, & per Occidentem alter. pagina 580

Magiſter officiorum is dicebatur, qui Aulicorum cauſas diſceptabat, & cognoſcebat; illiſque ius dicebat. pagina 580

Magiſtri admiſſionum erant apud Imperatores, qui quos oporteret ad ipſos deducerent non admittendos expellerent. 565

Hos magiſtros admiſſionum ſeu admiſſionales ianuæ principum habitationis aſſiſtere conſueuiſſe ex Marcellino colligitur. 566

Horum officium erat ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum, ut patet ex libro cui inſcriptio Notitia Imperii Pancirolii Iuriſconſulti. ibid.

Magiſterium dignitatem Principem Imperatorum ætate Ammianus ſcribit. pag. 567

Magiſtratus petendi ordo, quiſnam eſſet veterum Romanorum temporibus. pagina 700

Magiſtratu, quo quiſpiam digniori Romanorum vteretur, maiori pariter frequentia apparitorum ſtipatus procedebat. 568

Magiſtratus alii annui apud Romanos cum eſſent, ſola Cēſura erat quinquennalis; hinc Liuius dixit Quinquennalem Cenſuram. 216

Magiſtratus legum miniſtri, interpretes autem legum Iudices. 169

Magiſtratus præſertim maiores quare iudices dicti. 608

Magiſtratuum auaritia Calphurnia lege lata compreſſa. 495

Magiſtratus Codicillares appellat Cælius Rhodiginus dignitates nomine tātum datas, re uerò minimè, ideſt quæ carent effectu; ſed quam appoſitè uideant docti inquit author. pagina 701

Magnæ matri Gentilitatis Deę & Numini quum ſacra fiebant, mactabatur porca prægnans. 716

Mammeanas puellas Alexander Seuerus in Mammeę matris honorem ſicuti Fauſtinianas Antoninus in Fauſtinę uxoris honorem Alimentarias inſtituit. 617

Manceps quiſnam dicatur, quiſue Conductor, & Redemptor. pagina 538

Mancipia veterana quęnam eſſent; & in quo à nouitiis differrent. pagina 306

Mangones antiquis erant, qui ſeruos coemebant, uendebantque, & pueros pręcipuè, nulloque modo mercatores ob id dici merebantur. pagina 318

Mangones medicamentis adhibitis pubertatem puerorum uenalium coercebant. 338

Mangones venalitij, vel uenalitiarii, quinam dicti Iuriſconſultis. 306

Mangonum officium quodnam erat ex Quinctiliano. 338

Mangonium à mangone deriuatum pro quo accipiendum. 338

Mangonizare quidnam ſit. p. 338. et ſeq.

Manipulares quinam eſſent Romanis, 222 & ſeq.

Aliquibus ſigniferi; alijs, cui milites uiginti obtẽperabant, & qui duabus; decuriis imperabant. ibid.

Mantellum quid ſit uide. 725

Mantellis uſos Scythas aut pro mãtellis cutibus humanorum capitum cum capillis ſcripſit Plinius. 725

Mãtuæ, & Montisferrati Sereniſſimi Ducis munificentia, & liberalitas etiam vltra montes extenſa commendatur, pag. 638

Manus aliquando poteſtatem ſignificat, indeq; manumiſſio à poteſtate liberatio eſt, pag. 643

Manus aliquando pro fide capitur, vnde Capitolinus dum inquit Maximinum ad Heliogabali manus non acceſſiſſe, interpretandum fidei eius ſe non commiſiſſe, Imperatoris impuriſſimi timens perfidiam, pag. 645

Manus pro multitudine & copia aliquando accipitur. 123

Item pro militari multitudine vſurpatur ibid. & pag. ſeq. 6

Item pro hominum collectione, ead. 124

Manus item pro poteſtate capitur, ut in illo tritiſſimo: an neſcis longas Regibus eſſe manus. 124

Manu regia aliquid facere nil Latinis aliud eſt, quam abſoluta poteſtate agere, pag. 578

M. Fuluius Flaccus, & Tiberius Gracchus quare Senatus decreto interfecti, pagina 291

M. Antonii Mureti laus. 408

Maritus vxorem ob hauſtum è dolio vinum necauit, & cædis impunitatẽ à Romulo obtinuit. 477

Maritum Dominum appellari ab vxore apud Iuriſconſultos receptum. 66

Marmor Numidicum maculoſum hodiernis temporibus vocamus Africanum, pag. 206

Marmoris, & ferarum abundantia eſt ferax Numidia Africæ prouincia, pag. 206

Mars θούριος dictus, quod eſt bellicoſus, & pugnax. 34

Vide ibi alia eiuſdem nomina,

Mars quum ſæuit Gradiuus, quum tranquillus eſt Quirinus dicitur; vnde duo templa habet ſibi dicata, in vrbe unũ, aliud extra eandem, pag. 171

Martis templum & extra & intra vrbẽ olima apud Romanos extabat. 171

Et qua de cauſa extra vrbem fuerit ędificatum. ibid.

Marti vltori Auguſtum in Palatio Aedem extruxiſſe Suetonius teſtatur, pag. 171

Marſi Italiæ populi quinam fuerint, pag. 219

Difficilibus, & magnis Populum Romanum bellis non ſemel fatigarũt. ibi.

Belligeri admodum Silii teſtimonio fuere. ibid.

Veneficia & herbarum uires optimè calluerunt. ibid.

A quib. olim uicti Romanis Ducibus fuerint. ibid.

Quinquennali tandem bello ſuperati ſub pop. Romani iugum miſſi ſunt. ibi.

Marſi alii Germaniæ populi finitimi Cattis nũc Heſſis, cõtra quos pop. Rom. infeliciter Variana, & Lulliana clade pugnauit pag. 220

Marſi alii Sebitarum populi ſumma pedum agilitate celerrimi, teſte Herodoto pag. ead. 220

Marſia

Marſya ab Appollinæ victus platano ſuſpenſus interiit. 558
Maſtiges flagella iiſq; cęſi maſtigiæ appellati, pag. 33
Matara quid ſit variorum auctorum opiniones, pag. 11
Auctoris opinio, pag. ſeq.
Mareriarius is dicitur qui ligna ad ędificia ſuppeditat. 634
Vnde materiarius faber, lignarius faber appellatus, & fabrica materiaria id eſt lignaria à Plinio dicta. ibid.
Materiarii, & frumētarii milites apud Cęſarem quinam fuerint. 12
Materiarii Plauto qui dicti. 12
Mathematici qui, & Chaldęi à Gellio dicti, à D. Auguſtino Planetarii, ab aliis Genethliaci appellati, cum artem ſuam profiterentur, & exercerent in hominum natiuitatibus, & genituris prædicendis, & perſcrutandis ſub dio, cęlo aperto ambulabant, pag. 380
Mathematici Vitellio Cęſari exoſi ab eodem Italia pulſi ſunt. 536
Mattiarii à Mattia, vt Clauarii à Claua, & Lanzearii à Lancea dicti fuere, pag. 582
Matronam quod loculos in quibus erant claues vinariæ cellæ reſignauiſſet à ſuis in penam inedia mori coacta eſt, pag. 477
Matronę olim Romanæ Virginiam Auli filiam, Patriciam, plebeio nuptā quod è Patribus enupſiſſet, ſacris arcuerunt, pag. 59
Matronas Martio menſe Cęnas ſeruis ſuis ponere ſolitas, vt Saturnalibus Dominos, illas, vt honore promptius obſequium prouocarent, hos, quaſi gratiam rependerent perfecti laboris, Solinus author eſt. 452
Maximini Cęſaris robur, & fortitudo ingens Capitolino teſte, ita vt amaxas manibus traheret, rhedam onuſtam ſolus moueret. 506
Maximini Imperatores Gigāteam ſtaturam ex pedis magnitudine coniectura licuit aſſequi, pag. 648
Maximinum bibaciſſimum fuiſſe ait Capitolinus, adeo quidem, vt vna die ſępè vini amphoram Capitolinā ſcripſerit potaſſe. 642
Mazacæ an Africę fuerint populi an Aſiæ, vel Capadociæ vide, p. 508
Medicinę profeſſores, & liberalium artium Doctores præcipui muneris loco pleno iure ciuitate Romana Cæſar Iulius Dictator donauit. 295
Mel & cera putredinis pręſeruatiua, pagina 66
Mel Nemorenſe ex omnibus deterrimæ, notę pag. 179
Meleagrides Africanæ gallinę veteribus, nobis ſunt vt opinatur author gallinę Turcicę dictę, ſeu quę Cairinæ appellantur. pag. 435
Melopepones ſeu Melones maximi, & præſtantiſſimi ob ſoli lentorem. & tenuitatem ſunt apud Hoſtiēſes Vrbi ad ſextumdecimum milliarium uicinos pag. 641
Melos bipartitum quomodo cum aſſa voce & organico. 54
Menſæ Pantherinæ dictę fuerunt illę quę varietate ciborum inſignes erant. pagina 64
Menſarius, Argentarius Collybiſta, Nūmularius, & Trapezita authori aliquando ſunt Synonima. 207
Mercator vrbibus prodeſt, Medici ęgris, Mango uenalibus. 305
Mercatus, & Nundinę quomodo diſcrepent, pag. 462
Mercurialis impensè à doctrina multiplici laudatus. 490
Mercurialia feſta Cretenſium quęnam erant, quaque de cauſa celebrari ſolita, pag. 453

Metal-

Metallorum maxima apud Hiſpanos fęcunditas pág. 38
Milliares, uel Milliarenſes porticus quorum Suetonius Vopiſcus meminere, magnę erant porticus, & ſpatioſę, pag. 664
Miles vmbratilis dictus Ammiano, iners imaginarius, ſiue oſtenſionalis. 689
Milites à ſuis principibus denominati uariè, pag. 95
Milites antiquorum Romanorum ſtrenui pręcincti non diſcincti, qui ignaui habebantur in prętlia prodibant, pagina 223. *& pag. ſeq.*
Hinc diſcinctus pro negligente, & luxu diffluente ab Acrone, & Porphirione ponitur. ibid.
Milites Auguſtani quinam fuerint Neronis Imperio, quiue Daciſiani Claudio ſecundo, qui poſt Galienum Valeriani filium habenas Imperii rexit, pag. 689
Milites Decumani quinam dicti Suetonio, pag. 190
Milites ærarii veteribus Romanis qui, et cur ita appellati. 320
Qui item ęrarii Tribuni. ibid.
Milites honeſta miſione miſſi, Sacramento ſolui dicebantur militari, pagina 317
Cauſaria autem in miſſione dicebantur remoueri ſacramento. ibid.
In ignominioſa uerò Sacramento abiiciebantur. ibid.
Militum ob egregiè in pręliis nauatam operam pręmia multiplicia. 16
Militũ ſeditioſorum uaria, & multiplex pœna, pag. 6
Militum Tribuni apud Romanos olim à quibus creari ſoliti. 155
Milites delinquentes qua ignominię pœna afficere ſolitus fuerat Octauianus Cæſar Auguſtus. pag. 224
Milites oſtenſionales quoſnam interpretentur Egnatius, & Cœlius. 689
Quos uero Clariſſimus author. ibid.
Milites qui autem ludicram exercuiſſent leges antiquę capite plectebant. 89
Militiæ adſcribi non potuiſſe quam fuerit ignominioſum apud Romanos, quales erant qui capite cenſi dicebantur, pag. 27
Militiæ aſcribebantur aliquando apud Romanos etiam ante 17. *ętatis annũ inopia iuniorũ, modo ſatis roboris ad arma ferrenda habere uiderentur.* 273.
Hinc conſtat quod.
Militaris ætas apud ueteres Romanos erat annorum. 17. *ibid. ead. pagina* 273
Militia miſſus ignominioſè, & ſacramẽto militari ob facinus turpe ſolutus, neq; Romæ neq; in ſacro Comitatu eſſe poterat. 317
Militia miſſi ignominię cauſa milite Aere diruti dicebãtur, quibus ſcilicet ſtipẽdium ignominię cauſa non eſſet datũ eo quod ęs diruebatur in fiſcum, non in militis ſacculum. 319
Militia ſolui honeſta miſſione apud veteres Romanos honorificum erat. 320
Militaris diſciplina duo præcipuè ſuppliciorum genera ad militum delinquẽtium pęnam adinuenit, et quęnam illa. pagina 6
Militaris ſtipendij rationes antiquitus more inducto non ad denarios argenteos, ſed ad æreos aſſes computabãtur, pagina 91
Militares expiationes quę, & quales, pagina 82
Militarium Tribunorum duo genera, Rufuli alij, vel Rutuli, Comitiati alij, pagina 155
Militare Sacramentum quale erat, remiſſiuè. 319
Militare ſacramentũ duplex in hiſtorica lectione obſeruatur, & quodnam illud pagina

pagina 528
Militare ſacramentum non ſolum ita prę ſtabatur,vt in Imperatoris verba iuraretur,ſed & in Senatum, magiſtratuſque alios. 530
Militare equites apud Romanos qui & qua ætate cogerentur. 278
Militare in Legione Romana non alijs quam ciuibus Romanis licebat,pagina 289
Miltum antiquis fuiſſe milium ex Plinio conſtat,pag. 430
Miniambos conflare quidnam ſit vide pag. 610
Minio corpora inficiunt in bellum profecturi Æthiopes,& quare. 430
Minio & Chriſocolla pauimentum Amphiteatri in quo Gladiatorium ſpectaculum exhibebatur Principum luxu, & prodigalitate aliquando ſternebatur,pag. 431
Miniatam Iouis effigiē fuiſſe ob id tradit Plinius quod fictilis eſſet. 430
Miniatos Deos appellare ſolebat Varro eorum ſimulachra antiqua conſuetudine minio depicta. 430
Mirobrichis quid,& Mirobricharij, vel Mirobaptarij quinam. 375
Miſcelli Ludi quinam fuerint, & quare ita dicti, pag. 434
Miſcellæ vuæ ſunt ex quibus præligancū vinum quod ruſtici bibūt conficitur mi ſchiato, vel torchiato vulgo dicimus. 434
Miſcelliones appellati authore Feſto qui non certæ ſunt ſententiæ, ſed variorum mixtorumq; iudiciorum ſunt, pag. 434
Miſſio cauſaria militaris quęnam diceretur,& quare concedebatur. 318
Et ab hac Cauſarij milites dicebantur pag. ead.
Miſsio militaris honeſta quæ erat,quade cauſa fiebat, qua ætate, quot emeritis ſtipendiis. 317
Miſſio militaris honeſta aliquando ante tempus emeritorum pro more ſtipendiorum à principe ex Priuilegio dabatur, pag. 318
Miſſionem à militia honeſtam qui nanciſcebantur, iis pariter & prēmia dabantur exauthorati uerò tantum militia ſoluebantur ſine prēmii aliqua largitione,pag. 319
In colonias prēterea mittebantur priores, vbi agri iiſdem aſſignabantur poſteriores adhuc ſubuexillis retinebantur donec coloniæ & prēmia aſſignabantur. ibid.
Miſſionem militarem expletis ſtipendiis conſecuti ij etiam vacationis tempore, ſcuta, gladium, & cētera arma Laribus dicabant. 318
Miſsione ignominioſa exauthorabantur milites ob delictum in pœnam. 318
Et quid erat exauthorare. ibid.
Modus ſalarii conſtitutus à Claudio Imperatore patrocinantibus aduocatis ad dena ſeſtertia. 496
Mæcenas, & Iulius Cæſar delicati habiti,& amatores,quod diſcincti,vel parum prēcincti incederent. 223
Mērore occubuit Aeſchilus à Sophocle uictus in Quinquennalibus Ludis, in iiſdem Philippides poeta uictor renunciatus prē gaudio extinctus eſt. 215
Mola frequens in ſacris gentilium pulmenti genus, ex quibus conficeretur apud ipſos idololatras. 110
Monaſticæ, & Clericalis tonſurę prēcipua ſignificatio. 493
Monetę cudendę munus prēſtantiſſimis uiris Republica ſtante olim apud Romanos ne adulterina ſubreperet iniunctum & commiſſum hiſtorica lectione obſeruatur, iiq; triumuiri monetales dicebantur. 743
Monetę falſę authores ne ipſo ſtrepitu de-

deprehendātur ad eū vſum in Eremis antra ſibi paraſſe, & furtiuæ falſaque monetę officinas. Diuus Hieronymus in uita Antonii Eremitę ſcriptum reliquit. 743
Monetam adulterinam qui cudunt, & ipſi, & qui eis ea in re miniſterium exhibuerunt, manuum amputatione puniuntur lege quadam Orientalium. pag. 742
Monetam falſam non ſolum Romani legiſlatores deteſtati ſunt ſed & alii aliarum prouinciarum, & nationum Nomotheti. 742
Monetarii dicuntur, qui in moneta publica operantur. 743
Quamuis id diuerſum ſit à vulgi opinione, qui eos monetarios appellat, qui falſam monetam cudunt. ibid.
Monolium Capitolino idē eſt, quod aliis Monile, quamuis minus ſit Latinum Monolium, vt Egnatius, & Cælius Rhodiginus adnotarunt. 648
Monomachia rudibus armis facta iuuentutis exercendę cauſa inducta. pagina 164
Monomachiam rudibus armis factam quis inuenerit primus. 164
Monomachiam, ut & Torneamēta prohibuit Concil. Tridentinum. 304
Monomachiam ſeu ſingulare certamen in Iouis ſacris uſque ad mortem deuictorum cadentiumque iugulationem procedere conſueuiſſe author eſt Plutarchus in Sympoſio. eadem pagina 304
Monopolium vnde dictum, & quid ſit. pag. 421
Monopolia, ut abolerentur plurimum laborauit olim Rom. Senatus. 421
Puniuntur legibus Cęſar eis bonorum confiſcatione. ibid.
Vt & Monopoliſtæ Caroli V. conſtitutione. ibid.
Gallię Rex vltimi ſupplicii pœnam Monopoliſtis ſtatuit. ibid.
Mons Palatinus quare Lupercal dictus. pag. 199
Monymam Mithridatis uxorem illo deuicto detracta mitra quam capite geſtabat, & collo circundato ſuſpendio uitam finire voluiſſe author eſt Plutarchus in vita Luculli. pagina 696
Mortuos extra vrbem ſepelire mos non ſolū veteribus Romanis proprius fuit, ſed etiam à Græcis in uſum traductus. pag. 390
Hinc ex Darete Phrygio habemus Priamum Ilienſium ſeu Troianorum Regem Hectoris cadauer ſuorum more ante Portas Ciuitatis ſepeliiſſe. ibidem
Mos veterum fuit non illaudatus in ſternutamentis (quemadmodum & hodie) ſalutem precari. 232
Vt & in epiſtolis. ibid.
Vide de Tiberio Cæſare ibi factum memorabile de Rhodiis magiſtratibus. pag. ead.
Moſcouitarum, & Rhutenorum mos in hoſpitibus mutuo oſculo excipiendis. pag. 412
Mulier, quæ euitandæ pœnę adulterii gratia lenocinium facit, aut operas ſuas Scęnę locauit, adulterii accuſari damnarique Senatuſconſulto poterat antiqua memoria Maiorum Papiniano aſſeuerante. 547
Mulier Romanis priſcis moribus ſui iuris non erat, ſed ſub perpetua tutela, uel patris, uel mariti, aut proximorum uel tutoris dati à Iudice. pagina 58
Mulierum nuditatem ualde ſacrę literę deteſtantur. 652
Mulieribus Grecorum omnium legibus ſacrorum interdictū erat, ne ſe Olym-

picis

picis certaminibus ſpectandi gratia immiſcerent cum non leui Romanę diſſolutionis nota. pag. 547
Mulieres apud priſcos gentiles ſacerdotia exercuiſſe non eſt ambigendum. pagina 714
Hinc Pollio hic Calphurniam appellat vniuiram ſacerdotem, p. ead.
Mulieres etiam nobiles in publicis Ludis apud veteres Romanos operam ſuam feciſſe memoriæ proditum eſt, pag. 546
Mulieres pugnantes in Circo, vel Amphiteatro à Domitiano inductas pudore omni ſublato varii atteſtantur authores, ead. p. 547
Mulieres vno matrimonio cõtentas corona pudicitiæ honoratas apud Romanos multorum matrimoniorum experientiam intemperantiæ cuiuſdam ſignum eſſe credentes author eſt Valerius Maximus, p. 714
Muliebrem ſexũ Athletarum ſpectaculo penitus voluit Octauianus Cæſar ſubmotum, p. 548
Mulus Centuriatus erat, quod ſingulis Centuriis ad onera ferenda aſſignatus eſſet, pag. 728
Mulis potius quã equis antiqui in trahendis curribus, rhedis, carrucis carpentiſq; vtebantur, pag. 506
Mullus piſcis Romanis Triglia reliqs Italiæ populis Barbone dictus non prę ter rationem, cùm adſit occulata fides, pag. 739
Magno in pretio erat veteribus Romanis. ibid.
Mullus emptus ab Aſinio Celere viro Conſulari Claudij Imperatoris temporibus octo millibus nummum, quantæ olim fuerit æſtimationis ſat indicat, pag. 739. & ſeq.
Natura paruus eſt ut rarro bilibris varriſſimè trilibris inueniatur. 740
Mullum tamen octoginta librarum in mari rubro captũ Micinius Mutianus Plinio teſte prodidit. 740
Mullei calcei vnde ſic dicti fuerint antiquis ex Feſto. 739
Mulleos calceos fuiſſe calceamentorum genus quibus Albani Reges primũ, deinde Patritij Romani vſi ſunt, pagina 739
Municipes ciues ex Gellio quinã antiquis dicerentur eſſentq; Romanis, pagina 287. & ſeq.
Qui item Ciues Coloni, qui pręterea Ciues ex præfecturis. ibid.
Munia vel officia Codicillaria quęnã dicerentur. 70
Munus gladiatorium non ſolũ per Laniſtarum familias & mercede ad id conductas exhibebatur, ſed etiam aliquando per captiuos, & voluntarios pugnatores. 303
Muneralis lex quęnam, & quare ſic dicta à Feſto. 495
Muſicæ Choros apud veteres ex venalitijs ſeruis conſtare ſolitos Iuriſtarum atteſtatione confirmatur. 338
Muſices nimium ſtudium principibus niris indecorũ exemplo Alexãdri Magni à patre ob id reprehenſi, & Neronis Ceſaris iccirco Romanis exoſi oſtẽditur, pag. 371
Muſiua pictura quęnam fuerit antiquis ſeu de Muſiuo, & quęnam dicatur & ſit noſtris temporibus, vide pag. 774. & ſeq.
Cur autem ſic appelletur, vide ibid. ead. pag. 775
Hinc Muſiuarij artifices, ideſt operum muſiuorum, ſeu de muſiuo dicti. ibid.
Muſiuorum operum ſpecies eſt Lithoſtratum hoc eſt pauimentum lapillis uarii coloris ſtratum. 775
Myrmillones quinam erant gladiatores, vndeq; ſic appellati. 442

Myr-

Myrmillonum genus pugnæ à quo fuerit inuentum. 442
Myrmillonibus, gladiatorum fortiſſimis opponebantur Thraces. 446
Mirmillones vt plurimũ fuiſſe Gallos, vel ſaltem Gallicæ armaturę genere munitos, pag. 442
Fuere tamen, & aliarum nationũ Myrmillones; de Aſiatico quodam meminit Cic. in Philippicis. ibid.

N

N*ATALIS dies Socratis à Ciuitate inter faſtos habitus, & luſtratus pag.* 391
Natalitia dare, pro ſoluere feſtum Natalis diei Cicero uſus eſt. 392
Erant autem Natalitia conuiuia luxurioſa, ad celebrandum Natalem diem peculiariter ſtructa. ibid.
Sic & Natalia, pro celebritate diei Natalis obſeruamus ex Iuuenale Sat. 6. pag. ead.
Natatio, & natandi uſus antiquiſſimus fuit Romanis exercitationis gratia, pag. 632
Nationum omnis generis, & uariarum populi integro iure Ciuium Romanorum donati enumerantur. 295
Naues de cedris ſumptuosè ad luxum fabrefecit Caligula laxitate magna continentes Thermas, porticus, triclinia & penſiles hortos; profuſa & ſtolida prodigalitate. 449
Naues miræ magnitudinis obeliſcos ex Aegypto Romam aduehentes. 42
Nauali uictoria quod eſſet potitus Agrippa in Cilicia ab Octauiano fuit uexillo meriti ingentis cauſa ceruleo donatus potius, quàm alterius coloris. 126
Nauicularius non ſolum pro Nauclero, uel nauis gubernatore ſumitur, ſed etiã pro exactore Vectigalis rerum quæ naui onerantur. p. 735. & ſeq.
Aedium locatorem etiam uocarũt Nauclerum Ammonias, & Heſychius, ut Naulum pro hoſpitij precio. ibid.
Naumachia à Claudio Cæſare in lacu Fucino inſtituta quot nauium claſſe conſtiterit diuerſa diuerſorum opinione diſceptatur. 119
Concilium doctiſſimi authoris uideto ibidem, ut & textus Taciti difficilis enodationem facillimam, & p. ſeq.
Nautas Veneta ueſte induendos cur ſuadeat Vegetius. 226
Nauticos fines Oras appellari ex Quintiliano conſtat. 739
Nefaſti dies antiquis dicebantur in quibus non reddebatur ius, nec fari licebat, pag. 240
Vt & faſti dicebantur in quibus licebat iudicia exercere, & Iudici illa tria uerba effari Do, Dico, Addico, pagina ead.
Nefaſti dies littera N. apud ueteres notabantur. ibid.
Nefaſti dies dicti quod ijs Prętori fari nõ licebat, pag. 461
Nefaſtos faſtoſque dies primus apud Romanos inſtituit Rex Numa Pompilius, pag. 241
Nemeſin ſeu Adraſtiam Deam quomodo deſcripſerit Ammianus. 565
Nemora antiquis Germanis & ſacra, & pro templis habita Tacitus de eorum moribus refert. 388
Nemoribus pro templis antiquitus vtebantur Germani, Tacito authore, pagina 98
Nemorenſis Rex is dicebatur, qui Dianę Aricinię ſacrificiis prę erat. 180
Nemorenſe ex omnibus mellis ſpeciebus deterrimæ notę, ex Columella. 179
Nepotum omnium altiſſimus gurges Apicius, Phoenicopteri linguam præcipui ſaporis eſſe docuit. 435
Neptunus non ſolum maris Deus, ſed

etiam

etiam ipſum mare. 62
Neptuno epitheton ἐννοσίγαιον à terræ concuſſione impoſitum, quod antiquorum opinione ſuperſtitioſa Tridente ſuo non ſolum mare, ſed & terram moueret, concuteret atque abrumperet. pag. 574
Neptunalia Neptuni ſacra fuere appellata, quę & ſalaria à ſalo dicta. 62
Neptunia à Neptuno dicta ea, quę ad Neptunum ſeu mare ſpectant. 62
Neptuniæ aquæ quęnam fuerint appellatę, & cur ita dictę. 62
Nero Imperator Gladiatores concertantes adeo magna cum voluptate ſpectabat, ut ad refocillandum viſum acutioremque reddendum, ac robuſtiorem, per Smaragdi lucidum virorem intuēretur. 305
Neronis primi anni Agrippinę matris præceptis, Burrhi, & Senecæ diſciplina exercitati. 121
Neronis Cęſaris in Iſthmo Corinthiaco perfodiendo pertinax conatus quamuis irritus. 176
Neronis Imperatoris in Romanos nobiles patritios Tyrannis infamia eorundem ſtudioſè procurata. 488. & ſeq.
Neronem Caluum Domitianum crudelem, & ſatuum Pop. Rom. eidem male dicēs appellabat caluicei turpitudine pręcipuè obiecta. 534
Nicolai Perotti, error ab authore detectus. 450
Nicopolis Vrbs victorię ciuitas dicta ab Auguſto in Epiro ſita apud Actium promontorium, quod Antonium ibi, & Cleopatram bello nauali ſuperarit. 217
Plures eius nominis vrbes enumerantur. ibid.
Niues apud Armenios aliquando conſpici rubentes, eo quod loca illa minio ſcateant ex Homeri interprete Euſtachio
colligitur. 430
Nomen delegare vſurpatur apud Iuriſconſultos pro aſſignare debitorem alii qui pro te ſoluat. 540
Nomen facere Iuriſtis eſt in tabulas referre, quòd alicui debeatur, & debitum in ſe contrahere, & ſe debitorem conſtituere. 637
Nomen pro obligatione, & debito Ciceroni, & probatis authoribus frequentiſſimum. 396. & ſeq.
Sic nomen bonum pro bonę fidei debitore, & qui ſoluendo ſit eſt apud Iuriſconſul. ibidem
Sic etiam Ciceroni nomina exigere in Verrinis. ibid.
Econtra nomina deteriora peiorave dicuntur, quorum difficilis eſt exactio, quique bonis facultatibuſque lapſi non ſoluendo facti ſunt. ead. 397
Nomenclatores principum ſeruitiis addicti, quo munere olim fungerentur. pagina 478
Erant, & Nomenclatores, qui candidatis, & petitoribus in Comitiis operam ſuam pręſtabant. ibid.
Nominatores alii à Nomenclatoribus ſunt Iuriſconſultis ſententia authoris contra aliorum opinionem. 479
Notis ſcribere, quid ſit, & quam variè accipiatur. 545
Hinc Notarij dicti à notis. ibid.
Notarii à notis quibus compendioſè ſcribebant notarii dicti. 592
Notarii militares, quinam dicti. p. 592. & ſeq.
Nouerca dicta quaſi noua arca licet rectius quaſi νέα ἀρχή, quod è noua princeps. 86
Nouercale odium prouerbiali locutione dicitur, & pro inſigni malo Nouerca. pag. 86
Nouitii ſerui veteratoribus oppoſiti à Iuriſconſultis, quinam eſſent. 306

Nubere iterato apud veteres Regem ut Pontificem maximum nefas erat, pagina 111
Nucum ludum pueris antiquitus fuiſſe frequentiſſimum Catulli teſtimonio oſtenditur. 369
Numa Pompilius duobus ſeculis quod eſt annis bis centum Pythagoram an præceſſerit. 233
Numa Pompilius Romanorum Rex ueſtales à poteſtate parẽtum conſanguineorum tutorumque cum reliquis omnibus apud Romanos mulieribus ſui iuris non exiſtentibus exemit. 109
Numa ueteribus Romanis tres Flamines conſtituit Flaminem aſſiduum Ioui unum; alterum Marti; tertium Quirino, 194
Numam Romanorum Regem condendæ Religionis pop. Romano authorem præceptoremq; fuiſſe atque religioſiſſimum habitum & uocatum ſemper, ex Liuio & Plutarcho colligere licet, pagina 66
Numinum priſcis innumeram fuiſſe farraginem Auguſtini authoritate confirmatur. 81
Numerus ternarius in magiſtratu, nec deficiens, nec abundans uidetur. 265
Numeri in re militari appellantur militum ordines, ſeu cœtus, puta Cohortes, Centuriæ, Turmæ, Legiones, & alia huiuſmodi. 585
Hinc milites nundum in Numeros relatos dicimus quum delecti quidem ſunt nondum tamen in ſuos ordines deſcripti, p. ead. 585
Numerarii quinam Iuriſconſultis dicantur, & quod eorum munus. 579
Qui item ſupernumerarij. p. ſeq. 580
Numidia Africę prouincia nil memorãdum P. R. dedit pręter Marmora, & ferarum copiam. 206
Auium tamen Numidicarum multę eſtimationis meminit Plinius. ibid.
Numidicos urſos in Ædilitiæ dignitatis adeptione quot numero in Circo Romanis exhibuerit Domitius Aenobarbus. 206
Numidicas gallinas putat author eſſe nobis eas quæ Alexandria ad nos tranſferuntur, Venetijſq; Pharaonis Gallinæ vocantur. 435
Numiſmatis probandi vt ludus ſeu ſchola Romę inſtitueretur cauſa fuere, nũmi expenſibilis adulteri, & falſificatores. 741
Nummus adulterinus ut multa alia pop. Rom. dabatur Antonino Caracalla Imperatore. 741
Nummus aſper à veteribus quiſnam fuerit dictus. 517
Nummi vſum fuiſſe antiquiſſimum & à Caino inuentum fuiſſe pecuniam Joſephus in antiquitatum ſuarum lib. 1. author eſt. 356
Nummum appellationem ſumpſiſſe à Numa Pompilio qui primus apud Romanos ex ęre & ferro nummum percuſſit cum antea coriaceis, oſtreaceis & ſcorteis uterentur, inſulsè ineptequc dictum aſſeruit Diuus Hieronymus. 356
Nummum apud Athenienſes primus adulterauit quidam Hippius. 741
Nummi antiquorum Regia effigie cuſi, vt memoria gentilitatis repararetur, pagina 361
Peregrini nummi qui dicti quondã. 361
Nummi apud veteres Romanos triplicis materię, æris nimirum, argenti & auri pagina 357
Nũmi aſpri alij à Serratis cõtra Franc. Hetom. 517
Nummi ex auro obryzo & argento puſtulato quod eſt ex optima materia fabrefacti dicti. 517. et ſeq.
Nummorũ apud veteres Rom. pondus,

& ualor uaria fuere. 360

Nummorum materia adulteratur tinctu ris quę imitatur veri metalli colorem, minuitur raſione. 741

Nummis nouis, & recenter cuſis Turcæ delectantur. 517

Nummos argenteos qui adulterinos conflauerit, & in aurum uitijs quid addiderit, lege Cornelia eum teneri falſi apud Romanos quondam cautum fuit. 741

Nummos probandi magiſter Juriſconſultis uel Libripens, uocatur zegoſtates. 741

Nummos ſeu pecuniam per initia Romanis ex probo argento cuſos ex Plinio conſtat. 741

Aeris autem primam partem miſcuit Liuius Druſus in Tribunatu plebis, indeq; cępit puritas argenti corrumpi. ibid.

Ferrum miſcuit deinde denario Triumuir Antonius. ibid.

Nummarij iudices qui; Nummariumque quod eſſet iudicium, quęue nummaria cauſa, & Nummarium tribunal, uide 554. & ſeq.

Nummarii Sacerdotes, Nummariiq; iudices lucri auidi, & pecunię accumulandę ſtudentes dicebantur. 555

Nummarios iudices Romani Decemuiralibus legibus hoc eſt conuictos ob rem iudicandam pecunias accepiſſe, capite plecti iubebant. 555

Nummaria in re an ſint Synonima, ut uoluit Alciatus Argentarius, Campſor, Collybiſta, Menſarius, Nummularius, & Trapezita. 744

Nundinę ſeu celebre emptionis genus negotiatio ſeu mercatus quo tempore primum apud Romanos, & Græcos cępere. 461

Nundinę ueterum nomen noſtris dedere mercatorum congreſſibus ſeu mercatis (uulgo fiere appellantur) qui ſtatutis temporibus aliquo in loco immunes à uectigalibus celebrantur. 462

Nundinæ quomodo à Mercatu differant. 462

Nundinarum diebus, uel Comitialibus Senatus ut haberi non poterat, ita nec diebus ſanguinis, hoc eſt in quibus imolabatur, & ſacra Magnæ matri Deorum fiebant. 717

Nundinarum ius à Conſulibus, & Senatu peti ſolebat, & quidem à Conſulibus tanquam ijs qui caput erant Senatus & principes uiri eiuſdem, pagina 452

Nundinis Comitia haberi non licebat apud Romanos ne plebs ruſtica auocaretur. 461

Nundinis domeſticis Antonij Vectigalia pop. Romani diminuta fuiſſe ſecunda Philippica conqueritur Cicero, pagina 462

Nundinas antiquitus alias publicas fuiſſe, quæ ſcilicet in urbe, uel oppido aliquo habebantur, qualium Cic. meminit Capuæ haberi ſolitarum; alias priuatas, quæ in agris priuatorum exercebantur quales Claudius Cæſar à Senatu impetrauit. 462

Nundinas feriarum diem uolebant eſſe antiqui. 461

Nundinas frequentantibus, & ad eaſdem concurrentibus multa priuilegia conceſſere Valens, & Valentinianus Cęſares. 461

Nundinas Iouis ferias eſſe, ſiquidem Flaminica omnibus nundinis in Regia Ioui Arietem ſolebat immolare, ſcripſit Caius Licinianus, pagina 461

Nuptię minus legitimę ueteribus Romanis erant, vbi pater, & mater peregrini erant. 289

Nuptias uſu, coemptione, & confarreatione

tione quomodo à priſcis apud Romanos contrahebantur. 109. & ſeq.
Nuptiarum reiteratio vel ſecundę nuptię tam Pontificio quam Cęſario noſtro iuri ſunt exoſæ, adde & Gentilium legibus. 715
Nuptias olim veteres Romani tribus modis contrahebant, & quibus, pagina 109. & ſeq.
Nuptias ſecundas vel repetitas quare Canonica iura à Sacerdote benedici vetent. 714
Nuptias ſecundas ineuntes mulieres quibus pœnis multet ius Cæſareum, pagina 715
Nymphis deabus Lympharum, Mōtiū, Syluarum, Spelūcarum, Atrorū loca ſacra olim. 653
Nymphas quare mulieres dictas velit Cęlius Rhodiginus. 652
Nymphea quid propriè fuerint Romanis contra aliorum multorum opiniones vide 652

O

OBELISCI ex Ægypto Romā *Nauigiis miræ magnitudinis aduecti.* 42
Obryzum aurum quodnam ſit, & dicatur, pag. 519. & 520
Obſoleta nimis antiqua vocat, & reprobat Cicero in Actionibus Verrinis. 375
Oceani variam acceptionem vide pagina 684
Oculis anima inhabitat, hinc morum humanorum indices ſunt. 402
Ocellum oculi diminutiuum eſt, pagina 368
Ocellatæ nuces quęnam dictæ Suetonio, pagina 367. & ſeq.
Occidere veneno plus eſt quam gladio necare, pag. 245
Et veneno aliquem è medio tollētes Lege Cornelia de ſicariis plectebantur, ibidem.
Odæum à Domitiano Imperatore fabre factum Romę erat in quo Muſicorū chori, & Poetarum recitationes, & commiſſiones Muſicę populo edebantur; Quod vnicum inter cętera magnę molis quæ Romę videbantur admiratus eſt Conſtantinus, vt Ammianus teſtatur. 571
Odia Vatiniana iure merito Tacitus quo Liuia Druſum proſequabatur nouercalia appellauit. 87
Oenantenum vnguentum in Cypro maximè laudatum ſummeq; odoratum quomodo conficiatur, ex Plinio vide pagina 670
Oeſtrum inſecti genus illud volatile eſt Apibus perſimile, vulgo dictum Aſelum, quo addito Iuno vaccam Iuo ſtimulaſſe ac in furorem vertiſſe fabulata eſt antiquitas. 602
Accipitur pro punctione ſeu ſtimulo, & irritamento, p. ead.
Oeſtrum pro furore accipiunt à Gręcis Latini, ſicq; Oeſtrum furorem poeticum Statius appellauit. 601
Officia vel munia Codicillaria quænam dicerentur. 701
Officiorum magiſter is dicebatur qui Aulicorum cauſas diſceptabat, & cognoſcebat, illiſq; ius dicebat. 580
Olympici ludi quales, & quo, quantoq; tempore, & à quibus celebrari ſoliti, pagina 328
Quando & à quo primum Romam tra ducti. ibid.
Olympiaci ludi quinquennales apud Grecos celeberrimi ſingulo quinquennio repetebantur, quod temporis interſtitium ijdem Olympiadem appellauere. 215
Omen triſtis euentus pullarius auruſpex

proferebat pullis oblato cibo pultis uel offę è cauea exire renuentibus, aut exeuntibus oblata non attingentibus, pagina 15

Onera coloſſica dixit doctiſſimus Budęus metaphorica quæ magnæ molis ſunt, pagina 657

Ophyr Inſula laudatiſſimum aurum largitur, hinc optimum, & expurgatiſſimum aurum ophirizum dictum, pagina 519

Opera aliquando ædificia dicta tam publica, quam priuata Græcis ἔργα pagina 264

Opere ſeu operis apud Latinos multæ obſeruantur ſignificationes, & quomodo hoc loco accipiuntur. 264

Operæ campeſtres dicti antiquis qui in Campo Martio in Comitiis operam ſuam præſtabant inter quos erant Diuiſores, quos & Diribitores vocatos nequaquam dubitat author. 464

Operæ Juriſconſultis duplici differentia partitæ, aliæ officiales, alię verò artificiales dictę 264

Oppida multa à vicinis aquis denominata vide 62

Optio maſculini generis dici ſolet qui muneris alicuius militaris adminiſtrandi vices gerit, quem alii vicarium ſeu vices gerẽtem, vulgo locum tenentem appellant. 138

Orarium quid fuerit veteribus Romanis vide 725

Oratio putatiſſima pro expurgatiſsima vſurpauit Cicero. 519

Orcheſtra quinam locus fuerit in Theatro apud ueteres Romanos. 191

Popularibus is locus non patebat, ſed Senatoribus principibuſque uiris pagina ead.

Vnde dicta Orcheſtra ex Vitruuio. ibi.

Orcheſtrę locus podium appellatum Imperatoribus, & Conſulibus erat deſtinatus. 292

Ordines magiſtratus petendi quinam eſſent apud veteres Romanos. 700

Ordines in exercitu Alexandri Seueri, nemo niſi Sexagenarius duxit. 532

Ortus filiorum diem ueteres Romani cur in actis publicis profiterentur, pagina 392

Oſcum ſerpentem dixere Hetruſci unde Oſci populi à Rege Oſco ſic dicti qui ſerpentis inſigne gerebat, pagina 36. & 37

Oſci ludi quinam, & quales fuerint, pagina 37

Oſci populi Latij in Campania; unde & à quibus oſcenſe argentum dictum, pagina 36

Oſcis populis deletis Latina gens immiſſa Latio nouo nomen dedit, pagina 37

Oſcenſe argentum qualenam fuerit ueteribus Romanis: 36

Oſcenſes nummos, & oſcenſe argentum unde uerè propriéque denominare debeamus, authoris ſententia, pagina 37 & ſeq.

Oſcinæ auis nomen dedit Oſcenſi argento inſculpta effigie eiuſdem nummo argenteo. 37

Oſculum, ſuauium, & baſium inter ſe distinguuntur. 411

Oſculum officiorum eſt; Baſium pudicorum affectuum; Suauium libidinum, nonullorum distinctione licet authori non probata. 411

Confundi hęc inter ſe authoritate Ciceronis oſtenditur. ibid.

Oſculi genus ridiculum Gręcis χύτρα dictum, quodnam & quale. 413

Oſculum mulieri quondam in vrbe quę famoſa erat cognati minimè deferebant, pag. 477

Oſculum mulieribus datum in ſacra Geneſi obſeruare licet. 477

Oſcu-

Oſculum mulieribus datum in ſacra Geneſi obſeruare licet. 477
Oſculum mulieribus apud Italos, & Hiſpanos dare, niſi maritis uxoribus, & patribus filiabus, ſummè uetitum, ita quidem ut adulterij arguatur doteque apud eos priuanda iudicetur quæ aliis oſcula quam prædictis communicarit; in Gallia, & Belgio alia eſt conſuetudo. 477
Oſculo honoris uenerationiſque cauſa Traianus Imperator Senatum Romanum excepit, & dimiſit. 412
Oſculo ſalutationis & honoris gratia ueteres Romani licet ſe mutuo exciperent, non tamen oſcula cum mulieribus promiſcua erant. 476. & ſeq.
Oſculo tamen frontem conſanguineorum uirorum mulieribus delibare, & uiris mulierum fuiſſe conſuetum Plutarchus in Romulo teſtatum reliquit ibid. & pag. 477
Oſculo autem os mulierum ut coniungerent uiri cognati, Cato author fuit Cenſorius, cuius decreto uini uſus fœminis erat ademptus, quo facilius ſi temetum bibiſſent halitus odore explorare poſſent. p. ead. 477
Oſculo quod uxorem filia præſente ſuauiaſſet Manlius coniunx Senatu motus à Cenſorio Catone ſummi uiro exempli. 412
Idem Cato nunquam niſi tonaret à ſua uxore oſculum paſſus. ibid.
Oſculorum apud Megarenſes ueteres puerile certamen præmio Corollarum uictori propoſito uide. 413
Oſcula Numidarum Reges more ſuæ gentis nulli mortalium ferebant, pagina 413
Oſcula quotidiana cur prohibuerit Tyberius Imperator. ibid.
Romanis quōdam à Diuo Paulo Apoſtolo in prima ad eoſdem epiſtola exprobata. ibid.
Oſcula, & Suauia Græcis maximo & celebri uſu comprobata. 413
Oſculationem uel deoſculationē Hæbrei iuxta linguæ ſuæ proprietatem pro ueneratione ponunt. 411
Oſculari in diſceſſu, & regreſſu cognatos, affines, beneuoloſque quam fuerit mos uetuſtus author eſt Xenophon in Cyropædia. 412
Oſtenſionales milites erant qui ad oſtentationem tantum inſtructi habebantur ex ſignatiŭ interpretatione, & Cælii ab oſtento uerbo, unde oſtētatio ſiue iactantia dicta. 689
Oſtenſionales milites author potius ab oſtendo non oſtento dictos quod ſtrenui eſſent vultum hoſtibus oſtendentes, & nequaquam terga vertentes ead p. 689.
Oſtiatim pro nominatim, ac ſingulatim vſus eſt Cicero in actionibus Verrinis, pag. 756
Otho Imperator libidinoſiſſimus infami, & mutuo ſtupro cum Nerone pariter libidinoſiſſimo commixtus, non iniuria turpiſſimam caluitiem paſſus eſt. pagina 535
Oues puſulatæ dictæ quod morbo ſacro laborarent, puſtulato vel puſulato vocitato, p. 518
Oua Circenſium curriculorum cuius vſus fuerint. 68 & 69
Ouatio cum triumpho pluries à Dione hiſtorico confuſa. 404
Ouatio qua de cauſa quaue triumphus à Romanis olim decernebatur, pagina 403
Ouationem apud Romanos veteres quis primus fuerit aſſecutus. 404
Ouans vrbē ingreſſus redux è bello Tigranis Tiberius cur inſignibus triumphantium vſus fuerit. 404
Oxypederotinæ veſtes erant uarii coloris

quas uulgo miſchias Itali appellant, pag. 736. & ſeq.

P

PAEDAGOGIA Iuriſconſultis eſt ſeruorum puerorum cętus. pa-pag. 505
Hos in aulis principum noſtrates paggios corrupta uoce quaſi pædagogianos diceres, exiſtimat author. ibid.
Quos, & Caſtrenſes pueros ſeu miniſtros vocatos nonnulli arbitrati ſunt ibidem.
Pędagogium locum in quo huiuſmodi pueri verſantur vocauit Plutarchus in Pompeio. ibid.
Pædagogianos pueros nobiles appellatos qui principibus viris inſeruiunt, eiſq; etiam ſunt in delitiis, nemini eſt ignotum. 607
Horum Cętus Pædagogia dictus eſt à Seneca. ibid.
Continebantur autem Pedagogiani ſub Caſtrenſianis & miniſterianis aulicis ſacro Imperatoris miniſterio deputatis. ead.
Pędagogani Caſtrenſes vocantur à Lampridio in Alexandro, & erant ſub diſpoſitione uiri ſpectabilis Caſtrenſis Sacri palatii. ibid.
Paganus, dictio hęc, varia ſignificata apud Latinos obtinet. 227
Paganus à Iuriſtis opponitur militi, & pro eo qui omninò militiæ ſacramento non tenetur. 228
Paganus etiam alia acceptione nominis apud Eccleſiaſticos ſcriptores ſumitur pro eo qui Chriſti pietatem non colit, quia Chriſti non ſunt milites pag. 229
Pagana lex, pagana fercula ſimiliter à pago deriuata. 228
Paganalia feſta à pago dicta ideſt ruſticorum in pagis commorari ſolitorum. 227
Pallaca ea dicitur propriè quę cum cælibe conſueſcit, vt pellex quæ cum vxorato rem habet. ibid.
Pallacem Iuriſconſulti dixere eã quæ in domo vxoris loco ſine iuſtis nuptiis eſt, & iniuſta vxor appellatur à Iuriſconſulto in l. ſi vxor, §. ſed ſi ea ſit, pag. 543
Palatinus mons quare Lupercal dictus, pag. 199
Ad pallium reuerti prouerbiali locutione de eo dicitur, qui ad priuatam vitã & ſtudia philoſophiæ à publicis functionibus regreditur. 589
Pallium Gręcorum proprium vt Toga Romanorum indumentum fuit, & preſertim philoſophorum. 589
Palliati Graeci quare dicti, & quare palliatæ Comędiæ, & quænam illæ, pag. 589
Pallio philoſophos veſtiri ſolitos antiquorum temporibus teſtis eſt Gellius, pag. 445
Palliatæ fabulæ quænam dictę fuerint quęue togatę, & quare. 310
Paludamentum Imperatorium erat veteribus indumentum. 183
Aliis etiam qui bellis cum Imperio præerant vſitatum. ibid.
Erant & Lictores paludati. ibid.
Et paludatos Duces dixit Iuuenalis. ibidem.
Et omnia ornamenta militaria etiam leginius paludamenta dici ibid. p. ſeq.
Fuit & muliebris veſtis. ibid.
Paludamentum Imperatorium militare veſtimentum ut plurimum purpureũ erat. 184
Quamuis & aureum & album & pullum fuerit aliquando. ibid.
Paludamentum veſtem Imperatoriam dixit Cęſar, Plutarchus Pretoriam,

Dion Militarem. 163
Pani Arcadiæ Deo Lupercalia fiebant ſacra quod lupos non ſineret in ſues ſæuire. 199
Pani Arcadię Deo Lyceus mons cur conſecratus. 199
Pan Deum vt omnium authorem rerum coluit priſcorum ſuperſtitione plena vanitas. 716
Panarchi quinam dicti Iuſtiniano in Nouellis Conſtitutionibus. 228
Panathenęa in honorem Mineruæ Athenis celebrari ſolita ſingulo quintò anno authores multi atteſtantur, pagina 215
Quamuis Suidas duas Panathęneorum feſtiuitates fuiſſe tradit, alteram anniuerſariam, alteram quinquennalem, pag. ead.
Pando Latinis idem eſt, quòd incuruo; vnde carinę pandę, quòd naues incuruæ ſint. p. 678. unde etiam
Pandatio, idem quod in cauum curuatio. ibidem
Sic à Vitruuio dictę Arbores pandatæ, quę in ędificiis curuantur. ibid.
Pandariſtis eſt, qui panduro hoc inſtrumẽto ſcilicet muſico utitur, qui & panduros dicitur. ibid.
Pandati etiam dicuntur, qui oneribus nimiis ſuccumbentes incuruantur. ibidem
Pandurizare eſt illud inſtrumentum pulſare. ibid.
Pandorum qualefuerit muſicum inſtrumentum. 678
Pantagati, qui ſint, quidve pantalauon, quid etiam pantheon, panoratium, panurgium, panagatos, panagios uide pagina 658
Panthera Iuriſconſultis non ſolum animal illud variis coloribus maculoſum Africæ familiare ſignificat, ſed & retis & aucupii quoddam genus. 64
Pantheras Africanas in Italiam aduehi vetitum olim Senatuſconſulto. 64
Sed Ludorum cauſa Circenſium aduehi permiſſum Tribunitia Cn. Auſidii Rogatione. ibid.
Quis eas primus populo ſpectandas, & quot numero prębuerit. ibid.
Pantherinum genus uocauit Plautus homines ingenii inconſtantis, & varii. pag. 64
Pantherinæ Menſę ſic dictę, quod inſtar pantherarum uerſicolorium & uariorum ciborum eſſent appoſitorum varietate inſignes. 64
Pantomimi licet inter hiſtriones connumerari poſſint, nõ tamen inter ſcęnicos hiſtriones reponendi. 312
Pantomimi ueteribus erant, qui omnium perſonas in Scęna hiſtrionicè imitabantur, quique perſonas per ſingulorũ actuum ſimulationes oſtendebant, et effingebant. 311
Horum excellentiſſimus Claudii Imperio fuit quidam Mneſter. ibid.
Pantomimorum ars adeo Tiberio Imperatori exoſa fuit ac diſplicuit, ut Roma pantomimos eiecerit. 311
Scribit etiam Tacitus eundem ſanxiſſe ne domos pantomimorum Senator intraret ibid. ead. 311
Nero pręterea eorum factiones una cum ipſis relegauit. 312
Hos, & Traianus Imperator abegit. ibidem.
Pantomimorum, & hiſtrionum ſcęnicorum, quæ ſtatuatur differentia. pagina 312
Papia lege uxorem ducentibus pręmia conſtituta. 496
Papirię leges uariæ, & multiplices enumeratæ. 13. et 14
Paraganda veſtis eſt genus, cuius mentionem faciunt Iuriſconſulti, l. prima, et ſecunda, C. de ueſtibus olober. et

aurat lib. 11. pag. 722
Turnebo quid fuerit, quidue Alciato, & tandem oculatiſſimo authori. ibid.
Huius & mentio fit à Vopiſco inquiente: Interulas paragaudas duas, ibid & pag. ſeq.
Translatum & ad alias veſtes non ambigendum p. ead. 723
Erant paragaudæ varicolores etiam, monolores namq; , dilores, trilores & pentalores. ibid.
Nominis huius rationem videatis ibidem.
Paricidarum pęna quænam fuerit olim uide pag. 523
Parilia, quid ſint, & qua de cauſa inſtituta, & quando à Romanis veteribus celebrari conſueta. 745
Parotidę à Medicis vocantur tumores poſt aures aut ſub auribus, quæ ſi non rectè tractentur, ſæpe mortem afferunt. pag. ...
Partiliter aduerbio vſus eſt Cælius Rhodiginus quo dixit genituram cognoſco, pagina 565
Parthumeius venter Horatio erat ſumma cum facilitate parturiens, ac ſi fętum meieret. 565
Partula Dea dicta antiquis quod puerperijs pręeſſet. 565
Patauini in Venetia Italiæ Regione locati Liuio authore. 55
Pater patratus quiſnam priſcis Latinis fuerit appellatus. 1
A Feciali is creabatur Fecialibus licet pręficeretur. ibid.
Cur ſic dictus ibid.
Patres quare appellati Senatores Romani, pag. 1
Patres familias antiquitus Domini, ut contumeliæ ſeruorum tollerentur dicti fiere. 323
Patena vaſis genus erat quo dapes inrulentę menſis inferri ſolebant. 721
De hac plenius multa, & mira tradita videat curioſus lector. ibid.
Patęnam inſignē maximi et ingentis pretij fercula continentem Clodij Aeſopi tragici Hiſtrionis fuiſſe, refert Plinius, pag. 721
Nota eſt & Domitiani patina in qua Rhombus immenſæ magnitudinis integer condiendus erat. ibid.
Patera uas patens, & ad bibendum quoque aptum, patens, & latum quaſi patula dicta. 720
In ſacrificij & libationibus potiſſimum vſi hac ſunt antiqui. ibid.
Patera vinū in ſacrificijs libabatur Dijs Gentilium; vt in patella ijſdem epulę apponebantur & thuribulo thus adolebatur. ibid.
Patrocinia, vt tenuioribus gratuita pręſtarentur lege Titia cautum fuit, pagina 495
Patronus libertum ingratum, ac contumacem in ſeruitutem poterat reuocare. pag. 143
Patrono egenti ad alimentorum pręſtationem tenebatur libertus, pagina 143
Pauire eſt uſq; ad ſatietatem aliquem paſcere. 666
Heliogabalus maximè prodigus, & ſummæ libidinoſus Imperator Anſerum Iecinoribus canes pauit, pſittacis atque faſanis, Leones atque alia animalia, murenarum lactibus, & Luporum in locis mediterraneis ruſticos. ibid.
Pauire etiam & quidē cōmuniori ſignificatu ponitur pro ferire, percutere, tundere, pag. ead. 606
P. Manutius doctiſſimus lapſus erroriſue admiſſi notatus. 426
Pauſam hoc loco apud Spartianum ſellam ſignificare in qua Sacerdotes & ſacra facientes ſedentes quieſcerent ſignifi-

gnificari iudicat author. 779
Pauſam etiam Deum apud Arnobium obſeruamus, eum ſcilicet, qui pauſam afferret, & quietem ſcilicet bellis aduerſarium, & Bellonę poteſtati repugnantem. ibid.
Pauſa etiam Muſicis eſt quietis inter medium in canendo. ibid.
Pecunia groſa dicta ſubgrata, quæ aurea, uel argentea uidetur, & habet in ſe gris plurimum. 744
Pecunia attributa, quænam propriè olim dicebatur ex Budæo. 79
Pecuniæ attributæ, & uectigalis differentiam malè poſuit Sigonius indice authore. 78. & ſeq.
Pecunia publicę ærarij, & fiſci nomine comprehenduntur. 93
Differunt tamen, & quomodo ex Budęo. ibid.
Quamuis aliquando confundantur. ibid.
Pecunias in exercitu degentes milites priuati apud ſigna Aquilaſque deponebant. 94
Pecunias militares ad ſigna militaria deponi ſolitas duplici potiſſimum de cauſa Liuius author eſt. 552
Pedanei Iudices Iuriſconſultis dicti, qui uiliora, & humiliora minimique momenti negotia iudicant. 107
Pedarij Senatores ij dicebantur, qui non à Cenſoribus in Senatum allecti eſſent. p. 106. & ſeq.
Pedarij Senatores Agipedes cur à Lucillio appellati. 107
Pedeſtres copię Romanis ueteribus præſtantiores, ualidiores maioriſque roboris erant æqueſtribus, teſtę Plutarcho in Fabio Maximo. 276
Pederaſtia Græcis, Latinis eſt amor in pueros laſciuus; & Pederaſtis puerorũ amator. 505
Pegmates, qui antiquis; quę item pegmata ijſdem. 438. & 440
Pellicis pœna, & multa ex legib. antiquis Numę, hęc erat: Pellex Ædem Iunonis non tangito, ſi tangit, Iunoni crinibus demiſſis agnũ fœminam cędito...
Peloria feſta Theſſalorum eadem cum Romanorum Saturnalijs fuiſſe Athenęus teſtis eſt. 453
Peluſiotæ inter omnes Ægyptios ſuperſtitioſiſſimi cæpas non commedebant quod ſolæ ex cunctis oleribus contra Lunę incrementa, & decrementa uires augendi, & diminuendi habeant contrarias. 632
Peplum ueſtis genus ſollemne antiquis fuiſſe non modo fœminis, ſed & uiris commune, exemplis authoritatibuſq; comprobatur. 709
Fuit etiam Deorum indumentum, uel Dearum pręcipuè autem Mineruę Plutarchi authoritate. ibid. p. ſeq.
Peplum pictum in magnis Panathenæis in arcę ſuſpendi Athenis ſolitum author eſt Plato. 711
Ad quod pertinet illud Cic. ad Atticum peplographiam Varronis tibi probari non moleſtè fero ibid.
Perfectiſſimus uerè is, qui omnes uirtutis gradus impleuerit ex Lactantio Firmano pag. 382
Perfectiſſimatus dignitas, quænam erat, quo gradu cõſtitutus inter dignitates, quibus poterat conferri, quiue ab eo excluderentur, qui etiã præſidũ prouinciarum dignitatis honore fouerẽtur. 582
Perfugus, & fugitiuus unũ idemq; an ſint an uerò ſignificatione differant. 34
Perfugarum quinam emanſores & remanſores dicti. 35
Pergula quid eſſet antiquis, & unde dicta. p. 880. & ſeqq.
Quid item pergulanus adiectiuè dictum. ibid.
Quid præterea pergulę magiſtrales, & cur ita dictę. 382

Periſtyllum quid ſit; cuius uſus unde deductum, quid item Epiſtyllium, Tetraſtyllion, Decaſtyllion, & Picnoſtyllium. 650
Perſę Ruſſeis ſeu ruſſis in bello cur uſi fuerint indumentis. 639
Perſas in lectis cubantes cibos aſſumpſiſſe antiquitus, tradidere Herodotus libro 9. & Plutarchus in Apophtegm. Pauſanię & Cleombroti. 352
Perſica Campana præ reliquis maxima fuiſſe, & ſapidiſſima ex Plinio colligere licet. 641
Perſonale aliis capitale dicebatur, ſeu Capitatio, & quare. ibid.
Pertinaci cur nomen Heluius Succeſſus pater filio indiderit, qui poſtea Imperator fuit. 633
Pertinacem Imperatorem quare Chreſtologum appellarint antiqui uide 475
Peruigilium quodnam diceretur apud antiquos, & quid eſſet peruigiliũ agere. pag. 450
Huius, & noſtris temporibus hilaritatis gratia retentus uſus. ibid.
Phalerę non tantum equorum ſunt ornamenta, ut recentiores plurimi (inter quos Aldus Manutius in ſuis quęſitis) tradiderunt, ſed etiam hominum ſunt. 507
Vide de hoc ibid. varias probatorum, virorum authoritates. ibid.
Phaleris donatos Equites victores ſcribit à Cn. Calphurnio Plinius. 507
Phaleras aliquando ex indignatione, & annulos Equites Romani in Comitiis deponebant. 507
Philippides Poeta in certamine Poetarum Quinquennalibus Ludis victor renunciatus præ gaudio extinctus eſt. pag. 215
E diuerſo Athenis ad Theſei ſepulchrũ celebratis his Ludis ad quos eloquentiſſimi ex omni Gręcia confluxere inter quos Æſchilus à Sophocle victus mærore occubuit. ibid.
Phylopones ſunt induſtrioſi, ac laboris amici. 754
Phœnicis auis hiſtoria verane an fabuloſa ſit. 118
De eius apparitione in Ægypto varii varia ſcripſere authores. ibid.
Authoris de hac re opinio. ibid.
Phœnicopteri linguam præcipui ſaporis eſſe Apicius docuit Nepotum omniũ altiſſimus gurges. 435
Phœnicopteros author nobis eſſe putat Pſittacos illos magnos, qui ad nos ex Indiis adferuntur. 435
Phonaſcus quiſnam diceretur antiquis, & quodnam eius munus. 499
Phonaſcia vocis formandę ars erat antiquis, & phonaſci formandę, moderandę, & regendæ magiſtri dicebantur. pag. 371
Qui hodie Muſices magiſtri ſeu pręfecti, vulgo magiſtri Capellæ appellantur. ibid.
Pictatium quid ſit; quid picten, quid demum pictariola. 681
Pilentum vehiculi genus erat quo Matronæ Romanæ vehebantur, Carpento ignobilius. 659
Plagam, ſtragulum, & tapetia confundit erroneè licet Budęus, authoris ſententia. 53
Plagulæ quidnam ſint Liuio. 53
Plotius Lugdunenſis Gallus Ciceronis, & Quincti Fratris in Latinis literis Doctor. 156
Plumare quid ſit, & plumandi ars, diuerſa eſt authorum ſententia uide 759
Quid de hac re exiſtimet author noſter uide 760
Plumbata antiquis fuit iaculi genus duplicis ſpeciei, diuerſique uſus. 774
Plumbatæ ſunt verbera cum plumbo facta, quibus certis criminibus ſontes cedeban-

debantur. 774

Plumbatarum apud ſcriptores duas ſpecies obſeruamus, quarum altera ſupplicium eſt, altera verò telum bellicum. pag. 773

Pluteum, quid Suetonio Cap. 26. in Caligula. 435

Et quid plutei hodie proprio ſignificato ſint. 436

Quid item veteribus Iuriſconſultis. ibidem

Ciceroni etiam quid ſigilla Pluteali&. ibidem

Polenta, & polentatum inter eſculenta reponuntur non inter poculenta, ideo malè huic loco accommodata à Cælio, & Egnatio. 664

Pollentia Dea cuius ſtatua à Romanis in Circo poſita. 61

Idem quod potentia ſignificat. ibid.

Polidori Virgilii Vrbinatis detectus error. 129

Poligamiam licet Chriſtiana religio non prohibeat, nihilo minus in Cōcilio Neocæſarienſi pœnitentia ſæpè nubentibus iniungitur. 714

Polinctores è Libitinari familia erant, qui mortuos lauabant, ungebant, & curabant. 515

Pompalis vox noua eſt non alibi obſeruata, à pōpa formata, ſicuti enim à triũpho triumphalis, ita à pompa pompalis deflexit Capitolinus. 649

Pompaliter aduerbiali voce vſus eſt Trebellius Pollio in Galienis, inquiēs: mille gladiatores; & pompaliter ornati eadem p. 649

Pompabilius comparatiuo idem uſus eſt in Zenobia, ita ſcribens: ducta eſt itaque per triumphum ea ſpecie, ut nihil pompabilius Populo Romano videretur. ibid.

Pontifices ſummi, & Imperatores quomodo Iudices dici poſſint. 608

Pontina palus vnde dicta, à quibus exſiccata licet fruſtraneo labore, & in agri formam olim reducta. pag. 173. et pagina ſeq.

Popinionem quare Leneus Pompeius magni Pompei libertus Saluſtium appellarit Iugurtinæ hiſtoriæ ſcriptorem. pag. 376

Portia lex virgas ab omnium ciuium Romanorum corpore amouebat. 288

Eadem lex libertatem ciuium Lictori eripuit. ibid.

Porcus ſilice in fœdere olim feriendo occidebatur. 2

Porci ſacres dicti antiquis, qui in ſacris cędebantur ſeu ſacris faciendis deſtinabantur. 3

Porticus milliares, uel milliarenſes quorum Suetonius et Vopiſcus meminere, quinam fuerint. 664

Portorium vinarium quodnam uectigal apud Ciceronem. 481

Poſteriola, quid ſit, et vnde deductum uocabulum. 609

Prateus, et Duarenus Iuriſconſulti ab authore notati. 682

Pratei Iuriſconſulti, et Ludouici, Charundæ lapſus ab authore detectus. pagina 285

Pręfecti Prætorio potētia, amplitudo et maieſtas Cęſarum tēporibus ad unius officium ſpectabat; poſt multo plures Pręfecti Prętorio effecti. 526

Imperii Conſtantinopolitani tempore quattuor fuiſſe Præfectos Prætorio legitur. ibid.

Præfectura Pręt orii in Equeſtri ordine ſumma erat, et princeps dignitas. pagina 525

Efficiebantur autem poſtmodum ex Præfectis Pręt orii Senatores. ibid.

Pręficæ erant apud ueteres inter Libitinarios, quę mercede conducebantur in funeribus, vt flerent, et fortia facta defuncti

functi laudarent. 515

Prægustator erat, qui & à Cyato, vel ad Cyatum dicebatur, uiua principi prę libans. 333

Prępilatę hastæ quęnam dicerentur antiquis, quæ item Sarissæ Macedonicę, quæue velitares hastę, Amentatę, vel Ansectę, Aceraces, Framea, Gessę, Naumachę, vide p. 433

Præsides prouinciarum sub Cæsaribus prętorium tantum ius, quod inferius erat imperio proconsulari habebant. 315

Prętenturarum Cælius Rhodiginus licet meminerit ex Marcellino, non tamen quæ essent declarauit. 602

Eas autem optimè declarauit Turnebus. ibid.

Clarius multo de ijs, quod res expostulabat declarauit oculatissimus author noster. ibid.

Præteritum veteres dicebant eum, qui in petitione Magistratus repulsam passus fuisset. 46

Et pręteriti eo pacto ignominię notam patiebantur. 47

Præteriti etiam pro Senatu moti dicebātur. pag. ead. 47

Prætexta Patritij pueri vsque ad annum ætatis septimumdecimum vtebantur, quo anno togam virilem accipiebant tuncque in uiros militaris ętatis recipi incipiebant. 273

Prętextatos mores pro puerilibus accepit Iuuenalis. 545

Annos etiā prętextatos pro puerilibus apud Plinium habemus. ibid.

Prętextata ætas pro puerili, & prętextatus. prætextataque pro puero, & puella Gellio, & Iurisconsultis vsurpata. pag. 544

Prętextata uerba dicebantur nonnullis obscęna, eo, quòd prętextatis nefas esset obscęnis uerbis uti. 544

Hinc prętextata verba ea, q̄ ingenuos minus decebant aliqui exposuere. ibid.

Author prætextata uerba puerilia exponit, non improbabili ratione. ibid.

Prętor maximus Liuio Consul primus fuit, qui & maior appellabatur. 266

Prętor dictus ab eo, quod iuri pręesset & exercitui, ead. p. 266

Pretores, quinam fuissent Romanis quot numero, qui Vrbiti, qui prouinciales, quo tempore instituti, quam fuerit antiquus eorum magistratus. 266

Prætores initio erant, qui postmodum Cōsules. 266

De prętoribus multa uide, & pręclara memoriaque & notatu digna. p. 266. & paginis quattuor seqq.

Prætorianis militibus ad Vrbis, & Imperatoris custodiam destinatis, antea dispersis certa castra constituit Tiberius Cæsar. 415

Et castra eorundem prætorianorum an in Vrbe an uerò extra Vrbem fuerint constituta. ibid. & p. seq.

Prætorianis militibus quot emeritis stipendijs missio honesta militaris concedebatur. 318

Prætorię prouincię ne vltra annum Consulares plus biennio obtinerentur Cęsaris decreto Dictatoris sancitum fuit pag. 314 & seq.

Prętorium dicebatur locus in Castris ducibus seu Imperatoribus exercituum dicatus. 531

Erat autem in Castris aliud prætorium aliud autem principia. ibid.

Primę sententiæ quinam apud Romanos dicerentur, quive secundę uide p. 764

Primicerij Etymologia vera adepta eiusdem essentia facilè innotescet. 577

Primicerij itaque varia est appellatio, sacris pariter & profanis accommodata; ibidem

Primicerij appellatio, quę Antesignanum esse indicat nobis, non improbatur

tur

tur authori. ibid.
Vide tamen eius ſententiam. ibid.
Principes milites quinam dicerentur in militaribus Caſtris. 531
Principia locum in caſtris quendam fuiſſe authores paſſim omnes conueniunt, ſed quis, qualiſve fuerit varij varia dixere pag. 530
Qui item principes in caſtris, uel exercitibus dicerentur, & eſſent uide ibidem, & p. ſeq.
Principia quæ autem verè fuerint dicta recentiorum quorũdam quibus clariſſimus author conſentit opinione uide in fine pag. 531
Pritaneum Athenienſium quiduam erat. 550
Pritaniia Grecis erant donaria, quę Latinis ſportulæ dicuntur. 550
Probi adhuc Tribuni bello Sarmatico facta heroica quadruplici haſta puræ fuere retalionata. 432
Probi Imperatoris verè Probi heroicum dictum factumque uide 452
Proconſulum, & Proprętorum annuus in prouincia adminiſtranda erat magiſtratus, niſi à Senatu eis prouinciæ regimen prorogatum eſſet. 258
Idque lege Cornelia de prouincijs ſancitum erat. ibid.
Proconſulatus erat magiſtratus prouincialis. 315
Procurator Cęſaris, quiſnam fuerit quantęque authoritatis apud principes. pagina 460
Procuratores Ducenarij quinam Romanis ueteribus fuerint olim. pag. 471. & ſeq.
Procuratores non ſolum Imperii habebãt Cęſares, hoc eſt rerum publicarum, ſed & rerum priuatarum. 460
Productores quinam dicantur & ſint, & quomodo à Lenonibus differant. pagina 506
Profiteri Iuriſconſultis eſt publicè apud Acta ultro aliquid denunciare. pagina 557
Proletarii neque capite cenſi milites niſi in tumultu maximo ſcribebãtur, quia familia iis tenuis aut nulla eſſet. 26
Proletarii tamen honeſtiores aliquanto, & re & nomine erant capite cenſis. ibidem
Promercale hęc uox nil aliud ſignificat teſte Budæo, quã illud, quòd præter uſum ſuo neceſſarium paterfamilias aliquis uenale habet. 181
Communiter tamen ſumitur pro quacunque mercimonia, quæ uenundari proponitur. ead. 181
Promotionem uocem ut minus Latinam aut raram ſaltẽ cognoſcit author, quãnis vulgare ſit Romanę Curię, & frequens facere promotionem, pro creare Cardinales. 658
Pronubi, & pronubę, qui, quęve erant antiquis, & quod eorum munus, uel officium. 662
Protectores minus latinè dicimus, Iuriſcõſultis licet uox hęc ſit familiaris. 778
Mentio etiam eorum frequens hac ętate in curia Romana quãuis alio in ſenſu ab eo quo utuntur Iuriſtæ. ibid.
Protectores Romanorum Regum tempore Celeres appellatos ex Liuio colligere licet. 779
Prouinciæ appellatione olim apud ueteres Romanos intelligebantur regiones omnes ab Italia ſeiunctæ, quæ populi dominio ſubiiciebantur. 315
Prouincia antiquis Romanis prima omnium Sicilia fuit appellata. 315
Prouinciæ Romanorum duplices libertate erepta, Cęſarum alię factæ populo Romano aliæ aſſignatæ. 314
Cęſarũ per pręſides gubernabantur, populi proconſules regebant. ibid.
Prouinciarum diuiſioni duplici, & pręci-

puè, aliæ tandem ſucceßere. 315
Erant enim vltra eas quas Cæſarum nomine præſides gubernabant, populi autem proconſules, uel prętores, alię Quæſtorię ibid. pag. ead. alię etiam Equeſtres quibus ſcilicet Equites præficerentur, puta Cappadocię, & Ægypti. pagina 317
Sed id quomodo intelligendum ſit uide ibid. in fine cap. 47
Prouincias ita fuiſſe ueteribus Romanis partitas, vt Conſulares alię, aliæ Prętoriæ, aliæ etiam Quæſtorię dicerentur. p. 472. & ſeq.
Prouinciarum diuiſio bifariam fiebat apud veteres Romanos Republica florente, vel enim Conſulares erant, vel Prætorię, imperantibus autem Cæſaribus alię ipſorum iuris erant, alię populo ipſi Romano attribuebantur. pagina 257
Pruſſiæ Regis Bitinię erga Curiam, & Senatum Romanę vrbis veneratio, & demiſſio. 411
Pſallocytbariſtæ apud Suetonium in Domitiano, quænam erant. 54
Pſalterium quodnam fuerit Muſicum inſtrumentum Sanctis patribus Auguſtino, & Ambroſio. 54
Quid item Iuriſconſulto Paulo. ibid.
Pſaltrites quęnam dicendę authori. 54
Pſaltria Gręcis ęquè ac Latinis fidicina dicitur. 53
Pſeudaula ea dicitur aula, quæ ueram aulam mentitur. 561
Pſeudoportus, & pſeudoporticus non ueri qui ſunt portus, & porticus appellamus. 561
Pſeudourbana ędificia uocauit ruſtica ædificia Vitruuius de Architectura elegantia tamen vrbana extructa. pagina 561
Pſeudotyrũ eſt palatii ianua occulta, ſeu poſticum, quæ hodie porta falſa Italis appellatur. 561
Pubertatem coercet, & non patitur erumpere Hyacinthi radix, quę bulbacea eſt, mangonicis venalitijs pulchrè nota è vino dulci illita. 338
Et quibus alijs medicamentis retardetur uide ibid.
Publicum abſolutè poſitum pro uectigali. 126
Hinc publicorum conductores, ideſt uectigalium. ibid.
Vnde uectigalium, & publicorum conductores publicani dicti Suetonio in Veſpaſiano. ibid.
Publicani uectigalia redimere dicebantur quòd eſt pretium pro ijs ſoluere; & redemptores vocitabantur. 23
Publicanorum ordo Romæ potentiſſimus erat, qui redempturas exercebat, plurimumque authoritate ualebat. 23
Is tamen male apud Romanos audiebat. pag. ſeq.
Pueri, & ſpadones quare non calueſcant. pag. 535
Pugillares erant tabulæ ceratæ in quibus ueteres Romani ex more ſcribebant teſtamentaque conficiebant. 205
Pugilles, Athletas, & Gladiatores, qui confundunt errant. 312
Quomodo autem differant vide ibid.
Pugilice ualere, & Athleticè apud Plautum, eſt robuſtum, & pinguem eſſe. pag. 313
Pullatos vocauit Suetonius pulla veſte indutos, qua uti ſolebant non ſolum lugubrem habitum deferentes, ſed & vilis ſtatus homines, & perſonę humiliores. 298
Pullati etiam atrati dicebãtur quaſi atro habitu amicti. ibid.
Pulla tunica non ſolum colore, ſed & forma uile indumentum erat. 298
Hinc ueterum nobiliores principum funera facientes pulla prætexta utebantur.

tur. pagina eadem.
Puluinar ſeu puluinus unde dicatur. 196. & pag. ſeq.
Ex quibus conficiatur, cuiuſve uſus ſit. ibid. p. ead. 197
Puluinaria Deorum quid; & an differant à Lectiſternijs. ibid.
Pullus & puppus ambiguę uoces à ſcriptoribus paſſim, & in bonam & malã acceptæ partem obſeruantur. 428
Pullarius aruſpex quinam ueteribus dictus. 15
Pullarii infelix vaticinium, & eiuſdem mendacis merces occiſio. 16
Pullipremones apud Lucilium erant cõpreſſores puerorum ſeu prædicones. pagina 429
Pupę ſunt imagunculę ſeu ſimulachra puellaria ex lino inſuta, & tomento infarcita ad luſum puellarum deſtinata, pag. 429
Pupillum cuius vulgatiſſima eſt ſignificatio Iuriſconſultis diminutiuum dixit pupæ Caius Iuriſconſultus. 429
Pupones ſeu puones per ſuperlatiuum dicuntur ſtolidi uiri, & inepti. 429
Purpuræ uſus Romæ fuit maximè, ſed Romulo in Trabea. 704
Puſtulatum argentum uocabant antiqui puriſſimum, eo, quòd multiplici excoctione ui ignis in eo uelut puſtulas excitari experimento compertum ſit. pagina 518
Alii hoc puſulatum non puſtulatum dici contendunt. ibid.
Sed de hoc non laborandum, cum puſtula, & puſula idem ſignificent. ibidem hinc
Sacer ignis, qui puſtulas excitat puſula etiam uocatur. ibid.
Sic & oues puſilatę, quę eo morbo laborant ibid.
Pirrhica ſaltatio quid ſit; à quo reperta; quam uarii uſus, præſertim in re militari. 490
Pyrrhica ſaltatio fieri ſolita per nobiles Ephebos. 491
Pyrrhica ſaltatio Polluci Enoplia uocata Feſto uerò Põpeio Bellicrepa. 491
Pyrrhichiarii dicti à pyrrhiaca, qui pyrrhichiam exercent. 491
Pytacia erant fruſta corij quibus calcei antiquitate diſrupti, & uſu, reſarciebantur. 682
Pythaulæ erant, qui pythiam cantauerunt, quorum meminit Horatius in arte poetica. 758
Pythaulas tibię ſpecies putat author concinentes ità ut mulcerent aures, & quaſi audientes ſuaderent. 758

Q

QVADRAGESIMVM ſextum apud Romanos veteres annũ agentes olim Seniores appellabantur, & à militia immunes eſſe poterant. 279
Quadruplatores erant antiquis eorum reorum accuſatores, qui conuicti quadrupli damnari ſolebant. 616
Quadruplatores Liuio erant litis alienæ interceptores. ibid.
Per Quadruplatores autem communi paſſim appellatione omnes delatores intelligi ſolere author arbitratur. ibid.
Hinc uerbum Quadruplari, quo uſus eſt Plautus in alia tamen ſignificatione pag. 617
Quartarius aureus quis eſſet, à quo inuentus, quoue fine. 692
Quattuor genera ſpectaculorum à Græcis exhiberi ſolita leguntur, Olympica nimirum, Iſthmia, Pithia, & Nemea. 431
Quattuor ſolum portæ in Caſtris olim Romanorum conſtitui ſolebant, authoris opinione uariis licet nominibus inſignitæ. 501
Quæſitores quinam fuerint olim Romanis;

nis, quando creari cœpti, & an à Quęſtoribus, ut nomine ita & officio differrent. 316
Queſtiones pluraliter dictum, à cauſa differentes ſunt, quia Quæſtiones publicę ſunt iudicia, vndeque dictę. 557
Trium autem ſunt generum, an ſit; quid ſit; quale ſit; prima quæſtio facti eſt, & probationibus, & coniecturis expeditur, reliquę binę Iuris ſunt, quæ per artem boni & ęqui explicantur. pagina eadem
Quæſtura prima dignitas, quæ à Patritijs viris adibatur apud veteres Romanos. 494
Iuuenum patriciorum velut Tyrociniū quoddam fuit. ead.
Quæſtura primus erat magiſtratus, qui à patritijs adoleſcentibus gerebatur. pag. 261
Creabantur tamen, & ex plebe, idque effectum, vt ex quattuor populi importunitate tres plebei, vnus ſolum Patricius crearetur. ibid.
Quęſturæ cura, & munus, uel ęrarij potius à Quæſtoribus ad Prętores, & Ædiles ęrarij aliquando translata eſt. pag. 262
Queſturę candidatum ignotiſſimum licet, ob epotam inconuiuio propinante ſe vini amphoram Tiberius Imperator nobiliſſimis competitoribus antepo fuit. 643
Nouellus hic fuit dictus Tricongius Mediolanenſis, qui per honorum gradus vſque ad Proconſulatum prouectus eſt, tricongius cognominatus, quod tres congeos epotarit uno impetu, ſpectante miraculi gratia Tiberio Principe.
Queſtor legum & iuſtitię cuſtos cur appellatus. 494
Queſtorem in Aula Latini Cancellarium appellant. 494. & ſeq.
Quęſtores candidati quinam antiquis. pag. 494
Quęſtores candidati ſub Imperatoribus Conſtantinopolitanis Quæſtores ſacri palatij dicti, & quod eorum officium. pag. 494
Quæſtores parricidij quinam fuerint, quodve illorum munus, & officium. pag. 316
Quęſtores quo modo quaue occaſione Fasces haberent Conſulare alioquin Proconſulareve & Prætorium inſigne. pag. 315
Vtrum autem habuerint lictores, viatores, uocationem, uel prehenſionem vide 316
Eoſdē etiam in vrbe Faſcibus, aliquando vſos Liuius docet. ibid.
Quęſtores uarij multipliciſque denominationis ab effectu, & opera præſtita, p. 493. & duabus pag. ſeqq.
Quæſtores publicarum pecuniarum erāt miniſtri. Sectores autem æſtimatores redemptoreſque bonorum damnati, & proſcripti. 124
Queſtorum ærariorum munus erat multas recipere à capite cenſis, & alijs ciuibus Romanis. 26
Quæſtorum electio initio Romani populi penes Reges erat, quibus extinctis, munus fuit effectum Conſulari, poſtmodū Comitiis curiatis populi ſuffragio is magiſtratus candidatis conferebatur pag. 771. & ſeq.
Vide multa ibi non ingrata.
Quæſtorum munus, quodnam apud ueteres Romanos. 169
Quæſtorum prouinciæ, quęnam olim proprię fuerint. 473.
Quęſtorum ueterum apud Romanos officium. 493.
Et quodnam Cęſarum Imperatorum temporibus p. ſeq.
Quæſtoribus aliquando per abſentiam

Proconſulum, uel Prętorum Prouincia rum regimen demandabatur. 315
Quæſtores ueteribus Romanis principio pręter Vrbanos, & Prouinciales alios non fuiſſe author docet remiſſiuè. pagina 493
Quęſtorium in Caſtris erat militaribus, Quæſtoris ſcilicet domus, ſicut & Prętorium. 772
Quęſtorium munus inductum ab ipſis uſque Regibus in Rempublicam Iuriſconſulti aliquot tradidere. 261
Bini à Valerio Publicola, qui cum Bruto Conſul fuit in Saturni ęde primum condito ærario illius cuſtodiæ fuere at tributi. ibid.
Poſtmodum in maiorem numerum pro amplitudine imperii, & Prouinciarũ adiectione uaria excreuere. ibid.
Vrbani Quæſtores reliquis erant dignio res. ibid.
Quinctus Fuluius Flaccus Cenſor Fuluium patrẽ Cohortem legionis in qua Tribunus militum erat iniuſſu Conſulis domum dimittere auſum, ſenatu amouit, inſigni militaris diſciplinę obſeruantię exemplo. 320
Quinctus Metellus Cenſor à Caio Atinio Labione, è ſaxo pręcipitatus, qđ in ſenatu legendo ab ipſo fuiſſet prate ritus. 48
Quinquatria feſta fuere, quæ Mineruę ſeu Palladi fiebãt; ita appellata, quod per quinque dies poſt Idus, qui inter atros, connumerabatur fiebant. pagina 79. & 80
Quinquatria Domitianum Mineruæ quotannis in Albano celebraſſe teſtatur Suetonius in illius uita. 80. & 215
Quinquatria licet proprium fuerint Mineruæ feſtum quinque dierum poſt Id. Martias; aliud tamen erat poſt Idus Iunias, quæ vocabantur quinquatriæ minuſculę, ſeu minores, eratque feſtum Tybicinum Mineruam colentium. 80. & 81
Quinquẽnalis magiſtratus nomen etiam erat cuiuſdam Municipalis. 329
Quinquennalem Cenſuram appellauit Liuius per quinque annos perdurantem, cum alii magiſtratus annui eſſent. 216
Quinquennales Ludi, qui Romanis ueteribus fuerint uarii uaria tradidere. pag. 214
Quando primum inſtituti in Vrbe, à quo, quid ve illis peragebatur. ibid.
A Gręcis ad Romanos fuiſſe deriuatos multiplici authoritatum ſerie comprobatur. 215
Quinquennales ludi Græcis percelebres cur ita dicti. 328
Quinquennales ludi in honorem Auguſti decreti ſolum Gymnici fuere. pagina 329
Quinquennales ludi non ſolum erant certaminis ingeniorum Poetarum, & Oratorum, ſed etiam Gymnaſticorum. pag. 215
Quinquennales ut Ludi dicebantur antiquis, qui ſingulo quoque quinquennio repetebantur ſic Quinquennalia dicta ſunt feſta quę quinque diebus continuis Palladi fiebant. 216
Quinquennalibus Ludis ingeniorum certamini deſtinatis, nonnulli męrore exanimati ſunt, alii lętitia nimia extincti exemplo memorabili. 215
Quinquennale certamen primus omniũ apud Romanos inſtituit Græco more triplex Muſicũ, Gymnicum & Equeſtre Nero, qđ Neronia appellauit. 216
Quintę relationis ius quodnam fuerit antiquis. 623
Vide uariorum de hoc ſententias, & Alciati penitus exploſam. ibid.
Auctoris pariter opinionem deciſiuam. uide ibi, & pag ſeq.

Quintana porta caſtrorum quęnam erat, quave Prætoria, quę item Quæſtoria & Decumana. 500
Quirinalis Flaminis meminit Cicero in Orat. de Auruſpicum Reſponſis. pagina 174
Quiritum ius proprium erat liberos habere in poteſtate. 289
Quiritum ius proprium ſeu Ciuitatis plenum Auguſtus Cæſar Suetonio teſte quam parciſſimè donabat. pag. 296
Ita quidem, ut Liuiæ pro quodam tributario Gallo roganti Ciuitatem negarit, immunitatem eidem potius offerendo, affirmandoque ſe facilius paſſurum fiſco detrahi aliquid, quam Ciuitatis Romanæ vulgari honorem. pag. ead.
Quiritum nomen generale, & omnibus Romanis commune, honorificum erat quamuis hoc loco tanquam ignominioſè prolatum, vel ad ignominiam referatur. 702
Plebei etiam ſolum aliquando Quiritum nomine continentur. ibid.
Quiritare quid fuerit apud veteres Romanos. 74
Quid item Quiritatus Quiritatioq. ibi.

R

Ratiocinator Ciceroni idem qui alijs rationarius apparitor, & Iuriſtis rationalis. 386
Rationales quinam Iuriſconſultis dicti. pag. 386
Rationarius aliquando accipitur, & hoc præcipuè Marcellini loco pro ratiocinatore hoc eſt qui rationes tractat. pag. 566
Falſo hi dicti alijs rationales: nam rationales, & Cæſaris procuratores idē erant. ibid.
Rationarius apparitor, qui rationes conficit, uel qui rationibus præeſt Marcellino dictus. 386
Rationarium, Breuiarium, & Kalendarium quorundam opinione, ut ſynonima ponuntur erroneè licet ſi ſic abſolutè proferantur. 385
Et quid propriè acceptum rationarium ſignificet. ibid.
Rectum quid propriè dicatur ex Cicerone ad Herennium. 351
Recuperatores quo iudicio, quibuſve in cauſis dabantur olim. 96. & 97
Recuperatores dabantur ſtatim quæſtione propoſita nulla interpoſita dilatione. 98
Recuperatoribus perſimiles habebant Iudices Athenienſes, qui διαιτηταὶ uocabantur. 97
Recuperatores Iudices dabant potiſſimū apud Romanos Prætores. 97
Quamuis ex ueteribus eliciatur legibus etiam aliquando per Conſules datos. ibidem
Sic & Imperatores, & exercituum Duces eos nonnunquam dabant. ibid.
Ut & Romani Imperij ſummos Imperatores. ibid.
Senatum autem nunquam eos dediſſe reperitur quamuis eo iubente per prætores datos fuiſſe legatur. ibid.
Recuperatorium iudicium quodnam antiquis. 97
Teſtibus potiſſimum non perſuaſionibus innitebatur. ibid.
Redemptores quinam antiquis dicerentur ex Feſto. 23. Hinc
Redemptura, quæ eſt redemptio, uel conductio publicorum operum à redemptore deriuata. ead.
Redimere variè à Iuriſconſultis acceptū. pag. 23
Refugii feſtum Romani ueteres celebrabant in memoriā Tarquinii fugæ. Eo ſcilicet

ſcilicet die quo Roma profugit, quod erat 7 Kalend. Mart. 73

Refundo verbum propria ſignificatione Latinis rependere, & reſtituere ſignificat. 719

Loco Pollionis præſenti pro renouare ponendum authoris noſtri eſt opinio. ibid.

Regaliolus auicula quænam. 202

Vtrum ſit paſſer Troglodites negatiuè concluditur. ibid.

Nec eſt ſcterus, vt falſo putauit Beroaldus p. ſeq. 203

Regaliolum auem licet minimam præſidem tamen auium Ariſto. appellauit πρέσβυν. 202

Eam quare inſectetur, & perſequatur Aquila. ead.

Regni affectati ſuſpicione Spurius Melius ob frumentum plebi elargitum in magna annonæ caritate obtruncatus, bona publicata, domuſque eiuſdem diruta. pag. 48

Rheda uehiculi genus antiquis, & Rhedarius ipſius ductor. 69

Hac Romani primo in Circenſibus curriculis vſi fuerunt. ibid.

Rhedis argentatis, & carrucis Senatore ut vterentur indulſit Alex. Seuerus Imperator. 199

Rheti, & Vindelici Germaniæ populi. pagina 404

Relinquere Conſulem, & ſigna, et decedere pręſidio, non inter minora apud Romanos delicta reputabatur, et de his conuicti Fuſtuarium pati cogebantur pag. 89

Remigii Florentini craſſiſſima, et admiranda inſcitia, iure merito à doctiſſimo oculatiſſimoque authore notata et reprehenſa eſt. 574

Repudii nota affecit Sempronius Sophus coniugem non alia de cauſa, quam quod ipſo ignorante ludos ſpectare auſa fuerit. 548

Repudiare vir vxorem poteſt ſi Circenſibus, vel Theatralibus, vel Arenarum ludis, et ſpectaculis in illis locis in quibus hęc aſſolet celebrari marito prohibente ad fuerit. 548

Rem amittere dictum, pro eo, quod eſt litem amittere, et cauſa cadere ibidem ead. p. 146

Rem pro lite veteres vſurpauere, ut apud Cic. in Orat. pro Murena. 146

R A Re, ideſt lite Reus dictus arce quis. pag. 146

Reus non modo accuſatus, et conuentus, ſed et accuſator et votor dictus. 146

Res ſacrę olim apud veteres Romanos quęnam dicerentur, et eſſent. 731

Erant autem quędam Res ſacræ publicę; quę in nullius bonis eſſe poterant, alię autem priuatę, quę hæreditate ad poſteros tranſmittebantur. ibid.

Hinc filiifamilias in ſacris paternis eſſe dicebantur. ibid.

Et in ſacris manere; in ſacris parentum conſtitui; in ſacris poni; in ſacris retineri, paſſim apud Iuriſconſultos inuenire eſt ibidem

Sic etiam qui per emancipationem de familia demigrabāt, à ſacris paternis dimitti et abſolui dicebantur. pagina eadem 731

Reſcripta principum quibus, uel ad præſentium poſtulata, vel ad abſentium conſultationes reſpondebant Epiſtolas fuiſſe appellata, Iuriſconſulti teſtantur. 106

Reum quem Latini ſcriptores propriè appellarint. p. 145 et ſeqq.

Reum facere pro accuſare. ibid.

Sic reum agere pro eodem. ibid.

Rex ſacrorum fuit Romę poſt Reges exactos. 686

Regē ſicuti Pontificem Maximū apud veteres iterato nubere nefas erat. 111

Regibus extra manicas ſolis olim manus

 perferre

perferre licuiſſe teſtatum reliquit Xenophon libro 2. rerum Grecarum; ideoque Cyrum Perſarum Regem Antobiſacem, & Metreum filios Darię ſororis Xerſis Patris Darij occidiſſe, quod ſibi occurrentes manus intra manicas non contraxerant. 644
Reges ſocios, & ſibi ſubiectos habuiſſe Romanos manifeſtum eſt; at nulli tamen ſub Alexandro Seuero Reges Romę fuere. 686
Ideoque per Reges præſenti loco intelligendi potentes, diuites, & principes uiri. p. ead. 686
Romani Ciues quinam vicini fuere populi ad Ciuitatis naſcentis augmentum à Romulo creati, & in Vrbem recepti pag. 287
Romani Grecorum mores tanquam leuiſſimorum hominum, & vanorum quondam ſunt aſpernati. 129
Romanorum Imperatores uſque ad Hadrianum Cęſarem cur barbas per raſuram depoſuerint. 493
Romanis ad pompam quòd munus gladiatorium appellabatur. 302
Roſcia lege decoctoribus i Theatro locus ludibrij cauſa à priſcis quondam Romanis aſſignatus. 286
Roſę preſtātis exiſtimationis ſunt Preneſtinę, & Campanę; alij addidere Mileſiam; de roſis multa Plinius. 756
Roſarum Babiloniorum tanquam excellentium meminit Galenus ibid.
Rudiarii Suetonio dicti probatorum authorum ſententia, qui impetrata miſſione gladiatoria, rude donabantur. pag. 399
Erat autem rude virga lignea impolita ibidem
Rudiarii autem quare ętate iam graues, & quomodo rude donabantur à Pretore, vide ibid.
Rudiarii pectus cur ſpongiis muniebant. pagina 374
Rutrum quodnam fuerit inſtrumentum, & à quo deriuatum. 30
Cuius diminutiuum rutellum. ibid.
Ruſſeas ſeu ruſſas tunicas militares, & Ducales Trebellius, & Vopiſcus non ſemel appellauere, quod huiuſmodi tū milites tum Duces uterentur non modo honoris cauſa, ſed ne ſanguis è vulneribus in bello fortè manans, veſtis colorem minimè mutans, eos deterreret, vel hoſtibus vires adderet, & ferociam. 639
Ruſtici animalia ſunt media inter bruta, & homines, plus rationis expertes quam rationis capaces, quòd norunt illi qui malo ſuo genio acti cum illis conuerſari coguntur. 667

S

SABBATHARII dicti Iudęi, quia in Sabbatho, ne quidem cibum apparabant ita ab omni opere ſeruili uacantes. 666
Sabini quando in Vrbē Romanam, & qua cum prerogatiua recepti. 290
Sacerdotem ſingulo Deo aſſignare Romani ſolebant, quem Flaminem nuncupabant. 194
Sacerdotes Ægyptios totum corpus raſiſſe, & depilaſſe religionis ob cultum ſuperſtitiosè. 493
Sacerdotes Grecos Monomachiam exercere ſolitos ſcribit Galenus. 164
Sacerdotia mulieres apud priſcos gētiles exercuiſſe non ambigendum. 714
Hinc Pollio hic Calpurniam appellat uniuiram ſacerdotem. ead.
Sacra uia quęnam fuerit apud ueteres Romanos; quaue in vrbis parte collocata, cur ita appellata, qui authores claſſici eius præcipuè meminere. 201
Sacram uiam etiam uocitatam habuere Herodoti, & aliorum teſtimonio Athenienſes.

Sacrę

Sacræ res, quę olim Romanis dicerentur & eſſent. 731
Sacraia lege dicta Cai Gracchi ſancitum erat ne minore ſeptem & decem annis maiore ſex & quadraginta militiæ adſciberentur, niſi aliqua vrgens neceſſitas maiores deligi cogeret. 279
Sacratum caput pro execrato poſitum. pag. 4
Sacramentum militare duplex in hiſtorica lectione obſeruatur, & quodnam illud. 528
Sacramentum militare quale erat remiſſiuè. 319
Sacramenti militaris formam licet apud Iuriſconſultos uidere in l.8.C. de leg. pag. 530
Sacramento militari non adſtrictis licet in caſtris uerſarentur, non licebat hoſtem laceſſere vel ferire. 527
Sacroſanctum quidnam ueteribus dictũ. p.29.& ſeq.
Et quę fuerint iiſdem ſacroſancta. ibidem
Saginarius equus dictus opinione authoris à ſagina, quòd ſcilicet equis ſuis carne implendis, & ſaginandis milites, equites ſcilicet ſtuderent, ut fortiores, & pulchriores haberent in uſũ belli, & præſertim pugnæ, & prælii tempore. 728
Saginarius mulus in hunc ſenſum dixit Seruius, & Mula ſaginaria; & uerbo ſagino, pro pinguem facio, nõ ſemel uſus eſt Columella; & porcum ſaginarium dixit Propertius, ibid.
Saginarium, ut habet communis lectio non ſagmarium legendum ut uolunt Turnebus, & Rhodiginus iudicat, & quidem optimè oculatiſſ. author. 728
Sagum ueſtis ſtragulæ genus erat, propria autem magis ſignificatione ueſtis eſt militaris. 703
Sagum namque belli ſicut Toga pacis indicium Romanis erat. ibid.
Sagum non ſolum militare erat indumentum, ſed erat Gallorum proprium. pag. 704
Et quidem Galli Trabeatis ſagis utebantur. ibid.
Sagum Gallorum purpureum fuiſſe unde colligendum. 705
Sagulus fit à ſago; ſic Tacitus de Germanorum moribus Nudi (inquit) aut ſagulo leues, nulla cultus iactatio. pagina 705
Sic de Zenobia Regina bellatrice Trebellius Pollio: Imperiali ſagulo perfuſo per humeros habitu. 704
Sagarius æquè, ut ſagulus à ſago deducitur, eſt autem ſagarius ſagorum uenditor. 705
Sagaria item à ſago deriuatur, eſtque ſagorum negotiatio. ibid.
Sagochlamydes uocat author medium indumenti genus inter ſagum & chlamydem utriuſque ſcilicet formam mixtam præſeferens. 722
Sagmina ſunt quædam herbæ quas Legati Populi Romani ferræ ſolebant, ne quis eos uiolaret. 2
Sagmina Verbenas ſuiſſe dictas tanquam ex ſacro loco deſumptas. ibidem
His coronabantur Fecialis, & Pater patratus fœdera facturi, uel bellum indicturi. ibid.
Salaria annua ſalaria ſeu municipales erogationes ſportulas dictas in iure ciuili obſeruamus. 550
Saliis trabeam togam aſſignauit Halicarnaſſeus, Liuius autem nõ trabeam ſed pictam togam. 102
Salpictæ de quibus Vopiſcus hic, tubæ genus erat ut exiſtimat author, Cœlio aſſentiens, qui tubarum genera ſalpiſtica uocari docet. 757

Salpiſtam etiam ſcripſit tubicinem eſſe doctiſſimus Turnebus ex Lexico veteri Aduerſ. lib. 28 c. 6 ibid.

Salpiſtę autem erant tubę, ſeu buccinę in ſummia parte amplæ, & concauæ, in infima verò arctæ, qua de cauſa acutum & ſtridulum ſonabant. ibidem

Ariſtophanis interpres docet à Græca voce σάλπιγξ, quòd tuba eſt, lituum, buccina, deduci, vel à verbo Græco σαλπίζω, quod eſt buccino. ibidem

Saltationis togatę apud Romanos veteres quiſnam fuerit inuentor. 310

Salutis Deę templum Romę quare conſtitutum. 232

Quinam eādem, uel uouerint, uel conſtituerint. ibid & p ſeq.

Ab hoc templo Romę, & uia ſalutaris, vtpotè contermina, & in Quirinali ager ſalutaris dicti, ibidem pag. eadem 233

Vnde, & ſalutis augurium. ibid.

Samarij erant qui ferramenta & arma ad nitorem fricabant tergebantque. pag. 728

Samiata ferramenta dicebantur acuta, & mucronata. 727

Samium namque Nonii authoritate veteres pro acuto poſuere, & ſamiare, pro acuere, & quaſi ſamię teſtę acumem inducere. ibid.

Hinc teſtas ſamias conſtat ex Plinio acutiſſimas fuiſſe ſcribente Gallos ſacerdotes Matris Deum caſtrari ſolitos teſta uaſis ſamii. ibid.

Sambuca Gallis, Hiſpanis, & Italis, Arpa appellata. 54

Sambuciſtrię quęnam dicerentur. pagina 54

Samios πολυγραμμάτους vocat Ariſtophanes in Babiloniis ob id quod ſeruili nota litterali, vt plurimum eſſent inuſti, & ſtigmatizati. pagina 576

Sandalia quid ſint; quid item ſandalarius vicus Romę, cuiuſve vſus ſandalia ex ſacris, & profanis uide pagina 328

Sandapila humile feretrum cadaueribus efferendis deſtinatum. 516

Vnde ſandapilarii dicti iſtius feretri aſportatores, ueſpillones aliàs vocitati. ibidem

Hi, & Buſtuarii fuere ab Ammiano Marcellino uocitati. ibid.

Sangalis auis quænam fuerit antiquis ex Plinio.

Oſſifraga eidem Plinio fuit appellata. ibidem

Quid de ea ſenſerit Ariſtoteles. ibidem

Sāgalis auis roſtrum cur ſacrum Liuius appellarit. 67

Sangalem auem atque Immuſulū Augures Romani in magna quęſtione habuere olim Plinii eiuſdem authoritate. pag. 66

Sangas Deus Romanis ueteribus ſacer ob itinerantes. 67

Huius Ædes de Cælo tactas ſcribit Liuius. ibid.

Sacellum eius P. Victor in ſeptima Vrbis regione ſtatuit.

Satisfacere quid loco hic adducto Suetonio, & ſatisfactio quomodo fieri ſolebat. 407

Saturnus claſſe prouectus à Iano in Italia hoſpitio ſuſceptus antiquorum ficta fabula. 358

Saturnalia Feſta Decembri menſe celebrabantur in quibus ludis, & cōuiuiis operam dabant Romani. 456

Saturnalium feſtiuitate libertas ſeruis concedebatur, & cū libertis exęquabātur, ut ſęculi aurei quo Saturnus regnauit fieret imitatio. 452

Satur-

Saturnalibus feriis Domini ſeruis conuiuium exhibebant ipſique ſeruorum officio fungebantur. 457

Saturnalia unius tantum diei feſtum fuiſſe Liuius docet; huic Caligula, ut publicam lętitiam augeret, addidit in perpetuum vnum diem, uocauitque Iuuenalem. His Caius Cęſar duos adiunxit. 453

Satyricum Carmen cur Vallum Lucilianum Cic. Epiſt. 6. ad Atticum appellarit. 85

Saxum Tarpeium ſeu rupes Tarpeia in Capitolio erat locus ex quo rei mortis, & noxii homines pręcipitari ſolebant. 172

Vide ibi multorum exempla, & authoritates, & pag. ſeq.

Quę pœna ut atrox nimium poſtea legibus ſublata fuit ibid. ead. p. 173

Sęuam Centurionem Cęſar Dictator egregiè de ſe meritum centum millib. ęris donauit. 91

Scambus is dicitur cui crura deprauata ſunt & curua. 534

Hinc conſtat Nonium Strabones ſcambos vocaſſe. ibid.

Scarabęi quare fuerint Fullones vocati. pag. 698

Scelerata via ita dicta Romanis, quod per eã Trecenti Fabii profecti eſſent, qui maxima cum calamitate necati fuere. 559

Schiomachia Gręcis, Latinis vmbratilis pugna dicta, ad quid utilis. 163

Scholę militares, & aulicæ, quænam ſint & dicantur. ſub cuiuſve imperio exercebantur uide 590

Vnde milites ſcholares uocatos legimus apud Iuriſtas Tit. C. de priuileg. ſcholar. 591

Scholaſtici Iuriſperitis ſunt Aduocati, & cauſarum forenſium actores. 590

Scipio Maſſiniſſam Regem non triumpho, ſed triumphalibus ornamẽtis honeſtauit. p. 271. & ſeq.

Scipionis liberis tutor ſenatus ęs graue in dotis uicem contulit inſigni moderationis eiuſdem exemplo ac teſtimonio. pag. 9

Scombri piſces in Hiſpania, & pręſertim in Inſula Herculis, quę & ſcombraria dicta copioſi, & pingues naſcebantur, ex quibus precioſiſſimum Garum conficiebatur. 674

Scribendi mos apud veteres Romanos in tabulis ceratis quas pugillares uocabant. 205

Scribendi modos uarios, & occultis notis uide pag. 182. & pag. ſeq.

Scuti, & clypei differentiam uide 324

Et in hoc ſeruii errorem ab authore detectum. ibid.

Scutarii nomen multiplex, & uarium apud Latinos ſcriptores. 324

Et quinam ſcutati milites dicerentur. ibidem.

Scyphi minoris erant capacitatis Caueo, & Canthаro bibitoriis poculis, quibus ueteres, ut in ſacris ita & in conuiuiis frequenter utebantur. 717

Scythę domos nullas habebant, et ob id curribus, et uehiculis pro tectis utebantur. 645

Icirco Cicero in Tuſculanis Currum ſcythicum tegmen appellauit ibid.

Crudeles fuiſſe ſcythas, uel ex eo patet, ut peregrinos non ſolum omni uitæ commercio prohiberent, ſed etiam quod inhumanius eſt, imolarẽt, et mortuos deuorarent. ibid.

Scytale quid ſit, uariæ opiniones Columellę, Plinii, Gellii, et aliorum. pagina 49

Et quomodo legẽdum genuinè ſcytale an ſcutale. ibid.

Sectores dicti, qui bona condemnatorum ſimul et ſemel auctionabantur. 124

Hi malè paſſim audiebant, et peſſimè à probis uiris habebantur. ibid.
Seculum pro longo tempore accipitur, & preſertim pro hominis ętate. pagina 233
Seculares ludi vnde ſic dicti. 233
Seculares ludi centeſimo quoque anno fieri apud ueteres ſolebant. pagina 234
Quis huiuſmodi ludos Regib. exactis apud Romanos primus inſtituerit. pag. ead.
Seculares Ludi quibus Dijs Gentilium ſacri fuerint. 235
Seculares ludi fuere, qui à prima origine ſingulis centum annis fiebant. pagina 705
Seculare Carmen Horatianum quare ſic appellatum. 233
Segeſta Siciliæ oppidum ab Ænea fugiente à Troia conditum. vnde Segeſtani populi. 114. & ſeq.
Sella Curulis Conſulum propria. pagina 497
Sellā Regiā à Traiano captā, quæ Parthorum erat Regum, quam Adrianus remittere promiſerat, Antoninus Pius repetitam à Rege, reddere pernegauit. 766
Seleuco Regi ſocietatem, & amicitiam pollicitus eſt Claudius Imperator, ſi Ilienſes ab omni onere immunes præſtitiſſet, quod eos Romanę gentis authores fuiſſe diceret. 295
Semiamira Heliogabali mater, mulier ambitioſiſſima ſenatulum muliebre Romæ inſtituit. 728
Senator, & Plebeius vnus idemque eſſe poterat, plebeius inquam origine familię ſenator uerò ordine, & delectu. 281
Senatores, ut plurimum ex Patritia gente, Libertini verò ſemper Plebei. pag. 59
Senatores Pedarij vocabantur, qui non à Cenſoribus in Senatum allecti eſſent p. 106. & ſeq.
Senatores quinam ſella curuli in ſenatū, & Curiam veherentur; qui item pedibus in Curiam ibant. ibid.
Senatores Romulus Vrbis fundator authoritate Liuij primum centum creauit. 246
Patres hi ab honore dicti; Patricijque eorum progenies appellati. ibid.
Aucti deinde ab eodem Vrbe cum Sabinis, & Tatio communicata ad numeri duplicationem fuere ibid.
Tertio additi huic numero à Tarquinio priſco alij centum, qui minorum fuere gentium appellati. ibid.
Excreuere tandem temporibus ſuccedentibus vltra numerum trecentorum pag. 247
Cæſaris ætate nongentos fuiſſe ſenatore, author eſt Dio. ibid.
Auguſti temporibus, & millenarium numerum exceſſere, ead. 247
Licet eos ad 300. redigere fuerit conatus. 249
Patres Conſcripti deinde fuere appellati Regibus à Bruto exactis. pagina 246
Senatores, & magiſtratus gerentes Italia abeſſe non potuiſſe Liuii authoritate comprobatur. 465
Ita quidem ut ultra quinque una die ſe ab vrbe abſentare non poſſent. ibidem
Vicinam tamen Siciliam illis liberè patuiſſe, & qua de cauſa, uide ibidem
Sexagenarii autem ultra annos quinque exempti erant, & quòd ii à Curia uacarent. ibid.
Alias ſeſe ab Vrbe abſentandi cauſas, & Italia excedendi uide pagina 466

Sena-

Senatores multos gratia & præmio effectos poſt Cęſaris Dictatoris necē ex Suetonio haud obſcurè colligere licet, pagina 247
Senatorio ordini ob rei familiaris anguſtiam cedentes ſpontē, a Claudio Imperatore laudati. 301
Senatorium Cenſum Tacito atteſtantē Tiberius Cęſar iuuit, egentes uerò Senatores loco cedere coegit. 301
Senatus alius legitimus, alius indictus, pagina 256
Legitimus dicebatur, qui lege uel more ſuper certis diebus habebatur, puta Kalendis & Idibus. Indictus autem dicebatur, qui reliquis diebus mēſium Magiſtratus cui id faciendi ius eſſet, uocatu cogeretur. 256
Senatus haberi non poterat niſi prius auſpicato ſacrificioque facto. 255
Nec diebus tetris nefaſtis cogi poterat ibidem
Senatum primo legiſſe Reges, mox Conſules primos, deinde Cenſores, poſtremo Dictatorē Liuius author eſt. 265
Imperatores uerò ubi ad ſeipſos Regiā Conſularem, Cenſoriam, & Dictatoriam poteſtatem aduocaſſent, & ipſi pro libitu Senatores conſtituebāt. ibid.
Senatum conuocandi ius ordinarium penes eos ſemp fuit q Reip. pręeſſēt. 255
Et quinam illi ænumerantur. ibid.
Senatum vocandi ius Conſulum fuiſſe ex Liuio manifeſtè patet. 87
Quamuis & aliorum fuerit Magiſtratuum, vt Dictatorum, Prętorum, Tribunorum plebis, Interregni, Præfectorum vrbis, Tribunorum militarium qui pro Conſulibus fuiſſent, Decemuirorumq; qui Conſulare imperiū habebant ibid. pag ſeq.
De ſingulis ſubiectas habes ibi authoritates.
Senatum conuenire niſi in loco in augurato, & conſecrato non licuiſſe ex Varronis & Gellij authoritate elicitur. 254
Senatum Romanum ordinariè conuenire ſolitum in loco ſacro, & non profano ex Suetonio et Seruio in Virgiliū colligitur. 252
Aliquando in templo Iouis Capitolini coibat. ibid.
Item in templo Iouis Statoris in radicibus Palatini. ibid.
Sic & in Æde Concordiæ, quę fuit in Cliuo Capitolino.
Senatus tamen idem Romanus extra ordinem & ſolitum uocatus etiā in profanis locis conueniebat. 253
Senatum Octauianus Auguſtus ſemper uenerabundus contra quod Cæſar Dictator facere ſolebat, excepit memorabili moderationis exemplo. 199
Eadem et maiori ueneratione Tiberius Ceſar eundem ē proſecutus ſeruire ſe ſenatui aſſerens, & ſenatores Dominos uocans. ibid.
Idem uenerationis obſequium eidem prę ſtitit Adrianus Cęſari. ibid.
Senatu moti qui dicebantur, qui item in eum lecti. 47
Senatu ob facinus amoti, à munere etiā iudicandi prohibebantur. 247
Et quinam lege Iulia repetundarum ſenatu mouebantur. ibid.
Munus aūt amouendi ſenatu Cenſorium erat uigente Repub. 248
Senatu motorum Cenſoris iudicio et ſententia plura uide exempla. 248
Senatu licet moti quinam poterant ad magiſtratus adſpirare, quib. uerò ſpes omnis eos ad piſcendi eſſet præcluſa, p. 248. et ſeq.
Senatuſcōſulta in arbitrio Conſulū ſolito corū more ſupprimerētur, inſtitutum fuit à Valerio, et Horatio Conſulib. ut in Aede Cereris ad Aediles plebis deferrentur. 256

Sena-

Senatuſconſulta quædam tacita erant ita dicta, quod ea palam enunciare nũquam licebat. 256

Tacita etiam dicta Senatuſconſulta, quæ cum fierent non ſcribæ, non ſerui publici non Cenſuales illis actibus intereſſent. 257

Senacula, ideſt loca Senatui habendo deſtinata præcipuè tria fuere apud veteres Romanos, Nicoſtrati authoritate; Unus inter Capitolium & forum; Alter ad portam Capenam; Tertius in Aede Belloną. 253

Seneca Neroni eloquentiæ magiſter datus, pag. 123

Senes iam incuruos veteres Silicernios appellabant, quaſi ſepulchrorum ſuorum ſilices aſpicientes. 250

Senſus vt tria in ſe habet, ſenſibile nimirum, virtutem ſenſibilẽ, & poteſtatis eiuſdem functionem, ita & intellectus tria complectitur, intelligibile videlicet, virtutem intelligẽtem, & eiuſdem dem virtutis circa intelligibile functionem; ſic pariter ipſa imaginatio tria cõtinet, nempe imaginabile, uirtutem imaginatiuam, & eiuſdem virtutis imaginatiuę circa imaginabile functionem. 205

Sententiam ferendi in Senatu triplex modus veteri in Republica obſeruatus pagina 107

Sepelire mortuos extra vrbem non ſolum Romanis olim mos fuit, ſed etiam Græcis. 390

Sepeliri cadauera extra vrbem mos erat antiquis, nec quempiam intra vrbem ſepeliri fas erat niſi permiſſu S. P. Q. R. ob alicuius præclarum facinus Reipublicæ præſtitum. 388

Pœnam Hadrianus Cęſar ſepulchrum facienti aliquod in Urbe ſtatuit quadraginta aureorum. ibid.

Aliorum Imperatorem edicta idipſum vetantia vide ibid.

Lex etiam XII. Tabularum erat Cicerone de legibus teſte huiuſmodi: Hominem mortuum in Vrbe ne ſepelito. ibid.

Sepeliri tamen in Campo Martio Corpora Magnatum, & principum virorũ teſtes ſunt Appianus, & Herodianus pagina 389

Iuliam pręterea Cęſaris filiam & Pompei uxorẽ defunctam, quam in Albano ſepeliri iuſſerat magnus Pompeius coactus eſt à plebe in Campum Martium efferre ead. p. 389

Sepeliendi in agris morem fuiſſe veterũ docet Liuius. 388

Scipionem Africanum in agro Linterni ſepultum in monumento ſibi ędificato ſuo iuſſu tradit Liuius. 389

Sepulturas mortuorum Romæ fuiße potiſſimum in Vaticano ex quo in Vrbe ſepeliri cœpere defuncti. 145

Hinc locos Vaticani infames Tacitus uocauit. ibid.

Sepire verborum ambagibus pro obſcurare apud Ciceronem. 406

Septuosè item pro obſcurè, ibid.

Septa loca erant in Campo Martio tabulatis incluſa in quibus Pop. Romanus ad ferenda ſuffragia conueniebat pagina 405

Et varia vocis ſignificatio uideatur ibid. & pag. ſeq.

Serapis Deus Aegyptiorum à Romanis ſuſceptus mox repudiatus fuit. 632

Serapim Deum Gens ante alios dedita ſuperſtitionibus Aegyptia officioſè colebat. 632

Seria quod uaſis genus fuerit priſcis, cuiuſue molis, & capacitatis. 28. & ſeq.

Eiuſdem uſus ead. p. 29

Seriola hinc deriuatiuè deductum ex Perſio. ibid.

Sermonem ſinuoſum & flexuoſum, Lacinio-

ciniosum D. Hieronym. appellat. pagina 448

Seruius Tullus Romanorum Rex ad Vrbem amplificandam duos colles addidit, Quirinalem ſcilicet & Viminalẽ pagina 474

Seruij Tulli natiuitatis fabuloſa & ridicula hiſtoria. 236

Seruij errorem grauem in re notiſſima uide 410

Seruij lapſus notatus ab authore in eo quod dixerit atrium ab atro denominatum. 231

Seruus ſuo nomine quondam uſucapere non poterat, quia ab alio ipſe poſſidebatur. 58

Sic nec Libertinus quamuis libertatem adeptus, quia quaſi precario quæ habebat uidebatur poſſidere. ibid.

Seruum eſſe & ſeruorum uice haberi differunt. 134

Seruum ſeruorum Dei primus omniũ ſe inter Maximos Pontifices Gregorius nonus ſe nominauit, quem poſtea ſucceſſores Pontifices imitati ſunt, pagina 323

Seruum etiam ſeſe appellauit Iuſtinianus Imperator in l. 1. de offic. Pręfec. Prętorio Africę. 323

Serui criminoſi quare μασίγιας, & σιγματίας *fuerint appellati.* 33

Serui literati aliquando fuerunt appellati, eo quod literis inuſti eſſent. 576

Hinc Plautus literatum ſeruum pro ſtigmatico dixit. ibid.

Seruorum criminoſorum (quos Gręci μασίγιας & ςιγματίας *nominãt) à flagellis & uerberibus deducta ſunt nomina contumelioſa & probroſa.* 33

Seruis olim uetitum comam nutrire, pagina 187

Seruile ſupplicium quodnam Tacito fuerit. 146

Seſtertium nummi genus duorum aſſiũ cum ſemiſſe ualoris apud antiquos erat. 366

Seſtertia centum aureo nummo noſtrati æquiualent. 181

Et Seſtertium idem quod nummus antiquis. ibid.

Seſtertij ueſtimenti rariſſimus apud ſcriptores Latinos uſus. 366

Quale fuerit ueſtimenti genus coniectura tantum explicare licet. ibid.

Variorum allata opinione authoris uide ſententiam. ibid.

Seſticula Suida authore Imperatoria quædam ueſtis erat. 366

Seueritatis adeo ſummę fuit in re militari Peſcennius Niger Imperator, ut omne argentum ſubmouerit ab uſu expeditionali, uaſiſq; uti ligneis milites coegerit. 552

Seuirorum mentio apud authores probatos rariſſima, quamuis Duumuirorum triumuirorum, & reliquorum frequẽs mentio. 622

Seuirales ludi quinam erant authoris opinione uide 623

Sica gladius eſt recuruus quo clam necabantur homines, qua utentes ſicarij dicebantur doloſa homicidia patrantes, & lege Cornelia de ſicarijs lata puniebantur. 245

Sigillum quid & unde dictum. 322

Sigillis in litteris, & inſtrumentis obſignandis ſicut ueteres, ita et noſtrates uarii uariis uſi fuere, & quibus. 321

Ibidemque uaria procerum Romanorum exempla referuntur & p. ſeq.

Sigillaris uicus Romæ erat, & cur ſic uocitatus. 454

Sigillarii dies quinam eſſent Romanis, quoue fine inſtituti, unde, & ita dicti, pagina 454

Sigma menſę genus erat apud antiquos pagina 671

Capiebat aũt octo uel ſex conuiuas. ibid.

Strauit

Strauit huiuſmodi menſas croco Heliogabalus Imperator cum ſummos viros vocaſſet ad prandium, pro eorum dignitate dicens ſe ſœnum exhibere ibidem

Signum & ſignatum pro ſigillo et ſigillato Latinis accipi, et dici clarū eſt ex Cicerone paſſim. 455

Sic ſigillum & ſigillatum pro celatis operibus accipi obſeruamus ibi. p. ſeq.

Signa militaria, vel Teſſeras militares à Principibus viris Imperatoribus Regibuſq; varia variaſq; data, dataſque vide 625. & *ſeq.*

Signata pecunia antiquis varijs notis, & quibus. 357

Sigonii error notabilis detectus ab authore pag. 84

Silentii Deum Harpocratem quem figurabant digito os prementem ſigalion ab Aegyptijs vocatum legitur apud Auſonium. 724

Silex lapidis duritiem ſaxum eiuſdem magnitudinem eleganter denotat, pagina. 4

Silicernium quid fuerit antiquis, & quinam dicti iiſdem ſilicernii. 250

Siluano gentilitas priſca vt Numini porcum mactabat. 3

Vt & multis aliis ſuis Diis Deabuſque Cereri Eleuſinę Laribuſq; Deis ac Veneri eundem eadem ſuperſtitione ſacrificabat. ibid.

Singlionum nomine quid intelligendum ſit ſubobſcurum eſt. 724

Singulares Equites quinam apud priſcos dicerentur. 167

Qui item Auguſtales, & cur ſic dicti, ibidem.

Sinus ambitioſi & occulti apud Tacitum quomodo hoc loco accipiendi. 143

Sociale bellum quinam populi Romanis intulerint olim enumerantur. 219

Solidus, & aureus antiquis ſynonima erant ſicut, & Romanus Denarius cū Drachma Græcorum conueniebant, pagina 691

Soliferrium vnde dictum & quodnam teli genus fuerit. 39

Solium & ſedem pręcipuè Regiam, & vas quo ad balnea utimur ſignificat, pagina 684

Solui militia honeſta miſſione apud veteres Romanos honorificum erat, pagina 320

Sortis inſtrumenta ſortes dicebantur ex Tullio. 20

Sortilegi quinam hodie dicantur. 21

Spadones & pueri cur caluiciæ non tentantur. 535

Sparum Haſtæ genus quo ruſtici olim armabantur Virgilij authoritate. 39

De eius forma figuraue vide ibid.

Ignobile, & vile armorum genus fuit ibidem

Spartum Liuio funes nautici fuere ex ſparto confecti. 22

Species pro mercibus uarijs accepit præſenti loco Vopiſcus, ut & apud Ammianum eſt uidere. 736

Speculatores à ſpeculando dicti eo quod principis tutelæ inuigilantes undique ſpecularentur, ut inſidiarum omne genus prꝗcauerent. 136

Frequentes erant non ſolum in Prætorianis militibus, ſed & in Legionibus ipſis. ead.

An ab exploratoribus differant ſpeculatores. ibid.

Dicebantur, & ſpeculatores ij, quibus principes vtebantur ad damnatorum capita amputanda, uel alio pacto in reos lege agendum. ibid.

Quales eſſent hoc loco ſpeculatores ſtipatores ſcilicet principis. 137

Sphinge pro ſigillo litterarum obſignatorio primum uſus fuit Auguſtus, poſt Alexandri Magni imagine, demū

ſuamet

ſuamet effigie ſigillare quæ volebat in more habuit. 321
Spolia Iuriſtis l.penult.ff.de bonis damnatorum appellantur panni quibus induebantur qui ad ſupplicium ducebantur. 657
Spoliarium quis locus apud Romanos olim fuerit de quo Lampridius hic, minimè hactenus declaratum ſcribit doctiſſimus author. 657
Et eiuſdem vide opinionem non inualido nixam fundamento. ibid.
Spongia ad inducendas vel potius delendas ſcripturas antiqui utebantur, pagina. 373
Hinc in ſpongiam incumbere dicebantur quę obliterata erant & inducta et ea quæ omninò diſplicuiſſent. ibid.
Spongia delitiarum inſtrumentum antiquis erat. 373
Spongijs inſtar ſe vti dicebat Veſpaſianus Imperator procuratoribus quos ad exigenda vectigalia rapaciſſimos promouebat, vt locupletiores factos mox condemnaret. 373
Spongiarum varius apud antiquos uſus pagina 373
Spongijs quare Rudiarii pectus muniebant. 374
Spongias appellare conſueuit Demoſthenes multibibos ſeu bibilos homines nō ineleganter, & appoſitè ſatis. 373
Spongias geſtare ſolitos Gladiatores ad uulnera exſiccanda ex Tertulliano docet Turnebus. 374
Spongiare pro ſpongia extergere frequēter Apicius uſus. 373
Sportæ unde dictæ, & unde ſportellę, ad quem uſum paratæ. 548
Sportullæ quę dicantur in Ducali Mantuani Sereniſſimi Ducis Cancellaria quibuſq; preſtari ſolitę. 550
Sportulæ, ſportę, aut ſportelle conuiuis Imperatoriis dari conſuetę quidnam fuerint. 351
Sportularum frequentem faciunt mentionem antiqua marmora in vrbe adhuc proſtantia. 550
Sportulas impartiri mos Romanis nobilibus tantum munere Imperatorio donatiui vice Martialis authore eſt, pagina 549
Quamuis, & plebeis aliquando datas obſeruetur. ibid.
Sportulas etiam nuptiales legimus donarium complectentes p.ead.
Largitiones militares Decurionibus fieri ſolitas & ſportulas dictas, Iuriſconſultorum traditione oſtenditur. ead.
Vt & pecunias illas quæ iudicibus uel uiatoribus, ideſt executoribus litium, ac negotiorum prō Salario dabantur ſportulas appellatas obſeruamus. 550
Sportulas Senatoribus loco coenæ rectę ab Auguſto dari conſuetę Neronis iuſſu utpote parcioris tenacioriſq; data author eſt in Nerone Suet. Tranq. pagina 351
Sportulantes quinam eſſent Cypriano, pagina 550
Squama carentium piſcium eſus Iudæis eſt interdictus. 672
Stapedes ſeu ſtaffei an in militia equeſtri antiquitus alicuius fuerint uſus, pagina 426
Et paginis duabus ſeqq.
Statio quid ſit, quidue Statio Imperatoria Lampridio. 654
Stationem à portu Iuriſconſulti diſtinguunt, ſtationem portum non concluſum dicentes, locum autem concluſum portum uocantes. 655
Stationem pro ſtatu & conditione quam dixit Lampridius hic Imperatoriam. Suetonius in Vitellio Imperii maieſtatem uocauit. 656
Stationē pro tēporaria aliquando habitatione accipi apud Cic. uidere eſt. 655

Statio-

Stationem relinquere militarem, vel aciem Suidas ſcribit apud Romanos capitale fuiſſe, p. 655
Stationes cõmuni appellatione loca in quibus milites ad tutelam vigilantes conſiſtebant. 603
Unde ſtationarij milites dicti huic muneri deſtinati. ibid.
Fuere & ſtationes munimenta particularia quibus pars aliqua exercitus cõtineretur. ibid.
Stationarii milites Paulo Iuriſconſ. dicti ſunt, qui in portuum prҿſidium collocari ſolent. 655
Statuam cur non haberet inter tot Patricios Cato Cenſorius interrogatus quid reſponderit ſciſcitanti. 238
Statuæ illorum qui ob aliquod facinus damnati fuiſſent honore priuabantur. pagina 238
Statuҿ illuſtriũ tam virorum quam fҿminarum in funebri pompa circumferebantur. 237
Statuarum apud Rhodios, Athenienſes Delphos, & ſignorũ incredibilis quaſi quondam reperta multitudo. 238
Statuarum multitudini cauſam apud ueteres multitudo, & copia Deorum falſorum & numinum ſibi confictorũ dedere. 238
Statuis cur potiſſimum Romani abundarint. 237
Statuis, & ſignis primus Urbem repleuit Achaia deuicta et exciſa Corintho L. Mummius. 238
Inuexere & ſigna multa ſtatuaſq; Luculli, cæteriq; deinceps Duces et Imperatores Romani vniuerſa Græcia debellata. ead.
Statuas non ſolum familiarum ſuarum Patritij, & magnates Romani habuere, ſed etiam principum virorũ, et Patronorum. 237
Statuas Romani veteres multis olim decreuere, ſepulchra uerò paucis, pagina 390
Statuas ſtulta ambitione hac noſtra tẽpeſtate antiquorum marmorum graui impenſa coementes ab authore notantur. 238
Status à Lympridio loco hic adducto ſumitur pro ſtatu hominis et conditione vti apud Iuriſtas ſtatus perſonarum conditionem ſignificat. 655
Stellҿ crinitҿ apparitio mortem Veſpaſiani Imperatoris præceſſit. 482
Stellatem agrum Campani partem cãpi fuiſſe Liuius author eſt. 158
Quando à Romanis ſubactus. ibid.
Diis quando immortalibus conſecratus ibid. ead. 158
Stellatura quid fuerit antiquis vide varias variorum opiniones. 679. & ſeq.
Stellaturҿ nomine quid hic apud Lampridium intelligendum. 679. & ſeq.
Stellaturas quod militibus conſtitiſſet duos Tribunos abſtuliſſe lapidibus obrui ab auxiliaribus iuſſit Peſcennius Niger Imperator. 680
Stellionatus à Iuriſc. appellatur fraus omnis, crimen, dolus, atq; impoſtura, pagina 679
Stigmatius ſeruus antiquis quiſnam dictus fuerit. 35
Qui item ſtigones iiſdem nominati. ibi.
Stipendium à ſtipe dictum tradit in Originibus Iſidorus. 552
Stipendium autem militare ex publico ſenatum decreuiſſe poſtquam tres exercitus opulentum oppidum Auxures diripuiſſent maximo cum plebis gaudio conſtat. p. ead. 552
Stipendium diurnum militum apud priſcos Romanos erat Denarius aſſium decem. 90
Stipendij modus certa regula cuiuis militi diſtribuendus Reipub. initio determinatus quare non fuerit. 553

Aucto

Aucto Imperio & P. R. Maieſtate certitudo ſtipendij inducta fuit. ibid.
Variatus tamen iſte modus pro Imperantium placito, & voluntate. 554
Stipendia à militibus Romanis perſolui ſolita ex pecunia collectitia cenſus diſtribuebantur. 26
Stiua aratri pars eſt alijs Regula appellata; unde dicta. p. 586. & ſeq.
Ab hac alieniſſimos eſſe dicūt quidam Saracenos & Hunnos, vtpote qui raptu viuant, & incurſionibus non ſudore & labore. ibid.
Stragula veſtis ex authoris opinione, quęnam propriè dicenda. 53
Stragula an veſtimenti genus ſit an uero lecti ſolum operimentum. 52
Stragula à ſternendo dicta Varroni, pagina 53
Et quidnam Budęo. ibid.
Strena quid ſit ex Sexto Pompeio, pagina 413
Strena à ſtrenu itate dicta erroneè à Nonio Marcello. ibid.
Strenę à quibus dabantur & inter quos earum vſus obtinuerit. 414
Strena in cuius memoriam priſcis olim Romanis conferri ſolitę. 413
Strenarum datio qua ratione prohibita Chriſtianis Pontificio iure. 414
Strenarum loco miſſa dona Xenia propriè appellata, remiſſa verò Apophoreta vocitata. 414
Strenarum vſus quando apud veteres Romanos inductus. 413
Strenas exigūt inferiores à ſuperioribus circa Natalitia feſta Saluatoris inter Chriſtianos. 414
Bonam manum dicunt, vel Mancium, ibidem
Idq; quod manu propria boni ominis cauſa dentur. ibid.
Strepę genus quoddam calciamenti vel crepidarum. 427
Strigilis vſus Auguſto familiaris in balneo pręſertim, iſtius vt beneficio pruritus ex impetigine exorti moleſtia leuaretur. 363
Strophium dixit Nonius Marcellus aliorum authoritate faſciam breuem quę virginalem papillarum tumorem cohiberet. 645
Sub particula teſte Donato, & Varrone temperamentum & diminutiuum ſignificat. 711
Sic hoc loco ſubaquilo, ſubfuſco, ſubnigro.
Subſellia pro ipſis iudicibus accepta nōnunquā apud Suetonium, uide pagina 497
Subſellia etiam ipſum Iudicium indicāt vel ſententiam ipſam denotant uel latam, uel ferendam Ciceronis authoritate. 496
Subſelliorum propria acceptio in loco Suetonij hic allato. 497. & ſeq.
Subſellijs non ſolum Iudices antiquitus iura dicentes utebantur, ſed etiam teſtes, & accuſatores. 496
Subſellia Ludis Romanis antea promiſcua omnibus ordinibus, poſtea diu diſcreta perduraſſe ſpectantibus Aelij Spartiani in Peſcenio Nigro locus eſt inditio ſat manifeſto, pag. 286. & ſeq.
Suffetes Carthaginienſium ſummus magiſtratus à quo ita dictus. 498
Suffragium adimere quotupliciter conſiderari poſſit. 83
Suffragium quinam apud Romanos ferre non poterant. 84
Suffragij ferendi in Comitiis ius Colonijs, Municipiis & Præfecturis Italiæ à ſenatu Poquloq; Romano decretum quondam uel conceſſum quomodo intelligendum in Liuii Hiſtoria, pagina 291
Suffragandi ius Cenſores alicui adimere

in

in ſua poſitum habebant poteſtate, pagina 83
Suggeſtũ altiori loco in Orcheſtra honoris maximi gratia conſtitutum, Caſariq; dicatum. 192
Suminata erat lactens porca ex cuius papillis ſumen conficitur. 683
Suotaurilia ſacrificium ſuperſtitioſæ Gẽtilitati ex ſue, oue & tauro paratum pagina 33
Supplitium filiorum Bruti qui cũ Tarquiniis aduerſus Rempub. conſpirarãt quale. 558
Supplitii genus quale eſſet qui rei more maiorum plecterentur obſcurum reddit ſcribentium diuerſitas, pag. 557. *& pag. ſeq.*
Syllę de Caſare uaticinium euentu tandem comprobatum quo optimates ſępius admonebat ut malè præcinctum puerum cauerent. 124
Synonima an ſint ut uoluit Alciatus in Nummaria re, Argentarius, Menſarius, Nummularius, Campſor, Trapezita, & Collybiſta. 714
Syranus homo doctus, & eruditus inique & crudeliter à Tiberio interemptus ob id ſolum quod Aſinio Gallo cuius implacabili odio contabeſcebat amicus eſſet & familiaris. 117
Syrma veſtis fuit fluxa et prolixa humũ verrens ſeu cum cauda, quæ humo trahebatur, varij antiquitus vſi ſunt, pagina 758
Solinus Taprobanæ Inſulæ Reges ſyrmate vſos teſtatur. ibid.
Muliebre etiam erat indumentum teſte Seneca. ibid.
Vtebantur & ea olim tibicines & fidicines. ibid.
Fuit quoq; Sacerdotum veſtis. ibid.
Tragędorum autem propriũſſimam fuiſſe colligere licet tam ex Martiale Iuuenaleq; tum hoc Vopiſci loco, pag. ead. & ſeq.
Syrorum vel Aßyriorum Luxus & diſſolutio, pagina 503

T

TABVLA antiquis teſtamenta dicebantur, & tabulæ nouę teſtamentum nouum priori ſcilicet expuncto & irrito. 170
Tabulis ceratis veteres Romani ex more ſcribebant quas pugillares vocabãt pagina 295
Tabulis ceratis ſcribendi antiquiſſimus mos fuit, quæ & Codicilli, & pugiles plurali numero vocabantur, pagina 170
Tabulas nouas vocabant Romani Legem quę ferebatur de ęre alieno plebi inuitis creditoribus relaxando, pagina 170
Hæc lex Cic. teſte maximas ſępe perturbationes Romę peperit. ibid.
Vnde Liuius rogationes de tabulis nouis, & de agro viritim diuidẽdo duas faces nouãtibus res & Plebem in Optimates accedentibus iure dixit, ibidem
Hinc etiam Seneca tabulas nouas appellat rem pernicioſſimam beneficiorum. ibid.
Has Cæſar Dictator ne ſibi apud Optimates inuidiam pareret, & vt Plebi ſimul ſatisfaceret tabularum nouarũ publicationem à populo expectatã ſuppreſſit. ibid.
Vide ibi multa & præclara de ijſdem in perniciem Reipub. cedentia
Tabularij olim dicti qui Ciuitatum aut prouinciarum cartas tractabant. 598
Vide ibi variam huius dictionis acceptionem.
Tabularium autem erat locus in quo inſtru-

iuſtrumenta, litterę, & tabulę cæteræq; huiuſmodi publicæ ſcripturę aſſeruantur. pag. ead. 598
Dicebatur, & Tabularium Romanis Saturni templum in quo publicę tabulę cuſtodiebantur. ibid.
Tabularium publicū locus dicitur in quo publicę ſcripturæ cuſtodiuntur. 70
Tabularii hinc dicti illi qui tabularum obſignationi inſeruiebant. ibid.
Serui publici ob id appellati. ibid.
Huicq; conditioni ita erant addicti, & mancipati, ut non poſſent ad militiam aſpirare, & dignitatem. 71
Vide multa notatu digna & præcipuè quod ſerui non fuerint publici. ibid.
Talentum antiquis duplex, nummarium unum ponderale alterum. 9
Ponderale ſeptuaginta librarum fuiße tradit Seruius Plautina authoritate innixus. ibid.
Talentum nummarium Hebræorum quale et quantum ex Budæo. 9
Talenti auri uaria ad argentum proportio pro imperantium uoluntate, ac legis pręſcripto taxata. 181
Talentorum apud ueteres grauium multiplicia pondera ualore, & nomine ualde differentia. 9
Tarpeius mons idem qui Capitolinus à Tarpea uirgine ueſtali Spurij Tarpei filia, quæ Tatio Sabinorum Regi proditione arcem in Capitolio conſtitutā dedit, ibidemq; à Sabinis ſcutis obruta necata fuit. 172
Tauro aſſimilati à ſuperſtitioſis Gentilibus Bacchus, & Iupiter. 33
Et Neptunus Taureus dictus, ipſiuſq; feſtum Turia. ibid. pag. ſeq.
Sic Taurobolon dicta Diana, & Taurica pagina 34
Tauros exagitatos phœniceo colore, & rubicundo irritari efferariq; ſcribūt Plutarch. & Seneca. 33
Taurinia ludi Dijs inferis conſecrati inſtituti fuere Tarquinio Superbo regnāte quum magna in mulieres grauidas incidiſſet peſtilentia ob diuturnā Taurinę carnis eſitationem. 33
Taurina porta Romę Eſquilina dicta à bouis capite quod ſupra eam erat inſculptum. 33
Taurilia, & taurij Ludi an idem fuerint ſubdubitat author. 33
Taurobobium Ethnicis antiquis dictum ſacrificium taurorum. 33
Tela Feſtus ab armis ſecernit poſito hoc diſcrimine ut ſermonis proprietate tela ſint ea quibus procul pręliamur, arma uerò ab humeris dependentia; quamuis largiori ſignificatione telum pro quolibet armorum genere accipiatur. 719
Templum Hieroſolymitanum olim ab urbe ipſa proprijs mœnibus & munimentis ſeiunctum. 150
Templa in honorē Auguſti ad æmulationem à populis Romano Imperio ſubiectis ęxedificata Tiberio imperante, pag. 99
Tempus accuſatori & reo cauſam agendi non ſemper idem antiquitus ſtatutum. 102
Iudicis arbitrio relinquebatur, idq; pro perſonarum, & criminū qualitate. ibi.
Tempus huiuſmodi incertum fuiſſe Cæſaris Tiberii facto in Germanici negotio & Piſonis, comprobatur. ibid.
Tenebroſum quare appellarit philoſophū Heraclitū Cicero uariis in locis. 375
Terra magna mater appellata remiſ. 82
Terræ concuſſionem maximè metuebant ueteres Romani eaq; animaduerſa incerto numini ſacra faciebant Senatus intermiſſa coadunatione. 574
Terram Almam uocauere antiqui quod omnia aleret, et Deorum Matrem quod omnia generaret. 716

Teræmotus ſpecies, & Grecas nomenclaturus, vide 575
Termini agrorum lapides ſacri dicti pagina 68
Terminalia ſacrificia Romanis erãt quę fiebant Termino Deo ad oct. Kalend. Martias ex Lactantio Diuin. Inſtit. pagina 73
Ternarius numerus in magiſtratu nec deficiens nec abundans videtur. 265
Teßera militaris multiplex, pag. 137. & pag. ſeq.
Teſſera frumentaria quid ſit. 138
Teſſera ſtellata frumentaria quid. ibid.
Quibuſq; dari ſolita, eius def audatæ pœna. ibid.
Teſſera militaris pro ſtellatura accepta, pagina 680
Quare autem hæc teßera ſtellatura dicta ſit uide uarias uariorum ſententias. ibid.
Teßerę uariæ uariorum Principum in caſtris recenſitę. 137
Teſſerarij in exercitu quinam dicerentur pagina 137
Teſtamentum per æs & libram quomodo fieri dicatur. 330
Teſtamento adoptatus M. Galli Senatoris fuit Tyberius Imperator. 731
Teſtamento hæredes tres inſtituit ſororũ Nepotes C. Cęſar Dictator, & quos, et quota ex parte Aßis. 204
Teſtamentorum genera numero tria erãt antiquis, et quęnam illa pag. 243. et pag. ſeq.
Teſtamentorum ſpecies uarias, et multiplices etiam hoc uſitatas ſeculo, uide copioſè. 244
Teſtamentorum tabulas apud ueſtales uirgines repoui ſolitas, ut ſuo tempore in lucem promerentur ex Sueto nij loco ubi de Auguſti teſtamẽto agit, conſtat. 385
Teſtamenta notis, quod eſt abbreuiatis dictionibus ſcribi cur olim uetitum, pagina 545
Theatralis legis Iulię author Auguſtus Octauianus fuit non Iulius Cęſar Dictator. 286
Quid ea fuerit decretum. ibid.
Themiſtocles ſummus ille apud Athenienſes uir, interrogatus aliquando qđ Acroama, aut cuius uocem libentiſſimè audiret, eius à quo ſua uirtus optimè prędicaretur intrepide, et incunctanter reſpondit. 354
Thenſæ ſacra ſunt uehicula quibus in ordine pompæ Diuinę, et Hoſtiarum, ſimulacra Deorum uehebantur, pagina 192
Vnde ita dictę pag. ſeq.
Sunt etiam ea tegmina quib. hodie utũtur principes in iis locis ubi ſedent, et epulantur ibid. ead pag. 193
Thermæ ſunt aquarum calidarum ſpontè naſcentium, Balnea ut ignis excalefactarum, Nymphęa aquę frigidæ, pagina 650
Sed confunditur ſæpè hęc differentia.
Thermę Romę fuere celeberrimæ Agrippę in nona Vrbis regione, Neronis in nona pariter regione, Veſpaſiani in octaua, et multorum aliorum Imperatorum. 651
Thermę, Balnea, et Nymphea, loca fuere lauationibus deſtinata, munditiarum, uel ſanitatis gratia, inter ſe tamen differentia. 650
Thermarum licentia nimia ſępè Cenſorea lege coercita ut à promiſcuis balneis abſtineretur. 652
Theßalorum feſta Peloria uocitata eadẽ cum Romanorum Saturnaliis. 453
Thoranius mango fuit inſignis Auguſti tempore, et impudicus matrumfamilias et uirginum denudatarum in ſpector. pag. 337
Thratiæ ſitus, et confines Europę prouinciæ

uinciæ ubi Conſtantinopolis. 160
Thraces homines feri, aſperi, horridi, truces, ſed ad belli munia promptitudine ſingolari. 445
Thraces feri, et agreſtes Myrmilonibus fortiſſimis gladiatoribus opponebantur. 446
Thraces in pugna et Amphitheatralib. muneribus pręcipuè parma utebantur pagina 446
Thracibus Tyrannos olim ad patrandas cędes uſos conſtat ex Heſychio. 445
His nobile erat frontem notatam punctis prætuliſſe; unde Thracię notæ prouerbialis locutio. ibid.
Tiberius Cæſar iuuentutis ſuæ annos in Græcia apud Rhodios præſertim legitur egiſſe. 412
Tiberij Cęſaris erga Senatum obſeruantia, et ueneratio qualis, & quãta. 199
Tiberii Cæſaris erga Propertium Celerem Prętorium uirum ueniam ordinis ob paupertatem petentem inſignis munificentia et liberalitas. 301
Tiberii Cęſaris ſuſcepti erga Aſinium, Gallum Conſularem uirum implacabilis odii cauſæ enumerantur. 117
Tiberii Cæſaris in Aſinium Gallum Conſularem virum ſenem crudelitas. 116
Tiberij turpis libido turpiſſimęq; deoſculationes. 413
Titia lex diuerſa à Cincia quamuis eadem de cauſa latæ fuerint. 496
Titia lege cautum fuit vt patrocinia quę tenuioribus præſtabantur gratuita eſſent. 495
Tituli à tuendo dicti quaſi tutuli quod libris, fabricis, prædijs, factum authoris ac fabricam tueantur. 595
Pontificio iure tituli dicti certæ ſedes clericis attributę, in quibus ſuum munus exercerent. pag. ead.
Tituli etiam dicuntur in Magiſtratib. per quos gradus, & dignitates eorum demonſtrantur. ibid.
Titulos & dignitates à dominantium arbitrio pependiſſe olim, locus pręſens, ſat clarè indicat. 582
Toga virilis Romanis exterior veſtis erat, latuſclauus interior quorundam ſententia quamuis erroneè authoris cenſura. 274
Toga virilis qua ętate à veteribus Romanis ſumebatur permiſſione legum pagina 209
Toga pinguis dicebatur, quę multa lana conſtabat, & craſa erat denſaq; frigori arcendo aptiſſima vrgente bruma, pag. 365
Togæ deferendę ius iis antiquitus concedebatur quibus ius Ciuitatis Romanę concedebatur. 310
Togataq; Gallia hinc dicta quod huius iuris conceſſionem Romanorum beneficio nacta fuiſſet. ibid. & p. ſeq.
Togam virilem ante legitimum tempus annorum 17. ſumpſit Octauius ſexto decimo ſuę ætatis anno. 273
Toga non vti Romano etiam dum in prouincijs eſſet, crimini olim datum fuit pagina 310
Toga uirili texuſa Prętexta Patricii Romani iuniores induebantur anno 17. ętatis. 273
Togatos eſſe uoluit, et Senatores, et Equites Adrianus Imperator in publicum procedentes, & ipſemet cum in Italia eſſet ſemper togatus proceſſit, tanquã honorificentiori habitu indutus. 298
Sic & Marcus Antoninus in Italiã veniens togam ipſe ſumpſit, & milites togatos eſſe iuſſit, nec vnquam ſagati ſub eo uiſi ſunt, pag. ead.
Togatos ſeruos Senatores appellabat Romanos Heliogabalus Imperator Senatus Romani Senatorumq; maximus contemptor. 200
Idem Senaculum in ſexto Vrbis re-

gione ex mulieribus in colle Quirinali inſtituit. ibid.

Togatæ ſaltationis apud Romanos veteres quiſnam inuentor fuerit. 310

Togatæ fabulæ dicebantur quæ Roman. more ſcribebantur, ſicut palliatæ quæ iuxta Græcorum morem, quibus geſtandi pallium ita peculiare fuit ſicut Romanis induendi togam. 310

Togatarij & togatarum actores & ſcriptores qui. 311

Toparcas locorum Principes interpretandum nemini dubium eſſe debet, oſtendente id Greca Nomenclatura pagina 766

Tormenta bellica inſtrumenta appellat Plinius. 33

Torrentius, & Turnebus viri alioquin inter recentiores doctiſſimi ab authore notati. 431

Torus quid, quid præterea torale, vel per Apocopen toral. pag. 605

Toralium duo fuiſse genera Paulus Iuriſconſultus author eſt. 605

Trabea quale fuerit antiquis Romanis veſtimenti genus. 101. & pag. ſeq.

Quare ita dicta. 102

Trabea quinam potiſſimum apud veteres Romanos veſtiebantur. 101

Equeſtris ordinis viri ea vtebantur. & antiqui Romanorum Reges. ibid.

Vnde Romulus trabeatus Ouidio dictus. ibid.

Trabea Regalis purpuræ mixtum habebat album quid. Sed quæ Diis erat conſecrata ſola purpura conſtabat, pagina 704

Auguralis autem Trabea ex purpura, & cocco conſtabat: ibid.

Trabea vt deſcripta ab Iſidora quibuſq; viris attributa. 101

Trabeam indumentum Regum fuiſſe docet Plinius. 704

Trabeam non Romulo ſolum ſed & Remo attribuit Papinius in ſyluis. 101

Seruio item Tullo Iuuenalis. ibid.

Trabeam Conſularem fuiſſe veſtem teſtantur Halicarnaſ., & Ammian. Marcellinus. 101

Ducibus item eam, & Præfectis Prætorio tum exercituum principibus ijdem authores eius vſum attribuere. 102

Augurale illam indumentum extitiſſe Seruius author eſt. ibid.

Trabea belli tempore Conſules præſertim uſos conſtat ex Auſonio. 705

Traducere aliquem an ſit idem quod Græcis Catamidare vt adnotauit Budæus pag. 770

Et de loco illo Euangelij Ioſeph autem vir iuſtus nolens eam traducere, &c. improbat, & iure merito doctiſſimus author. ibid.

Tragaſeum Ariſtophanes uocat malè olentem quem et alibi tragemaſculum appellauit. 611

Tragulæ dictionis uarias ſignificationes acceptioneſq; vide 610

Tragularij etiam qui ſint & dicantur, uide pag. ſeq. 611.

Traianũ ſolum omnium Imperatorum in Vrbe ſepultus fuit in foro quod ſibi ædificauit, columna ibi poſita, pagina 389

Traianũ Imperatorem à Nerua adoptatum illius nomen retinuiſſe quod pleriq; alij fecere, ex illius numiſmatibus clarè patet. 632

Tranſitorium forum idem quod Traianum à Domitiano quidem conſtrui cœptum à Traiano perfectum, & ampliatum fuit, vnde & Vlpij fori nomen adeptum. 632

Dictum aũt tranſitorium fuit quod ad tria pateret in eo tranſitus. ibid.

Trãſuectio apud Rom. quæ Italis moſtra appellatur fiebat olim quum Equites ſollemniter recenſarentur. 276

Quis

Quis apud eoſdem tranſuectionem primus inſtituerit ibid. & pag. 277
Quo tempore anni ſolita fieri. ibid.
Et in cuius facti memoriam, & p. 277
Equitum probationem hanc tranſuectionem Valer. Max. appellauit. ibi.
Plutarcho quare Græca voce πάροδος nominata. ibid.
Quib. cæremon Italis tráſuectio fieri conſueta, quo militum habitu, ornamentis, coronis, quaue militari pompa, pagina 277
Qua de cauſa fuerit præcipuè inſtituta. ead. p. 277
Quotuplex fuerit huiuſmodi tráſuectionis genus. ibid.
Quo fine potiſſimum fieri bis omni anno ab Equeſtri ordine conſueta. ibid.
Pompa habentium equum publicum, an bene fuerit ab Halicarnaſſeo vocitata. ibid.
Trapezita, Argentarius, Collybiſta, Menſarius, et Nummularius authori aliquando ſunt Synonima. 207
Trazenę puellę ante nuptias detonſam comam templo Dearum inferebant, pagina 492
Trebula antiquis Muſica dicta. 410
Tribunal propriè Prætoris ſubſellia minorum iudicum. 495
Tribunatus plebis Magiſtratus erat principio ſoli plebi, plebeiſq; conceſſus. 280
Quamuis autem primis Reipub. temporibus Tribuni plebis plebeij eſſent, & ex plebe, et à plebe creati, nihilominus procedentibus temporibus, et Patricios uiros imò et Conſuláres Tribunos plebis factos obſeruamus, ibid. et 281
Tribunitia poteſtas ampliſſima apud veteres Romanos non immerito, et inconſultè ab ipſis Imperatorib. ſibi adſcripta non ad tempus ſolum, ſed perpetuo etiam dominatu. 210
Tribunitiam poteſtatē Auguſtus ſibi ut perpetuam aſciuit; idq; ſummi faſtigij vocabulum reperit, ne Regis aut Dictatoris nomen aſſumeret. 281
Fuit, et Tiberio collata ab eodem Auguſto Quinquennalis. ibid.
Adrianum ēt hunc perpetuum habuiſſe magiſtratum Aelius ſcribit in ipſius vita Spartianus. ibid.
Tribunus plebis vbi quis efficiebatur ſtatim et Senator erat et habebatur, plebeus licet origine eſſet. 212
Tribunus militum minor annis teſtamēto libertatem ſeruis legare nequaquā poterat vetāte Imperatoria lege. 156
Plautias an Plotias leges dicamus parum refert, quamuis potius Plautiæ ſint dicendę. 156
Tribunus vacans quiſnam diceretur antiquis. 588
Tribunum militarem patrem Cenſor filius Senatu mouit, et quare. 320
Tribuni ærarij non erant ex Senatorio vel Equeſtri ordine, ſed plebeo, ex Dione. 169
Tribuni ærarū quare ſic dicti. 169
Tribuni militum qua ętate et prudentia eſſe debebant. 155
Tribuni militum apud Romanos olim à quibus creari ſoliti. 155
Tribuni militares maioris dignitatis erant Laticlauii dicti, minoris vero Auguſticlauii, et quare. 274
Tribuni plebis in Patrum inuidiam et aduerſus Patriciam poteſtatem per Populum Romanum creati fuere olim Liuio atteſtante. 209
Comitijs centuriatis quando, et quinam creari cœpti. ibi. p. ſeq.
Ex Plebeis primo creabantur, poſt etiā ex Conſularibus et Patritijs. ibid.
Tribuni plebis eius erant apud veteres Romanos authoritatis, ut

etiam Conſules pro libito in carceres conniici iuberent. 210
Exempla & authoritates vide ibid.
Tribunorum plebis poteſtatẽ ab Imperatoribus ſummè expetitã, & ſibi diuturnam vel perpetuam attributam, ſolus Nerò maximis edictis coercuit, pagina 281
Quamuis & id Syllam ante eum feciſſe multi authores atteſtentur. ibid.
Tribunorum militarium duo genera: Rutuli alij vel Rifuli, et Comitiati, pagina 155
Tribunos ęrarios à Iudicatura ab ijs exerceri ſolita ablegauit Iul. Caſ. Dictator, reſtituit tamen ſucceſſor Auguſtus. 169
Tribunos alios laticlauios, alios anguſticlauios fuiſſe Romanis Suetonius author eſt in Othone. 179
Tribunos militum Illuſtres ſenatorum filios ante ętatis annum 17. habiles fecit pag. 155 & ſeq.
Exemplũ allatũ adeſt Scipionis Africani ſuperioris & Probi adhuc imberbis poſtea Imperatoris. ibid.
Tribus Romanorum alię Ruſticæ alię Vrbanæ quarum Ruſticę nobiliores Vrbanis & praſtantiores Plinij auctoritate. 27
Tribu mouere quid fuerit apud veteres Romanos. ibid.
Quid item moueri tribu. 2
In Tribus quattuor Roma olim fuit diuiſa, quas pagos vocabant, in quibus habitantes pagani dicebantur, pagina 229
Tribules Auguſti Scaptiẽſes et Fabiani Ruſticę tribus, ut nobiliores habitæ Vrbanis. 28
Tributum dictum quod à tribubus in publicum commodum ſecundum vniuſcuiuſq; cenſum con ſerebatur primis Reipub. temporib. 527
Tributorum duo apud Romanos genera erant, Perſonale nimirum & Reale, pagina 572
Trinundinum quid ſit, & qua de cauſa quoue fine inſtitutum. 685
Tripudium ſoliſtimum priſcę Gentilitati ſuperſtitioſæ quid. 16
Quid item terripauium & terripudium ex Cicerone. ibid.
Triſtitia aliquando pro grauitate ſeueritateque Ciceroni uſurpata, ut & idem triſte frequenter graue & ſeuerum dicere aſſolet. 121
Triuialis ſcientia Grammatica cur dicta. 355
Triuiales Ludos uel Ludios quos dixerit Suetonius difficultate non carere dicit author. 355
Triuialia verba ea dixit Suetonius quę inelegantia erant, & meram ſapiebant ruſticitatem. 355
Triumphum apud Romanos olim ſummum fuiſſe honoris cumulum Scipio Africanus dicere ſolitus erat. 270
Quibus Reipublicę temporibus is concedebatur & ob quam cauſam. ibid.
Ex legibus praſcriptis aliquando petẽtib. negatum legitur paſſim in hiſtoriis. 271
Idque iis potiſſimum qui licet meriti eum ob facta preclara eſſent, ea tamen ſine Magiſtratu geſſiſſent. ibid.
Quæ tamen poſtea lex abrogata in diſſuetudinem abijt, & triumphi petentibus decreti ac conceſſi. ibid.
Exempla ſubiecta uide ibid. multiplicia. Et pręclara multa pariter de triumpho, triumphantibuſque, & pag. ſeq.
Triumphos ſex gẽti Claudię Suetonius adſcripſit. 391
Triumphalia ornamenta quęnam dicebantur & erant antiquis. 272
Triumphantium inſignia quęnam antiquitus

quitus apud Romanos. 404

Trium liberorum ex iuſto matrimonio natorum ſobolem habentes tam uiri quam fęminæ quibus prerogatiuis & priuilegiis olim fruerentur. 469

Licet aliud fuerit tres liberos habere, aliud ius trium liberorum, pagina 470

Triumuiri legendo Senatui à quo, & quando conſtituti. 265

Triumuiri item alii multi quare creati ibid. & pag. ſeq.

Trogloditus paſſer eſt omnium auiũ excepto regulo minimus. 203

Tropei, & Tropea qui queue ueteribus, pagina 457

Tropei populi quidam de quibus in Claudio Cęſare Suetonius remiſſiuè pagina 157

Tropeę pluuiæ procelloſæ appellatæ, pagina 157

Trophęa an Tropea ſcribendum Latinè multiplici authoritate aſpiratè ſcribẽdum probatur. 157

Trulla uas ad aluì excrementa excipiẽda inuentum. 42

Sumitur & pro uaſe potorio quorumdam opinione. ibid.

Trulla aurea quotannis Alphonſo Regi Aragonio à Genuenſibus tributi nomine pendebatur. 43

Eſt autem Trulla uas magnum & multę capacitatis. ibid.

Trulla, preterea à Vitruuio appellatur inſtrumentum illud quo liniendis, & leuigandis muris arenato, uel gypſato utũtur cementarij, uulgo Cazzolam uocant. 44

Truncus apud Latinos ſemper in malã partem accipitur. 122

Tubi ſeu tubuli ſunt fictiles canales, uel ex alia materia uariis uſibus accommodati, præcipuè uerò ad aquam deducendam. 596

Tubularius quis, quoduè eius munus, & quam uile fuerit. 596. et ſeq.

Tubiluſtrium quidnam fuerit antiquis Romanis. 230

Tullus Hoſtilius tertius Roman. Rex, pagina 360

Tumba pro ſepulchro Latinis Italis, & Gallis. 512

Tunicas Aſemas unicolores expoſuit Egnatius author autẽ rectius ſimplices, id eſt nullo opere exornatas interpretatur. 690

Tunicatum fuiſſe apud Romanos nobili uiro, & ſic in publicum prodire probroſum. 224

Tunicatam Carthaginienſium iuuentutem non ſine probro uocauit Ennius pagina 224

Turmę equitum quidnam eſſent Romanis; quid item alæ, quiue utriſque locus in Legionibus aſſignatus. 275

Hinc Turmales turmarum equites dicti. ibid.

Turnebi error craſſus ab authore detectus, pag. 665

Tutor Prætorianus dictus, quod à Pratore Vrbis dari conſueuiſſet Vulpiano, pagina 627

Et Iulianus eidem dictus tutor qui ex lege Iulia & Titia dabatur mulieribus, & pupillis in prouinciis à pręſidibus. ibid.

Tutores olim nõ à Conſulibus ſed à Tribunis & Prætore dari ſolitos, Liuius teſtatur. 627

Tutelaris Pretor cur à Marco Antonino Philoſopho Imperatore fuerit particularis creatus. 627

Tympanum erat antiquis Machinę genus quoddam ex Lucretii, pagina 337

Vaſis item genus ex Plinio ibid, qui & Tympana quaſdam Margaritas appellauit. ibid.

Et uarias dictionis iſtius acceptiones, vide latè. ibid.
Tympanum tubam Cybeles non ineleganter Catullus appellauit, & quare pagina 336
Et Cybeles Sacerdoces tympaniſtas vocauit de Dęmonio Socratis Apuleius. ibid.
Tympanis concinere ſolitos in ſui ſacris Iudæos ex Pentateucho colligere licet. 336
Tyrrheni maris à Lucrino lacu ſeparationem aggere immenſo exędificato inter mirabilia opera, & ędificia à Romanis facta refert Plinius. 213

U

VACATIO *militaris quędam gratioſa perpetua, alia temporanea, particularis alia.* 139. & *ſeq.*
Quęnam ex Centurionum libitu, & permiſſione dabatur. ibid. p. 140
Vacatio militaris honeſta quando, & quibus concedebatur. 139
Perpetua quęnam erat, & priuilegiata ibidem
Vallum primo caſu & vallus pro caſtrorum munimento accipitur. 85
Vallum pro palo acceptum Virgilio, & Liuio. 85
Vallum Lucillianum Cicero Epiſt. 6. ad Atticum Satyricum carmen appellauit, & quare. 85
Vaniciem nullibi legi apud alios ſcriptores quam Appianum aſſerit author pagina 605
Vanitudinem vt pro vanitate dixit Plautus ita Marcellinus vaniciem dixit ſententia authoris. ibid.
Vaſa ex ſyncero auro quare non conficiebantur apud antiquos. 520
Vaſa conclamare ſeu Sarcinas colligere, & impedimenta Carraginemq; facere, pro ſynonimis obſeruare hic licet, pagina 708. & *ſeq.*
Quamuis hoc loco pro Scythatum fuga eleganter Trebellius Pollio vſus ſit Carraginem facere. ibid.
Vaſaria quęnam dicerentur quibuſque ex publico concedebantur, pagina 259. & *pag. ſeq.*
Vaticani loca cur à Tacito infamia appellata, cum antiquitus in eo monte, & Circus Caij, & Neronis & Obiliſcus fuerint. 144
Vatinius quidam à Senatu perpetuo carceri adiudicatus, quod ſiniſtræ manus digitos ſibi ne militaret bello Italico amputaſſet, publicatis eiuſdem bonis, pag. 159. & 161
Vatinius alter impudentiſſimę vitę à Cicerone ita exagitatus patefactis illius flagitiis, vt in ſummum Populi Romani odiũ fuerit perductus ibid. & *pagina* 161
Vnde prouerbio locus factus Vatinianum odium i. implacabile, & capitale. ibi.
Eiuſdem dum Tribunus eſſet plebis, lex lata in Cęſaris Dictatoris fauorem Reip. damnoſa, uideatur p. ead. et ſeq.
Vatinium hũc Cæſar Dictator ad ſummos honores prouexit.
De eius legibus latis in Cæſaris fauorem, vide 161
Eundem author eſt Macrobius in cænis à populo in Ludis gladiatorijs lapidibus obrutum, pag. ead. 161
Vatinia familia Romæ nobilis multos tamen viros habuit improbos, & ſcelere contaminatos. 159
Vatinia lex de repetundis vna, de prouinciis altera, ambę in perniciem publicæ libertatis latę. 160
Vectigal ęternum inſtituit Aurelianus rebus quę ex Aegypto Romam nauibus veherentur. 735
Vectigalia noua quę erant quibus Auguſtus ęrarium militare conſtituit, & quotuplicia. 320

Eiuſ-

Eiuſdemque Auguſti iuſſu Agrippę abdicati, & relegati in inſulam pecunias in ęrarium militare relatas authores ſunt Dion, & Zonaras. pagina 321

Venale licet propriè dicatur omne id quod venditioni expoſitum eſt, tamen aliquando etiam pro ignominia accipi ſolet. 305

Vnde vrbs venalis in qua homines pretio non iure agant dicta à Saluſtio. Sic venalis iuriſdictio, iura regni venalia, fides venalis Ciceroni, & apud Iuriſtas venalis ſententia. pagina 305

Venalitii, & venalitiarii, qui, & quibus dicantur. 306

Venalitię familię quænam dictę à Suetonio. 305

Venatus, & gladiatorium munus dabant Duces ad belli procinctum pręparati, & qua de cauſa. 162

Veneno occidere aliquem plus eſt quam gladio interimere. 245

Et veneno necantes homines lege Cornelia de Sicarijs lata puniebantur. pagina eadem

Venenarij Iuriſconſultis, & aliis paſſim dicuntur ij, qui venena ad hominum perniciem miſcent. p. 513 & ſeq.

Venenaria Locuſta nomine famoſa, inſtigante Agrippina Claudium Cæſarem veneno necauit. 514

Venetiæ, vt vrbs Italię ita Venetia prouincia ſeu Regio cuius incolæ Veneti appellati. 55

Veneti Gallię populi diuerſi ab illis, qui ſinus Adriatici accolæ ſunt ex Plinio. 55

Veneti populi quinam, unde dicti, quo Duce Principeque ſedes locarint in ea Italiæ parte, quæ inter Alpes mari Adriatico adiacet. 55

Venetorum Ducum mos in argenteo numiſmate natalis ſui die, uel ad principatum aſſumptionis Venetæ nobilitati elargiendo uide 455

Venetę factioni an fauerit Auguſtus ſub dubio relinquit author. pagina 227

Veneris in Adonidem ardentiſſimos amores deſcripſit 10. Metamorphoſeos Ouidius. 662

Venerem antiquorum Deam multis nominibus appellatam apud ſcriptores obſeruamus, & quibus. pagina 661. & ſeq.

Verbenas abuſiuè appellari omnes herbas ſacratas, Lauũ ſcilicet, Oliuam & Myrtum author eſt Terentius in Andria ex Menandro. pagina 2

Verbenarius dictus, qui verbenas in ſacris geſtabat. 2

Verbero ſeruus quiſnam Latinis dicatur pag. 33

Vericola ſacra, & Cericola quænam priſcis dicta, quoue fine inſtituta inductaue. 414

Verrium Flaccum ab Auguſto nepotibus ſuis præceptorẽ delectũ, antiquitatis nimiæ, & abſoletæ, uel Catonianæ ſummum oſorem fuiſſe prę ſumendum. 376

Vernaculi ſignificatio propria loco Suetonii in Vitellio. p. 535. & ſeq.

Vernę quinam ſint & dicatur apud Iuriſconſultos. 536

Verſuales equi quinam Caſſiodoro ſint & Iuriſconſultis. 763

Veſpaſiano præſagiũ Imperii fuit, qđ illo prandente canis manũ in triclinium intulerit humanam; quia manus aliquãdo pro poteſtate ſumitur, ut patet ex illo Ouidii, an neſcis longas Regibus eſſe manus. 644

Veſpillones neteribus uiles cadauerum funeratores, quique ea efferebant. 516

Veſtæ

Veſtæ Deæ ſacrum dixit eſſe Decembrem Plutarchus, Saturno autem Macrobius. 456
Veſtalis Claudię in patrem, uel ut alii uolunt fratrem pietas. 154
Veſtales uirgines apud Romanos ueteres ſumma prerogatiua in Vrbe ſepeliebantur. 389
Veſtalium virginum origo cui adſcripta fuerit quibus prerogatiuis ipſę prę reliquis uirginibus fruerentur, cui precipuè muneri dicatæ eſſent, qua ueneratione colebantur, quaue eaſdem decebat eſſe uitę innocentia, & ſanctitate, quot numero principio eſſent, quod item poſtea; quibuſve nominibus appellatæ; multaque notatu digna de iiſdem uide p.385.& ſeqq.
Veſtalium uirginum apud ueteres Romanos authoritas, & ęſtimatio. pagina 154
Earundem prærogatiuæ, & immunitates. ibid.
Veſtalium uiolatores Ethnici ueteres in foro ſub furca flagris cæſos necabant. pag. 154
Veſtales uirgines à poteſtate parentum, conſanguineorum, & tutorum reliquis omnibus apud Romanos mulieribus ſui iuris non exiſtentibus, Numa Rex exemit. 109
Veterani militia miſſi rurſus ad militiam inuiti non poterant niſi in ſummo Reipublicæ diſcrimine adigi. pagina 319
Veteranis militibus pro bene nauata in rebus bellicis opera, quę remuneratio data. 139
Veterana mancipia quænam eſſent; & in quo differebant à Nouitijs. pagina 306
Qui item veteratores. ibid.
Vexillo ceruleo Agrippam Octauianus quare potius voluerit donatum quam alterius coloris. 226
Viatoris munus quodnam erat precipuũ. pag. 132
Viatores olim, qui Romanis, & num fuerint officio ſeiuncti an coniuncti Apparitoribus, Accenſis, Lictoribus, Summotoribuſque. 131
Hi omnes Apparitorum nomine comprehenſi fuere. ibid. p. ſeq.
Et quibus alijs nominibus inſigniti. ibidem
Viatores ut proprij erant Tribunorum plebis, ita Lictores Conſulum, opinione Tiraquelli multę lectionis uiri, improbata tamen ab authore. Cum & aliorum fuerint magiſtratuum, & Senatus officiales. 133
Erant è genere ſeruorum quorundam recentiorum opinione. 134
Viatores ferè omnes apud Romanos ex libertino genere fuiſſe nõ ſeruilis conditionis homines Ciceronis, & Taciti teſtimonio comprobatur. 134
Viatores ſeruos non fuiſſe, ſed Ciues Romanos contra recentiorum quorundam opinionem, author comprobat ſolidis Claſſicorum teſtimonijs, & clariſſima rationum, & coniecturarum adductione. 134
Vicenalia Conſtantini Nicomediæ acta, & anno ſequenti Romæ edita ſcribit in Chronicis Euſebius. 706
Viceſimæ plurimę apud ſcriptores differentię obſeruantur. 76
Sic viceſimę hæreditatis, Legatorum, Portorij vectigalis inquam quod pendebatur pro exportatione rerum. Sic pariter viceſima rerum venalium, manumiſſorum, &c. ibid.
Viceſimarij exactores qui, quodve ipſorum munus apud Romanos. pagina 77
Vici, quid à Caſtellis, & pagis differant. Quidque ſint. p.107.& ſeq.

Vicorum in Vrbe Romana olim exiſtentium aliquot nomina uide 745
Hodierna die qualiter vrbs in regiones partita ſit vide ibid.
Victimę in omnibus penè ſacris à veteri Gentilitate fœminei ſexus. 3
Vigintiuiratus, quinam eſſet ueteribus Magiſtratus. 771
Dignitas erat ante Quæſturam peti ſolita. ibid.
Vinum pendens, quòd Doleari uino opponitur eſt, quod nondum in dolia collectum eſt, & in uuis nundum reſticis conſiſtit. 738
Vinum cantoribus ualde prodeſſe Horatii, & Ouidii authoritaté confirmatur. pag. 498
Vina fiſcalia dicebantur ea quæ ad fiſcum pertinebant. 764
Vinalia ſacra veteribus quęnam dicta, & quando celebrari ſolita. 481
Vide ibi Turnebi errorem obiter adnotatum.
Vinarius quod eſt viniuendulus Græcis οἰνοπώλης *dictus.* 481
Vinarii portorii, & criminis uinarii Cic. meminit in Orat. pro Fonteio. pagina 481
Vinarii ſerui uino dediti, & ebrioſi uocati à Vulpiano. 481
Vinarii Suetonio dicti viniuenduli. pagina 481
Vinarias lagenas quaſnam appellarit Horatius. 481
Vinaria uaſa dicta ad uinum ſpectantia pag. 481
Vir bonus apud Iuriſtas Iudicem ſignificat. 59
Ab uxore dominum appellari conſueuiſſe Ethnicorum ſcriptis, & ſacrorum librorum authoritate comprobatur. ead.
Virilem togam ſumendi Patriciis iunioribus ante legitimam ætatem militiã, que auſpicandi ueniam dedit Octauianus Auguſtus. 273
Hanc Antoninum Philoſophum Imperatorem quintodecimo ętatis ſuæ anno ſumpſiſſe author eſt Iulius Capitolinus in ipſius uita. ibid.
Virgis cædere morem prius in ſupplicio ſoncium uſitatum, poſteritas in capitis amputationem & è ſaxo pręcipitium, pro quouis etiam magno ſcelere commutauit. 558
Virgis ut cęderentur Hiſtriones Pratorum iuſſu Patrum ſententiis decretum pag. 312
Virgineę à patre Virginio ob ſeruãdã virginitatem propriis manibus Lanii Cultro interemptæ peruetuſtum marmori inciſum adhuc uiſitur in Vrbe Epitaphium. 7
Virginiam Auli filiam patriciã plebeio nuptam, Matronę, quod è patriciis enupſiſſet ſacris arcuerunt. 59
Virgines olim cum Matrimonium iniiſſent Comę primitias Deabus conſecrabant. 492
Viſceratio antiquis erat funebre epulum publicè pręſtari ſolitum populo in funeris elatione alicuius illuſtris defuncti. 250
Exempla uideto authoritatibus roborata. ibid.
Vita quam uariè accipiatur apud ſcriptores uide 327
Vitellio Cęſari adeo odio fuere Mathematici ut eos Italia tota uoluerit expelli, & ipſo etiam facto expelli mandarit. 536
Vitellio in Aricino Nemore delitioſo ubi Dianæ templum erat, deſidem uitam traduxiſſe author eſt Cornelius Tacitus. 180
Vitis Centurialis à Macrobio appellata quod Centurionis munus eſſet delinquentes milites vite non uirgis caſtigare.

ſtigare. 89

Vite non virgis veteres Romani lege, & uſu ciues ſuos uerberabant. 89

Vitri conflatores excellentes in Ægypto reperiri unde colligatur. 754

Vmbo media clypei pars eminẽtior uocata à Latinis. 189

Accipitur aliquando pro toto Clypeo. ibidem

Vmbini quinam nummi apud veteres Rom. 359

Vmbratilis miles ab Ammiano dictus iners, imaginarius, ſiue oſtenſionalis. pag. 689

Vnctiones pretioſorum vnguentorum ſyrorum more conuiuantes Romani premittebant epulis delicatis non cum leui nominis nota mollitiei & delicatioris uitæ. 503

Vnguenti nidore olidum adoleſcentem Præfectura donatum gratias agentem litteris reuocatis Veſpaſianus præfectura priuauit. 504

Vnguenta odorata & coronas inter Xenia in ſecundis menſis recenſet Valerius Maximus. 503

Vnguenta ſeu olea huiuſmodi odorata antiqui roſaria uocabant. 504

Vnguentorum ſcrinium inter cætera adinueniſſe Alexandrum Darij Caſtris expugnatis Plinius teſtis eſt. pagina 504

Vnguentorum luxus Romæ nimius deuicto Rege Antiocho Cenſoria nota ne venum proponerentur inhibitus eadem pag. 504

Vnguentorum odore Lucium Plotium à Triumuiris proſcriptum in Salernitana latebra ſummo cum dedecore proditũ Plinius etiam author eſt ibid.

Vniuira dicta Pollioni Calpurnia, quod vno contenta viro ad ſecundas nuptias non conuolarit. 715

Volſci Romanis initio naſcentis Reipublicæ plura oppida propè vrbem ademerunt. 410

Volucer equus L. Veri Antonini ab eo ita præter rationem adamatus, vt ſimulachrum ei aureum fecerit & paſſis vuis, nucleiſque in hordei uicem pauerit. pagina 451

Voraciſſimum vt notauit Capitolinus Clodium Albinum Imperatorem ita bibaciſſimum helluonem deſcripſit Maximinum pariter Imper. pagina 641. & 642

Voracitatem exceſſiuam, & uix credibilem Clodii Albini Imperatoris notat Capitolinus. 641

Votum Cicero ſponſionem eſſe dixit qua Deo obligamur. 10

Et votum pro re aliqua impetranda Diis faciens, uouere ſeu uota ſuſcipere, & nuncupare uota dicebatur. ibid.

Voti reus quis dictus. ibid.

Voti item damnatus quis. pag. ſeq.

Vſu nuptiæ apud veteres Romanos quo modo co ntrahebantur. 109

Quomodo item coemptione ibid.

Et qualiter confarreatione. 110

Vſurarum apud antiquos partitiones, vide 613

Vſuras ſingulis menſibus exigere & rationes cum debitoribus inire antiquitus mos erat. 614

Vuæ Lauicanę quare præ reliquis maximè ſint commendabiles Romanis, ut & Baſilicę Dyrrhachinis. 642

Vulcanalia ſacra Auguſti menſe fiebant Vulcano conſecrata. 174

Vulgaria vtrum Latinè dici poſſit uide pag. 633

Vulgariam quidem pro vulgarem Neuius, & Turpilius dixere, illæ vulgariam facilitatem, hic temeritatem vulgariam. ibid.

Vulpianus Alexandri Imperatoris Conſiliarius, & Commenſalis eidem chariſſimus

tiſſimus fuit & quare. 494
Vulpianus Seueri Cęſaris tempore Pręfectus erat Prętorio, vt & Papinianus imperante eodem eadem dignitate functus eſt. 526
Vultus, & faciei differentiam, vide pagina 712
Vxor iniuſta eſt, cum qua quidem matrimonium ſit, ſed non ſollenniter celebratum. 543
Vxorem Sempronius Sophus, eo quòd ignorante ipſo ludos auſa fuerit ſpectare repudio ablegatam à ſe ſeparauit perpetuo. 548
Vxorem vir repudiare poteſt ſi Circenſibus, uel Theatralibus, uel Arenarum ludis, & ſpectaculis in illis locis in quibus hęc aſſolent celebrari marito prohibente inter fuerit. 548

X

XENARCHVM Rhodium ob nimiam bibacitatem Metretam fuiſſe nuncupatum Athenęus author eſt pag. 643
Xenia quęnam dicta propriè, quæuè Apophoreta. 414
Xerxem togatum cur Pompeius magnus vocarit Lucullum. 579
Xyſtarches Gymnaſii Athletici princeps dicebatur, qui ſcilicet Xyſto pręerat. 309
Xyſtus, & Xyſtum apud Gręcos æquè, ac Latinos idem ſignificant porticus tectas, vbi Athletę per hyemem exercebantur. 309
Xyſtus ita appellatus à telo ſeu haſtili quo utebantur in ſe exercendo Athletæ, quod ξυσόν Gręci appellauere. pag. 309
Vnde Xyſtin inter Creſi donaria refert Herodotus. ibid.
Xyſtis, & nemoribus ſua prętoria exornauit, & excoluit Auguſtus. pagina 309
Xyſticum vſurpauit Suetonius, & ſubſtantiuè, & adiectiuè in Auguſto, & Galba. 309
Xyſtici à xyſto dicti illi, qui per hyemem ſe in xyſtis exercebant. 309
Xyſtici hi erant ex numero Athletarum, & qui Athleticas exercitationes agebant. 310
Xyſticorum meminit in libro de ſpectaculis Tertullianus. 310
Xyſticorum certamina opponit gladiatorum pugnis Suetonius. pagina 310
Hos erronee Cœlius Rhodiginus inter ſe confundit. ibid.
Xyſton veſtimenti genus erat viris æquè ac fœminis commune. pagina 366

Z

ZANCHA, quid vulgariter ſit Italis, quidve Latinis Zinchion. pag. 724
Zanchas veſtes Parthicas ex Imperatoris Veſtiario deſumptas, & Claudio miſſas interpretatur Turnebus uocem Parthicam eſſe zancham dicens. pag. 724
Author verò calceorum ſpeciem eſſe autumat non improbabili ductus coniectura, quod (paria tria) textui inſeratur. ibid.
Zaſii errorem in Catalogo legum antiquarum detectum ab authore uide pag. 286
Zegoſtates Iuriſconſultis vocatur libripens, uel magiſter probandi nummos. 741
Zenobia Regina bellicoſa admodum, & feroci

feroci fœmina in triumphum ducta nihil Pompabilius Populo Romano vnquam uiſum fuit. 649
Vbi notandum Comparatiuum pompabilius varii alioquin vſus à Trebellio tamen Pollione uſurpatum. ibid.
Zenobiæ Reginæ armigeræ, & bellicoſiſſimæ heroicus animus, & forma ſpectabilis commendantur. pagina 712
Zenobiam Reginam bellatricem Romanorum hoſtem Ciclade Regio veſtimento vſam Trebell. Pollio teſtis eſt. pag. 697
Zenobiam Reginam bellatricem Romanorum æmulam, & Sagulo militari habitu indutam, cum antea Cyclade veſtitã dixiſset Trebellius Pollio hic refert. 704
Zeno eculeo tortus ab Hiarcho tyranno laxato eculeo aurem tyranni morſu corripuit Valerio Maximo teſte. pag. 594
Zenonis authoritate Ceranneum gemmam legimus intus ſe ſtellam coruſcãtem habere. 667
Zeta locus erat perſimilis illis, qui frequentiſſimi ſunt in Germania quas ipſi Stuben, *Itali Stuffas, Latini Hypocauſta appellare ſolent.* pagina 678
Zetæ Heliocamini meminit Vulpianus. pag. 677
Zetę diminutiuum zeticula habetur apud Plinium. 678
De zeta lege plura apud Io. Mariam Cataneum in Commentario ad 2. lib. Epiſtolarum Plinij. 678
Zetas diætas interpretatur Turnebus hoc Lampridii loco. 677
Sic zarrhytum pro Diarrhyto in Antonini Itinerario. ibid.
Apud Cyprianum item zabolum pro Diabolo. ibid
Ex Rhodigini adnotatione Diętã etiã zietam dici, uide ibid.
Sic apud Sanctos Patres Zacyntũ pro Diacynto, & Zaconum pro Diacono. uide ibid.
Zetarij apud Paulum Iuriſconſultum ijdem qui Diætarij dicuntur. pagina 677
Zonam nouę nuptę qua circumcingebatur, maritus nuptiarum die diſſoluebat ceremonia nuptiali, uel ſponſalitia. p. 662. & ſeq.
Zonam ſoluere itaque erat cum noua nupta congredi, & rem veneream habere ead. 663
Zona punicia depoſita Latona peperit Apollinem, & Dianam. 663
Zonas militares ne aureis, uel argenteis nummis ſubfarcinatas haberent milites ſeueriſſimè vetuit Peſcennius Niger Imperator promulgato publicè edicto. 552
Zonulam rotundam dixit Suidas eſſe Strophium coronę genus quoddam, quod apud antiquos Sacerdotes geſtare ſolebant. pag. 694. & ſeq.
Vnde & coronę Strophia dictæ Plinii teſtimonio. ibid.
Zonaras aureum veterum Romanorum ſtipendiis militum pręcipuè deſtinatum dragmarum fuiſſe quinque, & uiginti ex Dione probat. pagina 554
Zonaras, Dion Caſſius, & Suetonius, Ærarii militaris Romanorum ueterum meminere. 320
Zonaras magni Primicerii meminit quem Gręci uocãt, μεγάλου πριμικήριον. 578
Zotico nubens Heliogabalus Imperator, laſciuiſſimus quem pronubum habuerit. 662

Zuma

Zuma Clariſſimi authoris ſententia erat vaſis ſeu patinę genus, in quo panis menſę infereretur, & apponeretur vulgo Panietera *uocant. pagina* 718

Zuma doctiſſimo Turnebo eſt trulla, hoc namque loco uice dictionis Zuma Trullas ſubſtituit, nec incommodè, cum & Trulla uaſis potatorij ſit ſpecies ſat nota. pagina eadem 718

FINIS.

C O P I A.

GLI Eccellentiſſimi Signori Capi dell'Eccelſo Conſeglio di X. infraſcritti, hauuta fede dalli Sig. Reformatori ſopra il Studio di Padoua, per relatione de li Deputati, cioè del Reuerendo Padre Inquiſitor, & del Circ. Sec. Zuanne Marauegia, come nel Libro intitolato Dilucidationes in pleroſque Hiſtoriæ Romanæ Latinos Scriptores del Conte Marcello Donati. Non vi è coſa contra le leggi, & è degno di ſtampa; concedono licentia che poſſa eſſer ſtampato in queſta Città.

Data a 20. dì Nouembre, 1603.

Capi dell'Illuſtr. Conſi. di X. { D. / D. Zuanne Malipiero. / D. Agoſtino Nani Caualier.

Excelſi Conſi. X. Secr. Franciſcus Gerardus.

1603. à dì 24. Nouembrio. *Reg. in libro.*
Anton. Laured. Officij.
Con. Blaſp. Coad. & ſec.

IN TITVM LIVIVM DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI, ETC.

T. LIVIVS LIBRO I.

Pater patratus ad iuſiurandum patrandum.

QVI feriendo fœderi præerat, Latinis Pater patratus dicebatur; Hic iuramento fœderis pacta firmabat, quod Plutarchus in Problematibus ſcriptum reliquit. Licetque ſacerdotibus fecialibus, qui fœderibus ſanciendis præerant, Pater patratus præficeretur, nihilominus, à feciali creabatur, quod hoc in loco clarè Liuius docet. Cur verò Pater patratus appellaretur ex recẽtioribus quidam Calepini authoritate innixi, inquiũt ita vocatum, quod Pater patratus eſſe non poſſet, qui patrem & filios non haberet, nam reſpectu filiorum pater dicebatur, reſpectu verò patris, patratus nuncupabatur. At hæc nuncupationis ratio mihi imaginaria penitus videtur, nec vlli authoritati innixa. Rationi magis conſonum arbitror, Patrem patratum appellatum ea de cauſa, quod ſicuti pater filiorum curam gerit, & in illos plenam habet poteſtatem, ita ſacerdos huiuſmodi tamquàm pater totius Populi Romani, illius vice & nomine iuſiurandum peragebat; Eadem de cauſa Romanos Senatores patres vocatos obſeruamus à curæ ſimilitudine, eo quod ita Pop. Rom. vtilitati ac bono inuigilarent, quemadmodum patres filiorum ſtudent beneficio; vt docuit Saluſtius in coniurat. Catil. Patratus verò inſimul dictus, vt idem met Liuius aperit, eò quod crearetur ad ferienda fœdera, & iuramento patranda.

T. LIVIVS LIBRO I.

Sagmina inquit te Rex poſco.

HERBAM fuiſſe ſacram & puram, qua caput Patris patrati Fecialis tangeret, vel circumdaret, ex Liuij verbis clarè patet; ſed illud difficultatem facit, quod primum inquit. Fecialis ex arce graminis herbam tulit, mox verò ſubdit. Verbena caput capilloſque tangens; aliam aũt eſſe herbã Gramen, aliam verò Verbenam nemo ignorat. Huiuſcemodi obiectioni ſic occurrendum puto. Gramen non ſolum accipi ſpecificè pro herba ſingulari ita appellata, ſed & genericè pro herba cuiuſcunque generis. Virgilius IX. Æneid.

Pars in gramineis exercet membra palæſtris,

Ideſt palæſtras exercebant in loco aperto & herboſo; Ita gramineũ campũ 3.

Faſt. dixit Ouid. hoc eſt herbidũ, minimè itaq. mirũ, ſi Verbenã graminis voce comprehendit Liuius. Quod clarè ex hiſce Plinij dictis lib. 22. c. 2. colligitur. Nõ aliundè Sagmina in remedijs publicis fuere, & in ſacris legationibus quàm Verbenæ; certè vtroq. nomine idẽ ſignificatur, hoc eſt gramen ex arce cum ſua terra euulſum. hactenus Plin. Eò autẽ quod ex ſacro loco, Capitolio ſcilicet, colligeretur, dicebãtur Sagmina, i. quaſi ſancta. Feſtus lib. 17. ſcribit: Sagmina eſſe Verbenas, hoc eſt herbas puras, qa ex loco ſancto ſumebantur. Seruius ad illud Virgilij lib. 12. Et Verbena tempora vincti. Verbena (ait) propriè eſt herba ſacra ſumpta de loco ſacro Capitolij, qua coronabantur Fecialis, & Pater patratus, fœdera facturi, vel bellum indicturi, abuſiuè tamen etiam Verbenas appellamus omnes herbas ſacratas, vt ſunt Laurus, Oliua, vel Myrtus. Vt Terentius in Andria Act. & Sce. 4. Ex ara hinc Verbenas ſume; quem locum explicans Donatus inquit. Verbenæ dixit, quaſi herbenæ, & ſunt omnes herbæ, frondesq́; feſtæ ex aliquo puro loco decerptæ ad aras coronandas, citatque Menandrum, qui myrtum fuiſſe teſtatur, à quo Terentius tranſtulit. Vnde & illud. Virgilij Ecl. octaua, Verbenas adole pingues. Ita & Suetonius in Caligula. cap. 27. ſcriptum reliquit. Alterum qui ſe periturum eadem cauſa vouerat, cunctantem pueris tradidit verbenatum, infulatumque, qui votum repoſcentes per vicos agerent, quoad præcipitaretur ex aggere. Verbenatum enim non verberatũ, vt alij, legendum peritiores decreuere. Sagmina inquit Martianus in l. Sãctum de diuiſ. rer. Sunt quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre ſolebant, ne quis eos violaret. Quo in loco adnotauit Budæus, perperam legi ſanctum dictum à ſanguinibus, nam legendum, a ſagminibus, Quod etiam ex poſterioribus Catellianus Coſta Memoralium lib. in dictione ſanctum confirmat. Nec minus reprehendendi qui apud Modeſt. l. vlt. D. de lege Pomp. de parricid. Sagmineis virgis cædi parricidas legunt; non enim veriſimile eſt Romanos religioni quammaximè addictos permiſiſſe ſacrã frondem parricidarum corpore contaminari. quare reponendum non dubito ſanguineis, hoc eſt, quæ ſanguinem ictibus elicerent, vel quæ ex frutice illo pararentur, qui ſanguen appellatur; cuius meminit Plinius lib. 16. c. 37. Sanguineos frutices vocans, & de ſanguineis virgis lib. 20. c. 10. inquirens. Sunt qui ſanguineis virgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia eſſe. Et lib. 24. Nec virga ſanguinea felicior habetur, cortex eius interi or cicatrices, quæ perſanauere, aperit. Sãguineas autem virgas infauſtas fuiſſe ex hiſce patet. Sed ad rem noſtram reuertentes addimus dubio procul ſagmina fuiſſe Verbenam ex loco ſacro decerptam. de qua Plinius lib. 25. c. 9. ita ſcribit. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm Hierabotane, aliqui Periſtereon, noſtri Verbenam vocant; Hæc eſt quam legatos ferre ad hoſtes indicauimus, hac Iouis menſa verritur, domus purgantur, luſtranturque; Et lib. 22. docet, Verbenarium dictum, qui verbenas in ſacris geſtabat, quod pariter teſtatum reliquit Liuius lib. 30. circa finem, vbi de Verbena & ſagminibus plura. ἱερὰβοτάνην, Verbenam græci dixère, hoc eſt ſacram herbam.

T. LI-

T. LIVIVS LIBRO I.

Porcum Saxo Silicē percuſſit.

PLVRIBVS Deis fabuloſa antiquitas Porcum mactauit. Siluano Porcū cæſum docet Iuuenalis Saty. ſexta.

Cedere Siluano Porcum;

Et Cereri Eleuſinæ quoque immolatum legimus apud Varronem lib. 2. c. 4. quod pariter confirmat Tibullus lib. Eleg. primo Elegia X.

Hoſtiaque è plena myſtica Porcus ara;

Nā myſtica, nō ruſtica vt alij, legendū docuere Turnebus, & Muretus; Et Laribus Deis ſacrificabant Porcum teſte Horat. lib. 2. Saty. tertia.

Immolat æquis

Hic Porcum Laribus.

Nonnumquam & Veneri mactari ſolitum ſcribit Callimachus. In funere defunctis & cæſam Porcam Marcus Victorianus in hæc verba ſcriptū reliquit. Qui iuſta defuncto non fecerunt, aut in faciendo peccauerunt, ijs porca contrahitur, quæ omnibus annis immolari oporteat; Hinc Cicero 2. de legibus. Sunt iura quæ in porca contracta. Poſtremo & in feriendo fœdere porcus ſilice occidebatur, quod ex Liuio hoc in loco, & libro etiam 9. elicimus, & Quinctilianus libro octauo confirmat, inquiens cędi ſolere porcum in feriendo fœdere. At Suet. non porcum, ſed porcam mactari ſolitam tradit in Claudio, c. 25. per hæc verba. Cum Regibus fœdus in foro icit porca cæſa. Virg. lib. 8. Aeneid.

Cæſa iungebant fœdera porca.

Idē pariter ſentit Feſtus ſcribens Porci effigiē inter militaria ſigna locū obtinuiſſe, qa confecto bello, inter quos pax fieret, cæſa porca fœdus firmari ſolebat; quod pariter Varro cōfirmat. Conciliamus Liuiū cū aliorū dictis, quod ſicuti ſub appellatione hominis comprehēditur & maſculus & fęmina, ita & nomine porci veniūt & maſ. & fęmina. Verè tn̄ porca fęmina in ſacris mactabatur, quod Cic. 2. de legibus docet, dū ait. E porco fęmina piaculū pati: ſic Liuij & Quinctiliani dicta interpretanda, ſic Virgilianū illud lib. xij. vbi de fœdere loquēs ait?

Puraque in veſte Sacerdos

Setigeræ fœtum ſuis, intonſamque bidentem

Attulit.

Male itaque Seruius explanans illud 8. Aeneid. inquit. Falſo dixit porca, nam ad hoc genus ſacrificij porcus adhibebatur. Cum potius porcam accipi ſolitam ex prædictis pateat, idque omnes autores confirment, ſi eorum verba recte perpendantur, tum etiam quia in omnibus fere ſacris fœminini generis victimæ immolarentur, & ſi quando per marem litaretur, ſuccidanea dabatur fœmina, ſi autem per fœminam litaſſet, ſuccidanea non admittebatur. Porci autem qui in ſacris cædebantur, ſeu ſacris faciendis deſtinabantur, ſacres appellabantur. Plautus in Menechmis. Quanti hic ſunt porci ſacres? Et in Rudenti. Vt rem diuinam faciam cum intrò aduenero Laribus familiaribus, cum auxe-

runt noſtram familiã, Sunt domi agni & porci ſacres. Quod idem eſt his quos Tibullus loco ſupracitato myſticos dixit, quoſque Ariſtophanes modò μυϛηρικὰς, modò μυϛικὰς, vocauit. De modo feriendi fœderis, & mactanda porca plura Cic. lib. de Inuent. Nec illud hoc loco prætereundum elegantiſſimè Liuium Saxo Silice dixiſſe, nam ſicuti Silex lapidis duritiem, qualis ex quo ignis excutitur ſignificat, ita Saxum magnitudinem demonſtrat, nam propriè Saxum lapidis magnitudinem notabilem præſefert. Ita vt quandoque hac voce ſcopuli & montes deſcribantur Virg. 1. Aeneid.

Perque vndas, ſuperante Salo, perque inuia Saxa
Diſpulit. Ouid. 3. Metamorph.
Per rupes, ſcopuloſque, adituque carentia Saxa.

Plautus in Moſtel. Iam ad vnum Saxum me fluctus efferũt. Virg. 2. Aeneid.

Stupet inſcius alto
Accipiens ſonitum Saxi de vertice paſtor. Et 2. Georg.
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis, & rurſus.
Tot congeſta manu præruptis oppida ſaxis.

T. LIVIVS LIBRO II.

Ante omnes, de prouocatione aduerſus magiſtratus ad populum, ſacrandoque cum bonis capite eius, qui regni occupandi conſilia iniſſet.

COELIVS Rhodiginus lib. xij. c. xj. Sacratum hominis caput interpretatur ex Dionyſio Halycarnaſſæo libro Antiqui. Rom. 2. hominem quem occidere liceret. Ego quidem doctiſſimi uiri ſententiã non improbo, ſed ſacratum hoc loco caput expono, execratum, Grecis κατάρατος, iuxta illud Virg. 3. Aeneid.

Quid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames.

Sic Horatius ſen. 2. Saty. 6. Inteſtabilis & ſacer eſto. Quod pariter Macrobius docuit lib. Satur. 3. Sic epilepſiæ morbus ſacer apud medicos vocatus, ideſt execrandus, quicquid alij interpretati ſunt, quos redarguere facilè poſſumus ex Gal. dictis in Com. 1. Prognoſt. & Com. 6. in ſextũ de morbis vulgaribus; Apud eoſdem, & herpetis genus ſacer ignis dictus, cuius meminit Plinius lib. 26. c. xj. & in pecudibus obſeruauit Col. lib. 7. c. v. Et ſacer ſerpens ἱερὰ, Grecis ob feritatem ſcilicet execrandus dictus. Erit itaque caput ſacratum, ni fallor Liuio, homo abhominandus, atque ab omnibus auerſandus, cuiuſmodi ſunt hi, quos nos excommunicatos vocamus, hoc eſt ab hominum chriſtianorum conſortio abactos, anathematizatos etiam dictos hoc eſt deteſtatos, deuouendos, à voce Græca ἀνάθημα, quod eſt ſeiunctio, ſeu alienatio. Huiuſmodi homines Ethnicis antiquis, violare impune fas erat. In hunc ſenſum ſcripſit Cic. in orat. pro Cor. Quum caput eius, qui contrá legem facit, conſecratur.

T. LI-

T. LIVIVS LIBRO II.

Signo amiſſo ſigniferos, ad hoc centuriones, duplicarioſque, qui reliquerant ordines, virgis cæſos ſecuri percuſſit.

QVVM primum in hunc locum incidiſſem, exiſtimabam per duplicarios Liuiũ intelligere milites illos, qui centurionibus & ſigniferis aſſociarentur, vt illis fortè in pugna deficientibus, ſufficerentur, ne ſigna laberentur, ordineſq; desererentur; in hancq; ſententiã Liuij eiuſdẽ verba lib. 8. me adducebant, vbi inquit. Romano haud ſatis fidẽti viribus, iã Romæ promiſſum erat ab Cõſulibus, vt ſubcenturionem ſibi, quem vellet, legeret, qui tutaretur eum ab vno deſtinato hoſte. At rem aliter ſe habere ex mox dicendis manifeſtè cognoui. Varro lib. 4. de lingua latina duplicarios ſcribit eſſe, quibus ob virtutem duplicia dabantur cibaria. Ita & Vegetius lib. 2. c. 7. Duplares inquit torquati, & ſimplares torquati erant, quibus torquis aureus ſolidus virtutis præmium fuit, quem qui meruiſſet præter laudes, interdum duas conſequebatur annonas; Idem duplares armaturas vocat, quæ conſequantur duplas annonas, ſimplares verò quæ ſimplas. Liuius lib. 7. ſcribit. Conſulem milites qui in præſidio cum Decio fuerant duplici frumento in perpetuum donaſſe. Et lib. 24. ait. Arpi ſine clade vllius, præterquam vnius veteris proditoris, noui perfugæ reſtituti Romanis, Hiſpanis duplicia cibaria dari iuſſa, operaque eorum forti ac fideli perſæpe Reſpublica vſa eſt. Vetuſtum autem morem honorandi fuiſſe, dare virtutis ergo duplicia cibaria, cõſtat ex Herodoto li. 6. vbi dignationes & iura Spartanorum Regum deſcribens, tradit; quod in conuiuijs dabatur illis duplum omnium quam cæteris conuiuis. Ita Xenophon in orat. de laudibus Ageſilai. Duplicem (inquit) portionem in conuiuijs ex conſtituto accipiens, nec ſic quidem tota vtebatur, verum ſimplici, nec integra ea contentus, reliquum diſtribuebat; ratus geminam portionem Regi dari, non ſatietatis gratia, ſed quò poſſet, quem vellet honorare. Idem Xenophon in Rep. Lacedæmoniorum non procul à fine tradit; Lycurgum inſtituiſſe Reges in cœna duplici parte honorandos, non vt duplo magis quam alij ederent, ſed quò & ex hoc quem vellent honorare quirent. Milites duplicarios ſeu dupliciarios vt alij, vel duplarios, vti in antiqua marmorea inſcriptione in palatio Cardinalis Genuenſis iuxta viam ſalariam, virtute inſignes fuiſſe colligimus; quum eos Liuius cum centurionibus & ſigniferis commemoret, tum etiam ex voce Græca nam διμοιρίτης, duplarius dictus, ſeu διμοιριότης, qui & manipuli dux interpretatur, nã διμοιρία, manipulus eſt. Vetus inſcriptio, de qua paulò ante meminimus ne ab aliquo deſideretur, eſt huiuſmodi. M. AVRELIVS MVCIANVS. V. A. XXXV. N'AT. TRAX MILIT. ANN. XV. IN COH: II. PRAET. III. VENATORIS DVPLARIVS IVLIANVS HERES FECIT BENEMERENTI.

T. LIVIVS LIBRO II.

Cætera multitudo ſorte decimus quiſque ad ſupplicium lecti.

IGNAVOS milites,& ſeditioſos variè caſtigatos, ac pœna affectos obſeruamus; aliquando enim ſacramento ſoluti, militia abire iuſſi, aliquando eorum ductores,& principes viri, puta centuriones & tribuni, a militia abiecti, aliquando ſeditionis autores morte multati. nonnumquã prius flagellati, necati,& inſepulti derelicti; At quum grauiter vniuerſi deliquiſſent, ſorte decumũ quemq; ex illis vltimo ſupplicio affectũ legimus. Quod ex hoc loco etiã colligimus. Appius namque Claudius deſertoris exercitus decimum quemque ſecuri percuſſit. Sic Tacitus Annal. lib. 2. tradit. L. Apronium decumũ quemque ignominioſæ cohortis ſorte ductos fuſti necaſſe. Sic legiones iuſſu Galbæ decumatas idem Cornelius tradit lib. Hiſt. 1. Et Annal. libro 14. ſcribit. Ex fuſo exercitu, quum decimuſquiſque fuſti feriretur, etiam ſtrenui ſortiuntur. Cic. in Orat. pro Cluentio inquit. Statuerunt maiores noſtri, ſi a multis eſſet flagitiũ rei militaris commiſſum, ſortione in quoſdam animaduerti, vt metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret. Opilius Macrinus quum ſeditiones pateretur militares, milites decimauit teſte Capitolino in illius vita. Sorte quoque ad mortem ſeditionem auſuros delegit Iulius Cæſar teſte Dione lib. Hiſt. 41. Scribit Diodorus Siculus lib. 11. Bibliot. Græcos cum Xerſe & Perſis bellãtes, Dijs decimandos deuouiſſe Græcos quoſcunque Xerſis partes ſequutos, ſi victores extitiſſent. Quod pariter Herodotus lib. 7. confirmat. Sic quum multitudo capitale crimen commiſiſſet decimationem factam colligimus etiam ex Pauſania lib. 1. Rerum Atticarum, vbi ſcribit, Syllam Romanum captis Athenis, decimum quemque ciuem vt ſors tulit trucidaſſe. Polybius in lib. de tribus politijs autor eſt, duo præcipuè fuiſſe in militari diſciplina ſuppliciorum genera, Decimationem ſcilicet, δεκατίαν, dicunt Græci,& fuſtuarium. Decimationis ſupplicio Duces exercituum in militari ſeditione,& noſtris temporibus non ſemel vſos teſtantur Neoterici hiſtoriæ ſcriptores.

T. LIVIVS LIBRO III.

Data venia, ſeducit filiam, ac nutricem propè Cloacinæ, ad tabernas, quibus nunc Nouis eſt nomen; atque ibi ab Lanio Cultro arrepto, Hoc te vno quo poſſum (ait) modo filia in libertatem vindico. Pectus deinde puellæ tranſfigit.

VIRGINIÆ virginis quam pater Virginius Icilio vxorem deſponderat, quamque Appius vnus ex decemuiris vitiare tamquam ſeruam ſatagebat, obidque a patre peremptæ hiſtoriam enarrat Liuius, cuiuſque indubitatã fidem facit multæ antiquitatis marmorea tabella cum huiuſmodi inſcriptione Romæ in Sancta Maria Monticelli extante.

D. M.

VIRGINIS FILIÆ MEÆ CARISSIMÆ VIRGINEÆ NIMIAM OB PIETATEM PROPRIIS MEIS MANIBVS INTEREMPTÆ PROH DOLOR QVANTVM FVIT CARISSIMA IN ANNO. XVI. IVVENTVTIS EIVS MENSES. V. D. III.

Huius rei antiquitatis ſtudio commotus meminiſſe volui, quamuis hiſtoriā per ſe clarā nulla dilucidatione egere cognoſcam, nec laboris noſtri titulo, aut ſubiectæ materiæ reſpondere. Mirum ſanè tabellam huiuſmodi hiſtoriam referentem, vſque ad tempora noſtra ſeruatam, ſicque per annos amplius biſmille facti generoſi magnitudinem celebrante hiſtoria, ac inciſo marmore conſeruante memoriam, fauentibus etiam longiſſimis annorum curriculis, Namque Appium.x. Virū magiſtratū geſſiſſe, quando id contingit, anno ab. V. C. 303. conſtat, & Chriſtum Saluatorem noſtrum anno ab. V. C. 751. Aug. imperij 42. natum conſentiunt omnes, vndè facta computatione manifeſtum euadit, ab inſigni facinoris anno vſque adhuc reperiri annos 2040.

T. LIVIVS LIBRO IIII.

Patres bene cœptam rem perſeueranter tueri, conferre ipſi primi; et quia nondum argentum ſignatum erat, æs graue plauſtris quidam ad ærarium conuehentes, ſpecioſam etiam collationem faciebant.

QVOD æs graue diceretur antiquis Rom. nullus hactenus quod ſciam rectè, & quantum ſatis ſit iudicio meo explicauit. Budæus (quē tamen ſemper honoris gratia nomino) in Annot. ad Pandectas, & lib. 1. de aſſe. & v. ex hoc loco æs graue interpretatus eſt, nō ſignatum; Eandem interpretationem recepit Alex. ab Alex. lib. Genial. 4. c. xv. At præclariſſimos viros deceptos manifeſtè colligimus ex Feſto, vbi de denario loquitur his verbis. Graue æs dictū q̄a deni aſſes (ſinguli pondo libræ) efficiebant denarium, ab hoc ipſo dictū denarium, & ex Plin. lib. 33. c. 3. in hæc verba ſcribente. Populus Romanus ne argento quidē ſignato ante Pyrrhum regem deuictum vſus eſt. Libralis, vndè etiam libella dicitur, & dipondius appendebatur aſſis. Quare æris grauis pœna dicta. Et adhuc expenſa in rationibus dicuntur; item impendia, & pondera. Quin & militum ſtipendiorum, hoc eſt ſtipis ponderandæ, penſatores libripendes dicuntur: qua conſuetudine in ijs emptionibus, quæ mancupi ſunt etiam nunc libra interponitur. Seruius rex primus ſignauit æs, antea rudi vſos Romæ. Ex his colligimus duo, Scilicet Romanos non vſos ære rudi, & informi niſi ante Seruium regem; & ſignatum æs in ſolutionibus pendi conſueuiſſe, & ob id graue dictum; Quamobrem manifeſtum fit, Liuij dicta de ære graui minime intelligenda eſſe de rudi, & informi. Quum tunc temporis ſignato ære vterentur Romani. Sed æs graue appellatum, quia penderetur, non numeraretur in ſolutionibus. Namque ſi parua ſumma erat ſoluenda, numerabantur nūmi ærei, ſi magna, appendebantur. Quod enim tam penſo, quam numero olim fierēt ſolutiones, clare

docet Caſſiodorus lib. Variar. 7. epiſt. 32. prioris extat exemplum apud eundem Liuium lib. 34. vbi ſcribit. M. Catonem militibus diuiſiſſe ex prędà in ſingulos ducentos ſeptuaginta æris, hoc eſt aſſes, nūmos ſcilicet æreos 270. qui numero dati, non pondere, & ideo non adiecta particula illa grauis, ſed tantum dixit ſimpliciter æris. Exempla ſecundi apud eundem Liuium plúra obſeruamus. Nam 4. lib. tradit Poſthumium ob rem malè geſtam in Veios decem millibus æris grauis damnatum. Idem lib. 5. ſcribit. His creationibus incitata plebs denis millibus æris grauis condemnauit, & paulò poſt. Et peſſimo exemplo innoxij denis millibus æris grauis condemnati ſunt. Audiamus & Gellium lib. x. c. 6. ita ſcribentem. tempore primi belli Punici Claudij Cæci filiæ ob dictum quodpiam petulantius multam æris grauis. 25. millia dictam. Liuius itē lib. v. vbi de M. Furio Camillo ait. Abſens quindecim millibus grauis æris damnatur. Item lib. x. ſub finem, vbi de triumpho Papyrij de Samnitibus: Æris grauis magna uis tranſuerſa vicies centies millies, & quingenta triginta millia. Et paulò poſt. Æris grauis tulit in ærarium trecenta nonaginta millia. Et li. 32. Egregia inquit duorum ſeruorum indicium, & vnius liberi fuit, ei centum millia grauis æris dari patres iuſſerunt & lib. 22. Indici data libertas, & æris grauis 20. millia. Quibus oībus in locis intelligendū millibus aſſiū æris grauis autoritate Varr. lib. 8. Ling. Lat. ſcribētis, æs pro aſſibus accipi antiquis, vnde et mille æris legaſſe eos dixiſſe ait, ideſt mille aſſes. Aſſem enim librale fuiſſe præter Plin: loco citato docet Cornutus in Perſiū; Vndè & libram pro aſſe vſurpatā tradidit Priſcianus. Hinc emptiones per æs & libram, quando æs ponderabatur non numerabatur, Horat.

Si proprium eſt, quod quis libra mercatur & ære;

Liui. lib. 6. Indè rē creditori palā populo ſoluit, libraq; & ære liberatū emittit. hoc eſt, pecuniam Manlij nexi nomine fœneratori exoluit, adhibito libripende, qui æra penderet. Sic in Aug. Suet. c. 64. inquit. Caium & Lucium adoptauit domi per æs & libram emptos à patre Agrippa, non enim per as & libram legēdum puto, quod nonnulli habent textus. Indidem fluxit appellatio teſtamenti per æs & libram, quum familiæ emptor adhibebatur, cui teſtator rem ſuam iudicis cauſa mancipio vendebat. de quo Gellius lib. 5. c. 27. & Vlp. Cap. Inſtit. 20. Itaque concludendum æs graue dictum quod pendebatur. ita & pœna grauis æris. Poſſumus quoque dicere a multæ grauitate pœnam æris grauis dictam ex Gellio ſcribente lib. 20. c. 1. de lege 12. tabul. Sed enim ipſum vide, quod in iniurias factas quinque & viginti aſſibus ſanxerunt; non omnino omnes mi Phauorine iniurias ære iſto pauco diluerunt, tametſi hæc ipſa paucitas aſſium graue æris pondus fuit. nam librarijs aſſibus in ea tempeſtate populus vſus eſt? Illud tamen firmiter ſtatutum ſit, graue æs eo quod libraretur ſtatera dictum; idque perſolui ſolitum in maioribus ſolutionibus, quamuis & id quoque in minoribus obſeruatum quandoque non negauerim. Magnitudinem ſanè æris quod patres contribuebant ſignificare volens Liuius, æs graue plauſtris in ærarium conuectum ſcribit, quum nondum argentum Romæ ſignatum eſſet, ex quo elicimus æs illud ſignatum fuiſſe, namque ab argenti contributione abſtinuere, eò quod nondum ſignatum eſſet, alioquin ſi æs illud rude ex-

de extitiſſet, & minori moleſtia profectò & rude informeque argentum in ærarium contuliſſent, & minore labore ſaltem decupla proportione: quod alias oſtendemus factum, quum poſterioribus temporibus argentea moneta frequẽti eſſet in vſu, rarò admodum, ne dicam nunquam æris grauis vlla fiat à ſcriptoribus mentio, nam hæc maturabatur, illud verò vt plurimum pendebatur, præſertim ſi quantitas perſoluenda non eſſet exigua, ſed magna. Quod potiſſimum colligimus ex Seneca de conſolat. ſcribente ad Albinum. Beatioreſque iſtos putas, quorum pantomimæ decies ſeſtertio nubant, quam Scipionem, cuius liberi a Senatu tutore ſuo, in dotem æs graue acceperunt? Nec poſt cuſſum argentum quod in Epit. Flori. 16. ſub anno 484. factum legimus. Et ex Plinio deuicto Pyrrho rege, vnquam a Liuio æris grauis poſtea mentionem factam obſeruamus. Nec profectò F. H. lib. de re numaria ſententia recipienda, dum ait: quum primus aſſis æris vetuſtiſſimis temporibus libralis eſſet dicta æris grauis ad differentiam aſſis leuioris, quæ poſtea fuit in vſu. Nam quomodo antiquiores hac de cauſa æs graue eò quod aſſis ærea libralis eſſet, dicere potuerint non video, quum leuiſſimi, qui ſucceſſit poſterioribus temporibus nullã cognitionem habere potuerint. Ad hæc quæ ex Gellio adducit de Horatio, qui pro delectamento habebat obuij cuiuſque liberi hominis os verberare, ſeruumque præſto habere, qui crumenam aſſium plenã geſtaret, vt cuicunque, quem depalmauerat, aſſes ſecundum legem 25. numeraret, nihil ad rem facit, conſtat enim ex eodem Gellio ibidem tunc temporis aſſes librales fuiſſe, non leniores vt ipſe probare profitetur. Vndè nec tam vaſta crumena, & immane marſupium imaginandum ad eos aſſes continendos quales librales eſſent, vt ipſe imaginatur, nam non multos quotidie palma verberaſſe Horatium exiſtimandum, atque etiam ſemel ea exhauſta, iterum replere potuiſſe. At quo quo modo ſe res habeat, palam eſt Gellium hæc addere. eodem in libro & capite paulò infra. Nam librarijs aſſibus in ea tempeſtate vſus eſt populus Romanus. Poſtremò & e Liuij verbis demendus ſcrupus. namque ait nondum cuſſum argentum, & ideo ęs graue in ærarium delatum. Cuius contrarium alibi affirmaſſe videtur, namq; lib. 1. tradit Sueſſa Pometia ui capta, prædaq; diuẽdita, quadraginta argenti aurique talenta redacta, ex quibus videtur innuere argentum ſignatum tunc fuiſſe; Reſpondemus talentum duplicem fuiſſe numarium unum, põderale alterum, & talentum ponderale accepiſſe Liuium; non numarium; hoc autem ſeptuaginta librarum fuiſſe, quã ſæpiſſime tradit Seruius autoritate Plauti lib v. Æneid. eo loco. Auri argentique talenta, & lib. 9. ibi. Auri duo magna talenta. Africanus talentum omne pondo ſexaginta tradit. Numarium talentum Hæbreorum tetradrachmam fuiſſe ſcribit Budæus de aſſe lib. 4. ſed de re hac alibi plura, quum multiplicia reperiantur apud ſcriptores talenti grauia pondera, & valore inter ſe vti & nomine valde differentia.

T. LIVIVS LIBRO IIII.

Hoc decreto conſul armatus, quum paucis appellantibus tribunum collum torſiſſet, metu cæteri Sacramento dixere.

VVLGARIS nobis, ac familiaris dicendi modus, ti torcerò il collo, quum aliqui mortem minamur; quamobrem prima ſtatim lectione, arbitratus ſum, conſulem nomina dare nolentibus mortem miniſtraſſe; at re intimius perſpecta, veriorem interpretationem nactus ſum; lucem præferente doctiſſimo Turnebo libro Aduerſ. 18. cap. 34. Siquidem antiquis mos dicendi fuit, collum obſtringere vel obtorquere, pro vim inferre, nam rei collo conſtricto inuiti in ius tendebantur; Ita D. Hieronymus inquit obtorto collo me in ius trahit; Et Plautus in Curcul. Collum obſtringe; & in Rude: rape obtorto collo. Cic. vj. in Verr. actione. Quem obtorta gula, de conuiuio in vincula, atque in tenebras abripi iuſſit. Et in orat. pro Cluentio, obtorto collo ad ſubſellia reducere dixit; In lib. de Viris Illuſtribus legimus. Conſuli legibus agrarijs reſiſtenti ita collum in comitio obtorſit, vt multus ſanguis effluerct e naribus. Sic itaque interpretandum, Conſulem detrectantibus militiá collum torſiſſe, ideſt manum inieciſſe, ac vi facere, quæ ſponte renuebant, coegiſſe. Quo pacto & eleganter dictum a claſſicis autoribus obſeruamus, torquere iura, hoc eſt peruertere, illiſque vim inferre. Cic. in orat. pro. A. Cecinna. verbo ac litera ius omne torquere; Hinc & legum tortores eodem in ſenſu apud eoſdem.

T. LIVIVS LIBRO VII.

Aedem Iunoni Monetæ vouit; Cuius damnatus voti, quum Romam victor reuertiſſet, dictatura ſe abdicauit. Senatus duum viros ad eam ædem pro amplitudine Pop. Rom. faciendam creari iuſſit.

VOTVM Cic. dixit eſſe ſponſionem, qua Deo obligamur, vt interim Iuriſtarum ac Theologorum definitiones prætermittamus. Qui verò vota pro re aliqua à Dijs impetranda faciebat, vouere, ſeu vota ſuſcipere, & nuncupare vota dicebatur. Qui verò ſoluebat, perſoluere & ſignare vota, cuiuſmodi quum paſſim extent exempla, Satis erit Plinium audire lib. Epiſto. 10. ad Traianum. Solennia vota pro incolumitate tua, & ſuſcepimus & ſoluimus, precati Deos, vt velint ſemper ea ſolui, ſemperque ſignari, ad quod & illud Iuuenalis Saty. x. ſpectat.

Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum,

Nã cereas tabellas literis ſignatas, quę votum explicabãt, Deorũ imaginibus affigebãt. At qui votũ ſuſceperat, nec dum voti compos perſoluerat, reus voti appellabatur. Virg. lib. v. Aeneid.

Vobis lætus ego candentem in litore taurum.
Conſtituam ante aras, voti reus,

Hoc eſt vt ſeruius interpretatur voti debitor, quem locum quoque enarrans Macrobius libro tertio, capitulo ſecundo Saturnalium. Hæc vox (inquit) propria ſacrorum eſt, vt reus vocetur qui ſuſcepto uoto numinibus ſe obligat. Qui verò voto ſuſcepto aſſequutus id pro quo vouerat, non dum tamen ſoluto voto, damnatus voti dicebatur, quod clare Liuij dicta lib. 27. demonſtrãt. Deos omnes (ait) Deaſque precabantur, vt illis fauſtum iter, fœlixque pugna, matura ex hoſtibus victoria eſſet, damnarenturque ipſi votorum, quæ pro ijs ſuſcepiſſent. Et lib. v. Haud mirum id quidem eſſe, furere ciuitaté, quæ damnata voti, omnium rerum potiorem curam, quam religione ſe eximendi habeat; Et lib. 39. ſcribit. Se pro ægroto uouiſſe, vt primum conualuiſſet, Bacchis eum ſe initiaturum, damnatum voti Deum benignitate ſe id exoluere uelle. Virgilius Egloga V.

Tibi ſic vota quotannis
Agricolæ facient, damnabis tu quoque votis.

Vbi Seruius. Quum præſtiteris inquit quæ homines te orauerint, reddes illos obnoxios ad vota ſoluenda, nam ſumus voti damnati, & obnoxij, antequam reddamus. Ex quibus patet Alex. ab Alexan. lib. Genial. 3. cap. 22. perperam damnatum voti interpretatũ, qui voti compos, vota exoluiſſet; quod præcipuè ex præſenti loco dignoſcitur, nam dictator voti damnatus nondum eo ſoluto dictatura ſe abdicauit. Cui voto ſubſequenti anno ſatisfactum ſtatim ſubdit Liuius.

T. LIVIVS LIBRO VII.

Læuo humero matari propè traiecto.

NVLLIBI me legiſſe apud Græcos, Latinosve ſcriptores, præterquam hoc in loco vocem hanc Matari recordor, qua de re illius ſignificatum potius diuinare, quàm certi aliquid affirmare poſſum. Vidit difficultatem Glareanus, & mendũ in textu eſſe cenſuit, legendumq; machæra voluit. Sed quũ machæra eſſet breuis gladij ſpecies, & cæſim potius, q̃ punctim feriendo aptior, nõ acquieſco illius ſententiæ. Nam Dioſcoridi lib. 4. Machæroticon gladiolus herba dicitur. Et Apuleius lib. 9. de Aſino aureo id exprimens inquit. Comminabatur ſe ſe conciſurum eum machæra fruſtatim. Plautus verò iter facientes petaſatos, & macheratos dicit, hoc eſt breuiori gladio cinctos, quali peregrinantes vti ſolent. Alij verò, dixere Matarin fuiſſe haſtam, ſeu lanceam longiorem, qua Galli vterentur, at quum Gallos Lancea Geſſa vocata paſſim vſos obſeruem, nec interpretationem huiuſmodi recipere audeo; quod verò Galli geſſa ſint vſi conſtat ex Cæſare lib. 2. belli Gallici, quod pariter confirmat Lactantius Statij interpres lib. 4. Thebaidos in eum locum.

Pars Geſſa manu, pars robora flammis
Indurata diu.

Idem quoque apertiſſimè demonſtrat Virgilius lib. 8. Æneid. de Gallis verba faciens.

Duo quiſque Alpina coruſcant.
Geſſa manu. & Claudianus in Eutropium. lib. 2.
Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens,
Illis ante vagus, tandem regionibus hæſit,
Geſſaque depoſuit graio iam mitis amictu.

Itaque ſicuti neutram interpretationem recipimus, nec reijcimus, tamen ambas ſuſpectas habemus. Sit ſub iudice æquo determinatio. Nos ſanè mendum in textu eſſe non dubitamus, & loco matari, materi reponendum; Nam ματαρὶς πάλτου τί εἶδους, hoc eſt materis iaculi, ſeu teli eſt ſpecies, ſic ſcribente Strabone lib. 4. Georg. & Nonius Marcellus materim teli genus poſt lanceam longius dixit. Siſenna. Gallia materibus (inquit) Sueni lanceis configunt, & alibi lanceis, & materibus medium perturbant agmen. Sic apud Cæſarem belli Gallici lib. 1. legēdum. Nonnulli inter carros, rotaſque materes ac tragulas ſubijciebant noſtroſq; vulnerabant, non mazaras, vt vulgati textus, nec materas, vt alij, eſt enim tertiæ declinationis; Hinc fortè Materæ Deę dictæ in Ægio Siciliæ vrbe religione olim celeberrimę, quarum ſimulacris tùm Meriones, tùm Vlyſſes haſtas affixerunt, inſcriptis etiam dicantium nominibus, quarum Dearum meminit Cæl. Rhodig. lib. lec. antiq. 21. c. 16. Gallorū autem materes proprias fuiſſe ex Cæſaris dictis conijcere poſſumus, rurſuſq; firmare ex præſenti Liuij loco, nam Romani aduerſus Gallos pugnabant. Vnde doctè Turnebus Aduerſ. lib. 9. c. 7. annotauit, & hodie à Gallis ſagittam capitatam matellatam dictam quaſi materatam; Nonnulli à materi materiarios milites à Cæſare libro Belli Gall. 7. dictos credidere, quod ſcilicet materi armarētur, at profectò minus rectè, ſi textus verba ponderentur, nam Cæſar hoſce cum frumentarijs coniunxit de munitionibus verba faciens, & per materiarios intelligendi, qui materiam ad ædificandas munitiones ſuppeditant, ſic Hircius de Bello Afric. lib. in hunc ſenſum in Africa inopiam eſſe dixit materiei ad crates, & arietes fabricandos. Et Plautus in Milit. ait, ſi nos materiarius non moratur, cito erit parata nauis.

T. LIVIVS LIBRO VIII.

In Veliternos, veteres ciues Romanos, quod toties rebellaſſent, grauiter ſæuitum, & muri deiecti, & ſenatus inde abductus, iuſſique trans Tyberim habitare; vt eius, qui cis Tyberim deprehenſus eſſet, vſque ad mille pondo clarigatio eſſet; nec priuſquam ære perſoluto, is, qui cœpiſſet, extra vincula captum haberet.

COEL. Rhodiginus lib. 5. c. 11. ex hoc Liuij loco Taleā vulgò dictā clarigationem exiſtimat dici poſſe. Budæus in poſt. Annot. Clarigationem cū Hermolao Barbaro eſſe voluit, quā Græcis ἀνδρολήψιαν, vel ἀνδρολήψιον dixere, cuius Iulius Pollux lib. 8. c. 1. ſi Græca latina reddamus, ita meminit. An-

drolipſia

drolipſia eſt, quando quis homicidas fugientes petens non accipit; licet ex non reddentibus vſque ad tres abducere. Eadem ferè Suidas; de eadem re, & Demoſthènes in orat. κατὰ ἀριστοκράτους in eandem fere ſententiam, ſi quis violēta morte obierit, pro hoc gētilibus, atque cognatis Androlipſiæ ſunto, quoad iudicio cędis, pœnæque ſubiecerint, vel necis autores dederint; Androlepſia verò ad tres vſque, nec eo amplius eſto. Hæc lib 6. Decretalium Epiſt. 6. ſub titulo de iniur. & auth. ſed omnino. c. ne vxor pro mar. Pigneratio vocatur, interpretes barbari repreſaliam dicere maluerunt. Vet. Glo. ἐνεχυριασμός, ideſt redemptio pro vita propria, vel pignore, & Nouell. 52. ὅμηρος, hoc eſt vades, obſes, pignus, & quoque ἀρπαγή, ideſt violentum, nam reddere nolentibus vi pigneratio, ſeu repreſalia fiebat. Ego ſanè Claregationem pignerationem dici latinè poſſe cenſerem, ni pigneratio res potius quam perſonam reſpiceret, clarigatio verò ſicuti Androlepſia potius perſonas quam res. At clarigationem fuiſſe perſonarum potius quā rerum prehēſionem, ex ipſius Liuij verbis clarè percipimus, quæ tamen prehenſio ceſſabat, ſoluta pœnæ loco pecunia determinata; ſicque reſpectu prehenſionis perſonarum Androlipſiam, reſpectu vero redemptionis ſolutæ pecuniæ medio, taleam, & pignerationem dici poſſe, & ita ſcribentiū de re hac ſententiæ, quę diuerſę videntur, conciliantur; Profectò minus aptè Calepinus clarigationem belli denunciationem interpretatus eſt; ſicuti, & clarigare bellū indicere; motus forte Plinij autoritate lib. 22. c. 2. vbi habet. Legati ad hoſtem cum clarigatu mitterentur. At Plinius de fecialibus loquitur, quos, & legatos appellat, quique mittebantur ad hoſtes repetitum, quæ illi vi, & iniuſtè abſtuliſſent, quod ſi dicto non paruiſſent, bellum poſtea indicebant; quorum repetitionis actio ſub clarigatione quoque continebatur. Illud ſanè non reticendum Gregorium IX. in concilio Lugdunenſi c. vnic. de iniur. lib. 5. Decret. tit. 8. prohibere androlepſiam perſonarum Eccleſiaſticarū quam repreſaliam, & peregrinationem, & clarigationem dici poſſe non dubitamus. Clarigationes in Gallia vocantur. Droict de Marque, vti adnotauit Guido Pap. c. 32. de re hac plura. Bart. in tract. repreſal. q. 1. & Tiraqu. in com. lin. ſi vnquam, & D. Thom. 2. 2. q. 40. c. 1. vbi adnotatum lector inueniet, quæ repreſalię legitimæ, & iuſtæ, & quæ non, ſint dicendæ, & de eadem quæſt. Iō. Andreas ad reg. iur. non debet in ſex.

T. LIVIVS LIBRO VIII.

Nec quenquam fermè ex Pollia Tribu candidatum, Papiriam ferre ſolitum.

HENRICVS Glareanus in ſuis ad Liuium Annot. Scribit. Maguntinū Codicem non Papiriam, ſed ſuffragia habere, & interpretationē omittēs, ait tantummodo ſe vereri locum corruptum, eſſe, quam rem dum ipſe perpenderem, in eam veniebam ſentētiam, vt Liuium de Papiria lege verba facere exiſtimarē: fuere ſi qdē plures Papiriæ leges, puta de cōſecratione, de refectione Trib. Pleb.

Pleb. de re numaria, de trium viris capitalibus, & poſtremò Papiria Tabellaria de ſuffragijs, qua cautum, vt in iubendis legibus, aut antiquandis populus tabella ſuffragium ferret, quæ lex gratiſſima Pop. Rom. fuit, vt tradit Cicero 3. de legibus, & de eadem idem dixerit in Planciana, quod frontem aperiret hominum, mentes tegeret, daretque eam libertatem, vt quæ vellent facerent. Et in 2. Agraria vindicem tacitæ libertatis, & in Corneliana Principem iuſtiſſimæ libertatis appellauit. Putabam itaque ſenſum verborum Liuij eſſe, neminem candidatum ex Pollia Papiriam legem ferre ſolitam, hoc eſt, quando populus per tabellas occulta ſuffragia, vt lege Papiria cautũ fuerat daret, ad petitos honores promotum odio aliarum Tribuum; quod ſicuti ipſæ omnes rogationem Flauiam de animaduertenda in Tuſculanos antiquaſſent, ſola Pollia cenſuiſſet Tuſculanorum puberes verberatos necari, coniuges, liberoſque ſub corona lege belli venire. At quum Liuiana dicta exactius perlegiſſem, dictionem illam Papiriam non ad legem, ſed ad Tribũ referendam manifeſtè deprehendi. Senſumque genuinum eſſe; Papiriam Tribum neminem ferè poſtea ex Pollia tribu candidatum ad honores petitos promoueri paſſam, eo quod memor eſſet immaniſſimæ ſententiæ à ſola Pollia in Tuſculanos ſuos latæ. Tuſculanos autẽ in Tribu Papiria ſuffragia tuliſſe probat Carolus Sigonius ex hoc loco ſolo libro 2. de antiquo iure Italiæ c. 9. quod veritati conſentaneum exiſtimandum; ſiquidem eos ciues Romanos factos, & legiones ab Tuſculo deductas conſtat, ex ipſomet Liuio lib. 6. illiuſque mos eſt cum abſolutè profert gentem aliquã ciuitate Rom. donatam, & ſuffragium quoque obtinuiſſe tandem intelligere; ſicuti è contra, ſi ſuffragandi ius vnà cum ciuitate non conceſſum id exprimere. uti libro. 8. ait Acerranis ciuitatem ſine ſuffragio datam. Et rurſus Formianos & Fundanos ciues Romanos ſine ſuffragio factos, & lib. 9. Anagninis ciuitatem ſine ſuffragij latione datã; quod pariter confirmari põt ex Val. Max. dictis lib. 9. c. 10.

T. LIVIVS LIBRO X.

Primoribus Samnitum ea deteſtatione obſtrictis, decem nominati ab Imperatore, eis edictum, vt vir virum legerent; donec ſexdecim millium numerum confeciſſent. Ea legio linteata, ab integumento conſepti, quo ſacrata nobilitas erat, appellata eſt, his arma inſignia data, & criſtatæ galeæ, vt inter cæteras eminerent.

QVIDAM hunc locum explanantes dixere legionem Linteatã dictam, eò quod linteis loricis, ſeu thoracibus armarẽtur, ait enim Liuius linteatã legionẽ appellatã ab integumento, quo erãt conſepti; Antiquos verò lineis, ſeu linteis loricis vſos, cõſtare aiunt. Aemilius Probus, ſeu vt alij Cornelius Nepos in vita Iphicratis ſcribit illum Athenienſibus loricas linteas ꝓ æneis tradidiſſe, vt expeditiores in militari officio eſſent. Ad hæc ab Homero Iliados 2. Aiax Locrenſis λινοθώρηξ dictus, ideſt linteum thoracẽ habens; ita, & paulò poſt

amplius

amplius etiam λινοθώρηξ dictus. Sed & apud Xenophontem in Poedia Cyri lib. 6. Abradates Rex Suſorũ induebatur thorace lineo more patrio; & apud eundẽ in expeditione Cyri minoris lib. 4. Chalybes linteis loricis ad vnũ vſq; membrũ induebantur. Et Pauſanias lib. 1. de Atticis. Sarmatas, ſeu Nomadas loricis lineis vſos tradidit. Celebratur, & Amaſis Aegypti regis linteus thorax ab Herod. lib. 3. de quo Pli. lib. 19. c. 1. inquit. Mirẽtur hoc ignorantes, in Aegyptij quõdã regis, quẽ Amaſim vocant thoracẽ in Rhodiorũ inſula oſtẽdi in tẽplo Mineruæ 365 filis ſingula fila conſtantẽ. Virg. lib. 12. Aeneid.

Lancea conſequitur, rupitque infixa bilicem
Loricam.

In hunc ſenſum Sidonius Apollinaris ſcribit lib. 8. ad Leonem. Linteatum dici veſte, ſeu alio tegumento linteo indutum. His tamen non obſtantibus, crediderim huiuſmodi interpretationẽ ſubſiſtere minimè poſſe, ex ipſius textus verbis, inquit enim Liuius arma inſignia, & galeas huius legionis militibus data, non ergo loricas lineas, quas certè non reticuiſſet, ſed ſignatim nominaſſet, quũ eas non ignoraret; ſiquidem prius lib. 4. meminerat thoracis lintei à Coſso interfecto Tolumnio adempto, ac in templo Iouis Feretrij Sacrato; Præterea Samnitũ legionẽ inquit linteatã dictã ab integumento conſepti, quo ſacrata nobilitas erat, & paulò ſupra dixerat, paratũ locũ in caſtris linteis contectum, & libro linteo lecto ſacrificatũ, &c. quæ ſequuntur. Adhæc Plinius loco citato ſcribit ex Homeri authoritate linteis thoracibus armatos pugnaſſe, nõ itaq. exiſtimandũ linteos thoraces tot fuiſſe Samnitibus, vt ſexdecim millia ipſorum (tot enim conſtitiſſe legionem linteatam ſcribit Liuius) illis armari potuiſſent. Poſtremò omnem ſcrupum adimit Feſti Pompei autoritas, qui libro 10. paulò poſt à principio ſcribit. Samnitum legionem linteatam appellatam à Linio, quod Samnites ſinguli ad aram velis linteis circundatam ſe non ceſſuros Romano militi iurauerant.

T. LIVIVS LIBRO X.

Tripudium Soliſtimum Conſuli nunciauit.

INTER cætera auſpicia, quibus antiqui Rom. maximã curam adhibuere, ita vt niſi his pręmonentibus comitia non haberent, neminem ad principem magiſtratum promouerent, nõ pacem, non bella inirent; nec pugnã aggrederentur, pullorum auſpicia multæ exiſtimationis fuiſſe paſſim legimus, his enim è cauea emiſſis, puls, vel offa pro cibo ab aruſpice, pullario dicto dabatur, quod ſi oblata eſca, pulli è cauea non exiſſent, aut progreſſi illam non attigiſſent, triſtis euentus omen erat, quod Val. Max. lib. 5. c. 4. & Liuius lib. 6. tradidere. Sic Tiberio Graccho, qua die cæſus occubuit, pulli emiſſi è cauea retro ceſſere ex Plutarcho in illius vita. Et Claudius Pulcher in hoſtes moturus non paſcentibus in auſpicando pullis, nauali pugna, claſſi profligata, improſperè conflixit ex Suet. in Tiberio c. 2. E contra verò ſi pulli è cauea egreſſi oblatum cibum depaſti eſſent, ita vt illis veſcentibus offæ, ſeu pultis fruſtulum ab ore in terram

decideret, & in terra pauirent, auſpicia ſecunda portendebat, atque fortunatū euentum, quod Cic. 1. & 2. de Diuinatione, & Feſtus Pompeius lib. 14. tradidere. Hoc autem vocabatur tripudium ſoliſtimum; in hæc verba docente ibidem Cic: ſed quia quum pulli paſcuntur neceſſe eſt aliquid ex ore cadere, & terram pauire, terripauium primò, poſt terripudium dictum eſt, hoc quidem iam tripudium dicitur; quum igitur offa iam cecidit ex ore pulli, tum auſpicanti tripudium ſoliſtimum nunciant; quod & libro Epiſt. Famil. refert. Soliſtimū verò dicebant ab imo ſolo, quod offa ex ore cadens feriebat. At hæc auſpicia ab ipſis tandem Rom. poſt multa ſecula tanquam omninò ſuperſtitioſa repudiata, vti videre licet apud Ciceronem lib. de Diuinatione. Diuinis verò legibus, & noſtris Canonibus ſunt damnata, vt patet ex cauſa 25. quæſt. 5. Nec omittendū illud Acij antiqui Poetæ. Nil credo auguribus, qui aures verbis diuitant alienas, ſuas vt auro locupletent domos: Et iure Valerius Flaccus 1. Argonaut. Exta lubrica appellat, qđ auſpicia oĩa incōſtantia, & fallacia ſint. mendacij aūt pullorū auſpicia coarguit locus hic, quia etſi pro Papirio auſpicante pullario pulli nō paſcerentur, vicit tamen ille pugnans, & multa millia hoſtium fudit, & interemit. pullario qui mentierat in primo congreſſu ante ſigna occumbente.

T. LIVIVS LIBRO X.

Equites omnes ob inſignem multis locis operam, corniculis, armillisque argenteis donat.

MILITES ob ſtrenuam in pugna nauatā operā donabantur à ducibus coronis multiplicibus, haſtis puris, phaleris, torquibus, armillis, addit hoc loco Liuius, & Corniculis, ſed quale eſſet corniculū, haud compertum eſt, quod ipſe legerim; illud ſanè coniectari licet, ab hoc ornamenti genere, milites corniculo inſignitos, cornicularios appellatos, de cornicularijs aūt militibus, qui ſcilicet olim eſſent, nondum certi quicquā ex antiquis ſcriptoribus, recentioribusvè, mihi diligentiſſimè perſcrutanti reperire licuit. Quod tamē ex aliorum ſcriptis occurrit in medio afferam, nec quæ ex mea Minerua deprompſi reticebo; vt in re iſta perdifficili, & obſtruſa, lumen quod dari poteſt, non deſit. Turnebus Aduerſ. lib. 5. c. 10. ita ſcribit. Vti in exercitu, & acie dicitur cornu, ita in cohortibus Tribuni militum corniculum, & fortaſſe in ordinibus Centurionum, à quo cornicularius, qui corniculo Tribuni militum præeſt. Cœl. Rhodig. lib. 17. c. 10. ſcribit. Cornicularium verò obiter ſunt qui putent corniculis militantem, ſicuti à cornu dicti cornicines. Et paulò infra addit ex Amm. Marcellino lib. 16. Cornicularios, & cornutos vocatos, & Baccatos milites, vſu præliorum diuturno firmatos, quorum etiam meminit idem auťhor lib. 15. inquiens. Baccatos atque cornutos fluxioris fidei, & vbertate mercedis ad momentū omne verſabiles, Conſtantini Imperatoris iuſſu in Siluani mortem, qui ad culmen Imperij ſurrexerat, ſolicitatos, illum interfeciſſe. De cornutorum quoque Tribuno alibi, idem Ammianus verba facit. Verū hæc

ſicuti

ſicuti quod quærimus non aperiunt, ita difficultate non vacant; namque apud Amm. Marcellinum textus correctiores, non habent cornutos, & baccatos, ſed carnutes, & braccatos, hoc eſt populos illos Galliæ inter Celtas Andegauenſibus Turonibusque finitimos; Ex Cæſare lib. 5. & 6. belli Gallici, quamuis Plinius inter Danubium, & Hercinum ſaltum eos conſtituat lib. 4. c. 12. Hos verò braccatos ſcilicet Galliç Narbonenſis populos fuiſſe teſtimonio Plinij conſtat lib. 3. c. 4. cui lectioni præcedentia, & ſubſequentia verba maximè fauere videntur. Carolus Sigonius de antiquo iure prouinciarum lib. 2. c. 2. Cornicularios (inquit) autem qui fuerint nemo tradidit, ego tribuni militaris miniſtrũ fuiſſe facilè dixerim, hoc autem confirmat auth. Valerij Maximi lib. 6. c. 1. ita ſcribentis. Cominius Tribunus plebis diem ad populum dixit M. Lectorio Tribuno militum, quod cornicularium ſuum ſtupri cauſa appellaſſet. Iulius Frontinus & idem affirmare videtur Strutag. lib. 3. ita ſcribens. Tanquam Tribuni cornicularius vigilias excitauit, vel vigiles, vt alij legunt. Lęuinius Torrentius in ſuis com. in Suetonium in Domitiano c. 17. Cornicularius inquit ordo, ac gradus in militia erat; neque aliud, quam accenſi Tribunorum, Centurionumque ac Decurionum fuiſſe videtur. Huic ſententiæ fauent Aſconij dicta in Verr. Accenſi (inquit) dicebantur attributi Decurionibus, hoc eſt eorum miniſtri, quos nunc Commentarienſes, & cornicularios appellant, accenſos autem, ab acciendo dictos, eo quod mandata proferrent, & accirent alibi docuimus. Ita, & Suetonius de claris oratoribus, de Orbilio ait. Orbilius primò apparituram fecit magiſtratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit, Et de viris Illuſtribus lib. M. Scaurus primò in Hiſpania corniculo meruit, ſub Oreſte in Sardinia ſtipendia fecit. Ex his omnibus cogitabam ego cornicularios fortè fuiſſe, qui tribunorum, & centurionum imperia, mandataque, per ordines, & in acie proferrent, paruo cornu argenteo variè concinẽtes, quo pacto hodiernis temporibus triremiũ ductores corniculo, quod collo appenſum geſtãt, ori appoſito variè, & diuerſimodè ſibilantes, ad varia munia obeunda nautas & remiges excitant. Sicuti itaque in vniuerſo exercitu teſte Vegetio lib. 2. de re milit. c. 22. cornicines erant, & tubicines, qui in pugnam milites incitabant, quod pariter, & Liuius tradit. lib. 2. ita & in ſingulari quoque ordine erant cornicularij imperantium mandata corniculo ſignificantes. ita in militia Palatina cornicularij accipiuntur pro Accenſis Primiſcriniorum, vel Principis proximorum, ſi Alciato credimus in l. 2. Corniculario. C. de prox. ſacr. ſcrin. libro 12. Veniebat quoque in mentem corniculum fuiſſe ſignum, ſeu vexillum, ſub quo equites ducebantur, quemadmodum, & noſtris temporibus equeſtrium militum ſignũ & ſigniferum vulgò Cometa dicitur, quod comprobare videtur Vegetius de re milit. lib. 2. c. 24. ſcribens. Qui ſub vno corniculo militabant centurio, & ſui milites ambo cornicularij dicebantur. Et Symmachus lib. Epiſt. 1. ad Theodoſium inquit. Prætorianus vrbanarum cohortium miles ad corniculariorum gradum inculpati laboris diuturnitate promoti. Poſtremò dum Liuianum textum præpondero, & animo concipiebam, quod ſicut Venetorum Ducum ornamamentum illud, quod capiti geſtant miris gemmis exornatum cornu vocant, ita & antiquitus militari ornamento caput militis illius honeſtarent

rent Imperatores exercituum, qui ſtrenuum aliquod facinus egiſſet, hocque corniculum appellaretur, cui inderētur plumæ, aliud ve ſimile, & argenteū erat, vel aureum, quod noſtrates etiam gemmis exornatos ferre, & aieronera dici paſſim ſcimus. quod ex ſculpturis antiquis pariter colligere poſſumus in quibus conſpicimus militū nonnullos in Galeę ſummitate huiuſmodi cornicula habentes, corniculum autem vocari hoc capitis, ſeu Galeæ ornamentum puto ab animalium quadrupedum quorundam ſimilitudine, quorum caput cornu, vel cornibus inſigniantur, ſic luna cornu præfulgens dicitur. Hanc noſtram ſententiam confirmare poſſumus ex Iconibus galearum militariū à Gulielmo Choul Gallo lib. de Caſtramentatiône antiquorum deſcriptione, præſertim ex 5. & 6. in ordine corniculos in ſumitate pręferentes. Sic in numiſmate argenteo Alex. Magni caput Galeatum cum corniculis conſpicimus, vndè & eorum vſum à Græcis ad Romanos translatum exiſtimamus, ſic in ſacris litteris Moyſis cornubus Illuſtris, & 1. Regum c. 2. Dabit imperium Regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui, & pluries, cornu exaltationem pro ſublimatione ſacræ paginæ accipiunt. Certè cornicularij milites virtute præſtantes, & fortitudine inſignes erant, quod tum ex dictis colligere poſſumus, tum etiam ex Suetonio in Domitiano c. 17. dum ait, illum à Clodio, ſeu vt alij legunt Clodiano corniculario, cum alijs contrucidatum. Et Caſſiodorus lib. 11. variar. tradit cornicularios dictos, qui præerant cornibus ſecretarij, hoc eſt qui in conſilio Præfecti prætorio ſtabant armati à Græcis ὑπασπισαι, quo ſenſu accepta & hæc vox, apud Maternum lib. 2. & Firmicum Matheſeos 3. in inſcriptione antiqua, in Sacello Sanctæ Marię in via Pontificum legitur VECTORIVS PROCVLVS ADIVTOR CORNICVL. In alia in hortulo ad Aquam Vrgineum ATENÆVS FIRMVS CORNICVLARIVS SVP. PRÆF. VIGIL.

T. LIVIVS LIBRO XX.

Ad hoc ædes liberæ, loca, lautia legatis decreta.

SIGONIVS in ſcholijs ad Liuium, & Turnebus Aduerſ. lib. 3. c. 32. interpretati ſunt, quod ædes liberæ eſſent, quæ nulli alij vel inquilino, vel habitatori ſeruirent, ſed ſoli, quibus dabantur vacuę; incolerent, quā ſententiā improbare minimè auſim; At ut & ego aliquid noui in re ſatis dubia afferam, crediderim ædes liberæ interpretari poſſe ædes gratuito legatis à Pop. Ro. traditæ; hoc eſt quarū gratia, nullam penſionem penderent legati; ideoq; liberæ dicerentur: Cuius interpretationis autorem habeo eundem Liuium ſcribentem lib 42. Ariarathis legatis filium eius Romā adducentibus, decretum à Senatu, vt Cn. Sicinius Prætor ædes inſtructas locaret, vbi filius Regis, Comitesque eius habitare poſſent. Sicuti autem, amicis, & acceptiſſimis ædes liberæ dabantur, ita minus amicis, aut ingratis hoſpitium dumtaxat extra vrbem. Ita Liuius lib. 45. de Pruſſia Romam aduentante; ædes quę ipſum comitesque eius benignè reciperent conductæ, & Val. Max. lib. 5. c. 1. de eodem Pruſſia Bithyniæ Rege; Senatus (inquit) cenſuit, vt ei domus Romæ quam optima conduceretur. Et iterum

rum de Rege Ptolomæo, qui Romam quum veniſſet, ac in hoſpitium Alexandrini pictoris ſe recepiſſet, Senatusque id reſciuiſſet, eum ad publicos penates deduxit. Idem Liuius eodem libro ſcribit. Attalo,& Eumenis fratri legato datas ædes liberas. Et rurſus Legato Antiochi Regis, ædes liberas hoſpitio datas. Et lib. 35. Eumeni abſenti,& præſenti Attalo, gratiæ actæ, ædes liberæ decretæ. Et lib. 45. Maſgabæ Regis Maſſaniſſæ filio ædes hoſpitales aſſignatæ. Ex quibus patet, ædes liberæ quum darentur à Senatu, & Pop. Rom. ſummum honoris genus, ac beneuolẽtię indiciũ extitiſſe. Sicuti ẽt conijcimus vt ẽt diximus, minus gratis, vel nullũ hoſpitium, vel extra vrbẽ aſſignatũ. Liu. lib. 30. Carthaginenſibus Legatis de pace agentibus hoſpitium in Villa publica datum. Et lib. 45. Legatis Rhodiorum nullum hoſpitale ius dandum patres cenſuiſſe ſcribit. Hæc ſicuti genuina interpretatio mihi videtur, nihilo ſecius, & aliam ſubijcere libet. Vt ædes ſcilicet liberæ dicerentur, quæ nulla militum cuſtodia, aut Romanorum aſſiſtentia aſſignarentur. Ita liber locus apud Plautum in Pœnulo dictus, in quo remotis arbitris, voluptati operam dari poſſit, ait enim; Locum velle ſibi liberum præberier, vbi nequam faciat clam, & iterum; liberum, vt commoſtraremus tibi locum, & voluptuarium. Quid autem per locum ſit intelligendum, aut loca apud Liuium nullus adhuc (quod ſciam) aperuit. Nos lucem aliqualem afferre conamur, & locum ita interpretamur, quod Regibus, aut eorum legatis ad ſpectandum in theatro aſſignaretur, vel in Senatu, aut comitio, ad eos audiendos præberetur. De loco in theatro clarè Suetonius in Augusto. c. 44. Romæ (inquit) legatos liberarum, ſociarumq; gentium in Orcheſtra conſidere vetuit, quum quoſdam etiam libertini generis mitti deprehendiſſet. De loco in Senatu Liuius lib. 42. de Satyro Principe legationis Rhodiorũ ait. Itaque omni modo per patronos, hoſpitesq; diſceptandi cum rege locum in Senatu quærebat. Et paulò poſt Regis Perſei legatis Senatũ datũ. Et lib 30. Legatos Carthaginẽſium, & Philippi Regis Senatũ, vt eis daretur petijſſe. Et lib. eodem Eumenes igitur, vt Romam venit, exceptus cum tanto honore, quantum nõ meritis tantum eius, ſed beneficijs etiam ſuis, ingentia quæ in eum congeſta erant, exiſtimaret deberi Pop. Rom. in Senatum eſt introductus. Et lib. 45. ait. Maſgabæ regis Maſſaniſſæ filio Romam aduenienti extemplo Senatũ datum. Itaque ſicuti dare locum in ſenatu maximum erat honoris indicium, ita è conuerſo quum in Comitio dabatur. Liuius lib. 29. Decem legati Locrenſium obſiti ſqualore, & ſordibus, in Comitio ſedentibus Conſulibus, velamenta ſupplicum, ramos oleæ (vt Græcis mos) porrigentes, ante tribunal cum flebili voce procubuerunt. Et lib. 45. de Rhodiorum legatis tradit, ſtantibus illis in Comitio Conſulem pronunciaſſe ſocijs, & amicis Romanos Senatum dare conſueſſe, Rhodios non ita meritos, vt ſociorum loco haberentur. Et lib. 42. de Illyrijs legatis. Quæſitum & quid ita non adiſſent magiſtratum, vt ex inſtituto loca, lautia acciperent, ſciretur denique veniſſe eos, & ſuper qua re veniſſent. Hæſitantibus in reſponſo, vt curia excederent dictum, reſponſum tanquam legatis, vt qui adire Senatum non poſtulaſſent, dari non placuit. Quod ſi medium ſeruari modum Pop. Rom. cenſuiſſet, non in Comitio, nec in Senatu Romæ locum audientiæ præbebat, Sed extra vrbem in æde Bellonæ, quod

colligi poteſt ex Liuio lib. 33. ſcribente. Legatis Regis Philippi debellati extra vrbem in villam publicam deducti, ibique ijs locus, & lautia præbita, & ad ędē Bellonæ Senatus habitus. Quoties itaque honoris gratia locum præbitum, vel non, apud Liuium legimus intelligendum de Senatu. Vti lib. 35. Eumeni lib. 44. Oneſimo Pythonis filio nobili Macedone alienato à Perſeo rege, & lib. 28. Saguntinorum legatis, & lib. 42. de Illyrijs legatis. Lautia Beroaldus, Turnebus, Budæus, & Sigonius interpretati ſunt munera quæ à Pop. Rom. legatis, vel Principibus externis dabantur. Quibus fauere videntur Plutarchi dicta Probl. 42. huiuſmodi. Quæſtores legatis munera mittebant, quæ lautia dicebantur, quæ explicatio nimis profectò generica videtur. Siquidem, vt ego reor, per lautia intelligendum tantumodo munera ad quotidianum victum ſpectantia, qualia, & noſtris temporibus Reſp. Veneta Principibus viris aduenientibus exhibere conſueuit; Lautia enim quaſi lauta, ſeu lautitia ſunt dicta; ſic Feſtus epularum magnificentiam lautitia dixit, & lautam cœnam pro opipare inſtructam obſeruamus apud Plinium Epiſt. 194. Hanc noſtram explicationem confirmare poſſumus ex ipſomet Liuio; qui præter Lautia, & alia hoſpitalia pecuniam etiam, & vaſa aurea, & argentea, & alia dono data non ſemel ſcriptū reliquit. Vti lib. 38. Saguntinorum legatis ait, locum inde, lautiaque præberi iuſſa, & muneris ergò in ſingulos dari ne minus dena millia æris. Et lib. 42. Antiochi legatorum principi Apollonio cenſum millium æris miſſum munus, & ædes liberæ hoſpitio datæ, lib. 35. Attalo, & Eumenis fratris legato datas ædes liberas, ac lautia decreta, & munera, equos duos, bina equeſtria arma, & vaſa argentea centum pondo, & aurea viginti pondo. Et lib. 45. Maſgabæ Maſſaniſſę filio, munera emere Quæſtorem iuſſum ex cētum pondo argenti, & proſequi eū Puteolos, omnemque ſumptū, quoad in Italia eſſet, præbere, & duas naues conducere, quibus ipſe, comitesque regis in Africam deueherentur; & comitibus omnibus liberis, ſeruiſque veſtimenta data. Iterum Pruſſiæ regi præter ædes conductas, & munera ei ex ſeſtertijs iuſſa dari, & vaſorum argenteorum pondo quinquaginta, vt filio eius Nicomedi ex ea ſumma munera dari cenſuerunt, ex qua Maſgabæ filio regis Maſſaniſſæ data erant. Et lib. 42. Ita Regulus Carthaginenſesque dimiſſi, munera ex inſtituto data vtriſque, aliaque hoſpitalia comiter conſeruata. Ex quibus ſatis apertum fieri cenſeo per lautia non intelligenda alia munera, quam quæ ad victum quotidianum pertinerent. Quum verò idem Liuius hoſpitalia data, vel conſeruata ſcribit; ſemper comprehendit, ædem liberam, locum, & lautia, quæ hoſpitibus amicis omnia præbebantur à Pop. Rom.

T. LIVIVS LIBRO XXI.

Ceræ ſortes extenuatas.

SORTIS inſtrumenta, ſortes dicebantur. Cicero de Diuinat. Simia ſortes euertit, ſortes diſſipauit, accipiuntur, & nonnunquam ſortes pro oraculi re-

li reſponſo, quæ olim Satana ſuggerente, diuerſis in locis conſulentibus reddebantur, quibus impoſturis, & hodiernis temporibus impuri, impijſſimique quidam delectantur, & ſortilegi dicuntur 26. quæſt. 1. in toto titulo extra de ſortileg. Erant autem, vt docet Cic. lib. 1. de Diuinat. duo oraculorum genera, ſeu reſponſorum, vnum quando voce dabantur à furentibus, ac demum afflatis; puta à Pythia Apollinis numine correpta, alteram quod æquatis, & paribus ſortibus, ex vrna ducebantur; Habebant enim taſellas, ſeu folia, aut paginas, taleolasve ligneas, certis quibuſdam ſententijs obſcuris notatas, quarũ quædam fœlicitatem, quædam calamitatem prænunciabant, educebantur verò è ſiſella, vel vrna, & hæc etiam ſortes, ſeu oracula vocabantur. Cic. loco citato. Quum Spartiatæ oraculum ab Ioue Dodonæo peterent, legatique illud in quo inerant ſortes collocauiſſent, Simia, & ſortes ipſas, & cætera quæ erant ad ſortes ipſas parata, diſturbauit, quod pariter Æſchylus docuit. Oraculum itaque Cære reddebatur, non modo reſponſo voce dato, ſed ſortibus inſcriptis, has autem extenuatas, ait Liuius, eò quod, vel tabellæ imminutæ ex ſe eſſent, vel reſponſa non ſemper, nec omnibus ex more darentur, quod portentoſum habitum. Quæ tamen interpretatio ne exactè ſatisfaciat efficiunt eiuſdem Liuij verba per initia ſubſequentis libri, huiuſmodi. Sortes ſua ſponte attenuatas vnãque excidiſſe ita ſcriptam. Mauors telum ſuum conuertit, itaque extenuare, & attenuare non propria ſignificatione, & cõmuni accipiendum, ſed pro eo quod eſt diſgregare, ſeu diſiungere, & concreto, & aggregato, ſeu coniuncto opponitur: ſic Cic. de Nat. Deorum aerem die extenuatum, nocte concretum dixit, ita vt ſenſus ſit, ſortes, quæ in vrna inſimul iunctæ erant, attenuatas ſponte, hoc eſt nullo reſponſum petente, nec Sacerdote dante ex ſe extenuatas, hoc eſt diſiunctas, vnamque ex vrna excidiſſe, in qua erat inſcriptum. Mauors &c. quod pro portento habitum. Cære vrbs præclara Hetruriæ fuit ex eodemmet Liuio lib. 1. & in extrema parte lib. 4. & lib. 28. Plinio lib. 3. c. 5. & Strabone lib. 5. Hanc perperam Seruius Agillinam vocatam tradit in eum Virgilij locum 8. Æneid. Vrbis Agillinæ ſedes, & Illud 10. eiuſdem. Qui à Cærete domo. Seruio autem errandi occaſionem præbuiſſe puto Plinij verba loco citato, quæ diſiunctiuè legenda, non coniunctim: Agillinam enim aliam vrbem fuiſſe à Cærete palam eſt. In vrbe itaque Cære religionis eximium fuiſſe cultum præter oraculum, & ſortes, ex eo colligimus, quod Feſtus tradat cærimonias dictas à Cære oppido, quamuis Gellius lib. 4. c. 9. à Cerere deriuatas, ſed minus appoſitè ſcripſerit. Nec non ex eo quoque quod Gallis Capitolium obſidentibus, Flamen Quirinales, alijſque Sacerdotes Veſtales virgines, ac Pop. Rom. Sacra Cære conuexere, ex ipſo Liuio lib. 5. Petaſones, Cęretanos, & Cęretana vina, mirè extollit Martialis. Quamuis autem à Cæretanis Rom. ſacra ſeruata fuerint, vnde, & hodie vulgo Cærete de Sernatis dicitur, illi tamen ſola ciuitate Rom. donati ſunt, nec vnquam ſuffragij ius obtinete potuerunt, vnde qui Romani ciues ſuffragandi notæ cauſa munere priuantur, ita vt nec ferre ſuffragia in comitijs, nec in eiſdem, ad honores promoueri poſſent, dicebantur referri in Cæritum tabulas, vt docet Gellius lib. 16. c. 13.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

T. LIVIVS LIBRO XXII.

Vbi vis magna Sparti fuit, ad rem nauticam congeſtam ab Aſdrubale.

GENISTAM vinculi vſum præſtaſſe antiquis tradit Plinius lib.24.c. 9.vbi quoque ait ſe dubitare eam eſſe,quã Græci auctores Sparton appellauere, quũ ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerit, & hanc deſignaſſe Homerũ,quũ dixit,nauium Sparta diſſoluta: Nondũ enim fuiſſe Africanũ, vel Hiſpanum Spartum in vſu certum eſt:& quum ſutiles fierent naues, lino tantũ non Sparto vnquam ſutas: Idem Plinius lib. 13. c. 12. ſcribit, Antigonum ex papyro funes paraſſe,nõdum communicato Sparto. Libro verò 19.c.2.de Sparto ex profeſſo verba faciens inquit. Sparti quidem vſus, multa poſt ſecula cœptus eſt, nec ante Pœnorum arma, quæ primum Hiſpaniæ intulerunt. Herbà hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri, iuncusque propriè aridi ſoli,& paulò poſt ſubdit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes,faceſque,hinc calceamina, & paſtorum veſtis, ſequitur deinde Plinius modum parandi Spartum docere, poſtremò addens. Verumtamen complectetur animo, qui volet miraculum æſtimare, quanto ſit in vſu omnibus terris nauium armamentis,machinis ædificationum, aliјſque deſiderijs vitæ. Itaque hoc loco per Sparti magnam vim intelligendum, vel herbam ipſam perfectam,& paratam in nauium vſum, vel quod magis arridet, funes ex Sparto paratas, namque & Græcis Σπάρτον, funis,& rudens eſt, & Σπάρτη filum: Et Athenæus lib. 5. filum craſſius Spartia appellauit: inqens. Putria calceorum Spartia accendens. Apud Catonem de re ruſtica. cap. 11. Spartæas obſeruamus vrnas, & amphoras, hoc eſt ex funibus Sparteis confectas,pice poſtea,vel reſina cerave oblinitas,fictilibus,& teſtaceis minus frangibiles, niſi dixerimus, ex Sparti iuncis eaſdem contextas fuiſſe. Plinius loco præcitato tradit. Funes ex Sparto paratas,præcipuè in aquis marique inuictas, in ſicco præferunt è cannabi funes. At Spartum alitur etiam demerſum, velnti natalium ſitim penſans. Cato de re ruſt. c. 3. ait. Trochleas Græcanicas binas, quæ Sparteis funibus ducantur. Et Liuius ipſemet lib.26. ſcribit. Naues onerariæ 113. in portu expugnatæ,captæque quædam,cum ſuis oneribus, frumento, armis, ære præterea, ferroque, linteis, & Sparto,& nauali alia materia, ad claſſem ædificandam, ex quibus ſatis patere puto per Spartum intellexiſſe Liuium funes ex Sparto confectas. Noſtris temporibus earum vſum deſijſſe exiſtimandum ex cannabis redundantia,ex quo firmiores,& minori negotio parantur. De Sparto Dioſcorides lib. 4. vbi mirum in Comi doctiſſimũ Mathiolum de re hac ne verbum quidem feciſſe.

T. LIVIVS LIBRO XXIII.

Exhortandoſq; qui redempturis auxiſſent patrimonia, vt Reipublicæ, ex qua creuiſſent, ad tempus commodarent.

REDEMPTVRA à verbo redimere deriuata, redimere verò multis modis accipitur præſertim apud Iuriſtas. Nã redimere quandoq. eſt emere, Cic. qui merces redimũt, vt ſtatim vendant. dicitur 2. redimere pro reemere. Cic. in Ant. Pompeio ſua domus patebit, eãque nõ minoris, quã emit Antonius redimit. ita in contractibus familiare pactum redimendi. Tertio pro liberare, ſeu recuperare, illos qui ſunt capti. Cic. in off. redimere captos à ſeruitute. Quarto redimere pro corrumpere, vt redimere delatorem pecunia, hoc eſt, eum à delatione deducere, ex Vlp. l. 29. D. de iur. fiſci, ſic redimere ſententiam, redimere iudices. Macer l. 34. eo. Et redimere litem, ideſt futuri emolumenti litis paciſci l. 7. D. mandati, & alibi pluries. Vnde & redemptor litis, qui certa mercede pacta litis periculum in ſe recipit. Vlp. l. 6. D. mandat. & Cic. pro Q. Roſ. Roſcius ſocietatis non ſuas lites redemit, & pro Mil. Qui palam ſe iudicibus redemerat, Poſtremò accipitur redemere, pro certo precio aliquid faciendum ſuſcipere ex Cic. lib. 2. de Diuinat. & Celſus in l. redemptores. D. de rei vendicat. Verum illud animaduertẽdũ, quod ſicuti locare propriè eſt preciũ accipere, & conducere dare pro annuo fructu alicuius rei, nonnumquam tamen promiſcuè accipiuntur, vt adnotauit Accurſius in l. 2. tit. de exercit. act. & Fuſius Budæus ibidem, ita & redimere licet propriè ſit pretium accipere pro re facienda ſuſcepta, nihilominus, & aliquando eſt pretium ſoluere pro re conducta, ita publicam dicebant Vectigalia redimere, & redẽptores vocabant. Ita redẽptor cęſoriarũ, redẽptor ſyluæ, portus, venaliũ rerũ, ſalinarũ, metallorũ, picariarũ, arenariarum, cretæfodinarum, paſcuorum, & aliorum conſimilium Pop. Rom. redituum, quorum exempla paſſim legimus. Ita & Valla lib. 1. eleg. locare etiam promiſcuè accipi docet. Locare enim ſepulturam faciendam (inquit) tam ſignificat dari alicui faciendam, quam ſe eam ad faciendam locare. Itaque redemptores dicebantur publicani, qui vectigalia, & alios reditus publicos conducebant, & magis propriè, qui etiam aliquid opus publicum faciendum pacta pecunia in ſe recipiebant. Redemptores (inquit Feſtus) propriè, & antiqua conſuetudine dicebantur, qui quum aliquid ad faciendum, aut præbendum conduxerant, effecerantque, tum demum pecunias accipiebant. A redemptore dicta redemptura, quæ eſt redemptio, ſeu conductio publicorum operum, ex Vlp. l. v. D. de inſtit. act. & Cic. de Prob. Publicanos temeritate redemptionis penè eſſe euerſos. Publicanorum autem ordo potentiſſimus Romæ erat, qui redempturas exercebat, plurimumque autoritate valebat, vt Cic. in epiſt. ad Lentulum, Appium, & Q. Fratrem, & in Orat. pro Plancio ſcriptum reliquit. Flos equitũ Rom. (inquit) publicanorum ordine continetur. Et Liuius lib. 25. ait, publicanos iurgantes cum Pop. Rom. Tribuniſque Pleb. auſus ſuffragio euertere

Pleb. de re numaria, de trium viris capitalibus, & poſtremò Papiria Tabellaria de ſuffragijs, qua cautum, vt in iubendis legibus, aut antiquandis populus tabella ſuffragium ferret, quæ lex gratiſſima Pop. Rom. fuit, vt tradit Cicero 3. de legibus, & de eadem idem dixerit in Planciana, quod frontem aperiret hominum, mentes tegeret, daretque eam libertatem, vt quæ vellent facerent. Et in 2. Agraria vindicem tacitæ libertatis, & in Corneliana Principem iuſtiſſimæ libertatis appellauit. Putabam itaque ſenſum verborum Liuij eſſe, neminem candidatum ex Pollia Papiriam legem ferre ſolitam, hoc eſt, quando populus per tabellas occulta ſuffragia, vt lege Papiria cautũ fuerat daret, ad petitos honores promotum odio aliarum Tribuum, quod ſicuti ipſæ omnes rogationem Flauiam de animaduertenda in Tuſculanos antiquaſſent, ſola Pollia cenſuiſſet Tuſculanorum puberes verberatos necari, coniuges, liberosque ſub corona lege belli venire. At quum Liuiana dicta exactius perlegiſſem, dictionem illam Papiriam non ad legem, ſed ad Tribũ referendam manifeſtè deprehendi. Senſumque genuinum eſſe; Papiriam Tribum neminem ferè poſtea ex Pollia tribu candidatum ad honores petitos promoueri paſſam, eo quod memor eſſet immaniſſimæ ſententiæ à ſola Pollia in Tuſculanos ſuos latæ. Tuſculanos autẽ in Tribu Papiria ſuffragia tuliſſe probat Carolus Sigonius ex hoc loco ſolo libro 2. de antiquo iure Italiæ c. 9. quod veritati conſentaneum exiſtimandum; ſiquidem eos ciues Romanos factos, & legiones ab Tuſculo deductas conſtat, ex ipſomet Liuio lib. 6. illiusque mos eſt cum abſolutè profert gentem aliquã ciuitate Rom. donatam, & ſuffragium quoque obtinuiſſe tandem intelligere; ſicuti è contra, ſi ſuffragandi ius vnà cum ciuitate non conceſſum id exprimere. uti libro. 8. ait Acerranis ciuitatem ſine ſuffragio datam. Et rurſus Formianos & Fundanos ciues Romanos ſine ſuffragio factos, & lib. 9. Anagninis ciuitatem ſine ſuffragij latione datã; quod pariter confirmari põt ex Val. Max. dictis lib. 9. c. 10.

T. LIVIVS LIBRO X.

Primoribus Samnitum ea deteſtatione obſtrictis, decem nominati ab Imperatore, eis edictum, vt vir virum legerent; donec ſexdecim millium numerum confeciſſent. Ea legio linteata, ab integumento conſepti, quo ſacrata nobilitas erat, appellata eſt, his arma inſignia data, & criſtatæ galeæ, vt inter cæteras emineret.

QVIDAM hunc locum explanantes dixere legionem Linteatã dictam, eò quod linteis loricis, ſeu thoracibus armarẽtur, ait enim Liuius linteatã legionẽ appellatã ab integumento, quo erãt conſepti; Antiquos verò lineis, ſeu linteis loricis vſos, cõſtare aiunt. Aemilius Probus, ſeu vt alij Cornelius Nepos in vita Iphicratis ſcribit illum Athenienſibus loricas linteas ꝓ æneis tradidiſſe, vt expeditiores in militari officio eſſent. Ad hæc ab Homero Iliados 2. Aiax Locrenſis λινοθώρηξ dictus, idest linteum thoracẽ habens; ita, & paulò poſt amplius

amplius etiam λινοθώρηξ dictus. Sed & apud Xenophontem in Poedia Cyri lib.6. Abradates Rex Suſorũ induebatur thorace lineo more patrio;& apud eundẽ in expeditione Cyri minoris lib. 4. Chalybes linteis loricis ad vnũ vſq; membrũ induebantur. Et Pauſanias lib.1.de Atticis. Sarmatas,ſeu Nomadas loricis lineis vſos tradidit. Celebratur,& Amaſis Aegypti regis linteus thorax ab Herod. lib.3.de quo Pli. lib.19.c.1.inquit. Mirẽtur hoc ignorantes,in Aegyptij quodã regis,quẽ Amaſim vocant thoracẽ in Rhodiorũ inſula oſtẽdi in tẽplo Mineruæ 365 filis ſingula fila conſtantẽ. Virg.lib.12.Aeneid.

Lancea conſequitur, rupitque infixa bilicem
Loricam.

In hunc ſenſum Sidonius Apollinaris ſcribit lib.8.ad Leonem. Linteatum dici veſte,ſeu alio tegumento linteo indutum. His tamen non obſtantibus,crediderim huiuſmodi interpretationẽ ſubſiſtere minimè poſſe,ex ipſius textus verbis, inquit enim Liuius arma inſignia,& galeas huius legionis militibus data, non ergo loricas lineas,quas certè non reticuiſſet,ſed ſignatim nominaſſet,quũ eas non ignoraret; ſiquidem prius lib. 4. meminerat thoracis lintei à Coſso interfecto Tolumnio adempto,ac in templo Iouis Feretrij Sacrato; Præterea Samnitũ legionẽ inquit linteatã dictã ab integumento conſepti, quo ſacrata nobilitas erat,& paulò ſupra dixerat,paratũ locũ in caſtris linteis contectum,& libro linteo lecto ſacrificatũ,&c.quæ ſequuntur. Adhæc Plinius loco citato ſcribit ex Homeri authoritate linteis thoracibus armatos pugnaſſe,nõ itaq. exiſtimandũ linteos thoraces tot fuiſſe Samnitibus, vt ſexdecim millia ipſorum (tot enim conſtitiſſe legionem linteatam ſcribit Liuius)illis armari potuiſſent. Poſtremò omnem ſcrupum adimit Feſti Pompei autoritas,qui libro 10.paulò poſt à principio ſcribit. Samnitum legionem linteatam appellatam à Liuio, quod Samnites ſinguli ad aram velis linteis circundatam ſe non ceſſuros Romano militi iurauerant.

T. LIVIVS LIBRO X.

Tripudium Soliſtimum Conſuli nunciauit.

INTER cætera auſpicia,quibus antiqui Rom.maximã curam adhibuere, ita vt niſi his pręmonentibus comitia non haberent,neminem ad principem magiſtratum promouerent,nõ pacem,non bella inirent;nec pugnã aggrederentur, pullorum auſpicia multæ exiſtimationis fuiſſe paſſim legimus, his enim è cauea emiſſis,puls, vel offa pro cibo ab auruſpice, pullario dicto dabatur,quod ſi oblata eſca, pulli è cauea non exiſſent, aut progreſſi illam non attigiſſent, triſtis euentus omen erat, quod Val. Max. lib. 5.c.4.& Liuius lib.6.tradidere. Sic Tiberio Graccho, qua die cæſus occubuit, pulli emiſſi è cauea retro ceſſere ex Plutarcho in illius vita. Et Claudius Pulcher in hoſtes moturus non paſcentibus in auſpicando pullis, nauali pugna, claſſi profligata, improſperè conflixit ex Suet. in Tiberio c.2. E contra verò ſi pulli è cauea egreſſi oblatum cibum depaſti eſſent, ita vt illis veſcentibus offæ, ſeu pultis fruſtulum ab ore in terram

decideret,

decideret, & in terra pauirent, auſpicia ſecunda portendebat, atque fortunatū euentum, quod Cic. 1. & 2. de Diuinatione, & Feſtus Pompeius lib. 14. tradidere. Hoc autem vocabatur tripudium ſoliſtimum; in hæc verba docente ibidem Cic. ſed quia quum pulli paſcuntur neceſſe eſt aliquid ex ore cadere, & terram pauire, terripauium primò, poſt terripudium dictum eſt, hoc quidem iam tripudium dicitur; quum igitur offa iam cecidit ex ore pulli, tum auſpicanti tripudium ſoliſtimum nunciant; quod & libro Epiſt. Famil. refert. Soliſtimū verò dicebant ab imo ſolo, quod offa ex ore cadens feriebat. At hæc auſpicia ab ipſis tandem Rom. poſt multa ſecula tanquam omninò ſuperſtitioſa repudiata, vti videre licet apud Ciceronem lib. de Diuinatione. Diuinis verò legibus, & noſtris Canonibus ſunt damnata, vt patet ex cauſa 25. quæſt. 5. Nec omittendū illud Acij antiqui Poetæ. Nil credo auguribus, qui aures verbis diuitant alienas, ſuas vt auro locupletent domos: Et iure Valerius Flaccus 1. Argonaut. Exta lubrica appellat, qđ auſpicia oīa incōſtantia, & fallacia ſint. mendacij aūt pullorū auſpicia coarguit locus hic, quia etſi pro Papirio auſpicante pullario pulli nō paſcerentur, vicit tamen ille pugnans, & multa millia hoſtium fudit, & interemit. pullario qui mentierat in primo congreſſu ante ſigna occumbente.

T. LIVIVS LIBRO X.

Equites omnes ob inſignem multis locis operam, corniculis, armilliſque argenteis donat.

MILITES ob ſtrenuam in pugna nauatā operā donabantur à ducibus coronis multiplicibus, haſtis puris, phaleris, torquibus, armillis, addit hoc loco Liuius, & Corniculis, ſed quale eſſet corniculū, haud compertum eſt, quod ipſe legerim; illud ſanè coniectari licet, ab hoc ornamenti genere, milites corniculo inſignitos, cornicularios appellatos, de cornicularijs aūt militibus, qui ſcilicet olim eſſent, nondum certi quicquā ex antiquis ſcriptoribus, recentioribusvè, mihi diligentiſſimè perſcrutanti reperire licuit. Quod tamē ex aliorum ſcriptis occurrit in medio afferam, nec quæ ex mea Minerua deprompſi reticebo; vt in re iſta perdifficili, & obſtruſa, lumen quod dari poteſt, non deſit. Turnebus Aduerſ. lib. 5. c. 10. ita ſcribit. Vti in exercitu, & acie dicitur cornu, ita in cohortibus Tribuni militum corniculum, & fortaſſe in ordinibus Centurionum, à quo cornicularius, qui corniculo Tribuni militum præeſt. Cœl. Rhodig. lib. 17. c. 10. ſcribit. Corniculariuм verò obiter ſunt qui putent corniculis militantem, ſicuti à cornu dicti cornicines. Et paulò infra addit ex Amm. Marcellino lib. 16. Cornicularios, & cornutos vocatos, & Baccatos milites, vſu præliorum diuturno firmatos, quorum etiam meminit idem auctor lib. 15. inquiens. Baccatos atque cornutos fluxioris fidei, & vbertate mercedis ad momentū omne verſabiles, Conſtantini Imperatoris iuſſu in Siluani mortem, qui ad culmen Imperij ſurrexerat, ſolicitatos, illum interfeciſſe. De cornutorum quoque Tribuno alibi, idem Ammianus verba facit. Verū hæc

ſicuti quod quærimus non aperiunt, ita difficultate non vacant; namque apud Amm. Marcellinum textus correctiores, non habent cornutos, & baccatos, ſed carnutes, & braccatos, hoc eſt populos illos Galliæ inter Celtas Andegauenſibus Turonibusque finitimos; Ex Cæſare lib. 5. & 6. belli Gallici, quamuis Plinius inter Danubium, & Hercinum ſaltum eos conſtituat lib. 4. c. 12. Hos verò braccatos ſcilicet Galliç Narbonenſis populos fuiſſe teſtimonio Plinij conſtat lib. 3. c. 4. cui lectioni præcedentia, & ſubſequentia verba maximè fauere videntur. Carolus Sigonius de antiquo iure prouinciarum lib. 2. c. 2. Cornicularios (inquit) autem qui fuerint nemo tradidit, ego tribuni militaris miniſtrũ fuiſſe facilè dixerim, hoc autem confirmat auth. Valerij Maximi lib. 6. c. 1. ita ſcribentis. Cominius Tribunus plebis diem ad populum dixit M. Lectorio Tribuno militum, quod cornicularium ſuum ſtupri cauſa appellaſſet. Iulius Frontinus & idem affirmare videtur Strutag. lib. 3. ita ſcribens. Tanquam Tribuni cornicularius vigilias excitauit, vel vigiles, vt alij legunt. Lęuinius Torrentius in ſuis com. in Suetonium in Domitiano c. 17. Cornicularius inquit ordo, ac gradus in militia erat; neque aliud, quam accenſi Tribunorum, Centurionumque ac Decurionum fuiſſe videtur. Huic ſententiæ fauent Aſconij dicta in Verr. Accenſi (inquit) dicebantur attributi Decurionibus, hoc eſt eorum miniſtri, quos nunc Commentarienſes, & cornicularios appellant, accenſos autem, ab acciendo dictos, eo quod mandata proferrent, & accirent alibi docuimus. Ita, & Suetonius de claris oratoribus, de Orbilio ait. Orbilius primò apparituram fecit magiſtratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit, Et de viris Illuſtribus lib. M. Scaurus primò in Hiſpania corniculo meruit, ſub Oreſte in Sardinia ſtipendia fecit. Ex his omnibus cogitabam ego cornicularios fortè fuiſſe, qui tribunorum, & centurionum imperia, mandataque, per ordines, & in acie proferrent, paruo cornu argenteo variè concinẽtes, quo pacto hodiernis temporibus triremiũ ductores corniculo, quod collo appenſum geſtãt, ori apposito variè, & diuerſimodè ſibilantes, ad varia munia obeunda nautas & remiges excitant. Sicuti itaque in vniuerſo exercitu teſte Vegetio lib. 2. de re milit. c. 22. cornicines erant, & tubicines, qui in pugnam milites incitabant, quod pariter, & Liuius tradit. lib. 2. ita & in ſingulari quoque ordine erant cornicularij imperantium mandata corniculo ſignificantes. ita in militia Palatina cornicularij accipiuntur pro Accenſis Primiſcriniorum, vel Principis proximorum, ſi Alciato credimus in l. 2. Corniculario. C. de prox. ſacr. ſcrin. libro 12. Veniebat quoque in mentem corniculum fuiſſe ſignum, ſeu vexillum, ſub quo equites ducebantur, quemadmodum, & noſtris temporibus equeſtrium militum ſignũ & ſigniferum vulgò Corneta dicitur, quod comprobare videtur Vegetius de re milit. lib. 2. c. 24. ſcribens. Qui ſub vno corniculo militabant centurio, & ſui milites ambo cornicularij dicebantur. Et Symmachus lib. Epiſt. 1. ad Theodoſium inquit. Prætorianus vrbanarum cohortium miles ad corniculariorum gradum inculpati laboris diuturnitate promoti. Poſtremò dum Liuianum textum præpondero, & animo concipiebam, quod ſicut Venetorum Ducum ornamamentum illud, quod capiti geſtant miris gemmis exornatum cornu vocant, ita & antiquitus militari ornamento caput militis illius honeſta-

rent Imperatores exercituum, qui ſtrenuum aliquod facimus egiſſet, hocq́ue corniculum appellaretur, cui inderētur plumæ, aliud ve ſimile, & argenteũ erat, vel aureum, quod noſtrates etiam gemmis exornatos ferre, & aieronera dici paſſim ſcimus. quod ex ſculpturis antiquis pariter colligere poſſumus in quibus conſpicimus militũ nonnullos in Galeę ſummitate huiuſmodi cornicula habentes, corniculum autem vocari hoc capitis, ſeu Galeæ ornamentum puto ab animalium quadrupedum quorundam ſimilitudine, quorum caput cornu, vel cornibus inſigniantur, ſic luna cornu præfulgens dicitur. Hanc noſtram ſententiam confirmare poſſumus ex Iconibus galearum militariũ à Gulielmo Choul Gallo lib. de Caſtramentatiône antiquorum deſcriptione, præſertim ex 5. & 6. in ordine corniculos in ſumitate preferentes. Sic in numiſmate argenteo Alex. Magni caput Galeatum cum corniculis conſpicimus, vndè & eorum vſum à Græcis ad Romanos translatum exiſtimamus, ſic in ſacris litteris Moyſis cornubus Illuſtris, & 1. Regum c. 2. Dabit imperium Regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui, & pluries, cornu exaltationem pro ſublimatione ſacræ paginæ accipiunt. Certè cornicularij milites virtute præſtantes, & fortitudine inſignes erant, quod tum ex dictis colligere poſſumus, tum etiam ex Suetonio in Domitiano c. 17. dum ait, illum à Clodio, ſeu vt alij legunt Clodiano corniculario, cum alijs contrucidatum. Et Caſſiodorus lib. 11. variar. tradit corniculários dictos, qui præerant cornibus ſecretarij, hoc eſt qui in conſilio Præfecti prætorio ſtabant armati à Græcis ὑπασπισαὶ, quo ſenſu accepta & hæc vox, apud Maternum lib. 2. & Firmicum Matheſeos 3. in inſcriptione antiqua, in Sacello Sanctæ Marię in via Pontificum legitur VECTORIVS PROCVLVS ADIVTOR CORNICVL. In alia in hortulo ad Aquam Vrgineum ATENÆVS FIRMVS CORNICVLARIVS SVP. PRÆF. VIGIL.

T. LIVIVS LIBRO XX.

Ad hoc ædes liberæ, loca, lautia legatis decreta.

SIGONIVS in ſcholijs ad Liuium, & Turnebus Aduerſ. lib. 3. c. 32. interpretati ſunt, quod ædes liberæ eſſent, quæ nulli alij vel inquilino, vel habitatori ſeruirent, ſed ſoli, quibus dabantur vacuę; incolerent, quā ſententiā improbare minimè auſim; At ut & ego aliquid noui in re ſatis dubia afferam, crediderim ædes liberæ interpretari poſſe ædes gratuito legatis à Pop. Ro. traditæ; hoc eſt quarũ gratia, nullam penſionem penderent legati; ideoq; liberæ dicerentur: Cuius interpretationis autorem habeo eundem Liuium ſcribentem lib 42. Ariarathis legatis filium eius Romā adducentibus, decretum à Senatu, vt Cn. Sicinius Prætor ædes inſtructas locaret, vbi filius Regis, Comitesq́ue eius habitare poſſent. Sicuti autem, amicis, & acceptiſſimis ædes liberæ dabantur, ita minus amicis, aut ingratis hoſpitium dumtaxat extra vrbem. Ita Liuius lib. 45. de Pruſſia Romam aduentante; ædes quę ipſum comitesq́ue eius benignè reciperent conductæ, & Val. Max. lib. 5. c. 1. de eodem Pruſſia Bithyniæ Rege; Senatus (inquit) cenſuit, vt ei domus Romæ quam optima conduceretur. Et iterum

rum de Rege Ptolomæo, qui Romam quum veniſſet, ac in hoſpitium Alexandrini pictoris ſe recepiſſet, Senatuſque id reſciuiſſet, eum ad publicos penates deduxit. Idem Liuius eodem libro ſcribit. Attalo, & Eumenis fratri legato datas ædes liberas. Et rurſus Legato Antiochi Regis, ædes liberas hoſpitio datas. Et lib. 35. Eumeni abſenti, & præſenti Attalo, gratiæ actæ, ædes liberæ decretæ. Et lib. 45. Maſgabæ Regis Maſſaniſſæ filio ædes hoſpitales aſſignatæ. Ex quibus patet, ædes liberæ quum darentur à Senatu, & Pop. Rom. ſummum honoris genus, ac beneuolétię indiciũ extitiſſe. Sicuti ẽt conijcimus vt ẽt diximus, minus gratis, vel nullũ hoſpitium, vel extra vrbẽ aſſignatũ. Liu. lib. 30. Carthaginenſibus Legatis de pace agentibus hoſpitium in Villa publica datum. Et lib. 45. Legatis Rhodiorum nullum hoſpitale ius dandum patres cenſuiſſe ſcribit. Hæc ſicuti genuina interpretatio mihi videtur, nihilo ſecius, & aliam ſubijcere libet. Vt ædes ſcilicet liberæ dicerentur, quæ nulla militum cuſtodia, aut Romanorum aſſiſtentia aſſignarentur. Ita liber locus apud Plautum in Pœnulo dictus, in quo remotis arbitris, voluptati operam dari poſſit, ait enim; Locum velle ſibi liberum præberier, vbi nequam faciat clam, & iterum; liberum, vt commoſtraremus tibi locum, & voluptuarium. Quid autem per locum ſit intelligendum, aut loca apud Liuium nullus adhuc (quod ſciam) aperuit. Nos lucem aliqualem afferre conamur, & locum ita interpretamur, quod Regibus, aut eorum legatis ad ſpectandum in theatro aſſignaretur, vel in Senatu, aut comitio, ad eos audiendos præberetur. De loco in theatro clarè Suetonius in Augusto. c. 44. Romæ (inquit) legatos liberarum, ſociarumq; gentium in Orcheſtra conſidere vetuit, quum quoſdam etiam libertini generis mitti deprehendiſſet. De loco in Senatu Liuius lib. 42. de Satyro Principe legationis Rhodiorũ ait. Itaque omni modo per patronos, hoſpiteſq; diſceptandi cum rege locum in Senatu quærebat. Et paulò poſt Regis Perſei legatis Senatũ datũ. Et lib. 30. Legatos Carthaginẽſium, & Philippi Regis Senatũ, vt eis daretur petijſſe. Et lib. eodem Eumenes igitur, vt Romam venit, exceptus cum tanto honore, quantum nõ meritis tantum eius, ſed beneficijs etiam ſuis, ingentia quæ in eum congeſta erant, exiſtimaret deberi Pop. Rom. in Senatum eſt introductus. Et lib. 45. ait. Maſgabæ regis Maſſaniſſæ filio Romam aduenienti extemplo Senatũ datum. Itaque ſicuti dare locum in ſenatu maximum erat honoris indicium, ita è conuerſo quum in Comitio dabatur. Liuius lib. 29. Decem legati Locrenſium obſiti ſqualore, & ſordibus, in Comitio ſedentibus Conſulibus, velamenta ſupplicum, ramos oleæ (vt Græcis mos) porrigentes, ante tribunal cum flebili voce procubuerunt. Et lib. 45. de Rhodiorum legatis tradit, ſtantibus illis in Comitio Conſulem pronunciaſſe ſocijs, & amicis Romanos Senatum dare conſueſſe, Rhodios non ita meritos, vt ſociorum loco haberentur. Et lib. 42. de Illyrijs legatis. Quæſitum & quid ita non adiſſent magiſtratum, vt ex inſtituto loca, lautia acciperent, ſciretur denique veniſſe eos, & ſuper qua re veniſſent. Hæſitantibus in reſponſo, vt curia excederent dictum, reſponſum tanquam legatis, vt qui adire Senatum non poſtulaſſent, dari non placuit. Quod ſi medium ſeruari modum Pop. Rom. cenſuiſſet, non in Comitio, nec in Senatu Romæ locum audientiæ præbebat, Sed extra vrbem in æde Bellonæ, quod

colligi poteſt ex Liuio lib. 33. ſcribente. Legatis Regis Philippi debellati extra vrbem in villam publicam deducti, ibique ijs locus, & lautia præbita, & ad ędē Bellonæ Senatus habitus. Quoties itaque honoris gratia locum præbitum, vel non, apud Liuium legimus intelligendum de Senatu. Vti lib. 35. Eumeni lib. 44. Oneſimo Pythonis filio nobili Macedone alienato à Perſeo rege, & lib. 28. Saguntinorum legatis, & lib. 42. de Illyrijs legatis. Lautia Beroaldus, Turnebus, Budæus, & Sigonius interpretati ſunt munera quæ à Pop. Rom. legatis, vel Principibus externis dabantur. Quibus fauere videntur Plutarchi dicta Probl. 42. huiuſmodi. Quæſtores legatis munera mittebant, quæ lautia dicebantur, quæ explicatio nimis profectò generica videtur. Siquidem, vt ego reor, per lautia intelligendum tantumodo munera ad quotidianum victum ſpectantia, qualia, & noſtris temporibus Reſp. Veneta Principibus viris aduenientibus exhibere conſueuit; Lautia enim quaſi lauta, ſeu lautitia ſunt dicta; ſic Feſtus epularum magnificentiam lautitia dixit, & lautam cœnam pro opipare inſtructam obſeruamus apud Plinium Epiſt. 194. Hanc noſtram explicationem confirmare poſſumus ex ipſomet Liuio; qui præter Lautia, & alia hoſpitalia pecuniam etiam, & vaſa aurea, & argentea, & alia dono data non ſemel ſcriptū reliquit. Vti lib. 38. Saguntinorum legatis ait, locum inde, lautiaque præberi iuſſa, & muneris ergò in ſingulos dari ne minus dena millia æris. Et lib. 42. Antiochi legatorum principi Apollonio cenſum millium æris miſſum munus, & ædes liberæ hoſpitio datæ, lib. 35. Attalo, & Eumenis fratris legato datas ædes liberas, ac lautia decreta, & munera, equos duos, bina equeſtria arma, & vaſa argentea centum pondo, & aurea viginti pondo. Et lib. 45. Maſgabæ Maſſaniſſę filio, munera emere Quæſtorem iuſſum ex cētum pondo argenti, & proſequi cū Puteolos, omnemque ſumptū, quoad in Italia eſſet, præbere, & duas naues conducere, quibus ipſe, comitesque regis in Africam deueherentur; & comitibus omnibus liberis, ſeruiſque veſtimenta data. Iterum Pruſiæ regi præter ædes conductas, & munera ei ex ſeſtertijs iuſſa dari, & vaſorum argenteorum pondo quinquaginta, vt filio eius Nicomedi ex ea ſumma munera dari cenſuerunt, ex qua Maſgabæ filio regis Maſſaniſſæ data erant. Et lib. 42. Ita Regulus Carthaginenſesque dimiſſi, munera ex inſtituto data vtriſque, aliaque hoſpitalia comiter conſeruata. Ex quibus ſatis apertum fieri cenſeo per lautia non intelligenda alia munera, quam quæ ad victum quotidianum pertinerent. Quum verò idem Liuius hoſpitalia data, vel conſeruata ſcribit; ſemper comprehendit, ædem liberam, locum, & lautia, quæ hoſpitibus amicis omnia præbebantur à Pop. Rom.

T. LIVIVS LIBRO XXI.

Ceræ ſortes extenuatas.

SORTIS inſtrumenta, ſortes dicebantur. Cicero de Diuinat. Simia ſortes euertit, ſortes diſſipauit, accipiuntur, & nonnunquam ſortes pro oraculi re-

li reſponſo, quæ olim Satana ſuggerente, diuerſis in locis conſulentibus reddebantur, quibus impoſturis, & hodiernis temporibus impuri, impijſſimique quidam delectantur, & ſortilegi dicuntur 26. quæſt. 1. in toto titulo extra de ſortileg. Erant autem, vt docet Cic. lib. 1. de Diuinat. duo oraculorum genera, ſeu reſponſorum, vnum quando voce dabantur à furentibus, ac demum afflatis; puta à Pythia Apollinis numine correpta, alteram quod æquatis, & paribus ſortibus, ex vrna ducebantur; Habebant enim taſellas, ſeu folia, aut paginas, taleolasve ligneas, certis quibuſdam ſententijs obſcuris notatas, quarũ quædam fœlicitatem, quædam calamitatem prænunciabant, educebantur verò è ſiſella, vel vrna, & hæc etiam ſortes, ſeu oracula vocabantur. Cic. loco citato. Quum Spartiatæ oraculum ab Ioue Dodonæo peterent, legatique illud in quo inerant ſortes collocauiſſent, Simia, & ſortes ipſas, & cætera quæ erant ad ſortes ipſas parata, diſturbauit, quod pariter Æſchylus docuit. Oraculum itaque Cære reddebatur, non modo reſponſo voce dato, ſed ſortibus inſcriptis, has autem extenuatas, ait Liuius, eò quod, vel tabellæ imminutæ ex ſe eſſent, vel reſponſa non ſemper, nec omnibus ex more darentur, quod portentoſum habitum. Quæ tamen interpretatio ne exactè ſatisfaciat efficiunt eiuſdem Liuij verba per initia ſubſequentis libri, huiuſmodi. Sortes ſua ſponte attenuatas vnãque excidiſſe ita ſcriptam. Mauors telum ſuum conuertit, itaque extenuare, & attenuare non propria ſignificatione, & cõmuni accipiendum, ſed pro eo quod eſt diſgregare, ſeu diſiungere, & concreto, & aggregato, ſeu coniuncto opponitur: ſic Cic. de Nat. Deorum aerem die extenuatum, nocte concretum dixit, ita vt ſenſus ſit, ſortes, quæ in vrna inſimul iunctæ erant, attenuatas ſponte, hoc eſt nullo reſponſum petente, nec Sacerdote dante ex ſe extenuatas, hoc eſt diſiunctas, vnamque ex vrna excidiſſe, in qua erat inſcriptum. Mauors &c. quod pro portento habitum. Cære vrbs præclara Hetruriæ fuit ex eodemmet Liuio lib. 1. & in extrema parte lib. 4. & lib. 28. Plinio lib. 3. c. 5. & Strabone lib. 5. Hanc perperam Seruius Agillinam vocatam tradit in eum Virgilij locum 8. Æneid. Vrbis Agillinæ ſedes, & Illud 10. eiuſdem. Qui à Cærete domo. Seruio autem errandi occaſionem præbuiſſe puto Plinij verba loco citato, quæ diſiunctiuè legenda, non coniunctim: Agillinam enim aliam vrbem fuiſſe à Cærete palam eſt. In vrbe itaque Cære religionis eximium fuiſſe cultum præter oraculum, & ſortes, ex eo colligimus, quod Feſtus tradat cærimonias dictas à Cære oppido, quamuis Gellius lib. 4. c. 9. à Cerere deriuatas, ſed minus appoſitè ſcripſerit. Nec non ex eo quoque quod Gallis Capitolium obſidentibus, Flamen Quirinales, alijſque Sacerdotes Veſtales Virgines, ac Pop. Rom. Sacra Cære conuexere, ex ipſo Liuio lib. 5. Petaſones, Cęretanos, & Cęretana vina, mirè extollit Martialis. Quamuis autem à Cæretanis Rom. ſacra ſeruata fuerint, vnde, & hodie vulgo Cærete de Seruatis dicitur, illi tamen ſola ciuitate Rom. donati ſunt, nec vnquam ſuffragij ius obtinere potuerunt, vnde qui Romani ciues ſuffragandi notæ cauſa munere priuantur, ita vt nec ferre ſuffragia in comitijs, nec in eiſdem, ad honores promoueri poſſent, dicebantur referri in Cæritum tabulas, vt docet Gellius lib. 16. c. 13.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIA ... ROMA

T. LIVIVS LIBRO XXII.

Vbi vis magna Sparti fuit, ad rem nauticam congeſtam ab Aſdrubale.

GENISTAM vinculi vſum præſtaſſe antiquis tradit Plinius lib. 24. c. 9. vbi quoque ait ſe dubitare eam eſſe, quã Græci auctores Sparton appellauere, quũ ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerit, & hanc deſignaſſe Homerũ, quũ dixit, nauium Sparta diſſoluta: Nondũ enim fuiſſe Africanũ, vel Hiſpanum Spartum in vſu certum eſt: & quum ſutiles fierent naues, lino tantũ non Sparto vnquam ſutas: Idem Plinius lib. 13. c. 12. ſcribit, Antigonum ex papyro funes paraſſe, nõdum communicato Sparto. Libro verò 19. c. 2. de Sparto ex profeſſo verba faciens inquit. Sparti quidem vſus, multa poſt ſecula cœptus eſt, nec ante Pœnorum arma, quæ primum Hiſpaniæ intulerunt. Herbà hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri, iuncusque propriè aridi ſoli, & paulò poſt ſubdit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes, facesque, hinc calceamina, & paſtorum veſtis, ſequitur deinde Plinius modum parandi Spartum docere, poſtremò addens. Verumtamen, complectetur animo, qui volet miraculum æſtimare, quanto ſit in vſu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, aliјsque deſiderijs vitæ. Itaque hoc loco per Sparti magnam vim intelligendum, vel herbam ipſam perfectam, & paratam in nauium vſum, vel quod magis arridet, funes ex Sparto paratas, namque & Græcis Σπάρτον, funis, & rudens eſt, & Σπάρτη filum: Et Athenæus lib. 5. filum craſſius Spartia appellauit: inquens. Putria calceorum Spartia accendens. Apud Catonem de re ruſtica. cap. 11. Spartæas obſeruamus vrnas, & amphoras, hoc eſt ex funibus Sparteis confectas, pice poſtea, vel reſina cerave oblinitas, fictilibus, & teſtaceis minus frangibiles, niſi dixerimus, ex Sparti iuncis eaſdem contextas fuiſſe. Plinius loco præcitato tradit. Funes ex Sparto paratas, præcipuè in aquis marique inuictas, in ſicco præferunt è cannabi funes. At Spartum alitur etiam demerſum, veluti natalium ſitim penſans. Cato de re ruſt. c. 3. ait. Trochleas Græcanicas binas, quæ Sparteis funibus ducantur. Et Liuius ipſemet lib. 26. ſcribit. Naues onerariæ 113. in portu expugnatæ, captæque quædam, cum ſuis oneribus, frumento, armis, ære præterea, ferroque, linteis, & Sparto, & nauali alia materia, ad claſſem ædificandam, ex quibus ſatis patere puto per Spartum intellexiſſe Liuium funes ex Sparto confectas. Noſtris temporibus earum vſum deſijſſe exiſtimandum ex cannabis redundantia, ex quo firmiores, & minori negotio parantur. De Sparto Dioſcorides lib. 4. vbi mirum in Comi doctiſſimũ Mathiolum de re hac ne verbum quidem feciſſe.

T. LIVIVS LIBRO XXIII.

Exhortandoſq; qui redempturis auxiſſent patrimonia, vt Reipublicæ, ex qua creuiſſent, ad tempus commodarent.

REDEMPTVRA à verbo redimere deriuata, redimere verò multis modis accipitur præſertim apud Iuriſtas. Nã redimere quandoq. eſt emere, Cic. qui merces redimũt, vt ſtatim vendant. dicitur 2. redimere pro reemere. Cic. in Ant. Pompeio ſua domus patebit, eãque nõ minoris, quã emit Antonius redimit. ita in contractibus familiare pactum redimendi. Tertio pro liberare, ſeu recuperare, illos qui ſunt capti. Cic. in off. redimere captos à ſeruitute. Quarto redimere pro corrumpere, vt redimere delatorem pecunia, hoc eſt, eum à delatione deducere, ex Vlp. l. 29. D. de iur. fiſci, ſic redimere ſententiam, redimere iudices. Macer l. 34. eo. Et redimere litem, ideſt futuri emolumenti litis paciſci l. 7. D. mandati, & alibi pluries. Vnde & redemptor litis, qui certa mercede pacta litis periculum in ſe recipit. Vlp. l. 6. D. mandat. & Cic. pro Q. Roſ. Roſcius ſocietatis non ſuas lites redemit, & pro Mil. Qui palam ſe iudicibus redemerat, Poſtremò accipitur redemere, pro certo precio aliquid faciendum ſuſcipere ex Cic. lib. 2. de Diuinat. & Celſus in l. redemptores. D. de rei vendicat. Verum illud animaduertẽdũ, quod ſicuti locare propriè eſt preciũ accipere, & conducere dare pro annuo fructu alicuius rei, nonnumquam tamen promiſcuè accipiuntur, vt adnotauit Accurſius in l. 2. tit. de exercit. act. & Fuſius Budæus ibidem, ita & redimere licet propriè ſit pretium accipere pro re facienda ſuſcepta, nihilominus, & aliquando eſt pretium ſoluere pro re conducta, ita publicam dicebant Vectigalia redimere, & redẽptores vocabant. Ita redẽptor cęſoriarũ, redẽptor ſyluæ, portus, venaliũ rerũ, ſalinarũ, metallorũ, picariarũ, arenariarum, cretæfodinarum, paſcuorum, & aliorum conſimilium Pop. Rom. redituum, quorum exempla paſſim legimus. Ita & Valla lib. 1. eleg. locare etiam promiſcuè accipi docet. Locare enim ſepulturam faciendam (inquit) tam ſignificat dari alicui faciendam, quam ſe eam ad faciendam locare. Itaque redemptores dicebantur publicani, qui vectigalia, & alios reditus publicos conducebant, & magis propriè, qui etiam aliquid opus publicum faciendum pacta pecunia in ſe recipiebant. Redemptores (inquit Feſtus) propriè, & antiqua conſuetudine dicebantur, qui quum aliquid ad faciendum, aut præbendum conduxerant, effecerantque, tum demum pecunias accipiebant. A redemptore dicta redemptura, quæ eſt redemptio, ſeu conductio publicorum operum, ex Vlp. l. v. D. de inſtit. act. & Cic. de Prob. Publicanos temeritate redemptionis penè eſſe euerſos. Publicanorum autem ordo potentiſſimus Romæ erat, qui redempturas exercebat, plurimumque autoritate valebat, vt Cic. in epiſt. ad Lentulum, Appium, & Q. Fratrem, & in Orat. pro Plancio ſcriptum reliquit. Flos equitũ Rom. (inquit) publicanorum ordine continetur. Et Liuius lib. 25. ait, publicanos iurgantes cum Pop. Rom. Tribuniſque Pleb. auſus ſuffragio euertere

concilium,& turbare,malè tamen audiebant Publicani,quod per initia lib. 21. docuit idem Liuius. At illos pecunioſos fuiſſe,vtpotè quibus plurimũ lucri ex redempturis accederet, ex hoc loco patet, nec ſolum ſingulos redempturas, ſed & ſocietate cõiunctos plures exercuiſſe. Itaque quum veſtimenta,& frumentũ Hiſpanienſi exercitui mittenda eſſent, tres ſocietates hominum vnde viginti id onus in ſe receperũt,hiſce pactis tamen,ne alij triennio futuro publicani eſſent, & quæ in naues impoſuiſſent, ab hoſtium tempeſtatiſq; vi, publico periculo eſſent, & ita priuata pecunia res publica adminiſtrata eſt, vt quum pecunia in ærario eſſet, redemptoribus ijs primis ſolueretur. Publicorum operum extruendorum locationes paſſim apud eundem Liuium legimus, huic verò conſimilem lib. 34. vbi habet. Itaque redemptoribus vetitis frumentum parare, ac Romam dimiſſis, bellum inquit ſe ipſum alet.

T. LIVIVS LIBRO XXIV.

His ſuperioribusque illis equi adempti,qui publicum equum habebant, tribuque moti, ærarij omnes facti; Neque Senatu modo, aut equeſtri ordini regendo cura ſe Cenſorum tenuit. Nomina omnium ex iuniorum tabulis excerpſerunt,qui quadriennio non militaſſent, quibus neque vocatio iuſta militiæ, neque morbus cauſa fuiſſet. Et ea ſupra duo millia nominum in ærarios relata, tribuque omnes moti.

QVID eſſet ærarium facere, ſeu ærariũ relinquere, vel in ærarios referre, quorum frequens apud ſcriptores fit mentio, à nullo hactenus plenè, & adamuſſim declaratum inueni. Budæus in Annot.in Pandect.ex l. vltima de Senatoribus ſcriptum reliquit. Ærarij verbum frequens apud antiquos, à paucis ſatis intelligitur. Verum ſicuti id iure optimo retulit, ita neque ipſe rem plenè aperit. Nicolaus Grucchius lib. 1.de Comitijs Rom. rem hanc veluti per tranſennam tantum tetigit, minimè tamen explanauit. Carolus Sigonius lib. 2. de antiquo iure Rom.c.16. Aerarios interpretatur,qui à militaribus ſtipendijs eſſent repulſi, idque probare contendit auctoritate Liuij ſcribentis lib.7. Attellanos hiſtriones cenſoria nota vacuos fuiſſe,quia neque tribu mouerentur,neque à militaribus ſtipendijs eſſent repulſi. At pace doctiſſimi viri ſit dictum, interpretatio minimè genuina eſt,aliud.n.eſt à ſtipẽdijs repelli,aliud ærariũ fieri.Qui enim ſtipẽdijs priuabãtur,nõ ærarij dicebãtur,ſed ære diruti appellabantur. Ita Feſtus ſcribit. Aere dirutũ militẽ dicebãt,cui ſtipendiũ ignominiæ cauſa non eſt datũ,quod æs diruebatur in fiſcum,non in militis ſacculũ. Et Cic.in Verr.act.6. Aleatoris Placentini caſtra commemorabuntur,in quibus quum frequens fuiſſet, tamen ære dirutus eſt. Præterea ſenſus verborum Liuij à Sigonio adductorum eſt, quod quamuis hiſtriones,& ſcenam exercentes tanquam infames à militia arcerentur, nihilominus Attellani hiſtriones peculiari priuilegio ab hac

nota

nota excipiebantur, & ſtipendia facere poterant. Cœlius Rhodiginus lib. lect. antiq. 29.c.6.ſcribit. Aerarios in Romana hiſtoria nuncupatos, qui plebeij ordinis delicti nomine in Cęritum tabulas à Cenſoribus reiecti, nec in centuriæ albo ſcripti amplius pro capite dumtaxat tributi cauſa æs conferebant. Sed hæc Rhodigini ſentētia in duobus potiſſimum peccat, nam aliud erat in Cęritum tabulas referre, aliud ærarium facere; præterea non plebęi dumtaxat, ſed & patritij grauis, & equeſtris ordinis homines ærarij fiebant, quod ex mox dicendis, & etiam dictis clariſſime patet. Petrus Gregorius iuris vniuerſi ſyntagmatis parte 3.lib.47.c.7.num.10. ait. Referebant in ærarios hoc eſt, inter eos, qui ærario pendere debebant, pœnæ nomine eum qui irreuerenter loquutus eſſet, &c. Sed hæc expoſitio valdè diminuta eſt, nec rem totam aperit, quinimo quum pecuniaria pœna quis afficiebatur, quantitas æris perſoluendi explicitè addebatur, ſecus in his qui ærarij fiebant, quod ſuperius in lib. 4. dilucidationibus demonſtrauimus. His itaque ſic ſe habentibus, noſtram in re iſta ſatis difficili, & obſcura opinionem in medium afferre libet, eamque doctioribus diſcutiendam proponere. Dionyſius Halicarnaſſ. in fine lib. 2. ita ſcriptum reliquit. Cenſum neceſſarium legitimum, ex quo numerus militaris ætate hominum cognoſcebatur, diuitiarumque magnitudo, pro modo quarum oportebat vnumquamque ad bellum tributa pendere; nullo intra decem & ſeptem cenſu condito, à L. Cornelij, & Q. Fabij conſulatu. Ita vt boni quidem veri, & vtiles, in cenſibus militijsque eſſent. Flagitioſiſſimi verò, & prauiſſimi ſine cenſu relinquerentur, locumque alium perciperēt, in quo liceret eis, vt vellent, viuere. Ex quibus elicimus cenſum agi ſolitum non modo bonorum, ſed & perſonarum, ſic ſumitur cenſus apud Pomponium l. 2.§. poſt deinde, D. de origine iuris, quod etiam clarius docuere idem Halycar. lib. 4. & Liuius lib. 1.7.& 39. Sic cenſum agere peculiare verbum hiſtoricis, eſt recenſere capita, & patrimonia, ſeu ſubſtantias ſuas profiteri, quod latè adnotauit Zaſius ad dictam l. 2. Qui autem pro cenſis bonis ſoluebant, non pro capite; ſicuti & è contra qui pro capite quum pauperes eſſent, non pro bonis pendebāt licet enim & diuitum perſonarum cenſus haberetur, id fiebat non vt pro capite ſoluerent, ſed vt militarent, ſi ætas legitima eſſet, vel aliud impedimentum non obſtaret, ſicuti cenſi capite militiæ non admittebantur niſi per vrgentiſſimas neceſſitates. Quod vero pro bonis diuites in publicum ærarium conferrent ex iam dictis patere poteſt, ſed clarius etiam ex Liuio lib 39. de Catonis triſti & aſpera cenſura. Ornamenta & veſtem muliebrem, & vehicula quæ pluris, quam quindecim millium æris eſſent, in cenſum referre viatores iuſſit. Item mancipia minora annis 20. quæ poſt proximum luſtrum 10. millibus æris, aut pluris eo venijſſent, vti & quoque pluris, quam quanti eſſent æſtimarentur, & his rebus omnibus terni in millia æris attribuerentur. Quod verò, & capite cenſi pro capite ſoluerent, docet Aſconius Pędianus in Diuinationem Cicer. in hæc verba. Cenſores ciues ſic notabant, vt qui plebeius eſſet in Cæritum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac pro hoc non eſſet in albo centuriæ ſuæ, ſed adhuc eſſet ciuis tantummodo, vt pro capite ſuo tributi nomine æra penderet. Idem poteſt intelligi ex ſacris paginis in Euangelio Matth. c. 22. vbi à Phariſæis Ieſus Dominus, & Saluator noſter percontatur,

liceat

liceat ne cenſum dari Cæſari an non? & ille reſpondit, oſtendite mihi numiſmā cenſus, at illi obtulerunt ei denarium. Hūc autem pro capitis cuiuſque cenſu perſolui ſolitum credendum, nam pro ſubſtantijs plus denario pro earum valore,& æſtimatione perſolui ſolitum non ambigendum. Idem quoquè colligimus ex Dione in Veſpaſiano,& apertius ex Polyhiſtoris chronica. Ita Heſychius inquit. Κένσος εἶδος νομίσματος ἐπικεφάλαιον, ideſt, Cenſus eſt genus numi, quod viritim imponitur, ſiue Capitatio. Quod autem capite cenſi ignobiliſſimi haberētur docet Gellius lib. 16.c. 10.in hæc verba. Qui in plebe inquit Romana tenuiſſimi pauperrimique erant, neque amplius, quam mille quingentum æris in cenſum deferebant, Proletarij appellati ſunt. Qui verò nullo aut per quam paruo ære cenſebantur capite cenſi vocabantur, extremus autem cenſus capite cenſorum ęris fuit 375. ſed quoniam res, pecuniaque familiaris, obſidis vice, pignorisque eſſe apud Rempub. videbatur, amoriſque in patriam fides quædam in ea firmamentumque erat, neque Proletarij, neque capitecenſi milites, niſi in tumultu maximo ſcribebantur, quia familia ijs tenuis, aut nulla eſſet. Proletariorum tamen ordo honeſtior aliquanto, & re,& nomine, quam capitecenſorū fuit. Nam,& aſperis Reipub. temporibus, quū iuuentutis inopia eſſet, in militiam tumultuariam legebantur, armaque ijs ſumpta publico præbebant, & non capitis cenſione, ſed proſperiore vocabulo à munere officioque prolis edēdæ appellati ſunt. Quod quum re familiari parua, minus poſſent Rempub. iuuare, ſobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent. Capite cenſos autem primus C. Marius, vt quidam ferunt bello Cymbrico difficillimis Reip. temporibus, vel potius, vt Saluſtius ait, bello Iugurthino milites ſcripſiſſe traditur, quum id factum antea in nulla memoria extaret. Hactenus Gellius. Id etiam ex Feſto lib. 140. Valerio Maximo lib. 2. cap. 1. Nonnio Marcello, Paulo Oroſio lib.4.c.1.& D. Auguſtino ciuitatis Dei lib. 3. colligere licet. Hinc illud Tertulliani in Apologetico. Si agri tributo onuſti viliores: Hominum capita ſtipendio cenſa ignobiliora, ideſt capita qui cenſum perſoluebant in ſtipendia militaria eroganda, namque ex pecunijs ex cenſu collectis ſtipendium militi perſolui ſolitum clarè teſtatur Liuius lib. 23. inquiens Senatus quo die primum eſt in Capitolio conſultus, decreuit, vt eo anno duplex tributum imperaretur, ſimplex confeſtim exigeretur, ex quo ſtipendium præſens omnibus militibus daretur. Qui verò pro ſubſtantiarum æſtimatione perſoluebant, quantum ſoluendo eſſet in ſingulo quoque cenſu agendo in Cenſorum tabulis deſcribebatur, prout æſtimatio excreſcebat, vel imminuebatur, at capiti cenſi omnes ſemper eandem qualitatem pecunię pro capitis cenſu quotannis pendebant, vti in ærarij tabulis adnotatum erat. Quod munus ad Quæſtores ærarios ſpectabat, vt ſcilicet mulctas reciperent, ex Tacito lib. 13. vbi de Piſone deſignato Conſule, inter mulctas enim connumerabatur æs illud, quod pro ſuo capite ærarij facti pendere tenebantur. Nec obſtat quod ab Halycarnaſſ. ſcribitur lib. 4. quod qui pauperrimi erāt,& minimi cenſus in 6. claſſe immunes erant ab omni militiæ,& tributi onere, nam etſi capite cenſi in ſexta claſſe erant, dicta Dionyſ. intelligenda quod eſſent immunes ab omni onere tributi, ideſt quo ad bona non quo ad capita, nam ideq capite cenſi dicebantur, quod pro capite cēſum ærario

perſolue-

perſoluerent. His itaque omnibus præmiſſis dico ærarium facere, vel relinquere, vel referre in ærarios, nil aliud fuiſſe, quam redigere eum, vel eos in numero capitecenſorum, vt ſcilicet pro capite, ſicuti & capitecenſi ſtatutam pecuniã penderent, nec militiæ adſcribi poſſent, quod ignominioſum fuiſſe conſtat. Idẽ potiſſimum confirmare poſſumus ex hiſce Liuij dictis lib. 4. Cenſores ęgrè paſſi, Mamercum, quod magiſtratum populi Rom. minuiſſet, tribu mouerunt, octoplicatoque cenſu ærarium fecerunt, hoc eſt damnauerunt, vt pro ſui capite octo plus ærario ſolueret, quam capite cenſi pendere tenebantur. Hoc pariter comprobat Pędianus loco citato, per ea verba. Et ærarius fieret, ac per hoc non eſſet in albo centuriæ ſuæ, ſed ad hoc, vt eſſet ciuis tantummodo, vtque pro capite ſuo, tributi nomine æra pendat. Sic Liuij dicta in calce lib. 29. interpretanda, dum ait. Exitu cenſurę, quum in leges iuraſſet. C. Claudius, & in ærarium aſcẽdiſſet inter nomina eorum, quos ærarios relinquebat, dedit collegæ nomen. Deinde M. Liuius in ærarium venit, & præter Mæciam tribum, quæ ſe nec condemnaſſet, neque condemnatum conſulem, aut cenſorem feciſſet, populum Romanum omnem quatuor, & triginta tribus, ærarios reliquit, quod & innocentem ſe condemnaſſent, & condemnatum conſulem, & cenſorem feciſſent. Reliquum eſt, vt declaremus quid eſſet tribu mouere. Cenſores, quos nota afficiebant triplici pœna plectere ſolebant, nempe vel ærarios faciebant, vel tribu mouebant, vel in Cæritum tabulas referebant. Grauior erat nota ſi Aſconio credimus loco adducto, ærarium fieri, nam & idem ſuffragio priuabatur, quũ ex albo cenſuræ ſuæ obliteraretur, & per conſequẽs in Cærites tabulas relatus eſſet. Minor nota erat, referri in tabulas Cæritas, nam nulla alia pœna hi afficiebantur, quam quod ſuffragandi munere priuabantur, quod teſtatum reliquit Gellius lib. 16. c. 13. in hæc verba. Primos autem municipes, ſine ſuffragij iure, Cęrites eſſe factos accepimus, conceſſumque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditiſque. Hinc tabulæ Cærites appellatæ verſa vice, in quas Cenſores referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragijs priuabant. Tertia adhuc minor nota erat tribu mouere, mouebantur autẽ tribu, qui ex honeſtiori in minus honeſtam migrare iubebãtur ob ignominiam, & reatus alicuius pœnã, quod clarè docet Liuius lib. 45. Id autẽ præſertim fiebat, quum ex ruſtica tribu in vrbanam tribum motus pertranſire cogebatur. Nobiliores enim Ruſticæ vrbanis, & præſtãtiores habitæ, quod docuit Plinius lib. 18. c. 3. ita ſcribens. Ruſticæ tribus laudatiſſimæ eorum qui rura habebant. Vrbanæ verò, in quas transferri ignominiæ eſſet, deſidiæ probro. Ex his colligimus tribus ruſticas nobiliores habitas vrbanis, quia agricoltura priſcis illis Romanis maximo in honore haberetur, vitaque ruſtica cæteris commẽdatior eſſet, quod pariter Varro teſtatus eſt lib. 2. de re ruſtica inquiens. Viri magni maiores noſtri non ſine cauſa pręponebant ruſticos Romanos vrbanis. Vt ruri enim qui in villa viuunt ignauiores, quam qui in agris verſantur in aliquo opere faciundo, ſic qui in oppido ſederent, quam qui rura colerent deſidiores putabantur. Quũ itaque tantum honoris tribubus ruſticis acceſſiſſet commutata veteri ratione factum eſt, vt nobiles vrbanique iure in ruſticas transferre voluerint. Sic Ap. Claudius in ruſticam tribum, quæ poſtea ab ipſo Claudia appellata

lata fuit, commigrauit, teſte Dionyſio; ſic Auguſtus quamuis à gente Iulia, & Octauia ortum duceret, ex vrbanis in ruſticas Fabiam & Scaptiam trāſductus, in illam vtique tamquam gentis Iuliæ, in hanc verò vti gentis Octauiæ. Nam Scaptienſes, & Fabianos Augusti tribules dixit Suet. in illo c.40. Hinc factum, vt temporum ſucceſſione, nonnullę tribus à familijs nobiliſſimis, quę in illis ſe coniecere, denomiationem ſuſceperint. Vti Papiria, Cornelia, Aemilia, Fabia, Horatia, Menenia, Sergia, & Veneria. Ego autem & aliam cauſam, quod ruſticæ ſcilicet tribus vrbanis nobiliores ſint, reddirū exiſtimo. Nempè, quod plures longè numero euaſerint pluribus externis populis in ciuitatem aſcitis, qui ex ſe ipſis nouas tribus in dies confecerunt, reliquis priſcis vrbanis quatuor tātum remanentibus. Ad hęc hiſce omni hominū genere humillimis etiam coinquinatis. Appius enim Cęcus cenſor teſte Diodoro, poteſtatem dedit ciuibus quibuſcunque Rom. vt in quam tribum vellent, diſtribuerentur. Vnde Q. Fabius Cenſor, ignobiliſſimos, qui per omnes tribus diſperſi erant, excretos in quatuor vrbanas coniecit teſte Liuio in calce lib. 9. Quum itaque tribus ruſticę, & numero, & qualitate ſuffragantium vrbanis quàm maximè excellerent, accidit vt in magiſtratibus dandis, & adimendis, & legibus antiquandis, vel ferendis plurimum valerent Ruſticæ tribus, obidque ingenuiores, & nobiliores in illis inſeri curauerint, ſique pœna plectendus quis eſſent, ex ruſtica tribu in vrbanam conijceretur, vel ex Ruſtica honeſtiori in minus honeſtiorē ruſticam, nam moueri tribu nil aliud erat, quàm mutare tribum aliquam iubere Cenſores, quod conceptis verbis docuit Liuius lib.45. Illud ſane mirandum hiſtoricos nullibi meminiſſe prioris pęnę hoc eſt referendi in Tabulas Cęrites, ſed ſolum id haberi ex Gellio loco citato. Hoc autem eueniſſe comicio, quod Hiſtoriæ ſcriptores ſub nomine ærarij facti, & relationem in Cęritum tabulas comprehenſi ſint, quum tam hi, quam illi ęquè priuarentur ſuffragandi iure.

T. LIVIVS LIBRO XXIV.

Et in vico Iſtrico fontem ſub terra tanta vi fluxiſſe, vt ſerias doliaque, quæ in eo loco erant prouoluta, veluti impetus torrentis tulerit.

SERIAM vaſis genus quodam fuiſſe omnibus receptum eſt, ſed quæ illius forma, materia, magnitudo, & vſus eiuſdem fuerit, non ita manifeſtum. Donatus enarrans illud Terentianum in Heaut. Releui dolia omnia, omnes Serias, inquit. Seria vas fictile de limo oblongum. Budæus lib. de aſſe 5. ita habet. Seriam oblonga forma fuiſſe puto, & in ſummo ceruicatā. Recentiores iuriſtæ nonnulli, & ipſi vas oblongū fuiſſe tradūt, ſed hi oēs nulla rōne, oēs nulla auctoritate ſententiā ſuā comprobāt, ita vt merè imaginaria eorū dicta ſint cenſenda. Magnum vas Seriam fuiſſe non dubitamus, ſiquidem miraculo carent portentum à Liuio ſcriptum, ſi ſerię ſicuti, & dolia quaſi à torrente, à fonte prouolutæ magnæ non fuiſſent. Ad hęc Colum. lib.13. docet, ex Serijs in minora vaſa vinum diffundi ad vetuſtátem ſeruandam, nempè in cados, & amphoras,

ras, præterea idem auctor meminit Seriarũ, quarum ſingulæ ſint amphorarum ſeptenum. Alciatus loco infra dicendo, ait ſeriam vas fuiſſe maius, & capacitatis maioris quam Culeum, quod vicenas amphoras cõtinebat. Addamus à Seria vaſe magno diminutiuum Seriolam deriuari. Perſius Satyr. 4.

Seriolæ veterem metuens deradere limum.

Ita vt & fictile vas fuiſſe ſeriã ex Perſio, & Donato affirmare poſſimus. Necnon & ex Lampridio ſcribente in Heliogabalo. Quumque ſeriam quaſi verã rapuiſſet, quamuis virgo maxima falſam moſtrauerat, atque in ea nihil repeGriſſet, exploſam fregit. Alciatus in com. in tit. de verb. ſignific. l. 206. figulini fuiſſe operis ſeriam teſtatur, ſed & alterius quoq; materiei confectã conſtat. Primum ex eodemmet Perſio ibidem ſcribente.

Et o,

Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria.

Seriam ſparteã, hoc eſt ex ſparto confectam, & pice circumlinitam, colligere poſſumus ex Pacuuio vetere Poeta ſcribente.

Nec vlla ſubſcus cohibet compagem aluei;

Sed ſuta lino, & Spartis ſerilibus.

Vbi Spartea ſerilia vocat, hoc eſt ad ſerias conficiendas apta. Vndè & ex ære, ligno excauato, aliave conſimili materia parari potuiſſe ſerias non dubitandum. Præcipuum verò ſeriæ vſum fuiſſe in vino condendo crediderim, nam Vlpianus l. is. §. proprietatis D. de vſufruct. vinarium vas fuiſſe teſtatur, & Colum. lib. 12. c. 18. ita ſcribit Dolia quoque ante quadrageſimum vindimiæ diem picanda ſunt. Frumentarium vas alij iuriſtæ recentiores ſeriam fuiſſe contendunt ex Paulo ex eadem. l. 206. de verb. ſignif. ſed & alium vſum præſtitiſſe ſeriam colligimus ex Col. lib. 13. vbi de ſalſura ſuillæ carnis verba faciens ait. Sed quum ad fauces ſeriæ peruentum eſt, ſale reliqua pars repletur, & impoſitis ponderibus in vas comprimitur, eaque caro ſemper conſeruatur, quæ tamquam ſalſamentum in muria ſua permanet. Varro verò lib. 3. de re ruſt. c. 2. ſeriarum oleariarũ meminit, ideſt ad oleum, ſeu oliuas conditas ſeruandas deſtinatum vas. Illud poſtremò annotari libet. Turnebum, quem ſemper honoris gratia nomino, lib. Aduerſ. 30. c. 6. Terentianum illud in Heauton. act. 3. ſc. 1. relinire ſerias interpretatum, ſerias aperire, cuius ſententiam etſi redarguere non libet, tamen nec prætereundum dicimus forſan, relinire eo in loco interpretandum iterum linire pice, quum ſcilicet, pix vetus à vaſe decidiſſet, ita vt haud benè contenta adſeruarentur.

T. LIVIVS LIBRO XXVII.

Itaque colonos etiam maritimos, qui ſacroſanctam vacationem dicebantur habere, dare milites cogebant.

SAcro ſanctum auctore Feſto lib. 28. dicitur illud, quod iureiurando interpoſito inſtitutum eſt, vt ſi quis violaſſet, morte pœnas penderet, vel quod ſine inexpiabili

inexpiabili ſcelere violari nemini prorſus liceret, ſic Cato ait Aediles ſacros ſanctos eſſe, ſic Tribunos ſacroſanctos dixere, auctoritate Dionyſij Halyc. lib. 5. quod affirmarunt,& Liuius lib. 3.& 9. & Plinius lib. 7. Et ſacroſancta poteſtas Liuio lib. 19. Tribunicia appellata. Ita quoque iura ſacroſancta vocauit Ariſtophanes in Nebulis,& Cic. lib. off. 3. Vrbis muri & ipſi ſacroſancti dicti in l.fi. D. de rer. diuiſ. ita vt qui eos violaſſet morte mulctaretur in hunc ſenſum Cic. in Catil. illius poſſeſſiones ſacroſāctas vocauit, hoc eſt inuiolabiles, in hæc verba. In vaſtitate omnium tuas poſſeſſiones ſacroſanctas futuras putas? Et fœdus ſacroſanctum legimus apud Tacitum lib. 12. Annal. Ita Sacroſanctam Eccleſiam, quæ aſylum præbet, ſcribit Iuſtinianus. C. de Sacroſanct. Eccl. Et Cic. in orat. pro domo ſua, ſacroſanctam domum appellauit, in qua tutum refugiū eſſet omnibus, vt inde accipi non poſſent. Nihil verò ſacroſanctum eſſe poſſe, niſi quod per populum, plebem ve ſancitum eſſet, idem Cic. in orat. pro Cornel. docet. Itaque Coloniarum maritimarum ſacroſanctas dixit Liuius vacationes, hoc eſt quas, vti auctoritate Pop. Rom.& iuramento firmatas, nemini violare liceret, ob idque nec inuitæ dare milites cogi poſſent.

T. LIVIVS LIBRŌ XXVIII.

Secures, rutra, falces, alueolos, molas, quantum in quadraginta longas naues opus eſſet, tritici 120. millia modium in viaticum decurionibus, remigibusque collaturos.

HÆc omnia inquit Cœl. Rhodiginus lib. 7. c. 30. facilè ſe à difficultate extricans, ſunt claſſium inſtrumenta, at qualia ſint minimè explicat. Rutra ab eruendo, ſeu ruendo, deduci quidam volunt. Nonius à radendo deriuatum rutrum putat. Ego ſanè inſtrumentum fuiſſe cenſeo ferreum, ad eruendam terram, ſeu arenam, quum opus eſſet, quale nos batillum, ſeu palam vocamus, cuius non ſemel Varro de re ruſtica meminit. Feſtus ait. Rutrum tenentis iuuenis effigies in Capitolio Ephebi fuit, more Græcorum arenam eruentis, exercitationis gratia. Plinius lib. 36. c. 23. Experimentum marmorati eſt in ſubigendo, donec rutro non cohærent. Cato de re ruſtica. c. 11. ſcribit. Oportet habere villicum, pallas ſex, rutra quatuor, raſtros quadridētes duos. Varro apud Non. Cui Celer Antipatri filius caput rutro diſplanat. Rutri diminutiuum rutellū. Lucillus Frumentarius eſt, modium hic ſecum, atque rutellum vnum affert. Significans, vt ego interpretor, inſtrumentum, quo fruges in modium cōijciuntur, conſimile autem inſtrumentum fuiſſe batello, cuius Varro lib. 3. de re ruſt. c. 6. & 1. eiuſdem c. 50. meminit, coniectari licet. Sicuti & palæ, de qua Varro lib. 4. linguæ latinæ,& Cato c. 11. de re ruſt. at hæc profectò, vel ſynonyma fuere, vel certè forma, materia, vſuve parum diſtantia. Rutrum ſanè nauticum inſtrumentum, ſeu nauale fuiſſe ex Liuio non ambigendum. Quæ falces,& ſecures eſſent, nulla difficultas. Alueola, expono vaſa in vſum nauticum ad aquam aliaque huiuſmodi adſeruandam in nauibus adferendam, vel eijciendam: ita

lances,

lances,& paropſides, alueolos vocauit Iuuenalis Saty.1.

Cuius & alueolos, & lænam pignerat Atreus. Et Saty.5.

Illud enim veſtris datur alueolis &c.

Et tabula luſoria latrunculos recipiens alueolus nuncupata Cic. de finibus. Aut alueolum poſcere, aut quærere quempiam ludum. Plinius. M.Maſſala pridie Kal. Oct. diem natalis ſui egit, tranſtulit alueum cum teſſeris luſorijs, quo ſenſu alueolum pro tabula luſoria dixit Feſtus lib.1. Col.lib.8.c.5. Totum ouorum numerum in alueolum ligneum conferat. Varro inquit. Alueolus eſt cauata cortex, vel vimineum vaſculum, in quo quid propter concauitatem reponitur. Græcis κυψέλη. D. Hierony. ad Demetr. In alueolis fuſi vertantur, & cõcauata ligna, in quibus apes mellificant, aluei dicti ex Varrone,& Plinio lib. 11.& apud Gaium l.naturalem.§.examen.4.D.de acq.rer. domi. Etiam nauem alueus ſignificat. Propertius.

Portabat ſanctos alueus ille viros,

Niſi nauim pro alueo interpretemur ibidẽ, ita & Liuius lib. 21. Alueos informes raptim faciebant, ideſt nauiculas. Feſtus. Nauſtibulum alueum eſt, ad nauis ſimilitudinẽ factum. Et alueus locus, per quem aqua fluit iuriſtis. l.adeo. 3.§.quid ſi. D. acq.rer.domi. Virg.

Aſſuetæ ripis volucres, & fluminis alueo.

Ad cuius ſimilitudinẽ vas amplũ in balneis dictum. Cic. in orat. pro Cœlio. Ex quibus requirã, quo modo lauerint, alueus ne illi, an equus Troianus fuerit. Apud Catonem c. 43. vitibus infodiendis alueatos ſulcos eſſe oportere legimus, hoc eſt excauatos. Ex quibus omnibus ſatis patere arbitror alueolos, vaſa fuiſſe excauata, in eum, quem diximus vſum. Molæ quę fuerint à Liuio commemoratæ, haud facile eſt affirmare, namque non molendinariæ, nam in nauibus non erant piſtrina, itaque conijcio fuiſſe nauales machinas, ſeu claſſicas ad ſaxa magna, cuiuſmodi molaria, iacienda in hoſtiles naues, ad eas mergendas, vel diſrumpendas,& opprimendas. Ita Statius lib. Theb.3.

Veſtræque ſudes fractique molares.

Ouidius lib. Metamorph.3.

Aut comes (inquit) *ero dixit, dextraque molarem*
Suſtulit.

Liuius lib. 31. Baliſtis, Catapultisque, & alio omni genere tormentorum tela ingerentia, & pondere ingenti ſaxa iaciebant. Illud ſanè manifeſtum eſt. Hæc omnia ad naues pertinentia fuiſſe inſtrumenta.

T. LIVIVS LIBRO XXIX.

Tribunos militum in vincula coniectos, dein verberatos, ſeruilibusque omnibus ſupplicijs cruciatos occidit.

QVÆ ſeruilia ſupplicia à Liuio appellentur indagandum. Fuſtibus cædi liberorum pæna erat, vt notat Marcellus lib.10. D. de pęn. inquiens. Ex quibus

quibus cauſis liber fuſtibus verberatur,ex ijs ſeruus flagellis cæditur. Sic Calliſtratus l.28.§.1.D.eo.inquit. Non omnes fuſtibus cędi ſolent, ſed ij dumtaxat, qui liberi ſunt. Quomodo autem milites fuſte aliquando vſque ad mortem cæderentur videre licet apud Polybium in lib.6.Epit.& tunc grauius eſt fuſtigatio ſupplicium,quam flagellatio,in reliquis verò non ita. Nam flagella nudatis corporibus cuti admouebantur, Fuſtes autem veſtitis inferebantur, & in flagellatione ſanguis eliciebantur, in fuſtigatione verò nequaquam. §. ſi quis aliquẽ, de pæ.tenen. lib. 2. Feud. tit. 27. Sic maiorem pęnam arbitratus eſt Accurſius flagellorum,quam Fuſtium, in l. veluti de pęn. P. quod etiam ſtatuit Paulus l. Pedius.l.4.de incend. ruri. & naufrag. lib.47.P.tit.9. Ob id Horatius lib. Saty. 1.Saty.3.horribile flagellum vocauit inquiens.

Nec ſcutica lignum, horribile ſectere flagellum.

Et Virgilius ſanguineum dixit lib. 8. Æneid.

Quam cum ſanguineo ſequitur Bellona flagello.

Et Iuuenalis Saty. 6.

Hic frangit ferulas, rubet ille flagellis.

Et in ſacra ſcriptura. Eccleſ. c.28.Flagelli plaga liuorem facit. Seruile itaque ſupplicium fuit flagellatio,quod etiam ex ſacris paginis cõuincitur. Nam Act. apoſt.c.22.legimus de D.Paulo. Sic.n.quũ tribunus iuſſiſſet ipsũ flagellis cędi, eum affatus eſt.Sic hominem Romanum,& indemnatum licet vobis flagellare? quo audito ſolutus à vinculis eſt,quod etiam innuere videtur Cic.in orat. pro Rabirio ſcribens. Portia lex virgas ab omnium ciuium Rom. corpore amouit, hic miſericors flagella retulit, quaſi dicat, virgę,quibus liberi homines Rom. cædi ſolebãt à lege Portia inhibitæ ſunt, at hic, dum miſericordiam profitetur, flagella,hoc eſt ſeruile ſupplicium retulit.Multis autem modis ſerui flagellabantur, erant enim flagella Maſtiges dicta ex reſtibus compacta, quibus aurigæ vtebantur in incitandis, & impellendis equis ad curſum. Martialis lib.14.

Proficies nihil, hoc cædas licet vſque flagello,

Parabantur quoque flagella ex loris, ſeu corrigijs coriaceis, quibus malè affici ſeruile erat; quod teſtatus eſt Terentius in Adelph. inquiens. Nam ſi moleſtus pergis eſſe, iam intro arripiere, atque ibi vſque ad necem operiere loris. S. Loris liber? Vlpian. libro. D. 29. ſcribit impuberem ſeruum habena cædi, vel ferula. Hoc genus flagelli innuere voluiſſe Caliſtratum iuriſconſultum in l. veluti 7. de pœn. vocans vincula exiſtimant non contemnendi nominis doctores, dum inquit, vinculorum verbarationem pœnam eſſe; non enim probant Accurſij eo in loco explicationem dicentis. Vinculorum pœnam eſſe verberari fuſtibus. Plagæ, quæ infligebantur huiuſmodi vinculis, ſeu funiculis, acerbiores erant, quam quæ ſimplicibus coris fiebant, nam habebant etiam in extremitatibus eorum glandes ferreos, & globos plumbeos, vel etiam hamos,vt magis percuſſa caro laceraretur. Hinc flagella huiuſmodi ſcorpiones appellabantur,quod ſicuti ſcorpiones caudarum aculeo maximè lædunt, ita apicibus, & extremitatibus flagellorum additis appendicibus cutis verberatorum miſerè laniaretur,horum autem inuentum Cretarum fuiſſe ex Plinio lib.7.c.56.ſcripſit vir doctiſſimus,& iuriſconſultus celeberrimus, cu-

ius

ius nomen lubens omitto reuerentiæ gratia, illius enim ſcriptis me multum debere fateor, ſed tormenti vox eum fefellit. Eo enim in loco deſcribens Plinius rerum diuerſarum inuentores ait. Et in tormentis ſcorpionem Cretas, Catapultas Syrus, Phœnices Baliſtam, & fundam; vbi de bellicis inſtrumentis tormenta appellata verba facere Plinium luce meridiana clarius dignoſcitur. Ex dictis patet cur Grçca voce ſerui criminoſi μαστίγιας, & στιγματίας ſint appellati, a verberibus, ſcilicet & flagellis, quæ nomina cõtumelioſa ſunt. Legimus apud Xiphilinum Dionis Epitomiſtam in Aug hæc. Stigmatias, quidam non modo prodidit dominum a quo notis fuerat compunctos, ſed etiam ad eum ſeruandum promptiſſimus fuit. ſic & ſeruus huiuſmodi latinis verbero eadem de cauſa dictus. Et Cic. 2. Off. dixit; Barbarus ſtigmatias. Ita & qui mancipia cædunt, ſtigmatiæ, & ſtigones dicti, ſicuti qui cæduntur maſtigiæ, & flagella ipſa maſtiges, vt rectè adnotauit Cœl. Rhodig. lib. 25. c. 24. Impijſſimi Iudçi, vt IESVM CHRISTVM SALVATOREM noſtrũ regemque cœli, & terræ ignominia afficerent, inter cæ era tormenta, flagellis quoque eum cçderunt, ſimili cruciatu inſontem afficientes.

T. LIVIVS LIBRO XXIX.

Ludi Taurilia per biduum facti religionis cauſa.

LVDOS Taurios Feſtus Pompeius tradit lib. 18. olim inſtitutos, & Dijs inferis conſecratos, quod regnante Tarquinio ſuperbo magna in mulieres grauidas incidiſſet peſtilentia, ob diuturnam taurinæ carnis eſitationem. An verò taurilia, & taurij ludi idem eſſent, non ſat ſcio, quamuis minime diuerſa fuiſſe exiſtimem, aliam tamen appellationis cauſam aſſignari poſſe non abnuerim, quam Feſtus ſcriptam reliquit. Denominationem autem puto deſumptam à Tauris, quibus in huiuſmodi ludi genere vterentur. Sicuti Taurinam Romç portam Eſquilinam etiam dictam legemus, à bouis capite, quod ſupra erat inſculptum; & tauro bobium ſacrificium taurorum, & ſuotaurilia ſacrificium ex oue, ſue & tauro paratum. Quod autem in ludis Romani Taurorum pugnam frequenter ſpectandam præberent, veluti, & hodiernis temporibus fieri videmus in alma Vrbe, Venetijs, Florentiæ, & alibi, deprehendimus ex Plutarcho in lib. de Alexandri fortuna, & Seneca lib. de Ira 30. vbi pugnantes tauros in Ludis Phœniceo colore, & rubicundo irritari, efferarique ſcribunt. Et Plinius lib. 8. c. 450. de Tauris verba faciens ait. Theſſalorum gentis inuentum eſt, equo iuxta quadrupedante, cornu intorta ceruice taurum necare; primus id ſpectaculum dedit Romæ Cæſar dictator. Varro lib. 1. aut aliorum computatione quarto. In taurijs ludis inquit conſuetum metas circum currere, quod nec à tauris alienum, ſcribente Plinio eodem in loco hæc de tauris verba, Bigarumque etiam curſu citato velut aurigas inſiſtere. Quod autem dicit Liuius hos ludos religionis cauſa factos explicandum Dijs præſertim inferis dicatos ex Feſto ſuperius adnotaui, præterea ſcribit Athænçus tauro Bacchum aſſimilari. Lycophron Iouem taurum vocauit. In Periegeſi

Dionyſius, Afer Dianam tauropolon dixit, & ταυρία Græcis Latinis Diana taurica vocata. Et Diodorus ſcribit, Martis, & Dianæ ſacrificia tauropolia nuncupata, vnde iure Plinius loco iam citato ſcripſit de tauris. Hinc victimæ optimę, & lautiſſima Deorum placatio. Ταύρειος quoque Græcis Neptunus dictus, & ταύρεια, Neptuni feſtum. In ludis itaque religionis cauſa factis, ideſt in Deorum honorem taurijs, vel taurilijs appellatis tauris vſos fuiſſe Romanos, ob idq; ita appellaſſe, non ſolum ex dictis patere puto, ſed & antiquorum numiſmatum fide comprobare poſſumus. Sebaſtianus Erizus Cæſaris Auguſti argenteũ nũmum, in cuius aduerſa parte inſculpta eſt pugnacis tauri effigies, enarrans, inquit, eum cuſum ob memoriam ludorum taurio rum ab Auguſto celeberrimè factos. Ego argenteos nummos antiquos binos vidi ſimiles vndequaque. In parte vna impreſſum erat caput Mineruæ Galeatæ, & galeę cono criſtam adiectam, vel plumeam, vel ex cauda equina, vel ex alia re conſimili, quales ſępe deſcribuntur ab Homero in Iliade: in altera taurus integer impreſſus eo ſtatu, & ſitu, vt videatur colluctari, atque aliquem cornu petere velle. habet enim caput obliquè demiſſum, & cornua ad feriendũ accommodata, & compoſita; pedes autem inflexos, & incuruatos, quaſi eis terram fodere, & puluerem ſpargere conetur, iuxta illud Virgilianum lib. 9. Aeneid.

Iam cornu petat, & pedibus qui ſpargat arenam.

In ora infima inſcriptum eſt ΘΟΥΡΙΩΝ. Hos nummos eadem de cauſa cuſos affirmare poſſumus, nam Græci dicunt θορεῖν, quod Latini impetum facere, ſeu impetu inſilire, & θούριος, dictus eſt Mars, quod eſt bellicoſus ſeu pugnax, θουραῖος, potens audax, θοῦρος, impetuoſus. Quamuis, & aliter tum Auguſti prius numiſma, & poſteriores hi nummi dici poſſint cuſi à Thurijs populis Italiæ, in Sicilia, quorum meminere Aemilius Probus, & Plutarchus in Alcibiade, Thucydides, lib. 5 & Diodorus Siculus lib. 13. & Stephanus de vrbibus in hæc verba, Θούριοι πόλις Ιταλίας, η πρότερον Σύβαρις, ideſt, Thurij vrbs Italiæ, quæ prius Sybaris dicebatur.

T. LIVIVS LIBRO XXX.

Naues longas, elephantos, perfugas, fugitiuos, captiuorum quatuor millia tradiderunt.

PERFVGAM & fugitiuum appellari apud Iuriſconſultos quandoque obſeruamus, quod fecit Saturninus in l. aut facta. 16. D. de pœn. reuera tamen inter ſe deſtingui perfugam à fugitiuo, præcipue, ex hoc loco clariſſimè patet. Perfugam autem dici ad hoſtes cõfugientem omnibus receptũ eſt. Cic. in Ant. Cur de perfugis noſtris copias comparat contra nos? & in Off. Perfuga à Pyrrho venit in caſtra Fabritij. ſed fugitiui ſignificatio non vna. Sicuti enim fuga quãdoque pro exilio à iuriſperitis accipitur, vti in l. 4. §. ad tem pus

pus de re milit.l.5.D.de interd.& releg.ita & fugitiuum, qui à fuga deriuatur pro exule accipi poſſe exiſtimandum, vel etiam pro alicuius criminis reo; Nã aliquando fugitiui,ſeu fugientes in iure ad Græcorũ exemplũ,qui eos φεύγοντας vocant, dicuntur rei.l.properandũ.C.de iud.l.fi. C. de bon.mat. Eandem ſignificationem vocis fugitiui obſeruamus in ſacra ſcriptura,vti Nu. 35. capit. Sex erant oppida in fugitiuorũ auxilia ſeparata, vt fugiant ad ea, qui fuderint ſanguinem. Ita & Sapientiæ, c.vlt.Hos tãquam fugitiuos perſequebantur &c. Ex quibus quis fortè ſuſpicari poſſet per fugitiuos hoc in loco à Liuio ſignificari poſſit exules,& criminoſos Romanos, qui ad Carthaginenſes confugerãt. At certè res aliter ſe habet. Nam per fugitiuos intelligendum ſeruos, qui à patronis Romanis confugerant ad Carthaginenſes, non dubitandum;appellatione enim fugitiui ſeruos venire, qui frugam fecerũt,paſſim apud iuriſtas, & alios Latinos ſcriptores obſeruamus. Cic.in Anton.Dolobella habet legionẽ, habet fugitiuos.& in Verr. Neque tam fugitiui illi à dominis quam tu à iure & legibus.& item,Athenio princeps fugitiuorum. & in Epiſto. Dicitur mihi ſeruus tuus fugitiuus Vandaci eſſe.Fugitiuus,inquit Ofilius,eſt qui extra domini domum fugæ cauſa, quo ſe à domino cælaret,manſit. Et Caſſius ſcribit. Fugitiuum eſſe qui certo propoſito dominum relinquat. Hinc fugam vendere dicebantur,qui ſeruos fugitiuos vẽdebant,quod S.C. vetitũ erat,ne ſerui ad fugam inuitarentur.l. 2. D.ad leg.Fal.l.6.C.eod.l.35.§. ſi quis amico.D.de contrah.empt.Et fugitiuarij appellati, qui ſeruos fugitiuos mercede reducebant. l.18.D.de præſcript. verb. Vel qui dominis indicabant vbi ſerui fugitiui cælarẽtur,l.13. D.eod.& apud Florum fugitiuarij appellati,qui ſeruos fugitiuos perſequebantur. Sic Varro lib.3. de re ruſt.c.14. ſcripſit.Fugitiuarius dicitur, qui fugitiuum conquirit,& ſectatur.Fugitiuos ſeruos bellum in Sicilia agitãtes vicit C. Marius. Et M. Craſſus de fugitiuis ſeruis & Spartaco eorum Duce laurea coronatus inceſſit ex Plinio lib. 15 c. 29.Ex his ſatis patere puto fugitiuos Liuium dicere,ſeruos illos,qui a patronis fugam fecerant ad Carthaginenſes,tanquam in loco tuto ſe recipientes.Sciendum autem quod inter perfugas minus peccant emanſores dicti, ſcilicet qui diu vagati extra caſtra tandem reuertuntur. l. deſertorem.§.2. D.de re mil.qui & remanſores nonnunquam dicti l.5.§.à Barbaris.D.eo.Inter fugitiuos verò qui minus deliquerant dicti Errones,ſerui inquam vagabundi, ſic enim interpretatur Vlpianus. titu.de ſeruo fugitiuo. Ita Arrianus de re mil. l.qui cum, inquit. Erronis crimen in ſeruo leuius eſſe quam fugitiui; Inde Labeo puſillum fugitiuum erronem appellat. At nec ignorãdum,nonnunquam huiuſmodi ſeruum emanſorem dictum,vti, l.aut facta,D. de pęnis. Tempus diſcernit emanſorem à fugitiuo,vti effractorem, vel furem diurnum à nocturno. De hac eadem materia plura Azo in ſum.C.de ſer.fug.quæ obiter ſint dicta.

T. LIVIVS LIBRO XXXIII.

Ex argento multaticio tria ſigna ænea Cereri liberoque & liberæ poſuerunt.

PER Liberum patrem quidam hoc loco intelligẽdum credidere ſolẽ Virg. authoritate moti lib. Georg. 1.

Vos ò Clariſſima mundi
Lumina labentem cælo qui ducitis annum,
Liber & alma Ceres.

Quod pariter confirmari poteſt ex Macrobio lib. Saturnal. 1. c. 18. & 21. ſcribente liberum patrem eſſe ſolem, eundemque Adonem, nihilominus liberum ego communiſſima appellatione intelligendum non dubito Bacchum hoc in loco, quod aliorum numinum connexa nomina palàm faciũt. Siquidem Cic. tradit lib. 2. de Nat. Deorum, liberum Cereris fuiſſe filium, & fratrem liberę. ſic idem Liuius in calce lib. 41. ſcribit, ſupplicationem fuiſſe ad Cereris, liberi liberęque ędes; Has. A. Poſtumium dictatorem vouiſſe teſtatum reliquit Halycarnaſſeus lib. 6 quod pariter cõfirmat Cornel. Tacitus. lib. Annal. 2. vbi quoquoq; addit, Aedem iuxta Circum Maximũvetuſtate abolitã libero liberęque & Cereri dedicaſſe Tiberium Imperatorẽ. Auguſtinus liberam etiam Venerem dictam ſcripſit. Quamobrem ſi & Cererem interpretemur Lunam, ſicuti liberum Solem ex Virgilij autho. & liberam Venerem, non erit inconueniens, præſertim quum Apollinem & Liberum eadem ſacra habuiſſe apud Thraces, Lacedęmonios, & Bœotios, eiſdemque honoribus coli mos fuerit, id ſcribente Macrobio loco iam allegato.

T. LIVIVS LIBRO XXXIIII.

Argenti infecti tulit in ærarium quattuordecim millia pondo ſeptingenta triginta duo, & ſignati bigatorum xvij. millia xxiij. & Oſcenſis Argenti cxx. millia ccccxxxviij.

HELVIVM Ouantem in vrbem ingreſſum Argenti Oſcenſis. 120. millia 438 in ęrarium tuliſſe ſcribit Liuius, & paulò poſt M. Porcium Catonem ex Hiſpania triumphantem eiuſdem argenti Oſcenſis 540. Et deinceps. Q. Minucium Argenti Oſcenſis 278. millia. Et lib. 40. Quod Q. Fuluius Flaccus ex Hiſpania triumphans ſignati Oſcenſis nummum centum ſeptuaginta tria millia ducentos. Quale autem eſſet argentum Oſcenſe neminem explicantem hactenus me legiſſe ſcio; qua de re operępretium facturum exiſtimo, ſi quid in re hac ſentiam, literis mandabo. Oſcos populos Latij in Campania fuiſſe tradit Strabo, vbi de Latio nouo verba facit. Annius ex Manethone lib. 16. Commentariorum ſcribit. Oſcum apud Turrhenos regnaſſe, cuius inſigne

gne fuit ſerpens, quem Oſcum appellauere Hetruſci, a quo Rege Oſci populi dicti. Plinius lib. 3. c. 5. Oſcos populos in latio veteri conſtituit. Liuius libro 10. Oſcæ linguæ meminit, inquiens. Gnaroſque Oſcę linguę exploratũ quid agatur mittit. Oſcę fabellę, ſeu ludi idem autor verba facit in principio lib 7. Quod genus ludorum ab Oſcis acceptum tenuit iuuentus, nec ab hiſtrionibus pollui paſſa eſt. De eiſdem Cic. in Epiſt. lib. 7. Mario ſcribens ait. Non enim te puto Græcos aut Oſcos ludos deſideraſſe, præſertim quum Oſcos ludos, vel in Senatu noſtro ſpectare poſſis. Prop. lib. Eleg. 4. Eleg. 2. meminit Oſcę terrę. Et Horat. 1. Ser. Sat. 5. Meſſe clarũ genus Oſci. Ab huiuſcemodi populis argentum Oſcenſe dictum denominationem ſumpſiſſe quis arbitrari poſſit. Verum id probari non debet, quum populi iſti parum potentes, & ſatis arctæ ditionis ex biſtorica lectione obſeruemus, quinimo & a proprijs ſedibus dimotos narret Strabo, & ad internecionem deletis ipſis, immiſſam Latinam gentem, vnde Latium nouum, ea regio appellata; quod etiam comprobare poſſumus, quum neque bello Punico primo, neque Gallico Ciſalpino, neque Punico ſecundo vlla fiat Oſcenſium, ſeu Oſcorum mentio apud ſcriptores, inter Latij populos, qui auxilia Romanis miſerunt, ſicuti aliorum ferè omniũ populorum, quibus Latium tunc temporis incolebatur, & quorum Polybius, & Liuius nomina memoriæ tradiderunt; nempe Marſos, ſamnites, Campanos, Pelignos, Sabinos, Vmbros, Picenſes, Etruſcos, commemorantes. Non itaque à populis hiſce Oſcis, Oſcenſe argentum dictũ affirmandum; Quamobrem cogitabam fortè Oſcenſes nũmos ab auibus, quæ Oſcinæ appellabantur dictos, quod ſcilicet Oſcinæ auis imago in illis eſſet inſculpta. Quam autem eſſent huiuſmodi aues docet Seruius in lib. 1. Æneid. ibi.

Aſpice bis ſenos lætantes agmine Cycnos.

In augurijs (inquit) non ſolum aues conſiderantur, ſed volatus in præpetibus, & cantus in Oſcinibus, & lib. 3. Æneid. in eum locum.

Et volucrum linguas & præpetis omina pennæ.

Aues, ait, Oſcinæ ſunt, aut præpetes, Oſcinæ ab os & cano dictæ, ore futura prędicunt, præpetes verò à volatu, & rurſus. 4. Æneid. ad illud.

Solaque culminibus ferali carmine bubo.

Omnes aues (inquit) Oſcines bonæ, præpetes malæ. De his Cic. lib. 1. & 2. de natura Deorum, & lib. 6. Epiſt. Ep. 6. ad Cęcinnam, & Plinius lib. 10. c. 19. Et Am, Marcel. lib. 22. & lib. 28. Coruum autem in nũmis argenteis Oſcenſibus dictis ſignatum fuiſſe conijcere licet, quum Liuius lib. 10. de aue Oſcea, ſeu Oſcina dicta ita ſcribat. Ante conſulem hæc dicentem, coruus voce clara Occinuit. Et Horatius lib. 3. Carm. Ode 2.

Oſcinem coruum prece ſuſcitabo
Solis ab ortu.

At quum inter argenteos nũmos, antiquos, quos penè infinitos vidi, coruum ſignatum non obſeruauęrim, quumque videam Liuium non modo ſignati Oſcenſis verba facere, ſed & ſimpliciter de Oſcenſi argento loqui, aliam interpretationem hac ommiſſa indagandam iudico. Veramque ſubſequentem eſſe non dubito. Oſcenſes, ſcilicet nummos vocatos, ſeu argentum Oſcenſe ab

Oſca Hiſpaniæ vrbe, cuius Ptolemæus lib. 2. Geog. c. 6. & Plinius lib. 3. c. 1. & 3. hodie vocant Hiſca, Hueſca, & Guiſca; Oſcenſes verò inter Hiſpaniæ non ignobiles fuiſſe modo, ſed inter Principes cõnumeratos docet Cæſar libro primo de bello ciuili in hæc verba. Interim Oſcenſes, & Calagurritani, qui erant cum Oſcenſibus contributi, mittunt ad eum legatos, ſeſeque imperata facturos pollicentur. his Tarraconenſes, & Lacetani, & Auretani; & paulò poſt diebus Lurgauenenſes, qui flumen Iberum attigunt, inſequuntur. In Oſcenſium autem ditione argenti fodinas celebres fuiſſe conijciendum. Nam Hiſpaniam argenti ſodinis abundare docet Liuius per initia lib. lib. 27. ſcribens Hiſpanæ gentis ager frugifer, argentum etiam incolæ fodiunt. Polybius quoque argentifodinas, quæ ſunt in Hiſpania connumerans citra Carthaginem nouã ait. Quatuor decurias hominum operantium, qui tunc in dies ſingulos vicena quina drachmarum millia Pop. Rom. referrent. Plinius lib. 33. c. 6. de argẽto ſcribit. Reperitur in omnibus penè prouincijs, ſed in Hiſpania pulcherrimũ, id quoque in ſterili ſolo, atque etiam in montibus, & vbicunque vna inuenta vena eſt, non procul inuenitur alia. Et paulò poſt. Mirum adhuc per Hiſpanias ab Annibale olim inchoatos puteos durare, ſua ab inuẽtoribus nomina habentes. Ex quis Bebelo hodie appellatur, qui 300. pondo Annibale ſubminiſtrauit in dies. Apud Tacitum Annal. 6. legimus. Sextum Marium Hiſpaniarum ditiſſimum delatum inceſtaſſe filiam ſaxo Tarpeio deiectum, ac ne dubiũ haberetur magnitudinem pecuniæ malo vertiſſe, aurarias eius, quamquam publicantur, ſibimet Tiberium ſepoſuiſſe, quo in loco per aurarias, non modò auri, ſed & argenti fodinas intelligendum, nam a nobiliori appellationem deſumpſit Tacitus. Poſidonius Hiſpaniæ ſubterranea, non infernum, ſed Pluton, ideſt opulentiæ, & diuitiarum Deum vocauit, tanta eſt in eo terrarum tractu metallorum fœcunditas. Et in ſacra ſcriptura Machab. capit. 8. legimus, quod Romani multa fecerũt in regione Hiſpanię, & quod in poteſtatem redegerunt metalla argenti, & auri, quæ illic ſunt. Liuius ipſe lib. 34. de Catone conſule in Hiſpania bellum gerente tradit. Pacata prouincia, vectigalia magna inſtituit, ex ferrareis, argentariiſque, quibus tum inſtitutis locupletior in dies prouincia fuit. His ita ſe habentibus inducimus argentum Oſcenſe dictum à Liuio, quod in Oſca Hiſpaniarum vrbe colligebatur, & coquebatur, ex Hiſpanicis argentifodinis, ibique etiam cudebatur, quodque pulcherrimum fuiſſe & optimum conijciendum, tum ex Plinio loco ſupra allegato, tum ex eo, quod a Liuio illius mentio fuit in omnibus prædictis triumphis, in quibus latus eſt à triumphantibus, ex Hiſpania, ſicuti & de Illyrico argento meminit idem Liuius lib. 45. in triumpho L. Ancij. Glareanus in annot. ad hunc locum ſcribit. Oſca vrbs eſt Ilbergetum apud Ptolomæum in Hiſpania, vbi videntur fuiſſe argentifodinæ, cęterum id argentum melius ne fuerit, an peius alio argento clarius mihi non conſtat.

T. LI-

T. LIVIVS LIBRO XXXIIII.

Si quis extra ordinem auidius procurrit, & ipſe inter equitans ſparo percutit, & tribunos centurioneſque caſtigari iubet.

HASTILIS genus fuiſſe ſparum, quo ruſtici armarentur colligimus ex Virgilio ſcribente 11. Æneid.

Agreſtiſque manus armat ſparus;

Vbi Seruius inquit, Sparus eſt ruſticum telum in modum pedis recuruum; cuius tamen ſententiam minus veram oſtendant, quæ de Epaminunda ſcribuntur, quem ſparo eminus transfixum ſcribit Aemilius Probus, ſiue is ſit Cornelius Nepos in illius vita. Hæc etiam addens: At Epaminundas quum animaduerteret, mortiferum ſi vulnus accepiſſe, ſimulq; ſi ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim amiſſurum, eo vſque retinuit, quoad renunciatum eſt viciſſe Bœotios; Id poſtquam audiuit, ſatis (inquit) vixi. inuictus enim morior, tum ferro extracto, confeſtim exanimatus eſt. Ita & Diodorus illum niſi ſpiculo extracto, quo transfixus fuerat, animam efflaſſe ſcribit, quòd & Pauſanias in Arcadicis, & Cic. in Epiſt. Fami. illa elaboratiſſima ad L. Lucium Q. Filium, & 2. de finibus. Aelianus lib. 12. Var. hiſt. & Valerius Maximus, lib. 3. c. 2. clarè teſtatum reliquere. ſi ita que ſparo eminus transfixus Epaminundas, non vtique ſparus telum in modũ pedis recuruum. Illud ſanè ab omnibus receptum lego, Sparum ſeu ſparus (nam vtrumque obſeruamus) armorum ſpeciem vilem & ignobilem fuiſſe; quod ex iam dictis percipi poteſt, nec non ex mox dicendis. Feſtus tradit ſpara fuiſſe minimi generis iacula; & Lucilius ait,

Tum ſpara, tum rumices, portantur tragula porrò.

Saluſtius in Catil. non longè ab extrema parte. Sed ex omni copia circiter quarta pars militaribus armis inſtructa, cępit, vt quoſque caſus armauerat ſparis, aut lanceis, alij peracutas ſudes portabant. Mirum itaque videtur Catonẽ Conſulem & inſignis exercitus Imperatorem in pugna armatum ſparo ignobili iaculo extitiſſe. Dicendum arbitror Catonem ſeueriſſimum Ducem, ac faſtus contemptorem, quod eiuſdem mores ſemper demonſtrauerũt, in ambitionis contemptum ſparum vile armorum genus geſtare voluiſſe, vt ſuis militibus oſtenderet, in animi virtute, & corporis robore, nam armorum ſpecie, victorię ſpem conſtituendam eſſe.

T. LIVIVS LIBRO XXXIIII.

Vt emiſſis ſoliferreis, falaricisque gladios ſtrinxerunt, tum velut redintegrata eſt pugna.

SOLIFERREVM genus teli fuit, totum ferreum & ſolidum, hoc eſt ſine haſtili vlla, & quaſi totum ferreum dixeris, nam ſolum totum, & ſo-

lidum ſignificare palam eſt. Falarica autem erat vt idem met Liuius interpretatur lib. 21. miſſile telum, haſtili oblongo, & cætera tereti, præterquam ad extremum, vnde ferrum extabat; id ſicut in Pilo, quadratum, ſtupa circunligabant, linebantque pice, ferrum autem tres in longum habebat pedes; vt cum armis corpus transfigere poſſet; ſed id maximè ſi hæſiſſet in ſcuto, nec penetraſſet in corpus pauorem faciebat, quod quum medium accenſum mitteretur, conceptumque ipſo motu multò maiorem ignem ferret, arma omittere cogebat, nudumque militem ad inſequentes ictus præbebat. De huiuſmodi telo Virg. lib. 9. Æneid. de Turno falaricam iaculante ait.

Sed magnum ſtridens contra falarica venit.
Fulminis acta modo, quam nec duo taurea terga,
Nec duplici ſquamma lorica fidelis & auro:
Suſtinuit, collapſa ruunt immania membra.
Dat tellus gemitum, & clypeum ſuper intonat ingens.

De Falarica autem plena ibidem Seruius; & Vegetius lib. 2. de re militari. A Falarica forte genus illud haſtilis, quod nobiles noſtrates ab equorum ephippijs inter equitandum pendentes geſtare apertum ſolent, & vulgo Falarina vocantur, dictum eſt.

T. LIVIVS LIBRO XXXVI.

Polixenidas enim vt virtute militum haud dubiè ſuperari ſe vidit, ſublatis dolonibus effusè fugere intendit.

VARRO dolonem exponit ingens contus cum ferro breuiſſimo. Beroaldus in Com. ad Suetonium in Claudio c. 13. dolones inquit Autore Donato ſunt tela, quædam bellica à lædendo dicta, nam Græcis δόλος læſio dicitur. Seruius enarrans illud ex 7. Aeneid.

Pila manu, ſæuoſque ferunt in bella dolones,

ait dolonem flagellum eſſe, inter cuius virgam lateat pugio; dolones autem à fallendo dici, quod decipiant ferro, quum ſpeciem primum referant ligni. hac dictione vſus eſt Alphenus Iuriſconſultus Dod. ad legem Aquiliam, cuius hæc ſunt verba. Tabernarius eum conſequutus lucernam repoſcebat, & fugiẽtem retinebat, ille flagello, quod in manu habebat, in quo dolon intrat, verberare tabernarium cœpit. Accurſius legit dolor, ſed peritiores dolon legendum ſtatuunt, inter quos Budæus in Annot. ad eum locum. Suetonius loco citato ſcribit. Reperti, & equeſtris ordinis duo in publico cum dolone, ac venatorio cultro. Heſychius δόλωνες ait ξιφίδια ἐν ξύλοις ἀποκείμενα, ideſt dolones ſunt gladioli, ſeu pugiones in ligno reconditi vel repoſiti. In hac ſignificatione hoc in loco à Liuio dolones minimè accipi poſſe, adeò manifeſtum eſt, vt nulla indigeat probatione, idque verborum ſeries clariſſimè demonſtrat, quod & Beroaldus confirmat inquiens, apud Liuium dolones accipi, pro armamentis naualibus, at genus deſcribit, ſed non ſpeciem, aut ſpecificam differentiam,

ferentiam, ſicuti ſi quis hominem diceret eſſe animal. Cogitabam ego dolones dictas à Liuio antennas illas, quibus minora vela breuioribus funiculis alligantur, trochleiſque in altum eriguntur, vel deprimuntur, & inferius relaxantur, appellatas verò dolones a verbo dolo, quod eſt dolabro cædere, & læuigare, nam antennæ huiuſmodi, in rotundum dolantur, craſſiores circa medium, & ad extremitates tenuiores, de quibus Virg. 3. Aeneid.

Cornua velatarum obuertimus antennarum.

nec obſtat quod Ouidius Epiſt. 5. ſcripſerit.

Rigido pendentia lintea malo.

nam intelligendum eſt, medijs antennis, quibus vela alligantur. Alias autem eſſe antennas a nauis malo palam eſt, vnde Lucanus lib. 2.

Antennas, proram, malos, tonſaſque natantes.

Quod ſi hæc interpretatio non arriſerit, aliam ſubijcimus ex Suida deſumptam, qui δολόνες interpretatur minuſcula nauium vela, vulgò Trinchetto dicunt, ſicut maius velum ἀκάτιον vocant, tertium verò quod retrorſum pāditur in puppi ἐπίδρομον, noſtrates mezana nuncupant, δόλωνας autem appellatas puto à verbo δολόω, quod eſt decipio; namque quam Liuius Dux Romanę claſſis vela contraxiſſet, maloſque inclinaſſet, armamenta compoſuiſſet, oppetiens hoſtilem claſſem ad pugnam tamen vt æquaret læuum cornu, dolonibus erectis altum petere intendit; fefellitque hoſtes, qui nihil tale facturum eum exiſtimauerant, ſed ſolum in pugna paratum ſtaturum crediderant, ita & Polyxenidas quum virtute hoſtium ſuperare ſe vidiſſet, ſublatis dolonibus effuſè fugere intendit, ſicq; hoſtiles conatus fruſtratus eſt, quia itaque maiora vela, quibus præcipuè præter remos naues agantur, ex vtraq; parte contracta erant, vt naues ſtabiles in pugna eſſent, Romanus vt æquaret cornu læuum dolonibus erectis in altum tendens, decepit hoſtem, hoc eſt minoribus velis, ita hoſtis ſublatis eiſdem fugam arripuit, fuga fallens hoſtes, à qua fallacia minora vela in hunc vſum parata dolones dicta veriſimile eſt.

T. LIVIVS LIBRO XXXVII.

Regia claſſis ſeptem & triginta maioris formæ nauium erat, in quibus tres heptetes, & quatuor hexeres habebat, & præter has decem triremes erant.

QVÆ ἐρετία Græcis, Latinis remigatio eſt, ideo procul dubio hepteris nauis fuit ſeptem remorum ordinibus acta, ſicuti hexeres, quæ ſex remorum acta ordinibus impellebatur, nam ἕξ ſex, ἑπτά ſeptem ſignificat; ita & biremes, triremes, quadriremes, quinqueremes eodem modo dictæ, quod paſſim apud ſcriptores legimus. Plinius lib. 7. c. 56. prænarratas non ſolum commemorat, cum ſuis inſtitutoribus, ſed addit etiam decem remen 12. ordinum, quindecim, triginta, quadraginta, & vſque ad quinquaginta. Liuius lib. 45. ſcribit. Paulus ipſe poſt dies paucos regia naui ingentis

magnitudinis, quam 21. verſus remorum agebāt ornata Macedonicis ſpolijs, non inſignium tantum armorum, ſed & regiorum textilium aduerſo Tyberi ad vrbem eſt ſubuectus, qua in re ſemper dubitaui, quales eſſent huiuſmodi remorum ordines adeo multiplices, nam ſi hinc inde recta linea, vti noſtris tēporibus fieri conſpicimus, diſponebantur, profecto, quæ tres, quatuor, quinq; remorum ordines ve habebant, magna nauigia dici non poterant, & vix ad pugnam capeſcendam apta fuiſſent, vtpotè quæ octo, vel decem remis ad ſummū agerentur, quattuor ſcilicet vel quinque vtrinque ſitis. Si verò remorum ordines plures in medio ſuperiori, & infimo nauigij corpore poſitos fuiſſe dixerimus, non vtique commode, & eodem tempore ad nauim impellendam agi potuiſſent, quin inuicem implicarentur, præſertim multiplicatis ordinibus ſecundum Plinij dicta. Quamobrem in eam veniebam ſententiam, non à numero remorum, ordines plures, pauciores ve dictos, ſed potius à numero remigantium, ſingulis remis appoſitis; ita vt triremes eſſent, quarum remos ſingulos tres homines, quinqueremis, cuius quinque impellerent. Quod ſi quis obiecerit, ergo in qninquaginta remorum ordinibus conſtante naui, qualem habuit Tryphon ſi Plinio credimus, remi fuiſſent immenſæ magnitudinis quum a quinquaginta hominibus impellendi eſſent vel ſaltem à vigintiquinque, ſi per ordinem interpretemur binos remos alterum dextrorſum, ſiniſtrorſum alterum è directo poſitum; cui obiectioni facilè reſponderi poſſe exiſtimamus, ſi animo conceperimus immenſam propemodum magnitudinem nauium, quibus obeliſci ex Aegypto Romam conuecti ſunt. quarum meminit Plinius lib. 16. c. 40. & 36. c. 9. necnon etiam ingentem proceritatem quarundam arborum, quarum verba facit idem Plinius lib. 36. c. 40. nempè vnius à Tiberio Cęſare expoſitæ; fuit autem trabs e larice longa pedes 120. bipedali craſſitudine æqualis, quo intelligebatur vix credibilis reliqua altitudo faſtigium & accumen æſtimantibus; & alterius a M. Agrippa relictæ in porticibus ſeptorum miraculi cauſa; fuit & abies admirationis præcipua in naui quæ ex Aegypto. C. Principis iuſſu obeliſcum adduxit.

T. LIVIVS LIBRO XXXVII.

Quinque tantum Rhodiæ naues cum duabus Cois effugerunt, terrore micantis flammę via ſibi in conſertas naues facta, contis enim binis à prora prominentibus trullis ferreis multum conceptum ignem præſe portabant.

TRVLLAM antiquis fuiſſe vas ad recipiendas alui deiectiones, ſeu corporis retrimenta exiſtimauerunt ex recentioribus nonnulli, inter quos Cœlius Rhodig. vir eximiæ doctrinæ lib. 21. c. 35. & lib. 27. c. 14. Horum ſententiæ videtur ſuffragari Martialis lib. 9. ſcribens. Epigram. 89.

Clinicus Herodes trullam ſubduxerat ægro.

Pro

Pro vaſe potatorio trullam accipiendam eſſe alij acriter contendunt; inter quos Alexan. ab Alexandro lib. Gen. 3.c 10.expônens illud Iuuenalis Sat. 3.

— Laudare paratus,
Si bene ructauit, ſi rectum minxit amicus,
Si trulla in verſo crepitum dedit aurea fundo.

Quę me herclè ſententia magis veritati conſentanea videtur; nam & Horatius, 2.ſer. Saty. 3. in eundem ſenſum accepit.

Qui Veienanum feſtis potare diebus,
Campana ſolitus trulla, vappamque profectis.

Et Plautus in Amphit.

Interea dum illi certant, in popinam diuertendum eſt mihi.
Lances detergam omnes, omneſque trullas hauriam.

Cic. in Ver. 6. Erat enim vas vinarium ex vna gemma prægnandi trulla excaua ta, cum manubrio aureo. Plinius lib. 37. c. 2. T. Petronius Conſularis moriturus inuidia Neronis Principis, vt eius menſam exhęredaret, trullam murrhinam trecentis ſeſtertijs emptam fregit; & paulò infra. Alius hic furor, H. S. 150. millia trullam vnam non antè multos annos mercatam à matre familias, nec diuite. In eodem ſenſu trulla accipitur apud Iuriſconſultos. Paulus in l. 13. D. de ſupel. leg. Trulla inquit, quę circa cœnam ſolet traijci. Et Scæuola in l. Seiæ. D. de aur. & arg. leg. idem confirmat in hæc verba. Seię dulciſſimæ poculum aureum, quod elegerit fidei hæredum commiſſo vt darent; quæro quum in hæreditate non ſint niſi trullæ, ſcyphi, modioli, phyalæ, an Seia de his ſpeciebus eligere poſſit. Reſpondi, quum omnia potui parata pocula dicantur, poſſe. Antonius Panormitanus lib. 4. de dic. & fact. Alphonſi regis Hiſp. c. 22. ſcribit illi a Genuenſibus quotannis pro tributo trullam auream penſitam; pro trulla autem poculum intelligendum nulli dubium. lib. 4. Reg. in ſacra biblia c. poſtremo legimus. Mare æreum, quod erat in domo Domini fregerunt Chaldæi, & tranſtulerunt æs omne in Babylonem; ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & ſcyphos, & mortariola, & omnia vaſa ærea, in quibus miniſtrabant, ex quibus omnibus trullam ex poculorum genere fuiſſe colligimus, ſicque etiam interpretandum Martialis allegata dicta. Turnebus Aduerſ. lib. 17. c. 22. Varronem citat lib. 4. de lingua Latina ſcribentem. Trullæ quæ in culinam in lauatrinam aquam fundunt, ex quibus inquit: Trullæ de ſitulis aquam hauriunt, & de ahenis, aut labris. lib. tamen 22. c. 9. & potatorium vas trullam eſſe dicit. Sed ſiue potatorium, ſeu excrementis alui recipiendis paratum vel in alium vſum vas trullam eſſe dixerimus, illud ſanè pro comperto habere debemus, vas magnum, & multę capacitatis fuiſſe; Nam Varro loco citato tendit. Trullu à ſimilitudine Truæ, illa magna, hæc puſilla, hoc idem ex prædictis confirmare poſſumus, nec non & ex Catone de re ruſt. c. 10. vbi habet; villicum habere oportere, vrnam quinquagenarium vnam, & trullas tres; & c. 13. Torcularium vſui eſſe opus trullas ęreas tres, amphoras oleareas duas. & paulò poſt eodem capit. Vrceos fictiles vrnales duos, trullas ligneas duas. Itaque hoc in loco per trullas Liuium ſignificare vaſa magna non dubito, namque ſi multæ capacitatis non fuiſſent, haud vtique igne quem continebant, incendij timorem

morem hoſtilibus nauibus incuſſiſſent. Nec illud reticendum in ſtudioſorum gratiam, quamuis ad pręſentis loci explicationem nihili faciat; Trullam a Vitruuio lib. 7. inſtrumentum illud appellari, quo liniendis & læuigandis muris arenato, vel gypſato vtuntur cementarij, vulgò Cazzolam vocant.

T. LIVIVS LIBRO XXXVII.

Fuluius Conſul vnus creatus, quum cæteri centurias non expleſſent.

NICOLAVS Grucchius de comitijs Rom. lib. 1. præſentem locum in hæc verba interpretatus eſt. Illud etiam poteſt ex ijs, quæ dicta ſunt, intelligi, quid apud Liuium ſignificet centurias non explere, vt lib. 7. Dec. 4. Fuluius Conſul vnus creatus, quum cęteri centurias non expleſſent. Habebat Fuluius tres competitores, quorum nullus legitimum numerum centuriarū conficere potuit, vel quia in ſingulis centurijs pares numero ſuffragatores habuerint, vel quia ita alias alij centurias tulerant, vt pares numero cēturiarum reperti ſint, poſt vocatas omnes omnium claſſium centurias. His enim duobus modis poterant centurias non explere candidati, hoc eſt non conficere eum numerum centuriarum, quo vnus tandem plures tuliſſe iudicaretur, quam alius. Hactenus Grucchius, qui & lib. 2. de electione tribunorum plebis agens ait. Porrò autem tribus non explere eodem modo interpretandum eſt, quo ſupra interpretati ſumus centurias non explere, ſicq; exponit Liuij verba lib. 3. vbi ſcribit. M. Duellius comitia habuit, & quinque tribunis pleb. creatis, quum præ ſtudijs apertè petentium nouem tribunorum alij candidati tribus non explerent, concilium dimiſit, nec deinde comitiorum cauſa habuit. Verum & ſi tanti viri ſententię, cuius lucubrationibus me multum debere confiteor, refragari nolim, tamen Liuij vtrobiq; verba interpretari aliter poſſe, affirmare nō erubeſco. Non enim rationi, ac æquitati conſonum videtur, candidatos conſulares ſeu tribunicios, qui paria ſuffragia in vnaquaque claſſe obtinuiſſent, vel pares centurias ſuffragantes, repulſam ob id pati potuiſſe, quinimo vel iterum centurię, aut tribus ad ferenda ſuffragia reuocandę erant, quod de tribunis pleb. conſtat lege Trebonia, quam tradit. L. Trebonius trib. pleb. Hermi nio Virginio Coſſ. anno ab V.C. 305. ſcilicet, vt qui plebem Romanam tribunus pleb. rogaret, is eo vſque rogaret, dum 10. Trib. pleb. faceret, quod Liuius tradit lib. 3. & 5. ex hac lege itaque manifeſtum fit, quod ſi accidiſſet tribunos pleb. ad exactum numerum ſtatutum minimè factos, reuocandas fuiſſe populi tribus ad ſuffragia ferenda, quo vſque 10. trib. pleb. creati eſſent. In Aedilium comitijs, ſi candidati ſuffragijs pares fuiſſent, ſorte decernebatur, quis magiſtratum obtineret. Cic. in orat. pro Plancio. Neque enim vnquam maiores noſtri ſortitionem conſtituiſſent ædilitiam, niſi videretur accidere poſſe, vt competitores pares ſuffragijs eſſent. Qua dare æquius procul dubio videtur, quod ſi conſulatus candidati pares ſuffragijs & ipſi fuiſſent, ſorte cui conſulatus

tus obueniret, decernetur, quam eos a ſpe obtinendi conſulatum deijcerent, nulla præſertim alia de cauſa, quam quod eis paria ſuffragia contigiſsent. Ad hæc, ſi non diſsonum, mirum ſaltem exiſtimandum, quod in conſularibus comitijs tribus Fuluij competitoribus paria æque centuriarum ſuffragia contigiſsent. Alia itaque dictis hiſce Liuij interpretatio excogitanda, quam eſse exiſtimamus alteram ex mox dicendis. Candidati (vt ego puto) centurias non explere dicebantur, quum vltra dimidiam partem centuriarum omnium ſibi ſuffragantem non haberent, tunc enim illorum in electione nulla habebatur ratio, & deiecti dicebantur. Liuius lib. 38. tradit, a Fuluio Conſule M. Aemiliū Lepidum conſulatum petentem ſui inimicum deieciſſe eo quoque anno, ſicuti & ante acto anno fecerat. Exemplum ſit in tribus. 35. quum non ſemper illarum idem fuerit numerus, ni candidati in tributis comitijs tribus ſaltem octodecim ſibi fauentes habuiſſent, repulſam paſſi dicebantur, nec amplius eorum eiſdem in comitijs vlla habebatur ratio; at qui vltra dimidium tribus ſibi ſuffragantes habuiſſet, ſeu centurias in centuriatis comitijs, (nam in vtriſque par eſt ratio) ex illis, qui competitores ſuffragantium numero ſuperaſſet, obtinebat, & magiſtratum petitum conſequebatur. Quod ſi hęc explicatio alicui non arriſerit, ſequentem accipiat. In comitijs tribus, ſeu centuria quæ ſorte prærogatiua erat, prima ſuffragium ferebat; Hæc autem in comitijs tanti momenti habita eſt, vt ferè ſemper cæteris præſcriberet, quod ſequerentur. Sic Cic. lib. de Diuinat. 1. & in orat. pro Muræna ſcriptum reliquit. Maiores voluiſſe prærogatiuam eſſe omen iuſtorum comitiorum, tantamque comitijs centuriatis religionem fuiſſe, vt ferè ſemper valuerit omen prærogatiuum. Ita & Liuius lib. 24. tradit. Interim prærogatiua ſuffragium inijt, creatique in ea conſules Q. Fabius Maximus quartum, M. Marcellus tertium, eoſdem conſules ceteræ centuriæ ſine variatione vlla dixere. & lib. 36. de Veturia prærogatiua. Ita de tribus conſultatione data, ſenioribus dimiſſis, iuniores ſuffragium ineunt, M. Claudium Marcellum fulgentem tum Sicilia domita, & M. Valerium abſentem cōſules dixerūt; auctoritatem prærogatiuę omnes centurię ſequutę ſunt. His ita ſe habentibus interpretor illud, quū cæteri cēturias non expleſſent, hoc pacto, ſcilicet, M. Aemiliū Lepidū, Cn. Manliū Vulſo, & M. Valeriū Meſſalū vidētes Fuluiū Nobiliorē a prærogatiua centuria conſulē dictū, ſpe potiundi cōſulatū deiectos noluiſſe a cæteris centurijs ſuorū nominū rationē haberi in ſuffragādo, ſatius exiſtimantes, ſponte a petitione deſiſtere, quā manifeſtam pati repulſam, quam iure ſuſpicabantur futuram ob prærogatiuæ aduerſum omen. Sicq; dicebantur centurias non expleſſe, eo quod non a cæteris centurijs (ipſis ita volentibus) eorum petitionis per ſuffragia vlla habita ſit ratio. Quod autem in conſulibus creandis habitis comitijs, facultas eſſet illis, quorum habebatur ratio in ſuffragando, non ſolum abnuēdi conſulatum, ſed & obtinendi, ne a cæteris centurijs, quum prærogatiua aliquem conſulem declaraſſet, ſui haberetur ratio, conſtat ex ipſomet Liuio lib. 36. exemplo T. Manlij Torquati, quem quum veturia iuniorum, quæ prærogatiua erat, conſulem dixiſſet, nec dubiū eſſet, quin & conſentirent cæteræ centuriæ in ſuffragijs ferendis, oculorum valetudinem excuſans veturiā iuniorem in ſuffragium redire iuſſit, vt alium

conſulem ſe prætermiſſo, declararet, quum tamen eadem frequens ſucclamaſſet nihil ſe mutare ſententiæ, eundemque conſulem dicturum; tum Torquatus. Neque veſtros mores inquit conſul ferre potero, neque vos imperium meum, redite in ſuffragium, & cogitate bellum Punicum in Italia, & hoſtium ducem Annibalem eſſe; tum Veturia auctoritate mota viri, & admirantium circa fremitu, petijt a Conſule, vt Veturium ſeniorem citaret, velle ſe cum maioribus natu colloqui, & ex auctoritate eorum conſules dicere. Conſultatione facta alios conſules crearunt. Ex his itaque patet comitiorum ſuffragium ab aliquo ſuffragatorum interrumpi potuiſſe, ſicque qui ex candidatis per omnium centuriarum ſuffragium pertranſire noluiſſent, ab incæpta petitione deſiſtentes, centurias non expleuiſſe dicebantur. Huic interpretationi Liuij dicta eodem in loco fauere videntur, dum ait, Fuluium Conſulem creatum, poſtero die Cn. Manlium, Lepido deiecto, (nam Meſſala tacuit) collegam dixiſſe; quæſo quid aliud eſt Meſſalam tacuiſſe dicere quam eundem noluiſſe a Fuluio Conſule in ſibi collega declarando ſui rationem haberi? Sic & M. Acilius Glabrio competitoribus in cenſura T. Quinctio Flaminio, P. Cornelio Cn. Filiio Scipione, L. Valerio Flacco, M. Porcio Catone, M. Claudio Marcello, inclinante in eo populi fauore, quod ægrè patiebantur tot nobiles competitores nouum hominem ſibi pręferri, Trib. Pleb. ei diem dixerunt; Glabrio inuidiam declinans deſiſtere ſe a petitione dixit. Eodem modo interpretanda Liuij citata verba lib. 3. quum ait; Quinque trib. pleb. creatis, quum præ ſtudijs apertè petentium nouem tribunorum, alij candidati tribus non explerent, hoc eſt nollent nomina ſua per ſuffragia omnium tribuum tranſire, timentes concurrentium in petitione nimis ambitioſa ac potentia ſtudia, ideoque mallent a petitione deſiſtere, quam repulſę dubiam aleam ſubire; Hæc habui quę ex mea Minerua in re perdifficili proferrem, cuius difficultatem teſtatus Glareanus in Liuianis Annot. inquit. Quid ſit tribus explere, etiam atque etiam ſecum conſideret lector.

T. LIVIVS LIBRO XXXVIII.

Cenſores Romæ T. Quinctius Flaminius, & M. Claudius Marcellus Senatum perlegerunt, Princeps in Senatu tertium lectus P. Scipio Africanus, quatuor ſoli præteriti ſunt.

PRAETERITVM aliquem non ſemel apud Ciceronem obſeruamus dici, pro repulſam paſſum in petitione magiſtratus; vti in Orat. pro Plancio. Quos omnes ſcimus ædilitate præteritos, conſules eſſe factos. & rurſus. Populus ſolet nonnumquam dignos præterire; & in Tuſcul. Quum bonus ſuffragijs præteritur, & a vano populo repulſam fert. Si itaque Liuij verba illa; Senatum cenſores perlegerunt, hoc eſt elegerunt ſenatores interpretemur, ſenſus erit, quatuor tantum præteritos, ideſt repulſam paſſos. perlego enim illud aliquando ſignificat, quod lego; ſcilicet eligo tanquam bonum & præſtantem. Sic Horat. in Car. ſecul. Virgines lectas dixit. Et Virg. 9. Aeneid.

Lectiſſima matrum Corpora;

Cic.in 3.Verr. lectiſſimos viros, & in 5. lectiſſimum adoleſcentem, Et lectiſſimam fœminam ad Att.& lib.de Inuentione,vxorem lectiſſimam,& fœminã lectiorem. Alia quoque poteſt afferri interpretatio, quam nobis Feſtus præbet,per hæc verba. Præteriti ſenatores quondam in opprobrio non erat, quod vt reges ſibi legebant, ſublegebantque, quos in conſilio publico haberent, ita poſt exactos eos, Conſules quoque,& tribuni militum conſulari poteſtate cõiunctiſſimos quoſque patriciorum ſibi, & deinde plebeorum legebant, donec poteſtas tribunicia interuenit, qua ſancitum eſt, vt Cenſores ex omni ordine, optimum quemque curiatim in Senatum legerent; quo factum eſt, vt qui præteriti eſſent,& loco moti, haberentur ignominioſi. Itaque ex Feſto præritos interpretari poſſumus Senatu motos. Cui expoſitioni etiam maior lux afferenda.ſtatuamus itaq; Cenſores,ſeu dictatorem, ad quos ſpectabat munus legendi Senatum,conſueuiſſe ſchedulam, ſeu ſyngrapham habere,in qua ſenatorum omnium nomina deſcripta recitarẽtur,ſiquis in legendo alicuius mentio fieret,qui antea in ſenatu non fuiſſet,in ſenatorem nouum eum electum intelligebatur,ſi qui verò ex ijs,qui in præcedenti ſchedula ſenatoria deſcripti fuerant,ſilentio præterirentur, eos ſenatu motos dignoſcebatur, ideoque præteriti dicebantur,quod ex ipſomet Liuio elicere licet ita lib. 23. ſcribente. Neque enim poſt.L.Aemilium,& C.Flaminium cẽſores, ſenatus lectus fuerat, quum tantum ſenatorum aduerſæ pugnæ,ad hoc ſui quemque caſus per quinquennium abſumpſiſſent.Et paulò poſt,de Fabio Buteone dictatore ad ſenatum legendum dicto a C.Terentio Conſule de ſeipſo verba facienti,ſubdit. Nam neque ſenatu motorum quenquam ex ijs, quos. C. Flaminius, & L. Aemilius Cenſores in ſenatum legiſſent,tranſcribi tantum, recitarique eos iuſſurum, ne penes vnum hominem iudicium, arbitriumque de fama, ac moribus ſenatoris fuerit, & ita in demortuorum locum ſublecturũ, vt ordo ordini, non homo homini prælatus videretur. Recitato vetere ſenatu, inde primum in demortuorum locum legit,qui poſt L.Aemilium & C.Flaminium cenſores currulem magiſtratum cœpiſſent nec dum in ſenatu lecti eſſent, vt quiſque eorũ primus creatus erat; tum legit qui Aediles, trib. pleb. quæſtoresve fuerant, tum ex ijs qui magiſtratum non cœpiſſent, qui ſpolia ex Romano hoſte fixa domi haberet,aut ciuicam coronam accepiſſet;ita.177. cum ingenti approbatione omnium in ſenatum lectis, extemplo ſe magiſtratu abdicauit. Itaque ſi de priori ſenatus deſcriptione nihil immutatum eſſet,& noua ſchedula cum præcedenti conueniret,nullum ſenatorem nouum factum,nec aliquem ſenatu motum,qui viueret,manifeſtum erat;ſi qui verò dempti aut additi in legendo deprehenderentur, alius ſenatus dicebatur.Ita Liuius lib.37.de ſenatus lectione M.Cornelio Cethego, & D.Sempronio Tuditano cenſoribus ait.Inde alius lectus ſenatus,octo præteritis,inter quos L. Cęcilius Metellus erat infamis auctor deſerendę Italię poſt Cannenſem cladem.Qui itaque ſenatorum vetus nota aliqua notabatur,quique in recitando ſenatu,quod quinto quoque anno fieri ſolebat, præteritus eſſet,hic ſenatu motus dicebatur,& è ſenatorum albo diſpunctus,& obliteratus, quod comprobare poſſumus ex pluribus in Liuiana hiſtoria exemplis; vti ex prædicta Cethegi & Tuditani cenſura, in qua octo in

 ſenatus

ſenatus lectione præteriti. Salinatoris, ac Neronis in qua ſeptem; Flaminij, & Marcelli, in qua quatuor , & M. Catonis, in qua ſeptẽ præteritos legimus, qđ & aliquando priuato odio factum nulla ſaltem legitima præcedente cauſa colligimus ex Liuio lib.4.ſcribente . Retinuit quoſdam Lepidus à collega præteritos , vnde nonnunquam acres inimicitiæ exortæ tradente eodem in Epit. libro 59.C.Attinium Labeonem trib.pleb.Q.Metellum cenſorem, a quo in ſenatu legendo præteritus erat,de ſaxo deijci iuſsiſſe.

T. LIVIVS LIBRO XXXVIII.

Subſtructionem ſuper Aequimelium in Capitolio , & viam Selice ſternendam à porta Capena ad Martis locauerunt.

GLAREANVS in Annot. vix hunc locum intelligi poſſe tradit;quum tamen vt mea fert ſententia, ex eiuſdemmet Liuij verbis facile explicari poſſit. Superius lib.4. ſcripſit, Melium frumentarium diuitem equeſtris ordinis in annonę caritate frumentum plebi elargitum, regnum affectaſſe , ob idq; ab dictatore Quinctio Cicinnato,Q.Minucio deferente,in ius vocatum, reluctantem ab Ahala Seruilio obtruncatum , eiuſque bona publicata,atq; eiuſdẽ domum dirutam,vt monumento area eſſet oppreſſę nefariæ ſpei, quam Aequimelium vocatam ſcribit, idque anno ab.v.c.317.contigiſſe teſtatur,M. Geganio Macinno tertium,& L.Sergio Coſſ. In eodem verò ſtatu aram Aequimelij permanſiſſe ex præſenti loco colligimus, vſque ad annum 561. M. Fuluio Nobiliore,& C.Manlio Vulſo Coſſ.ſicque.per annos 244.quo tempore cenſores T. Quinctius Flaminius, & M. Claudius Marcellus deformitatem eam in Capitolio auerſantes, eo in loco denuo ædificandum decreuere: nil enim aliud ea verba , ſubſtructionem ſuper Aequimelium locaſſe ſignificant, quam Aedificium à fundamentis extruendum in area Aequimelio dicta locauiſſe.Sic Cic. in Orat. pro Milone dixit. Quo in fundo pp inſanas illius ſubſtructiones,facile mille homines verſarentur.Et iterũ Areę, quas ille cęſis lucis ſubſtructionũ inſanis molibus oppreſſerat.Columel.lib.1. c.2.Quibuſdam ſubſtructionibus partes agri ſunt occupãdæ,& lib.1.Quum ex depreſſiore loco fuerint orſa fundamenta, non ſolum ſuperficiem ſuam ſuſtinebunt facile,ſed & pro fultura, & ſubſtructione fungentur aduerſus ea,quæ mox,ſi fortè villam prolatare libuerit ,ad ſuperiorẽ partem applicabuntur . Cęſar lib.2 Belli Ciuil. Altero Theatro; quod eſtante oppidum ſubſtructionibus eius operis maximis aditu ad caſtra difficile, & anguſto. De ſubſtructione plura apud Vitruuium lib. 1. videre poterit curioſus lector.

T. LIVIVS LIBRO XXXVIII.

Centum ſunditores ab Aegio, & Patris, & Dymis, acciti, A pueris ij more quodam gentis, ſaxis globoſis, quibus fermè arena immiſtis ſtrata littora ſunt, ſunda mare apertum inceſſentes exercebantur. Itaque longius certiuſque validiore ictu, quàm Balearis ſunditor, eo telo vſi ſunt; & eſt non ſimplicis habenæ, vt Balearica, aliarumque gentium ſunda; ſed triplex ſcutale, crebris ſuturis duratum, ne fluxa habena voluetur in iactu glans, ſed librata, quum ſederit, velut neruo miſſa excutiatur. Coronas modici circuli magno ex interuallo loci aſſueti traijcere, non capita hoſtium ſolum vulnerabant, ſed quem locum deſtinaſſent oris.

GLAREANVS in Annot. inquit ad hunc locum, tolerabilius eſſet, ſi triplex ſcytale legeretur. Sed quid ſibi vellet, id ſcribẽs ignoro Scytale animal venenatum eſſe tradidit Col. lib. 6. c. 17. & Plinius lib. 32. c. 5. & Gell. lib. 17. c. 9. breuem epiſtolam & Laconicam dixit; vtrunque enim σκυτάλη ſignificat apud Græcos, quod ſi ſcytale a voce σκύταλον quod eſt ſcutica, ſeu virga, quid hęc quæſo commune habeant cum funda non video? qua de re ſcutale legendum non ambigo, & pro ſcutale intelligẽdum eſſe partem fundę mediam, cui globus traijciendus imponitur, ita appellatam, quod ſcuti formam præſeferat, quod in noſtratibus fundis videre eſt, & oculata fide percipere. Sicuti itaque Baleares funditores funda vtebantur ex ſimplici habena conſtante, ſic memorati à Liuio fundas habebant, quarum ſcutale hoc eſt media pars ex triplici loro cotiaceo, ſeu ex triplici tela funiculove conſtabat ad ſcuti formam, ideſt orbicularem & in longum protenſam, crebriſque ſuturis duratam, ne fluxa habena volutaretur, & cum ea in iactu glans, ſed librata quum ſederit in ſcutale inquam, velut neruo miſſa excutiatur; Legendum itaque ſcutale, quod pariter docet Cœl. Rhodig. lib. 14. c. 7. Hunc locum quoque aduocat Priſcianus in calce ſexti libri, Turnebus Aduerſ. lib. 14. c. 7. minus clarè ne dicam aptè hæc Liuij verba interpretatus eſt, dum ait: Scutale hic exiſtimo corium eſſe, cuius lotis habena conſutis facta erat, ſic appellata, quod ex eo genere corij ſcuta conficerẽtur. Quæ eſſent coronæ modici circuli funda magno interuallo traijci ſolita, ſe neſcire fatetur Glareanus, ſubdens, niſi exprimere voluerit Liuius iacientis geſtum, quo nihil inſulſius excogitari poteſt. Ego non dubito Liuium deſcribere genus glandis, ſeu globi iaculive a iam dictis funditoribus traijci ſolitum, vocat autem coronas, quod coronæ inſtar orbiculares eſſent, a ſimilitudine ſcilicet coronæ, & ſuperficie ſuperna, & inferna plana. Addit verò modici circuli, quia non ingentes quales coronæ, ſed modicę magnitudinis eſſent. ſic circulus circa Lunam ἅλως Græcis, Latinis corona appellatur ab Aſtrologis, &

philoſophis. Præfert autẽ Liuius funditores ab Aegio, Patris, & Dymis accitos Balearibus,quos tamen excellentiſſimos funditores fuiſſe ipſemet teſtatur lib.21.& Plinius lib.3.c.vlt.Baleares funda bellicoſos dixit, quod pariter cõfirmat Cæſar ſecundo belli Gallici, & Virg.lib.1.Georg.ſcribit.

Stuppea torquentem Balearis verbera fundæ.

T. LIVIVS LIBRO XXXVIII.

Vrbem ne quam Formulæ ſui iuris facerent, quæ poſt id tempus, quo T. Quinctius traieciſſet in Græciam, aut vi capta à Romanis eſſet, aut voluntate in amicitiam veniſſet.

FORMVLAM aliquando diminutiuum formæ eſſe conſtat ex Plauto in Perſa ſcribente.

Tempori hanc vigilare oportet formulam & ætatulam.

Sed hęc ſignificatio nihil ad rem præſentem. Vt plurimum formula apud Latinos ſcriptores & Iuriſconſultos præſertim,accipitur pro præſcripta verborũ norma,vel nota præſertim circa actiones,à qua recedere antiquitus nõ licebat; ſicuti autẽ plures erãt actiones,ità & totidem formulæ, quas videre licet apud Carolum Sigonium libro de antiquo iure Roma. & has omnes complexus eſt particulari libello,ſeu tractatu F.N.& de alijs Tacitus lib.de Orat.& Cic.lib.de Finib. in Ver. de claris Orat.in orat.pro Mur. de legibus, in orat. ꝓ ſuo reditu pro Quinto Roſcio, & alibi pluries. At propriè formula accipitur pro actione ipſa apud Paulum de fort.l.ſi ſeruus nauem exerceat non voluntate dominĩ, de eo,quod ibi perijt vulgaris formula, in dominum danda eſt,hoc eſt actio in factum. Hinc formulam intendere pro dictare actionem ſeu inſtituere iudiciũ ex Suetonio in Vitellio,c. 7. Et formula excidere,pro cadere cauſa, Suetonius in Claudio,c.14 Nec ſemper præſcripta legum ſequutus,duritiam,lenitatemque multarum ex bono, & æquo moderatus eſt; nam & ijs qui apud priuatos iudices formula excidiſſent,reſtituit actiones.Quod autem formula excidere dicit Suetonius,idem eſt cum eo quod vocat Iuſtinianus lib 4.Inſtit. titu.6. cauſa cadere, & rem amittere.Præſcriptas formulas ſollemnes antiquas exaratas, circa vnamquamque actionem ſuſtulere Imppp. Conſtantinus, Theodoſius, & Valentianus, ſed non formulas ipſas, hoc eſt actiones ſpeciales,quę libellis continentur,vt probat Iaſon in l.1.D.de edend.His ſic ſe habentibus,erit ſenſus verborum Liuij inter cæteras conditiones pacis initę à Romanis cum Aetolis, hanc fuiſſe,ne ipſi aliquam vrbem, ex ijs, quæ poſt id tempus quo T. Quinctius traieciſſet in Græciam,aut vi captà à Rom. eſſet, aut voluntariè in eorum amicitiam veniſſet, formulas ſui iuris facerẽt,ideſt in eam vel eas actionem quaſi ſui iuris eſſent intentarent, ſed liberæ remanerent, actio enim nil aliud eſt (vti definiuit Iuſtinianus)quam ius proſequendi in iudicio, quod ſibi debetur. Eodem modo interpretãda, & Liuij verba lib.29.ſubſequenti quum

ait

ait. Eiuſdem formulæ diſceptatio de Perræbeorum Magnetumque oppidis fuit, omnium enim iura poſſidendo per occaſiones Aetoli miſcuerant. hoc eſt, eiuſdem actionis iudicium Perræbeorum & Magnetum oppida ſibi ab Aetolis ablata reddi petentes. Et paulò poſt ſubdit Liuius. Et Paracheloida, quæ Athamaniorum eſſet, nullo iure Theſſalorum formulæ factam, hoc eſt, nullam iuris actionem Theſſalos habere in Paracheloida, quæ Athamariorum eſſet. Et rurſus inquit: De iniurijs, quas vltro citroque illatas querantur, quomodo inter eas gentes & Macedonas diſceptetur, formulam iuris exequendi conſtituendã, ideſt, conſtituendum, iniuriarum actiones ex iuris forma exequẽdas eſſe alterutrum inter Macedonas, & gentes illas. Formulę iniuriarum meminit Suet. in Vitellio, c. 7. in hęc verba: Quum libertino cuidam acerbius debitum repoſcenti, iniuriarum formulam quaſi ab eo calce percuſſus intendiſſet. Liuius quoque lib. 43. tradit. Lampſacenos in ſociorum formulam referre. Q. Mæmius prætor iuſſus, hoc eſt actionem illis ſociorum datam, vt ſcilicet (quod petierant, ſi pax cum Perſeo fieret a Rom. exciperentur, nec amplius in regia poteſtate eſſent. Et lib. 44. de Onoſimo Macedone inquit. Senatus eum in ſociorum formulam recipi iuſſit, ideſt illi eam actionem iuris concedi quã Romæ ſocij habebant. Et lib. 45. vbi de Paulo Aemilio ait. Diuiſæ itaque Macedoniæ partium vſibus ſeparatis, quanta vniuerſos teneat Macedonas formula dicta, quum leges quoque ſe daturum oſtendiſſet, hoc eſt quam iuris actionem Romani haberent in Macedonas, & quę iuris actio competeret Macedonibus, ſtatutum. Et lib. 40. ſcribit vis hãc formulam cognitionis eſſe, ideſt actionẽ in iudicio. Nam vt dixi in vnaquaq; actione erat verborum formula ſtatuta, qua vtebantur in actione intentanda. Vndè tot, tantæque actionum formulæ, quas videre poterit Lector apud prææallegatos ſcriptores. Hæc omnia interim annotauimus quum Turnebus lib. 14. c. 11. Aduerſ. hæc Liuij verba conciſè, ne dicam ſubobſcurè explicauerit.

T. LIVIUS LIBRO XXXVIII.

Illius excetræ delinimentis, & venenis imbutum, nec parentis, nec vitrici, nec Deorum verecundiam habere.

NON excetræ, ſed echidnæ legendum putarunt quidam, quod ſerpentis genus excetra ſit, ſe ignorare affirmantes, ἔχιδναν verò viperam fęminã eſſe, eius mas ἔχις dicatur. Quibus non obſtantibus, excetræ lectionem retineo, nam excetra Hydra Lernæa eſt appellata, ſcribente Plauto in Perſ.

Nam cum Leone, & cum Excetra, cum Ceruo, & cum Apro Aetolico, cum Auibus Stimphalicis, cum Antæo deluctari mauerim, quam cum Amore.

quæ ad Herculeos labores alludens dixit Plautus. Venenatum anguem certè Excetram fuiſſe dictam ex D. Hieronymo colligere poſſumus, qui Hiberam excetram obtrectatorem virulentum vocauit. quomodo & Duronia P. Æbutij mater Hiſpalam filij amaſiam excetram hoc in loco appellauit.

T. LIVIVS LIBRO XXXIX.

Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu Aſiatico inuecta in Vrbem eſt Ij primum lectos æratos, veſtem ſtragulam pretioſam, plagulas, & alia textilia, & quæ tum magnificæ ſupellectilis habebantur, monopodia, & abacos Romam aduexerunt.

LAVRENTIVS Valla lib. Eleg. 6. c. 46. Vulpianũ corripit in l. inſtratum, D. de verb. ſig. & in l. lex Cornelia. §. inter pulſationem, D. de iniur. affirmantem authoritate Labeonis omne veſtimentum eſſe, quod iniicitur, & ita ſtragulum veſtẽ eſſe, quæ iniiciatur. quod pariter confirmat in l. quęſitum eſt, §. ſed ſi fundus, D. de fundo inſtr. Aduertas ait Valla, veſtimentum non eſſe inſtratum, neque ſtragulam veſtem pro hominis veſtimento, ſed pro lecti operimento tantum apud authores inueniri. Vulpianum, & Labeonem Alex. ab Alexandro Genial. lib. 3. c. 19. tutatus eſt. Et primum authoritate. Tranquilli in Nerone, c. 50. Funeratus eſt inquit Nero impenſa ducentum millium ſtragulis albis auro intextis, quibus vſus Kalendis Ianuarijs fuerat. Addit authoritatem Pompei Feſti ſcribentis: Veſtis generaliter dicitur, vt ſtragula, vt pallium, tunica, vel penula. Paulus quoque Iuriſconſultus in l. quum & tunicam, D. de aur. & arg. leg. & ipſe tradit, ex pellibus veſtes confici, quum & tunicam, & ſtragulam pelliceam nonnulli habeant. poſtremò adducit & hunc Liuij locum pro ſua corroboranda opinione Addimus & nos Ciceronis authoritatem in 3. Verr. ſcribentis: Per trienniũ quæ illa plena domo telarum ſtragulam veſtem conficit, nihil niſi conchylio tinctum; & iterum 4. Verr. Dico te maximum pondus auri, argenti, eboris, purpuræ, plurimam veſtem Melitenſem, plurimam ſtragulam, multam Deliacam ſupellectilem; &c. D. Hieronymus ſtragulã muliebrem veſtem appellat Prouerb. c. 31. ſtragulam veſtẽ fecit ſibi, byſſus, & purpura indumentum eius. Non deſunt his non obſtantibus, qui ſtragulam, ſeu ſtragulum opertorium lecti à ſtrato, aut ſternendo dici putent, ex Plinio lib. 13. c. 12. vbi de Papyro agens, ait: Et è libro vela, tegeteſque, necnon & veſtem, & ſtragulum, ac funes. Martialis Epigram. vlt.

Stragula purpureis lucent villoſa tapetis.

Et paulo poſt.

Nudo ſtragula ne toro paterent.

Tibul. 1. Eleg. 2.

Nam neque tunc plumę, nec ſtragula picta ſoporem.

Et Martialis lib. 2.

Zoilus ægrotat, faciunt hanc ſtragula febrem;

Qui à ſtrato ſtragulam deducunt, citant Virgilium quarto Aeneid. de Didone ſcribentem.

—Stratiſq; relictis incubat.

Et Papinianum Syl. 1. de Venere.

Feſſa

Feſſa iacet ſtratis.

Et ſecundo eiuſdem.

Quis matutinos abrumpit murmure ſomnos,
Impoſitus ſtratis.

Varro ſtragulam à ſternendo dictam ait in hæc verba. Quicquid inſternebant, à ſternendo ſtragulam appellabant. Budæus in poſt. Annota. hoc in loco veſtem ſtragulam interpretatur tapetes, quos Græci & ipſe τάπητα vocant. tegmen inquam, ſeu ſtratum mirè pictum varijs coloribus, quo equi, menſę, & pauimenta ſternuntur, vulgò quoq; tapeti dicti. ſicuti & Latinis. Virg. lib. 10.

Qui fortè tapetibus altis,
Extructus, totum perflabat pectore ſomnum; Et lib. 7.
Inſtratos oſtro alipedes pictisque tapetis.

Et Statius lib. 1. Theba.

Aliosque inferre tapetes. Plautus in Pſeud.
Neque Alexandrina belluata, conſutaq; tapetia.

Ego ſanè in hac opinionum varietate, exiſtimo ſtraguli nomine abſolutè prolato, venire non modo ſtragula lectorum, ſed ea tapetia, aliaq; huiuſmodi telarum, ſeu panorum genera, animalium, herbarumq; varijs figuris & coloribus contexta, ob id belluata dicta à Plauto, & picta à Tibullo. Si verò cum additione veſtis ſtragulam protulerimus, dubio procul intelligendum indumentum, ſeu veſtimentum eiuſdem tamen generis, vndè Aſconius in 3. Ver. Act. ſcriptum reliquit; ſtragulam veſtem eſſe pictam, & aurum quoque & aliquãdo in textum habentem exiſtimandum, quum addat Liuius verbum illud preciosſam. Noſtram ſententiam confirmare poſſumus ex ſacris paginis. Nam 4. Regum. c 8. vbi ſtragulum abſolutè prolatum operimentum lecti ſignificat. loco vero Prouerb. ſupra citato, cum additione veſtem ſtragulatam indumẽtum exprimit, quod & loco iſto fecit Liuius. At non minor occurrit difficultas in explicatione alterius vocis Plagulæ. Nonius Plagę inquit grande tegumen linteum, quam lecticariam ſyndonem dicimus, Varro de vita populi Rom. Chlamydes, plagæ, vela, vaſa aurea, & rurſus. Eburneis lectis & plagis ſigillat. Suetonius in Tito c. 10. ſcribit Lecticæ dimotis plagulis. Ex quibus colligere poſſumus plagas, ſeu diminutiuum plagulas, textilia fuiſſe, quibus lecti, vel lecticę circumtegebantur, quam interpretationem recipit & Turnebus lib. Aduerſ. 1. c. 25. Budęus loco dicto, Plagam, ſtragulum, & tapetia confundit. Vlp. l. 23. de aur. & arg. leg. plagulã inter muliebres veſtes recenſet, ſedq; bene & eleganter diudicet lector, mihi quidem audiendus non videtur.

T. LIVIVS LIBRO XXXIX.

Tunc pſaltriæ, ſambuciſtriæque, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis.

ψάλτρια Græcis ſicuti & Latinis fidicina dicitur, hoc eſt, quæ inſtrumẽto muſico ex fidibus conſtante, pulſat ſeu cantat. Hãc vocẽ à verbo pſallo ψάλλω etiã Græcis quod eſt canto ore vel inſtrumento muſico deductam quidã exiſtimãt.

Alij verò à pſalterio muſico inſtrumento, ita vt pſaltriæ eſſent quæ pſalterio canerent, vel pulſarent;; cuius inſtrumẽti muſici ſępe in ſacris paginis fit mentio. Citat autem pſalterium muſicum inſtrumentum, vt D. Hieronymus tradit in modum quadrati Clypei cum decem cordis, ita ſcriptum eſt in Pſalmo 32. In pſalterio decem chordarum pſallite illi. Et pſalmo 91. In pſalterio decachordo cum cantico in cythara. Idem doctor in expoſitione pſalmorum ait. Pſalterium propriè eſt genus organi muſici melius ſonans quàm cythara, ſimilitudinem habet cytharæ, ſed non eſt cythara. Inter pſalterium & cytharã hoc intereſt, qđ cythera deorsũ pcutitur, pſalteriũ vero ſurſum. Et alio in loco, cythara deorſum habet cauamẽ, & ſex chordas habet, pſalteriũ deorſum habet cauamẽ. D. Auguſt. ſcribit. Pſalteriũ eſt organum, quod quidẽ manibus portatur percutientis, & chordas diſtinctas habet, ſed illum locum vnde ſonum accipiunt chordæ, illud concauum lignum, quod pendet, & tactum reſonat, quia accipit aerem, pſalterium in ſuperiore parte habet, cythara verò hoc genus ligni cauum & reſonans in inferiore parte habet. Pſalterium D. Ambroſius in conuiuijs inſeri ſolitum ad libidines excitandas teſtatũ reliquit, quod & Plutarchus in Symp. li. 3. confirmat. Illud profectò minimè admiratione caret, quod Paulus lib. 5. ſententiarum tit. 4. tradit, pſalterium ſcilicet eſſe canticum in alterius infamiam compoſitum, quod obiter ſit dictum. Itaq; pſaltrites ego interprętor quæ pſallerent, & canerent. Cic. in Catil. Poetę lepidi & delicati cantare, & pſallere didicerunt. Gellius li. 19. cap. 9. Quos habere tum adoleſcentes ſciebat ſcitiſſimos vtriuſque ſexus, qui canerent voce, & qui pſallerent. Nam vt docet Nonius Melos bipartitum erat, cum aſſa voce, & organico. Aſſa voce ſiue inſtrumento aliquo muſico voce tantum canere dicebantur, organico verò quum & inſtrumento muſico aliquo canebant. ſic interpretanda puto Terentij verba illa in Adelph.

Iſthæc enim penes vos pſaltria eſt?

Et Cic. in Orat. pro Seſt. Qui in cætum mulierum pro pſaltria adducitur. & in Tuſcul. Pſaltriam adducamus. Sic pſallocythariſtę apud Sueto. in Domit. c. 4. hoc eſt quæ canebant, ſimulque cytharam pulſabant. Sambuciſtrias exiſtimo fuiſſe quæ ſambucam, ſeu ſambycem vt alij dicunt muſicum inſtrumentum pulſarent. Erat autem ſambuca quam Galli, Hiſpani, & Itali eadem voce arpam appellant; quod inter recẽtiores docuit Turnebus Aduerſ. li. 20. c. 2. id tamen nulla ratione nec auctoritate comprobans. Athenęus Lyrophœnicã nominat, ac fuiſſe Ibici poetę Rhegini inuentum tradit. Nos verè arpam ſambucam fuiſſe non dubitamus, ex Porphirij dictis in Ptolemæi Harmoniaca, vbi ſcribit. Sambuca triangulũ inſtrumẽtum eſt, quod ex inęqualibus longitudine ſicut & craſſitudine, neruis efficitur. Apud Plautũ in Sticho vbi legitur.

Fidicinas, tibicines ſambucas aduexit ſecum forma eximia.

Non ſambucas, ſed ſambucinas, legendum contendunt nonnulli, ego potius ſi quid immutandum eſſet, reponerem ſambuciſtrias authoritate Liuij hoc in loco; quamuis non ignorem, & apud Polybium, mulierem ſambuca pulſantem ſambucam appellatam.

T. LIVIVS LIBRO XXXIX.

Eodem anno Galli tranſalpini tranſgreſſi in Venetiam, ſine populatione, aut bello, haud procul inde vbi nunc Aquileia eſt, locum oppido condendo cœperunt.

ADMONET Glareanus non defuiſſe qui mendũ in textu eſſe dixerint legendumq; in Venetos, quum hæc locutio frequentior authoribus ſit. Ego tamen Venetiam legendum non dubito; Nam ſicuti Venetiæ vrbs appellatur, ita Venetia prouincia, ſeu regio, cuius populi, ſeu incolę Veneti nuncupati. Scribit Liuius idem per initia lib. 1. Antenorem cum multitudine Henetum, qui ſeditione, ex Paphlagonia pulſi, & ſedes, & Ducem, rege Pylęmone ad Troiam amiſſo quærebant, veniſſe in intimum Maris Adriatici ſinum; Euganeisque, qui inter mare, alpeſque incolebant pulſis, Henetos, Troianoſq; eas tenuiſſe terras, & in quem primum egreſſi ſunt locum Troia vocatur, pagoque indè Troia nomen eſt. Gens vniuerſa Veneti appellati; Hoc pariter tradidit Cornelius Nepos ſi Plinio credimus id affirmante lib. 6. cap. 2. Qui lib. 2. cap. 72. inquit. In parte Italiæ, quæ Venetia appellatur eiſdem horis vmbra gnomoni par fit. Clarius verò lib. 3. c. 72. Venetiam decimam Italiæ regionem deſcribit. Et Liuius ipſe libro 41. ſcribit. Ex ijs M. Æmilio Senatus negotium dedit, vt Patauinorum in Venetia ſeditionem comprimeret. Hanc regionem Venetorum angulum vocauit Liuius lib. 5. Quod verò hoc in loco ſcribit idem author, Gallos ſcilicet trãſalpinos ſine populatione aut bello in Venetiã tranſgreſſos, in eam me trahit ſententiam vt exiſtimem horum partem quoq; poſtea vel patrij ſoli amore motam, vel ſuæ gentis authoritate reuocatam, cum de ea re Romani per legatos conqueſti eſſent in Galliæ maritimam oram reuerſos quæ Britanniæ opponitur, Venetorum etiam nomen retinuiſſe. Horum non ſemel meminit Cæſar in Com. de bello Gallico lib. 2 & 3. inquiens eorundem ciuitatis longè ampliſſimam authoritatem eſſe omnis oræ maritimæ regionum earum, quod naues habeant Veneti plurimas, quibus in Britanniam nauigare conſueuerunt, & ſcientia, atq; vſu nauticarum rerum cæteros antecedunt, & in magno impetu maris, atque aperto paucis portubus interiectis, quos tenent ipſi, omnes ferè, qui eodem mari vti conſueuerunt habent vectigales. De ijs quoque meminit Liuius in epit. lib. 104. ſcribens. C. Cæſar gentem Oceano iunctam Venetos, nauali prælio vicit. Ita Plinius non damnãdus, quod Venetos populos lib. 4. c. 18. in Gallia repoſuerit; illud tamen non recipiendum ex ipſo quod ibidem in Lugdunenſi Gallia locarit, quum id Cæſaris ſcriptis minimè conueniat. Niſi lata appellatione Galliam Lugdunenſem acceperimus pro Gallia Celtica cuius Ptolemeus fusè lib. Geograph. 2. cap. 8. verba facit, & cuius pars occidentalis mari Oceano alluitur.

T. LIVIVS LIBRO XXXIX.

Quinctius alter Prætor ſuos equites catellis, ac fibulis donauit.

CATELLOS quidam exponunt fuiſſe telorum ſpeciem more Theutonico fabrefactos, Virgilij authoritate moti lib. 7. Æneid.

Theutonico riſu ſoliti vibrare cateias.

Quo in loco ſcribit Pierius in Romano codice & quibuſdam alijs legi catelas, non cateias. Seruius ibi Gallicum telum exponit. Sed quamuis hæc expoſitio rationi videatur conſentire, nam teli munus equitibus proportionatum videtur, nihilominus quum in Liuiano textu catellis per duplex l. ſcriptum legamus, apud Virgilium per ſimplex, non penitus hãc interpretationẽ literæ conuenire dicere poſſumus. Alij exiſtimarunt legendum eſſe Catillis quum catillus diminutiuum ſit catin. Col. lib. 12. cap. 57. Hanc. miſturam quum in catillo compoſuers, oleum ſuperinfundito. Et Cato de re ruſtica cap. 84. ſuillam iubet poni in menſa cum catillo & ligulis. Hos autem cateillos ornamenti genus fuiſſe dicũt bullis ſimiles, quibus vtebantur prętextati pueri nobiles, quę bullę rotundæ erant & in media parte protuberantes, quales catilli prominentes videntur in rotundum. ita vt id generum ornamenti ſimili eſſet ei, qđ vulgò medaglia vocatur. Ego ſanè puto catellum fuiſſe ornamenti ſpeciem, circulare quidem, quo collum, vel brachium circumdarent, quod ex Plauto diſcere licet ſcribente in Curcul.

Delicatum te hodie faciam, cum catello vt accubes ferreo.

Et Horatio lib. epiſt. 1.

Nota refert meretricis acumina ſæpè catellam,
Sæpè periſcelidem raptam ſibi flentes,

Ex quibus patere poteſt catillum, ſeu catillam diminutiuum eſſe catenæ ſicuti & catenula. Huic expoſitioni fauet verbi Græci ſignificatio; nam κατειλεῖν eſt in orbem globari, & colligi in arctum. Alios autem ait Liuius equites victores fibulis donatos. quod pariter ornamenti ſpeciem fuiſſe non dubitandum; nec tantum à catellis diſtantem. namque fibula non ſolum eſt qua cingulum coniungitur ad veſtem ſubligandam, ſed & circulum, quo collum circumdari ſolebant in ornamentum. Colu. lib. 6. c. vlt. de bobus verba faciens. Aenea fibula pars auriculæ circumſcribitur, ita vt manante ſanguine tanquã. O. literæ ductus appareat. Iuriſconſultus in l. argumento. D. de arg. & aur. leg. inquit fibulas eſſe magis ornamentum quam veſtem. Plinius lib. 33. cap. 1 ex Homero ſcribit Fabricam Deam fibulas, & alia muliebris cultus, ſicut inaures in primordio factitaſſe. Virg. 4. Aeneid.

Vt fibula crinem Auro internectat.

Philoſtratus imaginem Cupidinis deſcribens, eum effingit cum fibulis aureis. Quod verò fibulæ non ſolũ mulierũ & delicatorum eſſet ornamentum, ſed & militare quoq;, cõſtat nõ ſolũ ex hoc Liuij loco, ſed & alio lib. 7. vbi hẽt. Puero annulum

annulum aureum,tunicam laticlauo,cum Hiſpano ſagulo,& aurea fibula. Ornatum donat.Plinius quoque lib.33.cap.3.ſcribit.Sed in militia quoque in tantum adoleuit hæc luxuria, vt M. Bruti in Philippicis Epiſtolę reperiantur frementes, fibulas tribunitias ex auro geri.Trebellius Pollio in Claudio 2.tradit a Valeriano Imp.Zozimo Syriæ procuratori præceptum, vt Claudio inter extra dona daret fibulas argenteas inauratas duas, & fibulam auream. Flauius Vopiſcus in Aurelio teſtatum reliquit, illum conceſſiſſe, vt fibulas aureas gregarij milites haberent. Quo ſi quis hoc in loco fibulas communiſſima ſignificatione recipiendas contenderit, non refragabor; vt ſcilicet fibula eſſet inſtrumentum illud, quo extremæ cinguli partes coniunguntur vel ad veſtes connectendas parantur,iuxta illud Virgilianum;

Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem,

Et Papiniani dictum.

Emicat, & torto Chlamydem diffibulat auro.

Ita de fibulis veſtium meminere Iuriſconſulti in l.1.C.Nulli licere in fręn.lib. 12. Sic & apud medicos legimus fibulis labia vulnerum coniungi; & huiuſmodi operatio ab eiſdem infibulatio appellatur. ita & fibulis parietes coniungere docet Col.lib.1.& tigna coniungere fibulis demonſtrat Cæſar belli Gallici lib. 4. & Cato de re ruſtica c. 152. fibulas appellat clauos,quibus tigna connectuntur.& c.31.fibulas vocat,illud, quo aliquid colligatur; has enim præcipit in ſtercus,aut aquā conijci, vt lentiore, & flexibiliore ſint vimine, ne in adſtringendo rumpantur. Hinc fibulam imponere, eſt coercere,& reprimere ex Seneca in moralibus,tradente Lactantio lib. 1.c.16.de ſalaciſſimo Ioue verba faciens, cuius oppoſitum eſt laxare fibulam,hoc eſt anſam præbere. Ita Tertullianus de Corona militis. Vt etiam voluntatijs delictis fibulam laxet. Natum autem vtrunque dicendi modum a fibula cinguli, qua veſtis adſtringitur, ſi fluxior ſit aut remittitur,ſi fuerit adſtrictior.Niſi malimus dicere deriuatū a fibula,qua adoleſcentulorū genitale traijciebant antiqui, cōſeruandæ vocis gratia, cuius operationis rōnem deſcribit Corn. Celſus lib.7.& de qua Mart.li.7.

Menophili penem tam grandem fibula nectit. Et lib. 14.

Dic mihi ſimpliciter Comœdis, & Citharœdis

Fibula quid præſtas? Vt carius futuant.

T. LIVIVS LIBRO XXXIX.

Vtique Feceniæ Hiſpalæ datio, diminutio, gentis enuptio, tutoris optio item eſset, quaſi ei vir teſtamento dediſſet, vtique ei ingenuo nubere liceret; neu quid ei, qui eam duxiſſet, ob id fraudi, ignominiæve eſset.

QVIA Turnebus hunc locum diſcutiens lib Aduerſ.30.c.25.nonnulla perperam exponit,alia omittit, quæ neceſſariò erant perpendenda alia verò diminutè explicat, idcirco nos maiorem lucem quoad melius,

lius licuerit, Liuij dictis interim afferre conabimur. Dare a quo datio deriuatur, apud Iuriſconſultos propriè accipitur quum dominij translationem ſignificat, §. ſic itaque, Inſtit. de act. l. vbi autem, § final. D. de verb. oblig. ita & dare in ſolutum frequens apud eoſdem; ſic & dare dicitur qui permutat. l. dediſſe. D. de verb. ſignifi. Senatus itaque qui Hiſpalam ob Bacchanalium ſcelus detectum pręmio afficere volebat, inter cætera ei conceſſit, vt ſua bona in alium transferre poſſet pro libito, quod antea facere ei non licebat, nec vti mulieri, nec vti libertinæ. Nam Romanis moribus priſcis mulier ſui iuris non erat, ſed ſub perpetua tutela, vel patris, vel mariti, aut proximorum, aut tutoris dati a iudice, quod Cic. in orat. pro Muræna, & in Topicis, & Boethius in Comment. docuere. Nec etiam vti libertina, nam ex leg. 12. tabularum ſemper erant in tutela patronorum, vel liberorum eorum, vel eorum omnium, ad quos ſucceſſio bonorum libertorum ab inteſtato ſpectare poterat §. 1. de ſucceſſ. liberto. nam antiquis ex iure ciuili erat ſucceſſionis ius in bonis liberti patronis tantum ex §. 12. tabul. ſi is deceſſiſſet ſine legitimo hærede. Iure prætorio pars dimidia deinde delata bonorum liberti patrono; ſubinde lege Papia cum filijs liberti patronus in virilem partem vocatus, ſi ſeſtertium cētum eſſet patrimonium. Poſtea Iuſtinianus decedentibus ſuis liberis ab inteſtato libertis, patronis ex leg. 12. tabul. delatam ſucceſſionem reſeruauit, ſuccedítque liberto non tantum patronus, ſed etiam coniuncti, vel proximi patrono vſque ad quintum gradum; quod ex dicto tit. de ſucceſſ. liberto. dignoſcitur. Nec ſolum permiſſa Hiſpalæ datio, ſed & diminutio. Pro diminutione autem nequaquam intelligendum de capitis diminutione, de qua paſſim Iuriſconſulti, quæ triplex erat, quia quælibet eius ſpecies in pœnam non in præmium dabatur, quod ſi per diminutionem cum Turnebo interpretemur, quod ſcilicet poſſet de peculio fortunarum ſuarum diſponere, erit verbôſitatis vitium in Liuio; nam ſi poterat per dationem totum peculium in alium transferre, nonne & tanto magis & eiuſdem partem diſtrahere? Quamobrem quum per diminutum apud Iuriſperitos intelligi quandoque videam, quod vſucaptum eſt, l. deperditum. D. de pet. hæred. ita & per datam diminutionem intelligerem Hiſpalæ ius vſucapionis, Nam ſicuti ſeruus non poterat ſuo nomine vſucapere, quia ab alio ipſe poſſideretur l. qui in ſeruitute. 165. de reg. iur. P. Ita & Libertinus quamuis libertatem adeptus, quum tamen, vt diximus, in perpetua eſſet tutela patroni, & ad eum bona illius, ſeu eorum pars ſpectare poſſet, ideo videbatur quaſi precario poſſidere, ob idque haud verè vſucapere poſſe permiſſa tertio Hiſpalæ gētis enuptione. quod Turnebus interpretatus eſt, cōceſſum ius vt poſſet nubere alijs quam libertis ſui patroni; At quæſo quo in loco legit vnquam, aut apud quem authorem obſeruauit, libertos ea lege obſtrictos, vt non poſſent nubere extra gentem libertorum patroni, cuius eſſent liberti. Scio quidem inter capita legis Iuliæ de maritandis ordinibus fuiſſe, vt ſi liberta ab inuito patrono diuerteret, alij nubere eo inuito non poſſet, l. 6. §. 3. de iure patr. at hoc aliud eſſe quis non videt? nec ob id concludendum libertam ea lege arctatam, vt extra patroni libertos matrimonio iungi non poſſet. Itaque magis mihi alia expoſitio probatur, nempe, Hiſpalæ datum ius

vt

vt poſſet nubere extra libertinum ordinem, hoc eſt, patritiorum genti. namque lege Iulia quam Auguſtus tulit, vel antiquatam emendauit ex Pauli Iuriſconſulti ſententia, cautum fuerat, ne libertina ſenatoris filium, nec libertinus ſenatoris filiam ducerent. Nam ſenatores vt plurimum ex patricia gente, libertini verò ſemper plebei ex Cic. in 4. in Catilinam. Hinc Liuius per initia lib. 4. deſcribit magnum certamen patrum cum plebe, de connubio patrum, & plebis, refragrantibus patribus, qui ſic contaminari ſanguinem ſuum, confundique iura gentium rebantur. Itaque interpretor enuptionem gentis permiſſam Hiſpalæ, ideſt ei conceſſum, vt poſſet quamuis libertini generis, nubere extra gentem libertinam, & plebeiam, hoc eſt nobili patritio, gentili ſcilicet; nam enubere, eſt extra nubere ex eodem Liuio paulo infra ſcribente. Virginiā Auli filiam patriciam plebeio nuptam. L. Volumnio Conſ. matronę quod è patribus enupſiſſet ſacris arcuerant. Ita quoque gens propriè de patricijs dicta. Sic Liuius lib. 1. dicti patres maiorum & minorum gentium, qui a Romulo, & Tarquinio Priſco è Patriciorum numero lecti in ſenatu fuere; ſic lib. 18. Scipionem è Cornelia gente dixit, & lib. 4. gentem Claudiam Cic. 1. de orat. Claudiorum gentem, in orat. pro Flacco Valeriam gentem, in orat. pro Sextio Aeliorum gentem. Suet. in Veſpaſiano c. 1. gentem Flauiam. Et apud Liuium Publius Decius aduerſus patricios verba faciens ait. Semper iſta audita ſunt eadem, vos ſolos gentem habere. Hinc gentilitas nobilium ius, & gentiles agnati in nobili familia eadem ex Cice. in orat. & in Top. Et vulgò nobiles gentil'huomini appellantur quaſi gentis homines. Nec huic noſtræ explicationi obſtat, quod paulò poſt addit Liuius, datum ſcilicet eidem vt ingenuo nubere liceret; nam id ad plebeios etiam ingenuos referendum, vt ſcilicet Hiſpala quāuis ſerua nata & ancillula; etiam ſi poſtea manumiſſa, & quæ ob id non poterat ingenuo nubere, permiſſum vt id facere liceret. Subdit Liuius eidem datam tutoris optionem, quaſi ei vir teſtamento dediſſet. quorum verborum interpretationem Turnebus omiſit, ego ſic exponenda cenſeo, datum ſcilicet Hiſpalæ, vt quamuis libertina eſſet, teſtari poſſet, ſibi aſſumendi quem vellet tutorem, quum antea teſtamentum condere non potuiſſet niſi poſt mortem patroni, quia in nullius manu erat, tutore à tribunis, & prætore petito, quod clarè paulò antea ſcribit Liuius, vbi de Aebutio hærede inſtituto ab Hiſpala verba facit. Vir enim bonus apud Iuriſtas dictum iudicem notat gloſſa in c. potuit, in ver. celeri, ad fin. de loca. l. continuus. § cum ita D. de verb. oblig. & nomen viri ſæpè eſt dignitatis, refertur enim ad virtutem, vimque animi, & corporis. l. 1. C. de dignitat. lib. 12. ita vt per virum intellexerit Liuius iudicem vel magiſtratum aliquem, puta tribunum, præſidem, vel prætorem, qui prætorē dare poſſet validè teſtamento condendo; ſic enim expono verba illa quaſi vir ei teſtamento dediſſet, hoc eſt quaſi iudex ſeu prætor, tribunusve teſtamento ei dediſſet, ideſt tutorem ei dediſſet vt teſtamento validè ſibi hæredem inſtituere poſſet, quorum certè explicatio etſi genuina mihi videtur; addo tamen & aliam coniecturalem, viri appellatione maritum nuncupari manifeſtum eſt, hunc verò ab vxore, & dominum vocatum colligimus non ſolum ex Ethnicorum monumentis, ſed & ex ſacris paginis. Sara Abraham virum ſuum Dominum

minum vocat Gen.c.18.Ita & Berſabea Danielem 3.Regum, idem & Iudicum c.19.obſeruamus,quod pariter confirmant D. Petrus prima Epiſtola Cano. & D.Chryſoſtomus in Epiſt.1.ad Corinth.homi.2. & Clemens lib.Recognit. 9.c.vlt.& Iacobus de Voragine, vbi de Diua Natalia, D.Adrianum maritum ſuum dominum appellante. Apud Iuriſconſultos dominum aliquando accipi pro marito obſeruamus.Ita Imperator Diocletianus in l.ſi queat,ibi,conſentiẽ te domino.C.de inoff.donat. dominum accipit pro marito, vt notat Saly. ita & in l.ea quæ,vti notat Baldus D.de donat.inter vir. & vxo.& in l. Lucius.§.quæ marito.D.de legat.2.& in l.vxorem.§. teſtamento.D.de legat.3.& Virgil.libro Aeneid.4.

Connubia noſtra, Repulit, ac dominum
Æneam in regna recepit.

Ouid.in epiſt. Acontij ad Cidippen.

Elige de vacuis, quam non ſibi vendicet alter,
Si neſcis dominum res habet iſta ſuum.

Et Lucretia lib.Faſt.2.de marito loquens ait.

Mittenda eſt domino (nunc nunc properate puellæ)
Quamprimum noſtra facta lacerna manu.

Apud Plutarchum in libello de claris mulieribus Timoleontis vxor captiua Ariſtotimi cum alijs mulieribus, ſuum, & illarum maritos dominos appellat. Idem Plutarchus in libro, cui titulus. In Principe requiri doctrinam,Perſarum regem vxores ſanè dominum appellant. Itaq; ſicuti mulieres viros ſuos olim dominos appellauere, ita & èconuerſo dominos libertorũ vocari poſſe viros non inconuenit; ſicque hoc loco Liuium virum accipere pro domino, & patrono; ita vt ſit ſenſus,permiſſum Hiſpalæ optionem tutoris ac ſi dominus teſtamento id dediſſet, & libertæ non habenti facultatem ſcilicet ſibi eligendi tutorem. Nam liberti mortuo patrono, tenebantur petere tutorem filijs illius.l.2.§.liberti,de tutel. P.& l.2.C. qui pet.tuto.

T. LIVIVS LIBRO XXXIX.

Ludis Romanis eo anno, quos P. Cornelius Cethegus, A. Poſthumius Albinus faciebant, malus in Circo inſtabilis in ſignum Pollentiæ procedit, atque id deiecit.

CVIVS rei ille malus fuerit explicatum vellem, tum Pollentia qualis fuerit Dea; hęc Glareanus in hunc locum, nil vltra annotans. Nos vtrunque ſcrupum demere tentamus. In Circo poſitas fuiſſe Deorum ſtatuas necnon & principum virorum docet Alex.ab Alex.lib.Genialium 5.c.8.& Liuius ipſe clarè docet per initia lib. 40. Signa multa in Circo Maximo cum columnis, quibus ſuperſtabant poſita fuiſſe tradens, ac tempeſtate deiecta.addimus nos, & fortè ſigna prouinciarum vel vrbium principum pop. Rom. ſubditarum, quod & noſtris temporibus in ſummis feſtiuitatibus fieri ſolitum a

Princi-

Principibus viris, non ſemel oculata fide percepimus; quemadmodum Florentiæ in nuptijs Sereniſſimi Ferdinandi Medices Magni Ducis Etruriæ, & in Oenoponte in mirabili apparatu nuptiarum Sereniſſimi Archiducis Ferdinandi Auſtriaci. Signum itaque Pollentiæ interpretari poteſt, Vrbem ſcilicet Pollentiæ repręſentans, non illius quidem exiſtentis in Baleari maiori, de qua Plinius libro 3. cap. 5. ſed de alia in Piceno ſita, cuius meminit Ptolemæus, lib. 3. c. 1. & Cic. de Aruſp. reſponſ. & rurſus Plinius lib. 35. c. 12. tradens in ea fieri vaſa teſtacea nobilia ſolitum, necnon lanam præſtantem velleris cani ex eodem libro 8. cap. 48. Cui tamen videtur contrariari Sillius, lib. 8. ſcribens.

Fuſoique ferax Pollentia villi;

Conciliamus tamen ſtatuentes, Plinium non de ſimplici canitie intellexiſſe, & abſoluta, quæ candida tota eſt, ſed de procedente in hominis capite, in qua non pili omnes candeſcunt, ſed & pars nigreſcit, vnde colorem ſubnigrum, ſeu fuſcum pręſeferunt. Sed ad rem noſtram reuerſi, dicamus, quum Pollentia nondum eſſet Romanorum Colonia, quod ex ipſomet Liuio patet, inferius ſcribente: Pollentiam anno ab V. C. 566. Coloniā deductam; haud veriſimile videri illius ſignum in Circo poſitum. Reliquum itaque eſt, vt ſtatuamus Liuium intelligēdum de ſigno Deæ Pollentiæ dictę, cuius rei haud dubiam faciunt fidem ſubſequentia verba illa; & religione moti Patres, diem vnum adijciendum ludorum celebritati cenſuerunt; & ſigna duo pro vno reponenda; & nouum auratum faciendum. Nec mirum Romanos Deam Pollentiam coluiſſe, ac illius ſignum in Circo poſuiſſe. Nam, vt docet Feſtus, Pollentia, & potentia idem ſignificant. Ita Plautus in Rud. dixit:

Ne impiorum potior ſit pollentia.

Et in Caſſi.

Vt viro tuo ſemper ſis ſuperſtes, atque vt potior pollentia, vt vincas virum, victrixque ſies:

Ad hæc, quum antiquorum ſeu gentilium Dei ſupra triginta millia fuerint, tradente D. Auguſtino lib. 4 Ciuitatis Dei c. 23. & lib. 7. c. 2. & Pindarus ante ipſum triginta millia quoq; eſſe dixit; vnde Max. Tyrius, qui illum citat Ser. 1. innumerabiles fuiſſe ſcripſit, cui inquam mirum videri poterit Romanos potentiam ſeu Pollentiam Deam coluiſſe. Malum autem a quo deiectum Pollentiæ ſignum tradit Liuius vnum ex illis fuiſſe arbitramur, quibus funibus alligatis vel a tenſa ſuffulciuntur ad aeris iniurias arcendas, vt commodius ſpectatores ludos ſpectare poſſint; quod antiquitus non ſemel factum, ſcriptumque obſeruamus. Et noſtris temporibus plerunque fieri nemo ignorat. A malo itaque minus firmiter ſolo hærente ſignum Pollentiæ deiectum quod Liuius ſcribit, quomodo ſit intelligendum palam ſatis factum putamus.

T. LIVIVS LIBRO XXXIX.

Et ſeparatim Flaccus molem ad Neptunias aquas, vt iter populo eſſet, & viam per Formianum montem.

QVÆ a Liuio Neptuniæ aquæ fuerint appellatę, ſe ignorare fatetur Glareanus; Nos in hoc indagando non parum laborauimus, & ni animus fallit veritatem adinueniſſe putamus. Dionyſius Halycarnaſſeus, lib. 1. de Neptunia oppido verba facit, quod in Romanæ Campaniæ ora maritima poſitum eſt, hodie & Nettuno dicitur, cui nobiliſſima Colonnenſium familia dominatur. Hanc olim Neptunias aquas dictam, exiſtimo, eò quod ad mare ſit ſitum. Ita & a Neptuno, Neptunia dicta, quæ ad Neptunum ſeu mare ſpectant. Neptunus enim non ſolum eſt maris Deus, ſed & ipſum mare, eò quod terras nubat, ideſt cooperiat. Sic Neptunalia Neptuni ſacra, quæ & ſalatia a ſalo. Quod verò ab aquis frequens ſit oppidis nomen indere, exemplo ſint; caſtrum in Vmbria Aqua ſparta dictum, Aqua viua in Apulia, & ibidem Aqua Lagna. Aquæ natæ, hodie. Aquino in Samnio Aqua nigra in Gallia Tranſpadana, Aquæ Sextiæ in Narbonenſi Prouincia, Aquæ Statiallorum hodie Acqui, in Ducatu Montisferrati ſub Sereniſſimi Vincentij Ducis Mantuæ ditione poſitæ. Aquæ calidæ, & Aquæ Quinctianæ in Hiſpania & aliç Aquæ calidæ in Britannia, oppida ſcilicet; & alia multa, quæ conſulto prætermitto. Hanc noſtram interpretationem fouet, quod ibidem Formiæ ciuitas ſit ſita; a qua Formianus propinquus mons dictus, vbi & Ciceronis ſitum nobile rus Formianum dictum, ſi Volaterrano credimus, cuius meminit Cic. 2. Orat. lib. ſicuti & de Formiano ciuitate ad Att. verba facit; de eadem & Martialis lib. 10. Epigram.

O temperatæ dulce Formiæ littus, & cætera.

In quibus huius oræ amœnitatem deſcribit. Addamus quoque ad noſtram cõprobandam ſententiam. Eodem in loco & nunc exiſtere antiquum Vicum voluptuoſiſſimum (Mole) dictum a Flacci conſtructione, ita vt hæc omnia Liuij textui quam optimè conueniant. Ad hanc autem regionem populum Romanum frequenter conueniſſe, voluptatis, ac animi ſubleuandi, corporiſque recreandi cauſa credibile eſt. Namque olim Romanorũ delitias ea in ora maritima potiſſimum extitiſſe vbique legimus. Hanc noſtram expoſitionem quiſque recipiat, aut improbet pro ſuæ Mineruæ captu. Nobis ſat ſit, in re obſcura lumen aliquod dediſſe.

T. LIVIVS LIBRO XL.

Et peſtilentia in agris, foris, & conciliabulis & in vrbe tanta fuit, vt libitina tunc vix ſufficeret.

EXISTIMABAM aliàs conciliabula dici poſſe loca illa in Vrbe, in quibus viri nobiles conuenire ſolent, negotiandi, vel inſimul colloquendi cauſa,

cauſa, quales nunc Neapolis *Seggi*, & Florentiæ *Loggie* dicta. Hanc natam opinionem confirmabam Feſti dictis lib. 3 ſcribentis, conciliabulum fuiſſe locum, vbi in concilium conueniebatur, quo in ſignificatu vſus eſt C. Gracchus apud Gellium lib. 3. c. 7. ſic Plautus in Bach.

Quod ſi ad ſe veniat de ſubito in prandium, aut potatio fortè,
Aut cœna, vt ſolet fieri in iſtis conciliabulis?

Idem in Trin.

Ne penetrarem me vſque, vbi eſſet damni conciliabulum.

At me haud rectè ſenſiſſe hæc verba Liuij primum admonuere, deinde mox ſubſequenda certiorem reddidere. Namque loca extra vrbem conciliabula fuiſſe, Liuij verba hoc in loco, tum etiam paulò infra demonſtrant, vbi habet. Decem viri ſupplicationem in biduum valetudinis cauſa in vrbe, & per omnia fora, conciliabulaque edixerunt; & rurſus. Et veneficij quęſtio ex S. C. quod in vrbe, propiusve vrbem decem millibus paſſuum eſſe commiſſum, C. Claudio prætori qui in locum T. Minucij erat ſuffectus, vltra decimum lapidem per fora, conciliabulaque. C. Męnio priuſquam in Sardiniam prouinciam traijceret, decreta. Per fora autem & conciliabula Liuius intellexiſſe videtur, vt mea fert ſententia, omnia quæ extra vrbem erant maiora, minorave oppida, caſtella, & loca, in quibus erant conuentus aliqui iuridici. Conciliabula autem ſpecificè loca fuerunt, in quibus ius dicebatur, foris tamen inferiora. Conciliabulum autem a municipio, colonia, oppido, præfectura, vico, caſtelloque ſeparari & diſtingui, docet Paulus Iuriſconſultus, lib. 4. Senten. tit. 6. Hanc ſententiam confirmāt Frontini dicta lib. de limitibus agrorum, vbi de controuerſia territorij loquitur. Quod verò in conciliabulis ius diceretur, præter loca adducta clariſſimè oſtendunt verba legum antiquarum de limitibus agrorum, puta Peduceæ, Alienæ, ſeu vt alij Alianæ, Roſciæ, Flauię, vel vt alij Fabiæ; in quibus legitur, in agrorum limitum litibus, magiſtratus, qui in ea colonia in qua erant agri controuerſi, municipio, præfectura, foro, conciliabulo iure dicundo facito vt fiat; non negandum tamen, & conciliabulum nonnunquam accipi pro frequenti hominum conuentu. Nec ab hac interpretatione diſcrepant Feſti, & Gellij dicta, ſi rectè perpendantur; Conciliabulum verò minoris fuiſſe conditionis municipio, declarat Frontinus loco citato, inquiens: Hoc conciliabulum fuiſſe fertur poſtea in municipij ius relatum. Et Vrbicus de limitibus agrorum ait: Sunt autem loca publica coloniarum, vbi prius fuere conciliabula, & poſtea ſunt in municipij ius relata. Ex quibus colligimus municipia melioris conditionis fuiſſe colonijs, quod & Gellius lib. 16. c. 13. ex C. D. Adriani oratione demóſtrat. Sic Liuius lib. 34. & Paterculus priore volum. ſcriptum reliquiſſe, Puteolos primū coloniam fuiſſe, qui tamen poſtea paulò ante Cic. Conſulatum in municipij conditionem mutati, vti conſtat ex eodem met Cic. in orat. in Rullum, & in altera pro Cœlio. Ex ſuperius etiam adductis ſatis conſtare puto diſtinctionem inter forum & conciliabulum allatam a Carolo Sigonio lib. 2. de antiquo iure Italiæ c. 15 minimè ſubſiſtere, dum inquit: In conciliabulis exercitas nundinas, in foro verò amplius ius dictum. Nam locus Liuij ab ipſo adductus lib. 7. ad ſuam con-

firmandam

firmandam ſententiam, tantũ abeſt vt illi faueat, vt illi aduerſari facilè dignoſcatur. Inquit enim legem latam ne ambiendi magiſtratus gratia, nundinas, & conciliabula obire liceret. non enim Liuium pro eadem re nundinas & conciliabula accepiſſe dicendum, ſed inter ſe diſtincta fuiſſe, non ambigendum, & vtrobique homines frequentes conuenire conſueuiſſe. In conciliabulis verò & ius dictnm fuiſſe, ſatis iam probatum exiſtimo.

T. LIVIVS LIBRO XL.

Et iam magnificentia creſcente notatum eſt, Ludis Circenſibus P. Cornelij Scipionis Naſicæ, & P. Lentuli Aedilium Curulum. 63. Africanas, & 40. Vrſos, & Elephantos luſiſſe.

PLINIVS lib. 8. cap. 17. docet Africanas Pantheras eſſe, in hæc verba de Pantheris ſcribens: Senatus Conſultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiam aduehere, contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permiſitque Circenſium gratia importari. Primus autem Scaurus Aedilitate ſua varias centum quinquaginta vniuerſas miſit. Dein Pompeius Magnus quadringentas decem, D. Auguſtus quadringentas viginti. Suet. in Caligula, c. 18. inquit; edidit & Circenſes plurimos à mane vſque ad veſperã interiecta modò Africanarum venatione, modò Troiæ decurſione. Dictæ autem Pantheræ Africanæ, eo quod in Africa frequentes ſint, & indè in Italiam tranſlatæ, quemadmodum & ventum Africanum ita appellatum, quod ex Africa flare incipit. Horatius:

Luctantem Icarijs fluctibus Africum.

Et Galbinæ Africanæ, quæ ex Africa ad nos conuehuntur, quarum meminit Cato lib. 3. de re ruſt. c. 4. Vocatæ quoque Pãtheræ variæ, vt a Plinio loco citato, ob maculas, quibus ſunt conſpicuæ, vndè & menſæ quædam dictæ Pantherinæ ab eodem Anton. lib. 13. c. 15. hoc eſt varietate ciborum inſignes. Et elegantiſſime Plautus in Epid. ſcribit:

Qui variè valent caprigenum hominum non placent mihi, neque *Pantherinum genus.* ſcilicet homines ingenij varij & inconſtantis. Cic. ſemper pantheras vocauit præſertim lib. de nat. Deorum bis de illis verba faciens: Ita & Iuriſconſulti l. 2. D. ad legem Aquiliam; quamuis & apud eoſdem Pãthera genus retis ſit & aucupij, Vulp. l. 11. D. de act. empt. cuius meminit & Varrò lib. 4. de lingua Latina, Suidas quoque eiuſdem vocabuli fecit mẽtionẽ, licet illius ſignificatum omiſerit explicare. Græci animal πάνθηρ, rete πάνθηρον dixere, voces diſtinguentes, ſicuti & res ipſæ ſignificatę diſtinguuntur.

T. LI-

T. LIVIVS LIBRO XL.

Eas arcas quum ex amicorum ſententia dominus aperuiſſet, quæ titulum ſepulti Regis habuerat, inanis inuenta, ſine vllo veſtigio corporis humani, aut vllius rei, per tabem tot annorum oſſibus abſumptis; in altera duo faſces candelis inuoluti ſeptenos habuere libros, non integra modò, ſed recentiſſima ſpecie.

HANC eandem Hiſtoriam ex Annalibus Heminę Plinius recenſet libro, & cap. decimotertio, cuius verba, quia in pluribus a Liuio diſcrepat, tranſcribere libet. Caſſius Hemina vetuſtiſſimus Author Annalium quarto eorum libro prodidit. Cn. Terentium ſcribam agrum ſuum in Ianiculo repaſtinantem, offendiſſe arcam, in qua Numa, qui Romæ regnauit ſitus fuiſſet; in eadem libros eiuſdem repertos P. Cornelio L. F. Cethego, M. Bebio. Q. F. Pamphilo Coſſ. ad quos à regno Numę colliguntur anni 535. & hos fuiſſe è charta; maiore etiam cum miraculo, quod tot infoſſi durauerant annis. Quapropter in re tanta ipſius Heminę verba ponam. Mirabantur alij, quomodo illi libri durare potuiſſent. ille ita rationem reddebat. Lapidem fuiſſe quadratum circiter in media arca vinctum candelis quoquo verſus. In eo lapide inſuper libros impoſitos fuiſſe, propterea arbitrarier eos non computruiſſe. ex quibus diſcrepantia facilè dignoſcitur inter hoſce ſcriptores, nam Liuius agrum L. Petilij fuiſſe tradit. Plinius Cn. Terentij, ille binas arcas, hic vnam tantum, ille candelis libros inuolutos ſcribit, iſte in lapide poſitos illumque candelis vinctum. At quia vterque durationis cauſam in candelas refert, ob id quid per candelas ſit intelligendum, curque id præſtare potuerint, perquirendum. Quum ſcirem apud Græcos a quibus perſæpè Latini voces mutuati ſunt, κανδύλη arcam reponendis pretioſis veſtibus ſignificari, cogitabam candelæ appellatione intelligendum arcam ſeu capſam, ſed repugnabat ſcriptura vocis non per y, ſed per i, ſimplex exarata. Pręterea verba illa inuoluti, Liuij, & vinctum, Plinij, huic explicationi minimè reſpondere videbam. Quamobrem candelas accipiendas cenſui in communiſſima ſignificatione; Nec in earum formam longeuę aſſeruationis cauſam reijciendam, ſed in illarum materiam; ſi quidem candelę vt plurimum ex cera confici ſolent, quandoque & ex ſeuo, pice, & reſina, quę omnia ſui craſſa viſciditate aeris contactum prohibere poſſunt, a quo putredinem, & corruptionem ortum ducere ſtatuere naturalis Philoſophię periti, necnon & experimētum docet. Nā ſi flores fructus ve teſtaceo aliquo vaſi impoſuerimus, ore optimè obturato, eodemque cera, vel pice vndequaque circumlinito, in plures mēſes incorruptos adſeruari videbimus; ſic quę oleo, vel melle cōdūtur diu

aſſeruari manifeſtum eſt, ea quidem ratione quod aeris contractum arcent. Sic Aemilius Probus, ſeu Cornelius Nepos in Ageſilao, cui & Plutarchus congruit, ſcribit. Ibi cum amici quo Spartam facilius perferre poſſent, quod mel non habebant, cera circunfuderunt, atq; ita domum retulerunt. Quamquis Diodorus Ageſilai corpus in melle Spartam deportatũ ſcriptum reliquit. Ita Xenophon lib. 5. de reb. Græc. cadauer Ageſipolidis. regis in mellæ conditum domum reportatum, quum non lungi ab vrbe Olyntho mortuus eſſet, memoriȩ mundauit. Verum tamen quum horum ſcriptorum verba pondero, in eam venio ſententiam, vt exiſtimem, eas arcas, ſeu arcam commentitias fuiſſe; nec Numȩ tẽpore infoſſas, ſed longè poſtea a callido aliquo viro, vt poſtmodum repertæ admirationi eſſent effodientibus, & per conſequens lucri cauſa. Hoc autem prȩcipuè conijcio ex ipſius Liuij verbis; dum inquit nihil repertum in ea; quam Numæ corpus continere indicabat inſcriptio, per tabem tot annorum conſumptis oſſibus; in altera verò repertos libros integra & rectiſſima ſpecie. Nam Romȩ pluries ſepulchra effoſſa marmorea, necnon & in ædibus nunc ſacris antiquis reperta, quibus apertis ineſſe corpora compertum per plures centenos annos ſepulta, vna cum veſtibus ſuam ſpeciem prȩſeferentibus, quæ tamen mota, ſtatim in cinerem, pulueremque euaſere; tantum abeſt a veritate, vt per 535. annorum curriculum Numȩ corporis veſtigium nullum in arca illa haud fuerit repertum. Nec minus veritati conſentaneum quod per totidem annos ſolo candelarum beneficio chartacei libri illi potuerint adeo recenti & integra ſpecie aſſeruari. Ad hæc inquit Liuius, libros hoſce concrematos, quum animaduerſum fuiſſet pleraq; continere ad diſſoluendas religiones Pop. Rom. & nihilominus Numam condendæ religionis populo Rom. authorem, præceptoremq; fuiſſe, atque religioſiſſimum habitum, & vocatum ſemper, ex ipſomet Liuio, & Plutarcho colligimus.

T. IVIVS LIBRO XLI.

Prodigia eo anno nuntiata, in Craſtumino auem Sangualem (quam vocant) ſacro lapidem roſtro cecidiſſe.

DE SANGVALI aue ita Plinius lib. 10. cap. 7. Sangualem auem, atque Immuſulum augures Romani in magna quæſtione habent. Immuſſulum aliqui Vulturis pullum arbitrantur eſſe & Sangualem Oſſifragæ. Maſſurius Sangualem oſſifragam eſſe dixit, Immuſſulum autem pullum Aquilȩ priuſqam albicet cauda. Quidam poſt Mutium augurem viſos non eſſe Romæ affirmauerunt; Ego (quod verisimilius eſt) in deſidia rerum omnium non arbitror agnitos. Ex his Plinij dictis elicimus Sangualem auem fuiſſe Oſſifragam appellatam, quam auem dixit Ariſtoteles eſſe aquilæ perſimilem, ſed maiorem tamen, & coloris leuchophæi, ſeu fuſci, hoc eſt in

nigro

nigro albicantis. Ex Aquilarum genere quas Haliætos vocant. eſſe Oſſifragam docet Plinius lib. 10. cap. 3. naſcique ex diuerſo Aquilarum coitu. Albertus Magnus lib. de animalibus & ipſe inter Aquilã Oſſifragam reponit, minorem tamen ſtatuit, in hoc ab Ariſtotele diſcrepans. Cur verò Liuius Sangualis auis roſtrum ſacrum nuncupauerit, non ita manifeſtum. Puto ego, eo quod augures huius auis volatum magni facerent, auem ſacram habitam Sangualem, ob idque & ſacrum illius roſtrum appellaſſe Liuium; Vel forte etiam propterea, quod in Sangi Dei ſacrificijs huius auis aliquis eſſet vſus, vnde & Sangualis appellatio, quaſi Sangi auis. De hoc gentilium Deo ita Sextus Põpeius lib. 17. Propter viam fit ſacrificium, quod eſt proficiſcendi gratia Herculi, aut Sango quiſquis idem eſt Deus. Alij profecturi viam, Herculi, aut Iano ſacrificabant; Eſt & Ianus ſecundum aliquos Sabina lingua Sangos. De templo huius Dei Plinius lib. 8. cap. 48. Et Varro lib. 4. de lingua Latina inquit. Aelius Gallus Dius Fidius dicebat Diouis filius vt Græci Διόσκουρον Caſtorem, & putabant hunc eſſe Sangum Sabina lingua, Herculem ab Græca. Sangi ædes de cęlo tactas ſcribit Liuius per initia lib. 32. & lib. 8. vbi legitur Semonis Iani; eam lectionem diſpungendam doctiſſimi quidam cenſuere, & reponendum Sabino Sangi. Dionyſius lib. Antiquitatum 2. ſcribit Sabinorum genti inditum nomen, ex Sabino Sangi Diui gentilis. Sangi ſacellum ſtatuit P. Victor in ſeptima Vrbis regione. Nonnulli non ſacro, ſed ſacrum legendum dixere; & non ad auem, ſed ad lapidem adiungunt. quam lectionem ſi admiſerimus, quid per ſacrum lapidem ſit intelligendum, erit indagandum; Veniebat in mentem hiſtoria, cuius meminit Liuius libro 1. in hæc verba. Id quia inaugurato Romulus fecerat, negare Antius Nauius inclytus ea tempeſtate augur, neque mutari, neque nouum conſtitui, niſi aues addixiſſent poſſe. Ex eo ira regi mota; eludenſque artem vt ferunt; age dum inquit, diuina tu, inaugura, fieri ne poſſit quod nunc ego mente concipio, Quum ille in augurio rem expertus, profecto futuram dixiſſet; Atqui hoc animo agitaui inquit, te nouacula cotem diſciſſurum; capi hæc, & perage, quod aues tuæ fieri poſſe portendunt. Tum illum haud cunctanter diſcidiſſe cotem ferunt. Statua Antij poſita capite velato, quo in loco res acta eſt, in Comitio, in gradibus ipſis, ad læuam Curiæ fuit; cotem quoque eodem in loco ſitam fuiſſe memorant, vt eſſet ad poſteros miraculi monumentum. De huiuſmodi lapide ob miraculum ſacrum appellatum prius nouacula diſciſſum, mox ab aue Sanguali cęſum, fortè Liuium intellexiſſe cogitabam; ſed cum id in Craſtumino oppido non Romæ contigiſſe ſcribat, vtique non recipienda præſens explicatio. Author eſt Pauſanias apud Troezenios ante Dianæ Lycææ templum lapidem extitiſſe ſacrum appellatum; ſcribit Lampridius in Heliogabalo, illum lapides diuos dictos e templo Dianæ Laodiceæ auferre voluiſſe. dicamus itaque in Craſtumino forte & lapidem huiuſmodi fuiſſe. Quod ſi nec expoſitio iſta arriſerit, alia erit ſubſequens recipienda. Fictilia ſeu lapidea Deo ſigna, & ſimulachra, ſacros lapides dictos, quum ea religioſiſſimè colerent Romani, vnde & per Iouem lapidem iurabant, ſi Plinio credimus id libro 33. cap. 7. affirmante. Ita

& agrorum termini lapidei ſacri dicti, quod Arnobius ſcripſit. Iterum aliquem ſangualem auem roſtro cecidiſſe in agro Guſtunino exiſtentem fortè exiſtimandum, idque pro prodigio habitum. De ſanguali aue legenda quæ a Iulio Obſequente Prodigiorum libro c. 63. literis mandata fuere.

T. LIVIVS LIBRO XLII.

Cenſores vias ſternendas in Vrbe, glarea extra Vrbem ſubſtruendas marginandaſq; primi omnium locauerunt; ponteſq; multis locis faciendos, & ſcenam Aedilibus, Prætoribuſq; præbendam, Et carceres in Circo, & Oua ad notas curriculis numerandas, & . . . dam, & metas trans . . . & caueas ferreas pe . . intromitterentur ferreis in monte Albano Conſulibus, & cliuum Capitolinum ſilice ſternendum curauerunt.

LOCVS hic hactenus deploratæ reſtitutionis habitus; nos tamen lacunas replere, & genuinam lectionem reddere, & vnà ſenſum verum dicere conabimur. Legendum itaque puto, Cenſores curaſſe, carceres in Circo faciendos, & Oua ad notas curriculis numerandas, & rhedam, & metas tranſitus, ex caueas ferreas per quas intromitterentur feræ; ſicque omnes lacunæ replentur, & lectio ſenſui congruit. Circo Maximo ędificando locum aſſignatum ſcribit Liuius libro decimo, in eo verò fuiſſe carceres, hoc eſt locum, in quo equi coercerentur, ne indè intempeſtiuè exirent, ſed ſignum expectarent ſe mouendi, quod a Magiſtratu, qui ludis præſidebat, dari ſolebat, adeo manifeſtum eſt, vt nulla prorſus indigeat probatione, quę verò Oua dicerentur, & in quem vſum parata, non æquè manifeſtum. Ex marmoribus & numiſmatibus antiquis, quorum icones Onuphrius Panuinius typis cudendos curauit, conſpicimus columnas modo binas, quaternas nonnunquam, iuxta poſtremas metas Circi poſitas, quibus veluti quenam Lectulum ſuperſtractum, cui ſuperpoſita corpuſcula quædam ouali forma adamuſſim figurata, quina quandoque numero, vt plurimum ſeptena; horum vſum tradit fuiſſe Petrus Ligorius antiquitatum peritiſſimus lib. quem de antiquitatibus Italicè conſcripſit, quod aurigis ſingulo tranſcurſu, ſingulum ouum daretur, ſed perperam vt ego conijcio, alius enim ouorum vſus erat, nempè vt aurigantibus oſtenderent, quot circuitus in curſu perficiendi eſſent, nam a loco vbi ſiti erant non amouebantur, ob id non ſemper eodem numero fuiſſe ex iconibus prædictis oculata fide dignoſcitur. Vt plurimũ verò in Circenſibus fuiſſe ſeptem curricula colligimus ex Propertio, lib. Eleg. 24. ad Cynthiam ſcribente.

Aut

Aut prius infecto depoſcit præmia curſu,

Septima quam meta triuerit arte rotam.

Hoc idem ex Seneca lib. Epiſt.4. Gellio lib.3.c.10 Lactantio lib.7.c.27. Caſſio doro. Variarum lib.3. Epiſt. Hæc tamen Domitianus ſi Suetonio credimus in il lo c.4. ad quina tantum corripuit ſpatia, ſcilicet vt quino tantum circuitu currerent aurigę, vt multiplicaret miſſus, nam cum antea vigintiquinq; eſſent, vſq; ad centum propagauit. Huic noſtræ ſententiæ fauent Liuij dicta dum ait. Oua in Circo poſita ad notas numerandas curriculorum, hoc eſt ad ſignandum numerum curriculorum quæ ab aurigis perficienda erant. Et rhedas lego vbi particula illa, dum, pręcedenti lacuna, duorum vel trium elemen torum ſpatium continens. Rhedā aũt fuiſſe vehiculum conſtat ex Nonio Marcello. & Cic. in Epiſt. ad Atticum 17.5. lib. Hanc (inquit) Epiſtolam dictaui ſedens in rheda, & Quintiliano lib.1.c.5. & ex Iuriſconſultis l. cum in plures §. vehiculū D. locati, & in l.4. D. de ſupel. leg. vnde & rhedarius ipſe rhedę ductor Cic. in orat. pro Milone, & rhedarius mulus Cat. de re ruſt. lib 3.c.17. Erat aũt rheda vt plurimũ vnius equi currus, aut alterius iumenti, quãuis & aliquando duorũ, ſcribente Cic. ad Atticum Epiſt.2. lib.6. Hic venit Vedius mihi obuiam cum duobus eſſedis, & rheda equis iuncta. hac vero Romanos primum in Circenſibus vſos docet Seruius ad illud Virgilianum in 3. Georg.

Magnis Circenſibus actis.

Qui currus etiam Celes vocabatur vt ſcribit Budæus in l. athletas D. de his qui not. infam. & ante eum docuit Ariſtophanis interpres & Plinius lib. 34.c. 5. poſtea Romani in Circenſibus vſi bigis & quadrigis, poſtremo Nero decem iugi curru in ludis aurigauit, vt tradit Suet. in illo cap. 14. Itaque ſenſus erit additā Rhedam Circo, vt illa quæ vnius equi eſſet currus in ludis tranſcurreret. Et metas trans . . . . lego & metas tranſitus ſeu tranſcurſus, in Circo namque erant ab vtroq; capite metę circum quas currus agebantur, quod in prædictis iconibus cernimus, & ideo tranſitus, ſeu tranſcurſus metas Liuius appellauit. Pe.. . . . intromitterentur ferreis, legendum non dubito per quas intromitterentur feræ. In Circenſibus enim non ſolum curru certatum, ſed & cum feris pugnabatur, vti ex hiſtorica lectione palam fit. præſertim ex Liuio libr.44. ſcribenti. Ludis Circenſibus P. Cornelij Scipionis Naſicæ & P. Lentuli ædilium curulium 63. Africanas, & 40. vrſos, & elephantos luſiſſe. Et ex Sueto. in Caligula cap. 18. inquiente. Edidit & Circenſes plurimos à mane vſq; ad veſperas, interiecta modo Africanarum venatione, modo Troiæ decurſione. Hæ autem feræ ferreis caueis continebãtur, quibus recluſis in Circi arenā exibant cum hominibus ad id muneris deſtinatis concurſuræ, quod ex marmoris antiqui iconæ Aeneis typis exarati, & paſſim venalis videre licet. Itaque ni me fallit animus locus hic anteà habitus incurabilis, priſtinæ ſic integritati reſtitutus. Paulò poſt vbi ſcribit Liuius. Piſauri viam ſilice ſternendam, & Sinueſſam à . . . . auiariæ; legendum puto. Et Sinueſſę glarea viam ſilice ſternendam ſcilicet, nec leuis coniectura me admonet, nam tranſpoſitis elementis, & vno corrupto, aut ommiſſo librarij vitio, vel incuria, ea lectio quoq; deprauata; namq; ablata

litera m. à voce Sinueſſam, & loco illius poſito poſtremum dictionis auiariæ diphthongum fit Sinueſſæ, & dempta a voce auiari quæ relinquitur, à, priori, etiam ſyllaba ri, & addita m. a priori voce, vt diximus, ablatam: legitur etiam, & in dictione ſeu ſyllaba gn. interpoſi ta.l. quæ prætermiſſa fuit; & addita r. quam a voce auiari dempſimus fit glar, & i, in e, tranſmutato, & inſuper addita a, antecedente fit glarea. Et ſic locus, cuius nullus percipi poterat ſenſus, clarus euadit.

T. LIVIVS LIBRO XLII.

Medicis omnium Rex erat, circa eum Agema quod vocant, equitumque ſacræ alæ.

GRÆCIS ἄγημα dicitur vehementia, a qua etiam ἄγημα agema illud dictum teſte Arriano peditum, equitum, & elephantorum, quod in bello ducem præcedebat, vtpotè quod fortis & vehemens eſſet in pugna. Agemata dixit Liuius hoc eodem lib. 42. Macedonum legiones; inquit enim; Deleta deinde & viribus & robore ætatis ex omni cetratorum numero duo erant Agemata, hanc ipſi legionem vocabant. Q. Curtius de geſtis Alex. lib. 4. vbi de acie Alexandri Macedonis ſcribit. In dextro cornu locati ſunt equites, quos Agema appellant; & de eadem lib. 5. meminit idem author, Polybius lib. 5. de Agemate ita ſcriptum reliquit. Vocatis ad ſe ſcutatis, & quos Macedones Agema vocant; & in alio loco eiuſdem lib. Eurilochus Magnes tribus millibus hominum præerat, quos reges Agema vocant. Quibus in locis ἄγημα legendum, nõ ἄγινια, vti in codicibus qui circumferuntur mẽdosè legitur de ala ſacra, ſeu ſacris militibus alibi fuſe verba fecimus.

T. LIVIVS LIBRO XLIII.

Cenſores extemplò iam atrium libertatis aſcenderunt, & ſibi ſignatis tabellis publicis, clauſoque tabulario, & dimiſſis ſeruis publicis, negarunt ſe prius quidquam negotij publici geſturos, quàm iudicium populi de ſe factum eſſet.

QVI in publico tabulario, id eſt loco, in quo publicæ ſcripturę cuſtodiebantur, inſeruiebant tabularum obſignationi; tabularios dictos, in Ammiani dilucidationibus docebimus, hos verò ſeruos publicos fuiſſe patet ex l. vltima. C. de ſer. rei pub. & Capitolinus in Gordianis tabularios ſeruos publicos appellat. Non ſcribæ, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent. Quod etiam ex hoc Liuij loco facilè confirmari

ri poteſt. Poſtea verò Arcadij, & Honorij conſtitutione ſancitum eſt, vt nulli deinceps ad tabularij officium pateret aditus, qui obnoxius eſſet ſeruituti. Hi autem huic conditioni erant addicti & mancipati, vt non poſſent ad aliam aſpirare militiam, & dignitatem, quod patet ex l. ſcripturas, C. qui potiores in pig. hab. & l. 3. 5. 7. 8. C. Th. de num. act. His tamen aduerſari videtur Taciti locus, libro Annal. 14. vbi de Balbo prætorio ſene orbo, & diuite, cuius propinquus Valerius Fabianus ſubdit teſtamentum accitis Vicio Rufino, & Terentio Latino equitibus Rom. & alijs minus illuſtribus, qui teſtamenti tabulas obſignarent. Taciti hæc ſunt verba. Igitur Fabianus tabularijs, quos memoraui, & alijs minus illuſtribus obſignat; ſi itaque Viciũ & Terentium equites, & alios minus illuſtres tabularios nominat, non ergo veritati conſentaneum quod diximus cum Liuio, hoſce fuiſſe ſeruos, ſeu generis ſeruilis. Facilè diluitur difficultas, ſi a Corneliano textu mendum auferamus, & literam genuinam legendam ſubdamus; namque poſtrema editio præſertim a Lipſio, & Vetrano recepta ita habet. Igitur Fabianus tabulas ijs, quos memoraui &cæt. ſicque patet Tacitum loquutum, non de tabularijs publicis, ſed de teſtibus teſtamentum obſignare ſolitis, qui ſeptem erant antiquitus, quemadmodum & hoc tempore obſeruatur, l. 1. ſi vnus. C. de teſt. & Imperator. §. 1. Inſtit. ad quod ſpectat illud Ciceronis in Ver. Tabulæ teſtamenti obſignatę non minus multis ſignis, quam e lege oporteat. Nos verò obſignatores nobiles deligi ſolitos colligimus ex Cic. pro Quinctio. Teſtificantur iſti P. Quinctium non ſtetiſſe, & ſe ſtetiſſe, tabulę maximæ ſignis hominum nobilium conſignantur. Et ad Att. Curij teſtamentum Ciceronum ſignis obſignatum.

T. LIVIVS LIBRO XLIII.

Hoc anno intercalatum eſt, tertio die poſt Terminalia Kalendæ intercalares fuere.

TEMPORA annorum dimenſionibus terminantur. Eſt autem annus, vt generaliter definitur certum temporis interuallum, quod fit dum ſydus aliquod errans, ſigniferum orbem ſuo motu per ſignorum ordinem integrè abſoluit. Quamobrem obſeruamus apud ſcriptores annum lunarem, ſolarem, & omnium planetarum annum, quem magnum dixere, quum ſcilicet omnia ſimul errantia ſydera ad ſua quæque loca recurrunt. Sed lunaris annus quadrifariam accipitur, primus namque eſt quum Luna 27. diebus, & 8. horis Zodiacum percurrens, ad ſignum, ex quo egreſſa eſt, reuertitur. Secundus duobus diebus, & quatuor horis prolixior qui conſuetè menſis appellatur, quum ſolem a quo noua digreſſa eſt 29. diebus, & 12. horis ex actis iam defecta repetit. Tertius qui 12. menſibus huiuſmodi, ideſt diebus 354. expletur, & vocatur communis. Quartus, qui ἐμβόλισμος Græcè dictus, ideſt ſuperaugumentum, & habet menſes 13. ideſt dies 384. Qui

apud Hebræos a principio menſis paſchalis incipit, ibidemque finitur. Apud Romanos verò ab incipiente luna menſis Ianuarij ſumit initium, ibique terminatur. Item ſolis eſt annus, quum ad eadem loca ſignorum redit peractis diebus 365. & horis ſex, hoc eſt quadrante vnius diei, quæ pars quater ducta cogit interponi diem vnum, quod Romani Biſſextum vocant, vt ad eundem circuitum redeatur, & ſic vnus Biſſextilis efficitur, qui & Intercalaris etiam appellatur; eo quod menſe Februario dies addatur, & ſicuti diebus 28. perfici ſolet, in anno biſſextili die intercalato, ſeu interpoſito diebus 29. conſtet. Quamuis apud Græcos aliquando aliter ſit intercalatum, ſcribente Cicerone in Verr. Tunc Cephaleditani decreuerunt intercalarium 45. dies longum, vt reliqui menſes in ſuam rationem reuerterentur. & rurſus. Eſt conſuetudo Siculorum, cæterorumque Græcorum, quod ſuos dies, menſeſque congruere volunt cum ſolis, lunæque ratione, vt nonnunquam ſi quid diſcrepet, eximant vnum aliquem diem, aut ſummum biduum ex menſe, quos illi ex hæreſimos dies nominant, ita nonnunquam vno die longiorem menſem faciunt aut biduo. His ſic præmiſſis ſciendum adhuc Romulum primum Romanę vrbis patentem annum ex trecentum, & quatuor diebus conſtituiſſe, ſed quum ea dierum ratio, neque lunæ, neque ſolis curſui conueniret, Numa Pompilius ſex & quinquaginta dies addidit, ratus ea temporis intercapedine lunares curſus confici, namque ex hoc dierum numero & prioribus duodecim menſes conſtituit, quod prius feciſſe Aegyptios ſcribit Herodotus. Verùm quia ad ſolis curſum conficiendum aliquot adhuc dies deerant, Græcorum more menſem intercalarem adhibuerunt; quod Macrobius libro primo Saturnalium c. 14. his verbis annotauit. Quum Romani ex diſtributione Pompilij ad lunæ curſum, ſicuti Græci, annum proprium computarent, neceſſariò etiam menſem intercalarem inſtituerunt more Græcorum, & reliqua, quæ de intercalatione author idem proſequitur. Et Liuius libro primo, de Numa rege. Omnium primum ad curſum lunæ in duodecim menſes deſcribit annũ, quem quia tricenos dies ſingulis menſibus luna non explet, deſuntque dies ſolido anno, qui ſolſtitiali circum agitur orbe, intercalares menſibus interponendo, ita diſpenſauit, vt viceſimo anno ad metam eandem ſolis, vnde orſi eſſent, plenis annorum omnium ſpatijs dies congruerent. Quod verò intercalares dies non omnibus menſibus interpoſuerit, vt prima facere Liuij verba ſonare videntur, ſed altero menſe intercalari dicto cõprehenderit, ſi rectè illius dicta perpendantur ſatis conſtare puto. Clarius autem id aperit idem Liuius libro 37. vbi habet de L. Scipione. Triumphauit menſe intercalario pridie Kalend. Martias. Ita in l. quum Biſſextum D. de verb. ſignifica. ex Catone habemus apud Iuriſconſultos, menſem intercalarem eſſe additum, omneſque dies eius pro momento temporis obſeruari. In cuius loci annot. Budæus inquit, menſem intercalarem dici non modo eum, qui intercalatur, ſed & in quo intercalatur, & priorem intercalatitium, poſteriorem intercalarem dici, cuiuſmodi hodie eſt Februarius. Vndè apud Ciceronem in Epiſto. legimus, ad 6. Kalend. intercalares priores, & ad Lig. Ego tamen quum ad tertium Kalen. intercalares

veniſſem.

veniſſem. Et in Orat pro Quinct. Dic Nævi diē ante 5. Kal. intercalares. & rurſus. Prid. Kal. intercalares. Et ſi verò intercalandi apud Romanos certā notā habitā, colligamus ex Liuio loco primū allegato, vt ſcilicet ſingulo quoque 20. anno menſis intercalaretur, nihilominus quū intercalandi munus ad Pōtifices ſpectaret, factum eſt, vt illi in intercalando fraude vterrentur publicanis morē gerentes; cuius rei certiſſimum teſtem habemus Suetonium, ſcribentem ita in Cæſare Dict. cap. 40. Conuerſus hinc ad ordinandum Reipublicæ ſtatum, Faſtos correxit, iampridem vitio Pontificum per intercalandi licentiam adeò turbatos, vt neque meſſium feriæ æſtate, neque vindemiarum autumno competerent. Annumque ad curſum ſolis accommodauit, vt 365. dierum eſſet, & intercalario menſe ſublato, vnus dies quarto quoque annō intercalaretur. Quo autem magis in poſterum è Kalendis Ianuarijs nobis temporum ratio congrueret, inter Nouembrem, & Decembrem menſes interiecit duos alios, fuitque is annus, quo hęc conſtituebantur 15. menſium cum intercalari, qui ex conſuetudine in eum annum inciderat. De hac eadem re Am. Marcellinus libro 26. modum intercalandi à Cęſare inuentum recenſens, hæc in fine ſcribit. Hæc nondum extenſis fuſius regnis diu ignorauerunt Romani, perque ſecula multa obſcuris difficultatibus implicati, tunc magis errorum profunda caligine fluctuabant; quum in Sacerdotes poteſtatem tranſtuliſſent intercalandi, qui libenter gratificantes publicanorum vel litigantium commodis, ad arbitrium ſuum detrahebant tempora, & augebant. Ex iam dictis itaque ſatis patere puto, Liuij dicta intelligenda eſſe de anno, in quo intercalatum eſt, hoc eſt in quo 13. menſes fuere, ſcilicet 12 ex conſuetudine, & inſuper 13. intercalaris. Quo autem in loco inter cęteros conſuetos menſes intercalaris reponentur, ex Liuij verbis intelligimus, nempè die tertio poſt Terminalia Kalendas intercalares fuiſſe. Terminalia autem ſacrificia erant, quæ fiebant Termino Deo ad Oct. Kalend. Martias ex Lactantio Diuinarum Inſtit. lib. 1. c. 20. de his Terminalibus Cic. in Philipp. Horatius Epod. 2. Ode 9. & Varro de lingua Latina, lib. 5. & Ouid. 2. Faſtorum. Itaque circa finem Februarij intercalatum a Rom. conſtat ex hoc loco Liuij, & ex eodem libro 45. vbi ait. Intercalatum eo anno, poſtridie Terminalia intercalares fuere Kalendæ ſcilicet vt ego interpretor. Vbi notandum hanc intercalationem a præcedenti diſtare per tres annos tantum, nam prior anno ab V. C. 580. poſterior annò 583. Et Cenſorinus ait intercalatum a Romanis inter Terminalia, & Regifugium, & ſicuti Terminalium feſtum celebrabatur 6. Kal. Martias, ita poſtridie Regifugij feſtum, in memoriam Tarquinij fugæ, qui eo die Roma profugit; quod pariter Macrobius confirmat. Ex quibus patet, quum apud Catonem legimus de re ruſt. c. 150. Si intercalatum erit kal. Maijs agnos 30. non amplius promittat, legendū kalen. Mart. Poſtremò ſciendum, & intercalandi modum a Cæſare inuentum, & a nobis obſeruatum vitio non carere; quod docuere Plinius lib. 18. c. 25. & Budæus in Poſt. Annot. & Będa de ratione temporum, & denique omnes illi, qui de Gregoriano kalendario conſtituendo ſcripſere.

T. LIVIVS LIBRO XLIII.

Fuga comitum, & quiritatio facta, vt tumultus tota Vrbe diſcurrentium cum luminibus.

VARRO Lib.de lingua Latina, quiritare inquit eſt Quirites ciere. Et Nonius quiritare ait,eſt clamare,deductum ab ijs, qui Quirites inuocāt. Lucillius lib.12.Sat.Concurſus velut aurarius, clareq; quiritans. Ab Apuleiū ponitur pro ſuppetias petere. Budęus in calce lib.2.de aſſe ſcribit. Quum olim Cato,& alij ſeueriores in Vrbe magiſtratus conciones queribundas ad populū haberent, quiritare a crebra Quiritum appellatione vocatum. Ciceroni in Epiſtolis, quiritare eſt fidem Pop. Rom.implorare,ait namque: Et illi miſero quiritanti ciuis Romanus ſum, reſpondit,abi nunc,Pop.Rom.fidem implora. Tacitus in calce lib.16. Anal. Igitur flentes, quiritantesque qui aderant. Liuius lib.40.occulebat vim, quod præ vlulatibus, timpanorumque, & cymbalorum ſtrepitum,nulla vox quiritantium inter ſtupra, & cædes exaudiri poterat.Et paulò poſt. Deducere in locum, qui circumſonet vlulatibus, cantuque ſymphoniæ,& Cymbalorum,& tympanorū pulſu, ne vox quiritantis, quum per vim ſtuprum inferatur, exaudiri poſſit.Publius quoque Nigidius in Commentarijs Gramaticis ſcribit, clamat,quiritat. Ab hoc verbo quirito tractæ voces, quiritatio,& quiritatus. Teſtimonio Vallæ,authoritate Varronis quiritatus eſt clamor vrbanorum,quiritatus quoque infantium eſt,ſicuti clamor virorum,& vlulatus fœminarum.Plinius Epiſtola.106. Audires vlulatus fœminarum, infantium quiritatus,clamores uirorum. Ita & quiritatio eſt clamor publicus, cum mœrore, & triſtitia auxilium implorantium, quod clarè ex ipſius textus verborum ſerie colligitur. Nec mirum(quod Glareanus annotauit,Liuium Romana voce in Græca actione vſum, nam Romanis, non Græcis ſcribebat hiſtoriam.

T. LIVIVS LIBRO XLIII.

Bis ampliatus tertio abſolutus eſt reus.

IN Iudicijs antiquis ampliare verbum forenſe erat, & ſignificabat interloqui,ſeu ſententiam differre,quū cauſa adhuc eſſet obſcura, vnde iudex pronuntiabat non liquet. Cic. in orat. pro Cluentio. Homines ſapientes,qui neq; abſoluere hominem nocentiſſimum poſſent, neque re incognita primò condemnare vellent, non liquere dixerunt. Hoc verbum ampliare non extat in Pandectis,extant tamen reliquiæ formulę(non liquet)apud Vulp.lege Pomponius.13.§.arbiter.D.de recep.arbit.ſcribit A.Gellius.lib.14.c.2.a verbo ampliare deriuata vox ampliatio,& amplius pronuntiare,quæ idem ſignificabant; qđ ex Cic.facile deprehenditur, quū in Orat.pro Cęcinna inquit: Quum cauſam

non

non audiſſet, & poteſtas eſſet ampliandi, dixit ſibi non liquere. Et in Verr. Glaucias primus tulit vt comperendinaretur reus antea, vel iudicari primo poterat, vel amplius pronuntiari, & rurſus. Vt de Philodomo amplius pronuntiaretur, aliàs ampliaretur. Et iterum. Vt etiam ſi lex ampliandi faciat poteſtatē, tamen iſte turpe ſibi exiſtimaret non primo iudicare. Et ad Heren. Quid fuit iudices, quare iſtum nefarium ampliaueritis? Et decl. Orat. Quum conſules re audita amplius dę conſilij ſententia pronuntiauiſſent. Rem hanc clarè aperit Aſconius inquiens. Mos veterum fuerat, vt ſi quis abſoluendus eſſet, ſtatim abſolueretur, ſi damnandus, ſtatim damnaretur, ſi cauſa non eſſet idonea ad damnationem, abſolui tamen non poſſet, amplius pronuntiaretur. Verùm quum Romanis mos eſſet etiam iudicia proferre per tabellas, tres dabantur tabellæ, diuerſis notis inſculptæ, quarũ quam vellent in vrnã imponerent. Vrna habebatq; ſignatum. A. quæ erat abſolutionis nota, altera. C. quæ condemnationis, tertia. N. L. quæ non liquere ſignificabat, & ſic cauſam vel reum ampliandum; quod colligimus ex Cic. in Diuinat. & Paulo. l. Pomponius de re iudic. P. & l. fin. de iniu. iunc. l. decurionum. §. fin ex quibus cauſ. maior. P. Omitto enim quod alij ſcripſere hempe. D. dãnationis notam fuiſſe. & θ. literam Græcam mortis notam fuiſſe ex Perſio Satyr. 4.

Et potis es vitio nigrum præfigere theta,

Et Martiale. 7. Epigram. 36. ad Caſtricium.

Noſti mortiferum quęſtoris Caſtrice ſignum,
Eſt operepretium diſcere theta nouum.

Et Auſonio.

Tuumq; nomen theta ſectilis ſignet;

Nam de litera D. nihil apud probatum auctorem me legiſſe memini; de θ. autẽ quod diximus ſpectat potius ad Gręcorum, quàm Romanorum morem, ſed ad rem noſtram reuertentes, ampliatos ſcribit Liuius P. Furium Philum, & M. Matienum reos, hoc eſt iudicium illorum dilatum, & quum dicenda de integro cauſa eſſet, excuſati exilij cauſa ſolum vertiſſe. Et M. Tiſinium bis ampliatum. tertio abſolutum. Itaque ampliati dicebantur, vt in Annot. Budęus tradit, quorum damnatio, vel abſolutio differebatur, aut quia coram teſtes ſiſtendi eſſet, & cum illis committendi, aut quia nondum plenè liquebat, aut de crimine, aut de modo pœnę, aut quia argumenta, & probationes nondum ſatis erant idonea ad abſoluendum vel condemnandum. Ad quod videtur ſpectare Plautinũ illud in Amphitryone.

Iacent rationes, ſilet iudicium, quid dicam neſcio.

Verùm quia comperendinatio & ipſa erat iudicij ferendi prorogatio, ob id Budęus ibidem, Sigonius lib. de Iudicijs. 2. c. 21. & F. H. in Com. verbo ius, & in Com. in 3. Verr. in differentijs aſſignandis inter ampliationem & comperendinationem plurimũ laborauere. Nos quas præcipuas arbitramur breuiter adducimus: Ampliatio libera erat, & in iudicum poteſtate poſita, comperendinatio neceſſaria, & legis Seruilię imperio conſtituta, cuius rei paſſim in Verr. extant exempla. Ampliatio quoque ſępius fieri poterat, comperendinatio ſemel tantum; bis factam ampliationem ex hoc Liuij loco colligimus; Publica-

norum

norum quorundam cauſam tribus ampliationibus prolatam tradit Cic. lib. de clar. Orat. Valerius Max. lib. 4. ſcribit cauſam C. Cottę repetundarum accuſati à L. Scipione ſepties ampliatam fuiſſe, at comperendinatione ſemel iudiciū dilatatum aliàs docuimus. Tertia differentia eſt, quod Ampliationis tēpus in Iudicis arbitrio poſitum erat, comperendinationi verò perendinum diem tantum aſſignatum, hoc eſt diem tertium, Gręci μετάνεριον dicunt, ideſt poſt craſtinum, quod ex Cic. in Bruto clarè percepimus. Hiſce tribus differentijs pręcipuè Ampliationem & comperendinationem diſtingui puto, cęteras minus fortè veras, vel ſaltem haud neceſſarias cenſeo, vt putà quòd in comperendinatione poſſet eſſe ampliatio, nequaquam in ampliatione comperēdinatio; & quod in comperendinatione defenſor, ſeu reus primum diceret, ſecundo loco accuſator, in ampliatione primum accuſator, deinde defenſor, & aliæ eiuſdē generis, quas lubens omitto, quum ex dictis ſatis Liuij ſententiam apertam exiſtimem.

T. LIVIVS LIBRO XLIII.

Ita præteritis ſilentio obliteratis, in futurum conſultum ab Senatu Hiſpanis, quod impetrarunt ne frumenti æſtimationem magiſtratus Romanus haberet, ne ve cogeret viceſimas vendere Hiſpanos quanti ipſe vellet, & ne præfecti in oppida ſua ad pecunias cogendas imponerentur.

PLVRES viceſimæ differentiæ apud ſcriptores obſeruantur. Dion Caſſius lib. 55. refert, Octauium Auguſtum viceſimam hæreditatis & legatorum, exceptis, quæ genere proxime iunctis, ac pauperibus morte aliorum relinquebātur, ſtatuiſſe inferri in ęrarium militare Cęſaris; Hinc lex Iulia de viceſima dicta. Leges addidiſſe de hæreditatum viceſima Antoninum philoſophum ſcribit Iulius Capitolinus, quas omnes ſuſtuliſſe Iuſtinianum conſtat ex C. de edict. D. Had. tollend. Huius viceſimæ ibidem. l. vlt. fit mentio & a Paulo lib. Sent. 4. c. 6. & à Plinio in Panegy. lib. 7. Epiſt. ad Corelliam & alia eiuſdem lib. ad Fabatum, de eadem Aemilius Macer binos libros conſcripſit. Fuit & alia viceſima portorij, vectigal inquam, quod pendebatur pro exportatione rerum; cuius meminit Cic. in 4. act. in Verr. inquiens. Scribit. H—S. LX. ſocios perdidiſſe ex viceſima portorij Syracuſis. Quum Plinius locis allegatis viceſimæ verba facit, ſunt qui intelligant de viceſima rerum venalium, cuius tamen impijſſimæ & infandę exactionis nullibi meminiſſe ſcriptores obſeruaui. Fuit & alia viceſimæ lex longè antiquior lata anno 298. ab. V.C. cuius meminit Liuius lib. 7. in hæc verba. Ab altero Conſule nihil memorabile geſtum, niſi quod legem nouo exemplo ad Sutrium in caſtris trib utim de viceſima eorum qui manumitterentur tulit. Patres quia ea lege haud paruum vectigal inopi ęrario additum eſſet auctores fuerunt. hac libertini tantum tenebantur

nebantur,ob idq; etiam ad Cic. vſque tempora retentam, ipſemet vti ad Att. ſcribens lib. 2. ita confirmat. Portorijs Italiæ ſublatis, agro Campano diuiſo, quod vectigal ſupereſt domeſticum præter viceſimam, quæ mihi videtur vna conciuncula clamore pediſſequorum noſtrorum eſſe peritura. Hanc Neronem cum alijs per initia ſui Imperij vt popularem auram aucuparetur ſuſtuliſſe, vel remiſiſſe teſtari videtur Tacitus lib. 13. Aurum viceſimarium hinc deductum putãt doctiores quod ex hac viceſima colligeretur, cuius Liuius lib. 13. in hæc verba ſcribẽs meminit. Cætera expedientib. quæ ad bellũ opus erant Cõſulib., aurum viceſimariũ quod in ſanctiore ærario ad vltimos caſus ſeruaretur promi placuit, prompta ad quattuor millia põdo auri. de hac viceſima, de quã Pomponius ait A. Ofilium primum ſcripſiſſe. l. 2. § ex his. D. de orig. iur. intelligendum opinatur F. H. At de nulla harum viceſimarum Liuij verba intelligenda tum temporum computatio, tum ratio ipſa ſuadet, namque nulla earum in Hiſpanorum ita erat poteſtate, vt eam quoquo modo vendere poſſent, ſed eorum omnium exactio ad Rom. magiſtratus, ſeu viceſimarios exactores ſpectabat. Quamobrem ego per viceſimas hoc loco interpretor, vigeſimam partem frumenti, quam Hiſpanorum vnuſquiſque poſſidebat, duo enim impetrauerunt Hiſpani à Senatu, vnum ne magiſtratus Rom eorum frumento pro libito pretium conſtituerent; alterum verò, ne cogere poſſent eoſdem viceſimam frumenti quã haberent ſinguli partẽ, vendere quanti ipſi magiſtratus vellent.

T. LIVIVS LIBRO XLIIII.

Romanus ad Clitas, quas vocant, munimenta ceruis etiam obiectis, vt viam intercluderet, à Macedonico ad Toronaicum mare perducit.

QVI, qualeſque eſſent cerui in re bellica, & in monumentis conficiendis diſcere licet ex Iulio Cæſare lib. 7. belli Gallici de obſidione Vercingetoricis verba faciente, vbi ita ſcriptum reliquit. Duas foſſas xv. pedes latas, eadem altitudine perduxit, quarum anteriorem campeſtribus, & demiſſis locis, aqua ex flumine deriuata compleuit poſtea ſaggerem & vallum xij. pedum extruxit, huic loricam pinaſque adiecit, grandibus ceruis, eminentibuſque ad commiſſuras pluteorum atque aggeris; qui adſcenſum hoſtium tardarent. &c. quæ ſequuntur. Ex quibus elicimus fuiſſe ceruos ligneos ſtipites, truncos, ſeu cippos humi infixos ad hoſtium impetum retardandum; quod, & Liuius hoc loco confirmare videtur, inquiens. Munimentis à Romanis fabrefactis, & ceruis obiectis viam interclusam. Vocatos autem ceruos, & ab alijs ſtipitibus differre arbitror, quod in ſupernis cacuminibus veluti bifurcati eſſent, & acuminati inſtar animaliũ ceruorum cornua. Ita & cerui appellatæ furcę, quę ad caſæ agreſtis ſuſtẽtationẽ figebantur, & eadẽ de cauſa. Vnde Virg.

Atque humiles habitare caſas, & figere ceruos.

Ita & à ſimilitudine celeritatis animalis cerui fugientes ſeruos, ceruos appellatos

pellatos eadem ratione docet Pompenius Feſtus, Idem & Varro refert lib. 4. de lingua Latina inquiens Ceruos in caſtris à ſimilitudine cornuum ceruorum appellatos; quorum meminit & Tibullus lib. 4. ad Meſſal. Qualiter.

Aduerſos hoſti defigere ceruos;

Malè enim qui legunt neruos, namque verbum illud defigere quis non vidit neruis minimè aptari poſſe?

T. LIVVS LIBRO XLIIII.

Cenſores cenſum Idibus Decembribus ſeuerius quam antea habuerunt; multis equi ademptis, inter quos P. Rutilio, qui tribunus pleb eos violenter accuſarat. Tribu quoque is motus, & operarius factus ad opera publica facienda.

CENSORES varijs pœnis animaduertiſſe in illos, quos nota afficiebāt legimus. Namque equum adimebant quandoque, ſcilicet quem ei è publico in bellicos vſus aſſignatum, habebat; Vel tribu mouebant, hoc eſt honeſtiore tribu in minus honeſtum transferebant, vti ex vrbana in ruſticam, vel ex ruſtica in ruſticam, quod docet Liuius vbi de Claudio cenſore, nam in vrbanam tribum transferri ignominioſum erat, vti teſtatum reliquit Plinius lib. 18. c. 3. præterea in Ceritam tabulas transferebant, hoc eſt ſuffragio ſpoliabant. Ad hæc ærarium faciebant, id eſt (ſi Pędiano credimus) nullum aliud ciuitatis ius relinquebāt in centuria, atque adeo in tribu, quàm vt pro capite ſuo æs penderet. Senatores etiam aliquos notabant, & ſenatu amouebant. Hæc tantum cenſoriæ pœnæ genera ex hiſtorijs recentiores adnotarunt. Addimus nos hoc Liuij loco moniti ſextum genus, quod erat operarium facere ad opera publica facienda, ſcilicet vt pecunias ſoluerent in opera publica impendendas, hoc eſt ſoluendas illis, quibus opus aliquod publicum faciendum locaſſent cenſores. Ita apud eundem Liuium legimus lib. 10. ex pecunia collecta & fœneratorum damnatione plura opera publica facta, ita & alia opera publica confecta, ex pecunia multaticia a pecuarijs damnatis exacta, & lib. 35. De multa quoque fœneratorum quadrigas inauratas, clypeos inauratos in Capitolio poſitos, & porticum factam extra portam tergeminam.

T. LIVIVS LIBRO XLIIII.

Titus Sempronius ex ea pecunia, quæ ipſi attributa erat, ædes P. Africani penè Veteres ad Vortumni ſignum, laneaſq; & tabernas coniunctas in publicum emit, baſilicamq; faciendam curauit, quæ poſtea Sempronia appellata eſt.

EX hoc Liuij loco patet differentia illa quam Carolus Sigon. lib. Prouinciarū 2. c. 8. ſtatuit inter pecuniā attributā & vectigalē corruere, ait enim

pecuniam

pecuniam attributam fuiſſe, quæ hauriebatur ex ærario, vectigalem verò, quæ ex vectigalibus,& tributis colligebatur. At hæc pecunia attributa T. Sempronio ex vectigalibus collecta, ergo non ex ærario, quod ex eiuſdem Liuij verbis elicitur ſic ſcribentis; Cenſoribus dimidium ex vectigalibus eius anni attributum ex S.C.a quęſtioribus ex qua pecunia attributa T. Sempronius baſilicam faciendam curauit, quæ poſtea Sempronia appellata eſt. Cœl. Rhod. lib. 10. c. 3. videtur innuere attributam pecuniam fuiſſe, quę tributi nomine ſtatueretur, idque ex Liuio, lib. 39. ſcribente de cenſura Catonis aſpera ita in omnes ordines; ornamenta & veſtem muliebrem, vehicula, & mancipia æſtimantem, & his omnibus rebus terni in millia æris attribuentem; item lib. 1. ait. Vnde equites alerent equos ex publica pecunia emptos, viduę attributæ, quæ bina millia ęris in annos ſingulos penderent. Huic ſententiæ fauere videtur Varro lib. 5. de lingua Latina, vbi ait, tributum dicitur a tribubus, quod in pecunia, quæ a populo imperata erat, tributim a ſingulis pro portione cenſus exigebatur. Cic. in prętura vrb. inquit. Ne diutius teneam pecunia attributa, profectus eſt quęſtor in prouinciam; quæ verba exponens Aſconius, attributam pecuniam eſſe inquit, quæ in militum ſtipendium de ęrario a tribunis ęrarijs quæſtori adnumerabatur. Hæc ſententia &ſi ſpecificè ſuſtinere poſſit, tamen genericè, & in vniuerſaliori ſignificatione mihi magis probatur Budæi expoſitio in Prioribus Annot, in P. ex tit. de officio quæſt. vbi pecuniam attributam aſſignatam interpetatur; nam quæ in ſtipendium militum aſſignabatur attributa dicebatur ex Cic. & Aſconio locis adductis, ita & quę equis alendis aſſignata erat ex viduarum cenſu ex Liuio attributa appellata, ſic & quæ magiſtratibus in prouinciam proficiſcentibus aſſignabatur attributa pecunia dicta Cic. in Piſo. Nonnè ſeſtertium centies & octogies ex ærario ſibi attributum Romæ in queſtu reliquiſti? Idem Cic. Conſul ad Caninium ſcribens inquit. De drachmis centum millibus nihil eſt quod in iſto genere cuipiam poſſim accommodare, omnis enim pecunia ita tractatur, vt præda a Pręfectis, quę autem mihi attributa eſt a quæſtore curetur. Attribuere enim inter cæteras ſignificationes accipitur pro aſſignare Cic. in Ant. Antonius mihi pecuniam attribuit; & rurſus. Quantique locarint, tantam pecuniam redemptori ſoluendam, attribuendamque curent, & ad Att. Pueros attribui ei, quot, & quos videbitur. Et ad Q. Fratrem. Inſulæ, quæ erāt à Sylla Rhodijs attributę, & alibi pluries. Quare hoc in loco pecuniam T. Sempronio attributam, aſſignatam interpretandum puto, ſicque omnem difficultatem tolli.

T. LIVIVS LIBRO XLIIII.

Legati ex Macedonia quinquatris vltimis adeo expectati venerunt, vti, niſi veſper eſſet, extemplò Senatum vocaturi Conſules fuerint.

VVLGATISSIMVM eſt Quinquatria fuiſſe feſta, quę Mineruę ſeu Palladi fiebant, ita appellata, quod per quinque dies poſt Idus, qui

qui inter atros connumerabatur, fiebant, vti Ouid. 3. Faſt.

Vna dies media eſt, poſt fiunt ſacra Mineruæ,
Nomina quæ à iunctis quinq; diebus habent.

Et Varro de lingua Latina 5. docet quinquatria fuiſſe feſta Mineruę ſacra per quinq; dies ab Idibus. Gellius lib. 2. c. 21. Quod quinquatrus inquit, dicamus, quod quinq; ab Idibus dierum numerus ſit atrus nihil. Porphyrion enarrans illud Horat. Epiſt. 2. Epiſt. 2.

At potius puer, vt feſtis quinquatribus olim,

Scribit quinquatrus à quinq; diebus dici, qui dies ad ferias Mineruæ pertinet propterea quod feſtæ ſolemnitates eiuſdem Deæ per hoc ſpatium celebrabantur. Cic. in Epiſt. eleganter dixit. Quinquatribus egi cauſam ſuam non inuita Minerua; Et rurſus; Ita tumultuoſæ conciones quinquatrijs afferebantur. Domitianum Imperatorem quinquatria quotannis Mineruę celebraſſe ſolemnia in Monte Albano, ita vt & collegium ad magiſterium earum inſtitueret teſtis eſt Suet. in illo, cap 4. Quod etiam inſigniter deſcribit Iuuenalis Saty. 11. tā liber & verax, quam contra vani & adulatores Papinius, & Martialis. Nero Agrippinæ matri ſtruēs inſidias eam Baias euocauit ad ſolēnia quinquatrium ſimul celebranda ex eodem Sueto. cap. 34. Errant ſanè toto cęlo (vt aiunt) qui quinquatrum diem vnum ſolummodo fuiſſe feſtum ex Varrone exiſtimant, ſcribente lib. de lingua Latina 2. quinquatrum diem vnum Feſtum ſic appellatum, quod erat poſt diem quintum Idus Martij, quam ſententiam & ſequutus eſt Beroaldus in com. loci citati, qui tamen vna cum alijs eiuſdem opinionis facilè erroris conuincitur. Nam Sueto. in Auguſt. cap. 71. ſcribit. Nos mi Tyberi quinquatris ſatis iucundè egimus, luſimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calfecimus. Præterea Liuius lib. 36. ſic habet. Interrupit hos ſermones nocte, quę pridie Quinquatrus fuit pluribus ſimul locis circa forum incendiū ortum. quo loco pridie quinquatrus interpretandū non dubito priorē ex quinquatrijs diē. ſic & apud Cic. ad Att. 9. Fuit enim pridie quinquatrus egregia tēpeſtas, qua ego illū vſum puto. Gellius nāq; lib 19. c. 24. putat dictū pridie, quaſi priſtini, ideſt priore die; ſed de re hac clarius Ouid. lib. 3. Faſt.

—————— Fuit ſacra Mineruæ,
Nomina, quæ à iunctis quinq; diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro,
Cauſa quod eſt illo nata Minerua die.
Altera treſq; ſuper ſtrata celebrantur arena,
Enſibus exertis bellica læta Dea eſt.

Ex his quę Liuio ſint dicta vltima quinquatria facilè colligimus, non vltimū quinquatrium diē videlicet quintum, intelligere, hæc illius verba clarè demōſtrant. Legati ex Macedonia quinquatribus vltimis adeo expectati venerunt, vt niſi veſper eſſet, extēplò Senatum vocaturi Cōſules fuerint. Poſtero die Senatus fuit, legatiq; auditi ſunt. Hunc genuinū ſenſum verborum Liuij eſſe etſi arbitror, nihilominus, & aliam expoſitionem afferre libet, huiuſmodi. Habemus ex Feſto Pompeio lib. 2. Quinquatria proprium Mineruæ feſtū fuiſſe poſt Idus Martias, aliud verò feſtū quinquatriū poſt Idus Iunias, quæ vocabantur

quin-

ui nquatrię minuſculæ, ſeu minores, & erat feſtum tibicinum, qui colebant Mineruam. Hinc Ouid. 6. Faſt.

Et iam quinquatras iubeor narrare minores,
Huc ades o cœptis flaua Minerua meis;
Cur vagus incedit tota tibicen in vrbe,
Quid ſibi perſonæ, quid toga longa volunt?

Itaque vltima quinquatria interpretari poſſumus hæc minora vocata, quæ poſtremo tempore celebrabantur, menſe ſcilicet Iunio, ad differentiam priorum, quibus propriè colebatur Minerua Menſe Martio; vtramlibet accipiat lector expoſitionem.

T. LIVIVS LIBRO XLV.

Cætera omnis generis arma cumulata in ingentē aceruū precatus Martem, Mineruam, Lunamque matrem, & cæteros Deos, quibus ſpolia hoſtium dicare ius, faſque eſt, ipſe Imperator face ſubdita ſuccendit, deinde circumſtantes tribuni militū pro ſe quiſque ignes coniecerunt.

HVNC locum enarrans doctiſſimus Turnebus Aduerſ. libro decimo. ſexto capitulo vigeſimo. Non Lunam matrem, ſed Luam matrem legendum contendit, alio eiuſdem Liuij loco libro octauo permotus, per initia enim libri illius legimus. Armorum vis magna tum inter cæſa corpora hoſtium, tum in caſtris inuenta eſt. Ea Luæ matri ſe dare Conſul dixit. Hanc Luam Deam ita appellatam inquit Turnebus à luendo, & expiando, eamque præfuiſſe luſtrationibus, & luſtris, poſt cædem enim hoſtium, & bellum, opus purgamentis & piaculis eſſe. Ego ſanè libentiſſimè ni ratio aliter ſuaderet cum doctiſſimo viro conſentirem. Sed quæſo vndè hæc noua Dea excogitata? quis illius ex claſſicis authoribus verba fecit? nam in loco adducto mendum ineſſe mox demonſtrabimus. Fatemur gentilium Deorum innumeram farraginem, ita vt D. Auguſtinus lib. quarto Ciuitatis Dei capitulo vigeſimotertio, & ſeptimo, capitulo ſecundo, ex Varrone dixerit ſupra triginta millia fuiſſe, & Pindarus ante illum triginta millia eſſe dixit, ſi maximo Tyrio credimus, qui illum citat Ser. 1. id tamen referens ad opera & effectus diuinitatis. Verum enimuero, quomodo Liuius penè incognitam Deam ſpecificè cum Marte, & Minerua nominarit non video. quinimo rationi conſentaneum erat, vt potius eam (ſi qua eſt) in generali illa dictione & cæteros Deos, quibus ſpolia hoſtium dicare ius, faſque eſt, comprehēderet. Auget difficultatem, quod epitheton, matrem, adiunxerit, quo præcipuos, magnoſque Deos donauit antiquitas, non cōmunioribus attribuēs Adhęc admiratione nō caret, ſi hæc luſtrationibus pręerat, cur ſcriptores illius

F non

non meminere vbi de exercituum luſtratione agũt. Armiluſtrũ vocauit Varro lib.4. linguę Latinę ex quo Plutarchus in Romulo, & Liuius ipſe libro primo, Dionyſius Halycar. libro 4. ſcripſere, cur in claſſium expiatione, cuius Liuius lib. 39. & Appianus meminit libro quinto bel. Ciuil. Nec in rogi militaris luſtratione, de qua Virg. lib. 11. Æneid.

Hinc alij ſpolia occiſis direpta Latinis
Conijciunt igni, galeas enſeſque decoros,

Cur inquam in huiuſmodi militaribus expiationibus ſcriptores de Luna Dea ne verbum quidem fecere? Vtrobique itaque Liuium matris Lunæ verba feciſſe crediderim, mendumque ineſſe potius lib. 8. quam lib. 45. impreſſorum incuria, qui pro litera, n. elementũ, u. facilè ſuppoſuere, nam characteres vtranque literam exprimentes conſimiles maximè ſunt, ſique inuertantur alter alterum repręſentant. Lunam verò iure matris attributo donatam conſtat, quippè quæ ſublunarium omnium generationi, & incremento opem ferat. Vnde non immerito Ariſt. lib. de Animalibus ſcripſit, Lunæ naturam perſimilem vìderi naturæ terræ, quam magnam matrem dictam alibi docuimus. Ait Turnebus, quid attinet arma in honorẽ Lunę cõburi? At ipſe ſciat velim, In re militari maximum Lunæ vſum, nec contemnendum iuuamen plerunque in rebus bellicis eam præſtitiſſe. Communiora omitto, particularia exempla aliquot adduco, ex antiquorum hiſtoria excerpta. Germani in prælio ineundo religioſi Lunam nouam obſeruabant, tradente Plutarcho in Iulio Cęſare. ipſemet Liuius de cuius dictis agitur controuerſia, quot bellicas inſidias ſilente Luna patratas, quæ itinera ea perlucente noctu facta recenſet. lib. 32. vbi de T. Quinctio ſcribit. Nocte itinera fieri iubet, & pernox fortè Luna erat. At audiamus quæ magis ad diuinitatem accedunt exempla. Idem Liuius libro 44. hæc habet. C. Sulpitius Gallus Tribunus militum ſecundæ legionis, qui prætor ſuperiore anno fuerat, Conſulis permiſſu ad concionem militibus vocatis pronunciauit, nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora ſecunda vſque ad quartam horam noctis Lunam defecturam eſſe, id quia naturali ordine ſtatis temporibus fiat, & ſcire ante & prædici poſſe; Itaq; quęmadmodum quia certi Lunæ Soliſque, & ortus, & occaſus ſint, nunc pleno orbe, nunc ſeneſcente, cornu exiguo fulgere Lunam non mirarentur, ita ne obſcurari quidem quum condatur vmbra terræ, trahere id in prodigium non debere; Nocte, quam pridie Nonas Septembris inſecuta eſt dies, edita Luna cũ defeciſſet, Rom. militibus Galli ſapientia propè diuina videri. Macedonas, vt triſte prodigium, occaſum Regni, perniciemque gentis portendens mouit; nec aliter vates; clamor vlulatuſque in caſtris Macedonum fuit, donec Luna in ſuam lucem emerſit. Pergit deinceps Liuius pugnam deſcribere & Romanorum victoriam. Sed audiamus & Tacitum lib. Anal. primo, vbi de ſeditione Pannonicarum legionum. Noctem minacem, & in ſcelus erupturam fons leniuit. Nam Luna clariore penè cœlo viſa langueſcere, id miles rationis ignarus, omen præſentium accepit, ac ſuis laboribus defectionem ſideris adſimilans, proſperèque ceſſura quæ pageret, ſi fulgor, & claritudo Deę redderetur; Igitur ęris ſono, tubarũ cornuumq; cõcẽtu ſtrepere, vt ſplẽdidior,

obſcu-

obſcuriorve, lætari, aut mœrere, at poſtquam obortæ nubes offecere viſui, creditumq; conditam tenebris, vt ſunt mobiles ad ſuperſtitionem perculſę ſemel mentes, ſibi æternum laborem portendi, ſua facinora auerſari Deos lamentantur. & paulò poſt. Tum redire paulatim amor obſequij, omittunt portas, ſigna vnum in locum principio ſeditionum congregata ſuas in ſedes referunt. Itaq; parum ne momenti in bellicis rebus Lunę numen eſſe dicemus? an potius iure hoſtium arma ſicuti Marti, & Mineruæ, Lunæ comburi debuiſſe non negabimus? Ergo vt ipſiſſimis Turnebi de Luna prolatis verbis vtar, Iſtam Lunam Deam capite foras præcipitem agēdam puto, & in hos penates reuocandam Lunam matrem; Quæ tempeſtates præuidere, & præcauere quoq; milites doceat; quæ terras ſatiaret, accedens corpora impleat, abſcedens inaniat, frondes quoq; ac pabula iuuet, & tandem in omnia illius vis penetret, ita vt recte Plinius lib. 40. c. 99. eam mundi ſpiritum appellarit.

T. LIVIVS LIBRO XLV.

In quattuor vrbanas tribus deſcripti libertini, præter eos, quibus filius quinquenni maior ex S.C. eßet. Eos vbi proximo luſtro cenſi eßent, cenſeri iußerunt. Et eis qui prædium prædiave ruſtica plus Seſtertium 30. millium haberent, cenſendi ius factum eſt. Hoc quum ita ſeruatum eßet, negabat Claudius ſuffragij lationem iniußu populi Cenſorem cuiq; homini, nedum ordini vniuerſo adimere poſſe.

PLVRES difficultates ex præſentis textus lectione emergunt, quarum prima eſt, quomodo affirmat Liuius ex Claudij ore eius ſuffragij cenſorem non poſſe ciui cuiquam adimere, quum oppoſitum ſupra docuerimus ex Gellio & Aſconio palam id confirmantibus. Altera verò quo pacto dixerit Claudius libertinis adimi ſuffragij ius, & qua de cauſa. id enim ſatis obſcurum videtur? Tertia, An libertini ſolum eſſent deſcripti in quattuor vrbanis Tribubus an & aliqui in ruſticis; Diluitur prima difficultas, quia adimere ſuffragium dupliciter poteſt conſiderari, vno modo pro auferre ab eo, qui iam ſuffragandi ius adeptus eſſet, alio modo eſſe impedimento, quo minus quis ſuffragij ius non adipiſcatur, quum antea non habuerit. Priori modo cenſores ius adimere ſuffragandi potuiſſe cuicunq; habenti, palam fecimus ſupra vbi de cenſorijs notis loquuti ſumus, nam ea referendo in Cærites tabulas, & ærarium faciendo, id pręſtare poterant Cenſores ſicq; Gellij & Aſcanij dicta interpretanda. Secundo modo Liuij verba intelligenda, Namque Sempronius Cenſor ſtatuendo libertinos, qui prius non eſſent cenſi cenſeri poſſe, ſi ruſtica prædia pluris ſeſtertium 30. millium haberent, excludebat

quoque a cenſu illos quibus in prædijs ruſticis minus dicta ſumma eſſet; quod Claudius impugnabat, inquiens id eſſe adimere libertinis ſingulis non ſolum qui minus ſeſtertium. 30. millium; ſed et eorum ordini vniuerſo ſuffragij lationem, & illis qui dictam ſummam non poſſiderent. Et ratio eſt, quia qui incenſi erant, ſuffragium ferre non poterant, quamuis ciuitatis Romanę iure donati eſſent, & in tribu deſcripti. Quod docuit Nicolaus Gruchius inter recentiores plurimæ doctrinæ vir, libro de Comitijs Rom. 2. c. 3. & quoque ex hoc loco comprobari facilè poteſt. & ita Cenſores poterant adimere ius ſuffragij, hoc eſt inhibere, quo minus quis illud conſequeretur. Ex quibus etiam facilè patet reſponſio ad ſecundum obiectum. Quò verò ad tertium ſpectat, dicimus Libertinos homines non ſolum in quattuor Tribubus vrbanis deſcriptos fuiſſe, ſed & in aliquibus ruſticis aliquando locatos. Namque Appius Claudius Cenſor anno ab V.C. 441. libertinos ex quattuor vrbanis in alias omnes diſperſiſſe, teſtati ſunt Diodorus, & Plutarchus in Poplicula, quod quum nobiles & ingenui iniquiſſimo animo ferrent, Q. Fabius Rullianus nouem poſt annos Cenſor, iterum in quattuor vrbanas redegit, vnde Maximi nomen ab vniuerſa Ciuitate obtinuit. quumque ſubſequentium Cēſorū incuria vel cōniuētia id minimè ſeruatū eſſet, L. Æmilius Papus & C. Flaminius Cenſores anno ab V.C. 532. libertinos in ruſticas tribus diſperſos in quattuor vrbanas tantùm reuocarunt & eſſe voluerunt. Poſtea S. C. & hæc ſeries immutata, namque permiſſum vt libertini quibus filius quinquenni maior eſſet, in ruſticis cenſerentur. Poſtremo Tib. Gracchus anno ab V.C. 585. in ſolam Exquilinam tribum vrbanam eos redegit. quod ex hoc Liuij loco colligimus, & ex Cic. 1. de Oratore libro, ſubſequentibus verò temporibus modo per ruſticas tribus libertinos deſcriptos, modo in vrbanas redactos pro dominantium in Repub. libidine, vtique libertinos eoſdem, vel amore vel odio, proſequebantur, velut iā aliquando occaſio, vel neceſſitas expoſtulabant, in hiſtoria obſeruamus. & hæc de re hac pro nūc ſint ſatis. Illud profectò nō prætermittendum, ne viri doctiſſ. authoritate ſtudioſi decipiantur, haud veritati conſentaneum quod a Carolo Sigonio libro de iure antiquo Ciuium Rom. 2. c. 14. ſcriptum eſt ex Liuij authoritate, hoc in loco Tiberium Gracchum ſcilicet contendiſſe omnes libertinos, ab omnibus Tribubus repellere quod falſum eſſe clarè conuincitur ex ipſius Liuij verbis ſcribentis, ſeruatum vt libertini qui in quattuor vrbanas Tribus deſcripti erant præter eos, quibus ex S.C. filius quinquenni maior eſſet, vbi proximo luſtro cenſi eſſent, ibi & cenſerentur. Nam diſceptatio præſertim Cenſorum erat, circa illos, qui non ſolum cenſi erant, vt ſuperius ſatis manifeſtum factum puto.

T. LI-

T. LIVIVS LIBRO LVII.

Militem quotidie in opere habuit, & triginta dierum frumentum, ac ſeptenos vallos ferre cogebat, ægrè propter onus incedenti dicebat: quum gladio te vallare ſcieris, vallum ferre deſinito.

VALLVM in primo caſu munimento caſtrorum obſeruamus, quamuis & aliquãdo in eadem ſignificatione & caſu eodem vallus legatur. Tibul. lib. Eleg. 1. Eleg. 2.

Non arces non vallus erat.

Cæſar lib. 3. bel. ciuil. Vallus contra hoſtem in altitudinem pedum decem. Fiebant antiquitus valli, ſeu munimenta caſtrorum nonnumquam ex terra, & ceſpitibus, vti ex Liuio colligimus lib. 25. Circumſpectare atque agitare Dux cœpit, ſi quo modo poſſet vallum circum inijcere, ſed erat adeò nudus tumulus, & aſperi ſoli, vt nec virgulta vallo cędendo, nec terra ceſpiti faciendo, & quæ ſequuntur. Plinius lib. 35. c. 14. Hinc, & ceſpitum natura, caſtrorum vallis accommodata. Et de eadem re plura Vegetius lib. 3. c. 8. Fiebãt & nonnunquam valli lapidum congeſtis molibus. Sic Chartaginienſes ſaxis vndique circa, ex propinquis vallibus congeſtis vallum auxerunt tradenti Liuio lib. 28. Philippus quoque Macedonum rex lapidum congerie, vt pro muro eſſent præmuniuit caſtra apud eundem Liuium lib. 31. & pariter Antiochus lib. 36. Arboribus obiectis & quandoque vallum conſtitutum legimus lib. 6. poſt principium, vbi de vallo Volſcorum. Et lib. 25. & 31. vbi de Philippo Macedonum rege. Ex militũ haſtis hoſti obiectis veluti vallum quandoque factum legimus apud eundẽ authorem lib. 36 eodem pacto Cic. in Piſ. Alpium montes aduerſus Gallorum aſcenſum tranſgreſſumque vallum dixit. Conſtruebant pariter antiqui caſtrorum munimentum, ſeu vallum ex palis ſolo infixis inuicem adhærentibus & connexis, qui & ipſi valli appellati, ſic palum cui vitis alligatur vallus dictus Virg. 1. Georg.

Exacuunt alij vallos, furcaſque bicornes. & iterum.
Et vallos primus ſub tecta referto. & 2. eiuſdem.
—Quadrifidaſque ſudes & acuto robore vallos.

In hac ſignificatione accipiendam valli vocem hoc in loco non dubito, dum ait Scipionem Africanum coegiſſe ſingulos milites ſeptenos ferre vallos, hoc eſt palos acutos quibus conficiendis caſtrorũ munimentis, quum opus eſſet, vterentur, & humo infigerent; eodẽ modo & Cic. in Tuſculanis ferre vallum dixit, & Epiſt. 6. ad Att. Vallum Lucillianum, Satyricum Carmen appellauit, quo ſeu vallo, ideſt fuſte Lucillius homines malè afficiebat, ſeu verberabat.

IN CORNELIVM TACITVM DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

COR. TACITVS LIBRO I.

Neque mortem nepoti pro ſecuritate priuigni illatam credibile erat, propius verò Tiberium ac Liuiam, illum metu, hanc nouercalibus odijs ſuſpectis, & inuiſi iuuenis cædem feſtinauiſſe.

ABIIT in prouerbium, Nouercale odium, & pro inſigni malo nouerca; ſic ſcriptũ. Dies quandoq; parẽs quãdoq; nouerca. Et Menãder in ſentẽtijs Comicis Græcorũ c. 24. δεινότερον ἄλλο οὐδὲν μητρυιᾶς κακόν, hoc eſt. Nullum maius malum nouerca. Charondas Sibaritis tulit legẽ, vt qui liberis ſuperinduxiſſet nouercã, conſilio Senatus, & patriæ ſubmoueretur; nunquam ab eo exiſtimans patriam recta, ac ſalubria conſilia ſperare poſſe, qui liberis proprijs malè conſuluiſſet; quod ſcripſit Diodorus Siculus lib. 12. Bibliot. Gloſſa in §. ſocrum, de Nupt. tradit Nouercam dici, quaſi noua arca; Rectius tamen alij, quaſi νέα ἀρχή, ideſt noua princeps, ſtatim enim atque in domum mariti traducitur, omnia ſibi arrogare nititur. Et ſæpè nouercalibus delinimẽtis infatuati mariti, coguntur iudicium ferre contra proprium ſanguinem, & filios exhęredare, ex l. 4. de inoff. teſt. in P. ſic Euripides in Alceſte ſcribit.

ἐχθρὰ γὰρ ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις
τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.

hoc eſt. Inimica eſt enim ſubiens nouerca, prioribus liberis, vipera nihilo mitior. Hinc ſcriptores ſemper nouercæ voci impiam, crudelem, iniuſtã, ſæuam & huiuſmodi adijciunt. Virg. in Bucolicis.

Eſt mihi namque domi pater, eſt iniuſta nouerca.

Ceſtius Pius apud Senecam lib. 4. Controuerſiarum ait; Sed adhuc crudelis, & pertinax nouerca poſt omnia deuicta, nihilominus ſæuit. Et Ouidius in Epiſt. Medeæ ad Iaſonem.

Sæuiet in partus dira nouerca meos.

Et Claudianus de raptu Proſerpinæ.

In diræ ſubitò mores tranſiſſe nouercæ.

Virgilius iterum 2. Georg.

Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ.

Ouidius rurſus 2. Triſtium.

Nam quid in Hippolyto eſt, niſi ſæuæ flamma nouercæ.

Et Seneca in Traged. Octauia.

Tulimus ſeuę iuſſa nouercæ,
Hoſtilem animum, vultus que truces.

Et iterum.

Sæua cui lacrymis dedit Etiam nouerca.

Itemque in Hippolyto.

Vicit ſæuas cura nouercas.

Et rurſum.

Audite Athenę, tuque funeſta pater peior nouerca.

Et Statius lib. 2 Syl.

Cui ſibila ſerpens poneret, & ſæuę vellet ſeruire nouercę.

Valerius Flaccus lib. 1. Argon.

Heu ſeuę nec quicquam erepta nouercę.

Et iterum.

Heu ſęuę formido nota nouercę.

Ouidius lib. 1. Metamorph.

Lurida terribiles miſcent aconita nouercę.

Et lib. 9. Metamorphoſ.

Mors mihi munus erit, decet hęc dare dona nouercam.

Horatius lib. Epod. Ode. v. Quod vt nouerca me intueris. Iure itaque Tacitus odia Vatiniana, quibus Liuia Druſum proſequebatur, nouercalia appellauit. Et paulò infra inquit. Nouercalibus Liuiæ in Agrippinam ſtimulis. Et rurſus. Liuia grauis domui Cęſarum nouerca. Et manus auidæ nouercales.

C. TACITVS LIBRO I.

Nam Tiberius cuncta per Conſules incipiebat, tanquam vetere Republica, & ambiguus imperandi. Ne edictum quidem, quo Patres in Curiam vocabat, niſi Tribunitiæ poteſtatis præſcriptione poſuit, ſub Auguſto acceptæ.

CONSVLVM ius vocandi Senatum fuiſſe elicimus ex Liuio lib. 23. ſcribente. Conſules edixerunt, quoties Senatum vocaſſent vti Senatores, quibuſcunque in Senatu dicere ſententiam liceret ad portam Capenã, conuenirent. Clarius Dionyſius Halycarnaſęus libro decimo id docet. Quamobrem dubium videtur Taciti dictum, quum ait Tiberium qui cuncta

per Conſules incipiebat, Senatum conuocaſſe Tribunitiæ poteſtatis præſcriptione. Cui difficultati obuiam ire poſſum ex Gellij ſententia lib. 14. capitulo 7. vbi habet, ex Varronis ſententia ius vocandi Senatum fuiſſe non ſolum penes Conſules, ſed et Dictatorem, Prætores, Tribunos plebis, Interregna, Præfectum vrbi, Tribunos militares, qui pro Conſulibus fuiſſent; Decemuirosq; qui Conſulare imperium habebant. Item & Triumuiros Reipub conſtituendæ cauſa creatos. De vocatione Senatus à Prætoribus facta plura habemus apud Liuium exempla, præſertim abſentibus Conſulibus, vti lib. 8. poſt principiũ, & lib. 10. vbi de P. Sempronio Prętore creato loquitur, & lib. 32 vbi de Senatu à Prætoribus poſt Cannenſem cladem vocato. & iterum lib. 3. vbi de Senatu vocato à M. Æmilio Prætore. & lib. 42. vbi de L. Cor. Lentulo Prætore. & libro 46. vbi de M. Iunio prima luce Catone authore Senatum vocante. & lib. 8. vbi de Seruio Sulpicio. & lib. 5. ad finem. & lib. 41. Quod pariter habemus ex Tacito lib. 17. vbi Prætor Vrbanus, quem non nominat, Senatum vocauit. De vrbis Præfecto extat authoritas Liuij lib. 31. vbi inquit, Senatum abſentibus Conſulibus conuocatum fuiſſe à V. Fabio Præfecto Vrbis. Sed quod magis ad præſentem rem facit, quod ſcilicet à Tribunis plebis conuocaretur Senatus, multæ extant authoritates. Pręſertim Cic. lib. Epiſt. famil. 10. Epiſt. 27. vbi inquit. Nam quum Senatũ ad 13. Kal. Ian. Tribuni plebis vocauiſſent, deq; alia re referrẽt, totam Rempub. ſum complexus, egiq; acerrimè. Ex lib. 11. Epiſt. 6. Quum Tribuni plebis edixiſſent Senatus adeſſet ad 14. Kal. Ian. haberentq; in animo de præſidio Cõſulum deſignatorum referre. Ex his itaque ſatis patere puto, non ſolum Conſules, ſed & Tribunos, vt alios omittam, Senatum conuocaſſe; quod ſicuti primis temporibus Reipub. frequẽs Conſulũ munus fuit, rarum verò Tribunorum pleb. ita poſterioribus, quibus imperantes Tribuniciam poteſtatem ſibi adiũxerant, eadem Senatum conuocare non infrequens. De qua re libet Dionyſij Halic. lib. 10. verba ſubſcribere. Antea (inquit) tantum in concionibus regnabant Tribuni, Senatum vocare, aut ſententiam dicere eis non licuit; ſed Conſulum is honos fuit. Huius anni Tribuni primi Senatum conuocare auſi ſunt, authore Icilio, qui eius collegij Princeps erat, vir induſtrius & pollens Rom. facundia.

C. TACITVS LIBRO I.

Erat in caſtris Percennius quidam Dux olim Theatralium operarum, deinde gregarius miles.

TAcitus videtur hiſce verbis contrariari Liuio per initia lib. 7. ſcribenti de Atellanis Fabellis, Quod genus ludorum ab Oſcis acceptum tenuit iuuentus, nec ab hiſtrionibus pollui paſſa eſt, eò inſtitutum manet, ne actores Atellanarum nec tribu moueantur, & ſtipendia tanquam expertes artis ludicræ faciant. Ex quibus patet hiſtrionibus olim vetitum ſtipendia facere, nec

iniu-

iniuria; ſiquidem Iulianus Iuriſconſultus eos dicit infamia notari, qui artis ludicræ, pronuntiandive cauſa in ſcenam prodierint, in l. 1. de his qui not. infa. lib. 3. P. tit. 2. Quod etiam confirmat Vulpianus l. 4. eodem l. 2. §. final. eod. & l. 2. §. ait prætor, de ijs, qui not. infam. Marcellus quoque l. quædam delicta, l. 14. de pœn. P. ex reſponſis Menandri tradit militem qui artem ludicram feciſſet capite puniendum eſſe. Æmilius Probus in Proœmio Vitę Imperat. ſcriptũ reliquit. Magnis in laudibus tota fuit Græcia auctorem Olympiæ citare, In ſcenam verò prodire, & populo eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini; quæ omnia apud nos, Romanos ſcilicet, infamia, partim humilia, ac ab honeſtate remota ponuntur. Nihilominus Tacitus hoc in loco inquit. Percennium quendam olim ducem Theatralium operarum, gregarium militem extitiſſe, & ſeditionis militaris miniſtrum. Conciliari hæc poſſe exiſtimo, ſi dixerimus Percennium non fuiſſe hiſtrionem, actorem ſcilicet in ſcena, ſed præfuiſſe tantum Theatralibus operibus, ſic enim ſignificare puto vocari illum Ducem.

C. TACITVS LIBRO I.

Et centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetijs vocabulum, Cedo alteram, indiderant. quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, & rurſus aliam poſcebat.

VETERIBVS Romanis lege, & vſu ſancitum, vt ciues ſuos non virgis ſed vite verberarent, quod a Lucio Floro & Liuio lib. 57. relatum eſt. Quare milites ciues Romanos in minoribus criminibus vite corrigebant. Ita Scipio Africanus Numantiam obſidens, milites extra ordinem quos deprehendiſſet, ſi Romanus eſſet vitibus, ſi extraneus fuſtibus cecidit. Et Plutarchus in Gracchis Author eſt Liuium Druſum, & C. Gracchum Tribunos plebis plebiſcito ſanxiſſe, ne liceret quempiam Latini nominis virgis afficere, ſed vitibus, in hac re Latinos Romanis adæquantes. Nec obſtat quod Liuius lib. 5. in Oratione Ap. Claudij ſcriptum reliquerit. Fuſtuarium meretur, qui ſigna relinquit, aut præſidio decedit. Et Cic. 3. Philip. Fuſtuarium meruerunt legiones, quæ Conſulem reliquerunt. Nam relinquere Conſulem & ſigna, & decedere præſidio, non inter minora delicta enumeranda. Munus autem caſtigandi milites vite Centurionum erat, teſtimonio Plutarchi in vita Galbæ, vbi de Sempronio Denſo centurione; Vnde Macrobius vitem appellat centurialem. Et Marc. D. de re mil. l. 13 § 3. ſcribit eum qui centurioni caſtigare ſe volenti reſtiterit, ſic veteres notauerunt, ſi vitem tenuit, militiam mutat, ſi ex induſtria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur. Plinius libro 14. cap. 1. de vitibus loquens ait. Quid quod inſertæ caſtris, ſummam rerum, Imperiumque continent. Centurionum in manu vitis illius virtu-

virtutis prçmium, tardos ordines ad lentas Aquilas perducit, & in deliĉtis pœnam honorat. Et Iuuenalis de Mario verba faciens Saty. 8. ſcribit.

Nodoſam poſthæc pungebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret caſtra dolabra.

Et Silius Italicus lib. 12. dç Ennio quem Centurionem fuiſſe dicit.

Ennius antiqua Meſappi ab origine Regis
Miſcebat primas acies, Latiæque ſuperbum
Vitis adornabat dextra decus.

Poſteriorum tamen Imperatorum tempore hoc immutatum, & in minori etiam delicto, & liberi fuſtibus etiam verberari cœpti ex Calliſtrato. l. 2. §. 1. D. de pœn. & Macer. l. 10. eod. habet. Ex quibus cauſis liber fuſtibus cçditur, ex his ſeruus flagellis cçdi.

C. TACITVS LIBRO I.

Vt Denarius diurnum ſtipendium foret.

LOCVS iſtç eruditiſſimos pleroſque viros exercuit; namque ſi Denarius decem aſſibus permutabatur, & decem aſſes diurnum ſtipendium militibus ſeditionem agitantibus erant; nihil amplius ſibi in ſtipendium dari petere videbantur, ſecus tamen eos enixè expetere, & poſcere declarat continuata textus lectio; quod verò decem aſſes ſtipendium diurnum eiſdem eſſet, oſtẽdunt manifeſta verba illa Taciti paulo ſupra prolata. Enimuerò militiam ipſam grauem, infructuoſam, denis in diem aſſibus corpus, & animam çſtimari. Denarium autem denis aſſibus permutatum docent Voluſius Metianus libello de ponderibus, Vitruuius lib. 3. & Plinius lib. 33. c. 3. Teſtatur Vertranus in Annot. ſuis Aemilium Ferretum de re hac ad Turnonium Cardinalem ſcripſiſſe plura. Iuſtus Lipſius in Notis ad Tacitum ait: Scripſi de re hac copioſè Com. 6. Antiq. lect. Sed quum virorum horum ſcripta hactenus legere mihi non licuerit, quamuis multam adhibuerim diligentiam, quid de illorũ ſententia dicam, non habeo. Vertranus ipſe rem adeo conciſè tetigit, vt difficultatem tollere non videatur. Amplius, milites ſeditioſos ſtipendij additamentum non obtinuiſſe aſſirmat, quod nullibi apud Tacitum legimus, quinimo oppoſitum potius exiſtimandum, ſcribente illo infra eodem libro Tiberium lætitia, curaque adfecere; gaudebat oppreſſam ſeditionem, ſed quod largiendis pecunijs, & miſſione feſtinata, fauorem militum quæſiuiſſet, bellica quoque Germanici gloria angebatur. Leuinus Forentius in Com. Suetonij in Iulio Cæſ. c. 26. vt difficultatem dilueret eò deductus, vt ſit auſus proferre, decem aſſes, quæ in diem militi erogabantur in ſtipendium, alios fuiſſe a decẽ aſſibus, quibus denarius permutabatur; quo nil abſurdius excogitari poteſt; ſiquidem id repugnat omnium de re nummaria ſcribentium ſententiç, & veritati ipſi, namque Plinius lib. & c. citato tradit ſemper in militari ſtipendio denarium pro decem aſſibus datũ, ergo aſſes ſtipendij, & ærarij eo tempore eiuſdem

eiuſdem generis, & valoris fuere. F. H. libro de re nūmaria hunc ſcrupum demere conatus, veritatem aſſequutus eſt, vt ego arbitror. Verum quum ille quoque conciſè admodum rem ita tractet, vt ex breuitate ſuboriatur obſcuritas, nos operę pretium facturos cenſemus, ſi fuſius de eadē re verba fecerimus. Duo prius præfati, ex quibus ſenſus facillimus Corneliani textus eruitur, ac omnis difficultas tollitur. Primum eſt quod denarius argenteus ſcilicet nūmus, primùm decem aſſibus æreis permutabatur, vt ſuperius comprobauimus; at procedentibus temporibus varijs de cauſis pluribus aſſibus permutatum, ita vt quandoque ſexdecim aſſibus valuerit; quod præcipuè ex Vitruuio colligimus lib. 3 ita ſcribente. Noſtri autem primò in denario denos æreos aſſes conſtituerunt, paulò poſt ſubiungens, ad ſexdecim aſſes eius valorem deductum, ita vt Auguſti tempore denarius ſexdecim aſſes valuerit. Secundò ſciendum. Antiquitus morem fuiſſe, vt ſtipendij militaris rationes, non ad denarios argenteos, ſed ad æreos aſſes computarentur. Vndè ære dicati dicebantur milites, quibus ſtipendium quod in nūmis æreis erat, ſubtrahebatur. Ad hæc Liu. lib. 5. Placere (inquit) aūt omnibus his volūtariam extra ordinem profeſſis militiam, ęra procedere, & equiti certus numerus æris eſt aſſignatus. Ita Cæſar ciuil. belli 3. Scæuam centurionem vt erat de ſe meritus, centum millibus æris donauit. His ita conſtitutis, dicamus; quum milites ſeditioſi in ſingulos dies decem aſſes æreos pro ſtipendio haberent, expoſcebant ſibi dari loco illorū denarium argenteum, qui tunc ſexdecim aſſibus permutabatur, ita vt ſex aſſium quotidie lucrum facerent. Namque etſi etiam concedamus argentea moneta ſtipendium perſolutum, denario inquam, tamen numerabantur ſecundum currentem valorem hoc eſt ſexdecim aſſium a quæſtoribus, ita vt incrementum a decem ad ſexdecim aſſium Reip. commodo non militum cederet. Nec obſtat Plinij dictum illud. In militari ſtipendio ſemper denarium pro decem aſſibus datum, quæ verba pluribus negocium ita fecere, inter quos Budæus lib. de aſſe 5. vt ſe a difficultate extricare nequierint, & aliorum captu, & arbitratu quid ſtatuendum ſit, reliquerint, quod enim Plinius inquit expoſitioni noſtræ tantum abeſt vt aduerſetur, vt eam planè confirmet. Senſus enim verborum Plinij eſt; quod etſi denarius decem aſſibus primum permutaretur, poſtea ad ſexdecim aſſes excreuerit Auguſti tempore, & Tiberij per initia principatus ſui, quo tempore militaris ſeditio excitata, nihilo minus militibus pro decem aſſibus numeratus primum iuxta veteris ſtipendij valorem; poſtea Imperatorum munificentia militum vtilitati proſpicientium, & indulgentium etiam licet aſſes ſexdecim valentem denarium ſolutum. Ex quibus patere poteſt Vertranij lapſum ex eiſdem Plinij verbis concludentem militibus nullum commodum acceſſiſſe.

C. TACITI LIBRO I.

Repentè lymphati diſtrictis gladiis in Centuriones inuadunt, ea vetuſtiſſima militaribus odiis materies, & ſæuiendi principium, proſtratos verberibus multant, ſexageni ſingulos, vt numerum Centurionum adæquarent.

LEGIONES Romanorum militum, non ſemper vno eodemque numero peditum fuiſſe, ſed temporum ſucceſſione variaſſe ex antiquorum ſcriptis colligimus. Per initia enim Romanæ dominationis legionem a Romulo inſtitutam trium millium peditum, & trecentorũ equitũ conſtat fuiſſe. ex ſingulis enim tribubus mille conſcripti ſunt pedites, & centeni equites, ſed aucta ciuitate, receptis Sabinis, ad quattuor millia peditum amplificata legio teſte Dionyſio, & Plutarcho, vndè & legio quadrata dicta, quod pariter ex Liuio liquet, ſcribente lib. 6. Legionibus quaternum millium ſcriptis, & libro 21. Sempronio datæ legiones duæ, eæ quaterna millia erant peditum; & in oratione Scipionis Africani. Propter quod facinus tota legio millia quattuor hominum in foro Romæ ſecuri percuſſi ſunt. Polybius lib. 3. inquit. Romani quattuor legionibus exercitum complent, ſingulæ quęque legiones quaternis millibus peditum complent. Subſęquentibus verò temporibus pro arbitrio Imperatorum, & Senatus quandoque variatum: Nam bello Gallico teſte Liuio decem legiones deſcriptæ ex agreſte, & vrbana iuuentute quaternum millium & ducentorum peditum; & bello Latino ſcriptæ quattuor legiones quinis millibus peditum pro ſingula. ex eodem Liuio lib. 8. Et lib. 39. in bello Hiſpanico legiones quina millia peditum habuere. Et lib. 37. idem Liuius ſcribit, duas legiones fuiſſe quinque millium peditum, & quadringentorum, vel, vt alij ſcribunt, quadragintorum. Et lib. 42. in bello Perſico in Macedonia tradit ſcriptas legiones ſena millia peditum, pro vnaquaque continentes. ſcribit Feſtus, C. Marium primum legionem ſex millium conſcripſiſſe. Ita Vegetius rei militaris lib. & c. 2. ſena millia armatorum legionem habuiſſe teſtatum reliquit. Et Modeſtus in libello de vocabulis rei militaris ſcribit legionem habuiſſe peditum ſex millia. Quod potiſſimum colligimus ex Eutropio lib. 2. vbi habet. Factæque legiones decem, qui modus ſexaginta vel amplius armatorum millia efficiebat, paruis adhuc Romanis rebus, tanta tamen in re militari virtus erat. Moderantibus autem Imperatoribus Rom. Rēp. id quoque vſu veniſſe patet ex hoc Taciti loco, vbi legimus ſexaginta fuiſſe centuriones in ſingula legione, nam centum peditibus centurio præerat vti palam eſt vndè militibus in illos ſęuientibus, ſexageni ipſorum ſingulos, quod ait Tacitus, multabant verberibus, ita vt numerum centurionum adæquarent.

C. TACITVS LIBRO I.

Primam, ac viceſimam legiones Cæcina legatus in ciuitatem Vibionem reduxit turpi agmine, quum fiſci de Imperatore rapti, inter ſigna atque aquilas vellerentur.

PECVNIÆ publicæ ærarij, & fiſci nomine comprehenduntur, differunt tamen, vt Budæus inter recentiores annotauit, eo quod ærarium pertinet ad ciuitatem, fiſcus verò ad Principem; quod a Plinio mutuatus eſt in Panegir. ad Traianum dum ait. At fortaſſe non eadem ſeueritate fiſcum, qua ærarium cohibes, imo tanto maiore, quanto tibi plus licere de tuo, quam de publico credis. Idem ſentire videtur Dion in Traiani vita. Et clarius Spartianus in Adriano vbi habet. Damnatorum bona in fiſcum priuatum redigi vetuit, omni ſumma in ęrario publico recepta. In eandem ſententiam Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſſio. Bona Auidij Caſſij hoſtis appellati proſcripta, Antoninus in priuatum ærarium congeri noluit, quare Senatu pręcipiente, in ærarium publicum ſunt relata. fiſcum autem priuatum ærarium vocari palam eſt. Quod & ex Vulp. colligimus, l. 2. §. 2. D. ne quid in loc. publ. vbi legimus. Hoc interdictum ad ea loca, quæ ſunt in patrimonio fiſci non pertinet, res enim fiſcales, quaſi propriæ, & priuatæ Principis ſunt. Poſterioribus autem temporibus ęrariũ Principis dictum eſt propriè pro priuatis rebus Augusti, vel Auguſtæ. Sic terminos iſtos apud Iuriſtas confundi obſeruamus. Ita Paulus ad ęrarium deferri, pro delatione ad fiſcum dicit. l. edicto, de iure fiſci, lib. 40. P. tit. 14 Inſtit. §. penult. de vſucap. iuncta l. neque enim, tit. de reſtit. milit. lib. 2. C. tit. 51. Fiſcus etiam generaliter acceptus pro ſacris theſauris, in l. 2. & 3. C. de quadrien. præſcrip. fiſci etiam nomine Eccleſiam intelligi notat Innocent. in c. cum pro cauſa, de ſentent. excomm. vnde & ipſa fiſcum habet. c. quia diuerſitatem, de conceſ. pręben & ibi gloſſa. Illud verò non omittendum duplicis generis eſſe bona Principis, priuata quædam, & patrimonialia, de quibus in tit. de feudis rei priu. & ſaltib. diu. domus, & potiſſimum in l. 2. & hæc nullo modo ſub nomine fiſci veniunt; alia verò, quę Princeps ex vectigalibus, tributis & confiſcationibus percipit, & hæc propriè fiſcalia dicta, & ad fiſcum ſpectantia. Per initia autem Reip. Rom. nullis extantibus Principibus, & æs fiſci publicam pecuniam dictam quandoque conſtat ex Plinio lib. 7. c. 28. vbi de L. Siccio Dentato donato ex fiſco decem millibus ęris. At quod magis ad pręſentem locum ſpectat, fiſci ab Imperatore appellati Sacculi in quibus Principis pecuniæ propriæ, ſeu etiã publicæ in ſtipendia militũ eroganda continebãtur, quas Aſconius docet ita dictos a vaſe ruſtico fiſcus, fiſcina, fiſcella, & ſpartea appellata: de quo Iuriſconſulti D. locati. l. 19. §. 5. & Columella, lib. 12. c. 47. 49. & 50. Varro libro 4. de lingua Latina ſic dicta ſcribit a ferendo huiuſmodi vaſa.

vaſa,in quibus & olim pecunia portari ſolebat, & ita accipiendo contentum pro continente,fiſcus dicitur pecunia fiſcalis; ſed erant & fiſci vti diximus propriè loculi ſeu crumenę,& marſupia, in quibus principis pecunia portabatur, quod ex prę̨ſente Taciti loco palam fit, & ex Cic.in Verr.vbi habet. Reperiebam fiſcos complures cum pecunia Sicilienſi,a quodam Senatore ad equitem Rom. translatos; idem Iſidorus comprobat; & clarius Suet. in Claudio,c. 18. Auxilio plebem per magiſtratus ex omnibus vicis conuocauit, ac poſitis ante ſe cum pecunia fiſcis,ad ſubueniendum hortatus eſt, reprę̨ſentaturus per opera dignam cuique pecuniam. Ab huiuſcemodi fiſcis,& pecunia confiſcata dicta. Suet.in Auguſto,c.101. Legionarijs trecentos nummos, quam ſummam reprę̨ſentari iuſſit. Nam confiſcatam ſemper repoſitamque habuerat. Indè & confiſcare hęreditates. Suet. in Domitiano, c. 12. Confiſcabantur alieniſſimæ hæreditates vel vno exiſtente,qui diceret audiſſe ſe ex defuncto quum viueret, hęredem ſibi Cę̨ſarem eſſe.ita & confiſcare perſonas. Suet.in Caligula,cap.41. quum prętereuntes duos equites Romanos locupletes ſine mora corripi, confiſcarique iuſſiſſet, exultans redijt, glorianſque nunquam ſe proſperiore alea vſum.Confiſcare bona vulgatiſſimum eſt.Sic & fiſcarij dicti,a fiſco Imperatorum ſcilicet exactores, & qui annuas fiſcariorum præſtationes repetunt, & qui diſcuſſiones rationales tractare conſueuerunt teſtimonio Vitruuij. Tantæ autem ſunt pecunię quas ex publicis exactionibus, ſeu vectigalibus & alijs penſionibus, confiſcationibuſque principes colligunt, vt iure dictum ſit fiſcũ ſemper ſoluendo eſſe.l.2.de fund.dotal. lib. 23.P. tit.5.Non tamen prętermittendũ dictũ boni Imperatoris Traiani aureũ profectò,quod in Iuliano Sextus Aurelius memoriæ prodidit; illum nempè exactiones nimias improbantem dicere ſolitum. Fiſcum eſſe veluti lienem, quod eo excreſcente, artus reliqui contabeſcerent. Cur autem milites fiſcos de Imperatore raptos inter ſigna, Aquilaſque veherent haud mirum eſt, ibi enim & proprias pecunias ſinguli milites deponebant; quod elicimus ex Suet. in Domitiano cap. 7. & nos alibi fuſius docuimus.

C. TACITVS LIBRO I.

Centurionatum inde egit.

PEREMPTIS militari ſeditione legionum centurionibus, nouos elegit Germanicus coram militibus, qui eorundem merita, vel demerita perpendentes,eos,vel approbabant,vel reijciebant;hanc actionem Tacitus centurionatum agere dixit, noua quidem voce vſus, ſemper enim centuriatum vocauit Cic.ſic in Orat pro Pomp.inquit. Imperator in cuius exercitu veneāt centuriatus,atque venierint. Et in Orat.in Piſonem. Quid centuriatus palam venditos? Liuius quoque centuriatum dixit,lib.2.de bello Punico. Vbi ad decuriatum, aut centuriatum conueniſſent. Inſueta itaque voce Tacitum vſum dicendum,

dicendum, vel centuriatum non dixiſſe, eo quod hæc dictio ſingularem dignitatem, vel officium ſignificet, centurionatum verò vniuerſalem, & multorum centurionum electionem. In militari autem ſeditione morem fuiſſe cædendi centuriones, patet tum ex Taciti ſuperius dictis, tum ex Hirtij Com. de bello Alexandrino, vbi legimus legionem trigeſimam deceſſione facta centuriones aliquot occidiſſe.

C. TACITVS LIBRO I.

Idem annus nouas cerimonias accepit, addito ſodalium Auguſtalium ſacerdotio; vt quondam T. Tatius retinendis Sabinorum ſacris ſodales Tatios inſtituerat.

MARCVS Vertranus in ſuis notis ad Cornelium Tacitum, ſodales Titios legendum putat, eò quod apud alios ſemper legerit Titios, nunquã Tatios, vti apud Suet. in Galba, c. 8. vbi habet. Inter 15. viros ſodaleſque Titios, item Auguſtales coaptatus. Et apud Lucanum 1. lib. Pharſaliæ legimus.

Septemque viri epulis, Titiuque ſodales.

Ad hæc Varro lib. 1. de lingua Latina ſcribit. Titios nuncupatos a Titijs auibus, quas in augurijs certis obſeruare ſolebant. Nos tamen & Titios, & Tatios nuncupari poſſe non dubitamus, rectius tamẽ Tatios, a Tito Tatio, vt ſcribit Tacitus hoc loco, & lib. 2. Hiſt. quemadmodum & ſodales Auguſtales ab Auguſto dicti ex Suetonio in Claudio, c. 6. & in Galba, c. 8. & Tacito locis dictis, & Antoniani ab Antonino Pio ex Capitolino in illo, & Antonino philoſopho nõ ſemel, & Spartano in Caracalla. Heluiani ab Heluio Pertinace, vbi & eoſdem Martianos dictos inquit a Marco Antonino; & ex Spartiano in vita Seueri Aureliani a M. Aureliano ex Capitolino in vita Antonini philoſophi. Et Alexandrini ab Alexandro Seuero in eiuſdem vita, qui Mameanos etiam inſtituit in honorem Martis eodem teſte. Verum quod magis ad rem facit, habemus ex Liuio lib. 1. a T. Tatio centuriam equitum Tatienſem appellatam, & ex Feſto libro 18. Curiam Titiam, & tribum Titiam, a prænomina Titi Tatij appellatas, cur & non ſodales Titios, & Tatios ab eodem dici potuiſſe dubitamus; Titios nempè a nomine, & Tatios a cognomine. Verum quia in re hac parum laborat Vertranus, ideo nec nos plura; ſed ad illud quod magis refert ſermonem intendimus. Idem Vertranus Tacitum inconſtantię inſimulat, ac ſui diſſimilem appellat; quod ſcilicet hoc loco T. Tatium ſodales inſtituiſſe Tatios dixerit ad retinenda Sabinorum ſacra, at 2. Hiſt. tradiderit, huiuſmodi Sacerdotium a Romulo Tatio regi ſacratum fuiſſe. Ego ſanè non contradicendi ſtudio, ſed quia ſemper in tutandis potius, quam accuſandis veterum ſcriptis pronior frui, aliter ſentiendum puto, ac iniuria Tacito inconſtantiæ notam inuri; ſiquidem haud inconueniunt, ſed & ſimul ſtare poſſunt hæc duo,

quod

quod ſcilicet T. Tatius ſodales Tatios inſtituerit, & quod Romulus eoſdem T. Tatio conſecrarit; nam inſtituere, primam originem ſignificat, at conſacrare, non ita, ſed iam inſtitutos dumtaxat ad retinenda ſacra Sabinorum, mox illo extincto, a Romulo illius honori cõſacrari & confirmari. Quod ſi nec Liuius, nec Dionyſius, Plutarchuſq; de re hac verba fecere, non tamen Tacitus accuſandus, imo laudandus, vti illis in ſcribendo vberior. Sanè illi Romulum T. Tatio funus ampliſſimum feciſſe, ac parentale annuum decreuiſſe non reticuere, vndè & veriſimile & Sacerdotes Tatios ab illo inſtitutos, Romulum conſacraſſe.

C. TACITVS LIBRO I.

Patiens tulit abſolui reum criminibus maieſtatis; de pecunijs repetundis itum ad reciperatores.

DVO hoc in loco ſcrupum faciunt. Vnum quod ſcribat Tacitus Granium Marcellum dumtaxat accuſatum à Cæpio Criſpino, & à Romano Hiſpano læſæ Maieſtatis poſtulatum, & tamen ſubdat, eum ab hoc crimine liberatum, at de pecuniis repetundis ad reciperatores itum. Alterum verò quod in Senatu reciperatores datos ſcribat, quod non alibi factum obſeruamus. Quibus vt lucem afferamus, ſciendum reciperari, reciperatores, & reciperationem paſſim legi in Pandectis Florentinis, pro recuperari, recuperatores, & recuperatio. Præterea ratione iuriſdictionis duplices iudices fuiſſe, ordinarios ſcilicet, & delegatos; Ordinarii dicebantur, qui aſſiduam, & conſuetam exercebant iuriſdictionem, ab alio iudice, vel Magiſtratu non pendentẽ. Delegati verò, ſeu Commiſſari uocati, qui alterius iudicis vices agentes, nihil quicquam ex præſenti iuriſdictione habebant ordinarium. Hi autem à Romanis antiquis reciperatores, ſeu recuperatores appellati, eorumque iudicium recuperatoriũ. Hoc quidem vel ex èo patere poteſt, quod Cicero ad demonſtrandum quod nullam iuriſdictionem ordinariam haberent, ferè ſemper eos cum iudicibus coniungit. Ita in Orat. pro Cæcinna ait, ſi quis iudex recuperatorve dicat. & iterum. Non reperies quemquam iudicem aut recuperatorem, & in Verr. 5. Nullum vnquam iudicem aut recuperatorem dedit. Præterea & illud memoriç reuocandum, quæſtiones fuiſſe, vel de re publica, vel de priuata, de publica numquam iudicium penes recuperatores, ſed ordinarij iudices erãt Senatus, Populuſq; Rom. ſi de priuata, vel quæſtio erat de iure, vel æquo, vel de facto: de iure iudicabant Centumuiri, vt longa verborũ ſerie docet Cic lib de Orat. 1. ſi de facto erat controuerſia, iudicium ad recuperatores ſpectabat, quod pluribus exemplis comprobare poſſumus. Liuius lib. 26. ſcribit, orta quçſtione de præmio coronæ muralis inter Q. Trebellium Centurionem, & Sextum Digitum ſocium naualem, à Scipione tres recuperatores datos qui cauſam cognoſcerent. ſic lib. 43. cum controuerſia ſubreptæ pecuniæ a L. Catuleio Prætore quini Senatorij ordinis recuperatores dati.

An

An aliquis eſſet ſeruus vel liber, ingenuus, vel libertinus ſi diſputabatur, & recuperatores dabãtur. exemplum habemus apud Suetonium in Veſpaſiano. cap. 3. de Flauia Domicilla recuperatorio iudicio ingenua pronunciata. An facta eſſet iniuria necne ſi diſputabatur, recuperatores dabantur, quod comprobari poteſt ex Gellio ſcribente, lib. 20. cap. 1. Prætores legem duodecim tabularum, ſi iniuriam faxit æris pœna ſunto. aboleſcere cenſuerunt, iniurijſq; æſtimandis recuperatores ſe daturos edixerunt. Et Cic. in Rethori. iudicium iniuriarum a Prætore datum, iudicium recuperatorium vocat. Ex his patere puto recuperatores dari ſolitos in priuato iudicio vbi de facto ageretur, ob id Domitianus tradente Suet. in illo, cap. 8. Recuperatores ne ſe ſemper perſuaſoris aſſertionibus accommodarent admonuit. Nam recuperatorium iudicium vti quod de facto procederet potiſſimum teſtibus, non perſuaſionibus initebatur. Munus verò dandi recuperatores potiſſimum ad Prætores ſpectabat. Vndè Plautus in Bacchidibus.

Poſtquam Prætor recuperatores dedit.

Et Cic. in Frumẽtaria ait. Veniant Syracuſas, & te Prætore, videlicet æquo iure Apronium delicias tuas, ac vitam tuam iudicio recuperatorio proſequentur. Valerius Probus in libello de notis antiquis, Prætoris formulam iudicium recuperatoriũ dantis deſcribit. Idem etiã ex Cic. auth. in Reth. & Gellij loco adducto comprobari poteſt. Non ſolum autem Prætores, ſed & Conſules recuperatores dediſſe elicimus ex veteribus legibus, vbi habemus, Conſulis, Prætoris, quicunque erit, de ea re iuriſdictio, iudicij, iudicis, recuperatorumve datio eſto. Exercituum Duces, ſeu Imperatores aliquando recuperatores dediſſe manifeſtum ex ſuperius allato Scipionis exemplo inter milites de corona murali contendentes. Quinimo & Romanos Imperatores recuperatores dare conſueuiſſe conſtat ex Capitolino in M. Cęſare. Scribente illum in Senatus honorificentia, multis & Prætorijs, & Conſularibus, & priuatis decidenda negocia delegaſſe, quo magis in exercitio iuris eorum creſceret authoritas, nil aliud eſt enim vt diximus recuperatores dare, quam cauſam cognoſcendam alicui delegare. Senatum verò dediſſe recuperatores nunquam legimus, ſed bene ipſo iubente a Prætore datos, vti ſupra auth. Liuij, libro 43. demonſtrauimus. Ita quoque & hoc loco non recuperatores in cauſa Granij Marcelli à Senatu datos, ſed iuſſu illius cum conſenſu Tiberij; vel ex illius mandato commiſſum iudicium recuperatorium; quod oſtendunt verba illa; Itum ad recuperatores; aliter enim Tacitus datos dixiſſet. Ex his ſatisfactum ſecundæ obiectioni præmemoratæ cenſemus. Quo verò ad primum ſcrupum ſpectat, illum facilè euitamus. Namque ſcribente Tacito Granium Marcellum Prætorem Bithyniæ a Quæſtore ipſius Cæpione, Criſpino maieſtatis poſtulatum ſubſcribente Romano Hiſpone includit etiam præter maieſtatis crimen, & repetundarum obiectum. Nam quum Cæpio Marcelli Quæſtor in Prouincia fuiſſet, ob idque pecunias ac earum rationes tractaſſet, facilè ei fuit Prætorẽ ſuum inſimulare; quod Tacitus ſolita breuitate inuoluit. Illud poſtremo notandum apud Athenienſes iudices fuiſſe perſimiles recuperatoribus, qui διαιτηταί vocantur, quorum meminit Iul. Pollux. Daban-

tur autem recuperatores ſtatim propoſita quæſtione, nulla dilatione interpoſita, quod colligimus ex Plinio libro Epiſto.3. Epiſtola penultima; ſcribente Maximo ſuo. Nam vt in recuperatorijs iudicijs, ſic nos in his comitijs quaſi repente apprehenſi ſynceri iudices fuimus.

C. TACITVS LIBRO I.

De modo lucaris, & aduerſus laſciuiam fautorum multa decernuntur, ex quibus maximè inſignia. Ne domos Pantomimorum Senator introiret; Ne egredientes in publicum Equites Romani cingerent, aut alibi quam in Theatro ſpectarentur, & ſpectantium immodeſtiam exilio multandi poteſtas Prætoribus fieret.

LVCAR erat pretium quod ex lucis percipiebatur à Pop.Rom.& Lucaris pecunia, quæ in luco dabatur,& Lucaria feſta,quę in luco Romani faciebant, qui permagnus erat,inter viam Salariam & Tiberim, in memoriam, quod victi a Gallis fugientes è prælio ibi ſe ſe occultauerant, & hęc omnia ex Feſto Pompeio, lib. 10. necnon & ex Plutarcho in Quæſtionibus. Lucar ex Lexico antiquo Vectigal interpretatus eſt abſolutè Turnebus, libro Aduerſ. 28. cap. 6. nos ſubaudiendum putamus cum Feſto concordantes, Vectigal, quod ex luci alicuius prouentibus percipiebatur. ſic ſenſiſſe etiā videtur ex recentioribus Cel.Rhodig.libro 8. cap.9. M. Vertranus in Annot.ad hunc locum interpretatur pecuniam expendi ſolitam in ſpectaculis publicis, ſed etſi exponamus Feſta ipſa primis temporibus in lucis fieri ſolita, & poſtea ad vrbem deducta, non reluctabimur: in lucis enim vrbi proximis ſacra, & ludos peragi ſolitos præter Feſtum, & Plutarchum teſtatur Liuius, libro 39.de Bacchanalibus,quæ in luco Similę fiebant,verba faciens.Qui mos a Germanis forte deductus qui nemoribus pro templis vſi ſunt ex Tacito in libro de moribus Germanorum. Hincque illud Plinij lib.12.c.1.de arboribus loquentis. Hęc fuerunt numinum templa priſcoq; ritu ſimplicia rura etiam nunc Deo præcellentem arborem dicant,nec magis auro fulgentia atque ebore ſimulachra,quā lucos, & in ijs ſilentia ipſa adoramus. Quod verò ludi in ſacris fierent palam fit ex omnibus propemodum authorum ſcriptis, ſed præſertim ex Cic. in 7. in Verr. actione vbi ait. Nunc ſum deſignatus Aedilis. Scio mihi ludos antiquiſſimos,qui primi Romani nominati ſunt, maxima cum dignitate, ac religione Ioui, Iunone, Mineruæ eſſe faciendos; Lucaria ſcilicet. Lactantius Firmianus, lib.6.c.20. Ad finem inquit. Et cæteris Dijs paulatim idem honos tribui cœpit, ſinguliq; Ludi numinibus eorum conſecrati ſunt, ſicut Siſinnius Capito in libro ſpectaculorum docet. Siue itaq; Lucaris modum impoſitum interpretamur Feſtis Ludiſq; in lucis fieri ſolitis, ſiue pecuniæ ex lucis perceptę, & in ludos faciendos expenſę parum refert; & ſenſus verborum Taciti ex ſerie ipſa fit clarus.

C. TA-

C. TACITVS LIBRO I.

Templum vt in Colonia Tarraconenſi ſtraeretur Auguſto petentibus Hiſpanis permiſſum; datumque in omnes Prouincias exemplum.

VERTRANVS interpretatur datum Tyberij litterarum exemplum ad omnes Prouincias, vt ſcilicet ſtruerent Auguſto templum. Nos potius interpretandum cenſemus, ex conceſſione facta Hiſpanis petentibus, vt ſibi liceret in Colonia Tarraconenſi ſtruere Auguſto templum, datum exemplũ cęteris Prouincijs, vt & ipſę idem facerent, motę ſcilicet exemplo Hiſpaniarum, ne inquam paterentur in demonſtranda erga Auguſti Manes obſeruantia, ſe ab Hiſpanis ſuperari. Poſſumus & aliter Taciti dictum explicare, nempè quod Tiberius decreuerit non ſolum ab Hiſpanis, ſed & ab alijs Prouincialibus omnibus conſtrui templa in honorem Auguſti, datumque ad omnes prouincias exemplum, ideſt modulum & formam quibus in ædificandis Auguſto ędibus ſacris vterentur.

C. TACITVS LIBRO I.

De Comitijs Conſularibus, quæ nam primum illo principe, ac deinceps fuere, vix quicquam affirmare auſim; adeo diuerſa non modo apud authores, ſed in ipſius orationibus reperiuntur.

COMITIA Cõſularia hoc loco vocat Tacitus illa, quibus Cõſules creabantur; quod fiebat comitijs centuriatis. Ita Liuius de primis Conſulibus ſcribit. Duo Conſules indè ex comitijs centuriatis a pręfecto vrbis ex commẽtarijs Seru. Tulli creati ſunt. Et Cic. p initia Orat. pro Muręna. Quę deprecatus à Dijs immortalibus ſum Iudices, more, inſtitutoq; maiorum illo die, quo auſpicato comitijs centuriatis L. Muręnam Conſulem renunciaui. Et libro 7. Epiſt. in Epiſt. cuius initium. Ego verò iam te nec hortor inquit. Ille autem qui comitiis tributis eſt auſpicatus, centuriata habuit, Conſulem hora ſeptima renunciauit. Idem docet Gellius lib. 13. c. 14. Huiuſmodi comitia primo per vrbis Pręfectum habita ex Liuij citato loco patet. Deinde per Conſules haberi ſolita vt plurimum, & fermè perpetuum apud Liuium, & alios obſeruamus. Nonnunquam autem habita comitia Conſularia ad Interege, quum res ad Interegem rediiſſet, patet ex Liuio lib. 3. in creatione Lucretij Tricipitini, & T. Veturij Gemini Conſulum. Et lib. 4. in creatione L. Papirij Mugilani & L. Sempronij Atratini Conſulum. Et iterum eodem lib. in creatione Auli Cornelij Coſſi, & L. Furij Medulini Conſulum, & lib. 7. vbi de creatione C. Sulpitij

Petici, & M. Valerij Publiculę Conſuli.& rurſus in creat. M. Valerij Coruini & A. Cornelij Coſſi. Coſſ.& lib. 8. in Creat. Manlij Torquati, & P. Muris Coſſ. rurſuq; in creat. C. Petilij,& L. Papyrij Mugilani Coſſ.& alibi, etiã non ſemel. Huiuſmodi comitia & aliquando habita per Dictatorem, quum Conſules haberi non poſſent conſtat ex Liuio lib. 7. vbi habet Dictatorem creatum fuiſſe ęgris Conſulibus. L. Furium Camillum,& paulò poſt T. Manlium Torquatũ. & lib. 32. L. Veturium Philonem abſentibus Conſulibus,& lib. 36. ob eandem cauſam, Q. Fuluium Flaccum,& lib. 39. Q. Cęcilium Metellum Dictatores creatos comitiorum Conſularium habendorum cauſa. Sic & Claudius Nero. M. Liuium collegam Dictatorem dixit eadem de cauſa apud Liuiũ lib. 38.& lib. 37. ita ſcribit Hęc recitata à Conſule ita mouere Senatum, vt nõ expectanda comitia Conſules cenſeret, ſed Dictatore comitiorũ cauſa dicto, extemplo in prouinciam redeundum. Non deſunt qui Conſularia comitia aliquando per Prætores habita affirment, quorum tamen nullum afferunt exemplum, imò Cic. lib. 9. ad Att. in illa Epiſtola quæ incipit, tres Epiſtolæ, horum ſententiam refellit; habet enim. Iſtę omnium turpiſſimus,& ſordidiſſimus, qui Conſularia comitia à Prætore ait haberi poſſe. Conſules denique ſemel abſque comitijs centuriatis, a Patribus, clientibuſque Patrum factos. T. Quinctium,& Q. Seruiliũ quum plebs irata noluiſſet Conſularibus comitijs intereſſe, habemus ex Liuio lib. 2. verſus finem, Poſtremò creandorum Conſulum comitia ad ſe tranſtulere Imperatores cęteri exemplo Cęſaris, qui teſte Suetonio in illo, c. 41. quãuis, Comitia cum populo partitus eſſet, exceptis tamen Conſulatus competitoribus, iuſſit de cętero numero candidatorum pro parte dimidia, quos populus vellet, pronunciarentur, pro parte altera quos ipſe dediſſet. Pulchrè itaque de populo Rom: Iuuenalis Saty. 10.

Qui dabat olim Imperium, faſces, legiones omnia,
Nunc ſe continet, atque duas tantum res anxius vrget,
Panem & Circenſes.

Modeſtius quidem Auguſtus, qui & ipſe cum populo munia Magiſtratuum creandorum partitus, validiorum prouinciarum Magiſtratus ad ſe tranſtulit, cęteras Proconſulibus ſortiri permiſit, ex ipſomet Suetonio in illius vita, c. 47. Tiberius deinceps cuius mores fuere ſimulatiſſimi, ac varij, vt Tacitus in ſequẽtibus docet, publicam quamuis authoritatem ſeruare profeſſus, re vera Conſulum creationem ad ſui comendationẽ trahebat, varijs ac diuerſis artificijs vſus; ob id iure inquit Tacitus, de comitijs Conſularibus illo Principe & deinceps, qualia fuerint certi quidq̃ firmare ſe minimè auſum. Illud ſanè ſcriptum poſteriorum Imperatorum temporibus à Iuriſconſultis legimus, ad Principem Magiſtratuum creationem pertinere, non ad populi fauorem; Ita docet Modeſtinus l. 1. ad leg. Iuliam de ambitu; vitandi ambitus cauſa id moris inductũ. Quod de bonis Principibus intelligendũ, qui & bonos, magiſtratibuſq; gerẽdis aptos eligere ſtudent, ſecus verò malos Imperatores, quos & ſui ſimilibus venali fauore, non virtute præualente, magiſtratus, vt plurimum demandaſſe, magno ſubditorum malo paſſim in lectione hiſtorica obſeruamus.

C. TACITI LIBRO III.

Atque vbi colonias tranſgrederentur atrata plebs, trabeati equites, pro opibus loci veſtem, odores, aliaque funerum ſolennia cremabant.

EX hiſce Taciti verbis exiſtimauere nonnulli trabeã fuiſſe veſtis genus qua in funeribus equites vterentur, ſed perperam; quamuis enim in Germanici funere trabeati equites inceſſiſſent, non ob id tamen inferendum, trabeam funerale indumentum extitiſſe, ſed bene familiare equitibus in publicis ſolennitatibus. Valerius Maximus, libro 2. cap. 1. vbi de ordine equeſtri verba facit, inquit. Trabeatos verò equites Idibus Iulij Q. Fabius tranſuehi inſtituit. Et Suetonius in Domitiano cap. 14. ait. Decretum erat, vt quoties gereret Conſulatum, equites Romani, quibus ſors obtigiſſet, trabeati & cum haſtis militaribus præcederent eum. Non ſolum autem equites Romanos trabea vſos, ſed ante eos Rom. Reges docet Plinius lib. 8. c. 48. inquiens. Trabeis vſos accipio Reges. Et lib. 9. c. 39. Purpurę vſum ſemper Romæ fuiſſe video, ſed Romulo in trabea. Hinc Romulus trabeatus dictus Ouidio, libro primo Faſtorum.

Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini.

Qinimo Papinianus lib. 5. Silua 2. non ſolum Romulo, ſed & Remo eius fratri trabeam attribuit inquiens.

Non ſanguine cretus
Turmali, trabeaque Remi, ſed paupere clauo
Auguſtam ſedem, & Latij penetrale Senatus
Aduena pulſaſti.

Ex hoc quoque eſt illud Iuuenal. ad finem Saty. 8. de Seruio Tullo Romano Rege ſexto.

Ancilla natus trabeam & diadema Quirini,
Et faſces meruit Regum vltimus ille bonorum.

Iſidorus lib. 19. Trabea togæ ſpecies (inquit) ex purpura & cocco, qua operti Roma. Reges initio incedebant. Conſules poſt Reges trabeam vſurparunt. Virg. lib. 7. Aeneid.

Ipſe Quirinali trabea cinctuque Gabino
Inſignis reſerat ſtridentia limina Conſul.

Et Claudianus in Panegy. 2.

Quo tandem flexus trabeas auctore togantes
Indueret, faſtiſque ſuum conceſſerit annum.

Liuius lib. 32. Conſul verè primo trabeatus in continentem ad hoſtem pergit. Halycarnaſſeus libro 5. & Amm. Marcellinus libro 26. Trabeam, Conſularem veſtem fuiſſe teſtati ſunt. Et Auſonius in Protreptico ad nepotem.

Vt trabeam pictamque togam mea præmia Conſul,
Induerer, faſtiſque meis prælatus haberer.

Duces autem & trabea vſos teſtantur Dionyſius Halyc. loco citato. & Am. Marcellinus loco iam dicto Præfectis Prætorio, & principibus exercituum trabeam aſſignant. Suetonius in libro de veſtium generibus, & ex eo Seruius enarrans Virgilij locum prænarratum, trabeam pariter auguralem indumentum extitiſſe ſcribunt. Idem Dionyſ. lib. 2. Salijs trabeam togam aſſignat περιπορφύρους appellans, ideſt puniceam. Quamuis Liuius, lib. 1. Salijs non trabeam, ſed togam pictam aſſignet. Cuiuſmodi autem trabea fuerit, colligimus ex eodem authore, & pariter libro eodem, vbi docet togam fuiſſe circumdiſtinctam purpura ſub tegmine puniceo, veſtemque fuiſſe Romanis gentilem & honorificam; ex quibus colligere poſſumus, trabeā fuiſſe togam, ſeu veſtem diſcolorem purpuream, & puniceam, vt hoc loco Halyc. ex purpura, & cocco, vt Iſidorus, in l. 1. C. de pub. læt. & l. 1. eiuſdem. C. de Conſul. lib. 12. Trabea inquit An. Cornutus erat togæ ſpecies ex purpura, & cocco, qua operti nobiles Rom. initio præcedebant. Trabeam autem ita dictam arbitratus eſt Turnebus, eo quod diſcolores veluti trabes haberet pannorum, ordituram ſcilicet vnius, texturam verò alterius coloris, cui ego non aſſentior, nam potius diſcolorem ex duplici panno confectam, purpureo ſcilicet & puniceo, ſeu coccineo fuiſſe elicitur ex præallegatis authoritatibus. Hęc latius dixiſſe volui quum inter recentiores. V. L. qui librum de veſtibus antiquorum edidit, ſobriè admodum ne ieiunè dicam, rem hanc pertractarit.

C. TACITVS LIBRO III.

Ex in biduum criminibus obijciendis ſtatuitur, vtque ſex dierum ſpatio interiecto, reus per triduum defenderetur.

TEMPVS accuſatori & reo cauſam agendi non ſemper idem antiquitus ſtatutum obſeruamus, præſertim apud Aſconium in Orat. Cic. ſcribit Plinius libro Epiſt. 4. Epiſto. 9. ad Vrſum, In foro coram iudicibus lege cautum fuiſſe, vt ſex horæ accuſatori; nouem verò darentur reo orandi, vno ſcilicet & altero die. At Cn. Pompeius tempus hoc magis etiam reſtrinxit, ſcribente Pediano in Cic. Orat. pro Milone: Pompeius legem promulgauit, qua prius teſtes dati per triduum, dein vno die, atque eodem, & ab accuſatore, & a reo perorari iubebat. Ego puto id iudicis arbitrarium fuiſſe, pro perſonarum, & criminum qualitate. Sic apud Iuriſconſultos legimus, quale, quantunque tempus ſit iudicis arbitrio relinqui definiendum. l. ab hoſtibus. §. fina. ex quibus cauſis maior. Id autem ex hoc Taciti loco elici poteſt, ſi quidem Tiberius habita ratione perſonarum Germanici ſcilicet, de cuius nece ambigebatur, & Piſonis qui reus agebatur, necnon criminis de veneno obiecti, certum accuſatoribus, & reo obijciendorū, & diluendorum criminum ſex dierum tempus conſtituit. Alioquin id minimè facturus, ſi a lege certum, & ordinarium tempus ſtatutum fuiſſet.

C. TA-

C. TACITVS LIBRO III.

Relatum deinde de moderanda Papia Poppæa, quam ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes incitandis cœlibum pœnis, & augendo ærario ſanxerat. &c.

HIC locus Beatum, Æmilium, Ferretum, Vetranium, & Lipſium fatigauit, dum varij variè legẽdũ textum cenſuere. Nos in eo enucleando nõ parum laborauimus, & quæ adinuenimus ſubijcimus. Plures fuiſſe apud Romanos leges Iulias obſeruamus. Fuit enim lex Iulia de ciuitate, quam tulit Sextus Iulius Cęſar Conſul cum L. Marcio, anno ab V. C. 672. fuit & Iulia de prouincijs à C. Iulio Cęſare. Conſule cum Bibulo lata anno 691. Idem tulit & legem Agrariam, Iuliam de vi, Iuliam Maieſtatis, Iuliam iudiciariam, Iuliam de ſacerdotijs, Iuliam repetundarum, Iuliam de prouincijs, Iuliam de legibus Cæſaris, Iuliam de fœnore, & Iuliam de Colonijs. Poſt C. Cæſarem, Auguſtus, qui illi in Imperio ſucceſſit, tulit Iuliam de vi publica & priuata, Iuliam Maieſtatis, Iuliam de ambitu, Iuliam de viceſima, Iuliam de Iudicijs, Iuliam de adulterijs, Iuliam caducariam, Iuliam Theatralem, Iuliam ſumptuariam, Iuliam de manumiſſionibus, Iuliam de veneno, Iuliam peculatus, Iuliam de reſiduis, de tutoribus, & Iuliam Semproniã de limitibus. Quę oẽs Iulię dictę ſunt, quod à Dictatore Iulio Cęſare latę ſint, vel ab Aug. partim etiam reformatæ, partim verò de nouo latę, qui eas in honorem eiuſdem Iulij Cæſaris Dictatoris patris ſui Iulias appellauit, vel quod eas, vt ederet, edoctus eſſet ex Commentarijs Iulij Cęſaris, vt ipſe populo ſuadebat, ne grauaretur eas recipere, tanquam ab authoritate Iulij Cęſaris, quem vehementer viuum amauerat, & peremptum vindicauerat, prodijſſent. Hoc loco tamen per rogationes Iulias Tacitum tantum Iuliæ de maritandis ordinibus intellexiſſe non dubitandum. Vocauit autem Iulias, non Iuliam, non quod plures eſſent, ſed quia Iulia hæc plura haberet capita, per quæ Auguſtus publicum bonum ſpectans, multiplicibus præmijs, & immunitatibus, honoribuſque vxorem ducentes, ſeu habentes, atque ex his liberos, proſequutus eſt. Et è contra cęlibes, & orbos pueris ſubiecit, & de ijs ſecundis Tacitus verba facit hoc in loco. Et intellexit Horatius in carmine ſeculari ſcribens.

Diua producas ſobolem, patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis
Fœminis, proliſque nouæ feraci.
——————— Lege marita.

In errore numquam verſantur qui exiſtimauere, Horatiũ intellexiſſe de lege Papia Poppęa, nam ſcripſit hęc illę anno ab V. C. 736. & mortuus erat anno 761. quo lata eſt Papia Poppæa. Cauſa autem ferendæ legis Iuliæ de maritandis ordinibus fuit, quod Rempublicã minimè conſiſtere & augeri poſſe,

ſine multiplici liberorũ ꝓcreationi videretur. Vndè & ante Aug. Q. Metellus cenſor, vt ducere oẽs vxores omnino cogerentur, liberorũ ſuſcipiendorũ cauſa cenſuit tradente Floro lib. 59. ciuitatẽ. n. ſine matrimoniorum frequentia cõſiſtere non poſſe exiſtimabat teſte Gellio lib. 1. c. 6. Quimmo eiuſdẽ Metelli de prole augẽda oratio ad poſteros prouenit, quã populo recitandam Aug. edicto ſanxit tradẽte Suetonio in illo, c. 89. Varia autem, vt dixi, capita lex iſta cõtinebat, veluti ne cœlibes, niſi qui genere eſſent proximi, quicquã ex teſtamẽto ciuis Rom. caperent; Ne orbi pluſquã dimidiã eorum, quæ relicta eſſent, vt collegimus ex Euſebio, Nicephoro, & Sozomeno, & l. 1. C. de infirm. pœn. Cœlib. Ne coniunx, coniugis teſtamento niſi decimã relictorũ partẽ caperet, reliquæ nouẽ ad fiſcũ ſpectarent. Ex Vulp. c. Inſtit. 15. l. 1. C. de his qui ſe def. tit. 10. & l. 2. C. de infir. cęlib. pęn. Vt ſi liberta ab inuito patrono diuerteret, alij nubere inuito patrono non poſſet. Vt iuſiurandum, qđ liberto impoſitum eſt, ne vxorem ducat, ei remittatur. l. 6. §. 3. de iure pat. l. 1. D. vnde vir. & vxor. Ne ſenatores, eorũve liberi libertinas, & quæ ipſę, quarumve pater, vel mater artẽ ludicrã fecerint, item ex numero corpore quæſtum faciẽtium vxorem ne ducãt. Cęteri autem ingenui prohibentur ducere lænam a lęnone, lęnamve manumiſsã, & in adulterio deprehenſam, & iudicio publico damnatam, & quæ artem ludicram fecerit ex Paulo, l. 44. de ritu nupt. Marcianus autem in l. 19. eo. ſcribit caput trigeſimum quintum legis Iuliæ fuiſſe, vt qui liberos haberent in poteſtate, iniuria prohibuerint vxores ducere, vel nubere, a magiſtratibus cogantur in matrimoniũ collocare & dotare. Vt patricijs liceret libertinas vxores ducere, præterquam ſi ſenatores ſenatorumve liberi eſſent. Ne qua ſponſalia rata eſſent, niſi ſtatim exacto biennio nuptiæ fierent, hoc eſt, ne puellæ decem annis minores ducerentur, quarum annus ętatis duodecimus maturus coniugio habebatur ex Zonara lib. 2. & Dione, lib. 44. Gellius quoq; author eſt eadem lege cautũ. Vt ex Conſulibus prior illę faſces ſumeret, qui plures liberos, quam collega haberet, qđ ſi par vtriq; numerus fuiſſet, ꝑferendus qui pluries maritus fuiſſet, qđ ſi in vtroq; pares eſſent, qui maior natu eſſet prior faſces ſumeret. Plura & alia capita eiuſdẽ legis fuiſſe conſtat ex Marciano, vt diximus 35. enumerãti, q̃ referri non poſſunt, ob amiſſos Iuriſconſultorũ antiquorum libros. Hãc legẽ Pop. Rom. & ꝑcipuè equeſtri ordini inuiſã fuiſſe collegimus ex Suet. in Aug. c. 34. ſcribente. Leges tractauit, & quaſdã de nouo ex integro ſanxit, vt ſumptuariã, de Adulterijs, & pudicitia, de ambitu, de maritandis ordinib. Hãc quum aliquantulũ ſeuerius emendaſſet, præ tumultu recuſantiũ perferre non potuit, niſi adempta demũ lenitave parte pœnarum, & vacatione triennij data, auctiſq; præmijs. Sic quoque abolitionẽ eius publico ſpectaculo pertinaciter poſtulante equite, accitos Germanici liberos, receptoſque partim ad ſe, partim in patris gremium oſtentauit, manu, vultuque ſignificans ne grauarentur imitari iuuenis exemplum. Quumque immaturitate ſponſarum, & matrimoniorum crebra mutatione vim legis eludi ſentiret, tempus ſponſas habendi coarctauit, & diuortijs modum impoſuit, ex quibus amplius colligimus Auguſtum pluries legem Iuliam de maritandis ordinibus emendaſſe, modo lenius, modo ſeuerius. Seuerius inquam, quum iam ſeneſcens addidit

capita

capita,quæ lege Papia Poppæa cõtinentur, vt hoc loco Tacitus tradit. Continebat autem lex Papia Poppæa de maritandis ordinibus & ipſa plura capita. Vti qui Senator eſſet, quiue filius, nepos, pronepoſue, ex filio, vel ex filia natus, ne quis eorum ſponſum vel vxorem ſciens dolo malo vxorem habeat Libertinam, aut etiam quæ ipſa, eiusue pater, materue, artem ludicram faceret, feciſſetue. Ne Senatoris filia, neptisue ex filio, proneptisue ex nepote filio nata, nato libertino, eiue qui ipſe, cuiuſue pater, vel mater artem ludicram facit, fecitue ſponſa nuptaue ſciens dolo malo eſſet. Vt ne quinquaginta annis minor ſexagenario nuberet, aut vir hac ætate iunior quinquagenariam fœminam duceret in vxorem. Vt patronis, qui ius trium liberorum habeant contra tabulas teſtamenti liberti, aut ab inteſtato contra hæredes ſuos non naturales, bonorum poſſeſſio detur. Vt patronæ ingenuæ duobus liberis honoratæ, libertinæ tribus idem iuris detur, quod patronis ex edicto. Vt liberis ingenuæ trium liberorum iure honoratæ idem iuris, quod ipſi patronæ tribuatur. Vt omnibus ingenuis præter Senatores, eorumque liberos, vxores libertinas habere liceret. Quæ omnia colliguntur ex Iuriſconſultis ſub tit. de ritu nupt. de vulgat. ſubſtit. de iure patro. & alijs locis innumeris. Vulp. cap. inſtit. 14. Dione lib. 56. & Lactantio lib. 1. inſtit. cap. 16. Aduerſus transgreſſores legis Papiæ Poppeæ. Seueras pœnas inſtituit Auguſtus, quarum nonnullæ legi poſſunt apud doctiſſimum Alciatum lib. Diſpũct. 3. ca. 6. Harum ex actione ditabatur ærarium vt ſupplere poſſet maximis expenſis quæ Auguſti temporibus in alendis exercitibus fiebant. præcipuè quum multi nec coniugia frequentarent, nec probis procreationi operam darent, inuiſę legi parere abnuentes, & pœnas potius ſubire malentes. vndè multi delatoribus etiam perperam legem interpretantibus periclitabantur. Nam, vt paulò poſt ait Tacitus, inditi & cuſtodes, vt ſi, (ita enim legendum puto, non, viſi, vt Vertranus, nec, aut ſi, vt Lipſius, nec locum mancum puto, vt Ferretus) à priuilegijs parentum ceſſaretur, id eſt, ſi liberi non ſuſciperentur, populus reſpub. ſcilicet, veluti omnium parens vacantia bona teneret; vacantia inquam ob filiorum defectum, ideoq; fiſco applicarentur. Lege enim Papia Poppæa cauebatur contra eos, qui cœlibes manerent, ne ex teſtamento ſolidum capere poſſent, niſi intra dies centum legi paruiſſent, quod Tertullian. in lib. de Monogam. Sozomenus & Vulpian. in Inſt. oſtendunt. Sed ad inſtitutum reuertentes duo adnotatione digna addamus. Legem Papeam Poppæam perperam ab Alexandro ab Alex. lib. 4. ca. 8. ab Auguſto latam Papiam Pompeiam appellari, quod & ante ipſum feciſſe Iſidorum in 4. non ignoramus; dum ſcribit ſub Octauiano Cęſare ſuffectos Conſules Papium & Pompeium legem hanc tuliſſe. In eodem errore & verſati Zazius in Catalogo legum antiquarum, & Beroaldus in Suetoniũ, Papiam Pompeam appellantes, quum nunquã cũ Papio Põpeius Cõſul fuerit, quod docuit Ioan. Cuſpinianus in ſuis Cõ. in Aurelij Caſſiodori Conſules, in anno ab Vr. C. 761. Verum latã fuiſſe hãc legẽ M. Papio Mutilo, & Q. Poppæo 2 Coſſ. ſuffectis Auguſto Imperante anno 761. ex ſupputatione Bartholomæi Marliani in Annal. Conſulũ & Dictatorũ conſtat; quod pariter ex Dione lib. 56. cõuincitur, apud quẽ Popiliũ

pro-

pro Popæo textu corrupto legi exiſtimamus. Alterum verò quod prætermittendũ minimè duximus eſt. Conciliari facilè poſſe Iuriſconſ. qui eandé legẽ faciunt legem Iuliã de maritãdis ordinibus, & Papiã Popęã cũ Tertulliano, qui in Apologetico eas ſic diſtinguit. Nonne vaniſſimas leges Papias, quæ ante ſuſcipi liberos cogunt, quam Iulię matrimonium contrahi, cui & hoc loco Tacitus & Suet. & Dion locis citatis fauere videntur. Concilium autẽ huiuſmodi eſt. Iuriſconſultos ſcilicet eaſdem leges coniunxiſſe, quia ambæ de matrimonijs contrahendis, & liberis ſuſcipiendis pertractant, & ſub eodem Auguſt. latę ſunt; quamuis re ipſa verè ſint diſtinctè. Hinc in Iuriſperitorum ſcriptis interdum legem Iuliam, interdum Papiã interdum Iuliã Pappiam, nonnunquã Papiã Popæam dici obſeruamus. Sed de hac lege plura in delucidationibus in Suetonium à nobis ſcripta adeat ſtudioſos lector.

C. TACITVS LIBRO III.

Extitiſſe tandem viros, qui cruentas Epiſtolas armis cohiberent.

PRINCIPVM reſcripta, quibus ſcilicet illi vel ad præſentium poſtulata, vel ad abſentium conſultationes reſpondebant, Epiſtolæ dicta habemus ex Iuriſconſultis, l. 1. D. de inſtit. Princip. & exemplum in l. ſed addes, 19. §. 8. D. locat. l. Diui fratres D. de iure patron. l. 3. D. de teſtib. Sanctio etiam Imperatoria Epiſtola quandoq; dicta, ita Epiſtola D. Adriani de peculio diuidendo inter mandatores, & fideiuſſores. cuius fit mentio l. fin. C. de conſtit. pecun. Itaq; Cornelius Tacitus inquit, quod quum Tiberius libellis accuſatorum frequentem inſumeret operam, repertos tandem viros, Florum ſcilicet, & Sacrouirum, qui bellum intentantes cruentas Epiſtolas armis cohiberent; ideſt Tiberium auerterent à decretis & reſcriptis pœnalibus, quibus accuſatorum ob frequens crimen læſæ Maieſtatis modò huic, modò illi attributum, libellis trucibus, & ſanguinolentis decretis & reſcripris reſpondebat, hoc eſt, quibus pœna ſanguinis reis accuſatis infligebatur.

C. TACITVS LIBRO III.

Cæterum tempora illa adeo infecta, & adulatione ſordida fuere, vt non modò primores Ciuitatis, quibus claritudo ſua obſequijs protegenda erat, ſed omnes Conſulares, magna pars eorum qui Pretura functi, multiq; etiam pedarij Senatores certatim exurgerent, fędaq; & nimia cenſerent.

GELLIVS lib. 3. c. 18. ex Varronis ſententia in Satyra Menippæa quæ ἱπποκύων inſcripta eſt, tradit eos, qui non à Cenſoribus allecti eſſent in Senatum (vtpotè equites quibus à C. Graccho teſte Plutarcho in eius vita ius

eundi

eundi in Senatum, & ſententiam dicendi tributum eſt) Senatores pedarios appellatos. Ad hæc addit Gellius authoritate C. Baſſi, Senatores, qui honoribus, & Magiſtratibus functi eſſent curuli ſella in Senatum, & Curiam vehi ſolitos qui verò non geſſiſſent, pedibus ibant in Curiam, & ideo pedarii vocati; Quæ etiam à Feſto Pompeio lib. 14. annotantur. Alij tamen pedarios Senatores exiſtimant dictos, qui in Senatu ſententiam non dicebant, ſed ab alio dictā comprobabant mouentes ſe loco, & in partem cuius ſententiam approbabant proficiſcentes. Cui opinioni fauere videtur Cic. in Epiſt. ad Atticū Epiſt. 14. & 15. vbi inquit. Et raptim in eam ſententiam pedarij concurrerunt. Et rurſus. Quum præclarum caput recitaretur, ne quis ad nos referret, ne decerneret, ne pedibus iret. Idem & a Tacito hoc loco confirmari videtur, dum ſcribit. Pedarij Senatores certatim exurgerent fœdaq; & nimia cenſerent. Feſtus lib. 1. inquit Pedarium Senatorem ſignificat Lucillius quum ait: Agipes vocem mittere cœpit, quia ita appellatur, qui tacitus tranſeundo ad eum, cuius ſententiam probat, quid ſentiat, indicat. Hinc pedibus ire in ſententiam, & pedariam ſententiam obſeruamus apud Latinos ſcriptores; tranſlata ſcilicet, à ſententia quæ rogabatur per diſceſſionem vt diximus. Pedarios autem Senatores fuiſſe minoris authoritatis cęteris, ex dictis, & ex Tacito ipſo hoc in loco facilè conſtare poteſt, Clarè verò ex Liuio lib. 27. vbi de Liuio antea ex Cōſulatu à populo damnato, & à Cenſoribus in Senatu reducto, qui ignominiæ acceptæ memor, aut verbo aſſentiebatur, aut pedibus in ſententiā ibat, donec cognati eius in Senatu ſtātē ſnīam dicere coegerunt. Hinc fortè apud Iuriſperitos legimus Pedaneos iudices dictos, qui viliora & humiliora, minimiq; momenti iudicāt, ex l. 4. & fi. C. de Ped. iud. l. fi. C. vbi, & apud quos χαμαιδικαστάς, hoc eſt humiles iudices appellauit Theophilus Inſt. de interdic. Ego ſanè nō modò locis citatis ſed & l. 3. §. 1. D. ne quis eū qui ī ius voc. l. 1. §. itē ſcribit, D. de poſtul. & Nouell. 82. Nō pedaneos ſed pedarios Iudices legēdū cenſeo: nam Pedanius Latina vox in hac ſignificatione nō eſt teſtimonio Gellij lib. 3. c. 18. Nec omittēdus pclarus locus Vopiſci in Aureliano, ex quo triplicē modū probandi ſnīam in Senatu elicimus; & eſt huiuſmodi. Deinde alijs manibus porrigentibus, alijs pedibus in ſententiam euntibus, plerisq; verbis conſentientibus, conditū eſt S. C. quæ eò libentius annotaui, quum non alibi rogationis probationem porrectione manuum, ni memoria me deſtituit, obſeruarim.

C. TACITVS LIBRO III.

Medio cum dilectis caſtella & munitiones idoneis locis imponens.

OPPIDA frequentiores, & ampliores hominum conuentus facere; Caſtella minores, atq; anguſtiores, ſed murorum tamen ambitu vtraque circunſepta, ſicuti vici ſine muris. Quod ex Iſidoro colligimus ſcribente. Vici, caſtella, & pagi, ſunt quæ nulla ciuitatis dignitate ornantur, ſed vulgaria hominum conuentu incoluntur, & propter paruitatem ſui Ciuitatibus attribuuntur. Vicus dictus eſt à vicinis, ſ. habitationibus; vel quod vias haberent ſine

muris

muris; Caſtrũ antiqui dicebant oppidũ loco altiſſimo ſitum, quaſi caſam altã, à quo caſtellũ, ſiue quod caſtrabatur ibi licẽtia habitãtiũ, ne paſſim vagaretur. Illud palam eſt, caſtrum dici locum muris munitum, indeq; caſtellum diminutiuum, caſtrum ſcilicet vel oppidum paruum Græcis, φρούριον, κῶμα, ideſt locus munitus. Author Etymol. definit; ἡ κοιμητηρία, καὶ ἀνάπαυσις ζώων, καὶ ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν ἀγρῶν, ideſt, quies animalium & operum, ab agrorum opere. Namq; agricolæ poſt opera diurna, ſeq; & animalia tanquam in locum tutum recipiebant, ab agris in caſtella, interpres ſacrorum Euangeliorum vbi vertit Matth. 21. & 14. Mar. 9. Luc. 5. 8. 9. 10. 17. 19. 24. caſtellum Grȩcum textus habet Κώμην. A Caſtello Caſtellani dicti Caſtellorum incolȩ. Ita Liuius lib. 38. inquit. Stipiem à Tyrannis, caſtellanisq; de uijs colligens. & lib. 35. Decem millia popularium cum caſtellanis agreſtibus in armis habuit. Quod autem caſtellum locum munitum eſſet, conſtat ex Cic. ſcribente in Epi. Multa caſtella cȩpi, multa vaſtaui. Et ad Att. Caſtellum natura munitum. Et rurſus in Epiſt. Caſtella munita. Et de Clar. orat. Ligurum caſtella oppugnauerunt. Et in orat. in Piſonem. Receptaculum veterum Catilinæ militum Caſtellũ forenſis latrocinij; Tacitus lib. 4. apud caſtellum ſeminatũ quod magna vis armata, aut incondita tuebatur. Et iterum. Soluta iam caſtelli obſidio. & 11. Annal. Romani ad excindenda caſtellorum ardua. & lib. 12. Caſtellis ſeſe defenſare, bellum ducere ſtatuerat. Ita apud Liuium lib. 3. Virginius, tribunal Appij Claudij caſtellum omnium ſcelerum, ideſt tutamen & receptaculum vocauit. Ab eadem ſimilitudine in acie caſtella mobilia, non ſtabilia vocata à Tacito, & alijs, quod ex Taciti eiuſdem verborum ſerie facilè dignoſcitur. dum inquit, caſtella & munitiones idoneis locis imponens. Erant itaq; caſtella in acie propugnacula, quæ in procinctu portabantur, ex aſſeribus, ſiue alia conſimili materia fabricata, ad caſtrametandum quam maxime apta, ita dicta à ſtabilium caſtellorũ ſimilitudine, & vſus conuenientia. Ita paulò poſt Tacitus ſubdit. Sed vt in limine belli diſpoſitis caſtellis, per expeditos, & ſolitudinum gnaros, mutantem mapalia Tacfarinatem proturbabat. Cic. in Ant. Aditus hoſtium caſtellis & aggeribus prohibetur. Liuius lib. 5. Inde ad Veios exercitu ductus, denſioraq; caſtella facta, & à procurſationibus ceſſatum, quæ multæ temerè intra murum & vallum fiebant, edicto ne quis iniuſſu pugnaret. Et lib. 36. Vno caſtello aduerſus arcem poſito, cæteras vrbis partes diuiſis copijs pro ſitu mœnium circumſedit. Et lib. 25. Ita tria prætoria circa Capuam erecta, exercitus diuerſis partibus opus aggreſſi, foſſa, valloq; circundare vrbem parant, & caſtella excitant, modicis interuallis; Et rurſus lib. 5. Et iterum caſtella primo pauca, poſtea exercitu aucto creberima fecerunt. Et iterum. Sed caſtris præerat Virginius priuatim Sergio inuiſus infeſtusq;, is, cum; pluraq; caſtella oppugnata, ſuperatas munitiones &cȩt. Ita & Liuius lib. 7. Caſtellatim diſſipatos dixit, hoc eſt per caſtella diſiunctos, ac diuiſos. Sicuti verò in huiuſmodi caſtellis diſponebantur milites ad tutelam, Ita eadem conſimilitudine caſtella in aquæductibus dicta aquarum receptacula, quorum frequens mentio apud Iuriſconſultos, & Vitruuium lib. 8. c. 7. & 10. c. 9. & Plinium lib. 36. c. 15. & Frõtinum lib. de aquȩ-

ductibus

ductibus, quibus qui præerant caſtellarij dicti, ſicuti caſtellani, qui caſtellis, quorum primo loco verba fecimus, præſidebant vt diximus. Extat marmorea tabella Romæ in Æde SS. 40. martyrum huiuſmodi CLEMENTI CÆSARVM SERVO CASTELLARIO AQVÆ CLAVDIÆ, &cæt. quod adnotare libuit in fidem ſuperius dictorum.

C. TACITVS LIBRO IIII.

Nam patritios confarreatis parentibus genitos tres ſimul nominari, ex quis vnus legeretur vetuſto more: neque adeſſe vt olim eam copiam, omiſſa confirmandi adſuetudine, aut inter paucos retenta; pluresque eius rei cauſas adferebat, potiſſimam penes incuriam virorum fœminarumque. Accedere ipſius cerimoniæ difficultates, quæ conſultò euitarentur. Et paulò infra: Sed lata lex, qua Flaminica Dialis ſacrorum cauſa in poteſtate viri, cætera promiſcuo fœminarum iure ageret.

TRIBVS modis olim Romanos nuptias contrahere conſueuiſſe Ex Boethio com. 2. in Cicero Top. habemus; vſu ſcilicet, coemptione, & confarreatione. Ita & Arnobius lib. aduerſus gentes 4. ſcribit. Vxores Dij habent, atque in coniugalia fœdera veniunt conditionibus ante quæſitis? vſu, farre, coemptione. Quæ eſſent nuptiæ vſu contractæ docet Gellius lib. 3. c. 2. ſcilicet quando mulier tutoribus authoribus, cum marito matrimonij cauſa conueniebat, & per annum impletum apud eum remanebat; qua coniunctione non intercepta, vſu dicebatur capta. Siquidem ſui iuris antiquitus nunquam fœmina erat, ſed ſemper in alicuius tutela; quemadmodum M. Portius Cato pro lege Oppia apud Liuium dixit lib. 44. Vnde nec minimam rem fœmina ſine authoritate parentum, fratrum, aut liberorum, vel tutoris agere poterat. Sic Cicero pro Cæcinna ſcripſit; non potuiſſe ſine tutore obligari. Excipiebantur tamen Veſtales quæ eximebantur à poteſtate, lege Numæ. Coemptione fiebant nuptiæ, vt air Boethius, in loco citato, dum ſeſe coemendo inuicem interrogabant, vir ita; An ſibi mulier materfamilias eſſe vellet, & illa reſpondebat velle; itaque mulier viri conueniebat in manum, & erat materfamilias viro, indeque erat in poteſtate mariti. Proinde Euripides iure ſcriptum reliquit. γυνὴ μὲν ἐξελθοῦσα πατρῴων δόμων, οὐ τῶν τεκόντων ἐστίν, ἀλλὰ τοῦ λέχους, ideſt, mulier egreſſa domum parentum, non eſt amplius parentum ſed mariti. quinimo & in familia quoque mariti, & in ſui hæredis locum veniebat, teſte Aulo Gellio lib.

18.c.6 & Vulpiani in fragmentis ſeu epit.tit.qui hæredes inſtitui poſſint. Nuptiæ verò, quæ fiebant per confarreationem, celebrabantur inter ſacra, hoc eſt ſacrificio libato. Vnde Vulpianus in vndetriginta libris, qui ex corpore eius collecti dicuntur, tit.9.de ijs, qui in manu ſunt, ſcribit. Farre conuenitur in manus certis verbis, & decem teſtibus præſentibus, & ſolenni ſacrificio facto, in quo panis farreus quoq; adhibetur. Dionyſius Halyc.lib. 2. hiſt. Rom. inquit. Nominabant autem Priſci Rom. ſacras nuptias vocabulo ſuo farreaceas, quia coniuges veſcerentur eodem farre, quod nos Zeam dicimus; & quemadmodum noſtri homines antiquiſſimam hordeaceam frugem rati, hordeo quod molam ſalſam vocant, hoſtias initiarent, ita Romani quoduis ſacrificium igne adhibendum, aſpergunt farre. Et paulò infra. Hæc ſanè inter virum & vxorem communio primi & ſacri quondam habiti cibi, atq; fortunę quamuis opimæ à communi farre nomen inuenit, Plinius lib. 18. c. 3. ait. Quia in ſacris nihil religioſius confarreationis vinculo, nouæq; nuptæ farreum præferebant. Farreum autem dicebatur, quod ex farina farris toſti, ſale aſperſa, & aqua conficiebatur, quod ex Plinio colligimus lib.18.c.2. vbi etiam docet ex Numę inſtituto farre toſto vſos, quod ſalubrius eſſet, & quod purum ad rem diuinam niſi toſtum haberetur, vnde ab adolendo adoreum far dictum huiuſmodi putarunt. quod pariter elicitur ex Val.Max.lib.2.c.1. & Feſto Pópeio lib.6. Hinc & illud Ouidij lib. 2.Faſt. Torrida cum mica farra. Farra autem & farinam furfure non ſeparatam dixere Antiqui; Sic Sammonius qui verſibus medicinam ſcripſit c.6.ait.

Aut acido Baccho miſcebis farra lupini; &c.

Deſinit interea glomerari farrea nubes.

Deſcribens ſcilicet furfuraceas ſquamas illas, quę in pectēdo caput decidunt. Sic Plinius lib.18.c.9.inquit. Farinam à farre dictam, nomine ipſo apparet: & lib.eodem c.7.populum Rom.farre tantum è frumento vſum. Vnde apud Catonem de re ruſt.c.10.obſeruamus farream fiſtulam & pilam farream, ad far ſcilicet pinſendum, nam farre excorticato vtebantur ad farreum parandum, ſiue molam ſalſam quæ eadem erant; quod præcipuè ex Plinio loco ſupra citato, & lib. 12.c.18. & Val.Max.lib.2.c.10.colligitur. Far autem huiuſmodi vocauit Cato expinſum; Græci οὐλοχύτην dixere, ex cuius inquam farina ſale & aqua mola parabatur frequens in ſacris pulmenti genus. Ideo Plinius loco iam dicto ſcribit. Nec minus propitij erant Dii mola ſalſa ſupplicantibus. & Plautus in Amphit.

Prodigali Ioui aut mola ſalſa hordei, aut thure comprecatum oportuit.

Et Horatius lib.Sat.2.Sat.3.

Ante aras ſpargisq; mola caput improbe ſalſa.

Lucanus lib.1.

——————*Infundere Bacchum*

Cęperat, obliquoq; molas inducere cultro.

Et Virgilius Ecloga octaua.

Sparge molam &c.

Et quarto Æneid.

Ipſa

Ipſa mola, manibuſque pijs.

Et Ouid. lib. 1. Faſt.

Ante Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica ſalis.

Tibul. Eleg. 4.

Farre pio placant & ſaliente ſale.

Non ſolum autem farre in ſacrificijs vſos antiquos, ſed & cæteris frugibus, colligi poteſt ex Virgiliano illo 2. Aeneid.

Jamque dies infanda aderat, mihi ſacra parari,
Et ſalſæ fruges.

Hordeo litatum Halycar. docuit. Collumella lib. 8. c. 5. farris hordeacei meminit, ita vt farris nomine & hordeum nonnunquam acceptum. Farris voce & frumentum quandoque comprehenſum conſtat ex Vulpiano in Inſtit. tit. 9. quod pariter Seruius in Com. Virg. lib. 1. Georg atteſtatũ reliquit. Idem etiam confirmare poſſumus ex Liuio lib. 23. ſcribente. Et ægrè patiens Gracchus quum neque pugnam conferre Dictatoris iniuſſu auderet, pugnandum autem eſſet, ſi palam frumentum importare vellet, neque importandi clam ſpes eſſet. Farre ex agris circum vndique conuecto, quum plura dolia cõpleſſet, nuncium ad magiſtratum Caſſilinum miſit, vt exciperent dolia, quæ amnis deferret; inſequenti nocte intentis omnibus in flumen, ac ſpem à Romano nuncio factam, dolia medio miſſa amni defluxerunt; æqualiter inter omnes frumentum diuiſum. Idem lib. 4. Vbi de Spurio Melio, eum frumentariũ diuitem appellat, atque ſtatim ſubdit bilibri farris ſperaſſe libertatem ciuium ſuorum emiſſe, & iterum. Selibris ne farris gratiam ſeruatori relaturum. Et lib. 7. inquit. Iiſdem militibus legiones libras farris, & ſextarios vini contulerunt; Ad hoc ſpectat & illud Horatianum lib. 1. Saty. 5.

Cui ſatis vna Farris libra foret.

In lege xij. tabul. (vt refert Gel. lib. 2. c. 1.) ſcriptum erat. Si volet ſuo viuito, ni viuit, qui tum vinctum habebit, libram farris in dies dato. Idem colligere poſſumus ex Plinio lib. 18. c. 3. ſic Ruellius lib. 2. c. 17. ſcriptum reliquit. Duo farris genera Gallia alit, vnum rubeo colore, quod frumentum rubeum appellant: At quomodocumque ſit, illud ſanè conſtat, à farre, quo in ſacris nuptiarum vtebantur antiqui, confarreationem dictam, quod Alex. ab Alex. lib. Genialium 2. & Bar. Briſſonius lib. de ritu nupt. clarè docent. At quod magis ad rem noſtram facit, videndum cur confarreatis parentibus geniti Tiberio imperante pauci reperti binas explicitas tradit, Tacitus, tertiam implicitam, & ſub obſcurum. Manifeſtę ſunt prima incuriá virorum fęminarũque, ſecunda ceremoniarum difficultates; quæ conſultò vitarentur. Tertia non ita aperta eſt. Quod quando per confarreationem geniti, tum lumen, quæ in manum Flaminis conueniret, tum Flamen ipſe exeuntes à iure patrio nihil adipiſcerentur; ſiquidem ex horrida illá antiquitate à Numa, vt diximus, cõſtituta cõfarreationis legi, illud conſequebatur; quod Pontificibus reiterari matrimonia non licebat, vti docet Tertullianus lib. de exhortatione caſtitatis, 1. ad vxorem ſcribens, Regem ſicuti Pontificum Maximum rurſus nubere nefas

eſſe

eſſe. Et Dionyſius Halic. loco ſupra citato ait de confirmatione loquens. Hæc ſanè inter virum & vxorem communio primi & ſacri quoddam habiti cibi, atq; fortunæ quamuis opimæ à communi farræ nomen inuenit, vinculum efficiens indiſſolubile, nec vlla res tale coniugium dirimere poterat; ita lex hęc mulieres nuptas, non habentes quo ſe verterent alio, cogebat vnius mariti ſe ad temperare moribus, viros item ſic habere mulieres, vt rem neceſſariam, nulloque vnquam tempore diuellendam. Quod itaq; confarreatis orti parentibus pauci reperirentur Tiberij temporibus, in cauſa fuit, quod ex confarreationis priuilegio nihil aliud accederet viris, quam quod inter Pontifices connumerari poſſent; fęminis verò quod eorundem vxores eſſe valerent: quod commodũ ècontra incommodo maximo compenſabatur non ſolum, ſed & ſuperabatur. Nam tunc temporis diuortia, repudia, & ſecundę, tertię, & quartę nuptæ frequentes erant, voluptate, neceſſitate, aliaq; huius generis cauſa ſuppeditāte, & ſuadente. Nec obſtat, quod & defarreationis nonnulli meminerint, hoc eſt ſolutionis matrimonij ex confarreatione contracti. Namq; præterquā quod huius vocis nulla apud probatos authores fiat mentio, non tamen ex diſſolutione permiſſa concludendum, quod nouas nuptias tum à Flaminica tum à Flamine contrahi liceret. Itaq; lata lex à Tiberio, vt confarreatis parentibus genitis leuamen aliquod daretur, præſertim mulieribus, vt in poſterum Flaminica Dialis ſacrorum cauſa in poteſtate viri tantum eſſet; cætera promiſcuo fęminarum iure ageret.

C. TACITVS LIBRO IIII.

Et erat eiſdem regionibus Curtius Lupus Quæſtor, cui prouincia vetere ex more Cales euenerat.

QVIDAM hoc loco per Cales interpretati ſunt Galliæ maritimam oram, cum vrbe ita appellata in Morinis, quam nos alibi Geſſoriacum antiquis appellatam oſtendimus, duplicique coniectura mouentur; Quarũ primam colligunt ex Suet. in Claudio, c. 24. vbi verba facit de Gallica Quęſtoria prouincia; Secundam eliciunt ex eodemmet textu Taciti, vbi habet. Curtium Lupum Quæſtorem, cui prouincia vetere ex more Cales obuenerat; ad ſeruitia ferocia bellum agitantia cohibenda, quum fortè munere Deũ tres triremes adpuliſſent, diſpoſuiſſe claſſicorum copiam, ſicque cœptam coniurationem diſieciſſe. At quale imperium Quæſtori Lupo in triremes fuiſſet, niſi de Cales vrbe maritima & portuoſa intellexerimus? Secunda interpretatio eſt Turnebi lib. Aduerſ. 21. c. 9. vbi non Cales ſed Calles geminata litera l, legendum putat, & intelligendum per Calles loca inculta, & ſaltus, vbi paſcebantur pecora, qui plurimi in Apulia illo in Italiæ tractu erant, quorum ſic meminit Varro lib. 2. de re ruſtica c. 10. Neque ſenes neque pueri Callium difficultatem, & montium arduitatem, atque aſperitatem facilè ferant, quod patiendum illis, qui greges ſequuntur præſertim armentitios, &

capti-

nos,quibus rupes & Syluæ ad pabulandum cordi. & Iſidorus lib. 15. cap. 16. Callis inquit eſt iter pecudum inter montes anguſtum, & tritum, à callo pedum vocatum,ſiue callo pecudum perduratum. Huic expoſitioni fauere videntur verba textus illa Mox poſitis pro palam libellis ad libertatem vocabat agreſtia, per longinquos ſaltus, & ferocia ſeruitia. Verum neutram harum interpretationum recipiendam puto: non priorem, quia Cales in Gallia in Morinis antiquis Geſſoriacum,modernis tantum Cales, non in Italia, vbi Seruilis coniuratio. Nec conueniens erat, quod ſi Curtius Lupus Quæſtor prouinciam Cales in Gallijs habebat, Quæſtorium imperium in Italia exerceret. Poſterior Turnebi nec ipſa recipienda: ſiquidem Calles, & ſyluæ inter prouincias Conſulares vetere ex more numerabantur non inter Quçſtorias; quod palam fit ex Suetonio in Cæſare, cap. 19. ſcribente. Eandem ob cauſam opera optimatibus data eſt, vt prouinciæ futuris Coſſ. minimi negotij, ideſt ſyluæ, & calles decernerentur. Quamobrem magis nobis probatur Vertrani expoſitio, qui per Cales intelligendum exiſtimat Italicam Ciuitatem quæ ab initio Auſonum, dein Romana Colonia, tandemque municipium fuit. Verum quum ipſe in re hac aperienda nimium ſobrius fuerit, paulò fuſius rem aperire decreui. Cales vrbem fuiſſe Auoſnum Sidicinis finitimam colligimus ex Liuio lib. 8. ita ſcribente. Inſequens annus L. Papirio Craſſo K. Duillio Coſſ. Auſonum magis nouo, quam magno bello fuit inſignis; Ea gens Cales incolebat vrbem. & paulò poſt Exercitu Victore à ſuperioribus Coſſ. accepto,ad Cales, vnde bellum ortum erat, profectus. & iterum. Sidicinis finitimis arma coniunxerunt; horum autem exercitu fuſo,obſeſſa Cales & expugnata,Calibus præſidium impoſitum. Idem Liuius lib. 27. & 29. inter Colonias Romanas Cales connumerat; Hanc quoq; Ptolemæus lib. Geographiæ 3. inter Campaniæ vrbes ſtatuit. Et de ea Horatius, lib. 4. Carminum.

Sed preſſum Calibus ducere liberum.

Sigeſtis.

Hanc vrbem à Calai Boreæ filio extructam poſt Argonautarum reditum teſtatur Sillius lib. 8.

Quem genuere Cales non paruæ conditor vrbis,
Vt fama eſt Calais Borea,

Hæc hodie Calui vocatur,alij Catinulam eſſe contendunt. Municipium effectum Cales,ac lege Iulia Ciuitate donatum colligimus ex oratione C. Gracchi,quam de legibus promulgatis habuit. Virg. lib. 7.

Quiq; Cales linquunt,

Quem locum explicans Seruius ait. Cales vrbs Campaniç, de qua ita ſcriptũ in lib. Coloniarum: Cales municipium muro ductum. Iter populo nõn debetur. Ager eius limitibus Græcanicis antea fuerat adſignatus, poſtea iuſſu Cçſaris Auguſti militibus nominis ſui eſt reuocatus. De oppido Cicero ad Atticum. Ita faciens in Samium venit Cales,manſit Theani.

C. TACITVS LIBRO IIII.

Egreſsus dein Senatum vitam abſtinentia finiuit.

XIPHILINVS ex Dione, quem Cremutium Cordũ vocat Tacitus, Cremutium Cordũ appellat & non abſtinentia cibi vitam finiſſe ſcribit, ſed manus ſibi afferre coactum; & paulo infra, accuſationis eius cauſas enarrans eaſdem cum Tacito, inquit. De ijs enim rebus accuſatus occiſus eſt. Suetonius in Auguſt. cap 56. quo ſpectat ad nominis appellationem cum Tacito conuenit hunc hiſtoriæ ſcriptorem Cremutium Cordum vocans, vnde mendum in Xiphilini textu impreſſoris incuria eſſe credendum; At quod ad contradictionem de interitus modo ſpectat, exiſtimo ſic eorum dicta conciliandа; Nempe manum ſibi afferre, hoc eſt ſibi mortem conſciſcere, etſi propriè ſit ferro vitam finire, nihilominus & de quocunque alio mortis modo voluntario dici poſſe; Sic Cic. in Epiſt. ad Oct. Ego Senatum ſibi manus afferre coegi. Ita & occidere licet magis propriè ſignificet gladio & ferro interimere; vti apud Iuriſconſultos, l. 10. ſi ipſe ſeruus. D. de pec. tamen Vulpianus, l. 2. §. 1. D. ad leg. Aquil. Occiſum inquit, accipere debemus ſiue gladio, ſiue fuſte, vel quo alio telo, vel manibus, ſi fortè ſtrangulauit eum, vel calce petijt, vel capite, vel qualitercunque.. Vulgo enim occidiſſe dicitur is, qui mortis cauſam quolibet modo præbuit. Quũ itaq; Cremutius Cordus iniuſtis accuſationibus petitus, à Seiano cõſentiente Tiberio mori coactus ſit, cibi abſtinentia, ob id iure ſibi manus attuliſſe, atque occiſum dici potuit. Libet annotare, Cordum hiſtoriarum ſcriptorem de quo Capitolinus in Gordianis meminit, alium à Cremutio Cordo fuiſſe, is enim Iunius Cordus appellatus.

C. TACITVS LIBRO IIII.

Et Segeſtani Ædem Veneris apud montem Erycum vetuſtate delapſam reſtaurari poſtulauere, nota memorantes de origine eius, & lyta Tyberio, ſuſcepit curam libens, vt conſanguineus.

QVAE eſſent à Segeſtanis de origine templi Veneris Erycinæ memorata, & quæ Tiberium vti conſanguineum incitarint ad illius reſtaurationem ſuſcipiendam, etſi tunc ſcribat Tacitus nota, in præſentiarum no. quod de ſe ea perquirenda, vt ſenſus textus pateat. Segeſtanos Siciliæ Populo, eſſe docet Plinius lib. 3. cap. 8. Ibidemque Erycum montem, in quo, vel apud quem Veneris Erycinæ templum. Segeſta oppidum, vt ait Cice-

Cicero 6. in Verr. act. ab Aenea fugiente à Troia, atque Italiam petente conditum fuit præpoſito Egeſto, qui eum Egeſtum nominauit, verum, quum egeſtatem præſeferre nomen videretur, ad euitandam nominis obſcœnitatem ante propoſita litera S. poſtea Segeſta dicta. Hoc Aeneam, vnà & Elymam in Sicilia poſuiſſe author eſt. Dionyſius; iuxta hoc Eryx Veneris filius templum matri conſtruxit, ibique ſepultus & monti & templo Erycis nomen reliquit. Vnde Ouidius 2. de arte aman.

Sed Dea nec patitur ſic ad ſua munera cogi
Colle ſub vmbroſo, quam tenet altus Eryx. Et iterum.
Quid geminas Erycina meos ſine fine dolores.

Et Virgil. Aeneid. 5.

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedis.
Fundatur Veneri Idaliæ.

Pomponius. Montium Eryx maximè memoratur ob delubrum Veneris. Quum itaq; & Æneas, & Eryx fratres & Veneris filij memorentur, Romanos verò ab Ænea ortum traxiſſe palam ſit, ideo Tiberium Romanum, & Romanorum Imperatoré, conſanguineum Segeſtanorū dixit Tacitus Quod verò Romani ab Ænea & Troianis in Italia ſedem firmantibus originem duxerint, & Liuius per initia hiſtoriæ ſuæ, & Virgil. paſſim. Et Horatius lib. 3. Ode 3. Et Ouidius 4. Faſt. tradidere, alijque plures, ſed præcipuè Lucretius lib. 1. Æneadum ideſt Romanorum genitricem Venerem vocans. Illud autem ſcrupum facit, quo Strabo, qui claruit Auguſti, & Tiberij temporibus, ſcriptum reliquit lib. 6. Geographiæ, templum Veneris Erycinæ ipſo viuente vetuſtate collapſum; quod pariter & hoc loco confirmat Tacitus; At Suetonius in Claudio, cap. 25. ait huiuſmodi templum Veneris Erycinæ in Sicilia vetuſtate collapſum, vtque ex ærario Pop. Rom. reficeretur Claudium authorem fuiſſe. Diluitur apparens contradictio facilè, ſi dixerimus munus à Tiberio libenter ſuſceptum, ſed non aggreſſum, vel ſaltem non perfectum, à Claudio poſtea abſolutum. Apud radices montis Eryces, delubrum Veneri Erycinæ primum erectum diximus, poſtea alijs in locis præſertim Romæ alia templa eidem extructa docet Liuius, qui lib. 22. ita ſcribit. Ædem Veneri Erycinæ votam à Q. Fabio Max. Dictatore, & lib. 40. Aedes duæ eo anno dedicatæ, vna Veneris Erycinæ ad portam Collinam. Et lib. 23. Interea Duumuiri creati ſunt. Q. Fabius Maximus & Otacilius Craſſus ædibus dedicandis, Marti Octacilius, Fabius Veneri Erycinæ, vtraq; in Capitolio eſt, canali vno diſcretæ; de hoc Ouidius lib. 4. Faſt.

Templa iubet Veneri fieri.

Calamitatis à Carthaginienſibus ad montem Erycis prerpeſſæ meminit Liuius lib. 21. de Veneris verò Erycinæ ſacris plura Strabo, lib. 5. Polybius lib. 1. ſæpè Cic. in Verrinis, & Cluentiana.

C. TACITVS LIBRO V.

Iiſdem Conſulibus Aſinij Galli mors vulgatur, quem egeſtate cibi peremptum haud dubium, ſponte vel neceſſitate incertum habebatur. Conſultuſque Cæſar, an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere, vltròque incuſare caſus, qui reum abſtuliſſent, antequam coram conuinceretur. Scilicet medio triennio defuerat tempus ſubeundi iudicium Conſulari ſeni, tot Conſularium parenti.

DVO in præſenti textu leguntur, quibus Dio apertè aduerſari videtur, ait namque Tacitus incertum fuiſſe an Gallus ſponte vel neceſſitate cibi egeſtate obierit; at Dio referente Xiphilino neceſſitate ita mandante Tiberio peremptum clarè oſtendit in hæc verba de Aſinio Gallo, Nam quo die cœnabat apud Tiberium, eique propinabat amicè, condemnatus eſt à Senatu, vt quum eſſet Prætor futurus, in exilium mitteretur. Quumque id Tiberius feciſſet, tamen ei mortem obire cupienti, cognito Decreto Senatus, non permiſit, ſed eum quo magis affligeretur, iuſſit bono animo eſſe, vtque ſolutus à vinculis in cuſtodia teneretur, quouſque ipſe in vrbem veniret, idque (vt paulò ante dixi) vt hac ignominia affectus, & percuſſus metu, diutiſſimè miſer, & calamitoſus eſſet, idque factum eſt; ſemper enim cuſtodiebatur à Coſſ. quum non eſſet Tiberius Conſul; tum autem à Prætoribus, non vt ne fugeret, ſed vt ne ſibi manus afferret; Cum eo nullus amicus, nullus famulus verſabatur, loquebatur nemini, videbatque neminem, niſi quoties cibum ſumere cogeretur. Cibus verò huiuſmodi erat; vt non ei voluptatem afferret, non vires eius reficeret, (quod erat omnium grauiſſimum) quum non ſineret mori. Ex his itaque conſtat Gallum quamuis tædio vitæ afficeretur, tamen neceſſitate ſibi ægeſtate vltimum diem obiiſſe. Ex eiſdem altera contradictio elicitur: nam Dio Aſinium hunc Gallum à Senatu damnatum dum cœnaret cum Tiberio, nec adhuc palàm ſe illi inimicum manifeſtaſſet, apertè docet; At Tacitus ait, Tiberium doluiſſe Gallum reum e viuis exceſſiſſe antequam coram conuinceretur. Crediderim ego vtrumque ſcrupum facile tolli poſſe. Quo ad primum dicimus, Tacitum ad duo ſpectaſſe, nempe ad cupiditatem Galli ſe mori cupientis, & ad modum quo iubente Cæſare interemptus eſt, ob idque incertum protulit, an ſponte, vel neceſſitate necatus fuerit Gallus.

At

At Dio mortis modum animaduertens à Tiberio iniunctum, neceſſariam Galli mortem tradidit & coactam. Quò verò ad ſecundam contradictionem apparentem pertinet etiam ſic tolli poſſe putamus. Nempe Dionem de condemnatione Galli à Senatu facta, retuliſſe in gratiam Tiberij, illo inaudito & indefenſo, quæ læuis fuit, illo ſcilicet tantum exilij multato pœna; ſed Tacitus de vltimo ſupplicio quo damnari Gallum Tiberius cupiebat, con fictis in eum criminibus, quæ quum falſa deprehenderet Senatus, & ipſemet Tiberius talia eſſe ſciret, interitus Galli culpam à ſeipſo auertere volens, & non conficta crimina, ſed vera eidem iure obiecta oſtendere, condoluit Gallum è viuis exceſſiſſe, antequam coram iudicibus ſui reatus conuinceretur. Verum veri conſcientia ductus, Gallum ſepeliri permiſit, id tamen humanitati ſuæ adſcribi, non innocentiæ accuſati exiſtimari affectans; Erat tamen omnibus notum ipſius in Gallum virum vndique innocuum, iniuſtum æquè atque implacabile odium, cuius prætenſas cauſas ſi ſpectemus, iniuſtas profectò cognoſcemus. Prima odij cauſa fuit quod duxerat vxorẽ Aſinius Gallus Vipſaniam M. Agrippę filiam, aliàs Tiberio coniunctam, at non in eius iniuriam quum iam eam dimiſiſſet Tiberius. Secunda, quod nimis liberè, vt annotauit idem Tacitus lib. Annal. 1. Tiberio dicenti ſe non toti Reipub. parem, at quæ ſibi eiuſdem pars demandaretur, eandem ſuſcepturum, Aſinius eum interrogauit, quam partem Reipub. ſibi mandari vellet, at ex vultu Tiberij offenſionem coniectatus, ſubdit vnam eſſe Remp. & vnius animo regendam, addens laudes in Auguſtum, & Tiberium ipſum. Obiecit etiam Tiberius Gallo, quod Pollionis Aſinij patris ferociam retineret, & quod pluſquam ciuilia agitaret, Nam pater Auguſt. Aſinium inparem Imperio licet appetentẽ, eum admonuerat, quamuis nec quicquam ab Aſinio Imperante Tiberio actum legimus, ex quo affectati Imperij argui poſſet; Annotauit etiam Tacitus lib. 6. Tiberium arguentem impudicitiæ Agrippinam ei obieciſſe Aſinium Gallum adulterum, cuius morte ad tædium vitæ fuerit compulſa; atque id æquè falſum Taciti eiuſdem teſtimonio, qui eam dominandi auidam virilibus curis præditam, fęminarum vitia exuiſſe ſcribit. Itaque non peccata Aſinij, non ſcelera eiuſdem, ſed crudelitas Tiberij illius mortis fuit in cauſa. Nec tamen Aſinio è viuis ſublato, Tiberij crudele odium in eum ademptum, ſed & in illius amicos exercitum. Namque Syranus, qui nullam ei iniuriam fecerat, homo doctus & eruditus, occiſus eſt, quod Tiberius eum Galli amicum diceret, & familiarem, teſtimonio Dionis. Sed hæc bonorum, ac præſtantium virorum apud malos principes calamitas.

C. TACITVS LIBRO V.

Paulo Fabio. L. Vitellio Coſſ. poſt longum ſeculorum ambitum auis Phœnix in Ægyptum venit.

FABVLOSAM auem Phœnicem pleriq; ſcriptorum affirmant ex Pli.lib. 10.c.2.quam tamen veram tradit Cor.Tacitus hoc in loco ſcribēs. Cæterum aſpici aliquando in Aegypto eam volucrem non ambigitur. Tacito conſentit Dio, ſeu ex illo Xiphilinus inquiens. Eodem anno Phęnix in Aegypto viſa eſt, ea Tiberio mortē denuntiare putabatur, etenim ſequenti anno grauiter ægrotauit &cæt. Fabuloſam auem arguunt, quod de eadem multa ſcripta legamus, & ipſorummet ſcribentium aſſertione minus vera, & varia, præſertim de tempore apparitionis ipſius. Namque Sext. Aurelius Victor temporibus Claudij Imperatoris viſam apud Aegyptum Phęnicem tradit, cæteri Tiberio imp erante. Tacitus ipſe Coſſ. Paulo Fabio & L. Vitellio Plinius Q. Plautio. Sex. Papinio Coſſ. authoritate Cornelij Valeriani cui conſentire videtur Dio, namq; ſi ante Tiberij mortem per annum id accidit, & ille Cn. Acerronio Proculo, & C. Portio, vel vt alij ſcribunt Pontio interijt, ergo nō Coſſ. Q. Plautio, & Sex. Papinio qui in Cōſulatu præmemoratos anteceſſere. Solinus Plinio conſentit, & hunc ſequutus Suidas. Quibus tamen non obſtantibus, crediderim Phœnicem veram auem exiſtimari poſſe, ſed raro viſam, vtpotè quæ vnica dicatur; Vnde Herodotus in Euterpe lib. 2. ſcriptum reliquit, Phœnicem ſibi nunquam viſam niſi in pictura. At viſam aliquando alij ſcriptores atteſtati ſunt, quinimo & Romæ conſpectam Claudij Principis Cenſura & in comitio propoſitam, atque actis teſtatam ipſemet Plinius ſcribit; licet auem illam falſam & confictam dicat, & per initia capitis, non fabuloſam tamen Phœnicem abſolutè inquit, ſed dubitatiuè profert, ait enim. Haud ſcio an fabuloſè, vnam in toto orbe, nec viſam magnopere. Nec obſtant ſuperius adducta in oppoſitum. Namque Sext. Aurel. Vict. ex nominis ſimilitudine hallucinatum conſtat: nam & Tiberius ipſe Claudius appellatus. Nec differentia temporis de huius volucris apparitione ſub Tiberio inter Tacitum & Plinium & alios ita inſignis eſt, vt ex ea propoſitionis falſitas ſit inducenda, ſiquidem inter binos illos Conſulatus tantum tertius numeratur, nempe, C. Ceſtij, & M. Seruilij. Demus itaque nonnulla de Phęnice ſcripta veritate carere poſſe, haud tamen ipſam fabuloſum fuiſſe dicendum, præſertim quum illius formam & plumarum colores à pluribus hiſtoricis antiquis deſcribi obſeruemus, vti à Plinio, Tacito, Herodoto, Tzetze, Solino, Sex. Aurel. Victore, & à Poetis etiam, puta Claudiano, Lactantio Firmiano, Ouidio, & alijs. Quod ſi hanc auem Tiberij tempore viſam miraculo haud carere dixerimus, forte non erit incongruum, ſub illius enim imperio Ieſus Chriſtus Saluator noſter

paſſus

paſſus eſt, cuius typum quendam referre Phœnicem congruè tradidere Theologi ſanctique Patres nonnulli, præſertim D. Ambroſius lib. 3. Hexam. cap. 23. & ſicuti auis hęc vnica dicta, ita Saluator noſter vnicus Chriſtus; illa calore cœleſti ſine ſemine genita, hic ex Spiritu ſancto procreatus intra puriſſima B. Virginis viſcera; ſicut illa inter bene olentia aromata, hic in ligno Crucis peremptus; illa intra odorata ligna mortua, & in vermen commutata, ille in ſepulchro, quaſi vermiũ eſca poſitus; iſta, ex verme denuo renata, ille poſt triduum ex monumento reuixit, illa noua vita reſumpta ad Solem euolauit. Redemptor noſter aſcendit ad dexteram Diuini Patris, quum antea à mortuis reſurrexiſſet.

C. TACITVS LIBRO XII.

Claudius triremes, quadriremesque, & vndeuiginti hominum millia armauit.

ETSI numerum nauium, quibus naualem pugnam inſtituit Claudius in Fucino lacu Tacitus non deſcribat, nihilo minus ex illius dictis facile cõciliantur Dion, & Suetonius in re hac valdè prima facie diſcrepantes, ſiquidẽ Suetonius in Claudio, c. 21. ſcribit. Hoc ſpectaculo claſſis Sicula, & Rhodia concurrerunt, duodenarum triremium ſingulę. Dion verò quinquaginta vtrinque naues depugnaſſe tradit, quod & Xiphilinus confirmat. Qua in re ingens diſcrimen quis non videt? Lipſius in ſuis ad Tacitum notis in re hac ſe hęrere fatetur. Leuinius Torrentius in ſuis in Suetonium Commentarijs Tacitum ad Suetonij partes trahere contendit, & numerum armatorum, ad triremium numerum accommodare conatur, violenta certè quadam Metamorphoſi. Et virum doctum reprehendit, qui loco duodenarum quinquagenum, legendũ cenſuit, ſic Suetonio Dionem concilians. Ego in eam venio ſententiam, in Suetonij textu deeſſe dictionem quadriremium, & legendum eſſe, duodenarum triremium & quadriremium, namque ex Tacito habemus in ea Naumachia non ſolum triremes, ſed & quadriremes fuiſſe, quas omnes Dion vnica appellatione naues vocauit generali ſignificatione illas comprehendens; ita vt quadraginta octo triremes, & quadriremes pugnauerint ex Suetonio numerus parum diſtans ab eo, quem Dion recenſuit. Non enim aſſentior illis, qui ex Dione centum naues eo in nauali cõflictu fuiſſe dixerunt, quinquaginta, ſcilicet hinc indè; quod falſum eſſe ex textus Græci lectione facilè cõuincitur. Habet enim. καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν ῥόδιος, οἱ δὲ σικελοὶ ὀνομασθέντες. quo loco interpretandum ἑκάτεροι vtrique, non vtrinque Græcis ἑκατέρωθεν dicitur. ἑκάτερος verò à quo ἑκάτεροι, Latinis vterque eſt, ideſt vtrique copulatiuè, ſeu coniunctim. Ita vt ſit ſenſus verborum Dionis ambas claſſes pugnantium, vnam & alteram ſcilicet, quinquaginta naues habuiſſe;

quas ſi compares duodenis triremibus, & totidem quadriremibus, ſingula ex parte tum Rhodiæ claſſis, tum Siculę, ex Suetonio duarum tantummodo nauium erit diſcrimen. Quinquagenarium verò numerum ſeu quadragenarium octauum tum triremium, tum quadriremium conuenire numero vndeuiginti armatorum millium, quod Tacitus tradit, optimè nouere nauticæ militię periti. Si itaque Suetonij dictis, quę diſiunctim leguntur addamus dictionem, & quadriremium, tranſcribentium, vel impreſſorum incuria omiſſum (nam non ſolum ea in pugna fuiſſe triremes, ſed & quadriremes docet Tacitus) coniunctim autem Dionis verba legamus, vti textus Gręcus ſonat, tolletur difficultas omnis, quę hactenus tot viros doctos fatigauit.

C. TACITVS LIBRO XII.

Perdita prius Domitia leuibus, & muliebribus cauſis. Quia Lepida minore Antonia genita auunculo Auguſto, Agrippinæ ſobrinæ prior, ac Cn. mariti eius ſoror, parem ſibi claritudinem credebat, nec forma, ætas, opes, multum diſtabant, &c.

BINAS Lepidas apud Suetonium obſeruamus, alteram in Caligula, capitulo primo. Germanici ſororem patris Agrippinæ natam ex Druto, & Antonia iuniore. Alteram ex Cn. Domitio Neronis auo, & Antonia maiore genitam, ſororemque Domitij Neronis patris, & Agrippinæ viri. Quam inceſtaſſe eundem Domitium tradit idem Suetonius in Nerone, cap. quinto. De hac verba facere Tacitum conſtat ex ipſius textus ſerie. Si quidem hęc Domitia dicta vti ex gente Domitia orta, non illa ex Druſa ortum ducens; Tum hanc mariti Agrippinę ſororem, & Neronis amitam vocat Tacitus. Ex cuius dictis duę inſurgunt non contemnendę difficultates. Vna quomodo Domitiam Lepidam minore Antonia genitam dixerit, quam ex maiore natam tradidere Suetonius, Plutarchus, & Plinius, quare mendum in textu ineſſe dicendum, atque non minore, ſed maiore legendum, non enim rationi conſonum Tacitum in recenſenda fermè ſui temporis genealogia adeò fœdè lapſum; Prętera ſi Auguſto Auunculo Agrippina Lepidam priorem, ſeu, vt legit Vertranus, propiorem (in hoc namque parum laboro, quum vtraque vox propinquiorem ſignificet) dixit Tacitus, cui dubium de Antonia maiore intelligendum? Altera difficultas emergit, quod hanc Lepidam perditam ab Agrippa ſcribat Tacitus adhuc viuente Claudio Imperatore eandem verò ſcribat Suetonius capitulo trigeſimoquarto, ex Xiphilino ex Dione interemptam poſt Agrippinę matris necem iuſſu Neronis.

ronis, Medicis, vt largius eam purgarent, adactis. Tollitur & hęc obiectio dicendo; Agrippinam quidem mortem Lepidę molitam illis cauſis obiectis, quas recenſet ipſe Tacitus, at non datam, ſed indictam tantum, inquit enim: Ob hęc mors indicta multum aduerſante Narciſſo; Vndè quum paulò poſt Claudij mors ſequuta ſit, & Nero ad Imperium aſſumptus, iam rerum omnium potita Agrippina, & aduerſante Nerone in amitam beneuolo, apud quam prius inops, & egens puer nutritus fuerat, & adoleſcens blandimentis, & largitionibus deuinctus, quod Suetonius, & Tacitus tradidere, mortem indictam, minimè exequutioni mandatam, ſed in memoratum a Suetonio tempus dilatam.

C. TACITI LIBRO XIII.

Cæterum peractis triſtitiæ imitamentis Curiam ingreſſus.

QVID ſibi velit Tacitus inquiens Neronem Curiam ingreſſum peractis triſtitiæ imitamentis haud facilè eſt conijcere, ſi triſtitiam in propria & communiſſima ſignificatione acceperimus, at non ita, ſi triſtitiæ vocem aliter interpretemur, cui rei potiſſimum ex Cicerone lucem afferimus, Nam illi triſtitia aliquando ſeueritas, ſeu grauitas dicitur; item triſte, graue, & ſeuerum eſt. Sic libro de Aruſp. reſ. Triſtitia autem, & in omni re ſeueritas abſit; & libro de clar. Orat. Homo ipſa triſtitia, & ſeueritate popularis. Et de Orat. Triſtitiam, & ſeueritatem mitigare, & relaxare. Et in Orat. pro Cęl. Cum triſtibus ſeuerè, cum remiſſis iucundè viuere. Et rurſus, libro de Clar. Orat. Triſte; & ſeuerum dicendi genus. Iterum libro de Orat. Seuerus, ac triſtis vultus. Et libro de Republic. Qui numero optimatum, & principum obtulit his vocibus, & grauitatis ſuę liquit illum triſtem, & plenum grauitatis ſonum. Dum itaque Nero primis annis ſub matris Agrippinę pręceptis, Burrhi, & Senecę diſciplina vitam duxit, intra triſtitię imitamenta ſtetiſſe dicit Tacitus, at iuuentutem ingreſſus, egreſſum triſtitiæ imitamenta; nam non ſua ſponte, & ingenio, decus Imperatorium, ſeueritatem nempè, & grauitatem ſeruabat, ſed iuxta indita, & pręcepta ab his, qui illius curę pręerant, ideo non propriè ſeueritas, & grauitas illi inerant, ſed ſimulatę, & tanquam ex imitatione a moderatoribus inditę, & pręceptę.

C. TA-

C. TACITVS LIBRO XIII.

Id ſolum Dijs, & ſibi prouiſum, quod viueret priuignus, Ituram cum illo in caſtra. Audiretur hinc Germanici filia, inde vilis rurſus Burrhus, & exul Seneca, trunca ſcilicet manu, & profeſſoria lingua generis humani regimen expoſtulantes.

AGRIPPINA Claudij defuncti vxor, quum per malas artes Neronem filium ad Principatum prouexiſſet, poſthabito Britannico ex eodem Claudio Priuigno, cunctis malæ dominationis cupiditatibus flagrans, plures innocentes etiam peſſumdare ſatagebat, cuncta peruertens ad libitum, cuius ferociæ obſiſtentes Afranius Burrhus cohortis Prætorianæ præfectus, & Annęus Seneca, ille militaribus curis, & ſeueritate morum, hic præceptis eloquentiæ, & comitate honeſta contra obuiam ibant, ſeſe inuicem iuuantes. Quam rem moleſtè ferens Agrippina, indignabunda eos impugnabat, ſed incaſſum, quum apud Principem gratia & authoritate præualerent, ac probris onerabat, Imperatori quoque minabunda, adultum iam eſſe Britannicum iactans, veram, dignamque ſtirpem ſuſcipiendo patris Imperio, quod inſitus, & adoptiuus p iniurias matris exerceret. Non abnuere ſe, quin cuncta infœlicis domus mala patefierent, ſuæ in primis nuptiæ, ſuum veneficium: Ituram cum priuigno in caſtra, vbi audiretur hinc Germanici filia, indè vilis Burrhus, & exul Seneca, trunca ſcilicet manu, & profeſſoria lingua. Hoc in loco duo difficultatem potiſſimum faciunt. Primum, quid pro trunca manu ſit intelligendum; Secundum, profeſſoria lingua quomodo ſit interpretanda. Quoad primum ſpectat, nonnulli Burrho ea verba applicant, dicentes eum manum truncam habuiſſe, quorum vtrumque falſum cenſemus; nam haud veriſimile eſt virum militaribus artibus clarum ſub Claudio, & Nerone Prætorianis militibus Præfectum fuiſſe, ſi manum obtruncatam habuiſſet, nec Dio, Suetonius, & Tacitus ipſe, qui ſæpè illius meminere, id reticuiſſent; Pręterea, ex verborum ſerie patet, ea verba Senecæ, cui proximiora ſunt, & coniuncta, attribuenda, quem quum nullibi legamus manu detruncatum, verba hæc non ad litteram exponenda, ſed abditiorem ſenſum habere conijciendum, ita vt Agrippina Burrho viro militari in caſtris apud milites verba facturo natalium humilitatem ad infringendam illius authoritatem eſſet obiectura, mulier ex aduerſo nobiliſſima, & filia Germanici Imperatoris exercitibus cariſſimi, & amatiſſimi; Senecæ verò ignauiam, & ad militaria munia tantam ineptiam, quaſi manum non haberet, & quales ſunt, qui mutilati manibus carent; Truncum enim ſemper in malam partem accipi obſeruamus apud Latinos. Sic homo dicitur truncus, quod quaſi ſtipes ſtupidus ſit. Cicero in Piſonem. Sed qui tanquam truncus atque ſtipes, ſi ſtetiſſet modò, potuiſſet tamen ſuſtinere titulum Conſulatus. Virg. 6. Aeneid.

Truncas

Truncas inhoneſto vulnere nares. Et 2.eiuſdem
Iacet ingens littore truncus.

Vocat autem eundem Senecam Agrippina exulem, quaſi facinoroſum argueret, ex quo exul factus eſſet, ingratitudinis notam eadem voce inurens, quod ab ipſa redux ab exilio factus, non modo ſuarum partium non eſſet, ſed & contra ipſam cum Burrho conſpiraret. Quod eidem quoque profeſſoriam linguam exprobrat, expoſitionem noſtram confirmat, quod ſcilicet manu nihil, parum lingua, licet tamen eloquentiam maximè profiteretur, valeret, ſi quidem profeſſoria lingua dixit, hoc eſt præceptoria, & pædagogica. Sic Latinę linguæ profeſſores Grammaticæ, & artis Oratoriæ pręceptores appellare ſolemus. Vnde profeſſorum nomine neque Medicos, neque Philoſophos, neque Iuriſconſultos contineri traditum à Iuriſtis l.1.§.1.cum ſequen.D.de var. & extraord. cognit.& in rub. de profeſſ.& medicis lib.10.Cod. Senecam autem Neroni eloquentiæ magiſtrum datum teſtatur Suet.in illo, cap.6. ſcribés. Vndecimo ætatis anno a Claudio adoptatus eſt, Anneoque Senecæ iam tunc Senatori in diſciplinam traditus. Quod & Dion confirmat Neronis Doctorem appellans Senecam. Tacitus tradit lib. 14. Annal. Neronem ſic Senecæ pręceptori oranti reſpondiſſe. Quod meditatę orationi tuę ſtatim occurram, id primum tui muneris habeo, quod me non tantum præuiſa, ſed ſubita expedire docuiſti. Profeſſoriam pariter linguam exprobraſſe Agrippinam Senecæ dicere poſſumus, quod ſcilicet meritoriè, & orando forenſes cauſas agere ſolitus eſſet, lucri cauſa. Verbum enim profiteor, a quo profeſſorium deriuatur inter cętera ſignificata eſt publicè in actis enunciare. Sic profiteri cenſum, profiteri natales, profiteri merces paſſim legimus. Et apud Iuriſtas Conſt. D. 2. §. vlt. Profeſſores iuſtitiæ. Huius rei pręſertim fidem facit Dio ſcribens Caium Caligulam parum abfuiſſe, quod Senecam nō occideret, ideo quod cauſam quandam in Senatu pręſente Caio ipſo pulcherrimè egiſſet. Nec mirum Agrippinam Senecę eloquentiæ detraxiſſe, illius linguam profeſſoriam vocans, quum & ipſius frater Caligula Imperator, Senecam tunc maximè placentem, commiſſiones mœras componere, & arenam ſine calce eſſe diceret, teſte Suetonio in illo, c.53. Itaque Tacitus ex Agrippinę ore hoc loco vitio vertens Senecę eloquentiæ pręcepta, & militię inhabilitatem pulcherrima contrapoſitione lib.Hiſt.2. Antonium Primum collaudans illum ſtrenuū manu, & ſermone promptum appellat; Niſi itaque Senecam manu mutilatum dixerimus, quod nullibi legimus, nec illius vitę ſcriptores tradidere, iam dicta expoſitio erit recipienda; niſi malueris interpretari manu trunca, ideſt ſine multitudine adherentium, & amicorum conſectantium turba deſtitutum, in qua Romæ innixa erat Senecę potentia. Manus enim aliquando pro multitudine, & copia accipitur Cicero ad Att. Quos impetus in totam illam manum feci. Virg.6.Aeneid.

Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi. Et iterum.
Iuuenum manus emicat ardens
Littus in Heſperium. ———

Et pręſertim pro multitudine militari. Cor. Tacitus lib. Hiſto. 2. Paganorum

manus

manus qui partim inter milites. Cic. in or. pro leg Manilia. Vt nō modò manus tanti exercitus. & in ora. pro Cec. qui manum fecerit, copias armarit. ſic manus militū dixit Vulp. in l. metum autē præſentē, in prin. D. quod met. cauſa. Et pro hominū collectione accipitur l. 6. D. ad l. Iul. pecul. & Cic in Verr. 4 Comites illi tui delecti, manus erat tua, Præfecti, ſcribæ, medici, accenſi, aruſpices, præcones, manus erant tuæ. Accipitur etiam manus pro poteſtate teſte Virg.

Ante oculos interque manus ſunt omnia veſtra.

Cic. in Tuſc. Cui in manu ſit quem eſſe dementem velit. & in Epiſt. Verū hęc non ſunt in noſtra manu. ita & Cic. in or. pro leg. Manilia. Mithridates autē, & ſuam manum iam confirmarat. Sic & apud Pomp. in l. 2. in princ. D. de orig. iur. omnia itaque manu Regis gubernabantur. Vnde illud vulgatum.

An neſcis longas Regibus eſſe manus?

Hoc eſt plurimam poteſtatem habere. Itaque in hoc textu interpretari poſſumus, manu truncā, hoc eſt poteſtate ipſius, quæ Romæ, numeroſa hominum obſequentium aſſectatione, ingens erat, in caſtris diminutam admodum amicis deſtituto futuram apud milites.

C. TACITVS LIBRO XIII.

Eius accuſationis author extitit Pætus quidam exercendis apud ærarium ſectionibus famoſus, & tunc vanitatis manifeſtæ.

Eorum bona, ſeu pecuniæ, qui damnabantur ad ęrarium ſpectabant, vndè ęrarios factos paſſim legimus præſertim apud Liuium, & lib. 38. apud eundem obſeruamus quæſtores ærarios, ſcilicet miſſos à Prætore in Scipionis damnati bona, in ijſque non ſolum veſtigium vllum pecuniæ regiæ adinuentū, ſed nec tantum redactum, quantæ ſummę damnatus fuerat. Erant enim quæſtores publicarum pecuniarum miniſtri; Vnde Aſconius in Verr. Quæſtor eſt, ad quē rediguntur pecuniæ ex proſcriptis bonis. & à quo ſocijs annumerantur. Sector autem eſt æſtimator redemptorque bonorum damnati, atque proſcripti, qui ſpem ſectatus lucri ſui, ideſt ſequutus ſpem æſtimationis ſuæ, bona omnia auctione vendit, & ſimul infert pecuniam ærario, vel ſocijs. Quum itaque alicuius bona publicabantur, ſectio Latinis dicebatur, quę poſtea cōfiſcatio dicta eſt, deriuata appellatione ex eo, quod prædam ex hoſtibus captam milites inter ſe ſecabant, & diuidebant. Cic. in Ant. Nemo fuit, qui ad illud ſcelus ſectionis auderet accedere pręter Antoniū. Et rurſus. Appellatus es de pecunia quā pro ſectione debebas. Hinc & ſectores dicti, qui bona cōdemnatorum ſimul, & ſemel auctionabantur. Tacitus lib. Hiſt. 1. Vbi de Galba pecuniam colligente a Nerone donatam ait. Vbique haſta, & ſector, & inquieta vrbs auctionibus. Et iterum de Othone. Reliquias Neronianarum ſectionum nondum in fiſcū conuerſas reuocatis ab exilio conceſſit, iuſtiſſimum donum, & in ſpeciem magnificum, ſed feſtinata exactione vſu ſterile. Suetonius in Vitellio, cap 2. Cuius filius ſectionibus, conſuturis, vel vt alij conciliaturis, vel cognituris vberius

compen-

compendium nactus. Hinc Feſtus lib. 17. inquit. Sectores dicuntur qui empta ſua proſequuntur. Vet. Gloſſis ſector βιώνης dicitur, quæ vox impropriè vſurpata, nam propriè præfectum commeatui ſignificat. Suidas tamen, & Heſychius appellant τὰ δημόσια ἀγοράτων, ideſt publica emens; & ſectio Ariſtophani dicta Δημιοπρασία, hoc eſt auctionaria emptio, ſicu i Plutarcho in Craſſo δημοπράτης dictus, auctione emptor, ſicuti ſector verbale maſculinum ita ſectrix fœmininum. Plinius lib. 36. cap. 17. Vnde enim vitricus Silla, & Mc ella mater proſcriptionum ſectrix. Cęſar libro belli Gallici ſecundo ſcribit. Poſtridie eius diei refractis portis, quum iam defenderet nemo, atque intromiſſis militibus noſtris, ſectionem eius opidi vniuerſam Cæſar vendidit. De ſectione Cicero libro de Inuent. 2. ait. Si dici poſſit ex hoſtibus equus eſt captus, cuius prędæ ſectione venierit iuris eſt. Idem in orat. pro Sexto Roſcio. Scimus per iſta tempora eoſdem ferè ſectores fuiſſe collorum, & bonorũ. Et rurſus, ſector hic eſt qui bonorum Sex. Roſcij emptor atque poſſeſſor eſt. Et in Ant 2. eundem Antonium ſectorem Pompei appellat, quoniam in ſubhaſtatione, Pompei bona redemerat. & demum ſcribit. Expectantibus omnibus quiſnam eſſet tam impius, tam demens, tam Dijs, hominibuſque hoſtis, qui ad illud ſcelus auctionis auderent accedere, inuentus eſt nemo præter Antonium. Et rurſus. Tantus igitur te ſtupor oppreſſit, vel vt verius dicam tantus furor, vt primum, quum ſector ſis iſto loco natus, deinde quũ Pompei ſector, non te execrandum Pop. Rom. non deteſtabilem, non omnes tibi Deos, omnes homines, & eſſe inimicos, & futuros ſcias? Cic. idem in Verr. Quum videret te iam non contra accuſatorem tuum, ſed contra quęſtorem, ſectoremq; pugnare. Ex his ſatis patere puto, ſectores qui damnatorum bonorum emptioni operam dabant, malè audiſſe, & peſſimè habitos à probis viris; ob id Tacitus Pętum ſectionibus famoſũ dicit, quæ vox etſi aliquando in bonam partem accipiatur, in deteriorem tamen frequentius intelligitur, indè famoſa mulier appellata, quæ famæ parum integrę, & impudica ſit, Cicero lib. de Orat. 2. Et Saluſtius largitionem famoſam, impudentemque dixit. Quod verò improbus vir eſſet Pętus, oſtendunt ſubſequentia de illo Taciti verba hæc, Exiliumque accuſatori irrogatum, & tabulæ exuſtæ ſunt, quibus obliterata ęrarij monimenta retrahebat. Sciendum tamen non ſolum ſectionem dici de damnatorũ bonorum venditione, & emptione facta, ſed & de emptione & venditione qualibet auctione, ſeu ſub haſta facta. Eutropius lib. 8. Hiſt. Rom. de Antonino. Ad huius belli vſum ęrario exhauſto, quum largitiones nullas haberet, neque indicere prouincialibus, aut Senatui aliquid vellet, inſtrumenta regij cultus facta in foro D. Traiani ſectione diſtraxit, vaſa aurea, pocula cryſtallina, & murrhina, vxoriam ac ſuam ſericam, ac auream veſtem, multa ornamenta gemmarum, ac per duos continuos menſes venditio habita eſt, multumque auri redactum. Poſt victoriam tamen emptoribus pretia reſtituit, qui vendere comparata voluerunt, moleſtus nulli fuit, qui maluit ſemel empta retinere.

C. TA.

C. TACITVS LIBRO XIII.

Ergo edixit Princeps, vt leges cuiuſque publici occultæ ad id tempus, proſcriberentur.

MARCVS Vertranus in ſuis Annot. cuiuſque publici leges interpretatus eſt, cuiuſque communis, ſeu ciuitatis leges, & certè vir alioquin oculatiſſimus, toto (vt aiunt) cœlo aberrauit. Nam immodeſtiam publicanorum Populus Romanus crebris flagitationibus arguebat, vt inquit Tacitus. Non prouinciæ externæ, ciuitatesve ſociæ, aut vectigales Populo Romano, quamobrem per publicum intelligendum vectigal, vti habemus apud Iuriſconſultos, l. 34. D. Ex quib. cauſ. maior. quinimo vectigalia abſolutè publica vocantur, lege prima. §. primo, de publican. Et publicorum conductores obſeruamus in lege trigeſimatertia. D. pro ſoc. Cicero & ipſe epiſtola prima ad Q. fratrem ait. Vt & publicanis ſatisfacias præſertim publicis malè redemptis. Idem de Prouinc. Conſul. An qui frui publico non potuit, hic ligetur ipſa lege cenſoria? Addamus Quintilianum in declamatione 340. ſcribentem. Ego non ea voluntate feci, vt hic liber eſſet, ſed vt publica non ſolueret. Et declam. 341. Ante omnia nulla lege comprahenſum eſt, vt alienam rem non profiteri liceret, alioquin publicum euerſum eſt. Suetonius in Caligula cap. 40. de vectigalibus à Caligula inſtitutis verba faciens ait. Additumque ad caput legis, vt teneretur publico, qui meretricium feciſſet. Et Horatius Epiſt. 1.

Pars hominum geſtit conducere publica.

Hinc vectigalium & publicorum conductores Publicani dicti Suetonio in Veſpeſiano, capitulo primo, & paſſim omnibus. Itaque per publicum hoc in loco interpretandum vectigal cuiuſcunque generis. Et erit ſenſus verborum Taciti, quod quum publicani immoderatè vectigalia exigerent legibus quibuſdam iam in deſuetudinem profectis, innixi, eas in nouum vſum retrahentes ſuo commodo & Populi Romani diſpendio; Nemo cuiuſque vectigalis leges ad id vſque tempus occultas, proſcribi & aboleri voluit, ſicque populi indemnitati conſultum, ac illius crebris flagitationibus ſatisfactum, ſanctiés adhęc, ne publicani omiſſas petitiones vltra annum reſumerent, hoc eſt ne vectigal quod ſibi deberi dicerent, à die pretenſę exactionis poſt annum petere & exigere poſſent.

C. TACITVS LIBRO XIIII.

Druidæq; circum, preces diras ſublatis ad cœlũ manibus fundentes, nouitate aſpectus perculere militem, vt quaſi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent.

QVI apud Gallos, Britannoſque eſſent Druidæ inter cæteros Cæſar belli Gallici libro 6. & Am. Marcellinus lib. 10. tradidere. Ille in hęc verba. Sed de his duobus generibus alterum eſt Druidum, alterum Equitum. Illi rebus diuinis interſunt, ſacrificia publica ac priuata procurãt, leges interpretantur. Ad hos adoleſcentium magnus numerus diſciplinę cauſa concurrit, magnoque ij apud eos ſunt honore, nam ferè de omnibus controuerſijs publicis, priuatiſque conſtituunt; ſi quid eſt admiſſum facinus; ſi cędes facta, ſi de hæreditate, de finibus controuerſia eſt, ijdem diſcernunt, præmia, pœnaſque conſtituunt. Si quis priuatus, aut populus eorum decreto non ſteterit, ſacrificijs interdicunt, hęc pœna apud eos eſt grauiſſima; Et paulò poſt. His autem omnibus Druidibus pręeſt vnus, qui ſummam inter eos habet authoritatem, hoc modo, ſi quis ex reliquis excellit dignitate, ſuccedit, & ſi ſint plures pares, ſuffragio Druidum adlegitur. Nonnunquam de principatu armis contendunt. Ij certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ medio habetur, conſidunt in loco conſecrato; Huc omnes vndique, qui controuerſias habent conueniunt, eorumque decretis, & iudicijs parent. Diſciplina in Britannia reperta, atque indè in Galliam tranſlata eſſe exiſtimatur. Et nunc qui diligentius eam rem cognoſcere volunt, plerunque illò diſcendi cauſa proficiſcuntur; Druidæ à bello abeſſe conſueuerunt: neque tributa vnà cum reliquis pendunt; militiæ vacationem, omniumque rerum habent immunitatem. Tantis excitati præmijs & ſua ſpontę multi in diſciplinam conueniunt, & à propinquis, parentibuſque mittuntur; magnum ibi numerum verſuum ediſcere dicuntur. Itaque nonnulli annos vicenos in diſciplina permanent, neque fas eſſe exiſtimant ea literis mandare, quum in reliquis ferè rebus publicis, priuatiſque rationibus Gręcis literis vtantur. Et rurſus. In primis hoc volunt perſuadere, non interire animas, ſed ab alijs poſt mortem tranſire ad aliòs, atque hoc maximè ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto; multa prætcrea de ſideribus, atque eorum motu, de mundi, ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de Deorum immortalium vi, ac poteſtate diſputant; & iuuentuti tradunt. Et amplius plura alia, quæ breuitatis gratia omittuntur. De eiſdem Druidibus Amm. Marcellinus hæc ſcriptis reliquit, de Gallijs verba faciens. Per hęc locis hominibus paulatim excultis, viguere ſtudia laudabilium doctrinarum, inchoata per Bardos, & Eubages, & Druidas; Et Bardi quidem fortia virorum illuſtrium facta, heroicis compoſita verſibus cum dulcibus Lyrę modulis cãtitarunt. Eubages verò ſcrutantes ſumma, & ſublimia naturæ pandere conabantur.

conabantur. Inter hos Druidæ ingenijs celſiores, vt authoritas Pythagoræ decreuit, ſed alitijs adſtricti conſortijs, quæſtionibus occultarum rerum, altarumque erecti ſunt, & diſpectantes humana, pronūciarent animas immortales. De Druidibus Plinius lib. 16. cap. poſtremo ſic ſcribit: Non omittenda ea in re & Galliarum admiratio; Nihil habent Druides (ita ſuos appellant magos) viſco & arbore, in quo gignatur (ſi modo ſit robur) ſacratius. Iam per ſe roborum eligunt lucos, nec vlla ſacra ſine ea fronde conficiunt vt indè appellati quoque interpretatione Græca poſſint Druides videri. Enimuerò quicquid adnaſcatur illis, è cœlo miſſum putant, ſignumque eſſe electæ ab ipſo Deo arboris. Eſt autem id rarum admodum inuentu, & inuentum magna religione petitur. Et ante omnia ſexta luna, quę principia menſium, annorumque ijs facit, & ſeculum poſt triceſimum annum, quia iam virium abundè habeat, nec ſit ſui dimidia, omnia ſanantem ſuo vocabulo appellantes. Sacrificio, epuliſque ritè ſub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciantur. Sacerdos candida veſte cultus, arborem ſcandit; falce aurea demetit, candido id excipitur ſago, tunc demum victimas imolant, precantes vt ſuum donum Deus proſperum faciat, ijsque, quibus dederit, fœcunditatem eo potu dari cuique animalium ſterili arbitrantur; Contraque venena omnia eſſe remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerunque religio eſt. Rurſum idem author lib. 29. cap. 3. de Druidibus inquit. Præterea eſt ouorum genus in magna Galliarum fama, omiſſum Græcis; Angues innumeri æſtate conuoluti, ſaliuis faucium corporumque ſpumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ ſibiles id dicunt in ſublime iactari, ſagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat. Id autem paulò poſt inquit Plinius inſigne Druidis. Poſtremò lib. 30. cap. 1. Idem Plinius de Galijs loquens inquit. Namque Tiberij Cæſaris principatus ſuſtulit Druidas eorum. Ex iam dictis, qui fuerint olim Druides facilè colligimus. At in his plures difficultates inſurgunt; præſertim ſi dictis Taciti hoc in loco ea comparemus. Siquidem Tacitus ait inſtructa acie Britannorum ad pugnandum cum Romanis, Monæ inſulę incolas Druidas circum adfuiſſe, preces diras ſublatis ad cœlum manibus fundentes, & nouitate aſpectus militem perculentes. Econtra Cæſar eos a militia penitus immunes tradit, & a bello abeſſe conſueuiſſe. Conciliare poſſumus dicentes. Druides alioquin a militia vacantes, in extremo tamen ſuorum, & patrię diſcrimine, quum de ſumma rerum ageretur, futuræ pugnę adfuiſſe, precibus ſuis ſuppetias ferentes, & ad ſtrenuè prçliandū animantes, non tamen ipſos armis concurſuros. Alia quoque inſurgit difficultas. Namque Plinius ſcribit Tiberij Cęſaris principatu Gallorum Druidas ſublatos. E contra Suet. in Claudio cap. 25. tradit. Druidarum religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantum ciuibus ſub Auguſto interdictam, a Claudio penitus abolitā. Diluitur difficultas vel nullo negotio. Nam dici poteſt, ſub Tiberio quidem magos, inter quos Druidas cōnumerari haud dubium eſt, Italia Senatus Conſulto pulſos, quod præter Plinium docuit Tacitus lib. Annal. 2. at & poſtea reprobaſſe Claudio imperante, qui licet eos aboleuerit teſte Suet. nihilominus,

nus, & poſtea reſurrexiſſe, quod conſtat ex eodem Tacito ita ſcribente libro Hiſt. 4. Imperante Veſpaſiano, poſſeſſionem rerum humanarum Tranſalpinis gentibus portendi ſuperſtitione vana Druidæ canebãt. Quinimo & ſub poſterioribus Imperatoribus eoſdem viguiſſe manifeſtum eſt ſcribente Vopiſco in Aureliano. Dicebat enim quodam tempore Aurelianum conſuluiſſe Druidas, ſciſcitantẽ, vtrum apud poſteros Imperium permaneret; tum illos reſpondiſſe dixit: nullius clarius in Republica nomen quam Claudij poſterorum futurum. Et eſt quidem iam Conſtantinus Imperator eiuſdem vir ſanguinis, cuius puto poſteros, ad eam gloriam, quæ a Druidibus prænunciata ſit, peruenire. Idem autem in Numeriano ſcribit. Quum Diocletianus apud Tungros in Gallia quadam in caupona moraretur, in minoribus adhuc locis militans, & cum Druida quadam muliere rationem cõuictus ſui quotidiani faceret, & illa diceret Diocletiano, nimium auarus, nimium parcus es, ioco non ſerio Diocletianum reſpõdiſſe fertur; Tunc ero largus, quum Imperator fuero. Poſt quod verbum Druias dixiſſe fertur. Diocletiane iocare noli, nam Imperator eris, quum Aprum occideris. Lampridius in Alex. ita ſcriptum reliquit. Mulier Druias eunti exclamauit Gallico ſermone. Vadas nec victoriam ſperes, nec militi tuo credas. Quod verò Tacitus ſubdit Britannis Monæ Inſulę debellatis, exciſos lucos ſęuis ſuperſtitionibus ſacros, Polydori Virgilij Vrbinatis de rebus Anglicis ſcribentis detegit errorem. Nam ipſe Monam antiquorum, de qua Tacitus hoc loco, & Cęſar lib. 6. bel. Gall. Dion Caſſius, & Plinius verba fecere, vocis ſimilitudine deceptus, quam Monariam, ſeu vt alij Monatinã, aut Monaidam Ptolemęus appellauit, hodie Man vulgò dicunt Angli, eſſe exiſtimauit; quum tamen hæc diſtet a continenti per 25. milliaria. Mona uerò quæ hodiernis temporibus Angleſen vocatur, per milliare tantum, quod conuenit Taciti dictis hoc in loco, ex quo Polydori error innoteſcit, præſertim quum in Angleſen vera inquam Mona, Trunci innumerabiles & arborum radices paſſim terra obruti inueniantur, quę reliquię ſunt Luci exciſi a Paulino Suetonio, cuius rei facit fidem Humfredus Lhuyd in Epiſt. ad Abrahamum Ortelium. De Druidibus plura qui ſcire cupiet adeat Diodorum Siculum libro 5. Strabonem lib. 4 & 14. & Laertium in procemio.

C. TACITVS LIBRO XIIII.

Gymnaſium eo anno dedicatum à Nerone, præbitumque Oleum Equiti, ac Senatui, Græca facilitate.

ROMANOS Gręcorum mores aſpernatos conſtat ex Liuio libro 36. vt potè qui leuiſſimum hominum genus eſſent: quos & vanos dixit Plinius lib. 28. cap. 8. & Gręcam vanitatem appellauit lib. 2. c. 109. Græciamque omnibus libidinum illecebris repletam tradidit Liuius per initia lib. 34. Gręcos luxui quammaximè ſtuduiſſe docet Firmicus Maternus Aſtronomicon lib. & c. 1. & confirmat Seruius in 6. Aeneid. libro, ibi.

Principio cælum, & terras campoſque liquentes.

Vnde Horatius ſecundo Ser. Saty.3.

Vel ſi Romana fatiget militia
Aſſuetum Græcari.

De Græcorũ luxuria & leuitate abundè Cic. in orat. pro Flacco. Plinius lib. 15. cap.4. de oleo verba faciens inquit. Vſum eius ad luxuriam vertere Græci, vitiorum omnium genitores, in gymnaſijs publicando. Itaq; quum Nero gymnaſium dedicaſſet, in quo non ſolum ipſe, ſed & Equites & Senatores publicè ſe execrebant, quod antea minimè fieri ſolebat, præbuit & oleum, quo corpora inungerent, Græca facilitate, ideſt, vt ego interpretor, indulgentia, licentia, & luxu Græco, contraque bonos Romanos mores. Ita ſcribit Tacitus ipſe lib. 15. Neronem indies magis ac magis in vitia prolabentem minimè auſum Romæ incipere ſcenas, ſed Neapolim quaſi Græcam vrbem delegiſſe.

C. TACITVS LIBRO XV.

Vna vox eius vſque ad contumeliam Senatus penetrauerat, quod dictitaſſet, in ſua poteſtate ſitum, an Proconſulibus, qui Cretam obtinuiſſent, grates agerentur.

INSIGNIS hic locus eſt, & a nemine, quod ſciam hactenus animaduerſus, & cuius illuſtrationem minimè prętermittendam duxerim. Itaq; quemadmodum ſi qui Cõſules, aut prætores, ſeu proconſules, & proprętores prouincijs præfecti, in illis adminiſtrandis deliquiſſent, peculatus, repetundarum, vel alterius criminis à prouincialibus peracta adminiſtratione Romæ poſtulabantur, ita ſi eiſdem ſatisfeciſſent, in diſceſſu illis in Cõcilio prouincialium gratiæ agebantur, quod & Romæ in rei bene actę teſtimonium per litteras, vel legatos ſignificabant. Accuſatorum exempla paſſim habemus apud eundem Tacitum, & Liuium, alioſque Romanæ hiſtoriæ ſcriptores. Quod verò his, qui bene ſe geſſiſſent, grates agerentur, ex hoc loco patet; necnon ex Liuij verbis lib. 33. vbi habet, Placentini, Cremonenſeſque addiderunt fauorem, Conſuli gratias agentes, commemoranteſque obſidione ſe eſſe ab eo liberatos, & cęt. Verũ cum vſu compertum eſſet, ex quorundam prouincialium libidine, & potentia, iniuria aliquando accuſationes exerceri, necnon minimè merentibus gratias agi, exemplo Claudij Timarchi Cretenſis iactitantis in ſua poteſtate eſſe vt Proconſulibus qui Cretam obtinuiſſent gratiæ agerentur, ob id Pętus Thraſea cenſuit, vt in poſterum qualis quiſque ex Prouinciarum adminiſtratoribus eſſet, iudicium, penes ciues, non prouinciales eſſet, qui precibus, vel pretio prępotente aliquo corrupto, gratiarum actionem à prouincialibus extorquebãt, vel ad nutum alterius eiſdem accuſatio decernebatur. Vt itaque metu repetundarum prouincias adminiſtrãtium infractã auaritia, ita & vetita gratiarum actione ambitionem cohibendã. Verum abnuẽtibus

Conſuli-

Conſulibus ex Pęti ſententia, haud Senatuconſultum factum. Sed media via incedens Princeps, ſanxit, ne in poſterum apud Concilium Prouinciale ſociorum proprętoribus aut proconſulibus pro prouincia probè adminiſtrata gratiæ agerentur, ſed ſi opus eſſet, & conueniens, apud Senatum id fieret, & ab ipſo Senatu. Ob idque minimè a Prouincialibus Romam legati amplius mitterentur in hunc vſum.

C. TACITVS LIBRO XV.

Pluſque infamiæ id incendium habuit, quia prædijs Tigellini Æmilianis proruperat.

MIRVM ſanè eſt, Aemiliana, è quibus prorupit incendium ſub Nerone, in illo incomparabili vrbis incendio, cuius hoc in loco meminit Tacitus, etiam Claudio imperante exarſiſſe teſte Suetonio in illo cap. 18. Locus autem hic fuit extra portam Frumentariam, vel vt alij, Flumentariam in vrbis tamen continentibus, ſeu ſuburbijs, teſtimonio Varronis libro 3. de re ruſt. cap. 2. ſcribentis. Eorum ædificia, qui habitant extra portam Frumentariam, aut Aemilianā. Ita autem appellatam exiſtimandum ab Aemiliorum familia, quæ ab Aemylio Pithagoræ philoſophi ortum duxit, cui propter eximiam humanitatem, quam αἱμυλίαν Græci vocant, cognomen inditum ex Plutarcho in Numa, & Paulo Aemylio, & Feſto libro 1. vnde per y, ſcribendum contendunt. Quamuis alij dixerint ita gentem hanc vocatam ab Aemilia Italię regione, vnde ortum duxit, ideoq; per i, ſcribūt. Verùm quicquid ſit, manifeſtum eſt ab hac familia Romę potentiſſima, & viris præclariſſimis inſignita, prædia Aemiliana dicta, ſicuti & Vicus Aemilianus, qui fuit in regione vrbis ſeptima viæ latę, vt Rufus docuit; ſicuti & Tribus Aemiliana; & Aemiliana via, quæ a Placentia, Ariminum vſque producta fuit ab Aemilio Conſule. Ex hac gente orti Paulus Aemilius, & Scipio Africanus minor illius filius, & Mamercus Aemilius Cenſor, qui legem Aemiliam de cenſuræ tempore tulit, tradente Liuio libro nono, vt interim pleroſque alios omittam.

C. TACITVS LIBRO XVI.

Liberto, & accuſatori præmium operæ, locus in theatro inter viatores Tribunitios datus.

QVI viatores Romanis antiquis eſſent diu anxiè quæſiui, & difficultatem afferebat, quòd apparitores, viatores, accenſi, Lictores, ſummotores, ita officio coniunctos obſeruarem, vt quę inter illos diffe-

rentia eſſet conſtituenda ignorarem, quod tandem longo ſtudio & diligentia me adinueniſſe exiſtimo. Itaque hi omnes iam dicti apparitorum nomine & communiſſima appellatione dicti, quod ſcilicet Magiſtratibus aſſiſterent, & præſto eſſent ad obſequendum. Liuius libro 3. Poſtremo quum locus adeundi apparitoribus non daretur, ipſe cum agmine patriciorum iuuenum per turbam vadens, in vincula duci iubet. Et libro octauo. Quum præ ſtrepitu ac tumultu, nec ipſius Dictatoris, nec apparitorum eius vox audiretur. Quod & potiſſimum paſſim patet ex lectione Hiſtoriæ Ammiani Marcellini, & ex Iuſtiniano in l. 31. §. 5. C. de Epiſcop. & Cler. Hi quoque nominati miniſteria. l. 3. §. tutor. D. de ſuſpect. tutor. Aliquando apparitio. l. finali, § finali, D. de euiction. Cicero tamen in Epiſto. ad Thermum apparitionem pro officio apparitoris accepit. Vocati quoque & interdum officia. l. illicitam. §. ne tenuis, D. de offic. Præſid. Nonnunquam officiales Rubric. & l. 1. C. de filijs official. & c. nullus, 4 quæſt. quarta. Interdum executores. l. 2. C. de ſportul. Aliquando miſſi, vti cap. 1. de immunit eccleſ. & ibi gloſſa in Nouell. τάξεις ταξεῶται, id eſt ordo, & in Gloſſa. Ve .ἀμφιδιάρχαι, ἀρχιντικεῖται. In horum numero fuere lictores, qui apparebant his tantum magiſtratibus, qui authoritatem haberent non ſolum vocandi, & ligandi, ſed & quoque puniendi, hique ab alijs in hoc diſtinguebantur, quod ſecuri, & virgis ſupplicium de damnatis ſumebant iuſſu magiſtratuum, quibus apparebant; quod paſſim in Hiſt. palam fit, omnique dubitatione caret. Ita Tribunos Conſulari poteſtate creatos lictores habuiſſe conſtat ex Liuio libro 3. Ita Conſules vbique; ita & Imperatores. Iſti autem lictores, & aliquando ſummotores dicti, eo quod eorum officium eſſet turbam & alios quoſcunque ſummouere; Quod patere poteſt ex ipſo Liuio libro 3. ſcribente. Lictor decreſſe ait, vociferantemque Iulium ſummouet. Et rurſus. Inquit lictor ſubmoue turbam, & da viam domino ad prehendendum mancipium. Et libro 8. Repente ſtrepitus ante curiam lictorum ſubmouentium auditur. Et libro 45. Aſſuetis Regio Imperio tamen nouum forma terribili præbuit tribunal, ſummotor aditus, præco, accenſus, inſueta omnia, quo in loco pro ſummotore intelligendum lictorem non dubitãdum, quum eodem libro alio in loco ſcribat idem Liuius. Lictor apparuit, ſummouente eo inceſſerunt virgæ, & ſecures prælatæ. & alibi. Et ſummouere populum lictores iuſſi. Accenſi munus fuit vocandi, & ab acciendo dicti ex Varrone lib. 5. de lingua Latina, vbi habet. Cõſul loquitur ad exercitum. Impero, qua conuenite ad comitia centuriata: Quare hic accenſo, illic præconi dicit, hæc eſt cauſſa, in aliquot rebus item vt præco accenſus acciebat, a quo accenſus quoque dictus. Et Cicero in Epiſt. ad Q. Fratrem. His rebus nuper C. Octauius iucundiſſimus fuit, apud quẽ primus lictor quieuit, tacuit accenſus. Verum quia & id munus proprium erat & Viatores, in quo differrent, & diſtinguerentur indagandum. Quod Viatoris munus præcipuum eſſet vocandi, conſtat ex Col. in præfat. libri primi. Illis temporibus (inquit) proceres in agris morabantur, & quum conſilium publicum deſiderabant, a villis arceſſebantur in Senatum, ex quo qui eos arceſſebant, viatores nominati ſunt; Cicero de Senect. A villa arceſſebantur in Senatu, Curius, & cæteri ſenes, ex

quo

quo qui eos arceſſebant, Viatores nominati ſunt. Et Feſtus ait. Qui magiſtratibus apparent, eo quia initia tribuum omnium, quum agri in propinquo erant vrbis, atque aſſiduè homines ruſticabantur crebrior eorum opera erat in via, quam vrbe quod ex agris plerunque homines a magiſtratibus vocabãtur, & frequens eorum erat ab agris ad vrbem via. Et Liuius lib. . . . Quibus in forum delatis, & à viginti matronis, apud quas deprehenſi erant, per viatorem accitis. Et alibi. Conſul viatorem miſit, qui patri nunciaret, vt ſine lictoribus ad Cõſulem veniret. Et lib. 10. Per viatorem Imperator acciri iubebat nobiliſſimum quemque. Et lib. 41. Cn. Cornelius euocatus à viatore. Et Plinius libro 18. c. 3. Cincinnato viator attulit Dictaturam, & quidem vt traditur nudo plerunque pulueris, etiam num ore. Cui viator, vela corpus inquit, vt proferam Senatus, populiſque Romani mandata. Ex dictis patet ſicut Accenſi, ita & Viatoris quoque vocãdi munus fuiſſe. At quomodo diſtinguendi ſint, non ęquè manifeſtum. Ego ſtatuẽdum putò in hoc Viatores ab Accẽſis diſtingui, quod Viatores non modo vocãdi ius haberẽt, ſed & ligandi. Accẽſi verò minimè. Verum quia Carolus Sigonius id apertè negat lib. 2. de iure antiquo ciuiũ Rom. cap. 15. ideo comprobandum eſt: Liuius lib. 3. de Appio ſcribit. Arreptus à Viatore prouoco inquit. Et lib 6. Vbi de Manlio. In vincula duci iuſſit. Arreptus à Viatore, &c. Et lib. 9. Quum apparitor verecundia maieſtatis Poſtumium laxè vinciret. Et lib. 4. vbi de Męlio ſcribit. Quum apparitor iuſſu Magiſtri Equitũ eam duceret, arreptus à circũſtantibus &cęt. Vtrobique enim apparitoris voce viatorem, omnemque alium qui ligandi ius haberet intelligendum non dubito. Sicut & lib. 3. Quum Liuius ait, Dimiſſi circa domos apparitores ſimul ad pignora capienda, ſciſcitandumque num conſulto detrectarent, &c. de Viatoribus interpretandum conijcio. At Cicero omnem ſcrupum demit quum ait in Vatinium. Miſeriſne viatorem qui M. Bibulum vi domo extraheret. Itaque quum Viatores facultatum haberent ligandi, in hoc ab Accenſis diſtinguebantur; Accẽſi verò a Viatoribus alia differentia diſcernuntur. Namq; Accẽſi munus erat etiam meridie conclamare populo, quod Viatores non faciebant. Id autem conſtat ex Varonne loco citato, vbi habet. Accenſum ſolitum ciere Beotia oſtendit. Vbi primum Accenſus clamarit meridiem. Et Plinius libro 7. cap. 6. ſcribit. Poſt aliquos annos adiectus eſt & meridies, Accenſo Conſulũ id pronunciante. Viatores autem proprios fuiſſe Tribunorum plebis, ſicuti lictores Conſulum exiſtimauit plurimæ lectionis vir, Andreas Tiraquellus in ſuis Annot. ad Alexandrum ab Alexandro lib. 1. cap. 27. motus auth. Liuij libro ſecundo, vbi habet. Ardens igitur ira Tribunus Viatorem mittit ad Conſulem, Conſul lictorem ad Tribunum; qua tamen in re eum hallucinatum non dubito, namque non modò Tribuni plebis, ſed & alij Magiſtratus viatores habuere quibus vocandi ius fuit. De Senatu conſtat, ex Plinio loco citato vbi de Cincin. De Conſulibus nulli dubium. De Aedilibus patet ex Liuio libro 30. ſcribente pecuniam ex ærario Scribæ, Viatoreſque Aedilicij clara egeſſiſſe per iudicium comperti. Romæ in Baſilica Sancti Petri in Vaticano extat tabella antiqua inſcripta, in qua fit mentio T. Tettieni Viatoris Aedilitij. Et in Aede Sanctę Ceciliæ in alia tabella legitur.

Q. LVCRETIVS Q. L. GEMELLO VIATORI QVÆSTOR. AB ÆRAR. Q. LVCRETIVS Q. L. CHRESTVS VIATOR QVÆSTOR. AB ÆRAR. In alia in domibus Dominorum S. Crucis legitur. TIBERIO ONESIMO VIATORI COLLEGII MAGNI. Quod pariter & reliqui magiſtratus viatores proprios habuerint rationi conſonum eſt; & conſtat ex Iuriſconſultis, l. finali de iudic. P. l. magis puto. §. illud quæri poteſt, de rebus eorum, qui ſub tutel. P. Vndè & viatores Prætoris, ſcilicet, vel Iudicum aliorum eiſdem dicti executores litium, vt Imperator docet in §. tripli, de actionibus. Viatores ex ſeruorum genere fuiſſe contendunt aliqui ex recentioribus, authoritate Strabonis innixi libro quinto, & Gellij libro decimo, capite 3. vbi legimus Romanos abeunte Annibale Brutios ignominiæ cauſa à Romanis ſuperatos non milites ſcribendos ſtatuiſſe, nec pro ſocijs haberi, ſed magiſtratibus in prouincias abeuntibus parere, & adminiſtrare ſeruorum vice. Idem & aduerſus Picenos, & Lucanos obſeruatum, qui viatorum tabellariorum loco ſunt habiti. In oppoſitum tamen ſtat veritas, ſiquidem Viatores ciues Romanos fuiſſe conſtat ex antiqua inſcriptione tabellæ, quam Carolus Sigonius de antiquo iure ciuium Rom. libro ſecundo, capite decimoquinto, deſcribit, quam ibidem ſtudioſus lector legere poterit. Præterea quomodo Nero liberto, & accuſatori præmium operæ dediſſet, locum in theatro inter viatores, ſi hi ex ſeruili genere extitiſſent. Ad hæc Liuius libro trigeſimooctauo, ſcribit de Scipione. Ab Roſtris in Capitolium aſcendit. Simul ſe vniuerſa concio auertit, & ſecuta Scipionem eſt, adeo vt poſtremò, ſcribæ, viatoreſque tribunos relinquerent, nec cum ijs præter ſeruilem comitatum, & præconem, qui reum ex Roſtris citaret, quiſquã eſſet. Ecce itaque, quod Liuius viatores a ſeruili comitatu diſcernit. Ad authoritates autem Strabonis, & Gellij dicimus. Aliud eſſe ſeruorum vice haberi, aliud verò ſeruum eſſe, namque & communi appellatione, etiam ſeruire dicuntur, qui liberi ſunt non ſerui. Et ita à Frontino libro de Aquæductibus & à Varrone & Liuio apparitores (inter quos viatores ſtatuimus) ſeruos publicos appellatos obſeruamus, hoc eſt, qui publico inſeruirent, quum tamen hi ferè omnes ex libertino genere eſſent, vti Cicero ad Q. Fratrem ſcribens, & ad Appium in Verr. & in Cornel. docet, & Tacitus libro decimotertio, demonſtrat. Valgius Rufus, & cum eo Gellius libro duodecimo, capite 3. Viatores in collegio lictorum repoſuere, quos tamen aberraſſe ex iam dictis conſtat, apertius verò ex prællegata antiqua tabella, ex qua dignoſcitur præcones potius, ex viatorum collegio fuiſſe, quam lictores. Quantum aberrauerit doctiſſimus Turnebus libro & capitulo vndecimo, viatoris vocem ex antiqua inſcriptione interpretantis, ex dictis iam ſatis patere puto.

C. TACITI LIBRO XVI.

Æquitate Deum erga bona, malaque documenta.

IVSTVS Lipſius in Notis ad hunc locum ſcribit. Deprauatio manifeſta; quam adnotare volui, tollere non potui. Ego tamen non ſolum nullum mendum ineſſe exiſtimo, quinimo præclariſſimam, ſuſpiciendamque ſententiam mira breuitate Tacitum complexum non dubito. Aequitas animi abſolutè eſt conſtantia quædam, & moderatio, quum ęquo animo, patienterque omnia feruntur, ac in bonam partem accipiuntur, quæ & tolerantia dicitur. Cicero pro Plancio. Fugiſti ſententiam legis, æquitatem omnem reieciſti. Et primo de Finibus. Probabo modò, iſta ſis æquitate, quam oſtendis. Et libro de ſenectute. Noui enim moderationem animi tui, & æquitatem. Et in Epiſtolis Aequitatem tuam non potui non probare. Aequitatis vim duplicem dixit idē Cicero in partit. Oratorijs, cuius altera directi, & veri, & iuſti, ęqui, & boni ratione defenditur, altera ad viciſſitudinem referendæ gratiæ pertinet, quod in beneficio gratia, in iniuria vltio nominatur; His ſic ſe habentibus, interpretor Taciti dicta. Factum ęquitate Deum, ideſt tolerantia & permiſſione, quibus nulla præſcripta lex vt P. Egnatius Sorani infidus amicus, in eum pecunia corruptus teſtimonium diceret, Caſſius verò Aſclepiodotus verus, & ſyncerus eum laborantem non deſeruerit, etiam ſi fortunis ob id exutus eſſet, & in exilium actus, tolerantia inquam Deorum erga mala bonaque documenta, ideſt, exempla, nam documentum pro exemplo ſumitur à Salluſtio, & Cic. non ſemel; malum ſiquidem exhibuit exemplum Egnatius, bonum verò Caſſius. Quibus Deorum eadem æquitate vltio, & gratia habita.

C. TACITVS LIBRO I.

Adeo animoſus corruptor, vt Coccio Proculo ſpeculatori, de parte finium cum vicino ambigenti, vniuerſum vicini agrum ſua pecunia emptum dono dederit, per ſocordiam Præfecti, quem nota pariter, & occulta fallebant. Sed tum è libertis Onomaſtum futuro ſceleri præfecit, à quo Barbium Proculum Teſſararium ſpeculatorum, & Veturium Optionem eorundem perductos.

SPICVLATORVM, non ſpeculatorum legendum eſſe hoc loco non deſunt, qui putent, eo quod ſtipatores Imperatorum ſpiculo vterentur ex Vegetio libro 2. cap. 7. Quibus M. Vertranus aſſentiri videtur in ſuis Annot. necnon Turnebus libro Aduerſ. 24. cap. 41. Caligas ſpiculatorias, non ſpeculatorias legens in Suet. Caligula, cap. 52. & apud Tertulianum de corona mi-

lit. ſpeculatoriam moroſiſſimã pedibus abſoluit; quum vtrobique tamen ſpeculatoriam legendum ex mox dicendis patere putem. Quod verò hi in errore verſati ſint docet Suidas ſcribens σπικουλάτωρας, τοὺς δορυφόρους hoc eſt ſpeculatores ſtipatores Principis. Prçterea Prætoriani milites, qui Imperatoribus aſtabant, eoſque ſtipulabant lancea non ſpiculo vſos conſtat ex Suetonio ſcribente in Claudio c. 35. Neque conuiuia inire auſus eſt, niſi ſpeculatores cum lanceis circunſtarent. Et in Galba cap. 18. deſcendentem Galbam ſpeculator impulſu turbę lancea propè vulnerauit. Adhęc ſpeculum a pilo, quod commune legionariorum militum erat non differebat, ſi Vegetio credimus, vndè nequaquam credendum ſpiculatores à ſpiculo dictos, ſed potius ſpeculatores à ſpeculando, eo quod Principis tutelæ inuigilantes vndique ſpecularentur, vt inſidiarum omne genus præcauerent. Speculatores autem non ſolum in Prętorianis militibus frequentes fuiſſe, ſed in legionibus ipſis conſtat ex Hirtio de bello Hiſpanico ſcribente. Speculator de legione ſecunda Pompeiana captus à militibus, & interfectus eſt. Et rurſus de ſpeculatoribus miſſis in Cęſaris caſtris. Complures Getuli qui ſumus clientes C. Marij, & propemodum omnes ciues Romani in legione quarta, & ſexta. Quinimo vnaquęque cohors proprios habebat ſpeculatores, ſi Tacito credimus ſcribente. Dilapſis ſpeculatoribus cętera cohors non aſpernata concionem, &c. In antiquo marmore Romæ in Domo Laurentij de Lallis exiſtente legitur. C. FABIVS C. F. SER. CRISPVS. CARTAG. SPECVL. COH. VI. PR. Horum autem ſpeculatorum munus erat, de rebus hoſtiũ ad ſuos deferre quicquid percepiſſent, ſiue ex ſpecula, ſiue in ipſis hoſtium caſtris. Neque eorum recipienda ſententia; qui ſpeculatores ab exploratoribus differre dixere; quod ſpeculator è ſpecula proſpiciat, explorator inter hoſtes verſetur. Namque Liuius lib. 22. inquit. Per eoſdem dies ſpeculator Carthaginienſis, qui per biennium fefellerat Romę deprehenſus, pręciſiſque naribus dimiſſus. Et Hircius de bello Gallico. Ex Getulis duos pro perfugis ſpeculandi gratia in Cęſaris caſtra mittunt. & paulò poſt. Pro ſpeculatoribus miſſi a Scipione. Et rurſus Liuius lib. 30. Pręmiſſi ſpeculatores excepti a cuſtodibus Romanis deducti ad Scipionem. Siue itaq; hi è ſpecula, ſiue in caſtris, ſeu quocumque alio modo explorarent, ſpeculatores dicti, quod Virgilius in apibus perbellè expreſſit, inquiens.

Quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti.
Inque vicem ſpeculantur aquas, & nubila cęli.

Vtebantur quoque Principes ſpeculatoribus ad damnatorum caput amputãdum, vel alio pacto in reos lege agẽdum. Iul. Firmicus lib. 8. c. 26. Speculatores (inquit) facit; qui nudato gladio hominum amputant ceruices. Et Seneca lib. 1. de Ira. Tum centurio, qui ſupplicio pręerat, condere gladium ſpeculatorem iubet. Et Vulp. l. 6. de bonis dãnatorum ſcribit. Spolia, quibus indutus eſt, qui ad ſupplicium ducitur, neque ſpeculatores vltrò ſibi vindicent, neque optiores, ea deſiderent. Idem confirmare poſſumus ex ſacro Marci Euangelio c. 6. vbi de morte D. Ioannis ait, a ſpeculatore eũ decollatum textus Gręcus habet σπικουλάτωρα. Mirandum ſanè Torrentium virum doctiſſimum, quique ante nos ſpecu-

ſpeculatorem, non ſpeculatorem legendum apud Suetonium in Caligula capite 51. annotauit, auſum fuiſſe affirmare, Caium vſum ſpeculatoribus in mittendis litteris ad Senatū Suetonij auth. in illo c.44. vbi de ſpeculatoribus ne verbum quidem, ſed ſimpliciter latoribus ſcribit, vti ex lectione loci illius facilè dignoſcet diligens lector. Ex dictis itaque ſatis patere exiſtimo quales eſſent milites dicti ſpeculatores, ſtipatores ſcilicet Principis, quorum meminit in textu Tacitus, hos verò electos inter milites qui fortiores corpore, & fide præſtantiores haberentur palam eſt, ſic idē Tacitus lib. Hiſt. 2. ait ipſum Othonem concomitabantur ſpeculatorū lecta corpora. & rurſus. Et cum ipſo Prætoriarū cohortium, & ſpeculatorum, equitumq; valida manus diſceſſit. & iterum. Poſtquam ſpeculatores Syria, Iudęaq; adactum in verba eius Orientē nuntiauere Barbium Proculū, Teſſerarium ſpeculatorum, quomodo ſit intelligendū non ſat benè explicat Vertranus dum Teſſerariū interpretatur, qui præceptū Ducis per militū contubernia nuntiabat, hoc eſt, quod à Tribuno per ſingulos dies extremo Sole accepiſſet. Quam expoſitionē etiam recipere videtur Turnebus lib. 3. Aduerſ. c. 7. & vtriq; fauere Vegetium lib. 2. c. 7. dum ait. Teſſerarij ſunt, qui teſſeram per contubernia militum, aut per contubernia prætorianorum nuntiant. Hæc interpretatio an veritati conſentiat indagandū. Multi generis teſſeram militarem obſeruo apud ſcriptores. Vna erat ſymbolum bellicum, ſeu ſignum, quo conſocij milites ab hoſtibus dignoſcebātur, de qua Virgilius lib. 7. Aened.

It bello teſſera ſignum

Et Sillius libro quinto.

Tacitum dat teſſera ſignum.

Claudianus lib. 1. Panegyr. Stiliconis.

Decretoq; togæ fælix legionibus iret
Teſſera Romuleas leges adijſſe fatemur.
Quum procerum iuſſis famulitia cernimus arma.

Et Liuius lib. 7. Cęteris omnibus teſſeram dari iubet. De hac etiam Vegetius lib. & cap. 7. Hæc autem teſſera verbalis erat; In caſtris enim Cęſaris Venerem teſſeram fuiſſe tradit Appianus lib. 2. belli ciuil. aliàs Fœlicitatē, teſte Hircio de bell. Afric. In Pompei Magni Herculem inuictum eodem authore eodē in loco. In Pompei iunioris Pietatem, ex Appiano lib. 3. Neronem quandoque dediſſe Tribuno ſignum petenti Optimę matri, ex Tacito lib. 13. & Suetonio in illo, cap. 9. Brutum in Philippicis Apollinem, ex Plutarcho in illius vita. Antoninum Pium Aequanimitatem, ex Capitolino in illo. C. Caligulam Priapum dediſſe Caſſio Chereę Tribuno prætoriano tradit Suet. in illo, c. 56. & Seneca lib. 10. Epiſt. ad Serenum, Seuerus Iouem; Septimius, Laboremus, ex Spartiano in illo. Pertinax, Militemus, ex Capitolino in ipſo. Claudius excubitori Tribuno ſignum de more petenti verſum Græcum quem Suetonius deſcribit in illo capitulo quadrageſimoſecundo. Vegetius lib. 3. cap. quinto, Victoriam, Palmam, Virtutem, Deus nobiſcum, Triumphum Imperatoris quorundam teſſeram fuiſſe recenſet. Illud autem animaduertendum, ſignum, ſeu teſſeram verbalem aliquando datum congreſſuris cum hoſte militibus,

vt in

vt in pugna in feriendo ſe ab hoſte diſcernerent. Ita Hircius loco citato inquit. ſigno fœlicitatis dato, eoque admiſſo in hoſtem contra Principes iie contẽdit. Aliquando verò in caſtris etiam prætorianis excubias agentibus, quod ſignum Tribunus ab Imperatore acceptum militibus dabat. Teſſeram vulgò contraſegno, excubitores ſentinelle appellantur. Prioris teſſerę minimè teſſerarium fuiſſe Proculum Barbium clarum eſt, quum in actu bellico non eſſent Imperator & milites; Nec minus ſecundę, non enim exiſtimandum rem tanti momenti ad Imperatoris vitam cuſtodiendam manipulari ordinario commiſſam; ſingula enim die Sole occiduo petebatur, & dabatur teſſera, quod etiam noſtris temporibus obſeruari norunt omnes. Manipularem autem fuiſſe Proculum patet ex ipſomet Tacito paulò infra ſcribente. Suſcepere duo manipulares Imperium Romanum transferendum, & tranſtulerunt. In hoc à Suetonio diſcrepans in Othone cap. 5. qui quinque ſpeculatoribus rem commiſsã tradit. Teſſeram aliam militarem nõ verbo tenus, ſed naturalem apud ſcriptores annotamus; quam etiam frumentariam dixere, & erat tabella lignea, certa inſignita nota, quæ dabatur militibus, vt ex publico in ipſorummet alimentum frumenti certam quantitatem acciperent. fuiſſe autem vt plurimum figuræ quadratæ ex ipſa voce Græca connijciendum, nam Græcis τέσσαρα quatuor ſignificat, planas autem, quia & Polybius πλατεῖαν eam appellauit, quãuis & aliquando eas rotundas fuiſſe obſeruemus ex Dione ſcribente in Tito. *σφαίρια ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν εἰς τὸ θέατρον ἐῤῥίπτει σύμβολον ἔχοντα τοῦ μὲν ἐδοδίμου.* Fuiſſe quoque aliquando Teſſeram dare militibus ſuetum, ad annonam recipiendam ſtellatę figuræ conijcimus, eo quod eam indè ſtellaturam vocabant. Lampridius in Alexandro, Alexander, Cęſar annonam militum diligenter inſpexit, & Tribunum, qui de ſtellaturis militibus aliquid abſtuliſſet, capitali pœna affecit. Et Spartianus in Peſcennio. Peſcẽnius Imperator Tribunos duos, quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui à militibus iuſſit. Huiuſmodi ſtellaturæ verba faciunt Iuriſconſulti in l. 12. C. de erogat. milit. annonę lib. 12. Et in C. Theod. in conſtit. quadam Honorij, & Theodoſij, ſicuti & teſſarę frumentariæ Vulpianus, l. 52. §. 1. D. de Iudic. & Paulus, l. 49. D. de leg. & Iud. lib. 31. §. 1. Et Iuuenalis.

Summula ne pereat, qua vilis teſſera venit.
Frumento;————

Quum itaque vel donatiui loco, vel ſtipendij in ſolutum dabatur militibus frumentum aliave annona, teſſeræ tot aſſignabantur Tribunis, quot milites ſub eis militabant; has verò viritim Tribuni per ſuum Teſſerarium militibus impartiebantur. Fuiſſe itaque Barbium Proculum ſpeculatorum Tribuni Teſſerarium huiuſmodi exiſtimo; Veturium verò ipſius optionem, hoc eſt vicarium, ſeu vices gerentem, locumtenentem vulgo vocant. Notum enim eſt ex Varronis lib. 1. de lingua Latina, Feſto, & Vegetio lib. 2. cap. 7. quod optio maſculini generis dici ſolet, qui muneris alicuius militaris adminiſtrandi vices gerit. Sic Plautus in Aſinaria optionem tibi ſummitto Leonidam; Et Calliſtratus in l. vlt. de iur. immunit. ſcribit. Quamobrem tum qui in Palatina militia idipſum agat, quod in exercitu optiones iure arbitror dici optionem.

Ita

Ita Vulpianus l. 6. de bonis damnat. Neq; ſpeculatores, neq; optiones ea deſiderent; quo loco per optiones intelligendi ſpeculatorum Vicarij. Prædictæ autem noſtræ expoſitioni fauent leges nonnullæ, in quibus optiones accipiuntur pro illis, qui annonam militibus diuidunt. Vti lex 9. C. de iure Fiſci. l. 9. C. de exact. tribut. l. 3. C. de Apoch. public. & Nouel. Martiani de indul. rel. Nouel. Iuſtiniani 129. tales etiam ſunt ὀπτίωνας Procopio lib. 3. de bello Vandal. Illud inſuper annotare libet, Plutarchum tanti feciſſe has Taciti voces, vt eaſdem in Galba, vbi de hac coniuratione in textu Græco receperit ὀπτίων καὶ τεσσαράριος; quum tamen Teſſerarium interpretatus ſit διάγγελον, optionem verò διοπτῆρα, Simphori Teſſerarij ſit mentio in marmore antiquo in libro Epigram. Antiq. Vrbis pagina 144. & in alio ibidem pagina 63. in voto HERCVLI INVICTO Fabiani ſigniferi, & Valerij Firmini Optionis.

C. TACITVS LIBRO I.

Flagitatum, vt vacationes præſtari Centurionibus ſolitæ remitterentur.

M. VERTRANIVS hunc locum perperã interpretatus eſt, ni me fallit animus, dum inquit. Non erant hæ militiæ vacationes, ſed largitiones pecuniæ ob ſpectatam per multos annos fidem, illam verò pecuniam milites honoris cauſa ſinguli primum tribuebant. Vt verò id palam fiat, ſciendum, quod vacatio honeſta & cum honore quædam à militia fuit, quæ militibus dabatur ijs, qui per viginti annos in legione militaſſent; vel qui quinquageſimum annum exceſſiſſent; & hæc perpetua erat & cum priuilegijs; atq; à Duce exercitus, vel Principe, vel Senatu dabatur; Veterani enim rude donati in colonias mittebantur, & pro nauata tot annis opera Reipub. agros accipiebãt, teſte Liuiõ lib. 55. in Orat. M. Põpilij centurionis Et lib. 7. vbi habet. Conſul educto in æſtiua milite, exercitum purgare miſſionibus turbulentorum hominum inſtituit; alijs emerita ſtipendia eſſe dicendo, alios graues tum ætate tum viribus parum validos; Et lib. 42. Spurius Liguſtinus ita loquitur: viginti duo ſtipendia annua in exercitu emerita habeo, & maior ſum annis quinquaginta, quod ſi mihi nec ſtipendia omnia emerita eſſent, nec dũ ætas vacationem daret, tamen quum quattuor milites pro me vno dare poſſem, æquum erat me dimitti. Erat etiam vacatio perpetua, quæ gratioſa dabatur abſq; vlla ex memoratis cauſa, qualem à Senatu P. Aebutio datam legimus lib. 39. Altera erat vacatio à militiæ muneribus non perpetua, ſed tẽporanea, & ſine priuilegiis veteranorũ, quæ quandoq; & ipſa gratioſè à Principe dabatur, vnde ſtatutum ſub Theodoſio, nec quis obtineret à Principe vacationem temporalem niſi ex iuſtis cauſis, illiſque probatis, l. vnica de ijs qui à principe vacat. accep. lib. 10. C. tit. 44. Sic legimus apud Liuium lib. 23.

Præ-

Prænestinis militibus Senatum duplex ſtipendium, & quinquenné vacationem decreuiſſe. Erat deniq; & alia vacatio non ſolum temporanea ſed & particularis, non quidem ab vniuerſa militia eximens, ſed tantum à quibuſdam militiæ muneribus, & hæc non à publicis Magiſtratibus, ſed à Centurionibus obtinebatur, certa pecunia illis perſoluta, nam ſicuti Duces Tribunis, ita Tribuni Centurionibus & hi gregario militi, ſeu manipularibus imperabant. Hinc eueniebat, vt Centuriones milites quoſq, locupletiſſimos labore ac ſęuitia fatigarent, donec vacationem emerent, vnde factum, vt miles redempta laborum téporanea vacatione huiuſmodi à Centurione ſuo ſumptu exhauriretur, ac otio langueſceret; ita vt poſtmodum pro diuite inops, pro ſtrenuo iners ad manipulum rediret, ac rurſus alij pari egeſtate, & otio corrupti, ſeditiones, ac diſcordias excitarent, & in bella ciuilia ruerent; dum inter ſuos manipulares latrocinantur, commeatum rapiunt, aut ſimilia mala miniſteria exercent, vt habeant vnde militare otium redimere poſſint. Hac de cauſa apud eundem Tacitum lib. Annal. 1. milites tumultuantes Centuriones verberibus conficiunt, tanquam materiem vetuſtiſſimam militaribus odijs præſumentes. & paulò poſt ſubdit; percunctante Germanico, quo Centuriones exegiſſent. Nudant vniuerſi corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum notas exprobant, mox indiſcretis vocibus pretia vacationum, anguſtias ſtipendij, duritiam operum, ac proprijs nominibus incuſant; Vallum, foſſas, pabuli materiæ, lignorum ad geſtus, & ſi quæ alia ex neceſſitate, aut aduerſus caſtrorum otium quæruntur. Ex hiſce interpretationis noſtræ veritatem patere puto. Quis enim cum Vertrano militem Centurioni, ob ſpectatam in militia fidem pecuniam perſoluiſſe iure affirmare audebit, quum iam Ducis, Imperatoris, Senatusve munus eſſet, ad quos ſpectabat, non ad priuatos milites Cêturionis meritis ſatisfacere, eoſq; benè actorum remunerare. Præterea, huiuſmodi vacationes haud vniuerſales, vel ordinariæ erant, ſed tantum ex Centurionum libitu, & permiſſione dabantur; conuentione habita cum hoc vel illo ſingulari milite. Quamobrem Otho Imperator effectus, ne militum flagitationem reijceret, nec centurionum animos auerteret, ex Fiſco ſuo vacationes annuas exoluturum promiſit. Sic enim ſubleuati milites, nec ſtipe & emolumento ob id percipi ſolito Centuriones defraudati. Quod pariter factum à Vitellio idem Tacitus paulò infra ſcribit; nempe Centurionibus vacationes ex Fiſco numeratas, hoc eſt certam ſummam pro vacationibus huiuſmodi illis numeratam, quod quoque à bonis poſtea Principibus perpetuitate diſciplinæ firmatum tradit idem Tacitus, vtiliter quidem, nam Centurionibus nihil ſoliti emolumenti detractum, milites ab impenſa ſubleuati, & militiæ onera æqualiter inter omnes partita.

C. TA-

C. TACITVS LIBRO II.

Eſt Judæam inter Syriamque Carmelus, ita vocãt montem, Deumq; nec ſimulachrum Deo, aut templum, ſic tradidere maiores, aram tamen, & reuerentiam.

SVETONIVS in Veſpaſiano, cap. 5. ſcribit. Apud Iudęam Carmeli Dei oraculum illum conſulentem, ita confirmaſſe ſortes, & quicquid cogitaret volueritque animo, quantumlibet magnum, id eſſe prouenturum pollicerentur. Duos eſſe montes Carmelos author eſt D. Hieronymus, alterum Galileæ prouinciæ ad Auſtralem plagam, in quo fuit Nabal maritus Abigail, vt primo Regum 25. Alter iuxta Ptolemaidem mari imminens, in quo Helias flexis genibus pluuiam impetrauit. 3. Regum, cap. 18. Et huius meminere Suetonius, & Tacitus, & Plinius lib. 5. & Strabo, & Ptolemęus libro pariter 5. Huius quoque frequens in ſacris Biblijs fit mentio, gratiſſimumque Deo locum fuiſſe conſtat, quum Populo Hebręo per eum & in eo, modò gratiam, donaque, modo iram & pœnam demonſtraret. Prioris exemplum Ieremiæ c. 2. Et induxi vos in terram Carmeli, vt comederetis fructum eius, & bona illius. & cap 49. eiuſdem. Et reducam Iſrael ad Tabernaculum ſuum, & paſcetur Carmelum; & Michęę 7. Paſce populum tuum in virga tua, gregem hæreditatis tuæ, habitantes ſolos in ſaltu, in medio Carmeli paſcentur. Secundi habemus exempla Iſaiæ cap. 16. Et auferretur lętitia & exultatio de Carmelo, & 33. Concuſſa eſt Baſan & Carmelus. Et 37. Ego aſcendi in altitudinem montium, iuga Libani, & ſuccidam excelſa cedrorum eius, & electas abietes illius, & introibo altitudinem ſummitatis eius, ſaltum Carmeli eius. Et Ieremię, c. 4. Ecce Carmelus deſertus, & omnes vrbes eius deſtructæ ſunt à facie Domini. & cap 48. Ablata eſt lętitia & exultatio de Carmelo; & Amos primo exſiccatus eſt vertex Carmeli. Et Nahum primo, Infirmata eſt Baſan & Carmelus. Et in Cantico quum Deiparę Virginis pulchritudo repræſentatur, caput illius aſſimilatur Carmelo, cap. ſeptimo. & Iſaiæ capitulo trigeſimoquinto de eadem: Data eſt ei gloria Libani, & decor Carmeli. In Carmelo libro primo Regum Saul parta victoria, de Amalec erexit ſibi fornicem triumphalem, & obtulit holocauſtum Domino de initijs prædarum, quæ attulerunt ex Amalec. Ex his mihi conijci poſſe videtur, Deum, quem Carmeli dicit Tacitus, fuiſſe Deum, qui ſine fine viuit & regnat, cui Hebręi illo in monte ſacrificiũ offerebãt, eumque ibidem venerabantur, aram, & reuerentiam habentes; minimè verò templum, hoc enim ſolum in Hieruſalem, innominatum verò, quia non illi particulare nomen vt cęteris Dijs gentium. Baſilidem autem Sacerdotem eum, de quo paulò poſt Tacitus Hebręum fuiſſe conijcio, quia Suetonius de ea re verba faciens meminit Ioſephi cuiuſdam captiui Hebręi Veſpeſiano ea fœlicia vaticinanti, ob id vinculis ſoluti. Ioſephus de bel-

de bello Iudaico eum Ioſippum appellat; quinimo Beroaldus multis rationibus eundemmet hiſtoriæ ſcriptorem fuiſſe comprobare contendit. Ad hæc Suetonius in Traiano cap.4. ita ſcribit. Percrebuerat oriente toto vetus, & conſtans opinio, eſſe in fatis vt eo tempore Iudæç præfecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum euentu poſtea patuit prædictum patuit. Iudæi ad ſe omen trahentes rebellarunt; Nam vt Cornel. Tacitus ſubdit; Pluribus perſuaſum fuerat antiquis, ſacerdotum literis contineri, eo ipſo tempore fore, vt valeſceret Oriens, Præfectique Iudæis rerum potirentur. Quæ Ambages Veſpaſianum & Titum prædixerunt. Sed vulgus modò humanæ cupidinis ſibi tantam fatorum altitudinem interpretati, ne aduerſatijs quidem ad vera mutabantur. Oroſius in hanc ſcribit ſententiam, Iudæi in Carmelum montem ſeductis ſortibus, quæ portendebant, exortos à Iudæa dũces rerum potituros eſſe, bellum ad ſe trahentes, in rebellionem exarſerunt, Egeſippus verò lib.5. refert. In ſacris literis impreſſum fuiſſe, quod futurus eſſet vir, qui de regione Iudæorum imperium aſſumeret in orbe terrarum, quæ res eos in tanto furore poſuit, vt ſibi non ſolum libertatem, ſed & regnũ pollicerentur. Id alij ad Veſpaſianum referendum putauere, ſed prudentiores (ait Egeſippus) ad Ieſum referendum eſſe conſtanter crediderunt, qui in Iudæorum terris ſecundum carnem genitus ex Maria Virgine Beatiſſima, regnum ſuum per vniuerſa terrarum ſpatia diffudit. Hæc commemorare volui vt videant noſtri ſæculi & futuri homines eam eſſe Dei ſummi opificis omnipotentiam, vt etiam ex ore Taciti & Suetonij alioquin acerrimorum Hæbraicę & Chriſtianæ religionis ſubſannatorum, & irriſorum, & gentiliũ aliorum, ſuam gloriam & honorem inuitis ipſis, & caligine ignorantiæ perſtrictis mentis oculis, elicere potuerit; eosq; futuri Meſſiæ, & Chriſti Ieſu Domini noſtri, & generis humani Redemptoris vaticinium literis mandare coegerit, ita tamen, quod quæ ſcripſerint non intellexerint, gratiæ illius minimè participes, cui honor & gloria ſit in ſæcula ſæculorum. Ita & Lampridius in Alexandro Seuero teſtatum reliquit, illum Chriſto templum facere voluiſſe, quod & Adrianũ cogitaſſe fertur, qui templa in omnibus Ciuitatibus ſinę ſimulachris iuſſerat fieri, ſed prohibitus, eſt ab ijs, qui ſacra cõſulentes repererant omnes Chriſtianos futuros, ſi id optato vertiſſet, & templa reliqua deſerenda. Idem Imperator inter bonos optimus, in ſuo ſacrario Chriſti imaginem habuit. Adhæc, quum Chriſtiani locum quendam qui publicus fuerat occupaſſent, è contra Popinarij dicerent, ſibi eum deberi, reſcripſit, Melius eſſe vt quomodocunque illic Deus colatur quam Popinarijs dedatur. Hæc omnia attuliſſe libuit, vt videant Chriſticolæ etiam ab Ethnicis ſine fide & baptiſmate Chriſtum magnifactum. Deiparam Virginem de monte Carmelo colunt Carmelitani Monachi, quorum primus inſtitutor fuit Angelus nobilibus Hieroſolymitanis ortus parentibus, qui temporibus Sancti Franciſci & D. Dominici floruit, illius Seraphici ordinis, huius Prædicatorum primi inſtitutoris.

C. TACITVS LIBRO II.

Gratum primoribus ciuitatis, etiam plebs approbauit, quod reuerſis ab exilio, iura libertorum conceſſiſset. quamquam id omnino ſeruilia ingenia corrumpebant, abditis pecunijs per occultos, aut ambitioſos ſinus.

IVSTVS Lipſius in ſuis ad Tacitum Notis in hunc locum inquit: Hæc cum ſequentibus ſuſpecta erroris habeo, ſed ſuſpecta tantum, nam quid iuuem non habeo. M. Vertranus genuinum certè ſenſum aſſequutus eſt, at verborum difficultatem non ademit. Patrono egenti tenebatur alimenta præbere libertus. l. 2. de libert. & eorũ lib. 6. C. tit. 7. tenebantur & libertorum filij petere tutorem à patronis l. 2. §. liberti C. qui pet. tut. libertus quoque tenebatur obſequia honoremq; & reuerentiam præſtare patrono. l. 5. de obſeq. à lib. pat. præſt. C. Plato lib. de legibus 11. inquit ius eſſe patrono propria authoritate capere libertum, ſi ab eo ſufficienter non colatur. Item lis à liberto moueri aduerſus patronum non poterat; nec eundem actione famoſa in ius vocare poterat ſaltem niſi venia à Prætore impetrata l. 4. §. Prætor ait, de in ius voca. in P. l. veniam, C. eod. tit. Poterat & patronus libertum ingratum, ac contumacem in ſeruitutem reuocare. l. 1. de ingrat. lib. C. Tenebatur & libertus operas præſtare ad nutũ patroni, Caius l. cum patronus. l. 22. & l. 1. & 3. de oper. liber. lib. 38. P. tit. 1. Sed quod magis ad rẽ præſentẽ facit erat, & ſucceſſionis ius patronis in bonis liberti, ex l. 12. tabul. ſi is deceſſiſſet ſine legitimo hærede. §. 1. de ſucceſſ. liber. Deinde l. Papia cum filijs liberti patronus in virilem partem vocatus, ſi ſeſtertium centum eſſet patrimonium §. poſtea eod. Poſtea & Iuſtinianus decedentibus ſine liberis ab inteſtato libertis; patronis ex l. 12. tabul. delatam ſucceſſionem reſeruauit. §. Sed veſtra conſtitutio eod. Succedebantq; liberto non ſolum patronus, ſed etiam coniuncti, vel proximi patrono, vſq; ad quintum gradum, §. ſed noſtra. His ſtantibus, quum Galba nobiles exulantes patriæ reddidiſſet, minimè tamen bonis reſtitutis egenique ideo eſſent, nec à Vitellio bonorum traditione iuuarentur, tamen ius libertorum illis conceſſit, quod parũ, vel nihil proficuum fuit calliditate libertorum, qui pecunias, quibus potiſſimum eorum diuitiæ conſtabant transferebant in potentes amicos. Sicq; patronos fraudabant. Ita enim interpretor ambitioſos, & occultos ſinus. Namque intimos amicos ſinus quandoq; appellatos obſeruamus. Ita Cic. ad Atti. dixit in hunc ſenſum in ſinũ & familiaritatem adoleſcentis. & iterum. Bibulum noli dimittere ex ſinu tuo. Et in 3. Verr. Calumniatores de ſinu ſuo appoſuit ideſt familiares, & amicos, ſic & ipſe Tacitus lib. Hiſt. 4: Tradi ſe præfectis Centurionibusq;, quos vbi ſpolijs, ſanguineq; expleuerint, mutari, exquirique nouos ſinus. ideſt amicos. Addidit autem Tacitus ambitioſos, hoc eſt per ambitionem conquiſitos, vt eorum fauore, & gratia tutarentur.

Sic

Lampridius in Ant. Heliogabalo ita ſcribit. Fertur Elephantorum quattuor Quadrigas in Vaticano agitaſſe, dirutis ſepulchris, quæ obſiſtebant. Ex quibus colligere poſſumus poſtquam Romæ ſepeliere mortuos (quod antea, vt alibi oſtendimus, vetitum erat) Vaticani locos ſepeliendis cadaueribus deſtinatos, obidque à Tacito infames vocatos.

C. TACITVS LIBRO III.

Secuta è claſſicis Legio.

SVPRA dixit Tacitus è Claſſicis Rauennatibus legionariam militiam poſcentibus optimus quiſque adſciti; Hic è claſſicis legionem ſcribit. vtrobique an de militibus claſſis, an de naualibus miniſtris, ſeu remigibus ſit intelligendum, indagandum. Hos claſſiarios vocauit Suetonius in Galba, c. 12. inquiens. Nam quum claſſiarios, quos Nero ex remigibus iuſtos milites fecerat, redire ad priſtinum ſtatum cogeret, recuſantes, atque inſuper Aquilam, & ſignum pertinacius flagitantes, non modo immiſſo equite diſiecit, ſed decimauit etiam. Item in Tiberio, c. 62. Damnatos poſt longa & exquiſita tormenta præcipitari coram ſe in mare iubebat, excipiente claſſiariorum manu, & contis atque remis elidente cadauera, ne cui reſidui ſpiritus quicquam ineſſet. Et in Othone, cap. 8. Et placuerat per claſſiarios arma transferri, remittique nauibus. Et in Veſpaſiano, c. 8. Claſſiarios verò qui ab Hoſtia & Puteolis Romam pedibus per vicos comeant, petentes conſtitui ſibi aliquid calcearij nomine, quaſi parum eſſet ſine reſponſo abegiſſe, iuſſit poſt hęc excalceatos curſitare, & ex eo ita curſitant. Hircius lib. 3. bel. Ciuil. Aqua prohibere claſſiarios inſtituit. His ſic ſe habentibus, ſi demus claſſicos Tacito eoſdē eſſe, quos claſſiarios Suetonius & Hircius appellauere, conſtat nautas, remiges, & nauium miniſtros quoſcunque in legionem militarem redactos. Si verò a largiori ſignificatione claſſicos acceperimus pro his omnibus, qui claſſi inſeruiunt, dubio procul & milites claſſi aſſignati ſub eadem voce continebuntur; Nam & apud Iuriſtas in l. vnica. C. de claſſic. lib. 2. & C. Theod. eadem l. vnica, claſſici milites ſunt deputati nauibus. Quinimo & claſſiarios quandoque nuncupatos obſeruamus. Lampridius in Commodo. Quum illi ſæpè pugnanti vt Deo populus fauiſſet, irriſum ſe credens, Pop. Rom. à claſſiarijs, qui vela ducebant in Amphitheatro interimi præcepit.

C. TACITVS LIBRO IIII.

Nam ſi caderet Marcellus, agmen reorum ſternebatur.

REVM appellaſſe Latinos ſcriptores illū, de quo pateretur q̄ cām diceret, qui lege aliqua tenetur, qui aliqua culpa argueret paſſim obſeruamus. Vn

reū facere pro accuſare dixit Cic in Verr.in orat. pro Flacco, pro Sextio, de Aruſp. Reſp. & ad Att. qđ pariter Iuriſperitis receptū l.3.D.de accuſ. Ita ēt & agi reus eodem ſenſu dictum, quo accuſari. Val. Max lib. 6. c. 8. M. Antonius auorum noſtrorum temporibus clariſſimus Orator inceſti reus agebatur. Et lib. 8. c. 1. Q. Fuluius à C. Valerio Ædile apud populum reus actus. Et Plinius iunior inquit. Dum ille peragitur reus ſedimus. His ſic ſe habentibus, obſcurum & improprium videtur, quod Tacitus delatores reos appellauerit, quū potius actores eſſent dicendi Delatorem autem fuiſſe Marcellum Eprium præſertim ſub Nerone conſtat ex ipſomet Tacito ſupra, & paulò infra. Cuius potentia ſi cecidiſſet, ſternebatur actio delatorum aliorū minus potentium; Hunc ſcrupum ſic tolli poſſe cenſemus. Rem, pro lite, antiqui dixere, vnde illud Ciceronis cōtra Iuriſconſultos in Orat. Murænιana. Tot homines, tam ingenioſos ſtatuere non potuiſſe vtrum rem, an litem dici oporteat. Et Varro lib. 6. de lingua Latina ſcribit. Quam rem, ſeu litem dicere oportet. Hinc rem amittere, eſt litem amittere. l. 8. D. de reſtit. in integ. l. 22. § penultimo. D. rem ratam habere. A re autem idest lite, Reus dictus antiquis. & reus non modo accuſatus, & conuentus, ſed & accuſator, & actor appellati. Cic. 2. de Orat. ait Reus appello, non eos modò, qui arguuntur, ſed omnes, quorum de re diſceptatur, ſic enim olim loquebantur. Et Gal. Ælius apud Feſtum inquit. Reos eſt, qui cum alio litem conteſtatam habet, ſiue is agit, ſiue cum eo actum eſt. Ex quibus manifeſtum fit, reos olim fuiſſe, qui nunc litigatores, ſeu litigantes, & per conſequens nomine rei non ſolum accuſatum, ſed & delatorem intelligi poſſe, ſicque iure optimo Tacitum Marcellum Eprium licet delatorem rei nomine vocari potuiſſe; ſicuti & vterque ex contrahentibus reus appellatus à Iuriſconſultis. l. 5. §. conuentionales, D. de verb oblig. Addamus tamen Eprium & alios qui ſub Nerone delatores fuere, aſſurgente Veſpaſiani Imperio rectè à Tacito reos appellatos, & propriè, quia in iudicium vocabantur, vt de illis ſupplicium ſumeretur.

C. TACITVS LIBRO IIII.

Aſiaticus enim (is libertus) malam potentiam ſeruili ſupplicio expiauit.

CORNELIVS Tacitus non ſolum hoc loco, ſed & lib Hiſt. 20. ſcribit. Sumptum de eo ſupplicium in ſeruilem modum. Et lib. 4 Hiſt. Solatio fuit ſeruus Virginij Capitonis, quem proditorem Tarracinenſium diximus, patibulo affixus. Seruile itaque ſupplicium quod fuerit Tacito indagandum, quum qui in illum annotationes ſcripſere, id prætermiſerint. Seruile ſupplicium Crucis patibulum fuiſſe colligimus ex antiquis ſcriptoribus, præſertim hiſtoricis. Vulcatius in Auidio Caſſio inquit. Centuriones rapi iuſſit, & in Crucem tolli, ſeruiliq; ſupplicio affici. Iul. Capitolinus in Macrino

crino. Nam & milites in Crucem tulit, & ſeruilibus ſupplicijs ſemper affecit. Hirtius de bello Hiſpanienſi. Ea nocte ſpeculatores prehenſi ſerui tres, & milites ex legione vernacula; ſerui ſunt in Crucē ſublati, militibus ceruices abſciſſę. In eundem ſenſum intelligenda Liuij verba lib.3 c. De captiuis, vt quiſque liber aut ſeruus, ſuæ fortunæ à quoq; ſumptum ſupplicium eſt, id-eſt ſerui Cruce, ſecuri liberi multati. Nam & lib.33. de Marco Accilio ſeruilē coniurationem debellante ſcribit. Ex his multi occiſi, multi capti, alios verberatos Crucibus affixit, qui Principes coniurationis fuerant. Et lib. 30. de fugitiuis & profugis a Carthaginienſibus redditis ait. De perfugis grauius quam de fugitiuis conſultum. Nominis Latini qui erant ſecuri percuſſi; Romani in Crucem ſublati. Idem lib.29. inquit. Legatos tribunos militum ſeruilibus omnibus cruciatibus cruciatos occidiſſe, Et lib. 24. Qui caput hoſtis retuliſſet eum ſe extemplò liberū iuſſurum eſſe, qui loco ceſſiſſet, in eum ſeruili ſupplicio animaduerſurum. Et lib. 22. Et ſerui quinque & viginti in crucem acti, quod in campo Martio cōiuraſſent. Capitolinus in Pertinace ſcribit. Eos, qui calumnijs appetiti per ſeruos fuerant, damnatis ſeruis delatoribus liberauit, in Crucem ſublatis talibus ſeruis. Sic Herodianus lib. 5. tradit a Macrino ſeruos, quicunque dominos detulerant, in Crucem actos. Dion lib. 54. Seruitia dominis reddita ad pœnam, quorum domini non extarent, Cruci ſunt fixa. Valerius Max. lib.2. c.7. ait Cruce digniſſimos fugitiuos ſeruos. Cui ſententiæ alludens Cic. in orat. pro Deiotaro inquit. Quæ Crux huic fugitiuo poteſt ſatis ſupplicij afferre? Iuuenalis Sat.6. habet.

Pone Crucem ſeruo.

Et apud Petronium in Satyrico mulier de ſeruo inquit. Nec Dij ſinăt vt amplexus meos in Crucem mittam. Apud Plautum in milite ſeruus ait.

Noli minitari, ſcio Crucem futuram mihi ſepulchrum,
Ibi maiores mei ſiti ſunt, pater, auus, proauus, abauus.

Et in Amphit. Mercurio ſerui Soſiæ perſonam agenti inquit Amphitrio.

Ita ego te certò cruce et cruciatu mactabo.

Et in Aulularia Sce. 1. Euclio herus Staphilæ ſeruę ait.

Si reſpexeris Donicum.
Continuò hercle ego te dedam diſcipulam cruci.

Vnde & Horatianum illud lib.1. Serm.1.

Si quis eum ſeruum, patinam qui tollere iuſſus
Semeſos piſces, tepidumq; ligurierit ius.
In Cruce ſuffigat, Labione inſanior inter
Sanos dicatur.

Paulus lib.5. Sent. tit.21. habet. Si ſerui de Domino conſuluerint, ſummo ſupplicio, ideſt cruce afficiuntur. In ſacra Geneſi c.40. & 41. Seruus Pharaonis magiſter piſtorum ſuſpenſus in Cruce. Denique Seruile ſupplicium Crucis fuiſſe docet Lactantius lib.4. c.26. Non negandum tamen præter ſeruos, & aliquādo liberos, ſummoſque viros Cruce peremptos. Vti Polycrates Samiorū Tyrannus teſte Cic. lib.5. de Finibus. Herodoto in Thalia, & Euſebio lib.8. de præpar. Euangel. c.14. & Bomilcar Pęnorum Dux tradente Iuſtino; Item & Anni-

bal eorundẽ Dux, ſi Epit. Liuianę credimus lib. 17. & Gauius ciuis Romanus, de quo Cic. in poſtrema in Ver. act. Mago Suffetes Magiſtratũ Inſulæ Cambis cruci affigi iuſſit, ex Liuio lib. 28. Præter alios plurimos, quos enumerare nimis longum eſſet. Erat namque Crucis mors cæteris acerbior, ſcribente D. Auguſtino in Ioan. tract. 36. ſupplicium Crucis ideo durius, quod diutius cruciabat, & omnes crucifixi longa morte necabantur; Erat & ignominioſiſſimum tradente eodem Auguſtino in Matth. ſer. 18. Nihil illo tempore fuit ignominioſius, quam mors Crucis. Verum poſt Saluatoris noſtri Chriſti Ieſu mortem, adeo venerandum, tantæq; Maieſtatis fuit Crucis patibulum, vt Conſtãtinus Magnus lege lata ſanxerit, ne quis amplius crucis ſupplicio, quod tum frequentiſſimum erat, puniretur, tradente Caſſiodoro lib. 1. hiſt. trip. cap. 10. & Sozomeno lib. 1. Hiſt. Eccl. c. 8. & Nicephoro lib. 7. c. 46. Nec illud prætermittendum, crucis patibulum ab antiquis Gabalum vocatum. Varro. Nos barbari quòd innocentes in Gabalum ſuffigimus homines, vos non barbari qui noxios abſoluitis.

C. TACITVS LIBRO IIII.

Signo vltionis in accuſatores dato, petijt à Cęſare Junius Mauricus, vt Commentariorum principalium poteſtatem Senatui faceret, per quos noſceret, quem quiſque accuſandum popoſciſſet.

COMMENTARIA dixere Latini libros, in quibus non fusè, lateq; res, ſed tantum quaſi per capita deſcriberentur. Cic. in Brut. Non eſt oratio, ſed quaſi capita rerum, & orationis commentarium. Paulò plenius Seneca lib. 3. Declamat. Sine commentario nunquam dixit Seuerus Caſſius, nec hoc commentario contẽtus erat in quo nudæ res ponuntur. Hunc Diurnum, Ephemeridem, Regeſtum, à verbo regero, quo vſus eſt Quintilianus, vnde vulgò Regiſtrum, & Latinę vocari poſſe docet Budæus in Annot. in Pand. in l. ab-eſſe 32. D. ex quibus cauſis maio. Ita Plutarchus Iulij Cæſaris commentarios Ephemerides appellauit inquiens. Καῖσαρ ἐν ταῖς ἐφημερίσι γέγραφεν. Huiuſmodi autem commentarijs omnes fere Magiſtratus, qui Reip. Rom. munia obibant vſos fuiſſe comperimus. De Conſulibus inquit Cic. ad Att. Commentarium Conſulatus Græcè ſcriptum ad te miſi. De Prætoribus idẽ in Verr. Audite decretum mercenarij Prætoris ex ipſius Commentario; De Regibus in orat. pro Rabirio. Ex Annalium monumentis, & Regum Commentarijs aliquod conquirere. Et T. Liuius lib. 1. Omnia ea ex commentarijs Regis in album relata. Et in fine eiuſdem libri Duo Coſſ. inde Comitijs Centuriatis à præfecto vrbis ex Commentarijs Seru. Tulli creati ſunt. Et lib. 45. Eumenes Rex cõmẽtarium ferens ſecum, quod de apparatibus belli fecerat, omnia inquirens Romã venit. Et lib. 45. Quod ex alijs gẽtibus Principũ litteras dep̃rehẽſas in Cõmẽtarijs Regis habebãt. De Põtif. Cic. de clar. or. ait.

Quod

Quod ex pontificum Commentarijs longè plurimum ingenio valuiſſe videatur. Et Liuius lib. 4. Si non ad faſtos, non ad commentarios pontificum admittimur. Quod verò & Imperatores propria haberent commentaria patet ex Cic. in Ant. Nihil tum, niſi quod erat notum, in C. Cęſaris commentarijs, reperiebatur. Tranquillus in Tiberio. Cōmentario (inquit) quod de vita ſua ſummatim, breuiterque compoſuit, auſus eſt ſcribere Seianum ſe puniſſe, quod comperiſſet furere aduerſus Germanici liberos filij ſui. Idem in Caligula Commentarios ad matris, fratrumque ſuorum cauſas pertinentes conuectos in forum concremauit, vt indè delatorum nomina exciperentur. Et Traianus ad Plinium. Dediſſe me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo & conditione, qua aſſueui, referri in Commentarios iuſſi. Quod etiam publica ſcriberentur, & vrbana Commentaria, patet ex Cic. in lib. de Orat. Pater publicis Commentarijs conſignatis. Et in Epiſtolis. Quam quiſque ſententiam dixerit in Commentario eſt rerum vrbanarum. Et iterum. Commentarium rerum Vrbanarum primum dedi L. Caſtrinio. ex ijs patet, qualium Tacitus dixerit Iurium Mauricum Commentariorum Senatui poteſtatem fieri petijſſe à Cæſare, principalium inquam, hoc eſt ſuperiorum Principum, quorũ ſub imperio delationes frequentes exercitæ, puta Claudij, & Neronis. Ita Commentarium Principis legimus apud Modeſtinum in l. abeſſe. 32. D. ex quibus cauſ. maior. Vndè & qui Principis Commentaria perſcribebant, Commentarienſes dicti. Et in Caſtris Commentarienſes appellati. Ex Vegetio lib. 1. qua militum munia, vti excubias, commeatuſque, & alia huiuſmodi in Commentarios referebant. Et apud Iuriſtas, l. 4. de cuſt. reo. obſeruamus Commentarienſes vocatos, qui detractorum nomina in Commentarijs deſcribebant, ac veluti cuſtoditorum diarium cõficiebant; ſic accepti, in l. in fraudem. 45. §. quoties. D. de iure fiſci, Cõmẽtarienſes, quorũ manu acta ſubnotantur quoties apud fiſcum agitur. Illud ſanè poſtremò minimè prętereundum videtur, quod admiratione haud carere credo, explanationes, ſcilicet in Virgilium, Horatium, alioſque authores Commentaria inſcribi, quum Commentaria vt diximus breuia ſint ac veluti per capita ſcripta, hæ autem fluxiore oratione, fuſeque ſint literis mandata. Scio quidem Gellium dixiſſe, qui Commentaria in Virgilium ſcripſerunt. & alibi Probi Grammatici Commentarium. & iterum. Taurus in primo Commentariorum quæ in Gorgiam Platonis conſcripſit; ſcio quoque in ſcholis ab expoſitionis excellentia Aueroem communiſſima appellatione Commẽtatorem vocari. Attamen apud alios probatos ac claſſicos authores Commentarium in hac ſignificatione me legiſſe minimè recordor, ob idque haſce expoſitiones potius & rectius Commentationes dicendas ſemper cenſui. Siquidem Commentatio paſſim Ciceroni meditatio eſt, & præſertim lib. de Orat. vbi habet. Subitam orationem, commentatio, & cogitatio facile vincit. Et iterum. Quos locos multa commentatione, ac meditatione paratos, atque expeditos habere debetis.

C. TACITVS LIBRO V.

Jllic immenſæ opulentiæ templum, & primis monumentis vrbs deiugis, templum intimis clauſum.

DOCTISSIMVS Lipſius Taciti obſcura breuitate, & obſoletarum vocum vſu perſtrictus, hunc locum mutilatum annotauit, quum tamẽ integer ſit. quod pluries eidem in Taciti annot. accidiſſe manifeſtum eſt, dum locos ex ſui ſententia deprauatos aſteratico deſignat, quorum tamen pleriq; ſi exactè perpendantur, nullo mendo ſcatere facilè dignoſcitur. Senſus itaq; Taciti verborum eſt; Hieroſolymam vrbem proprijs munimentis primis cir cunductam ſeiunctã fuiſſe à templo, quod & ipſum munimentis proprijs in vrbis intimis poſtea munitũ fuit. Sicut enim iugo verbũ, cõiungo ſignificat, & ab eo iugis pro coniuncto accipitur, ita & de, præpoſitio, quæ in compoſitione detrahit, & negat, addita, fit deiugo, quod eſt ſecerno, & ſeparo, vnde deiugis, ideſt ſecreta & diſiuncta. ſi Pacuuius dixit. Noſtram vnanimitatem memoria deiugat. Quod verò Vrbs Hieroſolyma & in illa templum propria męnia & munimentum habuerint, eaq; inuicem diſiuncta, conſtat ex eodemmet Tacito in ſequentibus, & Strabone lib. 14. paſſimq; ex Ioſepho de bello Iudaico, & Ægeſyppo de excidio Hieroſolymitano.

C. TACITVS LIBRO V.

Neuter ducum cunctator; ſed arcebat latitudo camporum, ſuopte ingenio humentem.

INGENIVM in animatis, pro moribus, induſtria, ſolertia, & intellectus acie ſemper à Cic. & à reliquis accipi annotauimus. Ad in inanimatis nonnunquam ab aliquibus pro inſita, & ingenita natura. Ita Iuriſtæ in l. 6. C. de bon. præſcript dixere ingenium naturam ſignificare, & ad ea, quæ anima & ſenſu carent transferri, Virg 2. Georg.

Nunc locus aruorum ingenijs.

Et Plinius lib. 14. c. 1. ſcripſit. Ad cœli mores ſoliq; ingenia. Saluſtius lib. Hiſt. 3. Caſtriſq; collatis, pugna tamen ingenio loci prohibebatur; Et Næuius in Lycurgo.

Ite actutum in frondoſos lucus,
Jngenio arbuſta vincta ſunt, non obſita.

Ipſemet Tacitus alibi. Locorumque ingenio ſeſe contra imbelles regias copias tutabantur.

C. TA-

C. Tacitus de moribus Germanorum.

Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu, quem Barditum vocant, accendunt animos, futuræque pugnæ fortunam ipſo etiam augurantur. terrent enim, trepidantuè, prout ſonuit acies. Nec iam vocis illi quam virtutis concentus videtur, affectatur præcipuè aſperitas ſoni, & fractum murmur, obiectis ad os ſcutis, quo plenior & grauior vox repercuſſa intumeſcat.

QVAMVIS Bardus Nonio ſit, vi propria, & ingenio tardus, Grçcorum authoritate quibus βάρδισος piger, & tardus dicitur, ſic Homerus Iliad. ψ equi βάρδισοι dicti tardi, & Feſto Bardus ingenio tardus vocatus. Nihilominus, Bardi propriè inter Gallos homines fuere fortia illuſtrium virorum facta heroicis compoſita verſibus cum dulcibus lyrę modulis cantitantes, teſt. Amm. Marcell. lib. 5. de quibus Lucanus lib. 1.

Plurima ſecuri fodiſtis carmina Bardi.

Et Martialis lib. 4. Epigr. 4.

Laſſi Bardiaci os, quod euocat.

Et Iuuenalis Satyra 19.

Bardiacus iudex datur hæc punire volenti.

Quod verò Bardi Galli genere eſſent præter iam dicta confirmat etiam Heſychius ſcribens βαρδαῖοι ὠδοί παρὰ γαλάταις, Verum quia Bardi laudabilium doctrinarum ſtudijs incumbebant, nec ad militiæ munera proni erant, hinc fortè & Bardi nuncupati, hoc eſt tardi; Vnde iure optimo Zazius in epit. Feud. Tit. de feud. ſucceſſ. ſtrenuum virum, ac bellicoſum Bardo oppoſuit. Ab horum Bardorum cantu forſitan Barditum dictum cantum illum, ſeu clamorem, quo per initia pugnæ Germani Gallijs contermini vſi ſunt Taciti teſtimonio. Nonnulli textus legunt Barritum non Barditum. nec mehercle iniuria. Siquidem Amm. lib. 16. de Germanis & Alemannis verba faciens inquit. Iam geſturientes Barritum ciere vel maximum, qui clamor ipſo fauore certaminum à tenui ſuſurro exoriens, paulatimq; adoleſcens, ritu extollitur fluctuum cautibus illiſorum; hunc quem diſſonum & trucem cantum Liuius lib. 5. appellauit, & Vegetius lib. 3. cap. 18. Barritum vocauit; Idem Tacitus paulò infra cantum, fremitum, clamoremque diſſonum nuncupauit, inquiens: excepere orationem alacres barbari, moti cantu, & fremitu, clamoribus diſſonis. Barritũ autem hunc dictum exiſtimant quidam à ſimilitudine inconditæ vocis Elephanti, quem Barrire tradit Spartianus in Antonino Geta, vndè & Barrus Elephas Latinis dictus, ut docent interpretes in illud Horatii Ode 12. Epod.

Quid tibi vis mulier nigris digniſſima Barris.

Huiuſcemodi clamore, vel ſaltem conſimili, non ſolum Germanos vſos per

initia pugnæ, ſed & alias nationes obſeruamus. Liuius lib. 4. vbi de prælio Volſcorum, & Romanorum. Clamor inditium fuit, quo res inclinatura eſſet, excitatior, crebriorque, ab hoſte ſublatus, ab Romanis diſſonus, impar, ſegnis, ſæpè iteratus, incerto tenore prodidit pauorem animorum, eo ferocior illatus, hoſtes vrgere ſcutis, micare gladijs. & lib. 30. Ad hoc dictu parua, ſed magni eadem in re gerenda momenti res, congruens clamor à Romanis, eoque maior & terribilior, diſſonæ illis, vt gentium multarum diſcrepantibus linguis, voces. & lib. 40. de Rom. aduerſus Ligures pugnaturis. Aduerſus ita incompoſitos eos venientes, clamore pariter omnium, qui in caſtris erant, Calonum quoque & Lixarum ſublato, ſimul omnibus portis Romani eruperunt. Cæſar lib. 3. belli ciuil. Eſt quædam animi incitatio, atque alacritas naturaliter innata nobis, quæ ſtudio pugnæ incenditur, hanc non reprimere, ſed augere Imperatores debent; Neque fruſtra antiquitus inſtitutũ eſt, vt ſigna vndique concinerent clamoremque vniuerſi tollerent, quibus rebus, & hoſtes terreri, & ſuos incitari exiſtimauerunt. Hoc idem refert Plutarchus in ipſius Cæſaris vita. Idem Cæſar lib. 7. belli Gallici. Hoſtes committunt prælium, vtrimque clamore ſublato, excipitur rurſus ex vallo, atque omnibus munitionibus clamor. Hirtius de bello Hiſpanico. Hic etſi virtute noſtri antecedebant, aduerſarij loco ſuperiori defendebantur acerrimè, & vehemens fiebat ab vtriſque clamor. Ex his id moris fuiſſe Italis & Hiſpanis, vt ſcilicet pugnaturi clamorem ederent quam poſſent maximum, manifeſtum eſt. quod & de Germanis diximus. De Pœnis pariter id aſſirmari poteſt ex Liuio lib. 26. ſcribente Prȩlium non ſolito modo clamore, ac tumultu eſt cœptum, ſed ad alium virorum, equorum, armorumque ſonum diſpoſita in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ ſilenti nocte cieri ſolet, edidit clamorem, vt auerteret etiam pugnantium animos. Hoc quoq; a Gallis obſeruatum idem Liuius docet lib. 21. in hæc verba. Galli occurſant in ripam cum varijs vlulatibus, cantuque moris ſui, quatientes ſcuta ſuper capita, vibranteſque dextris tela, quamquam ex aduerſo terrebat tanta vis nauium cum ingenti ſono fluminis, & clamore vario nautarum & militum, qui nitebantur perrumpere impetum fluminis, & qui ex altera ripa traijcientes ſuos hortabantur. Sed & ante hos omnes, id factum etiam à Græcis docet Homerus Iliad. Δ vbi de Troianis loquens, inquit.

οὐ γὰρ πάντων ἦεν ὁμὸσ θρόος, οὐδ' ἴα γῆρυς.

Quod pariter confirmat Polybius lib. 15. Vbi etiam refert Romanos more patrio, in prælio ſimul vociferari, & gladijs ad ſcuta illiſis ſtrepitum edere. Verum ad rem reuerſi vnde initium deſumpſimus, concludamus in textu Taciti legi poſſe Barditum & Barritum; namque vtrauis lectio ratione non caret, vt diximus.

C. TA

C. Tacitus in Vita Agricolæ.

Media campi Couinarius, & Eques ſtrepitu ac diſcurſu complebant.

POMPONIVS Mela lib.3.cap.4. docet Couinum, vehiculi falcati genus eſſe, quo Britanni in prælijs vterentur, quod pariter legimus apud Diodorum Siculum lib.6. De hoc Martialis lib.12. Epigram.24.

O iucunda Couine ſolitudo,
Carruca magis, eſſedoque gratum.

Et Sillius libro decimoſeptimo.

Agmina falcifero circumuenit arcta Couino.

Et Sydonius Apollinaris in laude vrbis Narbonenſis.

Iamque & pectora prona de Couino
Extenſi rapiuntur &c.——— Lucanus lib.3. Pharſal.
Et docilis rector monſtrati Belga Couini.

Ex his credidere aliqui Couinarium dictum Couini rectoré, ſeu aurigam; Nos tamen ex hoc Taciti loco Couinarium interpretamur militem ex Couino pugnantem, cuius & paulò poſt meminit idem Tacitus in hæc verba. Interim equitum turmæ fugere, Couinarij peditum prælio miſcuere, & quamquã recentem terrorem intulerant, denſis tamen hoſtium agminibus, & inæqualibus locis hærebant, minimeque equeſtris, & pugnæ facies erat, quum in gradu ſtantes ſimul equorum corporibus impellerentur, ac ſæpè vagi currus, exterriti ſine rectoribus equi, vt quemque formido tulerat, tranſuerſos, aut obuios incurſabant.

IN C. SVETONIVM TRANQVILLVM DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. I.

Donec per Virgines Veſtales, perque Mamercum Aemilium, et Aurelium Cottam, propinquos & affines ſuos, veniam impetrauit.

MIRVM videtur Virgines Veſtales, quæ caſtitatem profeſſę, ſaltem per annos 30. Veſtæ Deæ ſacratæ, & igni ęterno conſeruando, aſſiduè aſſiſtebant, publica negotia tractaſſe, eaq; per difficilia, & profana, quale erat reconciliatio Cæſaris cũ Sulla, quod Suetonius tradit; At admiratio omnis ceſſabit, ſi in memoriam reuocemus, tantæ eas dignationis fuiſſe, vt illis in publicum egreſſis faſces pręcederent, teſtimonio Plutarchi, in Numa, & Dionyſij lib. 47. illiſque etiam Prætores, & Conſules de via decederent, vti ſcriptum reliquit Seneca lib. 7. Declamat. 8. Declamat. vbi etiam addit, illis Magiſtratus eoſdem faſces ſubmiſiſſe. Quod & D. Hieronymus in Iouianum lib. 1. tradit. Præterea, ſi ipſis foras progredientibus occurriſſet quiſpiam, qui ad capitale ſupplicium traheretur, eum morte multari non licebat, tradenti Plutarcho in Numa. Quinimò tanto cultu, & honore habitę ſunt, vt ſeruitia fugitiua, nondum vrbem egreſſa retinere in loco precatione poſſent, Plinio atteſtante lib. 28. c. 2. Et Val. Max. lib. 8. De pietate erga parentes inquit. Claudia Veſtalis quum patrem ſuum triumphantem, è curru violenta manu Trib. Pleb. detrahi animaduertiſſet, mira celeritati vtriſque ſe interponendo, ampliſſimam poteſtatem inimicitijs accenſam depulit. Suetonius tamen in Tiberio, cap. 2. non patrem, ſed fratrem Claudiæ Veſtalis fuiſſe ſcribit. Ad hæc Suetonius ipſe in Vitellio, c. 16. tradit eum ſuaſiſſe Senatui, vt Legatos cum Virginibus Veſtalibus ad Flauianos duces mitterent, pacem petituros. Ex ijs omnibus, quanta in publicis rebus Veſtalium eſſet authoritas facilè dignoſcitur. Ideoque minimè mirandum, ſi mediatrices fuerint in venia à Sulla Cæſari impetranda. Quæ eò libentius annotaui, quò videant illi, qui Chriſtum voce tenus, non re ipſa profitentes, Virgines Deo ſacras temerare audent, quanta, qualiq; pœna ſint afficiendi; quum Gentiles Veſtalium violatores, in foro ſub flagris cęſos necarent, Dionyſio Halyc. lib. 9. tradente.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. V.

Tribunatu militum (qui primus Romam reuerſo per ſuffragia populi honor obtigit) authores reſtituendæ Tribunitiæ poteſtatis, cuius vim Sylla diminuerat, enixiſſime iuuit, &c.

MILITVM Tribuni primum creabantur a Dictatoribus, & Conſulibus poſtmodum anno ab V.C.443 C.Iunio Bubulco tertio, & Q.Æmilio Barbula iterum à populo creari cęptum ex Liuio lib. 9. vbi inquit. Et duo imperia eo anno dari cępta per populum, vtraque pertinentia ad rem militarem, vnũ vt Tribuni militum ſeni, deni in quattuor legiones a populo crearentur, quę antea per quam paucis ſuffragio populi relictis locis, Dictatorum, & Conſulum fermè fuerant beneficia. Et apud Plutarchum in vita Catonis Vticenſis legimus, in petitione Tribunatus militaris legem, quæ candidato nomenclatores adeſſe vetabat, ſolus Cato ſeruauit per ſeipſum appellans populum. ex quibus apparet populi ſuffragijs etiam num ea ætate tribunos militum a populo creari ſolitos. Idem etiam ex Saluſtio habemus in Bello Iugurthino, vbi de Mario loquens ait. ergo vbi primum Tribunatum militarem à populo petit, pleriſque eius faciem ignorantibus, facilè notus per omnes tribus declaratur. Quod etiam ex Cice. in 2. in Verr. act. colligi poteſt, & Aſconio Pediano eodem in loco. Hic mos poſtea ſeruatus eſt, niſi nominatim latum eſſet ad populum, vt ſuo iuri cederet. Quod factum fuiſſe ſcribit Liuius libro 13 ijs verbis. In Tribunis militum nouatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod Conſules ex S.C. ad populum tulerunt, ne Tribuni militum eo anno ſuffragijs crearentur, ſed Conſulum, Prętorumque in ijs faciendis iudicium, arbitriumque eſſet. Aliquando etiam per militum ſuffragia Tribunos militum creatos obſeruamus ex Polybio lib. 6. & clarè ex Liuio lib. 7. vbi habet. & quum eo anno primum placuiſſet Tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri (nam antea, ſicut nunc quos Rufulos vocant Imperatores ipſi faciebant) ſecundum in ſex locis tenuit. Cur autem Rufuli vocarentur, docet Feſtus Pompeius lib. 16. ſic ſcribens: Rufuli appellabantur Tribuni militum à Conſule facti, non à populo, de quorum iure quum Rutilius Rufus legem tulerit, Rufuli, ac poſt Rutili ſunt appellati. Et Aſconius Pædianus loco ſupra citato inquit. Tribunorum militarium duo genera, primum eorum, qui Rufuli dicuntur, hi in exercitu creari ſolent, alij ſunt Comitiati, qui Romæ in Comitijs deſignantur. Poſtremo Cęſares vti qui in ſe omnem Reipublicę vim contulerunt, Tribunos militum ex libito creare voluerunt. Spartianus in Adriani Cæſaris vita ita ſcribit. Nec Tribunum niſi plena turba faceret, aut eius ætatis, quę prudentia, & annis Tribunatus robur impleret, nec pateretur quicquam Tribunum à milite accipere. Auguſtus tamen, vti colligimus ex Suet. in illius vita, c. 38. Senatorum filios qui nondum annum ætatis 17. haberent, non ſolum ad togam virilem ſumendam habiles fecit, ſed

& Tribunatum militum ijſdem dedit. Ita apud Vopiſcum in Vita Probi Imperatoris legimus, ipſum Probum adoleſcentem propè imberbem Tribunum militum factum fuiſſe, Valeriani Imperatoris iudicio. Sed & longè ante Reipublicę tempora legimus Scipionem Africanum ſuperiorẽ, admodum iuuenem Tribunum militum fuiſſe apud Valerium Maximum lib. 5. c. 6. & apud I.C. extat lex ſi Rufinus, 4. C. de teſtam. milit. qua cautum eſt Tribunum militum minorem annis, teſtantem non poſſe dare libertatem ſeruis, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. V.

Lucio enim Cinnæ vxoris fratri, & qui cum eo Ciuili diſcordia Lepidum ſequuti, poſt necem Coſſ. ad Sertorium confugerant, reditum in Ciuitatem rogatione Plotia confecit, habuitque & ipſe ſuper ea re concionem.

FVISSE Romæ Plautios, ſeu Plotos conſtat, de Plautijs Plinius lib. 11. c. 45. & lib. 10. cap. 2. vbi de Quinto Plautio Conſule. Sext. Pompeius lib. 14. & Quintilianus lib. 1. cap. 8. C. Plautium Conſulem cum C. Fabio, iterumque cum Manlio Torquato memorat Liuius, lib. 7. & lib. 8. Lucium, Cneum, & Publium, Plautios omnes, & Aulum Plautium apud Suetonium in Nerone, cap. 38. legimus. Hos verò & quandoque Plotos dictos conijcio. Quod leges nonnullas modò Plautias, modò Plotias vocatas à Scriptoribus obſeruo. Fuerunt autem hæ plures. Fuit enim Plautia Iudiciaria, ſeu de iudicibus, de qua Cic. in Oratio. pro Cornelio, & ad Attic. lib. 4. Fuit & Plautia de vi publica, de qua Cic. de Reſponſ. auriſpic. & in orat. pro Milone, & lib. Epiſt. ad Q. Fratrem, 2. & Saluſtius in Catilinam. Fuit & Plautia Papiria de Ciuitate, de qua Cic. in Orat. pro Archia. Fuere & binę leges Plotię, altera Agraria, de qua Cicero libro Epiſt. ad Attic. Epiſt. prima, Altera verò de exulibus reducendis, vt ſcilicet qui Lepidum ciuili bello ſequuti poſt necem Conſulis ad Sertorium confugerant, impunè in ciuitatem redirent; quam tuliſſe ſuadente Cęſare Plotium Tribunum Plebis conijciendum, ob idque Plotiam appellatam, de qua hoc loco Sueton. Coniecturam noſtram firmat Gellius lib. 13. cap. 3. vbi meminit orationis Cęſaris, de qua Suet. in textu, quaque Plautiam rogationem ſuaſit, vbi Plautiam, non Plotiam vocat, ſic & Plautiam de Iudicijs, Plotiam vocat Cic. in Orat. pro Milone; Plautiam itaque ſeu Plotiam ſi vocauerimus, eadem lex erit. Plautiam tamen potius, quam Plotiam dicendam: nam ſicuti frequẽs apud Scriptores Plautium nomen in Rom. hiſtoria, ita nullibi Plotium obſeruo, quod externum, non Romanum dijudico. Nam Plotium Lugdunenſem, Gallum, inſignem Rethorem fuiſſe obſeruo, a quo Cic. & Q. Frater latinas literas didicere, teſte eodem Cic. lib. de Oratore.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XI.

Trophæa C. Marij de Iugurtha deque Cimbris, atque Theutonis olim à Sylla diſiecta reſtituit.

TROPÆA legit Torrentius, cęteri omnes trophęa, & ego communem lectionem ſequor: nam elegantiſſimum ſcriptorem voce potius vſum Græca, quam Latina, eaque paſſim recepta ab auctoribus, non arbitror. Quod ſi apud Plutarchum, & Dionem Latinos factos hanc vocem nonnunquam legimus, haud mirum, nam illi Græcè ſcripſerunt, & interpretes Græcam vocem τρόπαιον recepere, quæ purgatè ſcribentibus Latinis haud familiaris, in hac ſcilicet ſignificatione, nam de Tropęis hominibus ſic dictis, legenda quæ apud Suetonium in Claudio adnotauimus, capite octauo; ſicuti & tropęas, pluuias procelloſas dictas annotauit Cœlius Rhodiginus in libro vigeſimo, capite vigeſimoquarto. Nihilo minus in Arcu Romæ, qui nunc non extat, legebatur. Arcum ſimulacris eorum, tropęiſque decorat. Trophæum tamen ſemper vt dixi obſeruamus apud primæ claſſis authores ſcribi, non tropęum. Virgilius vndecimo Aeneidos.

Tibi magne trophæum.

Et Georg. tertia.

Diuerſa ex hoſte trophæa.

Iuuenalis Saty. decima.

Truncis affixa trophęis

Claudianus libro primo.

Qui me de more trophæis.

Sidonius Apollinaris in Panegyrico Maiorani.

Propter Bellona trophæum.

Saluſtius. Deuictis Hiſpanis trophæa in iugis Perinęi montis poſuit. Plinius libro ſexto, capite vigeſimooctauo. Trophæa eadem in loco Ioui, & Neptuno ſtatuiſſe. Horatius libro ſecundo Carminum. Ode nona.

Cantemus Auguſti trophęa.

Nonius. Spolia capta, fixa in ſtipitibus appellantur trophæa. Poſtremò Cicero rectè ſcribendi magiſter, ſemper trophæum dixit, vt in Piſonem in Macedonia trophæa poſuit. In Oratione de Prouincijs. Non turibus ſed trophęis, & in Oratione pro domo ſua. Non eſt habitandum in ea Vrbe, in qua trophea de me videam conſtituta. Hęc licet friuola, & Grammaticalia, longiori oratione diximus, ne candidè ſcribere ſatagentes, ſub doctiſſimi viri authoritate periclitentur.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. XX.

Campum Stellatem maioribus conſecratum, agrumque Campanum ad ſubſidia Reipubl. vectigalem relictum, diuiſit extra ſortem, ac viginti millibus ciuium, quibus terni, pluresue liberi eſſent.

STELLATEM agrũ Cãpani cãpi partẽ fuiſſe colligimus ex Liuio lib. 9. ſcribente. Eodẽ anno in campũ Stellatẽ agri Cãpani Samnitũ incurſiones factę. Huius quoq; meminit Cic. cõtra Rullũ pro lege agraria. Et Sil. Ital. lib. 9.

Stellatoſque docent campos.

Itaque conijcio primis Reipub. Roma. temporibus, quum circumuicini populi debellarentur, ſubactum & agrum Stellatem, quumque tunc temporis ſępè ſępius inter Tribunos plebis, & Senatum contentioſè leges agrariæ pertractarentur, hoc eſt de diuidendis Pop. Rom. agris quod paſſim apud Liuium in primis libris legimus, factum fortè ad tollendas diſcordias, vt ager Stellates nec iuxta plebis placitum nec Patrum decretum diuideretur, aut indiuiſus remaneret, ſed medio quodam temperamento Dijs immortalibus conſecraretur, vt nullum populo, nec Senatui in illius poſſeſſione ius remaneret, ſicque agri huius lites publicę dirimerentur. Siquidem conſecrare ſignificat Deo dicare, quod paſſim apud Canoniſtas obſeruamus, vbi de Epiſcoporum, Archiepiſcoporũ, Patriarcharum, & Papę conſecratione verba faciunt, ſed præcipuè 24. quæſt. 1. c. pudẽda. Hoc verbo vſus eſt & Iulianus Patritius in verſione Nouellę. 6. loco verbi χειροτονεῖσθαι, quo vſus fuit Iuſtinianus, manuum impoſitionem ſignificante. Sic enim Epiſcopos conſecrari cęptos docet liber qui πράξεις τῶν ἀποστόλων inſcriptus eſt. Sic μεταφορικῶς conſecrari etiam dicuntur inanimata, puta ędes Imperatorię, l. vnica, de Pal. domib. domin. l. 11. in eundem ſenſum, & Suet. accipere hoc in loco puto, dum ait, agrum Stellatem conſecratum, ideſt Deo dicatum. Ita Cic. de Natura Deorum dixit. Aram in via noua conſecratam; & conſecrari aram in littore in Orat. pro Domo. Et iterum. Quid nunc apud Pontifices agis? te meam domum conſecraſſe? Et in Verr. Delubra ſanctiſſimis religionibus cõſecrata, & rurſus. Tui nominis ęterna memoria ſimul cũ templo illo conſecratur. Et quod magis ad rem præſentẽ facit Liuius lib. 38. Agrũ ſacrum appellatum Mileſijs reſtitutum à Rom. ſcribit. Quod verò Turnebus lib. Aduerſ. 3. c. 22. tradit. illa ſcilicet tempeſtate, qua Cęſar diuiſit agrum Stellatem minimè ſacratum fuiſſe, haud mihi probatur. Namq; quod ſemel Dijs erat dicatũ, minimè amplius adimi, & in alium vſum traduci licebat. Præterea, Cęſaris nimiam potentiam, & immodicam ambitionem innuere volens Tranquillus ait, illum popularem auram affectantem diuiſiſſe ciuibus, quibus terni, pluresue liberi eſſent, non ſolum agrum Campanum, quamuis ad ſubſidia Reip. vectigalem relictum, ſed & Campum Stellatem, licet à maioribus Dijs eſſet dicatus, idq; extra ſortẽ, hoc eſt, pręter cõſuetum modum, nec ſolita ſeruata forma diuidendi? Cui interpretationi, & præcedentia, & ſubſequentia Suetonij verba manifeſtè fauent.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XX.

Poſtremò in vniuerſos diuerſæ factionis inductum præmijs, vt ſe de inferenda Pompeio nece ſolicitatum à quibuſdam profiteretur, productuſque pro roſtris, auctores ex compacto nominaret.

COMPACTVM pro coagmentato, & compoſito obſeruamus apud Latinos ſcriptores. Cic. lib. de finib. inquit. Quid enim in operibus manu factis tam compoſitum tanque compactum, & coagmentatum inueniri poteſt; At hoc in loco aliud ſignificat vox illa ex compacto: in prima enim ſignificatione deriuatur a verbo compingo, in præſenti verò ex, cum, & paciſcor conficitur, ita vt ſit compactum, pacto firmatum, & pacto conuentum: Ita apud Iuriſconſultos in conſtitutione Diuorum Seueri, & Antonini l. 3. de execut. rei iudic. ſtructam in vnum collato conſilio machinationem vox iſta ſignificat; ita vt compactum verè ſit pacto conuentum, & firmatum, vt quis fraudem faciat. Liuius lib. 6. ait vt multò veriſimilius ſit compacto eam rem, & communi fraude patritiorum actam. Sic Plautus in Capti. Extemplo rem de compacto gerit. Ita & in præſenti textu inquit Sueton. P. Clodium ex compacto cum C. Cæſare fraudolēter nonnullos authores necis Pompei patrandæ pro roſtris nominaſſe, vnum atque alterum, ſed fruſtra, & non ſine fraudis ſuſpicione.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XXII.

Et initio quidem Galliam Ciſalpinam, Jllyrico adiecto lege Vatinia accepit.

VATINIAM familiam Romę fuiſſe non contemnendi nominis conſtat præſertim ex Plinio, libro 11. cap. 14 ex qua tamen improbi viri ortum duxere; Namque teſtimonio Valerij Maximi libro 6. cap. 3. C. Vatinius, quod ſiniſtræ manus digitos ſibi ne militaret bello Italico amputaſſet, publicatis omnibus bonis, a Senatu æternis vinculis puniendum adiudicatum. Fuit & alter Vatinius Rom. ciuis vitæ adeò impudentis, vt dixerit Seneca, Vatiniū aſſiduo conuicio depudere didiciſſe. In hunc Cic. ita acerbè inuectus eſt, vt patefactis illius flagitijs, in ſummum Rom. populi odium perduxerit. Vndè prouerbio locus, Vatinianum odium, ideſt implacabile, & capitale. Hic idem P. Vatinius Cæſaris voluntati obtemperans, quum Tribunus Plebis eſſet, C. Cæſare, & M. Bibulo Coſſ. anno ab V.C. 614. legem tulit, vt C. Cæſari Gallia Ciſalpina cum Illyrico in quinquēnium ſine Senatus decreto, & extra ſortem mandaretur, vtque ij, quos in rogatione nominabat, Legati ſine Senatus decreto cum

Cęſare proficiſcerentur; vtque eidem pecunia ex ęrario ad exercitum attribueretur; necnon vt idem Cęſar coloniam Nouumcomum deduceret; quum ex Tranquillo hoc in loco, Cic. in Orat. pro Balbo, in Vatiniana, Epiſtolis ad Lentulum, Saluſtio in Iugurtha, & Plutarcho in Vitis, colligimus. Hæc autem Lex aduerſabatur legi Semproniç de prouincijs, qua inter alia cautum erat, vt quotannis prouinciç decernerentur arbitratu Senatus, ante Comitia Conſularia, quas deinde Conſules deſignati inter ſe ſortirentur. De qua lege fuſius Cicero in Orat. pro domo ſua, pro Balbo, in Vatinium, & de Prouincijs Conſularibus, & Epiſt. 7. ad Lentulum. Tulit & hic idem aliam legem: Vt qui repetundarum reus eſſet, ei alterna conſilia reijcere liceret, quç Vatinia de repetundis dicta eſt, & de qua Cic. in Orat. in Vatinium; ſicuti prior ante dicta Vatinia de prouincijs appellata.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XXII.

Magnamque Aſiæ partem Amazonas tenuiſſe quondam.

AMMIANVS Marcellus, lib. 22. Thoatias deſcribens in eis Amazonas reſediſſe commemorat, at Thracia regio Europç eſt, intra partes Scythiç poſita, Macedoniam ſequens, quæ à Septentrione Iſtrum habet, ab Oriente Pontum, a Meridie Aegçum mare, vti Ptolemęus libro 3. & alij Coſmographi omnes ſcriptum reliquere. Non ergo Aſiaticç vt Suet. hoc loco tradit. Ad hęc fuerunt & in Libya Amazones teſte. Sili Italico lib. 2. vbi Haſpiteno Hiarbę filium Amazonica pelta inſignem facit, quod pariter confirmatur ex Diodoro lib. 4. Biblio. At Lybia Africa eſt, non ergo Aſiæ incolç, quod Suet. ſcribit. Tollitur omnis difficultas, ſi dixerimus multiplices fuiſſe Amazonas, ob id varijs in regionibus ſedes habuiſſe, quum e proprio ſolo natiuo egreſſç Aſiatico ſcilicet, alijs nationibus debellatis, ac domitis varijs regionibus, ibidem ſedem ſuam locauere; quod perbellè docet Ammianus loco citato per hæc verba. Thermodoon his eſt proximus ab Armonio defluens monte, & Themiſcyreos interlabens lucos. Ad quos Amazonas quondam migrare neceſſitas ſubegerat talis. Attritis damnorum aſſiduitate finitimis, Amazones veteres, quę eos cruentis populabantur incurſibus, altiora ſpirabant, vireſque ſuas circunſpectantes, hiſque propinqua ſæpius appetebant, validiores raptæ præcipiti cupiditatis ardore. Et perruptis nationibus pluribus, manus Athenienſibus intulerunt, acrique concertatione fuſæ ac diſcretæ, omnes nudatis equitatus ſui lateribus corruere. Harum interitu cognito, reſiduæ imbelles domi relictæ, extrema perpeſſæ vicinitatis repenſantes ſimilia, funeſtos impetus declinantes, ad pacatiorem ſedem tranſiere Thermodoontis, quarum progenies lógè deinde propagata per numeroſam ſobolem, manu firmiſſima ad loca reuerterat genitalia; ſequuto tempore populis diuerſarum originum formidabilis. Ex quibus facilè conciliantur loca allegata, quæ diſcrepantia videntur. Nam origine, & priori dominatione apud Thermodoontem Cappadociæ Aſiaticæ

regionis fluuium reſedere, ſed bellica fortitudine, & alias regiones diuerſas, ac orbis terrarum diuerſarum partium occupauere ſucceſſione temporum. Eadẽ ferè quę Am. de Amazonibus, & Iuſtinus recenſet libro 2. illud inſuper addẽs, earum ſcilicet progeniem eſſe deſijſſe, & penitus extinctam tempore Alexandri Magni.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XXII.

Et initio quidem Galliam Ciſalpinam, Illyrico adiecto, lege Vatinia accepit, mox per Senatum Comatam quoque &c.

VATINIA lex lata fuit a Vatinio viro contaminatiſſimę vitæ, & adeò impudenti, vt de eo dixerit Seneca, Vatinium aſſiduo cõuicio depudere didiciſſe. In hunc tam acerbè inuectus eſt Cic. vt patefactis eius flagitijs in iudicio, in ſummum populi Romani odium peruenerit. Hincq; factus eſt locus vulgari prouerbio, Vatinianum odium, ideſt capitale, & implacabile; vnde Catullus ad Caluum.

Ni te plus oculis meis amarem
Iucundiſſime Calue, munere iſto
Odiſſem te odio Vatiniano

Seneca ad Nouatum. Vatinium ſcribit hominem natum ad riſum, & ad odiũ, & ſcurrã appellat venuſtum, & dicacẽ. Huius malos mores quũ graphicè depinxiſſet M. Tullius, tandẽ inquit; Odio enim tui etſi oẽs ſuperare pp tuum in me ſcelus debeo, tamẽ ab oĩbus penè vincor. Fuit tamen ciuis nobilis ex Vatinia familia, cuius meminit Plin. lib. 11. c. 45. & hunc Iulius Cęſar ad ſummos honores peruexit, vel ipſius Cæſaris teſtimonio, qui lib. 2. epiſt. ad Att. ita ſcriptũ reliquit. Proinde iſti, licet faciant quos volent Conſules, Tribunos plebis etiam, deinde Vatinij ſtrumã ſacerdotij διβάφῳ veſtiant, ideſt illius flagitia honoribus contegant, ſiquidem dibaphum purpurã fuiſſe alibi docuimus bis tinctã, qua vtebantur magiſtratus principes gerẽtes ex Pli. lib. 9. c. 39 Macrobius lib. 2. Saturnal. c. 2. ſcribit Cic. in Vatinium, qui paucis diebus Conſul fuit ita iocatũ. Vatinij anno magnũ oſtẽtũ fuit, quia eo Cõſule, nec bruma, nec ver, nec æſtas, aut autumnus fuit. Idẽ Cic. teſte Plutarcho. Ad hũc Cõſulẽ congratulãdi, & aſſociandi gratia pluribus euntibus; Maturemus (inquit) vt hominẽ ante ſui Cõſulatus exitũ prępueniamus. Quũ itaq; Vatinius Cõſul fuerit, leges tuliſſe Cæſaris dignitati cõſulẽs ad eius vota, exiſtimãdũ; quarũ meminit hic Suet. ſcilicet de Vatinia, qua Cæſari Gallia Ciſalpina Illyrico adiecta obuenit. Et infra c. 28. rogatione Vatiniã Cæſarẽ Nouũcomũ colonos deduxiſſe. Et Cic. in Vatiniũ inquit eũ legẽ tuliſſe de alternis cõſilijs reijciẽdis. De legibus Vatinijs Cic. etiã pro Balbo. & epiſt. ad Lentulũ, & Saluſtius in Iugurth. meminere. Vatiniũ hunc author eſt Macrobius in cęnis a populo in ludis gladiatorijs lapidibus obrutum. Refert tamen Valerius Maximus, lib. 6. c. 3. Vatinium, quod ſiniſtræ manus digitos ſibi, ne militaret bello Italico amputaſſet, publicatis omnibus bonis, a Senatu æternis vinculis adiudicatum.

initia pugnæ, ſed & alias nationes obſeruamus. Liuius lib. 4. vbi de prælio Volſcorum, & Romanorum. Clamor inditium fuit, quo res inclinatura eſſet, excitatior, crebriorque, ab hoſte ſublatus, ab Romanis diſſonus, impar, ſegnis, ſæpè iteratus, incerto tenore prodidit pauorem animorum, eo ferocior illatus, hoſtes vrgere ſcutis, micare gladijs. & lib. 30. Ad hoc dictu parua, ſed magni eadem in re gerenda momenti res, congruens clamor à Romanis, eoque maior & terribilior, diſſonæ illis, vt gentium multarum diſcrepantibus linguis, voces. & lib. 40. de Rom. aduerſus Ligures pugnaturis. Aduerſus ita incompoſitos eos venientes, clamore pariter omnium, qui in caſtris erant, Calonum quoque & Lixarum ſublato, ſimul omnibus portis Romani eruperunt. Cæſar lib. 3. belli ciuil. Eſt quædam animi incitatio atque alacritas naturaliter innata nobis, quæ ſtudio pugnæ incenditur, hanc non reprimere, ſed augere Imperatores debent; Neque fruſtra antiquitus inſtitutū eſt, vt ſigna vndique concinerent clamoremque vniuerſi tollerent, quibus rebus, & hoſtes terreri, & ſuos incitari exiſtimauerunt. Hoc idem refert Plutarchus in ipſius Cæſaris vita. Idem Cæſar lib. 7. belli Gallici. Hoſtes committunt prælium, vtrimque clamore ſublato, excipitur rurſus ex vallo, atque omnibus munitionibus clamor. Hirtius de bello Hiſpanico. Hic etſi virtute noſtri antecedebant, aduerſarij loco ſuperiori defendebantur acerrimè, & vehemens fiebat ab vtriſque clamor. Ex his id moris fuiſſe Italis & Hiſpanis, vt ſcilicet pugnaturi clamorem ederent quam poſſent maximum, manifeſtum eſt. quod & de Germanis diximus. De Pœnis pariter id affirmari poteſt ex Liuio lib. 26. ſcribente Prælium non ſolito modo clamore, ac tumultu eſt cœptum, ſed ad alium virorum, equorum, armorumque ſonum diſpoſita in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ ſilenti nocte cieri ſolet, edidit clamorem, vt auerteret etiam pugnantium animos. Hoc quoq; a Gallis obſeruatum idem Liuius docet lib. 21. in hæc verba. Galli occurſant in ripam cum varijs vlulatibus, cantuque moris ſui, quatientes ſcuta ſuper capita, vibranteſque dextris tela, quamquam ex aduerſo terrebat tanta vis nauium cum ingenti ſono fluminis, & clamore vario nautarum & militum, qui nitebantur perrumpere impetum fluminis, & qui ex altera ripa traijcientes ſuos hortabantur. Sed & ante hos omnes, id factum etiam à Græcis docet Homerus Iliad. Δ vbi de Troianis loquens, inquit.

οὐ γὰρ πάντων ἦεν ὁμὸς θρόος, οὐδ᾽ ἴα γῆρυς.

Quod pariter confirmat Polybius lib. 15. Vbi etiam refert Romanos more patrio, in prælio ſimul vociferari, & gladijs ad ſcuta illiſis ſtrepitum edere. Verum ad rem reuerſi vnde initium deſumpſimus, concludamus in textu Taciti legi poſſe Barditum & Barritum; namque vtrauis lectio ratione non caret, vt diximus.

C. TA-

C. Tacitus in Vita Agricolæ.

Media campi Couinarius, & Eques ſtrepitu ac diſcurſu complebant.

POMPONIVS Mela lib. 3. cap. 4. docet Couinum, vehiculi falcati genus eſſe, quo Britanni in prælijs vterentur, quod pariter legimus apud Diodorum Siculum lib. 6. De hoc Martialis lib. 12. Epigram. 24.

O iucunda Couine ſolitudo,
Carruca magis, eſſedoque gratum.

Et Sillius libro decimoſeptimo.

Agmina falcifero circumuenit arcta Couino.

Et Sydonius Apollinaris in laude vrbis Narbonenſis.

Iamque & pectora prona de Couino
Extenſi rapiuntur &c.——— Lucanus lib. 3. Pharſal.
Et docilis rector monſtrati Belga Couini.

Ex his credidere aliqui, Couinarium dictum Couini rectorẽ, ſeu aurigam; Nos tamen ex hoc Taciti loco Couinarium interpretamur militem ex Couino pugnantem, cuius & paulò poſt meminit idem Tacitus in hæc verba. Interim equitum turmæ fugere, Couinarij peditum prælio miſcuere, & quamquã recentem terrorem intulerant, denſis tamen hoſtium agminibus, & inæqualibus locis hærebant, minimeque equeſtris, & pugnæ facies erat, quum in gradu ſtantes ſimul equorum corporibus impellerentur, ac ſæpè vagi currus, exterriti ſine rectoribus equi, vt quemque formido tulerat, tranſuerſos, aut obuios incurſabant.

IN C. SVETONIVM TRANQVILLVM DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. I.

Donec per Virgines Veſtales, perque Mamercum Aemilium, et Aurelium Cottam, propinquos & affines ſuos, veniam impetrauit.

MIRVM videtur Virgines Veſtales, quæ caſtitatem profeſſę, ſaltem per annos 30. Veſtæ Deæ ſacratæ, & igni ęterno conſeruando, aſſiduè aſſiſtebant, publica negotia tractaſſe, eaq; per difficilia, & profana, quale erat reconciliatio Cæſaris cũ Sulla, quod Suetonius tradit; At admiratio omnis ceſſabit, ſi in memoriam reuocemus, tantæ eas dignationis fuiſſe, vt illis in publicum egreſſis faſces pręcederent, teſtimonio Plutarchi, in Numa, & Dionyſij lib. 47. illiſque etiam Prætores, & Conſules de via decederent, vti ſcriptum reliquit Seneca lib. 7. Declamat. 8. Declamat. vbi etiam addit, illis Magiſtratus eoſdem faſces ſubmiſiſſe. Quod & D. Hieronymus in Iouianum lib. 1. tradit. Præterea, ſi ipſis foras progredientibus occurriſſet quiſpiam, qui ad capitale ſupplicium traheretur, eum morte multari non licebat, tradenti Plutarcho in Numa. Quinimò tanto cultu, & honore habitę ſunt, vt ſeruitia fugitiua, nondum vrbem egreſſa retinere in loco precatione poſſent, Plinio atteſtante lib. 28. c. 2. Et Val. Max. lib. 8. De pietate erga parentes inquit. Claudia Veſtalis quum patrem ſuum triumphantem, è curru violenta manu Trib. Pleb. detrahi animaduertiſſet, mira celeritati vtriſque ſe interponendo, ampliſſimam poteſtatem inimicitijs accenſam depulit. Suetonius tamen in Tiberio, cap. 2. non patrem, ſed fratrem Claudiæ Veſtalis fuiſſe ſcribit. Ad hæc Suetonius ipſe in Vitellio, c. 16. tradit eum ſuaſiſſe Senatui, vt Legatos cum Virginibus Veſtalibus ad Flauianos duces mitterent, pacem petituros. Ex ijs omnibus, quanta in publicis rebus Veſtalium eſſet authoritas facilè dignoſcitur. Ideoque minimè mirandum, ſi mediatrices fuerint in venia à Sulla Cæſari impetranda. Quæ eò libentius annotaui, quò videant illi, qui Chriſtum voce tenus, non re ipſa profitentes, Virgines Deo ſacras temerare audent, quanta, qualiq; pœna ſint afficiendi; quum Gentiles Veſtalium violatores, in foro ſub furca flagris cęſcs necarent, Dionyſio Halyc. lib. 9. tradente.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. V.

Tribunatu militum (qui primus Romam reuerſo per ſuffragia populi honor obtigit) authores reſtituendæ Tribunitiæ poteſtatis, cuius vim Sylla diminuerat, enixiſſime iuuit, &c.

MILITVM Tribuni primum creabantur a Dictatoribus, & Conſulibus poſtmodum anno ab V.C.443 C. Iunio Bubulco tertio, & Q. Æmilio Barbula iterum à populo creari cęptum ex Liuio lib. 9. vbi inquit. Et duo imperia eo anno dari cępta per populum, vtraque pertinentia ad rem militarem, vnũ vt Tribuni militum ſeni, deni in quattuor legiones a populo crearentur, quę antea per quam paucis ſuffragio populi relictis locis, Dictatorum, & Conſulum fermè fuerant beneficia. Et apud Plutarchum in vita Catonis Vticenſis legimus, in petitione Tribunatus militaris legem, quæ candidato nomenclatores adeſſe vetabat, ſolus Cato ſeruauit per ſeipſum appellans populum. ex quibus apparet populi ſuffragijs etiam num ea ætate tribunos militum a populo creari ſolitos. Idem etiam ex Saluſtio habemus in Bello Iugurthino, vbi de Mario loquens ait. ergo vbi primum Tribunatum militarem à populo petit, pleriſque eius faciem ignorantibus, facilè notus per omnes tribus declaratur. Quod etiam ex Cice. in 2. in Verr. act. colligi poteſt, & Aſconio Pediano eodem in loco. Hic mos poſtea ſeruatus eſt, niſi nominatim latum eſſet ad populum, vt ſuo iuri cederet. Quod factum fuiſſe ſcribit Liuius libro 13 ijs verbis. In Tribunis militum nouatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod Conſules ex S.C. ad populum tulerunt, ne Tribuni militum eo anno ſuffragijs crearentur, ſed Conſulum, Prętorumque in ijs faciendis iudicium, arbitriumque eſſet. Aliquando etiam per militum ſuffragia Tribunos militum creatos obſeruamus ex Polybio lib. 6. & clarè ex Liuio lib. 7. vbi habet. & quum eo anno primum placuiſſet Tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri (nam antea, ſicut nunc quos Rufulos vocant Imperatores ipſi faciebant) ſecundum in ſex locis tenuit. Cur autem Rufuli vocarentur, docet Feſtus Pompeius lib. 16. ſic ſcribens: Rufuli appellabantur Tribuni militum à Conſule facti, non à populo, de quorum iure quum Rutilius Rufus legem tulerit, Rufuli, ac poſt Rutili ſunt appellati. Et Aſconius Pædianus loco ſupra citato inquit. Tribunorum militarium duo genera, primum eorum, qui Rufuli dicuntur, hi in exercitu creari ſolent, alij ſunt Comitiati, qui Romę in Comitijs deſignantur. Poſtremo Cęſares vti qui in ſe omnem Reipublicę vim contulerunt, Tribunos militum ex libito creare voluerunt. Spartianus in Adriani Cæſaris vita ita ſcribit. Nec Tribunum niſi plena turba faceret, aut eius ætatis, quę prudentia, & annis Tribunatus robur impleret, nec pateretur quicquam Tribunum à milite accipere. Auguſtus tamen, vti colligimus ex Suet. in illius vita, c. 38. Senatorum filios qui nondum annum ætatis 17. haberent, non ſolum ad togam virilem ſumendam habiles fecit, ſed

IN C. SVETONIVM TRANQVILLVM DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. I.

Donec per Virgines Veſtales, perque Mamercum Aemilium, et Aurelium Cottam, propinquos & affines ſuos, veniam impetrauit.

MIRVM videtur Virgines Veſtales, quæ caſtitatem profeſſę, ſaltem per annos 30. Veſtæ Deæ ſacratæ, & igni ęterno conſeruando, aſſiduè aſſiſtebant, publica negotia tractaſſe, eaq; per difficilia, & profana, quale erat reconciliatio Cæſaris cũ Sulla, quod Suetonius tradit; At admiratio omnis ceſſabit, ſi in memoriam reuocemus, tantæ eas dignationis fuiſſe, vt illis in publicum egreſſis faſces pręcederent, teſtimonio Plutarchi, in Numa, & Dionyſij lib.47. illiſque etiam Prætores, & Conſules de via decederent, vti ſcriptum reliquit Seneca lib. 7. Declamat. 8. Declamat. vbi etiam addit, illis Magiſtratus eoſdem faſces ſubmiſiſſe. Quod & D. Hieronymus in Iouianum lib. 1. tradit. Præterea, ſi ipſis foras progredientibus occurriſſet quiſpiam, qui ad capitale ſupplicium traheretur, eum morte multari non licebat, tradenti Plutarcho in Numa. Quinimò tanto cultu, & honore habitę ſunt, vt ſeruitia fugitiua, nondum vrbem egreſſa retinere in loco precatione poſſent, Plinio atteſtante lib. 28. c. 2. Et Val. Max. lib. 8. De pietate erga parentes inquit. Claudia Veſtalis quum patrem ſuum triumphantem, è curru violenta manu Trib. Pleb. detrahi animaduertiſſet, mira celeritati vtriſque ſe interponendo, ampliſſimam poteſtatem inimicitijs accenſam depulit. Suetonius tamen in Tiberio, cap. 2. non patrem, ſed fratrem Claudiæ Veſtalis fuiſſe ſcribit. Ad hæc Suetonius ipſe in Vitellio, c. 16. tradit eum ſuaſiſſe Senatui, vt Legatos cum Virginibus Veſtalibus ad Flauianos duces mitterent, pacem petituros. Ex ijs omnibus, quanta in publicis rebus Veſtalium eſſet authoritas facilè dignoſcitur. Ideoque minimè mirandum, ſi mediatrices fuerint in venia à Sulla Cæſari impetranda. Quæ eò libentius annotaui, quò videant illi, qui Chriſtum voce tenus, non re ipſa profitentes, Virgines Deo ſacras temerare audent, quanta, qualiq; pœna ſint afficiendi; quum Gentiles Veſtalium violatores, in foro ſub furca flagris cęſos necarent, Dionyſio Halyc. lib. 9. tradente.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. V.

Tribunatu militum (qui primus Romam reuerſo per ſuffragia populi honor obtigit) authores reſtituendæ Tribunitiæ poteſtatis, cuius vim Sylla diminuerat, enixiſſime iuuit, &c.

MILITVM Tribuni primum creabantur a Dictatoribus, & Conſulibus poſtmodum anno ab V.C.443 C.Iunio Bubulco tertio, & Q.Æmilio Barbula iterum à populo creari cęptum ex Liuio lib. 9. vbi inquit. Et duo imperia eo anno dari cępta per populum, vtraque pertinentia ad rem militarem, vnũ vt Tribuni militum ſeni, deni in quattuor legiones a populo crearentur, quę antea per quam paucis ſuffragio populi relictis locis, Dictatorum, & Conſulum fermè fuerant beneficia. Et apud Plutarchum in vita Catonis Vticenſis legimus, in petitione Tribunatus militaris legem, quæ candidato nomenclatores adeſſe vetabat, ſolus Cato ſeruauit per ſeipſum appellans populum. ex quibus apparet populi ſuffragijs etiam num ea ætate tribunos militum a populo creari ſolitos. Idem etiam ex Saluſtio habemus in Bello Iugurthino, vbi de Mario loquens ait. ergo vbi primum Tribunatum militarem à populo petit, pleriſque eius faciem ignorantibus, facilè notus per omnes tribus declaratur. Quod etiam ex Cice. in 2. in Verr. act. colligi poteſt, & Aſconio Pediano eodem in loco. Hic mos poſtea ſeruatus eſt, niſi nominatim latum eſſet ad populum, vt ſuo iuri cederet. Quod factum fuiſſe ſcribit Liuius libro 13 ijs verbis. In Tribunis militum nouatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod Conſules ex S.C. ad populum tulerunt, ne Tribuni militum eo anno ſuffragijs crearentur, ſed Conſulum, Prętorumque in ijs faciendis iudicium, arbitriumque eſſet. Aliquando etiam per militum ſuffragia Tribunos militum creatos obſeruamus ex Polybio lib. 6. & clarè ex Liuio lib. 7. vbi habet. & quum eo anno primum placuiſſet Tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri (nam antea, ſicut nunc quos Rufulos vocant Imperatores ipſi faciebant) ſecundum in ſex locis tenuit. Cur autem Rufuli vocarentur, docet Feſtus Pompeius lib. 16. ſic ſcribens: Rufuli appellabantur Tribuni militum à Conſule facti, non à populo, de quorum iure quum Rutilius Rufus legem tulerit, Rufuli, ac poſt Rutili ſunt appellati. Et Aſconius Pædianus loco ſupra citato inquit. Tribunorum militarium duo genera, primum eorum, qui Rufuli dicuntur, hi in exercitu creari ſolent, alij ſunt Comitiati, qui Romæ in Comitijs deſignantur. Poſtremo Cęſares vti qui in ſe omnem Reipublicę vim contulerunt, Tribunos militum ex libito creare voluerunt. Spartianus in Adriani Cæſaris vita ita ſcribit. Nec Tribunum niſi plena turba faceret, aut eius ætatis, quę prudentia, & annis Tribunatus robur impleret, nec pateretur quicquam Tribunum à milite accipere. Auguſtus tamen, vti colligimus ex Suet. in illius vita, c. 38. Senatorum filios qui nondum annum ætatis 17. haberent, non ſolum ad togam virilem ſumendam habiles fecit, ſed

& Tribunatum militum ijſdem dedit. Ita apud Vopiſcum in Vita Probi Imperatoris legimus, ipſum Probum adoleſcentem propè imberbem Tribunum militum factum fuiſſe, Valeriani Imperatoris iudicio. Sed & longè ante Reipublicę tempora legimus Scipionem Africanum ſuperiorẽ, admodum iuuenem Tribunum militum fuiſſe apud Valerium Maximum lib. 5. c. 6. & apud I.C. extat lex ſi Rufinus, 4. C. de teſtam. milit. qua cautum eſt Tribunum militum minorem annis, teſtantem non poſſe dare libertatem ſeruis, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. V.

Lucio enim Cinnæ vxoris fratri, & qui cum eo Ciuili diſcordia Lepidum ſequuti, poſt necem Coſs. ad Sertorium confugerant, reditum in Ciuitatem rogatione Plotia confecit, habuitque & ipſe ſuper ea re concionem.

FVISSE Romæ Plautios, ſeu Plotos conſtat, de Plautijs Plinius lib. 11. c. 45. & lib. 10. cap. 2. vbi de Quinto Plautio Conſule. Sext. Pompeius lib. 14. & Quintilianus lib. 1. cap. 8. C. Plautium Conſulem cum C. Fabio, iterumque cum Manlio Torquato memorat Liuius, lib. 7. & lib. 8. Lucium, Cneum, & Publium, Plautios omnes, & Aulum Plautium apud Suetonium in Nerone, cap. 38. legimus. Hos verò & quandoque Plotos dictos conijcio. Quod leges nonnullas modò Plautias, modò Plotias vocatas à Scriptoribus obſeruo. Fuerunt autem hæ plures. Fuit enim Plautia Iudiciaria, ſeu de iudicibus, de qua Cic. in Oratio. pro Cornelio, & ad Attic. lib. 4. Fuit & Plautia de vi publica, de qua Cic. de Reſponſ. auriſpic. & in orat. pro Milone, & lib. Epiſt. ad Q. Fratrem, 2. & Saluſtius in Catilinam. Fuit & Plautia Papiria de Ciuitate, de qua Cic. in Orat. pro Archia. Fuere & binę leges Plotię, altera Agraria, de qua Cicero libro Epiſt. ad Attic. Epiſt. prima, Altera verò de exulibus reducendis, vt ſcilicet qui Lepidum ciuili bello ſequuti poſt necem Conſulis ad Sertorium confugerant, impunè in ciuitatem redirent; quam tuliſſe ſuadente Cęſare Plotium Tribunum Plebis conijciendum, ob idque Plotiam appellatam, de qua hoc loco Sueton. Coniecturam noſtram firmat Gellius lib. 13. cap. 3. vbi meminit orationis Cęſaris, de qua Suet. in textu, quaque Plautiam rogationem ſuaſit, vbi Plautiam, non Plotiam vocat, ſic & Plautiam de Iudicijs, Plotiam vocat Cic. in Orat. pro Milone; Plautiam itaque ſeu Plotiam ſi vocauerimus, eadem lex erit. Plautiam tamen potius, quam Plotiam dicendam: nam ſicuti frequẽs apud Scriptores Plautium nomen in Rom. hiſtoria, ita nullibi Plotium obſeruo, quod externum, non Romanum dijudico. Nam Plotium Lugdunenſem, Gallum, inſignem Rethorem fuiſſe obſeruo, a quo Cic. & Q. Frater latinas literas didicere, teſte eodem Cic. lib. de Oratore.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare, Cap. XI.

Trophæa C. Marij de Iugurtha deque Cimbris, atque Theutonis olim à Sylla diſiecta reſtituit.

TROPÆA legit Torrentius, cęteri omnes trophęa, & ego communem lectionem ſequor: nam elegantiſſimum ſcriptorem voce potius vſum Græca, quam Latina, eaque paſſim recepta ab auctoribus, non arbitror. Quod ſi apud Plutarchum, & Dionem Latinos factos hanc vocem nonnunquam legimus, haud mirum, nam illi Græcè ſcripſerunt, & interpretes Græcam vocem τρόπαιον recepere, quæ purgatè ſcribentibus Latinis haud familiaris, in hac ſcilicet ſignificatione, nam de Tropęis hominibus ſic dictis, legenda quæ apud Suetonium in Claudio adnotauimus, capite octauo; ſicuti & tropęas, pluuias procelloſas dictas annotauit Cœlius Rhodiginus in libro vigeſimo, capite vigeſimoquarto. Nihilo minus in Arcu Romæ, qui nunc non extat, legebatur. Arcum ſimulacris eorum, tropęiſque decorat. Trophæum tamen ſemper vt dixi obſeruamus apud primæ claſſis authores ſcribi, non tropęum. Virgilius vndecimo Aeneidos.

Tibi magne trophæum.

Et Georg. tertia.

Diuerſa ex hoſte trophæa.

Iuuenalis Saty. decima.

Truncis affixa trophęis

Claudianus libro primo.

Qui me de more trophæis.

Sidonius Apollinaris in Panegyrico Maiorani.

Propter Bellona trophæum.

Saluſtius. Deuictis Hiſpanis trophæa in iugis Perinęi montis poſuit. Plinius libro ſexto, capite vigeſimooctauo. Trophæa eadem in loco Ioui, & Neptuno ſtatuiſſe. Horatius libro ſecundo Carminum. Ode nona.

Cantemus Auguſti trophęa.

Nonius. Spolia capta, fixa in ſtipitibus appellantur trophæa. Poſtremò Cicero rectè ſcribendi magiſter, ſemper trophæum dixit, vt in Piſonem in Macedonia trophæa poſuit. In Oratione de Prouincijs. Non turibus ſed trophęis, & in Oratione pro domo ſua. Non eſt habitandum in ea Vrbe, in qua trophea de me videam conſtituta. Hęc licet friuola, & Grammaticalia, longiori oratione diximus, ne candidè ſcribere ſatagentes, ſub doctiſſimi viri authoritate periclitentur.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XX.

Campum Stellatem maioribus conſecratum, agrumque Campanum ad ſubſidia Reipubl. vectigalem relictum, diuiſit extra ſortem, ac viginti millibus ciuium, quibus terni, pluresue liberi eſſent.

STELLATEM agrũ Cãpani cãpi partẽ fuiſſe colligimus ex Liuio lib. 9. ſcribente. Eodẽ anno in campũ Stellatẽ agri Cãpani Samnitũ incurſiones factæ. Huius quoq; meminit Cic. cõtra Rullũ pro lege agraria. Et Sil. Ital. lib. 9.

Stellatoſque docent campos.

Itaque coniicio primis Reipub. Roma. temporibus, quum circumuicini populi debellarentur, ſubactum & agrum Stellatem, quumque tunc temporis ſæpè ſæpius inter Tribunos plebis, & Senatum contentiosè leges agrariæ pertractarentur, hoc eſt de diuidendis Pop. Rom. agris quod paſſim apud Liuium in primis libris legimus, factum fortè ad tollendas diſcordias, vt ager Stellates nec iuxta plebis placitum nec Patrum decretum diuideretur, aut indiuiſus remaneret, ſed medio quodam temperamento Dijs immortalibus conſecraretur, vt nullum populo, nec Senatui in illius poſſeſſione ius remaneret, ſicque agri huius lites publicæ dirimerentur. Siquidem conſecrare ſignificat Deo dicare, quod paſſim apud Canoniſtas obſeruamus, vbi de Epiſcoporum, Archiepiſcoporũ, Patriarcharum, & Papæ conſecratione verba faciunt, ſed præcipuè 24. quæſt. 1. c. pudẽda. Hoc verbo vſus eſt & Iulianus Patritius in verſione Nouellæ. 6. loco verbi χειροτονεῖσθαι, quo vſus fuit Iuſtinianus, manuum impoſitionem ſignificante. Sic enim Epiſcopos conſecrari cæptos docet liber qui πράξεις τῶν ἀποςόλων inſcriptus eſt. Sic μεταφορικῶς conſecrari etiam dicuntur inanimata, puta ædes Imperatoriæ, l. vnica, de Pal. domib. domin. l. 11. in eundem ſenſum, & Suet. accipere hoc in loco puto, dum ait, agrum Stellatem conſecratum, ideſt Deo dicatum. Ita Cic. de Natura Deorum dixit. Aram in via noua conſecratam; & conſecrari aram in littore in Orat. pro Domo. Et iterum. Quid nunc apud Pontifices agis? te meam domum conſecraſſe? Et in Verr. Delubra ſanctiſſimis religionibus cõſecrata, & rurſus. Tui nominis æterna memoria ſimul cũ templo illo conſecratur. Et quod magis ad rem præſentẽ facit Liuius lib. 38. Agrũ ſacrum appellatum Mileſijs reſtitutum à Rom. ſcribit. Quod verò Turnebus lib. Aduerſ. 3. c. 22. tradit. illa ſcilicet tempeſtate, qua Cæſar diuiſit agrum Stellatem minimè ſacratum fuiſſe, haud mihi probatur. Namq; quod ſemel Dijs erat dicatũ, minimè amplius adimi, & in alium vſum traduci licebat. Præterea, Cæſaris nimiam potentiam, & immodicam ambitionem innuere volens Tranquillus ait, illum popularem auram affectantem diuiſiſſe ciuibus, quibus terni, pluresue liberi eſſent, non ſolum agrum Campanum, quamuis ad ſubſidia Reip. vectigalem relictum, ſed & Campum Stellatem, licet à maioribus Dijs eſſet dicatus, idq; extra ſortẽ, hoc eſt, præter cõſuetum modum, nec ſolita ſeruata forma diuidendi? Cui interpretationi, & præcedentia, & ſubſequentia Suetonij verba manifeſtè fauent.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XX.

Poſtremò in vniuerſos diuerſæ factionis inductum præmijs, vt ſe de inferenda Pompeio nece ſolicitatum à quibuſdam profiteretur, productuſque pro roſtris, auctores ex compacto nominaret.

COMPACTVM pro coagmentato, & compoſito obſeruamus apud Latinos ſcriptores. Cic. lib. de finib. inquit. Quid enim in operibus manu factis tam compoſitum tanque compactum, & coagmentatum inueniri poteſt; At hoc in loco aliud ſignificat vox illa ex compacto: in prima enim ſignificatione deriuatur a verbo compingo, in præſenti verò ex, cum, & paciſcor conficitur, ita vt ſit compactum, pacto firmatum, & pacto conuentum: Ita apud Iuriſconſultos in conſtitutione Diuorum Seueri, & Antonini l. 3. de execut. rei iudic. ſtructam in vnum collato conſilio machinationem vox iſta ſignificat; ita vt compactum verè ſit pacto conuentum, & firmatum, vt quis fraudem faciat. Liuius lib. 6. ait vt multò veriſimilius ſit compacto eam rem, & communi fraude patritiorum actam. Sic Plautus in Capti. Extemplo rem de compacto geris. Ita & in præſenti textu inquit Sueton. P. Clodium ex compacto cum C. Cæſare fraudolēter nonnullos authores necis Pompei patrandæ pro roſtris nominaſſe, vnum atque alterum, ſed fruſtra, & non ſine fraudis ſuſpicione.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XXII.

Et initio quidem Galliam Ciſalpinam, Jllyrico adiecto lege Vatinia accepit.

VATINIAM familiam Romę fuiſſe non contemnendi nominis conſtat præſertim ex Plinio, libro 11. cap. 14 ex qua tamen improbi viri ortum duxere; Namque teſtimonio Valerij Maximi libro 6. cap. 3. C. Vatinius, quod ſiniſtræ manus digitos ſibi ne militaret bello Italico amputaſſet, publicatis omnibus bonis, a Senatu æternis vinculis puniendum adiudicatum. Fuit & alter Vatinius Rom. ciuis vitæ adeò impudentis, vt dixerit Seneca, Vatiniū aſſiduo conuicio depudere didiciſſe. In hunc Cic. ita acerbè inuectus eſt, vt patefactis illius flagitijs, in ſummum Rom. populi odium perduxerit. Vndè prouerbio locus. Vatinianum odium, ideſt implacabile, & capitale. Hic idem P. Vatinius Cæſaris voluntati obtemperans, quum Tribunus Plebis eſſet, C. Cæſare, & M. Bibulo Coſſ. anno ab V. C. 614. legem tulit, vt C. Cæſari Gallia Ciſalpina cum Illyrico in quinquēnium ſine Senatus decreto, & extra ſortem mandaretur, vtque ij, quos in rogatione nominabat, Legati ſine Senatus decreto cum

Cæſare

Cęſare proficiſcerentur; vtque eidem pecunia ex ęrario ad exercitum attribue retur; necnon vt idem Cęſar coloniam Nouumcomum deduceret; quum ex Tranquillo hoc in loco, Cic. in Orat. pro Balbo, in Vatiniana, Epiſtolis ad Lentulum, Saluſtio in Iugurtha, & Plutarcho in Vitis, colligimus. Hæc autem Lex aduerſabatur legi Semproniç de prouincijs, qua inter alia cautum erat, vt quotannis prouinciç decernerentur arbitratu Senatus, ante Comitia Conſularia, quas deinde Conſules deſignati inter ſe ſortirentur. De qua lege fuſius Cicero in Orat. pro domo ſua, pro Balbo, in Vatinium, & de Prouincijs Conſularibus, & Epiſt. 7. ad Lentulum. Tulit & hic idem aliam legem: Vt qui repetundarum reus eſſet, ei alterna conſilia reijcere liceret, quę Vatinia de repetundis dicta eſt, & de qua Cic. in Orat. in Vatinium; ſicuti prior ante dicta Vatinia de prouincijs appellata.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XXII.

Magnamque Aſiæ partem Amazonas tenuiſſe quondam.

AMMIANVS Marcellus, lib. 22. Thoatias deſcribens in eis Amazonas reſediſſe commemorat, at Thracia regio Europę eſt, intra partes Scythię poſita, Macedoniam ſequens, quæ à Septentrione Iſtrum habet, ab Oriente Pontum, a Meridie Aegęum mare, vti Ptolemęus libro 3. & alij Coſmographi omnes ſcriptum reliquere. Non ergo Aſiaticę vt Suet. hoc loco tradit. Ad hęc fuerunt & in Libya Amazones teſte Sili Italico lib. 2. vbi Haſpiteno Hiarbę filium Amazonica pelta inſignem facit, quod pariter confirmatur ex Diodoro lib. 4. Biblio. At Lybia Africa eſt, non ergo Aſiæ incolę, quod Suet. ſcribit. Tollitur omnis difficultas, ſi dixerimus multiplices fuiſſe Amazonas, ob id varijs in regionibus ſedes habuiſſe, quum e proprio ſolo natiuo egreſſę Aſiatico ſcilicet, alijs nationibus debellatis, ac domitis varijs regionibus, ibidem ſedem ſuam locauere; quod perbellè docet Ammianus loco citato per hæc verba. Thermodoon his eſt proximus ab Armonio defluens monte, & Themiſcyreos interlabens lucos. Ad quos Amazonas quondam migrare neceſſitas ſubegerat talis. Attritis damnorum aſſiduitate finitimis, Amazones veteres, quę eos cruentis populabantur incurſibus, altiora ſpirabant, vireſque ſuas circunſpectantes, hiſque propinqua ſæpius appetebant, validiores raptæ præcipiti cupiditatis ardore. Et perruptis nationibus pluribus, manus Athenienſibus intulerunt, acrique concertatione fuſæ ac diſcretæ, omnes nudatis equitatus ſui lateribus corruere. Harum interitu cognito, reſiduæ imbelles domi relictæ, extrema perpeſſæ vicinitatis repenſantes ſimilia, funeſtos impetus declinantes, ad pacatiorem ſedem tranſiere Thermodoontis, quarum progenies lõgè deinde propagata per numeroſam ſobolem, manu firmiſſima ad loca reuerterat genitalia; ſequuto tempore populis diuerſarum originum formidabilis. Ex quibus facilè conciliantur loca allegata, quæ diſcrepantia videntur. Nam origine, & priori dominatione apud Thermodoontem Cappadociæ Aſiaticæ

regionis

regionis fluuium reſedere, ſed bellica fortitudine, & alias regiones diuerſas, ac orbis terrarum diuerſarum partium occupauere ſucceſſione temporum. Eadẽ ferè quę Am. de Amazonibus, & Iuſtinus recenſet libro 2. illud inſuper addẽs, earum ſcilicet progeniem eſſe deſijſſe, & penitus extinctam tempore Alexandri Magni.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XXII.

Et initio quidem Galliam Ciſalpinam, Illyrico adiecto, lege Vatinia accepit, mox per Senatum Comatam quoque &c.

VATINIA lex lata fuit a Vatinio viro contaminatiſſimę vitæ, & adeò impudenti, vt de eo dixerit Seneca, Vatinium aſſiduo cõuicio depudere didiciſſe. In hunc tam acerbè inuectus eſt Cic. vt patefactis eius flagitijs in iudicio, in ſummum populi Romani odium peruenerit. Hincq; factus eſt locus vulgari prouerbio, Vatinianum odium, ideſt capitale, & implacabile; vnde Catullus ad Caluum.

Ni te plus oculis meis amarem
Iucundiſſime Calue, munere iſto
Odiſſem te odio Vatiniano

Seneca ad Nouatum. Vatinium ſcribit hominem natum ad riſum, & ad odiũ, & ſcurrã appellat venuſtum, & dicacẽ. Huius malos mores quũ graphicè depinxiſſet M. Tullius, tandẽ inquit; Odio enim tui etſi oẽs ſuperare pp tuum in me ſcelus debeo, tamẽ ab oĩbus penè vincor. Fuit tamen ciuis nobilis ex Vatinia familia, cuius meminit Plin. lib. 11. c. 45. & hunc Iulius Cęſar ad ſummos honores peruexit, vel ipſius Cæſaris teſtimonio, qui lib. 2. epiſt. ad Att. ita ſcriptũ reliquit. Proinde iſti, licet faciant quos volent Conſules, Tribunos plebis etiam, deinde Vatinij ſtrumã ſacerdotij διβάφῳ veſtiant, ideſt illius flagitia honoribus contegant, ſiquidem dibaphum purpurã fuiſſe alibi docuimus bis tinctã, qua vtebantur magiſtratus principes gerẽtes ex Pli. lib. 9. c. 39 Macrobius lib. 2. Saturnal. c. 2. ſcribit Cic. in Vatinium, qui paucis diebus Conſul fuit ita iocatũ. Vatinij anno magnũ oſtẽtũ fuit, quia eo Cõſule, nec bruma, nec ver, nec æſtas, aut autumnus fuit. Idẽ Cic. teſte Plutarcho. Ad hũc Cõſulẽ congratulãdi, & aſſociandi gratia pluribus euntibus; Maturemus (inquit) vt hominẽ ante ſui Cõſulatus exitũ pręueniamus. Quũ itaq; Vatinius Cõſul fuerit, leges tuliſſe Cæſaris dignitati cõſulẽs ad eius vota, exiſtimãdũ; quarũ meminit hic Suet. ſcilicet de Vatinia, qua Cæſari Gallia Ciſalpina Illyrico adiecta obuenit. Et infra c. 28. rogatione Vatiniã Cæſarẽ Nouũcomũ colonos deduxiſſe. Et Cic. in Vatiniũ inquit eũ legẽ tuliſſe de alternis cõſilijs reijciẽdis. De legibus Vatinijs Cic. etiã pro Balbo. & epiſt. ad Lentulũ, & Saluſtius in Iugurth. meminere. Vatiniũ hunc author eſt Macrobius in cęnis a populo in ludis gladiatorijs lapidibus obrutum. Refert tamen Valerius Maximus, lib. 6. c. 3. Vatinium, quod ſiniſtræ manus digitos ſibi, ne militaret bello Italico amputaſſet, publicatis omnibus bonis, a Senatu æternis vinculis adiudicatum.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XXVI.

Tirones neque in ludo, neque per laniſtas, ſed in domibus per Equites Romanos, ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat.

LANISTAS ſeruos coemptos exercitaſſe in gladiatoria arte alibi docuimus, vt in publicis muneribus eorum operam venundarent ijs, qui gladiatorium ſpectaculum populo exhibere volebant. Gladiatorium autem munus primum Romæ datum fuiſſe in foro Boario Appio Claudio, & Q. Fuluio Coll. teſtatur Valerius Maximus lib. 2. c. 1. de inſtitutis antiquis. Dederunt autem Martius & Decius filij Bruti funebri memoria patris cineres honorando. Quamuis Iulius Florus in Epito. Liuij lib. 16. id à Decio factum eodem modo ſcriptum reliquerit. Succedentibus temporibus adeo creuit vſus exhibendi in ſpectaculis gladiatores ad internitiem vſque pugnantes, vt laniſtæ eorum magiſtri & ipſi mirum in modum Romæ excreuerint, ad quos tirones ſeſe contuliſſe vt pugnandi artem perdiſcerent ex hoc Suetonij loco colligimus. Duceſque in bellum profecturi gladiatorium munus exhibere conſueuere, ſcilicet, vt milites tirones vulnera cernere aſſueſcerent. Quod teſtatum reliquit Pomponius Lætus in Compendio Romanæ hiſtoriæ, vbi de Nemeſi Dea verba facit. & Iulius Capitolinus in Maximo & Balbino Imperatoribus ita ſcribit. Celebratis ſacris, datis ludis ſcenicis, ludiſque Circenſibus, gladiatorio etiam munere, Maximus ſuſceptis votis in Capitolio ad bellum contra Maximinũ miſſus eſt cum exercitu ingenti, Prætorianis Romæ manentibus. Vnde autem mos tractus ſit, vt proficiſcentes ad bellum Imperatores munus gladiatorium, & venatus darent, breuiter dicendum eſt. Multi dicunt apud veteres hanc deuotionem contra hoſtem factam, vt ciuium ſanguine litato, ſpecie pugnarum ſe Nemeſis, ideſt vis quædam Fortunæ ſatiaret. Alij hoc literis tradunt, quod veriſimilius credo, ituros ad bellum Romanos, debuiſſe pugnas videre, & vulnera, & ferrum, & nudas inter ſe cohortes, ne dimicantes in bello armatos hoſtes timerent, aut vulnera, & ſanguinem perhorreſcerent. Hactenus Capitolinus. Eadem cauſa aſſignatur a Spartiano in Pupieno & Albino, quod & ex Liuio lib. 41. colligi poteſt vbi ſcribit de Perſeo Rege. Gladiatorium munus Romanę conſuetudinis primo maiore cum terrore hominum inſuetorũ ad tale ſpectaculum, quam voluptate dedit, deinde ſępius dando, & modo vulneribus tenus, modò ſine ſanguinis miſſione etiam, & familiare oculis, gratũq; id ſpectaculum fecit, & ad armorũ ſtudium pleroſq; iuuenum accendit. Hac item ratione Solon apud Lucianũ in Anach. narrat legẽ Athenieñſibus fuiſſe, vt iuuenes cothurnicibus, ſiue qualeis, ac gallis pugnãtibus ſpectandi ſtudiũ impenderent, quo illi volucres vſq; ad extremã viriũ defractionẽ roſtris certantes intuentes, ad fortiora ſubeunda pericula, & contẽnenda vulnera, ne auibus ingeneroſiores apparerent, inflãmarentur. Cuius ſtudij mentionẽ quoq; fecit Aeſchines cõtra Timarchũ, & Ælianus lib. 2. varię hiſtorię id acceptũ a Themiſtocle dicit. Seueri quoq; filios Herodianus ſcribit diſ

ſidere

ſidere ſolitos puerili primum certamine, edĕdis cothurnicum pugnis, gallinaceorumq; conflictibus. Plinius quoq; tradit Pergami omnibus annis ſpectaculum gallorum publicè edi ſolitum, ceu gladiatorum. Proditũ quoq; memoriæ Socratem Iphicrati Duci animos adiecisse, quũ ei præmonſtraſſet gallinaceos coram gallia, pennis, ac roſtro dimicantes. Quam vtilitatẽ agnouit & Criſippus in lib. de iuſtitia, dũ gallorũ æmulatione inijci nobis ad fortitudinẽ ſtimula prodidit. Amplius apud Xenophontem ait Socrates, gallis vt pugnatiores efficerẽtur, antè certamẽ allium in cibũ dari ſolitum. Vndè in veteri Comœdia legimus ἐσκοροδισμένος, ideſt allio paſtus, de ijs, qui in pugnam procliuiores ſunt. Et Col. lib. 8. c. 2. Laniſtas auium appellat, qui aues certaminibus præparabant. Cæſar itaq; qui milites generoſos, ac ſtrenuos habere optabat, tirones per laniſtas exerceri ſolitos in proprijs gymnaſijs, etiam in domibus per Equites, & Senatores Romanos armorũ peritos erudiri curauit, quod & antea factitatum tradit Valerius Maximus, lib. 2. c. 1. vbi ait P. Rutilium Conſulem collegã Cn. Manilij e ludo Cornelij Scauri doctioribus acceſſitis, plagas vitandi, & inferendi militibus præcepta primum dediſſe. Hoc autem multiplici modo factũ obſeruamus nam ſub præceptoribus milites, vel gladiatore (vtriuſq; enim artem ludricam prodeſſe teſtatur Cic. in Orat.) ſe exercebant, ſcilicet vel inuicem bini cum telis, & armis rudibus, vel incidentibus, & pungentibus, quæ pugna μονομαχία Græcis dicta fuit, vel ſine Antimacho, ſeu aduerſario per ſe ſoli aduerſus vmbram, murum, columnam vel palum cum armis, & etiam ſine armis, quæ exercitatio à Cœlio Aureliano 5. Chron. par. c. vlt. Hoplomachia, hoc eſt, armorũ ficta cõflictio vocata fuit, & hãc Gal. 2 de tuẽ. valet. à Damea inuẽtã mẽbrorũ optimo ſtatui cõferre tradidit. Et Martialis, lib. 8. medicũ carpit, inquiẽs

Hoplomachus nunc es, fueras ophtalmicus ante,
Feciſti medicus quod facis hoplomachus.

Sicuti quæ ſine armis fiebat aduerſus vmbram Græci σκιομαχίαν, ideſt vmbratilem pugnam dixere. Quamuis ego crediderim, huiuſmodi vocem omnibus ſpeciebus fictæ pugnæ accomodari poſſe, ſcribente Cic. in Orat. educendũ ex exercitatione vmbratili medium in agmen, in puluerem, in clamorem, in caſtra, in aciem, quicquid in re hac uiri clariſſimi digladiati ſint. At ſchiamachiã fuiſſe propriè, quando quis aduerſus vmbram brachijs & cruribus pugnabat, præter Platonem, qui in Apologia, & alibi σκιμάχειν depugnantibus ſine aduerſario dixit, author eſt etiam Oribaſius, qui ex Antylli ſententia tradit ita certantes conſueſſe non ſolum cum vmbra manibus, atque cruribus pugnare, verumetiam aduerſus columnam, & aduerſus palum; cuius meminit, Iuuenalis Saty. 6. Vmbratilis pugnæ huiuſcemodi verba fecit Plato lib. 7. de legi. cuius verba, & Græco Latinè ita ſonant. Si omnibus animatis, & inanimatis careamus, nunquid nos ob eorum, qui nobiſcum exerceant inopiã aduerſus noſmetipſos verè vmbratili pugna certare audebimus? Et Plutarchus in 7. Problem. problem. 10. ait. Sed video vos iam vmbratili pugna aduerſus Idola pugnare paratos. Hac dicendi phraſi vſus eſt Paulus Apoſtolus, inquiens. Ita pugnis certo, quaſi aerẽ non cædens. Pauſanias 5. Eliacon. narrat quod Glaucus Caryſtius Athleta ſtrenuus nõ minus ob pugilatoriam, quã in vmbra pugnan

di excellentiam celebratus ſit,eiq; ſtatua habitu, formaq; in vmbra pugnantis erecta. Diony. in lib. de diuin. nom. cap. περὶ δυνάμεως, ſi Græca Latina reddamus, ita ſcribit. Quod ſapiens minimè intelligens inexpertos vincendi athletas imittatur, qui ſępè Antigoniſtas imbecillos eſſe ſupponentes, vt ipſis videtur, necnon aduerſus eos abſentes fortiter vmbratili pugna certantes, aduerſarios ipſos viciſſe putant. Aliquando ēt antiquitus cum armis aduerſus vmbrã pugnatũ poſt cœnam à Celtis Poſsidonius author eſt, & Gal. lib. 2. de tuẽda valetudine, c. 11. & 12. ad exercenda brachia, & crura ſciomachiam cõmendauit. De armorũ exercitatione aduerſus palũ ſcribit Vegetius lib. 1. de re milit. Palorum vſum non tantũ militibus, ſed ēt gladiatoribus plurimum profuiſſe, nec vmquam aut arenam, aut campum victores vllos declaraſſe, niſi qui diligenter ad palum fuiſſent exercitati. & eod. lib. c. 11. ſcribit idẽ Vegetius hanc pali exercitationẽ ita exercitam, quod ſingulis tyronibus ſinguli pali deſignarẽtur in terrã, ita vt micari non poſſent & ſex pedibus eminerent, & contra illũ palum veluti contra aduerſarium ſcuto, & claua tanquã gladio ſe quiſque exercebat, nunc quaſi caput aut faciẽ peteret, nũc à lateribus minaretur, interdũ contenderet poplites, ac crura ferire, recederet, inſultaret, inſiliret, & quaſi præſentẽ aduerſariũ ſic palum omni impetu, omniq; bellandi arte tentaret. Non ſolũ vero ad palũ exercebantur tyrones milites, vel gladiatores, ſed & inuicẽ bini certabant rudibus armis; quod & approbaſſe Ariſtotelem in Politicis, & Platonẽ ſeptimo de Legibus ſatis liquet, & clarius Plato idem in Pachate ſcribens iuuenibus conducere, vt armis pugnare diſcant. Hanc rudibus armis factã Monomachiam Athenęus lib. 4. Hermippum Mantinatum inueniſſe, & Cyreneos ęmulatos ſcribit, quam vulgò Itali *ſcrimiam* appellamus. Cui haud mirum quod hoc loco tradit Suetonius nobiliſſimos Equites, & Senatores Romanos ſtuduiſſe, quum legamus apud Gal. 3. de fractu. lib. hiſt. 1. etiam Græcos Sacerdotes monomachiam exercere ſolitos, & Athenæus ſcribat Illuſtres viros atq; Duces eandem exercuiſſe; quinimo Herodianus, & Iulius Capitolinus teſtes ſunt, Commodum Imperatorem gladiatorem eximium fuiſſe, & in publicis theatris, ſpreta Imperatoria dignitate gladiatoris partes adimpleuiſſe. Et de Nerone Imperatore Suet. in illo, c. 12. ſcribit eum exhibuiſſe ad ferrum etiam quadringentos Senatores, ſexcentoſq; Equites Romanos, & quoſdam fortunę, atque exiſtimationis integræ. Et Cornelius Tacitus lib. 15. inquit. Spectacula gladiatorũ idem annus habuit pari magnificentia ac priora, ſed fœminarũ illuſtriũ Senatorũq; filiorũ plures per arenã fędati ſunt, vnde exijt illud Iuu. Saty. 8.

Quem ſedet, & ſpectat triſcurria Patritiorum
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt qui
Mamercorum Alapas, quanti ſua funera vendant.
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celſi Prætoris vendere ludis.

Ad hęc cap. ſeq. Suet. teſtatur Auguſtũ ad gladiatorias operas etiam Equitibus Romanis aliqñ vſũ fuiſſe, verũ priuſquã S. C. intercederet; nihilominus Vlp. Iuriſc. l. qd ait Prætor, 2. D. de ijs qui not. infam. §. vlt. ſcribit eos q in certamen pp pręmiũ deſcendunt famoſos eſſe, qd & D. Aug. 2. ciuita. Dei, c. 27 cõfirmat.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XXVIII.

Annuam etiam habitationem Romæ vſque ad bina millia numum, in Italia non vltra quingentos ſeſtertios remiſit.

INTER cęteras artes, quibus Cæſar Reipublicæ occupationi inhians, ad vniuerſi populi Rom. animos conciliandos vſus eſt, & hæc vna fuit, vt ſcilicet illis; qui publicas domus habitabant, annuas penſiones, quas pendere tenebantur habitatores, remitteret. Sicuti autem cõmorari, & commoratio ad tẽpus dicitur, ita & habitare, & habitatio perpetua eſt. Quæ diſtinctio elicitur ex Cice. lib. de Senectute, vbi habet: Cõmorandi enim natura diuerſorium nobis non habitandi dedit. Attamen hęc differentia ſæpè confunditur. Itaque habitatio dicta domus, ſeu locus, quem habitamus, quod paſſim obſeruamus apud Latinos Scriptores. Habitare autem dicimus quempiam, vel in ſuo, vel in conducto, vel gratuito. Habitationem tamen Iuriſtæ in genere definiunt in l. 2. §. domus. D. de vſu & habitat. eſſe ius in ædibus alienis commorandi, cum proprijs rebus, quoquo modo ad ſe pertinentibus, ſalua ędium ſubſtantia. Quę deſcriptio propriè competit habitationi, de qua in præſenti textu meminit Suetonius, nam non de ea, quæ gratuito, nec in ſuo fiebat, habitatione, verba illius intelligi poſſunt, ſed de habitatione in domo aliena, in qua annuam penſionem ſoluentes habitatores commorabantur. Sic habitatorum nomine apud Iuriſperitos intelliguntur inquilini, l. habitatores, D. Locati. Nec ſolum habitatio, de qua Suetonius, erat domus alienę, ſed dumtaxat etiam domus publicę. Sicuti enim Populi Roma. erant agri publici vectigales, ita & domus, quæ annua penſione conſtituta locabantur. Remiſit itaque Cęſar huiuſmodi annuas penſiones minores ſcilicet, non ſolum Romę, ſed & per Italiam, quę ad publicum ſpectabant. Nam ſi alterius priuati fuiſſent, ſi habitatorem ſibi conciliaſſet remittendo, locatorem vtique ab ſe alienaſſet, cuius damno remiſſio ceſſiſſet. Quod verò minores penſiones remiſerit duntaxat Cęſar, fuit in cauſa, ne publicis redditibus nimium officeret, ſicque ſibi publicam inuidiam concitaret. Bina verò millium numum habitationis penſionem non magnam fuiſſe colligere poſſumus ex Cicerone ſcribente in Orat. pro Cœlio. Sumptus obiectus eſt habitationis, 30. millibus dixiſti eum habitare. Et iterum; Cuius in ędiculis habitat decem millibus. Hanc noſtram interpretationem confirmant eiuſdem Cæſaris verba libro 3. Bello ciuili, vbi habet M. Cœlium Rufum Prętorem ad hominum excitanda ſtudia, duas leges promulgaſſe, vnam, qua mercedes habitationum annuas conductoribus donauit, alteram, tabularum nouarum.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XXIX.

Circenſibus ſpatio Circi ab vtraque parte producto, & in gyrum euripo addito, quadrigas, bigaſque, & equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes.

DESVLTORES, & Deſultorij equi, qui in Circenſibus ludis dicerentur, nullus hactenus, quod ſciam, plenè aſſequutus eſt. Id nos ex marmoreis tabulis, numiſmatibuſque antiquis cognouiſſe cenſemus; in quibus bigarum, quadrigarum imagines ad metam curſum dirigentes ſpectauimus, præcurrenti equo, cui homo inſidet, ad curſum incitans, modo palmam, modo coronam manu elatam demonſtrans. Quę in Circi maximi Iconibus ſtudio Pyrrhi Ligorij Onuphrij Panuinij, & Michaelis Trapezini opera typis excuſſis ſpectare cuilibet licet, necnon in quorundam Neronis, & Traiani numiſmatum parte inuerſa, quorum icones in libro Sebaſtiani Erizzi conſpicari vnuſquiſque poteſt. Itaque hos equos pręcurrentes deſultorios dictos, & inſidẽtes deſultores non dubitamus; pręſertim quum ſcriptorum ſententiæ in re hac ſatis diuerſæ omnes huiuſmodi equis conuenire videantur. Caſſiodorus libro Epiſt. 3. ita ſcribit. Biga quaſi lunę, quadriga ſolis reperta eſt, & equi deſultorij, per quos Circenſium miniſtri, miſſus denuntiant exituros Luciferi præcurſorias velocitates imitantur. Quę deſultorijs equis a nobis dictis congruere palam eſt. Idem confirmare poſſumus ex Liuio de Circenſibus lib. 44. ſcribente. Semel quadrigis, ſemel deſultore miſſo. Et noſtrę ſententiæ fauent Iuriſconſulti. l. 20. de pręſcrip. verb. vbi habemus. Si tibi equos venales experiendos dedero, vt ſi in triduo diſplicuiſſent, redderes, tuque deſultor in his curreris & viceris, &c. expleto curſu in Circenſibus deſultor in alium equum, fatigato derelicto, mira facilitate, & velocitate inſiliebat, quod colligimus ex Iſidoro libro 18. cap. 39. vbi de deſultore loquens ait. Quum ad finem curſus veniſſet, deſiliebat, & de equo in equum tranſiliebat; Hoc pariter appoſitiſſimè ſcripptum reliquit Manilius lib. Aſtrono. 5. hiſce verſibus.

Nec non alterno deſultor ſidere dorſo.
Quadrupedum, & ſtabiles poterit defigere plantas,
Per quos vadit equos ludet per terga volantem.

Deſultorem quoque ſcitè deſignat Elegiacum illud.

Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & eius
Traijcit a terno qui leue produs equo.

Ita Sextus Pompeius Deſultorios equos a deſiliendo dictos annotauit, eo quod milites quidam in prælio duobus vterentur equis, vt feſſo altero, & ſudante, trãſi.ent in ſiccum, & validum; quod Scytharum morem fuiſſe docuit Amm. Marcellinus libro... Aelianus, vbi de phalange verba facit Antiſtoma appellata.

appellata. Valet inquit hoc inſtruendi genus potiſſimum contra barbaros, qui loca amni Iſtro vicina incolunt, quos amphippos cognominant, a mutatione equorum, ex alijs enim equis in alios tranſilire conſueuerunt. Hos & Suidas vbi de vocabulis rei militaris; & Pollux. lib. Onomaſtici 1. ἀμφίπποους & ipſi nominant. Liuius lib. 23. tales Numidas deſcribit, in hęc verba. Nec omnes Numidiæ in dextro locati cornu, ſed quibus deſultorum in morem binos trahentibus equos, inter acerrimam ſępe pugnam in recentem equum ex feſſo trã ſultare moris erat. Hoc idem confirmat Strabo lib. 17. & Herodotus lib. 7. tradit Indos equis deſultorijs vſos. Et Varro lib. de re ruſt. 2. ait. Itaque peroſus belli alios eligit, alit, & docet, aliter quadrigarius, ac deſultor neque idẽ qui vectorios facere volet. Ex his omnibus colligere poſſumus, veritati maximè conſentaneum eſſe, quod diximus de deſultorijs equis, & deſultorijs equitibus, hi namque in Circo curſu peracto, ex vno in alium equum tranſilientes, illum exagitabant, modo dextrorſum, modo ſiniſtrorſum inflectendo, ante, & retro, & ſurſum attollendo, atque in varios gyros circumflectendo. Vulgo dicimus *maneggiare*. Deſultorios equos Dionyſius Halyc. lib. 1. Antiq. Rom. παραβάτας, appellauit, Poetæ verò Athenienſes, vt ipſe refert, ἀποβάτας, hoc eſt currus ſocios, vel dominos; Vnde Plutarchus in Phocione dixit ἀποβάτην ἀγωνίσασθαι tales autem conſpiciuntur in marmoribus & numiſmatibus antiquis vt diximus. Extat Romæ in Aede D. Ant. Coloſij Epitaphium, in cuius medio ſunt duo equi deſultorij, inter quos vir vnus cum hac inſcriptione in marmore, Aquiloni Aquilonis vicit C X X X. Secund. tulit L X X X V I I I. Tert. Ful. X X X V I I. Hirpinus. N. Aquilonis vicit C X I I I I. Secundas tulit. L V I. Ter. Ful. X X X V I. Et Turnebus Aduerſ. lib. 18. cap. 26. deſultorem iure Græcis dici μεταβάτην ſcribit, hoc eſt tranſitiuum, ſeu traſmutatiuum, eo quòd de vno in alium equum ſe transferat. Nec prætereundem, nobiles iuuenes, qui Circenſibus ſtudebant primum ſe equis deſultorijs exercuiſſe, poſtea ad aurigandum in bigis, vel quadrigis ſe tranſtuliſſe; cuius rei habemus indicem Ciceronem ſcribentem in Orat. pro Muræna. Neſcio quo pacto mihi videtur Prætorius candidatus in Conſulatum, quaſi deſultorius in quadrigarum curriculum incurrere. Ex quibus etiam patere poteſt, deſultorium per translationem dici inſtabilem, ſeu in alium facilè commeans. Sic Apuleius libro primo de Aſino aureo, deſultoriæ ſcientiæ ſtylum dixit. Et Martianus de nuptijs Philologiæ, in eundem ſenſum ſcriptum reliquit. Pernix leuitate deſultoria geſtiebat. Equos deſultorios quos diximus, quos ſingulares appellauere Panuinius, Ligorius & Erizzus, ea forte de cauſa, quod ſicuti Bigę, binis equis, Quadrigę quattuor in Circenſibus decurrerent, ita deſultores vno & ſingulari tantum; Sed quum hac appellatione nullus ex antiquioribus ſcriptoribus vſus fuerit, eam haud recipiendam arbitramur, ſed vocem deſultorij recipiendam, qua omnes, vt diximus, vſi fuere. Equites profectò ſingulares apud antiquos extitiſſe obſeruamus, ſed non equos, hoc eſt militum equeſtrium excellentẽ titulum: ſiquidem ſingulare pro excellenti dici Latinis patet, ex Cic. lib. de Orat. vbi Antonij vim ingenij ſingularem, & propè diuinam dixit. Et ad Att. ſingularem & incredibilem

virtutem. Et in Epiſt. ſingularem & propemodum incredibilem fidem. Et ſingularem & præſtantiſſimam virtutem P. Lentuli. Et ſingularem, & eximiã Pompei virtutem in Orat. pro illo. Et Plinius in Epiſt. 45. Vxorem ſingularis exempli ſcripſit. Singulares autem milites olim vocatos, vel ſingularios conſtat ex Caſſiodoro libro 2. & ex libro cui titulus, Notitia Rom. Imperij. Quod pariter colligimus ex antiquis inſcriptionibus, cuiuſmodi vna quæ Romæ extat in S. Ioanne de Mercato, talis.

P. ÆLIO DECIMINO B. M. MIL. A. XVII. EQ. SING. AVG.

Alia conſpicitur in domo D. Caroli Aſtalli, huiuſmodi.

M. VLPIO VIATORI EQ. SING. AVG.

Tertia apud Sanctum Marcum in pariete Eccleſię.

T. HORTENSIO MVCRONI NATIONE MARSO Q. V. A. XXXXV. AEL. VERNVS ARM. CVST. EQ. SING. AVG.

Et in Hoſpitali Anglorum altera.

M. VLPIVS EQVES SINGVLARIS AVGVSTI.

Ex quibus colligimus equites ſingulares olim non modo fuiſſe, ſed Auguſti, ſeu Auguſtales vocatos, eo quod Auguſtis familiares eſſent, illiſque aſſiſterent, vel quod in Cęſ. Auguſti honorem eſſent inſtituti, namque Cornel Tacitus libro 14. & Dion in Neronis vita teſtatum reliquere, Neronem quinque millia militum inſtituiſſe, quos Auguſtales nominauit.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XLI.

Judicia ad duo genera iudicum redegit, Equeſtris ordinis, ac Senatorij.

IVDICIA apud Romanos olim in tres ordines diuiſa fuiſſe, ex hoc loco clarè colligimus, ſcilicet Senatorum, Equeſtris ordinis, & Tribunorũ ærariorũ, quod etiam docet Alex. ab Alex. lib. 2. cap 24. Primum enim Senatores ſoli iudicabant, quam ob rem plebi inuiſi erant. Vnde C. Gracchus rogatione promulgata trecentos ex Equeſtri ordine adiecit iudices, parem Senatoribus numerum, vt metu communicati imperij, iudicia ęqua lance librarent. Quæ omnia habemus ex Plutarcho in vita Gracchi, ex Velleio Paterculo, & ex Varrone referente Nonio lib. 4 de vita Populi Romani. Quamuis Florus libro 60. Epitom. ſcripſerit Gracchũ legem tuliſſe, qua Equeſtrem ordinem Senatorio duplicem conſtituebat, ſtatuens vt trecenti Senatores eſſent, Equites ſexcenti, vt Equeſter ordo bis tantum virium haberet. Poſtmodum a L. Aurelio Cotta Prętore, lege lata iudicia communicata nõ ſolum Senatui, & Equitibus ſed & Tribunis ærarijs. Quod Aſconius in Oratione Ciceronis in Piſonem, & in Oratione pro L. Cornelio clariſſimè docet. Vnde lex iſta iudiciaria appellata, vti ibidem legimus. Sed ærarios Tribunos a iudicatura ablegauit Iulius Cę

ſar, quod hic docet Suetonius quos tamen reſtituiſſe Auguſtum non dubitandum, id atteſtante eodem Suetonio in illius vita cap. 32 in hęc verba. Ad tres iudicum decurias quartam addixit ex inferiori cenſu, quæ ducenariorum vocaretur, iudicaretque de leuioribus ſummis. Quod etiam ex Plinio colligimus in calce cap. 1. lib. 33. Itaque ſicuti Senatorius ordo de maximis cauſis iudicabat, ordo Equeſter de medijs, ita Tribuni ęrarij de minoribus, de minimis Ducenarij. In Senatorio autem ordine iudicatura non excedebat Prætorium magiſtratum; nam Conſules non ferebant antiquitus iudicium, teſte Liuio lib. 3. Nec obſtant Auli Gelij dicta ex Marci Meſſalæ authoritate lib. 13. cap. 14. Conſules, Prætores, & Cenſores maiores magiſtratus appellantis, reliquos verò magiſtratus minores; nam aliud eſt magiſtratum dicere, aliud iudicem; Quãuis Bartolus in lege prima, de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. Iudices & magiſtratus maiores indifferenter vocet, qui de maioribus rebus, & arduis iudicẽt. Quod tamen haud veritati conſentaneum eſt; namque Cic. lib. 3. de leg. ita ſcribit. Videtis igitur hanc eſſe magiſtratus vim, vt præſit preſcribatque recta, & vtilia, & coniuncta cum legibus; vt enim magiſtratibus leges, ita populo præſunt magiſtratus, iureque dici poteſt magiſtratum legem eſſe loquentem, legem autem mutum magiſtratum; & primo Officiorum. Eſt igitur proprium munus magiſtratus, intelligere ſe gerere perſonam ciuitatis, debereque eius dignitatem, & decus ſuſtinere, ſeruare leges, iura deſcribere, & fidei ſuæ commiſſa meminiſſe. Iudex porro dicitur quaſi ius dicens populo, & qui cauſas litigiorum cognoſcit. Vnde rectè Rhod. lib. 18. lect. antiquarum cap. 19 ſcriptũ reliquit. Quod legum miniſtri ſunt magiſtratus, legum interpretes iudices, & niſi magiſtratuum ordinem ab ordine iudicũ ſegregemus, erit profecto contradictio in Suetonij verbis in eodem hoc capite, dum Cęſarem per initia ſcribit ampliaſſe minorum magiſtratuum ordinem, & poſtmodum Tribunos ęrarios ſuſtuliſſe, tertium iudicum ordinem, quos minores cauſas olim cognouiſſe omnibus receptum eſt; præſertim pecuniarias; Vnde forte ęrarij dicti, & non quod exigerent pecunias ęrarij publici, id enim munus Quęſtorũ propriè erat. Sed de hac re ſententiam noſtram comprobantia alia plura legi poſſunt apud Sigonium libro ſecundo de antiq. iur. Rom. per init. cap. 18. Aerarios autem Tribunos non ex Senatorio, vel Equeſtri ordine fuiſſe, ſed ex Plebe docet Dion, præſentem Suetonij authoritatem confirmans, per hæc verba, de Cęſare loquens: Iudicia Senatoribus, Equitibus commiſit, vt puriſſima pars ciuitatis iudicaret; ante enim ex Plebe quidam etiam vnà iudicia exercebant. Illud poſtremò non prætermittendum, quod ex Cic. elicimus in prima Philippica. M Antonium ſcilicet Conſulem, Cęſare interfecto legem tuliſſe, vt ad duas decurias Senatorum, & Equitum iudicum tertia adiungeretur, Centurionum, & manipularium militum legionis Alaudæ, quos ego cenſeo poſtea ab Auguſto inter ducenarios iudices collocatos, niſi eos omnino à iudicandi munere amouerit, &c.

C.Suet.

C.Suet.Tranquillus in Cæſare. Cap. XLII.

De pecunijs mutuis, diſiecta nouarum tabularum expectatione (quæ crebro mouebatur) decreuit tandem, vt petitores creditoribus ſatisfacerent, &c.

TAbulæ dicebantur teſtamenta, in quacunq; materia inſcripta ex l.1.& 4. de bon.poſſ.ſec.tab.in P.& tabulæ nouæ teſtamentum nouum, priori ſcilicet expuncto, & irrito, quod epiſtolarum 2.approbant Cæcilius, ſicuti Budæo teſte primę & 2.tabulę intelligi poſſunt prima, & ſecunda charta teſtamenti; antiquiſſimus enim mos ſcribendi fuit ceratis tabulis, quæ & codicilli, & pugiles vocantur, plurali numero teſte Vigellio. Sed & tabulas nouas dicebant Romani, legem quæ ferebatur de ære alieno plebi inuitis creditoribus relaxando, quas & Cicc.in Epiſtolis ad Atticum χρέων ἀποκοπαὶ appellauit. Lex lata nouarum tabularum Romæ maximas ſæpè perturbationes peperit; Vnde iure Liuius lib.33.rogationes de tabulis nouis, & de agro viritim diuidendo, duas faces nouantibus res, & Plebem in Optimates accendendum dixit. Et Saluſtius Catilinam publicæ quietis turbatorem arguens, inquit. Tunc Catilina polliceri cępit tabulas nouas, & proſcriptionem locupletium. Cic.in officijs ait, tabulæ nouæ quid habent argumenti, niſi vt emas mea pecunia fundum, & eum tu habeas, ego non habeam pecuniam. De hiſce tabulis nouis non ſemel Cic. ad Atticum. Seneca appellat tabulas nouas rem perniciosiſſimam beneficiorum. Quum itaque Cæſar adhuc in armis eſſet, & Dolobella Trib.plebis cogitaret de rogatione promulganda de nouis tabulis, quod innuere videtur Cic.ad Atticum, dum ſcribit. Maximè autem expecto ecquid Dolobella tinniat an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Cæſar, ne ſibi apud Optimates inuidiam pareret, & vt Plebi ſimul ſatisfaceret, tabularum nouarum publicationem a populo expectatam ſuppreſſit, & quicquid vſurarum nomine numeratum fuerat, in ſortem redegit, decreuitq; vt debitores creditoribus ſatisfacerent per æſtimationem poſſeſſionum, quanti quiſq; ante ciuile Bellum comparaſſet, qua conditione, quarta pars ferè debiti deperibat. Apud Cæſarem de bello ciuili lib.3.legimus M.Cęlium Rufum Prætorem ad excitanda hominum ſtudia binas leges promulgaſſe, vnam, qua mercedes habitationum annuas conductoribus donauit; aliam, tabularum nouarum, ex quo impetum multitudinis in alium Prætorem Vrbanum C.Trebonium factum, & nonnullis vulneratis eum de Tribunali deturbauit. Scribit ita Liuius in Epit.li.3.M.Cęlius Rufus, quum ſeditiones in Vrbe excitaret, nouarum tabularum ſpe plebe ſollicitata, abrogato magiſtratu, pulſus Vrbe. Et in Epit.lib.112. Quum ſeditiones Romæ à P.Dolobella.Trib.Ple.legem ferente de nouis tabulis, excitatæ eſſent, &c.

C. Suet. Tranq. in Cæſare. Cap. LXIIII.

In primis Martis templum, quantum nuſquam eſſet, extruere, repleto, & complanato lacu, in quo Naumachiæ ſpectaculum ediderat.

MARTIS, ędes ſeu templum in Vrbe, & extra fuiſſe ex lectione antiqua obſeruamus, extra portã ſcilicet Capenam ex Liuio lib 7. vbi habet. Quum omnes extra portam Capenam ad Martis ædem conuenire armatos iuniores iuſſiſſet. Cuius rei cauſam Vitruuius lib. 1. c. 7. ita ſcribit. Martis ædem ideo extra vrbem collocatam, vt non ſit inter Ciues armigera diſſenſio, ſed ab hoſtibus ea defenſa à belli periculo conſeruetur. Fuit etiam Martis templum Romæ dicatum, de quo Liuius ita ſcribit lib. 6. Eo anno ædes Martis Gallico bello vota dedicata eſt à Tito Quinctio duumuiro ſacris faciundis. Seruius lib. 1. Æneid. enarrans eum locum.

Cana fides, & Veſta Remo cum fratre Quirino
Iura dabant, &c.

Mars inquit quum ſæuit, Gradiuus, quum tranquillus, Quirinus dicitur. Vnde habet duo templa, alterum in Vrbe, quod Quirini eſt, alterum extra Vrbem in via Appia prope portam, quaſi bellatoris, & Gradiui. Et lib. 6. eiuſdem in alium locum.

Tertiaq; arma patri ſuſpendat capta Quirino.

Quirinus (ait) eſt Mars, qui præeſt paci, & intra Ciuitatem colitur; nam belli Mars extra Ciuitatem templum habuit. Cur autem Gradiuus dicatur, declarat Feſtus Pompeius lib. 7. quod ſcilicet ita nuncupatus eſt a gradiendo in bello vltro, citroque, ſiue à vibratione haſtæ, quod Græci, dicunt, κραδαίνειν. Quod autem ſpectat ad præſentis loci explanationem, dicendum Iulium Cęſarem maxima & difficilia quæ viderentur ſemper animo voluentem, cogitaſſe de extruendo templo Martis, in Vrbe præſertim, quia lacus in quo Naumachiæ ſpectaculum ediderat, replendus eſſet, quem intra Vrbem fuiſſe elicitur ex ijs, quæ capite 39. leguntur ſuperius. Sed Marti vltori Auguſtum ædem in Palatino extruxiſſe teſtatur Suetonius in eius vita cap. 29 nam quæ Iulius Cæſar cogitarat, ſed intermiſerat, expleuiſſe ferè omnia Auguſtum Imperij ſucceſſorem conſtat, etiam ſi non in eodem loco à Cæſare deſtinato, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. XLIIII.

Theatrumque ſummæ magnitudinis Tarpeio monti accubans.

SEPTEM Romæ colles fuiſſe vulgatiſſimum eſt, inter quos præcipuum Capitolinum, qui Saturnius primum appellatus eſt, teſte Varrone lib. 4. de lingua Latina, & Solino c. 2. in cuius faucibus Fanum Saturni ſitum, quod ærarium populi Romani erat. Idem fuit etiam Tarpeius dictus à Tarpeia virgine Veſtali Spurij Tarpeij filia, quæ Tatio Sabinorum Regi proditione arcem in Capitolio conſtitutam dedit, ibidemq; à Sabinis ſcutis obruta necata fuit, quod Plutarchus in vita Romuli, & Val. Max. lib. 9. cap. 6. Propertius lib. 4. & Ouid. Metamorph. 14. & Liuius per initia 1. lib. ſcriptum reliquere. & Virg. 8. Æneid. Tarpeiam ſedem appellauit, inquiens.

Hinc ad Tarpeium ſedem, & Capitolia ducit,
Aurea nunc, olim ſylueſtribus horrida dumis.

Collis hic Capitolinus vocatus ex hominis capite inuento, dum templi Iouis fundamenta effodiunt. Titus Liuius lib. 5. & Cornelius Nepos lib. de viris Illuſtribus cap. 8. tradidere. In hoc, præter Saturni templum, erant & Iouis, Iunonis, & Mineruæ ędes. De Iouis æde, quod Capitolium dixere, omnibus receptum eſt. De æde Iunonis teſtatur Cic. in Orat. ad Equites Romanos. Mineruæ, & omnium teſtis eſt Liuius lib. 5 1. vbi hæc verba proferentem inducit Manlium Capitolinum à viatore arreptum. Iupiter optimè maximè, Iuno Regina, ac Minerua, cæteriq; Dij, Deęq; qui Capitolinum, arcemq; incolitis, ſiccine veſtrum militem ac Præſidem ſinitis vexari ab inimicis? His itaque ſic ſe habentibus, videtur abſurdum, quod hoc loco tradit Tranquillus, quod Theatrum ſummæ magnitudinis in Tarpeio extruere cogitaret. Iulius Cæſar, quum hic collis non ingentis magnitudinis capax eſſet, præſertim tot templis, & Capitolina arce præpeditus, alijsq; pluribus ædificijs refertus, ita vt iure Plinius lib. 36. cap. 15. ſcripſerit. Homines inſanas ſubſtructiones Capitolij admiratos; Et quem exiguum collem vocat Liuius lib. 5. Quod vtiq; veritati conſentaneum eſſet, ſi Tranquillus de extructione Theatri in colle ipſo intellexiſſet, ſed ſecus interpretanda eius dicta; nempe mentem Cæſaris fuiſſe conſtruere Theatrum non in colle ipſo, ſed iuxta collem illi innixum, & incumbentem; ita enim verbum accubo, à quo accubans, interpretatur Ambroſ. Calep. vnicam huius loci authoritatem adducens, ideſt iuxta cubantem. Quod magis etiam innoteſcit Capitolini collis ſitu perſpecto, ſiquidē ab vna illius parte fuiſſe rupem Tarpeiam, ſeu Saxum Tarpeium, à qua præcipitari ſolebant noxij homines, & mortis rei, teſtatur Plutarchus loco citato ſupra; & Liuius lib. 6 vbi M. Manlium damnatum Tribunos de ſaxo Tarpeio deieciſſe tradit. Quod pariter confirmat Plinius lib. 5. de vir. Illuſt. ſiue quiuis alius illius libri auctor cap. 24. Hinc Horatius ſerm. 1. Tunc Syri, Damæ, aut Dionyſij filius audes Deijcere è ſaxo ciues? Quem locum exponens Porphirius, per

ſaxum

ſaxum, Tarpeium intelligendum docet. Scribit Plinius Metellum à Catinio Labeone Tribuno Plebis ad Tarpeium eſſe raptum, vt præcipitaretur. Sic & Lucretius lib.3. Carcer, & horribilis de ſaxo iactus eorum Corn. Tacitus lib. 2. Annal. meminit L. Pitunnium de ſaxo deiectum. Sp. Caſſium apud Dionyſ. Ha licar. lib. 8. de ſaxo deiectum legimus, vbi dr̄ hoc tunc temporis ſupplicij genus vulgare fuiſſe apud Romanos. Et Phileas Tarentinus, & obſides Tarentini, qui aufugerant eodem ſupplicio affecti, ex Liuio lib. 25. Apud Senecã lib. 1. Declamationum, tertia Declamat. inceſtam ſaxo deijciendam obſeruamus. Sic & qui teſtimonium falſum dixiſſet, l. 12. tabul. è ſaxo Tarpeio miræ altitudinis deijciebatur. Quod genus pœnæ atrox quorundam animos irritaſſe tradit Liuius loco citato, vnde haud mirum, ſi hæc pœna è legibus noſtris ſit ſublata, au thore Modeſtino l. ſi diutino. §. vlt. ff. de pœnis. His itaq; ſic ſe habentibus ſtãtuendum mentem Cęſaris fuiſſe accubare Tarpeię rupi Theatrum ingẽtis ma gnitudinis, vt inde vbi hęreret ad planitiem per alias dimenſiones latè circumferretur ędificium Theatrum conſtituens, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. XLIIII.

Siccare Pontinas paludes, emittere Fucinum lacum, viam munire à mari ſupero per Appenini dorſum ad Tiberim vſque &c.

MIROR ſanè Iouianum Pontanum virum alioquin doctiſſimum ſcripſiſſe c. 2. de magnificentia, quod Cęſar non ſatis habuit exſiccare Pontinam paludem, qua re mirum in modum vicinis populis conſuluit, ſed per me diam illam ſtrauit uiam pontibus pluribus erectis, quo iter ad Vrbem, & breuius eſſet, & cõmodius, quorum veſtigia quum hodie quoque ſingulari cum magnificentia plurimis in locis extent, ipſe etiam ruinę admirationi videntibus, atq; contemplantibus ſunt, ſi enim hic Suet. tradit eum tantũ cogitaſſe de exſiccandis Pontinis paludibus, & præuentũ morte id exequi non potuiſſe, vtiq; Pontanũ deceptũ cõſtat in nomine Imp. qui licet Cęſ. ſint appellati, nihilominus quum abſolutè legimus Cęſarẽ, de Iulio Cęſare intelligendũ, qui certè id opus minimè aggreſſus eſt, ſed Traianus Imperator fuit, q̄ ſtrauit paludes Pontinas lapidib. extruxitq; iuxta vias ędificia pontesq; magnificentiſſimos fecit, teſte Dione, & Xiphilino illius abbreuiatore in illo. Hanc paludẽ primũ a Cornelio Cethego Cõſule exſiccatã, & ex ea agrũ factũ colligimus ex Liuio in Epit. lib. 46. Sic ſcribẽte: Pontinæ paludes à Cornelio Cethego Cõſule, cui & Prouincia euenerat, ſiccatę, agerq; ex ijs factus. Quæ dixiſſe volui, ne ſtudioſi ſub viri alioquin præſtantiſſimi fide periclitentur. Põtina palus dicta fuit ab Vrbe Pontia, ſi Straboni credimus; Namque tradit Plinius lib. 3. c. 5. circa eã authoritate Mutiani olim ciuitates 23. ſitas fuiſſe. Huius meminit Lucanus lib. 3.

Et qua Pontinas via diuidit vda paludes. Et Iuenalis.
Et Pontina palus, & Galtenaria Pinus. Et Syllius lib. 8.
Et quos peſtifera Pontina vligine campi. Et Martialis.

Pendula

Pendula Pontinos quæ ſpectat ſitia campos.

Has paludes aliquando exſiccaſſe Theodoricum Regem Gothorum teſtatur marmorea tabella cum inſcriptione ibidem poſita, atteſtante Raphaele Volaterrano in ſua Geographia. At nihilo minus non permanſerunt exſiccatæ, ſed ſemper ad priſtinum ſtatum reductæ tum ex aquis Aufentis fluminis propinqui, hodie *Aufidio* dicti, & alterius etiam minoris, tum etiam ex quamplurimis aquis è radicibus circumiacentium montium ſponte ſcaturientibus, quæ tandem humanam operam fruſtratæ ſunt,&c.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. XLIIII.

Emittere Fucinum lacum, iam munire à mari ſupero per Appenino dorſum ad Tiberim vſque &c.

FVCINVS lacus in quarta regione Italiæ reponitur propè Albenſes populos, quo etiam nomine dictus eſt lacus Volſcorum, quod elicere poſſumus ex Liuio lib.4 vbi ait à P.Cornelio Dictatore Volſcum agrum depopulatum, & caſtellum ad lacum Fucinum vi expugnatum. Huius meminit Martialis lib.1.

Fucinus, & pigra taceantur ſtagna Neronis.

Et Virg.7.Aneid..

——————*Vitria te Fucinus vnda,*

Te liquidi fleuere lacus.

Plinius lib.2.c.103.Scribit flumen lacum Fucinum ingrediens non eo commiſceri,ſed ſupra fluere.Et lib.3.c.12. Archyppe oppidum in lacu Fucino ſub merſum. Et lib.9.cap.20.meminit piſcis cuiuſdam, quem dumtaxat in lacu Fucino reperiri tradit. Hodie vocatur lacus Celani, teſte Leandro Alberto. Hic tantæ longitudinis eſt,vt mare videatur, non lacus, & aliquando in immenſam propemodũ altitudinẽ augetur,quãdoq; ita decreſcit,vt quaſi exſiccari videatur.flumẽ in eo ingrediẽs Pitorinũ olim vocatũ teſte Vibio Sequeſtro, hodie *Giouenco* appellãt. Ab hoc lacu aqua Martia nuncupata à Martio Ædili perducta fuit,cæterarũ omniũ potior & optima,quę Romam perductæ fuere. Remanet vſq; ad hodierna tẽpora veſtigia aquęductus inęſtimabilis ſumptus, & miræ ſtructuræ ab ipſo lacu Romam vſq;. Cogitauerat itaq; Cæſar extra mittere lacum hunc,opus ſiquidem difficillimum, vt lacus maximus exſiccari poſſet, niſi ſi emittere interpretemur,ideſt, aquam ab eo extra Romam perducere,quod à Martio factum ſuperius docuimus. Secundum quam ſignificationem verbum emittere ſumptum legimus à Cic.ad Att. 4. vbi habet. Lacus Velinus à M.Curio emiſſus. Hoc opus emittendi lacum Fucinum perfeciſſe Adrianum teſtis eſt Ælius Spartianus in Adriano, inquiens. Fucinum lacum emiſit. Miror ſanè Pontanum lib. de magnificentia ita ſcribentem. Claudius Cæſar per tria paſſuum millia montem effodit,& excidit ad emittendum Fucinum lacum;quod opus ægrè abſoluit poſt vndecim annos, quamuis triginta hominum millia ſine intermiſſione operantia adhibuiſſet. Quod nullibi cum ego ita geſtũ legerim,imò id opus ab Adriano patratũ legam, quid

dicam

dicam non habeo. Dion certè teſtis eſt Claudium in emittendo Fucino lacu inanes feciſſe ſumptus; tu concilia, Claudium perfeciſſe ęgrè canalem, ſeu emiſſarium, non tamen emiſiſſe, ſeu exiccaſſe lacum, ex Suet. in Claudio c. 20. & clarius ex Tacito lib. Annal. 12. ſcribente de ſpectaculo Naumachię à Claudio in Fucino lacu inter illum, amnemq; Lyrim prærupto monte edito, in hæc verba. Sed perfecto ſpectaculo apertum aquarum iter, & incuria operis manifeſta fuit, haud ſatis depreſſi ad lacus ima, vel media, eoq; tempore interiecto altius effoſſi ſpecus, & contrahendę rurſus multitudini gladiatorum ſpectaculum editur inditis pontibus pedeſtrem ad pugnam. Quin & conuiuium effluuio lacus appoſitum magna formidine cunctos affecit, quia vis aquarum prorumpens proxima trahebat conuulſis vlterioribus, aut fragore & ſonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione principis vſa, miniſtrum operis Narciſſum incuſat cupidinis, & prædarum. Ex quibus patere poteſt opus iſtud à Claudio haud ſatis perfectū, quod & Plinius innuere videtur lib. 36. c. 15. &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XLIIII.

Emittere Fucinum lacum, viam munire à mari ſupero per Appenini dorſum ad Tiberim vſque &c.

HANC viam fuiſſe exiſtimo, quam prius inſtruxiſſe M. Lepidum & C. Flaminium conſtat, à quo Flaminia dicta eſt, incipiens ab Arimino Romam vſq;. Quod ex Strabone colligimus lib. 5. per initia, & à Liuio lib. 39. vbi ſcribit C. Flaminium Conſulem, ne in otio militem haberet, viam a Bononia perduxiſſe Aritium vſq;. Quo loci ego legendum cum Beroaldo puto, Ariminum, non Aritium, ſed vtraq; lectio expoſitioni noſtræ non repugnat, & paulò poſt M. Æmilium Lepidū eius collegam, pacatis Liguribus, in agrū Gallicum exercitum duxiſſe; viamq; à Placentia vt Flaminiæ committeret, perduxiſſe. Hanc Flaminiam viam ab Arimino in ripa ſuperioris Adriatici maris poſito Romam vſq; ſibi muniendam ſumpſiſſe Auguſtū teſtatur Suet. in vita illius, cap. 30. fortè vt opus deſignatum à Cæſare patre ipſe perficeret. Et Cic. in Philippicis ſcribit. Tres viæ ſunt ad Mutinam, à ſummo mari Flaminia, ab infero Aurelia, media Caſſia; Ex quibus patet Flaminiam viam ad mare ſuperius pertigiſſe, quod tradit Suet. hoc in loco. Hanc autem ſententiam noſtram, prçter iam dicta confirmare videtur verbum illud munire, quo tum hoc in loco, tum loco citato in Auguſto vſus eſt Suet. quod interpretes in loci explanatione, ieiuni admodum in reliquis, explicant, vtrobiq; ſignificare reſtituere, & reficere, ac in priſtinum ſtatum reducere. Quo in ſenſu munire viam, munire ripam, & alueum, dici, adnotauit Perottus. &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XLIIII.

Perfodere Iſthmum, Dacos, qui ſe in Pontum, & Thraciam effuderant coercere, &c.

ISTHMVS anguſtia illa dicitur intermedia inter peninſulam, & continentem, quæ veluti quædam ceruix à continente ſicuti à corpore gracileſcens peninſulam cum continente connectit; Iſthmo opponitur Porthmus, ideſt fretum anguſtum inter duas continentes, quale Gaditanum exiguo interuallo Europam ab Africa diuidens. Plures ſunt Iſthmi. ſed celeberrimus ille, quem Corinthiacum, & Achaicum, & Peloponeſſiacum obſeruamus apud ſcriptores appellatum. quinq; tantum milliarium ſpacio Aegeum mare ab Ionio ſeparans. In huius faucibus Corinthus olim ſita fuit celeberrima vrbs; ex vna parte Corinthiacus ſinus ob id nuncupatur, ex altera Saronicus Lecheę hinc, Cenchreæ illinc anguſtiarũ termini. Liuius lib. 45. de eo ita ſcribit: Iſthmus duo maria ab occaſu, & portu ſolis finitima arctis faucibus dirimit. Multos illum reſcindere tentaſſe legimus in hiſtorijs, quos recenſet Plinius lib. & cap. 4. vt recto tramite ab vno in aliud mare transfretare poſſent naues; ſplendidum ſiquidem arbitrabantur abſciſſa terra maria diuerſa coniungere, & ambitum ſex millium viginti ſtadiorum (tot enim ferè in ambitu nauigando conficiuntur) in breue conijcere. Quorum primus Demetrius Rex, poſt eũ Caius Caligula, & Domitius Nero aggreſſi ſunt. Iulius Cæſar idem feciſſet etiam, ni morte præuentus eſſet, omnes tamen infœlici ſucceſſu, infauſtoq;, & fruſtrato exitu. Quod Pauſanias in rebus Corinthiacis ſcribit: inquiens, Gnidos Iſthmum intercidere adortos, detentos ab Apollinis oraculo, ſi quidem, diuinitus conſtitutis rebus manum inijcere non licere, dicente. Demetrium verò ab incœpto deſtitiſſe architectorum monimentis deterritum, qui cum loca metiti eſſent, renunciarunt, ſinus Corinthiaci mare altius eſſe, quam quod ad Cenchreas, itaq; futurũ, ſi medium locum intercideret, vniuerſum ad Æginam tranſitum cum ipſa pariter Aegina, & proximas inſulas demerſum iri; Præterea nec nauigationi alueum futurum habilem ob affluxus rapidam varietatem, qualis in Euripo viſitur Suet. in C. Caligula cap. 20. Sed ante omnia Iſthmum in Achaia perfodere deſtinarat, miſeratq; ad demetiendum opus Primipilarem. De Nerone ſic ſcribit Xiphil. ex Dione. Iſthmum Peloponeſſi cupiuit perfodere, quod non eſt aggreſſus, hominibus id grauate facientibus, propterea quod ijs, qui primum rem attigerunt ſanguis è terra erupit, auditaq; ſunt lamenta, & mugitus, & ſpectra multa apparuerunt; quocirca Nero accepto ligone ipſe aliquantulum effodit, eoq; facto cęteros adduxit, coegitq; vt idem facerent. Ad hoc opus faciendum magna multitudo hominum ab exteris etiam gentibus accerſita eſt. Suet. ipſe in Nerone cap. 19. ſic ſcribit. Iſthmum perfodere aggreſſus Prætorianos pro concione ad inchoãdum opus cohortatus eſt, tubaq; ſigno dato primus raſtello humum effodit, & corbulo

conge-

congeſtam humeris extulit. Herodē Athenienſem tantis fuiſſe diuitijs inſtructū legimus, tantaq; animi magnitudine, vt quum præclara multa in Gręcia, & & Italia opera edidiſſet, nihil tñ ſe dignum perfeciſſe cōquereretur, quoniam Iſthumū non perfodiſſet. Dignū quoq; relatu, Nicanorem Seleucū perfodere excogitaſſe ſpatium à Boſphoro Cimmerio ad Caſpiū mare, quo tēpore à Ptolemęo Ceranno interfectus fuit, qđ interuallum eſſe centū quinquaginta millia paſſuum prodijt Claudius Cęſar. Tradit in Meteoris Ariſt. Seſoſtrem Aegiptiorum Regem adortum proſcindere interſtitium à rubro mari ad Nilum, qua parte vocatur Delta, inſequuto mox Perſarum Rege Dario, quod in Hexamero cōmeminit magnus Baſilius. In prouerbium vulgatum venit de re difficili, & impoſſibili dicere. Iſthmum fodere, ideſt rem aggredi, quę perfici nequeat. Huius Iſthmi meminit Statius lib. 1. Thebaidos.

Et geminis vix fluctibus obſtitit Iſthmos. Et lib. 4.
Quaque obiacet alto.
Iſthmos, & à terris maria inclinata repellit. Rurſuſq; lib. 6.
Planctu conclamat vterque
Iſthmos, Echioniæ reſponſant flebile Thebæ. Item lib. 7.
Atque omne quod Iſthmius vmbo
Detinet, ——————

Eiuſdem meminere Solinus lib. 12. Pauſanias lib. 10. Zenodorus in Prouerbio ὄνου ὄρχη & Seruius locum Virg. enarrans in 7. Aeneid.

Et pater ipſe manu magna Portumnus euntem
Impulit. ——————

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. XLV.

Vſum enim latoclauo ad manus fimbriato, nec vt vmquam aliter, quam ſuper eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura &c.

LATVM clauum veſtis genus fuiſſe Senatorū proprium clarè ex hoc loco elicimus, & ex eodem authore in Aug. c. 38. in Tiberio 35. in Claud. 24. & ex Horatio Saty. 6. vbi per latumclauum Senatorem deſignat.

Et latum demiſit pectore clauum. Et lib. 1. Saty. 5.
Fundos Aufidio Luſco Prætore libenter
Linquimus, inſani videntes præmia ſcribæ.
Prætextam, & latum clauum. Et lib. 1. Saty. 6.
Sumere depoſitum clauum, fierique Tribunum. Et alibi.
Prætextam, & latum clauum, prunæque batillum.

Et Ouid. lib. 4. Triſt. Eleg. 9.

Induiturque humeros cum lato purpura clauo.

Suetonius in Othone capitulo decimo, inquit Neronem à laticlauo, cuius vxorem attrectauerat, cęſum, hoc eſt à Senatore; nam Dione teſte in Othone, is fuit Iulius Montanus Senator. Et Quintil. libro vndecimo. Cui laticlaui ius non erit, ita cingat, vt tunicę prioribus oris infra genua paulum,

 poſterio-

poſterioribus ad medios poplites vſq; perueniat. Et Lampridius in Alex. ait. Florente quidem imperio tantũ lati clauo vſi ſunt Senatores, & Præfecti prætorio, quibus Senatoriam conceſſit dignitatem Alex. Cæſar, ſicuti & Claudius Cæſar Heduis, quia fœderati antiquo iure cum Romanis, & Galli fratres dicti ſunt, atteſtãte Corn. Tacito lib. 11. Suet. in Veſpaſiano c. 2. Sũpta virili toga latũclauũ quãquã fratre adempto diu auerſatus eſt, nec vt tandẽ appeteret cõpelli nisi à matre potuit. & in Tib. cap. 35. Senatori latũclauũ, quãuis ademit. Idẽ in Claudio c. 24. latũclauũ initio affirmaſſet non lecturũ ſe Senatorẽ, niſi ciuis Rom. ad nepotem, ét libertini filio tribuit. Martialis lib. 5. Epig. 17. in Gelliã.

Dum te poſſe negas niſi lato Gellia clauo
Nubere, nupſiſti Gellia ciſtifero.

Liuius lib. 27. inter munera, quę Scipio Maſſiniſſæ filio dedit, tunicam latoclauo fuiſſe dicit. Suet. in Auguſto. c. 94. Inter alia præſagia fęlicitatis illius, quod tunica lati claue reſuta ex vtraq; parte ad pedes decidit. Val. Maximus lib. 5. c. 1. ait. Tunica laticlauia donatũ ad Maſſiniſſam remiſit. Ouidius lib. 4. Triſtiũ eleg. 9. ſignificans ſe laticlauiũ ideſt Senatoriam dignitatem aſſecutum ſcribit.

Cępimus & tenere primos ætatis honores,
Deq; viris quondam pars tribus vna fui.
Curia reſtabat, claui menſura coacta eſt,
Maius erat nòſtris viribus illud opus.

Plin. Epiſt. 2. Epiſt. 9 ad Apollinarẽ ſcribit. Ego ſexto latum clauũ à Cęſare noſtro ego, Quęſturã impetraui. Verũ ſicuti latum clauũ Senatoriam veſtem fuiſſe pro comperto habemus, ita qualis fuerit apud aliquem nec antiquũ, nec modernũ ſcriptorẽ ĩuenire potui. Ex hoc loco elicimus fuiſſe veſtimẽti genus ſuccintoriũ, & ſupra hoc veſtimẽtũ Toga dictũ inijci poterat, vt dicit Vuolphgãgus Lazius lib. 2. Com. de Rep. Rom. c. 3. Lazarus Bayphius libello de re veſtiaria fatetur ingenuè non ſatis ſibi liquere, quæ veſtis diceretur latusclauus. Latum ſane clauum veſtem oblongam ad talos vſq; declinantẽ fuiſſe ex Quintiliano loco ſuperius citato exiſtimandũ, cuius formã puto eam eſſe quã in ſtatuis antiquis Senatorij ordinis homines repręſentãtes videmus. Doctiſ. Tiraq. in Annot. in Alex. ab Alex. lib. 5. c. 18. interpretatur laticlauũ. i. tunicã latisclauis ornatã. Et ſubdit. Erant aũt hi claui ornamẽta quędã purpurea clauorũ ſpeciẽ præbentia (*Bottoni* dicunt Itali) tunicis attexta, ſeu fortaſſe aſſuta, à quibus latuſclauus dictus, ideſt tunica laticlaui, quod erat inſigne maiorum magiſtratum. Petrus Gregorius in parte 3. Syntag. iuris vniuerſi, lib. 47. c. 23. nu. 17. ita ſcribit. Latusclauus erat veſtimentum ſuccintorium quod clauis (vocant Galli *Agraphes, ou crochetes*) iungebantur in pectore, quale veſtimentũ, quod apud Hungaros hodie circa pectus, & longitudinem brachiorum claues aureos, vel coccineos habet. Horum ſententiæ adſtipulari videtur Feſtus Pompeius lib. 14. in verbo picta, vbi ſcribit. Tunicã palmatã à latitudine clauorũ eſſe dictam, quæ nunc à genere picturæ appellatur. Quibus verbis indicat clauos illos in tunicis acu fuiſſe depictos. Varro lib. 8. de ling. Lat. Nã ſi quis tunicam ita conſuit, vt altera plagula ſit anguſta clauis, altera lata, vtraq; pars in ſuo genere caret analogia Alex. ab Alex. lib. 5. c. 18. inquit in laticlauo veſte clauos af

figi

figi ſolere quandoq; aureos, idq; Titum Cæſarẽ interdixiſſe, teſte Vopiſco in illius vita. Io. Bap. Egnatius in ſcholijs in Aurelianũ Vopiſci interpretatur auro clauatas veſtes, ideſt quę clauos aureos habent, nos flores appellamus. Verũ illud pro cõperto ẽt habemus non ſolũ Senatores, ſed & Principes alios viros laticlauo vſos in honoris ſignum, quinimo, & mulieres quoq; teſte Herodiano lib. 3. de Plautina ſcribente Siquidẽ latumclauũ ꝑpetuo habebat, atq; in ſecũdis Cõſularibus numerabatur. Ita quũ Lampridius in Cõmodo ſcribit per Laticlauij honorem Paternũ à Præfectura remotũ, intelligendũ eũ honore geſtationis laticlauij inſignitũ; nam Præfecti Prætorio Equeſtris ordinis erãt teſte Suet. in Tito; niſi interpretemur Paternũ Senatorẽ effectum. Sic quoq; Suet. dicta exponenda in Domitiano c. 10. dum inquit donatum venia à Domitiano Tribunũ laticlauium, hoc eſt Tribunũ laticlauij veſtis indumento exornatũ, niſi Senatorij ordinis dixerimus; Nã Tribunos alios anguſticlauios, alios, laticlauios fuiſſe conſtat ex Suet. ipſo in Othone c. 10. ſcribente. Patrẽ ſuum Othoniano bello Tribunũ anguſticlauiũ fuiſſe. De clauis, quibus veſtis laticlauiũ dicta inſigniebatur Vulp. l. 19. §. 1. D. de aur. & arg. De anguſtisclauis veſte Caius in l. nuper 42. D. de don. inter vir. & vx. & Imp. Alex. in l. ſi Rufinus, C. de teſtam. milit ſed de re hac nos alibi plura. Illud profecto maiorẽ difficultatẽ habet, quid ſcilicet per fimbriatũ ad manus ſit intelligendũ. Nonnulli exponũt Ceſarẽ geſtaſſe laticlauũ veſtem ad manus fimbriatũ, hoc eſt opere Phyrgio ornatũ vulgo *Ricamato* dicimus. At nos rectius interpretãdũ ducimus fimbriatũ .i. manicarũ extremitates cęſuratim reciſas, ſeu cæſim diſſectas habẽtẽ, quẽadmodũ & Plin. lib. 21. c. 15. Vrticę folia fimbriata dixit, hoc eſt ꝑ extremitatũ orbẽ cõciſa. ſic & alibi auellanarũ barbas fimbriatas vocauit. Et Vir. in Geor. 1.

Et amaris intuba fibris.

Nã à fibra & fimbria deriuata. Vnde fibriatas ẽt Plinius lib. 25. c. 5. Cœparum radices vocauit. Quod & allij radici aſcribit Colum. & in eundẽ ſenſum Cic. in Piſo. ſcripſit. Erant illi compti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. XLVI.

Villam in Nemorenſi à fundamentis inchoatam, magnoque ſumptu abſolutam, quia non tota ad animũ ei reſponderat, totam diruiſſe.

DVPLICEM ſenſum huic loco aſſignare poſſumus; nẽpe interpretantes Nemorenſi, ideſt Nemorali ſcilicet loco nemoribus circõſepto. Quod idẽ ſignificat cũ Nemotenſi, vnde Col. lib. 9. c. 4. Ex omnibus deterrimæ notæ mel habetur Nemorẽſe, qđ ex ſpartho, atq; arbuto ꝓuenit. Ita Martialis lib. 13.

Mittit præcipuos Nemoralis Aricia porros. Lucanus.
Diſtat ab excelſa Nemoralis Aricia Roma.

Et ita erit ſenſus, in Nemorenſi, ideſt prope Ariciam vrbẽ vbi templum, & nemus Dianę erat, de quo Ouid. 1. de arte amandi.

Ecce ſuburbanæ templum nemorale Dianæ. Et lib. Faſt. 6.
Inſpice quos habeat nemoralis Aricia Faſtos

Ibi erat etiam lacus; Vnde idem 4. Metamorph.

Quæq; colunt Scythicæ ſtagnum nemorale Dianę,
Finitimosq; lacus.

Vocabatur autem lacus, ſpeculum Dianæ teſte Sipontino, & erat in nemore, ſeu luco, qui nō longè aberat ab Aricia. Inde Nemorenſis Rex dicebatur, qui Dianę Aricinię ſacrificijs pręerat, ex Suet. in Caligula, vbi habetur. Nemorēſi Regi, quod multos iā annos potiretur Sacerdotio, validiorē aduerſariū ſubornauit. Quis fuerit Rex Nemorenſis Seruius refert in illud Virg. lib. 5.

Latet arbore opaca
Aureus, & folijs, & lento vimine ramus.

Idem & Strabo lib. 5. Quibus addamus Pauſaniam in Corinthiacis ſcribentē. Dicato enim ab Hippolito, poſtquam eum Æſculapius in vitā reſtituerat Dianę Aricinæ templo (cui lucus adiacet, & lacus hodie quoq; Nemorēſis dictus, vulgo ſpeculū Dianę) poſtea barbarico Scytharū more inductum fuit, vt inter ſeruos fugitiuos is, qui ſingulari certamine victor primus hoſtiam immolaſſet Deæ Sacerdos fieret, quem & Regem appellabant, & Sacerdotij Regnū tantisper obtinebat, dum vertente anno fortior aliquis ſuperueniens eum pugna ſuperaret, qualem Caius ei, qui multos iam annos Sacerdotio præfuerat ſubmiſit ex Suet. in illo c. 34. Vnde Ouid. 3. Faſt.

Regna tenent fortes, manibus, pedibusq; fugaces,
Et perit extemplo poſt modo quiſq; ſuo. Et Val. Flaccus 2. Argonaut.
Et ſoli non mitis Aricia Regi Et Lucanus in 3. Pharſaliæ.
Qua ſublime nemus, & Schyticę qua Regna Dianæ.

Sed de hac re plura legat ſtudioſus lector apud Gregorium Giraldū Syntagm. 12. Huiuſmodi aūt Sacerdotem fortè Regē appellatum, eo quod in Aricino nemore, vbi Dianæ tēplum erat Ægeria Nympha extabat, cū qua loqui ferunt ſolitum Numā Romanorū Regē ex Liuio lib. 1. Aricia, hodie paruū caſtrū eſt, *Riccia* vulgò dicta. In hoc itaq; loco Cæſarē villam conſtruxiſſe, ait Suetō. eamq; diruiſſe, quū ad animum illius non reſpondiſſet. De hac re Cic. ad Atti. Epiſt. 2. lib. 6. dū ait Cæſarē in Nemorenſi reędificando diligentiorē forè; ſic enim legendū doctiſſimi viri Turnebus, & Torrentius, & iure optimo contēdūnt. Huius villæ Cæſaris adhuc propè Aricia cōſpiciuntur veſtigia. In huiuſmodi Aricino nemore deliciōſo deſidem vitam traduxiſſe Vitellium teſtatus eſt Cornelius Tacitus libro Hiſtoriar. 3. &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LIIII.

Vnde factum vt auro abundaret, ternisque millibus numum in libras promercale per Italiam, prouinciasque diuenderet.

IO. Baptiſta Egnatius locum iſtum explanare contendēs varijs ambagibus ſeſe implicat, dum quaternis millibus legendū cenſet, vt argēti ad aurum proportio decupla exiſtat. In eundē ſcrupū incidere & Agricola de re numaria,

Didacus

Didacus à Couarruuia de veterũ numiſmatũ collat. Budęus lib. 3. & 4. de aſſe, & alij ex recẽtioribus, dũ certã auri ad argentum analogiã Romanorũ pręſertim tpibus, ſtatuere conantur. Cuius tamẽ certa ratio nulla adhiberi põt, quũ non ex natura rei, ſed ex dominantium voluntate, ac legis præſcripto affluentia, vel paucitate metallorum, etiam pretia augeantur, aut minuantur, quemadmodum & in alijs mercibus, ac rebus accidere conſueuit, vt I.C. tradunt. l. 3. D. de eo quod cer. lo. l. 9. D de. aur. & arg. lega. & l ſi quis 35 in fin. princ. C. de donat. vbi auri, argentiq; precium ex varietate temporis, & locorum variari dicitur. Hanc autem ſententiã exemplis ex auctoribus deſumptis facile eſt cõfirmare; Si quidem Platonis tempore, vti ipſe in Hipparcho tradit, proportionem auri ad argentum duodecuplã fecere. Menander Poeta, (qui à Platone nõ multum diſtanti ætate ſcripſit) decuplam eandem fecit in quadam fabula, priori loco auri talentũ dicens, & paulò poſt pro eadem ſumma decem argẽti talẽta aſſignans Quod etiam ex Liuio lib. 38. colligi videtur, dum inquit Ætolis à Rom. debellatis penſione numaria impoſita conceſſum, vt pro argenteis decẽ, aureum darent. Herodotus in Thalia talentorum numerum exponens, quæ Darius ſuis ſubiectis imperauerat, auri talentum tredecim argenteis taxauit, ita vt auri ad argentum analogiam tertiadecimam fecerit. Arcadij, & Honorij Imperij tempore auri libra quatuordecim & ferè dimidia argẽteis taxata eſt, vti colligimus ex l. 1. C. de argẽt. pt. Ex Plinij dictis lib. 33. c. 3. colligit Budęus auri ad argentum quindecuplam fuiſſe analogiã. Vanum itaq; puto tantũ laboraſſe Scriptores in perquirendo iam memoratam proportionem, quæ nulli bi nec vllo vnquam tempore certa reperiri poteſt, vt diximus. Ego ſanè nihil aliud innuere voluiſſe Tranquillum cenſeo, niſi auri affluentiam Cæſarem habuiſſe tantam, vt libra auri veniret triginta aureis coronatis, ſi ſupputationem faciamus ternorum millium numũ, ſiquidem numos centum aureum noſtratem coronatum ęquiualere oſtendit doctiſſimus Budæus lib. de aſſe 2. vbi numum, & ſeſtertium tantum valere docet; nec eſt ambigendum, quia auri informis libra numis tam aureis, quam argenteis cuſis emi, & vendi potuerit. Quod & hodiernis temporibus fieri neminem latet. Illud tamen certe maximè ſuſpiciendum videtur, aurum Cæſaris tempore adeo redundaſſe, quum exiguum antea Romæ fuiſſe teſtetur Plinius loco toties citato, necnon & aurum à Cęſaris tempore in hanc ætatem vſq; adeo excreuiſſe, vt nũc auri libra, quæ tunc venundabatur aureis 30. nunc centum quindecim & amplius veneat. Quod ex argenti, & auri copia ab Indijs, & nouo orbe ad nos exportata proueniſſe vſu probatum eſt. Vox autem promercale nihil aliud ſignificat teſte Budæo, quam illud, quod pręter vſui ſuo neceſſaria paterfamilias aliquis venale habet. Quod & ex hoc Suet. loco colligi videtur, & Cęlius Rod. lib. 28. c. 10. affirmat, inquiens. Promercale in venalium ratione dici, quod extra domeſticum vſum redundans venui proponitur. Tamen & promercale communiter accipi poteſt pro quacunq; mercimonia, quæ venundari proponitur. Ita idem Suet. de claris Grammaticis ſcribit. & officinas promercalium veſtium exercebat. Et Columela lib. 1. c. 8. Pecuniamq; Domini neq; in animalibus, aut alijs rebus promercalibus occupet. &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XLIIII.

Theatrumque ſummæ magnitudinis Tarpeio monti accubans.

SEPTEM Romæ colles fuiſſe vulgatiſſimum eſt, inter quos præcipuum Capitolinum, qui Saturnius primum appellatus eſt, teſte Varrone lib. 4. de lingua Latina, & Solino c.2. in cuius faucibus Fanum Saturni ſitum, quod ærarium populi Romani erat. Idem fuit etiam Tarpeius dictus à Tarpeia virgine Veſtali Spurij Tarpeij filia, quæ Tatio Sabinorum Regi proditione arcem in Capitolio conſtitutam dedit, ibidemq; à Sabinis ſcutis obruta necata fuit, quod Plutarchus in vita Romuli, & Val.Max.lib.9.cap.6. Propertius lib.4.& Ouid.Metamorph.14.& Liuius per initia 1.lib. ſcriptum reliquere. & Virg.8.Æneid. Tarpeiam ſedem appellauit, inquiens.

Hinc ad Tarpeium ſedem, & Capitolia ducit,
Aurea nunc, olim ſyluestribus horrida dumis.

Collis hic Capitolinus vocatus ex hominis capite inuento, dum templi Iouis fundamenta effodiunt. Titus Liuius lib.5.& Cornelius Nepos lib. de viris Illuſtribus cap.8.tradidere, In hoc, præter Saturni templum, erant & Iouis, Iunonis, & Mineruæ ędes. De Iouis æde, quod Capitolium dixere, omnibus receptum eſt. De æde Iunonis teſtatur Cic.in Orat.ad Equites Romanos. Mineruæ, & omnium teſtis eſt Liuius lib.5 1.vbi hæc verba proferentem inducit Manlium Capitolinum à viatore arreptum. Iupiter optimè maximè, Iuno Regina, ac Minerua, cæteriq; Dij, Deęq; qui Capitolinum, arcemq; incolitis, ſiccine veſtrum militem ac Præſidem ſinitis vexari ab inimicis? His itaque ſic ſe habentibus, videtur abſurdum, quod hoc loco tradit Tranquillus, quod Theatrum ſummæ magnitudinis in Tarpeio extruere cogitaret Iulius Cæſar, quum hic collis non ingentis magnitudinis capax eſſet, præſertim tot templis, & Capitolina arce præpeditus, alijsq; pluribus ædificijs refertus, ita vt iure Plinius lib.36.cap.15.ſcripſerit. Homines inſanas ſubſtructiones Capitolij admiratos; Et quem exiguum collem vocat Liuius lib. 5. Quod vtiq; veritati conſentaneum eſſet, ſi Tranquillus de extructione Theatri in colle ipſo intellexiſſet, ſed ſecus interpretanda eius dicta; nempe mentem Cæſaris fuiſſe conſtruere Theatrum non in colle ipſo, ſed iuxta collem illi innixum, & incumbentem; ita enim verbum accubo, à quo accubans, interpretatur Ambroſ.Calep. vnicam huius loci authoritatem adducens, ideſt iuxta cubantem. Quod magis etiam innoteſcit Capitolini collis ſitu perſpecto, ſiquidè ab vna illius parte fuiſſe rupem Tarpeiam, ſeu Saxum Tarpeium, à qua præcipitari ſolebant noxij homines, & mortis rei, teſtatur Plutarchus loco citato ſupra; & Liuius lib.6 vbi M.Manlium damnatum Tribunos de ſaxo Tarpeio deieciſſe tradit. Quod pariter confirmat Plinius lib.5.de vir.Illuſt. ſiue quiuis alius illius libri auctor cap.24. Hinc Horatius ſerm.1. Tunc Syri, Damæ, aut Dionyſij filius audes Deijcere è ſaxo ciues? Quem locum exponens Porphirius, per

ſaxum

ſaxum, Tarpeium intelligendum docet. Scribit Plinius Metellum à Catinio Labeone Tribuno Plebis ad Tarpeium eſſe raptum, vt præcipitaretur. Sic & Lucretius lib. 3. Carcer, & horribilis de ſaxo iactus eorum. Corn. Tacitus lib. 2. Annal. meminit L. Pitunnium de ſaxo deiectum. Sp. Caſſium apud Dionyſ. Halicar. lib. 8. de ſaxo deiectum legimus, vbi dr̃ hoc tunc temporis ſupplicij genus vulgare fuiſſe apud Romanos. Et Phileas Tarentinus, & obſides Tarentini, qui aufugerant eodem ſupplicio affecti, ex Liuio lib. 25. Apud Senecã lib. 1. Declamationum, tertia Declamat. inceſtam ſaxo deijciendam obſeruamus. Sic & qui teſtimonium falſum dixiſſet, l. 12. tabul. è ſaxo Tarpeio miræ altitudinis deijciebatur. Quod genus pœnæ atrox quorundam animos irritaſſe tradit Liuius loco citato, vnde haud mirum, ſi hæc pœna è legibus noſtris ſit ſublata, authore Modeſtino l. ſi diutino. §. vlt. ff. de pœnis. His itaq; ſic ſe habentibus ſtatuendum mentem Cæſaris fuiſſe accubare Tarpeiæ rupi Theatrum ingẽtis magnitudinis, vt inde vbi hæreret ad planitiem per alias dimenſiones latè circumferretur ædificium Theatrum conſtituens, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XLIIII.

Siccare Pontinas paludes, emittere Fucinum lacum, viam munire à mari ſupero per Appenini dorſum ad Tiberim vſque &c.

MIROR ſanè Iouianum Pontanum virum alioquin doctiſſimum ſcripſiſſe c. 2. de magnificentia, quod Cæſar non ſatis habuit exſiccare Pontinam paludem, qua re mirum in modum vicinis populis conſuluit, ſed per mediam illam ſtrauit uiam pontibus pluribus erectis, quo iter ad Vrbem, & breuius eſſet, & cõmodius, quorum veſtigia quum hodie quoque ſingulari cum magnificentia plurimis in locis extent, ipſe etiam ruinæ admirationi videntibus, atq; contemplantibus ſunt, ſi enim hic Suet. tradit eum tantũ cogitaſſe de exſiccandis Pontinis paludibus, & præuentũ morte id exequi non potuiſſe, vtiq; Pontanũ deceptũ cõſtat in nomine Imp. qui licet Cæſ. ſint appellati, nihilominus quum abſolutè legimus Cæſarẽ, de Iulio Cæſare intelligendũ, qui certè id opus minimè aggreſſus eſt, ſed Traianus Imperator fuit, q ſtrauit paludes Pontinas lapidib. extruxitq; iuxta vias ædificia pontesq; magnificentiſſimos fecit, teſte Dione, & Xiphilino illius abbreuiatore in illo. Hanc paludẽ primũ a Cornelio Cethego Cõſule exſiccatã, & ex ea agrũ factũ colligimus ex Liuio in Epit. lib. 46. Sic ſcribẽte: Pontinæ paludes à Cornelio Cethego Cõſule, cui & Prouincia euenerat, ſiccatæ, agerq; ex ijs factus. Quæ dixiſſe volui, ne ſtudioſi ſub viri alioquin præſtantiſſimi fide periclitentur. Põtina palus dicta fuit ab Vrbe Pontia, ſi Straboni credimus; Namque tradit Plinius lib. 3. c. 5. circa eã authoritate Mutiani olim ciuitates 23. ſitas fuiſſe. Huius meminit Lucanus lib. 3.

Et qua Pontinas via diuidit vda paludes. Et Iuenalis.
Et Pontina palus, & Galtenaria Pinus. Et Syllius lib. 8.
Et quos peſtifera Pontina vligine campi. Et Martialis.

Pendula

Pendula Pontinos quæ ſpectat ſitia campos.

Has paludes aliquando exſiccaſſe Theodoricum Regem Gothorum teſtatur marmorea tabella cum inſcriptione ibidem poſita, atteſtante Raphaele Volaterrano in ſua Geographia. At nihilo minus non permanſerunt exſiccatæ, ſed ſemper ad priſtinum ſtatum reductæ tum ex aquis Auſentis fluminis propinqui, hodie *Auſidio* dicti, & alterius etiam minoris, tum etiam ex quamplurimis aquis è radicibus circumiacentium montium ſponte ſcaturientibus, quæ tandem humanam operam fruſtratæ ſunt, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. XLIIII.

Emittere Fucinum lacum, iam munire à mari ſupero per Appenino dorſum ad Tiberim vſque &c.

FVCINVS lacus in quarta regione Italiæ reponitur propè Albenſes populos, quo etiam nomine dictus eſt lacus Volſcorum, quod elicere poſſumus ex Liuio lib. 4 vbi ait à P. Cornelio Dictatore Volſcum agrum depopulatum, & caſtellum ad lacum Fucinum vi expugnatum. Huius meminit Martialis lib. 1.

Fucinus, & pigra taceantur ſtagna Neronis.

Et Virg. 7. Aneid..

——————*Vitria te Fucinus vnda.*

Te liquidi fleuere lacus.

Plinius lib. 2. c. 103. Scribit flumen lacum Fucinum ingrediens non eo commiſceri, ſed ſupra fluere. Et lib. 3. c. 12. Archyppe oppidum in lacu Fucino ſubmerſum. Et lib. 9. cap. 20. meminit piſcis cuiuſdam, quem dumtaxat in lacu Fucino reperiri tradit. Hodie vocatur lacus Celani, teſte Leandro Alberto. Hic tantæ longitudinis eſt, vt mare videatur, non lacus, & aliquando in immenſam propemodũ altitudinē augetur, quãdoq; ita decreſcit, vt quaſi exſiccari videatur, flumē in eo ingrediēs Pitorinũ olim vocatũ teſte Vibio Sequeſtro, hodie *Giouenco* appellãt. Ab hoc lacu aqua Martia nuncupata à Martio Ædili perducta fuit, cæterarũ omniũ potior & optima, quę Romam perductæ fuere. Remanēt vſq; ad hodierna tēpora veſtigia aquęductus ineſtimabilis ſumptus, & miræ ſtructuræ ab ipſo lacu Romam vſq;. Cogitauerat itaq; Cæſar extra mittere lacum hunc, opus ſiquidem difficillimum, vt lacus maximus exſiccari poſſet, niſi ſi emittere interpretemur, ideſt, aquam ab eo extra Romam perducere, quod à Martio factum ſuperius docuimus. Secundum quam ſignificationem verbum emittere ſumptum legimus à Cic. ad Att. 4. vbi habet. Lacus Velinus à M. Curio emiſſus. Hoc opus emittendi lacum Fucinum perfeciſſe Adrianum teſtis eſt Ælius Spartianus in Adriano, inquiens. Fucinum lacum emiſit. Miror ſanè Pontanum lib. de magnificentia ita ſcribentem. Claudius Cæſar per tria paſſuum millia montem effodit, & excidit ad emittendum Fucinum lacum; quod opus ægrè abſoluit poſt vndecim annos, quamuis triginta hominum millia ſine intermiſſione operantia adhibuiſſet. Quod nullibi cum ego ita geſtũ legerim, imò id opus ab Adriano patratũ legam, quid dicam

dicam non habeo. Dion certè teſtis eſt Claudium in emittendo Fucino lacu inanes feciſſe ſumptus; tu concilia, Claudium perfeciſſe ęgrè canalem, ſeu emiſſarium, non tamen emiſiſſe, ſeu exiccaſſe lacum, ex Suet in Claudio c. 20. & clarius ex Tacito lib. Annal. 12. ſcribente de ſpectaculo Naumachię à Claudio in Fucino lacu inter illum, amnemq; Lyrim præruptu monte edito, in hæc verba. Sed perfecto ſpectaculo apertum aquarum iter, & incuria operis manifeſta fuit, haud ſatis depreſſi ad lacus ima, vel media, eoq; tempore interiecto altius effoſſi ſpecus, & contrahendę rurſus multitudini gladiatorum ſpectaculum editur inditis pontibus pedeſtrem ad pugnam. Quin & conuiuium effluuio lacus appoſitum magna formidine cunctos affecit, quia vis aquarum prorumpens proxima trahebat conuulſis vlterioribus, aut fragore & ſonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione principis vſa, miniſtrum operis Narciſſum incuſat cupidinis, & prædarum. Ex quibus patere poteſt opus iſtud à Claudio haud ſatis perfectũ, quod & Plinius innuere videtur lib. 36. c. 15. &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XLIIII.

Emittere Fucinum lacum, viam munire à mari ſupero per Appenini dorſum ad Tiberim vſque &c.

HANC viam fuiſſe exiſtimo, quam prius inſtruxiſſe M. Lepidum & C. Flaminium conſtat, à quo Flaminia dicta eſt, incipiens ab Arimino Romam vſq;. Quod ex Strabone colligimus lib. 5. per initia, & à Liuio lib. 39. vbi ſcribit C. Flaminium Conſulem, ne in otio militem haberet, viam a Bononia perduxiſſe Aritium vſq;. Quo loci ego legendum cum Beroaldo puto, Ariminum, non Aritium, ſed vtraq; lectio expoſitioni noſtræ non repugnat, & paulò poſt M. Æmilium Lepidũ eius collegam, pacatis Liguribus, in agrũ Gallicum exercitum duxiſſe; viamq; à Placentia vt Flaminiæ committeret, perduxiſſe. Hanc Flaminiam viam ab Arimino in ripa ſuperioris Adriatici maris poſito Romam vſq; ſibi muniendam ſumpſiſſe Auguſtũ teſtatur Suet. in vita illius, cap. 30. fortè vt opus deſignatum à Cæſare patre ipſe perficeret. Et Cic. in Philippicis ſcribit. Tres viæ ſunt ad Mutinam, à ſummo mari Flaminia, ab infero Aurelia, media Caſſia; Ex quibus patet Flaminiam viam ad mare ſuperius pertigiſſe, quod tradit Suet. hoc in loco. Hanc autem ſententiam noſtram, pręter iam dicta confirmare videtur verbum illud munire, quo tum hoc in loco, tum loco citato in Auguſto vſus eſt Suet. quod interpretes in loci explanatione, ieiuni admodum in reliquis, explicant, vtrobiq; ſignificare reſtituere, & reficere, ac in priſtinum ſtatum reducere. Quo in ſenſu munire viam, munire ripam, & alueum, dici, adnotauit Perottus. &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. XLIIII.

Perfodere Iſthmum, Dacos, qui ſe in Pontum, & Thraciam effuderant coercere, &c.

ISTHMVS anguſtia illa dicitur intermedia inter peninſulam, & continentem, quæ veluti quædam ceruix à continente ſicuti à corpore gracileſcens peninſulam cum continente connectit; Iſthmo opponitur Porthmus, ideſt fretum anguſtum inter duas continentes, quale Gaditanum exiguo interuallo Europam ab Africa diuidens. Plures ſunt Iſthmi, ſed celeberrimus ille, quem Corinthiacum, & Achaicum, & Peloponeſſiacum obſeruamus apud ſcriptores appellatum. quinq; tantum milliarium ſpacio Aegeum mare ab Ionio ſeparans. In huius faucibus Corinthus olim ſita fuit celeberrima vrbs; ex vna parte Corinthiacus ſinus ob id nuncupatur, ex altera Saronicus Lecheę hinc, Cenchreæ illinc anguſtiarũ termini. Liuius lib. 45. de eo ita ſcribit: Iſthmus duo maria ab occaſu, & ortu ſolis finitima arctis faucibus dirimit.. Multos illum reſcindere tentaſſe legimus in hiſtorijs, quos recenſet Plinius lib. & cap. 4. vt recto tramite ab vno in aliud mare transfretare poſſent naues; ſplendidum ſiquidem arbitrabantur abſciſſa terra maria diuerſa coniungere, & ambitum ſex millium viginti ſtadiorum (tot enim ferè in ambitu nauigando conficiuntur) in breue conijcere. Quorum primus Demetrius Rex, poſt eũ Caius Caligula, & Domitius Nero aggreſſi ſunt. Iulius Cæſar idem feciſſet etiam, ni morte præuentus eſſet, omnes tamen infœlici ſucceſſu, infauſtoq;, & fruſtrato exitu. Quod Pauſanias in rebus Corinthiacis ſcribit: inquiens, Gnidos Iſthmum intercidere adortos, detentos ab Apollinis oraculo, ſi quidem, diuinitus conſtitutis rebus manum inijcere non licere, dicente. Demetrium verò ab incœpto deſtitiſſe architectorum monimentis deterritum, qui cum loca metiti eſſent, renunciarunt, ſinus Corinthiaci mare altius eſſe, quam quod ad Cenchreas, itaq; futurũ, ſi medium locum intercideret, vniuerſum ad Ægi nam tranſitum cum ipſa pariter Aegina, & proximas inſulas demerſum iri; Præterea nec nauigationi alueum futurum habilem ob affluxus rapidam varietatem, qualis in Euripo viſitur Suet. in C. Caligula cap. 20. Sed ante omnia Iſthmum in Achaia perfodere deſtinarat, miſeratq; ad demetiendum opus Primipilarem. De Nerone ſic ſcribit Xiphil. ex Dione. Iſthmum Peloponeſſi cupiuit perfodere, quod non eſt aggreſſus, hominibus id grauate facientibus, propterea quod ijs, qui primum rem attigerunt ſanguis è terra erupit, auditaq; ſunt lamenta, & mugitus, & ſpectra multa apparuerunt; quocirca Nero accepto ligone ipſe aliquantulum effodit, eoq; facto cęteros adduxit, coegitq; vt idem facerent. Ad hoc opus faciendum magna multitudo hominum ab exteris etiam gentibus accerſita eſt. Suet. ipſe in Nerone cap. 19. ſic ſcribit. Iſthmum perfodere aggreſſus Prætorianos pro concione ad inchoãdum opus cohortatus eſt, tubaq; ſigno dato primus raſtello humum effodit, & corbulo conge-

congeſtam humeris extulit.Herodē Athenienſem tantis fuiſſe diuitijs inſtructū legimus,tantaq; animi magnitudine,vt quum præclara multa in Gręcia,& & Italia opera edidiſſet, nihil tn̄ ſe dignum perfeciſſe cōquereretur, quoniam Iſthumū non perfodiſſet. Dignū quoq; relatu, Nicanorem Seleucū perfodere excogitaſſe ſpatium à Boſphoro Cimmerio ad Caſpiū mare, quo tēpore à Ptolemęo Cerauno interfectus fuit,qđ interuallum eſſe centū quinquaginta millia paſſuum prodijt Claudius Cęſar.Tradit in Meteoris Ariſt. Seſoſtrem Aegiptiorum Regem adortum proſcindere interſtitium à rubro mari ad Nilum,qua parte vocatur Delta,inſequuto mox Perſarum Rege Dario, quod in Hexamero cōmeminit magnus Baſilius. In prouerbium vulgatum venit de re difficili, & impoſſibili dicere. Iſthmum fodere,ideſt rem aggredi,quę perfici nequeat. Huius Iſthmi meminit Statius lib.1. Thebaidos.

Et geminis vix fluctibus obſtitit Iſthmos. Et lib.4.
Quaque obiacet alto.
Iſthmos, & à terris maria inclinata repellit. Rurſuſq; lib.6.
Planctu conclamat vterque
Iſthmos,Echioniæ reſponſant flebile Thebæ. Item lib.7.
Atque omne quod Iſthmius vmbo
Detinet,———————

Eiuſdem meminere Solinus lib. 12.Pauſanias lib.10.Zenodorus in Prouerbio ὄνου ὄσχη & Seruius locum Virg. enarrans in 7. Aeneid.

Et pater ipſe manu magna Portumnus euntem
Impulit.———————

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. XLV.

Vſum enim latoclauo ad manus fimbriato, nec vt vmquam aliter, quam ſuper eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura &c.

LATVM clauum veſtis genus fuiſſe Senatorū proprium clarè ex hoc loco elicimus,& ex eodem authore in Aug.c.38.in Tiberio 35.in Claud. 24. & ex Horatio Saty.6.vbi per latumclauum Senatorem deſignat.

Et latum demiſit pectore clauum. Et lib.1.Saty.5.
Fundos Aufidio Luſco Prætore libenter
Linquimus, inſani videntes præmia ſcribæ.
Prætextam, & latum clauum. Et lib.1. Saty.6.
Sumere depoſitum clauum, fieriquc Tribunum. Et alibi.
Prætextam, & latum clauum, prunæque batillum.

Et Ouid.lib.4.Triſt.Eleg.9.

Induiturque humeros cum lato purpura clauo.

Suetonius in Othone capitulo decimo, inquit Neronem à laticlauo, cuius vxorem attrectauerat, cęſum, hoc eſt à Senatore; nam Dione teſte in Othone, is fuit Iulius Montanus Senator. Et Quintil. libro vndecimo. Cui laticlaui ius non erit, ita cingat, vt tunicę prioribus oris infra genua paulum,

poſterioribus ad medios poplites vſq; perueniat. Et Lampridius in Alex. ait. Florente quidem imperio tantū lati clauo vſi ſunt Senatores, & Præfecti prætorio, quibus Senatoriam conceſſit dignitatem Alex. Cæſar, ſicuti & Claudius Cæſar Heduis, quia fœderati antiquo iure cum Romanis, & Galli fratres dicti ſunt, atteſtāte Corn Tacito lib. 11. Suet. in Veſpaſiano c. 2. Sūpta virili toga latūclauū quāquā fratre adempto diu auerſatus eſt, nec vt tandē appeteret cōpelli niſi à matre potuit. & in Tib. cap. 35. Senatori latūclauū, quāuis ademit. Idē in Claudio c. 24. latūclauū initio affirmaſſet non lecturū ſe Senatorē, niſi ciuis Rom. ad nepotem, ét libertini filio tribuit. Martialis lib. 5. Epig. 17. in Gelliā.

Dum te poſſe negas niſi lato Gellia clauo
Nubere, nupſiſti Gellia ciſtifero.

Liuius lib. 27. inter munera, quę Scipio Maſſiniſſæ filio dedit, tunicam latoclauo fuiſſe dicit. Suet. in Auguſto. c. 94. Inter alia præſagia fęlicitatis illius, quod tunica lati claue reſuta ex vtraq; parte ad pedes decidit. Val. Maximus lib. 5. c. 1. ait. Tunica laticlauia donatū ad Maſſiniſſam remiſit. Ouidius lib. 4. Triſtiū eleg. 9. ſignificans ſe laticlauiū ideſt Senatoriam dignitatem aſſecutum ſcribit.

Cępimus & tenere primos ætatis honores,
Deq; viris quondam pars tribus vna fui.
Curia reſtabat, claui menſura coacta eſt,
Maius erat noſtris viribus illud opus.

Plin. Epiſt. 2. Epiſt. 9 ad Apollinarē ſcribit. Ego ſexto latum clauū à Cęſare noſtro ego, Quęſturā impetraui. Verū ſicuti latum clauū Senatoriam veſtem fuiſſe pro comperto habemus, ita qualis fuerit apud aliquem nec antiquū, nec modernū ſcriptorē īuenire potui. Ex hoc loco elicimus fuiſſe veſtimēti genus ſuccintoriū, & ſupra hoc veſtimētū Toga dictū inijci poterat, vt dicit Vuolphgāgus Lazius lib. 2. Com. de Rep. Rom. c. 3. Lazarus Bayphius libello de re veſtiaria fatetur ingenuè non ſatis ſibi liquere, quæ veſtis diceretur latusclauus. Latum ſane clauum veſtem oblongam ad talos vſq; declinantē fuiſſe ex Quintiliano loco ſuperius citato exiſtimandū, cuius formā puto eam eſſe, quā in ſtatuis antiquis Senatorij ordinis homines reprę ſentātes videmus. Doctiſ. Tiraq. in Annot. in Alex. ab Alex. lib. 5. c. 18. interpretatur laticlauū. i. tunicā latiſclauis ornatā. Et ſubdit. Erant aūt hi claui ornamēta quędā purpurea clauorū ſpeciē præbentia (*Bottoni* dicunt Itali) tunicis attexta, ſeu fortaſſe aſſuta, à quibus latuſclauus dictus, ideſt tunica laticlaui, quod erat inſigne maiorum magiſtratum. Petrus Gregorius in parte 3. Syntag. iuris vniuerſi, lib. 47. c. 23. nu. 17. ita ſcribit. Latusclauus erat veſtimentum ſuccintorium quod clauis (vocant Galli *Agraphes, ou crochetes*) iungebantur in pectore, quale veſtimentū, quod apud Hungaros hodie circa pectus, & longitudinem brachiorum claues aureos, vel coccineos habet. Horum ſententiæ adſtipulari videtur Feſtus Pompeius lib. 14. in verbo picta, vbi ſcribit. Tunicā palmatā à latitudine clauorū eſſe dictam, quæ nunc à genere picturæ appellatur. Quibus verbis indicat clauos illos in tunicis acu fuiſſe depictos. Varro lib. 8. de ling. Lat. Nā ſi quis tunicam ita conſuit, vt altera plagula ſit anguſta clauis, altera lata, vtraq; pars in ſuo genere caret analogia Alex. ab Alex. lib. 5. c. 18. inquit in laticlauo veſte clauos affigi

figi ſolere quandoq; aureos, idq; Titum Cæſaré interdixiſſe, teſte Vopiſco in illius vita. Io. Bap. Egnatius in ſcholijs in Aurelianũ Vopiſci interpretatur auro clauatas veſtes, ideſt quę clauos aureos habent, nos flores appellamus. Verũ illud pro cõperto ẽt habemus non ſolũ Senatores, ſed & Principes alios viros laticlauo vſos in honoris ſignum, quinimo, & mulieres quoq; teſte Herodiano lib. 3. de Plautina ſcribente Siquidé latumclauũ ꝑpetuo habebat, atq; in ſecũdis Cõſularibus numerabatur. Ita quũ Lampridius in Cõmodo ſcribit per Laticlauij honorem Paternũ à Præfectura remotũ, intelligendũ eũ honore geſtationis laticlauij inſignitũ; nam Præfecti Prætorio Equeſtris ordinis erãt teſte Suet. in Tito; niſi interpretemur Paternũ Senatoré effectum. Sic quoq; Suet. dicta exponenda in Domitiano c 10. dum inquit donatum venia à Domitiano Tribunũ laticlauium, hoc eſt Tribunũ laticlauij veſtis indumento exornatũ, niſi Senatorij ordinis dixerimus; Nã Tribunos alios anguſticlauios, alios, laticlauios fuiſſe conſtat ex Suet. ipſo in Othone c. 10. ſcribente. Patré ſuum Othoniano bello Tribunũ anguſticlauiũ fuiſſe. De clauis, quibus veſtis laticlauiũ dicta inſigniebatur Vulp. l. 19. §. 1. D. de aur. & arg. De anguſtisclauis veſte Caius in l. nuper 42. D. de don. inter vir. & vx. & Imp. Alex. in l. ſi Rufinus, C. de teſtam. milit ſed de re hac nos alibi plura. Illud profecto maioré difficultaté habet, quid ſcilicet per fimbriatũ ad manus ſit intelligendũ. Nonnulli exponũt Cæſaré geſtaſſe laticlauũ veſtem ad manus fimbriatũ, hoc eſt opere Phyrgio ornatũ vulgo *Ricamato* dicimus. At nos rectius interpretãdũ ducimus fimbriatũ. i. manicarũ extremitates cęſuratim reciſas, ſeu cæſim diſſectas habété, quéadmodũ & Plin. lib. 21. c. 15. Vrticę folia fimbriata dixit, hoc eſt ꝑ extremitatũ orbé cõciſa. ſic & alibi auellanatũ barbas fimbriatas vocauit. Et Vir. in Geor. 1.

Et amaris intuba fibris.

Nã à fibra & fimbria deriuata. Vnde fibriatas ẽt Plinius lib. 25. c. 5. Cæparum radices vocauit. Quod & allij radici aſcribit Colum. & in eundé ſenſum Cic. in Piſo. ſcripſit. Erant illi compti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. XLVI.

Villam in Nemorenſi à fundamentis inchoatam, magnoque ſumptu abſolutam, quia non tota ad animũ ei reſponderat, totam diruiſſe.

DVPLICEM ſenſum huic loco aſſignare poſſumus; nẽpe interpretantes Nemorenſi, ideſt Nemorali ſcilicet loco nemoribus circõſepto. Quod idé ſignificat cũ Nemorenſi, vnde Col. lib. 9. c. 4. Ex omnibus deterrimæ notæ mel habetur Nemoréſe, qđ ex ſpartho, atq; arbuto ꝓuenit. Ita Martialis lib. 13.

Mittit præcipuos Nemoralis Aricia porros. Lucanus.
Diſtat ab excelſa Nemoralis Aricia Roma.

Et ita erit ſenſus, in Nemorenſi, ideſt prope Ariciam vrbé vbi templum, & nemus Dianę erat, de quo Ouid. 1. de arte amandi.

Ecce ſuburbanæ templum nemorale Dianæ. Et lib. Faſt. 6.
Inſpice quos habeat nemoralis Aricia Faſtos

Didacus à Couarruuia de veterũ numiſmatũ collat. Budęus lib. 3. & 4. de aſſe, & alij ex recẽtioribus, dũ certã auri ad argentum analogiã Romanorũ pręſertim tpibus, ſtatuere conantur. Cuius tamẽ certa ratio nulla adhiberi pōt, quũ non ex natura rei, ſed ex dominantium voluntate, ac legis præſcripto affluentia, vel paucitate metallorum, etiam pretia augeantur, aut minuantur, quemadmodum & in alijs mercibus, ac rebus accidere conſueuit, vt I.C. tradunt. l. 3. D. de eo quod cer. lo. l. 9. D de aur. & arg. lega. & l ſi quis 35 in ſin. princ. C. de donat. vbi auri, argentiq; precium ex varietate temporis, & locorum variari dicitur. Hanc autem ſententiã exemplis ex auctoribus deſumptis facile eſt cõfirmare; Si quidem Platonis tempore, vti ipſe in Hipparcho tradit, proportionem auri ad argentum duodecuplã fecere. Menander Poeta, (qui à Platone nõ multum diſtanti ætate ſcripſit) decuplam eandem fecit in quadam fabula, priori loco auri talentũ dicens, & paulò poſt pro eadem ſumma decem argẽti talẽta aſſignans Quod etiam ex Liuio lib. 38. colligi videtur, dum inquit Ætolis à Rom. debellatis penſione numaria impoſita conceſſum, vt pro argenteis decẽ, aureum darent. Herodotus in Thalia talentorum numerum exponens, quæ Darius ſuis ſubiectis imperauerat, auri talentum tredecim argenteis taxauit, ita vt auri ad argentum analogiam tertiadecimam fecerit. Arcadij, & Honorij Imperij tempore auri libra quatuordecim & ferè dimidia argẽteis taxata eſt, vti colligimus ex l. 1. C. de argẽt. pt. Ex Plinij dictis lib. 33. c. 3. colligit Budęus auri ad argentum quindecuplam fuiſſe analogiã. Vanum itaq; puto tantũ laboraſſe Scriptores in perquirendo iam memoratam proportionem, quæ nulli bi nec vllo vnquam tempore certa reperiri poteſt, vt diximus. Ego ſanè nihil aliud innuere voluiſſe Tranquillum cenſeo, niſi auri affluentiam Cæſarem habuiſſe tantam, vt libra auri veniret triginta aureis coronatis, ſi ſupputationem faciamus ternorum millium numũ, ſiquidem numos centum aureum noſtratem coronatum ęquiualere oſtendit doctiſſimus Budæus lib. de aſſe 2. vbi numum, & ſeſtertium tantum valere docet; nec eſt ambigendum, quia auri informis libra numis tam aureis, quam argenteis cuſis emi, & vendi potuerit. Quod & hodiernis temporibus fieri neminem latet. Illud tamen certe maximè ſuſpiciendum videtur, aurum Cæſaris tempore adeo redundaſſe, quum exiguum antea Romæ fuiſſe teſtetur Plinius loco toties citato, necnon & aurum à Cęſaris tempore in hanc ætatem vſq: adeo excreuiſſe, vt nũc auri libra, quæ tunc venundabatur aureis 30. nunc centum quindecim & amplius veneat. Quod ex argenti, & auri copia ab Indijs, & nouo orbe ad nos exportata proueniſſe vſu probatum eſt. Vox autem promercale nihil aliud ſignificat teſte Budæo, quam illud, quod pręter vſui ſuo neceſſaria paterfamilias aliquis venale habet. Quod & ex hoc Suet. loco colligi videtur, & Cęlius Rod. lib. 28. c. 10. affirmat, inquiens. Promercale in venalium ratione dici, quod extra domeſticum vſum redundans venui proponitur. Tamen & promercale communiter accipi poteſt pro quacunq; mercimonia, quæ venundari proponitur. Ita idem Suet. de claris Grammaticis ſcribit. & officinas promercalium veſtium exercebat. Et Columela lib. 1. c. 8. Pecuniamq; Domini neq; in animalibus, aut alijs rebus promercalibus occupet. &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LVI.

Sed dum voluit alios habere paratum vnde ſumerent, qui vellent ſcribere hiſtoriam, ineptis gratum fortaſſe fecit, qui illa volunt calamiſtris inurere, ſanos quidem homines à ſcribendo deterruit.

CALAMISTRIS inurere eſt fucoſis verbis componere, & exornare hiſtoriam, quod per translationem dixit; nam notum eſt calamiſtrum crinalem ſtylum, ſeu acum eſſe, quo excalefacto crines contorquentur, & in cincinnos rediguntur, & criſpantur. Cic. poſt reditum. Non frons calamiſtri notata veſtigijs. A calamiſtro deriuatur calamiſtratus Cic. pro Seſtio Calamiſtrata coma, & vbi ſupra Calamiſtratus ſaltator. Et Plaut. in Aſina. Cinedę Calamiſtratę. Refert Varro 4. de ling. Lat. Calamiſtrum parari ob ornatũ, quod calefactum in ignito cinere capillos ornet. Calamiſtros interpretatur Varro lib. 4. linguæ Latinæ ſtylos, quibus calefactis in cinere capillus exornatur; quod & Nonius Marcellus confirmat. Cic. in Orat. Remouebitur omnis inſignis ornatus, quaſi margaritarum, nec calamiſtri quidé adhibebuntur, &c.
Eodem cap.

Epiſtolę quoq; eius ad Senatum extant, quas primum videtur ad paginas, & formam memorialis libelli conuertiſſe, quum antea Coſſ. & Duces non niſi tranſuerſa charta ſcriptas mitterent.

Ad paginas & formam memorialis libelli, ideſt recta pagina per longitudinem illius, quemadmodũ hodie ſcribimus nos ſupplices libellos. Duces aũt & Conſules olim tranſuerſa charta ſcribere ſolitos ait Suet. ideſt (vt ego interpretor) eo modo, quo & nos hodie ſcribimus communi vſu, niſi dixerimus per tranſuerſam chartam interpretandum ab vno angulo in oppoſitum angulum obliquè progrediendo in ſcribendo. Hebræi in oppoſitam partem, ideſt à dextera in ſiniſtram ſcribunt, quod & Turcæ faciunt, nos à ſiniſtra in dexteram. Aethiopes teſte Herodoto lib. 2. & Diodoro Siculo lib. 4. c. 1. non dextrorſum, vt nunc ſcribebant, ſed à ſummo deorſum verſus, Quod genus ſcribendi Græci Tepocon dixere teſte feſto Pompeio lib. 18. Indicos quoſdam ſcribere tranſuerſa charta ſcimus, inter quos Iaponenſes, vt ipſe vidi, &c.
Eodem cap.

Extant & ad Cic. item ad familiares domeſticis de rebus, in quibus ſi qua occultius perferenda erant, per notas ſcripſit.

Varij ſunt hodiernis temporibus occultè ſcribendi modi, & præcipuæ per cifra, ſeu *ziffra* vulgari appellatione, cuius vſum etiam apud antiquos fuiſſe quoquomodo conſtat ex præſenti Suet. loco, & ex Gellio ét, qui furtiuas litteras vocat, & furtiua ſcripta quæ eo artificio fiunt, vt à nullo alio legi poſſint, quam ab eo ad quem ſcribuntur; libro enim 17. c. 9 ſcribit. Res quaſdam occultas nuntiare furtiuo ſcripto valebat. Ibidem etiam meminit σκυτάλης, quod apud Lacedæmonios Epiſtolæ genus erat, quod ſurculum loricatum interpre-

terpretatur, quo occultè, & furtiuè ſcribebatur. Eodē loco & tertij modi furtiuæ ſcripturæ meminit, quo vſus eſt Hiſteius ad Ariſtagorā ſcribens, ſubditq; extare Probi Grammatici commentarium ſatis curioſum de occulta literarū ſignificatione in Epiſtolis C. Cæſaris. Sed de hac re plura à recentioribus excogitata, de qua iuſta volumina conſcripta. Illud profectò non reticēdū, hoc loco per notas minimè intelligendum literas, ſeu caracteres, quibus olim vtebantur antiqui ad compendioſè, & breuiter ſcribendum. De qua re nos fuſius infra in Tito, cap. 3.

C. Suet. Tranq. in Cæſare. Cap. LXIIII.

Quum deſiliſſet in mare, nando per ducentos paſſus euaſit ad proximam nauem, elata læua, ne libelli, quos tenebat, madefierent, paludamentum mordicus trahens, ne ſpolio potiretur hoſtis.

QVOD paludamentum Imperatoriū eſſet indumentū clarè patet ex Varrone lib. 6. Ling. Lat. & Corn. Tacito lib. Hiſt. 2. Suet. in Vitellio c. 11. Plutarcho in Craſſo, & in Cęſare, & Plinio lib. 22. c. 20. & Suet. hoc loco. Nec obſtat, qđ apud veteres ſcriptores obſeruemus Coſſ. & Prętores ēt paludamēto vſos, vti de Coſſ. apud Liuiū lib. 37. p initia, vbi de L Corn. & li. 36. de M. Acilio; & lib 9. vbi in pace Caudina T. Viturio Caluino & Spur. Poſthumio Coſſ paludamēta detracta ſcribit. & ex Cęlio ſcribēte Cic. li. 8. Cōſules qa verētur ne S. C. illud fiat vt paludati exeāt. Cic. in Piſonē. Quū proficiſcebamini paludati in prouincias Cōſules vos quiſquā putauit? Plin. in Panegyrico. Geſtus eſt Cōſulatus nō in hoc Vrbis otio, ſed iuxta barbaras gētes, vt illi ſolebāt quibus erat moris paludamēto mutare prætextā. Prętores ēt paludamēto vſos obſeruamus. vti apud Val. Max. lib. 5. c. 6. vbi de Genutio Cippo. & ex Cęſ. lib. 1. belli Ciuil. ſcribente. In reliquas prouincias Prętores mittuntur, neq; expectant quod ſuperioribus annis non acciderat, vt de eorum imperio ad populum referatur, paludatiq; votis nuncupatis exeant. Cic. de Verre Prętore Sicilię; Quum paludatus exiſſet, &c. Pro concilio ſciendum, paludamentum ſemper bellicum indumentū fuiſſe, ob id ſeu Imperetores, ſeu Coſſ. aut Prętores cum imperio militari, & exercitu in bellum proficiſcebantur paludamento induebātur, votis auſpicatis in Capitolio: Quod præſertim ex Liuio lib. 22. elicimus, vbi inquit, C. Flaminium à Senatu reprehenſum, & commonitum, vt ad vota nuncupanda, & paludamento ſuſcipiendo rediret, quum his omiſſis in prouinciā profectus eſſet. Quod & pariter lib. 4. de C. Claudio Pulchro in Hiſtriam prouinciam profecto, eodem modo contigiſſe ſcribit; quodq; etiam clarius dignoſcitur ex eodem lib. 42. vbi de P. Licinio Conſule vota in Capitolio nuncupante, & paludato, verba facit. Non ſolum autem Imperatores Coſſ. & Prætores exercituum duces in bellum paludatos profectos obſeruamus, ſed & eoſdem Lictores etiam paludatos habuiſſe, ex Liuio lib. 1. & lib. 5. in oratione M. Seruilij Conſulis. Idem lib. 31. inquit. Tunc L. Sulpitius ſe-

cum dum vota in Capitolio nuncupata, paludatur cum Lictoribus. Et lib. 41. increpat C. Claudium Pulchrũ Cóſulem, cui Hiſtria prouincia ſorte obtigerat, quod votis non nuncupatis, non paludatis Lictoribus in eã prouinciam abijſſet. Paludatos Duces vocat Iuuenalis.

Cumque paludatis ducibus præſente marito.

Ipſa loquitur ——— ———

Sextus Pomp. Teſt. lib. 14. ex Veranio ait per paludatos intelligendũ armatos, armiſque ornatos, & omnia ornamenta militaria paludamenta dici, ſic de priuato milite, vel ſaltem non Duce, paludamẽtum obſeruamus apud Liuium lib. 1. hoc eſt veſtem militarem. Cognitoque (inquit) ſuper humero fratris paludamento ſponſi, quod ipſa confecerat, ſoluit crines, & flebiliter nomine ſponſum mortuum appellat, ſponſum autem vnum ex Curiatijs fuiſſe certum eſt quorum nemo Albanorum Dux fuit. Hanc ſententiã confirmare poſſumus ex Saluſtij dictis, lib. Hiſt. 3. Et eodem tempore Lentulus duplici acie loco in edito multo ſanguine ſuorum defenſus, poſtquam è ſarcinis paludamenta aſtare, & delectę cohortes intelligi cœpere. Cic. in Epiſt. Exierunt duo Vulturij paludati, & in Antonium. Ant. ante lucem gemens paludatus. Non deſunt qui & paludamentũ muliebré quoq; veſté fuiſſe contédant autho. Plinij lib. 33. c. 3. vbi habet. Vidimus Agrippinam Claudij Principis, aſſidenté ei, indutam paludamento aureo textili, ſine alia materie. Sed pace eorũ dixerim Plinius non ſeri ſit verè muliebrem veſtem fuiſſe paludamentum, ſed nimium Agrippinę faſtũ & luxum nimiamq; Claudij in eam indulgentiam deteſtari voluit, quæ marito permittente, militarem veſtem auream in ſpectacolo naualis pugnę induere auſa eſt. Ex hoc Plinij loco paludamentum totum aureum obſeruamus, purpureum verò ex eodem lib. 21. c. 2. ſcribente. Coccũ Imperatorijs paludamentis dicatum. Silius de Scipione bellante.

At contra ardenti radiabat Scipio Cocco.

Hoc idem Plutarchus affirmat in Craſſo. Fertur eo die Craſſum non Purpurea veſte, vt Pretorum Romanorum mos eſt, ſed pulla veſte ad milites proceſſiſſe: Et Val. Max. lib. 1. c. 6. de eodem qui apud Parthos occubuit inquit. Pullum ei traditum eſt paludamentum, quum in prælium exeuntibus albũ, aut purpureũ dari ſoleret. Ex quibus ẽt paludamentũ pullum, & albũ adnotamus. Iſidorus auro & purpura diſtinctum fuiſſe paludamentũ teſtatum reliquit. At cuius figuræ paludamentũ fuerit, ex veteribus nullus, q̃d ſciã docuit, ex recentioribus Budęus in Annotat. in Pand. ex l. 1. §. 1. in tit. Depoſiti, eius generis paludamentum fuiſſe exiſtimauit indumentum quale hodie Cottam armorum vocamus; cui libenter aſſentiri vellem, niſi illud obſtare videretur quod armorum Cotta dicta, corpora militum circumueſtiri ſcirem, paludamẽtum verò tantũ exterius veluti pallium apponi, quod ex ſtatuarum antiquarum Ducum inſpectione dignoſcimus non modò, ſed & ex ipſo Suet. hoc in loco colligimus, ſi enim paludamento Cæſar corpus circumindutum habuiſſet, quæ erat neceſſitas vt illud mordicus teneret? q̃d etiã comprobamus ex Liuio lib. 9. ſcribente. Inter hęc dicta paludamẽto circũ læue brachiũ intorto (nã ne ſcuta quidẽ ſecũ extulerãt) in hoſtes impetũ fecit. Cócludamus itaq; ex iã dictis haud mirũ eſſe,

eſſe, ſi Cæſar paludamentum veſtem Imperatoriam, Plutarchus Prætoriam, Dion militarem appellauere, quum de Pompeio Pharſalico prælio excedente loquuti ſunt. Sed quò ad hiſtoriæ veritatem ſpectat, Suetonius profectò mendacij, vel ſaltem adulationis nota haud carere videtur, ſiquidem Hirtius libro de bello Alexandrino deſcribens hanc Cęſaris ex nauigio adnatationē, ne verbum quidem de paludamento facit. Dion lib. 42. ſcribit Cęſarem veſtium pondere grauatum, & quum eſſent purpura inſignes, frequentibus telis petitum penè perijſſe, tandemque ijs abiectis ad proximam nauem nando euaſiſſe. Appius Ciuil. 11. Cęſaris paludamentum hoſtes intercepiſſe ait, & Dion addit Aegyptios eo potitos, in victorię trophęum tanquam Cæſarem interemiſſent ſuſpendiſſe.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXVII.

Diligebat quoque vſque adeò, vt audita clade Tituriana, barbam, capillumque ſummiſerit, nec ante depoſuerit, quam vindicaßet.

MIRVM ſanè eſt priſcos homines modò in lætitię, modò in męſtitiæ indicium capillos, & barbam abraſiſſe, nonnunquam etiam ſummiſiſſe, pariterque in ignominiæ ſignum vel deditionis idem feciſſe, quod non ſolum ex Ethnicorum ſcriptis, ſed & ex ſacris paginis colligimus. Detonſi capilli, & barbæ in dolore & mœrore plura exempla habemus apud Hebræos. In Iobi hiſt. cap. 1. legimus, illum audita filiorum clade totondiſſe capillum. Hieremię c. 7. habemus: Tonde capillum tuum, & proijce in directum planctum. Et Micheas c. 1. Decaluare, & detondere ſuper filios deliciarum tuarum, dilata caluitium tuum, ſicut Aquila, quoniam captiui ducti ſunt ex te. Eſdrę 1. cap. 9. Et euelli capillos capitis mei, & barbę, & ſedi mœrens. & Iſaiæ cap. 15. Moab vlulabit, in omnibus capitibus eius caluitium, & omnis barba radetur. & Ieremię 41. Venerũt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, raſi barba, ſciſſis veſtibus, & ſqualentes. Et eiuſdem c. 48. Omne caput caluitium, & omnis barba raſa erit, in cunctis manibus colligatio, & ſuper omne dorſum ciliciũ. Ex quibus facilè conuincitur perperam Origenem aduerſari D. Hieronymo affirmanti Iob c. 1. hunc morem fuiſſe lugentium; quem pariter obſeruatum apud Ethnicos legimus. Plutarchus in vita Alexãdri, & Arrianus de geſtis eiuſdem, & Aelianus de varia Hiſtoria, lib. 7. c. 8. ſcribunt, Alexandrum Magnum mortuo Epheſtione amico inter cętera męſtitiæ ſigna iuſſiſſe equos & mulos etiam tonderi; hoc idem a Perſis factum mortuo Maſiſtio Herodotus lib. 9. ſcriptum reliquit. Suetonius in Caligula, cap. quinto, tradit, mortuo Germanico illius patre, Regulos quoſdam barbam depoſuiſſe, & vxorum capita raſiſſe. Dictis Cretenſis refert libro quarto de bello Troiano. Corpore Aiacis concremato, omnes Reges apud tumulum eius comam depoſuiſſe. Apud Statium libro ſexto Thebaidos, Lycurgus in funere Archemori filij comam, & barbam totondit.

Curtius lib. 10. literis mandauit, Perſas detonſis coniugibus, & liberis peremptos lugere. Niceph. Caliſtus lib. 18 hiſt. eccleſ. c. 30. teſtatũ reliquit, in Chubda Ciuitate in finibus Indię Pręfectum lugere cõiuges caput nouacula radentes. Poſtremò addamus D. Hieronymum in c. 7. Hieremiæ, & Gregorium Magnum lib. 2. Moral. & in Iob, c. 17. teſtatos, morẽ fuiſſe Veterum, vt quiſque in ſpeciem ſui corporis capillos nutriret, quos tẽpore afflictionis abſcinderent. His omnibus ſic ſe habentibus, non difficultate vacat quod hoc loco ſcribit Suet. Cęſarem ſcilicet, audita Titurianа clade, barbã, & capillum ſummiſiſſe, quum potius oppoſitum facere debuiſſet, ſtantibus iam dictis. Huic obiectioni ſic ſatisfaciendum putamus; Cęſarem inquam non externorum morem ſequutum, ſed Romanorum, quibus mos fuit in mœrore barbam, & capillos ſummittere. quod Plinius iunior Epiſt. Suræ ſuo teſtatum reliquit, inquiens, Romanos criminis alicuius reos, crinem ſummittere ſolitos. Hoc idem colligimus ex Liuio lib. 6. vbi de Manlij Capitolini vinculis verba facit. Et lib. 27. de M. Lucio inquit, Sed erat veſte obſoleta, capilloque, & barba promiſſa, præferens in vultu, habituque inſignem memoriam ignominię acceptę. Varro ille, qui cędis Cannenſis cauſa fuit, poſt eam, capillum, barbamq; ſummiſit tradente Iulio Frontino Stratagematon lib. 4. c. 5. Nonius Marcellus lib. 4. author eſt, Siſennam complures menſes barba ſummiſſa, & intonſo capillo flentem lugubri veſtitu populum vicatim circuiſſe. Caligula Imperator in morte Druſillę ſororis adamatę barbam, capillumque promiſit ex Suetonio in illo, c. 24. Addamus & ſecundam rationem, cur Cęſar potius ſummiſerit barbam, & capillos, quam deciderit, eaque hæc eſt; ne tondendo crinem & barbam, animum deſpõdiſſe videretur ob Titurianam cladẽ, ſiquidẽ ex hiſtorica lectione obſeruamus, capilli vel barbę depoſitionem deditionis, & ſubiectionis, deiectioniſque inditium extitiſſe. Paulus Diaconus lib. 6. Hiſt. Longob. c. 15. ſcribit, Carolum Frãcorum Regem miſiſſe filium ſuum ad Liuthprandum Longobardorũ Regem, vt iuxta morem capillum ſuſciperet, qui eius cęſariem incidens, pater eius effectus eſt. Fuit enim antiquis mos, præſertim nobilibus Francorum, comam nutrire, teſte Gregorio Turonenſi lib. 3. Hiſt. Franc. cap. 17. Et quod affirmat P. Aemilius in Carolo Magno, in Clodouco, & Clotario ſecundo, apud Longobardos detondebantur capilli in ſymbolum ſeruitutis. Pilum, barbamq; deponere deditionis cuiuſdam ſignum erat. Refert Gregorius Turonenſis lib. 2. Hiſt. Franc. c. 41. Clodoueum Regem Frãcorum indignatum contra Chararicum quod in pugna contra Siagrium ſui partes nõ adiuuaſſet, illum cum filio vinctos totõ iiſſe. Ita Trithemius lib. 1. Breu. Hiſt. Frãc. in Rege 44. ſcribit Clodium Regem Francorum anno quo poſt patris mortẽ Regno potitus eſt, iuſiſſe, vt Franci omnes barbam, & comam nutrirent, vt internoſcerentur à Gallis, quos ſubactos tonderi iubebat. Sic ſeruis olim vetitum erat comam nutrire, atteſtante Ariſtophane in Auibus, dum inquit, δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις? id eſt, Seruus quum ſis, comam nutris? Honorius & Theodoſius inhibuerunt ſeruis maiores crines deferre l. 4 Cod. Theod. tit. 10. Aribertus 26. Rex Longobardorum, Rhotariũ Ducem, Bergonum, & Fęodonem Reges quum cępiſſet, eorum caput, & barbã radens Taurinis in exilium miſit, teſte Paulo Diacono lib 6.

lib.6. de geſtis Longób.cap 6 2.Regum c.19. eandem ob cauſam legimus Dauidis legatis per Ammonitas, & Anonem regem barbę mediam partem raſam. Iuſſit Carolus Magnus in tit. de pace, capite decimo, aduerſus conſpirantes mutuò ſe detondere quaſi damnati in ſeruitutem. Sic in deditionis & ſubiectionis ſignum virgines Deo ſe vouentes crinem detondunt; quod fecerunt Priſcilla,& Aquila Act.Apoſt.cap.18.Idem mos,& Sacerdotibus,& religioſis noſtris,exemplo D. Pauli, & aliorum diſcipulorum Corinth. 11. Sed de re hac plura legat curioſus Lector apud Franciſcum Venetum lib. Probl. Sacrę ſcript.tomo 6.Sect. 9.Problem.397. Dixerũt & Rabbini Iudæorum Sum. Pontif.Legis antiquæ (quod etiam per Ezechielem cap.44.præcepit Deus Sacerdotibus) eos non debere nutrire comam, ſed ſingulis octonis diebus tondere oportere; Id quod adnotauit Paulus Iſraelita in pręcept.negatiuis Iudæorũ, præcepto 301. Gẽtilibus Ethnicis quoq; mos fuit idem,quod de Veſtalibus libro 16.cap.44.tradit Plinius,& de ſacerdotibus Iſidis in Peſcẽnio Nigro Spartianus;& Suetonius in Nerone cap. 12. de prima barba ab eo Ioui Capitolino conſacrata.Sed eò vndè digreſſi ſumus reuertentes,dicamus,Cæſarem fortè ob dictam cauſam comam, & barbam ſummiſiſſe,nec depoſuiſſe niſi vindicata Tituriana clade. Quem morem etiam Gręcorum fuiſſe colligimus ex Dicte Cretenſe, libro 4. tradente Neoptolemum Achillis filium poſtquam vindicatam necem ex Alexãdro necato a Philoctete vidit, ad patris ſepulchrum crines depoſuiſſe. Germanorum quoque eundem morẽ fuiſſe obſeruamus ex Cornelio Tacito li.hiſt.4.ſic ſcribente, Ciuilis, barbaro voto poſt capta aduerſus Romanos arma, perplexum, rutilatumque crinem patrata demum cæde Legionum depoſuit.Et rurſus lib.de Germanorum moribus inquit: & alijs Germanorum populis vſurpatum, rara & priuata cuiuſque audacia apud Cattos in conſenſum venit, vt primum adoleuerint, crinem, barbamque ſummittere, nec niſi cæſo hoſte exuere votiuum, obligatumque virtuti oris habitum. Itaque Cæſar audita cęde Q. Titurij & L. Cottæ Legatorum cum militibus ſuis dolo circumuentis ab Ambiorige Eburonum Duce inter Moſam,& Rhenum, de qua ipſe lib.5.Belli Gallici, comam & barbam ſummiſit,nec ante depoſuit, quam vindicaſſet,quod eum ſtrenuè feciſſe libro eiuſdem 8. legimus.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXVIII.

Famem & cæteras neceſſitates non quum obſiderentur modo, ſed etiam ſi alios ipſi obſiderent, tantopere tolerabant, vt Dyrrhachina munitione Pompeius, viſo genere panis ex herba quo ſuſtinebantur, cum feris ſibi rem eſſe dixerit.

VIDIMVS nos in maxima annonę caritate ad famem ſubleuandam pręter vſitatos panes ex ſegetibus quibuſcunque fieri ſolitis, non ſolum factos, ſed & alpinos homines, locorumque ſterilium, & incultorum incolas, panem

panem confeciſſe ex corticibus nucum, ex iuglande piſtrino molitis, & quod magis mirandum eſt, ex palea in clibano excalefacto, nec tamen ignito exſiccata, & piſtrino in tenuem pollinem redacta panem confectum, commixta tamen dimidia ſaltem portione alicuius farinæ comeſtibilis. Ex furfurę quoque molito idem effectum ſcimus. Legimus in Libro Italicè ſcripto, cui titulus *Theſoro Politico*, in Relatione Regni Perſarum, illius Regni incolas quoſdam pauperes caritatis annonę tempore veſci ſolitos pane confecto ex farina corticum Pini, & Abetis, & nihilominus robuſtiſſimos eſſe. In eodem libro in relatione Neapolitana legimus a Protege tentatam confectionem panis ex radice herbę vocatæ *pan porcino*, cum tamen reclamante populo minimè in vſum tractum. Quare & ex herba exſiccata factos panes in Dyrrhachina obſidione eodem modo facilè credimus; quod hoc loco Suetonius docet.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXVIII.

Memorabile illud apud Græcos Cynegiri exemplum imitatus, tranſiliuit in nauem, vmbone obuios agens.

CYNEGIRVS fuit ciuis Athenienſis, cuius tanta in prælio nauali fuit pertinacia, vt nauem hoſtium dextera iniecta vi retinuerit, eaque amputata iniecerit ſiniſtram, quam & ipſam quum amiſiſſet mordicus nauem arripuit, Quod refertur a Iuſtino Trogi abbreuiatore. Hunc imitatum Accilium in nauali pugna ad Maſſiliam inquit Suetonius, quum iniecta in puppim hoſtium dextera, & abſciſſa tranſiliſſet in nauem, vmbone obuios agens. Vmbonem autem mediam clypei partem eminentiorem vocauere Latini. Statius.

Iam clypeus clypeo, vmbone repellitur vmbo.

Quandoque tamen pro toto clypeo accipitur. Liuius libro quinto, Gallum vmbone ictum deturbat. Vtraque ſignificatione hoc loco accipi poteſt, attamen videant doctiores, an hic nouo, & ſingulari ſignificatu accipiatur pro brachij parte extrema, a qua manus fuerat abſciſſa, vulgò noſtrates incolę *Moncone* appellant, quod certè magis adnotatione dignum videtur, ſcilicet vt Accilius ita hoſtes obuios repelleret; ſi enim ſcuto ſiniſtro brachio appenſo id feciſſet, non æquè mirum fuiſſet.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXX.

Decumanos autem Romę cum ingentibus minis ſummoque etiam Vrbis periculo miſſionem & præmia flagitantes.

DECVMANOS vocat Suetonius milites decimę legionis; Decumum enim antiqui, ſicuti decimè dixere. Plautus in Amph. Alter decumo poſt mẽſe naſcetur puer. Sicuti.n.plures Romanis fuere legiones, ita & a primo nu mero incipiẽtes, ordine illas vſq; ad alios ſucceſſiuè nominauere. De Primanis verba facit C.Tacitus lib.1. Primani ducẽdũ ad agmẽ deliguntur. Et lib.17.18. 19.& 20.& alibi ſæpè De Secundanis idem Cornelius, lib.21.& Liuius lib 31. poſt principium, & lib.4. in duobus locis, vbi clarè declarat ſecundanos dici milites ſecundæ legionis. Hos autem fuiſſe ex oppido Arauſione Galliæ Narbonenſis tradunt Pomponius Mela lib. 2 cap.5.& Plinius lib 3.c.4. Eorundem meminit quoque Hircius de bello Alexandrino. Tertianos notamus ex Cornelio Tacito lib. 12.& 19. non ſemel & lib. 20. in princ. De Quartanis idem Tacitus libro 20.& Iul. Capit. in Claudio. Quintanos legimus apud eundem Tacitum lib.1.17.18.& 20. Sextanos apud Pomponium Melam libro 2.c.5.& Plinium libro 3.c.4. vbi dicunt hos fuiſſe ex Arelate. Septemanos ex ipſo Tacito libro 19 non ſemel, ex Pomponio Mela, & Plinio locis ſupradictis, vbi Septimanos fuiſſe dicunt ex Blittera Narbonenſis Galliæ; Vndecimanos ex eodẽ Tacito libro 1. Tertiadecimanos ex eodem Tacito d. libro 1. Quartadecimanos ibidẽ Tacitus. & lib 4.15.& 18. ſępè, vbi eos quartadecumanos vocat, & lib. 19.20.& 21. Quintadecimanos apud eundem libro 1.& 20. Sextadecimanos apud eundem non ſemel libro 19. Vndeuigeſimanos Tacitus libro 1. pluries, & lib.20. Et Hircius de Bello Alexandrino. Duodeuigeſimanos idem Tacitus libro 19. & 20. Vnauigeſimanos apud eundem lib.18. Duo & vigeſimanos ex eodem libro 21. in princ. Decimæ legionis & decimanis militibus inter cæteros plurimum fidebat Cæſar. Quod ipſe libro 1. Belli Gallici teſtatum reliquit per hęc verba. Quod ſi præterea nemo ſequatur, ſe cum ſola 10. legione iturũ, de qua non dubitaret; ſibique eam Prætoriam cohortem futuram. Huic legioni Cæſar indulſerat præcipuè & propter virtutem confidebat maximè. Et paulò poſt. Princeps 10. legio per tribunos militum ei gratias egit, quod de ſe optimum iudicium feciſſet, ſicque eſſe ad bellum gerendum paratiſſimam confirmauit. Et rurſus paulò infra. Cæſar quod nec colloquium interpoſita cauſa tolli volebat, neque ſalutem ſuam Gallorum equitatui committere audebat, commodiſſimum eſſe ſtatuit, omnibus equis Gallis equitibus detractis, legionarios eis milites legionis decimę, cuique maximè confidebat imponeret; vt præſidium quam amiciſſimum, ſi quid facto opus eſſet, haberet. Quod cum fieret non irridiculè quidam ex militibus decimæ legionis pluſquam pollicitus eſſet Cęſarem facere, pollicitum eſſe in cohortis prætoriæ loco Decimã legionem habiturum,

habiturum, ad equum reſcribere. Et libro 2. eiuſdem Cęſar ſcribit ſe quum confligendum cum hoſte eſſet, cohortando milites ad legionem decimam deueniſſe. Et paulò infra legionum nonæ, & decimæ milites ſtrenue dimicantes Atrebates confeciſſe, trāiecto flumine hoſtes, qui reintegrarant prælium, in fugam conieciſſe. Ex quibus patere poteſt Decimanos; ſeu Decumanos milites, & Decimam legionem principem locum apud Cęſarem inter cęteros habuiſſe. Trebellius Pollio in Vita D. Claudij ſcilicet ſecundi, qui poſt Gallienũ Valeriani filium imperauit, ita ſcribit. Quęſo igitur mi Venuſte, ſi mihi fidem exhibes, vt eum facias a Grato, & Herenniano placari, neſcientibus hoc militibus Daciſanis. Quo loco legendum puto Decumanis, vel Decimanis; Quamuis enim Pannonicam legionem, Italicã, Macedonicam, Gallicam, Parthicã, Scythicam in hiſtorica lectione obſeruarim, eo quod in locis, a quibus denominationem ſumpſere, militarint; vnde & a Dacia Daciſianos milites, ideſt Dacicæ legionis appellatos exiſtimare poſſimus; nihilominus quum huius legionis nullibi mentionem factam obſeruarim, cenſeo potius mendum in textu eſſe, & legendum, vt dixi.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. LXXVI.

Inſuper prænomen Imperatoris, cognomen patris patrię, ſtatuam inter Reges, ſuggeſtum in Orcheſtra.

ORCHESTRA locus erat in Theatro, in quo Senatorum ſedes deſignabantur, teſte Vitruuio lib. 5. c. 6 vbi ait eius pulpiti altitudinem non debere excedere pedes quinque, vt qui in Orcheſtra ſederint, ſpectare poſſint omnium agentium geſtus. Idem Suet. in Nerone c. 12. Deinde in Orcheſtram, Senatumque deſcendit & orationis quidem, carminiſque Latini coronam, de qua honeſtiſſimus quiſque contenderat, conceſſam ſibi recepit. Ex quibus clare colligimus Orcheſtram non patuiſſe popularibus, ſed Senatoribus, Principibuſque viris tantum, & ex Iuuenali Saty. 3.

Similemque videbit Orcheſtram, & populum,

Vnde alio in loco populum ſediſſe, & non in Orcheſtra Principibus viris tantum deſtinata, clare patet. Vnde & Suet. in Aug. c. 35 Eum Senatoribus, qui ſe à Senatu ſponte abdicaſſent, locum ſpectandi in Orcheſtra ſeruaſſe tradit. & Iuuenalis inquit.

Quæque reportandis poſita eſt Orcheſtra Cathedris,

Innuens in ſellis dignioribus deſtinatis ſeſſum eo in loco. Orcheſtram voluit Vitruuius loco ſupracitato dictã ab ὀρχέομαι, ideſt ſalto, tripudio, geſticulor; in ea enim etiam chorus, & geſticulatores, & citharędi, cęterique omnes, qui perſonam ex fabula non agebant, ſed tantum actioni inſeruiebant, ſtabant, & eorum erat propria, teſte Iulio Polluce lib. 4. c. 19. Vitruuius lib. 5. ſcribit Ampliorem habent Orcheſtram Græci, & ſcenam receſſiorem, minoreque latitudine pulpitum, quem logęum appellant; Ideoq; apud eos Tragici, & Comici

actores

actores in ſcena peragunt, reliqui autem artifices ſuas per Orcheſtrã præſtant actiones. Cic. de Pro. Piſo iam cum Græcis in Orcheſtra helluátur, antea poſt ſiparium ſedebat. Imperatores & Conſules in loco, quem Podium appellabant, ſpectatores erant, teſte Alexandro ab Alex. lib. 5. c. 16. quod tamen non propriè acceptum verum eſſe conſtat, ex Iuuenali Saty. 2. dicente.

Omnibus ad Podium ſpectantibus.

Quod ſi in eo Neronem quandoque ſpectaſſe ex Suet. legamus in illo, c. 12. vbi habet; Nam perraro præſidere, cęterum accubans, primum paruis foraminib. deinde toto podio adaperto ſpectare conſueuerat, non tamen à ſententia noſtra recedimus; ſiquidem ea verba, perrarò præſidere, demonſtrant Neronem, non in proprio, & Imperatoribus deſtinato loco ſpectaſſe, ſed aliquando in podio, & aliquando è proſcenij faſtigio, teſte eodem Suet. loco citato. Ita & Auguſtũ Cęſarem, vt tradit Suetonius in illius vita c. 45. Circenſes ex amicorum, libertorumque cœnaculis ſpectaſſe, interdum è puluinari, & quidem cum coniuge, & liberis ſedentem. Quæ loca quis ſanę mentis affirmabit ſpectandi Imperatoribus propria fuiſſe? Statuamus itaque ex hoc loco Suetonij Orcheſtram locum Imperatoribus, & alijs Principibus viris dicatũ fuiſſe, ſpectandi in Theatro. Quod etiam ex alio Suetonij loco in Aug. cap. 44. colligimus, vbi habet. Romæ legatos liberatum, ſociarumque gentium vetuit in Orcheſtra conſidere, quum quoſdam libertini generis mitti deprehendiſſet; legatis namq; apud Principes ſedendi in publicis ſolemnitatibus antiquitus, & hodiernis temporibus ius fuiſſe, & eſſe, omnibus receptum eſt. In Orcheſtra autem altior locus erat ſuggeſtum, honoris maximi gratia inſtitutum, Cęſarique dicatum, Quod Cicero in Antonium faſtigium appellauit, inquiens D. Iulius habuit puluinar, ſimulachrum, faſtigium, flaminem.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXXVI.

Sed & ampliora etiam humano faſtigio decerni ſibi paſſus eſt, ſedem auream in Curia, & pro tribunali thenſam, & ferculum Circenſi pompa.

THENSÆ ſunt ſacra vehicula, quibus in ordine pompę diuinę, & hoſtiarum, ſimulacra Deorum vehebantur. Aſconius Pędianus in 3. in Verr. act. Thenſas vocari inquit, quod ante eas linea (lora alij legunt) tendantur, quas gaudent manibus attrectare, qui eas deducunt, vel ἀπὸ τοῦ θείου, ideſt à re diuina. Et ſic per th. ſcribitur. Seruius lib. 1. Aeneid.

Hic illius arma,
Hic currus fuit.

ſcribit. Aut currus, quo ipſe in cœlo vtitur, vel thenſa, qua Deorum ſimulacra portantur. Huius meminit Cic. in Orat. de Aruſp. reſpon. Te appello Lentule, cuius Sacerdotij ſunt Thenſæ. Et rurſus. Si puer ille terram non tenuit, ſi

Thenſam,

Thenſam, aut lucrũ omiſit. Et in vltima in Verr. act. Omnes Dij, qui vehiculis Thenſarũ, ſollemnes cœtus ludorum initis. Et in 5. act. in Verr. Qui ex Thenſarum orbitis prędatus eſt. Et rurſus. Via Thenſarum, & pompę. Thenſæ etiam meminit in Orat. pro Planco. Suet. hoc loco, & in Veſpaſiano c. 5. Neronẽ diebus vltimis monitum per quietem vt Thenſam Iouis O. M. è ſacrario in domum Veſpaſiani in Circũ deduceret. In Auguſto quoq; idem Suet. Thenſę verba facit. Liuius lib. 5. ſcribit. Quæ Auguſtiſſimę veſtis eſt Thenſas ducentibus, triumphantibuſve. Nec omittendum a Feſto Pompeio ſcribi lib. 18. Thenſa vehiculum argenteum, quo exuuię Deorum Ludís Circenſibus per Circũ ad puluinar ducebantur. Ex quibus locis omnibus clarè colligitur Thenſam vehiculum Diuini ſimulacri fuiſſe, & ita appellatam, quod deſuper tenderetur, illud, quod hodie vulgò *Baldachino* dicitur, & propriè Thenſa vocatur, & eſt illud teguminis genus, quo Imperatores, Reges, & cęteri Principes, tam ſæculares, quam eccleſiaſtici vti ſolent illis in locis, vbi ſedent, epulãtur, & in eccleſijs, vbi ſacra fiunt, & etiam altaribus & Diuæ virginis, & Sãctorũ imaginibus ſuperimponi conſueuit. Thenſam autem ferri ſolitam non vehi colligimus ex Dionyſ. Antiqu. Rom. lib. 7. de Circenſi pompa ſcribente. Poſtremum agmẽ claudebant ſimulacrorum baiuli. De hac eadem pompa Ouid.

Aurea pompa venit, linguis, animiſque fauete.

Vocat autem auream pompam, quia qui eam ducebant, aurea veſte, ſicuti & triũphantes, vti ſolebãt, vti ex Liuio loco citato colligimus. Qđ aũt ad ferculũ pertinet, epulari Romanos conſueuiſſe in ſacris ædibus ſacrificio peracto, hoſtiarum extis & carnibus ſacrificalibus, docet Alex. ab Alex. libro 4. c. 17. & elicitur etiam ex Suet. in Claudio cap. 33. vbi habet. Cognoſcens quondam in Auguſti foro, victuſque nidôre prandij, quod in maxima Martis Aede Salijs apparabatur, deſerto Tribunali aſcendit ad Sacerdotes, vnaque diſcubuit. Vnde & Iouis epulum, de quo Liuius in calce libri 29. & lib. 30. & 32. Quãobrẽ quũ cætera Dijs adhiberi ſolita recepiſſet Cęſar, & ferculũ ẽt ſibi viuẽti cũ illis in Circenſi põpa præferri pmiſit, niſi (& certe rectius) dixerimus per ferculũ, non hoc loco intelligendũ ciborũ miſſum ita vocatũ, eo quod menſæ inferatur, ſed eadẽ appellationis deriuatione pro parte vehiculi inferiori, ſuper qua Dei alicuius ſimulacrũ eminens ferebatur, Thenſa alia vehiculi ſuperiori parte ſuperinducta. Ita Suet. in Cæſare. Pontico triũpho inter põpæ fercula triũ verborum protulit titulũ. Et Liuius lib. 1. Spolia ducis ſuſpenſa, fabricato ad id aptè ferculo. Et Cic. lib. 1. Offic. Cauẽdũ, ne tarditate vtamur in ingreſſu mollioribus, ac ſimiles pomparum ferculis eſſe videamur. Hinc ducere ſacra, vehere, ac ferre ſacra iure apud ſcriptores obſeruamus. Virgilius 8. Aeneid.

Caſtę ducebant ſacra per vrbes
Pilentis matres in mollibus.

Et Cic. 6. in Verr. Virgines Athenienſes ſacra repoſita caniſtris in capitibus ſuſtinẽtes Canephoras vocauit. Et Hor. lib. 1. Ser. Saty. 3. Sępè veluti q Iunonis ſacra ferret. Et rurſus Maro lib. 2. Geor.

Me verò primum dulces ante omnia Muſæ,
Quarum ſacra fero.

Ita & ex Liuio vehere ſacra, lib. 34. vbi de L. Oppia, & lib. 5. vbi de matronis verba facit, obſeruamus.

N C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXXVI.

Simulacra iuxta Deos, Puluinar, Flaminem, Lupercos appellationem menſis è ſuo nomine, ac nonnullos honores ad libidinem cœpit, & dedit.

SACERDOTEM ſingulo Deo aſſignare Romani ſolebant, quem Flaminẽ nuncupabant; Vnde Cic. 2. de legibus ſcribit. Dijſq; alijs alij Sacerdotes, omnibus Pontifices, ſingulis Flamines ſunto. Ex Liuio libro 1. tres Flamines a Numa creatos obſeruamus; nempè Flaminem aſſiduum Ioui vnum, alterum Marti, tertium Quirino. Horum primus Dialis vocabatur ἀπὸ τοῦ Διός hoc eſt a Ioue, quaſi Iouialis. Varro libro 4. inquit. Cum Dialis a Ioue ſit, qui Dionis eſt. Feſtus Pompeius libro 6. Dialem Flaminem appellari ait a Dio, a quo vita hominibus dari putabatur. Flaminem Viminalem eundẽ cũ Diali quoquo modo exiſtimamus, eo quòd in colle Viminali ita Romæ appellato, quod inibi viminum ſylua eſſet, ara Iouis quoque coleretur, Viminalis dicti. Diali (teſte Liuio lib. 5.) manere extra vrbem noctem vnam nefas erat, nec iurare in leges poterat, ex eodem authore libro 32. Martialis vocabatur Marti dicatus, de quo etiam Liuius libro 44. vbi de P. Quintilio Varo defuncto Martiali Flamine, & libro ſequenti, vbi de L. Poſthumio Albino Martiali eo anno inaugurato. & Valerius Maximus, libro & cap. 1. vbi ſic ſcribit. Metellus Pontifex Max. Poſthumium Conſulem, eundemque Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petentem, ne a ſacris diſcederet, multa indicta paſſus non eſt. Macrobius libro 3. Saturn. c. 13. Lentuli Flaminis Martialis meminit inaugurati a L. Iulio Cæſare augure. De eodem Feſtus Pompeius lib. 13. & Cicero 2. Philipp. Flacci Flaminis Martialis meminit. Et in Orat. de Aruſp. Reſp. Lentuli Flaminis Martialis, quo loco etiam Flaminis Quirinalis verba facit. De quo etiam Liuius lib. 1. & lib. 32. vbi de Q. Fabio Pictore duobus in locis loquitur, & Val. Max. lib. & c. 1. vbi de Lucio Furio Bibaculo. Feſtus quinetiam dicto lib. 13 Flaminis Vulcanalis meminit, quem Vulcani Sacerdotem fuiſſe non ambigimus; nam & Vulcanalia Sacra fiebãt, ideſt Feſta Vulcano conſecrata Aug. menſe, teſte Col. lib. 11. c. 3. vbi habet. Cæterum Auguſto circa Vulcanalia tertia ſatio eſt, de quo Varro lib. 1. de lingua Latina, vel 4. ſecundum aliorum computationem. & iterum 3. aut 6. Carmentalis Flaminis meminit ex antiquioribus Cic. de claris Orat. Quum M. Popilius ſacrificium publicum cęna faceret, quod erat Flamen Carmentalis. Cuius Dij, aut Deæ Carmentalis Flamen Sacerdos eſſet, adhuc apud neminem legiſſe recordor; in eam tamen venio ſententiam, vt Carmentalis diceretur Flamen à Carmenta matre Euandri, quę diuinitate quadam inter ſui temporis homines claruit, Fatiloquamque appellauere, teſte Liuio per initia libri primi. Quod ſi hæc ſententia non arridet, aliam propono ex eodem Liuio ibidem ductã, ſi quidem Carmentalẽ Flaminẽ fuiſſe Herculis Sacerdotem, qui quum perẽpto Caco ad Euandrũ perueniſſet, ille,

ille, quod veridica Carmenta mater interpres Deum cecinerat aram dicauit, Sacraq; fecit, quæ à Potitiæ familiæ, qui ſacras dapes, & exta appoſuere hominibus Antiſtibus per multas ętates facta fuere, Romuluſque hæc eadem Sacra faciunda ſuſcepit, quæ à Carmenta fuere inſtituta, & Carmentalia dicta, & Carmentalis Flamen eorum miniſter, ſicuti eadem de cauſa Carmentalem portam Romanam dictam accepimus, de qua Virg.

Carmentalem Romano nomine portam. Et Ouid.

Carmentis portę dextro eſt via proxima Iano.

Quam noſtram ſententiam cõfirmat Alex. ab Alexand. lib. 2 c. 14. tradens hanc aram in Capitolij faucibus iuxta Carmentalem portam, & forum Boarium poſitam fuiſſe. Et Plinius lib. 34. c. 7. ſtatuam vetuſtam Herculi ſacratam ab Euandro in foro Boario. Quod & confirmant Dionyſ. Halycar. lib. cit. Liuius lib. 10. Vndè Ouidius libro primo Faſt.

Conſtituitque ſibi, quæ maxima dicitur, aram
Hic vbi pars Vrbis de boue nomen habet.

De hac ſacra Herculis ara etiam Virg. lib. 8. Aeneid.

Et domus Herculei cuſtos Pinaria ſacris,
Hanc aram luco ſtatuit, quæ maxima ſemper
Dicetur nobis, & erit quæ maxima ſemper.

Vbi Virgilium lapſum credi poteſt, Pinariã domum loco Potitiæ accipientem, ſi Liuio credimus loco citato dicenti Potitios ſacris præſto fuiſſe, iiſque exta apponerentur. Pinarij extis adęſis ad cæteram venirent dapem, Vnde Potitij ab Euandro edocti antiſtites ſacris per multas ętates fuerunt, donecque Pinarium genus fuit, ne extis ſollemnibus veſceretur. Quod etiam confirmari poteſt ex eodem Liuio libro nono. ita ſcribente. Eodem Appio authore, Potitia gens, cuius ad aram maximam Herculis familiare Sacerdotium fuerat, ſeruos publicos miniſterij delegendi cauſa ſollemnia eius ſacri docuerat. Traditur inde dictu mirabile, & quod dimouendis ſtatu ſuo ſacris religionem facere poſſet, quum duodecim familiæ ea tempeſtate Potitiorum eſſent, puberes ad triginta, omnes intra annum cum ſtirpe extinctos, nec nomen tantum Potitiorũ interijſſe, ſed Cenſorem etiam Appium memori Deum ita poſt aliquot annos luminibus captum. Quod & Valerius Maximus lib. primo, capitulo ſecundo, & Lactantius libro primo, c. 11. Plinius de viris Illuſtribus, & Seruius in Virgilij locum 8. Aeneid.

Tum lecti iuuenes certantem, Areque Sacerdos
Viſcera toſta ferunt,

confirmat. Falacer Flamen à Falacore Pomorum Deo dictum putat Alex. ab Alexandro libro ſexto, cap. 12. ex Varrone libro quarto, vbi habet. Flamen Falacer à Diuo Patre Falacere. Quis autem eſſet Falacer Deus, non ſatis conſtat. Ego cenſeo Priapum fuiſſe, quem falce vſum eſſe hortorum cultorem ſculpſit antiquitas. Vnde Virg. 4. Georg.

Heleſpontiaci ſeruet tutela Priapi.

Palatualis Flamen fuit ita dictus à Palatua, teſte Varrone libro ſexto, quæ fuit Dea, cuius in tutela Palatium erat, tradente Feſto Pompeo libro 14. Furinalis

Flamen fuit Furinę Deę Sacerdos, de qua Pópeius Feſtus lib. 6. & Cic. lib. 3. de Nat. Deorum, Eumenidas commemorans inquit. Quæ ſi Deæ ſunt, & Athenis fanum eſt, & apud nos, vt ego interpretor Lucus. Furinæ Furiæ, ſunt ſpeculatrices credo, & vindices facinorum, & ſceleris. Peciri Flaminis meminit Alex. ab Alex. loco citato, antiqui textus corruptione deceptus ĩ vita Pertinacis a Iulio Capitolino deſcripta, vbi in fine legebatur. Filius Pertinacis Peciri Flamẽ eſt, qui locus poſtea ita reſtitutus in nouis codicibus legitur. Filius Pertinacis patris Flamen eſt factus. Erant quoq; Curiales Flamines, Sacerdotes ſcilicet qui Curijs pręerant, quorum ſinguli in ſua curia ſacra faciebant teſte Feſto Pompeio lib. 3. qui etiam lib. 11. eos inter maiores, & minores diuidit, inquiens. Seniores Flamines appellabantur patritij generis, minores plebei. Cic. nihilominus in Ora. pro Domo ſua clarè docet, Flamines omnes patritios eſſe debuiſſe. Illud etiam adnotamus, Flaminis honorem, ſeu Sacerdotium non potuiſſe cõferri alicui Digamo, ſeu Bigamo, quinimo demortua Flaminis vxore, quę Flaminica appellabatur, Flamen Flaminio, ſeu Sacerdotio obire ſolitum vti ſcriptum reliquit Gellius lib. 10. c. 15. & matrimonium Flaminis ſola morte dirimi teſtatur Plutarchus Probl. 49. nec Faba veſci poterat Flamen, tęſte Plinio ex ſententia Varronis lib. 18. c. 12. Neq; creari poterat, niſi qui ex confarreatis parẽtibus progenitus fuiſſet, quod in Tacitum adnotauimus. Plura alia huiuſmodi quę Flamini, præſertim Diali vetita, vel conceſſa erant, legere poterit curioſus Lector apud Gellium lib. 10. c. 15. Plutarch. Probl. 42. & 48. Varro lib. 4. de lingua Latina Dionyſ. Halyc. lib. 2. Tandem illud non omittendum, quod licet plures eſſent Flamines, collegę tamen non erant, ſi quidem (vt diximus) vnicuique Deo ſuus erat Sacerdos, Flamen dictus, & vnuſquiſque ſua habebat ſacra diſtincta, quod Cicero comprobat præcitato loco, ſecundo de legibus, dum ait. Singulis Flamines ſunto. Quum itaque Imperatorum eo creuiſſet honorum libido, vt ſibi ea omnia fieri vellent, quę in Deorum honorem dicari conſueuerant, nonnullis nedum Sacerdos datus poſt mortem, tanquam Deificatis, ſed & in vita, inter quos non ſolũ Cęſaris (prout colligitur ex præſenti loco) ſed & Martianum, Helianum ſeu Heluianum, & Alexandrinum, atque Aurelianum Flaminem legimus. Quorum meminere Iulius Capitolinus in Pertinace Antonino Pio, & Antonino Philoſopho, Aelius Spartianus in Septimio Seuero, & in Caracalla, & Lampridius in Alexandro Seuero.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXXVI.

Templa, Aras, Simulacra iuxta Deos, Puluinar, Flaminem, Lupercos, &c.

PVLVINAR, ſeu puluinus videtur dici a pluma, qua fulcitur, προσκεφάλαιον Græcis vocatur, eò quod capiti ſupponatur, necnon & ſuper eiſ ſedere ſoleamus. Cic. de Orat. Tum Craſſus puluinos popoſcit, & omnes

in.

in ijs ſedibus, quæ erant ſub Platano conſediſſe dicebat. Et in epiſt. Sella tibi erit in ludo, eam puluinus ſequetur. Iuuenalis.

Et de puluino ſurgat equeſtri.

Hæc, ſicuti & noſtris temporibus, & Romanis in communi vſu fuiſſe conſtat, dicente Iuuenale Saty. 6.

Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem.

Et Ouid. 2. de Ponto Eleg. 2.

Incolumis coniunx ſua puluinaria ſeruat.

Sed & præcipuè in Deorum ſacris vſos quoque Romanos clarè innoteſcit; ſi quidem Ouid. lib. 14. Metamorph. ſcribit.

——— *Et puluinaribus altis*

Dignior eſt. ———

Cic. pro Domo ſua. Et aram, & ædiculam & puluinar ſub ſaxo ſacro dedicauit. Et in Catil. Quoniam ad omnia puluinaria ſupplicatio decreta eſt. Et in Tuſcul. Puluinaria Deorum. Qui puluinaribus Bonæ Deę ſtuprum intulit. Et in Ora. de Reſp. Aruſp. Qui Sacerdotem ab ipſis aris, puluinaribuſque detraxiſti. Seruius libro 3. Georg. ad finem inquit. Puluinaria Deorum ſunt propriè lectuli, qui ſterni in quibuſdam templis conſueuerant. Acron in Horatium libro 1. Car. 17. Puluinaria ſcribit dicebātur, aut lecti Deorum, aut tabulata, in quibus ſtabant Numina, vt eminentiora viderētur D. Auguſt. lib. 3. Ciuit. Dei puluinar & lectiſternium idem eſſe docuit. Alex. ab Alex. lib. 5. c. 27. ait Puluinaria apparatæ lecticæ Diuorum erant, quod & Acron pariter affirmauit. Quæ tamen omnes ſententiæ (pace tantorum virorum dixerim,) non ſunt veritati cōſentaneæ; nihil enim aliud Deorum puluinaria erant, quam puluinaria, quæ ſuper lectos ſtratos in templis ad ſimulacra Numinum ſubleuāda ponebātur; Quantum enim lecticæ a puluinaribus diſtent, nemo ignorat. Quod autem lectiſternium aliud eſſet a puluinari, dignoſcitur ex Liuio libro quinto, vbi de primo Lectiſternio Romæ parato verba faciens ait. Lectiſternio tunc primum in vrbe Romana facto, per dies octo Apollinem, Latonamque, & Dianam, Herculem, Mercuriumque, atque Neptunum tribus quam ampliſſimè tum apparari poterāt, ſtratis lectis, placauere. Et ſic deinceps pluries, puta libro 7 8. 22. de lectiſternio, nec verbum quidem de puluinari. quinimo libro vigeſimoſecundo, vbi habet. Decretum vti ſupplicatio ad omnia puluinaria haberetur, & paulo poſt ſubdit. Romæ immolatum, lectiſterniumque imperatum. Quod verò ſuper lectos puluinaria etiam apponerentur, patet ex Liuio eodem libro vigeſimoſecundo ſcribente. Curatum lectiſternium, & per triduum habitum Decemuiris Sacrorum curantibus, & puluinaria in conſpectu fuere, Ioui, & Iunoni vnum, alterum Neptuno, & Mineruę, tertium Marti, ac Veneri, quartum Apollini, & Dianæ, quintum Vulcano, & Veſtę, ſextum Mercurio, & Cereri. Et libro 40. in calce ſcribit. Terra mouit in foris publicis, vbi Lectiſternium erat Deorum, capita, quæ in lectis erant auerterunt ſe. Ex quibus colligimus in ſingulo lecto ſtrato, & puluinari, bina ſimulacra Deorum accubuiſſe, ſicque conciliari cum ſententia noſtra facilè poſſe Auguſtini dicta; nam Lectiſternium aliud a puluinaribus extitiſſe

conſtat, ſi diuiſim conſiderentur, ſi verò coniunctim, idem fuiſſe manifeſtum eſt. Cælius Rhod. libro & cap. 18. antiquæ lectionis ſcribit. Apud Perſas lectulum Regium ita ſtratum, vt capiti incumberet pentaclina habitatio, in qua perpetuo aſſeruarentur auri talenta quinque millia; dicebatur autem id ędificium βασιλικὸν προσκεφάλαιον, ideſt Regium puluinar.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXXVI.

Flaminem, Lupercos, appellationem menſis è ſuo nomine, ac nonnullos honores ad libidinem cœpit, & dedit.

LVPERCI ſodales erant, & Sacerdotes Panos Dei paſtorum, qui ſacra faciebant in Lupercalibus ſacrificijs, de quibus alibi, inſtitutis a Romulo & Remo. Lupercos autem nudos inceſſiſſe patet ex Virg. 8. Aeneid.

Hinc exultantes Salios, nudóſque Lupercos.

Et non ſolum nudos, ſed & vnctos curſitaſſe, Plutarchus in Antonino teſtatur. Quinimo accincti pelle caprina, paſtorum inſtar, ex Iuſtino lib. 43. diſcurrebãt per Vrbem. Auguſtus tamen pudori conſulens, ſtatuit ne imberbes curſitarent ex Suet. in illius vita, c. 31. Horúm inſtar poſtea aliæ ſocietates quædam inſtitutæ, quæ in Lupercalium die per vrbem curſitarent, diuerſimodè appellationem ſortitæ ab eorum auctoribus; ita Luperci Fabiani dicti a Fabio eorum inſtitutore, quorum meminit Propertius libro 4. Eleg. 1.

Vnde licens Fabius inter Lupercus habet.

Fuere, & Quintiliani, vocati à Quintilio. Vtroſq; nominat Ouid. 2. Faſt. lib.

Riſit, & indoluit Fabios potuiſſe, Remumque,
Vincere, Quintilios non potuiſſe ſuos.

Horum in modum in Cæſaris honorem & tertio ſodalitas Lupercorum inſtituta. Hos Iulios vocatos legimus in 2. Philipp. in qua Cic. M. Antonium inſectatur, quod in Lupercalibus, in quibus ſedebat Cæſar amictus toga purpurea, in ſella aurea coronatus, ſe Lupercum exhibuerit. De qua re Suet. noſter in Iulio Cæſare c. 79 ait. Lupercalibus pro roſtris a Conſule Antonio admotum ſępius capiti ſuo diadema repulerit, atque in Capitoliũ Ioui Opt. Max. miſerit. Liuius in epiſt. lib. 96. Et qd a M. Antonio Cõſule collega ſuo, inter Lupercos currẽte, diadema capiti impoſitũ in ſella repoſuit. Lupercos in honorẽ Cæſaris Iulios inſtitutos docet quoq; Dio lib. 44. Cur verò Lupercorum ſodalitatem germanorũ Cic. in Orat. pro Cœlio dixerit, indagandũ Cic. verba hęc ſunt. Fęra quædã ſodalitas, & planè paſtoritia, atque agreſtis germanorũ Lupercorum, quorũ coitio, &c. ego ſanè exiſtimo eos ita nominaſſe, quod ſodales huiuſmodi eſſent inter ſeſe veluti fratres, & germani. Hos etiã & Crepos vocatos legimus apud Sex. Pomp Feſt. a crepitu pelliculatũ, quẽ faciebãt verberãtes, mos enim erat Romanis nudos in Lupercalibus diſcurrere, & pellibus obuias quaſq; fœminas ferire ſpõte etiã palmas feriẽdas ꝑbentibus mulieribus, ob id ſibi fęcunditatẽ, & partus facilitatẽ dari arbitrãtibus, teſte Plutarcho in Romulo. Lupercos, & Lupercalia dictos Seruius inquit, vbi enarrat illud Virgilianum.

Et

Et gelida monſtrat ſub rupe Lupercal.

Quod ſub monte Palatino, canem ſacrificabant, Lupi inimicum. Vnde & lupercal quidam dictum putant, quod illic lupa Remum & Romulum nutrierit. Ouidius ſecundo Faſt.

Illa loco nomen fecit, locus ille Lupercal,
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Alij (quod veriſimilius eſt) aiunt locum hunc eſſe ſacratum Pani Deo Arcadiæ, cui etiam mons Lyceus eſt conſecratus, quod λύκους ideſt Lupos non ſinat in oues ſęuire. Et Ouid. ſecundo Faſt.

Quid vetat Arcadię dictos de monte Lupercos.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXXVIII.

Adeuntes ſe cum pluribus, honorificentiſſimiſque decretis vniuerſos P.C. ſedens pro Aede Veneris genitricis excepit, &c.

SENATVS, & Senatorum maximam fuiſſe, ac præ cæteris venerãdam dignitatem conſentiunt omnes, non ſemper tamen, & decens erat eo in honore, qui par eſſet, ab Imperatoribus quibuſdam habitos. Quod ex hoc Suetonij loco colligimus, cui & cõgruunt dicta hæc Liuij in Epit. lib. 116. Caius Cęſar ex Hiſpania quintum triumphũ egit, & quum plurimi maximiq; honores ei à Senatu decreti eſſent, inter quos, vt Pater patriæ appellaretur, ac Sacroſanctus, & Dictator in perpetuũ eſſet, inuidię cauſam aduerſus eũ præſtitere, qđ Senatui deferenti hos honores, quum ante Aedẽ Veneris genetricis ſederet, non aſſurrexit. Hanc Cęſaris inciuilitatem deteſtatus illius ſucceſſor Auguſtus, teſte Suet. in illius vita, c. 53. Die Senatus, nunquam Patres niſi in Curia ſalutauit, & quidem ſedentes, ac nominatim ſingulos, nullo ſubmonente, & diſcedẽs eo modo ſedentibus vale dicebat. Et Veſpaſianus ex eodem Suet. in illo c. 9. Sanciuit non oportere maledici Senatoribus. Tradit Aelius Lãpridius in Alex. Seuero, eum nullum in Senatu admiſiſſe, neq; laticlauum ademiſſe, aut pœna affici paſſum, niſi conſulto Senatu; eundem Senatoribus argentatis Rhedis, carrucisq; Senatoribus vti poſſe permiſiſſe tradit Alex ab Alex. lib. 4. c. 11. cuius rei authorẽ me ignorare fateor. Dion in Nerua ait, iuraſſe illum, nullum è Senatoribus ſuo iuſſu interfectum iri, quod iuſiurandum facta ẽt contra ſe coniuratione ratum habuit. Aelius Spartianus in Adriano tradit, eundẽ iuraſſe ſe nunquam Senatorẽ, niſi ex Conſilio Senatus puniturum. Tib. Cæſar ex Suet. c. 30. ita Senatus authoritatẽ ſeruauit, vt neq; tam paruum quicquam, neq; tã magnũ publici, priuatiq; negotij fuerit, de quo non ad P.C. referreretur. Et c. 29. ſe ſeruire Senatui, & Senatores dominos vocaſſe Tiberium idẽ author ſcribit, ac alia venerationis indicia erga Senatũ in genere, & ſingulares Senatores enumerat. Claudius quoq; referẽte eodẽ Suet. in illo, c. 23. tanti Senatores fecit, vt in Curia & Senatu acturus de maiore negotio medius inter Cõſulũ ſellas Tribunitio ſubſellio ſederit. Spartianus in Adriano. Ad conuiuiũ veniẽtes Senatores ſtans excepit, ſemperq; aut pallio tectus diſcubuit, aut toga ſubmiſſa. Econtra Heliogabalus ſcribẽte Lampridio in illius vita, Senatum adeo floccifecit, vt

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXX.

Decumanos autem Romę cum ingentibus minis ſummoque etiam Vrbis periculo miſſionem & præmia flagitantes.

DECVMANOS vocat Suetonius milites decimę legionis; Decumum enim antiqui, ſicuti decimè dixere. Plautus in Amph. Alter decumo poſt mẽſe naſcetur puer. Sicuti.n.plures Romanis fuere legiones, ita & a primo nu mero incipiẽtes, ordine illas vſq; ad alios ſucceſſiuè nominauere. De Primanis verba facit C.Tacitus lib.1.Primani ducẽdũ ad agmẽ deliguntur. Et lib.17.18.19.& 20.& alibi ſæpè De Secundanis idem Cornelius, lib.21.& Liuius lib 31. poſt principium, & lib.4.in duobus locis, vbi claiè declarat ſecundanos dici milites ſecundæ legionis. Hos autem fuiſſe ex oppido Arauſione Galliæ Narbonenſis tradunt Pomponius Mela lib. 2 cap.5.& Plinius lib 3.c.4. Eorundem meminit quoque Hircius de bello Alexandrino. Tertianos notamus ex Cornelio Tacito lib. 12.& 19.non ſemel & lib. 20.in princ. De Quartanis idem Tacitus libro 20.& Iul. Capit. in Claudio. Quintanos legimus apud eundem Tacitum lib.1.17.18.& 20.Sextanos apud Pomponium Melam libro 2.c.5.& Plinium libro 3.c.4. vbi dicunt hos fuiſſe ex Arelate. Septemanos ex ipſo Tacito libro 19 non ſemel, ex Pomponio Mela, & Plinio locis ſupradictis, vbi Septimanos fuiſſe dicunt ex Blittera Narbonenſis Galliæ; Vndecimanos ex eodẽ Tacito libro 1. Tertiadecimanos ex eodem Tacito d. libro 1. Quartadecimanos ibidẽ Tacitus. & lib 4.15.& 18.ſępè, vbi eos quartadecumanos vocat, & lib. 19.20.& 21. Quintadecimanos apud eundem libro 1.& 20. Sextadecimanos apud eundem non ſemel libro 19. Vndeuigeſimanos Tacitus libro 1. pluries, & lib.20. Et Hircius de Bello Alexandrino. Duodeuigeſimanos idem Tacitus libro 19. & 20. Vnauigeſimanos apud eundem lib.18. Duo & vigeſimanos ex eodem libro 21.in princ. Decimæ legionis & decimanis militibus inter cæteros plurimum fidebat Cæſar. Quod ipſe libro 1.Belli Gallici teſtatum reliquit per hęc verba. Quod ſi præterea nemo ſequatur, ſe cum ſola 10.legione iturũ, de qua non dubitaret; ſibiq́ue eam Prætoriam cohortem futuram. Huic legioni Cæſar indulſerat præcipuè & propter virtutem confidebat maximè. Et paulò poſt. Princeps 10.legio per tribunos militum ei gratias egit, quod de ſe optimum iudicium feciſſet, ſicque eſſe ad bellum gerendum paratiſſimam confirmauit. Et rurſus paulò infra. Cæſar quod nec colloquium interpoſita cauſa tolli volebat, neque ſalutem ſuam Gallorum equitatui committere audebat, commodiſſimum eſſe ſtatuit, omnibus equis Gallis equitibus detractis, legionarios eis milites legionis decimę, cuique maximè confidebat imponeret; vt præſidium quam amiciſſimum, ſi quid facto opus eſſet, haberet. Quod cum fieret non irridiculè quidam ex militibus decimæ legionis pluſquam pollicitus eſſet Cęſarem facere, pollicitum eſſe in cohortis prætoriæ loco Decimã legionem habiturum,

habiturum,ad equum reſcribere. Et libro 2.eiuſdem Cęſar ſcribit ſe quum conſligendum cum hoſte eſſet, cohortando milites ad legionem decimam deueniſſe. Et paulò infra legionum nonæ, & decimæ milites ſtrenue dimicantes Atrebates confeciſſe, tráſiecto flumine hoſtes, qui reintegrarant prælium, in fugam conieciſſe. Ex quibus patere poteſt Decimanos; ſeu Decumanos milites, & Decimam legionem principem locum apud Cęſarem inter cęteros habuiſſe. Trebellius Pollio in Vita D. Claudij ſcilicet ſecundi, qui poſt Gallienũ Valeriani filium imperauit, ita ſcribit. Quęſo igitur mi Venuſte ſi mihi fidem exhibes, vt eum facias a Grato, & Herenniano placari, neſcientibus hoc militibus Daciſanis. Quo loco legendum puto Decumanis, vel Decimanis; Quamuis enim Pannonicam legionem, Italicã, Macedonicam, Gallicam, Parthicã, Scythicam in hiſtorica lectione obſeruarim, eo quod in locis, a quibus denominationem ſumpſere, militarint; vnde & a Dacia Daciſianos milites, ideſt Dacicæ legionis appellatos exiſtimare poſſimus; nihilo minus quum huius legionis nullibi mentionem factam obſeruarim, cenſeo potius mendum in textu eſſe, & legendum, vt dixi.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. LXXVI.

Inſuper prænomen Imperatoris, cognomen patris patrię, ſtatuam inter Reges, ſuggeſtum in Orcheſtra.

ORCHESTRA locus erat in Theatro, in quo Senatorum ſedes deſignabantur, teſte Vitruuio lib. 5. c. 6 vbi ait eius pulpiti altitudinem non debere excedere pedes quinque, vt qui in Orcheſtra ſederint, ſpectare poſſint omnium agentium geſtus. Idem Suet. in Nerone c. 12. Deinde in Orcheſtram, Senatumque deſcendit & orationis quidem, carminiſque Latini coronam, de qua honeſtiſſimus quiſque contenderat, conceſſam ſibi recepit. Ex quibus clare colligimus Orcheſtram non patuiſſe popularibus, ſed Senatoribus, Principibuſque viris tantum, & ex Iuuenali Saty. 3.

Similemque videbit Orcheſtram, & populum,

Vndè alio in loco populum ſediſſe, & non in Orcheſtra Principibus viris tantum deſtinata, clarè patet. Vnde & Suet. in Aug. c. 35 Eum Senatoribus, qui ſe à Senatu ſponte abdicaſſent, locum ſpectandi in Orcheſtra ſeruaſſe tradit. & Iuuenalis inquit.

Quæque reportandis poſita eſt Orcheſtra Cathedris,

Innuens in ſellis dignioribus deſtinatis ſeſſum eo in loco. Orcheſtram voluit Vitruuius loco ſupracitato dictã ab ὀρχέομαι, ideſt ſalto, tripudio, geſticulor, in ea enim etiam chorus, & geſticulatores, & citharędi, cęterique omnes, qui perſonam ex fabula non agebant, ſed tantum actioni inſeruiebant, ſtabant, & eorum erat propria, teſte Iulio Polluce lib. 4. c. 19. Vitruius lib. 5. ſcribit Ampliorem habent Orcheſtram Græci, & ſcenam receſſiorem, minoreque latitudine pulpitum, quem logęum appellant; Ideoq; apud eos Tragici, & Comici

actores

Thenſam,aut lucrũ omiſit. Et in vltima in Verr. act. Omnes Dij,qui vehiculis Thenſarũ,ſollemnes cœtus ludorum initis. Et in 5. act. in Verr. Qui ex Thenſarum orbitis prędatus eſt. Et rurſus. Via Thenſarum, & pompę. Thenſæ etiam meminit in Orat. pro Planco. Suet. hoc loco,& in Veſpaſiano c. 5. Neronẽ diebus vltimis monitum per quietem vt Thenſam Iouis O. M. è ſacrario in domum Veſpaſiani in Circũ deduceret. In Auguſto quoq; idem Suet. Thenſę verba facit. Liuius lib. 5. ſcribit. Quæ Auguſtiſſimę veſtis eſt Thenſas ducentibus, triumphantibuſve. Nec omittendum a Feſto Pompeio ſcribi lib. 18. Thenſa vehiculum argenteum,quo exuuię Deorum Ludis Circenſibus per Circũ ad puluinar ducebantur. Ex quibus locis omnibus clarè colligitur Thenſam vehiculum Diuini ſimulacri fuiſſe,& ita appellatam, quod deſuper tenderetur,illud, quod hodie vulgò *Baldachino* dicitur, & propriè Thenſa vocatur,& eſt illud teguminis genus, quo Imperatores, Reges,& cęteri Principes,tam ſæculares, quam eccleſiaſtici vti ſolent illis in locis,vbi ſedent,epulãtur,& in eccleſijs,vbi ſacra fiunt,& etiam altaribus & Diuæ virginis, & Sãctorũ imaginibus ſuperimponi conſueuit. Thenſam autem ferri ſolitam non vehi colligimus ex Dionyſ. Antiqu. Rom. lib. 7. de Circenſi pompa ſcribente. Poſtremum agmẽ claudebant ſimulacrorum baiuli. De hac eadem pompa Ouid.

Aurea pompa venit, linguis, animiſque fauete.

Vocat autem auream pompam, quia qui eam ducebant,aurea veſte,ſicuti & triũphantes, vti ſolebãt,vti ex Liuio loco citato colligimus. Qđ aũt ad ferculũ pertinet, epulari Romanos conſueuiſſe in ſacris ædibus ſacrificio peracto,hoſtiarum extis & carnibus ſacrificalibus, docet Alex. ab Alex. libro 4. c. 17. & elicitur etiam ex Suet. in Claudio cap. 33. vbi habet. Cognoſcens quondam in Auguſti foro, victuſque nidôre prandij,quod in maxima Martis Aede Salijs apparabatur, deſerto Tribunali aſcendit ad Sacerdotes, vnaque diſcubuit. Vnde & Iouis epulum,de quo Liuius in calce libri 29. & lib. 30. & 32. Quãobrẽ quũ cætera Dijs adhiberi ſolita recepiſſet Cęſar, & ferculũ ẽt ſibi viuẽti cũ illis in Circenſi põpa præferri pmiſit,niſi(& certe rectius)dixerimus per ferculũ,non hoc loco intelligendũ ciborũ miſſum ita vocatũ,eo quod menſæ inferatur,ſed cadẽ appellationis deriuatione pro parte vehiculi inferiori,ſuper qua Dei alicuius ſimulacrũ eminens ferebatur,Thenſa alia vehiculi ſuperiori parte ſuperinducta. Ita Suet. in Cæſare. Pontico triũpho inter põpæ fercula triũ verborum protulit titulũ. Et Liuius lib. 1. Spolia ducis ſuſpenſa,fabricato ad id aptè ferculo. Et Cic. lib. 1. Offic. Cauẽdũ, ne tarditate vtamur in ingreſſu mollioribus,ac ſimiles pomparum ferculis eſſe videamur. Hinc ducere ſacra,vehere,ac ferre ſacra iure apud ſcriptores obſeruamus. Virgilius 8. Aeneid.

Caſtę ducebant ſacra per vrbes
Pilentis matres in mollibus.

Et Cic. 6. in Verr. Virgines Athenienſes ſacra repoſita caniſtris in capitibus ſuſtinẽtes Canephoras vocauit. Et Hor. lib. 1. Ser. Saty. 3. Sępè veluti q̃ Iunonis ſacra ferret. Et rurſus Maro lib. 2. Geor.

Me verò primum dulces ante omnia Muſæ,
Quarum ſacra fero.

Ita & ex Liuio vehere ſacra, lib. 34. vbi de L. Oppia,& lib. 5. vbi de matronis verba facit, obſeruamus.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXXVI.

Simulacra iuxta Deos, Pulumar, Flaminem, Lupercos appellationem menſis è ſuo nomine, ac nonnullos honores ad libidinem cæpit, & dedit.

SACERDOTEM ſingulo Deo aſſignare Romani ſolebant, quem Flaminē nuncupabant; Vnde Cic. 2. de legibus ſcribit. Dijſq; alijs alij Sacerdotes, omnibus Pontifices, ſingulis Flamines ſunto. Ex Liuio libro 1. tres Flamines a Numa creatos obſeruamus; nempè Flaminem aſſiduum Ioui vnum, alterum Marti, tertium Quirino. Horum primus Dialis vocabatur ἀπὸ τοῦ Διός hoc eſt a Ioue, quaſi Ioualis. Varro libro 4. inquit. Cum Dialis a Ioue ſit, qui Dionis eſt. Feſtus Pompeius libro 6. Dialem Flaminem appellari ait a Dio, a quo vita hominibus dari putabatur. Flaminem Viminalem eundē cū Diali quoquo modo exiſtimamus, eo quòd in colle Viminali ita Romæ appellato, quod inibi viminum ſylua eſſet, ara Iouis quoque coleretur, Viminalis dicti. Diali (teſte Liuio lib. 5.) manere extra vrbem noctem vnam nefas erat, nec iurare in leges poterat, ex eodem authore libro 32. Martialis vocabatur Martī dicatus, de quo etiam Liuius libro 44. vbi de P. Quintilio Varo defuncto Martiali Flamine, & libro ſequenti, vbi de L. Poſthumio Albino Martiali eo anno inaugurato. & Valerius Maximus, libro & cap. 1. vbi ſic ſcribit. Metellus Pontifex Max. Poſthumium Conſulem, eundemque Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petentem, ne a ſacris diſcederet, multa indicta paſſus non eſt. Macrobius libro 3. Saturn. c. 13. Lentuli Flaminis Martialis meminit inaugurati a L. Iulio Cæſare augure. De eodem Feſtus Pompeius lib. 13. & Cicero 2. Philipp. Flacci Flaminis Martialis meminit. Et in Orat. de Aruſp. Reſp. Lentuli Flaminis Martialis, quo loco etiam Flaminis Quirinalis verba facit. De quo etiam Liuius lib. 1. & lib. 32. vbi de Q. Fabio Pictore duobus in locis loquitur, & Val. Max. lib. & c. 1. vbi de Lucio Furio Bibaculo. Feſtus quinetiam dicto lib 13 Flaminis Vulcanalis meminit, quem Vulcani Sacerdotem fuiſſe non ambigimus; nam & Vulcanalia Sacra fiebāt, ideſt Feſta Vulcano conſecrata Aug. menſe, teſte Col. lib. 11. c. 3. vbi habet. Cæterum Auguſto circa Vulcanalia tertia ſatio eſt, de quo Varro lib 1. de lingua Latina, vel 4. ſecundum aliorum computationem. & iterum 3. aut 6. Carmentalis Flaminis meminit ex antiquioribus Cic. de claris Orat. Quum M. Popilius ſacrificium publicum cęna faceret, quod erat Flamen Carmentalis. Cuius Dij, aut Deæ Carmentalis Flamen Sacerdos eſſet, adhuc apud neminem legiſſe recordor; in eam tamen venio ſententiam, vt Carmentalis diceretur Flamen à Carmenta matre Euandri, quę diuinitate quadam inter ſui temporis homines claruit, Fatiloquamque appellauere, teſte Liuio per initia libri primi. Quod ſi hæc ſententia non arridet, aliam propono ex eodem Liuio ibidem ductā, ſi quidem Carmentalē Flaminē fuiſſe Herculis Sacerdotem, qui quum perēpto Caco ad Euandrū perueniſſet,

illc,

ille, quod veridica Carmenta mater interpres Deum cecinerat aram dicauit, Sacraq; fecit, quæ à Potitiæ familiæ, qui ſacras dapes, & exta appoſuere hominibus Antiſtibus per multas ętates facta fuere, Romuluſque hæc eadem Sacra faciunda ſuſcepit quæ à Carmenta fuere inſtituta, & Carmentalia dicta, & Carmentalis Flamen eorum miniſter, ſicuti eadem de cauſa Carmentalem portam Romanam dictam accepimus, de qua Virg.

Carmentalem Romano nomine portam. Et Ouid.

Carmentis portę dextro eſt via proxima Iano.

Quam noſtram ſententiam cōfirmat Alex. ab Alexand. lib. 2 c. 14. tradens hanc aram in Capitolij faucibus iuxta Carmentalem portam, & forum Boarium poſitam fuiſſe. Et Plinius lib. 34. c. 7. ſtatuam vetuſtam Herculi ſacratam ab Euandro in foro Boario. Quod & confirmant Dionyſ. Halycar. lib. cit. Liuius lib. 10. Vndè Ouidius libro primo Faſt.

Conſtituitque ſibi, quæ maxima dicitur, aram
Hic vbi pars Vrbis de boue nomen habet.

De hac ſacra Herculis ara etiam Virg. lib. 8. Aeneid.

Et domus Herculei cuſtos Pinaria ſacris,
Hanc aram luco ſtatuit, quæ maxima ſemper
Dicetur nobis, & erit quæ maxima ſemper.

Vbi Virgilium lapſum credi poteſt, Pinariā domum loco Potitiæ accipientem, ſi Liuio credimus loco citato dicenti Potitios ſacris præſto fuiſſe, iiſque exta apponerentur. Pinarij extis adęſis ad cæteram venirent dapem, Vnde Potitij ab Euandro edocti antiſtites ſacris per multas ętates fuerunt, doneceque. Pinarium genus fuit, ne extis ſollemnibus veſceretur. Quod etiam confirmari poteſt ex eodem Liuio libro nono, ita ſcribente. Eodem Appio authore, Potitia gens, cuius ad aram maximam Herculis familiare Sacerdotium fuerat, ſeruos publicos miniſterij delegendi cauſa ſollemnia eius ſacri docuerat. Traditur inde dictu mirabile, & quod dimouendis ſtatu ſuo ſacris religionem facere poſſet, quum duodecim familiæ ea tempeſtate Potitiorum eſſent, puberes ad triginta, omnes intra annum cum ſtirpe extinctos, nec nomen tantum Potitiorū interijſſe, ſed Cenſorem etiam Appium memori Deum ita poſt aliquot annos luminibus captum. Quod & Valerius Maximus lib. primo, capitulo ſecundo, & Lactantius libro primo, c. 11. Plinius de viris Illuſtribus, & Seruius in Virgilij locum 8. Aeneid.

Tum lecti iuuenes certantem, Areque Sacerdos
Viſcera toſta ferunt,

confirmat. Falacer Flamen à Falacore Pomorum Deo dictum putat Alex. ab Alexandro libro ſexto, cap. 12. ex Varrone libro quarto, vbi habet. Flamen Falacer à Diuo Patre Falacere. Quis autem eſſet Falacer Deus, non ſatis conſtat. Ego cenſeo Priapum fuiſſe, quem falce vſum eſſe hortorum cultorem ſculpſit antiquitas. Vnde Virg. 4. Georg.

Heleſpontiaci ſeruet tutela Priapi.

Palatualis Flamen fuit ita dictus à Palatua, teſte Varrone libro ſexto, quæ fuit Dea, cuius in tutela Palatium erat, tradente Feſto Pompeo libro 14. Furinalis

in ijs ſedibus, quæ erant ſub Platano conſediſſe dicebat. Et in epiſt. Sella tibi erit in ludo, eam puluinus ſequetur. Iuuenalis.

Et de puluino ſurgat equeſtri.

Hæc, ſicuti & noſtris temporibus, & Romanis in communi vſu fuiſſe conſtat, dicente Iuuenale Saty. 6.

Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem.

Et Ouid. 2. de Ponto Eleg. 2.

Incolumis coniunx ſua puluinaria ſeruat.

Sed & præcipuè in Deorum ſacris vſos quoque Romanos clarè innoteſcit; ſi quidem Ouid. lib. 14. Metamorph. ſcribit.

—— —— Et puluinaribus altis
Dignior eſt. —— ——

Cic. pro Domo ſua. Et aram, & ædiculam & puluinar ſub ſaxo ſacro dedicauit. Et in Catil. Quoniam ad omnia puluinaria ſupplicatio decreta eſt. Et in Tuſcul. Puluinaria Deorum. Qui puluinaribus Bonæ Deę ſtuprum intulit. Et in Ora. de Reſp. Aruſp. Qui Sacerdotem ab ipſis aris, puluinaribuſque detraxiſti. Seruius libro 3. Georg. ad finem inquit. Puluinaria Deorum ſunt propriè lectuli, qui ſterni in quibuſdam templis conſueuerant. Acron in Horatium libro 1. Car. 17. Puluinaria ſcribit dicebãtur, aut lecti Deorum, aut tabulata, in quibus ſtabant Numina, vt eminentiora viderẽtur D. Auguſt. lib. 3. Ciuit. Dei puluinar & lectiſternium idem eſſe docuit. Alex. ab Alex. lib. 5. c. 27. ait Puluinaria apparatæ lecticæ Diuorum erant, quod & Acron pariter affirmauit. Quæ tamen omnes ſententiæ (pace tantorum virorum dixerim,) non ſunt veritati cõſentaneæ; nihil enim aliud Deorum puluinaria erant, quam puluinaria, quæ ſuper lectos ſtratos in templis ad ſimulacra Numinum ſubleuãda ponebãtur; Quantum enim lecticæ a puluinaribus diſtent, nemo ignorat. Quod autem lectiſternium aliud eſſet a puluinari, dignoſcitur ex Liuio libro quinto, vbi de primo Lectiſternio Romæ parato verba faciens ait. Lectiſternio tunc primum in vrbe Romana facto, per dies octo Apollinem, Latonamque, & Dianam, Herculem, Mercuriumque, atque Neptunum tribus quam ampliſſimè tum apparari poterãt, ſtratis lectis, placauere. Et ſic deinceps pluries, puta libro 7 8. 22. de lectiſternio, nec verbum quidem de puluinari. quinimo libro vigeſimoſecundo, vbi habet. Decretum vti ſupplicatio ad omnia puluinaria haberetur, & paulo poſt ſubdit. Romæ immolatum, lectiſterniumque imperatum. Quod verò ſuper lectos puluinaria etiam apponerentur, patet ex Liuio eodem libro vigeſimoſecundo ſcribente. Curatum lectiſternium, & per triduum habitum Decemuiris Sacrorum curantibus, & puluinaria in conſpectu fuere, Ioui, & Iunoni vnum, alterum Neptuno, & Mineruę, tertium Marti, ac Veneri, quartum Apollini, & Dianæ, quintum Vulcano, & Veſtę, ſextum Mercurio, & Cereri. Et libro 40. in calce ſcribit. Terra mouit in foris publicis, vbi Lectiſternium erat Deorum, capita, quæ in lectis erant auerterunt ſe. Ex quibus colligimus in ſingulo lecto ſtrato, & puluinari, bina ſimulacra Deorum accubuiſſe, ſicque conciliari cum ſententia noſtra facilè poſſe Auguſtini dicta; nam Lectiſternium aliud a puluinaribus extitiſſe

conſtat, ſi diuiſim conſiderentur, ſi verò coniunctim, idem fuiſſe manifeſtum eſt. Cęlius Rhod. libro & cap. 18. antiquæ lectionis ſcribit. Apud Perſas lectulum Regium ita ſtratum, vt capiti incumberet pentaclina habitatio, in qua perpetuo aſſeruarentur auri talenta quinque millia; dicebatur autem id ędificium βασιλικὸν προσκεφάλαιον, ideſt Regium puluinar.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXXVI.

Flaminem, Lupercos, appellationem menſis è ſuo nomine, ac nonnullos honores ad libidinem cœpit, & dedit.

LVPERCI ſodales erant, & Sacerdotes Panos Dei paſtorum, qui ſacra faciebant in Lupercalibus ſacrificijs, de quibus alibi, inſtitutis a Romulo & Remo. Lupercos autem nudos inceſſiſſe patet ex Virg. 8. Aeneid.

Hinc exultantes Salios, nudoſque Lupercos.

Et non ſolum nudos; ſed & vnctos curſitaſſe, Plutarchus in Antonino teſtatur. Quinimo accincti pelle caprina, paſtorum inſtar, ex Iuſtino lib. 43. diſcurrebāt per Vrbem. Auguſtus tamen pudori conſulens, ſtatuit ne imberbes curſitarent ex Suet. in illius vita, c. 31. Horum inſtar poſtea aliæ ſocietates quædam inſtitutæ, quæ in Lupercalium die per vrbem curſitarent, diuerſimodè appellationem ſortitæ ab eorum auctoribus; ita Luperci Fabiani dicti a Fabio eorum inſtitutore, quorum meminit Propertius libro 4. Eleg. 1.

Vnde licens Fabius inter Lupercus habet.

Fuere, & Quintiliani, vocati à Quintilio. Vtroſq; nominat Ouid. 2. Faſt. lib.

Riſit, & indoluit Fabios potuiſſe, Remumque,
Vincere, Quintilios non potuiſſe ſuos.

Horum in modum in Cæſaris honorem & tertio ſodalitas Lupercorum inſtituta. Hos Iulios vocatos legimus in 2. Philipp. in qua Cic. M. Antonium inſectatur, quod in Lupercalibus, in quibus ſedebat Cæſar amictus toga purpurea, in ſella aurea coronatus, ſe Lupercum exhibuerit. De qua re Suet. noſter in Iulio Cæſare c. 79 ait. Lupercalibus pro roſtris a Conſule Antonio admotum ſępius capiti ſuo diadema repulerit, atque in Capitoliū Ioui Opt. Max. miſerit. Liuius in epiſt. lib. 96. Et qđ a M. Antonio Cōſule collega ſuo, inter Lupercos currēte, diadema capiti impoſitū in ſella repoſuit. Lupercos in honorē Cæſaris Iulios inſtitutos docet quoq; Dio lib. 44. Cur verò Lupercorum ſodalitatem germanorū Cic. in Orat. pro Cœlio dixerit, indagandū Cic. verba hęc ſunt. Fęra quædā ſodalitas, & planè paſtoritia, atque agreſtis germanorū Lupercorum, quorū coitio, &c. ego ſanè exiſtimo eos ita nominaſſe, quod ſodales huiuſmodi eſſent inter ſeſe veluti fratres, & germani. Hos etiā & Crepos vocatos legimus apud Sex. Pomp Feſt. a crepitu pelliculariū, quē faciebāt verberātes, mos enim erat Romanis nudos in Lupercalibus diſcurrere, & pellibus obuias quaſq; fœminas ferire ſpōte etiā palmas feriēdas pbentibus mulieribus, ob id ſibi fęcunditatē, & partus facilitatē dari arbitrātibus, teſte Plutarcho in Romulo. Lupercos, & Lupercalia dictos Seruius inquit, vbi enarrat illud Virgilianum.

Et gelida monſtrat ſub rupe Lupercal.

Quod ſub monte Palatino, canem ſacrificabant, Lupi inimicum. Vnde & lupercal quidam dictum putant, quod illic lupa Remum & Romulum nutrierit. Ouidius ſecundo Faſt.

Illa loco nomen fecit, locus ille Lupercal,
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Alij (quod veriſimilius eſt) aiunt locum hunc eſſe ſacratum Pani Deo Arcadiæ, cui etiam mons Lyceus eſt conſecratus, quod λύκους ideſt Lupos non ſinat in oues ſęuire. Et Ouid. ſecundo Faſt.

Quid vetat Arcadię dictos de monte Lupercos.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXXVIII.

Adeuntes ſe cum pluribus, honorificentiſſimiſque decretis vniuerſos P.C. ſedens pro Aede Veneris genitricis excepit, &c.

SENATVS, & Senatorum maximam fuiſſe, ac præ cæteris venerãdam dignitatem conſentiunt omnes, non ſemper tamen, & decens erat eo in honore, qui par eſſet, ab Imperatoribus quibuſdam habitos. Quod ex hoc Suetonij loco colligimus, cui & cõgruunt dicta hæc Liuij in Epit. lib. 116. Caius Cęſar ex Hiſpania quintum triumphũ egit, & quum plurimi maximiq; honores ei à Senatu decreti eſſent, inter quos, vt Pater patriæ appellaretur, ac Sacroſanctus, & Dictator in perpetuũ eſſet, inuidię cauſam aduerſus eũ præſtitere, qđ Senatui deferenti hos honores, quum ante Aedẽ Veneris genetricis ſederet, non aſſurrexit. Hanc Cęſaris inciuilitatem deteſtatus illius ſucceſſor Auguſtus, teſte Suet. in illius vita, c. 53. Die Senatus, nunquam Patres niſi in Curia ſalutauit, & quidem ſedentes, ac nominatim ſingulos, nullo ſubmonente, & diſcedẽs eo modo ſedentibus vale dicebat. Et Veſpaſianus ex eodem Suet. in illo c. 9. Sanciuit non oportere maledici Senatoribus. Tradit Aelius Lãpridius in Alex. Seuero, eum nullum in Senatu admiſiſſe, neq; laticlauum ademiſſe, aut pœna affici paſſum, niſi conſulto Senatu; eundem Senatoribus argentatis Rhedis, carrucisq; Senatoribus vti poſſe permiſiſſe tradit Alex ab Alex. lib. 4. c. 11. cuius rei authorẽ me ignorare fateor. Dion in Nerua ait, iuraſſe illum, nullum ẽ Senatoribus ſuo iuſſu interfectum iri, quod iuſiurandum facta ẽt contra ſe coniuratione ratum habuit. Aelius Spartianus in Adriano tradit, eundẽ iuraſſe ſe nunquam Senatorẽ, niſi ex Conſilio Senatus puniturum. Tib. Cæſar ex Suet. c. 30. ita Senatus authoritatẽ ſeruauit, vt neq; tam paruum quicquam, neq; tã magnũ publici, priuatiq; negotij fuerit, de quo non ad P.C. referreretur. Et c. 29. ſe ſeruire Senatui, & Senatores dominos vocaſſe Tiberium idẽ author ſcribit, ac alia venerationis indicia erga Senatũ in genere, & ſingulares Senatores enumerat. Claudius quoq; referẽte eodẽ Suet. in illo, c. 23. tanti Senatores fecit, vt in Curia & Senatu acturus de maiore negotio medius inter Cõſulũ ſellas Tribunitio ſubſellio ſederit. Spartianus in Adriano. Ad conuiuiũ veniẽtes Senatores ſtans excepit, ſemperq; aut pallio tectus diſcubuit, aut toga ſubmiſſa. Econtra Heliogabalus ſcribẽte Lampridio in illius vita, Senatum adeo floccifecit, vt

Senatores omnes vrbe expulerit,eoſq; ſeruos togatos appellarit. Idem quoque eodem ſcriptore referente,& P. Victore in ſexta Regione vrbis Romæ, Senatulum ex mulieribus in Colle Quirinali inſtituit,& vt Meſa Varia eius auia in Senatu admitteretur,peruicit.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. LXXIX.

Proximo autẽ Senatu percrebuit fama, L Cottam Decemuirum ſententiam dicturum, vt quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos niſi à Rege non poſſe vinci, Cæſar Rex appellaretur.

ANTISTITES, qui ſacris faciendis,carminibuſq; Sybillinis interpretandis,ac Deorum iræ placandæ præerant, & quos adibant ſi quãdo prodigia eueniſſe nuntiabatur,a principio binos fuiſſe conſtat,demũ ad decennalẽ numerum redactos docet Liuius lib. 10. in Orat. P. Decij Muris,his verbis. Decemuiros Sacris faciundis carminum Sybillæ,ac fatorũ populi huius interpretes,antiſtites eoſdem Apollinaris ſacri, ceremoniarumq; aliarum plebeios vidimus,nec tum patritijs vlla iniuria facta eſt, quum Duumuirum Sacris faciũdis adiectus eſt propter plebeios numerus; Id verò a Sextio,& Licinio Tribunis plebis factum,vt ſcilicet pro Duumuiris ſacrorum Decem uiri crearentur, quinque patrum,quinque plebis,ex eodem Liuio habemus lib. 6. 22. & 5. qui & alibi de Decemuiris verba facit. Manſit hic numerus vſque ad tempus Cornelij Syllæ, quo ad quindecim numerus auctus eſt. Seruius libro 6. Aeneid. eum locum explicans.

Lectoſque ſacrabo
Alma viros.

Numerum creuiſſe vſque ad ſexageſimum,retento nihilo minus quindecimvirorum vocabulo,& appellatione. Cuius ſententiæ quum ex antiquioribus nullum habeamus teſtem,nec authorem,parum illi acquieſcimus. De quindecimuiris Horatius loquitur,vbi de Ludis ſæcularibus ita,

Quæque Auentinum tenet, Algidumque
Quindecim Dianæ preces virorum
Curet. ——————

Et Papinius.

Sollemni prece quindecim virorum,

Et Auſonius.

Quos ter quinorum ſeruat cultura virorum:

Eorundem meminere Liuius libro 41. vbi de Tiberio Sempronio. Vale. Max. libro 1. cap. 1. Cornelius Tacitus lib. 3. & 5. vbi de Caninio Gallo, item lib. 11. Plinius libro 28. cap. 2. Gellius lib. 1. cap. 19. Aelius Lampridius in vita Seueri, Lactantius & Feneſtella libro 1. cap. 6. Horum Sacerdotium quindecimuiralem appellauit Tacitus libro 11. 15. 16. Hos autem Sacris faciundis præfuiſſe docent Apuleius Apol. 1. & alij quos citauimus; Supplicationibus verò clarè

Plinius

Plinius lib.28.cap.2. Lectiſternijs ex Liuio lib.5. vbi etiam tradit expiationibus, & placationibus operam nauaſſe, offitijſque cęremoniarum ex Tacito libro vndecimo; librorum Sybillinorum curam habuiſſe ex eodem lib.5. Suetonio hoc loco, Lactantio, ex Varrone lib. 1. cap. 6. Illud non reticendum ex Plinio lib.7.cap. 43. vbi loquitur de Lucio Metello Quindęcimuiro agris dandis, ſeu diuidundis, an ſcilicet horum quindecim virorum muñus fuerit diuidere agros, an potius alij fuerint quindecim viri huic muneri dicati; dum enim eum quoque Pontificem fuiſſe ait, prima ſententia ſequenda videtur, at quum non alibi id à ſcriptore probato antiquo probatum ſciamus, poſteriorē potius acceptandam cenſemus; præſertim, quum dare agros, nihil ad rem diuinam ſpectet; Niſi dixeremus agrum Sacrum quoque fuiſſe quem Romanos Mileſijs restituiſſe tradit Liuius lib. 38. Cuius agri adminiſtratio ad quindecim viros ſpectabat.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. LXXX.

An in ſacra via, vel in aditu Theatri adorirentur, poſtquam Senatus Idibus Martijs in Pompei Curia editus eſt, facilè tempus, & locum prætulerunt.

QVAE & qualis eſſet ſacra via, quum ſobriè admodum interpretes aliqui declarauerint, alij penitus prętermiſerint, nos de ea paucula adnotare voluimus. Sacram viam Romæ fuiſſe in quarta regione P. Victor ſcriptum reliquit, & quod Varo lib. 4. de lingua Latina adnotauit, Caput eius erat à Carinis, & ab Strenię ſacello, ducebatq; in Capitolij arcē, quo Sacra quot quot menſibus per eam ferebantur, atque per eam quoque augures ex arce profecti ſolebant inaugurare. Per eandem frequens in Capitolium iter erat, ſolemniſque triumphalis pompa ducebatur. Hanc Sacram nuncupatam tradit Pompeius Feſtus, quod in ea initum fœdus ſit inter Romulum, & Tatium, alij eam appellationem ſortitam à Sacris, quæ ſingulo menſe in arcem per eam ferebantur. Quod voluiſſe Ouidius videtur, dum ſcribit lib.3. Triſt. Eleg.1.

Hæc eſt à Sacris quę via nomen habet.

Adamus in hac eadem via poma, & reliquos fructus vendi ſolitos ex eodem authore lib. de art aman.

Rure ſuburbano poteris tibi dicere miſſa.
Illa, vel in Sacra ſint licet empta uia.

Viæ Sacrę etiam meminere Varro Rei ruſt.c.2. Dionyſius Halyc. lib.5. Cic. in orat. pro Planco. Horat. Ode 4. & lib. 1. Sermon. Saty 9. in princ. Liuius lib. 2. & 43. Aſconius Pæd. in 2. in Verr. act. Appianus lib. 2. bell. ciuil. Plinius lib. 19. cap. 1. Iulius Capitolinus in Salonino, & Dion in Adriano. Fuit & Athenis via Sacra nuncupata, de qua Herodotus libro ſexto. Pauſanias libro primo.

Iſeus in Apologia, & Dicearchus in ijs, quæ ſcripſit de deſcenſu ad Trophonium, & ex eo Athenęus lib. 13. c. 23. Polemo integrum librum concinnauit de via ſacra, cuius etiam Cratinus, & Harpocration verba fecere, &c.

C. Suet. Tranq. in Cæſare. Cap. LXXXI.

Tabula Ænea in monumento, in quo dicebatur Capys conditor Capuę ſepultus, inuenta eſt, conſcripta literis, verbiſque Græcis, hac ſententia.

CAPYS Capuæ conditoris meminere Dictys Cretenſis, & Dares Phrygius. Item interpres Quinti Calabri Poetæ lib. 12. & Virg. lib. 10.

Et Capys, hinc nomen Campanæ ducitur vrbi.

Sili. in 11. Puni. inquit.

——————*Cui nomina*
A Ioue ducta Capys magno cognatus Iulo.

Liuius lib. 4 ſcribit Capuam à Capy Samnitum Duce appellatam, vel quod propius verò eſt, à campeſtri agro. Dionyſius tradit Capuam conditam a Romulo, qui à nomine proaui Capys patre ſcilicet Anchiſę ita eam appellauit, quamuis Strabo Capuam ita vocatam ſcribat, eo quo circumiacentium vrbiũ eſſet velut caput. Capys veteribus Tuſcis Falco vocatus, quod viſo Falconis augurio vrbem à ſe conditam Capuã vocitauit, referẽte Nicolao Perotto, &c. Eodem capite.

Pridie autem eaſdem Idus auem Regaliolum cum laureo ramulo Pompeianæ Curiæ ſe inferentem, volucres varij generis ex proximo genere perſecutæ, ibidem diſcerpſerunt.

Regaliolum ſeu regulum alij dicunt vulgo *Reatino*, alij *Scricciolo*. Hunc Plinius, lib. 8. c. 25. Trochilum appellauit. Item & lib. 10. c 73. vtrobique Regem auium appellari in Italia, tradens, qua de cauſa ab Aquila perſequi tradit. Nec Plinij dictis contrariatur Baptiſta Mantuanus Tom. 3. lib. 5. Alph. ſcribent.

Non Cynis infeſtæ Aquilę, diſcordia nulla eſt
Cum Trochilo, licet hic faſtus, nomenq; ſuperbum
Regis, & immeritus Aquilę indignetur honores.

Nam eo loco deſignare volens aliquid a primo inſtituto naturæ mutatũ ea ſimilitudine uſus eſt. Hæc auicula Ab Ariſt. vocatur lib. de hiſt. animal 9. c. 11. πρέσβυς quaſi præſes auium. Quod verò Torrentius eruditiſſimus in Com. huius loci tradit Regaliolum ſcilicet, ſeu Regulum auiculam dictam à medicis Grecis paſſerem Trogloditem, eamque eſſe voluerit, penitus eſt a veritate alienum; Nam Aetius lib. 11. c. 12. clarè Regulum à paſſere Troglodite diuerſum docet, inquit enim Trogloditem, paſſerculum omnium auicularũ minimum, ea excepta, quę Regulus appellatur, ſimilem tamen Regulo in multis, prꝏterquã quod in fronte auricolores pennas non habet. Et rurſus ſubdit.

Eſt

Eſt etiam Troglodites paſſer, Regulo paulò maior, & nigrior, caudamque ſemper ſubrectam, & albo colore retro interpunctam habet, magis itē garrulus, quam regulus eſt, & ſanè iuxta ſummum alę lineamētum cinerei amplius coloris, breues item volatus facit. Paulus & ipſe Græcus medicinæ ſcriptor lib. 7. de Troglodite, ſic habet. Trogloditus paſſer eſt omnium auium, excepto Regulo minimus. Gal. ſiue quis alius auctor lib. de renum affectionum dignotione, & medela, de Troglodite, meminit, nec verbum tantum de Regulo habet. Nec minus hoc loco cęcutijt Beroaldus Regaliolum auem Icterum eſſe credens, à vocis forte ſimilitudine deceptus, nam Itali Icterum Regalbulum vocare ſolent, quēm Galgulum ſeu Galbulum dixere Latini, ἰκτερός Gręcis a coloris lutei ſimilitudine, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare Cap. LXXXI.

Et Calphurnia vxor, imaginata eſt collabi faſtigium domus, maritumq; in gremio ſuo confodi, ac ſubitò cubiculi fores ſponte patuerunt, &c.

SICVTI in ſenſu tria ſunt, ſenſibile, virtus ſenſibilis, & poteſtatis eiuſdem functio, ita & in intellectu tria ſunt intelligibile, virtus intelligens, & eiuſdem virtutis circa intelligibile functio, ſic etiam in imaginatione eadē tria obſeruantur, videlicet imaginabile, virtus imaginatiua, & eiuſdem virtutis imaginatiuæ circa imaginabile functio; quod à Peripateticis, præſertim Græcis, habetur pro conſtanti; Quum itaq; virtus imaginatiua verſatur circa ſpecies, ſeu figuras, & phantaſmata medio ſenſuum in anima noſtra exiſtentia, ſit functio illa, quæ propriè imaginatio appellatur. Hæc autem virtus imaginatiua ſemper eſt in motu & actione continua, tam in ſomno, quam in vigilia; propterea vt docuit Commentator in lib. de Somno, & vigilia, illi attribuitur actio ſomniandi, quia virtus rememoratiua & cogitatiua non agūt in ſomno, & propterea virtutis imaginatiuæ motus magis intenditur in ſomno, quia tunc ſoluta eſt à ligamento virtutis cogitatiuæ, cui in vigilia miniſtrat. Quamobrem haud incongruè Latini, imaginari, pro ſomniare quandoque accipiunt. Sic Plinius lib. 2. cap. 13. ait, Venerem crebro per ſomnum imaginantibus. & alter Plinius in Epiſt. de ſomnio C. Fanij; Mox imaginatus veniſſe Neronem. Sic & hoc loco Suet. noſter ait, Calphurnia vxor imaginata eſt, ideſt ſomniauit, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cæſare. Cap. LXXXIII.

Poſtulante ergo L. Piſone ſocero, teſtamentum eius aperitur, recitaturque in Antonij domo, quod Idibus Septembribus proximis in Lauicano ſuo fecerat.

SVBVRBANVM delitioſum apud portam Lauicanam poſitum, erat Lauicanum, à quo denominationem ſumpſit, de quo Plinius lib. 36. c. 5. Hodie vocatur porta maior, ab ædificij magnificentia, propter aquæductum Claudiæ aquæ cuius ibi veſtigia apparent; Niſi dixerimus Lauicos oppidum fuiſſe, non multum ab Vrbe diſtans, de quo Liuius lib. 4. vbi Lauicanos bello victos expugnato Lauico Oppido eorum, eoq; deductam Coloniã, colonis mille quingentis miſſis, quorum ſinguli bina iugera accepere. Quo loco fortè Iulius Cæſar ædificauit, villamq; habuit voluptuoſam, Lauicanam dictam. De Lauicis populis Virg. 7. Æneid.

Et pictis ſcuta Lauici.

Et viæ Lauicanæ meminit Strabo in 5. quam inquit incepiſſe ab Exquiliana, & in Appiam diſcurriſſe. Et Martialis.

Lauicana leui ceſpite velat humus.

Plinius lib. 3. c. 5. Agri Lauicani verba facit, licet ſcriptum ſit Labicano, nam loco u, vti b. vſitatum Latinis, &c.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. LXXXIII.

Sed nouiſſimo teſtamento tres inſtituit hæredes Sororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante; Reliquos in ima cera, &c.

DVO potiſſimum ſunt, quæ dilucidatione egent in præſenti textu, vnum quid pro dodrante, & quadrante intelligendum ſit, & quid per ima cera. Quo ad primum pertinet, ſciendum ex Varrone lib. 1. aut 4. vt alij computãt de ling. Lat. & ex Iuſtiniano in §. hæreditas, Inſtit. de hæred inſt. & nouiſſimè ex Budæo de aſſe, & eius partibus, præter alia ſignificata aſſis, hoc præcipuum eſſe in hæreditate, vt As pro tota hæreditate accipiatur, vncia pro duodecima parte, quibus as conſtat, quarum ſingula particularem appellationem obtinuit. Namq; Vncia eſt duodecima pars aſſis, Sextans duæ vnciæ, quę faciunt ſextam partem aſſis, Quadrans quarta pars aſſis, ideſt tres vnciæ, quia quater tria duodecim faciunt. Triens quattuor vnciæ, quæ faciunt tertiam aſſis partem; nam ter quattuor conſtant duodecim. Quincunx eſt quinta pars aſſis, ideſt quinq; vnciæ, Semis ſex vnciæ, ideſt media aſſis pars, Septunx ſeptem vnciæ, Bes octo, Dodrans nouẽ, Dextãs decem, Deunx vndecim, As duodecim.

decim. Sciendum prætereà. As componi cum tres,quattuor, & ſic vſque ad centum, vnde Treſſis. Perſius.

Hic dama eſt non treſſis agazo. Octuſſis. Horatius.

Quanti emptam parui, quanti ergo? Octuſſibus.

Et ſic per omnes numeros vſque ad centum, vnde Centuſſis. Perſius.

Et centum Græcos curſo centuſſe licetur.

His ſtantibus clarè patet ſenſus Tranquilli, nempe C. Octauium in dodrante a Cæſare inſtitutum hæredem nouem partes hæreditatis conſequuturum, reliquos verò duos, ſcilicet L. Pinarium, & Q. Pedium in quadrante, tres vncias ſibi vindicaſſe, ex quibus computatis ſit tota As, ideſt hæreditatis vnciæ duodecim, quæ integram hæreditatem conſtituunt. Quod non ineleganter dictum à Iuuenale Saty. 1.

Unciolam Proculeius habet, ſed Gillo Deuncem;

Totam enim aſſem; ſeu patrimonium comprehendit, quum ex 12. vncijs alteri vnciam, alteri vndecim tribuit. Quod ſi quis obijciet, ſi Octauius & Pinarius, & Pedius totam hæreditatem recepere, quomodo aliquid recipere poterũt quibus in ima cera relictum fuit, & qui ſecundi hæredes nominati ſunt in teſtamẽto. Quoad primum, dicendum in ima cera legata contineri, quorum ſolutioni hæredes dicti pro rata tenebantur ſatisfacere. Quo ad aliud arbitramur, ſecundos hæredes dictos ſubſtitutos in defectũ primorum. Reliquum eſt indagare, quid intelligendũ ſit pro ima cera; Itaque ſciendum, antiquis Romanis morem fuiſſe ſcribendi, in tabulis ceratis, quas pugillares vocabant, in quibus ſtylo ſcribebant, Quod ex Plinio iuniore libro primo Epiſtolarum conſtat dum ait. Erat in proximo, non venabulum, aut lancea, ſed ſtylus, ac pugillaris, meditabar aliqua, adnotabamque, vt ſi manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Et Iuuenalis.

Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadriuio.

Accepit quandoque Cic. in Verrem tabellam ceratam pro ſcriptura ipſa, dum inquit. Tabella cerata cera legitima, non illa infami, ac nefaria. Et ceram etiam pro tabellis teſtamentarijs, in quibus ſcilicet teſtamentum ſcriptum eſſet ſumptam ab antiquis obſeruamus ex hoc Suetonij loco, & ex eodem in Nerone cap. 17. vbi habet. Cautum vt in teſtamentis primæ duæ ceræ, &c. Tres enim ceras in teſtamentis, ideſt tres partes fuiſſe conſtat, primam ſcilicet, ſecundam, & tertiam. Primæ meminit Horat. lib. 2. Serm. Sat. quinta, inquiens,

Qui teſtamentum tradet tibi cunque legendum
Abnuere, & tabulas à te remouere memento;
Sic tamen vt bimis rapias quid prima ſecundis
Cera velit verſu, ſolus multi ne cohæres.
Veloc percurre oculo.

Quo in loco Acron inquit. Prima cera ſecundo verſu continet hæredis nomen, Porphyrion autẽ ſentit, in 1. teſtatoris, in 2. hæredis nomen inſcribi. Poſtrema cera erat, in qua legata cõtinebãtur, vt diximus, q̃ imam vocat hoc loco Suet. Tull. in 3. Verr. extremam vocauit, & Martialis vltimam, lib. 4. Epigram. 26.

Nihil

Nihil Amiano præter aridam veſtem.

Moriens reliquit vltimis pater ceris.

Aſconius in interpretatione loci ſuperius citati Ciceronis vltimam tabulam dixit. Quod autem diximus veterem teſtatorum morem fuiſſe, vt prima teſtamenti parte, ſeu cera hæredis eſſet inſtitutio, id depromptum eſt ex l. 1. D. de hæredi. inſtit. Secus tamen apud noſtrates obſeruatur, ſiquidem vltimo loco hæres nominatur, & prius legata extenduntur, & deſcribuntur, vnà cum legatarijs à tabellione, ſeu notario, cuius rei nullam rationem, præter inueteratum vſum adducere poſſumus, ab Accurſianis & formularijs introductum, qui tamen improbandus non eſt, nam primo loco præfationem ſcribunt, ſecũdo legata, tertio hæredis inſtitutionem, quarto ſubſtitutiones, quinto cęteras teſtatoris diſpoſitiones. Illud ſanè manifeſtum eſt Iuſtinianum ſcripſiſſe in §. an hæredis, ſe veterem hunc morem emẽdaſſe; Sed de re hac lege plura apud Alex. ab Alex. lib. & c. 1. Dierum genialium, & Alciatum lib. Parerg. c. 6.

C. Suet. Tranquillus in Cęſare. Cap. LXXXV.

Poſtea ſolidam columnam propè 20. pedum lapidis Numidici in forọ ſtatuit, ſcripſitque Parenti patriæ.

NVMIDIAM Prouinciam Africæ eſſe docent Ptolemæus lib. 4. & Plinius lib. 5. c. 4. vbi tradit nil memorandum in ea reperiri, præter marmora Numidica, & ferarum copiam. Numidicos vrſos centum Domitium Aenobarbum Ædilem curulem in Circo dediſſe Romæ recẽſet Plinius lib 8. c. 36. Numidicarum tamen auium multę æſtimationis verba facit lib 10. c. 48. Et pira Numidiana celebrat lib. 15. c 15. Numidiæ certe incolæ non boni; nã Numidas Liuius lib. 25. gentem fallacem vocat, & lib 28. Scipio in oratione ait. Carthagine nil ciuilis roboris eſt, mercede paratos milites habent, Afros, Numidaſq; leuiſſima mutandæ fidei ingenia. Hos autem ante omnes in venerem effuſos eſſe docet lib. 29. Et lib. 30. in Venerem præcipites appellat. Illos quamuis equitatu in bello maximè pollere doceat idem Liuius lib. 21. 22. 23. 25. 26. & 35. nihilo minus eoſdem equos habere ait ſine fręnis, & graciles. Quod & Virgil. 4. Aeneid. ſcribit appellans infrænos.

Et Numidę infręni cingunt, & inhoſpita Syrtes.

Numidicum lapidem, ſeu marmor vocamus hodiernis temporibus Africanum, & eſt maculoſus, nigrò colore cum albo, & rubeo commixtus. De quo Plinius lib. 35. ca. 1. & 36. cap. 6. hunc ſilicem Lybicum vocauit Papirius; & olim pauimenta, quæ ex marmore Numidico ſtrata erant pauimenta Punica dicebantur. De hoc Martialis.

Afra quod nomas mittis, &c.

Nec ſuperius dictis per initia obſtat quod Vitruuius lib 8. c. 3. Arabiæ Numidarum meminerit; nam Numidiam in Africa ſitam nemo inficiatur, &c.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. IIII.

Materna tibi farina, ſi quidem ex crudiſſimo Arritiæ piſtrino, hanc pinxit manibus collybo decoloratis Nerulonenſis menſarius.

CONVENIVNT expoſitores omnes M. Antonium, & alios Auguſti inimicos eis ſtirpis ignobilitatem obieciſſe, tum reſpectu aui paterni, quem argentarium fuiſſe exprobabant, tum etiam reſpectu proaui materni, quem Piſtrinum Arritię exercuiſſe prædicabant. Idem & Caſſium Parmēſem feciſſe ſcommate illo metaphorico non eſt qui ambigat. At non ſolum ignobilitatis Caſſium Auguſtum inſimulaſſe, ſed & minus legitimæ deſcendentiæ ego cenſeo, ita vt ſenſus illius verborum ſit, non ſolum exprobare Auguſto maternam ignobilitatem ſub nomine farinæ ex piſtrino Arritiæ ignobiliſſimi oppidi ſcilicet, hodie la *Rizza* vocati, quod abeſt ab Vrbe ad decimum lapidem, ſed & paternam, quod non modo nepos, ſeu pronepos eſſet nummularij, ſed & ex illegitima ſtirpe procreatus, compreſſa inquam farina, id eſt vxore aui paterni argentarij a menſario quodam Nerulonenſi, ſeu ſubacta manibus collybo decoloratis, hoc eſt ſpurcis, & inhoneſtis. Et ratio, qua impellor ad id ſentiendum, ea eſt, quod auum argentarium ex pago Thurino fuiſſe ſcribat Suet. c. antecedenti. Oppidum vero Thurinum a Plinio inter duos amnes Crathin, & Sybarim c. 11. lib. 3. ſituetur. At Nerulum duplicem apud ſcriptores obſeruamus, alterum in Lucanis, quod à Romanis vi captum ſcribit Liuius lib. 9. alterum vero Nerulum in Latio, non multum diſtans ab Vrbe, quod & hodie Nerulo vocatur prope Monaſterium Farfaræ ſitum, a quo populi Nerulenſes dicti, quorum meminit Plinius lib. 3. c. 6. licet mendoſi textus habeant Verolenſes. Ex quibus conuincitur Caſſium Parmenſem per menſarium Norulonenſem minimè auum Auguſti argentarium intelligere potuiſſe. Fateor quidem ego argentarium, nummularium, menſarium, Collybiſtam, & Trapezitam ſynonima eſſe aliquando, & generali ſignificatione pro eodem accipi, ſed magis ſpecifica, & propria argentarium à menſario diſtingui, ſiquidem argentarius propriè vocatur, qui officinę argentariæ dominus eſt, atq; illi præeſt; Menſarius verò, qui & menſularius & nummularius dictus, qui pecunias cuſtodit, easq; recipit, & perſoluit, & earum rationes tractat, Campſor communi appellatione vocatus, ita vt argentarius maior ſit mēſario, quod colligimus ex Iuriſconſul. D. de edendo, & præcipuæ l. 9. §. 2. Liuius lib. 7. Solutiones æris alieni in publicam curam verterunt quinq; viris creatis, quos menſarios à diſpenſatione pecunię appellarunt. Ex Cic. pro Flacco. Cum ciuitate mihi res eſt acerrima, & conficientiſſima literarum, in qua nummus nullus moueri poteſt, ſine quinq; Prætoribus, tribus Quæſtoribus, quattuor Menſarijs, qui apud illos à populo creantur. Apud Capitolinum in M. Antonino Philoſopho obſeruamus leges de Menſarijs. Carolus Sigonius lib. 2. de antiq. iur. ciu. Roma. c. 11. rectè quidem decernit argentarios alios à menſarijs fuiſſe, ſed differentia

rentia, quam aſſignat, non ita ſubſiſtit, quod ſcilicet hi publicæ, illi priuatæ pecuniæ rationem conficerent. Rectius Alciatus lib. Diſpunct. 4. cap. 20. quam nos recipimus ſententiam ſequutus eſt. De qua re etiam legi poteſt apud Budæũ in Annotat. ad l. ſi hominem, §. Quoties, tit. depoſiti. Quum itaq; auus Auguſti argentarius eſſet, & ideo miniſtrum haberet, ſeu ſeruum menſarium, obiecit illi Caſſius metaphoricè quod cum illo aui vxor minus pudicè rem habuerit, inquiens. Materna tibi farina ſi quidem ex crudiſſimo Arriciꝫ piſtrino, quam pinxit, &c. Vocat autem crudiſſimum piſtrinum in eum ſenſum (vt ego interpretor) quo medici crudum vulnus, hoc eſt recens, vocant, & crudam ſenectam in Charonte dixit Virgil. lib. 6. Aeneid. hoc eſt viridis, & viuida, innuens illud quod obijciebat Auguſto, minimè vetuſtate obliteratum, ſed recenti memoria cognitum. Hanc ſcilicet farinam inquam ſubdit manibus collybo decoloratis Nerulonenſis pinxit menſarius, ea ſcilicet ratione, quod ſicuti in tractandis, ac numerandis pecunijs conſpurcantur manus, ita turpe, & inhoneſtum commercium menſarij cum auia innuere videtur; Nec verbum decolorare ita inſolens in hoc ſenſu, vt adnotauit doctiſſimus Torrẽtius; namq; non ſemel illud apud ſcriptores & ſemper in malam partem obſeruamus. Ouidius in Epiſt. Deianiræ ad Herculem.

Fama Pelaſgiades ſubito peruenit ad Vrbes,
Decolor, & factis inficienda tuis. Horatius.
Quod mare Daunia non decolorauere cædes. Virgil. 8. Aeneid.
Deterior donec paulatim, ac decolor ætas,

Vbi Seruius interpretatur decolor, ideſt vitioſa, in omni enim vitioſo corpore color ineſt peſſimus. Cic. in Tuſcul. Iam decolorem omnem ſanguinem ex ſorbuit. Et de Diuin. Sed & decoloratio quædam ex aliqua contagione terrena. Et ad Heren. Si tumore, aut liuore decoloratum eſt corpus. Et rurſus. Tumore præditum corpore decoloratum fuiſſe conſtat. Seneca quæſt. nat. 2. Decoloratur id, cuius color vitiatur, non mutatur. Col. lib. 12. c. 16. Exiguum pati dum decolorentur. Quod autem inquit manibus collybo decoloratis aliquali expoſitione eget; nam licet numatarium vocabulum κόλλυβος Grꝫcis, & Latinis ſit, nihilominus diuerſimodè aliquando accipi inquit Pollux. ἀργυρίου ἀλλαγὴ ideſt pecuniæ permutatio. Budæus in Annot. ad Pandectas l. vltima titu. de pignor. actione, Collybum interpretatur eſſe id detrimentum pecuniæ, quod in ratiocinijs permutandarum pecuniarum, vel ad exteras rationes exportandarum fit, *vulgò cambio* dicunt. Quod Cicero authoritate confirmatur, ſcribentis in 4. Verr. actione. Ex omni pecunia, quam aratoribus ſoluere debuiſtis certis nominibus deductiones fieri ſolebant, primum pro ſpectatione, e collybo, deinde pro neſcio quo cerario. Hꝫc omnia Iudices, non rerum certarum, ſed furtorum improbiſſimorum ſunt vocabula; Nam collybus eſſe quis poteſt quum vtantur omnes vno genere nummorum? Idẽ Cic. ad ad Atticum. De Cꝫlio vide quꝫſo, ne qua lacuna ſit in auro, ego iſta non noui, ſed certè in Collybo eſt detrimentum. In hoc ſignificatu hoc in loco minimè accipi a Suet. manifeſtum puto; nam quꝫ profectò manuum decoloratio ex cambio quum quod accipitur vna in prouincia, in aliam tranſcribitur

tur

tur numerandum,& collybus huiuſmodi à fœnore excuſet,& à legibus permittatur; Propterea dicendum collybum accipere Suet.pro numi actuali permutatione, & numi tractatione κόλλυβος enim Grecis propriè numus eſt authoritate Cęlij Rhodig.lib.26.capitu. 6. lect. antiq. & Beroaldi in explanatione huius loci; nam in pecunijs tractandis manus fœdari ac decolorari nemini dubiũ. Quibus ſic ſe habentibus,haud difficile conſpicimus,quod Torrentius ſe ignorare fatetur, quem ſcilicet Nerulonenſem Menſarium dixerit Caſſius Parmenſis; qui in partibus Caſſij, & Bruti Tribunus militum militauit,& his victis Athenas ſe contulit, ibique interfectus à Q. Vario Auguſti iuſſu,ſcriptor Tragędiarum, & aliorum operum non inelegans, iuxta illud Horatianum.

Scribere quod Caſſi Parmenſis opuſcula vincat.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. VIII.

Quadriennio poſt virili toga ſumpta, militaribus donis triumpho Cæſaris Africano donatus eſt; quamquam expers belli propter ætatem.

POST Decimumſeptimum Annum togam virilem ſumere conſueuiſſe Romanos ingenuos omnibus receptum eſt; Etenim erat ętas eadem & militaris ex Libro 43. Nonnunquam tamen & ante 17. annum virilem togam Principes viros ſumpſiſſe extra ordinẽ legimus; ſiquidem Auguſtus teſte Suet. hoc in loco in decimoſexto anno virilem togam ſumpſit. Nero verò vix pubeſcens eandem induit, ſcribente Tacito lib. 12. T.L.Claudio Quintum,Ser.Cor. Orfito Coſſ. Virilis toga Neroni maturata, quo capeſſendæ Reipublicæ habilis videretur. Antoninus Philoſophus & ille,tradẽte Iulio Capitolino in illius vita, virilem togam ſumpſit anno quintodecimo ętatis ſuę,& ſic per binos annos antequam per legem liceret.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. X.

In locum Trib. Plebis forte demortui candidatum petitorem ſe oſtendit, quamquam Patritius necdum Senator.

IN Patrum inuidiam, ac aduerſus Patritiam poteſtatem populum Romanum Tribunos Plebis creaſſe cõſtat ex Liuio lib.6 cuius rei cauſam tradit ortum duxiſſe,eo qđ M. Fabij Ambuſti potentis viri filiæ duę nuptæ, maior Ser. Sulp.Trib.militum,minor C.Licinio Stoloni, Illuſtri quidem viro, tamen plebeio; Hæc ad honorem publicũ coniugẽ promoueri cupiens,ne ſorori inferior videretur,eam pater conſolatus, Tribunos Plebis fieri curauit C. Liciniũ generum, & L. Sextium. Quamuis & prius diſſidentibus Patribus à Plebe, Menenius Agrippa, exemplo corporis, & partium eius propoſito, inter ſe diſſi-

dentium plebem mouit ita vt concordia inter Patres, & plebem acta, inter cæteras conditiones plebi fuerit conceſſum, vt illi eſſent magiſtratus ſacroſancti, quibus auxilij latio aduerſus Conſules eſſet, ne ve cui patrum capere eum magiſtratum liceret; Ita Tribuni plebis creati duo C. Licinius, & L. Albinius, teſte Liuio lib. 2. alios tamen nominat Plutarchus in Coriolano, & Aſconius Pædianus in Orat. Ciceronis pro Cornelio. Quamuis tradat Diodorus Siculus in 6. primum plebem tranſacto bello Volſcorum, Æquorum, & Sabinorum, petentem à patribus remiſſionem debitorum, & nexuum contractorum, quod ſæpè polliciti erant patres, nec obtinuiſſent, ſeceſſionem feciſſe, neque prius compoſitum negotium, donec promiſſa eſt electio Magiſtratus Plebeij, & ita tunc plebs comitijs curiatis Tribunos creauit L. Iunium Brutum, & C. Sicinium Belluſum, quos antea duces habuerat. Sed ſit quomodocunque, poſtea multiplicatum numerum ad 5. & demum ad 10. omnibus receptum eſt. De qua re plura Feneſtella in lib. de Magiſtratibus cap. 10. & D. Auguſtinus lib. 2. de Ciuitate Dei, c. 18. Procedente autem tempore, & gliſcente patrum cum plebe diſſidio, multiplicato numero Tribunorum plebis, factum, vt etiam Patritij generis homines ad plebis tribunatum promouerentur; Quod teſtatum reliquit Liuius lib. 3. inquiens duos patritios, Conſulareſque viros inter cæteros Plebis Tribunos cooptatos Sp. Tarpeium, & Atium Aeternimum, quod etiam ex Liuio lib. 4. iterum colligimus, ita vt Patritij, & Senatores Tribunatum gerere ampliſſimum munus exiſtimarent. Demum Imperatores Tribunitiam poteſtatem tam cupidè appetiuerunt, vt eam non ſolum per conſtitutum tempus, ſed etiam perpetuò obtinuerint. Et quidem non immeritò; Nam Conſulem in carcerem conijcere poterat Tribunus plebis. Ita Druſus Trib. Plebis Philippum Conſulem, qui concionantem interpellarat, in carcerem coniecit, referente Valerio Maximo lib. 9. cap. 5. Ita & L. Licinium Lucullum, & A. Poſthumium Albinum Conſules, cum delectum nimis ſeuerè agerent, nec quemquã gratia dimitterent à Tribunis Plebis in carcerẽ fuiſſe cõiectos tradit L. Florus Epit. Liuianæ lib. 48. qui & ipſe lib. 45. ſcribit Tribunos Plebis, quia non impetrarant vt ſibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, Conſules in carcerem mitti iuſſiſſe. Plutarchus in vita Tiberij Gracchi eum aſſerentem ſcribit per grauem rem Conſulem à Tribuno Plebis in carcerem duci poſſe, ipſum autem Tribunum à plebe deponi, & abrogari non poſſe. Scribit Liuius lib. 4. Tribuni Plebis pronunciauerunt placere Conſules Senatui dicto audientes eſſe, ſi aduerſus conſenſum ampliſſimi ordinis vltra tendant, in vincula ſeduci eos iuſſuros, quod etiam fecere. Cicero in Orat. in Vatinium inquit, Vatinius Tribunus Plebis M. Bibulum Conſulem in vincula duxit. Appianus lib. 4 belli ciu. ait nonnullos ex Conſulibus à Tribunis Plebis fuiſſe cuſtodiæ incluſos. Liuius item lib. 2. ſcribit Conſidius, & Genutius Trib. pleb. diem dixere Tito Menenio anni præcedentis Conſuli, eumq; condemnarunt, & paulò poſt alij Trib. plebis diem quoque dixere Sp. Seruilio, mox quam à Conſulatu abijt. Et lib. 3. Alij Trib. Plebis diem quoq; dixere Sp. Tarpeio, & Atio Aeternino, & alijs quibuſdam Conſulibus poſt.

quam magiſtratu abiere. Imperium quoque & Iuriſdictionem Tribunorum plebis in Cenſores habuiſſe conſtat exemplis pluribus & 1. ex Liuio lib.9. vbi P. Sempronius Trib. plebis Appium Claudium Cenſorem, niſi Aemiliæ legi paruerit in vincula illum duci iuſſurum ſe minatur. Et lib.43. Rutilius Trib. plebis C. Claudium Pulchrum, & Tiberium Sempronium Gracchum Cenſores multauit. Val. Max. lib.6 cap.5. tradit Tiberio Graccho, & C. Claudio ob nimis ſeuerè geſtam Cenſuram M. Popilium Trib. plebis diem perduellionis ad populum dixiſſe. Et lib 2.c.7. ſcribit Cl. Neronem, & L. Salinatorem reos actos à Cn. Bobio Trib. pleb. etiam ob nimis aſperè actam Cenſuram. In Dictatorem dum in officio eſſet, vllam Tribunos plebis authoritatem habuiſſe nullibi obſeruaui, at benè depoſita Dictatura à Tribuno plebis diem dictum, ex Liuio lib.7. vbi habetur, L. Manlio, poſtquam Dictatura abijt diem dictum à M. Pomponio Trib. Pleb. In Pontifices quoq; habebant Imperium; nam poterant eos cogere vt Comitijs tributis adeſſent ad conſecrationem faciendam, vt colligimus ex Cic. in Orat. pro domo ſua. Erat præterea eorundem poteſtas vocandi, & dirimendi Comitia, vti habemus ex Halycarnaſſeo lib. 8. & Floro in Epit. Liu. lib. 105. Poterant etiam Tribuni plebis, quoties oportere viſum eſſet, habere, & diſſoluere Senatum, quod colligimus ex Appiano lib.2. belli ciuil. vbi de Curione Trib. plebis loquẽs ait; Quũ nihil peregiſſet, imperfectis adhuc rebus Senatum diſſoluit, id enim Tribuno facere licebat. Quod etiam confirmat Liuius lib.4. non multum poſt principium; Adhæc poterãt Tribuni approbare, & improbare Senatus decreta, quod atteſtatur Liuius lib. 34. vbi legitur. Nam quum L. Manlius Acidunus à Senatu impetraſſet, vt ex Hiſpania decedens ouans in Vrbem rediret; prohibitus eſt à Portio Lecca Tribuno plebis. Tribuni quoque plebis patrum decreta attentiſſima cura examinabant, vt ſi qua ex his improbaſſent, rata eſſe non ſinerent, quod ſi comprobaſſent, ea litera T. ſubſcribebant. Fuitque tam excelſa Tribunitia poteſtas, vt M. Vectius capitis vltimo affectus fuerit ſupplicio, quod Tribuno tranſeunti non deceſſiſſet de via, referente Plutarcho in vita C. Gracchi. Lex de poteſtate Tribunorum plebis ſacroſancta lata, cuius verba ita refert Dionyſius Halycarnaſſeus. Tribunum inuitum nemo, vt vnum ex vulgo quicquam facere cogito, nec verberato, nec alium verberare iubeto, ſi quis contrafecerit ſacer eſto, & bona eius Cereri dicata ſunto, & qui eum occiderit purus a cæde eſto. Lex duodecim tabularum referente Cicerone 3. de legibus. Plebis quos contra ſe auxilij ergo decem creaſſe Tribuni eius ſunto, quodque ijs prohibiſſent, quodque Plebem rogaſſent, ratum eſto. Rogabat autem Tribunus plebem pro plebiſcito ſanciendo; ita enim legem popularem appellabant. Tribunitia hæc poteſtas ſuccedentibus Imperatoribus vnà cum Reipublicæ libertate in eos tranſlata eſt, ob idque populi, ac Senatus authoritas, ſi non deleta, ſaltem valdè imminuta. Tribunum enim plebis maiores noſtri Præſidem libertatis eſſe voluerunt, inquit Cicero contra Rullum, Et in Orat. pro quinctio, de Tribunis loquens ait. Ita tamen more, & inſtituto per eum Magiſtratum, qui auxilij gratia conſtitutus eſt. Quum itaque Tribunatus plebis Magiſtratus

plebeis primum tantum, & per initia originis illius dari ſolent, quamuis poſtea & aliquando patritijs viris aliquibus impartitus pro temporum occaſione, & neceſſitate (graue tamen ferente plebe; nam plebem defendere plebei magiſtratus erat) hinc eſt quod Auguſto Patritio difficile erat Tribunatum plebis aſſequi, præſertim quum adhuc Senator non eſſet, non quod (vt ego interpretor) neceſſarium eſſet ad hoc vt quis aſſequeretur Tribunatũ plebis, eum prius & Senatorem fuiſſe, ſiquidem ſtatim ac quis plebis Tribunus erat, Senator efficiebatur, vt in huius loci explicatione docent Torrentius eruditiſſimus F. Hot. Aldus, & Sigonius, omnes præcipuè Gellij authoritate innixi, ſed eo quod non ad eam ætatem tunc perueniſſet, vt in Senatorem euaderet, quam fuiſſe annũ 27. demonſtrat Carolus Sigonius lib. 2. de iur. ciu. Rom. Siquidem App. lib. 3 ætatem Auguſto obſtitiſſe tradit, quo minus Tribunus fieret; Erat namque ætas Tribunitia annus trigeſimus, vt alibi docuimus, & docet Nicolaus Gracchius lib. 1. de Comitijs Rom. Senatores certè effici potuiſſe Tribunos plebis Suetonius hoc in loco, & infra, cap. 40. manifeſtè docet; Sed de hac re plura videat curioſus lector apud Lipſium doctiſſimum elector. 2. cap. 13. &c.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XVI.

Portum Julium apud Baias, immiſſo in Lucrinum, & Auernum lacum mari, effecit.

PROPE Baias celeberrimam olim Vrbem Campaniæ ſecus mare poſitam, & aquarum celebritate, & amœnitate famoſam, portus, Miſenus antiquis dictus fuit, in cuius dextero cornu Baiæ, in ſiniſtro Puteolum ſitæ erant. Hic autem Miſenus dictus fuit à Miſeno monte propinquo, & imminente ita à Miſeno Aeneæ tubicina appellato, de quo Virgil. 6. Aeneid. & Horat. 2. Serm. Saty. 4.

Oſtrea circeis Miſeno oriuntur Echini.

Baiæ verò dictæ fuere à Baio Vlyſſis ſocio ibi ſepulto, de quibus ita ſcriptum reliquit Silius.

Primores adſunt Capuæ, & docet ille repertes
Vnde ferant nomen Baiæ, comitemque dediſſe
Dulichiæ puppis ſtagno ſua nomina monſtrat.

Et Horat. rurſum lib. 1. Epiſt.

Nullus in Vrbe locus Baiis prælucet amœnis.

Maritima hæc vrbs eſt; vnde apud Statium legimus Baiana littora, & oræ Baianæ Baiis, & Miſeno portui vicini ſunt, & contermini lacus Auernus, & Lucrinus teſte Plinio libro 3. cap. 4. qui lacus inter ſe ita ſunt propinqui,

pinqui, vt in maximis tempeſtatibus cõiungi ſoleant; Vnde Martialis ſcripſit.

Dummodò Lucrino, modo ſe permittit Auerno.

Idem Poeta Auratas, & conchas, ſeu oſtrachas excellentes ex Lucrino lacu expiſcari ait inquiens.

Non omnis laudem, pretiumq; Aurata meretur,
Sed cui ſolus erit Concha Lucrina cibus.

Et alibi.

Ebria Baianò veni modo Concha Lucrino
Nobile nunc ſitio luxurioſa Garum.

Horum excellentiæ meminit etiam Plinius lib. 9. c. 54. Baiarum Vrbis & ſinus Baiani meminere Plinius, Strabo, Suet. in Caligula, Tacitus lib. 11. & 14. & 15. Appianus lib. 5. Pomponius Mela, & Syllius 8. & 15. lib. Tyrrheni mari vnda & ſinu Baiano in Lucrinum lacum, & ex Lucrino in Auernum tranſit; Proindè olim aggere vnius milliaris longitudinis, & tantæ latitudinis, vt duo currus commodè per eum tranſire poſſent, à ſinu diſcretus, ſeiunctuſque fuit à Gerione; primum poſtea ab Agrippa in melius redactus, & aptatus teſte Strabone; Ad quod ſpectaſſe videtur Virg dum in Georgicis lib. 2. ait.

An memorem Portus Lucrinoq; addita clauſtra?

Quem locum enarrans Seruius per multas ambages id opus C. Iulio Cæſari adſcribit, nulla tamen authoritate ſuffultus, aut innixus. Plinius lib. 6. c. 15. inter mirabilia opera, & ædificia à Romanis facta enumerat. hanc Tyrrheni maris a lacu Lucrino ſeparationem, quam ſecaſſe, atq; deleuiſſe, abſtuliſſeq; Auguſtum, coniunctis lacubus Lucrino, & Auerno mari ipſo, ex hoc Suet. loco colligimus, ad hoc vt portus magis capax, & tutior eſſet, eumq; Iulium appellari in Iulij Cæſaris patrui honorem voluit, vnde error F. Leandri Alberti patet, qui id opus Iulio Cæſari ex Suet. adſcribit, quod falſum præſens Suet. textus declarat. Huius meminiſſe exiſtimo Virgil. loco ſupra citato dum ait,

Iulia qua Ponto longè ſonat vnda refuſo.
Tyrrhenuſq; fretis immittitur æſtus Auernis.

Baiæ vrbs hodie penitus diruta eſt, conſpiciuntur tamen ruinæ quædam, & ſerenò tempore in fundo maris veſtigia ampliſſima ædificiorum terremotu dirutorum & abſorptorum maris excreſcentijs, quod & quampluribus alijs Vrbibus, maritimis præſertim, accidiſſe olim docent hiſtorici quamplurimi. Ita & anno 1538. cuniculus ille, ſeu incile, per quod aqua ex Lucrino in Auernum deferebatur, erumpente magna vi ignis, ac ruente ex ea vndiq; terra mota, penitus obturatus eſt & delituit. De Lucrino lacu Strabo lib. 4. Contiguus Baijs Lucrinus adeſt ſinus, inter quem Auernus eſt. Huius meminit etiam Liuius lib. 24. & Vibius Sequeſter. Auernus ita dictus ab α & ἄορνον quaſi auibus carens, quod aues ſuperuolitantes graui ſulphuris odore necentur. Vndè Lucretius lib. 6.

Principio quod Auerna vocant, nam nomen id ab re
Impoſitum eſt, quia ſunt auibus contraria cuncta.

Et Virgil. in Æneid.

Indè vbi venere ad fauces graue olentis Auerni

Tollunt ſe celeres, &c.

Et paulò infra.

Quam ſuper haud vllę peterent impunè volantes
Tendere iter pennis talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad conuexa ferebat,
Vnde lacum Graij dixere nomine Auernum.

Huius aquæ ſalſæ, & nigrę conſpiciuntur, ſalſæ quidem ob Maris aquæ permixtionem, nigræ verò ob maximam profunditatem, teſte Vibio Sequeſtro, qui trecenteſimum, & ſexageſimum cubitum, ſeu vlnam noſtratem loci incolas excedere fune demiſſa experimento comprobaſſe tradit. Io. Boccacius in libro Lacuum ſcribit, ſe ab hoc lacu, quum ibi commoraretur cum Roberto Rege in littore eiectam piſcium multitudinem conſpexiſſe, qui nigri erant, & ſulphurem quam maximè graue olebant, quod aliqua vi igniti ſulphuris prorumpente in lacu ęueniſſe adiudicatum fuit, quum illis in locis aquæ calidæ & thermales plurimæ reperiantur, & quod ſupra memorauimus ignis aliquando prorumpat maximo cum impetu. Hinc non inelegantèr Poetę initium ibi eſſe deſcenſus ad inferos tradidere, & præſertim Virgil. ipſe.

Vnum oro, quando hic inferni ianua Regis
Dicitur, & tenebroſa palus Acheronte refuſo.

Et Ouidius 10. lib. Metam.

Ne flectat retro ſua lumina, donec Auernas
Exierit valles &c.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XVIII.

Quoque Actiacę victorię memoria celebratior & in poſterum eſſet, Vrbem Nicopolim apud Actium condidit, Ludoſq; illic quinquennales conſtituit.

QVI fuerint Quinquennales Ludi Romanis, varij varia dixere. Ludricũ quinquennale nonnulli dicunt fuiſſe, in quo, tam verſu quã proſa oratione, Gręcè, Latinèq; certabatur, quod ex Cornelio Tacito, lib. 14. Annal. elicitur, ſcribẽte, Nerone quartũ, Corn. & Coſſa Cõſulibus, quinquennalẽ Ludũ Romæ inſtitutum ad morem Græci certaminis, in quo eloquens primas partes nemo tulit, ſed victorem eſſe Cæſarem pronunciatum. Hos primus omnium L. Mummius in triumpho, ad morem Græcorum, Romæ perduxit, Cor. Tacito eod. lib. authore. Eoſdem pariter feciſſe Lugduni Cęſarem Caligulã teſtatur Suet in illius vita c. 2. non quinquẽnales, ſed miſcellos appellans, in quo fuit certamen Græcè, Latinæque facundię. Suet. in Domit. c. 4. ſcriptum reliquit, eum quinquennale certamen inſtituiſſe, in quo certatum proſa oratione, Gręcè, Latinèq; & in eo Publius Mimographus palmam tuliſſe dicitur, ſcribẽte Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 7. Productus Publius natione Syrus Romæ per Cęſaris ludos, omnes qui tunc ſcripta, & operas ſuas in ſcenas locauerant, prouocauit,

cauit, vt ſinguli ſecum propoſita materia inuicem pro tempore contenderent; nec vllo recuſante, ſuperauit omnes. Cuius rei etiam meminit Gellius lib. 17. Hos autem ludos à Grçcis ad Romanos deriuatos, non ſolum ex dictis, ſed etiam colligimus ex mox dicendis. Athenis ad Theſei ſepulchrum celebratos hos ludos fuiſſe legimus, ad quos eloquentiſſimi ex omni Grçcia confluxere, inter quos Æſchylus à Sophocle victus mçrore occubuit; quamuis eũ aliter interijſſe tradat Val. Max. lib. 9. c. 2. E diuerſo autem Philippides poeta in certamine Poetarũ victor renuntiatus, præ gaudio extinctus eſt, tradente Gellio lib. 3. c. 18. Ita & Menander, quum centum & octo ſcripſiſſet Fabulas, in certamine Comçdorum licet eſſet ſuperior, tamen ambitu, & factione à Philomene victus fuit, ex Gellio lib. 17. c. 4. & Quintil. lib 10. c. 1. Legimus pariter quod dum in Elide Poetç accepto themate carminibus certabant, Artemiſia Manibus Mauſoli propoſuit ludos, in quibus doctiſſimi decertarũt, inter quos Theopompus Socratis diſcipulus, victoriam tulit, teſte Gellio lib. 10. c. 19. Pauſanias lib. 9 de Bçoticis teſtis eſt, Corinnam muſicam Lyricam tãta eruditione claruiſſe, vt Thebis cum Pindaro carminibus certans, quinquies victrix fuerit. Euthymus quoq; Locris oriundus Olympicis ludis qui & ipſi quinquennales fuere, ſemper victor fuit, ſemel tãtum vni poſtpoſitus, teſte Plinio lib. 7. c. 47. Gellius lib. 3. c. 11. tradit Heſiodum carminibus cum Homero contendiſſe, victoremq; Heſiodum Epigramma cum tripode in Helicone poſuiſſe, quod Epigramma recenſet Dion. Et Plutarchus 1. Sympoſiacon, & in Conuiuio ſeptem ſapientum deſcribit verſus, quibus Heſiodus, & Homerus decertarunt. Fuere tamen qui Homerum faciunt Heſiodo longe antiquiorem, inter quos Cic. lib. de Senect. Porphyrius, & Solinus c. 7. Cyrillus lib. 1. contra Iulianum, & Euſebius Chronographus. De qua re etiam Heraclides Ponticus duos dialogos ſcripſit. De eadem etiam Seneca lib. 13. Epiſt. 89. Epiſt. Et Gellius lib. 3 cap. 11. Et Pauſanias in Bçoticis & Velleius Paterculus lib. 1. verba fecere. Ex quibus authoritatibus contendunt aliqui quinquennales ludos fuiſſe literatorum certamina a Grçcis ad Romanos deriuata; Nos verò, ſicuti aſſentimur facile, huiuſmodi ludos à Græcis ad Romanos deductos, ita certè decernimus, non ſolum Poetarum, & oratorum, ſed & etiam Gymnaſticorum ludos extitiſſe. Fuere ſi quidem apud Grçcos celeberrimi ludi Olympiaci quinquennales, qui ſcilicet ſingulo quoq; quinto anno repetebantur, teſte Pauſania lib. 5 quod temporis interſtitium Olympiadem Græci appellauere. Fuere & Athenis Panathenæa in honorem Mineruæ ſingulo quinto anno celebrari ſolita, de quibus Iſocrates in libro, cui tit. Panathenaicus. & Ariſtophanes in Nebulis, Euſebius in Chronicis, Plutarchus in Theſeo, & in Pericle, Pauſanias lib. 8. Suidas tamen duas Panathenæorum feſtiuitates fuiſſe tradit, alterã anniuerſariã, alterã quinquennalem. Quos quinquennales, ſeu quinquatria potius Domitianũ Mineruæ quotannis in Albano celebraſſe, teſtatur Suet. in illius vita, c. 4. Et Xiphil. & Dion in eodem, in quibus venationes, Scenici Ludi ſuper Poetarum, & Oratorum certamina reddebantur. Ex quibus patet, non ſolum in quinquennali ludrico literatorum certamina, ſed & aliorum edi conſueuiſſe. Quod pariter conſtat ex Suet. in Auguſto,

cap 98.vbi legitur Auguſtum Neapoli quinquenale certamen Gymnicum honori ſuo inſtitutum perſpectaſſe. Quod & habemus ab eodem Suetonio in Nerone,c. 12.ſcribente.Inſtituit quinquénale certamen primus omnium Romæ more Græcô triplex, Muſicū,Gymnicum,& Equeſtre,quod appellauit Neronia,qui locus nō tamen pugnat cū his,quæ ſuperius ab ipſo Suet.dicta ſunt; vbi & Auguſtum Quinquenales ludos inſtituiſſe tradit; Nam hic Neronem primum omnium non Quinquennale ludricum inſtituiſſe tradit, ſed triplex, Muſicum ſcilicet, Gymnicum, & Equeſtre. Concludamus itaque Quinquennales ludos fuiſſe verè,qui quinto quoque anno celebrabantur, de quib. Plinius lib.4.c.5.& Cic.de Orat.Quum Olympiam veniſſet maxima illa quinquennali celebritate ludorum.Strabo lib.5.Geographiæ: Iubēte Oraculo Neapoli Quinquennalem Agonem celebratum tradit. Et lib 9. inquit.Apud eos Quinquénalis Sacer ille Muſicus,& Gymnicus cōplures dies celebrabat' Agone, illis æmulus qui per Græciam clariſſima celebritate geruntur. Horum certaminum meminit Statius Neapolitanus Poeta lib.3.Syl.Sylua ſecunda.

Huc me poſt Patrij lætum quinquennia Luſtri.
Cum ſtudio iam pigra quies, canuſque ſederet
Puluis.————————

Et rurſus lib.5.Sylua 3.in Epicedio in Patrem.

Ille ſuis toties perſtrinxit tempora ſertis,
Quum ſtrata laudato caneret Quinquennia verſu.

Spartianus in Hadriano ſcribit, Antoninum Pium templū ipſi Hadriano pro ſepulchro apud Puteolos conſtituiſſe, & Quinquennale certamē. Ammianus Marcellinus lib.21. Per initia tradit Iulianū Auguſtum Quinquēnalia edentē ambitioſo Diademate vſum,lapidum fulgore diſtincto.In alia ſignificatione Liuius lib 4 Quinquennalem cenſuram appellauit,per quinq; annos perdurantem,dum alij magiſtratus annui eſſent. Et Quinquennalia vota idē Liuius lib. 31.appellauit,inquiens. Vouit in eadē verba Conſul,præeunte Max.Potifice, quibus antea Quinquennalia vota ſuſcipi ſolita erant, præterquā. qd tāta pecunia,quanta tunc,quū ſolueretur, Senatus cenſuiſſet, ludos, donaq; facturū vouit. Sicuti itaq; Quinquénales ludos appellabāt antiqui,qui ſingulo quoq; Quinquennio repetebantur,ita Quinquennalia dicta ſunt Feſta,quæ quinque diebus continuis Palladi fiebant, quorum meminit Ouid.lib.3.Faſt.inquiens.

Vna dies media eſt, poſt fiunt ſacra Mineruæ,
Nomina, quæ iunctis quinque diebus habent:

Et Cicero Epiſt. 198. Quinquatribus egi cauſam tuam non inuita Minerua. Lex Quinquénalis certaminis legitur apud Platonem duodecimo de Legibus in hæc verba. Si quis aliquem ſecum Muſica, vel Gymnica, vel alia quauis facultate certaturum in certamen deſcendere vi prohibuerit, quiſquis velit munerum declaratoribus id ſignificet, qui procurent, vt quilibet liber certare poſſit, id ſi facere non potuerint, munera prohibito dentur, ſi prohitor vincet, & ipſius tamquam victoris nomen in quibuſcunque volet templis ſcribatur. Prohibenti verò, nec nomen inſcribere, nec victoriæ offerre inſignia liceat, ac ſeu vincat certandò, ſeu vincantur, illati damni cri-

mine reus ſit. Vrbis Nicopolis appellationem deduxit Auguſtus a voce Græca νίκος ſeu νίκη, ideſt victoria, & πόλις, ideſt ciuitas, Nicopolim appellans, ideſt ciuitatem victoriæ, ob victoriam partam ibidem ex Antonio, & Cleopatra. Plures vrbes huius nominis apud ſcriptores obſeruamus, quorum vna in Cilitia, hodie Caramania ex Ptolemeo, libro 5. cap. 8. alteram in minori Armenia, eodem authore, libro eodem, cap. 7. alias binas in Thracia hodie a Turcis vocata Romania, ex eodem Ptolem. lib. 3. cap. 2. Quarum priorem apud montem Aemum, poſteriorem verò apud Niſum ſituari tradit. Sed illa, de qua hoc loco Suetonius in Epyro ſita eſt, in ſinu Ambratio, hodieque vulgo vocatur *la Preueſa*, apud Actium poſita. Meminit quoque Plinius vrbis Nicopolis libro 5. cap. vltimo. Actium Promontorium Epyri docet eſſe Ptol. libro 3. capite 14. hodie vocatur vulgo *Capo Figo*. Actiaci Portus Acarnaniæ meminit Liuius libro 35. Acarnaniam autem partem Epyri eſſe nemo ambigit, hodie *Albania*, & *Schiauonia*. Virgilius libro Aeneid.

Actiaque Iliacis celebremus littora ludis.

Et Ouid. in epiſt. Saphi ad Phaonem.

Cur non Actiacas miſeram me mittis ad oras.

Plutarchus in Antonij vita ſcribit, circa Actiacum Promontorium, vbi poſteà Nicopolis vrbs extructa fuit, illum naues omnes congregaſſe.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXIII.

Vouit & magnos Ludos Ioui Optimo Maximo, ſi Rempub. in meliorem ſtatum vertiſſet, quod factum Cymbrico, Marſicoque bello erat.

MINVS propria, vt mihi videtur, appellatione, ludorum votiuum iſtud munus nuncupatum, quum potius ſacrificium, & libationem fuiſſe res ipſa doceat, ad Deorum iram arcendam, ac ſecunda, melioraque deprecanda, & aliquando etiam ad gratias Dijs agendas, ob rem proſperè factã, in quibus munera Dijs dabantur, nec vllum gymnicum, ſcenicum, aut ſimile ſpectaculum edebatur. Quod ex Liuio potiſſimum probare poſſumus; ſi quidem Liuius, libro vigeſimoſecundo, ſcribit. Ludi magni voti æris. 334. millibus, & triente præterea bobus Ioui 300. multis alijs Dijs bobus albis, atque cæteris hoſtijs. Rurſus libro 36. habet: Certa deindè ſorte S. C. factum eſt, quod P. Rom. eo tempore duellum iuſiſſet cum Rege Antiocho eſſe, quiq; ſub Imperio eius eſſent, vt eius in cauſa ſupplicationem impetrarent Coſſ. vti que M. Acilius Coſ. ludos magno Ioui voueret, & dona ad omnia puluinaria. Et paulo poſt Liuius Acilij votum ita deſcribit. Id votum in hæc verba præeunte P. Licinio Pont. Max. Coſ. nuncupauit; Si duellum, quod cum Antiocho Rege ſumi populus iuſſit, ex ſententia S. P. Q. R. confectum erit, tum tibi Iuppiter Populus Rom. Ludos magnos dies decem continuos faciet,

dona-

donaque ad omnia puluinaria dabuntur de pecunia, quantum Senatus decreuerit. Quiſquis magiſtratus eos ludos quando vbique faxit, hi ludi rectè facti, donaque data rectè ſunto. Libro 31. ita ſcriptum legimus. Ciuitas religioſa in principijs maximè nouorum bellorum ſupplicationibus habitis iam, & obſecratione circa omnia puluinaria facta, ne quid prætermitteretur, quod aliquando factum eſſet, ludos Ioui, donumque vouere, Conſulem, cui Prouincia Macedonia obueniſſet, iuſſit. Moram voto publico Licinius Pont. Maximus attulit, qui negauit ex incerta pecunia vouere debere, ſi ea pecunia non poſſet in bellum vſui eſſe, reponi ſtatim debere, nec cum alia pecunia miſceri, quod niſi factum eſſet, votum ritè ſolui non poſſe; Quamquam res, & author mouebat, tamen ad collegium Pontificum referre Conſul iuſſus, ſi poſſet rectè votum incertæ pecuniæ ſuſcipi, poſſe, rectiuſque etiam eſſe Pontifices decreuerunt. Vouit in eadem verba Conſul, præeunte Maximo Pontifice, quibus antea Quinquennalia vota ſuſcipi ſolita erant, præterquam quod tanta pecunia, quanta tum, quum ſolueretur Senatus cenſuiſſet, ludos, donaque facturum Senatus vouit, toties ante ludi magni de certa pecunia voti erant, ij primum de incerta. Et libro 39. Triumphus M. Fuluio eſt decretus. Is quum gratias Patribus Conſcriptis egiſſet, adiecit ludos magnos ſe Ioui Optimo Maximo, eo die, quo Ambraciã cępiſſet, vouiſſe; in eam rem ſibi centum pondo auri a Ciuitatibus collatum, petere, vt ex ea pecunia, quam in triumpho latam, in ęrario poſiturus eſſet, id aurum ſecerni iuberent. Senatus Põtificum Collegium Conſuli iuſſit, num omne id aurum in ludos conſumi neceſſum eſſet? Quum Pontifices negaſſent ad religionem pertinere quanta impenſa in ludos fieret, Senatus Fuluio, quantum vellet impendere, permiſit, dum ne ſummam octoginta millium excederet. Et libro quinto. Creati Coſſ. L. Valerius Potitius, M. Manlius, cui Capitolino poſtea fuit cognomen. Hi Conſules magnos ludos fecere, quos M. Furius Dictator vouerat Veienſi bello. Ex quibus Liuij locis, quod ſuperius diximus, ſatis conſtare exiſtimamus, quinimo & illud elici poteſt, ludos hoſce magnos appellatos, quod Ioui potiſſimum, & in primis voueren tur, quem Maximum, & Deorum Principem antiqui fecere. Nam quamuis in eorum ſolutione & alij Dijs dona mitterentur, Ioui tamen præcipuè, & in illius honorem vouebantur. Vnde Sextus Pompeius, libro vndecimo, ſcribit. Magnos ludos Romanos ludos appellabant, quos in honorem Iouis, quem principem Deorum putabant, faciebant. Vel dicamus magnos Deos duodecim Romanis fuiſſe, quod Lactantius lib. de falſ. relig. primo, cap. 15. docet, ſex mares, & fœminas totidem, quorum imagines auratæ ad forum ſtabant, vt refert Varro rerum Ruſticarum libro primo, capite primo. Quos Ennius diſticho eſt complexus.

Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus Apollo.

Herodotus tamen libro 2. inter duodecim Deos Herculem nominat. Meminit & horum duodecim Deorum D. Auguſt. lib. 4 ca. 23. Ciuitatis Dei. Et Virg. 3. Aeneid. Cum ſocijs, natoq;, penatibus, & magnis Dijs. Cur autem vocati θεοὶ μεγάλοι, docet Macrobius lib. 3. c. 4. Quos & Penates vocatos tradit Seruius

uius in lib.8. Aeneid. quia Vrbi, & Latio præſidebant. Magnos itaq; dictos ludos hoſce exiſtimare poſſumus, quod præter Iouem Maximum,& ijs duodecim etiam perſoluerētur, donis,& Sacrificijs ad eorum puluinaria factis. Quod verò Conradus Lycholthenes in Theatro vitæ humanæ lib. 18. tradit authoritate Liuij. Populum Romanum ſcilicet coronatum ſpectaſſe ludos magnos, victoribuſque palmas tum primum è Græcia translato more Aediles dediſſe,falſum eſſe facile conuincitur, & errandi cauſam præbuiſſe, quod ad Ludos magnos tranſtulit, quod de Apollinaribus ludis ſcribit Liuius lib. 25. Qđ ſi quis contenderit etiam ludos, præter oblationes in magnis vocatis ludis celebratos, non obſtinatè reluctabimur. Marſia Regiuncula Italiæ, quamuis exigua, vltra Picenum, Samnites verſus, de qua Plinius lib.3.c.11.magnis tamen & difficilibus bellis Romanos non ſemel fatigauit. Ita Marſos à Romanis defeciſſe, ac ſuperatos tradit Liuius lib 9. & eiſdem fœdus petentibus, datum, & lib. 10. Parte agri multatis Marſis à M.Valerio Maximo Dictatore,fœdus reſtitutum. Et lib.72.Marſos,Picentes,Veſtinos,Pelignos,Lucanos,Samnites,defeciſſe, & populo Romano Sociale bellum intuliſſe ſcribit.Et lib.73. Publium Rutiliū Conſulem parum proſperè contra Marſos pugnaſſe,& in prælio cecidiſſe,& q; C.Marium meliore euentu cum hoſtibus conflixiſſe, & Marſos prælio fudiſſe. Et lib.74.rurſum.C.Marium cum Marſis dubio euentu pugnaſſe,& Cn.Pompeium Conſulem Marſos acie viciſſe. Et lib.75. L.Portium Conſulem rebus proſperè geſtis, fuſiſq; aliquotiēs Marſis, dum caſtra eorum expugnat,cecidiſſe.Et lib.76.Marſos à L.Muręna,& Cęcilio Pio Legatis,aliquot pręlijs fractos, pacem petijſſe,quum Silo Popedius Dux Marſorum prælio cecidiſſet. Marſos belligeros fuiſſe teſtatur Sylius lib 8.

——————*At Marſica pubes*

Et bellare manu, & chelydris cantare ſoporem,

Vipereumque herbis hebetare, & Carmine dentem.

Marſos Italiæ populos herbarum vires, & veneficia optimè calluiſſe teſtatur etiam Gellius lib.16.c.11.Et Aelius Lampridius in Heliogabalo ſcribit. Serpentes Marſicę gentis Sacerdotes collegiſſe fertur, eoſque ſubitò ante lucem,vt ſolet populus ad ludos celebres conuenire, effudiſſe, multoſque afflictos morſu, & fuga. De huiuſcęmodi bello haud locutum Suetonium hoc in loco,nec de Marſico bello (ſociali inquam)intellexiſſe,non dubitandū, de quo Eutropius lib.5.Hiſt.ita ſcribit.Sexto Iulio Cæſare, & Lucio Marcio Philippo Coſſ.Sexcenteſimoquinquageſimo Anno ab V.C.quum prope omnia alia bella ceſſarent,in Italia grauiſſimum bellum Picenſes, Marſi, Pelignique. Qui quum annis numeroſis iam Pop.Rom.obedirent, tum libertatem ſibi æquam aſſerere cęperunt. Perniciosum admodum hoc bellum fuit.Publius Rutilius Conſul in eo bello occiſus eſt.Cępio nobilis iuuenis & Porcius Cato alius Coſ. Duces autem aduerſus Romanos Picentibus, & Marſis fuerunt Titus Vierius, Nierus Aſinus Titus Legennius, Aulus Cluentius. A Romanis benè cōtra eos pugnatum eſt à C.Mario, qui Sexies Conſul fuerat, & à Cn.Pompeio, maximè tamen à L.Cornelio Sylla, qui inter alia facta egregiè ita Cluentium hoſtium Ducem cum magnis copijs fudit,vt ex ſuis nèc vnum amitteret.

Qua-

Quadriennio, cum graui tamen calamitate hoc bellum tractum eſt, quinto demum anno finem accepit per L. Cornelium Syllam. Marſici huius belli meminit Cic. in Orat. contra Rullum de re agraria, in quo bello & ipſe interfuit, verum bellicas crudelitates abominatus totum poſtea ſe literarum ſtudijs dedidit. Hac in re Fratris Leandri in ſuo libro de Deſcriptione Italiæ fœdum lapſum non omittendum, vbi de Marſis agit, Cornelium Tacitum in primo libro Ann. ſcilicet de Marſis Italię populis meminiſſe tradens, quod falſiſſimū ex ipſius Taciti dictis conuincitur, ibi enim de Germanico bello verba faciens ait. Ventumque ad Vicos Marſorum, & circundatæ ſtationes. Ex quibus clarè patet, quum bellum in Germania fieret non de Marſis Italiæ verba facere potuiſſe. In quod etiam erratum impegit Beroaldus in explanatione præſentis loci. De Marſico bello itaque intellexiſſe Suetonium in Germania aduerſus populos Germaniæ Marſos infœliciter geſto, manifeſtum eſt; ſi quidem Varianam cladem, & Lollianam in Germania acceptas, idem Suetonius per initia capitis teſtatur. Hæc autem interpretatio facilè firmatur ex Cornelio Tacito ſcribente lib. Annal. 2. in hæc verba de Germanico. C. Lollio cum triginta peditum tribus equitum millibus, ire in Chattos imperat ipſe maioribus copijs in Marſos irrumpit. Quorū Dux Malouendus nuper in deditionem acceptus, propinquo loco defoſſam Varianæ legionis Aquilam modico præſidio ſeruari indicat. Miſſa ex templo manus, quę hoſtem a fronte eliceret, alij qui terga circungreſſi recluderent humum, & vtriſque adfuit fortuna. De Solliana clade lege Dionyſ. lib. 54. & Euſebium in Chronicis Olymp. 190. Et Velleium Paterculum; hanc autem recepit M. Lollius pariter in Germania a Cimbris. Fuerunt & alij Marſi Schytarum populi, teſte Herodoto, de quibus intellexiſſe cenſeo Alexandrum ab Alexandro, lib. 2. cap. 21. dum ait. Produntur Marſi populi ſingulari ſydere, ſeu fato geniti, vt præcipua pedum leuitate cæteris præſtent, ingentiaque ſpatia vix credibili celeritate peragerent. Marſorum militum meminit Cæſar lib. 1. de bell. ciu. Et de bello Marſico Conſulas Paterculum. Cimbros autem Germaniæ populos fuiſſe omnes conſentiunt, ſed quales fuerint, & quomodo noſtris temporibus appellentur, varij varia dixere. Communis opinio eſt Cimbrorum nomine complecti Danos, Holſatios, Dacos, & Selandos, generali nomine Cimbros appellatos; Dixi communi nomine quia propria appellatione, & ſtrictiori vnam ſolummodo Ciuitatem Cimbros comprehendiſſe elicimus ex Corn. Tacitò lib de mor. Germanorum, vbi ſic ſcriptum reliquit. Eundem Germanię ſinum proximi Oceano Cimbri tenent, parua nunc Ciuitas, ſed gloria ingens, veteriſque famæ magna veſtigia manent, vtraque ripa caſtra, ac ſpatia; quorum ambitu nunc quoque metiaris molem, manuſque gentis, & tam magni exercitus fidem. Cimbrorum meminit Ptol. lib. 2. cap. 11. inter Germaniæ gentes eos connumerans. Tacitus libro de moribus Germanorum ita ſcribit. Sexcenteſimum, & quadrageſimum annū vrbs noſtra agebat, quum primum Cimbrorum audita ſunt arma Cecilio Metello, ac Papirio Carbone Coſſ. Ex quo ſi ad alterum Imperatoris Traiani Conſulatum computemus, ducenti fermè, & decem anni colliguntur, tandiu Germania vincitur, Medio tam longi æui ſpatio multa inuicem damna. Non Samnis,

nis,non Poeni,non Hiſpanię, Galliæve, ne Parthi quidem ſæpius admonuere, quippe Regno Arſacis acrior eſt Germaniæ libertas. Quid enim aliud nobis, quam cædem Craſſi, omiſſo & ipſo Pacoro infra Ventidium deiectus oriens obiecerit? At Germani, Carbone, & Caſſio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Cępione, M. quoque Manlio fuſis, vel captis, quinque ſcilicet Conſulares exercitus P. Romano, Varum, treſque cum eo legiones Cęſari abſtulerunt. Et rurſus idem Tacitus lib. 4. Hiſt. Cerialem in Orat. ad exercitum dicentem ita, introducit Quot prælijs aduerſus Cimbros, Theuthonoſque, quantis exercituum noſtrorum laboribus, quove euentu Germanica bella tractauerimus, ſatis clarũ. Ex quibus clarè patere poteſt bellicoſam gentem fuiſſe Cimbros, vnde haud mirum ſit, ſi in Cimbrico bello Romani ludos magnos Ioui Maximo vouerint mandante Auguſto. Eutropius lib. Hiſt. 4. ſcribit C. Cęcilio Metello, & Cn. Carbone Coſſ. nuntiatum Romæ eſt Cimbros e Gallia in Italiam tranſiſſe. Et per initia lib. 5. tradit M. Manlium & Q. Cepionem a Cimbris, & Theuthónibus, & Tigurinis, & Arabronibus, quæ erant Germanorum, & Gallorum gentes, victos iuxta flumen Rhodanum, & ingenti internetione attritos, etiam caſtra ſua, & magnam partem exercitus perdidiſſe. Timor Romæ grandis fuit, quantus vix Annibalis tempore Punicis bellis, ne iterum Galli Romam venirent. Ergo Marius poſt victoriam Iugurthinam 2. Coſſ. eſt factus, bellũmq; ei contra Cimbros, & Theuthones decretum eſt, tertio quoque ei, & quarto delatus eſt Conſulatus, quia bellum Cimbricum protrahebatur, ſed in 4. Conſulatu collegam habuit Q. Luctatium Catulum. Cum Cimbris itaque conflixit & duobus prelijs ducenta millia hoſtium cecidit, octoginta millia cæpit, & Ducẽ eorum Theutobodum; Propter quod meritum abſens quinto Conſul eſt factus. Interea Cimbri, & Theuthones, quorum copia adhuc infinita erat, ad Italiam tranſierunt. Iterum a C. Mario, & Q. Catulo contra eos dimicatum eſt, ſed in Catuli parte fœlicius. Nam eo prelio, quod ſcilicet ambo geſſerunt, centum quadraginta millia aut in pugna, aut in fuga cæſa ſunt, ſexaginta millia capta. Romani milites ex vtroque exercitu ter mille perierunt. Tria & triginta ſigna Cimbrica ſublata ſunt, ex ijs exercitus Marij duo reportauit, Catuli exercitus triginta & vnum. Is belli finis fuit, Triumphus vtrique decretus eſt &c.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXIIII.

Centuriones ſtatione deſerta, itidem vt manipulares, capitali animaduerſione puniјt.

MANIPULARIS vocis non ſimplicem ſignificationem apud ſcriptores obſeruamus; Aliquando enim accipi pro ſignifero, aut vexillifero, eo quod ſigna militaria in primis temporibus fœni manipula eſſent haſtis alligata, quæ ſigniferi præeuntes deferre ſolebant, quod Plutarchus in Romulo ſcriptum reliquit. Et Seruius libro 2. Aeneid. in eum locum.

Diſie-

Diſiectique Duces, deſolatique manipli.

Signiferi(inquit deſerti) Manipuli enim dicti ſunt ſigniferi,eo quod ſub Romulo pauper adhuc Romanus exercitus haſtis fœni manipulos alligabat, & hos pro ſignis gerebat, vnde hoc nomen remanſit.Et lib.11. enarrans illud.

Tu Voluſi armari Volſcorum edice maniplis.

Maniplis (inquit) ſigniferis.Et Ouid lib.3.Faſt.

Pertica ſuſpenſos portabant longa maniplos,
Vnde maniplaris nomina miles habet.

Volaterranus lib.13.ſcribit manipularem eſſe,cui 20.milites obtemperabant, & duabus decurijs imperabat,cui fauere videtur Liuius lib.8 dum ait,Manipulum leuem vicenos milites habere;At quum & aliam ſcutatorum turbam habuiſſe dicat, aliud ſentire a Volaterrano non eſt ambigendum. Xenophon Pędiæ Cyri lib.6. Manipulum conſtare ſcripſit ex 24.militibus. Vegetius lib. 2. ſcribit Manipulum fuiſſe cōtubernium decem tantummodo militum ſub vno pupilione degentium,ab eo,quod coniunctis manibus dimicabant, ex quo alij colligunt manipularem decem militum Præfectum fuiſſe. Alex. ab Alex.lib. 6.c.14.ſcribit.Singuli manipuli homines recipiũt ducentos quinquaginta ſex, Decurias vero ſexdecim, cui ductor manipularis præerat. Verũ, quũ ibi Alex. loquatur de Græcorum Phalange,& militia,ad rem noſtram nihil eius dicta faciunt.Seruius locum citatum enarrans.Tu Voluſi armari,&c.Aiunt (inquit) manipulum dici ducētorum militum numerum ſub vno Rectore conſtitutũ. Obſeruamus quoq; per manipularem ſignificari priuatum militem.Ita Plautus in Moſtęllaria Act.1.Sce.3.

Conueniunt manipulares, eccos, prædam participes petunt.

Et rurſus eiuſdem fabulę Act.5. Sce.1.

Poſtquam ex obſidione in tutum eduxi maniplares meos.

Et in milite glorioſo Act.3.

Si centuriati bene ſunt manipidares mei.

In eundem ſenſum recepit hanc vocem Cæſar lib. 7.Bell.Gall. & 2.Bell.Ciu.& Cic.lib.epiſt.9.ad Atticum epiſt. 12. Amens mihi fuiſſe videor a principio, & me vna res hæc torquet,quod non omnibus in rebus labentem, vel potius ruētem Pompeium,tanquam vnus manipularis ſequutus ſum. Et in Anto. Addo etiam iudices manipulares ex legione Alauderum. Cæſar enim ex Gallis legionem conſcriptam Alaudam vocauit.Ego quidem cenſeo hoc loco Suetonium per manipulares non priuatos milites intellexiſſe,ſed vexillarios,& ſigniferos; nam quum de Centurionibus verba feciſſet,ſubiungit ſtatim Manipulares,ideſt ſigniferos, quos potius credendum Auguſtum ſicuti & Centuriones pœna & ignominia ob patrata crimina affeciſſe, quam priuatos milites, quos ex cohortibus decimatos hordeo paui ſſe ſcribit. Ex quibus erroris arguendus doctiſſimus vndequaque Alexander ab Alexandro, quum per initia cap. 5.lib.1. ait, quod qui præerat manipulo Centurio manipularis dictus; Nam hic Suet. Centuriones a manipularibus diſtinguit.

C.Suet.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXIIII.

Interdum tunicatos, diſcinctosque, nonnunquam cum decempedis, vel etiam ceſpitem portantes.

ANTIQVOS Romanos milites manipulares fortes, & ſtrenuos ſemper præcinctos militaſſe (diſcincti enim ignaui, & militiæ minimè apti habebantur) conſtat. Horatius in Epodo Ode prima.

Diſcinctus aut perdam, vt nepos,

Quo loco Acron, & Porphyrion interpretantur, Diſcinctus, ideſt negligens, & luxu diffluens. Et Perſius Saty. 3.

Non pudet ad morem diſcincti viuere Nattæ. Et Saty. 4.

Cum benè diſcincto cantauerit Ocyma Vernæ.

Et Seruius enarrans eum Virgilij locum primo Aeneid.

Illi ſe prædæ accingunt. Et alium lib. 8.

Diſcinctos Mulciber Afros.

Diſcinctos interpretatur inhabiles militiæ, ſicuti præcinctos ſtrenuos. Vnde Horatius. Altius nos, Præcinctis vnum. De hoc etiam vide Feſtum Pompeium lib. 5. Milites autem diſcinctos ignauia notatos ait Trebellius Pollio in Salonino Galieno, & Spartianus in Seuero, & Vulcatius Gallicanus de Auidio Caſſio corrigente legiones Syriacas luxuria diffluentes inquit. Programma in parietibus fixit, vt ſi quis vinctus inueniretur apud Daphnem diſcinctus rediret, vbi milité cinctũ appellat, illique ignominiæ, ſeu pœnę dat, vt diſcinctus rediret. Mæcenas, & Iulius Cęſar delicati habiti, & amatores, quod diſcincti, vel parum præcincti incederent. Vndè Tibullus Eleg. 6.

Effluit effuſo cui toga lapſa ſinu.

Et è contra cinctos vocarunt antiqui ſtrenuos, fortes, & viriles. Vnde Mœcenas in eius Epicęnio ita excuſatur.

Quod diſcinctus eras, animo quoque carpitur vnum,
Diluitur nimia ſimplicitate tua.
Sic illi vixere, quibus fuit aurea virgo,
Quæ bene pręcinctos poſtmodo pulſa fugit,
Inuide, quid tandem tunicæ nouercæ ſolutæ.
Aut tibi ventoſi quid nocuere ſinus? Iterum.
Et tibi ſecuro tunicæ fluxere ſolutæ. Rurſum.
Lydia te tunicas iuſſit laſciua fluentes
Inter lanificas ducere ſæpe ſuas.

Quod etiam in pueris obſeruatum antiquitus; Nam Plautus in Bacchidibus, puero, quod ignotus eſſet honori dat.

Cinticulo præcinctus in ſella apud magiſtrum aſſideres.

Secus verò in Pęnulo, vbi inquit. Quis hic homo cum tunicis lõgis, quaſi puer Cauponius? Iuuena. Saty. octaua.

Cum tenues nuper Marius diſcinxerat Afros.

idest ſubegerit. Vnde & Græcis εὔζωνος appellatur, non qui bonam Zonam habet, ſed qui ſtrenuus, & fortis eſt. Quod milites cingerentur, conſtat etiam ex Gellio, qui ait. Scuto pedeſtri, & gladio Hiſpanico cinctus contra Gallum conſtitit. Plutarchus in Lucullo contumeliam grauem militi fuiſſe tradit, vt loco pagani haberetur, & diſtinctus incederet. Ad hoc pulchrè facit, quod Cic. ad Q. Fratrem ſcribit. Cæſar mihi crede in ſinu eſt, neque ego diſcingor. Et de Cęſare Suetonius in illo cap. 45. Vſus enim lato clauo ad manus fimbriato, nec vt vnquam aliter, quam ſuper eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura. Vndè emanaſſe illud Syllæ dictum conſtat, optimates ſępius admonentes, vt malè pręcinctum puerum cauerent. In pœnam itaque ea ignominia afficiebat Auguſtus milites delinquentes, iubens ante Prætorium ſtare, aliquandò diſcinctos, aliquando tunicatos, nonnunquam cum decem pedis. Tunicatos autem dixit, quia tunica veſtis erat apud Romanos, quæ primo induebatur, & cui alię ſuperponebantur. Vndè nobili, vel inſigni viro turpe erat tunica duntaxat indutum prodire. Quod autem carni proxima eſſet Tunica, conſtat ex Cicerone ſcribente in libro de Oratore, vt diſcinderem tunicam, & cicatricem oſtenderem. Et in Tuſcul. Quum pila ludere vellet, tunicamque poneret. Parui faciendos autem tunicatos, ideſt, qui ſupra tunicam nullam aliam veſtem habent, idem Cicero oſtendit, dum ait in Oratione contra Rullum. Iam verò qui metus erat tunicatorum illorum. Et Plautus in Pęnulo.

Nouiſtin' tu illum tunicatum hominem, qui ſiet?

Et Ouidius in 3. Amor.

Illic nec tunicam ſibi ſit poſſuiſſe pudori.

Carthaginenſium iuuentutem tunicatam non ſine probro vocauit Ennius, referente Cœlio Rhodigino, libro decimooctauo, lect. antiq. capite trigeſimooctauo. Sed decempeda erat pertica, quà menſuratur terra a numero pedum dicta. Cicero, decimaquarta Philipp. Saxa peritus metator vrbem iam decempeda ſua diuiſerat. Et in Oratione pro Milone. Qui cum Architectis, & decempedis villas multorum, hortoſque peragrauit. Et in Academ. Solis magnitudinem quaſi decempeda metiri. Et Acron in Horat. Carm. libro ſecundo. Ode decimaquinta. Decempeda inquit regula eſt decem pedum, ad quos ab artificibus fabricæ menſura colligitur. Vnde Decempedator, qui illa vtitur. Ita Cicero Philipp. decimatertia. L. Antonius æquiſſimus agri publici, & priuati decempedator. Hoc loco autem Suetonium accepiſſe reor abſolutè pro pertica, ſeu conto quem ad ignominiam militi geſtandum vice bellicæ haſtę Octauius dabat. De huiuſmodi ignominijs, & alijs, quibus affici milites errantes ſolebant lege Frontinum libro quarto, capite primo, & Valerium Maximum, libro ſecundo, capite ſeptimo, & Gellium lib. 10. cap. 8. & Feſtum in dictionibus Cenſio, & Dirutum.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXV.

Has quam parciſſimè, & ſine ambitione, ac ſæpè etiam caligatis tribuit, &c.

CALIGATOS milites in bello inceſſiſſe ex hiſtoriæ lectione patet; Hoc autem loco per caligatos intellexiſſe Suetonium priuatos milites, omni mihi videtur carere difficultate; Huius enim indumenti, ſeu calciamenti genus, humile, vulgatum, & obſcurum antiquis fuiſſe conſtat; ſiquidem Plinius libro 7. cap. 42. ſcribit P. Ventidium, qui de Parthis triumphauit bis in triumpho ductum, & iuuentam inopem in caliga militari toleraſſe. Et Iuuenalis Saty. . . .

Veniam caligatus in agros,

Et Saty. vltima.

Quum duo crura habeas offendere tot caligatos.

Et Cicero in Philippicis, nobile indumentum ab ignobili diſcernens, ait. Redi ui cum calceis, & toga, nullis nec caligis, nec lacerna. Et iterum. Cum caligis, & lacerna cucurriſti. Et ad Att. Mihi eius caligę vt faſciæ cretatæ non placebant. Hoc autem etiam ex Iuriſtis clarè patet, vti in l. ſeconda, in principio, D. de ijs, qui not. infam. vbi Vulpianus ita ſcribit. Quod ait Prætor, qui ab exercitu dimiſſus erit, dimiſſum accipere debemus militem caligatum, ideſt, vt inquit Accurſius, infimum, & obſcurum. Sic Venuleius in l. de militibus D. de cuſtodia, & exhibit. reorum, & in l. a Caligato 21. C. de nuptijs, & ibi gloſſa. Caligatus ait dicitur ille, qui habet ocreas ferreas. & §. quiſquis, Auth. quib. mod. nat. effic. legitimi. Suetonius itaque hoc loco per Caligatos intelligit gregarios milites, quos antea manipulares vocarat; ſicuti & in Caligula cap. 9. ſcribit. Caligulæ cognomen caſtrenſi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. Tacitus libro Annal. primo ſcribit. Druſum Germanici, & Agrippinę filium puerum adhuc, Caligulam a militibus appellatum, quia plerunque ad concilianda vulgi ſtudia eo tegmine pedum induebatur. Ita Marium a Caligula ad Conſulatum perductum ſcribit Seneca, libro de beneficijs 5. Milites enim caligati omnes incedebant; Caliga enim vocatur a Dione libro 48. ὑποδημα ϛρατιωτικόν. Vnde caligatus proprium militis epithetum eſt, præſertim gregarij, & manipularis; nam qui gradum aliquem militię tenebāt in caligis vtebantur clauis argenteis, & aureis, quibus non ſolum caligæ ſuffigebantur, ſed & effulgebant etiam. Huiuſmodi clauorum meminit Plinius lib. 9. cap. 18. Duo (inquit) lacus Italiæ in Alpium radicibus, Larius, & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtunt, ſquamis conſpicui crebris, atque peracutis, clauorum caligarium effigie. Et libro vigeſimoſecundo, ait. Si enim caligaris clauus ſi ferri, vel chalibis aliqua rubigo, aut pāni marcor affuerit, omnem illico ſuccū, alienūq; ſaporē in venenū decoquit. De clauo caligati quoque Iuuenalis illud ſcitè prolatum. In digito

clauus mihi militis hæret, & alibi. Offendere tot caligatos millia clauorum. Ioſephus quoque & Egeſippus Hebraicę Hiſtoriæ ſcriptores tradunt Iulianum Hecatontarchum, ideſt Cétutionem propter clauos, quibus creberrimis, & acutis calceos, vt cęteri ſolent milites fixos habebat in lubrico ſolo lapſum fuiſſe, ab hoſtibus Iudęis interfectum. Sed de his alibi fuſius, &c.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXV.

M. Agrippam in Cilitia poſt naualem victoriam Cæruleo Vexillo donauit.

INDAGATIONE dignum videtur, cur Octauius Agrippam potius vexillo cęruleo, quam alterius coloris donarit. Duæ mihi huius rei cauſæ potiſſimum occurrunt, quorum prior eſt, Cęruleum colorem marinum propriè appellari, qui etiam & Venetus appellatur à Latinis, eo quod Venetiæ Italiæ, & Venetia Galliarum Vrbes Maritimæ ſint. Sic Lampridius ſcribit Heliogabalum comediſſe piſces coctos conditura Veneta, quaſi in Marina aqua cum colore ſuo. Ita Vegetius libro quarto, cap. 37. de re milit. Scribit, Nautas veſte Veneta eſſe induendos, & vela nauium exploratorum colore Veneto eſſe tingenda, vt ſimilitudine coloris Marini facilius lateant, hoſtileſque oculos fallant. Hic quoque color vocatus fuit Thalaſſicus, ideſt marinus; Græci enim θάλασσαν mare dicunt. Ita Plautus.

Neſcio quis tecum incedit, ornatu quidem Thalaſſico.

Et Cęruleum colorem vocauit marinum Catullus ......

Cærula vertentes abiegnis æquora palmis.

Et Virgilius decimo Aeneidos. Appellauit mare, Cęrula freta. Iure itaque Octauius Agrippę dedit vexillum cęruleum, eo quod potitus eſſet victoria nauali in Cilicia ſecunda, & poſteriorem cauſam adducere poſſumus, quod apud Romanos factiones fuere, præſertim in publicis Ludis, quæ pugnantium, aurigantium, & aliorum certantium colore hoc, vel illo inductorum diſtinguebantur; Quod & noſtris temporibus in bellicis ſimulacris equitum, & peditum inter ſe certantium obſeruari norunt omnes. Hę autem factiones plures fuere, vt alibi adnotauimus, inter quas Veneta vna fuit, ita appellata à colore cęruleo. Ijs autem factionibus non ſolum popularis fauor, ſed & Principum plerumque victoriam procurabat, clamore, & plauſu ſpectantium, ſuam hincindè fouendo. Inter has ſcribit Suetonius in Vitellio, cap. decimoquarto, eum factioni Venetæ ita addictum fuiſſe, vt illius homines per ęqua, & iniqua amplo fauore proſequeretur, ita vt quoſdam de plebe, ob id ipſum, quod Venetę factioni clarè maledixerant, interimi iuſſerit. Econtra verò author eſt Iulius Capitolinus in vita Veri Antonini, eum à Venetę factionis hominibus, quam odio execrabili proſequebatur intoleranda probra, & contumelias tuliſſe, quod contra eos Praſſinæ ſtuderet, quod ante eum fecerant Caligula, & Nero, teſte Suetonio in illius vita cap. quinquageſimoquinto, huius verò, cap. 22. fortè

itaque

itaque dici poſſet Octauianum Auguſtum Venetæ factioni ſtuduiſſe, quod & noſtrorum temporum Reges, Imperatores, aliјque Principes faciunt, dum milites ſuos, & alios inſeruientes hoc vel illo, vel pluribus coloribus veſtiri mandant; ob idque Agrippam victorem vexillo cæruleo donaſſe; Verum quum nullibi ſcriptum legerim Auguſtum Venetæ factioni fauiſſe, priorem interpretationem magis probare cogor, &c.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXVII.

Nam & Pinarium Equitem Romanum cum concionante ſe admiſſa turba paganorum apud milites, ſubſcribere quædam animaduertiſſet, curioſum, ac ſpeculatorem ratus, coram ſe confodi imperauit, &c.

PAGANORVM dictionem hanc varia ſignificata apud Latinos obtinere quum conſtet, quà ſit hoc loco intelligenda conſiderandum. Pagani propriè dicuntur, qui habitant in pagis, vel oppidis ruſticis, a fontibus ita dicti, quia circa fontes conſueuerunt antiqui domos, & villas ædificare aquationis facilioris gratia, vt ait Feſtus, & Seruius ἀπὸ τῶν πηγῶν, η, in α, Dorice mutato, pagi, & pagani dicti, πηγὴ enim fons dicitur. Ita & πηγάι, ideſt pagæ dicuntur partes illæ, quæ propè naſum, & oculos iacent, quaſi dicas lachrymarum fontes. In hunc ſenſum Perſius per initia ſui Poematis arrogantiam declinans ſemipaganum ſe vocat, quaſi dicat ſemipoetam, vt qui fonte muſarũ minimè plenè ablutus, aut exſaturatus eſſet; ſic enim intelligendam vocem illam exiſtimo, & non vt alij exponunt, ſemiruſticum; quod ex ſerie contextus facilè dignoſcitur; ſcribit enim.

Nec fonte labra prolui caballino,
Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo
Memini, vt ſic repente Poeta prodirem.
Heliconidas pallidamque Pyrenem
Illis relinquo, quorum imagines lambunt
Hederæ ſequaces, ipſe ſemipaganus
Ad ſacra vatum carmen adfero noſtrum.

Prima itaque ſignificatione pagani dicuntur qui ruri nati, educatique ſunt, & villam habitant. Ita Cic. pro Domo ſua. Nullum eſt in hac vrbe collegium, nulli pagani, aut Montani, qui non ampliſſimè non modo de ſalute mea, ſed etiam de dignitate decreuerint. In eundem ſenſum Ouid. lib. 1. Faſtorum.

Pagus agat feſtum pagum luſtrate coloni,
Et date paganis annua liba focis.

A paganis paganalia feſta, ſcilicet ruſticorum, quorum meminit Varro libro quinto, linguæ Latinæ, & Dionyſius Halycarnaſſeus libro quarto. Ita & nundinæ paganorum, de quibus Plinius libro decimooctauo, capite tertio.

P 2 Hin

Contra fortunam armati.

In tertia ſignificatione Paganus accipitur Eccleſiaſticis ſcriptoribus pro illo, qui Chriſti pietatem non colit, teſte Alciato, quia Chriſti non ſint milites & ita ſæpius D. Auguſtinus infideles, & idolatras vocat paganos. Et ita ſumitur a Iuriſtis in Rub. C. de paganis. & Cęſares Chriſtiani in eadem ſignificatione vſi ſunt titulis. Ne Chriſtianum mancipium hæreticus, vel Paganus, vel Iudæus habeat libro primo, Cod. tit. decimotertio, & de paganis, & ſacrificijs eorum ibidem titulo decimoquarto, & in iure Pontificio legimus ſacrificia pagana prohibita apud Gregor. cap. licet nobis, de præben. in quinta Synodo maxima ſub Innocentio III. celebrata plura decreta in Iudæos, & Turcas facta, & Paganorum officia interdicta. Ita pagani etiam conſanguinei Epiſcopi ab Epiſcopo hæredes inſtitui nequeunt, pœna anathematis, capitulo ſi quis Epiſcopus, capitulo quinto, de hæreticis. De paganis ſtatutum idem l. ſecunda, & quarta, & ſexta, & ſequent. de paganis libro decimoſexto, Cod. Theod. titulo octauo, vt eorum ſuperſtitio, & ſacrificiorum inſania aboleatur. Quarta, & vltima ſignificatione accipitur paganus, præſertim apud Romanos teſte Zaſio, pro eo qui militiæ cupiens erat, & ei aſcribi volebat, & dare nomen ſatagebat, & eo interuallo quo id quærebat, & ad militiam peruenire tentabat, paganus dicebatur, ſicuti demum eam adeptus miles dicebatur. Et ſecundum hanc poſtremam ſignificationem locum hunc Suetonij interpretandum non dubitamus, quod a nemine antea obſeruatum ſcimus; veriſimile enim eſt Auguſtum concionaſſe apud huiuſmodi paganos, qui ſcilicet adſcribi militiæ poſtulabant, quam apud ruſticos, vel alios, qui ſimpliciter milites non eſſent. Tacitus libro Hiſtor. quarto, Tria millia legionariorum, & tumultuariæ Belgarum cohortes ſimul paganorum, lixarumque ignara, ſed procax ante periculum manus omnibus portis erumpunt. Et libro tertio Hiſtor. Cæteri ad naues ruebant, vbi cuncta pari formidine implicabantur permixtis paganis, quos nullo diſcrimine Vitelliani trucidabant. Et antea eodem libro. Ipſique pagani fauore municipali, & futuræ potentiæ ſpe iuuare partes annitebantur. Et paulò ante. Mox infenſus prætorianis. Vos inquit niſi vincitis pagani, quis alius Imperator, quę caſtra excipient. Quod etiam ex eodemmet Suetonio comprobare poſſumus ſcribente in Galba c.... Ibi equites quibus mandata cædes erat quum per publicum dimota paganorum turba equos adegiſſent viſo Proculeo reſtiterunt, deinde rurſum incitati deſertum a ſuis contrucidarunt. Ex quibus colligi poteſt apud Galbam non ſolum milites, ſed & paganorum turbam ideſt militiam auſpicari petentium adſtitiſſe. Non negauerim tamen vtrobique Suetonij verba interpretari poſſe, pro paganorum turba, multitudinem popularium non militantium, & vt ita dicam plebeiorum hominum, vrbanorum tamen, quum legamus apud Dionyſ. Halycarnaſeũ, libro quarto, antiquita. Romam olim diuiſam fuiſſe in quattuor tribus, quas pagos vocitabant, in quibus habitantes pagani dicebantur, qui in nullam aliam habitationem transferri poterant. In Gallia hominis plebei, qui Gallis dicuntur *Roturiers Villani*, & pagani, poſſunt ſine Regia diſpenſatione obti-

nere feuda nobilia, vt adnotauit Aegidius Magiſter in Deciſ. tit. *Des amortiſſemens.* Et hęc fortè verior, & accomodatior interpretatio exiſtimanda.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXIX.

Multaque ab aliis extructa ſunt, ſicuti à Martio Philippo ædes Herculis, & Muſarum, à L. Cornificio ædes Dianæ, ab Aſinio Pollione Atrium Libertatis, &c.

ASINIVM Pollionem non fabricauiſſe atrium in æde Libertatis, ſed amplificauiſſe, & reſtauraſſe crediderim, quum libertatis ędes habuiſſe (vt aliæ quoque) Romæ atrium multò antea, non ſit dubitandum. Has autem feciſſe ex multatitia pecunia Gracchorum Patres, teſtatum reliquit Liuius libro vigeſimoquarto. Ex quo Alexandrum ab Alexandro, libro 3. capite ſexto, lapſum facilè conuincitur, quum atrium Libertatis poſt Aſinium Pollionem a Gracchorum Patre fabrefactum ſcribat; quum tamen tempore ſecundi belli Punici eas ædes fecerint illi, quod fuit ante Auguſti Imperium plus minuſve annis 170. Quinimo & antè Aſinij Pollionis tempora Atrium Libertatis refectum, & ampliatum legimus a Sex. Aelio Pęto, & C. Cornelio Cetheg Cenſoribus, apud Liuium libro 34. Qui etiam libro vigeſimoquarto, per initia ſcribit, quod obſides Tarentini in atrio libertatis cuſtodiebantur. Ex quibus clarè patere poteſt, ante Aſinij Pollionis tempora id atrium Romæ fuiſſe, & per conſequens non primo extructum, ſed potius refectum, & ampliatum ab Aſinio Pollione. Huius Atrij meminit quoque Cornelius Tacitus libro decimoſeptimo. Fuerunt Romæ atria plura inſignia, quorum fit mentio a ſcriptoribus Latinis; fuit enim atrium publicum in Capitolio, de quo Liuius libro vigeſimoquarto, ſcribit ita. Tactam de Cœlo Atrium publicum in Capitolio &c. De Atrio Scauri bis meminit Plinius lib. trigeſimoſexto, nempè cap. 2 & capite decimoquinto. De Atrio Pompei Publius Victor in quarta Regione vrbis verba facit. Qui etiam meminit Atrij Mineruæ. Atrium Regium obſeruamus apud Liuium libro 26. & 27. & apud Spartianum in vita Septimij Seueri. Et idem Liuius libro vigeſimonono, ſcribit duo atria, Mæuium, & Titium ſcilicet in publicum emptos in Latomijs a Catone. Fuit atrium Veſtæ, De quo Ouidius lib 6. Faſt.

Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Veſtæ.

Varro libro ſecundo, de atrio Sutorio, vel Suturio ita ſcribit. Tubuluſtrium appellatur, quod eo die in atrio Sutorio (ſeu vt alij legunt) Suturio ſacrorum tubæ luſtrantur. Ex quo Varronis loco arguendus Alexander ab Alexandro, qui libro tertio, capite ſexto, & libro ſecundo, capite vigeſimo ſecundo, & libro quinto, capite ſexto, hoc atrium Saturium vocauit Cicero in Oratore, pro Quint. Fratre meminit Atriorum Liciniorum, in quibus

bus auctiones fiebant, vndè & auctionaria Atria vocauit in Oratione contra Rullum niſi auctionaria alia Atria fuiſſe dixerimus ab atrijs Licinijs, ſcribit enim Priori loco ita. Neuius ſuos neceſſarios ab atrijs Licinijs, & faucibus Macelli corrogat. Et in ſecundo loco citato. Vt in atrijs auctionarijs potius, quam in triuijs, aut in compitis auctionentur. Atrium autem fuiſſe ędificij genus continens mediam aream, in qua ex omni tecto pluuia recipiebatur, columnis quadrifariam per angulos diſpoſitis conſtat ex Gellio libro decimoſexto, capitulo quinto, & Feſto Pompeio libro primo, & Seruio, in primo libro Aeneid. in eum locum.

Fit ſtrepitus tectis, vocemque per ampla volutant
Atria ——————.—

Atrium autem fuiſſe primam ædium partem conſtat ex Vitruuio libro ſexto, capitulo ſeptimo. Plinio libro trigeſimoquinto, capitulo ſecundo, & ex illo in Lucę Euangelio capitulo vndecimo. Quum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſſidet. Et ex ſacris Bibliæ paginis paſſim, præſertim Heſter, capitulo quinto, & ſexto. Quamobrem valdè lapſum Seruium puto, quum docet in Atrio fuiſſe Culinam, ex cuius fumo ater redditus, Atrium ob id diceretur; nam id minus rationi conſonum videtur, præcipuè ex eo, quod in atrio adſeruarentur (vt aliàs ample docuimus) imagines præclariſſimorum familiæ hominum, quas certè fumus conſpurcaſſet, & fœdas aſpectu reddidiſſet, quamuis armarijs ſeruarentur, vt quidem mundas has quantum fieri poſſet, & nitidas habitas demonſtrauimus. Præterea ſeruos Atrienſes, ſeu Atriarios, ideſt Atrij ſeruitio deſtinator inter nobiliores ſeruos habitos conſtat ex Iuriſconſultis, vti in lege prima, §. cęterum ſi quis D. Nautæ Caupo. ſtabu. & in l. inſtrumenta verſiculo vltimo D. de fund. inſtrumen. vel inſtrumentis legatis, & in lege Cenſoria, §. itemque D. de verb. ſignific. & alibi quoque. Vnde Alciatus, & Oldendorp. hos fuiſſe putant, qui alijs præpoſiti eſſent. Quod pariter colligere poſſumus ex Cic. in Piſoniana, in Paradoxis, & Collumela libro duodecimo, capitulo tertio, & Plinio tertio libro Epiſt. decimanona, Epiſtola ad Caluiſium Rufum, & ex Apuleio in lib de Mundo, At tales profectò culinæ inſeruientes minimè dicendi; Illud poſtremò non reticendum, quod ſicuti in domibus, & templis ampliſſimis atrium extruebatur, ita forte & in locis publicis ad huius ſimilitudinem loca columnis exornata extructa fuiſſe, Atria & ipſa vocata nullis ædibus coniuncta. Extitiſſe autem in ædibus, antiquis atrium maius, & minus, quod Atriolum vocabant, conſtat ex eodem Cic. in eadem Orat. pro Quint. Fratre, vbi legitur. Atriolum non ſolet ferè fieri, niſi in ijs ædificijs, in quibus eſt Atrium maius. Obſeruamus in Ezech. quadrageſimoſexto Atrium, & atriola in illo, &c.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXI.

Nonnulla etiam ex antiquis ceremoniis paulatim abolita reſtituit: vt ſalutis augurium, &c.

ANTIQVIS Romanis ſalutandi, & imprecandi ſalutem morē fuiſſe conſtat ex librorum lectione paſſim, quod matutino tempore Græci verbo χαίρε hoc eſt aue, veſpertino ὑγίαινε, quod eſt ſalue, faciebant. Vndo illud Dionis in Claudio prolatum a reis damnatis decertaturis in prælio nauali. Salue Imperator, pereuntes ſalutamus te. Salutem autem precandi in epiſtolis antiquis morem fuiſſe clarè colligimus ex Dione in Tiberio, vbi habet. Quum Rhodij magiſtratus ad Tiberium ſcripſiſſent, nec eſſent ei, vt erat conſuetudo, in extrema epiſtola ſalutem precati, eos ob eam rem accerſiri iuſſiſſe, tanquam in eos animaduerſurus eſſet, qui quum veniſſent, nihil acerbius fecit, ſed eos, poſtquam vota, quæ deerant epiſtolæ ſubſcripſiſſent, dimiſit, &cæt. Sic Cicero in epiſto. plures modò ſalutem nunciare, modò dicere, modò referre, modò mittere, modò accipere, & abſolutè ſalutare, conſalutare, & perſalutare ſolet. Obſeruamus etiam apud veteres in ſternutamentis morem fuiſſe (quemadmodum, & hodie) ſalutem precari. Quod Plinius libro vigeſimooctauo, capite ſecundo, tradit, & Apuleius in Metam. libro, necnon & legimus apud Theocritum in Talyſijs, & in Epithal. Helenis. Idem quoque Propertius libro ſecondo, Eleg. 3. affirmat, dum ſcribit.

Hunc tibi naſcenti primis (mea vita) diebus
Aridus argutum ſternuit omen amor.

Et Tiberium Cęſarem in ſternutatione exegiſſe ſalutationem; & ſalutis precatione dirum, & infandum aueti tradit Plinius libro vigeſimooctauo, capite ſecundo. Vnde Ariſtoteles ſignum augurale ſternutamentum tradit 33. ſect. Problem. 7. & 9. huius rei cauſam docens. Ex ijs quidam opinantur ita locum hunc interpretandum, quod Auguſtus ſcilicet omiſſum ſalutandi morem, & ſalutis augurandæ reſtituit. Quem morem ſalutis augurandæ potiſſimum ſeruatum per anni initium docuit Plinius loco ſupra citato, quod etiam & noſtris temporibus obſeruari palam eſt. Nos tamen, quum nullibi legamus omiſſum vllo vnquam tempore, nedum abolitum fuiſſe ſalutandi, & ſalutis imprecandę morem, aliter locum hunc interpretandum cogitabamus; Nempè, quód ſicuti Romani nullum negocium ſerium aggredi conſueuerant, niſi prius augurium captaſſent, ita etiam conſueuiſſe futurę ſalutis augurium capere, ex quo ſalutem portenderent, vel mortem imminentem, aut futuram ægritudinem, vt facilius eas prçcauere poſſent. Vndè etiam ſalutis Deę Romę templum fuiſſe teſtantur Feſtus Pompeius lib. 17. & Varro lib. 4. Haſce ſalutis ædes C. Iuniū Bubulcū Cenſorem locaſſe, quas Conſul bello Samnitum vouerat, tradit Liuius lib. 9. Et rurſus lib. 10. ſcribit, eundē, quū Aequis ſubactis triūphaſſet, in vrbē redijſſe, Ædē ſalutis, quam Cōſul vouerat, Cenſor locauerat, Dictatorem dedicaſſe.

dedicaſſe. Ab hoc ſalutis ſacello Vrbis Romæ ſalutaris dicta, eo quod illi propinqua. Et ob eandem cauſam in Quirinali ager ſalutaris appellatus ex Feſto libro vndecimo. Hanc autem noſtram ſententiam confirmat locus Ciceronis de Diuinatione vbi ita ſcribit. Addubitato ſalutis augurio.& Epiſt. 83. Conſtitui apud te authoritatem augurij, & diuinationis meæ. Tacitus lib. Annal. 12. de Claudio Imperatore. Salutis augurium quinque, & viginti annis omiſſum repeti, ac deindè continuari placitum. Hęc dum ego mente conciperem incidi in Dionis lectionem, ex quo clarè percepi, quid eſſet Romanis ſalutis augurium, de quo Cic. Suetonius & Tacitus. Sic enim habet Dion libro trigeſimoſeptimo. Tum verò etiam ſalutis augurium (quod appellant) longo interuallo fecerunt. Eſt autem modus augurij quiſpiam, vt ſi Deus permittat, ſalutem populo poſcant, quaſi ne ſalutem quidem petere à Dijs fas, ni prius hoc Dei conceſſerint. Obſeruabatur autem dies vna quot annis, in qua nullus ad bellum proficiſceretur exercitus, nemo ſe contra pararet, nemo pugnaret; Quocirca in aſſiduis periculis, maximeque ciuilibus neutiquã fiebat; Nam & arduum in primis putant rebus his omnibus diem ſeruare, & per quam abſurdum videri poterat vltrò ſeditionibus detrimenta ſibi ipſos incredibilia conciliare, quũ & victis ea res futura eſſet, & item victoribus perniciosa, Mox autem ſalutem à dijs immortalibus petere. Cęterum, tum quidem fieri augurium eiuſmodi potuit. Sed ne id quidem purum proceſſit, quoniam aduerſę quępiam aues deuolarunt, vndè augurium captum, aliaque item ſigna inauſpicata apparuerunt. Rurſus idem Dion lib. 55. ſcribit. Ab Auguſto pace terra, marique parta, Ianum clauſum neque non ſalutis augurium factum, quod ante multis de cauſis fuerat omiſſum. Ex quibus facilè Liuius loci explicationem colligere poſſumus, &c.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXI.

Vt ſalutis augurium, Diale Flaminium, Sacrum Lupercale, Ludos Seculares, & Compitalitios, &c.

A SECVLO ſeculares ludos dictos non eſt qui ambigat; ſiquidem ſeculum largiori ſignificatu accipitur pro longo tempore, & præſertim pro hominis ætate. Sic Cic. de fat. Sexcentis ſeculis antè dictum. Et de Orat. ſeculis multis ante Gymnaſia inuenta. Et in Verr. Aliquot ſeculis poſt Scipio Carthaginem cępit. Et rurſus. Quorum ornatus tot ſecula manſerunt, & alibi pluries. Feſtus tamen lib. 17. ad centum annorum ſpatium ſeculum redegit. Vnde Horatij carmen ſeculare dictum, quo ſacrificia, quæ centeſimo quoque anno fiebant deſcribũtur. Quod ét colligi poteſt ex Cic. 2. de Orat. vbi ait Numam Pompilium duobus ſeculis Pythagorã pręceſſiſſe. Cõſtare aũt ex Liuio ſubdit ducẽtis annis fuiſſe Numã ante Pythagorã, Quæ ſentẽtia erronea eſt, ſi qdem Liui. lib. 1. ſcribit Pythagorã Seruio Tullio regnante Romę centũ amplius

amplius poſt annis viguiſſe, ſed centum amplius non ſunt ducenti. Præterea facta ſupputatione a Rege Numa ad Ser. Tullium Regem centum vix annos interceſſiſſe ex Sigonij computatione colligimus. Quinimo idem Liuius lib. 40. falſam opinionem eandem eorum, qui Numam auditorem Pythagoræ dixere, aperte docet. Quamobrem mihi videtur dicendum ſæculum propria ſignificatione ætatem hominis ſignificare; Verum, quia hominis ætas centum annis circiter ad plus comprehendi ſolet, ideo ſæculares Ludi centeſimo quoq; anno fieri ſolebant; Nec obſtat quod Alex. ab Alex. lib. 6. c. 19. ſcriptum reliquerit ſingulo centeſimo decimo fieri ſolitos, quod authoritate probat Horatij ſcribentis in carmine ſæculari.

Certus vndenos decies per annos
Orbis, & cantus, referatq; ludos
Ter die claro, totieſque grata
——————— *Nocte frequentes*

Nam mendum eſt in textu, ſi quidē legēdū non vndenos, ſed vt denos, ita vt ſeculares ludi poſt centum annos fierent. Quod & Cenſorinus de die natali lib. 6. & D. Auguſt. lib. de Ciuitate Dei. 3. c. 18. & Pomponius Lætus in Epito. Romanæ Hiſtoriæ, & Lilius Gregorius Gyraldus de annis & menſibus, teſtantur; Nec obſtat authoritas Herodiani lib. 3. in vita Seueri, vbi ſcribit. Seculares tum appellabantur celebrati, vt aiunt, decurſo trium ſpatio ætatum; Nam ea quæ ſequuntur rem clarè diſcutiunt; ſubdit enim. Siquidem Vrbe tota, atque Italia præcones itabant conuocatum omnes ad ludos, quos nec vidiſſent hactenus, nec viſuri poſtmodum forent, ita ſcilicet interuallū præteritæ, futuræq; celebritatis, ſuprà omnem eſſe hominum ætatem ſignificantes. Ex quibus colligimus Herodianum ſpectaſſe præteritam, futuram, & præſentem ętatem, ob idque trium ętatum ſpatio ſeculares fieri ſcripſiſſe, quum tamen verè vnius ætatis tantum ſpatio fieri conſueuiſſent; Nam noſtram ſententiam clarè comprobat Pomponius Lætus in Compendio Romanæ Hiſt. in Philippo, vbi habet de ſæcularibus verba faciens. Eos inſtituiſſe fertur exactis Regibus M. Valerius Publicola, & ita appellatos, quod plerunq; hominis ætate ſemel inueniri poſſunt, idque aliquandiu ſeruatum eſt, & poſtea ambitione Cæſarum cupientium id ſollemne ſuis temporibus exhiberi, ordo corruptus eſt, & pro libidine ſæculares ludi habiti. Quod verò eos magnificentiſſimos ediderit Philippus, ibi deſcribit Lætus, & Auguſtum quoq; hos celebraſſe patet ex præſenti Suet. loco, & pluribus eiuſdem numis æreis, & argenteis. Qui etiam in Claudio c. 21. habet. Fecit & ſæculares quaſi anticipatos ab Auguſto, nec legitimo tempori reſeruatos; quamuis ipſe in Hiſtorijs ſuis prodat intermiſſos eos Auguſtum multò poſt diligentiſſimè annorū ratione ſubducta in ordinem redegiſſe. Quare vox præconis irriſa eſt inuitantis more ſollemni ad ludos, qúos non ſpectaſſet quiſquam, nec ſpectaturus eſſet, quum ſupereſſent adhuc, qui ſpectauerant, & quidam hiſtrionum producti olim, tunc quoq; producerentur. Et in Domitiano c. 4. idem Suet. ait. Fecit & ludos ſeculares ita computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proximè, ſed quò olim Auguſtus ediderat. Seculares ludos factos tem-

pore

pore Domitiani ſcribit etiam Sextus Aurelius Victor in illius vita. & Martialis libro 4. Epigram. 1.

Bis mea Romano ſpectata eſt vita Tarento.
Et nihil extremos prodidit ante rogos.

Et Papirius.

Nec tantum induerint fatos noua ſecula crimen,
Aut inſtaurati peccauerit ara Tarenti.

Seculares ludos huiuſmodi à Domitiano factos anno Cõſulatus ſui 14. conſtat ex numiſmate ipſius magno æris Corinthij, in cuius auerſa parte id deſcriptũ legimus. Quinimo & illud amplius ex eodem numo colligimus, non ſolum ludos populo dediſſe, ſed & fruges impertiſſe; Id etiam ex alio numiſmate ipſius magno, æreo conſpicari licet, in cuius parte auerſa extat templum cum ipſius imagine ſacrificante, & literis ſignificantibus ab eo ſeculares factos. De ludis ſecularibus à Claudio, & Domitiano factis, ſeu celebratis, verba facit Tacitus lib. Annal. 11. & Dion facta ſupputatione annorum à Publicola primo inſtitutore ad C. Fumij, & C. Silani Conſulatum, in quo ſeculares Auguſtus perfecit, quum interceſſerint anni quingenti hanc Auguſti celebrationem quintam facit, ſed Claudium, & Domitianum centeſimũ anni curſum non ſpectaſſe ex locis adductis clarè innoteſcit, quod nec à Philippo qui hos magnificentiſſimos fecit obſeruatum legimus, ſed tantum ad id ſpectaſſe, vt ætate hominis communi, & ſuis temporibus fierent. De ſecularium a Philippo factorum magnificentia præter Pomponium verba fecere Capitolinus in Gordianis, Eutropius lib. 9. c. 4. Oroſius lib. 7. c. 13. Ita Plinius lib. 7. cap. 48. ſcribit Stephanionem vtriuſq; ludis ſecularibus ſaltaſſe, nempe Auguſti, & Claudij inter quas ſpacium fuit 63. annorum. Hos autem ludos tribus diebus, & Trinoctio celebrari ſolitos conſtat ex Val. Max. loco citato. Vnde etiam illud Auſonij.

Trina Terentino celebrata trinoctio ludo.

Et ex Horatio in carmine ſeculari ex verſibus ſuperius citatis, vbi Acron interpres inquit. Ludi ſeculares tribus diebus, & noctibus agebantur pro cultu ſolis die & nocte Lunæ. Alij quemadmodum Alex. ab Alex. refert lib. 6. ca. 19. Plutoni, Proſerpinæ, Apollini, & Dianæ ſacros fuiſſe tradunt. Iuuenes vtriuſq; ſexus in huiuſmodi ludis intereſſe noctu, niſi cum aliquo maiore natu propinquorum prohibuiſſe Auguſtum hoc loco ſcribit Suet. Ad quod optarim reſpicerent Chriſtiani quidam noſtri, ne Etnicis peiores ſint, dum in ſacris à ſancta Rom. Eccleſia in honorem Dei, & ſanctorum inſtitutis diu, noctuque aliquando profana quoq;, & proh nefas, etiam inhoneſta tentare audent. Ludos ſeculares factos primùm a quodam Valeſio viro locupleti Romano, & ante Publicolam, quum Vrbs peſtilentia graui laboraret in Tarento loco in campo Martio ita vocato, docet Nicolaus Perottus de Amphitheatro in Epigram. 1. Cuius rei hiſtoriam ibi legere poterit curioſus lector, atque etiam ex eadem percipere eos ſacros fuiſſe Diti patri, & Proſerpinæ. &c.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXI.

Jtaque & opera cuiuſque, manentibus titulis reſtituit, & ſtatuas omnium triumphali effigie in vtraque fori ſui porticu dicauit, &c.

TRIBVS de cauſis potiſſimum antiqui Romani ſtatuis abundarunt; altera fuit, quum præclariſſimorum virorum, qui literis, vel armis, vel aliquo præclaro facinore Rempublicam iuuaſſent memoriam honeſtarent; ſecunda fuit vt familiarum nobilium & antiquitatem poſteri obſeruarent, colerent, & oſtenderent. Principes enim familiæ in atrijs maiorum imagines adſeruabãt, quod Plinius lib. 35 capitulo ſecundo declarat. Et Seneca libro tertio, de beneficijs, capitulo vigeſimooctauo, inquit. Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ ſuæ longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata flexuris in parte ędium prima collocata, noti magis, quam nobiles ſunt. Et ad Lucillum Epiſt. quadrageſimaquarta. Non facit nobilem atrium plenũ formoſis imaginibus. Verum non ſolum eorum, qui familiæ decus fuerunt, & ornamentum in atrijs ſimulacra habuere, ſed & etiam Principum, & patronorum. Ita L. Vitellium Vitelij Imperatoris Patrem, Narciſſi, & Pallantis imagines, qui plurimũ ſub Claudio fauore valuerunt, inter alias coluiſſe ſcribit Suetonius in Vitellio, capitulo ſecundo. Hę etiam imagines in funeribus, & exequiali pompa extra ędes producebant. Nec ſolum propinquorum, & agnatione, vel affinitate coniunctorũ in funere ſtatuæ deferebantur, ſed etiam principum, illuſtriumque virorum imagines, ita vt etiam quandoque inimicorum, & hoſtium ſuorum, illuſtrium tamen virorum ſtatuas in funebri apparatu delatas obſeruemus. Ita C. Cęſar in amitæ ſuæ funere Marij ſtatuas deferri voluit, pro decore familiæ, ne quid deeſſet, quod exequiarum apparatum diminueret, teſte Plutarcho in illo. Ita in Auguſti funere teſte Dione in Auguſto, delatæ non ſolum propinquorum ipſius ſtatuæ, excepta Iulij Cęſaris, eo quod eſſet in Deorum, vel heroum numerum relatus, ſed & ſtatuæ Ciuium Romanorum, quicunque Principatum vnquam tenuerant capto ab ipſo Romulo exordio, & quędam etiam Pompei magni ſtatua ferri viſa eſt, & Tacitus in ima parte libri tertij Annal. eam auream protulit ſententiam. In funere Iunię C. Caſſij vxoris, & M. Bruti ſororis ſub Tiberio viginti clariſſimarum familiarum imagines ante latas, in quibus pręfulgebant Caſſius, atque Brutus, eo ipſo, quod effigies eorum non viſebantur. Et iterum libro quarto ſcribit. Tiberium in Druſi filij ſui funere Originem Iuliæ gentis ęneam, omneſque Albanorum Reges, Romulum, & Appium Claudium, cæteraſque Claudiorum imagines longo ordine produxiſſe. Plinius libro trigeſimoquinto, capitulo ſecundo inquit. Expreſſi cera vultus ſingulis diſponebantur armarijs, vt eſſent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera. Et Ouidius libro Amorum primo. Eleg. 8.

Nec te decipiant veteris plena atria ceræ.

Tolle

Tolle tuos tecum pauper amator aues. Iuuena. Saty 8.
Tota licet veteres exornent vndiq; ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt atq; vnica virtus.

Et Apuleius lib 6 Metamorph. Et depictam in tabula fugæ præſentis imaginem meæ domus atrio dicabo. Horatius in Epo. Ode 8.

Eſto beata, funus atq; imagines,
Ducant triumphales tuum.

Et Statius Papinius lib. Thebaidis 6.

Exin magnatum ſeries antiqua parentum
Inuehitur.

Ita etiam qui ob aliquod crimen damnati fuiſſent ſtatuæ honore priuabantur, vnde in funere Iuniæ Caſſiæ, nec Bruti nec Caſſij prolatæ, quod ex Tacito ſupra adnotauimus. Et ex eodem lib. 2. habemus cenſitum fuiſſe ne imago Libonis exequias poſteriorum comitaretur. Sic in porticu fori ſui Auguſtus Ducum ſtatuas, qui Imperium Po. Romani ex minimo maximum reddidiſſent edicto profeſſus commentum ſe id vt illorum veluti exemplar & ipſe dũ viueret. & inſequentium ætatum Principes exigerent à ciuibus, ex Suet. hoc loco. Quam Auguſti ſententiam vtinam noſtrorum temporum principes, & nobiles, diuitesq; viri ſequerentur, dum aliqui ſtulta quadam ambitione maximas pecunias in coemendis ſtatuis antiquis profuſiſſimè expendunt, non vt ſculptorum in illis excellentiſſimorum artem admirentur, ac honore proſequantur eorum memoriam, atq; vt præclara facinora eorum, quorum effigies referunt, æmulari conentur. Faxit Deus, vt aliquando reſipiſcant, & veram virtutem, & gloriam, non apparentem ſectentur. Et boni quicunq; Catonem imitentur, qui interrogatus, quid ita inter multos nobiles ſtatuam non haberet, Malo (inquit) bonos ambigere, quamobrem id non meruerim, quam, quod eſt grauius, cur impetrarim muſſitare. Memoriæ proditum eſt à Plinio lib. 34. cap. 7. Rhodi fuiſſe ſignorum ad ſeptuaginta tria millia, nec pauciora Athenis, ac Olympiæ Delphis vltra etiam ſuperfuiſſe creditum eſt, ex Pauſania lib. 1. de Atticis L. Mummius deuicta Achaia ſignis Vrbem Romam repleuit, multaque & Luculli inuexere, cæterique deinceps Duces & Imperatores Romani vniuerſa Græcia debellata. Tertia & poſtrema cauſa multitudinis ſtatuarum apud antiquos, fuit Deorum copia, quos colebant ad millia plura, vt aliàs docuimus, quibuſque ſtatuas dedicabant, multa quidem pietate, ſi verum Deum agnouiſſent. In ſignorum ſectatores ſtulta prodigalitate inuehitur Cicero in Verrinis.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XXXII.

Triginta amplius dies, qui honorarijs Ludis occupabantur, actui rerum accomodauit.

VOCEM iſtam, honorarium, pluribus ſignificationibus recipi apud Latinos obſeruamus, & præſertim apud Cic. qui in Orat. in Piſonem honorarium

norarium vocat frumentum, quod olim Conſulibus in Prouincias aduenientibus honoris loco dabatur, ſicuti & hodie Principibus primum Vrbes ingreſſis dari ſolent donaria honoris gratia. Idem Cic. de optimo genere oratorum honorarium accipit pro honorabili, dum inquit, docere debitum eſſe, delectare honorarium, permouere neceſſarium. Honorarium vocauit Vulp. in l. 1. de var. & extraord. cogn. lib. 50 Pand. tit. 13. ſtipendia, & recognitiones, quæ iuris profeſſoribus dabantur. Eſt enim res quidem ſanctiſſima ciuilis ſapientia, ſed quæ precio numario non ſit æſtimanda, nec dehoneſtanda. De qua re fuſius Budæus de aſſe lib. 3. & 5 Honorarium, quod patrocinij nomine dabatur *νηγορικόν* vocauit Ariſtophanes in Veſpis. In quem ſenſum Cice. in Orat. pro Cęcinna honorarium vocauit operam amici. Et in Tuſculanis inquit, Controuerſias ſolebat tanquam honorarius arbiter iudicare Carneades. Dicuntur etiam honoraria militia, & honorarij milites Equites, & milites à Principibus facti honoris gratia, quos Lampridius in Alex. oſtenſionales vocauit, nempe oſtentationis gratia factos. Honoraria militum etiam dicuntur donaria, quæ a Ducibus militibus ob ſtrenuè nauatam operam in bello dabantur, qualia in calce lib. 10. apud Liuium legi poſſunt, & alibi pluries. Sed quod ad præſens negotium ſpectat, honorarios ludos antiquitus apud Romanos vocatos cenſeo, qui celebrabantur ab ijs, qui Ædilitatem, Præturam, Conſulatum, & ſimiles honores, & magiſtratus adepti erant ad conciliandum ſibi populi fauorem, ſicuti à Prætoris magiſtratu Honorarium ius dictum, quod ex dictis Prætorum proueniebat, vt Papinianus ſcribit, & Pomponius l. 7. in fin. D. de iuſt & iur. & l. 2. §. eodem tempore, D. de orig. iur. ſic & honoraria iudicia, honorariæq; actiones Prętoris edicto conſtitutæ, l. 28. D. de lega. 1. l. 25. ad S. C. Velleia & l. 39. D. de nox. act. Eodē pacto & honorariæ oblig. l. obligamur, 52. D. de oblig. Et honorarij ſucceſſores ſeu poſſeſſores. Vulp. l. 9. §. 5. de inter. act. Sic & honorarius curator tit. 12. Inſt. Et honorarius arbiter, cuius meminiſſe videtur Proculus l. 76. D. pro ſocio. Ita & honoraria pœna §. 6. Inſt. de iniur. Quæ omnia a Prætore proueniunt, & conſtituuntur. Hermolaus Barbarus in Plinianis caſtigationibus hos ita vocatos ait ab honore illorum, qui eos ludos populo edebant. Et Feſtus Pompeius lib. 8. hos etiam liberalia vocatos inquit, eo quod in honorem Liberi patris fiebant. Ego potius crediderim honorarios ludos liberalia vocatos, à liberalitate eorum, qui illos edebant; legimus namq; apud Pliniū lib 8. cap. 6. & apud Senecā in lib. de breuitate vitæ plures Elephantos, Leones, & alias belluas Pompeium maxima impenſa in ludis exhibuiſſe ad ſibi conciliandos populares animos. Quod & Plutarchus in eiuſdem vita confirmat, inquiens quingentos leones in ludis exhibuiſſe. Et primus omnium Scęuola in curuli Ædilitate leonum pugnas dedit, teſte Plinio lib. 8. c. 16. & Solino c. 40. Iulius Cæſar in eiſdem ludis quadringentos leones exhibuit, tradente Plin. in eodē loco. Pōponis Lętus in Val. Iuſt. ſcribit illū Iuſtinianū ſororis ſuæ filiū Conſulē feciſſe, qui Conſulatus contra Marciani legē adeo inſignis fuit ludis, vt facilè priores ſuperarit. Qua de re potius liberalia dicta cēſeo ludos honorarios. Quę omnia ſcribere libuit, quū nullus ex interpretibus locū hunc rectè explicarit, nec genuinum ſenſum perceperit, &c.

C. Suet.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XXXII.

Ne quod autem maleficium, negociumue impunitate, vel mora elaberetur, triginta amplius dies, qui honorarijs Ludis occupabantur, actui rerum accomodauit, &c.

EXTAT titulus legalis de Actione rerum, & apud Iuriſperitos multiplex eſt actio, & nomine actus omnes hominum actiones generali appellatione actiones vocantur; Actiones autẽ ſtrictiori nominatione dicuntur quædam perſecutiones forẽſes, quę in iudicio fiunt, & vt cũ Iuſtiniano loquamur, hæc actio eſt ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur, ex §. 1. de actio. l. nihil aliud, l. 50. eod. in P. & ius perſequendi eſt facultas agendi vel conueniendi. Et Theophilus inquit §. 1. de act. lib. 4. Inſtitut. titu. 6. Sciendum eſt quas Athenienſes δίκας vocabant, eas à Romanis actiones dici. Porrò dicuntur actiones, eo quod improbos, & perfidos ad iuditia agamus. Ita Cicero lib. 1. ad Herenn. Et à cauſa cadit is, qui agit, niſi habeat actionem. Et in Verrem. Dare actionem, & dare iudicium alicuius rei cuipiam. Et rurſus Prætor aſſeuerat ſe eius rei in primis actionem eſſe daturum. Et in Philip. Nec conſtituere iuris actiones actiones mallebat, quam controuerſias tollere, Vulpianus in titulis iuris 25. & 19. actiones formulas vocat, eo quod cuiq; actioni antiquitus formulæ erant præſcriptæ pro natura cuiuſq; negotij. Vnde Suetonius in Vitellio c. 7. Quum Libertino cuidam acerbius debitum repoſcenti iniuriarum formulam quaſi calce ab eo perculſus intendiſſet. Et Cicero pro Roſcio. Sunt iura, ſunt formulæ de omnibus rebus conſtitutæ, ne quis aut in genere iniuriæ, aut ratione actionis errare poſſit. Conſtituebantur autem actiones agere volentibus, vel à legum præſcriptis, vel à magiſtratibus, apud quos erat legis actio, ideſt iudicandi authoritas, vel à Collegio Pontificum, ex l. 2. D. de orig. iur. Et refert Pomponius ibidem Appium Claudium, & Sextum Ælium olim de actionibus ſcripſiſſe. Hæ autem actiones non quibuslibet diebus concipiebantur, ſed tantum diebus faſtis, in quibus licebat iudicia exercere, & Iudici illa tria verba effari do, dico addico. Vnde Ouid. Faſt. 1.

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur.
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.

Nefaſti dicebantur dies illi, in quibus non reddebatur ius, nec fari licebat, ex Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 16. Varrone in Augurum libris, & lib. 5. linguę Latinæ, Plutarcho in Camillo, Priſciano lib. 8. c. 2. Et Feſtus Pompeius lib. 6. inquit. Nefaſti dies litera N. notabantur, per quos dies ea verba fari ius non erat, & ſi Prætores fati ſunt, piaculum faciunt. Tria autem verba erant. Do ſcilicet, quum dabant poteſtatem citandi aliquem, Dico cum pronunciabant ſententiam in cauſa quam cognouerant, addico verò cum quis in iure cedebat.

cedebat. De quibus Aſconius Pœdianus in Verr. act. 3. Hinc Cicero Actionem huiuſmodi Dicam vocauit in Verr. Arcagatho imperat, vt aliquid illis, quorum argentum fuerat numorum, dicis cauſa daret. Et rurſus. Scribente Heraclio Dica, ideſt actio, & iudicium. Terentius in Phor.

Ea vnquam iniuriarum audiſti mihi ſcriptam Dicam? Et alibi.

Si tu illam attingeres ſecus quam dignum eſt, dicam tibi impingam grandem. Liuius libro nono. Scribit Cn. Flauium Faſtos dies circa forum in albo propoſuiſſe, vt quando lege agi poſſet ſciretur. Et libro primo. Numam Pumpilium Nefaſtos dies, Faſtoſque feciſſe, quia aliquando nihil cum populo agi vtile futurum erat. Nec etiam diebus Feſtis actiones exercere licitum erat, in quibus vel ſacrificia Dijs offerebantur, vel ludi exercebantur, vel epulationes celebrabantur. Itaque Auguſtus, ne negocia, vel maleficia impunitate, vel mora elaberentur, dies ludis honorarijs dicatos, actionibus rerum accommodauit. Quo in loco notanda ſunt illa duo verba, maleficium, & negotiũ; nam quum actiones iuris multiplices apud Iuriſperitos ſint, & multas diuiſiones, & ſubdiuiſiones ſortiantur, nihilominus ea præcipua eſt diuiſio, quæ partitur actionem in rem, & in actionem, in perſonam, quam ſummam, & primam diuiſionem dixit Iuſt. in §. ſecundo, de Act. l. actionum; Nam agit (inquit) vnuſquiſque aut cum eo, qui ei obligatus eſt, vel ex contractu, vel ex maleficio, quo caſu proditæ ſunt actiones in perſonam, per quas intendit aduerſarium ei dare, ideſt dominium transferre oportere; aut cum eo agit, qui nullo iure illi obligatus eſt, mouet tamen illi de aliqua re controuerſiam, quo caſu proditæ ſunt actiones in rem, ex quibus patet Suetonium perbellè duabus illis dictionibus, maleficium, & negotium, totam hanc diuiſionem actionum potiſſimam comprehendiſſe. At quæ in calce capitis ſcribit Suetonius, non leuem prima facie difficultatem legenti faciunt, ſiquidem ſi Auguſtus plures ſuetos dies ludis dicatos actui rerum accommodauit, vt frequentior eſſet iudicandi exercitatio, quomodo res ſolitas agi Nouembri, & Decembri menſe, vt omitteretur conceſſit? Cui obiectioni dupliciter ſatisfaciendum puto, primò quod mendum ſit in textu, & inter duas poſtremas dictiones, Res, & Omitterentur, interponenda ſit dictio negatiua (Non) Secundo, quod magis ſatisfacere videtur, dicendum, Auguſtum non abſolutè permiſiſſe, vt res ſuetæ agi Nouembri, & Decembri menſe, omitterentur, ſed tantumodo, quum iudicandi munus à pluribus detrectaretur, annuam vacationem ſingulis Decurijs per vices conceſſiſſe, quumque eę eſſent quattuor, vt ſinguli Iudices quarto quoque anno ſemel menſibus Decembri, & Nouembri a iudicandi munere vacarent, & eſſent immunes. Itaque Auguſtus rerum actui dies qui in honorarijs ludis occupabantur, accommodauit, ideſt vt in illis iudicia proſequerentur, effecit. Eodem modo in Claudio cap. decimoquinto, ſcribit Suetonius Claudium quum Decurias rerum actu expungeret, ideſt cum Iudices, coram quibus actio rerum proſequebatur amoueret, vel confirmaret, ita enim intelligendum, in ablatiuo caſu, actu, quemadmodum à ſecretis, a libellis, a memoria, a manu, & ſimilia. Item etiam in Nerone cap. decimoſeptimo. ſcri-

bit, atque rerum actu ab ærario cauſæ ad forum, ac recuperatores transferrentur, ideſt iudicia cauſarum ab ærario ad recuperatores transferrentur. Quibus in locis iudicia, iudices, & tempus iudicijs deſtinatum intelligendum non dubito, quo in ſenſu & Plinius lib. 9. Epiſt. 25. inquit. Nunc me rerum actus modicè, ſed tamen diſtringit. Quod inſuper ex Capitolino in M. Antonio clare docetur. Feſtos (inquit) dies iudicarios addidit, ita vt ducentos triginta dies annuos rebus agendis, litibuſq; diſceptandis dies inſtituerentur; vbi notandum Capitolinum vocaſſe dies iudicarios quos Tacitus lib. ... negotioſos appellauit, &c.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XXXII.

Ad tres Judicum decurias, quartam addixit ex inferiore cenſu, quæ ducenariorum vocaretur, iudicaretq; de leuioribus ſummis, &c.

TRIA Romæ iudicum genera fuiſſe ex Sueto. ſupra in Iulio Cæſare cap. 41. vidimus, eumq; illa tantum ad bina redegiſſe; Verum ſuccedente in Imperio Octauiano Auguſto, rurſus ad tria genera Iudices redactos, ex hoc loco colligimus, inſuperque poſtea & quartum genus, ſeu quartam Decuriam adiunctam ex inferiori cenſu, ideſt ex plebeio genere. Quo loco ſciendum nonnullos ſcripſiſſe, Decuriam fuiſſe Romæ claſſem, & ordinem à decies centenis iudicibus appellatã, qui in ſingulis curijs ſedebant, hincq; erat Decuriatio in curias deſcriptis, & decuriatus vocabatur, qui in Curiam adſcriptus erat. Dionyſius Halycarnaſſeus lib. 2. ſcribit, populum Romanum a Romulo in Tribus primum partitum, quarum Præfecti Tribuni dicti; Deinde Tribus ſingula in decem diuiſa partes, quas Curias dixere, & eorum Præfecti Curiones. Curiæ rurſus in decem Decurias diuiſæ, quarum Præfecti Decuriones appellati, vt ſcribit Varro lib. 4. de lingua Latina, cui adſtipulatur Nonius Marcellus. Et ex Liuio per initia lib primi habemus mortuo Romulo decem Decurias factas a centum Patribus, ſingulis in ſingulas Decurias creatis, qui ſummæ rerum præeſſent. Accipitur etiam nonnumquam Decuria pro claſſe, & ordine quolibet, neglecto numero denario, & determinato, vt apud Vegetium lib. 2. cap. 14 de re milit. in quem ſignificatum accipi vt plurimum à ſcriptoribus Latinis obſeruamus. Ita Cic. pro Planco Decuriatio Tribulium, deſcriptio populi; Et pro Domo: Quum deſperatis Ducibus, Decuriatos, ac deſcriptos haberes exercitus. Et rurſus pro Plan. Decuriaſſe Plantium, conſcripſiſſe populum. Et iterum. Tu doce Plantium Sequeſtrem fuiſſe, largitum eſſe, conſcripſiſſe tribulis, Decuriauiſſe; quum vicatim ſerui conſcriberentur, decuriarentur. In hac quoque ſignificatione Suetonium hic Decuriam accepiſſe, non dubitandum, ideſt pro claſſe, & ordine Iudicum, nullo determinato numero decennario; Quod ſi quis etiam De-

curias

curias Iudicum determinato numero deſignatas voluerit, non refragabimur. Illa certè non reticenda, quæ a Plinio Iuniore Epiſt. 1. lib. 33. traduntur talia. D. Auguſto (inquit) decurias ordinante, pars maior iudicum in aureo annulo fuit, iique, non Equites, ſed Iudices vocabantur, Equitum nomen ſubſiſtebat in turmis Equitum publicorum. Iudicum quoque non niſi quattuor fuere decuriç, primo, vixq; ſingula millia in Decurijs inuenta ſunt, nondum Prouincijs ad hoc munus admiſſis. His verò quattuor Iudicum Decurijs Caium & quintam adiecisse: Plinius lib. eod. 33. cap. 2. per hæc verba teſtatur. Decuriæ quoque ipſç, pluribus diſcretæ nominibus fuere, Tribunorum æris, & Selectorum, & Iudicum. Præter hos etiam num nongenti vocabantur, ex omnibus ſelecti ad cuſtodiendas ciſtas ſuffragiorum in Comitijs. Tandem & quinta Decuria a Caio adiecta, & in ferreo annulo iudices, Equiteſque vocabantur; Nec etiam omittendum ex eodem Suet. in Auguſto c. 46. in colonijs duo de triginta ab eo deductis decurias, & Decuriones fuiſſe, nedum in Vrbe Romana. Idem Suetonius in Caligula cap. 16. ait vt leuior labor iudicantibus foret, ad quattuor priores quintam Decuriam addidit. At verò ſextam petentibus Galba denegauit, ex Suet. in illo, cap. 14. ſcribit Am. lib. 28. Hiſtrionum generi omni, & Iudicibus celſis, itidemque minoribus, nec non etiam matronis clametur aſſiduè, &c.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXIII.

Et quum falſo de teſtamento ageretur, omneſque ſignatores lege Cornelia tenerentur, &c.

TRIA genera teſtamentorum fuerunt priſcis temporibus, vnum, quod fiebat ſollemne in otio, & tempore pacis; Aliud quod fiebat in procinctu, ideſt in expeditione bellica. Tertium quod per æs & libram, ex Iuſt. in §. 1. & 2. de teſtam. Inſt. & Aulo Gellio libro 15. cap. 27. Primum fiebat a Romanis coram Populo, conuocato calatis Comitijs; quem morem etiam apud Græcos ſeruatum docet Iulius Pollux lib. 8. Onomaſt. vbi agit. περὶ ἱππάρχων ideſt de magiſtris Equitum. Secundum, quod procinctum vocabatur, fiebat, quum milites ituri in prælium nulla legum ſollemnitate tribus, aut quattuor adhibitis teſtibus raptim apud commilitones teſtabantur, vt ſcribit Plutarchus in Coriolano, Gellius loco citato, & Feſtus Pompeius in verbo, in procinctu. Tertium fiebat per æs, & libram, libripende adhibito, & emptore familiæ; quum ſcilicet teſtator abdicabat bona ſua, & manu ſua tenens quaſi vendebat ei, quem hæredem faciebat imaginaria venditione, adhibita libra, & ære, ab emente dato libripende, vti Gellius loco citato, & Vulpianus cap. Inſtitut. 20. Has teſtandi formas aliquando ius ciuile probauit, ſed poſtea ius Prætorium alias adinuenit teſtandi formas, quum prædictæ certis rationibus diſplicuiſſent, quia non tutum viſum eſt tantam turbam hominum

vltimis voluntatibus interuenire, quanta in Comitijs aderat; nam publicata teſtantium voluntate, proximi, quibus teſtamento nihil relictum erat, oderant teſtantem, & qui ſe nouerant inſtitutos hæredes, mortem teſtantium accelerabant, conſequendæ hæreditatis gratia. Tandem autem iure ciuili cum Prætorio coniuncto, & in vnum corpus redacto, teſtamentorum aliæ tres formæ, ſeu ſpecies cæperunt eſſe vſitatæ; Aliud namque teſtamentum Paganicum, aliud militare ex §. 1. de milit. teſtam. apud Iuſtinianum, & Paganicum duplex, aliud, quod ſcripturam ſollemnem exigit, vnde ſollemne dicitur §. ſed cum paulatim, de teſtam. aliud, quod ſine ſcriptura fieri poteſt, nuncupatiuum dictum, § pen. de hæred. & Falc. in Auth. & §. fin. de teſtam. Ita vt antiquorum formulæ teſtandi, partim in deſuetudinem abierint, partim im mutatæ veſtigia priſtina hodie retineant, aliæ omnino ſubſiſtant. Militare teſtamentum, definiunt Iuriſtæ eſſe vltimam voluntatem, quam declarat miles in expeditione, quoquomodo potuerit ſecundum priuilegia iure ſibi conceſſa, ex l. 2. de milit. teſtam. in P. & l. milites 15. C. eodem. Nuncupatiuum teſtamentum dicitur quod ſine neceſſitate ſcripturę teſtantis, vel teſtium fieri poteſt à teſtatore, præſentibus ſeptem teſtibus, ſimul, vnoque tempore collectis, coram quibus nominat, ſeu nuncupat hæredem, quem ſibi delegit, & inſtituit, & reliqua ſuę voluntatis exponit, ex l. hac conſultiſſima, §. per nuncupationem, C. de teſtamen. Et Plinius lib. 14. cap. 22. ſcribit. Teſtamenta ſua alij nuncupant, ideſt viua voce, quid ſuis rebus fieri velint, declarant. Teſtamentum ſollemne, & in ſcripeis factum Antonomaſticos dicitur, quod ſollemnitate maiori perficiatur, de quo agitur in l. ad teſtium ff. dę teſtamentis, & in l. hac conſultiſſima 21. C. eodem vbi Paul. Caſtr. ponit 13. requiſita ad huiuſmodi teſtamentum. Et in ſumma, quod ad præſens noſtrum negotium ſpectat, qui ita teſtari vult, debet per ſe ſcribere teſtamentum, vel per alium ſibi confidentem; Deinde vocare debet teſtes ſeptem, & iubere vt in continenti ſe ſubſcribant omnes, quæ ſubſcriptiones ponuntur in vltima, & ima parte teſtamenti, in quo etiam apponuntur ſigilla ſingulorum teſtium, qui ſe ſubſcripſerunt; Proinde huiuſmodi teſtes ſignatores vocantur, & teſtamentum ſignatum, l. 22. D. de teſtamen. lege tertia §. hoc interdictum, D. de tabul. exhiben. l. 32. D. de fur. Ita Saluſt. in Catilin. Multis modis facinora docebat; Ex illis teſtes, ſignatoreſque falſos commodare. Et apud Cicero. legimus. Tum oſtendi tabulas Lentulo, & quæſiui, cognoſceret ne ſignum. Et in Verr. Tabulæ teſtamenti obſignatæ, non minus multis ſignis, quam è lege oporteat. Et Valer. Maximus lib. 7. cap. 7. In eo Tullianus Pompei Magni familiaris ipſo Pompeio ſignatore hæres ſcriptus. Extat quoque alia teſtamenti ſpecies Holographum dictum ab Iſidoro, & a Valentiniano Nouell. 2. de teſtamen. & eſt quod manu teſtatoris, conſcribitur, & ſubſcribitur, vnde nomen recepit. Verum frequentior vſus Romanis teſtandi fuit, quod per teſtes obſignabatur, de quo hoc loco Suetonius, & alibi, inquiens. Deceſſit hęrede Auguſto palam nuncupato, quum vrgente vi valetudinis non ſufficeret ad obſignandas teſtamenti tabulas. Quod verò ad legē Corneliā ſpectat, ſciendū plures fuiſſe

leges

leges Cornelias, ita dictas, eo quod à Cornelio Sylla fuerint inſtitutę; Vna eſt lex Cornelia de Sicarijs, qua puniuntur doloſa homicidia, & dicitur de ſicarijs à ſica, ideſt gladio recuruo, quo clam necabantur homines, teſte Suida in illo verbo, & Ioſepho lib. 20. Antiq. Iudaic. c. 1. De hac lege plura apud Iuriſtas lib. 48. D. tit. 8. & lib 9. C. tit. 16. vetat quoq; hæc lex Cornelia, ne quis ſeruum, liberumve caſtret, ex Paulo lib. 4. §. fin. ad l. Cornel. de ſic. & Venuleius, l. is qui ſeruum l. 6. eod. quia qui hoc procurant, homicidæ cenſentur; Prohibent enim ne homines poſſint generare, & ſic generandi naturam iugulant. Lex quoq; Cornelia de ſicarijs veneficos punit; nam plus eſt veneno, quã gladio occidere, ex l. 1. de malef. & Mathe. C. & Bald. in l. nemo, in 2. col. in verſ. ſimile, de venef. veneficium crimẽ occultum eſſe ait, quod habet proditionem. Hac eadem lege puniuntur Incendiarij, ſi dolo malo incendium fecerint, teſte Martiano in l. 1. ad l. Corn. de ſic. in Pand. Alia fuit lex Cornelia de falſa moneta, de qua lib. 48. D. tit. 10. & lib. 9. C. tit. 22. fuit quoq; alia lex Cornelia, quæ prohibebat, ſicuti Publicia, & Titia faciebant, ſponſionem fieri ex alijs rebus, quam pro certamine, quod virtutis cauſa fieret, auctore Martiano I. C. in l. 3. de aleæ luſu & aleatoribus lib. 11. D. tit. 5. Fuit & lex Cornelia maieſtatis, qua iudicabantur lęſæ Maieſtatis, & perduellionis rei, cuius meminit Cic. in Piſonem. Obſeruamus apud Cic. pro Cluentio legem Corneliam, qua reo licebat optare, an clam, palamve de ſe ſententiam ferri vellet. Fuit & lex Cornelia teſtamentaria, qua puniebantur qui dolo malo teſtamentum falſum ſcripſiſſent, ſignaſſent, vel ſignari curaſſent, recitaſſent, mutaſſent ſubiecíſſent, amouiſſent, cælaſſent, deleuiſſent, interleuiſſent, vel reſignaſſent. Quod ait Vulp. in l. 2. & lege Cornelia l. 9. §. pœna, l. Paulus reſpondit l. 16. eodem tit. in Pand. Qui codicillos ante teſtamentum factos, in quibus legatum ei adſcriptum erat, confirmat l. impuberem, l. 22. §. qui codicillos, eodem tit. Inſuper captiuo mortuo apud hoſtes fingitur ex l. Cornelia mortuus apud ſuos, ita vt ei ſuccedant ab inteſtato, ſiue ex teſtamento, qui ſucceſſuri erant, ſi apud ſuos deceſſiſſet, tunc, ex l. Pater, 10. ff. de captiuis, & l. iuſto errore, 44. §. fin. de vſucap. lib. 41. ff. tit. 3. Sed, quod ad præſens negocium pertinet, non prætermittendũ, Romæ tunc temporis multas falſitates committi conſueuiſſe, ob id, teſte Sueto. in Nerone cap. 17. ſub eo Imperatore cautum aduerſus falſarios, ne tabulæ, niſi pertuſæ, ac ter lino per foramina traiecto obſignarentur, & vt in teſtamentis primæ duæ ceræ, teſtatorum modo nomine inſcripto, vacuæ ſignaturis oſtenderentur, ac ne quis alieni teſtamenti ſcriptor legatum ſibi adſcriberet. De lege itaq; Cornelia teſtamentaria Suet. verba facere ex textus lectione conuincitur. De Cornelij legibus meminit Cic. contra Rullũ, inquiens Valeria lege & Cornelijs eripitur, quum datur. Et de ijſdem Cornelijs legibus Suet. ipſe in Cæſare c. 11. &c.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. XXXV.

Senatorum affluentem numerum deformi, & incondita turba (erant enim ſuper mille, & quidam indigniſſimi, & poſt necem Cæſaris per gratiam, & præmium allecti, quos abortiuos vulgus vocabat) ad modum priſtinum, & ſplendorem redegit duabus lectionibus.

ROMVLVM primum Romæ fundatorem, & Regem centum creaſſe Senatores auctor eſt Liuius lib. 1. per hæc verba. Centum erant Senatores, ſiue quia is numerus ſatis erat, ſiue quia ſoli centum erant, qui ciere patres poſſent. Patres certè ab honore, Patricijq; progenies eorũ appellati. Hactenus Liuius. Plutarchus in Romulo inquit, Patres dictos, quod hi ſolũ, qui legitimi patres forent, creari poſſent, vel hinc, adeò, quod illi patres ſuos oſtendere poſſent; Vel à patrocinio id nomen fluxiſſe, eo quod primores, & potentes oporteret paterno officio & indulgentia humiliorum cauſam in fidem, curamque ſuſcipere. Alexan. ab Alexan. lib. 4. cap. 10. ſcribit Romulum communicata Vrbe cum Sabinis, & Tatio, alios centum legiſſe in Patres, explendo numerum ducentorum, quod falſum eſſe ex ipſo Liuio ibidem facile conuincitur, qui nihil de hac re; imo peremptis Tatio, & Romulo, centum Patres Numam, quem populus iuſſiſſet, Regem decreuiſſe. Vndè & miror Tiraquelli conniuentiam, qui in Annot ad Alexan. a Liuio lib. 1. id deſumpſiſſe tradit, quod pace tantorum virorum dixerim, a quibus quam maxime in his laboribus, & elucubrationibus noſtris iuuatos libentiſſimè confitemur. Tarquinius Priſcus teſte Liuio lib 1. fuit qui alios centum legit, qui deinde minorum gentium ſunt appellati. Quod & Dionyſius Halycarnaſſeus lib. 3. confirmat. L. Iunius Brutus, perempto Tarquinio Superbo, & libertatis Romanæ auctor, quo plus virium in Senatu frequentia etiam ordinis faceret, cædibus Tarquinij Regis diminutum Patrum numerum, primoribus Equeſtris gradus lectis, ad trecentorum ſummam expleuit, traditumque inde fertur, vt in Senatum vocarentur qui Patres, quique Conſcripti eſſent, Conſcriptos videlicet in nouum Senatum appellabant lectos. Quę omnia ex Liuio habemus ad literam lib. 2 Hos tamen fuiſſe appellatos à Bruto minorum gentium teſtatur Tacit. lib Ann. 11. in Orat. Claudij Cæſaris, cui nec penitus Liuium refragari credimus; quamuis ſuperius dixiſſet Patres à Tarquinio Priſco lectos tales appellatos, quum verbis ſupra adductis ſtatim ſubdat. Id mirum, quantum profuit ad concordiam Ciuitatis, iungendoſque Patribus plebis animos; Si quidem Equeſtris ordo teſte Appiano lib. 2. bellorum ciuilium, medium tenuit locum inter plebeium, & Senatorium. Nec illud ſilentio inuoluendum, Plutarchum ſcilicet in Valerio Publicola ſcriptum reliquiſſe, eum poſt exactos Reges Patrum numerũ à Superbo cędibus imminutum expleuiſſe, electis centum ſexaginta quattuor, ita vt Plutarchus adſcribat

bat Publicolæ id, quod Liuius Bruto adſcripſit. Et Plutarcho adſtipulatur Feſtus Pompeius lib. 15. Ex quo fortè Tiraquellus deceptus, qui & Liuium de Publicola idem ſenſiſſe in Annot. teſtatum reliquit. Qui quidem Liuius à Plutarcho diſcrepat, quod hic Patres conſcriptos appellatos Senatores à Romulo electos, ille à Bruto dixerint, maior tamen fides Liuio, vti antiquiori habenda. Sed eo vnde digreſſi ſumus reuertentes, dicimus ſuccedentibus deinde temporibus plures etiam Senatores quam trecentum fuiſſe. Cicero in Orat. quam pro reditu ſuo habuit quadringentos decem enumerat. Refert & Appianus Alexandrinus lib. 4. Bell. ciuil. tempore triumuiratus fuiſſe proſcriptos Senatorij ordinis trecentos, quorum numerum valdè auctum ex eo conſtat, quod ex Dione Caſſio lib 54. Hiſt. habeamus, quod ad hoc vt S.C. rata eſſent, ea oportuit fieri 400. Senatoribus præſentibus Octauianuſque quum videret non tot frequentes conuenire, minori numero rata fieri voluit; Ex præſenti verò Suetonij loco ſupra mille Senatorum numerum Auguſti tempore fuiſſe colligimus. Idem ſuperius in Nerone cap. 12. inquit, Exhibuit ad ferrum etiam quadringentos Senatores, ex quo Neronis tempore multiplicem fuiſſe Senatorum numerum conijcere licet. Auctor eſt Plutarchus in C. Graccho eum primum, mox Liuium Druſum Tribunum plebis lege ſacrata primò, deinde plebiſcito ſanxiſſe, vt Equites præſertim qui aliquo magiſtratu functi eſſent, in Senatum venirent, & ſententiam dicerent, quod & L. Florus Epito. Liuia. libro 60. confirmat, ex quo etiam anteà multiplicatum Senatorum numerum haud mirandum. Dion libro 43. ſcribit Cæſaris ætate nongentos fuiſſe Senatores. Creſcente enim Pop. Romani cenſu, & numero, etiam neceſſum fuit ordines omnes multiplicari, inter quos & Senatorium præſertim, quum non ſolum vrbanos ciues, ſed & exteros in Senatum cooptatos ex lectione hiſtorica obſeruemus. Liuius namque libro 1. teſtatur, Vrbe & re Romana cum Albanis communicata, Principes Albanorum, Iulios, Seruilios, Quinctios, Geganios, Curatios, Clælios in Patres lectos. Et Claudius Cæſar apud Tacitum libro Annal. 11. maiores ſuos origine Sabinos fuiſſe inquit, & Alba, Coruncanios Camerio, Portios Tuſculo & ex Aetruria, Lucaniaque, & omni Italia in Senatum adſcitos, & Balbos ex Hiſpania, aliosque inſignes Viros ex Gallia Narbonenſi. Huius Imperatoris tempore ibidem teſtatur Tacitus, Heduos Senatorium in Vrbe ius adeptos. Quidam indigniſſimi. Poſt Cæſaris necem bello ciuili Vrbe Romana quaſſata, multos per gratiam, & præmium Senatores factos ex hoc loco Suetonij palam fit, quos vti indignos amouit Auguſtus duabus lectionibus. Sciendum verò & ob aliquod facinus aliquando Senatores apud Romanos Senatu amotos. Vnde Paulus Iuriſconſultus, l. cum prætor, 12. §. penultimo, de iudic. P. Senatu motum à iudicandi munere prohibitum tradit, videlicet, ſi propter turpitudinem à Senatu motus fuerit, vt notat Marcellus, l. 2. de Senato. in P. Cice. pro Cluent. ait extare legem huiuſmodi. Hominibus turpi iudicio damnatis in perpetuum, neque vllum ad honorem, neque in Curiam aditus eſto. Ita Marcellus, & cum eo Venuleius explicant, lege ſcilicet Iulia repetundarũ, Senatores amoueri à Senatu, vel ob

pecuniam acceptam ob dicendum teſtimonium vel ad denunciandum, vel ob iudicandum, vel non iudicandum, vel ne aliquem vinciat, aut vt quendam in publicos carceres conijciat. Erat autem munus amouendi à Senatu Cenſorium donec Reſpublica viguit, ex Dione libro quinquageſimotertio. Hiſt. & Cic. in Orat pro A. Cluentio, & Aſconio Pędiano in primam in Verrem. Ita M. Valerius Maximus, & C. Iunius Brutus Cenſores, L. Antonium Senatu amouerunt, quod quam virginem in matrimonium duxerat, repudiaſſet, nullo amicorum in conſilium adhibito, teſte Valerio Maximo, lib. 2. cap. 4. C. Fabritius Licinius, & Q. Aemilius Papus Cenſores, P. Cornelium Rufinum, qui bis Conſul, & Dictator fuerat, Senatu mouere, quod eum comperiſſent argenti, facti cęnę gratia, decem pondo habere, ex Gellio lib. 17. cap. 21. & Valerio Maximo libro ſecundo, cap. quarto, quamuis Feneſtella de magiſtra. Roma. cap. decimoſeptimo, id L. Fabritio Cenſori adſcribat. M. Antonius, & L. Flaccus Cenſores, Duronium Senatu mouerunt, quod legem de coercendis ſumptibus conuiuiorum latam Tribunus plebis abrogauerat, ex eodem Valerio Maximo ibidem. P. Sempronius Tuditanus altero Cenſore M. Cornelio Cethego concedēte in legendo Senatu octo præterijſſe, inter quos L. Cecilius Metellus fuit, infamis auctor deſerendæ Italiæ poſt Cannenſem cladem teſtatur Liuius lib. 27. M. Sempronius Sophus, & Valerius Maximus Cenſores, quum Senatum legerent, tredecim Senatu mouerunt, vt ſcribit Florus Epit. Liuij lib. 18. Plutarchus in Catone Cenſorio eum dicit Senatu amouiſſe L. Quinctium Flaminium, quod & Valerius Maximus loco citato tradit, & Liuius lib. 39. vbi dicit M Porcium Catonem cum collega L. Valerio, ſeptem Senatu mouiſſe, & ex ijs Flaminium ipſum virum Conſularem; ob libidinis, & crudelitatis notam; nam Cenſores, motis à Senatu adſcribere debere notas, vetus inſtitutum fuiſſe ibi teſtatur Liuius. Fuluius Ful. Flaccum Fratrem cohortis Præfectum, & Tribunum militum Senatu mouit, quod Legiones iniuſſus domum miſiſſet, ex Valerio Maximo loco citato. Tiberius ex Tacito libro ſecundo Annal. Prodigos, & ob flagitia egentes Vibidium Varronem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, Q. Vitellium mouit Senatu, aut ſponte cedere paſſus eſt. Dictatori, qui prius tamen Cenſor fuiſſet, permiſſum & quandoque vt in Senatum legeret, & à Senatu amoueret, vt legimus apud eundem Liuium libro vigeſimotertio, exemplo N. Fabij Buteonis. Poſtremò quum Imperatores Cenſuram, & Dictaturam in ſe ipſos transtuliſſent, etiam moueri à Senatu authoritatem ſibiipſis attribuere, vt ex hoc Suetonij loco patet, & ex Dione referente Xiphilino in Auguſto per hæc verba. Quum ante vellet Senatores pauciores eſſe, certoque definito numero contineri, pleriſque moleſtiam exhibuit. Quærunt quidam, an moti à Senatu notæ alicuius cauſa Magiſtratus habere poſſent, qua in re diſtinguendum; nam nota, ſeu ignominia Senatori moto à Senatu, vel erat iudiciaria, ideſt à Iudice aliquo inuſta, & tali ignominia notatus non poterat recipi ad Magiſtratum; vel erat nota Cenſoria, & hac notatus poterat adipiſci magiſtratus, quod docet Cicero in Orat. pro Cluentio. Præterea, multos in hiſtoria legimus, quibus Cenſoria nota minimè fuit impedimento ad magiſtratus aſſequendos. Ita ætate Cic. C. Antonius,

Antonius, qui poſtquam a Cenſoribus Senatu motus fuerat notæ cauſa, poſtea Prætor, & Conſul cum Cicerone fuit. Sed quod ſubdit Suetonius. Admodum priſtinum Senatum redegiſſe Auguſtum, explicatione eget, ſi ſcire volumus ad quem modum ideſt numerum Auguſtus Senatores redegerit, quod docet Dion libro quinquageſimoquarto, de hac re ſcribens; cum (inquit) in animo habuiſſe trecentos dumtaxat ex antiquo more conſtituere, ſed offenſionis vitandæ cauſa numerum ſexcentorum expleuiſſe.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXV.

Seruauitque etiam excuſantibus inſigne veſtis, & ſpectandi in Orcheſtra, epulandique publicè ius, & cætera.

PRANDIVM, & cęnam apud antiquiſſimos Romanos in propatulo fieri ſolitos teſtatur Valerius Maximus, libro ſecundo, capite primo. Fuit (inquit) etiam illa ſimplicitas antiquorum in cibo capiendo humanitatis ſimul, & continentiæ certiſſimus index; Nam maximè viris prandere & cænare in propatulo verecundiæ non erat, nec ſanè vllas epulas habebant, quas populi oculis ſubijcere erubeſcerent. Et Iſidorus libro Etymolog. vigeſimo, capite ſecundo, & Macrobius, libro tertio, Saturnal. capite decimoſeptimo, ſcribunt, legibus Romanorum pręceptum fuiſſe, vt patentibus ianuis pranſitarent, & cęnitarent, ſic vt oculis ciuium teſtibus factis, luxuriæ modus fieret. At ab hac priſca norma poſtea Romani declinauerunt, maiorum ſuorum inſtituta peruertentes. Vnde Iuuenalis Satyra prima, conqueritur, quod inter priuatas ędes lautiſſimè ſuis temporibus cænaretur, inquiens.

Quis fercula ſeptem
Secreto cœnauit aues.

Id quoque apud Lacedæmones Lycurgi lege cautum teſte Plutarcho in Problematibus capite trigeſimoſecundo. Quinimo, & Lacedęmonij Reges in communi conuiuabantur teſte eodem in Ageſilao, & Strabo, libro decimoquinto, morem eundem fuiſſe Indis tradit. Aegyptij etiam in propatulo veſcebantur, teſtimonio Herodoti ſcribentis: Domi ventrem exonerant, exteriùs in vijs comedunt, reddentes rationem, ea quæ ſunt turpia, ſed neceſſaria, ea in occulto fieri debere, palam verò, quæ non ſunt turpia. Et Pomponius Mela libro primo, capite vigeſimoprimo, ſcribit, quod Moſſynoeci in propatulo veſcebantur. In priuatis autem comeſſationibus Romanos tempore Augusti, & aliorum Imperatorum domi comediſſe adeò clarum eſt, vt nulla indigeat probatione. Publicè autem veſci ſolitos tribus de cauſis potiſſimum in hiſtorica lectione obſeruamus.

Prima

Digitized by Google

Prima fuit, quum dabatur epulum, ſeu potius viſceratio in funere alicuius Principis viri, & inſignis. Altera fuit, quum publicè ſacrificabant, ſeu ſacra faciebant, Tertia verò, quum ob publicam lætitiam publicum aliquod epulum à quoppiam Principe viro dabatur. Et quò ad primam, publica conuiuia, ſeu epulum olim parari ſolita, nempè in funere alicuius, ſeu parentali, obſerua mus ex Iuriſconſulto, in l. ad munus, D. de leg. tertio, vbi habetur, vel ſi epulũ relictum fuerit. Liuius libro octauo tradit viſcerationem populo datam à M. Flauio in funere matris. Et lib 39. inquit. P. Lucinij funeris cauſa viſceratio da ta eſt. Et libro vndecimo. Munus inſigne fuit T. Flaminij, quod mortis cauſa Patris ſui cum viſceratione, & Ludis Scenicis dedit quatriduum. Plinius de vir. Illuſtr. capitulo trigeſimoſecundo, ita ſcribit. Mortuo huic tantum æris po puli liberalitate congeſtum, vt inde felicius viſcerationem, & epulas publicè daret. Viſcerationis, ſeu funebris epuli meminere Dionyſius Halycarnaſ. libro quinto. Tertullianus in lib. aduerſus Iudæos, & Gentiles, & Cic. ſecundo. Off. & clarius in Orat. pro Flacco, vbi inquit. Sepulchrum L. Catelinę mul torum conuentu, epuliſque celebratum. Vt interim omittamus cœnas, quæ dabantur propinquis, & amicis ab exteris quibuſdam, puta Maſſilienſibus ex Valerio Maximo libro ſecundo, capite primo. Et Athenis per funeris pręfe ctos conuiuium apud defuncti magis neceſſarium dari conſueuerat propinquis, & illis (inquam) qui funus aſſociauerant, quem morem & in compluribus Italiæ locis obſeruari teſtatur Pontanus de magnificentia cap. 15. Quo & Romanos quoque vſos exiſtimandum, quum apud Iuuenalem legamus ſatyra quinta.

Ponitur exigua feralis cœna patella.

Vbi interpretes per feralem cœnam funeralem interpretantur, ab alijs exequialem dictam. De qua etiam Apuleius lib. 4. Floridorum verba facit, & clarius Perſius Satyra tertia.

—— —— ———Sed cœnam funeris hæres.

Negliget iratus, quod rem curtaueris.

Hanc quoque vocatam Silicerniam obſeruamus ex Varr. in Melegne apud No niũ Marcellum; Quamuis Donatus enarrans illud Terentij in Adelph. de ſene.

I ſanè, ego te exercebo hodiè, vt dignus es, Silicernium.

Interpretatur Silicernium eſſe cœnam, quæ infertur Dijs Manibus, quod ea ſilentes cernant vmbrę. & Feſtus Pompeius lib. 17. inquit id fuiſſe genus Farci minis, quo familia in luctu à fletu purgatur, citatque illud Cęcilij.

Credit me Silicernium eius eſſe.

Fulgentius verò in vocum antiquarum interpretatione ad Calcidium ſcribit. Silicernios vocari ſenes iam incuruos, quaſi ſepulchrorum ſuorum Silices aſpicientes. Vndè & Cincius Alimetus in Hiſtoria de Gorgia Leontino ait. Quidam iam Silicernius ſui finem temporis expectat, ſi mori non potuit, tamen infirmitatibus exultat. Nec obſtat quod publicè comedere inhoneſtum fuiſſe videri poſſit ex Ammon. lib. vigeſimooctauo ſcribente de Ampelio Romæ Præfecto, qui inter plura bona inſtituta & hoc inſtituit, Ne honeſtus quidam mandens videretur in publico; Nam reſpondemus, id intelligendum

gendum, non de conuiuantibus publicè, ſed de homine mandente extra publicum cœnæ apparatum. Secundæ meminit Dionyſius Halycarnaſſeus libro 2. inquiés. Vidi ego quidem in ſacris Laribus Dijs cęnas appoſitas, &c. Seneca libro 16. epiſt. 3. Tubero paupertatem ſe dignam, & Capitolio indicauit, fictilibus in publica cęna vſus. Suet. in Vitellio cap. 13. hæc habet. Vt autem homo non profundæ modò, ſed intempeſtiuę quoque, ac ſordidæ gulæ, ne in ſacrificio quidem vnquam, aut itinere vllo temperauit, quin inter altaria ibidem ſtatim viſcus, & farra penè rapta è foco manderet, circaque popinas fumantia obſonia, vel pridiana, atque ſemeſa. Idem Suet. in Claudio cap. 33. ita ſcribit. Cognoſcens quondã in Auguſti foro, victuſq; nidore prandij, quod in maxima Martis æde Salijs apparabatur, deſerto Tribunali, aſcendit ad Sacerdotes, vnaque diſcubuit. Ad hæc faciunt vltima verba Liuij libro 29. Et Ludi Romani biduo inſtaurati; item per biduum Plebei ab Aedilibus P. Aelio P. Villio. Et Iouis epulum; fuit ludorum cauſa. Et libro 30 ait. P. Aelius Tubero, & L. Lętorius Aediles plebis vitio creati, magiſtratu ſe abdicarunt, quum ludos, ludorumque cauſa epulum Ioui feciſſent. Et libro 32. Ludi Plebeij inſtaurati, & epulum Iouis fuit ludorum cauſa. Et libro 33. Ludi Plebeij per biduum inſtaurati, & epulũ fuit ludorum cauſa. Cice. de Aruſp. reſp. meminit libationũ, epularumque, & ludorum huiuſmodi. Apud eundem Cic. de Seneċt. Ludorum ſacrificium epulare legimus. Et rurſus ibidem. Patres conſcripti, voſque epulones, ad quos epulones Iouis Opt Max. ſi quid eſt prætermiſſum, aut commiſſum, afferunt. Poſtremo loco adducamus Liuij authoritatem libro 3 belli Macedonici, vbi ita ſcribit. Romæ X. anno primum epulones facti. Hi epulas Ioui, cæteriſque Dijs inſtituendi poteſtatem habebant. Fuerunt autem vt ibidem Liuius atteſtatur primum tres viri Epulones. Poſtea eorum numerus excreuit: nam in inſcriptione marmorea antiqua in Sancto Nicolao in Carcere Tulliano Romę legimus.

L. CORNELIO P. F. SVLLÆ COS. P. VI.
VIR EPVL. CLIENTES COS.

Et in S. Stephano in Silice in alia ſimili fit mentio.

APOLAVSTI MODIANI. VII. VIR. EPVLON.
& APOLAVSTI CLAVDIANI. VII.
VIRVM EPVLON.

In alia quoque in Sancto Nicolao legitur

NONIVS ASPERNAS. VII. VIR EPVLONVM.

Extat denique iuxta portam S. Pauli in celebri illa Pyramide memoria.

C. CESTII. VII. VIR. EPVLONVM.

Vndè Lucanus libro primo.

Septem viros epulis teſtes.

Munus autem iſtud primarijs viris dari ſolitum conſtat, nempè Coſſ. ex ſuperiori inſcriptione. & Cæſ. Dictator Epulo fuit, tradente Plinio lib. 14. cap. 15. Nec ſeptenarium numerum exceſſiſſe epulones obſeruamus. Publici epuli ob lætitiam plura obſeruantur exempla, & pręſertim apud Liuium, qui libro 24. ſcribit, Tiberium Gracchum ſuperatis Poenis in Beneuentanorum gratiam, per-

Templum idem Statoris erit, quod Romulus olim
Ante Palatini condidit ora iugi.

Et in Aede Concordiæ, quę fuit in cliuo Capitolino, ex Iulio Capitolino in Maximo,& Balbino in principio. Quod & Cice. 2. Philipp. confirmat, inquiens. Quum in hac cella Concordiæ, o Dij immortales, in quà me Conſule ſalutares ſententiæ dictæ ſunt. In æde etiam Telluris, referente Cicerone in prima Philipp. per initia, & iterum poſtea. Quod & comprobatur ex Appiano lib. 2. Belli ciuil. vbi inquit. Ex eo die, quò in æde Telluris conuocati ſumus. Et in æde Apollinis, ex Cicerone libro 6. epiſt. Famil. epiſt. 4. & 138. & in æde Caſtorum ex Trebellio Pollione in Valerianis poſt principium. Ex quibus locis clarè patere poteſt, Senatum non conſueuiſſe colligi, niſi in loco ſacrato. Contra tamen & alij ſentiunt, pluribus & ipſi authoritatibus innixi. Et primo adducunt locum Liuij libro 3. vbi aiunt Senatum collectum in Campo Martio, & in Pratis Flaminijs, qui locus nihil priori ſententiæ refragatur; nam non Senatus, ſed & plebis Concilium ibi congregatum fuit, vt clarè legenti palam fit. Pręterea, & Campum Martium, quum in eo comitia habebantur ſacratum fuiſſe patet ex Cicerone pro Rab. vbi legitur. Qui in Campo Martio Comitijs centuriatis auſpicato in loco crucem defigi iubes. Addunt alium Liuij locum libro vigeſimotertio, vbi ita legitur. Conſules edixerunt, quoties Senatum vocaſſent, vti Senatores, quibuſque in Senatu dicere ſententiam liceret, ad portam Capenam conuenirent. Quę nec etiam aduerſantur; Nam Senatum ordinariè colligi in loco ſacro diximus, extra ordinem tamen, & aliqua vrgente neceſſitate, etiam alibi, puta ad portam Capenam poſt Cannenſe excidium rebus Romanis in anguſto poſitis, per quam portam ad Annibalis caſtra proficiſcebatur, vti commodius, & celerius, quod ex re fuiſſet, & decerni, & exequi ſine vlla mora poſſet, pręter quam quod ibidem ſacellum aliquod fuiſſe, exiſtimandum, vbi ſacra fierent, & Dijs ſupplicaretur, priuſquam conſideret Senatus, & de agendis decerneret. Illud ſanè indubitatum eſt ex Feſto libro decimoſeptimo, authoritate Nicoſtrati in libro qui inſcribitur de Senatu habendo tria fuiſſe Senacula, ideſt loca Senatui habendo deſtinata, vnum inter Capitolium, & forum, alterum ad portam Capenam, tertium in Aede Bellonæ. Quare dicere etiam poſſumus Senaculum dubio procul ad portam Capenam inauguratum, ſeu conſecratum fuiſſe. Addunt ex eodem Liuio libro vigeſimotertio. Hæc Senatus, quo die primum eſt habitus in Capitolio, decreuit vt eo anno duplex tributum imperaretur. Ex quibus Senatum conuenire quoque in Capitolio conſueuiſſe patet. Quod & rurſus idem Liuius libro vigeſimooctauo, confirmat. Cui obiectioni & facillimè ſatiſfit, ſi quidem in Capitolio ipſo erant Iouis Optimi Maximi, Iunonis Reginæ, & Mineruę ædes paruo diſtinctæ ſpatio. Vnde Liuius libro ſexto, facit Manlium Capitolinum a viatore arreptum hæc pronuntiantem. Iupiter Optime Maxime, Iunoque Regina, ac Minerua, cæterique Dij, Deęque, qui Capitolium, arcemque incolitis, ſiccine veſtrum militem, ac Præſidem ſinitis vexari ab inimicis? Ita Cicero in Oratione ad Equites Romanos antequam iret in exilium. Nunc ego (inquit) Iupiter Optime Maxime, cuius nutu ac ditione ſola terrarum

rarum gubernantur, tuque particeps connubij, ſocia ac Regina, Iuno teque Tritonia armipotens, Gorgonia, Pallas, Minerua, cæteriqúe Dij, Deæque immortales, quæ excellenti tumulo ciuitatis ſedem Capitolij incolitis, oro, obſecroq; &c. Addunt præterea ex Liuio libro 22. Senatum collectum in curia Hoſtilia, & ex Cic. libro 2. de Diuinat. in Curia Pompeia, & ex Gellio libro 14. cap. ſeptimo, in Curia Iulia. Quæ etiam ſententiæ noſtræ officiunt; ſiquidem ſingulis curijs præpoſitos binos Flamines, ſeu Sacerdotes fuiſſe, qui ſacra facerent, conſtat ex Feſto Pompeio libro 3. vbi Curiales Flamines ait fuiſſe, Curiarum Sacerdotes. Hinc iure Cicero in Orat. pro Milone. Curiam dicit templum ſanctitatis, amplitudinis, mentis, conſilij publici, &c. Pręterea dicunt iſti obſeruatum apud Tacitum libro 2 Senatum in Palatio conueniſſe. At & in Palatio erant loca ſacra, ſaltem cum in eo eſſet curia. Ita Cic. de Diuin. inquit. Curia Saliorum, quæ eſt in palatio. Poſtremo dicunt ex Liuio libro 23. & in foro conuenire conſueuiſſe Senatum. Verum & hæc obiectio facilè diluitur, ſi quidem Foros multiplices Romæ fuiſſe alibi oſtendimus; Præcipuum tamen erat forum vetus, Romanum & Latinum nuncupatum, in quo erat & comitium, & in quo Senatores conueniebant, quod conſtat ex Plinio libro 15. c. 18. vbi ſcribit: Colitur ficus arbor in foro ipſo, ac Comitio Romæ nata. In Comitio autem fuiſſe baſilicam Pauli conſtat ex Cice. libro 4. epiſt. ad Atticum, vbi habet Paulus in medio fori Baſilicam texuit, iiſdem antiquis columnis. Et Philipp. 6. Qui forum, & Baſilicas ornaret. Et ruiſus. Forum plenum, & baſilicas videmus. Et ex Plinio lib. 36 c. 15. Cornelio Tacito lib. 3. & Plutarcho in Cæſare. Ex quibus non Pauli ſolum Baſilicam, ſed & alias, puta Opimiam, Iuliam, Portiam Baſilicas in foro fuiſſe colligimus, vti demonſtrat Alex. ab Alex. libro 2. cap. 12. In his inauguratos ſacra facere conſueuiſſe Senatores facilè conijciẽdum. Sed quid dicemus ad Plinij locum lib. 8. cap. 45. Quum eſſet nuntiatum bouem loquutum (quod frequenter in priſcorum prodigijs fuiſſe ait) Senatum ſub dio haberi ſolitum fuiſſe; certè dicendum eſt locum illum etiam prius conſecratum fuiſſe, quod & diximus factum, quum in Campo Martio, & pratis Flaminijs Senatus, ſeu Comitia habita ſunt. Statuamus itaque cum Varrone, & Gellio locis citatis, non licuiſſe colligere Senatum, niſi in loco, inaugurato, & conſacrato. Quod ex hoc loco Suetonij etiam clarè colligitur, quicquid alij in oppoſitum ſenſerint, & ſentiant. Sed nec illud omittendum ex Feſto, loco ſupra citato, in Aede Bellónæ, quę extra mœnia erat, legatis exterarum nationũ, quos in vrbem admittere nolebant, Senatum dari ſolitum a Romanis. Obſeruamus etiam magiſtratibus, qui ad vrbem redibant in eodem templo datum Senatum fuiſſe. Liuius in libro trigeſimooctauo, de P. Scipione loquens ait. Ipſe decem nauibus Romam redijt, & Senatu extra vrbem dato in ęde Bellonę quas res in Hiſpania geſſiſſet, diſſeruit. Et libro quadrageſimonono, idem Liuius inquit. Manlius Proconſul ex Hiſpania redierat, cui poſtulanti ab Senatu in æde Bellonę triumphum, rerum geſtarum magnitudo impetrabilem faciebat.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXV.

Et ne plus, quàm bis in menſe legitimus Senatus ageretur, Kalendis ſcilicet, & Idibus.

CONVOCANDI Senatum ius ordinarium penes eos ſemper fuit, qui Reipublicę pręeſſent. Ita Gellius lib. 14 c. 7. ſcribit ex Varrone Senatum haberi ſolere more maiorum per Dictatorem, Coſſ. Prætores, Tribunos Plebis, Interregem, & Præfectum Vrbis. Extraordinario iure Tribunos quoq; militares, qui pro Conſulibus fuiſſent, item Decemuiros quibus Imperium Conſulare tum eſſet, item Triumuiros Reipublicæ conſtituendæ gratia creatos, ius vocandi Senatum habuiſſe, ex eodem Gellio ibidem colligitur. Singulis autem diebus Senatum colligi potuiſſe obſeruamus, prætérquam Comitialibus, ideſt, in quibus Comitia à Populo habebantur, ne Senatores à ſuffragio ferẽdo auocarentur, ſcribente Cic. lib. 1. Epiſt. Famil. Epiſt. 2. Conſecuti ſunt dies Comitiales, per quos Senatus haberi non poterat. Quod lege Pupia cautum idem Cic. Epiſt. 4. eiuſdem, ita confirmat, Senatus haberi ante Kalendas Februarias per legem Pupiã (id quod ſcis) non poteſt, neque menſe Februario toto, niſi profectis, aut reiectis legationibus. Et lib. 1. Epiſt. ad Q. Fratrem Epiſt. ſecunda. Comitialibus diebus qui Quirinalia ſequuntur, Appius interpretatur, non impediri ſe lege Pupia, quominus habeat Senatum, & quod Gabinia Sanctum ſit etiam cogi ex Kalendis Februarijs vſq; ad Kalendas Martias Senatum legatis quotidie dari. Nec diebus atris, & nefaſtis cogi poterat Senatus, quum ex Gellio lib. 5. c. 17 Pontifices decreuiſſent nullum ijs diebus ſacrificium rectè futurum, ſed Senatus, vt paulò ante docet idem Suet. haberi non poterat, niſi prius auſpicato, ſacrificioque facto. Quum tonuiſſet nec Senatus haberi poterat, quod colligitur, ex Plutarcho in Catone minore dicente. Tum Pompeius ſubitò mẽtitus ſe tonitrum audiſſe turpiſſimè Comitia ſoluit, erat etenim in conſuetudine poſitum, vt ſi de cœlo eſſet ſeruatum, nihil perageretur. Ad hæc ſi ventorum procellæ, aut tempeſtates fuiſſent, non habebatur Senatus. Hinc Appius Claudius ſubitò coorti imbris beneficio damnationem effugit, ſcribente Valerio Maximo lib 8. c. 1. itaque cui marina tempeſtas cauſæ dictionem cõtraxerat, cęleſtis ſalutem attulit. Si etiam Conſules ambo adfuiſſent ab Vrbe, cogi non poterat Senatus, vel ſaltem niſi ad nonam diem ab ea qua aberant, quod clarè tradit Cic. lib. 12. Epiſt. his verbis, Cornificio ſcribens, Epiſtola omnium 262. Senatus ſępius pro dignitate tua appellaretur, ſi abſentibus Conſulibus vmquàm niſi ad diem nonam ageretur. Quum alter tantum Conſulum aberat, cogi poterat Senatus, quod ex Dionyſio Halycarnaſ. lib. 10. habemus. Neceſſe (inquit) habuit Sextius ſolus Senatum cogere, quoniam Menenius collega propter morbum aberat. Dubitari etiam poteſt quod ſicuti comitia ſoluebantur ſi quiſpiam epileptico morbo corruiſſet, quem ob id Comitialem appellatum tradunt, ita & Senatum haberi non potuiſſe, ſi in eo coeundo quis

eodem morbo correptus fuiſſet, vnde Serenus.

Eſt ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo,
Quod fieri nobis ſuffragia iuſta recuſat.

Et Cato. Quod Comitia prohibere ſolet, nec id quidem mihi vitium fuit. Quũ itaque cæteris omnibus diebus, præter memoratos colligi Senatum potuiſſe cenſendum ſit, mirabar ſanè Auguſtum, quem rerum actioni maximè ſtuduiſſe ex eodem Suetonio cap. 32. vidimus, Senatus legitimam coitionem ad binas vices ſingulo menſe, nempè per initium ad Kalendas, & ad dimidium per Idus coarctaſſe, ſed mirari deſtiti meditans, & animo concipiens, virum, qui in ſe totam Reipublicæ vim contraxerat, id conſultò feciſſe, vt negocia vrgentia, & maiora prius ab ipſo vna cum Semeſtri Senatorio Conſilio ſorte ei aſſignato pertractaret, & ſtatueret, quę poſtea a Senatu collecto decernenda eſſent, vel cenſenda, quum ad frequentem Senatum referrentur, & ob eandem cauſam de maiori negocio, non vt antea moris erat, & eo ordine, quo prius tractari ſolebant, ſed prout libuiſſet, verſutè tamen, & cauilloſè ſe id facere prædicabat, vt vnuſquiſque animum intendere poſſet, an aſſentiendum, vel repugnandum eſſe cenſeret. Verum & pro textus clariori intelligentia ſciendum, quod Senatus alius habebatur legitimus, alius indictus. Legitimus dicebatur, qui lege, vel more ſemper certis diebus habebatur, puta Kalendis, & Idibus, niſi aliqua ex memoratis cauſis obſtaret. Indictus autem dicebatur, qui reliquis diebus menſium magiſtratus, cui id faciendi ius eſſet, vocatu cogebatur. Quod potiſſimum colligitur ex Capitolino in Gordiano ita ſcribente. Non legitimo, ſed indicto Senatus die Conſul iam domi conuentus cum Prętoribus Aedilibus, & Tribunis in Curiam venit.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXVI.

Author & aliarum rerum fuit, in queis ne acta Senatus publicarentur.

LIVIVS author eſt lib. 23. anno ab V.C. 404. inſtitutum a Val. & Horatio Conſulibus fuiſſe, vt Senatus Conſulta in Aedem Cereris ad Aediles plebis deferrentur, quæ antea arbitrio Conſulum ſupprimebantur, vitiabanturq; Poſtea tamen ad ęrarium ea delata fuiſſe & Cicero Philipp. quinta, & Tacitus lib. 3. teſtantur. Et locus hic Suetonij de S. C. ſeu ſententijs a Senatu latis, ſeu rogatis, quæ publicari conſueuerant intelligendus eſt; fuerunt enim & alia S.C. Tacita appellata, quæ palam enunciari nunquam licebat, quod ex Capitolino in vita Gordianorum elicitur, vbi legitur. Dicit Iunius Cordus iſtud S.C. fuiſſe tacitum, quod quale ſit, & quare ſic appellatum, breuiter exponendum. Omnino exemplum S.C. Taciti non aliud eſt hodie, quam quod veſtra clementia conuocatis ad interiora maioribus, ea diſponit, quæ non ſunt omnibus communicanda, de quibus etiam ſolitis, ne quis ante rem completam quicquam vel audiat, vel intelligat. Hunc autem morem apud veteres

neceſſitates publicę inuenerunt, vt ſi fortè aliqua vis ab hoſtibus immineret, quæ vel cogeret humilia captare conſilia, vel aliqua conſtituere, quæ prius nō oporteret dici, quam effici, vel ſi nollent ad amicos aliqua permanare, S. C. tacitum fieret, ita vt non ſcribę, non ſerui publici, non Cenſuales illis actibus intereſſent, Senatores exciperent, Senatores omnium officia Cenſualium, ſcribarumque complerent, ne quid fortè proderetur,

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXVI.

Ne magiſtratus depoſito honore ſtatim in Prouincias mitterentur.

PROVINCIARVM duplex diuiſio fuit; nam ſtante Republica, & pręſertim Cic. temporibus Prouinciæ aliæ Cōſulares, aliæ Prætoriæ fuere, at Imperio conſtituto, aliæ Populi Romani, aliæ Imperatorum erant Prouinciæ, de qua differentia inferius cap. quadrageſimoſeptimo pertractabimus. Prouincię Conſulares erant, quę ab ijs, qui in Vrbe Conſulatum geſſerant, Conſulari Imperio obtinebantur, ad quas peracto Conſulatu proficiſcentes Proconſules dicebantur. Prouinciæ Prætoriæ erant, quas qui Prętores proximo anno in Vrbe fuerant Prætorio Imperio obtinebant, ad quas profecti Proprætores appellabantur. Illud autem ſciendum, Prouincias non ex ſui natura, & eſſentia Conſulares, vel Prætorias fuiſſe, ſed tales effectas, prout iuſſu Senatus Conſulibus, vel Prętoribus decernebantur, ita vt aliquando Conſulares Prætorię efficerentur, & Prętoriæ Conſulares, ſic vt nonnunquam ignobiles admodum Prouincię Conſulares fierent, quod ſuperius in Cęſare, cap. decimonono obſeruauimus. Et Cicero de Prou. ait: Ex Conſulari prouincia facere Prætoriam. Quod & ex Liuio, & Tacito fusè docet Sazius Com. Reipublicę Romanę, libro ſecundo, cap. quinto. Porrò autem ſolebant poſtremis illis Reipublicæ temporibus, quod ex Orat. Cic. de Prouincijs Conſul. animaduertimus Prouincias tam Conſulares, quā Prætorias in Senatus poteſtate eſſe, at non ſimili modò decerni conſueuiſſe, ſi quidem Conſulares Conſulibus anno proximo futuris antè Comitia mandabantur, & Comitijs Centuriatis creatis Conſulibus, poſt menſes plures eas inter ſe ſortiebantur, vel partiebantur, idq; ita erat in Senatus poteſtate, vt Tribuni intercedere non poſſent decretis quæ de ijs Senatus feciſſet. Prætorię verò Prouinciæ Prætoribus anni præſentis mandabantur, decernebanturque ipſis dum Præturam gererent, in hoc à Conſularibus differentes, quod illę in incertum tempus Conſulibus nondum deſignatis decernebantur. Et quamquam Conſulare, & Prętorium Imperium vtrumq; ſummum eſſet in Prouincia, maior tamen erat Proconſulare, vnde & Proconſules maiorē exercitum, & plures faſces habebant, & reliqua omnia Proconſularia ornamenta. Proprętores verò minorem exercitū, faſces pauciores, & Prętoria inſignia tantū pręſeferebant;

quamuis ſciam non defuiſſe Iuriſtas quoſdam, qui ſecus ſenſerint, dicentes Proprętores ferè ſemper in Prouincias Regias, ideſt in quibus Reges, priuſquam Romanę iuriſdictionis eſſent, imperauerant, quod ex Prętorijs Prouincijs in Nouellis Iuſtinianeis relatis probare contendunt, puta Pſidię, Nouella vigeſimaquarta, Lycaonię, & Arcadię Nouel. vigeſimaquinta, & 145. Phrygię, Nouel. quadrageſimaquinta, Thracię, Nouel. vigeſimaſexta, Paphlagonię, Nouell. vigeſimanona, Sicilię, Nouell. 104. Sed id erroneum eſſe ex dictis iam conuincitur. Nec haſce Prętorias fuiſſe, ſed etiam Conſulares aliquando compertum eſt. Solebant autem Conſules, & Prętores totum annum ſui magiſtratus in Vrbe conſumere, nec ferè prius in ſuas Prouincias proficiſcebantur, niſi aliquod in Prouincia eſſet Bellum, quod maturandum diſceſſum ab Vrbe cogeret. Quinimo, & aliquando in Prouincias proficiſci noluiſſe obſeruatum eſt. Ita Hortenſius in Prouinciam profectus non eſt, teſte Cicerone in Bruto, & Bibulus poſt Conſulatum in Vrbe manſit, & ipſe Cicero Galliam ſibi Prouinciam decretam in concione depoſcit, ex Orat. in Piſonem. Et Pompeius, & Craſſus poſt Conſulatum in Vrbe manſerunt, quo caſu alij viri Conſulares ad Prouincias adminiſtrandas mittebantur, qui extra ordinem mitti dicebantur. Ita Cicero poſt Conſulatum multo tempore in Ciliciam miſſus eſt, Bibulus in Syriam, L. Domitius in Galliam, ſicuti verò Conſules, & Prętores in Vrbe annuum magiſtratum gerebant, ita Proconſules, & Proprętores in Prouincia per annum manebant, niſi a Senatu eis prouinciæ regimen prorogatum eſſet, quod multoties factum in hiſtorica lectione obſeruamus. Nam hos magiſtratus vltra annũ geri Lege Cornelia de prouincia prohibebatur, cuius meminit Cicero ad Appium libro Famil. quinto, quod & lege Annaria cautum ſcriptũ reliquit Alexander ab Alexandro, libro quarto, capite ſexto, perperam tamen, nam lex Annaria, ſeu potius Annalis, quæ & Villia dicta fuit, erat, qua finiebantur anni magiſtratus capiendi. & Feſto libro primo, & Cicero in Philipp. quinta. Maiores noſtri leges Annales non habebant. Et de Leg. Conſules Annali lege ciuitatem ſeruanto. Et de Orat. Lex Annalis, quæ annorum numerum præfiniebat ad capiendos magiſtratus. De eadem Liuius libro decimo, vbi diſſerit de Conſulatu ſuperioris Africani, & etiam ex libro decimo, Belli Macedonici. Hæc autem lata fuit a L. Villio Annali Trib. Pleb. L. Manlio, Quinto Fuluio Coſſ. Anno ab Vrbe condita D. LXXIIII. Quot annos nati quemque magiſtratum peterent, caperentque, Liuius, libro quadrageſimo, vbi tamen corruptè legitur ab L. Iulio. Et apud Val. Maximum L. Tullius Annalis cum vtrobique legendum ſit L. Villio, ex Cœlio octauo libro Epiſtol. & Carolo Sigonio. Quum itaque vrbano magiſtratu perfuncti erant Conſules, & Prætores, lege ſtatim eis in Prouinciam proficiſcendum erat, quod ne fieret Auguſtus cauit lege alia, ex Suetonio hoc in loco.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXVI.

Vt Proconſulibus ad mulos, & tabernacula, quæ publicè locari ſolebant, certa pecunia conſtitueretur.

FLORENTE Romana Republica: nulla impenſa Prouincialibus dabatur magiſtratuum gratia ad Prouinciam proficiſcentibus, ſed ex ęrario publico, quæ illis neceſſaria erant, Romæ parabantur. Quod ex Liuio per initia libri quadrageſimi ſecundi, clarè patet, vbi ait de Poſthumio Conſule in Campaniam miſſo ad agrum publicum a priuato terminandum, ita verba faciens. Hic iratus Præneſtinis, quod quum eo priuatus ſacrificij in Templo Fortunæ faciendi cauſa profectus eſſet, nihil in ſe honorificè, neque publicè, neque priuatim factum a Præneſtinis eſſet, priuſquam Roma proficiſceretur, litteras Præneſte miſit, vt ſibi magiſtratus obuiam exirent, locum publicè pararent, vbi diuerteretur, iumenta cum exiret inde, pręſto eſſent. Ante hunc Conſulem nemo vnquam, ſocijs in vlla re oneri, aut ſumptui fuit, ideo magiſtratus mulis, tabernaculiſque, & omni alio inſtrumento militari ornabant, ne quid tale imperarent ſocijs; priuata hoſpitia habebant, ea benignè, comiterque colebant, domuſque eorum Romæ hoſpitibus patebant, apud quos ipſis diuerti mos eſſet. Legati qui repentè aliquo mitterentur, ſingula iumenta per oppida, iter quà faciendum erat, imperabant, aliam impenſam ſocij in magiſtratus Romanos non faciebant. Poſtea L. Iulia quid in prouinciam proficiſcenti magiſtratui a ſocijs tribui deberet præfinitum; nam præter fœnum, tectum, & ligna, aliud gratis nihil dari debere decreuit. Quod Cicero ad Atticum, libro quinto, epiſt. decimaſexta, ſcribit. Scito (inquit) non modo nos fœnum, & quod lege Iulia dari ſolet, non accipere, ſed ne ligna quidem, nec præter quattuor lectos, & tectum quemquam accipere quicquam, multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunque. Verùm & hic optimus mos aliquando immutatus, ita vt magiſtratus extra vrbem iturus maximis ſumptibus ęrarium non ſolum, ſed & Prouincias grauaret, quod Cicero Piſoni obijcit, inquiens. Nonne ſeſtertium centies octogies, (quod quaſi vaſarij nomine in venditione mei capitis adſcripſeras) ex ærario tibi attributum Romę in quæſtu reliquiſti? Vaſarium enim Cicero appellat totum id quod publicè dabatur magiſtratibus, vt muli, vaſa, & reliqua, vt docet Budæus libro de aſſe tertio; quamuis Alciatus, ſed minus congruè, elucidans l. inter domum, D. de verb. ſignific. exponat eſſe præmium, quod reducibus magiſtratibus. præter geſtũ apud exteros honorem impenditur. Et Budæo adſtipulatur Cœlius Rhod. libro vigeſimoſeptimo, capite vigeſimoſeptimo, ita ſcribens. Vaſaria intelligunt eruditiores apud M. Tullium, quæ magiſtratibus publicè contribuebantur,

bantur, quo in genere muli ſunt, equi, vaſa, & id genus alia, vel hoc nomine pecunia erogata. Cicero item de lege Agraria contra Rullum ſcribit de Decemuiris loquens, quos Rullus creandos cenſuerat ad agros diuidendos per Prouincias. Dat (inquit) poteſtatem verbo Prætoriam, re verò Regiam, definit in quinquennium, facit ſempiternam, tantis enim confirmat opibus, & copiis, vt inuitis eripi nullo modo poſſint, deinde ornat apparitoribus, ſcribis, librarijs, præconibus, architectis, pręterea, mulis, tabernaculis, tentorijs, vel vt alij centurijs, ſuppellectili, ſumptum haurit ex ærario, ſuppeditat a ſocijs. Proficiſcentibus enim in prouinciam dabantur ex publico quæ neceſſaria videbantur; ſicque ornari Conſules, Prætores, Prouincialeſque dicebantur antiquis Romanis. Cicero lib. ſecundo, ad Q. Fratrem. Referebatur de prouincijs Quæſtorum, & de ornandis Pręторibus. Et ad Att. libro tertio, epiſto. vigeſimaquarta. Quum ſcripſiſſetis Conſulares prouincias ornatas eſſe. Et paulò poſt addit. De ornandis Conſulibus. & in Orat. pro lege Manilia, Ornatæ prouinciæ lege curiata. Quod vitium & antea inualuiſſe teſtis eſt Liuius, libro quadrageſimotertio, ita ſcribens. Eodem anno C. Popilius, & Cn. Octauius legati, qui in Græciam miſſi erant S. C. Thebis primum recitatum per omnes Peloponeſſi vrbes circumtulerunt, ne quis vllam rem magiſtratibus Romanis conferret, pręterquam quod Senatus cenſuiſſet. Hoc fiduciam in poſterum quoque præbuerat leuatos ſe oneribus, impenſiſque, quibus aliàs alijs imperantibus exhauriebantur. Hunc abuſum corrigere tentauit Auguſtus Senatus Conſulto ad mulos, & tabernacula parandа certam, & determinatum pecuniam conſtituens. Et poſt eum Alexander Imperator, quod ex Lampridio in illius vita colligitur, dum ait. Iudices quum promoueret exemplo veterum, vt & Cicero docet, argento, & neceſſarijs inſtruebat, ita vt Pręſides prouinciarum acciperent argenti pondo vicena, mulos, & equos binos, veſtes forenſes binas, domeſticas ſingulas, balneares ſingulas, aureos centenos, coquos ſingulos, & ſi vxores non haberent ſingulas concubinas, quod ſine his eſſe non poſſent, reddituri depoſita adminiſtratione, mulas, mulos, equos, muliones, & coquos, cętera ſibi habituri, ſi benè geſſiſſent. Quæ ferè eadem ſcribuntur a Iulio Capitolino in Alexandro, dum inquit. Alexandrum Imperatorem ex more veterum inſtruxiſſe magiſtratus, quos in Prouincias mittebat, ita vt Præſides acciperent argenti pondo uicena, phyalas ſenas, mulos binos, equos binos, veſtes forenſes binas, domeſticas ſingulas, balneares ſingulas, aureos centenas, coquos ſingulos, & ſi uxores non haberent concubinas ſingulas, quod ſine ijs eſſe non poſſent, reddituri depoſita adminiſtratione mulas, mulos, equos, muliones, & coquos, cætera habituri ſi bene geſſiſſent, in quadruplum reddituri ſi malè.

C. Suet.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XXXVI.

Vt cura ærarij à Quæſtoribus vrbanis ad Prætorios, Prætoreſve tranſiret.

QVÆSTORVM originem vſque ad Reges Romanos transferunt Iuriſtæ nonnulli, ex Vulpiano in l. 1. ff. de off. quæſt. vti Gracchanus, & Iunius lib. 7. de poteſtat. qui Tullum Hoſtilium primum in Rē publicam induxiſſe Quęſtores, tradidere. Et idem Trebatius, & Feneſtella ſcribunt. Quod tamen nullibi apud Hiſtoricos ſcriptum obſeruamus, præterquã apud Tacitum libro 2. Annal. cuius hæc verba ſunt. Sed Quæſtores Regibus etiam tum imperantibus inſtituti ſunt, quod lex Curiata oſtendit a L. Bruto re petita. Sed Valerium Publicolam, qui cum Bruto Conſul fuit, in Saturni æde ærarium primum condidiſſe, illiuſque cuſtodiæ binos Quæſtores aſſignaſſe, quod Plutarchus in illius vita tradit. Inter hos, qui poſtea ad multum numerũ excreuere, ſicuti & multæ Prouinciæ poſtea excreſcente Republica illius dominationi ſubiectæ ſunt, ad quas vna cum Proconſulibus, ſeu Prætoribus, Cõſulibus, & Prętoribus, qui ad ius dicendũ, & exercitus regendos in eas mittebãtur, & Quęſtores vna proficiſcebantur, vt publicæ pecuniæ in illis curandæ Pręfecti, rationem haberent. Erant tamen digniores, ex Quæſtoribus Vrbani, qui vocabantur, qui in vrbe ærarij, & publicorum redditum, & expenſarum curam habebant. Hic primus erat magiſtratus, qui a Patritijs adoleſcentibus gerebatur, & ad Aedilitatem, Præturam, & Conſulatum aditum faciebat. Quamuis, & a Populo tentatum aliquando, vt & Quæſtores plebei fierent tradiderit Liuius libro quarto. Quod deinceps obtinuit, tribus ex quattuor Quæſtoribus plebeis creatis, Q. Silio, P. Aelio, & P. Pupio, & vnico tantum patritio N. Fabio Ambuſto. Itaque Auguſtus concipiens quanti momenti eſſet Quæſtura, eo quod præcipuè publicam pecuniam Reipublicæ neruum, & pace, & bello tractaret, curam ærarij a Quęſtoribus ad Prætorios viros tranſtulit. Quod hic Suet. & Tacitus libro 13. docent. Quod & ſub Tiberio poſtea obſeruatum, ex eodem Tacito libro primo, ſcribente. Reſiſtentibus ærarij Prętoribus ſubuenit Cæſar. At ſub Claudio rurſus ærarij cura Quęſtoribus demandata. Teſtes adduco Tacitum eodem libro 13. & Suetonium in Claudio cap. 24. & rurſus. Nero curam publicarum tabularum a Quæſtoribus ad Prętores tranſtulit ex Tacito libro Hiſto. quarto, vbi etiam habemus Veſpaſiani temporibus Prætores ærarij curam habuiſſe. Quod ſi quando Præfectos ærarij apud ſcriptores legimus, puta apud Plinium iuniorem, libro epiſt. 1. epiſt. nona, & in Panegyrico, intelligendum per Pręfectos, Prętores, ſcribente Gellio libro decimotertio, cap. vigeſimotertio. Quod per Quæſtores autem dixi, intelligi nunc oportet Pręfectum ęrario ſignificari; Nam cura ęrarij a Quęſtore ad Præfectum translata. Quod & Dion libro 55. confirmat, qui etiam libro 43. ſcribit, publicę pecuniæ adminiſtrationem, quæ Fabio Caninio Conſule ad Aediles

translata fuerat, poſtea Quæſtoribus redditam non eſſe, ſed Prętorijs viris commiſſam. Ex quibus non ſolum a Quæſtoribus ad Prętores, ſed & ad Aediles aliquando ærarij curam translatam obſeruamus. Sic Frontinus libro 2. de Aquæd. ærarios Prætores dixit. Sic Tacitus lib. Annal. primo, inquit. Reſiſtentibus ęrarij Prętoribus. Non ſolum autem Prætores ęrarij curam geſſere, ſed & viri Conſulares, & ſummis honoribus functi Quęſturam gerere non indecorum putarunt, ſcribente Liuio libro 3. Cum M. Valerio Valerij filio Voleſi nepote Quęſtor erat T. Quintius Capitolinus, qui ter Conſul fuerat. Quod & Catoni viro Conſulari accidiſſe tradit Alexander ab Alexandro lib. & c. 2. ſed perperam profectò, vt in Anno. in eundem rectè teſtatur doctiſſimus Tiraquellius, ſi quidem M. Portius Cato, qui & Cato Cenſorius, & Senior vocatus fuit, Quęſtor extitit ſub Scipione Africano anno ab V. C. 546. nec prius creatus Conſul cum L. Valerio Flacco, quam anno 554. Nec minus errati coarguendus Volaterranus, qui libro 14. ſcribit Catonem Quæſtorem e Cypro ſeptem millia talenta aſportaſſe, in quo Strabonem habet repugnantem, qui Catoni Prętori illud tribuit, qui Prętorius ſe bello ciuili Vticæ interemit, vndè Vticenſis appellatus. Hunc vocauerunt Quintil. & Seneca virum ſapientiſſimum. Et de priori ſcripſit idem Seneca ad Lucillum, eum tam neceſſarium Reip. fuiſſe naſci, quam Scipionem, quorum alter cum hoſtibus, alter cum moribus bellum geſſit, &c.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXVI.

Vt Centumuiralem haſtam quam Quæſtura functi conſueuerant cogere, Decemuiri cogerent.

DECEMVIRI Reipub. adminiſtrandę primum creati ſunt mortuo Romulo, vt ait Liuius lib 1 in hęc verba. Itaque trecentum Patres decē decurijs factis, ſingulisque in ſingulas decurias creatis, qui ſummę rerum prçeſſent, conſociant. Decem imperitabant, vnus cum inſignibus imperij, & lictoribus erat, quinque dierum ſpatio finiebatur Imperium, ac per omnes in orbem ibat, annuumque interuallum regni fuit. Dionyſius tamen Halycarnaſ. lib. 2. a Liuio in eo diſcrepat duntaxat, quod id 200. Patres fecisſe tradit, in reliquis Liuio conſentit. Horum Decemuirorum dominatio Pop. Romano inuiſa breui deſijt, creato Rege Numa Pompilio. Regibus deinde Roma exactis, Conſules, qui vrbi prçeſſent creati, quorum opera plebs minimè ſatisfacta, teſte Dionyſio lib. 10. & Liuio lib. 3. Anno trecenteſimo altero, iterum mutata forma ciuitatis, ab Conſulibus ad Decemuiros, Decemque viri creati Reipub. adminiſtrandę, cum ſummo Imperio, qui decimo die ius populo ſinguli redderent, & eo die penes prçfectum iuris faſces eſſent. Ab his leges 12. tab. latas authores ſunt Liuius libro tertio, & Dionyſius libro ſecundo. Fuerunt & alij Decemuiri Sybillini dicti, qui ſacris prçerant, & ſacra plura faciebant, quę prius a Duumuiris tractabantur; lege enim lata a C. Licinio

nio Stolone & L. Sextio Trib. Pleb. facti ſunt Decemuiri, ſimulq; lege cautum vt pars ex Plebe, pars ex Patribus fieret, anno Vrbis 388. quorum Decemuirorum meminit Cicero ſexta in Verr. Act. & de quibus toties apud Liuium fit mentio libro ſextodecimo, & 22. & 25. & 26. & 27. & alibi ſæpè, qui vſque ad Syllę Dictaturam perdurarunt, poſt enim Syllæ Dictaturã Quindecemuiri Sybillini, ſiue ſacrorum creati ſunt. Fuerunt & aliquando alij Decemuiri creati à M. Iulio Prætore Vrbis, pro metiendo, diuidendoque agro Apulo Samnitino, ex Liuio libro trigeſimoprimo, & quadrageſimoſecundo, vbi habet. Eodemque anno cum agri Liguſtici, & Gallici, quod bello captum erat aliquantulum vacaret, Senatuſconſultum factum, vt is ager viritim diuideretur. Decemuiros in eam rem ex S.C. creauit Prætor. Horum Decemuirorum apud Cic. ſępè fit mentio in Orat. prima, pro lege Agraria. lib. vndecimo. Epiſt. Fami. Epiſt. 13. 19. & 20. Poſtremò fuere Decemuiri litibus iudicandis, quorum meminit Pomponius in lege ſecunda, D. de orig. iur. vbi legitur. Deinde quum eſſet neceſſarius magiſtratus, qui haſtæ preeſſet, Decemuiri ſtlitibus iudicandis ſunt conſtituti, legendum autem ſtlitibus, & non in litibus, vt quidam docent antiqui lapides, & monumenta. Et Quinctilianus tradit ſtlitibus ſignificare idem, quod ſuper lites, Quod etiam ex Sexto Pópeio, & V. Probo liquet, antiqua Latina loquendi formula, quà ſanè forma Decemuirorum conſcriptæ ſunt tabulæ, & cuius pars vlla vix ſubſiſtit innoxia, ſi Sexto Pompeio credimus. Decemuirorum horum fit mentio à Spartiano in Adriano, vbi quando à Traiano abductus à Patria, & pro filio habitus, nec multo poſt Decemuir litibus iudicandis datus. Et Cicero in Oratore. Planè Duumuirorum, aut Triumuirorum capitalium, aut Decemuirorum litibus iudicandis dico numquam. Idem pro Cęcina. Probaui cum Acelinæ mulieris libertatem defenderem, & Cotta Decemuiris religionem inieciſſet, non poſſe Sacramentum noſtrum iuſtum iudicari. Et paulo poſt. Decemuiri prima actione non iudicauerunt, ſed poſtea re quæſita, & deliberata Sacramentum noſtrum iuſtum iudicauerunt; ex quibus patere puto, Decemuiros magiſtratum, ſeu Iudices fuiſſe (vtrum enim dixeris parum laboro) quicquid dicant alij ſeiunctum à Centumuiris, nec partem eorum, quod recentiores ferè omnes de re hac ſcribentes exiſtimarunt, inter quos Budæus in dicta lege ſecunda ad §. deinde quum eſſet neceſſarius. D. de orig. iur. Sabellicus, & Beroaldus in explanatione huius loci, & Grucchius libro ſecundo de Comit. Rom. & Zaſius alijque plerique, quà in re eos aberaſſe nõ dubitandũ quum certis de cauſis iudicaſſe Cic. in Orat. pro Cęcinna, & pro Domo ſua clarè doceat, diuerſis ab ijs, de quibus cognoſcebant Centumuiri. Quod etiam comprobare poſſumus ex Dione libro quinquageſimoquarto, vbi ſcribit Decemuiros, ijs iudicijs, quę ad Centumuiros deferebantur, præfuiſſe, quin eos ex xxvj. uiris fuiſſe tradit, in quorum numero erant Triumuiri capitales, Triumuiri monetales, & Quattuoruiri viarum Vrbis, & Duumuiri, qui viarũ extra Vrbem curam habebant, & Quattuoruiri, qui in Campaniam mittebantur, quos omnes ſi cum Decemuiris computabis, numerum 26. exęquabis. Hos itaque viros præfuiſſe haſtę Centumuirali, & eis curam demandatam ab Auguſto inquit Sue-

tonius vtſcilicet eam cogerēt, quam Quæſtura functi antea conſueuerant cogere. An verò ante Auguſtum Decemuiris ius non fuerit Centumuiralem haſtam cogendi, an munus iſtud ad Quæſtorios viros ſpectaret, an potius eam poteſtatem, quam ſibi Quæſtura functi arrogauerant, Auguſtus Decemuiris reſtituerit, quod L. Charonda, lib. 1. Antiquit. Rom. cap. 16. diſputat determinare non auſim. Nihil enim certi ex ſcriptoribus in re hac habeo, quod in medium afferam.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXVII.

Curam operum publicorum, viarum, & aquarum aluei Tiberis.

OPERAE, ſeu operis apud Latinos multę obſeruantur ſignificationes. Verum quod ad præſens attinet negocium, in triplici tantum ſignificatione Suetonij dictum accipi poteſt, nempè vt Auguſtus nouum officium excogitarit, Curatorum operum publicorum, ideſt qui curarent, vt operæ mercenariæ, quæ operam ſuam publicè locabant, laborem iuſtum quotidie præberent, vel quod Curatores operam darent, vt publica opera, vtpotè ædificia rectè, & iuxta conuenta fierent; & tertio, quod fierent eleganti forma, & decenti artificio. In priori ſignificatu operas accepit Cicero Orat. in Philipp. quum ait. Operę mercenarię multitudo conductę. & in Orat. pro Seſtio. Erat mihi contentio cum operis conductis. Iuriſtæ has in duplicem differentiam ſecant, nam alias officiales, alias artificiales dicunt D. de oper. libert. Zaſius in intellect. ſuis tertiam addit ſpeciem, quam communem, ſeu mediam inter officiales, & artificiales facit. Secunda ſignificatione, operam re ipſa factã ſumpſit Cicero de Nat. Deorum, inquiens. Opus tam elegans, tam perfectum, tam elaboratum. Et rurſus. Opera tam magnifica, tam præclara. Et in Verr. Publicorum operum depopulatio. & in Orat. pro domo: operum publicorũ exactio. Quę opera, tam priuata, quam publica, ſcilicet ædificia Græcis ἔργα dicuntur. In tertia ſignificatione Cicero opus accepit in Verr. dum ait. Galeę cælatæ opere Corinthio. Et rurſus. Candelabrum & gemmis clariſſimis, & opera mirabili perfectum. & de Legibus. Exornare ſepulchrum opere tectorio. Quo itaque ad primam ſignificationem, dubio procul hic Suetonij dictum non eſt intelligendum, ſiquidem antiquis Romanis publica ædificia facienda locari ſolita à Cenſoribus alibi docet, nec quotidianis operibus hominum conſtruxiſſe, ſatis conſtat, præſertim ex Liuio libro quadrageſimo, & alibi pluries. Quamobrem ſecundum poſteriorem ſignificationem Curatores operum publicorum feciſſe Auguſtum dicendum eſt., ideſt, qui publica opera, ideſt baſilicas, theatra, fora, templa, ædes, curias, thermas, piſcinas, aquæductus, fontes, fana, porticus, & ſimilia, de quibus Iuriſtæ, C. de oper. publi. curarent, vt ſolida fierent ab ædificatoribus, qui de vitio ædificij tenebantur

nebantur intra 15.annos ex lege omnes,lege ſeptima, C. de oper. public. Cura etiam erat horum ædificiorum Curatorum, vt fierent aptè, & eleganti forma iuxta modulum, ſeu archetypum ab architectis præbitum. Curatoresq; operum non tantum ſe, ſed & ſuos hæredes obligabant ob ceſſationem,ex l. 1. de operib. publ.in Pand.De huiuſmodi Curatoribus operum publicorum ſtruendorum in eod.tit.de operibus publicis paſſim ſe offerunt exempla. Hos etiam aliquando Curatores Reipublicæ vocatos à Iuriſtis obſeruamus, fuiſſeque magiſtratum municipalem ex Decurionibus creatum, qui pecuniæ publicæ adminiſtrandæ, vectigalibus locandis, operibus, locisque publicis præerat, vt conſtat ex l.2.3.& vltima D.de adminiſtra.rerum pub. Varro, Feſtus, Pomponius Iuriſconſultus, Dionyſius & Theophilus curam Ædilium fuiſſe tradunt ædificia publica, & priuata curare; quod etiam ex Platone lib. 6. de leg. colligitur. & Ariſtoteles lib. 6. Polyt. cap. 3. de ædificatione decenti curam ad Aediles ſpectaſſe tradit, qui ἀγορανόμοι ab ipſis Grecè vocantur. Hos enim curaſſe vt ædificia priuata, publicaque fierent, Feſtus Pompeius lib. 1. docet, Templorum ædificandorum curam geſſiſſe. auctores ſunt Dionyſius Halycarnaſſeus lib 6.& Cicero in 1.in Verr. actione. Theatra vt conſtruerentur,Feneſtella de magiſt.Rom.cap.14.Fora Suetonius in Cæſare cap. 10. vbi etiam porticus ædificare, & Baſilicas,& Capitolium exornare. Ad Ædilibus itaque Auguſtus hoc munus auocauit, & ad particularem magiſtratum tranſtulit,vti plures eſſent, qui Reipublicæ adminiſtrandæ partem caperent, ſicq; ipſe noua officia excogitata pluribus impartiendo ſibi eos deuinciret.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XXXVII.

Triumuiratum legendi Senatus, & alterum recognoſcendi turmas equitum quotieſcumque opus eſset.

SENATVM primo legiſſe Reges Liuius lib.1.mox Cõſules primos lib. 2.deinde Cenſores, poſtremò Dictatorem lib.23.& 37.& pluries etiam alibi clarè docuit; Verum quum Imperatores ad ſeipſos Regiam,Conſularẽ, Cenſoriam,& Dictatoriam poteſtatem auocaſſent, & ipſi Senatores ex libito faciebant, quod ſuperius cap.25.Auguſtum feciſſe tradit Suet. Verum quum idem vellet,vt plures adminiſtrandæ Reipub.partem acciperent, nouos magiſtratus excogitauit,vel veteres intermiſſos renouauit. Inter nouos fuit electio Triumuirorum, quibus eſſet poteſtas legendi Senatum,& alterum Triumuiratum,qui recognoſcerent turmas equitum, quandocunque opus eſſet.Curioſus aliquis quęrit,cur potius Triumuiratũ vtriuſq; rei fecerit, quam Duum, quattuor,quinque, decem &c. Cui ſatisfieri poſſet, ſi ternarij numeri excellentiam omnibus magni factam huius cauſam aſſignamus. Præterea, ternarius numerus in magiſtratu, nec deficiens, nec ſuperabundans videtur ad prædicta munia obeunda. Ob id & multos alios magiſtratus ternario numero comprehenſos legimus. Ita Triumuiri capitales, Triumuiri

uiri monetales, Triumuiri legendæ multitudinis in Bellum, ſeu delectui faciendo, Triumuiri ſacris conquirendis, & donis proſignandis, Triũuiri ædibus reficiendis, Triumuiri Reipublicæ conſtituendæ, Triumuiri agris diuidendis, Triumuiri colonis deducendis, & ſupplendis Triumuiri nocturni, & Triumuiri epulares. De quibus omnibus aliàs fuſius.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. XXXVII.

Cenſores creari deſcitos longo interuallo, creauit, numerum Prætorum auxit.

SI quę materia in hiſtoria ſcriptores fatigauit, ea eſt, qua de Prætorum numero petractatur: ſi quidem de ea re varij varia ſcripſere, ita tamen citra diſtinctionem, vt nouæ ſemper difficultates emergerent, quarum emendationem facilè habebimus, præmiſſa diſtinctione, quod Prætorum alij Romanis fuere Vrbani, ideſt in Vrbe degentes, ibiq; magiſtratum exercentes, alij verò prouinciales, & in prouincias profecti, & ius dicentes & cætera munia Prætorum obeuntes. Hoc ſtante, ſciendum, non omnes conuenire quo tempore primum Prætoris officium inſtitutum ſit apud Romanos; nam aliqui ex Liuij authoritate lib. 7. contendunt anno ab V.C. 387. primum Prætorem Sp. Furium M.F. Camillum ex Patribus creatum, quum & ipſi plebeium fieri Conſulem alterum permiſiſſent, qui Prætor in Vrbe ius diceret; nam ante illud tempus aliquando Senatus, Conſules interdum, nonnunquam populus ipſe ius dicebat. Alij verò antiquiorem Prætoris magiſtratum faciunt, ex eiuſdem Liuij autho. lib. 3. quo loco meminit vetuſtæ legis de clauo figendo. Lex vetuſta (inquit) eſt priſcis literis, verbiſque ſcripta, vt qui Prætor maximus ſit, is Idibus Septembribus clauum figat. Quod & Feſtus, ſeu Paulus apud eum in dictione Prætoria videtur confirmare, quum ait. Prætoria porta in caſtris appellatur, qua exercitus in prælium educitur, quia initio Prætores erant, qui nunc Conſules, & ij bella adminiſtrabant, quorum tabernaculum quoq; dicebatur Prætorium. Hæ tamen ſententiæ conciliari poſſunt, ſi dixerimus, imperantibus Regibus, nec etiam Conſulibus, ante dictum tempus nullos fuiſſe Prætores, de quibus verba facimus, ſed primum Prætorem creatum Sp. Furium. Et ad authoritates Liuij, & Feſti ita ſatisfaciendum: Prætorem maximum Liuio intelligi Conſulem primum, ſeu maiorem appellatum, quod eius verba ſubſequentia oſtendunt; ait enim ſtatim, indicans quis eſſet ille Prætor. A Conſulibus poſtea Dictatores, quod maius imperium erat, ſollemne claui figendi translatum eſt. Ex quibus clarè percipitur, per Prætorem maximum, Conſulem intellexiſſe; Quod & Feſti verba allegata teſtantur, dum ait. Quia initio Prætores erant, qui nunc Conſules, ideſt, quia Conſulibus, & Prætoribus idem munus, & eadem poteſtas erat, præter quam quod Conſules maius imperium habebant. Prętor enim dictus qui præerat iuri, & exercitui, teſte Varrone 4. de ling. Lat. & Cic. 3. de leg. quod munus ad

Præto-

Prætores, necnon ad Conſules ſpectaſſe omnibus receptum eſt. Hinc factum quod exactis Regibus, qui hæc munia pacis tempore obibant, & progredientes in bellum, Præfectum Vrbis ad ea ſubſtituebant, Conſules aliquando ob id Prætores vocati, non, quod ineptè quidam tradunt initio Prętores fuerint, qui poſtea Conſules appellati ſint (hoc enim ab Hiſtoria Romana alieniſſimũ eſt,) ex Gellio lib. 12. cap. 14 vt docet L. Charunda lib. 1. antiquitat Rom. c. 13. qui tamen in eo, vt ego ſentio, hallucinatur, quum Reges per Prætores bella geſſiſſe tradit; (id enim nullibi, nec ab aliquo ſcriptis mandatum legimus) ſed Reges ipſos bella geſſiſſe Prędectis Vrbis Romę relictis, qui rebus omnibus adminiſtrandis pręeſſent, & quaſi proreges eſſent, vt alibi fusè demonſtrauimus; Vnde Iuſtinianum Nouella 25. hallucinatum non ambigimus, vbi de Prętore Lycaonię ſcribit, nomen Prętoris proprium Imperij Rom. fuiſſe, & ante ipſos etiam Conſules in Republica vſurpatum, quum veteres Romani ſuos Imperatores Prętores appellarent; Nullam enim Rempub. Romanam conſtitiſſe ſub Regibus, qui omnia pro libidine, & voluntate faciebant, dicendum, & illis exactis ſtatim Conſules creati L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, ex Liuio in calce lib. 1. Sed vnde digreſſi ſumus reuertentes, poſt Furiũ, Spurium primum Prętorem, poſtea duo primum creati Prętores anno ab V. C. DVIII. ex Liuij teſt. lib. 19. A. Poſthumio, & C. Lutatio Coſſ. vt ex Chronologia Sigonij, & ex eodem Liuio ibidẽ colligitur, non vt perperam tradidit Charunda loco citato M. Fabio Buteone, & C. Atilio Balbo Coſſ. Horum autẽ Vrbicorum Prætorum alter Vrbanus alter Peregrinus vocabatur, ille ciuibus inter ſe ius dicebat, hic inter ciues, & peregrinos, vel inter peregrinos, & peregrinos. Aliquando vni tantum Prętori iuriſdictio obueniebat; vt cui Vrbana obtigerat, peregrina adderetur, quod Liuius libro 25. ſcriptum reliquit de Publio Cornelio Sulla, qui Vrbanam, & Peregrinam habuit, quę antea duorum ſors erat. Et lib. 27. de C. Hoſtilio, cui Vrbana Iuriſdictio obuenerat, addita, & peregrina a collega, vt ipſe cum alijs in Prouincias exire poſſet. Hi Prętores priuatis iudicijs pręerant, quibus poſt conſtitutas quęſtiones perpętuas, quod Cic. in Bruto ait factum eſſe Cenſorino & Manlio Coſſ. qui eſt annus Vrbis 605. in Chronologia Glareani ad Syllę vſq; tempora. His binis Prętoribus, Vrbano, & Peregrino quattuor additi, qui publica iudicia exercerent, ſinguli de ſingula quęſtione; Erant enim quattuor publicę quęſtiones tunc temporis, ſcilicet repetundarum, ambitus, Maieſtatis, & peculatus. Dicebantur autem perpetuę quęſtiones, tum quod lege erat pręſcripta quædam forma perpetui iudicij de his rebus, vt lege noua opus non eſſet, tum quod in huiuſmodi Prouincijs exercendis annuam prouinciam Prætores peragerent, & non quod antea fieri ſolebat, vt cum caſus tuliſſet, crearetur, qui iudicium exerceret, cui abſoluto iudicio nulla poteſtas de eadem re quęrendi remanebat. Ad Syllę itaq; & Marii vſque tempora ſex fuere Prętores, quod docet Velleius Paterculus lib. 1. Hiſt. Roman. qui Sylla cauit, ne Prętor fieret priuſquam fuiſſet Quęſtor, & ne eſſet Conſul, niſi per decennium poſt Pręturam exercitam, teſte Appiano lib. 1. Bell. ciuil. Quum itaq; L. Cornelius Sylla Dictator perpetuus Quęſtionum numerum auxiſſet, addendo ſcilicet

binas

binas de falſo de veneno, & iudicio corrupto, de vi ſcilicet, & de ſicarijs, ita & decem extitere in totum Prætores, & tot fuiſſe Cic. tempore colligimus ex ipſius Orat. pro Cluentio, vbi habetur. Quid ergo eſt? Hæc quæſtio ita ſola gubernatur? Quid M. Letorij & C. Flaminij inter ſicarios? Quid Corinthij peculatus? Quid mea de pecunijs repet. Quid C. Aquilij, apud quem de ambitu cauſa dicitur? Quid reliquæ quæſtiones? Ex quo loco colligimus ſex diuerſos Prætores, qui quæſtiones publicas exercerent, duos qui inter ſicarios quærerent, vnum peculatus, alium repetundarum, alium ambitus, & alium qui ex l. Cornelia de veneno, & iudicio corrupto quæreret, quod erat iudicium, de quo in Orat. Quamquam enim quæſtio de veneficijs lib. 48. D. coniungatur cũ quæſtione de ſicarijs, & veneficis, attamen ex præſenti Cic. loco clarum eſt Cic. tempore alium Prætorem, præter duos, qui de ſicarijs quærerent, quæſtioni præfuiſſe, qui de veneficio, & corruptis iudicibus cognoſceret. Præter has duas alias quæſtiones fuiſſe, quas Cic. complexus eſt ſub illis verbis reliquæ quæſtiones, quæ fuerunt de maieſtate, & de vi. Quod ex alijs Cic. locis colligi poteſt; Erat enim primum quæſtio Maieſtatis ex lege Apuleia, vt intelligitur ex lib. 2. de Orat. vbi Cic. de cauſa Horbatia loquitur, quem Maieſtatis lege Apuleia poſtulatum defendit Antonius. Poſt verò fuit lex Cornelia maieſtatis, cuius meminit Cic. in Piſonem. Quod autem eſſet iudicium propriũ de maieſtate clarè demõſtrat Aſconius Pędianus in argumẽto Ora. pro Cornelio, vbi legimus. Sequenti anno M. Lepido, & L. Volcatio Coſſ. quo anno Prætor fuit Cic. & dixit pro Cluentio, Caſſium Prætorem de Cornelia, quẽ Cominij fratres lege Cornelia reum maieſtatis fecerant; quæſiuiſſe. Alium item Prætorem L. Plotia de vi quæſiuiſſe colligimus ex Cic. pro Milone, vbi habet de Clodio loquens. Illi erat vt odiſſet primum defenſorem ſalutis meæ, deinde vexatorem facinoris, domitorem armorum ſuorum, poſtremò etiam accuſatorem ſuum; Reus enim Milonis lege Plotia fuit Clodius, quoad vixit. Præterea lib. 8. Epiſt. Cęlius ad Cic. ita ſcribit, M. Tuccium accuſatorem ſuum poſt ludos Romanos reum L. Plotia de vi fecit. Et Cic. ipſe lib. 2. ad Atticum in Epiſt. cuius initium eſt. Quas Numeſtio litteras, ita ſcribit. Nunc reus erat apud Craſſum diuitem Vectius de vi. Deinde ex orationibus pro Seſtio, & pro Cęlio clarum fit, inter quęſtiones ordinarias, fuiſſe quęſtionem de vi, nam vterque accuſatus fuit de vi, quod etiam ex Saluſtio confirmatur in coniuratione Catilinæ, quem lege Plautia de vi à L. Paulo interrogatum ſcribit. Ex dictis itaque octo Prætores fuiſſe, qui de quæſtionibus ordinarijs publicis cognoſcerẽt, conſtat, binos verò qui de priuatis, & ſic numerum decennalem eos non exceſſiſſe. Nec obſtat quod Cic. in Orat. pro Milone ſcriptum reliquerit, ſeptem Prætores de eius reditu conceſſiſſe. & in Piſonem, & pro Seſtio. Omnes Prætores præter vnum de ſui reditu promulgaſſe; vnde ſequitur, omnes Prætores octo tantum fuiſſe, & non decem, vt ſtatuimus, nam hæc, quæ alioquin ex modernis ſcriptoribus nonnullos maximè fatigarunt, nihil obſtant; Nam quum reditus Cic. cauſa publica eſſet, cui dubium de ea tantum Prætores quæſtionibus publicis præfectos, conſuluiſſe, & pertractaſſe, & ita tantum octo, quibus ſi addamus priuatarum cauſarum cognitores Prætores binos, numerus decennalis

nalis

nalis clarè ſubſiſtit. Illud autem hoc loco non omittendum, ſemper apud Liuium Prætoriam Vrbanam iuriſdictionem peregrinę opponi, vt lib. 22. Romę iuris dicēdi Vrbana ſors Pomponio, peregrina P. Fuxio Philo. euenit. & lib. 33. L. Apuſtius Fullo Vrbanam, M Acilius Glabrio peregrinam ſortiti & lib. 40. Illa M. Oguluio Gallo, hęc M. Valerio obuenit. & lib. 41. L. Papyrius Maſo Vrbanam, M. Aburius peregrinam ſortiti ſunt. Et lib. 42. M. Attilius Serranus Vrbanam, C. Clunius Sexula peregrinam. Honoratiorem autem Vrbanam peregrina fuiſſe Appianus, & Dion clarè demonſtrant, ille lib. de Bello ciuili 2. vbi ſcribit Brutū, & Caſſium Prætores deſignatos inter ſe contendiſſe vter Vrbanam obtineret; Hic autem lib. 42. vbi narrat Prætorem Cæcilium indignè tuliſſe, quod Cæſar Vrbanam collegę Trebonio dediſſet. Quod etiam manifeſtè Cicero. in Orat. pro Murena demonſtrat. Cuius ætate Prætores decem extitiſſe ſuperius diximus. Vnde erraſſe conſtat Pomponium Iuriſperitum, l. 2. §. deinde Caius, & cum eo Alexandrum ab Alex. lib. 2. cap. 15. qui videtur aſſeuerare Iulium Cæſarem binos Prætores addidiſſe, Cereales dictos, quibus commeatus, frumentique, vbi deeſſet, inuehendi cura demandata fuit; Namque id nullibi apud Hiſtoricos legimus; quamuis enim Suetonius in Cæſare cap. 41. ſcribit, eum Prætorum numerum ampliaſſe, non ob id tamen decennalem numerum exceſſiſſe dicendum, quum Ciceronis tempore, qui ſub Cæſare viguit, plures non fuiſſe ſatis apertè declarauerimus, ſed ſolum ex decem enumeratis aliquos elegiſſe. Et Dion lib. 48. docet Cæſarem decem Prætores ad inſequentem annum deſignaſſe; Nam Auguſtum eius ſucceſſorem in Imperio, Prętorū numerum auxiſſe ſcribit idem Suet. hoc in loco; hos aūt additos curā ęrarij, qđ prius Quæſtoriū munus erat tranſportaſſe, antecedenti c. 36. docuit, hoſq; binos fuiſſe credendum, ſcribente Cornelio Tacito lib. 1. de Tiberio ita. Candidatos Præturæ 12. nominauit numerū ab Aug. traditum, & hortante Senatu vt augeretur, iureiurando obſtrinxit ſe non exceſſurum. Nec minus veritati conſentaneum quod in dicta lege ſcriptum legimus, ſcilicet T. Claudium duos Prætores adieciſſe, qui de fideicommiſſis ius dicerent; Nam Suet. in illo, c. 23. ait iuriſdictionem de fideicommiſſis quotannis, & tantum in Vrbe delegari magiſtratibus ſolitam in perpetuum, atq; etiam per Prouincias Poteſtatibus demandauit; ſed dato Poteſtatem, & Prætorem idem fuiſſe, aliud eſt certè augere illorum numerum, aliud Prætoribus fideicommiſſorum Iuriſdictionem demandare. Nec minus, quod ibidem Pomponius tradit vllibi legimus D. Titum, & D. Neruam hūc Prætorum numerū immutaſſe, illū, vnum demēdo, hūc, vnum addēdo, qui inter Fiſcū & priuatos ius diceret. Nec enim eodem modo, quum Iulius Capitolinus M. Antoninum Philoſophum tutores a Coſſ. antea peti ſolitos à pupillis, proprio magiſtratui demandaſſe ſcribit, qui tutelaris dictus eſt, ob id dicendum Prætorum numerum cum auxiſſe. Quod ſi apud Dionem præſertim lib. 42. legimus, Cæſarem tantum decem Prætores deſignaſſe, alio verò lib. 14. feciſſe; & Auguſtum vno anno ſexdecim, tot enim eo anno magiſtratum petebant, nec ex ijs aliquem offendere Auguſtus volebat, Tiberium verò nunc 15. nunc 16. Prætores, nonnunquam vno, aut duobus plures, paucioresve factos fuiſſe;

Sic

Sic & lis & varietas concilianda; nempe non ſolum tunc de Vrbis Pretoribus Dionem, alioſue ita ſcribentes verba facere, ſed Prouinciales Pretores cum Vrbicis promiſcuè mixtos; numerus autem Prætorum Prouincialium variatus, prout Romano Imperio hęc, vel alia Prouincia, pluresue additę, & Pretoriç modò, modò Conſulares pro libito imperantium factę, ex quo Pretorum numerus variatus, modoq; auctus, modo diminutus. Ita Liuius lib. 33. 34. 35. & lib. 42. & 49 vbi Pretores annuos creatos enumerat, Vrbicos à Prouincialibus in ſortiendis Prouincijs ſecernit. Quod ſi Vrbicos in Prouincias profectos, eaſque ſortitos legamus, id non eodem anno factum clarè legenti innoteſcet, ſed priore anno in Vrbe, & ſequenti in Prouincia Pręturam geſſiſſe. Hinc intelligimus quod dictum eſt per Pomponium I.C. in d. l. 2. § capta dein de Sardinia, de orig. iur. in Pandect. ſcilicet capta Sardinia, Sicilia, Hiſpania, & Narbonenſi Prouincia, tot Pretores creatos. Poſtremis autem Imperatoribus regnantibus Pretorum numerum in Vrbe auctum, tres namq; in Vrbe creari iuſſere Martianus, & Valentianus, per ſingulos annos iudicio Senatus ex ijs, qui in Vrbe haberent larem, non in Prouincijs, quod colligitur ex l. fi. C. de offic. Pręt. lib. 1. C. tit. 42. verum Leo Imperator poſtea Nouella conſtitutione inter excuſas 47. ademit poteſtatem pręficiendi hos Pretores in Vrbe, & ad poteſtatem Imperatoriam tranſtulit tit. περὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ διδόντος νόμου τοῖς βουλευταῖς στρατηγῶν, καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχῶν προβολήν Ciceronis autem tempore Pretores creabantur à Senatu, & populo; ſcribit enim lib. de Legibus. Pretor eſto quoſcunque Senatus creauerit, populuſq; iuſſerit, tot eſto. Quamuis hanc legem non verè viguiſſe, ſed à Cicerone ad inſtar Platonis confictam nonnulli exiſtiment. Quod tamen & apud Iuriſtas habemus ex l. Barbarius Philippus, de off. Pręto. lib. 1. Pandect. tit. 14. Comitijs enim Centuriatis Pretores authoritate Senatus creabantur, quod docuit A Gellius lib. 13. cap. 14. ex Meſſala lib. 1. de auſpicijs, & Cicero per initia Orat. pro lege Manilia clarè docet.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. XXXVIII.

Nec parcior in bellica virtute honoranda, ſuper triginta Ducibus iuſtos triumphos, & aliquanto pluribus triumphalia ornamenta decernenda curauit, &c.

APVD Romanos triumphum ſummum honoris fuiſſe cumulum ex hiſtorica lectione ita colligimus, vt nemini id dubium eſſe debeat, ita vt iure apud Liuium lib. 20. Scipio Africanus dixerit. Nihil magnificentius quicquam apud Romanos eſſe triumpho. Hic verò Reipub. temporibus non niſi Principibus viris ob victoriam de hoſtibus partam concedebatur, multis etiam legibus præſcriptis, quæ ne irritæ eſſent, multoties præclariſſimis viris re optimè, & ſtrenuè in bello geſta triumphum expoſtulantibus, negatum

non

non ſemel legimus. Inter has autem leges prima fuit, quod quamuis aliqui Imperatores exercituum res triũpho dignas geſſiſſent, ſi tamen neque. Dictator, neque Conſul aut Prætor exercitui præfuiſſent, cum abſoluta, & legitima poteſtate, triumphare nequirent. Quod Plutarchus in vita Scipionis teſtatum reliquit, & clarius Liuius lib.28. vbi ſcribit P. Scipionem, quamuis in Hiſpania multa oppida ex hoſtibus vi cœpiſſet, & multas gentes in deditionem Populi Romani redegiſſet, & aduerſus quattuor Imperatores, quattuor victores exercitus duxiſſet, ob has res tamen geſtas magis tentaſſe triumphandi ſpem, quam pertinaciter petijſſe, quia neminem ad eam diem triumphaſſe, qui ſine magiſtratu res geſſiſſet, conſtabat. Et lib. 31. ſcriptum legimus L. Cornelium Lentulum Proconſulem ex Hiſpania reuerſum, rebus feliciter geſtis, petijſſe ſibi decerni triumphum, Senatum verò res geſtas triumpho dignas cenſuiſſe, ſed exemplum à Maioribus non accepiſſe, vt qui neque Dictator, neque Conſul, neque Prætor res geſſiſſet, triumpharet. Proconſulem illum Hiſpaniam Prouinciam, non Conſulem, aut Prætorem obtinuiſſe. Cui legi & poſtea derogatum apud eundem Liuium obſeruamus vti lib.40 vbi L. Aemilium Paulum Proconſulem de Liguribus Ingaunis triumphaſſe ſcribit. Et lib. 39. Cn. Manlium Proconſulem de Gallis, qui Aſiam incolunt, triumphaſſe. Et lib. 36. M. Acilium Proconſulem de Rege Antiocho, & Aetolis triumphaſſe, quum eodẽ tempore Q. Minucio Proconſuli de Liguribus triumphus denegatus eſſet, & Seruilium Proconſulem de Cilicibus, & Iſauris triumphaſſe tradidit Sextus Rufus de Hiſt. Romanorum, vbi de Sicilia, & Iſauria. Sed quod maius eſt, pro gredìente tempore & Pompeium magnum Equitem, non Senatorem, & adhuc adoleſcentulum Africa deuicta, & ſuperato Sertorio triumphaſſe teſtis eſt locupletiſſimus Plinius libro ſeptimo, cap.26 Et in Liuiana Epit. lib. 89. legimus, eundem 24. annos natum, adhuc Equitem Romanum, quod nulli antea contigerat, ex Africa triumphaſſe. Et Hircius in bello Africano inquit. Adoleſcentulus, atque Eques Romanus triumphauit. Quod & Valerius Maximus libro 8. cap. 16. & Plutarchus in Mario non ſemel teſtati ſunt. Poſtremò Republica ab Imperatoribus occupata, eò res deuenit, vt Ducibus iuſta triumpha ad Imperatorum nutum concederentur, quod ex præſenti loco clariſſimum fit. Præterea, quum olim penes Senatũ duntaxat facultas eſſet decernendi triumphum, quemadmodũ teſtatum reliquit Liuius lib. 2. per hęc verba; Numquam antea de Triumpho per populum actum ſemper ęſtimationem, arbitriumque eius honoris penes Senatum fuiſſe, ne Reges quidẽ maieſtatem ſummi ordinis imminuiſſe. Cõſules L. Valerius & M. Horatius, victis Sabinis, & Volſcis primi fuere qui negante Senatu, populi iuſſu, & authoritate Romę triumphum egere, ex eodem Liuio eodem in loco. Et C. Marcius Rutilius Dictator primus de Plebe dictus, hoſtibus captis, cęſis, & ex agro Romano fugatis, ſine authoritàte Patrum populi iuſſu Romæ triumphauit, ex eodẽ Liuio lib. 7. & Dionyſio Halycarnaſ. lib. 2. & M. Attilius Conſul Samnio, atque Hetruria ſubactis, negante Senatu triumphum, nec populo iubente, auxilio tantum Tribunorum Plebis trium, aduerſus interceſſionem ſeptem Tribunorum, & conſenſum Senatus, celebrante populo diem, triumphauit. Nonnullos etiã ſine authoritate

publica triumphaſſe legimus, non Romæ quidem, ſed in monte Albano. Quod C. Cicereium Prætoré ſubacta Corſica feciſſe ſcribit Liuius lib. 62. per hæc verba de eo loquens. Is expoſitis, quas in Corſica geſſiſſet, poſtulatoq; fruſtra triumpho, in monte Albano, quod iam in morem venerat, vt ſine authoritate publica fieret, triumphauit. Quod & M. Papirium Maſſonem feciſſe authores ſunt Val. Max. lib. 3. c. 6. & Plinius lib. 15. c. 29. & M. Marcellum ex Plutarcho in illius vita, & Liuio lib. 36. & authore de viris Illuſtribus c. 41. ſi is eſt Plinius ſecundus, aut alius. Et Q. Minutium ex Liuio lib. 33. & Pub. Seruilium Priſcum apud Diony. Halycar. lib 6. Reipub. poſtea ab Imperatoribus occupata libertate, ex eorum arbitrio & libito decreti triũphi, qui vt diximus non niſi authoritate Senatus, vel iuſſu Populi decerni conſueuerant, vel amborum, ſcilicet Senatus decreto, & Populi iuſſu ſimul. Ita Aulo Cornelio Coſſo Dictatori ex S.C. & populi iuſſu in Vrbe triumphus datus, ex Liuio lib. 4. Eoq; res deducta, vt non modò Imperatores ipſi, ſed & eorum Duces magnos triumphos haberent, quos hic Suet. iuſtos appellat, ideſt magnos. Ita Aſconius iuſtas inimicitias, pro magnas, apud Cic. expoſuit, omnibus ſcilicet numeris abſolutos, plenos inquam, & ſuetis cæremonijs omnibus celebratos, quorum meminit Cic. in Piſonem, inquiens. Quid tandé habet iſte currus? Quid vincti ante currum Duces? Quid ſimulacra oppidorum? Quid aurum? Quid argentum? Quid legati in equis & Tribuni? Quid clamor militum? Quid tota illa pompa? Quid vehi per Vrbem? Quæ autem a Romanis in triumphali pō pa fierent legi poſſunt fusè deſcripta ab Alex. ab Alex. lib. & c. 6. Poſſumus ét exponere iuſtos triumphos, ideſt legitimos, & veros, & meritos ex ipſo Cicer. qui Epiſt. 66. habet. Quaſi verò non iuſtiſſimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. Et in Philipp. ſcribit. Is demum eſt mea ſententia verus triumphus ac iuſtus, quum bene de Republica meritis teſtimonium à conſenſu Ciuitatis datur. Triumphalia ornamenta interpretantur nonnulli, honores aſſuetos dari triumphalibus viris, ideſt qui triumphũ geſſiſſent, ſicuti locum in Circo ad ſpectandum, cum Laurea & Sella curuli inter viros triumphales, & Conſulares, qui honor ad poſteros etiam tranſiret, cum veſte etiam triumphali, & ſtatua in foro. Ita Liuius lib. 2. de M. Valerio Dictatore verba faciens ſcribit. Super ſolitos honores locus in Circo ipſi, poſterisq; ad ſpectandum datus, ſella in ea loco curulis poſita. Plinius, vel quiſquis eſt, qui illum elegantiſſimum librum edidit, c. 54. tradit L. Paulo Aemilio conceſſum fuiſſe vt in veſte triumphali ludos ſpectaret. Et Liuius circa finem lib. 9 tradit Q. Martio Tremulo triumphanti de Hernicis, ſtatuam equeſtrem in foro decretam. Verum ſi hęc intimius ſpectemus, & verbis Suet. conferamus, illorum ſenſui genuino haud congruere dignoſcemus, ſi quidem hi honores poſt triumphum viris illuſtribus decreti fuere. At hic Suet. ait compluribus triumphi loco triumphalia ornamenta data, aliàs ſequeretur plures vltra triumphum percepiſſe ornamenta triumphalia, quam qui triumphum iuſtum obtinuiſſent, quod haud veriſimile eſt, nec narrationi Suet. conſonum. Quamobrem rectius dicendum, per triumphalia ornamenta intelligenda, quæ triumphantibus dari ſolebant, quibus ornamētis Scipio Maſſiniſſam Regé honeſtauit, apud Liuium lib. 30.

vbi

vbi ita legimus. Ibi Maſſiniſſam primum Regem appellatum, eximijſq; ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, ſella curuli eburnea, & Scipione eburneo, toga picta, & palmata tunica donat, addit verbis honorem, neque magnificentius quicquam triumpho apud Romanos, neque triumphantibus ampliorem eo ornatu eſſe, quo vnum omnium exterorum dignum Maſſaniſſam populus Romanus ducat.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. XXXVIII.

Liberis Senatorum, quò celerius Reipub. aſueſcerent, protinus virilem togam, latumclauum induere, & Curiæ intereſſe permiſit.

PATRITII pueri prætexta vtebantur vſq; ad 17. annum, quo anno togam virilem accipiebant, tuncq; in viros militaris ætatis recipi incipiebant, quòd ex Gellio lib. 10. c. 28. clarè percipitur, & quoq; docet Plinius lib. 35. vbi ſcribit. Inopia iuniorum creatos Triumuiros, qui vndiq; ingenuorum copiam perquirerent, eoſq; etſi nondum militari ætate eſſent, milites facerēt, ſi modò ſatis roboris ad ferenda arma habere viderentur. Et paulò poſt, quos vocarat militari ætate, appellat minores ſeptem & decem annis, vnde neceſſario efficitur militarem ætatem fuiſſe anno 17. Quod verò Senatorum liberi prætextam deponerent, & togam aſſumerent, habemus ex Cic. de Amicitia, vbi inquit. Pueri togam ſumentes, Prætextam deponebant. Et Horatius lib. 1. Carm. Ode 36.

Memor actæ non alio rege pueritiæ,
Mutatęq; ſimul togæ.

Et Seneca lib. Epiſt. 1. Tenes vtiq; memoria, quantum gaudium ſenſeris, quũ prætexta poſita ſumpſiſti virilem togam, & in forum deductus es; Quamuis autem legitima ætas ſumendi virilem togam, & initiandi ad militiam Senatorijs pueris eſſet annus 17. nihilo minus Auguſtum teſte Sueto. in illius vita c. 8. anno ætatis ſuę 16. eam aſſumpſiſſe cognoſcimus, dum ſcribit. Quadrimus Patrem amiſit, duodecimum agens annum auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit, quadriennio poſt virili toga ſumpta, militaribuſq; donis triũpho Cæſaris Africano donatus eſt, quamquam expers belli propter ætatem. Quamobrem haud mirãdum ſi & ipſe facilè liberis Senatorum ante legitimũ tempus ſumendi virilem togam, atq; militiam auſpicandi, veniam fecit. Hinc poſtea factum quod Cornelius Tacitus lib. 12. Annal. ſcribit, nempe T. L. Claudio Quintum, & Ser. Cor. Orfito Coſſ. virilis toga maturata, quò capeſcendæ Reipublicæ habilis videretur. Iulius Capitolinus in vita Antonini Philoſophi ſcribit. Eum virilem togam ſumpſiſſe quintodecimo ætatis anno. Sunt qui legant præſentem locum Virgilij togæ latumclauum inducere, vel induere, quam lectionem probant Obert. Giſanius, & Leuinius Torrentius, quod tamen nobis non placet, ſi quidem, etſi poſt tempus, quo toga virilis aſſumebatur, & latumclauum indui ſolitum in le-

S ctione

ctione hiſtorica obſeruemus, vti in Suetonio infra in Veſp. cap. 11. Sumpta virili toga, latumclauum, quamquam fratre adempto diu auerſatus eſt. Huic tamen ſententiæ aduerſari videtur alius Suet. locus in Aug. c. 74. vbi legimus ſumenti virilem togam tunicá laticlaua reſuta ex vtraque parte ad pedes decidit; ex quibus inferri poſſe videtur, prius, & ſubtus latumclauum indutum, quam togam virilem, quæ exterior veſtis erat, vti manifeſtè colligi poteſt ex his, quæ alibi fusè de toga ſcripſimus, & paſſim obſeruatur in lectione historica. Non itaque aſſentiri poſſumus lectioni à doctiſſimis viris propoſitæ, niſi dixerimus eos intellexiſſe, non de ordine veſtium in veſtiendo corpore, ſed de tempore, quod ſcilicet poſt togam virilem aſſumerent laticlauum, quo efficiebatur vt ad munia Reipublicæ capeſcenda habiles redderentur: Quod tamē laticlauum ſub toga veſtiebatur, Vnde Dion de re hac eadē verba faciens quæmadmodum & Suetonius tunicam laticlaui ὀχιτῶν vocauit; quamuis interpres illius perperam togam verterit. Nec repugnat vna & eadem hora Augustum indutum & laticlauum, & togam virilem, ſed primum clauum tamquam veſtem ſub toga veſtiri ſolitam, Quamuis prius admitterentur Senatorij iuuenes ad togam virilem, mox ad laticlauum. Ex quibus conciliari facilè poſſunt loca, & ſententię diuerſę, & prima facie inter ſe pugnantes. Laticlauum autem ſuperius in Cæſare, cap. quadrageſimoquinto, oſtendimus Senatoriam veſtem fuiſſe; quod & clarè ex hoc loco Suetonij innoteſcit, quum filios Senatorum latumclauum induere protinus permiſiſſe Auguſtum tradit. A quà veſte, & laticlauios Senatores viros dictos pariter hoc loco obſeruamus. Plinius libro trigeſimotertio, cap. ſecundo ſcribit. Tunicam laticlaui Senatorem ab Equite, vt annulum Equeſtrem ordinem a Plebe, diſtinguere. Alexan. ab Alexandro libro ſecundo, cap. vigeſimonono tradit, Equitibus Cæſares laticlauum diſtinctum tantum à Senatorio honoris ornamentum conceſſiſſe, cuius rei tamen nullam authoritatem nec rationem adducit, nec minus in Annot. Tiraquellius id facit ſicco pede rem pertranſiens. Quamobrem, quod nos in librorum lectione obſeruauimus, adducimus pro intelligentia, & diſcuſſione propoſitionis Alexandri. Apud Suetonium in Othone, cap. decimo, legimus bello Othoniano interfuiſſe Suetonium Lenem ipſius Suetonij Patrem, tertiædecimę legionis Tribunum anguſticlauium, (ita enim legendum non anguſticlauium eo in loco clarè demonſtrabimus) ex quo loco colligimus veſtem laticlauiam aliam ab Anguſticlauia fuiſſe, illa vtebantur Senatorij viri, iſta Equeſtris ordinis, quumque. Tribuni militum alij Senatorij eſſent ordinis, alij Equeſtris ordinis ad Tribunatum euecti, illi latumclauum, hi anguſticlauium induebant; vnde Tribuni ſi qui erant maioris dignitatis, laticlauij dicti, qui minoris anguſticlauij. Quod verò Tribuni militum ex Senatorijs viris eligerentur, ex hoc Suetonij loco colligitur, & paſſim in hiſtoricà lectione obſeruatur; ex Equeſtri verò ordine, & eoſdem etiam creatos colligimus clarè ex Polybio lib. ſexto, de Repub. & ex Cicero, in ſecunda in Verr. vbi tradit M. Capeicium ex acerrima Equeſtri familia Tribunum militum deſignatum. Et ideò Suetonius quum hic de liberis Senatorum verba faciat, laticlauos eos appellat. In Othone verò

de

de patre ſuo Tribuno ex Equeſtri ordine, anguſticlauium dicit. Et in Auguſto cap.74. Suet. idem, Auguſt. tradit vſum clauo, nec lato, nec anguſto, quod eum feciſſe conijciendum, vt tam Senatorio, quam Equeſtri ordini placeret. Vnde forte illud Ouidij:

Curia reſtabat, claui menſura coacta eſt.

Varro lib.8. de lingua Lat. vtriuſq; claui, anguſti & lati verba facit. Laticlaui apud ſcriptores paſſim leguntur exempla; anguſti non ita frequens mentio. Huius tamē meminit Papinius Syluarū lib.4. ex caſtigatione Turnebi ſcribēs.

Hic paruus inter pignora Curiæ.
Contentus arcto lumine purpuræ
Creſcens. &c.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XXXVIII.

Militiamque auſpicantibus non Tribunatum modo Legionum, ſed & Præfecturas alarum dedit.

VNAMQVAMQVE legionem ex peditibus, & equitibus apud Romanos conſtaſſe adeo clarum eſt, vt nulla prorſus indigeat probatione. Equites verò vniuſcuiuſq; ita diuiſos conſtat, vt pars turmis contineretur, & in ipſius legionis (vt ita dicam) corpore; pars verò quæ latera circum epiret, & hi alis conſtabant, quod potiſſimum elicimus ex Liuio lib. 40. ſcribente, Pugnantibus Romanis cum Celtiberis, Flaccum iuſſiſſe duplicari turmas, equites ſcilicet duarum legionum, & immitti in hoſtium cuneos; quo facto, & diſſipato cuneo, Alarij equites quum vidiſſent tam memorabile Romanorum equitum facinus, & ipſi eorum virtute accenſi, ſine vllius imperio in perturbatos iam hoſtes equos immiſere, Celtiberoſq; oēs in fugam effudere. De turmis equitū Varro lib. 1. aut 4. Secundū aliorū computationē de ling Lat. Sex Pōpeius in ver. turmā, & Veget. lib.2. rei milit. c.14. & Virg. lib.5. Aeneid. vbi ait.

Tres equitum turmæ.

Et Cic. ad Att. Appius noſter turmas aliquot equitū dederat. Et in Epiſt Fam. Equitum turmæ, &c. Hinc Turmales turmarum equites dicti. Ita Liuius lib. 5. Manlius Cōſulis filius ſupra caſtra hoſtium cum ſuis turmalibus euaſit. Alæ verò quæ conſtabant ex equitibus, ita dictæ, quia, ſicuti alæ à lateribus auium ſunt conſtitutæ, ita in legione, & acie huiuſmodi equites, veluti alæ muniebant latera, vti docet Vegetius lib.2. rei milit. cap. 1. Ita Aulus Gellius lib. 10. cap.9. inſtructæ aciei vocabula recenſens meminit & alæ, ſed clarius lib. 16. cap.4. inquit Alæ dictæ exercitus equitum ordines, quod circum legiones dextera, ſiniſtraq; alæ, tamquam alæ in auium corporibus locabantur. De his Virgil.4. Aeneid.

Dum trepidant alæ ſaltuſq; indagine cingunt.

Et Cicero ſecundo Offic. Quo in bello te Pompeius alæ alteri præfecit. Senſus itaque literæ Suet. eſt, Auguſt. laticlauijs militiam auſpicantibus, dediſſe non

modo tribunatum legionum, ſed & pręfecturas alarum. Cic. in Orat. pro Cluẽtio ſcribit. Qui M. Aemilio Clariſſimo viro legati, & Pręfecti, & Tribuni militares fuerunt. Ex quibus colligimus ſecundum ordinem enumerationis, Pręfecturam alæ, ſicut minor erat legatione, ita minorem Tribunatu militari fuiſſe. Quibus tamen & aliud Suet. dictum in Claudio c. 25. apertè contrariari videtur quum hic maiorem gradū pręfecturam alarum Tribunatu legionū fuiſſe, manifeſtè innuere videatur, altero verò loco ècontra; ſcribit enim ita. Equeſtres militias ita ordinauit, vt poſt cohortem alam, poſt alam Tribunatum legionis daret; ita vt minus dignam alæ Pręfecturam Tribunatu legionis faciat. Mihi certè nullo alio pacto contrarietatem hanc è medio tollendam ſubuenit, quam ſi dicamus, quod Aug. tempore erat. Claudium permutaſſe. Poſſumus etiam dicere, quod quū Romanis plus roboris in pedeſtribus copijs eſſet, quod Plutarchus in Fabio Max. atteſtatur, dum inquit ob id Dictatori non licuiſſe vti equo, vti in legione permaneret, nec locum deſereret. Tribunatū militum alæ Præfecturæ honorabiliorem gradum Claudium cenſuiſſe, quum alioquin equeſtris militia pedeſtri inſignior, & præſtantior dubio procul ſit. Quamobrē Aug. alæ Præfecturam Tribunatum digniorem exiſtimauit. Quod tamen Sue. dictorum concilium aliqui improbare poſſent, eo quod & Tribunos militum equis vſos obſeruemus apud Cęſarem lib. 7. Belli Gallic., vbi ita legitur. Eorū aduentu, quod minus idoneis equis vtebantur a Tribunis militū, reliquiſque equitibus Romanis, atq; euocatis, equos ſumit, Germaniſq; diſtribuit. Et Cic. in Piſonem ait. Legati in equis, & Tribuni. Et Tacitus lib. 1. vbi de Cæcinna. Equos deinde orſus à ſuis, legatorum, Tribunorumq; nulla ambitione fortiſſimo cuiq; bellatori tradit. Cui obiectioni ſatisfaciendum putamus, dicentes, quod etſi Tribuni militum equos habebant, quibus vtebantur extra aciē, & legionem, quod & hodie pedeſtrium copiarum duces, & ductores facere ſcimus, nihilominus in pręlio eo non vtebantur, ſed pedites pugnabant. Quod ex lectione hiſtorica ſatis palam omnibus fiet.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XXXVIII.

Equitum turmas frequenter recognouit, poſt longam intercapedinem reductô more tranſuectionis, &c.

TRanſuectionem noſtris temporibus vulgo *Mōſtram* appellamus, quę fit, quū Equites ſollemniter recenſentur. Hanc primum inſtitutum à Fabio Max. legimus apud Liuiū in calce lib. 9. fieriq; ſolitā Idibus Quintil. Quod & Val. Max. lib. 2. c. 2. de inſtitutis antiquis refert, equitūq; probationē vocat, à Plutarcho in Pompeio, πάροδος dicitur, qua ad ſedentes in foro Cenſores vnumquemq; Equitum equum ſuum adduxiſse ſcribit, & de ſtipendijs legitimis cōfectis interrogatū, rationem ijs reddidiſse ex Dionyſio lib 6. habemus. In honorē apparitionis Caſtrorū eiuſq; victoriæ, quę ad Lacum Regillū parta eſt, equites in equis ſedentes tranſuehi ſolitos à tēplo Martis extramurano per-

gentes

gentes per forum iuxta ędem Caſtrorum fiebat autem hæc tranſuectio Idibus Quintilibus,qua die apud Lacum Regillum proſperè pugnatum eſt Caſtore,& Polluce auxiliantibus. In tranſuectione Equites vehuntur coronati oliuarum ramis,indutiq; trabeis punicei coloris,ſecum geſtantes ornaméta,'pręmiaq; omnia fortitudinis,quęcunq; in prælijs ob rem benè geſtam à ductoribus ſuis receperant. Dion ſcribit inſtitutam tranſuectionē, ex quo A. Poſthumius ad Regillum lacum Latinos ingenti prælio vicit. Plinius lib. 15. c. 4. tradit quod tranſuectionis die turmæ equitum coronabantur à corona oleagina. Quare etſi omnes de hac re ſcribentes recentiores de vna & eadem tráſuectione citatos ſcriptores antiquos vnanimiter loquutos exiſtiment, ego tamē cenſeo, quod duplex fuerit apud eos tranſuectionis genus, alterum ad pompā duntaxat inſtitutum, in memoriā ſcilicet partę victoriæ ex Latinis; alterum verò ad militarem diſciplinam ſpectans in quo Equites recenſebantur. Quod ēt ex Val. Max. loco citato colligere poſſumus, vbi habemus. Equeſtris ordinis iuuentutem omnibus annis bis Vrbē ſpectaculo ſui ſub magnis auctoribus celebraſſe die Lupercalium, & Equitum probatione. Præterea video Dionyſium vocaſſe tráſuectionem, de qua agit loco citato πομπὴν τῶν ἐχόντων δημόσιον ἵππον ideſt pompam habentium equum publicum, at certè tranſuectio, in qua recenſentur equites non eſt pompa, ſeu triumphus. Hanc veritatem olfeciſſe mihi videtur Vulp. in l. 2. D. de in ius vocando, quum ait. Sed nec eū, qui equo publico in cauſa publica tranſuehatur, ad tranſuectionem equitum referri debet à Fabio Max. inſtitutam; quæ veritas etiam magis innoteſcet, ſi notæ illæ in textu C A. P. interpretentur, non cauſa publica, ſed legamus in Capitolio, vel in Caſtoris, & Pollucis quod adnotarūt doctiſſimi Iuriſperiti Iacobus Rauardus, & Cuiacius. Hoc etiam probatur ex Iſocrate; nam à Græcis iſtud tranſuehi explicatur ὀχεῖσαι διὰ τῆς ἀγορᾶς ideſt ſenſim equo mouere in foro; nā ſimilem legē fuiſſe apud Athenienſes teſtis eſt Demoſthenes in Orat. κατὰ Μειδίου. De hac re plura author libri de viris Illuſt. c. 32. Illud ſanè manifeſtum eſt, Suet. hoc loco de tranſuectione propriè accepta, monſtra ſcilicet loquutū. Quod ex ipſa textus lectione facilè innoteſcit, quā inſtitutā legimus a Fabio Max. anno 449. ab V. C. Victoria verò illa ex Latinis parta auxilio Caſtoris, & Pollucis fuit anno 255. ſi Liuio credimus, ex quo clarè differentiam harum tráſuectionum colligere poſſumus, hallucinatumq; Dionyſium, dum pōpam illam Idibus Quintilibus celebrari ſolitā, tradit eandem fuiſſe, de qua Liuius in vltimis verbis lib. 9.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. XXXVIII.

Mox reddendi equi gratiam fecit eis, qui maiores annorum quinque & triginta eum retinere nollent, &c.

EQVITIBVS Romanis ex publica pecunia emptos equos aſſignatos, quibus militādo vterētur, clarè cōſtat ex Liuio lib. 1. vbi inquit: Romulo

ordinante militia Romana ad equos emendos dena millia æris ex publico data, & quibus equos alerent Viduæ attributæ quæ bina millia æris in annos ſingulos penderent; ita vt Equitibus equos ex publico non ſolum aſſignatos, ſed & eoſdem alitos conſtet. Progrediente Repub. dabantur publici equi à Cenſoribus, Equitibus, ex Liuio lib. 39. vbi ait ex S.C. Sancitum P. Ebutio merita ſtipendia eſſent, ne inuitus militaret, neve Cenſor ei equum publicũ aſſignaret, ſicuti & ab iiſdem Cenſoribus adimebantur equi Equitibus notæ cauſa. Ita Liuius lib. 24. tradit Cenſores Equitibus, qui poſt Cannenſem pugnã Remp. deſeruiſſe, Italiaq; exceſſiſſe velle dicebantur, equos ademiſſe, quos publicos habebãt. Et lib. 34. à Cenſoribus in pęnã Equitibus perpaucis ademptos equos. Nõ ſolum autem Romanis Equites fuere milites, qui publicum equum haberent, ſed & qui equis priuatis militarent. Quod ſatis conſtat ex eod. Liuio lib. 5. vbi ita ſcribit Quũ repentè quibus cenſus equeſter erat equi publici nõ erant aſſignati cõſilio prius inter ſeſe habito Senatũ adeunt, factaq; dicendi poteſtate equis ſe ſuis ſtipẽdia facturos promittũt. Et lib. 27. tradit quod à Cenſoribus illis omnibus (& multi erant) adempti equi, qui Cãnenſiũ legionũ Equites in Sicilia erant, & addiderunt acerbitati etiã tempus, ne præterita ſtipendia procederent iis qui equo publico meruerant, ſed dena ſtipendia equis priuatis facerent. Qui itaq; publicum equũm habebant, ob ignominiam aliquam eo priuabantur, ita vt illis adimeretur a Cenſoribus; verum quia & Cenſores & ipſi aliquando equos publicos habebant, nonnumquam factum, vt alter Cenſor alterum equum publicum vendere cogeret, quod tradit Liuius lib. 3. circa finem inquiens C. Claudium Neronem, & M. Liuium Cenſores, ſimultates inuicem agentes vtrumq; collegam equum vendere coegiſſe. Adimebatur itaq; non ſolum equus Equiti in pęnam ob aliquod erratum graue, ſed & Equiti nimis pingui, & corpulento Cenſores equum adimere ſolitos ex Catone adnotauit Gellius lib. 8. c. 22. & hæc pęna grauis erat, qua Auguſtum ex improbatis Equitibus nonnullos multaſſe credendum, alios verò minori pęna, ignominia ſcilicet duntaxat. Aulus Gellius lib. 4. c. 12. ſcribit ex Catone, Equites Romanos equum habentes gracilentum aut parum nitidum, impolitię notari ſolitos. Et lib. 4. c. 20. inquit Cenſores (referente Sabino Maſſurio) P. Scipio Naſica, & M. Pompilius, quum equitum cenſum agerent, equum nimis ſtrigoſum, & malè habitum, ſed equitem eius vberrimum, & habitiſſimum viderunt, & cur (inquiunt) ita eſt, vt tu ſis quam equus curatior? Quoniam (inquit) ego me curo, equum Statius meus ſeruus. Viſum eſt parum reuerens eſſe reſponſum, relatusq; in ærarios vt mos eſt; Alij verò Equites, qui minus deliquerant, admonitione tantum caſtigabantur oretenus, leuius verò tradito pugillario, quem tacitus Eques legebat, vt in ſequenti capite docet Suetonius Illud verò ſciendum, nonnumquam equitibus permiſſum in pręmium, vt ſponte equum publicum redderent, quod Publio Ebutio factum ex Senatuſcõſulto, ſuperius ex Liuio diximus. Nõnunquam & ob grauẽ ætatem, vel corporis labem aliquam, & Equiti ſine nota remittendi equum publicum venia dabatur; Quod hic docet Sueto. Feciſſe Aug. ſciendũ enim quod ex iis, qui inter Equites cẽſi erant, quum primum ad 7. & 10. annos perueniſſent, militare cogeban-

cogebantur, & ſi id non feciſſent, ęrarios faciebant, vt docet Liuius lib. 27 & Gell.libro decimo, cap. 28. Et lib. 32. idem Liuius inquit. Dictator ex authoritate Patrum dictus M. Iunius, & T. Sempronius magiſter Equitum, & delecto edicto iuniores ab annis 17. & quoſdam prętextatos ſcribunt. Tribuni Plebis, ſi ijs videretur, ad Populum ferrent, vti qui minores ſeptem & decem annis Sacramento dixiſſent, ijs proindè ſtipendia procederent, vt ſi ſeptem & viginti annorum, aut maiores milites facti eſſent. Vndè quum apud eundem Liuium libro 27. in aliquibus textibus legatur. Poſt Cannenſem cladem, quod ij, qui ſexdecim annos nati fuerant, nec militauerant omnes ęrarij facti fuerant, mendum in numerati nota eſſe ſuſpicandum, & loco XVII. XVI. ſcriptum, aliter ſibipſi dictis in locis repugnaret, vndè in textu Pauli Manutij Venetijs edito XVII. iure hoc in loco legitur; Ita quum primum aliquis ad ętatis ſuæ annum Quadrageſimumſextum peruenißet, Seniores appellabantur ex Gellio ibidem ex Tuberonis hiſtoria, & à militia immunes eſſe poterant. Sic habemus apud Liuium libro quadrageſimotertio. Edictum à C.Claudio Pulchro, & T. Sempronio Gracccho Cenſoribus factum huiuſmodi. Tu minor annis ſex, & quadraginta. Tuque ex edicto C.Claudij. Tiberij Sempronij Cenſorum ad delectum prodito, & quotieſcunque delectus erit, quicunque Cenſores magiſtratum habebunt, ſimilis factus non eris, in delectum prodibis, ex quibus ſuſpicari licet in Suetonij textu præſenti mendum eſſe, & loco triginta, quadraginta legendum, niſi dixerimus Auguſtum ampliorem, & laxiorem libertatem remittendi militiam Equitibus conceſſiſſe, quam antea habere conſueuerant, quod tamen haud veriſimile videtur, quum ętas illa trigintaquinque annorum vſque ad quadraginta ſex videatur aptior cęteris ad militiam, quumque præter vires corporis, & animi prudentiam & ex militari experimento peritiam augeant. Polybius libro ſexto tradit, pedites, qui ſextum & quadrageſimum annum attigerant, niſi in neceſſitate Reipublicę ſtipendia facere non cogi, nec equites, qui decem ſtipendia feciſſent. Hinc mirandum quod Seruius in ſecundum Aeneid. ad illud,

Fas mihi Graiorum ſacrata ſoluere iura,

ſcripſerit, quod qui habent plenam militiam quinque & viginti annis tenentur. Et iterum libro ſeptimo. ibi,

Ipſe vocat pugnas, &c.

Tradit completa ſtipendia, & militiæ tempora viginti quinque annis. Legimus quoque apud Plutarchum in C.Gracchi vita, eum lege Sacrata ſanxiſſe, ne minores 17. annis, maiores 46. militiæ adſcriberentur, quod ita intelligendum eſt, quod ſcilicet 46. annus fuerit tẽpus ordinariũ vacationis militiæ, niſi qua vrgens neceſſitas cogeret maiores deligi. Ita Camillus contra Latinos, & Volſcos vrgenter dimicaturus, ſeniores quibus adhuc vires ſuppeterẽt in ſua verba iuratos centuriauit, teſte Plutarcho in illius vita. Scribit quoque Liuius lib. 10. His nuntijs Senatus conterritus, Iuſtitium indicit, delectũ omnis generis hominũ haberi iuſſit, nec ingenui modo, & iuniores Sacramẽto addicti sũt, ſed ſeniorum etiam cohortes factę, libertinique ſuccẽturiati. Val. Max. lib. 2. & Plutarchus in Mario teſtes ſunt, eũ magnæ partis milites ſeniores, qui mul-

ta ſtipendia meruiſſent, & capite cenſos ſacramẽto aſciuiſſe; Et Liuius lib. 40. ſcriptũ reliquit: Imperatũ à Senatu Q. Petilio Prætori, vt omnes minores 50. annis ſacramento legerẽtur. Et rurſus lib. 42. Illud præcipuè datũ ſorti Macedonicę, vt Centuriones militesq; veteres ſcriberet, quos vellet Conſul, vſq; ad 50. annos. Et paulò poſt, P. Licinius Conſul S.C. recitari iuſſit, primũ, quod bellum Senatus Perſeo iuſſiſſet, deinde quod veteres Centuriones quam plurimum ad id bellum ſcribi cenſuiſſet, nec vlli, qui non maior annis 50. eſſet vacationem militiæ eſſe. Cornelius Nepos in vita Pomponij Attici tradit. Incidit in Cæſarianum bellum ciuile, quum haberet annos circiter ſexaginta, vſus eſt ætatis vacatione, neq; ſe quoq; mouit ex Vrbe. Quod intelligẽdum, non quod ætas 60. annorum vacationis eſſet terminus, ſed quod poſt 50. annum terminus vacationis eſſet. Siquidem Seneca lib. 2. de breuitate vitæ. Lex inquit, a quinquageſimo anno militem non cogit.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XL.

Comitijs Tribunitijs ſi deeſſent candidati, Senatores ex Equitibus Romanis creauit, &c.

HOC loco expoſitores inter ſe digladiantur: alij enim intelligendum dicunt de electione per Comitia Tribunorum plebis, alij Tribunorum militum. Poſteriores mouentur, quod Tribunatus plebis plebeius erat magiſtratus, & plebeis dari conſueuerat, & non Patritijs, & Senatoribus, quod primum ex origine ipſius magiſtratus probatur, ſi quidem quum anno 260. ab V. C. plebs à Patribus ſeceſſiſſet in Auentinum, facta concordia Menenio Agrippa oratore intermedio, hac conditione, vt plebi ſui magiſtratus eſſent ſacroſancti, quibus auxilij latio aduerſus Conſules eſſet; ne cui Patrum capere eum magiſtratum liceret. Ita Tribuni plebis creati. Qui etiam lib. 6. tradit C. Licinium & L. Sextium Plebis Tribunos factos à Plebe in Patrum inuidiam. Et lib. 2. rurſus inquit anno 280. Plebem amplexam Voleronem Publiliũ, eum Tribunum plebis feciſſe, qui rogationem tulit ad populum, vt plebi magiſtratus tributis comitijs fierent, quæ lex Voleronia dicta ob id; quamuis ex Dionyſio lib. 9. alij Publiliam vocandam cenſeant; ſicuti enim Liuio Volero nomen, Publilius prænomen, è contra in Dionyſio legitur πόλλιος Βολερων. Quod autem Tribunatus plebis daretur Comitijs tributis, & plebeius eſſet, conſtat ex Liuio libro 2. vbi anno 281. Tribunos plebis aduerſante Appio Plebi, tributis Comitijs creatos numero etiam aucto ſcribit. Et lib. 3. vbi de M. Duillio, & rurſus de Appio, qui Comitia Tributa habuerunt, vt ſeipſos iterum Tribunos plebis facerent. Hac ratione Suetonij dicta hoc loco interpretanda de Tribunitijs comitijs, de militum ſcilicet Tribunis creandis cenſuere Beroal. & Sabellicus. Verũ (eorum pace dixerim) errant; Nãq; etſi primis Reip. temporibus

tẽporibus Tribuni plebis plebeij eſſent, & ex plebe, & a Plebe creati, nihilo minus procedentibus temporibus & Patritios viros Tribunos factos obſeruamus, vti apud Liuium lib. 3. quo loco tradit anno 305. inter Tribunos Plebis cooptatos Spu. Tarpeium & A. Alerium, viros non modo Patritios, ſed & Conſulares quoque. Quod & iterum lib. 4. confirmat. Præterea Cęſarum temporibus Patritios, & Senatorios viros non modò Tribunatum appetiuiſſe, ſed illos, Imperatores inquam Tribunos Plebis factos, Tribunitiam poteſtatem occupaſſe manifeſtum eſt; ſiquidem Iulius Cęſar, teſte Tacito, per initia lib. 1. Annal. Conſulem ſe ferens, & ad tuendam Plebem, Tribunitia poteſtate contentus fuit. Et Auguſtus ex Appiano lib. 5. Belli ciuil. perpetuus Plebis Tribunus à Romanis delectus fuit. Et Suetonius illum cap. 27. Tribunitiam poteſtatem perpetuam recepiſſe ſcribit. Quod & Dion in illius vita confirmat, & Tacitus lib. Annal. 1. deſcribens pompam funeris Auguſti, ait de illo: continuata per 37. annos Tribunitia poteſtate. Et lib. 3. de Tribunitia poteſtate loquẽs, inquit. Id ſummi faſtigij vocabulum Auguſtus reperit, ne Regis, aut Dictatoris nomen aſſumeret. Hanc Tribunitiam poteſtatem Auguſtum Tiberio dediſſe in quinquennium author eſt Dion in Auguſto. Item & Druſo ex Tacito libro tertio. Annal. ſcribẽte. Tiberius mittit litteras ad Senatum, quieis poteſtatem Tribunitiam Druſo petebat. Et idem Tacitus lib Hiſt. primo ſcribit; Ita Othoni Imperatori decretam Tribunitiam poteſtatem. Veſpaſianus & ipſe, teſte Suetonio, in illius vita cap. duodecimo, licet ſero poteſtatem Tribunitiam recepit. Capitolinus in Antonino Pio tradit, ipſum in Senatu gratias egiſſe, quod patri Hadriano in Imperio Proconſulari, & Tribunitia poteſtatę factus eſſet collega. Idem author in Macrino ſcribit, illi ſtatim delatam Tribunitiam poteſtatem, & Proconſulare imperium. Et in Maximino & Balbino. Tribunitiam poteſtatem vnà cum alijs honoribus eis decretam fuiſſe docet Ælius Spartianus in vita Adriani ait illum Tribunum Plebis factum perpetuum, Candido & Quadrato iterum Coſſ. Nec immerito Imperatores hunc magiſtratum maximè expetiuere, ſiquidem Flauius Voſpicus in Aureliano ſcribit, Tribunitiam poteſtatem eſſe partem maximam Regalis imperij. Solus Nero Tribunorum Plebis poteſtatem maximis edictis coercuit, teſte Tacito libro 13. Annal. quod ante illum feciſſe quoque Syllam Dictatorem Cęſar libro primo. Comment. Bell. ciuil. Cic. 3. de Leg. Appian. Bell. ciui. lib. primo. Florus in Epito. Liuius lib. 89. Suetonius in Cæſare, cap. quinto, & alij ſcriptum reliquere. Quare haud mirum eſſe debet ſi Suetonius ſcribit hoc in loco, Senatores creatos, ſi deeſſent petitores Tribunatus Plebis, ſi quidem refert Aulus Gellius libro decimoquarto, cap. vltimo. Hoc, quod Atinio Plebiſcito cautum eſt, vt Tribuni Plebis Senatores eſſent, quamquam antea non eſſent, illiſque nihilo minus Senatus habendi ius eſſet. Præterea, ſcire debuerant Beroaldus, & Sabellicus eundem eſſe potuiſſe plebeium, & Senatorem, & plebeium quidem ex origine familiæ, Senatorem verò ex ordine, quia inter Senatores cooptatus, vt rectè adnotauit Leuinius Torrentius in ſuis Commentarijs in hunc locum. Concludamus itaque, rationem, & cauſam adductam à Beroaldo & Sabellico minimè obſtare, quin hoc loco Suetonius non ſit loquutus de Tribu-

nitijs

nitijs Comitijs plebis. Quinimmo ſi Dionem ſequamur clarum fit Suetonij di ćta intelligenda eſſe de Comitijs Tribunorum plebis; ſcribit namque Dion libro quadrageſimoquinto, de Auguſto loquens ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπατεῦσι δημαρχίαν αἰτῆσαι ἐπέτρεψε. Quinimo ſi Suetonio credimus ſupra cap. 10. ſcribenti de Auguſto, in locum Trib. plebis fortè demortui, ſe candidatum petitorem oſtendit, quamquam Patritius, necdum Senator, ſtatuendum videtur, quod qui Senator non eſſet, Tribunus plebis tunc temporis fieri non poſſet. Quamuis Carolus Langius id negãs, dictiones illas (nondum Senator) diſpungendas eſſe contendat, ſed perperam ſanè, ſi & præſentem locum cum illo conferamus. Addamus & Appiani authoritatem, qui libro 3. ſcribit. Aetatem Auguſti obſtitiſſe, quo minus Tribunus Plebis fieret. Quod intelligendum puto, quia nondum Senatoriam ętatem attigiſſet, vt in Senatũ ſcilicet cooptari poſſet, ad quod munus tamen admiſſus poſtea gratiosè lege ſoluta Cicerone ſuffragante conſtat. Quod verò ſic intelligẽda ſint Suetonij verba de Tribunis plebis, & nõ de Tribunis militum, ex eo vel ſuaderi poteſt, quod Tribuni militum etiam alij quam Senatores creabantur; nam ille erat primus honorum gradus, & teſte Polybio in 6. de Repub ſatis erat petenti Tribunatum militũ, vt militiam feciſſet equeſtrem per decennium, vel pedeſtrem per ſex annos, quod ſi quis alius Beroaldus, & Sabellico hærens, & locum hunc interpretandum cenſuerit de Tribunatu militum, non negauerim; quinimmo & lubens manus dabo, ſi quidem ex ſuperiori cap. 38. ſatis conſtat Senatorijs viris militum Tribunatum datum. Quod & cõfirmare poſſumus exemplo Iulij Cęſaris ex Suetonio, Catonis Vticenſis ex Plutarcho, & C. Marij ex Saluſtio in Bello Iugurthino, & alijs pluribus. Verùm cogitanti mihi illud in mentem veniebat, facilè omnẽ diſſenſionem tolli poſſe, ſi loco dictionis illius (Tribunitijs) in textu repoſuerimus, Tributis, ita vt ſenſus eſſet, ſi in Comitijs Tributis candidati deeſſent; ſi quidem ijs tributis comitijs creabantur, tum Tribuni militum, tum Tribuni plebis tanquam minores magiſtratus, vt omnibus receptũ eſt. Nec obſtat, quod apud Liuium in concione Camilli in calce libri ſexti, ſcriptum ſit, Comitijs centuriatis Tribunos militares creatos; nam eo in loco loquitur Liuius de Tribunis militaribus Conſulari poteſtate, & non de Tribunis militum ad legiones, qui nondum tempore Camilli populi ſuffragijs creabantur, &c.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. XL.

Quum autem pleriq; Equitum, attrito bellis ciuilibus Patrimonio, ſpectare Ludos è quattuordecim non auderent metu pœnæ theatralis, pronunciauit non teneri ea.

QVVM Pop. Romanus promiſcuè, & nullo diſcrimine facto in ſpectandis publicis ſpectaculis vſque ad quinquageſimumoctauum annum ſedere

ſedere conſueuiſſet P. Africano iterum, & T. Sempronio Coſſ. Sextus Aelius Pætus, & C. Cornelius Cethegus Cenſores gratiam ingentem ſibi apud Senatum pepererunt, quod Ludis Romanis, Aedilibus, Curulibus imperarunt, vt loca Senatoria ſecernerent a populo; nam antea in promiſcuo ſpectabant. Quæ Liuij verba ſunt libro 34. libro verò 35. qui fuerint Aediles ſubdit, inquiens. Magalenſia ludos ſcenicos C. Attilius Serranus, L. Scribonius Libo, Aediles Curules primi fecerunt. Horum Aedilium ludos Romanus primum Senatus a populo ſecretus ſpectauit; præbuitque ſermones (ſicut omnis nouitas ſolet) alijs tandem quod multo ante debuerit, tributum cenſentibus ampliſſimo ordini, alijs ademptum ex dignitate populi, quicquid maieſtati Patrum adiectum eſſet, interpretantibus, & omnia diſcrimina talia, quibus ordines diſcernerentur, & concordiæ, & libertati æquè minuendæ eſſe; ad quinquageſimum octauum annum in promiſcuo ſpectatum eſſe, quid repentè factum? cur immiſceri ſibi in cauea Patres plebem nollent? cur diues pauperem conſeſſorem faſtidiret? nouam, & ſuperbam libidinem, ab nullius ante gentis Senatu neq; deſideratam, neque inſtitutam. Poſtremò ipſum quoque Africanum, quod Conſul author eius rei fuiſſet pœnituiſſe ferunt. Cic. in Orat. de Aruſp. reſpõſ. reſcriptũ reliquit P. Africanus iterum Conſul maior ille Ludis Magalenſibus primum ante populi conſeſſum, Senatui locum dedit, ne ludos hęc lues impura pollueret; Quamuis idem Cic. in Orat. pro Cornelio Maieſtatis reo dixerit P. Africanus ille ſuperior, vt dicitur, non ſolùm a ſapientiſſimis hominibus, qui tum erant, verum etiam a ſe ipſo ſæpius accuſatus eſt, quod quum Conſul eſſet cum T. Longo, paſſus eſſet tum primum a populari conſeſſu Senatoria ſubſellia ſeparari; ex quibus Africanum non authorem, ſed conſentientem tãtum facere videtur, & per conſequens non ſibi ipſi conſentire, imò diuerſa, & pugnantia de re hac protuliſse. Verùm Pędianus interpres hoc loco concilium tradit, inquiens eſse Oratoriæ calliditatis, vt quum opus ſit, eiſdem rebus ab vtraque parte, vel a contrarijs vtatur. Quum itaque in Oratione pro Cornelio habita cauſa popularis eſset, præmereturque Senatus authoritate; atque ob id dignitatem eius ordinis eleuare quam maximè expediebat, pœnituiſse ait Scipionem, quod paſsus eſset id fieri. In Orat. autem de Aruſp. reſpõſ. quia in Senatu habebatur, cuius auribus erat blandiendum; & magnopere illum laudat, & authorem dandi facit. Valerius Maximus lib. 4. cap. 5. vbi de Pop. Romani verecundia ſcribit. Sed vt (inquit) a laudibus eius ad facta veniamus, a condita vrbe vſque ad Africanum, & Tib. Longum Coſs. promiſcuus Senatui, & populo ſpectandorum ludorum locus erat; nunquam tamen quiſquam ex plebe in Theatro ante Patres conſcriptos ſpectare ſuſtinuit, adeò circumſpecta noſtræ ciuitatis verecundia fuit. Quum poſtea conſtitutione abrogata Senatus, & Populus ſolutiſſimo more ſpectaret, Lucius Roſcius Otho Tribunus Pleb. legem tulit, vt Equitibus Romanis in Theatro 14 gradus proximi aſſignarentur, vt refert Florus in Epit. Liu. lib. 99 Et Cicero in Orat. pro Muræna ita ſcribit: L. Otho vir fortis, meus neceſſarius, Equeſtri ordini reſtituit, nõ ſolùm dignitatem, ſed etiam voluptatem. Itaque lex hæc, quę ad ludos pertinet eſt omnium gratiſſima, quod honeſtiſſimo ordini cum ſplendore fructus

quoque

quoque iucunditatis eſt reſtitutus. Et Plutarchus in Cicerone. Quum in theatris hactenus Equites commixti plebi ſpectarent Ludos; primus Otho eos a plebe diſiunxit, eumque ſeſſum illis in ſpectacula deſignauit, quem nunc vſque præcipuum retinent; Quam rem quum plebs ſibi ad ignominiam exiſtimaret, prodeunte in ſpectaculum Othone, contumelioſè aduerſum illum ſibila efferre, tum Equites contra læto plauſu illum ſuſcepere. Verum mox, quum iteratis altius ſibilis, & iterum a maiori plauſu Equitum in iurgia alter in alterum prodiret, omne id theatrum inhoneſta ſpecie completum eſt. Quare quum ea nouiſſet Cicero, plebem in Fano Bellonæ ad ſe vocatam adeo modeſtè increpauit, & obtinuit, vt quum in ſpectaculũ redijſſet, Othoni alacri plauſu alluderet, & cum Equitibus de laude, & gloria viri concertarent. Quod & Plinius lib. 7. cap. 3. recenſet. De hac lege Roſcia Horatius libro epiſt. primo, epiſt. item prima.

Roſcia dic ſodes, melior lex, an puerorum eſt,
Næuia, quæ regnum rectè facientibus offert,
Et maribus Curijs, & decantata Camillis.

Idem Horatius Epod. Ode 4. ad Mænam libertum Pompei Magni.

Sedilibuſque magnus in primis Eques.
Othone contempto ſedet.

Et Iuuenalis Saty. 3.

Exeat ſi pudor eſt, & de puluino ſurgat Equeſtri,
Cuius res legi non ſufficit. Et iterum.
Sic libitum cerno, qui nos diſtinxit, Othoni.

Et Martia. lib. 5. epiſt. 26.

Quadringenta tibi non ſunt Chereſtrate, ſurge.

Hæc lex Roſcia Equitibus data eſt, vt in primis 14. ordinibus, ideſt proximioribus Orcheſtræ, in qua ſedebant Senatores, ſederent ij, qui quadringenta ſeſtertia poſſiderent. Ita Horatius lib. epiſt. 1. epiſt. 1.

Et quadringentis ſex ſeptem millia deſunt,
Eſt animus tibi, ſunt mores, & lingua, fideſque Plebs eris.

Et Iuuenalis Saty. 3.

——————————— Effice ſummam;
Bis ſeptem ordinibus, quam lex dignatur Othonis.

Quod verò cenſus equeſter eſſet ſeſtertiorum quadringentorum, clarè docet Plinius Iunior epiſt. 19. vbi inquit, eſſe autem tibi centum millium cenſum ſatis indicat, quod apud nos decurio es. Itaque vt te non decurione ſolum, verum etiam Equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas Equitis facultates 300. millia nummum. Et Plinius Hiſt. nat. lib. 33. cap. 2 de Equeſtri ordine verba faciens inquit. Hac de cauſa conſtitutum, ne cui ius id eſſet, niſi cui ingenuo ipſi, Patri, Auoque paterno ſeſtertia 400 cenſus fuiſſet, & lege Iulia Theatralis in 14. ordinibus ſedendi. Nec dictis obſtat quod Tacitus libro Annal. 15. ſcripſerit, quod lex Roſcia nil niſi de quattuordecim ordinibus ſanxit, nam ſenſus illius loci eſt, quod Nero in Circo ſedilibus plebis Equitũ Romanorum locos antepoſuit, quum lege Roſcia tantum in Theatro eſſent aſſignata,

gnata,

gnata, vt doctè Lipſius adnotauit, & ex textus lectione innoteſcit clarè, & ex Suetonio in Nerone cap. vndecimo, habetur. Circenſibus loca Equiti ſecreta à cęteris tribuit. Quà in re miror fœdè lapſos Prateum in Iuris Lexico in verbo Roſcia Theatrali, & Ludoui. Charund. in Annot. Leg. Antiquarum, exponentes locum hunc Taciti, quod illius mens fuerit Legem Roſciã eam vim habuiſſe, vt Equites non ante Plebem, ac ſeparatim, ſed confusè tantum quattuordecim ordines haberent, quò nihil inſulſius, veritatique magis repugnans dici poteſt. Nec minus iam dictis obſtat quod Suetonius in Cęſare cap. trigeſimono, ſcripſerit Decimum Laberium quum Mimum ſuum ęgiſſet, donatum à Cęſare quingentis Seſtertijs, annulo aureo, & ſeſſum in decimaquarta; ita vt illũ Equeſtri dignitate donauit; ita vt hunc cenſum Equeſtrem fuiſſe quingentorum, non quadringentorum ſeſtertiorum colligatur; Nam reſpondemus Laberium prius Equitem fuiſſe, quod ex textu patet, in quo Laberium Equitem Romanum patet fuiſſe. Prӕterea potuiſſe eum munificè donare Cęſarem, non ſolum quingentis ſeſtertijs, ſed etiam maiori ſumma, nec ob id coniectandum cenſum Equeſtrem fuiſſe quingentorum, & non quadringentorum ſeſtertiorum; Nam omnis difficultas tollitur ex eodem Suetonio, in Cęſare, cap. trigeſimoſeptimo; quo loco Milites concionante Cęſare ſuſpicatos tradit, quum annulum oſtentaſſet, promiſſum illis ius annulorum cum millibus 400. Vidit hunc ſcrupum Budęus lib. de Aſſe ſecundo, & ait Cenſum Equeſtrem à quingentis ſeſtertijs ad quadringenta contractum, ideſt ad priſtinam formam redactum; ſed pace eius dixerim, nullibi cenſum Equeſtrem quingentorum ſeſtertiorum fuiſſe obſeruamus. Illud ſanè haud ſilentio prӕtereundum, quod à Macrobio libro ſecundo Saturnal. tertio traditur per hӕc verba. Deindè quum Laberius in fine Ludorum annulo aureo honoratus à Cęſare è veſtigio in decimoquarto gradu ad ſpectandum tranſijſſet, violato ordine, ideſt quum detractus eſſet Eques Romanus, & quum mimus remiſſus, ait Cicero prӕtereunti Laberio, & Sedile quӕrenti, recepiſſem te, niſi anguſtè ſederem, ſimul & illum reſpuens, & in nouum Senatum iocatus, cuius numerum Cęſar ſupra fas auxerat; Nec impunè, reſpondit enim Laberius. Mirum ſi anguſtè ſedes, qui ſoles duabus ſellis ſedere, exprobrata leuitate Ciceronis, quà immeritò optimus ciuis malè audiebat; Ex quibus Macrobij dictis colligitur Laberium Equeſtri dignitate donatum à Cӕſare, non fuiſſe prius Equitem, vt eum vocat Suetonius, niſi dixerimus fuiſſe Equitem, ideſt militem equeſtrem militiam facientem, non tamen Equeſtri dignitate nobilem, vel melius fortè Equitem fuiſſe Laberium, ideſt ex familia Equeſtri ortum, ſed cui non permiſſum ſedere in 14 ordinibus, quia ei cenſus Equeſter non eſſet, vel potius ipſum, vel eius Patrem non fuiſſe ingenuum, aut ſaltem de eius ingenuitate dubitatum fuiſſe; vocat enim ibidem Macrobius Laberium aſperӕ libertatis Equitem Romanum, interpretor ego aſperę, ideſt non planӕ, & omnibus receptę libertatis; aſperum enim opponitur leni, ſeu leui; Ita hominem aſperum appellamus, moribus difficilem, ſcilicet, & durum; Ita tradit Liuius lib. 3. L. Trebonio Trib. Ple. aſpero inditum cognomen, quum eſſet moribus difficillimis,

difficillimis,& ingenio impotens. Apud Ciceronem de finibus legimus. Homo aſper,& durus oratione,& moribus. Apud Terentium.

Aſperum hoc pater eſt, aliud ſodes para,

Ideſt durum, & difficile. Hoc loco pariter adnotare libet, ne ſtudioſi veritate ipſa fraudentur Petrum Gregorium virum alioquin multę doctrinæ, falsò lib. vigeſimoſecundo, Syntagmatis iuris cap. 11. aſſeruiſſe, lege Roſcia decoctoribus bonorum obæratis datum publicè in theatro locum 14. graduum ab omnibus ſeparatum, ita vt ſederent in 14. gradibus proximè Equitibus in ludibrium. Errandi autem occaſionem illi dedit locus Ciceronis in Phillippica ſecunda, vbi ſic ſcribit. Illud tamen audaciæ, quod ſediſti in 14. ordinibus quum eſſet lege Roſcia decoctoribus certus locus conſtitutus, quam iis quis fortunæ vitio, non ſuo decoxiſſet; ex quibus colligimus Ciceronem exprobaſſe Antonio, quod quum dilapidaſſet bona, nec ei eſſet cenſus equeſter amplius, ſediſſet audacter in 14 gradibus, quum tamen debuiſſet ſedere iure in loco decoctoribus in Theatro aſſignato. Ad quod ſpectat illud Iuuenalis Saty. 3.

Exeat ſi pudor eſt, & de puluino ſurgat Equeſtri,
Cuius res legi non ſufficit.

Et Seneca libro 5. ad Lucillum epiſt. 44. At me Hercules multis quattuordecim gradus ſunt clauſi. Hanc legem latam L. Metello, & Q. Martio Coſſ. colligimus ex Flori Epitome, & Chronologia Caroli Sigonij Anno ab V.C. 682. Quamuis perperam Petrus Gregorius loco ſupracitato, neſcio qua authoritate ductus id factum Lucio Piſone, & M. Accilio Coſſ. tradat; in quem pariter ſcrupum impegiſſe legimus Zaſium in Catalogo legum antiquatum. Hanc Roſciam Auguſtus ampliauit, addito quod ex Plinio ſuperius oſtendimus, ne cui ius annulorum eſſet, & ius ſedendi in quattuordecim ordinibus, ne ipſe, Pater, & Auus ingenui fuiſſent, & cenſus 400. Seſtertiorum. Correxit verò, & reſtrinxit in ea parte, quà illis, qui fortunæ vel ſuo vitio decoxiſſent locus in quattuordecim gradibus non dabatur, ſtatuens vt hoc loco ex Suetonio habemus non teneri pœna Theatrali, nec prohiberi poſſe loco ſedendi in quattuordecim ordinibus illos, quibus ipſis, parentibuſve Equeſter cenſus vnquam fuiſſet; Hæc autem ſanctio Auguſti lex Iulia Theatralis appellata fuit, ex Plinio loco iam dicto. Quum enim leges Iuliæ, de quibus nos alibi fuſius pertractauimus, aliæ a Cæſare Dictatore, alię ab Auguſto latæ fuerint, huius Iuliæ Theatralis author fuit Auguſtus, non Cæſar, quicquid in oppoſitum ſenſerit Prateus in Lexico Iuris, in dictione, Iulia Theatralis; nullibi enim obſeruamus Iulium Cęſarem legem Theatralem tuliſſe. Quod verò nonnulli ſuſpicantur, lege Iulia ſancitum ab Auguſto illa quę de ordine ſubſelliorum refert Suetonius in illo, capite 44. non ſubſiſtere, dignoſcitur tum ex dictis, tum etiam id ex verbis ipſius capitis apertè elicimus; inquit enim facto igitur decreto Patrum, &c. ex quibus patet, & a Patribus, quamuis authore Auguſto, & admonente ipſo Senatus Conſulto decreta. Poſtea quum ſub Domitiano leges Theatrales dictæ non obſeruarentur, ille ſuſcepta morum correctione, licentiam theatralem promiſcuè ſpectandi inhibuit, non quidem quod nouam legem ſanxerit, ſed reuocatis Roſcia, & Iulia. Diutiſſimè autem duraſſe morem in ſpectaculis

diſcretim

diſcretim ſedendi, elici poteſt ex Aelio Spartiano in Peſcennio Nigro, vbi tanquam inſolitum refert, quod Circenſibus ſubſellia indifferenter, & indiſcretè repletę eſſent, maxima iniuria ob id affecto populo. Ad hoc quoque ſpectant quæ legimus apud Tacitum Annal. lib. 6. At Iunium Gallionem, qui cenſuerat, vt Prętoriani actis ſtipendijs ius adipiſcerentur in quattuordecim ordinibus ſedendi, violenter increpuit. Subſellia autem Equitibus dicata, Equeſtria Romanis vocata fuiſſe colligimus ex Seneca lib. 7. de Beneficijs capite 12. vbi ait. Equeſtria omnium Equitum Romanorum ſunt. Et libro 4. controuerſ. Hos quattuordecim gradus Equeſtria ab ipſis Equitibus appellat. Ita & Suetonius in Caligula cap. 26. Scenicis Ludis inter plebem, & Equitem cauſam diſcordiarum ſerens, decimas maturius dabat, vt Equeſtria ab infimo quoque occuparentur. Ita è contra, popularia vocabantur Sedilia in ſpectaculis plebi dicata, dicente Suetonio in Domitiano. Omne genus rerum miſſilia ſparſit, & quia pars maior intra popularia deciderat, quinquagenas teſſeras in ſingulos cuneos Equeſtris, ac Senatorij ordinis pronunciauit.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XL.

Magni præterea exiſtimans ſyncerum, atque omni colluuione peregrini ac ſeruilis ſanguinis incorruptum ſeruare populum, & ciuitatem Romanam parciſſimè dedit, & manumittendi modum terminauit, &c.

A PRINCIPIO ciues Romani non alij erant, quam qui vel in Vrbe Romana, vel in agro Romano habitabant, quique inibi oriundi erant; at conditor Ciuitatis Romulus ab initio, vt Vrbem amplificaret, deuictos populos in ciuitatem recepit, populi multitudinis augendæ cauſa. Itaque eo tempore ciues Romani facti Cæcinenſes, Caſtuminij, Antemnates, & ex fœdere Albani, teſte Liuio libro 1 Romuli poſtea, atque Regum exemplo, nunquam eſt intermiſſa a Romanis ciuitatis largitio, & communicatio, quod non vno, ſed pluribus modis fiebat. Quod vt apertius intelligatur, nonnulla ſubijcienda de iure ciuitatis Romanæ. Sciendum itaque, quod ſicuti externę gentes in Romani populi amicitiam, atque deditionem admiſſæ varij generis, ac conditionis fuere, ita & varij generis Romanis ciues fuiſſe obſeruamus. Horum autem aliæ liberæ, aliæ fœderatę, aliæ ſtipendiarię, aliæ Latinę fuere, quemadmodum rectè adnotarunt Budęus in Adnotat. in Pandectas, & Alciatus primo Parerg cap. 14. & Carolus Sigonius lib. de iur. Rom. Erant itaque alij coloni, alij municipes, alij ex pręfectura aliqua, alij ciues modò Romani. Hi verò erant qui ex nullo Municipio, ex nulla Colonia, Pręfecturave Romanorum erant, ſed vel in Vrbe, vel in agro, vrbiſve ſub vrbano, & ex ſeruis & illis gentibus externis libertate, vel ſpeciali priuilegio ciuitate donatis. Erant autem municipes ex Gellio lib. 6. cap. 13. ciues Romani ex municipijs iure ſuo viuentes, muneris

neris tantum cum Populo Romano participes, nullis alijs neceſſitatibus, neque vlla Pop. Romani lege adſtricti, quum nunquam populus eorum fundus factus eſſet. Ciues autem coloni non veniebant extrinſecus in ciuitatem, ſed ex colonijs, quę ex ciuitate propagatæ erant, & iura, inſtitutaque Pop. Romani omnia, non ſui arbitrij habebant. Ciues autem ex Præfecturis qui eſſent intelligemus, ſi quid eſſent pręfecturæ explicauerimus. Erant itaque præfecturæ Oppida Italiæ, in quibus qui habitabant nec ſuis legibus, vt municipes viuebant, nec vllos de ſuo corpore magiſtratus creari poterant, ſicuti coloni, ſed a magiſtratibus Roma miſſis regebantur, ijs legibus, quas Romanus magiſtratus dixiſſet, qui quoniam Pręfectus vocabatur, iccirco præfecturæ appellabantur. Exemplum habemus Vrbis Capuę, quæ quum antea colonia eſſet, in Præfecturam redacta eſt, tanquam vrbs inimica Romanis quemadmodum docet Liuius libro vigeſimoſexto. Horum autem omnium ciuium, quos quattuor generibus comprehendimus, non eædem erant conditiones. Quum enim ius ciuitatis diuerſis pręrogatiuis conſtaret, non omnibus omnia iura permittebantur; vnde efficiebantur variæ conditionis ciues. Ciuium, qui verè Romani erant, & ingenui, primum ius erat, ne virgis cędi, nec vinculis coerceri, nec omnino capite plecti, niſi populi ipſius iudicio poſſent. Qđ & pluribus legibus cautum obſeruamus. Primũ lege Valeria, ter lata & repetita poſt exactos Reges ab eadem familia Valeria, quà ſancitum fuit, ne quis ciuis Romanus, qui prouocaſſet, virgis cęderetur, ſecuri ve necaretur, teſte Liuio libro 10. Dionyſio libro 5. Plutarcho in Valerio, Val. Maximo lib. 4. cap. 1. Poſt hanc lata eſt lex Portia a M. Portio Catone Trib. Pleb. Valerio, & Apuleio Coſſ. efficatior multò, quam ſuperior; quum enim illa contrafacienti nil præter improbitatem facti adieciſſet, quod validum ſatis legi vinculum viſum fuit, hęc graui pœna affecit verberantem, necantemve ciuem Romanum, vt inquit Liuius eodem libro decimo, & Cic. pro Rabirio Perduellionis reo. Porcia (inquit) lex virgas ab omnium ciuium Romanorum corpore amouit. Porcia lex libertatem ciuium lictori eripuit. Et Saluſtius Ciceroni grauiter obiecit, quod ciues Romanos Catilinæ ſocios, cõtra legem Portiam, necaſſet. Huius quoque meminit Suetonius in Nerone. Poſtea lege Sempronia cautum fuit, ne de capite ciuium Romanorum iniuſſu Populi Romani iudicaretur; quod ſi quis aduerſus feciſſet, in eum populi animaduerſio eſſet. Hęc lata fuit a C. Sempronio Graccho Trib. pleb. Quinto Cecilio, T. Quinctio Coſſ. de qua Cicero in Oratione pro Rabirio, pro domo ſua, pro Cluentio, & ſeptima in Verrem & in Catilinam, & tertio de Legibus; & Saluſtius in Oratione Cæſaris. Has leges Octauius Auguſtus, aut Iulius Cęſar (vt alij) in legem Iuliam de vi publica tranſtulit, decernens, vt qui aliqua poteſtate præditus ciuem Romanum antea ad populum, ſeu Imperatorem prouocantem necarit, necarive iuſſerit, torſerit, verberauerit, in publica vincula duxerit, humilior ſi ſit, pœna capitis, honeſtior verò inſulæ deportatione multetur. Quod refert Paulus libro quinto Sentent. titulo vigeſimoſexto, l. ſeptima, D. ad legem Iuliam de vi publ. & de hac quoque Vulpianus in l. lex Iulia, ff. ad legem Iuliam de vi publ. Præter Iuriſ-

ſtas

ſtas autem de re hac neminem ex antiquioribus hiſtoricis verba feciſſe reperi, dicentemve hanc legem ab Auguſto, vel Cęſare latam. Apud Dionem Caſſium duntaxat adnotaui lib. 54. Octauianum Auguſtum Cyzicenos, quod nonnullos Ciues Romanos in ſeditione flagris cęſos necaſſent, in ſeruitutem redegiſſe; quibus tamen poſtea libertatem reſtituit. Sicuti itaque peregrini poterant à magiſtratibus verberibus, & morte plecti, ita ciues Romani ortu, quique propriè ingenui dicebantur, nullo pacto (vt diximus) ita inconſulto Populo affici nequibant. Quod etiam ex ſacris paginis comprobamus, ſiquidem habemus cap. vigeſimoſecundo Actuum Apoſt. de D. Paulo hæc. Accedens Tribunus dixit ei, Dic mihi, Num tu Romanus es? cui reſpondit Paulus, eſſe ſe vtique ciuem Romanum. Dixitque Tribunus: Ego multa ſumma Ciuitatem Romanam conſecutus ſum. Paulus verò reſpondit, ſe etiam natum eſſe ciuem Romanum. Protinus ergo receſſerunt ab eo, qui ne eum torquerent aſtiterant. Et ipſe Tribunus vehementer timuit audito Paulum eſſe ciuem Romanum. Alterum ius erat ciuium Romanorum, vt ſibi teſtamento ciuis Romani hæreditatem capere poſſent; nullus enim peregrinus poterat adire hæreditatem ciuis Romani, quod Cicero oſtendit in Oratione pro Archia Poeta, vbi probans Archiam ciuem Romanum fuiſſe, & pro ciue Romano ſe geſſiſſe, hoc argumento probat, quod hæreditates ciuium Romanorum ſępe adiiſſet. Et in Orat. pro Cęcinna inquit. Ebutius Cęcinnę aduerſarius negat poſſe hęredem Ceſenniæ eſſe Cęcinnam, quod ciuitas Volaterranis adempta eſſet à L. Sylla, ideoque ciuis Romanus non eſſet Cęcinna. Præterea ſolis ciuibus Romanis iam dictis ius fuit teſtamentum iure Quiritum facere, quod Cic. demonſtrat, quum pro argumento accepit Archiam ſe pro ciue Romano geſſiſſe, quia ſępe legibus Romanis teſtamentum feciſſet. Erat & ius connubiorum ciuibus Romanis proprium, quia tantum ciues cum ciuibus matrimonium contrahere poterant, ita vt ſi pater, aut mater peregrini erant, non legitimæ eſſent nuptiæ. Militare etiam in Legione Romana non alijs, quam ciuibus licebat, ideoque ſoli ciues ad ærarium in beneficijs deferri ab Imperatoribus, & beneficiarij milites fieri poterant. Quod Cicero eadem Oratione pro Archia oſtendit, & Epiſt. vigeſima libro ſexto, Epiſtolarum Familiarum. Ad hæc liberos habere in poteſtate proprium erat ius Quiritum, vt ait Iuſtinianus primo Inſtit. libro tit. de patria poteſtate. Ius etiam alienandi per nexum propriè fuiſſe Romanorum ex eo intelligi poteſt, quod omnes, inter quos huius iuris ſollemnitas trāſigebatur, ciues Romanos eſſe oportebat, vt ait Boetius in Commentario Topicorum, & docet Cicero ipſe in Orat. pro Cęcinna enumerans inter iura ciuium Romanorum nexa, atq; hæreditates. Erat etiam eorumdem ius proprium ſuffragium in Comitijs dare, iudicia facere, magiſtratus creare, leges ferre, ijſdemque ſuffragijs ad magiſtratus, publicaſque cæteras adminiſtrationes, ac dignitates peruenire, & in cenſum deferre. Vtebantur etiam iure gentilitatis, adoptionis, agnationis, togæ ferendæ, libertos Patronorum filios in poteſtate habere, & vt vno verbo omnia complectar omnium legum Romanarum be-

neficio vti poterant. Hæc verò tam multa, & tam varia ciuitatis Romanæ iura non omnibus, qui Ciuitate donabantur omnia concedebantur; Multis enim reperimus datam fuiſſe ciuitatem abſque ſuffragio, vt apud Liuium libro octauo. Campanis Equitibus honoris cauſa, quia cum Latinis bellare noluiſſent, quod, & libro vigeſimotertio, & vigeſimoſexto, etiam legitur. Fundanis, & Formianis, quod per fines eorum tuta, patataque fuiſſet via, ciuitas ſine ſuffragio data. Et libro decimo. Anagninis, quia arma Romanis intulerant, ciuitas ſine ſuffragij latione data, & Acerrani lege a L. Papyrio Prætore lata, quà ciuitas ſine ſuffragio data, ciues Romani facti ex eodem Liuio libro octauo. Idem ſcribit de Meſſolanis ibidem, & de Cumanis eodem loco, & libro vigeſimotertio. Quod & Lauinijs, & Tuſculanis, vt Cicero in Orat. pro Cornelio Balbo, & idem Liuius libro octauo, vbi & dicit idem factum Arecinis, Nomentanis, Pedanis, Lanuuinis, & Anſiatibus. Addamus & Sabinos, qui & poſt Sabinarum raptum, & fœdus factum inter Romulum, & T. Tatium recepti in Vrbem ſunt, ea lege, vt inquit Seruius, in eum locum Aeneid ſeptimi libri.

Poſtquam in partem datæ Roma Sabinis.

Vt in omnibus eſſent ciues Romani, excepta ſuffragij latione, nam magiſtratus non creabant; quod tamen (pace Seruij dixerim) nullibi legimus, quò ſcilicet ad prohibita ſuffragia, imò ſi quæ primo, lib. & quarto, ab eodem ſcribantur, perpendamus, oppoſitum conijciendum; Liuius libro trigeſimooctauo; de Formianis Fundaniſque municipibus, & Arpinatibus ſcribit quod C. Valerius Tappo Trib. Pleb. legem promulgauit, vt ijs ſuffragij latio (nam antea ciuitatem ſine ſuffragio habuerant) eſſet. An verò qui ex municipio, vel præfectura ciues Romani erant, & ius ſuffragij haberent, dubium certè eſt; Nam quod non haberent ex ſuperius adductis exemplis conſtat, & ex Cicerone in Orat. pro Cęcinna colligimus, vbi ait Syllam Dictatorem ita tuliſſe de ciuitate, vt non ſuſtulerit horum nexa, atque hęreditates, iuſſit enim eodem iure eſſe, quo fuerint Ariminenſes, quos quis ignorat, duodecim Coloniarum fuiſſe, & a P. Romano hæreditates capere potuiſſe. Ex quibus colligimus, quum Sylla legem tulit de adimenda ciuitate Volaterranis, fuiſſe duodecim Colonias, quæ non pleno iure ciuitatem Romanam haberent; ex quo dicendum ijs defuiſſe ius ſuffragij. In oppoſitum tamen, quod municipia, Colonię, & Præfecturę Italiæ, ius ſuffragij haberent videtur affirmatum a Cicerone, qui in Oratione poſt reditum ad Quirites, loquens de Comitijs Centuriatis, quibus ab exilio reuocatus eſt, ita ſcribit. Nullus in eorum reditu motus municipiorum, & Coloniarum factus, at me in patriam ter ſuis decretis Italia cuncta reuocauit. Et in Oratione pro Seſtio. Nullum erat Italię municipium, nulla Colonia, nulla Præfectura, nulla Romæ ſocietas, nullum Collegium, aut Conſilium, aut omnino aliquod commune Conſilium, quod tum non honorificentiſſimè de mea ſalutę decreuiſſet. Idem etiam ex multis eius alijs locis in Oratione pro Muræna, pro Sylla, & pro Plancio intelligi poteſt. Quibus tamen non obſtantibus in contrarium ſtare veritatem non dubitamus, & Ciceronem loquutum locis antedictis oratoriè, & per amplificationem

nem dicimus, non quod vere in illius reditu opus fuerit decreto vniuerſæ Italiæ; namque in Comitijs ipſis, præter ciues conſuetos, Colonos, municipes, & Præfecturæ ciues adfuiſſe, quum reditus Ciceronis decretus eſt, abſurdum eſſet affirmare, niſi dixerimus & aliquando huiuſmodi ciuibus ſuffragij ius datum gratioſè, & non ex conſuetudine, vel iure. Ita Liuij dicta interpretanda, quum libro vigeſimoquinto ſcribit: Teſtulis datis Tribuni populum ſummouerunt, ſitulaque adlata eſt, vt ſortirentur vbi Latini ſuffragium ferrent; non enim Latini ſuo iure ſuffragium ferre poterant, ſed ad ſuffragandum admiſſi beneficio, & benignitate magiſtratuum Romanorum id tribuentium ſocietati, & conſanguinitati Latinorum, qui tum fortè Romæ erant, quum haberentur Comitia, ſicuti & ex eodem libro octauo, habemus Lanuuios, Aricinos, Nomentanos, & Pedanos, qui omnes Latini erant, Ciuitate donatos, poſt quinquennium demum cenſos fuiſſe, & in duas Tribus, Meciam, & Scepſiam deſcriptos quę tribus tum primum propter eos additę ſunt. Ex quibus conſtare clarè exiſtimo, non quibus Latinis, ſiue Colonis, ſiue municipibus, ſiue ex Præfectura ciuitas dabatur, non tamen ius ſuffragij habebat lege, vel iuris neceſſitate, niſi gratioſè demum adderetur. Ita & intelligendum Ciceronis dictum in Epiſt ad Atticum, dum inquit. Quoniam videtur in ſuffragijs valere Gallia Ciſalpina, ſcilicet quæ in Italia eſt. Quæ vt apertius intelligantur, ſciendum eſt, quod aliud erat ciuitatem dari a Romanis, a conceſſione iuris Latij, ſeu Latinitatis; ſi quidem ius Latij, ſeu Latinitas originem habuit ex fœdere, ſeu ſocietate, quod cum priſcis Latinis Romani pepigere; His enim ſuperatis ad lacum Regillum, & deinde ad Veſſerim, in eas conditiones pacem firmauerunt, vt Latini ſuo iure viuerent, atque in bellicis expeditionibus milites darent, hoſteſque omnes cum Romanis haberent, ſocijque & amici Pop. Romani dicerentur, & in victorijs de hoſtibus tertiam prædæ partem haberent. Verùm quum Latini hiſce conditionibus minimè contenti eſſent, non ſemel conati ſunt, modò precibus, modò minis ius ſuum melius facere, aliquando ipſum ius Ciuitatis, aliquando vt alter Conſul ex Latinis crearetur, ex Liuio libro octauo, poſtulantes; quorum poſtremum in perpetuum denegatum, alterum tandem fuit ea conditione conceſſum, vt qui ex Latinis ſtirpem ex ſe domi relinquerent, ciues Romani fierent, qua in re quum multæ fraudes ineſſent C. Claudius Conſul ex Senatuſconſulto legem tulit Claudiam dictam, quà illis obuiam itum. Poſtea verò & alia lex Papia de eadem re lata eſt. His legibus remotos a ſpe conſequendæ Ciuitatis denuo inflammauit M. Fuluius Flaccus, qui cum in Conſulatu tum in Triumuiratu agri lege Sempronia diuidendi, ciuitatem omnibus Italicis pollicitus eſt primus, vt ſcribit Appianus, vel vt Plutarchus tradit Tiberius Gracchus P. Mutio, & L. Calphurnio Coſſ. ciuitatem Italicis promiſit, qui ambo decreto Senatus ob id interfecti ſunt. Poſt aliquot deinde annos M. Liuius Druſus Trib. Pleb. Senatui iratus rurſus addandam Ciuitatem Italiæ animum adiecit, qui & ipſe in turba percuſſus, vitam vna cum actione depoſuit, lataque lex L. Licinio Craſſo, & Quinto

Mutio Scæuola Coſs. quæ lex Licinia, & Mutia appellata, aduerſus eos, qui ſe pro ciuibus, quũ ciues non eſſent, gererent, de qua Cicero in Offic. Hac lege Italicorum animi ita exaſperati ſunt, vt vniuerſi propemodum aliquibus fortiſſimis viris ducibus moti, ingenti bello a Romanis deſciuerint, quo quum vehementer premerentur Romani, ciuitatem lege Iulia primum Hetruſcis, deinde Vmbris, qui non apertè defecerant, deinde etiam reliquis Latini nominis ſocijs dederunt. Hanc autem legem tulit Sex. Iulius Cæſ. Conſul cum L. Martio Anno quadringenteſimo ſexageſimoſecundo, cuius meminere Cicero in Oratione pro Balbo, & Appian. Bell. ciuil. libro primo, & Gellius libro quarto, capite quarto, Iuliam autem dictam adnotauit Manutius, quòd ſolus Iulius Cæſar eam tulerit, cum eius collega in acie occubuiſſet. Nil aliud autem hæc lex Latinis dedit; niſi vt omnes ciues Romani appellarentur; attamen ſuffragium ob id non habebant, nec ad magiſtratus promouebantur, niſi Romæ habitantes cum eo migraſſent, ibi cenſerentur, & in tribu deſcriberentur; Quod patere poteſt ex iam dictis ex Liuio libro octauo, & ex eo, quod quum Latinis Romana Vrbs conceſſa eſſet, & Latini primum in ciuitatem accepti, vt in Q. Cæcilij Metelli Orat. Liuius libro quarto tradit, omnia & iura Romana plenè ſunt conceſſa. Præterea & id ex Liuij dictis libro trigeſimonono, per initia comprobari poteſt, vbi ita ſcribit: Legatis deinde ſociorum Latini nominis, qui toto vndique ex Latio frequentes conuenerant, Senatus datus eſt. His quærentibus magnam multitudinem ciuium ſuorum Romam commigraſſe, & ibi cenſos eſſe, Quinto Terentio Culleoni Pr. negotium datum eſt, vt eos conquireret, & quem C. Claudio, & M. Liuio Cenſoribus, poſtve eos Cenſores ipſum parentesve eius apud ſe cenſum eſſe probaſſent ſocij, vt redire eò cogeret, vbi cenſi eſſent. Hac conquiſitione duodecim millia Latinorum domos redierunt, iam tum multitudine alienigenorum Vrbem onerante. Præterea apud eundem Liuium legimus libro trigeſimotertio. Spur. Caruiliũ poſt Cannenſem cladem ſuadere tentaſſe explendi Senatus cauſa, & iungendi arctius Latini nominis populos, vt ex ſingulis populis Latinorum binis Senatoribus, quos Patres Romani cenſuiſſent ciuitas daretur, atque in demortuorum locum in Senatum legerentur, ex quo tota curia indignationem cœpit. Si igitur pleno iure Latini poſt Iuliam rogationem ciues Romani fuiſſent abſque quod Romam ſe conferrent, cenſerentur, & in tribu deſcriberentur, fruſtra Caruilius eos Ciuitate donandos dixiſſet. Sed ideo dixit Ciuitate donandos, id eſt gratuitò, & per beneficium plenum ius Ciuitatis illis dandum, vt ſuffragia dare, & magiſtratus aſſequi poſſent. Præterea extat Suetonij dictum in Claudio c. 19. Imperatorẽ eum ſcilicet Latinis ius Quiritũ cõſtituiſſe. Si itaq; ex lege dicta Latini ius plenũ ciuitatis habuiſſent, fruſtra Claudius homini Latino ius Quiritium propoſuiſſet. Ad hæc quum nemo ciuis Romanus duarum ciuitatum ciuis eſſe poſſet, teſte Cic. pro Cornelio, non itaque Municipes, ſeu Coloni, vel Latini iuris ſuæ ciuitatis, & Romanæ leges ſeruare poterant, ſed ad hoc vt ciuitatem Romanam plenè aſſequerentur neceſſe erat, vt in Vrbe degerent.

degerent, ibi in cenſum referrerētur, & in Tribu deſcriberentur, & Romanis legibus ſeruirent, patrijs inſtitutis, vnà cum patrio ſolo derelicto. Ita Cato Tuſculanus ortu, vt Cicero teſtatur de Legibus, & ipſe Cicero Arpinas oriundus ciuitatem Romanam adepti ſunt. Proinde Latini pluries poſt Iuliam legem dictam tentarunt, vt ciues Romani quum eſſent honorarij, vt ita dicam, etiam ius plenum Romanæ Ciuitatis obtinerent, quamuis in Colonia nomen dediſſent. Ita Liuius libro trigeſimoquarto ſcribit. Nouum ius eo anno a Ferrentinatibus tentatum, vt Latini, qui in Colonia Romana nomina dediſſent, ciues Romani eſſent. Puteolos, Salernumque & Buxentum adſcripti Coloni, qui nomina dederant, quum ob id ſe pro ciuibus Romanis ferrent, Senatus iudicauit non eſſe eos ciues Romanos. Addamus, & in Cęſare Suetonium, vbi inquit. Decedens ergò antè tempus Colonias Latinas de petenda Ciuitate agitantes adijt. Si itaque ciues Romani erant Latini ex lege Iulia pleno iure, ad quid de ea conſequenda agitabant? Verum, vt vnico verbo rem hanc comprehendamus, dicimus, quod ſicuti in genere Latini omnes ciuitate Romana donati erant ex lege Iulia, honorariè ſcilicet, & ita vt ſuo iure viritim apti nati eſſent ad plenam Ciuitatem conſequendam, ita & multis modis id eis viritim euenire poterat. Prima ratio erat per legem, cuius meminit Liuius libro quadrageſimoprimo. Lex ſocijs, ac nominis Latini, qui ex ſeſe domi ſtirpem relinqueret, & in Vrbem cenſum profiteretur, & in Tribu deſcriberetur, ciuis Romanus pleno iure euadebat. Secunda ratio erat, cuius meminit Appianus libro ſecundo Belli ciuil. vbi ait Latinitatis hoc ius fuiſſe (vt fierent ciues Romani) qui in Latinis Colonijs magiſtratum geſſiſſent. Alia item ratio fuit per legem Seruiliam, quà Latinis ius erat Ciuitatem aſſequi in locum eius, quem accuſando damnaſſent repetundarum. Hanc legem tulit C. Seruilius Glaucia, vt docet Cicero in Oratione pro Balbo, & Aſconius in Oratione pro Scauro. Alias verò etiam fuiſſe, quibus Latinis præmij loco ciuitas propoſita eſſet Cicero in eadem Oratione, pro Balbo indicat his verbis; Num fundos igitur arbitramur factos populos Latinos, aut Seruilia lege, aut cæteris, quibus Latinis hominibus erat propoſitum aliqua ex re præmium Ciuitatis. Incaſſum itaque his legibus, & modis propoſita Ciuitas Romana fuiſſet Latinis, ſi pleno iure Ciues Romani fuiſſent, & cum ſuffragio, eo quod Latini iuris eſſent, vel Latinitate donati. Quamobrem ſi quando legimus apud Scriptores Hiſtoriæ antiquæ Latinos ſuffragia in Comitia dediſſe, id potius factum dicendum beneficio, & benignitate magiſtratuum Romanorum id tribuentium ſocietati, & conſanguinitati Latinorum, qui tum fortè Romę eſſent, quum haberentur Comitia, quam iuris, ac legum neceſſitati attribuamus. Quod etiam comprobare poſſumus ex Dionyſio libro octauo, vbi ita loquentem introducit Sp. Caſſium. Latinos Romanorum conſanguineos, Vrbis tamen Romę dominationem, & gloriam iniquo ſemper animo ferentes in amicitiam adduxi, conceſſa eis ἰσοπολιτεία, vt iam non ſibi aduerſariam vocent Romam, ſed Patriam. Et paulò poſt Sp. Caſſius quam plurimos potuit Latinorum, &

Hernicorum ad ſuffragium euocauit ferendum; Qui frequentes conuenerunt, vt propemodum plena eſſet peregrinis ciuitas; Quo a Virginio animaduerſo, iuſſit per compita proclamari; vt omnes peregrini Roma exirent; dato ad id perexiguo tempore. Tum contra Caſſius edicto iuſſit omnes in Vrbe manere, quibus conceſſa erat ἰσοπωλιτεία donec lex prolata eſt. Ex quibus intelligere certè poſſumus fœdere conceſſum Latinis ἰσοπολιτείαν hoc eſt communem; & parem cum Romanis Reipublicæ gerendæ curam ob idque vocatos ἐπὶ τὴν ψηφοφορίαν hoc eſt ſuffragij lationem. Quod non pleno iure illis proprium fuiſſe dicendum; alioquin Virginius non tentaſſet eos a ſuffragio ſubmouere, ſed permiſſu potius, vt diximus magiſtratuum, ſeu populi vrbanitate. Quod etiam eo argumento confirmare poſſumus; quod in Hiſtoria C. Gracchi legimus. Socios Latinos Vrbe exire iuſſos a C. Fannio Conſule, ne tum Romæ eſſent, quando legibus Gracchi ferendis tribus in ſuffragium vocabantur. Ad quod pertinet illud Ciceronis pro Seſtio. Nihil acerbius ſocij Latini ferre ſoliti ſunt, quam id, quod per raiò accidit, exire de Vrbe a Conſulibus iuberi. Si itaque Latini per leges ius habuiſſent ſuffragij, Conſules edicto non potuiſſent illos priuare ſuffragio; nam Conſules tollere non poterant, quod legibus cautum erat. Nec C. Gracchus päſſus eſſet contra quam legibus licitum eſſet, vt ſocij Latini ſuffragio priuarentur, quos ipſe euocaſſet. Quamobrem ſtatuendum, Latinis non pleno iure ſuffragij ferendi ius fuiſſe, ſed permiſſione potius, & conceſſione, vt diximus; ſicuti Octauianus Auguſtus, teſte Suetonio infra capite quadrageſimoſexto, Colonijs duodetriginta numero per Italiam deductis iure, ac dignatione Vrbi quodamodo adæquauit, excogitato genere ſuffragiorum, quæ de magiſtratibus Vrbicis Decuriones Colonici in ſua quiſque colonia ferrent, & ſub diem comitiorum obſignata Romam mitterent. Hoc autem loco non prætermittendum, donari iure Latij, ſeu Latinitatis aliud fuiſſe a iuris Italiæ, ſeu Italici donatione. Dabat enim Populus Romanus ius Italicum aliquibus, ideſt eos immunes faciebat a præſtatione tributorum, tum agris, tum capitibus impoſitorum. Coloniæ enim, quæ donatæ fuerunt iure Italico, immunes fuere a tributis, vt habemus apud Iuriſconſultos C. de his l. 3. C. de epiſcop. & cler quod etiam confirmari poteſt ex Appiano lib. Belli ciu. primo, & ex Cicero. in Bruto. Harum Coloniarum iure Italico donatarum nonnullas recenſet Vulpianus l. 1. Celſus l. Colonia ſex. & Paulus l. iuris Italici 7. & l. finali de cenſib. in P. libro 50. titulo decimoquarto, Cuiatius tamen obſeruat. lib. vndecimo, titulo trigeſimoquinto, id falſiſſimum arbitratur, inquiens nonnullas Colonias immunes fuiſſe, quæ tamen ius Italicum non habebant; vti Colonia Cæſarienſis prima Flauia, quam Veſpaſianus deduxit authore Plinio libro quinto cap. decimotertio; remiſit enim ei Veſpaſianus tributum capitis primum, & poſtea Titus etiam ſolum immune factum decreuit. Quæ ratio iudicio meo haud concludit; ſiquidem manifeſtũ eſſet Coloniam potuiſſe eſſe immunem, & tamen non ius Italicum habere, & è contra; nam & aliæ conditiones peculiares erant tum Coloniarum, tum & locorum iure Italico donatorum, quibus preter immunitatem diſtinguerentur,

tur,

tur, & immunitates conceſſæ Colonijs poterant differre ab immunitate iuris Italici ſecundum magis & minus, vt hæ ſcilicet ampliores eſſent illis. Præterea, obſeruamus etiam Colonias nonnullas appellatas etiam iuris Italici. Ita Celſus tractans de fideicõmiſſo relicto Coloniæ Philippenſium, l. baliſta, D. ad Trebel. adiecit Coloniam Philippenſem eſſe iuris Italici, l. ſexta, D. de cenſib. Præterea conſtitutum erat, vt ſingulę Coloniæ annuam penſionem Populo Romano penderent; quamuis Liuius Druſus Trib. Plebi duodecim Colonias ſine onere penſionis deduxerit ex Plutarcho in vita Gracchorum. Et Ilienſibus Claudius Imperator, quaſi Romanæ gentis authoribus tributa in perpetuum remiſit, & Seleuco Regi ſocietatem, & amicitiam pollicitus eſt, ſi Ilienſes ab omni onere immunes præſtitiſſet, ex Suetonio in illo cap. vigeſimoquinto, & ob id Calliſtratus in l. non tantum, §. primo, D. de excuſ. tut. Ilienſibus Senatus conſultis, & conſtitutionibus Principum pleniſſimam immunitatem tributam tradit. Illud tamen ſciendum, iure Italico donatos, minimè ciues Romanos fuiſſe. Sed vt eò reuertamur, cuius gratia præſens tractatio eſt inſtituta, dicimus per Romanæ Reipublicę, & ante Cannenſem cladem, Ciuitatem Romanam dare pleno iure maximum duxiſſe Romanos, teſte Liuio libro 23. Vnde L. Manlio Tuſculano ciuitatem datam fuiſſe ob ingens beneficium in Rempublicam collatum, legimus apud Liuium libro 5. & Soſidi Syracuſano, & Merico Hiſpano ex eodem Liuio libro vigeſimoſexto; & Cornel. Tacitus libro 3. ſcribit ciuitatem datam Iulio Floro Treuero, & Iulio Sacrouiro ob maiorum benefacta, quum id rarum, nec niſi virtutis precium progredientibus temporibus data his ciuitas, non ita parcè. Cæſar medicinam profeſsos, & liberalium artium Doctores præcipui muneris loco ciuitate pleno iure donauit, teſte Suetonio in illo, capite 42. ſed non ita pleno iure credendum, quod capite vigeſimoquarto ſcribit Suetonius eundem vniuerſam legionem ex tranſalpinis conſcriptam, quam ipſe Gallico vocabulo Alaudam vocabat, diſciplina, cultuque inſtitutam, ciuitate donaſse; quamuis idem poſtea propter quoſdam ſordidos homines, qui ipſius beneficia vendebant, tabulam in qua nomina Ciuitate donatorum inciſa erant, reuelli iuſſit, vt tradit Cice. epiſt. Famil. libro decimotertio, epiſt. 37. Quemadmodum nec etiam Sylla, qui quum illorum ſeruos, qui ciuili bello ceciderant partium ſuarum ciuitatis iure donaſset, & in nouas tribus locaſset, in quibus vltimi ſuffragarentur, qui poſtea quum rerum potiretur, & ſummam imperij teneret, illis ademit, teſte Plutarcho in illius vita, & Appiano lib. 1. Belli ciuili. Deinceps eò procedentibus temporibus ventum eſt, vt ex omni genere, omnique natione terrarum ciues adſciſcerentur. Ita Iulius Cæſar Hiſpanos, & Græcos in Ciuitatem Romanam adſciuit teſte Liuio lib. 34. Et Claudius Imperator ex Tacito libro 2. omnes Græcos, Gallos, Hiſpanos, Britannos, Sauromatas Ciuitate donauit. Quod & Otho Lingonibus vniuerſis fecit, & Antoninus Pius omnes, qui in Vrbe Romana eſſent, ciues Romanos eſſe iuſſit, ſi Vlpiano Iuriſconſulto credimus in l. in orbe D. de ſtatu hom. & D. Auguſtino lib. 5. de Ciuit Dei cap. 17. Vnde fortè Modeſtinus in l. Roma, D. ad municipal. Romam communem patriam eſſe ait, de quà re lege Alciatũ libro 2. Diſpunctionum,

cap. vigeſimoprimo. Quod factum exiſtimandum; quia quum per initia Reipublicę Romanæ Ciuitatis ius à Populo Comitijs, vel Senatu daretur, vel ab vtroque, vt colligimus ex Liuio libro vigeſimoſeptimo, vbi refert Mutinum Syracuſanum ob plurima in Rempublicam merita ex authoritate Senatus, & rogatione Populi Ciuitate donatum, pleno ſcilicet iure. Et lib. 23. Præneſtinis militibus ob rem ſtrenuè geſtam Romanum Senatum duplex ſtipendium, quinquennij militiæ vacationem, decreuiſſe, & quum Ciuitate donarentur, non mutauiſſe. At poſtea præualentibus ciuibus potentioribus liberalius, & facilius munus iſtud, quod antea fiebat parciſſimè dari cœptum, præſertim pleno iure. Quod Syllæ exemplo docuimus, & lege Gellia, & Cornelia à L. Gellio Publicola, & Cn. Cornelio Lentulo lata anno Vrbis 681. ſancitum, vt ciues Romani eſſent ij, quos Cn. Pompeius Ciuitate donaſſet, quod Cic. in Orat. pro L. Cornelio Balbo tradidit, & Lex Appuleia, quam tulit L. Appuleius Saturninus Trib. Plebis C. Mario Sexto, & L. Valerio Coſſ. decretum, vt in ſingulas Colonias ternos Ciues facere liceret ipſi C. Mario. Id muneris poſtea Imperatores in ſeipſos, quemadmodum & plura alia tranſtulere, poteſtate Populi, & Senatus Romani ſibiipſis arrogata. Quod verò ad præſentẽ Suetonij locum attinet, illud certè intelligendum, Auguſtum parciſſimè ciuitatem dediſſe, ideſt ciuitatem pleno iure, ſeu ius Quiritum proprium; quod tamquam quid magnum Archagaio Medico cum taberna in compito Acilio datum primum tradit Plinius libro trigeſimonono, capite primo. Sic intelligenda verba Suetonij in Galba capite decimoquarto, quum inquit Ciuitatem Romanam rarò dedit. Sic quoque & Cornelij Taciti lib. Annal. 3. ſcribentis, eoque Romana Ciuitas olim data, quum id rarum, nec niſi virtutis præmium eſſet. Iure itaque Auguſtus Græco ciuitatem petenti reſcripſit; Non aliter ſe daturum, quam ſi præſens ſibi perſuaſiſſet, quam iuſtas petendi cauſas haberet. Et Liuiæ pro quodam tributario Gallo roganti Ciuitatem negauit, immunitatem obtulit, affirmans ſe facilius paſſurum fiſco detrahi aliquid, quàm Ciuitatis Romanæ vulgari honorem, vt hoc eodem capite docet Suetonius.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XL.

Et Ciuitatem Romanam parciſſimè dedit, & manumittendi modum terminauit.

LIBERTAS eſt naturalis facultas eius, quod vnicuique facere libet, niſi vi, aut iure prohibeatur, vt definiunt Iuriſtæ, ſeu vt Cicero in Paradox. Eſt poteſtas viuendi vt velis. Huic opponitur ſeruitus, quæ ademptio eſt libertatis, & qua cogitur ſeruus alieno arbitrio viuere. Liberis itaque, ſeu ingenuis opponuntur ſerui, qui & ipſi manumiſſionem adipiſci poſſunt, manumiſſionem, ſcilicet, de quà alibi abundè loquuti ſumus. Hi autẽ libertini vocabantur,

bantur,& libertatem aſſequebantur triplici modo,& ideo libertas triplex enumeratur. Maior,quam ex iuſtam hic vocat Sueto. minor ſeu media & infima. Maiorem,ſeu plenam aſſequebantur libertatem,qui teſtamento, vindicta, aut cenſu manumittebantur,de quibus loco iam dicto,vt apud Caium lib. 1.tit.1. & Vulpianum Inſtit.tit.1.& hoc modo manumiſſi optimo iure erant ciues Romani, & ius Quiritum obtinebant, ita vt ius teſtamentorum, connubiorum, nexorum, tutelarum, & reliqua priuilegia ciuium Romanorum obtinerent. Mediam, ſeu minorem libertatem aſſequi dicebantur, qui aut per Epiſtolam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitione manumittebantur, & ij Latini Iuniani dicti fuere: Iuniani quidem eo,quod id fiebat lege Iunia Norbana, quam tulere M. Iunius Silanus,& L. Norbanus Balbus Coſſ. Anno V.C. 771. quattuor poſt Auguſti mortem annos,imperante Tiberio, & poſt Chriſti Saluatoris noſtri Natalem anno 21. Hos Plinius lib. 1. cap. 82. æuo ſuo fuiſſe Coſſ. teſtatur. Hac lege manumiſſi modò dicto libertatem conſequebantur, ſed Ciuitatis ius illis minimè obueniebat. Huic legi primum Senatuſconſulto Largiano obuiam itum, de quo l. vlt. de ſucceſſ. libert. & l.1.C. de lati libert. tollen. Deinde D. Traiani edicto abrogatum. Poſtremò autem Iuſtiniani Principis nouell. 68 tota ſublata, & conſtitutum vt omnes libertini, ſublatis antiquis differentijs, ciues Romani ſint. §. ſed hæc, Inſtitut. de ſucceſſ. libert. Latini verò dicti fuerunt etiam, quia ea duntaxat Priuilegia conſequebantur, quæ habebant coloniæ Latinæ, antequam lege Iulia Ciuitate donarentur. Minorem libertatem conſequebantur demum qui deditij vocati fuere, in quorum numero qui pœnæ cauſa vincti a Domino, ob crimina cæſi publicè, ob noxam torti nocentes inuenti, traditi ad ferrum, aut ad beſtias, & quibus notæ aut ſtigmata ignito ferro erant impreſſa ex Vulpiano tit. de libert. Hi nullis priuilegijs fulti, viuentes liberi erant, ſed morientes teſtari nequibant l. Aelia Sentia, lata à Sexto Aelio, & C. Sentio Coſſ. anno 756. Auguſti temporibus, quam legem habemus in Authen. Conſtitut. ibi. a Republica ex corpore legum ſuarum ablegatam. Hanc legem Auguſto inſtante latam credimus, vt Ciuitatem contaminatam ſeruili colluuione corrigeret, ſeruos a iuſta & plena libertate multis difficultatibus remouens, quod hic Suetonius & Dionyſius Halycarnaſſeus, libro 4. tradidere. Illud hoc loco adnotare libet, quod de ſeipſo ſcribit Ioſephus libro 5. Belli Iudaici. Ipſum ſcilicet a Veſpaſiano emiſſum è vinculis, catena ſecuri deciſa, vt vna cum vinculis ignominia ſolueretur. Ex dictis facilè explicatur locus Plauti in Caſſina, vbi ait ſeruus.

Tribus conduci non poſſum libertatibus,
Quin ego hodie illis comparem magnum malum.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. XL.

Ac viſa quondam pro concione pullatorum turba, indignabundus, & clamitans, En ait Romanos rerum dominos, gentemq; togatam.

PVllatos hic vocat Suet veſte pulla indutos, qua veſte indui ſolebant non ſolum qui lugubrem habitum ferebant ob alicuius mortem, vel ob reatum aliquem, ſed et hac etiam induebantur viliores perſonæ, quod ex hoc loco Suet. colligimus, necnon ex alio infra cap. 44. vbi habet: Sanxitq; ne quis pullatorum media cauea ſederet. Ex Quintiliano item lib. 2. c. 13. vbi inquit. Collidere manus, terræ pedem incutere, ferire pectus, frontem cedere, mirè ad pullatum circulum pertinet, hoc eſt ad cumulum rudium, & imperitorum hominum. Et Plinius lib. 7. Epiſt. Pullatos ſordidos appellat. Sic Cic. in Orat. contra Vatinium illi obijcit quod in epulo Q. Arrij cum toga pulla diſcubuerit atratus ſcilicet, quum Arrius, & alij conuiuantes in alba ſederent. Et in Orat. in Verrem illi opponit quod cum tunica pulla, & pallio inceſſerit. Illud autem nec omittendum, huiuſmodi veſtem non ſolum ex colore, ſed & forma vile indumentum fuiſſe; ſiquidem qui Principes viri funus faciebant nigra Prętexta vtebantur, teſte Feſto Pompeio lib. 14 Thraces teſte Plutarcho in vita Pauli Aemilij in aciem prodibant induti tunica pulla. Et Pompeius quà die ad Pharſaliam profligatus fuit pullo amiculo fuit indutus, quod refert Alex. ab Alex. lib. 5. c. 13. Sed cuius authoritate neſcio. In ſtatutis militum Hieroſolymitanorum tit. 4. ſancitum, ne in funere cuiuſuis Equitis, nec etiam magni magiſtri quis, ſiue fuerit frater, ſiue ſæcularis, pullatus fuſus ſequatur, ob hanc fortè cauſam, quod vile indumentum pullum cenſuerint. Spartianus in Adriano Senatores, & Equites Romanos ſemper in publico togatos eſſe iuſſit, niſi ſi à cęna reuerterentur. Ipſe quũ in Italia eſſet ſemper togatus proceſſit. Capit. in M. Antonino ait. Veniens in Italiam, togam ipſe ſumpſit, & milites togatos eſſe iuſſit, nec vnquam ſagati ſub eo fuerunt milites. Ex quibus colligimus, quod ſicuti toga propria erat nobilium Romanorũ, ita minus pulla.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XL.

Negocium Aedilibus dedit, ne quem poſthac paterentur in foro, Circoue, niſi poſitis lacernis togatum conſiſtere.

LACERNA virilis veſtis erat. Hanc fimbriatam fuiſſe, & ideo lacernã à lacerando dictam contendunt Ambroſius Calepinus, & Nicolaus Perottus, ſed perperam, quum militaris eſſet veſtis, & viatoria ad aeris iniurias pro pulſandas ſuper toga indui ſolita, quod conſtat ex infra dicendis, & præſertim ex Iuuenali Saty. 1. vbi habet.

Pingues

Pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ duri, craſſique laboris:

Martialis lib. 14. Epigram. 137. ſic ſcribit,

Amphitheatrales nos commendamur ad vſus:
Cum tegit algentes noſtra lacerna togas. Et in 8. Lib.
O quantus riſus pariter ſpectata mouebit,
Trita Palatina noſtra lacerna toga. Item in 4.
Quæ Tyron toties epotauere lacernæ.

Militares lacernas fuiſſe, & itinerarias docet Propertius lib. 4. Eleg. 3.

Omnibus heu portis pendent mea noxia vota,
Texitur hæc caſtris quarta lacerna tuis.

Et Ouidius lib. 2. Faſtorum de Lucretia loquens, quæ lacernam texebat marito ſuo, qui in caſtris erat.

Mittenda eſt domino (nunc properate puellæ)
Quamprimum noſtra facta lacerna manu.

Valerius lib. 2. ſcribit. Octauium in bello lacernatum fuiſſe. Et Iſidorus togatos pro vrbanis, lacernatos, pro militibus vſurpatos ſcribit. Eſt Martialis apophoretum lacernarum coccinearum lib. 14. cap. 131.

Si Veneto, Praſſinoque faues qui coccina ſumis,
Ne fias iſta transfuga ſorte vide,

Eſt & aliud apophoretum lib. eod. c. 133. Lacernæ.

Non eſt lana mihi mendax, nec vtor aheno,
Si placeant Tyriæ me mea tinxit ouis.

Quo ſignificatur eas eſſe albas; nam his lacernis albis vtebantur in ſpectaculis teſte eod. Martial. lib. 4. Epigr. 2.

Spectabat modo ſolus inter omnes
Nigris munus Horatius lacernis
Cum plebs, & minor ordo, maximuſque
Sancto cum duce candidus ſederet
Toto vix cecidit repente cælo,
Albis ſpectat Horatius Lacernis.

Et Iuuenalis Satyra ſecunda.

Criſpinus Tyrias humero reuocante Lacernas.

Quo oſtenditur facilè deponi lacernas, & quæ tantum togis ſuperponerentur. Cic. ſecunda Phylipp. Primum luce non tenebris, deinde Rhodius cum calceis, non toga, nullis nec caligis, nec Lacerna. Gellius lib. 13. c. 20. citat, Cic. in 2. Antoniana dicentem, Cum Gallicis, & Lacerna cucurriſti. Et lib. eod. cap. 5. refert Caſtritium ſummũ Rhetorem ſpectatum à D. Hadriano ob mores, atq; literas, qui cum diſcipulos ſuos quoſdam Senatores vidiſſet die feriato tunicis, & Lacernis indutos, eis dixiſſe. Equidem maluiſſem vos togatos eſſe. Permittebatur autem pluuię & frigoris cauſa, præſertim in Theatro, ac ludorum ſpectaculis, ad arcẽdã cæli iniuriam togę lacernã ſuperinduere. Quod ex iã dictis colligitur, & ex Plinio lib. 18. c. 25. vbi de Vergil. ſydere inquit. Nubilo ocaſu pluuioſam: hyemem denunciant, ſtatimq; augent lacernarum pretia. Suet. in

Claudio

Claudio c.6.ſcribit. Ei aduenienti ſpectaculis, Equeſtrem ordinem depoſitis lacernis aſſurgere conſueuiſſe. Amm. Marcellus lib. 14. ſic habet. Sudant ſub põderibus lacernarum, quas in colli exerta ſingulis ipſis adnectant. Ex quibus lacernarum geſtatio qualis eſſet, colligitur. Quo loco non ſingulis, ſed fibulis legendum puto; nam fibulis circa colli exerta adnectebantur lacernæ, ne aliqua ex parte prolaberentur; Nam vtrinq; humeris ſuperindui poterat, & ex vtraq; quoq; parte reijci, iuxta illud Iuuenalis Saty. 2.

Criſpinus Tyrias humero reuocante lacernas,

Quod verò inquit Suet. Auguſtum cauiſſe ne Aediles poſthac paterentur Romanos in foro, & Circo niſi poſitis lacernis togatos conſiſtere, decreti cauſã deſumpta, quod in concione pullatorum turbam vidiſſet, ita intelligẽdum, quod quo ad formam pulla veſtis a lacerna non multum differret, ſed tantum in colore; nam lacernæ modò albæ, modò purpureæ erant, vt ex dictis facilè elicitur, pulla verò ſemper nigra. &c. Quamuis & nigris lacernis præſertim ob luctum aliquos quandoq; vſos ex Martialis loco ſuperius adducto cenſendũ eſt.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XLI.

Senatorum cenſum ampliauit; ac pro octingentorum millium ſumma duodecies H-S. taxauit.

PRAETER ea quæ alibi adnotauimus, ſciendũ ex hoc Suet. loco clarè colligi, vt perbellè ſupputat Budæus lib. 2. de aſſe Auguſtum ampliaſſe cẽſum Senatorium, qui ante erat viginti millium ad triginta millia, ideſt tertia parte pluris, quod etiam ex Iuuenalis dictis colligi facilè poteſt, qui ita habet Satyra 3.

Menſura tamen quæ
Sufficiat ſi quis me conſulat edam.

Et paulò poſt.

Bis ſeptem ordinibns quam lex dignatur Othonis
Hoc quoq; ſi rugam trahit extenditq; labellum
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.

Quum enim Equeſter cenſus eſſet, vt alias docuimus quadringenta ſeſtertia, hoc eſt 10. millia coronatorum, hæc ſumma triplicata triginta millia aureorũ cenſum Senatorium fuiſſe conſtat. Quæ etſi Lypſio elect. 2. cap. 17. minimè probari videantur ex Dione lib. 54. vbi duobus in locis Senatorium cenſum fuiſſe tradit 25. myriadum, hoc eſt vt Plutarchus in vita Antonij teſtatur Decies H-S. & nõ 12. H-S. vt hic Suet. Ego tũ magis Sue. & Iuuenali aſſentior, quũ Dion minus clarè rem explicet, & Plutarchi locus nihil de cẽſu Senatorio habeat. Nec ſanè mirandum Alex. ab Alex. lib. Genial 4. c. 11. ſcripſiſſe Cenſum Senatorium olim fuiſſe ad nummos octingentos millium; ibi enim de primæuo Senatorio cenſu verba facit, nondum aucto ab Auguſto ad duodecies centena millia ſeſtertium nummum. Qui primus cenſus Senatorius factus

poſtremis

poſtremis temporibus, vt inquit Plinius in Proœmio lib. 14. Hoc a Cæſare Dictatore primum factum ex hiſtoria confirmamus Senatores enim antea erant multi, qui non valde magnum cenſum habebant, quod præter ea, quæ alias diximus etiam innoteſcit, quod Tribuni plebis ex quinque claſſibus fiebant, teſte Liuio, qui poſtea in Senatum legebantur poſt Aſinium plebiſcitum ex Gellio libro 14. cap. vltimo, & tamen quintæ claſſis cenſus exiguus erat ex eodem Liuio. Tiberius ex Cornelio Tacito lib. 2. cenſum Senatorium iuuit, egẽtiſſimos loco cedere coegit, & Claudius, eos laudauit, qui ob rei familiaris anguſtiam Senatorio ordini ſponte ceſſere, ex eodem Tacito libro vndecimo, & libro primo de Tiberio inquit Propertio Celeri Prætorio veniam ordinis ob paupertatem petenti decies ſeſtertiũ largitus eſt, ideſt decies centena millia nummum, ſi Budæo credimus libro ſecundo de aſſe, ideſt 25. millia aureorum coronatorum. Suetonius in Veſpaſiano cap. 17. ſcribit eum in omne genus hominum liberaliſſimũ expleuiſſe cenſum Senatorium, id eſt vt ego interpretor, Senatores plenum cenſum non habentes iuuiſſe. Et Nero Senatoribus pauperibus annua ſalaria, & quibuſdam quinaria ſtatuit, ex Suetonio in illius vita capite decimo. Non immeritò ſanè Plinius libro 14. Poſteriorum temporum mores inſectans ait. Reges innumeri honore artium colebantur, & in oſtentatione has proferebant, opem, & immortalitatem per illas ſibi prorogari arbitrantes. Quare abundabant & præmia & opera vitæ. Poſteris laxitas mundi, & rerum amplitudo damno fuit, poſtquam Senator cenſu legi cæptus; iudex fieri cenſu, magiſtratum, ducemque nil magis exornare, quam cenſus, poſtquam cæpere opes in authoritate ſumma & potentia eſſe, captatio in quæſtu fertiliſſimo, ac ſola gaudia in poſſidendo, pellum iere vitæ pretia, omneſque à maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere. Et Ouidius lib. 3. amorum.

Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores
Inde grauis iudex, inde ſeuerus eques.

Item 2. de arte aman.

Aurea nunc verè ſunt ſecula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.

Et Propertius lib. 3.

Aurea nunc verè ſunt ſecula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor,
Auro pulſa fides, auro venalia iura.

Et Horatius lib. 1. Epiſt.

Scilicet vxorem cum dote, fidemq; & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Et lib. 2. Serm.

——————————Omnis enim res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanaq; pulchra
Diuitijs parent, quas qui conſtruxerit ille
Clarus erit; fortis, iuſtus, ſapiens, & Rex,
Et quicquid volet.

Et

Et Iuuenalis Saty.3.

Protinus ad cenſum de moribus vltima fuit.
Quæſtio. Et Lucretius lib.5.
Poſterius res inuenta eſt, aurumq; repertum
Quod facile & validis,& pulchris dempſit honorem,
Diuitioris enim ſectam plerumq; ſequuntur. Petronius.
Quiſquis habet nummos ſecura nauiget aura,
Fortunamq; ſuo temperet arbitrio,
Vxorem ducat Danaen ipſumq; licebit
Acriſium ... credere quod Danan.
Carmina componat declamet, concrepet omnes,
Et peragat cauſas, ſitq; Catone Prior,
Iuriſconſultus paret,non paret, habeto,
Atq; eſto quicquid Seruius & Labeo.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XLII.

Magna verò quondam ſterilitate, ac difficili remedio quum venalitias, & Laniſtarum familias,peregrinosque omnes, exceptis medicis, & praeceptoribus, partemque ſeruitiorum Vrbe expuliſſet.

QVI eſſent Laniſtæ ſuperius in Cæſ.c.26. docuimus, hoc loco ſat eſt dicere Laniſtas fuiſſe magiſtros, & inſtitutores gladiatorũ; Hi enim pueros venalitios ementes,eos ad gladiatoriam artem inſtruebant, atq; vt peritia magis præſtabant,ita & cariores vendebantur, quorum maximam copiam Romæ fuiſſe ex hoc patere poteſt, quod ad ſterilitatem minuendam eos Auguſtus ab Vrbe abegerit,ſicuti & illos,qui ſeruos venales habebant Vrbe expulit. Non ſolum enim publicè alebatur a Laniſtis maximus numerus gladiatorum, quos venundabant illis,qui in ſpectaculis publicis pugnas gladiatorum exhibebant, ſed & apud proceres Romanos, & diuites integræ familiæ eorumdem numeroſiſſimæ in eundem vſum alebantur. Ita legimus apud Cæſarem lib.3.belli ciui.M. Cœlium Rufum Senatus decreto Repub. amotum Milonem ob Clodij necem damnatum,ſibi adiunxiſſe, eo quod magnis muneribus datis gladiatoriæ familiæ reliquias habebat. Et lib.1.Bell.ciu. Lentulũ gladiatores, quos ibi Cæſar in ludo habebat, in forũ productos eiſdẽ libertatem confirmaſſe, ijs equos attribuiſſe,& ſe ſequi iuſſiſſe. Gladiatorum familias recenſet Cic.pro Syll.& C.Terentius auctore Plinio lib.34. c.7.Gladiatorum quadraginta paria in foro per triduum auo ſuo a quo adoptatus fuerat,dedit. Et C.Seruilius in funere P.Licinij Craſſi Pont, Maximi fratris ſui exhibuit Gladiatores 120 qui pugnarunt teſte Liuio lib. 39. & T. Flaminius mortis cauſa patris ſui,munus gladiatoriũ exhibuit,in quo per triduum quattuor & ſeptuaginta homines pugnarunt,ex eodem Liuio in calce lib.41.Cæſar

Aedilis

Ædilis 320.gladiatorum paria in ſpectaculum exhibuit,teſte Plutarcho in vita illius, & Suetonius de eo ſcribit,c.10. Nam quum mutiplici vndique familia comparata inimicos exterruiſſet, cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere Romæ liceret. Illud ſanè minimè reticendũ duximus,non ſolum gladiatorium munus per Laniſtarum familias exerceri ſolitum, ſed & etiam per alios, puta per captiuos,quo pacto Annibal ſpectaculum gladiatorium exercitui ſuo præbuiſſe, ac pugnantia aliquot paria captiuorum montanorum idem author refert lib.21. Aliquando etiam per voluntarios pugnatores munus gladiatorium perfectum tradit idẽ Liuius lib. 28. vbi habet. Scipio Carthaginem ad vota tribuenda Dijs,munuſque gladiatorium, qđ mortis cauſa Patris,patruique parauerat edendum redijt. Gladiatorum ſpectaculũ fuit nonnunquam non ex eo genere hominum, ex quo Laniſtis cõparare mos eſt,ſeruorum delectu,ac libertorum,qui venalem ſanguinẽ habent ſed voluntaria omnium, & gratuita opera pugnantium fuit; nã alij miſſi ab Regulis ſunt ad ſpecimen inſitæ gentis virtutis oſtendendum, alij ipſi profeſſi ſe pugnaturos in gratiam Ducis,alios ęmulatio, & certamen vt prouocarent,prouocatique haud abnuerent traxit; quidam, quas diſceptando controuerſias finire nequiuerant, aut noluerant, pacto inter ſe, vt victorem res ſequeretur, ferro decreuerunt; Neque obſcuri generis homines,ſed clari, illuſtreſque Corbis, & Orſua patrueles fratres apud Liuium de principatu Ciuitatis, quamobrem vocabant ambigentes,ferro ſe certaturos profeſſi ſunt. Non ſolum verò in funere in honorem demortuorum gladiatorium munus exhibitũ, ſed & Romanos in Feſtis, in Amphitheatris,foro,& circo,quinimò,& in conuiuijs à Tyrrhenis conſuetudinẽ mutuatos adhibuiſſe locupletiſſimus teſtis eſt Atheneus lib. 4. Dipnoſophiſtarum authoritate Nicolai Damaſceni Philoſophi Peripatetici. Non modò verò ad minuendam ſterilitatem Auguſtus Gladiatorum familias Vrbe expulit,ſed poſt illum ſuccedentibus temporibus penitus munus Gladiatorium Chriſtianæ fidei Lumine tenebras diſſipante ſublatum ſcimus. Ita Iuſtinianus Imperator lib.2 Cod.lib.43.non immerito prohibet gladiatoria ſpectacula tamquam cruenta præberi. & D.Cyprianus lib.2. Epiſt. in Epiſt. ad Donatum gladiatoriam voluptatem execratur his verbis. Paratur gladiatorius ludus,vt libidinem crudelium luminũ ſanguis oblectet,homo occiditur in hominis voluptatẽ,& vt quis poſſit occidere peritia eſt,vſus eſt,ars eſt,ſcelus non tantum geritur, ſed docetur. Præterea Lactantius Firmianus lib.6.de vero cultu,capite vigeſimo, amplè deteſtatur gladiatoria munera. Otho. lib. quarto. Chroni.capite decimoſexto,refert Arcadio,& Honorio imperantibus, ſedente Romæ Damaſo Summo Pontifice ab Oriente veniſſe Dirimachium quendam monachum, & quum ſpectaculo gladiatorio vidiſſet Populum Romanum operam dare, & huiuſmodi lętitiæ genus tamquam dirum, & inhumanum abominaretur, Tribunitia quadam facundia longa oratione cum Populo egiſſe, vt Laniſtas Vrbe pelleret, atque ab eorum ſpectatione abſtineret, verum nihil obtinuiſſe, quinimo intempeſtiuum illius Conſilium, atq; ſuaſionem ęgre ferrentem, illum declamantem lapidibus obruiſſe. Qua de cauſa Imperatores illo in numero Diuorum relato lege ſanxerunt ne poſthac

gladiatores

gladiatores vſquam eſſent,& eorum cruenta ſpectacula penitus è Republica tollerentur. Nicephorus Caliſtus lib. 13. c. 1. atq; Theodoretus lib. 3. Hiſt. Tripart. c. 2. huic hiſtoricæ narrationi conſentiunt, quamuis Thelemacum non Ditimachium appellent. Scribunt quoq; idem Nicephorus lib. 7. c. 46. & Sozomenus lib. 1. Hiſt. Tripart. c. 9. Conſtantinum Magnum deuicto Licinio, ſpectaculum gladiatorum decertantium Romæ frequentari ſolitum, prohibuiſſe; Tatianus Iuſtini martyris diſcipulus in oratione contra Gręcos, illis exprobat, quod oblectarentur aſpectu gladiatorum pugnantium in ſpectaculis, quodq; ita mente eſſent Anthropophagi vt emerent, nutrirentve ſeruos vt occiderentur in ſpectaculo, & coronarentur Athletæ homicidæ ab Agonotheta & munerario. Franciſcus Petrarcha lib. 5. Epiſt. Epiſt. 73. huiuſmodi ſpectaculũ deteſtatur, quod Neapoli ſe vidiſſe teſtatur, neq; fidendum ei Ciuitate admonet, in qua hominem innoxiũ in ludo occidi accidat, Virgilian. illud vſurpans.

Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum.

Et Plinius iunior lib. 4. Epiſt. Gymnicum agonem deteſtatur, Clemenſq; Alexandrinus lib. 3. Pędago. c. 11. ſcribit. Non ſapere Ciuitates quibus ludus pro re ſeria habetur, neq; enim ludi ſunt inanis gloriæ cupiditates, quæ ad efficiendum mortes adeo ſunt immiſericordes. Quis enim non deteſtetur certamen, in quo pugnantes quam grauius poterant ſeſe ferire ſtudebant, & non modò (quod ſcripſit Scribonius Largus, qui tempore C. Tiberij Cęſaris, & Meſſalinæ medicinam Romæ exercuit) contuſiones in luctationibus paterentur, ſed etiam non rarò vſq; ad alterius, vel etiam amborum pugnantium interitum certamen protenderetur, quemadmodum præter Athenęum, & Plutarchum Gal. quoq; teſtatur 3. lib. de compoſit. medicament. per genera, inquiens ſe Gladiatores grauiter vulneratos curaſſe, & ob id à ſuæ Ciuitatis Pontifice in eorũ medicum coaptatum fuiſſe. Quin auctor eſt Gellius lib. 7. c. 3. Gladiatori ad pugnandum compoſito pugnæ hanc propoſitam ſortem fuiſſe, aut occidere, ſi occupauiſſet, aut occumbere ſi ceſſaſſet. Et Cic. 2. Tuſcul. memorię mandauit, eoſdem vulneribus confectos ad Dominos mittere ſolitos, qui quærerẽt quid vellent, ſi ſatisfactum ijs eſſet, ſe vellent decumbere, nam vſq; adeo mortem, & vulnera intrepidè obibant, vt nec ingemiſcerent, nec vultum mutarent. Ita & Plutarchus lib. 5. Sympoſ. ſcriptum reliquit in Piſa Ciuitate & Elide Peloponeſſi regione Monomachiam, ſeu ſingulare certamen in Iouis ſacris, vſque ad mortem deuictorum, cadentiumq; iugulationem procedere conſueuiſſe. Præter gladiatores, qui iure ablati ſunt, & exhiberi prohibiti in ſpectaculis, necnon in Monomachia, ſeu Duello dicto, iudicialis pugnæ genere per Tridentinam Synodum ſeſſ. 9 rectè prohibitæ, & à principibus Chriſtianis tollendæ Torneamenta, quoq; ſeu decurſoriæ pugnæ *Gioſtrę* dictæ, in quibus mortis periculum imminet per conſtitutionem ſanctam Clem. 5. deteſtata, & ablata fuere, quum in eis decedentibus denegetur ſepultura extra cap. 1. & 2. de torneament. lib. 5. Decretal. tit. 13. & horum loco à nobilibus, & Principibus cæteræ ſpecies Torneamentorum in vſum trahendæ, eo quod periculo mortis vacent, puta quæ Bareræ curſus ad annulum, & ad hominem ligneum, *Quintanam* dicunt, quibus militiæ ſtudentes ſe exercere poſſunt, & populum ſpectantem vo-

luptate

luptate afficere. Illud profecto haud ſatis mirari poſſum, quod & Reipub. Romanæ libertatis tempore, & ſub Imperatoribus nobiles, ignobiles, Conſulares, & Imperatores ipſi ſpectacula adeo inhumana, ac omni ſęuitia plena libētiſſimè, maximaq; cum voluptate intuerentur; ita vt Nero pugnātes gladiatores adeò attentè ſpectaret, vt ad refocillandum viſum, acutioremq; reddendum ac robuſtiorem, per ſmaragdi lucidum virorem intuitus ſit, teſte Plinio lib. 37. c. 5. Adeoq; valuit huiuſmodi ſpectaculi genus ad populi fauorem conciliandum, vt ex capite legis Iuliæ de ambitu à Cicerone Conſule latæ, quod citatur in Orat. pro Seſtio, & in Vatinium, & de qua Dion lib. 37. vetitum ſit, ne gladiatores eo biennio, quo quis petierit, aut petiturus ſit, dare liceret. Et Dolobella cenſuit ſpectaculum gladiatorium, per omnes annos celebrandum pecunia eorum, qui Quæſturam adipiſcerentur teſte Tacito Annal. lib. 11. & Tiberius Imperator coactus fuit impenſas gladiatorum nimias coercere, paribus gladiatorum ad certum numerum redactis, ex Suet. in illo c. 34. eo enim proceſſerāt, vt aliqui, quamuis diuitijs haud affluentes, ad captandum popularem auram gladiatores multa pacta mercede ad ſpectacula exhiberent. Quid autem per venalitias familias intellexerit Suet. videndum modo. Venale dicitur quicquid venditioni expoſitum eſt; ita Cic. lib. 3. Offic. Hortos venales appellat. Et in Orat. contra Rullum poſſeſſiones venales vocat. Ita apud I. C. l. 1. C. de rerum permut. venalis poſſeſſio, quæ vendenda proponitur. Quamuis aliquando ignominiam ſignificet. Ita Saluſtius in Iugurt. Vrbem venalem appellat, in qua homines pretio, non iure agant. Et Cic. in Antonium. Quum domi ſuæ turpiſſimo mercatu omnia eſſent venalia. Et rurſus. Vt haberet omnia iura Regni venalia. Et Iterum. Venalem in Sicilia iuriſdictionem habuit. Nec non & habere fidem venalem, & proponere fidem venalem. Et in Saluſtium. Saluſtius nihil in eo honore non venale habuit. Et in Orat. Syros venales appellat. Et apud Iuriſtas venalis ſententia quæ pretio fertur. l venales. C. quando prouoc. non eſt neceſ. Venales ſi nihil aliud addamus proprie ſerui vocantur, qui ad vendendum ſunt expoſiti, ex Quintil. lib. 8. cap. 1. & præſertim ſerui nouitij ita appellantur I. C. ex l. 11. D. de negot. geſt. Ita & Seneca lib. 4. de benef. cap. 12. ſcribit. Mercator vrbibus prodeſt, medicus ægrotis, mango venalibus Idem lib. 2. Detrahis veſtimenta venalibus ne quę vitia corporis lateāt. Eadē in ſignificatione vſus eſt Plin. lib. 35. c. 17. Ita & Cic. in Orat. poſt reditum, Cappadocē modò abreptum de grege venalium dixit. Et in orat. pro Q. fratre. Publ. qui ex Gallia pueros venales adducebat. Et de orat. Manlianæ leges venalium vendendorum. Et Quintil. Declamat. 338. Quum fortè videret puerum venalibus interpoſitum. Et Suet. in libro de clar. Rhetor. Venalitij quum Brundusij gregem venalium naui educerent. Venales autem (vt diximus) propriè nouitij ſerui dicuntur ex Quintil. loco citato, & Iuriſtis, & ex Cic. in orat. pro domo. Iſte nouitius Ligur venalis aſcriptor, & ſubſcriptor tuus. Et Plin. Epiſt. 21. lib. 1. Credo decentes eſſe ſeruos, qui mihi ſunt empti conſilio tuo, ſupereſt vt frugi ſint, quod de venalibus melius auribus, quam oculis iudicetur. Horat. Saty. 1.

Etſi Reticulum panis venalis inter onuſto fortè vehas humero.

Venalitios eſſe Magones ex hoc Suet. loco patet, & magis ex Cic. in Orat. vbi habet. Neque me diuitiæ mouent, quibus omnes Africanos, & Lælios multi venalitij, mercatoreſq; ſuperarũt. Ita & appellatos venalitios Mangones apud Iuriſtas legimus l. vlt. D. de Aedil. edict. Quamuis venalitiarij eiſdem etiam vocentur mancipiorum negotiatores l. 207. D. de ver. ſignif. l. 1. §. 1. Et nos venalitiariam vitam exercere Vulpianus dixit l. 73. § fi. D. de leg. 3. & venalitia pro venalibus, ſicuti ſeruitia pro ſeruis dixit l. 5. de iu. delibe. & è venalitio nouitiorum emere dixit Venuleius l. vlt. de Aedil. edict. pro ex corpore, ſeu grege venalium, velut alij interpretantur ex venalitio, ideſt loco vbi nouitij ſerui venduntur. Cel. Rhod. lib. 28. c. 10. adnotauit locum quem inſcenderet venalitij ab Ariſtophane vocatum πρᾶτήρα venalitium tamen aliquando etiam à Iuriſtis appellatur vectigal rerum publicè venalium l. 4. C. de proximis ſacro ſcrin. Ex dictis patet venalitium adiectiuum quid ſignificet, ideſt venale, vnde venalitiæ familiæ ideſt venalium, vt Pomponius I.C. l. ſed etſi 31. §. fin. D. de donat. inter vir. & vx. In qua ſignificatione & hic familias venalitias accepit, ideſt ſeruorum vendendorum, præſertim nouitiorum, quos veteratoribus opponunt Iuriſtæ l. vlt. D. de ædil. edict. Nam quicunque ex venalitio nouitiorum emptus alicui miniſterio propoſitus ſit, ſtatim eum veteratorum numero eſſe. & Martianus ¡ Veterana etiam mancipia vocat ad differentiam nouitiorum, qui anno continuo in Vrbe, non in agro ſeruierunt, in l. interdum, §. quoties, D. de publi. & vectigal. Venulejus tamen in l. vlt. aliter rem hanc explicat, inquiens. Veteratores non ſpatio ſeruiendi, ſed genere & cauſa æſtimandos eſſe, ita vt veterator ſit ſeruus alicui turpi, aut ſordido miniſterio addictus, nouitius verò, qui vel nulli adhuc, vel nobili alicui miniſterio ſit præpoſitus. Sed quomodocunq; res ſe habeat, Suet. hoc loco per venalitias familias vendendorum ſeruorum indiſtinctè accepiſſe, iure exiſtimandum puto.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XLV.

Itaque corollaria, & præmia alienis quoque muneribus, ac Ludis & crebra, & grandia de ſuo offerebat.

COROLLARIVM, auctore M. Varrone lib. 1 de ling. Lat. ſignificat communi ſignificatione id, quod additum eſt præter illud quod debitum, tanquam auctarium quoddam. Omnis itaq; acceſſio, & additio lucroſa corollarium dici poteſt. Ita Cic. in Verrem, illius auiditatem exprobrans inquit. Cenabat apud Eupolemum, argentum is cæterum purum appoſuerat, ne purus ipſe relinqueretur, duo pocula non magna, verum tamen cum emblematis. Hic quaſi feſtiuum acroma, ne ſine corollario de conuiuio decederet, ibidem conuiuis inſpectantibus emblemata auellenda curauit. Ex quibus liquet Ciceronem Verri exprobraſſe auiditatem, quum illi nec conuiuium, nec argẽtum purum ſat fuiſſet, verum etiam & emblemata corradi mandaſſe, tanquam corollarium, ideſt additamentum lucri. Pecuniarium corollarium apud

eundem

eundem in Verr.obſeruamus, dum ait: Vt eſſet vnde Apronio ad illos fructus orationum hoc corollarium nummorum adderetur. Apud Plinium 21.libro. corollarium accipitur pro corollis ipſis, quæ in ludis, ſeu muneribus publicis quando actores placuiſſent illis dabantur; ait enim. Paulatim Romę ſubrepſit appellatio, corollis inter initia,propter gracilitatem nominatis mox & corollarijs, poſtquam è lamina ęrea, tenui, & aurata, aut inargentata dabatur. Apud eundem Plinium lib. 19. corollarium pro ſupranumerario poſitum obſeruamus,vbi loquens de Cleopatrę conuiuio inquit: At illa corollarium id eſſe,ſumptumq; in cœna taxationem confirmans; quaſi dicat ſupra cęnę taxationé, quam ſe ſpóſione interpoſita ſumptuoſiſſimá Antonio paraturam promiſerat. Ita & ſcriptores quum aliquid extra ordinem rei tractandę addunt,corollarium appellare paſſim conſueuere. Apuleius poſticam Venerem,ſeu præpoſteram ſymbolicos corollarium appellauit, inquiens Mihi iam fatigato de propria liberalitate Photis puerile obtulit corollariũ.Quod verò ad præſentis textus dilucidationé pertinet,dubio procul vox iſta (corollaria) accipienda pro coronis, vel pro donatiuo aliquo, quo Auguſtus etiam in aliorum ludis actores proſequebatur;nec in alia ex Plinio ſignificatione accipiendam puto, quia munificentiam Auguſti Cęſaris, quam efferre Suetonius ſtudet, minueret. Erant enim coronę illę leuiſſimi valoris ex Plinio loco ſuperius allegato.Quinimò & Cicero in Frumentaria ſcribit. Noli hos colligere,qui nummulis corrogatis de nepotum bonis, ac de ſcenicorum corollarijs decumam emerunt.Magis itaque congruet Auguſti liberalitati ſi interpretemur corollaria,ideſt munera, & etiá adiectiuis illis crebra,& magna, ita vt ſenſus ſit: Quod in alienis muneribus & ludis, nedum in ſuis Auguſtus actoribus propoſuerit non ſolum magna præmia, ſed & crebra etiam corollaria; Sicut enim precium dicitur, quod pro re empta datur, ita præmium, quod in ludis pro victoria dandum proponitur, ita dictum, quaſi præuium, quia primum proponitur quod dandum eſt victori, deinde certatur.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XLV.

Nulloque Græco certamini interfuit, quo non pro merito certantium quemque honorauerit.

MIRVM ſanè quantum in huius loci explanatione hallucinentur interpretes omnes,quos hactenus viderim,dum alij Græca certamina interpretantur, ideſt facta in Græcia,alij Romę,ſed more Gręco. Quamplurimi ſacra,& ludos apud Gręcos celebrari ſolitos,cõſtat ex lectione hiſtorica,quorum maximam partē recenſet Alex.ab Alexandro lib. Genial. 5. c.8. & lib. 6. c. 19. Nos tamen,quia Suetoniũ minimè verba facere exiſtimamus, nec de certaminibus in Gręcia vel Romę Gręco more factis, hæc miſſa facimus,exiſtimantes Suetonij dicta intelligenda de certaminibus à Gręcis hominib. athletis, ſeu pugilibus Romæ factis,ob idque vocari Gręca certamina ad differentiam eorum,

quæ fiebant à Latinis, quod veritati conſentaneum eſſe ſubſequentia verba oſtendunt, quum ait. Spectauit autem ſtudioſiſſimè, & pugiles Latinos, quos etiam committere cum Græcis ſolebat. Ad id ſpectare videtur illud Horatij in Epiſt. ad Auguſtum.

Venimus ad ſummum fortunæ, pingimus, atq;
Pſallimus, & luctamur Achiuis doctius vnctis.

Si enim de certaminibus Græcis propriè ἀγῶνες dictis, quæ quattuor præcipuè fuere, vt ſcribunt Budæus in prior. adnot. in Pand. & Pollux lib. 3. c. 30. & Cel. Rod. lib. 13 cap. 30. nempe Olympia, Pythia, Nemea, & Iſthmæa, meminiſſet vtiq; Suet. illorum, nec ita ieiunè de illis ſcripſiſſet, nulla eorum facta mentione, quæ tamen ſumma ſpectacula olim fuiſſe, nemo eſt qui ambigat. Præterquā quod nunquā huiuſmodi Romę celebrata, ſed duntaxat in Græcia præſentibus Imperatoribus, & militibus Romanis, non ſemel apud Liuium obſeruamus; ſique Auguſtus in Græcia prouincia huiuſmodi certamina ſpectaſſet, id profectò Suet. nec alij hiſtorici reticuiſſent. Quibus accedat, quod iam diximus, ſequenti nimirum lectioni textus minimè aptari poſſe expoſitorum interpretationes.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. XLV.

Coerctionem in hiſtriones, magiſtratibus in omni tempore & loco lege vetere permiſſam, ademit.

NOMEN Coerctio eſt deriuatum à verbo coerceo, id eſt reprimo, reſtringo. Ita coercere aquam ne dilabatur dixit Cicero in Top. & de clar. orat. Fluuium extra ripas diffluentem coercere. & Iuriſtæ in l. 1. §. pen. D. de font. Coercere arbores etiam eſt ramos conſtringere, & circuncidere, ne eorum vmbra vicino prædio noceat. Qua in ſignificatione ſoli Iuriſtæ in l. 1. §. deinde, D. de arbor. Aliàs coercere, tum de pecuniaria tum de corporali pœna vſurpatur. In priori ſignificatione Cic. de orat. Coercere aliquem ablatis pignoribus. Item apud Iuriſtas coercere pignoribus dicitur in l. 4. §. 1. D. de damn. infect. in poſteriori Cic. in Offic. eos morte, exilio, vinculis, damno coercent. & lib. de legibus 3. Magiſtratus ciuem nec obedientem, multa, vinculis, verberibus coercento. Sic Iuriſperiti in l. 6. D. de pœn. l. nemo 7. D. de reg. iur. Hinc coerctio animaduerſio pecuniaria, ſeu in corpus dicta, cuius variæ ſpecies ſunt. Quædam enim capitalis. l. hæc ſtipulatio 200. D. de ver. ſign. quæ ad corporis punitionem pertinet, & dicitur publica caſtigatio, ſeu coerctio. Quædam verò eſt modica apud Paulum l. fin. D. de off. eius, cui mand. eſt iuriſd. ad miſtū imperium pertinens, quæ pecuniaria eſt. Eſt & leuis coerctio apud Vulpianum in l. Prętor 7. §. præterea, D. de iniur. & l. non ſolum, §. quamquam, D. eodem; qua ſignificatur leuis pulſatio, & emendatio, vt ipſe Vulpianus interpretatur in d. §. prętcrea. Verum Suetonij dictum in hoc loco ſumendum pro generica coerctione omnes ſpecies ſuperius dictas comprehendentes. &c. Nam quum lege vetere magiſtratibus Rom. permiſſum eſſet animaduertere in hi-

in hiſtrionum nimiam licentiam, eos minimè coerceri poſſe voluit Auguſtus, ea forte ratione motus, vt in publicis ſpectaculis præſertim ſcenicis liberè publica & priuata malefacta redarguere poſſent, ex quo homines erubeſcere pudereq; diſcerent.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XLV.

Nec tamen eo minus aut Xyſticorum certationes, aut gladiatorum pugnas ſeueriſſimè ſemper exegit.

XYSTVS & Xyſtum, quum apud Græcos idem ſignificet, quod apud Latinos, tamen differre contendit Gulielmus Philander in Annot. in Vitruuium, inquiens. Xyſtos Latini vocant porticus tectas, vbi Athletæ per hyemem exercebatur. Xyſta autem ſubdiales ambulationes, vbi ſudo cælo exercebant palæſtras, cuius aſſertionis quum nullam probabilem cauſam aſſignet, nec ſcriptoris alicuius authoritate firmet, quid credam neſcio. Hoc ſanè pro conſtanti affirmare poſſum, Xyſtos, ſeu Xyſtum fuiſſe porticum in Athletarum exercitationes, & aliorum etiam deambulationes extructum. Ita Suet. in Aug. c. 72 illũ ſua prætoria Xyſtis, & nemoribus excoluiſſe tradit, quæ loca deãbulationibus aſſignata ſubdialibus Græcis παραδρομίδα vocãt. In his aũt moré fuiſſe Romanis arbores nutrire, & in varias figuras conformare conſtat ex Plinio Epiſt. 5. ſcribente. Ante porticũ Xiſtus conciſus in plurimas ſpecies, diſtinctuſq; buxo. Quod ex antiqua Græcorum lectione obſeruatum reperio, vt in Ariſteæ Orpheo: τῦν μοὶ παλαίστρα καὶ δρόμος ξυσὸς πέλας ideſt erant mihi paleſtræ & dromos Xyſticos prope. Et Xenophon in Oeconomico εἰ ἐν τῷ ξυσῷ περιπατοῖεν ideſt ſi in Xyſto obambularent. In poſteriori ſignificatione ferè ſemper accipitur apud Ciceronem, & vniuerſaliter pro qualibet porticu. Nam & de clar. Orat. inquit. Quum inambularem in Xyſto. Et de opt. orat. Spatiari in Xyſto; & quum pauca in Xyſto locuti eſſemus, tum in eodem ſpatio conſedimus, in Academ. quæſt. Ad Atticum tamen, quũ Gymnaſium Xyſto coniungat, & quandoq; etiam priori ſignificatu vſum dicere poſſumus. Sed de Xyſto plura apud Vitruuium lib. 5. c. 11. & lib. 6. c. 10. Ita autem appellatum dicunt omnes à telo, ſeu haſtili, quo vterentur in ſe exercendo Athletæ ξυσὸν illud Græci appellauere. Xyſtis inquit Arrianus prælongæ haſtæ ſunt. Herodotus hiſt. prima enumerat Xyſtin inter Creſi donaria Vnde Xyſtarches Gymnaſij Athletici princeps, qui ſcilicet Xyſto præerat; vti apud Tertullia. in lib. ad martyres, & ξυσάρχειν inquit Suidas, γυμνασίου ἄρχειν Et apud Amm. Marcellinum legimus lib. 21. Xyſtarchæ ſimili purpurato. A Xyſto etiam Xyſtici dicti ij, qui per hyemem ſe in Xyſtis exercebant, vt Græci ad l. 4. D. de ijs qui not. inf. interpretantur. Xyſtici enim inquiunt οἱ ἐν τῷ ξυσῷ ἀγωνιζόμενοι Xyſtici enim legẽdũ, nõ exuſtici, vti perperã in Pan. Florentinis, Xyſticorũ ſubſtantiuæ Suet. hoc in loco non ſolum meminit, ſed & in Galba cap. 15. adiectiuè inquiens. Si quid ſcenici, aut Xyſtici

donatum olim vendidiſſet. Xyſticorum meminit quoq; Tertullianus in lib. de ſpectacul. inquiens: Etenim ipſi actores, & adminiſtratores ſpectaculorum, quadrigarios ſcenicos, Xyſticos, Arenarios illos amęniſſimos. Gladiatores autem minimè Xyſticos vocatos, quod perperam Cœl. Rhod. lib. 21 c. 18. affirmauit, clariſſimè dignoſcitur ex hoc loco Sueto. vbi Xyſticorum certamina contraponit Gladiatorum pugnis. Erant itaq; vt vno verbo dicamus Xiſtici ex Athletarum numero, & qui Athleticas exercitationes agebant. De quibus nos plura inferius ſcribemus.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. XLV.

Ut Stephanionem togatariam, cum in puerilem habitum circumtonſam matronam miniſtraſse compererat, per trina theatra virgis cæſum relegauerit.

HVNC hiſtrionem fuiſſe ex textu clarè patet, quem primum togatę ſaltationis inuentorem vtriuſq; ſecularibus ludis & D. Auguſti, & Claudij Cæſaris ſaltaſſe memoriæ proditum eſt à Plinio lib 7. c. 48. Hiſtriones autem fabulas in ſcena ſaltare ſolitos author eſt idem Suet. in Caligula c. 57. vbi inquit. Pantomimus Mneſter tragœdiam ſaltauit, quam olim Neoptolemus tragędus ludis, quibus Rex Macedonum Philippus occiſus eſt, egerat. Saltare autem fabulas nihil aliud erat, quam motu, ac geſticulatione illas explicare, atq; imitatione proponere, cuius rei nos alibi abundè tractaſſe meminimus. vbi ex Rhod. lib. 5. cap. 3. de ſaltatore illo, qui Neronis tempeſtate Demetrio Cynico inſpectante ſaltauit Veneris & Martis adulterium. Et alterius Pantomimi qui Neronis temporibus ſpectante Barbaro Rege ex Ponto Romã Profecto, ita ſcitè fabulam ſaltauit tanta peritia, & artificioſa imitatione peragili motu, & continua geſticulatione, vt Rex eũ à Nerone petierit ſibi tradi, vt interpretis loco apud Accolas barbaros lingua, & moribus diuerſos, illo vteretur. Togatę autem fabulæ vocabantur, quæ Romanorum more ſcribebantur, ſicuti Palliatæ, quæ iuxta Græcorum morem, quibus geſtandi pallium ita peculiare fuit, ſicuti Romanis induendi togam; eam enim Romani geſtare iubebantur, neq; peregrinis ea vti licebat ex l. ſed ſi accepto. 32. D. de iu. fiſci. Vnde illud Plinij iunioris Epiſt. lib. 3. Idem cum Græco pallio amictus intraſſet (carent enim togæ iure, quibus igni & aqua interdictum eſt) poſtquam ſe cõpoſuit. Latinè inquit declamaturus ſum. Et Suet. in Claudio c. 15. Peregrinitatis reum orta inter aduocatos leui contentione, togatum ne, an palliatum dicere cauſam oporteret quaſi ęquitatem integram oſtentans, mutare habitum prout accuſaretur, defenderetur ve iuſſit. Et Cic. in Orat. pro Poſthumo, & in Verrinis apertè oſtendit ciui Romano crimini datum fuiſſe, ſi qui in Prouincijs quum eſſent, toga non vterentur, qua de re Scipio à Q. Maximo accuſatus. Quibus autem Ciuitatis Romanę ius dabatur, eiſdem & togæ ius concedebatur;

tur; Vnde nomen Galliæ togatæ, vt apud Martialem.

Gallia togatæ nomine dicta togæ.

Ita & fabulæ togatæ Romano more ſcriptæ. Et togatarij, vel togatarum actores, & ſcriptores, qualem Stephanionem appellat Suetonius hoc in loco.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XLV.

Hylam Pantomimum quærente Prætore in atrio domus ſuæ nemine excluſo, flagellis verberauit.

PANTOMIMI antiquis dicebantur omnium perſonarum in Scena imitatores hiſtriones, quique perſonas per ſingulorum actum ſimilationes oſtendebant, & effingebant à voce Græca παντομιμέομαι Plinius in Panegyrico. Idem ergo populus ille Scenici Imperatoris ſpectator, & applauſor, nunc in Pantomimis quoque aduerſatur, & damnat effæminatas artes. Iulianus in l. 27 D. de oper. libert. Si libertus autem Pantomimi exerceat verum eſt debere eum non ſolum ipſo Patrono ſed etiam amicorum ludis gratuitam operam præbere. Vulpianus l. 43. in fine, de act. empt. Planè ſi in tantum pretium exceſſiſſe proponas, veluti ſi ponas agitatorem poſtea factum Pantomimum. Caſſiodorus lib. 4. Varr. Epiſt. vltima ita ait. Pantomimo igitur, cui à multifaria imitatione nomen eſt, cum primum in Scena plauſibus inuitatus aduenerit, aſſiſtunt conſoni chori diuerſis organis eruditi, tunc ille ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita quaſi quibuſdam literis edocet intuentes aſpectum, in illaque leguntur apices rerum, & non ſcribendo, facit quod ſcriptum declarauit. Idem corpus Herculis deſignat, & Venerem fœminam præſentat, Regem facit & militem, ſenem reddit, & iuuenem, vt in vno credas eſſe multos tam varia imitatione diſcretos. Ex dictis patet manifeſtè quis Pantomimus fuerit. Seneca in ἀποθεώσει Claudij, Mneſterem in hac arte ludrica excellẽtem Pantomimum, & hiſtrionem promiſcuè appellat. Eiuſdem fit mentio à Suet. in Caligula c. 36. ſcribente de eo. Marcum Lepidũ M. Neſtorem quoſdam obſides dilexiſſe fertur cõmertio mutui ſtupri. Et c. 55. M. Neſtorẽ Pantomimum etiam inter ſpectacula oſculabatur. Et c. 57. Pantomimus M. Neſtor Tragœdiã ſaltauit. M. Neſtor hic ſub Claudio Nerone interfecta Agrippina matre, cuius libertus erat, accenſo rogo, ipſe ferro ſe tranſegit, incertũ charitate in Patronã, an metu exitij, ita referente Tacito lib. Annal 14. Nylæ huius Pãtomimi, de quo in tex. Suet. meminit Macrob. lib. 2. c. 7. vbi & Pyladis qui Comicus Pantomimus excellens fuit, ſicuti nobilis in Tragœdia Bathillus teſte Seneca lib. 3. controuerſ. Vide & Dionem lib. 54. Ex hoc Suet. loco compertũ eſt Suidã hallucinatũ, qui hanc mollem, & effæminatam Pantomimorum geſticulationem Tiberij temporibus prodijſſe teſtatur; Quinimo ſcribit Dion lib. 57. Tiberio hanc artem ita diſplicuiſſe, vt Roma Pantomimos eiecerit. Tacitus lib. 1. Hiſt. ſcribit Tiberiũ ſanxiſſe, ne Domos Pantomimorũ Senator introiret. Hos etiã à Domitiano ſublatos Suet. in eius vita c. 7.

ita refert, Interdixit Hiſtrionibus Scenam, intra domum quidem exercendi artem iure conceſſo. Idem Suet. in Nerone cap. 16. Pantomimorum factiones cum ipſis ſimul relegatas ſcribit; At ſeditionibus Pantomimorum 26. c. tradit eundem ſigniferum ſimul & ſpectatorem adfuiſſe ex parte proſcenij ſuperiore. In oppoſitum tamen Tacitus lib. 13. ſcribit. Quum Nero ludicrum fautorum licentiam impunitate & præmijs veluti in prælia conuertiſſet, tandem non aliud remedium repertum eſt, quam vt hiſtriones Italia pellerentur Tacitus verò idem alibi ſcenæ reſtitutos fuiſſe, ſed à ſacris certaminibus prohibitos tradit. Plinius in Panegyrico Pantomimos a Nerua redactos, rurſus a Traiano ab actos auctor eſt. Vnum ſane eſt, quod mihi magnum faceſſit in re hac negotium; video enim Suet. hoc loco ſcribentem. Auguſtum Hylam Pantomimum quærente Prætore in atrio domus ſuæ nemine excluſo flagellis verberaſſe, & Stephanionem togatarium per trina theatra virgis cæſum; nihilominus obſeruo apud Tacitum lib. 1. Annal. Theatri licentia ventum ad ſeditionem, vnde apud Patres dicebantur ſententiæ, vt Prætoribus ius virgarum in hiſtriones eſſet, interceſſit Haterius Agrippa Trib pleb. increpitusq; eſt Aſinij Galli oratione ſilente Tiberio, valuit tamen interceſſio, quia Diuus Auguſtus immunes verberum hiſtriones quondam reſponderat, neq; fas Tiberio infringere dicta eius, & quum vtriq; in hiſtrionum albo dubio procul ſint reponendi, nō video quomodo loca hæc conciliari poſſint, Quamuis enim hoc capite Sueto. ſcribat Auguſtum coerctionē in hiſtriones magiſtratibus omnibus ademiſſe, & coerctio animaduerſio ſit pecuniaria non ſolū, ſed & in corpus caſtigatio, vt ſuperiori capite adnotauimus, tamen inquit Auguſtum permiſiſſe magiſtratibus in Ludis ſcenicis coerctionem; Poſſumus tamen dicere Tacitum loquētem de Theatrali licentia, quæ non modò hiſtriones, ſed & ſpectatores reſpicit, quod clarè verba Taciti ſonant, quoq; etſi Pantomimi inter hiſtriones connumerari poſſint, non tamen inter ſcenicos hiſtriones reponendi, quum hi motibus, & geſticulatione quadam fabulam repræſentarent, hiſtriones verò ſcenici voce, & cantibus, modulationibuſq; fabulas agerent, veluti comœdias, tragœdiaſq;.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. XLV.

Pugiles Athletæ & Gladiatores, de quibus in textu huius cap.

EX huius cap. 45. Auguſti lectione clarè patet quanto in errore verſentur qui nullum diſcrimen inter athletas, pugiles, & gladiatores faciendum putant, ſed eorum ſignificationem promiſcuè confundi, & a ſcriptoribus obſeruari. Quomodo autem inter ſeſe differant breuiter perquirendum. Hoc tamen prius præſuppoſito omnibus his tribus commune fuiſſe, quod ſe exercerent, vt in publicis ludis, ſeu certaminibus poſſent populum delectare, & cum victoria præmijs potiri. Athletas Galenus in libro ad Traſybulum eos fuiſſe tradit, qui corpori incraſſando, roboriq; comparando ſolummodo incumbebant, ex quo, dum gulæ nimium indulgent, factum, vt ſicuti corpore pingui & craſſo, ita mente hebetes & torpidi redderentur. Hinc iure Plato tertio de Repub. illos ſonnolentos, ſegnes, ignauos, deſides appel-

appellauit. Et Plutarchus in libro de tuenda valetud. eos ſaxis atque gymnaſiorum columnis ſimiles tradidit. & Hippocrates libro primo Aphoriſmorum ob id habitum Athletarum tamquam periculoſum, maximiſq; ęgritudinibus obnoxium deteſtatus eſt. Et Hieronymus in exhortatione medicinę. Athletas inquit, quorum vita, & ars ſagina eſt, nec diu poſſe viuere, nec ſanos eſſe, animaſque eorum ita nimio ſanguine & adipibus, quaſi luto inuolutas, nihil tenue, nihil celeſte, ſed ſemper de carnibus & victu, & ventris ingluuie cogitare. Conſtat itaque Athletarum omnium inſtitutum eò ſpectaſſe, vt corporis magnitudinem, & robur cōpararent. Quinq; præcipua erant certaminum genera, quibus in publicis ludis, & ſpectaculis certabant, nempè lucta, pugillatus, curſus, ſaltus, & diſcus. Vnde luctatores, pugilles, curſores, ſaltatores, diſcoboli nuncupabantur. Frequentius tamen, vt Iulius Pollux lib. 5. teſtatur in tribus ſe exercebant, nempè in curſu, pugillatu, & lucta, quinimò ipſorum proprium magis cęteris omnibus, erat lucta, ſeu Palęſtra, vnde Palæſtritas potiſſimum appellatos athletas obſeruamus, Latini enim luctam Palęſtram appellauere vt plurimum, quam Græci πάλην dixere. Ita Cic. 16 Verr. de Heraclij hæreditate, quam Palęſtritis conceſſiſſet, maximam partem Verrem abſtuliſſe inquit. Et Perſius Satyra 4.

Quinque Palæſtritę licet hæc plantaria vellant.

Et Cic. de Senect. ſcribit. Quum Milo iam ſenex eſſet, Athletaſque ſe in curriculo exercentes videret, aſpexiſſe lacertos ſuos dicitur, illachrymanſque dixiſſe. At hi quidem iam mortui ſunt. Ibidem. Nec enim ex te vnquam es nobilitatus, ſed ex lateribus, & lacertis tuis. Et Gal. 1. de aliment. facult. cap. ſecundo ſcriptum reliquit, Luctatores potiſſimum Athletas veros eſſe vocatos. Sed tria præcipua Athletica munia perbellè Ariſtoteles primo Rhetor. libro comprehenſus eſt, inquiens. Agoniſtica, ſeu certatoria corporis virtus magnitudine conſtat, vi, & celeritate, celer namque robuſtus eſt, qui verò pedibus diu, ac citiſſimè mouetur Dromicus eſt, ſiue curſor. Qui aduerſarium premere, ac retinere valet, Palęſtricus, ideſt luctator. Qui verò plagas impingere poteſt Pliticos, ideſt pugil, ac percuſſor, qui duobus his præcellit Pancratiaſticus, qui his omnibus Pētathlus. Ab Ariſtotele mutuatus Quintilius lib. ſecundo Oratoriarum Inſtitutionum ita ſcribit. Peritus non ſe docendum Pancratiſtę ſuſceperit, pugno ferire vel calce tantum, aut nexus modo; atque in his ictus aliquot docebit, ſed omnia quæ ſunt eius certaminis. Ad hos ſpectant, quę à Plutarcho in Parallellis in Lucullo ſcribuntur. Athletas inquit die vna, qui lucta, & Pancratio, coronantur more quodam admirabili νίκας vocant, ideſt victorias Pugiles verò ſub Athletis vniuerſaliori ſignificatione cōprehendi ex dictis ſatis patet, pugileſque quemadmodum & Athletas robori, & pinguedini comparandæ operam dediſſe legimus apud Terentium in Eunucho actu ſecundo Scena tertia. Ita & Teſpiro ille Plautinus in Epid. Herilem filium valere dixit pugilicè, atque Athleticè, hoc eſt robuſtum, & pinguem eſſe; id enim agebant, vt validius percutere valerent, & plagas ſibi illatas minus ſentire. Hi autem inter ſe nudi pugnabant pugnis ſtrictis, & nudis, vel Sphęra Ænea, aut lapidea plenis, vel loris, lamminiſve circumſeptis

mutuo

mutuo ſeſe percutientes. Et pugiles etiam cæſtibus pugnaſſe certum eſt, nec cæſtuum pugnam a pugillatu ſeparandam, quod voluit doctiſſimus Hieronymus Mercurialis libro Gymnaſtices ſecundo, capite nono, facilè conuincitur ex Cicerone ipſo de Clar. Orat. ita ſcribente. Pugiles in exercitati etiam ſi pugnos, & plagas Olympiorum cupidi ferre poſſunt. Et in Tuſcul. Pugiles cæſtibus contuſi non ingemiſcunt. Et rurſus ibidem. Pugiles etiam quum feriunt aduerſarium in iactandis cæſtibus ingemiſcunt. Qui autem eſſent gladiatores ſupra amplè docuimus, cumque armis incidentibus, & pungentibus vſque ad mortem præmio conducti dimicarent, quantum ab Athletis, & pugilibus diſtent, ſatis apertum putamus. Quum & Cice. in Orat. Athletas a Gladiatoribus apertè ſecreuerit, & clarius etiam Epiſt. Famil. libro 7. epiſto. 1. per hæc verba. Nam quid ego te Athletas putem deſiderare, qui gladiatores contempſeris? Addamus Suetonium Athletarum omnium exercitationes certamina ſeu certationes hoc capite appellare, gladiatorum verò pugnas. Xyſticorum enim a nomine Athleticas exercitationes omnes comprehendi poſſe paulò ante diximus.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XLVII.

Prouincias validiores, & quas annuis magiſtratuum imperijs regi nec facilè, nec tutum erat, ipſe ſuſcepit, &c.

DVPLICEM diuiſionem Prouinciarum ſuperius cap. 36. retulimus, & priorem explicauimus, ſecundæ interpretationem in hunc locum remittentes. Erat autem hęc, quod occupata Republica a Cęſaribus, & ad vnũ Republica translata, Prouinciæ Pop. Romano ſubditæ aliæ Cæſaris factæ ſunt, aliæ Pop. Romano aſſignatæ, vt a Proconſulibus gubernarentur, ſicuti Cæſares per Præſides ſibi adſcriptas regebant, quod ex hoc Suetonij loco elicitur; Quinimo & Strabo libro 6. in calce operis ſui de hac re ita ſcriptum reliquit: Prouinciæ ſępenumero aliter, atque aliter diuiſæ ſunt, nunc autem ex Auguſti Cęſaris inſtitutò ita ſunt partitę; nam quum ei patria totius Imperij ſummam permiſerit, pacíſque ac belli poteſtatem habeat, vniuerſum Imperium bipartito ſic diuiſit, vt partem ſibi ſumeret, eam ſcilicet, quę militum Præſidio indigeret, partem verò Pop. attribueret eam, quæ pacata eſt, & ſine armis facilè retinetur; compluires igitur Prouincias fecit, quarum alię Cæſaris, alię populi appellantur, ipſe in ſuas Præſides cum imperio mittit, populus in ſuas Proconſules, & Prætores. Quibus conſentanea ſunt quæ a Dione libro 53. de re hac ſcribuntur; in nomenclatura tantum miſſorum ad Prouinciarum gubernacula a Strabone diſſidente In Pandectarum lib. 1. de Prouinciarum Rectoribus legimus, quod qui Cæſaris erant, Præſides, qui populi, Proconſules appellabantur, l. 1. & paſſim, D. de off. præſ. & ſub rub. de off. proconſ. Hos autē prouinciarum magiſtratus annuos fuiſſe Reipublicæ temporibus ſuperius diximus; a Iulio Cæſare tamen ſancitum, ne Pretoriæ Prouinciæ vltra annum,

ne

nē vt Conſulares plus biennio obtinerentur. Quamobrem, quum hic Suetonius de Prouincijs, quæ annuis magiſtratuum imperijs regebantur tantum verba faciat, de Prætorijs tantum ſanxiſſe Auguſtum dicendum eſt; Nam quū ipſe Iulio Cæſari ſucceſſiſſet, vtique & Prouincias Conſulares biennales fuiſſe exiſtimandum, quum nullibi legatur Cæſaris legem abrogatam. Pręterea & id etiam comprobari poteſt, quod Pręſides Prouinciarum ſub Cæſaribus ius tantum Prętorium habebant, quod inferius erat imperio Proconſulari, quod ex Vopiſco in Probo colligimus, vbi legitur. Accepto igitur hoc Senatuſconſulto ſecundum orationem permiſit Patribus, vt ex maiorum iudicū appellationibus ipſi cognoſcerent, Proconſules crearent, Legatos Conſulibus, ius Prætorium Præſidibus darent, quas leges Probus ederet, Senatuſconſultis proprijs conſecraret. Prouincię appellatione intelligebantur regiones omnes ab Italia ſeiunctæ, quæ populi dominio ſubijcebantur, vt Feſtus docet, & Aegeſippus ſcribit Romanos, quum in ius ſuum vincendo redigerent procul poſitas regiones, appellauiſſe Prouinciales. Prima verò omnium Sicilia Prouincia fuit appellata, ſicut docet Cicero in Verrem Act. 3. Sic dicens. Primò, quod omnium nationum externarum princeps Sicilia ſe ad amicitiam, fidemque Pop. Romani applicuit, id quod ornamentum Imperij eſt, Prouincia eſt appellata. Et Ouidius 1. Faſtorum.

Redditaque eſt omnis populo Prouincia noſtra.

Procōſulatum magiſtratum Prouincialē fuiſſe diximus. Nec obſtat, quod Cęſar de Bello Gall. lib. 6. per initia ſcripſerit Cn. Pompeium Proconſulem in Vrbe fuiſſe, quod extra ordinem factum ex eodem loco clarè patet, quum dicat ibidem Cęſar Reipublicę cauſa Pompeium Proconſulem ad Vrbem cum imperio manſiſſe. Scio & alia Prouinciarum diuiſionis membra enumerari a modernis, vt a Volphgango Lazio libro 2. capite 3 qui eo loco de Quæſtorijs Prouincijs pertractat, quæ tamen inpropriè ita appellatę ſunt; nam Quæſtoribus nullę Prouinciæ ordinarię aſſignabantur, ſed Quæſtores cum Proconſulibus, & Prætoribus in Prouincias proficiſcebantur, quibus exactio tributorum & publicæ pecunię cura demandabatur. Quod ſi aliquando aliqua de cauſa Prouincię ſine Proconſule, vel Pętore relinquebantur, & illis abeſſe contingebat, totum Prouincię regimen Quæſtoribus demandabatur aliquando. Vnde Cicero ad Atticum lib 6. epiſt. quæ incipit Tarſum venimus ſcribit. Mihi difficilis ratio adminiſtrandi, qui paucos dies habebam reliquos annui muneris, illud autem difficillimum, relinquendus erat ex Senatuſconſulto, qui pręeſſet. Solebat autem ferè ſemper cum imperio relinqui aut vnus ex Legatis, aut Quęſtor præficiebatur; quod & Cicero ibidem oſtendit, dum ait ſibi liberum fuiſſe, vt Quæſtorem ſuum Meſcennium præficeret, vel Q. Fratrem, qui vnus ex ſuis quattuor Legatis erat. Tandem tamen neutrum præfecit, ſed C. Cœlium Quæſtorem ſucceſſorem Meſcennij. Ita & in Verr. Act. 4. ſcribit. Quæſtores vtriuſque Prouinciæ, qui iſto Prætore fuerant, cum faſcibus mihi pręſtò fuere. At certè faſces Quęſtores non habebant, vti Quęſtores, ſed vti cum imperio Prętoris loco Prouinciam regentes, ſi quidem iam dudum Verres deceſſerat de Prouincia, quum Cicero ad inquirendum eum eò profectus

ctus eſt, etiam L. Metellus ſucceſſor declaratus. Quæſtores autē non habuiſſe lictores, nec viatores, nec vocationem, nec prehenſionem quatenus Quæſtores, clarè docet Gellius libro 13.cap.12. & 13. vnde nec faſces. Eodem pacto & Ciceronis dicta interpretanda in Orat. pro Plantio, Quęſtore exiſtimo quę hæc ſunt. Nam ſimul ac me Dyrrachium attigiſſe audiuit Plantius ſtatim ad me lictoribus dimiſſis, inſignibus abiectis, veſte mutata profectus eſt. Ita & Ciceronis in 3. in Verrem actione dicta exponenda, dum loquitur de Cornelio lictore ipſius Verris legati; nam nec legati lictores habebant, niſi cum pręficiebantur Prouincijs, quemadmodum nec Quęſtores. Quamobrem non mihi probatur Alexandri ab Alexandro ſententia lib. 1. cap. 27. dum inquit Quæſtores quatenus Quęſtores extra Vrbem lictores, & faſces habuiſſe, quod ex Gellio falſum ſuperius oſtendimus, & ex Varronis etiam ſententia. Quinimo quod ipſe negat Quęſtores in Vrbe faſcibus vſos ex Liuio clarè colligimus, qui libro 2. ſcribit Sp. Caſſio Conſulatu peracto, a Ceſonio Fabio & L. Valerio Quęſtoribus diem perduellionis dictum. Item libro 3. A. Cornelium, & Q. Seruilium Quęſtores M. Volocio, quod falſus haud dubiè teſtis in Cęſonem extitiſſet, diē dixiſſe. Ex quibus Quęſtores vocationem habuiſſe, & per conſequens lictorem, non ambigendum. Quod clariſſimè idem Liuius lib. 4. docet, vbi P. Seſtilim Quęſtorem ad militem quendam ſeditioſè vociferantem miſiſſe lictorem tradit. Ex quibus patere exiſtimo Vrbanos Quæſtores in Vrbe vocationem, & lictores habuiſſe. Scio quoſdam hunc ſcrupum effugere tentaſſe, dicentes hoc ius non omnibus Quæſtoribus in Vrbe fuiſſe, ſed duntaxat illis, qui Patrici ab Alexandro, ab Alexandro vocati fuere, rectius Parricidij, quorū meminere Pomponius in l. 2. § Deinde quum ærarium, de orig. iur. & Feſtus Pompeius libro 14. inquiens. Parricidij Quęſtores appellabantur, qui ſolebant creari cauſa rerum capitalium quærendarum. Sed quum horum a nullo hiſtoriarum probato ſcriptore mentionem factam obſeruarim, crediderim, nō alios Quæſtores, præter dictos creari conſueuiſſe; quamuis non negem illis de capitali cauſa quandoque cognitionem adſcriptam. Quamobrem Alexandrum hallucinatum, atque cum eo ex poſterioribus quāplures, inter quos Nou. crediderim, dum aſſerunt Prouinciales habuiſſe lictores, Vrbanos minimè, quum oppoſitum oſtenderimus ex dictis, & præſertim ex Liuio, cuius authoritatibus quidam ſatisfacere cenſent, legendo non Quæſtores, aut Quæſtor, ſed Quęſitores, & Quæſitor; aiunt namque Romanis Quæſitores dictos fuiſſe, qui quæſtionū iudicia exercerent. Quæſitores ante Leges 12. tabularū creari cœptos tradit Pomponius d. l. 2. de orig. iur. Dictatorem quæſtionibus exercendis creatum legimus apud Liuium lib. 9. Conſules, qui de Bacchanalibus quærerent memorantur ab eodem libro 39. ſic Conſuli Iugurthinæ coniurationis quęſtioni cognitionem demandatam ſcribit Cic. in Bruto. De Prætoribus, qui de veneficijs, & peculatu quærerent ſcribit Liuius libro 38. & 39. Talis fuit quæſtio de vi a Cn. Domitio Prætore cognita, de quà Cic. & Aſcon. in Miloniana. Ita Cic. pro Rabirio Poſthumo, quum ait: de pecunijs repetūdis vidi, ſedi Prętor, quæſiui; & Aſconius iudicium C. Cornelij de maieſtate exercuit Q. Gallus Prætor. Item Cic. de finibus, L. Tubulus Prætor quæſtionem inter ſicarios exercuit.

Verum

verum quum memoratos apud Liuiũ verè Quęſtores fuiſſe omnibus receptum ſit, legendum dubio procul Quęſtores, & Quęſtor, non Quęſitores, & Quęſitor; quamuis nõ negauerim & his quãdoq; aſſignari potuiſſe quęſtionũ Capitaliũ ius, & exercitiũ, tamen nõ ob hanc cauſam, ſed quod ex ſe vocationẽ haberent, Lictores Vrbanos Quęſtores habuere, quod poſterior Liuij authoritas clarè demonſtrat. Equeſtres etiam Prouincias, aliud membrum diuiſionis, enumerat Alex. ab Alexandro lib. 2. c. 29. quibus ſcilicet Equites præficiebantur, puta Cappadociæ & Ægypti, ex Tacito lib. 12. & 7. & Suet. in Veſpaſiano, c. 8. ſcribit eum Cappadocię propter aſſiduos barbarorum incurſus Legiones addidit, Cõſularemq; rectorem impoſuit pro Equite Romano; Verum nec hę propriæ Prouinciæ Equeſtres appellandę, quamuis ab Equitibus ſub Imperatoribus, (quod florente Republica numquam euenit) gubernatę aliquando fuerint, ſed potius Conſulares, & Prętorię, quia non priuatã, & Equiti decẽtem authoritatem habebant, ſed Imperiũ Conſulare, & Prætoriũ, ita vt ex Tacito locis citatis eorum decreta perindè haberentur, ac ſi Conſules, Prætoreſve ea cenſuiſſent.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XLIX.

Definitis pro gradu cuiuſque, & temporibus militiæ, & commodis miſſionum.

TRIA miſſionum genera apud Iuriſconſultos, ex hiſtoriarũ tamen fontibus deſumpta, obſeruamus. Vulpianus in l. 2. §. ignominiæ. D. de ijs qui not. inf. inquit. Multa ſunt genera miſſionũ. Eſt honeſta, quę emeritis ſtipẽdijs, vel ante ab Imperatore indulgetur. Eſt cauſaria, quę propter valetudinẽ laboribus militię ſoluit. Eſt ignominioſa, quæ toties eſt, quoties is, qui mittit, addit nominatim, ignominiæ cauſa ſe mittere; ſemper enim debet addere, cur miles mittatur. Martianus Iuriſconſultus in l. milites agrum, §. miſſionum, D. de re milit. Miſſionum inquit generales cauſæ ſunt tres, Honeſta, Cauſaria, Ignominioſa. Honeſta eſt, quæ tempore militiæ impleto datur. Cauſaria quum quis vitio animi, vel corporis minus idoneus militię renunciatur. Ignominioſa cauſa eſt, quum quis propter delictũ Sacramẽto ſoluitur, & is qui ignominia miſſus eſt neq; Romæ, neq; in ſacro Comitatu agere poteſt. Etſi ſine ignominiæ mentione miſſi ſunt, nihilo minus ignominia miſſi intelliguntur. Hactenus iure periti. Sciendũ autẽ quod milites miſſi honeſta miſſione dicebantur ſolui Sacramento militari. Amm. Marcellinus lib. 30. de Gratiano maiori. Tandẽq; honeſtè Sacramento ſolutus reuertitur ad Larem. In cauſaria autem miſſione dicebantur remoueri Sacramẽto. In ignominioſa Sacramento abijciebantur. Et qđ ad primũ miſſionis genus pertinet, fiebat miſſio honeſta, quũ annos ſtipendiorum miles expleuerat, ac emeritis ſtipendijs dimittebatur, teſte Liuio lib. 39. & Mart. Iuriſc. d. l. milites §. miſſionũ. Quot autẽ anni requirerẽtur militię ad hoc vt miles honeſtã miſſionẽ mereretur, non oĩb. eadẽ ſentẽtia. Quidã niſi miles decẽnio ſtipẽdia meruiſſet, miſſionẽ haud petere potuiſſe tradidere, vt Plutar-

chus in vita C. Gracchi, & Polybius in libello de Roma. caſtramet. qui eſt portio lib. 6. illius in principio. Ex Tacito lib. 1. Annal. colligimus Prætorianis militibus expletis ſexdecim annorum ſtipendijs miſſionem permitti ſolitã, dum ſcribit. An Prætorias cohortes, quæ binos denarios acceperint, quæ poſt ſexdecim annos penatibus ſuis reddantur, plus periculorum ſuſciperem. Quã miſſionem & ſeditioſos milites in exercitu petijſſe tradit, Blæſi filio Legato ad Tiberium miſſo, qui peteret militibus miſſionem ab ſexdecim annis. Et paulo infra. Clemens centurio Druſo totius exercitus nomine miſſionem a ſexdecim annis petijt; Quibus poſtea ſubdit. Satisfactum a Germanico, ſcriptis epiſtolis nomine Principis, quibus promiſſa miſſio vicena ſtipendia meritis, exautorati qui ſena decem feciſſent, retentis tamen ſub vexillis cæterorum immunes, niſi propulſandi hoſtis. Eodem tamen in libro, quum Pannonicas legiones ſeditio inceſſiſſet, earum nonnullos ſenes memorat Perennius ſeditionis fautor, quos tricena, aut ſupra ſtipendia numeraſſe ait. Statuamus itaque quod anni viginti erant, per quos antequam veterani honeſta miſſione ſoluerentur militaſſent neceſſe erat. Quod ex dictis patet, & confirmatur ex eodem Tacito in fi. lib. 1. vbi Tiberius inquit. Imparem oneri Rempublicam niſi viceſimo militiæ anno veterani dimitterentur, ita proximæ ſeditionis mala conſulta, quibus ſexdecim ſtipendiorum finem expreſſerant abolita in poſterum; dabatur tamen & militibus honeſtiſſimis vacatio militiæ abſoluta ante illud tempus viginti annorum a Principe ex priuilegio, quod tradidere Iuriſtæ in §. ignominiæ, toties ſupra citato, & plerunque temporalis per quinquennium, ex Liuio libro 33. Data etiam per annum Q. Fabio, & Q. Fuluio Coſſ eodem Liuio authore libro 39. Quamuis ſub Theodoſio Imperatore ſtatutum ſit, ne quis vacationem militiæ obtineret a Principe temporalem, niſi ex iuſtis cauſis, illiſque probatis ex l. vni. de ijs qui a princ. vacat. accep. lib. 10. Cod. tit. 44. Differebat autem vacatio hæc ab ea, quæ veteranis, expletis ſtipendijs dabatur, quia illa temporalis, & ſine priuilegijs, hęc perpetua, & cum priuilegijs, vt traditur a Iuriſtis l. 2. de ijs qui non implet. ſtipen. lib. 10. Cod. tit. de priuileg. veter. in P. Iccirco veterani in Colonias mittebantur, vt pro nauata opera tot annis Reipublicæ agros acciperent, vt meminere Liuius lib. 52. in Orat. M. Pompilij Centurionis, & Tacitus lib. 1. Qui verò miſſionem expletis ſtipendijs obtinebant, ij etiam vacationis tempore ſcuta, gladium, & cætera arma dicabant Laribus; vnde Ouidius lib. 4. triſtium.

Miles vt emeritis non eſt ſatis vtilis armis,
Ponit ad antiquos quæ tulit arma Lares.

Cauſſaria miſſio erat quando propter valetudinem corporis, vitiumve, ſeniũ, aut ægritudinem animi, quis ante tempus honeſtæ miſſionis non idoneus militiæ renunciabatur. Hique milites cauſarij dicebantur, teſte Liuio libro 7. in hæc verba. Tertius exercitus ex cauſarijs, Senatoribuſque a T. Quintio conſcribatur qui Vrbi, mœnibusque præſidio ſit. Militum cauſariorum meminit pariter Tacitus in Oratione Druſi ad tumultuarias Illyrici legiones. Ignominioſa miſſione exauthorabantur milites ob delictum in pœnam. Exauthorare erat inſignia militaria detrahere, & militandi facultate abdicare, ex d. l. 2. §. ignominiæ,

ignominiæ, vnique omnia militaria priuilegia adimebantur, & ignominia notabantur ita exauthorati, ſicuti veterani, & cauſarij ſacramento ſolui, & propriè dicebantur abijci. Am. Marcellus, lib. 24. de Iuliano Imperatore. Duos Tribunos ſacramento ſoluit, vt deſides & ignauos. Et per initia libro 25. Abiecti ſunt autem ſacramento etiam alij quattuor, ob flagitium ſimile vexillationum Tribuni. Quamuis Tacitus lib. 1. Annal. de centurionibus auaris, & crudelibus loquens eos ſolutos militia ſcribat, & exauthoratos dicat milites, qui ſena, dena feciſſent ſtipendia, his verbis indifferenter vſus. Illud præterea obſeruandum etiam ex Tacito eodem loco, quod quibus miſſio honeſta concedebatur, dabantur & præmia, ſed qui exauthorabantur ſoluebantur tantum militia ſine præmio; ſcribit enim ita. Igitur volutatis inter ſe rationibus, placitum vt epiſtolæ nomine Principis ſcriberentur, miſſionem dari vicena ſtipendia meritis, exauthorari qui ſexdena feciſſent, ac retineri ſub vexillo cæteros immunes, niſi propulſandi hoſtis. Qui enim honeſtam miſſionem obtinebant ſtatim in Colonias mittebantur, vbi agri aſſignabantur, ſed qui exauthorabantur, adhuc ſub vexillis retinebantur, donec Coloniæ, & præmia aſſignarentur. Quod etiã confirmari videtur per ea, quæ Suet. de Tiberio ſcripſit cap. 47. in hunc modum. Atque etiam miſſiones veteranorum rariſſimas fecit, ex ſenio mortẽ, ex morte compendium captans. Nec illud prætereundum, quod qui ignominiæ cauſa mittebantur milites, Aere diruti dicebantur; inquit enim Feſtus, Aere dirutum dicebant militem, cui ſtipendium ignominiæ cauſa non eſſet datum, eo quod æs diruebatur in fiſcum, non in militis ſacculum. Hoc verbo vſus eſt Cic. in Verr. Act. 6. Aleatoris (inquit) Placentini caſtra commemorabantur, in quibus frequens fuiſſet, tamen ære dirutus eſt. Quale autem eſſet militare Sacramentum, oſtendemus in Galba cap. 16. Sciendum autem, quod qui miſſionem obtinuerant veterani, inuiti præter quam in ſummo Reipub. diſcrimine ruſſus ad militiam adigi non poterant, teſte Liuio lib. 31. vbi P. Sulpitio Conſules Patres prohibuiſſe tradit, ne quem militem veterem inuitum ducendi fas eſſet; voluntariè tamen aliquando & ipſos nomina dediſſe, ruſſuſque bellica munia ſponte tractaſſe colligimus ex Liuio per initia libri 37. ita ſcribente. Ad quinque millia voluntariorum ex Romanis, ſocijſque, qui emerita ſtipendia ſub Imperatore P. Africano habebant preſtò fuere exeunti Conſuli, & nomina dederint. Nec etiam prætermittendum, non ſolum ſingulares milites miſſos, ſed & aliquando exercitus integros, vel legiones & cohortes, quod munus Senatui, vel Conſulibus Reipub. temporibus reſeruabatur, & ſub Imperatoribus ipſis, penes quos ſumma poteſtas erat; ſed hi non dicebantur mitti, ſed dimitti, & dimiſſionem, non miſſionem obtinere, ita Liuius lib. 31. Tum de exercitibus Conſulum, Prætorumque actum, Conſules binas Legiones ſcribere iuſſi, veteres dimittere exercitus. Et lib. 40. Vt Q. Fuluio decedenti de Prouincia deportare inde exercitum, cuius fortè opera & ipſe, & multi ante eum Prætores vſi eſſent, liceret. Quod fieri præterquam quod ita deberet, etiam propè neceſſarium eſſet; ita enim obſtinatos eſſe milites, vt non vltra retineri poſſe in Prouincia viderentur, iniuſſique inde abituri eſſent, ſi nõ dimitterentur. Valerius Maximus lib. 2. cap. 2. de diſciplina militari ſcribit;

quod

quod Q. Fuluius Flaccus Cenſor Fuluium Patrem cohortem legionis, in qua Tribunus militum erat iniuſſu Conſulis domum dimittere auſum, Senatu amouit. Quod etiam confirmat Iulius Frontinus lib. Stratagemat. 4. capite 1. Honorificum fuiſſe militia ſolui miſſione honeſta non dubitandum; quum in Epitaphijs antiquis id non ſemel in defuncti honorem adſcriptum obſeruemus; veluti in æde Pomponij Lęti Romæ in quodam marmore antiquo legimus. L. Domitij Valeriani miſſi honeſta miſſione. In alio in domo Marcelli de Monte. C. Marij C. L. Arg. Saluiani miſſi honeſta miſſione. In alio in palatio dominorum de Vrſinis in Monte Iordano. P. Aelij P. F. Ser. miſſi honeſta miſſione.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XLIX.

Vtque perpetuò, ac ſine difficultate ſumptus ad tuendos eos, proſequendoſque ſuppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis conſtituit.

AERARII militaris meminit Dion Caſſius libro 55. Hiſtorię Romanę & præter Suetonium Zonara. Aerarij verò milites appellati, ſi Varroni credimus, lib. 4. linguę Latinę ab ære, quod ipſis ſtipendia facientibus ex ęrario perſoluebatur. Vnde & Aerarij Tribuni ab ære, quod ex ærario militibus reddebant, teſte Feſto libro 1. vti Budæus in Prioribus Annot. Verum ſicuti in hoc nulla ſubeſt difficultas, ita nemo ex expoſitoribus, quos hactenus viderim, aperuit, quæ fuerint noua vectigalia, quibus Auguſtus militare huiuſcemodi ærarium conſtituerit. Nos bina vectigalia, quæ in hunc vſum conſtituta ſunt apud Hiſtoriæ ſcriptores obſeruauimus; quorum primum eſt apud Dionem loco citato, vbi tradit Octauium Auguſtum viceſimam hæreditatis, & legatorum, exceptis quæ proximè genere iunctis, ac pauperibus relinquebantur morte aliorum, ſtatuiſſe inferri in ærarium militare; qui tamen Dion lib. ſequenti, 56. ſcilicet, ſcribit eundem Auguſtum viceſimam hanc ſuſtuliſſe, cũ eam ægrè admodum pateretur populus, quumque idem populus cum Senatu dixiſſet ſe quamuis aliam exactionem ſubiturum, quam illam. Poſtea Adrianus edicto ſanxit, vt hæres non adiret hæreditatem, niſi viceſima prius ſoluta fiſco; quod edictum antiquatum, vt notat Iuſtinianus l. 3. cum tit. de edict. D. Had. tol. lib. 6. Cod. tit. 33. Legem tamen de uiceſima parte hæreditatis iterum addidiſſe M. Antoninũ Philoſophum ſcribit Iulius Capitolinus, in illius vita. De hac etiam Plinius in Panegyrico, & 7. epiſt. ad Cornelium, & alia ad Fabalum meminit. Aliud vectigal ſpectans ad ęrarium militare ab Auguſto conſtitutum elicimus ex Tacito lib. 1. vbi ſcribit in hunc modum. Centeſimam rerum venalium poſt bella ciuilia inſtitutam deprecanti populo edixit Tib. Militare ęrarium eo ſubſidio niti, ſimul imparem oneri Rempublicam. Hanc tamen referente eodem Tacito lib. 2. Annal. vbi de Cappadocię Regno loquitur

leuaſſet,

leuauit ducenteſimam pro centeſima inſtituens Tiberius, nam ita inquit. Regnum in Prouinciam redactum eſt, fructibuſque eius leuari poſſe vectigal profeſſus Cęſar ducenteſimam in poſterum ſtatuit. Vndè mendum in Dione libro 58. eſſe ſuſpicor, dum primum pendi ducenteſima ſcribit ſolere, cuius loco centeſima fuit inſtituta. His vectigalibus innixum ęrarium militare ex hiſtorica lectione obſeruamus, & non quod Leuinius Torrentius in huius loci explanatione ſcribit, ad militare ęrarium ſpectaſſe pœnas quaſdam, vti eam quam ex Tacito lib. 1. Annal. colligimus, Auguſtum ſcilicet legem Pappiam Poppeam in citandis cœlibum pœnis, & in augendo ęrario ſanxiſſe. Nam conſtat pœnas haud quaquam ad ęrarium militare deferri ſolitas, ſed ad ęrarium cõmune, eo quot & ante ęrarij militaris conſtitutionẽ ab Auguſto factam, qui pœna aliqua efficiebantur, dicebantur fieri ęrarij, ſeu referri in ærarios, hoc eſt inter eos, qui ęrario pendere debebant pœnę nomine. Dion & Zonara tamen narrant Agrippę abdicati, & relegati in Inſulam pecuniam, ad ęrarium militare relatam Auguſti præcepto, ex quo colligere poſſumus pecunias ex aliquibus pęnis collectas extra ordinem, iuſſu Auguſti, in ęrarium militare illatas.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. L.

In diplomatib. libelliſq; & Epiſtolis ſignãdis initio Sphinge vſus eſt:

ANTIQVOS eodem modo, quo & noſtrates in ſignandis, claudendiſque litertis, & ẽinſtrumẽtis & alijs vſos fuiſſe ſigillis, alibi docuimus; ſic veteres per ſimilitudinẽ ſignatã virginem dixere, ideſt hymen, membranula dicta obſignatã, quę in virili congreſſu diſrumpitur. Qđ verò in eis quoq; inſculpta haberent ſimulacra, & imagines varias, ex hoc Suet. loco manifeſtè innoteſcit; ſiquidẽ ait Auguſtũ in ſuo ſigillo, ſeu ſigno Sphinge primũ vſum fuiſſe, mox imagine magni Alex. nouiſſimè ſua, qua ſignare quoq; inſequentes Principes perſeuerauerunt. Cic. in Catil. Lentulũ ſigillum habuiſſe refert, in quo erat inſculpta imago Aui ſui. Plin. lib. 37. c. 1. author eſt Syllam Dictatorẽ annulo ſignaſſe, in quo inſculpta erat imago Iugurthę vincti. Qđ & Plutarchus in vita Syllę, & Marij, & Val. Max. lib. 8. c. 15. confirmant. Et Mecęnatẽ Rana in ſigno vſum fuiſſe ibidẽ Plinius tradidit. Qui etiam affirmat Scatienſem, vel (vt alij) Intercatienſem, cuius Patrem Scipio. Aemilianus, ſingulari certamine prouocatus, interfecit, eo certamine in ſigillo inſculpto vſum fuiſſe. Vndè eum ſtylo Precontinus ſalſo ioco redarguebat, inquiens. Quid feciſſet amplius, ſi eius Pater Scipionem occidiſſet? Pompeius Magnus Leonẽ enſiferum, quem Plutarchus in illius vita voce Græca Machęrophorum appellauit ad ſignandum inſculptũ in gẽma habuit, ex eodem Plutarcho ibidem. Sed vt ad rem noſtram reuertamur, Plinius lib. & cap. citato, ſcribit Auguſtum in matris annulis bina ſigilla reperiſſe, in quibus Sphyngis imago inſculpta erat, ita conſimiles, vt alterum ab altero diſcerni non poſſet, quorum altero vſus fuit in obſignandis Epiſtolis, & edictis. Poſtea ad fugiendam detractionem eorum, qui eius litteras, & edicta Sphinge ſignata accipientes, illa ænigmata afferre dicebãt, ea omiſſa Alex. imagine vſum; Nihil tamen refert, quod poſtea ſua imagine, vt Suet. hic inquit, vſus fuerit, inſculpta à Dioſcoride Excellentiſ. artifice in ſculpẽdis gẽmis, quã

in ſignando in vſum ſequentes Principes traxere excepto Galba, qui ex Dione ſignatorium habuit annulum, maioribus ſuis familiare, cuius erat ſculptura canis è prora ſe proclinans. Sylla annulum, in quo gloriæ imago inſculpta erat, habuit, teſte Plutarcho in illius vita. Et Vopiſcus in Aureliano ſcribit. Vxori, & filiæ annulum ſigillaritium, quaſi priuatus inſtituit. Sigillum autem dictum ita a ſigillo, hoc eſt parua ſtatua, qualemque in ſigillis obſignandis litteris dicatis, obſeruamus. Sic Vulpianus de fund. inſtr. l. quęſitum: ſigilla (inquit) & ſtatuæ affixæ non continentur. Ita & ſigilla legimus in ædificijs, l. 13. §. ſed ſi ędium, D. de vſufruct. l. 41. pen. de leg. 1. l. 12. §. Papinianus, D. de fund. inſt. & inſtrum. l. 17. § caſtella, D. de act. empt. l. 19. §. idem Celſus, de auro, & argen. leg. & apud Plinium libro 36. cap. 24. Pediculis argenteis adiuncta ſigilla. Et in l. 32. De auro, & argento leg. ſigillum candelabro adiectum in l. 23. §. ſi quis rei ſuæ, D. de rei vind. & patellæ adiecta ſigilla apud Ciceronem 6. in Verr. actione.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. L.

Ad epiſtolas omnes horarum quoque momenta, nec diei modo, ſed & noctis, quibus datæ ſignificarentur, addebat.

SICVTI dies quandoque accipitur pro tempore interminato. Iuuenal.
Longa dies igitur, quid contulit? Et Virgilius.
Multa dies, variuſque labor;
Et apud Vulpianum in l. 3. de Ann. lega. Annua, bima, trima dies pro tempore vnius, duorum, & trium annorum, ita hora quandoque pro die ſumitur Cicero Verr. 3. vt quum horis noſtris nos eſſemus vſi (Aſconius inquit) horas ſuas vocat viginti dies, qui dabantur accuſatori ad accuſandum legitimi, totidemq; defenſori. Quamobrem, quum nimia diligentia Auguſti accuſari poſſet, ſic in propria ſignificatione horarum momenta eum epiſtolis appoſuiſſe dixerimus ego per horarum momenta diei horas, vel noctis interpretor; ita vt Auguſtus in epiſtolis ſcribendis ſolitus ſit, datam ſignificare, non modo appoſita die, ſed & hora diei, vel noctis, qua ſcriptæ eſſent; Non etenim (vt dixi) veriſimile videtur Auguſtum appoſuiſſe datæ primum, vel ſecundum, tertium, quartum, quintum, ſextum. Et vltra etiam horę momentum. Sic diem in epiſtolis præſcribere, vulgatum etiam noſtris temporibus eſt, & datam vulgo dicunt. At horas adſcribere a nullo obſeruatum ſcimus, quum tamen id facere multis de cauſis perutile eſſe, varij rerum ſucceſſus, & accidentia oſtendere poſſint. Quod àpud Iuriſconſultos legimus, qui voluerunt inſeri libello accuſationis diem, & horam, ſi inde delicti poſſit eſſe Periſtaſis is neceſſaria iudicio, vt adnotauit Bartolus ad l. libellorum, de accuſat. in P. numero duodecimo, & in l. nō ſolum, §. ſed vt prohiberi numero 3. Idem & in alijs negocijs ciuilibus ſi expediat faciendum conſultum ex Vulpiano in l. eum actum, de neg. geſt. in P. & in clericalibus, quum concurſus eſt reſcriptorum ad beneficia, horæ prioritas multum

tum

tum prodeſt,quæ in libellis ſupplicationum in reſcriptis hora ſignaturę apponenda,ex cap.ſi a ſede,cap.31. de prębend. in 6. Ita & accuſatori, & Reo orandi in iudicijs,non ſolum dies conſtitutus, ſed & horæ aſſignatæ,teſte Plinio epiſt. 4 libro epiſt.9.ad Vrſum.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LIII.

Domini appellationem, vt maledictum, & opprobrium, ſemper exhorruit.

ANTIQVITVS Domini dicti ſunt Patres familias, vt contumelia ſeruorum tolleretur,teſte Macrobio libro Saturnal.1.cap.2. nam Dominus dicitur quaſi qui domui præeſt, & eidem dominatur, & cui omnis familia paret. Hinc domini nomine ſolebant veteres aliquem honoris gratia ſalutare, vti habemus in l. Neſennius, in principio, ad legem Falc. ſic & domini dicti, quibus populi ſubſunt. Virgilius.

Romanos rerum Dominos, gentemque togatam.

Dominos quoque, & dominas Deos,& Deas antiquitas vocauit. Virg.

Et vincti currum Dominę ſubiere Leones.

Et Ouidius.

Et Domino ſoluere vota Ioui.

Ob id ex hoc loco habemus Auguſtum domini appellationem exhorruiſſe, & edicto cauiſſe,ne dominus appellaretur. Et Suetonius in Tiberio cap. 28. ſcribit Tiberium Cæſarem dominum a quodam appellatum denunciaſſe, ne ſe amplius contumeliæ cauſa ita appellaret. De eodem Cornelius Tacitus lib. Annal.ſecundo ſcribit. Acerbeque increpuit eos, qui diuinas occupationes, ipſumque dominum dixerant. Et Lampridius in Alexandro Seuero ait de illo. Dominum ſe appellari vetuit. Populus Romanus magno odio proſequutus eſt Domitianum Imperatorem, quod nimis elatus, voluit ſe Dominum, & Deum vocari. Quod idem Tranquillus in Domitiano capite vigeſimotertio ſcribit. Alij tamen Imperatores paſſi ſunt ſe Dominos orbis appellari, ex l.bene a Zenone,de quadr.præſcr. in Cod. cap. conuenior,23.quæſt. octaua,& Iuſtinianus in procem. Inſtit. in ſubſcript. dicitur Dominus. Quod nomen(eo prouecta eſt ambitio proh dolor) quum Deo optimo ſolo conueniat, ſcribente Daniele Pſal. 82. Cognoſcant gentes, quoniam nomen tibi eſt Dominus, & tu ſolus altiſſimus in omni terra, & Pſal.99. Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus; nihilominus huiuſce ætatis homines priuatiſſimi quicunque, Dominos ſeſe appellari non ſolum permittunt, ſed ſi ſecus fiat, indignantur. Quum tamen Dominus noſter Ieſus Chriſtus dicatur formam ſerui accepiſſe a Paulo ad Philipp. cap.ſecundo. Et Gregorius Nonus Pontifex Maximus in Procemio Decretal.Seruum ſeruorum Dei ſe nominauit, quem poſtea Pontifices ſucceſſores imitati ſunt, ſicut etiam Iuſtinianus Seruum ſe nominat.in l.1. de offic. præt. Prætorio Africæ.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. LVI.

Affuit & clientibus, ſicut ſcutario cuidam euocato quondam ſuo, qui poſtulabatur iniuriarum.

SVTARII appellationem multiplicem inuenio apud Scriptores Latinos. Apud Gallicos ſi quidem ſcutarij nomine intelliguntur qui ſtabuli Regij, & equorum miniſteria tractant, & magnus ſcutarius, quem vulgo Galli dicunt *le grand eſcuyer*, Comes, ſeu præſes ſtabuli appellatur, translata in eum magni magiſtri authoritate tempore Caroli Septimi, ſub quo creatus fuit Potonus Xantralius primus magnus Scutarius, quod Gallici hiſtorici memoriæ mandarunt. Scutarius etiam Vegetio libro 2. de re milit. dicitur ſcutorum artifex; in militia enim Romana habebant fabricas ſcutarias, & loricarias, eodem teſte. Scutarium etiam alij appellari contendunt armigerum, qui gerit ſcutum domini, quem Plautus Scutigerulum appellauit. Scutarij demque teſte Amm. Marcellino pluribus in locis militum genus erant, ita appellatum a ſcuto, quo armabantur. Quod & Paulo Diacono decimo libro Hiſtoriæ Romanæ, & per initia Supplementi in Eutropium comprobatur, dum ait Valentianum ex Tribuno ſcutariorum apud Nicæam Auguſtum factum. Scutatos milites hos vocauit Cicero in Philippica ſecunda, quod etiam Virgilius libro nono, Aeneid. fecit.

Ter centum ſcutati omnes Volſcente magiſtro.

Scutatos item appellauit Liuius libro 8. inquiens de Latinis, Clypeis ante Romani vſi ſunt, deinde poſtquam ſtipendiarij facti ſunt, ſcuta pro clypeis fecere, & quod antea Phalanges ſimiles Macedonicis, hoc poſtea manipulatim ſtructa acies cœpit eſſe, poſtremò in plures ordines inſtruebatur, ordo ſexagenos milites, duos centuriones, vexillarium vnum habebat. Prima acies haſtati erant, manipuli quindecim diſtantes inter ſe modicum ſpatium, manipulus leuis vicenos milites, aliam turbam ſcutatorum habebat. Leues autem, qui haſtam tantum, geſſaq; figerent, vocabantur. Hæc prima frons in acie florē iuuenum pubeſcentium ad militiam habebat. Robuſtior inde ætas totidem manipulorum, quibus principibus eſt nomen. Hos ſequebantur ſcutati omnes inſignibus maximè armis, hos triginta manipulorum antepilanos appellabāt, &c. Ex his Liuij verbis ſcutati qui eſſent milites facilè deprehendemus, necnon & clypeum a ſcuto apud antiquos differentem fuiſſe, non quidem quod Seruius docuit enarrans illud Virgilianum paulò antea citatum, quod Clypeus peditum eſſet, ſcutum equitum; nam & pedites ſcuta geſſiſſe ex hoc loco Liuij patet, & ex ſecunda Philippica, vbi inquit. Agmine quadrato cum gladijs ſequuntur ſcutati milites; Non negauerim tamen & equites ſcutis vſos, cum id præter Virgilium, clarè Liuius libro quadrageſimooctauo, tradiderit. Sed differentia in hoc præcipuè erat, quod clypeus formæ rotundæ erat, quod in comparatione oculi Cyclopis demonſtrat inquiens 3 Aeneid.

Argolici

Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis inſtar.
Argolico enim clypeo olim Romanos vſos teſtatur Plutarchus in Romulo,& Dionyſius Halycarn. libro quarto, ſcutum verò erat formę oblongę, maiuſque clypeo, quod Nonius Marcellus docet in generibus armorum, & alibi etiam,& Seruius 8. Aeneid. in eum locum.

Scutis protecti corpora longis.
Quod etiam ex Liuio dignoſcere licet, quum primo lib. ait. Primæ claſſi imperatum eſſe clypeum, cum galea, ocreis, & lorica. Secundæ pro clypeo ſcutum, & præter loricam eadem omnia. Datum itaque ſcutum pro clypeo ſecundę claſſi, vt milites corpus tegerent, quod ſine lorica eſſent, vnde ſcutum θυρεόν Græcis dictum a forium ſimilitudine, quę longiores,& latiores eſſe ſolent, & ita vocauit Dionyſ. Halyc. ſicut ἀσπίδα ſcutū. Ex dictis iam patere puto ſat ſuperque qui nam eſſent ſcutati milites Romanis ipſis. Reliquum modò eſt vt videamus qui eſſent Euocati. Dum ego prima facie hunc locum Suetonij conſiderabam, in eam veniebam ſententiam, euocatum interpretandum eſſe ſcutarium militem è legione, ſeu cohorte vocatum in iudicium ad cauſſam in iure dicendam; ita enim Cicero ad Atticum. Euocari ex Inſula Cyprios non licet. Et in Verr. Verres ſtatim Meſſana litteras dedit, Dionem euocauit. Et rurſus ad Atticum. Non expulſi, ſed euocati ex patria. Et pro Deiotaro. Venit vel accerſitus vt ſocius, vel euocatus, vt is, qui Senatui parere didicerat. Ita Plautus in Amph.

Euocate huc Soſam.

Terentius in Eunuch.

Quem euocari hic vis foras.

Quod verò qui alibi eſſent, Romam ad dicēdum cauſam euocarentur, & quod ad præſentem locum facit, clarè docet Cice. in Verr. 3. ita ſcribēs. Pericles Epheſius homo nobiliſſimus Romam euocatus eſt, quod author iniuriæ illius fuiſſe argueretur; Vt interim omittam veteres euocare Deos dixiſſe, quum precibus obſeſſę Vrbis numina deprecabantur, vt ea relicta in obſidentium Vrbem trāſire vellent, ne aduerſus Deos pugnare, aut capta Vrbe etiam captiuos Deos habere viderentur. Quibus autem conceptis verbis id fieret, deſcribit Macrobius lib. 3. Saturnal. c. 9. & clarius etiā Liuius lib. 5. vbi de M. Furio Camillo Dictatore Veientum Vrbem obſeſſam aggrediente. Verum mutare ſententiam coactus ſum, quum pluries euocati militis mentionem fieri apud authores Latinos obſeruarim. Cæſar lib. 3. Com. bell. ciu. ſcribit. Erat Craſtinus euocatus in exercitu Cæſaris. Et lib. 5. Quumque idem animaduerti cœptum eſſet, ſubito Legati, euocatique ſupplicare Cæſarē, ne dubitaret ſignum dare. Et rurſus lib. 3. loquens de exercitu Pompei. Hæc erant millia 55. euocatorum circiter duo millia, quæ ex beneficiarijs ſuperiorum exercituum ad eum conuenerant, quæ tota acie diſperſerat. Cicero epiſt. Famil. libro quinto, epiſt. Omnium 35. Itaq; virum fortem, mihique in primis probatum Antonium Præfectum euocatorum miſi ad te, cui (ſi tibi videretur) cohortes traderes. Suetonius in Galba cap. 10. Delegit Equeſtris ordinis iuuenes, qui manēte aureorum annulorum vſu, euocati appellarentur, excubiaſq; circa cubiculū ſuum vice militum agerent.

Et in Veſpaſiano cap. 1. T. Flauius Petronius municeps Reatinus bello ciuili Pompeiarum partium centurio, incertum ſponte, an euocatus, profugit ex Pharſalica acie, domumque ſe contulit. Et Velleius Paterculus, libro ſecundo. Deciderat Caſſij caput, quum euocatus aduenit, nuncians Brutum eſſe victorem. Et Tacitus libro decimoſeptimo, ſcribit quoſdam dixiſſe Terentium euocatum occidiſſe Galbam. Saluſtius. Heu quis miles, ſed pro milite item ipſe ab ijs omnes vocatos, & centuriones. Ex his omnibus clarè patet euocatos milites fuiſſe, ſed quales fuerint, neminem adhuc rectè declaraſſe ſcio. Nam Seruius enarrans illud Virgilij 2. Aeneid.

Fas mihi Graiorum ſacrata euoluere iura.

Et etiam declarans aliud eiuſdem lib. 7.

Ipſe vocat pugnas, ſequitur tum cætera pubes.

Dum vtrobique tria militiæ genera aſſignat, euocati inquit non ſunt milites, ſed pro milite. Et iterum. Fiebat enim euocatio; nam ad diuerſa loca diuerſi, propter cogendos exercitus, mittebantur. Ex quibus verbis colligitur euocatos milites fuiſſe ignobiles. Vnde fortè Seruij authoritate ductus Ambroſius Calepinus in dictione Euocati, inquit. Ita dicuntur, non quia iuſti milites ſint, ſed quia repentina aliqua neceſſitate ex agris in bellum tumultuariè vocabantur, ita vt Calepino euocati ſint, quos vulgo *Biſogni* appellamus, quam etiam ſententiam ſequutus eſt Alexander ab Alexandro libro 6. cap. vigeſimoſecundo. Sed his non obſtantibus cenſeo ego euocatos fuiſſe milites ſtrenuos, & veteranos; ſi enim imperiti fuiſſent, quomodo auſi eſſent vna cum legatis Cæſarem obſeruare vt ſignum pugnæ daret. Quomodo Galba equitibus, quibus ſui ipſius cuſtodiam commiſerat euocatos, nomine ignobiliſſimo inter milites, appellari mandaſſet? quomodo T. Flauius Petronius euocatus centurio fuiſſet? Ad hæc nonne Cæſar euocatos Pompeianarum partium ad eum ex beneficiarijs ſuperiorum exercituum conueniſſe tradit? At certè beneficiarios non ignobiles milites fuiſſe omnibus receptum eſt; quidam enim ex vocis ſignificatione interpretantur beneficiarios fuiſſe quos Imperator ſuo beneficio promouiſſet in militiam. Alij beneficiarios fuiſſe dicunt milites veteranos, qui expletis militaribus ſtipendijs miſſione obtenta agris, vel annuis ſtipendijs beneficio affecti ſunt, vnde beneficiarij dicti. Sicuti in iure Canonico beneficiarij, & beneficiati dicuntur, qui beneficia eccleſiaſtica poſſident: Sic vrgente neceſſitate ab Imperatoribus, ſub quibus militiam exercuerant, & a quibus, vt diximus, beneficia acceperant, rurſus in militiam euocabantur, vnde euocati dicti. Huic noſtræ ſententię adſtipulari videtur Cæſar, qui libro 1. bell. ciuil. inquit. Petreius verò non deterritus armat familiam cum hac, & Pictoria cohorte cetratorum, barbariſque equitibus paucis beneficiarijs ſuis, quos ſuæ cuſtodiæ cauſa habere conſueuerat improuiſo ad vallum aduolat. Sed quis quęſo dicere audebit virum principem Petreium ad ſui cuſtodiam milites imperitos, & vili faciendos delegiſſe? Audiamus & Plinium iuniorem epiſtol. lib. 10. epiſt. 281. incipiente Gabius Baſſus, cuius hęc ſunt verba. Quantum proſpicere potui vir egregius, & indulgentia ſua dignus, cui ego notum feci præcepiſſe te vt ex cohortibus, qui-

bus

bus me præeſſe voluiſti, contentus eſſet beneficiarijs decem, Equitibus duobus; centurione vno. Vegetius libro tertio, meminit beneficiariorum, quos ex ipſo ignobiles, aut imperitos milites fuiſſe minimè dignoſcemus. Item ex Feſto libro ſecundo, colligimus beneficiarios milites opponi ſolitos municipibus, nam hi non vacabant, ſed munus Reipublicæ faciebant; è contra beneficiarij appellabantur qui vacabant muneris officio, quos quis audebit viles, & infimos in militia appellare? Non me latet in Nouella 13. beneficiarios intelligi authoritate Cuiacij exploratores, & iudices, quos pro huius miniſterij præmio habebat præter plebis immunes. Et Tertullianus de fuga in perſecutione ſcribit. In matricibus beneficiariorum, & curioſorum inter tabernarios & lanios, & fures balnearum, & aleones continentur. Sed hæc militiæ limites excedunt, nec ad rem propoſitam faciunt. Poſtremò quum frequenter in marmoribus antiquis non en euocati obſeruemus, euocatorum militum pręſtantiam arguere poſſumus. Romę extat propè S. Laurentiolum in via publica inſcriptio, in qua Iulij Iuliani euocati fit mentio. Et in alia in Atrio S. Potentianæ Aurelij Daſſiani Euocati Auguſti. In æde Pomponij Lęti in alia L. Millelij Valentis Euocati Aug. In alia in Sancti Andræa in Portugallo. T. Albanij Principiani Euocati Aug. In alia in pauimento S. Marcelli Aurelij Præſentini Euocati. In alia in S Nicolao de Forbitoribus, Flauij Euocati Auguſtorum. In alia propè arcum Trofoli in pariete. Aureliani Euocati. In alia apud S. Mariam in Puſterula in pariete cuiuſdam domus. Minucij Aſellani Euocati. In alia in palatio Vrſinorum in S. Iordano. Vipij Vrſini Euocati. In alia in Sancto Nicolao poſt Campum Florem. Petronij Mamertini ſtatorum euocati. In alia in domo D. Iulij Tamarotij. M. Vipij Antonini Euocati. In alia in domo D. Iacobi de Alberinis Auenij Europi Euocati. In alia in pariete domus propè pontem Sixtum. For. Euocati Auguſt. In alia apud Sacellum D. Mariæ de Febribus. Sept. Euocati. Ex quibus omnibus clarè patere poteſt milites Euocatos præſtantiſſimos fuiſſe, non viles aduerſus Calepini, & Alexandri ab Alexandro ſententiam, necnon & Nicolai Perotti in ſua Cornucopia, ſentientis, Euocatum fuiſſe non militem, ſed pro milite, authoritate Martialis ſcribentis.

Lani Bardinus quod Euocati.

Cuius loci interpretationem aliàs docuimus, ex qua percipiet lector nihil ad rem præſentem facere Martialis authoritatem, nec minus quam ex Saluſtio profert Perottus ſcribente. Neu qui miles, neu pro milite, nam Euocatum pro milite dici non poſſe ex dictis ſatis patet, nec id ex Saluſtij verbis poſſe colligi palam eſt; præſertim quum idem Saluſtius Euocatos cum centurionibus coniungat; ait enim. Ab his omnes euocatos, & centuriones.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LVII.

Ex qua ſumma precioſiſſima Deorum ſimulacra mercatus, vicatim dicabat, vt Apollinem Sandaliarium, & Jouem Tragœdum, &c.

ALEXANDER ab Alexandro lib. 6. c. 4. per multa cognomina deſcribit, quibus Appollo appellari ab antiquis conſueuit, inter quę quũ hoc reticeat, quid per Apollinem Sandaliarium ſit intelligendum breuiter docendum. Conueniunt omnes Apollinem ita vocatum à vico Sandaliario, quẽ Sextus Ruffus tradit Romæ fuiſſe è Regione Templi Pacis. Huius etiam meminit Gellius lib. 17. his verbis. In Sandalario fortè apud librarios primus. Videtur autem quod vicus iſte ita vocatus fuerit à Sandalijs calciamentis, quæ in eo fiebant, ſeu vendebantur. Sandaliorum meminit in Eunucho Terentius.

Vtinam tibi commitigari videam Sandalio caput.

Julius Pollux docet Sãdalia eſſe calciamẽta peculiaria Hethruſcis. Ita Sardinia Sandaliotes dicta ab effigie Sandalij, hoc eſt ſoleę, & Sandalides palmę genus à Sandalij ſimilitudine. In ſacris paginis in lib. Iudith legimus, quod illa induit Sandalia in pedibus ſuis. Et Sandalia inter Epiſcopalia indumenta eorum tantum ab Eccleſiaſticis, quibus pedes calceant. Iouem Tragędum dictum putamus à vico Tragędo, quem Sex. Rufus è regione Exquilina fuiſſe commemorat, ita fortè appellatum, quod eum Tragędi, ideſt Tragędiæ hiſtriones τραγῳδοὶ Gręcis dicti præſertim incolerent.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LIX.

Prouinciarum pleræque ſuper templa, & aras, Ludos quoque quinquennales penè oppidatim conſtituerunt, &c.

TACITVS libro primo Annal. Templum vt in Colonia Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto petentibus Hiſpanis, permiſſum datumque in omnes Prouincias exemplum refert, quę confirmant ſcripta à Suetonio hoc in loco. Quod verò ſpectat ad ludos quinquennales, hos Gręcis percelebres fuiſſe ſatis conſtat, qui ita dicebantur, quod ſingulo quinquennio celebrarentur, quales Olympici, & Iſthmij, quod Pauſanias lib. 5. refert, vbi etiam temporis rationẽ reddit, in quibus Gymnica tractabant; nam Palęſtra pugnis, curſu, & diſco certabatur ex Homero lib. 2. Iliados, & lib. 8. Odyſſeę. Olympica certamina Syllam Olympiade 175. Romam traduxiſſe, ſolum ſtadij curſu Gręcis relicto, author eſt Pauſanias Bellorum ciuil. libro primo, ſic ſcribens. In hunc modum Romani Regibus ſupra centeſimam Olympiadem in primis vſi, quum ab illis Democratia & annuis Conſulibus functi eſſent. Alijs interiectis

centum

centum Olympiadibus iterum Reges experti ſunt. Olympiade apud Græcos quinta & ſeptuageſima ſupra centeſimam, nullo in Olympijs certamine, præterquam ſtadij curſu edito. Athletas nempe, & cætera ſpectacula Sylla Romam euocauit, veluti ſolamina quædam Belli Mithridatici, aut Itali, excuſatione adhibita, quaſi populum a calore reſpirare, & refrigerari cuperet. Hoc quinquennale ludicrum Nero primus triplex inſtituit, addidit enim certamini Gymnico Muſicum, & Equeſtre teſte Tacito lib. 16. & Suet. in illo c. 12. Neronia appellans. Ante ipſum tamen, Romæ quinquennalia vota Sulpitio Galba C. Aurelio Coſſ. obſeruamus apud Liuium lib. 31. Poſtremo Domitianus inſtituit & ipſe quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex, Muſicũ, Equeſtre, & Gymnicum, quod certamen Domitiani eo quod ab eo annus magnus, ſeu Luſtrum (vt Cenſorinus tradit) obſeruari cœperit, vſq; ad Conſtantini tempora durauit. Quinquennalium meminit Plinius iunior lib. 4. Epiſt. 22. Epiſt. Verum quinquennales in honorem Auguſto decretos Gymnicos tantum fuiſſe clarè patet ex ipſomet Suet. in Aug. c. 98. vbi habet. Mox Neapolim traiecit, quamquam & tunc infirmis inteſtinis, morbo variante, tamen & quinquennale certamen Gymnicum honori ſuo inſtitutum perſpectauit. Apud Iuriſtas in l. 1. de med. & poſſeſſor. in C. Theod. fit mentio quinquẽnalis, quod erat in municipijs quibuſdam magiſtratus nomen. Vnde mihi veniebat in mentem, quum legerem hoc capite Auguſto pene oppidatim ludos conſtitutos quinquennales, in oppidis, ſeu municipijs magiſtratum quinquennalem fuiſſe, cui horum quinquennalium cura mandabatur, & ita Spartianum in Hadriano intelligendum, quum ſcribit. Per Latina oppida Dictator, & Aedilis, & Duumuir fuit, apud Neapolim. De moribus in patria ſua quinquennalis. Ita & Apuleium de Aſino aureo ſcribentem. Gradatim permenſis honoribus quinquennali magiſtratui fuerat deſtinatus. Hanc interpretationem a nemine antea animaduerſam ſcimus. An verò approbanda ſit, viderit prudens lector.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LXIIII.

Caium, & Lucium adoptauit domi per aſſem & libram emptos à patre Agrippa.

PER æs, & libram Leuinius Torrentius legendum contendit; At nullius momenti difficultas; ſiquidem appellatione æris aſſem intelligi, & è contra docet Budæus lib. 2. de Aſſe. Fateor tamen per æs & libram ſi legerimus, magis conuenire vetuſtiori appellationi. Boetius docet, quod antiquitus ille qui aliquẽ mancipio accipiebat, æs manu tenẽs, hęc verba proferebat. Hũc ego hominẽ ex iure Quiritũ meũ eſſe aio, iſq; mihi emptus eſt hoc ęre ęneaq; libra. Deinde ære percutiens libram, æs alteri dabat. Ita & in 12. tab. lege 12. ſcribitur. Quũ nexũ faciet, mancipiũq; pręſentibus quoq; ciuibus Rom. & libripende qui rẽ mancipio cęperit roduſculo liber ferito, atque ei cum quo nexum,

manci-

mancipiumve faxit, ęs dato. Cicero libro de Orat. meminit nexus, quod per libram agitur. Hæc verba etiam leguntur in ſecundo libro Inſtit. Iuſtiniani ſub titulo de teſtamentis. Teſtamentum enim fieri dicebatur per æs & libram, Græci ζυγὰ καὶ ἀσσάρια vocant, pro familiæ emancipatione, cui æs & libra adhibebatur, teſte Gellio lib. 15. cap. vigeſimoſeptimo, quum quis ſcilicet alterius familiam, ideſt ius Patris familiæ vniuerſum mancipio emebat, & teſtator tabulas tenens ita loquebatur. Hæc vt in his tabulis cęriſve ſcripta ſunt, ita do, ita lego, ita teſtor; itaque vos teſtes teſtimonium perhibete. Vulpianus capite Inſtit. vigeſimo, quo genere teſtamenti diu uſi ſunt Romani, idque ſuſtuliſſe Conſtantinum credit Cuiacius in lege quoniam. C. de teſtam. ex illis verbis. Ademptis his, quorum imaginarius vſus eſt. Cicero de Orat. Facere (inquit) teſtamentum in procinctu ſine libra, atque tabulis. Teſtamentum enim in procinctu, teſte Gellio loco ſupra citato cap. 527. lib. 15. fieri dicebatur, quum viri in acie vocatis tribus, aut quattuor teſtibus hæredem nuncupabant, nullo ęre, librave adhibitis. De re hac lege Budęum in Annot. ad Pandect. Sed quod ad præſentem locum explanandum attinet, dicamus. Antiquis placuiſſe titulis transferendi dominij, habere, vt plerunque, additam emptionem, quod fiebat adhibito ære, & libra, ſeu libripende. Vnde ius manicipij & dominij, ſic enim Plinius lib. 33. cap. 3. ſcribit conſuetudinem ſeruatam fuiſſe in emptionibus, quæ manicipij ſunt libram interponere. Vndè Horatius ſecunda Epiſt. ad Florum.

Si proprium eſt quidquid libra mercatur, & ære.

Hoc pacto Suetonius ait Auguſtum adoptaſſe Caium & Lucium emptos à Pàtre per ęs & libram: Apud Liuium libro ſexto, obſeruamus quoque locutionem. Liberare aliquem per æs & libram, vbi de Manlio verba faciens, inquit. Centurionem nobilem militaribus factis, iudicatum pecunię, quum duci vidiſſet, medio foro cum caterua ſua accurrit, & manum iniecit, vociferatuſque de ſuperbia Patrum, & crudelitate fœneratorum, & miſerijs Plebis, virtutibus eius viri, fortunaque tum verò: Ego (inquit) nec quicquam hac dextera Capitolium, arcemque ſeruaui, ſi ciuem, commilitonemq; meū, tamquam Gallis victoribus captum in ſeruitutem, ac vincula duci videam. Inde rem creditori palam Populo ſoluit, libraque, & ære liberatum emittit.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. LXVII.

Diomedem diſpenſatorem, à quo ſimul ambulante, incurrente repente fero apro per metum obiectus eſt, maluit timiditatis arguere, quam noxæ.

DISPENSATORES vocauere antiqui, qui pecunias Domini diſpenſabant, quique impendia, & expenſa rationibus notabant, & neceſſaria inter familiam diſtribuebant. Ita Martialis libro ſexto.

Diſpen-

Diſpenſatoris nobile cernis opus.

Et Iuuenalis. Prælia quanta illic videbis diſpenſatore armigero. Cic. apud Nonium in Aera. Quid? tu (inquam) ſoles quum rationem à diſpenſatore accipis ſi Aera ſingula probaſti, ſummam, quæ ex his confecta eſt non probare? Macrobius lib. 2. cap. 3. de Auguſto loquens ait. Diſpenſatorem vocauit, & centum ſeſtertia Græculo numerari iuſſit. Nomen deriuatum à verbo Diſpenſo. Cic. ad Atticum. Qui noſtras res domeſticas diſpenſauit neq; adeſt iſthic, neq; vbi terrarum ſit ſcio. Vnde & diſpenſatio pro munere diſpenſatoris. Cic. in Verr. Rabirius curationem, & quaſi diſpẽſationem Regiam ſuſcepit. Et ad Att Profectionem meam vt video Erotis diſpẽſatio impedit. Varro lib. 4. ling. Lat. Pōponius Feſtus lib 4. & Iſidorus, inquiunt diſpenſatores dictos, quibus pecuniarum adminiſtratio credita erat à pendendi æris antiquo modo, nam teſte Plinio libralis, & dipondius aſſis appendebantur; vnde & ſtipis penſatores libripendes dicti. Ideoq; qui Principum pecunias curant, Theſaurisq; adminiſtrationem gerunt, in Conſtitutionibus diſpenſatores appellantur. l. 1. C. ſi aduerſus Fiſcum, & C. Theod. de ijs, qui cum diſpen. contra. In nu. Erant autem diſpenſatores, qui familiæ rationes diſpenſabant, peculijq; adminiſtrationem habebant in numero ſeruorum l. 51. & 62 D. de ſolu. & ex Nonio in ver. æra, & Quintil. lib. 6. Ita Plinius lib. 33. c. 11. ſcribit. Seruus Claudij Druſillanus nomine rotundus diſpenſator, &c. Idem ex Suet. in Nerone c. 44 Certum nominis ſeruorum numerum indixit, nec niſi ex tota cuiuſq; familia probatiſſimos, ne diſpenſatoribus quidem, aut amanuenſibus exceptis recepit. Tacitus lib. 1. Hiſt. inquit. Galbæ corpus diu neglectum, & licentia tenebrarum plurims ludibrijs vexatum. Diſpenſator Argiuus è prioribus ſeruis humili ſepultura in priuatis eius hortis contexit. Et ſcribit Suet in Galba. c. 20. ſero tandem diſpenſator Argiuus & hoc, & cæterum truncum in priuatis eius hortis Aureliæ viæ ſepulturæ dedit. Idem Suet. in Othone c. 5. Ante paucos dies ſeruo Cæſaris pro impetrata diſpenſatione decies ſeſtertium expreſſerat. Et in Veſpaſiano c. 22. inquit de eo. Expugnatus autem à quadam, quaſi amore ſui deperiret, quum productę pro concubitu ſeſtertia quadraginta donaſſet, admonente diſpenſatore, quemadmodum ſummam rationibus vellet referri, Veſpaſiano inquit adamato. Notandum autem, ex hiſtorica lectione obſeruari, diſpenſatores aliquos ordinarios fuiſſe, alios extraordinarios. Ordinarij diſpenſatoris meminit Suet. in Galba c. 13. in hæc verba. Ordinario quidem diſpẽſatori breuiarium rationum offerenti paropſidem leguminis pro ſedulitate, ac diligentia porrexiſſe. Extraordinarij meminit Plinius lib. 7. c. 39. qualis diſpẽſator Armeniaci Belli Neronis ſeruus, qui libertatem centies vicies ſeſtertium redemit. Talis & Druſillanus Claudij diſpenſator Hiſpaniæ, qui lancem illā quinquagenariam poſſedit, de quo Plinius lib. 33. c. 11. Talem & fuiſſe diſpenſatorem cenſendum, pro quo Otho ſeruo Galbæ pro impetrata diſpenſatione decies ſeſtertium expreſſit, teſte Suet. in Othone, c. 5. Et in Veſpaſiano cap. 23. Quidam e claris miniſtris diſpenſationem cuidam quaſi fratri petentem, quū diſtuliſſet, ipſum candidatum ad ſe vocauit, exactaq; pecunia, quantum cum ſuffragatore ſuo pepigerat ſine mora ordinauit. Ex quibus etiam colligere

poſſumus

poſſumus diſpenſatoribus, præſertim extraordinarijs, licet ſerui eſſent, ingens peculium fuiſſe, & munus iſtud non contemnendæ vtilitatis, & prouẽtus fuiſſe. Domi meæ extat lapis ex marmore Gręco, in quo legitur inſcriptum, ſeu inciſum. FRONTO TI. CLAVDI. CAESARIS AVG. GERMANICI DISPENSATOR LENTLANVS.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXVII.

Thallo à manu quod pro epiſtola prodita denarios quingentos accepiſſet, crura effregit.

AD, vel ab, Prępoſitiones in officijs, ſeu dignitatibus ſignificandis vſurpatas à Latinis ſæpè obſeruamus, ita Suet. in Claudio ſcribit. c. 28. ſuper hos Polybium è ſtudijs, Narciſſum ab Epiſtolis, Pallantem à rationibus, quod decreto quoq; Senatus, non præmijs modo ingentibus, ſed & Quæſtorijs Prætorijſque ornamentis ornare libenter paſſus eſt. ideſt qui præerant ſtudijs, epiſtolis, & rationibus. Ità & à commentarijs, qui præeſt commentarijs, quem Aſconius Pædianus Commentarienſem vocat. Et D. Hieronymus lib. 2. Regum ſcribit: Ioſaphat erat à commentarijs. Ita à pedibus, quorum opera ad eundum pedibus vtimur. Ita Cicero ad Atticum. Nec vllam ob aliam cauſam Pollucem ſeruum à pedibus Romam miſſum. Et Martialis.

Cur non menſa tibi ponitur à pedibus? Et alibi.
Lagenam ad pedes replet.

A pugione dicitur qui Principis pugionem geſtans ei ſemper præſto eſt. Lampridius in Commodo. Inter quos Libertinus, qui à pugione appellatus eſt. Apud Frontinum lib. 2. de aquæductu. A cunctis qui præeſt redditui aquariorum. A voluptatibus, qui præeſt oblectamentis Principis. Suet. in Tiberio. Deniq; inſtituit officium à voluptatibus propoſito Equite Romano T. Cæſonio Priſco. A ſecretis vulgata conſuetudine qui præeſt ſecretis Principis, quique teſte Budæo ab ore Principis imperia recipit diplomatum ſubſcribendorum, dictorumq;, quæ in conſilio ſelecto decerni ſolent. Ita & à manu, vt hoc loco Suet. quorum manu Princeps ad ſcribendas literas vtitur. Idem in Veſpaſiano c. 3. Poſt vxoris exceſſum Cenidem Antoniæ libertam adamauit, & à manu dilectam quondam, ſibi reuocauit in contubernium. Hi etiam dicti ſunt ad manum. Cic. lib. 2. de Orat. Licinium ſeruum ſibi Gracchus habuit ad manum, quamuis Pratæus ad manum hoc in loco interpretatus ſit in prõptu, quaſi dicas præ manu, qui pręſto ſit & paratus, ſicuti etiam interpretatus eſt locum Liuij per initia libri 7. vbi habet. Inde ad manum cantari hiſtrionibus cæptum, ſed perperam certè vtroque in loco, quum ex Ciceronianiano textu clarè pateat Licinium fuiſſe à manu, ſeu ab Epiſtolis, & Liuij verba ſint intelligenda, hiſtriones tunc cępiſſe accommodare cantui manuum geſticulationes, ita vt manibus loqui viderentur, quod nos aliàs fusè docuimus vbi de Pantomimis tractauimus. Hi itaq; à manu, ſeu ad manum, & Amanuenſes dicti à

Suet.

Suet.in Nerone c.44.& in Tito c.3. Cum amanuenſibus ſuis per ludum, iocũque certantem imitari chirographa quæcunq; vidiſſet. Spartianus in Peſcennio Nigro, vnus ad memoriam, alter ad libellos. Trebellius Pollio in D.Claudio de illius Epiſtola ad Senatum, populumque Romanum. Hanc autem ipſe dictaſſe perhibetur. Ego verba magiſtri memoriæ non requiro. Forte a memoria dicti qui literas à Principe dictatas regiſtrabant. Quæ omnia etiã facile confirmari poſſunt ex varijs antiquis marmoribus. Romæ extat inſcriptio in S.Hadriano T.Claudius Lemnius D.Claudij Aug.lib. à ſtudijs. In ſancto Martino de Montibus Monſdius Aug. Libertus a commẽtarijs aquarum. In pariete Domus Ioannis Ciampolini M. Vlpio Aug.lib. Phædimo a Comment.Beneficiorum. In ſancto Sylueſtro. T.Claudij Aug.L. Abaſcanti à rationibus. In domo D.Caroli Aſtalli. Aſcanius & Pallans Cæſ.N. Ser. Adiutor a rationibus. In domo D.Rigeti ſecret. Apoſt. T.Claudio Auguſti liberto Corintho a veſte Regia. In Eccleſia SS.40.Martyrum Venuleia Cleopatra fecit ſibi & Rhodano Cæſaris Vernæ a veſte Regia. In pariete domus Io. Ciampolini M.Vulpius Aug.lib. valens à veſte. Et in eodem Epitaphio. Phędimianus a veſte. In Eccleſia S. Mariæ prope fontem Triuij.M.Vlp.Augu. lib.Dionyſio, qui fuit ab auraturis. In domo D.Marij de Mellinis. Cognationi ſuę Fortunatus Aug.L. Verna Paternus ab Epiſt. In Palatio D.Hieron.Pici.Libano Cæſaris Vernæ ab Epiſt. In pariete domus Io. de Ciampolinis ſecuritati cognationis ſuæ Fortunatus Aug.L. Verna Paternus ab Epiſt. In eadẽ inſcriptione Epaphrodino Aug. liber.ab Epiſt. In domo D. Iulij Matth.Baſſo Aug.lib.ab Epiſt. Græcis. In Palatio D.Hiero.Pici.Doryphoro Cæſaris à Cyato. Ad cyathũ,& vinum ſtetiſſe Cæſarem Nicomedi dixit Suet. in illo cap.49.Horat. 1. Ode 29.

Puer qui ex Aula capillis.
Ad cyathum ſtatuetur vnctis. Iuuenalis Saty.13.
Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis vxor.
Ad Cyathos.

Quem & prægustatorem dictum obſeruamus ex inſcriptione marmoris antiqui Romæ in monte Pincio huiuſmodi. Diadumenus prægustator Auguſti. In domo D.A.Colotij. Alexio Cæſaris Augu.ab Bybliotheca. In domo Petri Aſtalli L. Hymenæus Medicus a Bybliotheca. In platæa Maranorum in pariete cuiuſdam domus. Hermæ Auguſt.L.a cubiculo. In Eccleſia SS.40. Martyrum. Neſtor C.Cæſaris Ser.Germanicianus à ſupellectili, In domo D. Iulij Matthęi. Eumoipus Cæſaris à ſuppellectile domus Autiſ. In domo Antonij de Canobio T.Claudio Splecatori Auguſt.liber. Procurator formis fundis Caietæ Procurator Laurento ad Helephantos. In domo D. Ludouici Matthæi. Aſſatilius Ti.N.à manu. In pariete domus cuiuſdam prope pontem Sixtum. Leonas lib. ad cenſus. In ſancta Maria de palma Aſclepiadi Athictus L.N.à frumento. In vinea M.Ioãnis de Macerata prope portam Appiam Polycryſo Auguſti lib. a copijs militarib. In domo Pauli de Alexijs Auguſt. lib. Parthenopæi Eunuchi ab ornamentis. In ſancto Blaſio de Foſſa. Q. Fabius Africani L. Cytiſus ab Aerario. In domo Mariani Caſtellani Q.Valerio ad alimenta Conſiliario. Pyrrhus Ligorius lib.Antiquit. 1. vbi de

Auguſti

Auguſti Mauſoleo verba facit, Epitaphij in Marmore antiquo meminit huiuſcemodi. Dijs Manibus Martialis Auguſti libertus à marmoribus. A libellis, ſeu ab Epiſtolis, & alios huiuſcemodi ſeruos, vel libertos fuiſſe conſtat, vel ſaltem non nobiles, ex Spart. in Hadr. ſcribente. Ab Epiſtolis, & à libellis primus Equites Rom. habuit.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXVIII.

Et aſſenſu maximo comprobauit verſum in Scena pronunciatum de Gallo matris Deum tympanizante.

LOCVS hic ieiunè admodum ab expoſitoribus explicatur; quamobrem nos eum fuſius interpretandum aſſumpſimus. Gallos fuiſſe matris Deum Sacerdotes nemo ambigit, ita dictos a Gallo Galatiæ, ſeu Phrygiæ Fluuio, vbi potiſſimum hæc Dea colitur, teſte Plinio lib. 5. cap. vlt. & Ouidio ſcribente lib. 4. Faſt.

Amnis it inſana nomine Gallus aqua.

In hoc ſignificatu hoc loco accipienda Galli vox, quam & auem Gallinaceum, & gentem Gallicam alio ſignificatu indicare manifeſtum eſt. Hi autem caſtrati erant, vt refert D. Auguſtinus lib. 7. de Ciuit. Dei, ſcribens. Ideo abſciſſos ſeruire matri Deum, vt ſignificaretur, eos, qui ſemine indigeant, terram ſequi oportere, quæ mater Deum antiquitus appellata fuit, quippe in qua omnia reperiantur. Plinius lib. 11. cap. 48. inquit; Gallos Sacerdotes matris Deum ſibi genitalia amputare. Et lib. 35. Gallos Sacerdotes matris Deum caſtrari ſolitos teſta Samij vaſis. Martialis.

Aerea Celenos lugentia matris amores.
Eſuriens Gallus vendere ſæpe ſolet.

Et Iuuenalis.

Aut reſupinati ceſſantia Tympana Galli.

Lampridius in Heliogabalo. Iactauit autem caput inter præciſos Phanaticos, & genitalia ſibi deuinxit, & omnia fecit, quæ Galli facere ſolent. Non ſolum autem Galli Sacerdotes erant Cybeles, ſed & fœminæ Gallæ dictæ, de quibus Catullus de Berecinthia, & Atti ita.

Agite ite ad alta Gallæ Cybeles nemora ſimul.
Simul ite Dyndimenæ dominæ vaga pecora.

Et rurſus infra.

Rapidæ ducem ſequuntur Gallæ pede propero.

A Gallis Cybeles Sacerdotibus Galiambus verſus dictus, qui in huius Deæ ſacris eo plurimum vtuntur, qua de cauſa & μητρωακὸς ἀνακλώμενος vocatus, vt tradit Hepheſtion. De quo Martialis his verſibus.

Hæc dicat mihi luculentus Attis.
Molle debilitate Galliambon.

De eo Maurus Terentianus Grammaticus in hæc verba.

Sonat

Sonat hoc ſubinde metro Cybeleium nemus,
Nomenq; Galiambis memoratur hinc datum.
Tremulos quod eſſe Gallis habiles putant modos.

Seruius ad tertium, & ad decimum Æneidos Gallos hoſce Sacerdotes, quos & Corybantes appellari tradit, per furorem motu Capitis comam rotantes vlulatu olim futura prædicere ſuetos. Ita & Lucanus lib. 1. ait.

——————Crinemq; rotantes
Sanguineum populis vlularunt triſtia Galli.

Liuius lib. 37. eiuſdem rei fidem facit, inquiens. Prætor ripam euntibus Galli matris magnæ à Peſſinunte occurrere cum inſignibus ſuis, vaticinantes fanati eo carmine, Deã Romanis, viã & victoriã dare, imperiũq; eius Regionis. A Tertul. c. 24. Apologetici. Sũmus Sacerdos matris Deum Archigallus appellatur. Hos etiam à cibis fuiſſe abſtinentes obſeruamus ex D. Hieronymo in Iouinianum. Hos etiam intellexiſſe Ciceronem exiſtimo, quum ait in libris ad Herennium. Gallus è Phrygia, ſiquidem ea in Regione potiſſimum Deam, & Sacerdotes huiuſmodi viguiſſe ex Plinio diximus. Et Liuius lib. 29. de Attalo Rege. Is Legatos Comiter acceptos Peſſinuntem in Phrygia deduxit, ſacrũq; ijs lapidem, quam matrem Deum incolæ eſſe dicebãt tradidit, ac deportari Romam iuſſit. Ex quibus cur Dea hęc quandoque Phrygia, & Peſſinuntia dicta clarè patet, quod & Strabo lib. 10. & Apuleius lib. 11. tradidere, & Plutarchus, in Mario, & Herodotus lib. 1. Cybelem quoque frequentiori appellatione vocatam ex eodem Strabone ibidem ſcimus à Cybelo Phrygiæ monte, quamuis Feſtus ideo appellatam ſcripſerit, quia ageret homines in furorem, quippe χυβισᾶν in caput ſaltare Grecis ſignificat. Et Homerus 16. Iliad. tradit q̃d Sacerdotum Cybeles proprium erat caput rotare. De hac Martialis.

Et Cybele picto ſtat Coribante tholus.

Quandoque Cybellem metri cauſa per duplex l. ſcriptum obſeruamus, vti apud Propertium.

Vertice turrigero iuxta Dea magna Cybelle. Et Luc. lib. 1.
Et lotam paruo reuocant clamore Cybellen.

Strabo loco citato Rheam vocauit, quod & fecit Suidas, montanam Deam eſſe inquiens. Alij Berecynthiam, vt Strabo ibidem. Et Seruius à monte Phrygiæ Berecyntho ita vocatam tradit, ad illud Virg. lib 9 Aeneid.

Ipſa Deum fertur genitrix Berecynthia magnum
Vocibus hæc affata Iouem. Et iterum Virg. 6. Æneid.
——————Qualis Berecynthia mater
Inuehitur curru Phrygias turrita per Vrbes. Et Hor. lib. 1. Carm. Ode 18.
Sæua tene cum Berecynthio Cornu tympana. Et iterum lib. 3. Ode 19.
Cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tybiæ. Ouid. lib. 4. Faſt.
Protinus in flexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, & Ideę feſta parentis erunt.

Acron, & Porphyrion Horatij interpretes, non vt Seruius à monte, ſed à Berecynthia Vrbe Phrygiæ ita dictã docent. Non defuere qui Bonã Deam appellarint,

larint, vti Varro lib. 1. aut ſecundum aliorũ cõputaıionem lib. 4. lingue Latinę. Opem vocauit. Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 12. aliorum tamen authoritate. Idam appellauere Strabo lib. 10. & Liuius lib. 39. vnde & illud Tibulli lib. 1. Eleg. 4.

Ideæ currus ille ſequatur Opis.

Et Virgil. lib. 10. Aeneid.

Alma parens Idea Deum, cui Dindyma corde,
Turrigeræq; Vrbes biugiq; ad fręna leones

Iſidem etiam vocatam legimus apud Strabonem lib. 10. & Apuleinm lib. 11. Dindymena quoq; & Philena eodem loco à Strabone dicta. Hanc & Paſitheã rectè vocatam docet Cęl. Rhod. lib. & c. 18. & magnam matrem c. antecedenti, vnde illius ſacra μητριάζειν & ea obire μητραγύρτην ita Plutarchus in Clomonis vita Ptolemęum Regẽ ſubſannans τυμπανίζω vocat, taxans ſcilicet illius mollitiem, quum paulò antea ſcripſiſſet, eum inter mulierculas, & commeſſationes tranſegiſſe, ac myſteria obiſſe, & tympana tenuiſſe, quæ ſunt matris Deum propria. Quod ex hoc loco Suet. ételicimus, & Seruius in 3 Aeneid. inquit. Tinnitum æris in ſacrificijs Cybeles additum, cuius cauſam quoq; aſſignat licet diuerſam ab ea, quam tradidit Diodorus Siculus lib. 4. c. vlt. & lib, 6. c. 11. Ita Lucretius in 2. de Sacerdotibus Cybeles verba faciens ait.

Tympana tenta ſonant palmis, & cymbala circum.
Concaua rauci ſono mirantur cornua cantu.

Catullus quoq, Tympanum tubam Cybeles non in eleganter appellauit. Et Apuleius lib. de Dęmonio Socratis, huiuſmodi Sacerdotes Tympaniſtas appellat. Et Sydonius lib. 1. Epiſt. Tympaniſtrias mulieres Tympanum pulſantes vocauit ſicuti & Tympanotriba qui Tympanũ pulſat dicitur Plauto in Trucul. Auguſtinus tradit matrem Deorum habere Tympanum, vt ſignificetur eam eſſe orbem terræ, ob idq; illius Sacedotes in eiuſdem ſacris tympana terere ſolitos. Quod etiam elicimus ex Virg. lib. 9 Aeneid.

Tympana vos, Buxuſq; vocant Berecynthia matris
Ideæ ſinite arma, viris, & cedite ferro.

Et Ouid 4. lib. Faſtorum.

Ibant ſemimares & crepantia typana tondent.

Et 4. Metamor.

Quacunq; ingrederis clamor iuuenilis & vnde
Fœmineæ voces impulſaq; tympana palmis.

Ex quibus locis, & ex Plut. loco ſupra allegato conijcere licet iuuenes molles, & pueros, & fęminas luxuriãtęs, puellasq; in ſacris matris Deũ interuenire ſolitos; Quinimo (quod Ambroſius Calep. ſcriptum reliquit in dictione Cybeles) Cynedi eidem Deæ ſacri erant, quod etiam ex hoc loco innuere videtur Suet. dum Gallum Sacerdotem ſcilicet matris Deum tympanizantem in ſcena pronũciaſſe ſcribit. Vides ne vt Cynedus orbem digito temperat. Illud obiter adnotare libet, Iudæos in ſacris Tympanis concinere ſolitos prout ex Nu. 10. Leuit. 16. & Exod 28. & 39. collegi. Verum quia, vt diximus ſuperius ſacra facientes Matri Deum veluti furentes debacchabantur, ideo de eo qui impetu

aliquid

aliquid facit dici ſolitum à verbo τυμπανίζω, quod eſt tumultu expello. τυμπανίζειν. Ita proditum memoriæ Scopelianum in Declamationibus, in quibus Darius effingeretur, aut Xerxes, tanto impetu, ac vehementia dicere ſolitum, vt ex Polemonis ſectatoribus quidam eum vt furentem ſcommate laceſſiuerit τυμπανίζειν illum dicendo. cui Scopelianus reſpondit Tympanizo, ſed Aiacis ſcuto. Quæ adnotare volui ex Cęlio Rhod. lib. 20. c. 11 pro declaratione dictionis Tympanizante in textu præſenti prolatæ, quam non ſolum tympanũ pulſantem Sacerdotem, ſed & veluti furentêm ſignificaſſe demonſtrauimus. Verum quia in Tympanni mentionem incidimus, nec illud prætereundum, hanc vocem non modo muſicum inſtrumentum, ſed & partem rotæ currus ſignificare. Ita Virgil. 2. Georg.

Hinc radios triuere rotis, hinc tympana plauſtris.

Eſſe & tympanum machinæ genus elicimus ex Lucretio lib. 4.

Multaq; per trochleas, & tympana pondere magno
Commouet, atq; leui ſuſtollit machina niſu.

Et tympanum vaſis genus obſeruamus apud Plinium, lib. 37. c. 11. Tympana quoq; idem Plinius lib. 9. c. 35. vocauit margaritas, quibus vna tantum eſt facies rotunda, auerſa verò planities. Quarum meminit & Paulus l. 32. §. vlt. de auro & arg. lega. inquiens: Quum quidam ornamentum mammillarum ex tympanis margaritis triginta quattuor legaſſet. Tympana in Ariſtophanis Pluto ligna ſunt, quibus cederentur nocentes. Ita Pollux Tympanum inter carnificis recēſet inſtrumenta. Tympana Ptolemæo ſunt partes Aſtrolabij, & Tympanias Hydropis ſpecies medicis, quam & tympanitem dicunt. Inter capitulorum columnatum partes, & tympanum a Vitruuio numeratur. Senſus verborum Suet. eſt per translationem, ſeu amphibologicam ſimilitudinē ad Aug. Vides me vt Cynędus ideſt Sacerdos Cybeles digito orbem temperat, ideſt percutiendo tympanum, qui orbiculatus eſt digito temperat, ideſt harmonycè pulſat, quod translatum ad impudicitiam Auguſti, qui orbem ideſt mundum digito temperat, quia digito oſtendentes, imperamus.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. LXIX.

Qui matresfamilias, & adultas virgines denudarent, tamquam Thoranio mangone vendente.

DVplicem ſenſum hunc locum habere poſſe exiſtimamus, alterum nempe, quod ſicuti alij amici Auguſti, ita & Thoranius ex ijs vnus, tamquam Mango quidam matresfamilias, & virgines denudatas perſpiceret, vt Auguſti libidini ſubijceret eas; Namque ſuperius cap. 27. legimus Auguſtum habuiſſe tutorem C. Thoranium, qui quōdam collega fuerat in Aedilitate Octauij patris ſui; vel vt Appianus vocat, procuratorem. Alterum verò, quod amici Auguſti mulieres dictas denudatas proſpicerent ita diligenter, ac ſi Thoranio mangone illas empturi eſſent, ſi quidem Thoranius Mango fuit Aug. tēporibus inſignis, cuius meminere Solin. in Polyhiſtore & Plinius libro 7. cap.

duodecimo ſcribentes eum vendidiſſe. Marco Antonio nos pueros eximia forma, inter ſe ita conſimilis, vt inuicem, difficile admodum diſcernerentur; quamuis Aſiaticus vnus, alter Gallicus eſſet. De eodem Macrobius ſecundo Saturnal. ſic ſcribit. Delectatus erat Auguſtus inter cœnam Symphoniacis Thoranij Mangonis, atque eos frumento donauerat; Legimus enim apud Iuriſtas lib. 3. de legatis, choros Muſicæ apud antiquos ex venalitijs ſeruis conſtare ſolitos; Poſterior interpretatio mihi magis probatur. Quia Thoranium illum Auguſti tutorem, ſeu procuratorem, virum probum & prudentim fuiſſe conſtat ex Cic. Epiſtola libro 6. Familia. ad eum ſcripta. Et Dion lib. 54 atteſtari videtur ſcribens C. Toranium, quum Tribunus Plebis eſſet, Patrem ſuum mira pietate ductum in Theatrum in ſubſellio Tribunitio iuxta ſe collocaſſe. Ex quibus ſatis apertum fieri exiſtimo, haud veriſimile eum Auguſti voluptatum & illecebrarum miniſtrum fuiſſe, præſertim cum eodem c. 27. legamus eundem ab Auguſto proſcriptum, nō quidem ob illius demerita, ſed ad collegarum, in Triumuiratu gratiam. Preterea Toranium illum tutorem ſine aſpiratione ſcriptum obſeruamus, alium verò cum aſpiratione. Mangones autem fuiſſe antiquis, qui ſeruos coemebant, vendebant, præſertimque pueros omnibus receptum eſt, qui tamen mercatores dici nullo modo poterant, ſiquidem mercis nomen in ſeruis locum non habet, ex l. ſeruos, in fi. de leg. 3. Venditores autem erant mangones præcipuè puerorum, & puellarum formoſarum, & elegantium, quod ex Plinio loco citato demonſtrauimus. Vnde & Martialis ſcribit.

Millia pro puero centum me mango popoſcit.

Et Suetonius in Domitiano. Caſtrari mares vetuit, ſpadonum, qui reſidui apud Mangones erant precia moderatus eſt, Porphirion enarrās illud Horatij, Nemo hoc Mangonum faceret tibi, tradit quod Mango dictum eſt, quaſi manu agō. Horum officium erat, ſi Quintiliano credimus libro ſecundo, colorem fuco, & verum robur inani ſagina mentiri, vt mancipia vendibiliora redderēt. Docet Plinius libro vigeſimoprimo, cap. vigeſimoſexto, ſolitos fuiſſe Mangones medicamentis pubertatem puerorum venalium coercere, inquiens. Hiacynthi radix eſt bulbacea mangonicis venalitijs pulchrè nota. quæ è vino dulci illita, pubertatem coercet, & non patitur erumpere. Et libro trigeſimo, cap. quinto. Ne ſint malæ hirſutæ formicæ um oua pueris infricata præſtant, item Mangonibus, vt lanugo tardior ſit pubeſcentium, ſanguis è teſticulis agnorū, qui caſtrantur, qui eaiſdis pilis illitus; & contra virus proficit. Aliarum quoque rerum quam ſeruorum venditores Mangones appellatos obſeruamus apud eundem Plinium lib. 37. c. 13. Mangones gemmarum politores appellat item Et Seneca in Epiſt. ſcribit. Mangones, ſi quid eſt quod diſpliceat, aliquo lenocinio abſcondunt. A mangone, mangonium deriuatū, pro artificio quod ad res facilius vendendas adhibetur. Ita Plinius lib. 10. c. 50. Nec tamē in hoc Mangonio quidquam totum placet hic clune, alibi pectore tantum gallinarum laudatis. Et Suet. ... Neceſſarioq; ad Mangonicos quæſtus ſuſtinendæ dignitatis cauſa deſcendit idest, lucra percipi ſolita per Mangones in vēdendis mancipijs, Hinc etiā verbū Mangonizare, qd ſignificat componere, & exornare rē aliquā

ad alliciendos emptores, vt facilius emãt. Ita equos mangonizatos venire dicimus Plin. lib. 23. c. 1. ſuccus vitis nigrę cũ eruo, lętiore quodam colore, & cutis teneritate magonizat corpora. Et lib. 9. Villas magonizatas appellat, quaſi mangonio opere vendibiliores factas, inquiens. L. Craſſus penſiles inuenit bal neas, ita mangonizatas villas ſubinde vendendo.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LXX.

Quum primùm iſtorum conduxit menſa choragum.

VOX iſta Choragum, ſicuti & pleræq; aliæ, à Græcis deſumpta, & ad Latinos translata, ſiquidem χορᾶγος Græcis dicitur chori ductor, ſeu prin ceps, ex nomine χόρος & verbo ἄγω formatum. Ita Plautus in Perſa.

Sed πόθεν ornamenta? T. abs chorago ſumito.

Et in Trinummo.

Ipſa ornamenta à Chorago hæc ſumpſit ſuo periculo.

Plutarchus in Apophtegmatis Laconcicis ὦ χοράγε idest ὁ ductor chori, excogitaſti quo pacto locus hic inhonoratus fieret honorabilior? Chorus enim ſignificat conuentum hominum in vnum, veluti coronam coeuntium canentiũ vel ſaltantium, vel choreas ducentium, aut conuiuantium, præcipuè autem accipitur pro conuentu canentium, & pſallentium in ſacris. Ita interpretatur Seruius in illud Virgil. 6. Æneid.

Illa chorum ſimulans ouantes Orgya circum

Ducebat Phrygios.

Et 1. Georg.

————————————Omnis

Quam chorus, & ſocij comitantur ouantes.

Hinc fortè deductum quod D. Hieronymus ad Dardanium ſcribit Chorum appellatum muſici inſtrumenti genus, ex ſimplici pelle conſtans cum duabus cicutis æreis per quarum primam inſpiratur, & per ſecundam vox emittitur. Potiſſimum autem (vt diximus) accipi chorum pro conuentu canentium, & pſallentium conſtat etiam apud Iuriſtas, vti apud Africanum, l. cum eiuſdem, 34. D. de ædilit. edict. Et Celſ. l. ſi chorus 79. de leg. 3. Quod & Seneca, & Macrobius tradidere, & Ariſtophanes in Pluto. Sic & nos Chriſtiani Chorum clericorum pſallentium conuentum dicimus, qui conſtat ex plurium vocibus concentus; Quinimo & chorum appellamus locum in Eccleſijs, vbi id munus perficiunt. Ita in Decretalibus Pontificum Epiſtolis cap. dilectus, extra de præbend. & dignitat. in antiq. Vnde qui canentium chorum ducunt Choragi dicti, cuius meminit Athenæus lib. 14. Dipnoſ. cap. 33. inquiens. Non hos qui volunt nunc choros conducunt, ſed eos qui chori ſunt ductores, qui ſicut ait Demetrius Bizantius lib. 4. Poematis, iubet rectè muſicæ incumbere, neque leges vetuſtas muſicæ præterire, huic conſimilis qui χοροδέκτης à Suida dicitur, qui ſcilicet canentes, & ſaltantes admittebat in chorum, quiq; ſciebat, qui admittendi, & in quo loco, chori eſſent diſponendi, ab Ariſtot. lib. 3. Polit.

 cap 9.

cap. 9. χοροδιδάσκαλος vocatum obſeruamus, quaſi chori magiſtrum dicamus. Qui item Ariſt. in lib. Poeticæ docuit neceſſarium eſſe curam chori apud vnum eſſe. Apud Ethnicos autem chorum ex mulieribus, & viris conſtaſſe canentibus, & muſica inſtrumenta perſonantibus conſtat ex Macrobio per initia Saturnalium, vbi inquit. Vides quam multorum vocibus chorus conſtet, vna tamen ex omnibus redditur vox, vna eſt illi acuta, aliqua grauis, alia media, accedunt viris feminæ, interponitur fiſtula. Apud nos Chorum in Eccleſijs, aut ex ſolis mulieribus, monialibus inquam, aut ex ſolis hominibus conſtare palam fit. Ita enim Suidas chorum Eccleſiaſticum eſſe cœtum canentium in templis definit, & huiuſmodi choros diuiſos fuiſſe in binas partes ſub Conſtantio Magni Conſtantini filio, & Flauiano Epiſcopo Antiochiæ, tradit. Quæ tamen ſententia Suidæ non omnibus probatur. Si quidem Socrates lib. 3. Hiſt. Tripartitæ cap. 9. Et Nicephorus Calixt. libro 13. cap. 8. Hiſt. morem pſallendi Pſalmos Dauidicos per choros bipartitos cępiſſe vſq; ad Apoſtolorum tempora tradidere, & tempore D. Ignatij, qui tertius in Eccleſia Antiochena a D. Petro Hierarcha fuit, hanc formulam pſallendi traditam docet. Theodoricus verò libro 5. Hiſt. Tripart. cap. 32. illum morem primum inſtitutum Antiochiæ à Flauiano, & Diodoro ſcribit, quod obiter ſit dictum. Sed quod ad præſens negocium magis facit, ſcripſere Demoſthenes in oratione in Midam, & in eam Libanius in argumento quod apud Athenienſes in feſtis & ſacris ſuorum Deorum conſtituebantur chori à Tribubus, qui decem erant, & ex vnaquaq; tribu eligebatur Choragus, cui cura chori mandabatur. Verum chorum non modo canentium, ſed & etiam aliorum in vnum conuentum apud Latinos accipi obſeruamus, quum Cicero pro Mure. dixerit Catilinam ſtipatum choro iuuentutis, & ad Attic. Baiana negocia, chorumque illum, de quo ſcire vis, quum perſpexero, tum ſcribam. Et in Offic. Poteſt eſſe vtile, quod ſit huic tali choro virtutum contrarium; factum eſt vt & plurium in vnum conuenientium, aliam etiam ob cauſam, quam cantus, Principem, & ductorem Choragum appellarint. Quo pacto hoc in loco vſus eſt Sueton. pro Principe & ductore cœnæ choragum appellans. A chorago choragium dictum, quod ſignificat cuiuſlibet rei apparatum. Ammia. lib. vigeſimonono. Et imprecationibus carminum ſecretorum, choragijsque multis, ac diuturnis ritualiter conſecratum mouimus tandem. Ita Cice lib. 4. ad Heren. ſcripſit. Aut aliquid fragile falſę choragium gloriæ comparetur. Apuleius lib. 5. de aſino aureo. Iam feralium nuptiarum miſerrimę virgini choragium ſtruitur. quem locum perperam Fulgentius de vocibus antiquis interpretatus eſt, inquiens choragium ſignificare virginale funus, quum funeris apparatum ſignificet, quod Beroaldus doctiſſimè adnotauit. Ita & Scenicum apparatum choragium dictum apud Vitruuium libro 5. obſeruamus, vbi inquit. Poſt ſcenam porticus ſunt conſtituendæ, vti quum imbres repentini ludos interpellauerint, habeat populus, quo ſe recipiat ex theatro, choragiaq; laxamentum habeant ad comparandum, vt ſunt Porticus Pompeianæ. Choragi, & Choragij meminere etiam Val. Max. lib. 2. c. 1. vbi de inſtit. antiquis, & Plinius lib. 36. c. 15. vbi de

Theatro M. Scauri,quos tu omnino vide,& vna Budæum in l.ſi vt certo, §. interdum, D.commodati. Choragia tradit idem libro de aſſe quinto, præſtatio ſuppeditando choro. Choragicos dici item tripodas obſeruamus apud Plutarchum in Nicio, quod is χορηγήσας omnes facilè ſuperaſſet. Caue autem ne te decipiat vox Choragos ex ſimilitudine, quà vſi ſunt Theodoſius, & Neuterius in libro de limitibus villam ſignificante, ἀπὸ τοῦ χώρας ἀγροῦ Chorum Muſicorum conſtare ſolitum ex ſeruis patet tertio de legatis, & ex Vulpiano in l. ſed & ſi quis,in principio, D. de vſufructu, vbi de Symphoniacis. & Aſconius refert celeuma cani ſolitum per Symphoniacos ſeruos remigibus. Et Cicero in libro de Diuinatione. Ab hac (inquit) muliere Præfectus Antonij quidam Symphoniacos ſeruos abducebat per iniuriam, quibus ſe in claſſe vti velle dicebat.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXI.

Quum exiſtimantur quoſdam propter vaſa Corinthia inter proſcriptos curaſſe referendos.

EXPOSITORES omnes,quos hactenus mihi videre licuit, hunc locum enarrantes,intelligendum inquiunt de vaſis ex ære Corinthio fabre factis,quæ apud antiquos maximo fuiſſe in precio conſtat, referentes in materiam appellationem eorum; ita vt vaſa Corinthia dicantur, quemadmodum argentea,aurea,ærea,lignea,eburnea,vitrea,marmorea,teſtacea, & ſimilia, quorum olim vſum frequentem apud Romanos fuiſſe compertum eſt.Erat autem æs Corinthium,quod auro,argentoq; cum ipſo ære confuſo fiebat. Hæc autem commixtio metallorum non arte vlla,ſed caſu primum eſt adinuenta, con fuſis, & inſimul commiſtis metallis dictis ex incendio Corinthi. Plinius lib.9. & 34.tria genera æris Corinthij deſcribit, Primum candidum,quod nitore accedit quã maximè argento. Alterum in quo fuluus auri color inſpicitur. Tertium in quo æqualis omnium portio fuit;nam quum a L.Mummio capta fuit Corinthus,ac incendio abſumpta, quamplurimis ſtatuis, atq; ſimulacris igne liquatis, æris,auri,argentiq; venę in vnum fluxere. Nos verò validiſſimis rationibus ſecus interpretari hunc locum cogimur. Scilicet, vaſa Corinthia non ex materia,nempe in ære Corinthio fabrefacta precioſiora, & optabiliora, ſed ex artificio ſculpturæ Corinthiæ talia fuiſſe antiquis. Et ratio eſt, quod & ante Corinthi demolitioné Corinthia ſigna maximo in pretio fuiſſe ex hiſtorica lectione clariſſimè cõſtat. Fuit enim Corinthus Achaiæ Vrbs p̃diues inter Græcas Vrbes omnes,quod Strabo lib.8.docuit,& L.Florus in Epitome Liuiana lib.52.& ante hos Homerus Iliados ſecundo Corinthum diuitem vocauit ἀφνειόντε κόρινθον. Et Thucydides Græcię emporium Corinthum vocauit. & apud Athenæum legimus Corinthios eo felicitatis prouectos, vt ſeruorum myriadas ſex & quadraginta poſſiderent.Eã autem præclariſſimis ſignis, & ſtatuis picturiſque excellentiſſimis affluentem fuiſſe ſcribunt plures; nam vt in-

vt interim prætercam ſtatuam illam illuſtriſſimi nominis Iouis Corinthij dictam, de qua Suidas, Ariſtophanis interpres, & Philoſtratus meminere; audiamus L. Florum ita ſcribenté. Corinthus Achaiæ caput, Græciç decus, inter duo maria Ionium, & Aegæum quaſi ſpectaculo expoſita. Et paulò infra, vbi ruinas eiuſdem fęlici breuitate tranſcurrit, inquit. Quid ſignorum? Quid veſtium? quidve tabularum raptum, incenſum, proiectum eſt? quantas opes victor abſtulerit, & cremarit. Hinc ſcias, quod quicquid Corinthij ęris toto orbe laudatur, incendio ſuperfuiſſe comperimus. Nam & æris notam precioſiorem fecit iniuria, quia peruſtis incendio plurimis ſtatuis, atq; ſimulachris, æris, auri, argétiq; venę in commune fluxere. Liuius lib. 45. Corinthum appellat Vrbem præclaram ante excidium. Et lib. 34. in Orat. Catonis inquit. Infeſta (mihi creditę) ſigna ab Syracuſis illata ſunt huic Vrbi, iam nimis multos audio Corinthi, & Athenarum laudantes ornamenta, mirantesq; & ante fixa fictilia Deorum Romanorum ridentes. Verum ſententiam hanc noſtrã omniũ clarius tutatur Plinij authoritas lib. 34. c. 2. vbi ſcribit Corinthum captam anno 3. cẽteſimę quinquageſimęſextę Olympiadis, & anno Vrbis Romę ſexcenteſimo octauo, iamq; per ſeculum antea deſijſſe nobiliũ operum artifices, quæ ab omnibus Corinthia appellantur. Et paulò poſt ſubdit. Sunt ergo vaſa tantum Corinthia, quæ iſti elegantiores, nunc ęs ſculpendo transferunt, modo in Lucernas, modo in trullas. Ex quibus facile dignoſcitur, vaſa Corinthia potius ex ſculpturæ excellentia, & ex cęlatura magni factas, quã ex ęris materia. Addamus quod, quum æs Corinthium arte imitari ita potuerit, fuſis inuicem metallis tribus, nempe auro, argento, & ære, ex materia vaſa Corinthia minimè magni facta, ſed potius ex cęlaturę excellentia, opere ſcilicet Corinthio fabrefacta. Niſi forte dixerimus (quod in aliquibus numiſmatibus antiquis obſeruamus, ęre Corinthio extantibus) in ære inquam Corinthio nó omnimodo commixta metalla, ſed, quũ incendio fuſa eſſent, ita inuicem adhęſiſſe, vt inſimul coaluerint, nec totali permixtione, in vnum redacta fuerint; videmus enim in dictis numiſmatibus partes rubentes aliquas, alias vero fuluo colore auri præditas. Cui ſententiæ noſtrę etiam fauet Cicero ſcribens in Verr. Galeæ æneę cęlatę opere Corinthio, Strabo libro octauo ſcribit. Ciuitas ipſa Corinthiorum ampliſſima diu fuit, & opulentiſſima, ſiue viros innumerabiles ad ciuile regimen peritiſſimos ſiue eximias opificum artes animaduertas. Legimus in Epitome Liuiana, Mũmiũ, expugnata Corintho, ſe abſtinentiſſimum virum egiſſe, nec quicquam ex ijs opibus, ornamentiſque, quæ prædiues Corinthus habuit, in domum eius perueniſſe, quamuis à cæteris ſigna multa ea parta victoria in Vrbem illata conſtet. Corinthia æra vocauit Ephyrea Virgilius ſecundo Georg. nam Corinthus antea Ephyra, ſeu Ephyri dicta omnibus receptum, de qua Lucanus libro ſexto, & Propertius. Meminit, & vaſorum Corinthiorum Iabolenus Iuriſconſultus lib. 3. de leg. inquiens. Cui Corinthia vaſa legata ſunt, baſes quoque eorum vaſorum collocandorum cauſa paratas deberi. Suet. in Tiberio c. 34. Corinthiorũ vaſorum precia in immẽſum exarſiſſe, conqueſtus, adhibẽdum ſupellectili modum cenſuit. Quod verò huiuſmodi vaſa magno fuerint Romanis in precio, conſtat ex eodem Cicerone, ibidem ſcribente: Vas nullum Corinthium in Si-

cilia

cilia fuiſſe,quod non abſtulerit Verres. Et in Tuſculanis. Scis igitur ſi quid de Corinthijs tuis amiſeris poſſe te habere reliquam ſupellectilem. Et in Paradox. Quos Corinthia opera delectant. Corinthia in tantum expetebantur, vt nonnulli ea etiam ſecum circumferrent, ſicut Hortenſius Orator Sphingem Verri reo ablatam, propter quam Cic. illo in iudicio in altercatione negante Hortenſio ſe ænigmata minimè intelligere, feſtiuè reſpondit & ſalsè ſimul, intelligere debere, quum domi Sphingem haberet. Verrem ideo ab Antonio in Triumuiratu proſcriptum tradunt, quia Corinthijs ſe ei ceſſurum negauiſſet. Cicero in Paradoxis execratus Corinthiorum appetentiam nimiam, inquit. Si L. Mummius aliquem iſtorum videret Matellionem Corinthium cupidiſſimè tractantem, quum ipſe totam Corinthum contempſiſſet, vtrum illum ciuem excellentem, an Atrienſem ciuem diligentem putaret.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. LXXI.

Item Lautitiarum inuidiam, quum & Alexandria capta nihil ſibi præter vnum myrrhinum calicem ex inſtrumento Regio retinuerit.

CREDVNT nonnulli myrrhina vaſa ex myrrhæ arboris ligno vel ex myrrha gũma ex eodẽ ſtillante olim vaſa efformata Plinij authoritate ducti, q lib 37.c.2. de Mirrhinis vaſis verba faciens ait. Illis & aliqua in odore cõmendatio, vt myrrhæ arborem, & gummi odoratum eſſe, nemo eſt qui ignoret. Vnde vinum myrrhinum, & myrrhatum, ideſt bene olentem, & odorem myrrhæ redolentem obſeruamus apud Plautum, apud quem etiam legimus.

Quod ſi opus eſt vt dulce premant
Iidem ecquid habeant roga myrrhinum.

Et apud Fabium. Mittebant vinum pulchrum myrrhinum. Quæ tamen ſententia haud rationi conſentanea eſt, ſi quidem ex Plinio lib. 12. c. 15. colligimus, Myrrhæ arborem potius arbuſculum eſſe, & fruticem, nec ad eam craſſitudinẽ deuenire, vt ex illius trunco vaſa conſtrui poſſint. Myrrhæ verò vinũ amari ſaporis eſſe omnes norunt, & per conſequens calices ad vini potationẽ ex eo minimè formari potuiſſe, quum tamen antiquos myrrhinos calices in hunc vſum ſeruaſſe clarè conſtet, præſertim ex Martiale ſcribente lib. 13.

Si calidum potas ardentis myrrha Falerno.
Conuenit & melior fit ſapor inde mero. *Et rurſus.*
Surrentina bibis, nec myrrhina picta, nec aurum
Sume, dabunt calices hæc tibi vina ſuos.

Quæ verò fuerint antiquis myrrhina vaſa tanto in pretio colligere licet ex Plinio, apud quẽ legimus murrhina pro myrrhina, ea ratione vt adnotauit Laurẽtius Valla quod literã Græcã *v* Latini pleriq; vertãt in V. literã, vt ex Sylla, Sulla, & aliis pluribus, quæ res (vt ait Cic.) perquã familiaris eſt, qui Phruges pro Phrygibus dictos à veteribus teſtatur. Et Quintilianus Bruga dixit, pro eo

quod Græcis Brygas dicitur. Quod etiam teſtatum reliquit Hermolaus. Plinius itaq; lib 37. cap 2. ita ſcribit. Oriens myrrhina mittit, inueniuntur enim ibi pluribus in locis nec inſignibus, maximè Regni Parthici. Præcipuè tamen in Caramania, humorem putāt ſub terra calore denſari amplitudine nuſquam parua, excedunt abacos craſſitudine rara, quanta dictum eſt vaſi potorio. Splendor his ſine viribus, nitorq; verius quam ſplendor, ſed in precio varietas colorum, ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpuram, candoremq; & tertio ex vtroque igneſcentem, veluti per tranſitum purpura rubeſcente, aut lacte candeſcente. Sunt qui in ijs maximè laudant extremitates, & quoſdam coloris repercuſſus, quales in cœleſti arcu ſpectantur. His maculę pingues placent, translucere quicquam, aut palleſcere vitium eſt. Eodem capite myrrhinorum incredibile precium tradit, Pompeiumq; ex victoria Mythridatica primum in Vrbem Myrrhina inuexiſſe, ſexq; vaſa huiuſmodi Ioui Capitolino dicaſſe refert; Et amplius Romæ Myrrhinum vas LXXX. ſeſtertijs emptum, caliceq; Myrrhyno virum Conſularem ita auidè in bibendo vſum, vt illi extremitates arroſiſſet. Ad hæc T. Petronium virum Conſularem moriturum in inuidiam Neronis Imperatoris, vt illius menſam exhæredaret, trullam Myrrhinā trecentū ſeſtertijs emptam fregiſſe: ſed Neronem, vt par erat Principē, quadraginta ſeſtertijs fragmenta emiſſe. Capito. in Nerone. Donatos ét calices ſingulis per ſingulas potiones Murrhinos, & Cryſtallinos Alexandrinos. Prateius in ſuo Iuris Lexico, in dictione Murrhina vaſa Murrhina fuiſſe fictilia ex Propertio falsò opinatus eſt. Propertius enim lib. 4. Eleg. Elegia 4. ita ſcribit

Seu quæ palmiferæ mittunt venalia Thebæ.
Murrhea, in Parthis pocula cocta focis.

At ex eo deceptus eſt Prateus, quod exiſtimauit Poetam loquutum de foco materiali, quum tamen eius dicta intelligenda ſint de foco ſeu calore ſydereo, & cęleſti, quod docuit Plinius loco citato per illa verba. Putant calore denſari. Regionem enim eam Orientalem calidam maximè eſſe, nemo eſt qui ignoret, ſicuti cryſtallum frigoris vi denſari, ibidem demonſtrat. Et quamuis lib. 33. ſcribat Murrhina & cryſtallina ex eadem tellure effodimus, quibus precium faceret ipſa fragilitas, intelligendum enim de tellure in genere, & non ſpecificè. Quæ ſi animaduertiſſet Turnebus lib. Aduerſ. 8. c. 1. non affirmaſſet celebres hoſce ſcriptores contraria ſenſiſſe & ſcripſiſſe de Murrhinis vaſis. De Murrhinis Lucanus.

Non auro, Murrhaq; bibunt. Et Iuuenal.
Maxima rurſus
Murrhina,

Lampridius in vita Heliogabali ſcribit, eum in myrrhinis, & Onychinis minxiſſe. Et Iulius Capit in M. Ant. Philoſopho, eum vendidiſſe aurea pocula, cryſtallina, & myrrhina ęrario exhauſto in bello, quo Marcomanno, Sarmatę, Vādali, & Quadi extincti ſunt, Pannoniæq; liberatæ. Apud Iuriſperitos Iabulenus in l. vaſa ęnea, ff. de ſupellectili legata ſcribit. Murrhina vaſa, quæ ad vſum edendi, & bibēdi parata ſunt, eſſe in ſupellectili. Et de Murrhinis meminit etiā Pomponius l. 21. §. perueniamus, in fine ex Caſſio D. de aur. & arg. leg. eaq; in

gemmis

gẽmis eſſe negat, licet perlucida ſint, queádmodũ neq; cryſtallina, quia vtraq; fragilia ſint. Sed an rectè conſiderandum, quum Plinius eadem in Gemmarum albo reponat, & multę reperiantúr gemmæ & ipſæ fragiles. De vaſis huiuſmodi Seneca lib. de benef. 7. c. 9. Murrhea vaſa appellantur in l. 11. D. de ſup. pell. leg. mura enim pro myrrha vſurpauit Pomponius in lege vigeſimaprima. §. 1. D. de auro & arg. leg.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXI.

Miſi tibi denarios CCL. quos ſingulis conuiuis dederam, ſi vellent inter ſe inter cęnam vel talis, vel par impar ludere.

HOC luſus genus, quo & pueri, & mulieres præcipuè hodiernis etiam tempotibus ludunt, & antiquis peculiare fuiſſe ex hoc loco colligimus, vel etiam ex Horatio ſecundo Serm. Saty. 3. vbi ſcribit.

Ludere par impar, equitare in arundine longa.

Et Ouidius de nuce.

Eſt etiam par ſit numerus qui dicat, an impar.
Vt diuinatas auferat augur opes.

Et ex Græcis Ariſtophanes in Pluto στάτηρσι δ' οἱ θεράποντες ἠρτιάζομεν, ideſt ſerui nummis quattuor drachmarum ludentes par impar; ἀρτιάζειν enim Græci dicunt huiuſmodi luſu ludere. Et de luſu facto lapillis, & teſtaceis par impar meminit D. Gregorius Nazianzenus in carmine de Virginitate. De hoc luſus genere pertractat Pollux lib. 9. cap. ſeptimo. Qui verò huic ludo incumbunt ſuperſtitione quadam conſueuere modo numero pari, modo impari animum adijcere. Quidam enim ex Pythagoræ ſententia parem imperfectum, & mali cauſam exiſtimant, ob id numero impari tamquam perfecto, & bonorum exordio totos ſe dant, quod & Homeri ſententia confirmant, qui vnitatis naturam in boni quidem portione conſtituit, in dualitate verò mali; Nam bonum ἐννέα ſæpius dicit, contrario autem modo δύην & ſuperis imparia ſemper tradit, inferis verò paria. Ita facit Neſtorem immolantem Neptuno ἐννάκις ἐννέα ταύρους Achillem verò Patroclo paria offerẽtem omnia ἵππους μὲν τέσσαρας δώδεκα δὲ τρώων. Et Virg. Eclog. 8.

Numero Deus impare gaudet.

Econtra alij parem pro æquo accipi dicunt, vt apud legis peritos lege Seruo. C. de rei vendicat. Ita Cicero pro Muręna. His rebus fretum ad Conſulatus petitionem aggredi par eſt. Et de Amicit. Par eſt autem ipſum primum eſſe virum bonum. Item & clarè in libro ſecundo de Inuent. At hæc omnia fortunæ ludibrio in luſu ſuppoſita ſunt, quæ mox pro libito pari, modo impari fauent, & ſors omnes verſat. Et qui fortunam amicam habet, ludat, qui aduerſam caueat, & abſtineat.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LXXII.

Habitauit primo iuxta Romanum forum ſupra ſcalas Annularias in domo, quæ Calui oratoris fuerat.

QVÆ eſſent Romæ Scalæ Annulariæ varij varia ſenſere. Nonnulli cum Beroaldo ita appellatas dicunt ab annulis a lateribus eorum propendentibus. Alij cum Sabellico exiſtimauerunt ita nuncupatas, quod forma rotunda eſſent conformatæ, vti annuli ſunt orbiculares, quod genus ſcalarum cochlium dicitur, eo quod cochleę inſtar ſint fabrefactæ. Cuius generis ſcalarum meminit Strabo lib. vlt. inquiens. Altitudo quædam manu facta turbinea, petroſæ ripæ perſimilis, in quam per cochlium aſcenditur. Tertij qui bus & nos libéter aſſentimur, ita vocatas ſcalas Annularias dicunt, quod inibi eſſent ſitæ officinæ annulariorum, ideſt artificum annulorum. Quum enim Equites Romani omnes annulos aureos geſtarent, ferreos minus nobiles, multos fuiſſe eorum artifices nō ambigendum. Quod & ex eo dignoſci poteſt quod tradit Liuius lib. 23. Magonem ſcilicet Chartaginem quum veniſſet poſt victoriam Cannenſem miſſum ab Annibale, ad fidem rerum narratarum, effundi in veſtibulo Curiæ iuſſiſſe annullos aureos, qui tantus aceruus fuit, vt metientibus dimidium ſuper tres modios expleſſe ſint quidam authores. Fama tenuit, quod proprior verò eſt, haud plus fuiſſe modio. Quamobrem rationi conſentaneum eſt, ſcalas Annularias ita dictas fuiſſe ab annulorum artificibus eorundem, qui eo loci officinas habebant. Ita Cicero 4. Academ. Annularios annulorum artifices appellat, inquiens. An tibi erit quęrendus annularius aliquis? quoniam gallinarium cognouiſti Deliacum illum, qui oua cognoſceret. Onuphrius Panuinius has ſcalas in Regione fori Romani collocat, quod ex hoc Suetonij loco fortè collegit.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXII.

Poſtea in Palatio, ſed nihilo minus ædibus modicis Hortenſianis, neq; laxitate, neq; cultu conſpicuis, vt in quibus porticus breues eſſent Albanorum columnarum, & ſine marmore vllo, aut inſigni pauimento conclauia.

ALBAM Inſulam in Ponto fuiſſe, vbi Achillis corpus translatum, elicimus ex Pindari carminibus. Albana Vrbs fuit fodicis Arabiæ, vt docet Ptolemæus. Et Albania Regio in Oriente eſt, ſub mare Caſpium ſurgens, per oraque Oceani ſeptentrionalia vſque ad Mœotidas paludes per deſerta extenditur, in qua Albana Ciuitas, & Albanus fluuius, tradente Strabone libro 11.

In Bœtica fuit & Alba, quę & Virgeo dicta teſte Plinio lib. 3. cap. 1. Fuit & Alba Heluorum in Gallia Narbonenſi, quæ & Alba Auguſta ex eodem Plinio libro eodem cap. 4. & Ptolemæo libro 2. de Albanis populis, & mari Albano, & Albano flumine, idem lib. 6. cap. 13. Fuit quoque Albania regio, quorum populorum pars in Peloponeſſo, pars in Macedonia ſedet. Addamus & in Pannonia, aliam Albam, olim Taurunum dictam, & Belgradum, nũc Albam Græcã, & Albam Regalẽ, quod in ea Reges Vngarici coronari, & inaugurari ſolerent. Verũ a nullo ex memoratis Albanas colũnas denominationem ſumpſiſſe, ex ratione colligimus, quod ex vili lapide conſtarent, ſi textus verba optimè ponderentur; at ſi ex longinquis partibus Romam conuectæ fuiſſent, vtique precioſiores extitiſſent. Quamobrem concludendum ex viciniori loco exciſum lapidem tunc in vſum tractum, a quo Albanæ appellatæ columnæ ex illo confectæ. Tres Albas Ciuitas, ſeu oppida in Italia obſeruamus. Prima Alba Pompeia in Liguribus Ciſalpinis, nunc Ducatus Montisferrati ſub ditione, & imperio Sereniſſimi Ducis Mantuæ, Domini mei ſemper colendiſſimi. Romæ propinquiores fuere aliæ duæ, vna quidem Alba Colonia olim appellata, cuius nunc duntaxat ruinæ conſpiciuntur in Latio, inter Marſos propè Lacum Fucinum ſuper collem, Apenninum verſus poſitæ. Hæc Colonia Albenſis deducta fuit a Romanis L. Genutio, & Seruilio Cornelio, Coſſ. teſte Liuio librõ 10. Cuius Sylius meminit lib. 8.

Alba ſedet campis, primiſque rependet ariſtas.

Alia Alba fuit tertia, Alba longa vocata, de qua Plinius lib. 3. cap. 5. in Latio & ipſa ſita, ita vocata ab Aſcanio Aeneę filio omine albæ porcæ, & a ſitu porrectę in dorſo Vrbis, teſte Liuio lib. 1. Hæc funditus a Romanis euerſa, ciues Albani Romam traducti. Quorum meminit Virg. lib. 1. Aeneid.

Albanique patres.

Hodiernis temporibus vbi hæc erat ſita nihil conſpicitur præter paruum oppidum, quod Sauellum appellant. Huic adiacet Albanus mons vini excellentiſſimi ferax, cuius meminit Martialis ita.

Nec de Cæſarei mites vindemia collis.
Miſit Tubæo, quæ tibi monte placet.

Plinius lib. 14. cap. 6. ſcribit. Albanæ vuæ vrbi vicinę prædulces ac raræ in auſtero. In hoc monte fuere olim lapidicinæ, ex quibus lapis Albanus effodiebatur, ex quo conſternebantur columnæ, hicque cæteris vilior habebatur, quum vel nullo negotio in Vrbem conueheretur, molliſque eſſet. Quod ex Vitruuij libro ſecundo elicimus, vbi habet; Lapidicinæ quædam molles, & circa Vrbem Fidenates, & Albanæ. Saxa Albana in locis tectis ſuſtinent laborem, ſi autem in apertis fuerint, & patentibus collocata, quia mollia ſunt pruinis, & gelicidijs diſſoluuntur. Ex quibus clarè patere poteſt, quales antiquitus fuerint Albanæ columnę, quarum meminit in textu Suetonius.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LXXII.

Vbi etiam in porticibus Herculis templi ius perſæpè dixit.

HERCVLEM inter cæteros Deos maximè a Romanis exultum ex eo conſtat, quod plura templa illi Romæ, & in conuicinijs magnificè ædificarint. Vnum enim ad portam Collinam extitiſſe obſeruamus ex Liuio libro 26. ſcribente, Annibalem cum duobus millibus equitum ad portam Collinam vſque ad Herculis templum progreſſum. Alterum verò templum iuxta Tiberim conditum a Romanis author eſt Diodorus Siculus lib. 5. capite 2. Aliud Romæ in foro Boario extitiſſe tradit Plinius lib. 34. cap. 7. inquiens. Statuam vetuſtam Herculi ſacratam ab Euandro in Foro Boario, vbi templum Herculis. Et Liuius lib. 10. Aedem Herculis in foro Boario ſitam rotundam fuiſſe teſtatur. Quod & Dionyſius Halycarnaſſeus lib. 1. confirmat, & cum eo Plinius lib. 10. cap. 19. Alias item Romæ fuiſſe extructas ædes Herculi Auguſti temporibus elicimus ex Suetonio ſupra cap. 29. Fundani Herculis templi meminit Fl. Vopiſcus in Aureliano. Tiburi, quod amplius ſextodecimo lapide ab Vrbe non diſtat, pereximiũ Herculi conſtructũ fuiſſe tẽplũ ex hoc loco colligimus; Tibur enim ſub Herculis tutela, illiq; ſacrũ erat, ex eodem Suetonio in Caligula cap. 8. Vnde Herculeum vocat illud Strabo lib. 5. & Mart. lib. 1. Epigram.

Itur ad Herculei gelidas, quà Tiburis arces,
Canaque ſulphureis Albula fumat aquis.

Huius Templi pulchritudinem oſtendit Iuuenalis, quum ait.

Vincens Fortunæ atque Herculis ædes.

Hinc forte Virgilius, lib. 7. Aeneid. Tibur vocat ſuperbum quamuis aliam reddat cauſam Seruius. Ita & Sillius lib. 8.

Tibur Catille tuum, ſacriſque dicatum.

Aulus Gellius libro decimoquinto, ſcribit Tiburi in templo Herculis fuiſſe Bibliothecam, libris optimè inſtructam. De ſacris, quæ fiebant maxima cum Religione a Romanis Herculi Liuius libro primo. Et Valerius Maximus libro primo, cap. 2. Et Virg.

Et domus Herculei cuſtos Pinaria ſacri.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXII.

Ampla & operoſa Prætoria grauabatur, & neptis quidem ſuæ Iuliæ profusè ab ea extructa etiam diruit ad ſolum.

PRÆTORIVM vocatam domum obſeruamus, in qua Prætor habitabat, vel ius dicebat, qua in ſignificatione Prætorium in Euangelijs acceptum clarè patet. Feſtus Pompeius ſcribit. Prætoriam portam in caſtris dictam

ctam à Prętoribus, qui initio bella adminiſtrabant ſicuti poſtea Conſules, & eorum tabernaculum Prætorium dicebatur. Nam ante Conſules penes Prætores ſumma erat authoritas, quę poſtremò in Imperatores translata. Ob id huiuſmodi Prætorium Quintilianus vocauit Auguſtale tabernaculum, quo in loco ſcilicet Duces, ſeu Imperatores exercituum conſilium de agendis habebant, quod conſilium pariter & Prætorium appellatum Liuio in hæc verba. Fuluius ne id ipſum impedimento incępto, dimittés Prætorium, Tribunis militum, ac Præfectis ſociorum imperauit. Ita apud Cic. obſeruamus dimittere Senatum, & Conſilium. In procinctu itaque tabernaculum Imperatorum exercituum, Prætorium dictum, ſcribente Liuio lib. 3. Quercus ingens arbor Prętorio imminebat, cuius vmbra opaca erat. Et lib. 21. Et examen apum in arbore Prætorio imminéte conſederat. Et lib. 26. Vbi de Coſſ. Apio Claudio, & Q. Fuluio, & C. Nerone Prętore Capuam obſidentibus ſcribit. Tria Prætoria circa Capuam erecta, exercitus diuerſis partibus opus aggreſſi, foſſa, valloq; circũdare Vrbẽ parant. Prętoria quoq; appellatę domus magnificę extructę in Vrbib. in Iudicum, & Pręſidum habitationẽ, ex l. 3. C. de Epiſc. & Cleric. l. penultima. C. de offic. rect. Prouinc. Ita Cic. in Verr. Onera, & merces, in domũ Prætoriã deferebã tur. Prętoriũ etiam appellant Legiſtę domũ ruri ad Domini vrbani habitationẽ extructã, & ſeiunctã à villici habitatione. Vulp. l. 198. D. de verb. ſign. Vel ſi Prætoria tantũ voluptati deſeruientia. Et Neratius l. 2. D. de ſeruit. ruſt. Ruſticorũ prædiorum ſeruitutes ſunt, non licere altius tollere, & officere Prætorio vicini. Palladius lib. 1. c. 8. ſcribit. Ipſius Prætorij ſitus ſit loco aliquatenus erectiore, & ſicciore, propter iniuriã fundamentorũ, & vt lęto fruatur aſpectu. Et alibi. Columbarium poteſt accipere ſublimis vna porticula in Prætorio conſtituta. Statius lib. 1. Siluarum.

Alternas ſeruant Prætoria ripas. Et Auſonius.

Alternas cernunt Prætoria ripas.

Tertulianus lib. de Idolatria ait voluptate ſeruientia Prętoria. Martial. inquit.

Ad lapidem Torquatus habet Prætoria quartum. Iuuen. Saty. 1.

Criminibus debent hortos Prætoria.

Prætoria autem dicta ſunt hæc ruralia magnificẽ extructa ędificia, quaſi talia ſint, qualia à Principibus viris incolantur. Sic Prætorium vocatum Principis domum, quã & Palatium alij dixere, vnde & Prætorię cohortes appellatę quę Principibus viris pro cuſtodia aſſiſtebant. & Pręfectus Prętorio, qui illis præerat. Ita & Prętoriã nauim in qua claſſis Imperator nauigabat Liuio lib. 29. vbi de Scipione in Africam tranſmiſſuro verba facit. Talia itaq; fuiſſe Prętoria à Iulia Nepte extra Vrbem extructa, & quę dirui mandauit Aug. non ambigẽdum, quod non modo ex textus pręſentis lectione patet, ſed & ex eodem Suet. alijs in locis, vti in Caligula, c. 37. In extructionibus Prętoriorum, atq; Villarum omni ratione poſthabita, nihil tam efficere concupiſcebat, quã quod poſſe effici negaretur. Et in Tito, c. 8. Vrbis incendio nihil niſi ſibi perijſſe teſtatus cuncta Prætoriorum ſuorum ornamenta, operibus ac templis deſtinauit. Has Iuliæ domus, quas Suetonius Prętoria vocat, C. Tacitus lib. Annal. 4. Villæ nomine donauit.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. LXXIIII.

Conuiuabatur aſſiduè, nec vnquam niſi recta, non ſine magno ordinum, hominumque delectu.

QVÆ fuerit Romanis cœna recta, non omnes eadem ſentiunt. Nonnulli dixere cœnam rectam vocatam, in qua conuiuæ recto ordine ſedentes eiſdem epulis excipiebantur. Alij quia recta menſa conuiuæ admittebantur, diſcumbentes eo ordine, quò in eius cœnaculis, ſeu triclinijs Monachi cœnare, ſeu prandere conſueuerunt noſtris temporibus, ad rectas menſas ab vnó latere tantum ſedentes omni ex regione triclinij ad differentiam eorum, qui quadratis, ſeu rotundis menſis cœnitare conſueuere, in quibus nullus ordo. Nonnulli dixere cœnas rectas vocatas, eo quod rectæ nobilioribus exhiberentur conuiuantibus, quum ignobilioribus ſportulas loco cœnæ rectæ dari mos non eſſet. Et ſi cœna eis dabatur, vocabatur popularis, de quà Plautus in Trinummo. Rectam cœnam interpretatus eſt Turnebus Aduerſ. lib. 18. cap. 1. Cœnam lautam, authoritate Senecę lib. 19. epiſt. 3. vbi habet. Non magnam rem facis, quod viuere ſine recto apparatu poſſis. Idem lib. 22. epiſt. 123 Hanc petunt omnes qui vt ita dicam, rectè viuunt. Hæc tamen interpretatio quamuis ingenioſa, minus genuina videtur; ſi quidem locus Senecæ priori loco adductus minimè ad rem facit; nam textus emendatiores Regio apparatu, non recto habent. Secundus autem, ſi antecedentia, & ſubſequentia verba ponderentur, ſenſui Turnebi non conuenit: Adhæc Suetonius ipſe in Veſpaſiano cap. 19. ſcribit de illo. Sed & conuiuabatur aſſiduè, nec vnquam niſi rectè, & dapſilè. Quamobrem ſi rectum interpretemur lautè, erit nugatio, & ſuperflua repetitio in textu; nam & dapſilè lautè ſignificare eo in loco demonſtrauimus. Nos verò vti ex antiquorum dictis colligere potuimus, arbitramur cœnam rectam dictam, in qua inuitati Patricij viri, vnuſquiſque recto ordine ſecundum dignitatem, & ætatem ſuo loco aſſignato, diſcumbebant, ab Imperatore, vel publico magiſtratu lætitiæ cauſa omnes conuiuio excepti. Ita ſuperius adnotauit Suetonius, cap.... Senatoribus quibuſdam exauthoratis Auguſtum reliquiſſe ius publicè epulandi, ideſt vt in huiuſmodi publicis conuiuijs licet Senatorio munere amplius non fungerentur, tamen ad cœnas rectas vocati ſedere poſſent ſuo in loco, & ordine. Quem epulandi publicè morem, & exhibendi Senatoribus conuiuium, a Romulo primum inſtitutú legimus; in brumalibus enim conuiuio excipiebat Senatum, quum neceſſarium diceret ab Rege ſuo ali Senatum hyeme, nullis obſtrepentibus bellis. Sic enim obſeruamus Ciceronem in Orat. pro Quint. dixiſſe rectè, & ordine factum. Et in Philipp. Aliquem rectè, atque ordine ex Repub feciſſe, & facere. Et rurſus. Litteras Bruti rectè, & ordine ſcriptas videri. Ita & Iuriſtæ rectè, atque ordine factum aliquid dixere, vti in l. 2. D. ad Senatuſconſultũ Velleianum. Arbitrari Senatum rectè, atque ordine facturos, ad quos de ca-

re

re in iura aditum erit. Et Vulpian. in l. Diui, 27. §. 1. D. de libe. cau. Rectè, atque ordine iudices puto facturos, ſi hanc formam fuerint conſecuti. Quum itaque diſcumbentes ordine cœnarent (vt diximus) ideo cœna recta dicta eſt; Rectū enim, vt docuit Cicero ad Heren. dicitur, quod cum virtute, & officio fit, ſi qui dem rectè facit, & operatur qui ſapienter, & habita conſideratione vnicuique locum ſuum tribuit. Et ita cœna recta dicebatur, quę dabatur diſcumbentibus recto ordine, vt diximus. Quo cœnæ genere Principes viri excipiebant Senatores, & Patritios Romanos ſplendidè. Quam ſententiam confirmant ſubſequentia Suetonij dicta, quum ſubdit. Non ſine magno ordine, hominumque delectu. Huiuſcemodi cœna ſæpius excipiebat conuiuantes Auguſtus. At poſt eum Nero ex Tranquillo in illo cap. 16. parcior, & tenacior loco cœnæ rectæ diſtribuere faciebat ſportulas; Ait enim. Adhibitus ſumptibus modus, publicę cœnę ad ſportulas redactæ. Poſt eum Veſpaſianus rurſus reſtituit cœnas rectas, vt tradit Tranquillus in illius vita cap. 19. inquiens, ſed & conuiuabatur aſſiduè, ac ſępius rectè, & dapſilè. Quod etiam poſt eum feciſſe Domitianū tradit idem author in illo cap. 7. quum ait. Sportulas publicas ſuſtulit, reuocata etiā cœnarum rectarum conſuetudine; erant enim quo ad præſens negotium facit ſportulæ, ſeu ſportæ, aut ſportellæ Calathi yiminei, quibus rem penuariam, ſeu obſonia determinata ijs ſingulis partiebantur, qui ad conuiuium inuitari ſolebant, vt colligimus ex Vulp. l. 3. D. de penu lega. Vnde Martialis libro 8. Epigram. 50.

Promiſſa eſt nobis ſportula, recta data eſt.

Et libro quinto, Epigram. 77.

Sportula nulla datur, gratis conuiua recumbis.

Et Iuuenalis Saty. prima. Conqueritur imminutam eſſe prioris ſportulę liberalitatem, quæ in primo limine domus exhibentis partiebatur nobilibus, inquiens.

———— ———— Sportula primo
Limine parua ſedet turbæ rapienda togatę.

Et ideo Claudius munus gladiatorium breue vocauit ſportulam, teſte Trāquillo in illo cap. 21. quod populo dedit, eo tanquam ad cœnulam inuitato. Sed de ſportulis alibi vberiorem ſermonem habebimus. De cœna recta plures neoterici verba fecere, inter quos Budæus in Annot. in Pandectas, ex l. ſi mulier. D. de dona. inter virum, & vxorem, qui tamen (ni fallimur) non exactè rem ipſam diſcuſſit. Poſſumus etiam aliam interpretationem afferre, quam & nos excogitauimus, nempè quod cœna recta diceretur, qua conuiuantes rectè ſedentes menſæ accumberent, quod vſu eueniebat in conuiuijs, quibus Senatores, & Principes viri multi excipiebantur, ſicuti ex aduerſo in cœnis domeſticis in lectis proſtrati diſcumbebant, præſertim a balneo loci, quod probare conatur Hieronymus Mercurialis, libro Gymnaſtices primo, cap. 11. Horum autem vtrunque, & nos veterum ſcriptorum monumentis comprobare conabimur. Virgilius octauo.

Hæc vbi dicta dapes iubet, & ſublata reponi
Pocula, gramineoque viros locat ipſe ſedili.

Praci-

Præcipuumque thoro, & villoſi pelle Leonis,
Accipit Aeneam.

Horatius epiſt. lib. 1. epiſt. 5.

Si potes Archiacis conuiua recumbere lectis.

Cœnandi autem moris in lectis meminit Valerius Maximus, in libro 2. cap. 1. poſt principium, Virg. lib. 1. Aeneid.

Tu das epulis accumbere Diuum.

Et in eodem libro.

Id pater Aeneas, & iam Troiana iuuentus
Conueniunt, ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro.

Et paulo poſt.

Thoris iuſſi diſcumbere pictis.

Plaut. in Amphitri. Act. 2. Sce. 2 Alc.

Cœna appoſita eſt, cœnauiſti mecum,
Ego accubui ſimul. Amph.
In eodem lecto? Alc.
In eodem. Soſ. *Hei non placet conuiuium.*

Liuius libro 28. vbi de Rege Syface ſcribit. Cœnatumque ſimul apud Regem eſt, eodemque etiam lecto Scipio & Aſdrubal (quia ita cordi Regi) accubuerunt. Philoſtratus in vita Apollonij, lib. 2. cap. 12. Rex in lecto ſtramentis facto accubat. Martialis lib. 4. Epigram. 8. ad Euphemum de hora cœnę, vel prandij.

Sufficit in nomen nitidis octaua palæſtris,
Imperat extructos frangere noua thoros.

Virgilius libro 1. Aeneid.

——— *Aulęis iam ſe Regina ſuperbis*
Aurea compoſuit ſponda, mediamque locauit.

Suetonius in Auguſto cap. 75. Solebat & inæqualiſſimarum rerum ſortes, & auerſas tabularum picturas in conuiuio venditare; incertoque caſu ſpem mercãtium, vel fruſtrari, vel explere, ita vt per ſingulos lectos licitatio fieret. De lectis Tricliniorum meminit & Cicero in Verrem. Philo Iudæus in libris de vita contemplatiua. Triclinia lectos habent, &c. Cic. in Orat. pro Muræna. Atque ille, rogatus vt triclinium ſterneret, ſtrauit pelliculis hædinis lectulos Punicanos. Horat. Serm. lib. 1. Saty. 4.

Sępè tribus lectis videas cœnare quaternos.

Iuuenal. Saty. quinta.

Ergo duo poſt ſi libuit menſes neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo ceſſaret culcitra lecto,
Vna ſimus ait.

Perſas in lectis cubantes cibos aſſumpſiſſe tradidere Herodotus libro nono, Plutarchus in Apophteg. Pauſaniæ, & Cleombroti. Ex iam dictis authoritatibus patet antiquos in cibo ſumendo ſolitos accumbere lectis, hocque præcipuè vbi non multi ſimul conuiuabantur, vel etiam loti eſſent. Ita Gellius authoritate M. Varronis ex Satyris Mœnippæis lib. 13. cap. 11. ſcribit. Conuiuarum numerum incipere oportet a Gratiarum numero, & progredi uſq; ad Muſarum.

ſarum. Quod & Macrobius confirmat libro primo, cap. 7. Hucque illud alludit Horatij carmen lib. 3. Ode 19.

Da puer auguris Murænę, tribus, aut nouem
Miſcentur Cyathis pocula commodis.

Et quæ ſequuntur. Vnde & vetus Adagium apud Iulium Capitolinum in vita L. Veri Imperatoris ſeptem conuiuiū, nouem conuitiū facere. Et Athenęus lib. 1. Dipnoſophiſt. cap. 1. in hanc rem deſcribit verſus Archiſtrati Syracuſij.

Cœnare vna homines hinc diuite menſa.
Atque adſint illis vel tres, vel quattuor omnes,
Non plures, vel quinque forent in cœna parata
Militibus, rapide promptas rapientibus eſcas.

Plato in Timęo. Tres aut quinque conuiuas eſſe oportere dixit ὡς δύο τρεῖς πουδ' ἐτὶ ταςτ☉. At quum conuiuę numeroſiores erant, non recumbere in lectis, ſed ſedere ad menſam ſolebant antiqui. Vig. lib. 7. Æneid.

Hæ ſacris ſedes epulis, hic ariete cæſo
Perpetuis ſoliti Patres conſidere menſis.

Id moris quoque Laconibus, & Cretenſibus fuiſſe docet Varro in lib. de gente Populi Romani, & Homerus 1. Odyſſ.

Ες δ' ἐ ἦλθον μνηςῆρες ἀγήνορες, οἱ μὲν, ἔπειτα
Ἑξείη ἕζοντο κατὰ κλισμούς τε θρόνους τε Ideſt.
At Porci ingreſſi ſunt, qui mox inde ſuperbi
Ordine ſederunt ſcamnis, & ordine Thronis.

Et vbi Telemachus, & ſocij à Menelao hoſpitio accepti cœnant ſedentes. Ες ῥα θρόνους ἕζοντο παρ' Ἀτρείδην Μενέλαον, ideſt Thronis ſedebant propè Atridem, & Menelaum. Et lib. 3. Odyſſ. Ἀμφοτέρων ἑχεχεῖρα καὶ ἵδρυσε παρὰ δαιτὶ, ideſt. Amborum prehendit manum, & ſedere fecit ad conuium. Et iterum ad finem eiuſdem libri. δαίνυνθ' ἑζόμενοι, ideſt epulabantur ſedentes. Quod etiam ex ſacris literis probare poſſumus ex Geneſis cap. 42. circa finem, vbi ad menſam Ioſeph, fratres cum Ægyptijs in conuiuio ſedere facit. Ex his itaq; concludere poſſumus cœnam rectam dictam ob id, quod Senatores & alij plures ad conuiuium vocati ab Auguſto, non accumberent in lectis (quod fieri ſolebat, quum pauci, & domeſtici erant cœnantes) ſed ſederent, non proſtrati aut iacentes, ſed erecti, & recti cibum aſſumentes.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXIIII.

Et aut Acroamata, & Hiſtriones, aut etiam triuiales ex Circo Ludos interponebat.

ACROAMATA vox Gręca eſt, cuius ſignificatio non omnibus eadem; etſi enim Acroama auditionem ſignificet ſimpliciter, vt & Acromatici Ariſtotelis auditorij libri, ſeu auſcultatorij dicti, quales ipſe appellat in quadam ſua Epiſtola ad Alexandrum, & eos continere ait recon-

riuatam vocem dixere à verbo Græco ἀρέσκω quod eſt Latinis placeo. Turnebus Aduerſ. 10. c. 12. a voce Græca ἀρεστόν, quod eſt gratum,& placens tradidit. Sed neutra deriuatio hęc nobis arridet, ſi quidem ſcribendũ eſſet potius Areſtologos, quam Aretalogos. Dixerim itaque deriuatam hanc vocem ἀπὸ τοῦ ἀρετός, quod eſt placitum, ita vt homines Aretalogi vocari placida,& delectabilia loquerentur,& ita conuiuantes oblectarent,& ad riſum quoque, quod Iuuenalis innuit mouerent, ſuis verbis facetis, & argutis affabiles, &c. Poſſumus etiam interpretari Artetalogos ideſt de virtute verba facientes, ideoque a Iuuenale mendacem dictum Aretalogum, quod verbotenus virtutem profiteretur re ipſa vitijs redundaret, quales Hiſtriones infames, vt aliàs docuimus. Triuiales Ludos, ſeu Ludios, quos dixerit Suetonius, non difficultate caret. Beroaldus interpretatus eſt vulgares, & qui in Triuio paſſim fierent. cui ſententiæ repugnat dictio illa ex Circo, in quo nihil vulgare, quale in Triuijs fieri ſolebat,& quos antea cap. 45. Cateruarios vocauit, inquiens Auguſtum ſpectaſſe,& cateruarios oppidanos inter anguſtias vicorum pugnantes temerè ac ſine arte. Eadem de cauſa nec expoſitio Sabellici arridet, triuiales rudes, ac minus accuratos exponens. Nec minus Forentij explanatio recipienda ſtantibus oppoſitis, nam interpretatus eſt Triuiales, nõ legitimos, atque ordinarios; ego ſanè ruſticos ludos, vel ludios exponerẽ, cuiuſmodi in Triuijs fieri, & ſe exercere ſolebant, nãque & triuialis ſcientiæ magiſtri ſic dicti a Quintiliano, qui in Triuijs docebant; & eadem de cauſa Grammatica Triuialis ſcientia appellata; Apud Varronam extat Satyra inſcripta Triodote Trifolium, hoc eſt Triuiale Trifolium, Silueſtre ſcilicet, quale illud qđ in Triuijs naſci ruri inquam ſolet, vt ego interp e ter, quicquid de illius myſtico ſenſu ſcripſerit Turnebus lib. 17. cap. 21. Aduerſ. Et Suetonius ipſe libro de claris Rhet. verba triuialia dixit inelegãtia, & ruſticitatem quæ ſapiant, in Triuijs enim oppidani ſeu ruris incolę conuenire ſolebant, ibi confabulari inuicem, concilium habere, ac ſacra facere. Cicero de lege Agr. in triuijs auctionari dixit. Et Catullus.

Omnibus in Triuijs vulgetur fabula paſſim.

Et Tibullus libro primo.

Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in Triuio florida ſerta lapis.

Nec obſtat, quod Suetonius ſcribat Triuiales ludios è Circo conuiuijs interpoſitos; nam conijcere poſſumus, quo tempore in Circo ſpectatores conueniebant, huiuſmodi Ludios introductos, qui interim populum donec ſpectacula parabantur, ridiculis facetijs, ac ruſticis dicterijs detinerent ac oblectarent. Quod & hodiernis temporibus in Scenis, & per perſonatos homines carniſpriuij diebus, & in conuiuijs ſæpenumero fieri ſciunt omnes. Hos verò diſertè aretalogis contrapoſuiſſe Suetonium iure crediderim, ſuadente verborum ſerie.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXV.

Modo munera diuidebat, veſtem, & Aurum, & Argentum modo nummos omnis notæ, etiam veteres, Regios, ac Peregrinos.

QVOD Suidas in verbo ἀσσάρια ſcribit, nempè nummum appellationẽ ſumpſiſſe, eo quod Numa Pompilius apud Romanos primus nummos ex ære, & ferro percuſſerit, quum antea coriaceis, & oſtreaceis, & ſcorteis vterentur, quod Plutarchus in Numa, & Donatus in illud Virgilianum libro primo Aeneid.

Taurino quantum poſſet circundare tergo.

Et D. Hieronymus in Rufinũ tradidere, prorſus ineptè dictũ iudicandũ, quum ante Numã, pecuniam, ſeu nummos in vſu fuiſſe conſtet. Nã Herodotus in primo Lydos primũ percuſiſſe nummos tradit. & Aelianus lib. 12. Var. hiſt. c. 10. Aeginenſes primos nummos percuſſiſſe teſtatũ reliquit. & Plutarchus in Theſeo illi primã nummi inſtitutionem tribuit. Et pecuniã, ſeu nummos fuiſſe Platonis tempore conſtat ex ipſius ſcriptis in lib. de Repub. quod ex Ariſt. quoq; placitis 1. Polit. c. 6. & 5. Ethi. c. 5. colligitur. Et qđ antiquius eſt, Ioſephus lib. 1. antiquita. c. 4. Caimo inuentionẽ pecuniæ adſcribit. Et in Geneſis 1. c. 23. legimus Abrahamũ mercatũ fuiſſe ſepulchrum, & appendiſſe pecuniam probatæ monetę. Et c. 42. Ligatas pecunias in ſacris fratrum Ioſeph. & 43. Pecuniam duplicem ferte vobiſcum. Et 44. Pone pecuniam ſingulorum in ſummitate ſacci. Ex quibus ſatis conſtat Suidæ ſñiam minimè recipiendã. Quinimo nec etiã ꝙ Varro lib. 4. de lingua Latina, & Pollux lib. 9. recenſet. Nũmũ. ſ. vocabulũ Siculũ fuiſſe a Romanis receptũ qđ falſum eſſe cõſtat, quũ Siculi a Romanis ex cõi ſñia probatorũ authorũ ortũ duxerint. Rectius dicamus nos, Romanos vocem hãc mutuatos fuiſſe a Græcis, quibus nũmus dr̃ νόμισμα, & δηνάριον eſt appellatũ; cuius vtrumq; exẽplũ habemus apud Matthæũ Euangeliſtã cap. 22. νόμισμα aũt apud Græcos deriuatũ a νόμω ideſt lege, docet Ariſt. lib. Ethicorũ & c. 5. Quinimo & Latini numiſma dicunt, Græca retenta voce, nũmũ ipſum. Nũmũ aũt, ſeu numiſma aliquãdo generale nomen eſt, & recipitur pro quocunque nũmo ex quacunq; materia formato, vel quauis forma, & figura impreſſo, quo in ſignificatu quãuis ſit vſus Cic. pluries, vnicũ tamen, vel alterum exemplum adducamus, vt in Orat. pro Flacco, quũ inquit. Ciuitas in qua nũmus moueri nullus poteſt ſine quinq; Prætoribus. Et pro Font. Nũmus in Gallia nullus ſine Romanorũ ciuũ tabulis cõmouetur. Altera ſignificatione accipitur etiam nũmus a Latinis pro ſpeciali, & particulari nummo. Ita Cic. quũ in epiſt. ſcribit. Emi eã ipſam domũ millibus nũmũ 35. & apud Varronẽ lib. 3. de re ruſt. legimus ita. Ex Pauonibus M. Aufidius Lurcho ſupra 60. millia nũmũ in anno dr̃ capere. Verũ addamus nũmos, ſiue in generali, ſiue in ſpeciali ſignificatione acceptos, ex diuerſa materia cudi ſolitos; Primũ. n. ex ęre, mox ex argẽto demũ ex auro. Seruij Tuli Regis tẽpore primũ Romæ ęs ſignatũ docet Plin. lib. 33. c. 3. Argẽtum & Romæ primũ ſignatum eodẽ teſte in eodẽ loco, anno ab V. C.

585.

585. Q. Fabio Conſule, per annos quinque ante bellum Punicum; quamuis mendum in textu Pliniano eſſe clarè conſtet centum ad minus annorum, ſiqui dem anno 485. Q. Fabij Conſulatui reſpondent iuxta Chronologiam Glateani, & Holandri ad T. Liuiũ; & primũ bellũ Punicũ initiũ habuiſſe anno ab V. C. 489 teſtatur Polybius lib. 1. Soli. lib. 1. c. 2. & Aulus Gellius lib. 17. c. 21. Quãuis Alex. ab Alex. lib. 4. c. 15. ſcriptũ reliquerit, Seruio Cępione, & Cn. Sẽpronio Conſulibus argentũ primũ figuratũ Romæ, altera parte Iano bifronte, altera nauis prora, qui anno 497. ab V. C. Conſules fuere. Aurũ demũ in nummos ſignatũ poſt argentũ anno 62. vt Plinius idẽ ibidẽ docet. Itaq; quũ Suet. tradit Auguſtũ Saturnalibus diebus donaſſe nũmos Romanos, & peregrinos, intelligere debemus nũmos in generali ſignificatione non modo, ſed ẽt ex qua cunque triplici materia ſuperius adnotata, nẽpè æreos, argẽteos, & aureos. Q̃d præſertim ſubſequentia verba declarant; nã ſi omnis notæ nũmos donabat, ergo omnis generis nũmos dabat. Multis autẽ notis antiquitus ſignatã pecuniã, & cuiuſuis generis nũmos apud ſcriptores obſeruamus. Ariſtoteles in Tarentinorũ Repub meminit, eos numiſmati impreſſiſſe imaginẽ Neptuni filij equo inuecti. Mytilenęi Sapho monetę ſuæ ĩ ſculpſerũt, Homerũ Chij ex Strabone. Dardani Gallorũ pugnã. Aſpendij luctatores, Corinthiaci Pegaſum, Rhegini leporẽ, Cephalenij equũ, Phaſij Perſam, Argiui murẽ teſte Iulio Polluce lib. 9. c. 6. In Laurio Atticæ fuiſſe auri fodinas, & inibi nũmis aureis Noctuas inſculptas, vnde & prouerbiũ γλαῦκες λαυριωτικαὶ. ideſt Noctuæ Laurioticæ. Et ꝓ pecunioſis accipi teſtatur Suidas in verbo γλαῦξ. Quod pariter tradidit interpres Ariſtophanis, & Pollux lib. 9. & Plutarchus in vita Lyſandri, qui & in Theſeo meminit illũ Athenis breuis figurã nummis inſculpi inſtituiſſe. Argiuorũ itẽ nummos fuiſſe lupi imagine inſignitos teſtatur Sophoclis Scholiaſtes in illius Electra. Troezenij tridentẽ nũmo effictũ habuere teſtimonio Plutarchi in Theſeo, & Pauſania in Corinthiacis. Perſæ in ſuis Daricis ſagittariũ incuſſum habuere, teſte Plutarcho in Apophtegmatis, ex quo celebre emanauit dictum Ageſilai, ſe ex Aſia pulſum triginta millibus ſagittariorũ, corruptis nẽpè Atheniẽſibus ea pecuniæ quantitate a Rege Perſarũ, qui eũ è prouincia diſcedere iuſſere. Qui & ſtatores Darici vocati, eodẽ Plutarcho teſte in Artaxerſe a Dario vetuſtiori, teſte Xenophonte lib. 5. Pędię Cyri, Darius enim ex auro puriſſimo monetã percuſſit, authore Herodoto lib. 4. Ozolę ex Locris Heſperũ ſtellã effinxere in nũmis, ſcribẽte Strabone lib. 9. Tenedij ſecurim, ex Heraclide in Politicis, & Stephano in Vrbiũ catalogo. Et Plutarcho in Cõmẽ. de Pythijs oraculis. In Ciſtiphoris ferentẽ ciſtã inſculptũ, ob idq; ita vocatos obſeruamus. Quorũ meminit Liuius lib. 4. c. 37. vbi de triũpho M. Acilij. Et ad finem lib. 31. in triũphis L. Æmilij Regilli, & Scipionis Aſiatici, & lib. 39. in Triũpho Cn. Mãlij. Et Cic. in Orat. pro domo ſua, & in epiſt. ad Atticũ non ſemel. Ciſtiphoros autẽ in eis inſculptos aliqui dixere fuiſſe, qui ſacrorũ myſticorũ ciſtis incluſorum arcana ferebant, vt in Cybeles myſterijs, Bacchi Orgijs, Cereris initis. Alij aiunt iſtos fuiſſe Canephoras Palladis Atticæ miniſtras virgines, & nummum fuiſſe quattuor millium, & quingẽtorum denariorum. Alij longè viliorẽ dicunt, vt Ciſtoforos homines contemptos eſſe teſtatur Martialis, inquiens.

——Dum non vis lato Gellia clauo
Nubere, nupſiſti Gellia ciſtifero.

Fuerunt & apud Germanos antiqui nummi, teſte Tacito de moribus Germanorum, nempè bigati & ſerrati. In illis bigam, his ſerram inſculptam tradit Cœlius Rhodig. lib. 10. cap. 2. ſed quum ego nunquam ab aliquo numiſma tale obſeruatum legerim, audiuerimve, è contra verò multos nummos in circum inſtar ferri conciſos viderim, & huiuſmodi plerique inueniantur, ideo hos ſerratos dixerim, quorum meminit etiam Liuius lib. 39. vel (vt alij) 40. Ita & a forma vocatos quadratos, quorum meminit Iuſtinianus, § fi. de exacto tributorũ, in Auth. niſi quadrantes potius legendum cenſeamus, eo in loco. Fuerunt & nummi Oſcenſes dicti, de quibus latius vbi de argẽto Oſcenſi ęgimus. Fuerũt & Philippæi, & Alexandræi aurei nummi, ab inſculpta in eis patris Philippi, & Alexandri filij imagine. Meminit Phillipęorum Liuius lib. 34. vbi de Triũpho Quinctij; & libro trigeſimoſeptimo, vbi de triumpho Scipionis Aſiatici. Plautus in Bacchidibus.

Ducentos aureos Philippeos probos dabin? Et in Trinummo.
Nummorum Philippeum ad tria millia.

Et Horatius epiſt. prima ſecundi libri.

Retulit acceptos, regale numiſma Philippos.

Alexandræorum meminit Pollux lib. 9 Horum imitatione, & Romæ fuiſſe aureos Valerianos, & Salonianos nummos Philippæos dictos ex Trebellij Pollionis authoritate in D. Claudio 2. In quadam epiſtola Galieni filij Valeriani, & in altera Valeriani ibidem legimus ab illo ſcriptum Philippæos noſtri vultus annuos 150. Addemus Antonianos, & Aurelianos apud Vopiſcum in Probo. Quumque hactenus de numiſmatibus externis antiquis dixerimus, reliquum eſt vt de Romanis quoque verba faciamus, quorum omnium ſi imagines aut impreſſiones referre vellemus, opus propemodum infinitum aggrederemur. Sat itaque erit genericè, vel ſaltem ſpecificè de eiſdem verba facere. In Latio antiquiores æreos nummos ſignatos ex vna parte bicipitis capitis Iani effigie, ex altera nauis puppi, refert Macrobius lib. 1. Saturna. cap 7. Vnde Ouidius primo Faſtorum ſcribit.

Multa quidem didici, ſed cur naualis in ære,
Altera ſignata eſt, altera forma biceps? Et deinde ſubdit.
At bona poſteritas puppim formauit in ære,
Hoſpitis aduentum teſtificata Dei;

Nam fabulata eſt antiquitas a Iano Saturnum claſſe prouectum in Latio hoſpitio receptum. Et Gellius lib. 20. ſcribit ita. Vrgẽte bello Vnciales cum nota Iani bifontis, & roſtro nauis, & alij effigie pecudum (vnde pecuniæ dictæ) ſignati fuerunt, cuius notæ, & ponderis antiquiſſimos vidi, & appendi. Poſt hæc ſignatum æs a Seruio Tullo Rege, pecudum nota, ex Plinio lib. 33. c. 3. Deinde Romani vſi ſunt argenteis nummis bigatis, quadrigatis, & victoriatis dictis, in quibus bigæ, quadrigæ, & victoriæ inſculptę erant, altera in parte, & è regione caput Romæ armatum. Quorum numerus ingens ad noſtra vſque tempora peruenit, quos denarium fuiſſe, ferè omnes de re hac ſcribentes aſſerunt, & Cõ

ſulares

ſulares appellantur, eo quod ea in parte, in quà bigæ, quadrigæ, vel victoriæ ſignatæ, nomina quoque Conſulum, ſub quorum imperio cuſſi fuerunt ſignabantur, ſicuti altera in parte Roma litteris inſculpta erat quæ litteræ capita illa non fuiſſe Conſulum, quod falſo opinatus eſt Blondus in ſua Roma triumphante, clarè demonſtrant. Bigatorum meminit præter Tacitum Liuius libro 33. vbi C. Cornelium in triumpho de Inſubribus, & Cœnomanis tranſuexiſſe ait argenti bigati ſeptuaginta nouem millia, & lib 23. vbi Marcellum L. Bancio Holano, qui in Cannẽſi pugna ſtrenuè ſe geſſerat, per Quæſtorem numerari bigatos quingentos ſcribit. De quadrigatis lib. 22. vbi de deditis Annibali poſt pugnam Cannenſem redimendis ciuibus Romanis, trecentis quadrigatis, ſocijs ducentis, ſeruis centenis, & paulo infra, vbi Venuſinos eiſdem Equitibus vigintiquinque, quadrigatos, peditibus decem perſoluiſſe tradit. De Victoriatis idem Liuius lib. 41. vbi de triumpho C. Claudij Pulchri, in quo tuliſſe inter cætera Victoriatum 85. millia tradit. Et Cic. in Orat. pro Fonteio meminit, nõ modo victoriatum, ſed & cum illis Vmbinos nominat, quorum interpretationem nullibi hactenus legi. Ego crediderim fuiſſe in quibus Vmbo impreſſus erat; Nam apud me eſt nummus argenteus, in cuius altera parte Vmbo, quem ſcuti ſpeciem eſſe norunt omnes, ponderis denarij, cuiuſmodi Vmbinos fuiſſe conijcio. Et in Auguſti numiſmate ſcutum obſeruamus in aduerſa parte. Quũ verò Reipublicæ Imperatores præeſſent, nummi cum eorum effigie, tum aurei, tum argentei cuſſi fuere. Vnde legimus apud Plinium lib. 6. c. 22. loquentẽ de Rege Traprobanæ. Poſtea enarrauit Romanos, & Cæſarẽ mirũ in modũ inauditis iuſtitia ille ſuſpexit qđ pares pondere denarij eſſent in captiua pecunia quũ diuerſę imagines indicarent a pluribus factos. Hinc pulchrè, Iuu. Sat. 14.

Quum ſit cauſa mali tanti, & diſcriminis huius
Concitum argentum in titulos, facieſque minutas.

Trebellius Pollio in Galienis. Manum ſibi oſculantibus quaternos aureos ſui nominis dedit. Idẽ Treb. Poll. in Victoria 30. Tyran. Cuſſi ſunt eius nũmi aurei & argẽtei, quorũ hodieq; forma extat apud Treuiros. C. Vopiſcus ĩ D. Aureliano. Ipſe autem ad ſumptus aureos Antonianos diurnos binos, argenteos Phillipeos minutos quinquagenos, æris denarios cẽtũ, reliqua per Præfectos ærarij præbebuntur. Et iterũ dabis ad editionẽ Circẽſiũ aureos Antonianos trecẽtos argẽteos Phillipeos minutolos tria millia ĩ ęre H—S. quinquagies. Idẽ in Probo inter munera data illi a Valeriano recẽſet aureos Antonianos cẽtũ, argẽteos Valerianos mille, æreos Phillipęos decẽ millia. Idẽ in Saturnino. Ipſi dabis aureos Phillipeos cẽtũ argẽteos Antonianos mille, ęris H—S decies. Am. Marce. de Procopio lib. 26. Aureos. ſ. nũmos effigiatos in vultũ noui Principis, &c. In his p̃ſertim parte aduerſa cuſſas imagines innumerarũ rerũ obſeruamus. Deitates, quas gẽtilitas illa in infinitũ ferè colebat, vti Pietatẽ, Iuſtitiã, Cõcordiã, Salutẽ, Æquitatẽ, Cõſtãtiã, Fęlicitatẽ publicã, Auguſtã, ſęcularẽ, tẽporis, fidei ſimulachrũ, Fortunę, honoris, virtutis, libertatis, Deę monetæ, Pacis, Prudẽtię, ſecuritatis, ſpei, Annonę, Cereris, Mercurij, Iunonis ſoſpitæ, Dij Termini, Veiouis, Floræ, Saturni, Herculis, Veſtæ, Caſtoris, & Pollucis, Quirinũ, Cybeles, Dei Boni euentus. Ad hæc varia inſtrumenta antiqua, Paterã, Lituũ, Ancylia, Sacri

ficia, Templa ędificata, Inſignia militaria, Ludos Seculares, Circéſes, Ducum, & exercituum iuramenta, Alloquutiones, militum decurſiones, Congiaria, Iidem Prætorianorũ, Caſtrum Prætorium, Coronas ciuicas, obſidionales, triumphales, murales, roſtratas, currus triumphales, cum equis, elephantis, centauris, mulab. Prouincias varias ſubactas ſpolia, trophęa, equeſtres ſtatuas, victorias, Romanorum colonias Flumina, Pyramides, Animalia diuerſa, Amphytheatra, portus, aquæductus, ſepulchra, pontes, vias, pugnas nauales, lectiſternia, Tripodes, venationes, conſecrationes, mulieres coniunctas, & alia permulta, quæ enarrare non modo ſuperuacaneum, ſed & nimis longum eſſet, quum iam dicta exempla, quod ad pręſens negocium pertinet, ſatis, ſuperque ſufficere arbitremur. Ex pręnarratis modo facilè interpretari poſſumus Suetonij dicta, namque per omnis notæ nũmos dubio procul ſuperius adnotatos omnes comprehendi poſſe ſtatuendum, niſi fortè & addiderimus ſpectaſſe quoque non ſolum ſigna ipſorum, ſed & pondus, & valorem, quales exempli gratia fuere Aſſis, Libra, ſeu Libella, Dipondium, Semis, Triens, Quadrans, Sextula, ſeu Sextans, Seſtertium, & Seſtertius, Denarius, Obolus, Siliqua, Drachma, Didrachma, Tetradrachma (ita enim legendum, non Tetracina apud Liuium) Stater, Siclus, Mna. Quorum frequens fit mentio apud ſcriptores, & Decargyros, de quo in l. fi. C. Theod. Si quis pecu. conſla. In quorum nonnullis, vt in denario ſtellula ✲ vel X. & Didrachma ſeu διδράχμον vti in Neronis argenteo numiſmate, & in alijs ponderib. notę huiuſmodi .... vel ▬ ▬ aut : ⁞ : ⁞ : Ita vt ad has notas pondus, & valorem reſpiciens dixerit nummos omnis notæ. Quod verò pertinet ad aliam particulam; Et veteres Regios duplicem ſenſum habere poſſe exiſtimamus, vt ſcilicet intelligendũ ſit de nummis tempore Regum antiquorũ Romanorũ cuſis, quos omnes ęneos fuiſſe ſuperius docuimus, quos ad Auguſti tẽpora perueniſſe non ambigimus; Siquidẽ legimus vſque ad tẽpora Adriani Imperatoris pueros ludere ſolitos in altum iactantes nummũ, & vocantes caput, aut nauim? cuiuſmodi nũmũ tempore Regum cuſum fuiſſe ex ſuperius dictis ſatis apertũ eſt. Alius ſenſus eſt, intelligendã particulam illã de nummis Regijs argenteis, poſterioribus tẽporibus cuſis, ſed cum Regum effigię, quales obſeruamus uſq; ad hodierna tẽpora perueniſſe, vti argenteũ à M. Terrentio Varrone Lucullo in ſuo Conſulatu cuſum anno ab V. C. 680. cum effigie Quirini, ſeu Romuli, vt alij ex vna parte, ex altera Lupã lactãtem binos pueros, Romulũ, ſcilicet, & Remũ. Conſimilẽ ſignauit C. Memmius Quirinus; Aliũ vidimus cuſum à Sex. Pomp. Feſtulo in ſuo Conſulatu anno ab V. C. 708. habentẽ ex vno latere eandem Lupã cum pueris, in oppoſito Fauſtulum Paſtorẽ, qui Romulũ & Remum nutriuit. Inuenitur & nummus alius argenteus pariter cum effigie Numę Pompilij cuſus Cn. Pompeij Magni Proconſulis iuſſu deuicta Hiſpania. L. Mancinus Conſul anno ab V. C. 608. nũmum aliũ argenteũ ſignauit cũ effigie Tulli Hoſtilij Tertij Romanorum Regis. In Conſulatu L. Marcij Filippi anno ab V. C. 697. & alius nũmus cuſus cum imagine Anci Marcij Quarti Regis Romanorũ. C. Marcius. Rutilius dictus Cẽſorinus Conſul. anno ab V. C. 401. Signauit ęreũ nũmum cũ effigie Numæ Põpilij, & Anci Martij. In Cõſulatu M. Tulij Deculę ãno ab V. C. 672. cuſus & nũmus cũ effigie

Seruij

Seruij Tuli Rom. Regis. Qui oẽs id fecere, vt memoriã gẽtilitatis ſuę repararẽt, cum a Regibus illis ortum ducere profiterentur. Quare & veteres Regios huiuſmodi etiam appellaſſe Suet. nos non iniuria ſuſpicari poſſumus. Poſtremam & ipſam particulam (Peregrinos) dupliciter interpretari poſſe conijcimus, primum quidem, vt per peregrinos intellexerit nummos proprios ſingularum Ciuitatum, & Prouinciarum apud exteras nationes ſignatos, antequam Imperio Romano ſubijcerentur, quorum multa exempla ſuperius recenſuimus. Secundario verò pro nummis apud Prouincias, & Ciuitates deuictas, & ſubactas cuſis. Si quidem, non modò Romę, ſed & apud exteros ſignatos nummos Romanos demonſtrant non modò numiſmatum antiquorum plurimæ inſcriptiones Gręcę & Latinę, ſed & ſcriptorum authoritates. Cic. in Epiſt. ad Plancum. Quum ſignaretur argentum Apolloniæ, non poſſum dicere eum præfuiſſe, neque poſſum negare eum affuiſſe, ſed non plus duobus, aut tribus menſibus. Hebræos quoq; tributum pendere ſolitos Romanis ex nummis argenteis Imperatorum Romanorum effigie ſignatis conſtat ex Euangelio Matthei c. 22. quum tamen prius cuderent propriam monetam, vt patet ex lib 1. Machab. c. 15. vbi legimus Regem Antiochum ſcripſiſſe Simoni Sacerdoti magno, inter cætera per Epiſtolas ita. Permitto tibi facere percuſſuram proprij numiſmatis. Quod verò Romani Tributum nummorum argenteorum populis, & Regibus deuictis imponere conſueſſent, patet ex Liuio lib. 38 exemplo Etholorũ, & Antiochi; De iſto ita. Argenti probi Attica talenta 12. millia data intra duodecim annos penſionibus ęquis; De illis verò ita. Vt quingenta darent Euboica talenta, ex quibus 200. præſentia, 300. per annos ſex penſionibus ęquis. Quod verò huiuſmodi talenta eſſent argentea, oſtendit, inquiens paulò poſt. Mutatum pro argento ſi aurum dare mallent, darent, conuenit, dum pro argenteis decem aureus vnus valeret. Plinius lib. 33. c. 3. Argentum ſemper à Romanis deuictis pro tributo impoſitum, non aurum, non ſine ſui admiratione ſcribit, exemplo Carthaginienſium ſubactorum adducto, inquiens. Sed præter alia miror quidem populum Romanum, victis gentibus, in argento ſemper tributum imperaſſe, non auro, ſicuti Carthagini cum Annibale victæ argenti pondo annua in annos quinquaginta, nihil auri. Dion in vita Veſpaſiani ita ſcriptũ reliquit. Itaq; Hieroſolyma die Saturni, quẽ diem in primis Iudęi colunt, ad hęc noſtra tẽpora conciderunt. Ab eodẽ Tito iuſſi ſunt quotannis Didrachmũ pendere Ioui Capitolino ij, qui patrias eorũ leges tuerentur. Nec illud ommittendũ Lugduni Romanos Imperatores monetæ omne genus ſignare cõſueuiſſe, ſiue quod prompta ibi ad cudendũ materię copia foret, ſiue quod munitiſſimus locus, & acceſſu difficilis ad confluentes, eo quod ibi Rhodano Arar commiſceretur, eſſe cenſebatur, quod ſcriptum reliquit Strabo lib. 4. Ex quibus omnibus Suet. locum ſatis abundè interpretatum cenſemus.

C. Suet. Tranq in Auguſto. Cap. LXXVIII.

A cœna ſe in lecticulam lucubratoriam recipiebat.

Lecticarum vſum frequentẽ Romanis fuiſſe paſſim in librorum lectione obſeruamus, ſed & ex eo palã fieri poteſt, quod Romæ eſſent caſtra lecticariorum,

ſcrupum; Præſertim quum idem author in Tito c. 10. de illo ſcriptum reliquerit. Quum inde lectica transferretur, ſuſpexiſſe dicitur dimotis plagulis cęlum; Difficultatem ſic tolli facilè poſſe putamus, dicentes Suet. lecticulam cōparatiuè appellaſſe ad magnā, quales diximus ſuperius vocatas Hexaphoron, & Octophoron, quibus Principes viros vſis diximus, & ratione conſonum eſt. Sic lecticulam eadem de cauſa dixit Cic. in Epiſt. ad Marium: Vt noſtras villas obire, & mecum ſimul lecticula concurſare poſſis. Ex quibus colligimus, quod quum in lecticula bini portari poſſent, in eadem facilè & commodè Auguſtum ſcribere potuiſſe. Errant qui lecticariolam cum lecticula confundunt, idem diminutiuum à lectica ſignificare exiſtimantes. Quod facilè ex Martiali lib. 12. conuincitur, vbi in Alaudam maritum ſcribit.

Ancillariolum tua te vocat vxor, & ipſa
Lecticariola eſt, eſtis Alauda pares,

Vbi conſtat ancillariolum dici, qui ancillę officium ſubit, vel qui ſectatur ancillas, ſicuti lecticariola quæ ſubit lecticarij officium, vel cum lecticarijs rem habet, illis ſui copiam faciens.

C. Suetonius Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXX.

Corpore traditur maculoſo, diſperſis per pectus, atque aluum genitiuis notis, in modum & ordinem ad numerum ſtellarum cæleſtis Vrſæ; ſed & callis quibuſdam ex prurigine corporis, aſſiduoque & vehementi ſtrigilis vſu, pluriſariam contractis, ad impetiginis formam.

QVID per genitiuas notas ſit intelligendum non explicant expoſitores, & tamen ſenſus ſi non obſcurus, prægnans ſaltem eſt. Namq; quum dictio genitiuus duplicem habeat ſignificatum, in vtroque ſimul hoc loco poſita. Genitiuum enim dicimus, quod vim habet generandi, ſic genitiuus humor ſemen appellatur, nec non genitiuum vocamus quod connatum, congenitum, & originale eſt. Itaq; notas genitiuas dixit Suetonius hoc eſt congenitas, & à primo ortu Aug. impactas, quod innuunt verba illa, in modum, & ordinem, numerumque ſtellarum cæleſtis Vrſæ. At & rurſus genitiuas appellauit, eò quod & alias per vniuerſum corpus propagarint, ſicque illud totum maculoſum, impetiginoſum, ac pruriginoſum reddiderint; additis & callis ex frequenti & vehementi ſtrigilis vſu, nam quum ex impetigine aſſiduo pruritu laboraret Auguſtus, ſtrigile partes corporis prurientes ſcalpens, præſertim in balneo, pruritus moleſtiam leuare conabatur.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXX.

Coxendice, & femore & crure ſiniſtro, non proinde valebat, vt ſæpè etiam indè claudicaret; ſed remedio arenarum atque arundinum confirmabatur.

QVALE eſſet remedium arenarum antiquis, necnon & arundinum, medicis noſtri temporis, quum in deſuſum abierint, ſatis ſubobſcurum; quamobrem nos illis rem gratam facturi arbitramur, ſi præſidia huiuſmodi qualia fuerint, aperire conabimur. Præter naturam affectiones, quibus laboraſſe Aug. tradit Suet. à materia frigida & pituitoſa vt plurimum ortas rationi conſonum, & experimento comprobatum; Ideo pro earum curatione, quantum ad auxilia localia ſpectat, (nam vniuerſales euacuationes præmiſſis præparantibus, incidentibus, & digerentibus, per interius ante topica preſidia præceſſiſſe non eſt dubitandum) iure adhibita à peritiſſimo Medico Muſa quæ vim extenuandi, digerendi, & diſcutiendi pituitoſum humorem exuberantem, ac exſiccandi vires haberent, inter quæ arenam & arundinem plurimum valere communi ſententia comprobatũ. Nam arena ipſam ſeu marina, ſeu fluuiatili ſit, tali facultate præditam omnibus receptum eſt. Eæ enim omnes humiditates exiccandi, & abſumendi communem vim habent. Et Ideo Hydropicis maximè conferre docuit Gal. lib. 9. de ſimpl. med. facul. Et Gellius lib. 19. cap. 8. meminit hominis eruditi & Poetæ illuſtris liberati aquæ intercutis morbo, quod arenis calentibus vſus eſſet. Et Celſus lib. 4. c. 22. ſiccum calorem arenæ calidæ dixit. Et Plinius lib 21. cap. 6. ait arenam littoris maris præſertim tenuem, & ſolibus candentem in medicina eſſe ſiccandis corporibus hydropicorum. Vnde Lucanus

Auxilium membris candidas infundit arenas.

Et ab ariditate arenam dictam putarunt quidam. Hac eadem ratione Aetius & Celſus grauiſſimi medici, in curanda Leucophlegmatia, maximè extollunt arenam ipſam, qua vniuerſum ægrotantis corpus aſpergẽdum, imò in ea proruſus occultandum conſulunt, ad hoc vt ſucci pituitoſi habitui vniuerſo adhęrentes diſſoluantur. Cur verò huius remedij vſus omiſſus ſit, & penitus abolitus, eam rationabilem cauſam aſſignare poſſumus, quod Thermalium aquarum calidarum lutum idem efficacius præſtare experimentum docuerit. Quò verò ad arundinem ſpectat, memoriæ reuocandum in eundem vſum antiquos medicos arundinem traxiſſe. Sic Aetius illam habere vim exſiccantem, & calefacientem, & iccircò hydropicis conferre tradit Serm. 10. c. 32. vbi de dieta cõmuni hydropicis pertractat; Eadem fuit præclara Archigenis ſententia apud eundem authorem Tetrabili 3. Serm. 2. c. vlt. vbi inquit. Lectus non valde mollis ſit his, qui hydrope ſubter cutem laborant. Subſternenda autem arundinum folia, & herbę exſiccantes. Huiuſmodi autem facultatis eſſe arundinem

ſcilicet

ſcilicet exſiccantis,& digerētis vſq; ad 3.gradū docuere Gal.lib.7.ſimpl.med. Dioſcorides lib 1.c.97.quod pariter confirmarūt ex Arabibus Serapio,& Raſis,vbi ea cū aceto ad exſiccanda vlcera,& ábſumendos humores,ad ſpinā & lūbes fluxos cōferre docent.Eandem habere vim exſiccantē,& extractoriam inquit Plinius lib.24.c.11.ob idq; mederi conuulſis, hydropi, luxatis, & ſpinæ doloribus. Omiſſum autem temporum ſucceſſione hoc præſidij genus, antiquitus celebre,cenſeo,eo quod homines,vel ut in ſui admirationē alios trahāt, vel vt inde lucrum vberius percipiant, in noua excogitanda pręſidia aſſiduē ſtudent, præſertim materiā ſuggerentibus Indicarum herbarum noui orbis, fruticum,& arborum,lapidum, liquorum,& aliorum ad nos conuectio. Nam quæſo noſtræ arundini Indicę quid ſimilius Indica Chyna,cuius tā frequens vſus medicis neotericis,magno cum ægrotantium crumenę diſpendio, vtinā ſaltem cum morborum profligatione.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LXXXII.

Hyeme quaternis cum pingui toga tunicis, & ſubuculæ thorace laneo, & feminalibus, & tibialibus muniebatur.

TOGAM exteriorem fuiſſe amictum à tegendo dictū alibi ex Varrone docuimus,ſed quæ eſſet pinguis toga hoc loco aperiendum, præſertim quum diminutè,& ſobriè admodum res hæc ab interpretibus diſcutiatur. Pingue hoc loco accipi pro craſſo nulli dubium,quo pacto Cic.lib.de Fato Thebis craſſum Cęlum,itaq; Thebani pingues. Et lib.de Diuinat. Pingue, & concretum eſt Cęlum. Et Columel.lib.2 c.2.Pinguiter denſum dixit,ideſt craſſum. Ita apud I.C pinguius.i.craſſius habetur l.14.§.1. D.de except. rei iud.Græcis παχυμερέστερον vt l.7.§. ſcire, D. de pecul. l. 12.§.Iulianus,D.rem rat. habe. Item Martialis. Pingues tunicas appellauit.

Et pingues tunicas ſerra ſecare poteſt.

Et Iuuenal.dixit.Pingues lacernas munimenta togæ. Huiuſmodi autem fuiſſe,ſcilicet pinguiorem togam quam Lęnam appellauere Romani, patet, Martialis namq; de lęna loquens ait.

Tempore brumali non multum lænia proſunt.
Calfaciunt villi pallia veſtra mei.

Vnde manauit prouerbium. Aeſtate lęnam teris. De hac ſcribit Varro ità. Lęna quod de lana multa, duarum enim togarum inſtar. Et Feſtus de eadē inquit. Lęna veſtimēti genus habitus duplicis. Et Serui' enarrās illud Virg.4.Aeneid.

Tyrioq; ardebat murice Læna.

inquit lęna genus veſtis eſt,eſt autem propriè toga duplex. Sext.Pomp.lib.10. ſcribit Lęna veſtimenti genus habitus duplicis, quidam appellatū exiſtimant Thuſce,quidam Græce chlenam dicunt. Nonius Marcellus de propriet. Ser. Lęna veſtimentum militare,quod ſupra omnia veſtimenta ſumitur.Hanc pinguem togam craſſam appellauit Horat.lib.1.Saty.3.ait enim.

Toga

Toga quæ defendere frigus
Quamuis craſſa queat.

Et Seneca lib. 1. de beneficijs, vbi de gratijs loquitur, veſtem ſpiſſam dixit. Cui oppoſitam fuiſſe exiſtimandum veſtem raſam, de qua Plinius lib. 8. c. 48. ea quoq; Chiton a Suida appellatur, & eſſe veſtem pertenuem docet.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. LXXXIII.

Mox nihil aliud, quam vectabatur, & deambulabat: ita vt in extremis ſpatijs ſubſultim decurreret Seſtertio, vel lodicula inuolutus.

VNICVS hic locus inter Latinos obſeruatur, in quo fit mentio Seſtertij veſtimenti, ſeu indumenti, quod quale fuerit antiquis Romanis coniectura tantum explicare licet. Ob id Beroaldus legendum contendit Seſticulũ; Seſticula enim Suida auctore veſtis erat Imperatoria; quæ tamen opinio nobis haud probari poteſt, ſi quidem Suet. ſententia eſt clara, adnotantis Auguſtum expedita, & breui veſte indutũ curſim, & ſubſultim in extremis ſpatijs ſe exercere conſueuiſſe Parum autem referebat, an Imperatoria veſte corpus muniret, dũmodo ſuccincto, breuiq; indumento, & expeditiori corpus circumueſtiret, ita vt facilius curſitare poſſet. Nec minus placet quod idem Commentator adiungit, nempè poſſe etiam legi Xyſto, quum ξύσον authore Iulio Polluce ſit nomen veſtis quæ virorum & fęminarum communis erat. Sabellicus hunc locum enarrans exponit Seſtertium, ſeu Sextertium fuiſſe veli genus quo Auguſtus ſe inuoluebat in currendo, ita dictum, quod ex triplici licio contextum eſſet. Sed nec huiuſmodi Etymologia rationi vllo modo conuenit. Turnebus Aduerſ. lib. 3. c. 18. exponit Seſtertium fuiſſe veſtem duum in omni parte pedum, & ſemiſſis. quæ exercitationi corporis apta erat. Quam ſententiam ex eo deductam puto, quod ſicuti Seſtertium nummi genus antiquis erat, quod duos aſſes & ſemiſſem ſingulum valeret, ideſt dipondium, & ſemiſſem æris, ita Seſtertia ex eo dicta ſint, quod duas libras ſingula, & ſelibram argẽti valerent, vt docet Budæus lib. 1. de aſſe. Sicuti itaq; Seſtertius dictus eſt quaſi ſemis tertius, & quod in ſe continebat aſſes duos, & tertium dimidiatum, ita veſtis ſpecies hæc Seſtertium dicta, eo quod in omnem dimenſionem extenderetur per pedes binos, & dimidium tertij. Hæc opinio profectò probabilior cæteris jam dictis videtur; nihilo minus nec nobis omnino ſatisfacit, pręſertim quum Seſtertij denominatio Budæi non penitus placeat, vt inferius dicemus. Et prætera, quũ pãnoſum genus palmis magis, quã pedibus menſurari, ſicuti agros pedibus, & nõ palmis ex ſcriptoribus obſeruamus. Qua de re & nos noſtrã opinionẽ addere volumus. Et ea eſt, quod Seſtertium veſtis genus eſſet, ita breue, vt ex ſex partibus pãni, quibus Penula confici ſolebat, ex binis tãtũ conſtaret, ideſt, ex tertia parte; Erat enim penula veſtis ſpecies, qua antiqui Romani vti

ſolebant

ſolebant in itinere faciendo, & ad arcendam pluuiam, vti docet Lampridius in Alex. inquiens. Alexander Imperator Penulis intra Vrbem frigoris cauſa vt ſenes vterentur permiſit, quum veſtimenti genus ſemper itinerarium aut pluuię fuiſſet. Et Horatius in Epiſt.

Rhodos aut Mitylenæ pulchra facit, quod
Penula ſolſtitio, campeſtre, niualibus auris.

Quod Nonius, Varro & Spartianus in Hadriano etiam confirmant. Itaque Seſtertio vſos iter facientes loco Penulę, quo corpus inuoluerent cum pedibus ſe exercere motu velociori vellent, conijcere licet. Quod indumenti genus binis partibus ex tribus penula minus, breuiuſque eſſet, atque per conſequens magis expeditum; verum quia nimis fortè cenſeri poſſet arcta, & breuis veſtis, quæ ex duabus partibus ex ſex penulę conſtaret, ob id magis rationi conſonum videbitur, ſi dixerimus Seſtertiũ appellatam, eo quod conſtaret ex tribus partibus ex ſex, referendo tertium ad tres partes ex ſex, & ad tertiam partem ſex. Vel etiam interpretari poſſumus (ſi adhuc ampliorem veſtem optemus) Seſtertium, ideſt ex tribus partibus & media, ita vt Seſtertium dicamus compoſitum ex tribus & ſemis, ſicuti Seſcuntiam dicimus vnciam cum dimidia. Quæ interpretatio ſi accipienda, legendum ſemper Seſtertium, & non Sextertium; ſi enim Sextertium legamus, priores interpretationes magis cõuenient, ſiue modo hę partes pedali menſura metirentur, ſiue vt potius exiſtimo, palmali. Illud verò reticere haud poſſumus, Seſtertium pecuniarum nõ ideo dictum, quod ex binis & dimidia aſſe, ſeu libra argenti cõſtaret, vt Budęus, & alij eum ſecuti cenſuere, ſed potius quod conſtaret ex tribus aſſibus, ſeu libris cum dimidia. Ita namque vox ſonat. Seſtertium, ideſt ter & ſemis, vti Seſcuntia, ideſt vncia, & ſemis. Ita Cic. in Orat. pro Cęcinna. Sextulam appellauit ſextam partem vncię. Ita Sextans ſeu Seſtans dicitur antiquis ſcriptoribus ſexta pars aſſis, ſeu libræ, ideſt, vncię duæ. Verum hęc coniecturalia ſunt, & nihil certi in re hac afferri poſſe fatemur, quum ſcriptores antiquiores ieiunè penitus de ea verba fecerint.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXXIII.

Animi laxandi cauſa modo piſcabatur hamo, modo talis, aut ocellatis, nucibuſque ludebat cum pueris minutis, quos facie, & garrulitate amabiles vndique conquirebat, præcipuè Mauros, & Syros.

IN huius vocabuli intellectu admodum nutantes interpretes legimus. Inter quos nonnulli ocellatum aliquando, tamquam adiectiuum, nucibus adiungunt, nonnumquam pro ſubſtantiuo accipiendum exiſtimant. Vnde & varias interpretationes afferunt. Beroaldus in primis nuces ocellatas interpretatur, ideſt ocellis diſſectas, vel perforatas. Addit etiam ex vetuſtiſſimo Codice legendum, non ocellatis, ſed caſtellatis, ideſt per aceruos caſtellatim diſpoſitas, quo

genere

genere ludi noſtrates pueri frequenter ludere conſpiciuntur. Vnde apud Iulium Capitolinum obſeruat quod Galienus de pomis caſtella componebat, ideſt aceruulos faciebat, tribus ſcilicet ſuppoſitis iunctim, & altero ſuper ipſis poſito. Secundo modò accipit ocellatis, pro ſubſtantiuo, & dupliciter interpretatur, vno modo pro pilulis rotundis inſtar ocellorum, quibus puellæ puellariter ludentes oblectantur. Hanc interpretationem amplectitur quoq; Turnebus Aduerſ. lib. 3. c. 18. Hoc enim vocabulo vſum ait Varronem apud Nonium in Margaritam. Ita & Leuinius Torrentius in præſenti loco ob eandem Varronis authoritatem ocellatis, interpretatur pro globulis, quibus nunc quoq; omnibus in prouincijs puellæ ludunt. Huius ludi Ouidium meminiſſe tradit Beroaldus, ſed locum non adducit, nec quid Turnebus, & Torrentius per hoc ludi genus intelligant, ſcio; quum apud nos huiuſmodi ludi genus à puellis tractari penitus ignorem. Sabellicus pro nucibus ocellatis intelligendũ arbitratur auellanas, quæ in ſummo veluti paruum oculum figuratum habent, ſeu amygdalas, quarum teſta minutiſſimis foraminibus, quaſi ocellis perforata ſit. Addit quoq; & aliquorum ſententiam dicentium pro ocellatis intelligendum perforatas, & non bonas, ſed malas; reprobat tamen, inquiens non potuiſſe allici pueros, deprehenſa fraude, ad ludendum, ſed potius alienari. Alexander ab Alex. lib. 3. c. 21. hæc Tranquilli verba interpretatur ocellatas nuces vocatos nucleos, quos in Perſicis pomis ſitos inſpicimus, quibus perſæpè pueros noſtrates ludere videmus, dictoſque ocellatos propter ocellos, & foramina, quibus vndique circumfigurantur. Hancque ſui ſententiam cæteris præferendam tamquam exploratam, minimeque ambiguam cenſet. Nos certè eã haud improbandam exiſtimamus, quum ſi ocellatis accipiamus ſeu pro ſubſtantiuo, ſeu adiectiuo, coniunctim ſeu diuiſim, ſenſus eſſe poſſit Auguſtum laxandi animi gratia cum pueris luſiſſe nucibus, & ocellatis, ideſt nucleis perſicorum; vel nuces ocellatas, etiam appellaſſe nucleos Perſicorum ocellatas inquam, ideſt paruis ocellis refertas. Ocellum enim diminutiuum eſſe oculi ſatis conſtat. Ita Metaphoricè Catullus Sermionem villam ſuam Inſularem ocellum vocauit. Ita Cic. ad Atticum ſcribens inquit. Cur ego tecum non ſum? cur ocellos Italiæ villulas meas non video? & ex neotericis Poetis elegans Flaminius in Hendecaſyllabo de laudibus Mantuæ ſcribit.

Felix Mantua Ciuitatum ocelle.

Et Io. Cotta de Calore fluuio.

Ocelle fluminum Calor, Calor pulcher.

Et Flaminius Alexandrum Farneſium Cardinalem Quiritum ocellum vocat in ſuis Carminibus. Et idem lib. 2. carm. Caſertam Campaniæ vocat ocellum. Et Plautus in Trin.

Ocelle mi fiat & iſthuc.

Puellarum autem, & puerorum oculos ocellos a ſcriptoribus, præſertim Poetis blandiendo appellari manifeſtum eſt. Catullus. Flendo turgiduli rubent ocelli. Nec ſomnus tegeret quiete ocellos. Mihi mille iam ante ocellos noua lumina radiant.

Quem procul ex alga mæſtis Minois ocellis. Et Tibullus.

Et ſi

Etſi perq; ſuos iurauit ocellos Et Propertius.
Compoſitos lenibus radijs patefecit ocellos.
Non tibi iam ſomnos, non illa relinquet ocellos.
Quippe vbi non liceat vacuos ſeducere ocellos.
Quamuis labentes premeret mihi ſomnus ocellos.
Quamue mihi viles iſti videantur ocelli.
Non tamen illa ſuos poterit componere ocellos.
An poteris ſiccis mea fata reponere ocellis?
Non adeo leuiter noſter puer hæſit ocellis?
Sed quum poſcentes ſomnum declinat ocellos.
Illa puellarum ingenuos corrupit ocellos.
Interea noſtri quærunt ſibi vulnus ocelli.
Quod ſi fortè ſuos vidiſſet Glaucus ocellos.
Illa meis tantum non vnquam deſit ocellis.

Ioannes Brodæus lib. 4. Miſcel.cap.7.legendum putat oſſilis,vel oſſiculis, vt ludus ille ſignificetur, quem Græci ὀςομαχίαν vocant, de quo Auſonius in præfatione Eidylij; quod Céto inſcribitur. Alij(inter quos & Beroaldus)legendum arbitrantur oſcillis; namq; oſcilla fuiſſe ſigilla, ſeu breues imagunculas arte fictas,Græci ἀγαλμάτια dixere,quæ venales proponebant, quibus homines pro ſe,ſuiſq; piaculum Saturno faciebant, vt teſtatur Macrobius lib. 1. Saturnal.c. 5.Quibus & vſos antiquos ruſticos in ludis ſuis ruſticanis colligitur ex Virgil.lib.2.Georg.& ex Seruio in illud.

Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.

De quo ludo etiam Feſtus. Libet & noſtram ſententiam ſubnectere. Per nuces ocellatas intelligendas nuces ocellum habentes; namque tales pueri probare in ludo puerili ſolent, & improbare quæ ocellum non habent. Ea autem pars ocellus appellatur in nucibus,vbi interſtitia interiorum nucleorum terminantur in ſummo putamine,ſeu cortice teſtaceo, qui ocellus ſi putredine, carie,vel alia de cauſa tollitur, nuces exinde malas, & non bonas pueri deprehendunt; ob id prouerbio in ludendo edicere, tamquam lege certa ſolent,nuces ea in parte ocelli perforatas, ſeu excauatas,à ludo arcendas, tamquam improbas, & malas eaſq; dignóſcunt ſpiritu in foramine inſufflato. Vt itaque Suet.oſtenderet quantum Aug. puerili ludo oblectaretur; nucibus ocellatis adiectiuum coniunxit,vt ſignificaret ita impensè Auguſtum ludo incubuiſſe; vt nuces etiam obſeruaret,ſeligens bonas, ocellatas ſcilicet à malis, & a ludo puerili relegatas, quibus luderet. Nucum autem ludum antiquis pueris frequẽtem fuiſſe diſcimus ex Catullo in Epithalamio Iulię,& Manlij,vbi habet.

Da pueris nuces iners Concubine,
Satis diu luſiſti nucibus.

Et Horatius lib 2.Saty.3.

Te talos Aule nuceſq;.
Ferre ſinu laxo,donare,& ludere vidi.

Et Perſius Saty.1.

Et nucibus facimus quęcumq; relictis.

Cum ſapimus patruos.

Et Martial.libro quinto.Epigr.25.

Iam triſtis nucibus puer relictis
Clamoſo reuocatur à magiſtro,

Et libro decimoquarto, Epigr.1.

Lude inquit nucibus, perdere nolo nuces. Et iterum Epigr.18.
Alea parua nuces, & non damnoſa videtur,
Sæpe tamen pueris abſtulit illa nates.

Multos aũt ludos,q nucib.fiũt ſigillatim declarat Oui.lib.de Nuce illis verſib.

Has puer aut certo lectas diuerberat ictu.
Aut pronas digito, biſve, ſemelve petit;

Et quæ ſequuntur. Quum itaque ita familiaris ludus nucum pueris eſſet, vt paſſim de eo ſcriptores meminerint, & non ita de alijs iam memoratis, ideo interpretationem noſtram locum hunc Suetonij probè aperire exiſtimamus, præmemoratiſque omnibus magis conuenire, & quadrare textui. Ocellatam fuiſſe etiam familiam Romanam antiquam conſtat ex Suetonij in Domitiano cap.8. vbi de Ocellatis ſororibus verba facit. Et in Galba, c. 3. Liuiæ Ocellinæ meminit,& c.4. Et Ocellare nomẽ aſſumpſit. De qua familia etiam Cic. in Epiſto.Fam. ad Atticum. Interpretari etiam poſſumus hunc locũ per adiectiuum Ocellatis nucibus additum ſpecialem nucum luſum adnotaſſe Suetonium; Quum enim plures eſſent luſus nucum, quibus pueri ludebant ex Ouidio de Nuce, voluit Suetonius deſignare luſus genus illud, quod & hodie aceruulus dicitur, eo quod in illum inijcientes pueri nucem, & ictum certiorem dirigant, ſolent Ocellum diſtringere, & ſemiclaudere nuci appoſitum, deinde nucem iacere. De quo Ouid.

Et condit lectas parca colona nuces,
Has puer aut certo lectas dilaniat ictu;
Aut pronus digito biſve, ſelmelve petit,
Quattuor in nucibus, non amplius alea tota eſt,
Cum ſibi ſuppoſitis additur vna tribus.

Alios etiam ludus nucum proſequitur ibidem Ouidius,quos, quum ad rem præſentem minimè faciant,omittam. Sed & fortè ſuſpicandum Suetoniũ hoc loco Auguſto amoris in pueros notam inurere voluiſſe, quum legamus apud Catullum in nuptijs Iuliæ & Manlij hæc.

Heu diu taceat procax
Feſcenina locutio.
Heu nuces pueris neget
Deſertum domini Audiens
Concubinus amorem.
Da nuces pueris iners
Concubine, ſatiſdiu
Luſiſti nucibus, lubet
Iam ſeruire Talaſſio,
Concubine nuces da, &c.

C.Suet.

C. Suet. Tranquillus in Aug. Cap. LXXXIIII.

Pronunciabat dulci, & proprio quodam oris ſono, dabatque aſſiduè Phonaſco operam, ſed nonnumquam infirmatus faucibus, Præconis voce ad populum concionatus eſt.

SICVTI in rebus naturalibus, & ſub lunaribus ſucceſſiuè annorũ curricula, earum viciſſitudines, mutationeſq; accidere videmus, id quoq; in artificialibus venire, clarè cognoſcitur. Multæ quidem artes hodiernis temporibus adinuentæ florent, quibus omnino caruere antiquiores, & aliæ, quę apud ipſos viguere nullo penitus nobis in vſu ſunt; inter quas Phonaſcia, cuius meminit Theophraſtus, penitus abolita, & illius magiſtros Phonaſcos dictos haudquaquam habemus. Erant autem hi formandæ vocis magiſtri. φωνασκός enim Græcis dicitur, qui vocem exercet, & regit; præceptor ſcilicet formandæ, regendæ, & moderandæ vocis. Is enim vocem intorquere, remittere, lenire, & exaſperare docebat. Huius meminit Quinct. lib. 11. inquiens. Sed cura non eadem Oratoribus, quæ Phonaſcis. Et in 2. Non ſatis eſt dicere præeſſe tantum, aut ſubtiliter, aut aſperè, non magis, quam Phonaſco, acutis tãtum, aut medijs, aut grauibus ſonis, aut horum etiam particulis excellere. Sidonius in Hendecaſyllabo ait. Pſalmorum hic modulator, & Phonaſcus. Idem author in 1. Epiſtol. laudat Theodoricum Regem Gothorum, quod in eius cęna, non ſub Phonaſco vocalium concentus meditatum acroma ſimul intonat. Quibus in locis impropriè vſum Phonaſci voce pro muſices magiſtro, ſeu præfecto (magiſtrum capellę vulgo dicunt) Sidonium, clarè patet. Scribit in Lexico Rhetorico Aelius Dionyſius à Phonaſcis vocem quandam dici δενδρυάζουσαν ideſt amœnam. Et Suet. non in hoc loco tantum, ſed & in Nerone quoq; c 25. Phonaſci meminit, inquiens. Ac poſthæc tantum abfuit à remittendo, laxandoq; ſtudio, vt conſeruandę vocis gratia, neq; milites vnquam, niſi abſens, aut alio verba pronunciante, appellaret, neq; quicquam ſerio, iocoue egerit, niſi aſtante Phonaſco, qui moneret, parceret arterijs, ac ſudarium ad hos applicaret. Illud obiter hoc loco Principibus viris inſinuandum, nimium muſices perdiſcẽdæ affectantes ſtudium ipſis indecorum eſſe, teſtimonio ſapientiſſimi viri Philippi, qui quum accepiſſet filium ſuauius quodam loco ceciniſſe vrbanè eum obiurgaſſe traditur inquiens. Non te pudet quod tam bene camere ſcias? ſatis enim, ſuperque eſt Principi viro, canentibus, alijs, audiendi ſupereſſe otium. Quantum verò ex nimio muſices ſtudio criminis Neroni acceſſerit, maximeq; ob id improbatus fuerit, nemo eſt qui ignoret. Secus verò Principi viro ſtudendum eſt, vt grauiter, concinnè loquatur, & compoſitè, præmeditata oratione exemplo Auguſti hoc loco, ex Suetonio colligi facilè poteſt. Vnde & iure optimo Tacitus inquit. Auguſti prompta, & profluens, quæ deceret Principem, eloquentia fuit.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LXXXV.

Item hortationes ad Philoſophiam, & aliqua de vita ſua, quam XIII. libris Cantabrico tenus bello, nec vltra expoſuit.

VARIA ſunt vitæ ſignificata apud ſcriptores; aliquando enim accipitur pro anima ipſa corpus viuificante, quam D. Ambroſius in lib. de bono mortis, ſpiraminis fruitionem appellat, mortiq; opponi ait, de qua Virgil. 6. Aeneid.

Quin & ſupremo cum lumine vita reliquit.

Modo accipitur pro moribus hominis. Terentius in Adelphis.

Inſpicere tamquam in ſpeculum vitas hominum iubeo.

Modo alimentum, ſeu victum. Idem Terentius

Eadem quippe homo iam grandior, cui opera vita erat.

Aliquando etiam pro ſubſtantia à Iuriſtis accipitur, vt in Nouell. de referendar. poſt medium. Poſtremo vita accipitur pro actionibus in humanæ vitę tractu patratis. Ita Cic. in lib. de Offic. inquiens. Parare res, quibus actio vitæ cō tinetur. Et lib. 2. ad Her. Deinde vita hominis ex anteactis ſpectabitur. Et ita lib. de Orat. dixit. Hiſtoria vita memoriæ. Qua in ſignificatione hoc loco vitam accipiendam non dubitamus. Vt ſcilicet Auguſtus libris triginta geſtorum ſuorum in vita hiſtoriam complexus fuerit, quod opus eum antea meditaſſe conijcere poſſumus ex dictis eiuſdem Suetonij ſupra, cap. 78. vbi habet quod Auguſtus ſe in lecticā lucubratoriā recipiebat, & ibi donec reſidua diurni actus omnia, aut maxima parte conficeret, ad multam noctem permanebat. Romanis autem Imperatoribus mos hic familiaris fuit; Nam & Cæſarem per commentaria ſua, præcipua acta ſua in bello Gallico comprehendiſſe ſcimus. Hunc ſecutum Auguſtum hoc loco docet Suet. & poſt illum Tiberium ex eodem Suet. in eiuſdem vita, c. 61. ſcribente. Et ſi commentario, quem de vita ſua ſummatim, breuiterq; compoſuit, auſus eſt ſcribere Seianum ſe puniſſe, quod comperiſſet furere aduerſus Germanici liberos, filij ſui. Hos Domitianum idem author ſcribit in illo cap. 20. lectitaſſe ſæpè; ait namque. Præter commentarios, & acta Tiberij Cæſaris nihil lectitabat. Claudius Imperator & ipſe ſuiipſius vitam deſcripſit teſtimonio Suetonij eiuſdem in eodem cap. 41. ait namque: Compoſuit & de vita ſua octo volumina, magis ineptè, quam ineleganter. Idem Hadrianus, M. Aurelius, & Septimius Seuerus fecere, ex Spartiano, & Lampridio; Nam de Hadriano Spartianus ita ſcribit. Famæ celebris Hadrianus tam cupidus fuit, vt libros vitæ ſuæ ſcriptos à ſe, libertis ſuis literatis dederit, iubens vt eos ſuis nominibus publicarent. Cicero lib. de clar. Orat. meminit librorum, quos Scaurus de vita ipſius acta ſcripſit; ſed quo ad Auguſti libros, quos ipſe de propria vita ſcripſit, notandum mendum in textu eſſe, & vbi legitur fuiſſe numero triginta, reponendum tredecim. Nam Suidas in dictione Αὔγουστος, XIII. ſolum enumerat. Horum

librorum

librorum meminit & Vulpia.in l.1.de cadauer.punitorum eis verbis.Corpora eorum qui capite damnantur cognatis eorum neganda non ſunt. & id ſe obſeruaſſe D. Auguſtus lib.10.de vita ſua ſcribit.Macer quoq; I.C.l.12. de re milit.libros Auguſti de diſciplina milit.citat; vnde inter illa multa, quæ ab ipſo proſa oratione ſcripta per initia capitis tradit Suet. & hunc librum fuiſſe credendum. Præſertim quum id etiam teſtatum reliquerit Vegetius lib. 1.de re milit.c 8.Idem quoq; dicendum de libris Epiſtolarum, quorum etſi non meminerit Suet.extaſſe tamen eos non dubitandum,teſt. Gellij lib. 15. c.7.& lib. 10.c.24.Et Quintil.lib.1.c.10.Et Macrobij lib.2.c.4.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LXXXV.

Quærentibuſque amicis, quidnam Aiax ageret, reſpondit Aiacem ſuum in ſpongiam incubuiſſe.

MACROBIVS lib.2.c.4.refert eadem quæ & hic tradit Suet. ſcilicet Auguſtum ſcripſiſſe Aiacem tragędiam,quam, quum ſibi diſplicuiſſet, obliterauit, ad delendam enim ſcripturam antiqui ſpongia vtebantur. Vnde Martialis dixit de ſpongia verba faciens.

Vtilis hæc quoties ſcripta nouare voles.

Et idem Suet.in Caligula,c.20.Eos autem qui maximè diſplicuiſſent ſcripta ſua ſpongia,linguaue delere iuſſos.Apud antiquos ſpongiæ quoq; in delitiarũ inſtrumentis habitæ,ſtrigilum vice,& linteorum ad mundanda, & exſiccanda corpora illis vtentes, ob idq; illas purpura tingebant, & candidæ reddebantur ſalis ſpuma,tinctæ ad lunam,& pruinas inuerſæ expoſitæ, vt docet Plinius lib.31.c.9 & vlt. Et ad tergendas quoque & alias immunditias obtergendas vſui erant. Vnde Martialis lib.14.

Nec tibi fortè datur tergendis ſpongia menſis.
Vtilis expreſsè cum leuis impere tumet.

Et Seneca lib. 10.Epiſtol.Vnus è germanis lignum illud,quod ad emundanda obſcęna, adhærente ſpongia, totum in gulam fixit. Hinc verbum ſpongiare pro ſpongia extergere,quo frequenter Apicius vtitur. Et fortè ſpongiatores dicti, qui ſpongijs emundabant propoſita; Quamuis Cœl.Rhod. lib. 8.c.11. & Budæus in Annot.ad Pand.ex l.2.ad l.Rhod.de iactu §. 1. ſpongiatores interpretentur ſpongiarum piſcatores,quos rectius cum Plutarcho ſpongotheras appellarim. Et Homerus Odiſſ.1.ſic cecinit. οἱ δ' αὖτε σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας Νίζον Et apud Vulpianum in l. quæſitum,§. canales, D. de fundo inſtructo. Item ſpongiæ inquit, quibus columnæ, menſę, pauimenta,podia extergũtur.Illud & obiter addamus multibibos, ſeu bibulos à Demoſthene σπογγιὰς dictos,& Veſpaſ. Imperatorẽ Procuratores, quos ad exigenda vectigalia rapaciſſimos promouebat, vt locupletiores factos mox cõdemnaret,pro ſpõgijs dicebatur vti,quod quaſi & ſiccos madefaceret, & exprimeret humentes, quod tradit Suet.in illo c.16.Aliam quoq; poſſumus huius

loci interpretationem afferre, quod Auguſtus dixerit Aiacem ſuum tragœdiã in ſpongiam incumbere, ideſt ad eam vſq; partem illam perfeciſſe, in qua Aiax ſibimet mortem conſciuit, ſiquidem gladiatoribus morem fuiſſe geſtãdi ſpongias ad ſiccandum vulnerum ſanguinem ex Tertulliano docet Turnebus Aduerſ. lib. 18 c. 43. Verba Tertulliani hæc ſunt. Poterit de miſericordia moueri defixus in morſus Vrſorum, & ſpongias Rudiariorum. Nec illud reticendum, Rudiarios, & qui iam pugnandi neceſſitate ferro non tenebantur, ſolitos muniſſe ſe ſpongijs, cum rude batuebant. vt baculorum, ſeu rudis percuſſionibus, & ictibus minus offenderentur, & ex Liuio ſcribente lib. 9. Samnites inter cętera munimenta corporis ſpongiam pectori tegumentum habuiſſe. Secundum itaq; hunc vſum ſpongiæ in bello interpretari poſſumus hunc locum, ſcilicet tragœdiam Auguſto incumbere in ſpongiam, ideſt per ſimilitudinem ſpongiæ munitam & paratam ad recipiendos maledicorum & reprehenſorum ictus, ſicuti Rudiarij muniebantur ſpongijs ad ſuſtinendos minori cum offenſa aduerſarij ictus batuentis rude. Prior tamẽ expoſitio potior videtur, & magis placet.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LXXXVI.

Cacozelos, & antiquarios, vt diuerſo genere vitioſos, pari faſtidio ſpreuit.

CAcozelos vox Græca eſt, à Latinis vſurpata, & compoſita ex κακὸς ideſt malum, & ζῆλος ideſt ſtudium, æmulatio, & ita cacozeli dicuntur, qui cacozeliam ſectantur. Eſt autem cacozelia ex Diomede, oratio indecora, ob nimiam affectationem, dum ſcriptor orationem ornare cupiens, nimio tumore, & cultu eam dedecorat. Veluti ſi quis male affectans Atticiſmum, ieiunus euadat, & aridus, & ſi quis copiam, in futilem incidat loquacitatẽ. Huius vitij in oratione, quod κακόζηλον vocant, meminit Quintil. lib. 8. cap. 3. inquiens. Cacozelon, ideſt mala affectio per omne dicendi genus peccat; nam & tumida, & exilia, & prędulcia, & abundantia, & exercita, & exultantia ſub idem nomen cadunt, quod ſpecie boni fallit, omnium in eloquentia vitiorum peſſimum. Hoc vitio peccantem Męcenatem exagitabat Auguſtus, quẽ Cacozelon fuiſſe conſtat ex Seneca lib. 20. Epiſtolarum. nam Epiſt. 115. de illo loquens ait. Non oratio æquè ſoluta eſt, quam ipſe diſcinctus? non tam inſignita eius verba ſunt, quam cultus, quam comitatus, quam vxor. Et mox. Videbis eloquentiam ebrij hominis, inuolutam, & errantem, & licentiæ plenam. Et de eadem re idem Seneca verba facit Epiſt. 19. & 33. inquiens etiam Męcenatem fuiſſe magni ingenij virum, ſi illi oratio non diffueret. Verba Męcenatis hæc ſunt, ex quibus dignoſci facilè poteſt Cacozeliæ vitio eum laboraſſe. Quid pulchrius amne, ſyluiſq; ripa comantibus? Quid ſi quis fęminę cirrhos criſpat, & labris columbatur? exiguũt geniũ Feſto vix ſua teſtè, tenui vt cerei fila, & crepacem mola focum. Mater, aut vxor inueſtiũt. Quam

orationem & dicendi modum eneruatum, quis non improbè ſtructum, & affectatum nimis non dignoſcit? Apud Macrobium lib. 2. c. 4. extat pars Epiſtolę Auguſti ad Męcenatem, quæ ad hanc rem facit. Itaq; iure quoq; irridebat Auguſtus Męcenatem, qui affectatè dixerat voce Gręca Myrobrechis, ideſt capillis vnguento delinitis: μύρον enim Græci vnguentum vocant; & verbum βρέχω irrigo, vel proluo ſignificat; conſimili voce vſus Plautus in Aulularia nominauit Myrobrecharios, ideſt confectores vnguentorum ad capillos irrorandos quamuis Beroaldus Myrobaptarios legendũ cenſeat, ideſt Murrei coloris tinctores (Antiquarios) Huius vocis varias interpretationes aſſignari obſeruamus: apud Iuriſconſultos enim Antiquarij erant, qui bibliothecæ codices componebant, vel pro vetuſtate reparabant, vt docet Imperialis conſtitutio, l. 2. in prin. C. Theod. de ſtud. lib. Vrb. Rom. lib. 14. quo etiã ſenſu accipiuntur in l. hac parte, decima. C. de proximis ſac. ſcrin. Antiquarios quoque appellari ait Sabellicus veterum Poetarũ, & hiſtoriarum peritos, ac ſtudioſos. Et vulgo Antiquarij dicuntur, qui veterum numiſmatum, & ſtatuarũ, ac lapidum inſcriptionum dignotioni ſtudent, & operam dant. Cœlius Rhod. lib. 13. c. 31. Antiquarios rectè dici ait, qui à memoria ſunt Principibus, ad manum, ac in numerato habẽtes quicquid antiquis geſtum temporibus eſt. Poſtremò, Antiquarij Latinis dicti qui vtuntur verbis priſcis, ab vſu remotis, antiquitatem maleolentes, exoletas, & obſoletas dicunt. In quem ſenſum Iuuenalis Sat. 6. ſcripſit.

Ignotoſque mihi tenet Antiquaria verſus.

Hoc vitium autem eſſe in Orat. conſtat; Nam vt inquit Gellius, Verbis vti, aut nimis obſoletis, exultiſque; aut inſolentibus, nouitatiſque duræ, & illepidæ par Cacozelię delictum videtur, quod vitium etiam Gellius adſcribit Nigidio lib. 19. c. poſtremo. Et Cor. Tacitus in Dialogo de Oratoribus ait. Nec quemquam adeo Antiquarium puto, vt Cœliũ ex ea parte laudẽ quà antiquus eſt. Cic. in Epiſt. ad Att. illudit lib. Serapionis, ex quo vix ex antiquitate milleſimam partẽ intelligeret. Et lib. de Orat. non laudat eos, qui id faciunt, quo magis antiquitatẽ eorum ſermo retinere videatur. Et ad Heren. Non omnia antiquitati concedenda eſſe ait. Et lib. de Diuinat. tradit, quod errabat in multis rebus antiquitas; quam, vel vſu iam, vel doctrina, vel vetuſtate immutatam videmus. Et in Orat. in Verr. Nimis antiqua obſoleta vocat. Nec minus Quintilianus damnat pręceptorẽ quendã, qui diſcipulos ſuos iubebat obſcurare, quę dicerent, verbo Gręco vtens σκότισον, ideſt obtenebra, obſcura. Et Heraclitus Philoſophus improbatus, qui ſtyli obſcuritate ſenſus inuolueret. Vnde Cic. lib. de Nat. Deorum ſcribit. Heraclitus quid diceret intelligi noluit. Et rurſus. Nec conſulto dicis occultè, vt Heraclitus. Et lib. de fin. σκοτεινὸν appellat eundem Philoſophum, cuius meminit etiam libro quarto Acad. Quæſt. quaſi dicas tenebroſum. De induſtria enim adeo obſcurabat ſtylum, vt eius volumina Philoſophi non niſi ſudantes intelligerent. Ita & Auguſtus vt inſanum increpabat Ant. quaſi ea ſcribentẽ, quæ mirẽtur potius homines, quã intelligant, vtens verbis obſcuris Catonis, quem imitatum Saluſtium grauatè inceſſit.

Et verba antiqui multum furate Catonis,
Criſpe Iugurthinæ conditor hiſtoriæ.

Et Leneus Pompeius magni Pompeij libertus Saluſtium ob id popinionem appellauit, ſcriptuſq; monſtruoſum, Catoniſq; verborum ineruditiſſimum furem, vt ſcriptum reliquit Quint. lib. 8. c. 3. De huiuſmodi antiquis, & obſcuris Catonis verbis luculentos ſcripſit libros Verrius Flaccus, teſte Gellio, quorũ verborum vſum eundem damnaſſe exiſtimandum, quum Auguſtus illum præceptorẽ nepotibus ſuis elegerit teſte Suet. De clar. Gram. Quod vtiq; haud feciſſe Aug. exiſtimandum, antiquas voces, & obſoletas abominantem, ſi Verrius oſor verborum antiquorum eis vſus fuiſſet, Catoniſq; imitator fuiſſet in legendo, & ſcribendo obſcurè. Horatius lib. 1. Saty. 10. ob id iure ſcripſit.

——————Vt curtat ſententia, neu ſe
Impediat verbis laſſas onerantibus aures.

Phauorinus adoleſcentem nimis vetuſtè loquentem & priſcè, reprehendit apud Gellium lib. 1. c. 10.

C. Suet. Tranq. in Auguſto. Cap. LXXXVII.

Et quum hortatur ferenda eſſe præſentia, qualiacumque ſint, contenti ſimus hoc Catone.

BEROALDVS hunc locum ex Macrobio lib. 2. Saturnal. c. 4. interpretatur, verba authoris ita deſcribens. Venit Auguſtus fortè in domum, in qua Cato habitauerat, dein' Strabo in adulationem Cæſaris malè exiſtimantis de Catonis peruicatia ait; Quiſquis præſentem ſtatum Ciuitatis commutari non volet, ciuis, & vir bonus eſt. Satis & ſerio Catonem laudauit, & ſibi ne quis affectaret res nouas, conſuluit. Quum itaq; Cato præſentis Ciuitatis ſtatu contentus foret, nec eum commutari vellet, vtpote homo conſtantiſſimus, meritò dixit Auguſtus contenti ſimus hoc Catone, hoc eſt præſenti ſtatu, qualiſcumq; ſit. Turnebus Aduerſ. lib. 24. c. 15. ſcribit. Catone ſimus hoc contenti, valet, ac ſi dicas feramus hæc æquo animo, nec nobis mortem conſciſcamus, ſatis ſit hoc vnum feciſſe Catonem. Ego verò neutram interpretationem probare poſſum; ſi quidem quo ad priorem ſpectat, haud veriſimile eſt Auguſtum voluiſſe dictum hoc ab honore, quem Catoni detulit, deducere, quum Cato cõtrariarum partium fuerit, & libertati publicę deditiſſimus, & Cæſari illam occupanti aduerſiſſimus, & per conſequens Auguſti dominationem; ſi vixiſſet, oppugnaturus. Poſterior Turnebi interpretatio minus etiam placet, quũ non ſolum Cato, ſed multi alij bellis ciuilibus ſibi ipſis manum intulerint. Quamobrem nos cogitabamus dictum Auguſti, non ad Catonem Vticenſem referendum, ſed ad Cenſorinum. Duo enim fuere Catones celeberrimi, ambo Tuſculo Italiæ oppido oriundi, ſenior videlicet qui & Cenſorinus dictus, alter Vticenſis appellatus, eo quod ſe ipſum Vticę interfecerit, ne in Cæſaris manus viuus veniret. Cenſorinus Cato aduerſus corruptos reipub. mores ſemper ſtrenuè ſe geſſit, vnde de illo Seneca ad Luciliũ ita ſcripſit. M. Cato Cẽſorinus quẽ

tam

tam neceſſarium Reipub. fuit naſci, quam Scipionem; Alter enim cum hoſtibus noſtris bellum, alter cum moribus geſſit. Itaq; Auguſti dictum, vel ipſi, vel alijs accómodari poteſt, ſi ipſi ſenſus erit. Contenti ſimus præſenti Catone, ideſt patienter ferendum à ſe quemcumque qui inſtar Catonis, illius Dominio, Vrbique leges præſcriptas inceſſeret, & improbaret. Si verò ad alios idem dictum referamus, ſenſus erit, quod ſicuti Catonis céſuram populus Romanus, vtpotè rectam, & Reipub. proficuam ſemper pacificè recepit, quãuis multa mutaret, & tolleret conſueta, ita & Auguſti dominationem, quãuis inſolitam, tamen Vrbi, & Pop. Romano cõgruam, & decentem ferendam eſſe, eumque contentum eſſe debere hoc Catone, ideſt morum correctore, & Vrbis moderatore, iuxta quod apud Tacitũ lib. 4 Hiſt. Marcellus inquit, ſe meminiſſe temporum, quibus natus ſit, quam ciuitatis formam Patres, Auique instituerint, vlteriora mirari, pręſentia ſequi bonos Imperatores, voto expetere, qualeſcumque tolerare. Quod ſi ad Catonem Vticenſem dictum etiam iſtud referendum quis contenderit, hunc illi intellectum dandũ exiſtimamus, quod Auguſtus hortatus præſentia ferenda eſſe, qualiacumque eſſent, diceret. Contenti ſimus hoc Catone, ideſt patienter feramus, & conſtanter, ſicuti Cato faciebat. Eum omnium namque conſtantiſſimum fuiſſe ſatis colligitur ex Plutarcho in illius vita, & Cic. ad Att. ſcribente lib. 1. Epiſt. 14. vbi illi præ cęteris tribuit conſtantiam, & integritatem. Venit in mentem, an fortè pro Catone legendum eſſet Catonio; Nãq; Catonium, teſtimonio Cœlij Rhodi. li. 10 c. 18. & 12 c. 17. pro quoppiam exitioſo; & pro inferno apud antiquiores ſcriptores accipi animaduertimus; & quum Auguſtus hortaretur præſentia qualiacumq; ferenda de aduerſis profecto intelligendum, & voluntati noſtræ haud reſpondentib. quæ tamquam moleſta conſtanter toleranda eſſe ſuadebat, inquiens, Contenti ſimus hoc Catonio ideſt hac moleſtia, & vt vulgo dicitur hoc inferno; Huiuſmodi enim vocibus conſimilibus, & aliquando vſum Auguſtum paulo poſt refert Suet. vti baceolum, pulleiaceum, & vaceroſum, & alia, quamuis apud Gelliũ lib. 16. c. 7. textus Catomium habeat, non Catonium, vti Rhod. loco enim citato adducit carmen Saberij in Mimis ſtaminarijs huiuſmodi.

Tollet bona fides vos Orcus nudas in Catomium.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. LXXXIX.

Admonebatque Prætores, ne paterentur nomen ſuum commiſſionibus obſoleſieri.

COMMISSIONES verbale eſſe à committo deriuatum planè conſtat. Quamobrem ſi huius vocis genuinum ſenſum hoc loco habere volumus, & verbi, à quo deriuatum diximus varia ſignificata percurrenda. Primum itaque committo ſignificat alterius fidei tradere, vt Terentius in Andria.

Bona

Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei. Et rurſus.
Ne ſatis digna, cui committas primo partu mulierem.
Cic. ad Q. Fratrem. Vt eos, quos ſuæ fidei poteſtatique S. P. Q. R. commiſit, & credidit, diligas. Quandoque pro peccare Cic. in Verr. Ego etiam quæ tu ſine Verre commiſiſti, Verri crimini daturus ſum? Et Virg. 1. Aeneid.
Quid meus Aeneas in te committere tantum,
Quid Troes potuere?
Et Cic. pro Syll. Committere magnum ſcelus. Et lib. de Leg. Sacrum commiſſũ, quod expiari non poterit, impium commiſſum eſto. In quo ſignificatu vt plurimum obſeruamus in Sacris literis; Nonnunquam ſignificat incidere in pœnam, vt vulgo dicitur, *cadere in pena.* Ita Cic. Pœnam octupli commiſſam perſequi in Verr. & pro Cl. Nihilo minus enim poteſt vt illam multam non commiſerit accepiſſe tamen ob rem iudicandam. Aliquando facere, Saluſtius. Sempronia, quæ multa ſæpè virilis audaciæ commiſerat. Cice. in epiſt. committam vt tibi inſanire videar. Et rurſus. Non committam poſthac, vt me accuſare de epiſtolarum negligentia poſſis, & alibi millies. Aliquando coniungere, vti apud Virgilium.
Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.
Gell. Gordium nomen eſt Vrbis, quam Sangarius fluuius interfluit, magna ex parte cingitur fluctibus, ſpeciem inſulæ præbet, & niſi tenue diſcrimen obijceret, maria quæ nunc diuidit committeret, & Catullus in Epithalamio.
Quare nunc animos ſaltem committe veſtros.
Quandoque incipere. Cic. in Catil. Tum interuentu pontini pugna, quæ erat commiſſa, ſedatur. Et Virg. lib. 5. Aeneid.
Et tuba commiſſos medio canit aggere ludos.
Et Sal. Mox prælium committere. Quamuis etiam committere pugnam pro pugnare obſeruemus. Cic. in epiſt. Eo die, quò Panſa prælium commiſit, eodem a Gadibus naues profectæ ſunt. Et pro Mur. Pugnate quæ cum Rege commiſſa eſt, & ſumma contentione pugnata. Et Vulp. in l. 1. §. Quum aries, D ſi quadrupes pauper feciſ. dic. Quum arietem, vel bouem commiſiſſent, & alter alterum occidit. Et in Sacris paginis 3. Regum capite 22. legimus. Commiſſum eſt ergo prælium in die illa. Ex quibus facilè patere puto Budæum doctiſſimum in ſuis Annot. in Pandectas ex l. qua ratione, ad legem Aquiliam, non rectè apud Liuium bellum commiſſum interpretatum, bellum apertum, & quaſi re ipſa indictum quam potius interpretandum bellum incœptum, vel factum, vel mandatum; Nam & committo aliquando ſignificat aliquid faciendum iniungere. Ita Cic. de Orat. Ego tibi vllam cauſam maiorem committendam putem? Et pro domo. Cn. Pompeio plurima bella extra ordinem ſunt commiſſa. Et in epiſt. Neque te impedio, quo minus ſuſceptum negotium pro tua fide, & diligentia ex voluntate Cæſaris, qui tibi rem magnam, difficilem que commiſit, gerere poſſis. Committo poſtremo ſignificat ad contentionem & concertationem exhibere, & comparare. Ita Suet. in Claudio cap. 41. Circenſes etiam frequenter in Vaticano commiſit. Idem in Caligula cap. . . Non ceſſauit criminari alterum alteri, atque inter ſe omnes committere, ideſt ad digladiandum inuicem,

cem,& contentionem deducere. Et ſupra idem Suet.cap 45. Quos etiam cum Græcis committere ſolebat. Sic committi gladiatorum paria in ſpectaculis dicebantur. Et eleganter Vegetius lib. 2.cap.7. Tubicines,cornicineſque & buccinatores committere prœlium dixit,ideſt accendere ad pugnam. Et in Eccleſiaſtico cap. 18 obſeruamus commiſſionem pro contentione. Ita enim legitur in calce capitis. Ne oblecteris in turbis,nec immodicis; aſſidua enim eſt cõmiſſio illorum,nec fueris mediocris in contentione. Vnde & commiſſiones dictæ illorum exhibitiones,quod & translatum ad mimos,oratores,& poetas, qui in publicis ludis inter ſe altercabantur. Vnde & illud Satyricum.

Committit vates, & comparat inde Maronem.

Harum commiſſionum meminere Plinius lib. 7. epiſt. & Macrobius libro 2. cap.7.& Cic.ad Attic.Tecum ago,vt iam ab ipſa commiſſione ad me quemadmodum ij ludi accipiantur. Et rurſus. Commiſſione Græcorum frequentiam non fuiſſe. Quum itaque Prętores præeſſent ludis, admonuit eos Auguſtus, ne permitterent in Scenicis, vel Poeticis contentionibus nomen ſuum detur pari,& coinquinari; ita enim interpretantur omnes ferè interpretes,quos hactenus mihi legere contigit. Quæ expoſitio ſicuti ſanè docta eſt, & acuta, ita mihi plenè non ſatisfacit, quum apud eundem Suetonium legam in Caligula cap.53.de illo. Lenius,comptiuſque ſcribendi genus contemnens,vt Senecam tum maximè placentem commiſſiones eras componere, & arenam eſſe ſine calce diceret. Illos tamen, qui in altercationibus literarijs in publicis ludis contendebant, eloquẽtiſſimo, grauiq; dicendi genere, vt victoria potirentur vſos, eſt exiſtimandum. Quare in eam veni ſententiam, vt per commiſſiones intellexerit Tranquillus per eandem translationem iudiciales contentiones, ſeu diurna acta litigantiũ,in quibus fortè nomen Auguſti eo imperante adulandi gratia imponebant ſcribæ,& in tabulis eadem acta deſcribentes, quum antea Senatus, vel Populi Romani nomen inſcriberent; & noſtris temporibus in proceſſibus,& inſtrumentis,vulgo ita dictis fieri,a tabellionibus,ſeu notarijs vocatis,obſeruamus, idque vulgato & incompto ſcribendi genere, quo nomen ſuũ dehoneſtari, ſeu obſoleſieri nolebat Auguſtus. Ob id Prætores, coram quibus iudicia exercebantur, admonuit, ne paterentur nomen ſuum in commiſſionibus,ſcilicet in iudicialibus cõtẽtionibus,& actis ſcribendis imponi,& ſic coinquinari. Suetonius in Caligula cap. 15.ait,cum fuiſſe authorem,vt in relationibus non ſolum nomen ipſius preſcriberetur,ſed et ſororum,per hæc verba. Quod bonum, felixque ſit Caio Cæſari, ſororibuſq; eius; nam quum publicis actis antea Cæſarem nomina ante ſcriberentur, voluit ipſe,& ſororum nomen addi. Vnde & noſtris quoque temporibus *Commandamenti* dicuntur cõmiſſiones, ſeu pręcepta, quę partibus litigantibus a tabellionibus iuſſu iudicum indies fiunt. Quod verò Prætores pręeſſent iudicibus,conſtat, præſertim ex Cicerone in lib.de Leg ſcribente. Iuris diſceptator, qui priuata iudicet, iudicarive iubeat Prætor eſto. Iuris ciuilis cuſtos eſto. Quod verò ſcribę litigantium acta omnia in tabulas referrent, conſtat ex Cicerone in 5. in Verr.& Plutarcho in M.Catone,& clarius docet ex neotericis peritiſſimus hiſtoriæ antiquę Carolus Sigonius de Ant.iur.Rom.ciu.lib.2.cap.9.& lib.1.& 2.de indic.

Hinc

Hinc factum puto, vt apud Iuriſtas frequens manarit vſus huius verbi, vt committere pro confiſcare dicatur. Vnde titulus, D. lib. 39. & C. lib. 4. de vectiga. & commiſ. Ita committere in legem, ſtipulationem, & teſtamentum dicuntur apud ipſos, qui aduerſus legem, ſtipulationem, & teſtamentum quid faciunt, l. non ſolum, §. illud D. de lib. lega. & committere pro delinquere, l. 1. § cum Vrbem, D. de officio præfect. vrb. & in commiſſum cadere res dicuntur, pro quibus debitum vectigal ſolutum non eſt, l. vltima, §. ſi quis, D. de vectig. & commiſſ. & commiſſum factum pro homicidio in l. is, qui cum telo, C. ad l. Corn. de Sica. & commiſſoria lex pro pactione in venditionibus, & oppignerationibus vſurpatur, l. 2. & toto titulo, D. de lege commiſſoria. Ita & commiſſæ hypothecæ, quæ creditoris factæ ſunt, ex Cic. in epiſt. Famil. Quæ adnotaſſe libuit, vt non alienam expoſitionem noſtram penitus quis putet, dum per commiſſiones interpretandum cenſemus acta iudicialia a ſcribis in tabulis relata. Quæ pariter interpretatio facilè accomodari poteſt dictis Suetonij in Caligula, vt ſcilicet ille Senecæ ſcripta tanquam vulgari, & domeſtica oratione, ideſt compta, non tamen graui, & eloquenti ſtylo exarata meras commiſſiones in hunc ſenſum appellarit, & arenam ſine calce; nam Neronis principatus primis annis Afranius Burrus, & Anneus Seneca pari in ſocietate concordes moderatores fuere, ille bellicis rebus præpoſitus, hic ciuilibus curis; quod ex Tacito, libro Annal. 13. clarè colligitur. Quinimo author eſt Dion, eundem Caligulam pręſtantiſſimum virum Senecam parum abfuiſſe, quin occiderit, ideo tantum, quod cauſam quandam in Senatu, præſente Caio ipſo, pulcherrimè, & ſapienter egerat. Vnde iudicia eum antea tractaſſe, vel ſaltem iudicijs ſæpè ſe ingeſſiſſe, & interueniſſe credendum. Itaque Caligula facilè illius ſcripta meras commiſſiones dixit; Nam quod ibi interpretes exponunt commiſſiones pro commiſſuris, ædificiorum ſimilitudine, vel gladiatorum cõgreſſus, haud quaquam probari poſſunt intimius rem perſcrutanti.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XCIIII.

In ſeceſſu Apolloniæ Theogenis Mathematici pergulam comite Agrippa aſcenderat, quum Agrippæ, qui prior conſulebat magna penè & incredibilia prædicerentur, reticere ipſe genituram ſuam, nec velle edere perſeuerabat, metu ac pudore ne minor inueniretur.

QVVM antiqui Phililoſophi plerique, & Mathematici, ſeu Aſtrologi, quos Gellius Chaldæos etiam appellauit, & Auguſtinus in 4. Cõfeſſionum Planetarios, qui etiam Genethliaci dicuntur, & ex aſtrorum poſitione in hominum natiuitate futura prædicere profitentur, & natiuitates faciunt, ſeu genituras, vt Spartianus in Seuero, locarent artem ſuam ſub dio, & cœlo aperto ſpatiantes; hinc, quod in pergula deambularent, a peragendo pergulam dictam, & ideo hoc loco a Suetonio pergulam appellari, communi

ſignifica-

ſignificatione, & vulgari, quidam contendunt, ideſt per topiarium genus, ſcilicet vites diſpoſitas ad inſtar fornicum per palos rectos hinc inde fixos exporrectas, quibus ſuperius ſemicirculari figura diſpoſitis viminibus, vites ſupertexuntur, Galli *Treillam* vocant. Quo ſenſu Plinius lib. 17. cap. 24. Vitium generoſas pergulas quinquatribus putãdas tradit. Et Col. lib. 11. c. 2. dixit Si quę pergulę vitium generoſarum à putantibus relictę ſunt, ante Kal. Aprilis vtiq; deputari debent. Vnde & pergulanus adiectiuum, vt pergulana vitis ſpecies apud Col. lib. 3. c. 2. Nam has mihi nuper cognitas, pergulanam dico, & Irciolam. Pergulanam autem Romę etiam ſpeciem arbitramur, quæ vulgo Pergolizza dicitur, & etiam hyeme vuarum racemos appenſos habet. Verũ hęc ſententia haudquaquam recipienda, quum Suetonius vtatur verbo aſcenderet; pergulę autem vitium in plana terra (vt plurimum) educentur, & in viridarijs non penſilibus. Quamobrem rectius alij interpretantur hoc in loco pergulam pro loco extra parietem porrecto in domo, inter quos Budęus in Annot. in Pand. ex l. ſi verò, de ijs qui deiecerunt, ita ſcribit. Pergulam, cuius hic quoque fit mentio, pro parte domus exporrecta & propendente accipi debere hoc in loco, eius generis, quas ſalientes artifices noſtri appellant, nemo ſemidoctus ignorat. Verum quum huiuſcemodi loca à Suetonio appellari Meniana ſolere obſeruemus, vti in Caligula c. . Pauci è proximis Menianis ſpectabant. & Podia, vti in Nerone cap. 12. quamuis Podium Theatri magis ſit pars, & Menianũ domus, ob id potius per Pergulã hoc loco intelligendũ puto loca illa detecta, quę in ſuperiori domus parte ſuper tectũ ędificari ſolẽt, vulgo *Terrazzi*, & *Antane* ab Italis dicuntur, & *Galerias* Galli vocant; Quamuis & aliquando tegantur ab aliquibus. Ita enim pergulam apud Vulpianum l. Hæres, §. 2. de iudicijs, Gloſſę antiquorum explicant ὑπερῷον, ἰκρία, μέσοδμη, ὀροφὴ, στενὸν οἴκημα. In hoc ſignificatu Tertullianus aduerſus Valentinianũ. Cęnacula in ædicularum diſpoſita forma, alijs atque alijs pergulis ſuperſtructis. Et Propertius in Lenã.

Horruit algenti pergula tecta foco.

Et Plinius lib. 2. cap. 3. Lucius Fuluius argentarius bello Punico ſecundo, cum corona roſacea interdiu è pergula in forum proſpexiſſe dictus, ex authoritate Senatus in carcerem abductus. Et Plautus in Pſeudolo.

Cras faciam deportare in pergulam. Et rurſus.

Cras Phœnicio corio inuiſes pergulam.

Significans ſe puellam flagris cæſam in loco aperto omnibus oſtentaturum, vt cenſeo. Non quod interpretatus eſt Turnebus lib. Aduerſ. 8. c. primo; quod pauperes & ſcorta in pergulis habitarent, & mererent. In pergula quoque res venales exponi conſueuerant, præſertim à pictoribus. Ita Plinius libro trigeſimoquinto, cap. 10. de Apelle. Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam vitia, quæ notarentur, auſcultabat. Et apud Iuriſtas in lege quinta §. penul. D. de ijs, qui deiecer. vel effud. legimus. Quum pictor in pergula clypeum, vel tabulam expoſitam habuiſſet. Et in l. vltima C. Theod. de excuſ. artif. Priuilegium hoc pictoribus dari, vt pergulas, & officinas in locis publicis ſine penſione obtineant. Hinc illud Lucilij Satyrici apud Lactantium.

Pergula pictorum veri nihil, omnia ficta.

Et Lucill. Credit ſignis cor ineſſe alienis Pergula pictorum. Quod verò in pergulis artifices non ſolam opera ſua in propatulo haberent, ſed & etiam præceptores diſcipulos erudirent, conſtat ex Suetonio, vbi de Caſſicio Grammatico inquit. Deinde in pergula docuit, vnde Iulius Capitolinus eleganti epitheto pergulas magiſtrales appellauit. Vopiſcuſque in Saturnino. In Africa Rhetoricæ operam dederat, Romæ frequentauerat pergulas magiſtrales. Et Iuuenalis Saty. vndecima.

Sed nec ſtructor erit, cui cedere debeat omnis.

Pergula.

Diſcipulus Tryferi Doctoris. Itaque quũ Suetonius inquit Auguſtum Apolloniæ aſcendiſſe pergulam Theogenis Mathematici, intelligendum aſcendiſſe ad locum apertum in domus ſuperna parte, in quo Theogenes artem ſuam docebat, & profitebatur, quo in loco, & alios artifices ſe exercere, & res venales exponere conſueuerant, vt ex dictis docuimus. Vnde Vulpianus in d. l. hæres, de iudi. § Proinde, ait. At ſi quo conſtitit, non dico iure domicilij ſed tabernam pergulam, horreum, armarium, ſeu officinam conducens, ibique diſtraxit, vel egit, defendere ſe eo loco debebit. Ex quibus ſuperius dictis ſatis patere poteſt eruditiſſimum vndequaque Cœlium Rhodiginum libro 24 cap. 5. hallucinatum, dum inquit. Pergulam adulteri cognomen eſſe, ita dictum, quod aduentu mariti latuerit in pergula. Quum pergula locus eiuſmodi ſit minimè latebræ accomodatus, ſed potius expoſitioni.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. XCVIII.

Huius Maſgabæ ante annum defuncti tumulum quum ex triclinio animaduertiſſet magna turba, multiſque luminibus frequentari, verſum compoſitum ex tempore clarè pronunciauit.

ANTIQVOS in funeribus, & parentalibus, tædis, facibus, & cereis accenſis vſos ex loco iſto Suetonij facilè probatur, vbi tradit Auguſtum ex triclinio vidiſſe Maſgabæ ante annum defuncti tumulum magna turba, multiſque luminibus frequentari, quod & infra in Caligula cap. 13. adnotari poteſt, vbi inquit. Illum Tiberij funus proſequentem inter ardentes tædas inceſſiſſe. Et ſuperius in Iulio Cæſare cap. 84. tradit rogum illius a duobus gladijs ſuccinctis, ac bina iacula geſtantibus, cereis ſuccéſum. Seruius in Virg. 6. Aeneid. Enarrans illud in funere Miſeni.

——Et ſubiectum more parentum
Auerſi tenuere facem,

Ait, ex Varrone, funus dictum a fune, & a fune funalia dicuntur, ideſt faces ex contortis funibus cera, aut pice circundatis, quod & erat maximi honoris indicium. Plinius de viris Illuſtribus. Duillo conceſſum eſt, vt prælucente funali, & præcinente tibicine a cœna publicè rediret. Et Cic. de Seneâ. Delectabatur crebro funali, & tibicine. Hinc & funalis cereus Valerio Maximo lib. 3. c. 6.

C. Duillius

C. Duillius ad funalem cereum præeunte tibicine,& fidicine a cœna domum reuerti ſolitus eſt. Et Martialis.

Hinc tibi nocturnos præſtabit cereus ignes.

Et Cic. de Offic. omnibus vicis ſtatuæ factæ ſunt,& ad eas thus,& cerei. His itaque cereis, ſeu funalibus, vt diximus, vtebantur antiqui in funeribus. Virgilius libro vndecimo, Aeneid.

Et de more vetuſto
Funereas rapuere faces,
Lucet via longo,
Ordine flammarum.

Tacitus lib. 3. Annal. poſt principium de funere Germanici. Dies quo reliquiæ tumulo Auguſti, modo per ſilentium vaſtus, modo ploratibus inquies, plena Vrbis itinera, comburentes poſt Campum Martium faces. Ad hæc vide Senecam extremo libro de Breuitate vitæ, & de Tranquillitate vitæ, cap. 11. Cereis etiam accenſis vſos Romanos in Pompis, ſeu Triumphis tradit Trebell. Pollio in Galienis, vbi de Decennalibus inquiens. Mulieribus cum cereis facibus, & lampadibus præcedentibus Capitolium petijt, quod & ſuperius in Tiberio docuimus. Et in ſacris cereos accenſos colligimus ex Am. Marcello, libro 22. ſcribente vbi de Daphnei Apollinis templo incenſo verba facit. Aſclepiadem Philoſophum Deæ cęleſtis argentum breue figmentum quocunque ibat ſolitum afferre ante pedes ſimulachri ſublimes ſtatuiſſe, accenſiſq; cereis ex vſu ceſſiſſe. Vnde medietate noctis emenſa, quum neque adeſſe quiſquam potuit, nec iuuare, volitantes ſcintillæ adhæſere materijs vetuſtiſſimis, igneſque aridis nutrimentis erecti, omne quicquid contingi potuit, licet ardua diſcretum celſitudine, concremarunt.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. CI.

Teſtamentum L. Planco C. Silio Coſ. iij. Non Aprilis, ante annum & quattuor menſes quam decederet, factum ab eo, ac duobus codicibus, partim ipſius, partim libertorum Polybij & Hilarionis manu ſcriptum, depoſitumq; apud ſex virgines Veſtales, cum tribus ſignatis æquè voluminibus protulerunt.

LIVIVS libro 1. de Numa Rege loquens ſic ſcribit. Virgineſque Veſtę legit, Alba oriundum Sacerdotium,& genti conditoris haud alienum. His vt aſſiduæ templi Antiſtites eſſent, ſtipendium de publico ſtatuit, virginitate, alijſque cęremonijs venerabiles, ac ſanctas fecit. Et in legibus veteribus Numę Pompilij legimus. Virgines Veſtales ignem foci publici ſempiternum in Vrbe cuſtodiunt. Illis viuo etiam patre teſtamentum facere, cæteraque ſine curatore gerere ius eſto. Has verò a principio quattuor fuiſſe concordes om-

nes

nes ſcriptores tradunt; Primuſque Plutarchus in Numa Geganiam, Bereniā, Camillam, & Tarpeiam appellatas inquit; quamuis Alexander ab Alexādro libro 5. cap. 12. corruptè Gegamiam, Beremiam, & Gamiliam tres primas vocet, quà in re etiam ſubdit mirari Gelliuꝫ ſcribentem, lib. 1. cap. 12. in calce, primæ Virgini Veſtali nomen fuiſſe Amata, hincque Pontifices Maximos inter capiēdas Veſtales Amatæ nomen non recepiſſe. His quattuor Plutarchus loco citato, & binas alias additas dicit ſuccedētibus temporibus, quod & Dionyſius Halycarnaſſæus cōfirmat lib. 3. & clarius Feſtus Pompeius lib. 17. per hęc verba. Sex Veſtæ Sacerdotes conſtitutæ erant, vt populus, pro ſua quiſque parte haberet miniſtram ſa torum, quia ciuitas Romana in ſex erat diſtributa partes, in primos, ſecundoſque. Titienſes, Rannenſes, & Luceres. Alexander ab Alexandro loco ſupradicto perperam ſcriptum reliquit. Aucto & propagato Imperio collegium Veſtalium ad vigenarium conſtitutum fuiſſe, quod falſum eſſe ex dictis, & dicendis palam fiet. Verùm erroris occaſionem Alexandro dediſſe exiſtimandum verba Gellij, loco iam dicto, vbi legimus. Sed Pappiam legem inuenimus, qua cauetur, vt Pontificis Maximi arbitratu, virgines è populo viginti legantur, ſortitioque in concione ex eo numero fiat. Quod pariter conuenit cū eis, quæ a Suetonio in Auguſto ſcribuntur cap. 31. in hæc verba. Sacerdotum, & numerū, & dignitatem, ſed & commoda auxit, præcipuè Veſtalium virginū. Quumque in demortuæ locum aliam capi oporteret, ambirentque multi, ne filias in ſortem darent, adiurauit; ſi cuiquam neptium ſuarum competeret ętas, oblaturum ſe fuiſſe eam. Ex quibus patet viginti virgines ſeligi lege Pappia de ritu Veſtales capiundi, ex qua in demortuæ locum vna ſorte eligeretur. Sex verò tantum numero fuiſſe, nec vnquam amplius, omnes ferè ſcriptores vnanimi conſenſu fatentur, locuſque præterea iſte Suetonij facilè oſtendit, D. tamen Ambroſius in quadam epiſtola ad Valentinianum Auguſtum ſeptem fuiſſe ſentire videtur per hęc verba. Vix ſeptem Veſtales capiuntur puellæ, en totus numerus quem infulę vittati capitis, purpuratarumque veſtium murices pompa lecticæ, miniſtrorum circumfuſæ comitatu, priuilegia maxima, lucra ingentia, præſcripta denique pudicitiæ tempora coegerunt. Viderunt aliqui hanc difficultatem, & eam ſoluere conati ſunt, dicentes, ſex virgines Veſtales ſimpliciter fuiſſe, at comprehenſa Veſtali Maxima ſeptem. Quod tamen concilium haud nos probare poſſumus; Siquidem reuocari poteſt in dubium inter Veſtales ſex fuiſſe maximam, præfectam ſcilicet, & quæ cæteris pręſideret. Quum apud ſcriptores antiquos raro id obſeruetur; Sit tantum ad id probandum locus Suetonij in Domitiano cap. 8. vbi habet. Mox Corneliam virginem maximam abſolutam olim, dehinc longo interuallo repetitam, atque conuictam defodi imperauit. Quò in loco dici poteſt Maximam cognomen fuiſſe Corneliæ virginis Veſtalis, Nam Q. Fabio Maximo, Maximorum cognomen ad poſteros translatum teſtatur Liuius libro 33. Quod & confirmare poſſumus, quum Plinius epiſt. lib. 4. epiſt. 11. de hac ipſa Cornelia verba faciens eam Maximillam appellet, & non Maximam. At demus virginem maximam in veſtalibus fuiſſe, quæ præeſſet cęteris, vt in ſacrarum virginum collegijs hodie Abbatiſſę dictæ, vt adnotauit Beroaldus. Et clarè profecto elicitur ex Suetonio

in

in Cęſarę c.83. vbi ſcribit. Teſtamentum eius aperitur, recitaturq; in Antonij domo, quod Idibus Septembris proximis in Lauicano ſuo fecerat, demandaueratque virgini Veſtali Maximę. Et Lampridius in Ant. Heliogabalo. Quumque ſetiam quaſi veram rapuiſſet, quamuis virgo Maxima falſam mõſtrauerat. Hãc tamen non fuiſſe ex numero ſex, ſed ſeptimã, minimè dicendũ. Ita doctiſſimus Carolus Sigonius lib. 1. de antiquo iure Rom. c. 19. ſcribit. Numa quattuor Veſtales inſtitutas fuiſſe tradit cum Veſtali Maxima. Et paulo infra Veſtalib. additæ duę à Tarquinio Priſco, vt eſſent ſex cum virgine Veſtali Maxima. Quę verba coniunctiuè legenda, vt congruant Feſti dictis, ſuperius allatis. Nec rationi conſonum eſt, Auguſtum Maximam Veſtalem à ſui teſtamẽti cuſtodia excludere voluiſſe, ſed potius illi vna cũ alijs quinq; cuſtodiendũ mandaſſe. Quamobrem dicendum videtur, vel mendum in textu Ambroſiano eſſe, & ſeptem pro ſex librariorum incuria poſitũ, vel Ambroſium in hiſtoria gentili memoria lapſum. Apud has autẽ Veſtales virgines teſtamẽta reponi ſolita, vt ſuo tempore in lucem promerentur, cõſtat ex hoc Suet. loco de teſtamento Auguſti, necnon ex C. Tacito lib. Annal. 1. ſcribente. Nihil primo Senatus die agi paſſus, niſi de ſupremis Auguſti cuius teſtamentũ illatum per Virgines Veſtę Tiberium, & Liuiã hæredes habuit. Idẽ de Antonij Triumuiri teſtamento legimus apud Plutarchũ in illius vita. Quod & Dion cõfirmat. Et de teſtamento Cęſaris ex Suet. in illo. c. 83. Ad quod etiam ſpectare videtur quod l. 3. ff. de tab. exhib. Vulpianus tradit; oſtendit enim teſtamentum in Aede ſacra reponi ſolere.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. C I.

Tertio breuiarium totius Imperij, quantum militum ſub ſignis vbiq; eſſent, quantum pecuniæ in ærario, & fiſcis, & vectigaliorum reſiduis. &c.

NON deſunt qui Rationariũ, Breuiariũ, Kalendariũ apud ſcriptores Synonyma eſſe, & in eodẽ ſignificatu accipi poſſe putent, qđ tamen abſolutè prolatũ haud verum eſſe facilè conuincitur. Siquidẽ Rationarium propriè acceptum nihil aliud ſignificat, quã liber, ſeu codex, in quo accepti, & expenſi rationes deſcribũtur. Suet. ſupra in Aug. c. 18. Tędio diuturnę valetudinis, quum etiã magiſtratibus, ac Senatu domũ accitis Rationarium Imperij tradidit, ideſt reditus, & expenſas Populi Rom. vnde etiã rationib. inferre, pro ſcribere in loco rationũ, ſeu rationario. Ita Iu. Cęſ. emit ſeruitia recentiora immẽſo pretio, & cuius etiã ipſum puderet, ſic vt vetaret rationib. inferri. Et apud Iuriſconſultos rationib. inferre, ideſt qđ receptũ, quodq; expẽſum in libro Rationum inſcribere l. qui ſine vſuris, D. de neg. geſtis. Et infra in Caligula, ca. 16. Rationes Imperij ab Auguſto proponi ſolitas, ſed à Tiberio intermiſſas publicauit. Et rationes relatæ Feſto Põpeio li. 16. rerũ Rom. dicũtur quę in tabulis deſcriptæ publicè data, atque expenſa docent Iudices. Quod & Cicero lib. 5. Epiſt. ad Rufum oſtendit. Et in Orat. pro Roſcio. Non habere ſe hoc nomen accepti in Codicẽ accepti & expenſi relatum, confitetur. Et rurſus. Si tabulas (inquit)

Caius Fannius accepti, & expenſi profert ſuas: Sed clarius in Verrem. Videamus rationes quemadmodum retulerit, accepti inquit vicies ducenta triginta quinque millia quadringentos ſeptendecim nummoſ dedi ſtipendio, frumento legatis, Proquæſtori cohortis Prætoriæ ſeſtertium mille ſexcenta triginta quinque millia quadringentos ſeptemdecim nummos, reliqui Arimini ſeſtertium ſexcenta millia, hoc eſt rationes referre? Vnde & apud Marcellinum Rationarius Apparitor, qui rationes conficit, vel qui rationibus præeſt, quique a Budæo in Annot. in Pand. ex l. vltima, de Senat. Rationales, ſeu ratiociniorum præfecti appellantur. Quod & confirmat Cœlius Rhodiginus, libro duodecimo capite vigeſimoprimo, & vltimo, Cicero ad Atticum, Ratiocinatorem appellauit; ait enim Hilarem ratiocinatorem. Et 2. Offic. Vt boni ratiocinatores officiorum eſſe poſſimus, & addendo, deducendoque videre, quæ reliqui ſumma fiat. Ita & in Regno Neapolitano hi vulgo *Rationali* appellantur. Sic & nobis Computiſti, & Ragionati dicuntur. Kalendarium certè, & ipſum pro Codice rationum accipi obſeruamus. Ita Papinianus, l. finali §. ité reſcripſerunt à curatore, meminit curatoris Kalendarij Reipub. videlicet, qui curam gereret libri, quò nomina & debita continebantur; quod & adnotauit Caſſiodorus, libro ſeptimo, variarum. Et apud Africanum Iuriſconſultum legimus Kalendario propoſitum. Et Scęuola D. de ſtatu liberis. Et Vulpianus dixit, kalendarij iurationem, & qui eam habent in aliqua ciuitate inter honores non haberi. Verum quia fœneratores huiuſmodi rationes ſingulo Menſe diligenter adnotabant in ſuis Codicibus, hinc fœneratorum Codices kalendarij appellati, ſicuti diarium, ſeu ephemeridem dici obſeruamus librū, in quo ſingulo quoque die rationes ſcribebantur; Hinc factum, vt kalendariū accipiatur propriè pro Codice pecuniarum fœnori collocatarum. Seneca lib. decimotertio, epiſt. Diuitem illum putas, quia in omnibus prouincijs erat, quia magnus ei kalendarij liber voluitur? Et alibi kalendarium verſat, fit ex Domino Procurator. Horat. lib. Epod. Ode 2.

Hæc vbi locutus fœnerator Alphius,
Iam iam futurus ruſticus,
Omnem relegit idibus pecuniam,
Quærit Kalendis ponere.

Et lib. Ser. 1. Saty. 3.

Odiſti, & fugis vt Bruſſonem debitor æris.
Qui niſi cum triſtes miſero venere Kalendæ,
Mercedem, aut nummos vnde vnde extricat amaras,
Porrecto iugulo Hiſtorias captiuus vt audit.

Et Martialis 8. Epigram.

Superba denſis arca palleat nummis,
Centum explicetur pagina Kalendarum.

Et Ouid lib. 2. de remed. amor.

Qui puteal Ianumque timet, celereſque Kalendas,
Torqueat hunc æris mutua ſumma ſui.

In hunc ſenſum kalendarium acceptum a Plutarcho legimus, libro cui titulus

lus περὶ τοῦ μὴ δανείζεσθαι, ideſt de non fœnerando. Et in hac ſignificatione plura ſunt exempla apud Iuriſtas, vt kalendario præpoſitus ſeruus, in l. penul. D. de re. cred. vnde, & kalendarium exercere, l. vxorem, 41. §. legauerat, D. de legatis 3. Hinc kalendario deſtinatæ pecuniæ, ideſt fœnerationi, l. 62. D. de leg. 3. & in kalendarium conuerſa pecunia, ideſt fœnerationi, l. 39. §. negligentiæ, D. de adminiſtr. tut. Sic acceptum etiam kalendarij nomen, in l. vltima, D. de peculio. l. 6. D. de Inſtit. l. 3. D. de compenſat. l. vltima, D. de muner. & honor. & alibi perſæpè. De re hac plura apud Lazium de repub Rom. lib 3. capite 15. Breuiarium ſi ſimpliciter accipiamus opus concilum ſignificat, ſeu ſummarium, Græcis voce ἐπιτομὴ fœminini generis dicitur. Ita Plinius libro decimooctauo, dixit. Vt omnis culturæ quoddam Breuiarium peragatur. Quod & hoc loco Suetonij dicta demonſtrant, quod etiam breues appellauit Lampridius in Alexandro inquiens. Milites ſuos ſic vbique ſciuit, vt in cubiculo haberet breues, & numerum, & tempora militantium. Et breue neutro genere ſic Vopiſcus in Aureliano. Breue (inquit) nominum conſcripſit. Quod ſi Breuiarium dixerimus cum additione rationum erit ſummarium dati & expenſi. Ita Suetonius in Galba, cap. 12. Diſpenſatori Breuiarium rationum afferenti paropſidem leguminis pro ſedulitate, ac diligentia porrexiſſe. Sic apud Scæuolam, l. vltima, D. de pecu. lega. Breuiariæ rationes dictæ, ideſt in epitomen, & compendium contractæ, breuis dicitur in l. vltima, de conueniendis fiſci debitoribus, libro 10. Cod. inter chartulas confiſcati, breuis quidam aſſeueratur inuentus, qui nomina debitorum contineret, Vulpianus, l. 3. §. 6. D. de penu lega. videtur appellaſſe logarium, dum inquit. Sed chartas ad ratiunculam, vel ad logarium paratas contineri. Vnde & logographi, qui libros rationum ſcribebant, & logiſtæ, qui eos curabant, Alciato in libro Annot. in tres poſteriores, lib. Cod. quamuis non deſint qui non logarium, ſed legatarium eo loco legendum putent. De qua re Maffæus Vegius in libello ſuo de verb. ſignifica. Et Caſtellianus Cotta in ſuis Memorialibus in dictione Penoris. Seneca libro 5. epiſt. Breuiarium vulgarem eſſe, parum Latinam dictionem contendit, & Latinè loquendo dicendum Summarium. Qua in re quum habeamus luculentiſſimos authores Suetonium, & Plinium, ac alios, Senecam hallucinatum in re hac facilè aſſeuerare poſſumus.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. I.

Agrum inſuper trans Anienem clientibus, locumque ſibi ad ſepulturam ſub Capitolio publicè accepit.

LVCVM, non locũ legendum exiſtimat Leuinius Torrentius, exemplo Petri Victorij, qui apud Tacitum libro 3. Annal. vbi locum Ortygiam, lucum Ortygiam reponit, & rationem addit, quod auguſtius, & religioſius eſſet genti Claudiæ lucum datum, non locum ſepulturæ, honoris gratia. Sic Auguſtus Mauſoleo ſuo Syluas adiecit, ex Suetonio, in illo cap. 100. Ideclicitur

ex Martiale de Fuſco Epigram. 76. lib. 6. His Torrentij rationibus addamus & nos Ciceronis authoritatem in Orat. pro Milone ſcribentis, Vos enim Albani tumuli, atque luci, vos inquam imploro, & obteſtor ; Nemora quoq; ſacra habita Germanis obſeruamus præcipuè quibus pro tẽplis vtebantur teſtimonio Taciti in libro de eorũ moribus. Hincq; illud Plinij libro 12. ca. 1. vbi de lucis, & arboribus verba faciens inquit. Hęc fuere numinum templa, priſcoque ritu ſimplicia rura, etiam nunc Deo præcellentem arborem dicant, nec minus auro fulgentia, atque ebore ſimulacra, quam lucos, & in ijs ſilentia ipſa adoramus. Valla lib. 4. ſcribit. Lucus nequaquam cæduus eſt, quin potius manu conſitus religioſuſque, atque vel alicui Deo, vel alicuius hominis cineribus conſecratus, ideoque aut circa delubra Deorũ aut circa ſepulchra hominum poſitus eſt. Apud Hebręos quoq; in literis ſacris obſeruamus, & ſepulturę traditos nõnullos in lucis, ſeu nemoribus. Ita lib. 1. Regũ c. 31. Saulis, & filiorũ eius oſſa ſepulta in nemore Iabes legimus. Quod etiam repetitum videmus 1. Paralipo. c. 10. His tamen omnibus non obſtantibus locum, non lucum legendum conſtanter affirmare non dubito; & ratio eſt; quod antiquis mos fuit extra ciuitatem ſepelire cadauera, nec intra Vrbem ſepeliendi alicui fas erat, niſi permiſſu S.P.Q.R. ob alicuius præclarum facinus aliquod in Remp. Romanam. Veterum autem ſepulchra in agris fuiſſe probatur ex multis. & Vulpianus ſcriptum reliquit in l. 3. § D. Hadrianus, de ſepul. viol. in P. Diuum Hadrianum pœnam ſtatuiſſe aureorum quadraginta in eos, qui in ciuitate ſepulchrum feciſſent, & in magiſtratus eandem ſtatuit pœnam, qui id paſſi forent. Cic. 2. de Legibus, legis 12. tab. meminit huiuſmodi. Hominem mortuum in Vrbe ne ſepelito. Id ipſum vetarũt Cæſares Diocletia. & Maximin. l. mortuorum, l. 12. de relig. & ſumpt. fun. & Iulius Paulus libro 1. recept. ſenten. ſcribit. Corpus in ciuitatem inferri non licet, ne funeſtentur ſacra ciuitatis. Antoninus quoque Pius intra Vrbem ſepeliri mortuos vetuit, teſte Iulio Capitolino in Vita eiuſdem, & Spartiano in eodem. Refert Dion Caſſius libro 48. ab V. C. cap. 76. Romæ cautum edicto, ne mortui intra duo millia paſſuum ab Vrbe cremarentur. Ex Horatio quoq; libro 1. Ser. Saty. 8. idem patet.

Hoc miſeræ plebi ſtabat commune ſepulchrum
Pantalabo ſcurræ, Momentanique nepoti.
Mille pedes in fronte trecentos cippus in agrum,
Hic dabat, hæredes monimentum ne ſequerentur.

Morem fuiſſe veterum ſepeliendi in agris docet Liuius lib. 6. & Cice. in Orat. pro Sex. Roſcio, vbi de Procuratore Chryſogoni inquit. Cui de tanto patrimonio iſte nefarius prædo ne iter quidem ad ſepulchrum patrium reliquiſſet. Suetonius tradit in Domitiano, cap. 17. quod illius cadauer populari Sandapila per Veſpillones, Phillix nutrix in ſuburbano ſuo Latina via funerauit. In Flaminia quoque via ſepulchra gentilitia fuiſſe tradit Strabo libro quinto; vnde Martialis libro ſexto, Epigram.

Hoc ſub marmore Glaucias humatus,
Iuncto Flaminiæ iacet ſepulchro.

Et lib. 11. Epigram. 14. in Epitaphio Paridis.

Quiſquis

Quiſquis Flamineam teris viator.
Noli nobile præterire marmor.

Et Iuuenalis Satyr.1.in fi.

Experiar quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina. Et rurſus Saty.5.
Cliuoſæ veheris dum per monumenta Latinæ.

Et congruũ inter viam Flaminiã, ripamque Tiberis in Mauſoleo conditum tradit Suetónius in illo cap.100.& Cic.libro 1.Tuſcul.Quæſt.non longè a principio. An tu (inquit) egreſſus porta Capena, quum Calatini, Scipionum,Seruiliorum,Metellorum ſepulchra vides, miſeros putas illos? Scipionem Africanum in agro Linterni ſepultum in monumento ſibi ædificato ſui iuſſu tradit Liuius libro 38 In Campo Martio quoque corpora magnatum, & Principum virorum teſtimonio Appiani, libro primo Bell. ciu. & Herodiani, libro 4.vbi de ſepultura Seueri, tumulabantur. Ita Plutarchus tradit in vita Pompeij illius præſidio Syllam tumulatũ, obſtante Lepido, & alijs aduerſantibus. Idem Pompeius funus Iuliæ vxoris ſuæ, & filiæ Cæſaris apud Albanum ſepelire paratus, a Plebe coactus eſt eam in Campum Martium efferre. Et Appianus libro 1.Bell. ciu. inquit, deſcribens funus Syllæ,eum Campo Martio illatum, quò in loco Reges tantum humari conſueuerant. A. Hircius, & C.Panſa, ille in caſtris hoſtium cæſus, hic in aduerſo prælio vulnere accepto defunctus,in Campo Martio ſepulti ſunt,ex Liuio in Epitome libro 119. Et in epit. libro 116. Cæſaris corpus, quum in Campum Martium deferreretur a plebe ante roſtra crematũ eſt. Et in epit. libro 106. Iulia Cęſaris filia Pompei vxor deceſſit, honoſque maximus ei a populo habitus eſt, vt in Campo Martio ſepeliretur. Et in epit.libro 90. Sylla deceſſit honoſque ei a Senatu habitus eſt, vt in Campo Martio ſepeliretur. Ita Suetonius,cap.84.Cæſarem in Campo Martio humatum ſcribit: Campum autem Martium extra Vrbem fuiſſe patet ex Liuio libro 2.ſcribente. Ager Tarquiniorum, qui inter Vrbem, & Tiberim erat,conſecratus Marti, Martius deinde campus fuit, qui tamen hodie in Vrbe exiſtit. Nihilo minus claros quoſdam viros ſpeciali Pop.Ro.ſtudio,eo quod de Republica optimè meriti eſſent, intra Vrbem tumulatos,ac ſepulturæ traditos,obſeruamus, quod maximũ decus erat. Quod & Tullius ſecũdo de Leg. tradit accidiſſe Publicolæ,& Tuberto, quodque Fabritius virtutis cauſa publico decreto,& ipſe ſortitus eſt, quod & de Publicola tradit Dionyſius 5. & Plutarchus problem.79.ait,Cineres eorum,qui triumphaſſent,in Vrbem ferre licuiſſe. Quod & priuilegium fuiſſe Imperatoris, qui Rempublicam armis auxiſſet,docet Seruius lib.11.Aeneid.eum in locum,

Auectaque partim
Finitimos tollunt in agros, vrbique remittunt.

Eutropius tamen lib.8 de geſt. Rom.ſcribit. Traianum ſolum Imperatorum omnium intra Vrbem fuiſſe ſepultum, oſſaq; illius collocata in vrna aurea in foro,quod ſibi ædificauit, columna ibi poſita; quod etiam ſcribit Aurelius Victor in vita illius. Veſtalibus virginibus quoq; permiſſum vt intra Vrbẽ ſepulturæ traderẽtur, teſtis eſt Seruius in prænarratũ Virgilij locũ. Et Cœl.Rhod.

libro decimoſeptimo cap. 20. quoque docet. Illud profectò haud prætermittenduum, quod inquit Cic. in Antonium. Maiores noſtri ſtatuas multis decreuere, ſepulchra paucis. Nec ſolum Romanis fuit mos extra Vrbem ſepelire mortuos, ſed & fuiſſe Græcis docet Aeſchines, dum quendam Timachum vniuerſum patrimonium profudiſſe oſtendens, ait, matrem eius oraſſe filium, ne fundum certum alienaret, vt ſi nihil inde aliud commodi caperet, ſaltem mortua haberet, vbi ſepeliri poſſet, nec ipſum quoque prædio peperciſſe. Ariſtophanes in ἐκκλησιαζούσαις, ſiue concionātibus idem docet. Et Dares Phrygius in libro de excidio Troiæ ſcribit Priamum ſuorum more Hectorem ante portas ſepeliuiſſe. Diuus Chryſoſtomus in Pſal. quinto, tomo primo, ait. Si extra Vrbem corpora mortua ſepelimus, multo magis, qui verba mortua, & qui talia proferunt, & ne tegere, aut obumbrare quidem volunt, longè amandare oportet. Plato libro de leg. 12. oſtendit quoque olim ſepultos in agris homines, dum inquit. Nullum in agro fœcundo, & ad culturam apto ſepulchrum fiat, ſed is locus corpora defunctorū recipiat, qui ad cætera inutilis, & ad id tantum commodus, viuentes minimè lædit; nec enim a viuis, nec a mortuis terræ fœcunditas impedienda eſt. Addamus quod etiam apud Sicyonios lege neminem intra mœnia humari licebat, vt tradit Plutarchus in vita Arati circa finem. Id quoque Hebræis familiare fuiſſe docent ſacræ literæ Geneſis capite vigeſimotertio, Abrahamus ſepeliuit vxorem ſuam Saram in ſpelunca duplici, quam quadringentis ſiclis argenti probatæ monetæ publicè emerat ab Ephrone, præſentibus filijs Heth. Et D. Ioannes capite decimonono, teſtatur Ioſephum ab Arimathia, & Nicodemum corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti poſuiſſe in monumento nouo, quod erat in horto. Et Abdias ille, qui vitas Apoſtolorum deſcripſit, tradit, corpora Diuorum Petri, & Pauli in via Latina ſepulta. Quum itaque Appius Claudiæ Gentis Princeps, poſt Reges ab ipſo exactos, in Patres coaptatus, & agro pro clientibus accepto, locum quoque ſibi ad ſepulturam ſub Capitolio publicè acceperit, vt hoc loco docet Suetonius, non video, cur alius lucum potius legendum iure cenſere poſſit; præſertim quum eo in loco lucum fuiſſe minimè apud ſcriptores adnotatum videamus; Qua in re ex recentioribus conſulendi Bartholomæus Marlianus libro ſecundo capite quarto. Topographiæ antiquæ Romæ, & Georgius Fabricius, lib. de Roma. & alij huiuſmodi ſcriptores plures.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. II.

Etiam virgo Veſtalis Fratrem iniuſſu populi triumphantem, aſcenſo ſimul curru vſque in Capitolium proſecuta eſt, ne vetare, aut interdicere fas cuiquam Tribunorum eſſet.

CICERO in Orat. pro Cœlio ita ſcribit. Illa veſtalis Claudia, quæ Patrem complexa triumphantem, ab inimico Trib. ple. de curru trahi paſſa

non

non eſt. Et Valerius libro 5. capite quarto, de pietate erga parentes inquit. Claudia Veſtalis, quum Patrem ſuum triumphantem a curru violenta Trib. pleb. manu detrahi animaduertiſſet, mira celeritate vtriſque ſe interponendo, ampliſſimam poteſtatem, inimicitijs accenſam, depulit; igitur alterum triumphũ Pater in Capitolium, alterum filia in Aedem Veſtæ duxit. Hoc idem refert, & Oroſius libro quinto, vnde neceſſariò fatendum, vel mendum in textu ſubeſſe, vel Suetonium hallucinatum. Verum nec minori ſcrupo animus hæret, quum apud Liuium luculentiſſimum Romanæ Reipublicæ geſtorum ſcriptorem de re hac, ne verbum quidem legamus; quinimo, ipſe duorum triumphorum gentis Claudiæ tantum meminit, nempè C. Claudij Neronis libro 28. & C. Claudij Pulchri libro 4. quorum vterque S. P. Q. R. conſenſu quum triumphaſſet, neutrum eorum patrem, vel fratrem Claudiæ Veſtalis affirmare poſſumus. Et quod magis negocium facit, illud etiam eſt, quod ſex triumphos Suetonius genti Claudiæ cap. 1. adſcribit.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. V.

Sic enim in Faſtos, Actaque publica relatum eſt.

NEMO ex interpretibus Suetonij explicat hoc loco, quo pacto cognitum ex Faſtis Tiberium natum Romę decimoſexto Kal. Decembris, M. Æmilio Lepido iterum & Munatio Planco Coſſ. Qua de re nos operę precium facturos exiſtimamus, ſi id aperire conabimur, necnon addentes quo pacto id quoque in Acta publica relatum fuerit. Quod itaque ad primum attinet, minimè obſcurum puto Faſtos, & feſtos dies eoſdem eſſe, ex Macrobio lib. 1. Saturnal. c. 16. & Plutarcho Problem. 24. Et clarius ex Sexto Pompeio lib. 6. Natales verò dies clariſſimorum virorum inter Faſtos accipi ſolitos; Ita Aelianus de varia Hiſtoria, lib. 2. & Apollodorus in Chronicis, & Laertius in vita Socratis diem ſextum Februarij, in quo Socrates natus fuerat, feſtum habuiſſe, ac luſtraſſe Ciuitatem, tradidere. Et Probus Aemilius in vita Timoleontis ait, illum Syracuſanorum ducem, præcipuas victorias ſemper Syracuſanis natali ſuo dediſſe, adeo vt ipſius natalis diem omnes Siculi feſtum agerent. Sic Herodotus lib. 9. ſcribit Xerxem diem, qua Rex dictus fuit, tanquam natalem, ſingulis annis inſignem celebraſſe. Qui mos etiam Romanis familiaris fuit, vt ſcilicet celebrarẽt quot annis diem natalem ſuum. Ita Cic. ad Atticum agere diem natalem ſuum dixit. Et lib. de Finibus. Agere diem ſuum natalem quotannis, & colere diem natalẽ. & de natali ſuo die idem Cic. in Orat. pro Seſtio, Virg. Ecloga 3.

Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis Iola
Cum faciam vitula pro frugibus ipſe venito.

Et Suetonius tradit in Domitiano c. 11. illum Saluium Cocceanũ exilio multaſſe, quod Othonis Imperatoris patrui ſui diem natalem celebrauerat. Et Suetonius in Tiberio c. 26. Natalem ſuum plebeijs incurrentem Circenſibus, vix vnius bigę adiectione honorari paſſus eſt. Horatius lib. 2. Saty. 2.

Licebit

Illc repotia, nataleis, alioſve dierum.

Feſtos albatus celebret.

Suetonius in Tiberio cap. 65. Seianum res nouas molientem, quãuis iam & natalem eius publicè celebrari, & imagines aureas paſſim coli videret. Idé in Augusto, c. 57. Equites Romani natalem eius ſponte, atq; conſenſu biduo ſemper celebrarunt. Idem in Tiberio, c. 53. de Agrippina. Quum diem quoq; natalem eius inter nefaſtos referẽdũ ſuaſiſſet. Lampridius in Alexandro Seuero. Quum natalem diem commendaret, hoſtia cruenta effugit. Et Plinius. . . . Dum natales ſuos celebraret. Vnde & natalitia dare pro ſoluere Feſtum natalis diei: Cic. in 2. Phillip. Hodiè non deſcendit Antonius, cur? dat natalitia in hortis, & vt interpres exponit, natalitia ſunt conuiuia luxurioſa ad celebrandum natalem diem peculiariter ſtructa. Et Terentius in Phormio.

Porro autem alio vbi erit puero natalis dies.

Similiter & natalia pro celebritate diei natalis obſeruamus apud Iuu. *Saty. 6.*

Palmam inter dominas virtus natalibus æquat,

Ideſt, vt interpretes adnotarunt, non aliter à victoria exhilaratur, quàm ſi dies natales celebrarentur. Ita Plinius lib. 18. cap. 8. Hodiè inquit ſacra priſca, atq; natalium pulte fritella conficiuntur. Et Varro in eo libro, cui titulus eſt de numeris, & ex eo Cenſorinus de die Natali. Id moris (ait) atque inſtituti maiores noſtri ſeruauerunt, vt quum die Natali munus annale Genio ſoluerent, manum à cęde & ſanguine abſtinerent, ne die, qua ipſi lucem accepiſſent, alijs demerent. Hac eadem de cauſa Romani diem 12. Kal. Maij, quò fundamenta Vrbis iacta ſunt à Romulo, ſingulis annis Feſtum agebant, quod ex Plutarcho in Romulo, & Solino, c. 2 & Feſto Pompeio lib. 14. Cenſorio lib. 1. de die Natali, Euſebio de temporibus, Varrone de re. ruſt. lib. 2. cap. 1. Cic. 2. de Diuinat. Suetonio in Caligula, c. 16. & Flauio Vopiſco in Aureliano, & Plinio lib. 14. c. quarto, elicimus. Vnde Propertius lib. 4 Eleg. 4. ad fin.

Vrbi Feſtus erat dixere palilia Patres.

Hic primus cępit mœnibus eſſe dies. Et Ouid. lib. 4. Metamorph.

Feſtiſque Palilibus Vrbis mœnia conduntur.

Eundem morem Hebræis fuiſſe ex ſacris paginis elicere poſſumus, vti Geneſis 40. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat, qui faciens grande conuiuium, &c. Et lib. Machab. 2. c. 6. Ducebantur autẽ cũ amara neceſſitate in diẽ natalis Regis ad ſacrificia, & quum Liberi ſacra celebrarentur, cogebãtur hedera coronati Libero circuire. Et apud Matth. 14. Die autẽ natalis Herodis ſaltauit filia Herodiadis, in medio. Et apud Marcum 6. Herodes natalis ſui die cœnã fecit Principib. & Tribunis, & primis Galileę, quumq; introiſſet filia ipſius Herodiadis, & ſaltaſſet, &c. Romani itaq; qui nullũ adulationis modũ in Auguſtũ omiſere, diẽ quo Tiberius natus eſt inter Faſtos, & in Faſtorũ libris deſcriptos reposuere, vt ſingulo anno dies natiuitatis illius, q in Palatio ortũ duxerat, Feſtus ageretur. Quamobrẽ ſcripſit Suet. ex Faſtis habuiſſe verũ Tib. natiuitatis diẽ. Subdit verò, & ex actis publicis. Pro cuius explicatione haud ignorãdũ ex Strabone lib. 15. apud Indos fuiſſe Vrbis Pręfectos tertij ordinis natiuitates, & mor-

tes

tes perſcrutãtes,& quomodo,& quãdo factę eſſent,idq; tributorũ gratia,tum ne bonę,malęue natiuitates,& mortes laterẽt. Cõſimilis mos fuit Rom. antiquus, vt filiorum ortus diẽ in actis publicis profiterentur, idq; à Seruij Tulli temporibus obſeruatum,quod Diony. Halicarnaſ.tradit lib 4 inquiens de Seruio Tullo: Hic enim in Singula recens natorum capita Iunonis Lacinę templo inferri aliquid iuſſit,& in cenſu agendo non ſolum facultates, ſed & liberorum nomina,atq; ætatem referri voluit. Quod verò Romæ profiterentur nomina, diem,& Conſulem natiuitatis pueri edentes, conſtat apud Iuriſtas in l. cum de ætate,l.13.& penult.de proba.lib.22.Pandecta.tit.3.l.1.ſi minor ſe maior dixe.lib.2.C.tit.3.Apuleius quoq; lib.2 de Aſino inquit. Pater natum ſibi filium cæterorum more profeſſus eſt.Sic Sueto. de Caligula in illo c.8. Ego in actis Antij ipſum inuenio editum. Ad hæc,morem hunc,maximè poſt legem Iuliam,& Papiam Poppeam de maritandis ordinibus,neceſſe obſeruatum, credendũ,ob eorũ qui liberos haberent cõmoda,& orborũ pœnas. Has certè ſub Aug.latas cõſtat xSuet.in Aug.c.34.Dione lib.56.Gellio lib.2.c.15. Tertulliano in Apologetico, & ex Vulp.l.1.ff.vnde vir & vx. Et Inſt.tit. 25.Et Paulo l.6.§.vlt.de iu.patr.Iuliã nẽpe P.& Cn.Lentulis Coſſ.anno ab V.C.736.Papiã verò Poppeam M.Papio Mutilio & Q.Poppeo 2.Coſſ.ſi Dioni credimus,apud quem Popilium pro Poppeo legitur. Nec obſtat quod Capitolinus in vita M. Aurelij Philoſophi ſcripſerit,illum primum iuſſiſſe apud præfectos ærarij in æde Saturni vnumquemq; ciuium natos profiteri,intra diem tertium nomine impoſito,& per Prouincias vſum publicorum tabellionum inſtituiſſe, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud Præfectos ærarij, vt ſi quis fortè natus in prouincia cauſam liberalem diceret,inde ferret; Nam antiquiorem hunc vſum fuiſſe ex dictis probatum,& amplius ex Iuuenale comprobari poteſt,ſcribente Saty.9.

Nullum ergo meritum eſt ingrate,ac perfide,nullum
Quod tibi filiolus vel filia naſcitur ex me?
Tollis enim,& libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri.

Vixit autem Iuuenalis,teſte Suida,ſub Domitiano,qui adeptus eſt Imperium author.Oroſij,& Aurelij,anno Domini 84.vel ſub Traiano,vt alij,qui Imperiũ aſſumpſit anno Domini 102.M. Antoninus verò Philoſophus Imperator fuit declaratus anno Domini 163.vt tradidere Oroſius,& Euſebius lib.7.cap. 15 Ne verò Iulium Capitolinum indefenſum relinquamus,dicere poſſumus, M.Aurelium neglectam diutius conſuetudinem reuocaſſe, quã etiam in vſum tractam poſterioribus temporibus patet,ex eodem Capitol. in Gordiano ſcribente. Gordianum filium nomine Antonini illuſtraſſe, quum apud Præfectũ ærarij more Romano profeſſus filium, publicis actis nomen eius insereret. Sub Auguſto igitur Tiberium natũ ex actis publicis ſe recepiſſe inquit Suet. iure optimo. Res enim illuſtres annalibus, alias verò diurnis actis Vrbis mãdari, teſtatum reliquit Tacitus lib.13. Ita Suet.in Cæſare,c.20.ſcribit illum inſtituiſſe,vt tam Senatus, quam populi diurna acta conficerentur, & publicarentur.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. VI.

Per Siciliam quoque & Achaiam circunductus, ac Lacedemonijs publicè, qui in tutela Claudiorum erant, demandatus, digrediens inde itinere nocturno, diſcrimen vitæ adijt.

APVD antiquos Romanos moris fuit, vt Prouinciales, & ſocij Populi Romani in clientelā, ſeu tutelā ſe darent proceribus Romanis, dico in clientelā priuatam, quia quamuis etiam ſe in tutelam totius Reipublicæ darent, ea pubiica appellabatur, ſicuti hæc, de quà verba facturi ſumus; Priuata erat autem vinculum huiuſmodi, vt clientes perpetuò patronorum ſuorum patrocinio ſeſe, ac fortunas ſuas tuerentur, viciſſimque ipſi patronos ſuos colerent, & omni ſtudio venerarentur. Hæc autem neceſſitudo, ſeu clientela, non vinculum perſonale, ſed gentilitium in pluribus familijs fuit & ad hæredes tranſiēs, ita vt hæc, vel illa potens Romana familia, huius vel Coloniæ, vel Prouinciæ patrona diceretur. Hos autem à Romulo in Rempub. inductos teſtatur Dionyſ. Halicarnaſ. in Romulo; vt enim ciues Patritios plebeiorum Patronos tutelareſque conſtituit, ſic colonis, ac ſocijs Populi Romani Patronos ſibi deligendi facultatem fecit, quorum opera in Ciuitate vterentur, ſi quid eſſet, quod ſua intereſſe exiſtimarent Romæ curandum. Quod quidem compluribus authoritatibus comprobare poſſumus, & præſertim ex Cic. ſcribente in Orat. pro Sylla. Primum omnis Pompeianorum colonorumq; diſſenſio delata ad Patronos eſt, quū inueteraſſet, & per multos annos eſſet exagitata, deinde à Patronis ita res cognita eſt, vt nulla in re à cęterorum ſententijs Sylla diſſenſerit. Idem pro Roſcio: Nam quum multos veteres à maioribus Roſcij Patronos, hoſpiteſq; haberent, omnes eos colere, atque obſeruare deſtiterunt, ac ſe in Chryſogoni fidem, ac clientelā contulerūt. Et in prima in Verr. act. Clariſſimi viri noſtrę ciuitatis temporibus optimis hoc ſibi ampliſſimū, pulcherrimūque ducebant ab hoſpitibus, clientibuſve ſuis, ab exteris nationibus, quę in amicitia Populi Romani ditioneque eſſent, iniurias propulſare, eorumque fortunas defendere. Et in 2. in Verr. Vexauit Puteolanos, quod C. Caſſiū, quod Brutos Patronos adoptaſſent. Idē in 5. in Verr. Itaq; nunc Siculorū, Marcelli non ſunt Patroni? Verres in eorum locū ſubſtitutus eſt, quā in te tantam virtutem arbitratus es, vt conarere clientelam tam illuſtrē, tam ſplendidę prouinciæ abducere, & auferre à certiſſimis antiquiſſimiſque Patronis? Et rurſus. Scit hoc C. Marcellus, ſcit is, quem adeſſe video Lentulus Marcellinus, quorum fide, & præſidio maximè vtuntur Siculi, quod omninò Marcellorum nomini tota illa Prouincia adiuncta eſt. Liuius lib 25 in Orat. Legatorū Syracuſanorū ad Marcellum. Nunc noſtra de Athenienſibus, Carthaginienſibuſq; trophea, nunc tua de nobis oſtendat, incollumeſq; Syracuſas familiæ veſtrę ſub clientela nominis Marcellorū, tutelaq; habendas, tradas. Suet. in Aug. c. 16. Bononiēſib. quoq; publicè, qđ in Antoniorū clientela antiquitus erant, gratiā fecit coniurādi cū tota Italia pro

partibus

partibus ſuis. Et hoc loco, Lacedemones in Claudiorum tutela fuiſſe tradit idem Suet. Cic. in Verrinis. Allobrogos Fabiorum in clientela fuiſſe tradit. Idem in Epiſtolis. Quare ſi te fautore vſus erit, ampliſſimè clientelas acceptas à maioribus confirmare poterit. Et in Catili. Clientelarum prouincialium meminit. Et in primo de Off. Patronos vocat qui Ciuitates & nationes deuictas in fidem recepiſſent. Iulius Cęſar lib. 7. belli Gallici ſcribit. Clientibus Gallorum nefas eſſe, etiam in extrema fortuna deſerere patronos. De clientela plura Gellius lib. 5. cap. 13. Ad hæc legimus M. Catonem illum ſapientem, & prudentiſſimum virum, multas grauesq; inimicitias geſſiſſe, vt propulſaret iniurias Hiſpanorum, quos in fidem receperat quum Conſul apud ipſos fuiſſet. Illud enim haud ignorandum apud ſcriptores, eodem ſenſu dici, eſſe in tutela, & clientela, & fide, quod ex ſuperius dictis patere poteſt. Ita Cic. pro Planco: Eorumque preces, & vota de meo reditu exaudiens, Dyrrachium, quod erat in fide mea petere contendi. Et rurſus. Iter à Vibone Brunduſium terra petere cōtendi, quum omnia illa municipia, quæ ſunt à Vibone Brunduſium, in fide mea (iudices) eſſent. Et Terentius in Eunucho. Thais ſe patri commendauit in clientelam, & fidem.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. VI.

Poſt reditum in Vrbem à M. Gallio Senatore teſtamento adoptatus, hæreditate adita, mox nomine abſtinuit, quod Gallius aduerſarum Auguſto partium fuerat.

LOCVM hunc ſatis obſcurum mirum certè eſt, vel prætermiſſum, vel ieiunè admodum explicatum ab expoſitoribus, præſertim à Torrentio. Beroaldus exponit, abſtinuit nomine, ideſt noluit nominari Gallius, quamuis ex more Romano, qui teſtamento adoptabantur, teſtatoris nomen acciperent. Ita Pomponius Atticus cognominatus eſt Cæcilius à Q. Cęcilio, qui moriēs eum teſtamento adoptauit, hæredemq. fecit ex dodrante, teſte Cornelio Nepote, & Varrone ſcribente 2. de re ruſt. Atticus, qui tūc Titus Pomponius, nunc Q. Cęcilius eſſe nomine eodem. Addamus nos authoritatem Dionis, ſcribentis lib. 46. Hiſt. Rom. Octauium adoptatum à Iulio Cæſare dictum C. Iulium Cæſarem Octauianum. Ita & Octauius, ex Tacito Annal. 1. dum inſtituit hæredes ſuos Tiberium ex parte dimidia, & ſextante, & Liuiam ex parte 3. iuſſit eos ferre nomen ſuum. Et duo priores filij Pauli Aemilij, maior horū à Fabio Maximo, alter à Scipione Africano adoptati, ille Fabius Maximus, hic Scipio appellati ſunt, teſte Plutarcho in Pauli Aemilij vita. Sic M. Brutus à Q. Cæpione adoptatus Q. Cæpio dictus. Et P. Scipio à Q. Metello adoptatus, Q. Scipio appellatus. Et Tacitus lib. 3. ait. Criſpū Equeſtri loco natum, C. Saluſtiū rerū Romanarum florentiſſimum authorem, ſororis nepotem, in nomen adſciuiſſe. Et Caius I. C. in l. facta l. 62. §. ſi ſub conditione, verſ. ſi. in danda. ad Senat. Conſul.

Trebel.

Trebell.lib.36.P.tit.1.Quod ſi à teſtatore quid relinquatur nominis ferendi conditione,rectè fieri ſi illam quis expleuerit,remittet tamen prętor hanc conditionem in famoſis, & turpibus nominibus, vt ſi nomen Veſpilionis quis deferre iubeatur,quia dignitatis ratio habenda eſt,tradente Mætiano l. ſed ſciendum,l.7.eod.tit. Vulp.l.hoc iure,l.19.§.fin.de donat.lib.39. P.tit.5. Apud Cic. etiam in Orat.pro domo,obſeruamus hæreditatem nominis. Verum quum in ſcriptorum monumentis admodum infrequens ſit obſeruatio eorum,qui hæredibus teſtamento non ſolum hæreditatem, ſed & nominis ipſorum aſſumptionem edixere,præſertim ſi teſtator eſſet minoris dignitatis hęrede inſtituto,ſed duntaxat paucorum,& non priuatorum, non poſſumus omninò aſſentiri huic interpretationi.præſertim quum aditam hæreditatem, ſed non ſuſceptum nomen Gallij à Tiberio tradat Suet. Quamobrem, aliam expoſitionem indagare coacti ſumus, quam adinueniſſe veram, & legitimam profitemur. Sẽſuumq; dictorum Suet.arbitramur eſſe huiuſmodi, quod adita hæreditate à Tiberio,quum poſtea cognouiſſet Gallium aduerſarum Auguſto partiũ fuiſſe, abſtinuiſſe ſe à commodo hæreditatis, nec ſe amplius in ea ingeſſiſſe. Si quidem ſub voce nominis modò debitum,modò creditum à ſcriptoribus Latinis accipitur;creditum quidem ſi partem creditoris reſpiciamus, eiq; nominis dictionem applicemus,èontra verò debitum,ſi debitori. Quod pluribus exemplis paulò poſt comprobare conabimur. Quum itaq; Tiberius ex teſtamento Gallij creditor hæreditatis ipſius eſſet,ab ea conſequenda ſe abſtinuit; Nominis enim abſtinentia locutione elegantiſſima Suet. ſignificauit hæreditatis repudiationem. Quod vt clarius innoteſcat,ſciendum,Cic.in hac ſignificatione ſæpius nominis vocem aſſumpſiſſe, quod & I. C. frequentiſſimum fuit. Hominibus olim obligatio ſcriptura fiebat,vt ait Iuſtin.ſub tit.de verb. oblig.Et Quintilia ait.Nam ſi quis argentum omne legauit, videri poteſt ſignatam quoq; pecuniam reliquiſſe,ideo etiam quod eſt in nominibus dari voluiſſe creditur. Quod vt clarius pateat,ſciendum Romæ olim moris fuiſſe, vt vnuſquiſq; paterfamilias domi haberet tabulas,in quibus acceptũ,& expenſum deſcriberet,ſicq; debitorum, & creditorum nomina, vt Cic. in Orat. pro Cluentio demonſtrat. De earum tabularum fide Cenſores quinto quoq; anno ciues ad iuſiurandum adigebant teſte Dionyſ.Halyc. lib.4.Hinc fidẽ in iudicijs facere ſolebant vt ex Cic. in Orat. pro Q. Roſcio colligit Hot. In hac ſignificatione nomina accepit Vulp.in l 4.D.de pecu.& Pomponius in l.1.D.de annuis lega.Extat etiam apud Scæuolam faciendi nominis mentio in l.Thais, 41.in fi.D.de fideicom.libert.Quod autem nomina dicerentur in tabulis tituli debitorum,docet Plautus in Curcul.

Noui ædepol nomen, nam mihi iſtoc nomine
Dum ſcribo expleui totas ceras quattuor.

Et Seneca lib.de beneficijs tertio. Ille (inquit) per plurium tabulas nomina interpoſitis paratijs facit. Cic.in Topicis ait. In nominibus eſſe,& in tabulis deberi. Et in Philipp.Pecuniam alicui eſſe in nominibus, numeratam non habere. Et in Epiſt. ad Atti. Si Fabritius nomen illud explicat, noli quærere quanti. Et rurſus. Nomina mea per Deos expedi. Et iterum. Etſi nomina

iam

iam facta ſunt, vel induci, vel mutari poſſunt. Et in Offic. Caninius nomina facit, negocium conficit. Et in Saluſt. Ex Africa tantum hic exhauſit, quantũ potuit, aut fide nominum traijci, aut in naues contrudi. Et in Orat. pro Quin. Quum æris alieni aliquãtum eſſet relictum, quibus nominibus pecuniam Romæ curari oporteret. Et iterum. Moritur C. Quintius, qui tibi, vt ait, certis nominibus grandem pecuniam debuit. Et rurſus. A me nominis eius, quod inficiatus eſſet, diem petiuit. Et in Epiſt. Famil. Nomen erat ſeſtertijs triginta. Et alibi. Quũ pecunias ſumpſiſſet mutuas, nomina ſua exegiſſe, prædia vẽdid iſſe diceretur. Et lib. 4. Epiſt. ad Att. Epiſt. vlt. Hæc pactio, non verbis, ſed & nominibus, & præſcriptionibus multorũ tabulis quum eſſe facta diceretur, prolata à Memio eſt, nominibus inductis, authore Pompeio. Ex hac autem nominis ſignificatione natæ ſunt hæc loquendi genera, quæ deinceps ſubijcimus. Videlicet nomina diſſoluere. Cicero pro Plancio. Hoc nomen, quod vrget nunc, quum petitur diſſoluere. Et Catilina apud Saluſtium. Non quia æs alienum meis nominibus ex poſſeſſionibus ſoluere non poſſem, quum & alienis nominibus liberalitas Aureliæ Oreſtillæ ſuis filiæque copijs perſolueret. Item & nomina exigere. Cicero Verr. tertia. Quum per eos ipſos dies, per quos cauſam Dio diceret, reperiretur pecunias ſumpſiſſe mutuas, nomina ſua exegiſſe. Ita hic nomen bonum pro debitore bonæ fidei, & qui ſit ſoluendo. Cicero Epiſto. 6 libro quinto. Seſtio. Ego autem meis rebus geſtis hoc ſum aſſecutus, vt bonum nomen exiſtimer. Et ad Atticum. Nam aut bono nomine centeſimis contentus erat, aut non bono quaternos ſperabat. Et apud Iuriſconſultos, Paulus l. inter cauſas, 26. §. 2. D. de manda. Bonum nomen facit creditor, qui admittit delegatum; & ſecundum hoc loquendi genus in S. C. Macedoniano ſcriptum eſt. Bonum nomen filiumfamilias; fieri non poſſe. E contra nomina deteriora peiorave dicuntur, quorum difficilior eſt exactio, quique bonis, facultatibusque lapſi, non ſoluendo facti ſunt l. 37. D. ſi certum petat. l. 30. D. ad Leg. Falcidiã l. fina. §. penultimo. D. de adm. re. ad ciu. pertinen. Et Columel. libro primo, cap. ſeptimo, Alphius fœnerator optima nomina non appellando fieri mala dixit. Ex his omnibus ſuperius dictis confirmari facile poteſt noſtra huius loci interpretatio, quod ſcilicet Tiberius poſt aditam Gallij hæreditatem nomine abſtinuerit, ideſt vſu, & credito ipſius hæreditatis, quod creditum adeptus fuerat iure teſtamenti, & hæreditatis aditæ; Necnon etiam dignoſci doctiſſimum Budæum in Annot. in Pandect. ex l. 1. ad S. Conſ. Macedo. non exactè nominis ſignificationem explicaſſe. Tacitus de Tiber. lib. Annal. 2. ſcribit. Illum Patulei Equitis Romani hæreditatem, quamquam ipſe hæres in parte legeretur, tradidiſſe M. Seruilio, quem prioribus, neque ſuſpectis tabulis ſcriptum compererat. Et paulò poſt ſubdit. Neq; hæreditatem cuiuſquam adijt, ignotos & alijs infenſos, eoque Principem nuncupantes, arcebat, niſi quum amicitia meruiſſet; quę quantum expoſitioni noſtræ faueant, non eſt qui non videat.

C. Suet-

gladiatores depugnaſſe: Gladiatores autem cubiculares illius non niſi excellentes, & ideo iam miſſione donatos exiſtimandum. Vnde Ouidius.

Et me donari iam rude tempus erat.

Et Cic. in 2. Philippica. Tam bonus gladiator rudem tam cito accepiſti. Et Horatius ad Mecenatem.

Donatum iam rude quæris

Mecenas, iterum antiquo me includere ludo.

Et Cic. in Epiſt. ad Octauium. Qui veteres gladiatores reliquias ludi Cæſaris ad rudem compuliſſet, ideſt gladiatores, qui iam miſſionem artis obtinuerant ad pugnandum rudibus compulerat; namque vt gladio, aliove ferro ſecante, & pungente pugnarent cogi iure nequaquam poterant. Hoſce rudiarios, & conſumatos gladiatores dictos contendit Cœl. Rhodig. lib. & cap. 11. Plinij author. lib. 8. c. 7. ſicuti & milites conſumatos militia miſſos, ſeu emeritos author. Iulij Frontini Stratagematum quarto ſi quidem rude, & pileo donabantur, gladiatores quum & libertate donabantur, & ferro dimicandi neceſſitate liberabantur, ſed tantum batuere rudibus cogebantur. Ita Septimius Florens de Spectaculis inquit. Qui inſigni homicidæ leonem poſcit, idem gladiatori atroci petat rudem, & pileum cum ferro. Senſus itaque præſentis loci Suet. erit. Tiberium gladiatores, iam artis miſſione impetrata, & rude tantum pugnare ſolitos, ad ferrum, & ſanguinariam pugnam rurſus reuocaſſe auctoramento centum millium, ideſt obligata mercede centum millium. Auctorare enim eſt obligare, & ſacramento adigere, quod de militibus ſæpè Liuius dixit. Et auctoratus dicitur propriè gladiator, qui mercede pacta, vel accepta ſe obligat, vt depugnet in arena. Vnde Horatius lib. 2. Sermo. Sat. 7.

Quid refert? vni virgis, ferroq; necari?

Auctoratus eas.

Hinc auctoratio accipitur apud clariſſimos authores pro gladiatorum venditione, ſeu obligatione, cuius iuſiurandi forma extat apud Petronium, quam refert Turnebus 2. Aduerſ. c. 20. Dicuntur etiam auctorati milites ſacramento militiæ & ſtipendio obligati, ſicut exauctorati obligatione, & ſacramento ſoluti. Et Cic. 1. Offic. inquit. Illiberales autem & ſordidi quæſtus mercenariorum omnium, quorum operæ non quorum artes emuntur. Eſt enim in illis ipſa merces auctoramentum ſeruitutis. In eodem ſenſu Seneca lib. 4. de Benefi. ait Hominem venalis animæ crebris auctoramentis accendebat, & alibi. Nullum malum ſine auctoramento eſt. Et rurſus ad finem operis. Magno auctoramento labor peruenit. Et Paterculus lib. poſteriori vol. In ea iugulati ciuis Reipub. conſtitueretur auctoramentum. Et iterũ. Auctoramẽto funebri ad conſeruatoris quondam Reip. tantiq; Cõſulis irritandã necẽ. Et Quinctil. in gladiatore. Nec difficilem tamen ſub illo præſertim auctoramento, habuiſſet miſſionem, ſed noluit gladiator viuere. Et Plinius auctoratum vindemiatorẽ dixit. Et alibi. Auctoratum Pop. Rom. ideſt mercede obligatum. A Liuio auctoratus proditor dicitur, ideſt deuinctus, & obligatus pacta pecunia. Poſtremo non reticendũ à Sexto Pompeio lib. 15. Lucilij author. Rudiarios interpretari, qui ſaga noua perpoliunt, ſed quã appoſitè, viderint doctiores.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. VII.

Et ſemel omninò ex occurſu viſam, adeo contentis, & tumentibus oculis proſecutus eſt; vt cuſtoditum ſit, ne vnquam in conſpectum eius poſthac veniret.

CONTENTVS deriuatum à contendo ſignificat idẽ, quod intenſum, & vim quandam, ſeu vehementiam animi, vel corporis addit. In qua ſignificatione vſus eſt Cic. in Orat. pro Murena. Cum contento curſu hoſtium claſſis Italiam peteret. Et pro Seſt. Contento ſtudio, curſuq; veniamus. Et in Tuſcul. Onera contentis corporibus facilius feruntur, remiſſis opprimunt. Et iterum. Vt in fidibus plurimis, ſi nulla earum ita contenta numeris ſit, vt concentum ſeruare poſſit, omnes æquè incontentæ ſunt. Et rurſus. Balliſtæ lapidum, & reliqua tormenta telorum eo grauiores emiſſiones habet, quò ſunt contenta & adducta vehementius. Et de Orat. Contenta vox. Et Horatius.

Contenta ceruice feram.

Et Virgil.

Contenta ceruice trahunt ſtridentia plauſtra.

Et alibi.

Hunc rapidus iam dudum arcu contenta parato
Tela tenens.

Et Lucillius.

Hic & Muſtipula contenta, ac ſcorpio cauda
Sublata.

Senſus itaq; verborum Suet. eſt Tiberium aſpexiſſe Agrippinam oculis contentis, ideſt intentè fixis. Hinc Auſonius Epiſt. 10. inquit. Sic enim amatoribus accidit, quando, vt ait Virgil.

Oculos in virgine figunt.

Namq; Virgil. habet.

Turnus ad hæc oculos horrenda in virgine fixus. Et iterum.

Illum turbat amor, oculoſq; in virgine figit.

Tumentes quoq; addit Suet. ad maiorem vehementiam aſpiciendi exprimendam, quaſi dicat adeo intensè Tiberium aſpexiſſe Agrippinam, vt oculi prominerent, ac veluti e capite erumperent. Ita oculis turgentibus aſpicientes Theocritus vocat κυλοιδιόωντες à verbo κυλοιδιόω quod eſt oculis turgeſco. Oculos enim in amore duces vocarunt Poetæ. Et Virgil. Ecl. 8.

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.

Ouidius Epiſt. 12.

Et vidi, & perij, nec notis ignibus arſi.

Et Plautus in Merc.

Ego illic adſpicio forma eximia mulierem.

Licebit

Ille repotia, nataleis, alioſve dierum.

Feſtos albatus celebret.

Suetonius in Tiberio cap.65. Seianum res nouas molientem, quãuis iam & natalem eius publicè celebrari, & imagines aureas paſſim coli videret. Idé in Auguſto, c.57. Equites Romani natalem eius ſponte, atq; conſenſu biduo ſemper celebrarunt. Idem in Tiberio, c.53. de Agrippina. Quum diem quoq; natalem eius inter nefaſtos referẽdũ ſuaſiſſet. Lampridius in Alexandro Seuero. Quum natalem diem commendaret, hoſtia cruenta effugit. Et Plinius. . . . Dum natales ſuos celebraret. Vnde & natalitia dare pro ſoluere Feſtum natalis diei. Cic. in 2. Phillip. Hodiè non deſcendit Antonius, cur? dat natalitia in hortis, & vt interpres exponit, natalitia ſunt conuiuia luxurioſa ad celebrandum natalem diem peculiariter ſtructa. Et Terentius in Phormio.

Porro autem alio vbi erit puero natalis dies.

Similiter & natalia pro celebritate diei natalis obſeruamus apud Iuu. Saty. 6.

Palmam inter dominas virtus natalibus æquat,

Ideſt, vt interpretes adnotarunt, non aliter à victoria exhilaratur, quàm ſi dies natales celebrarentur. Ita Plinius lib. 18. cap. 8. Hodiè inquit ſacra priſca, atq; natalium pulte fritella conficiuntur. Et Varro in eo libro, cui titulus eſt de numeris, & ex eo Cenſorinus de die Natali. Id moris (ait) atque inſtituti maiores noſtri ſeruauerunt, vt quum die Natali munus annale Genio ſoluerent, manum à cęde & ſanguine abſtinerent, ne die, qua ipſi lucem accepiſſent, aliis demerent. Hac eadem de cauſa Romani diem 12. Kal. Maij, quò fundamenta Vrbis iacta ſunt à Romulo, ſingulis annis Feſtum agebant, quod ex Plutarcho in Romulo, & Solino, c.2 & Feſto Pompeio lib. 14. Cenſorio lib. 1. de die Natali, Euſebio de temporibus, Varrone de re ruſt. lib. 2. cap. 1. Cic. 2. de Diuinat. Suetonio in Caligula, c. 16. & Flauio Vopiſco in Aureliano, & Plinio lib. 14. c. quarto, elicimus. Vnde Propertius lib. 4 Eleg. 4. ad fin.

Vrbi Feſtus erat dixere palilia Patres.

Hic primus cępit mœnibus eſſe dies. Et Ouid. lib. 4. Metamorph.

Feſtiſque Palilibus Vrbis mœnia conduntur.

Eundem morem Hebræis fuiſſe ex ſacris paginis elicere poſſumus, vti Geneſis 40. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat, qui faciens grande conuiuium, &c. Et lib. Machab. 2. c. 6. Ducebantur autẽ cũ amara neceſſitate in diẽ natalis Regis ad ſacrificia, & quum Liberi ſacra celebrarentur, cogebãtur hedera coronati Libero circuire. Et apud Matth. 14. Die autẽ natalis Herodis ſaltauit filia Herodiadis, in medio. Et apud Marcum 6. Herodes natalis ſui die cœnã fecit Principib. & Tribunis, & primis Galileę, quumq; introiſſet filia ipſius Herodiadis, & ſaltaſſet, &c. Romani itaq; qui nullũ adulationis modũ in Auguſtũ omiſere, diẽ quo Tiberius natus eſt inter Faſtos, & in Faſtorũ libris deſcriptos repoſuere, vt ſingulo anno dies natiuitatis illius, q in Palatio ortũ duxerat, Feſtus ageretur. Quamobrẽ ſcripſit Suet. ex Faſtis habuiſſe verũ Tib. natiuitatis diẽ. Subdit verò, & ex actis publicis. Pro cuius explicatione haud ignorãdũ ex Strabone lib. 15. apud Indos fuiſſe Vrbis Pręfectos tertij ordinis natiuitates, & mor

tes

tes perſcrutãtes,& quomodo,& quãdo factę eſſent,idq; tributorũ gratia,tum ne bonę,malęue natiuitates,& mortes laterẽt. Cõſimilis mos fuit Rom. antiquus, vt filiorum ortus diẽ in actis publicis profiterentur, idq; à Seruij Tulli temporibus obſeruatum,quod Diony. Halicarnaſ.tradit lib 4 inquiens de Seruio Tullo: Hic enim in Singula recens natorum capita Iunonis Lacinę templo inferri aliquid iuſſit,& in cenſu agendo non ſolum facultates, ſed & liberorum nomina,atq; ætatem referri voluit. Quod verò Romæ profiterentur nomina, diem,& Conſulem natiuitatis pueri edentes, conſtat apud Iuriſtas in l. cum de ætate,l.13.& penult.de proba.lib.22.Pandecta.tit.3.l.1.ſi minor ſe maior dixe.lib.2.C.tit.3. Apuleius quoq; lib.2. de Aſino inquit. Pater natum ſibi filium cæterorum more profeſſus eſt. Sic Sueto. de Caligula in illo c.8. Ego in actis Antij ipſum inuenio editum. Ad hæc,morem hunc,maximè poſt legem Iuliam,& Papiam Poppeam de maritandis ordinibus,neceſſe obſeruatum, credendũ,ob eorũ qui liberos haberent cõmoda, & orborũ pœnas. Has certè ſub Aug.latas cõſtat ex Suet.in Aug.c.34. Dione lib.56.Gellio lib.2.c.15. Tertulliano in Apologetico, & ex Vulp.l.1.ff.vnde vir & vx. Et Inſt.tit. 25.Et Paulo l.6.§.vlt.de iu.patr. Iuliã népe P.& Cn.Lentulis Coſſ.anno ab V.C.736.Papiã verò Poppeam M.Papio Mutilio & Q.Poppeo 2.Coſſ.ſi Dioni credimus,apud quem Popilium pro Poppeo legitur. Nec obſtat quod Capitolinus in vita M. Aurelij Philoſophi ſcripſerit,illum primum iuſſiſſe apud præfectos ęrarij in æde Saturni vnumquemq; ciuium natos profiteri,intra diem tertium nomine impoſito,& per Prouincias vſum publicorum tabellionum inſtituiſſe, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud Præfectos ęrarij, vt ſi quis fortè natus in prouincia cauſam liberalem diceret,inde ferret; Nam antiquiorem hunc vſum fuiſſe ex dictis probatum,& amplius ex Iuuenale comprobari poteſt,ſcribente Saty.9.

Nullum ergo meritum eſt ingrate,ac perfide,nullum
Quod tibi filiolus vel filia naſcitur ex me?
Tollis enim,& libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri.

Vixit autem Iuuenalis,teſte Suida,ſub Domitiano,qui adeptus eſt Imperium author.Oroſij,& Aurelij anno Domini 84.vel ſub Traiano,vt alij,qui Imperiũ aſſumpſit anno Domini 102. M. Antoninus verò Philoſophus Imperator fuit declaratus anno Domini 163.vt tradidere Oroſius,& Euſebius lib.7.cap. 15 Ne verò Iulium Capitolinum indefenſum relinquamus,dicere poſſumus, M. Aurelium neglectam diutius conſuetudinem reuocaſſe, quã etiam in vſum tractam poſterioribus temporibus patet,ex eodem Capitol. in Gordiano ſcribente. Gordianum filium nomine Antonini illuſtraſſe, quum apud Præfectũ ærarij more Romano profeſſus filium, publicis actis nomen eius inſereret. Sub Auguſto igitur Tiberium natũ ex actis publicis ſe recepiſſe inquit Suet. iure optimo. Res enim illuſtres annalibus, alias verò diurnis actis Vrbis mãdari, teſtatum reliquit Tacitus lib.13.Ita Suet.in Cæſare,c.20.ſcribit illum inſtituiſſe,vt tam Senatus, quam populi diurna acta conficerentur, & publicarentur.

C.Suet.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. VI.

Per Siciliam quoque & Achaiam circunductus, ac Lacedemonijs publicè, qui in tutela Claudiorum erant, demandatus, digrediens inde itinere nocturno, diſcrimen vitæ adijt.

APVD antiquos Romanos moris fuit, vt Prouinciales, & ſocij Populi Romani in clientelā, ſeu tutelā ſe darent proceribus Romanis, dico in clientelā priuatam, quia quamuis etiam ſe in tutelam totius Reipublicæ darent, ea publica appellabatur, ſicuti hæc, de quà verba facturi ſumus; Priuata erat autem vinculum huiuſmodi, vt clientes perpetuò patronorum ſuorum patrocinio ſeſe, ac fortunas ſuas tuerentur, viciſſimque ipſi patronos ſuos colerent, & omni ſtudio venerarentur. Hæc autem neceſſitudo, ſeu clientela, non vinculum perſonale, ſed gentilitium in pluribus familijs fuit & ad hæredes tranſiēs, ita vt hæc, vel illa potens Romana familia, huius vel Coloniæ, vel Prouinciæ patrona diceretur. Hos autem à Romulo in Rempub. inductos teſtatur Dionyſ. Halicarnaſ. in Romulo; vt enim ciues Patritios plebeiorum Patronos tutelareſque conſtituit, ſic colonis, ac ſocijs Populi Romani Patronos ſibi deligendi facultatem fecit, quorum opera in Ciuitate vterentur, ſi quid eſſet, quod ſua intereſſe exiſtimarent Romæ curandum. Quod quidem compluribus authoritatibus comprobare poſſumus, & præſertim ex Cic. ſcribente in Orat. pro Sylla. Primum omnis Pompeianorum colonorumq; diſſenſio delata ad Patronos eſt, quū inueteraſſet, & per multos annos eſſet exagitata, deinde à Patronis ita res cognita eſt, vt nulla in re à cęterorum ſententijs Sylla diſſenſerit. Idem pro Roſcio: Nam quum multos veteres à maioribus Roſcij Patronos, hoſpiteſq; haberent, omnes eos colere, atque obſeruare deſtiterunt, ac ſe in Chryſogoni fidem, ac clientelā contulerūt. Et in prima in Verr. act. Clariſſimi viri noſtrę ciuitatis temporibus optimis hoc ſibi ampliſſimū, pulcherrimūque ducebant ab hoſpitibus, clientibuſve ſuis, ab exteris nationibus, quę in amicitia Populi Romani ditioneque eſſent, iniurias propulſare, eorumque fortunas defendere. Et in 2. in Verr. Vexauit Puteolanos, quod C. Caſſiū, quod Brutos Patronos adoptaſſent. Idē in 5. in Verr. Itaq; nunc Siculorū, Marcelli non ſunt Patroni? Verres in eorum locū ſubſtitutus eſt, quā in te tantam virtutem arbitratus es, vt conarere clientelam tam illuſtrē, tam ſplendidę prouinciæ abducere, & auferre à certiſſimis antiquiſſimiſque Patronis? Et rurſus. Scit hoc C. Marcellus, ſcit is, quem adeſſe video Lentulus Marcellinus, quorum fide, & præſidio maximè vtuntur Siculi, quod omninò Marcellorum nomini tota illa Prouincia adiuncta eſt. Liuius lib 25 in Orat. Legatorū Syracuſanorū ad Marcellum. Nunc noſtra de Athenienſibus, Carthaginienſibuſq; trophea, nunc tua de nobis oſtendat, incollumeſq; Syracuſas familiæ veſtrę ſub clientela nominis Marcellorū, tutelaq; habendas, tradas. Suet. in Aug. c. 16. Bononiēſib. quoq; publicè, qđ in Antoniorū clientela antiquitus erant, gratiā fecit coniurādi cū tota Italia pro

partibus

partibus ſuis. Et hoc loco, Lacedemones in Claudiorum tutela fuiſſe tradit idem Suet. Cic. in Verrinis. Allobrogos Fabiorum in clientela fuiſſe tradit. Idem in Epiſtolis. Quare ſi te fautore vſus erit, ampliſſimè clientelas acceptas à maioribus confirmare poterit. Et in Catili. Clientelarum prouincialium meminit. Et in primo de Off. Patronos vocat qui Ciuitates & nationes deuictas in fidem recepiſſent. Iulius Cęſar lib. 7. belli Gallici ſcribit. Clientibus Gallorum nefas eſſe, etiam in extrema fortuna, deſerere patronos. De clientela plura Gellius lib. 5. cap. 13. Ad hæc legimus M. Catonem illum ſapientem, & prudentiſſimum virum, multas graueſq; inimicitias geſſiſſe, vt populſaret iniurias Hiſpanorum, quos in fidem receperat quum Conſul apud ipſos fuiſſet. Illud enim haud ignorandum apud ſcriptores, eodem ſenſu dici, eſſe in tutela, & cliẽtela, & fide, quod ex ſuperius dictis patere poteſt. Ita Cic. pro Planco: Eorumque preces, & vota de meo reditu exaudiens, Dyrrachium, quod erat in fide mea petere contendi. Et rurſus. Iter à Vibone Brunduſium terra petere cõtendi, quum omnia illa municipia, quæ ſunt à Vibone Brunduſium, in fide mea (iudices) eſſent. Et Terentius in Eunucho. Thais ſe patri commendauit in clientelam, & fidem.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. VI.

Poſt reditum in Vrbem à M. Gallio Senatore teſtamento adoptatus, hæreditate adita, mox nomine abſtinuit, quod Gallius aduerſarum Auguſto partium fuerat.

LOCVM hunc ſatis obſcurum mirum certè eſt, vel prætermiſſum, vel ieiunè admodum explicatum ab expoſitoribus, præſertim à Torrentio. Beroaldus exponit, abſtinuit nomine, ideſt noluit nominari Gallius, quamuis ex more Romano, qui teſtamento adoptabantur, teſtatoris nomen acciperent. Ita Pomponius Atticus cognominatus eſt Cæcilius à Q. Cęcilio, qui moriẽs eum teſtamento adoptauit, hæredemq. fecit ex dodrante, teſte Cornelio Nepote, & Varrone ſcribente 2. de re ruſt. Atticus, qui tũc Titus Pomponius, nunc Q. Cęcilius eſſe nomine eodem. Addamus nos authoritatem Dionis, ſcribentis lib. 46. Hiſt Rom. Octauium adoptatum à Iulio Cæſare dictum C. Iulium Cæſarem Octauianum. Ita & Octauius, ex Tacito Annal. 1. dum inſtituit hæredes ſuos Tiberium ex parte dimidia, & ſextante, & Liuiam ex parte 3. iuſſit eos ferre nomen ſuum. Et duo priores filij Pauli Aemilij, maior horũ à Fabio Maximo, alter à Scipione Africano adoptati, ille Fabius Maximus, hic Scipio appellati ſunt, teſte Plutarcho in Pauli Aemilij vita. Sic M. Brutus à Q. Cæpione adoptatus Q. Cæpio dictus. Et P. Scipio à Q. Metello adoptatus, Q. Scipio appellatus. Et Tacitus lib. 3. ait. Criſpũ Equeſtri loco natum, C. Saluſtiũ rerũ Romanarum florentiſſimum authorem, ſororis nepotem, in nomen adſciuiſſe. Et Caius I.C. in l. facta l. 62. §. ſi ſub conditione, verſ. ſi. in danda. ad Senat. Conſul.

Trebel.

Trebell.lib.36.P.tit.1.Quod ſi à teſtatore quid relinquatur nominis ferendi conditione, rectè fieri ſi illam quis expleuerit, remittet tamen prętor hanc conditionem in famoſis, & turpibus nominibus, vt ſi nomen Veſpilionis quis deferre iubeatur, quia dignitatis ratio habenda eſt, tradente Mætiano l. ſed ſciendum, l.7.eod.tit. Vulp.l.hoc iure, l.19.§.fin.de donat.lib.39. P. tit.5. Apud Cic. etiam in Orat.pro domo, obſeruamus hæreditatem nominis. Verum quum in ſcriptorum monumentis admodum infrequens ſit obſeruatio eorum, qui hæredibus teſtamento non ſolum hæreditatem, ſed & nominis ipſorum aſſumptionem edixere, præſertim ſi teſtator eſſet minoris dignitatis hęrede inſtituto, ſed duntaxat paucorum, & non priuatorum, non poſſumus omninò aſſentiri huic interpretationi, præſertim quum aditam hæreditatem, ſed non ſuſceptum nomen Gallij à Tiberio tradat Suet. Quamobrem, aliam expoſitionem indagare coacti ſumus, quam adinueniſſe veram, & legitimam profitemur. Sẽſuumq; dictorum Suet. arbitramur eſſe huiuſmodi, quod adita hæreditate à Tiberio, quum poſtea cognouiſſet Gallium aduerſarum Auguſto partiũ fuiſſe, abſtinuiſſe ſe à commodo hæreditatis, nec ſe amplius in ea ingeſſiſſe. Siquidem ſub voce nominis modò debitum, modò creditum à ſcriptoribus Latinis accipitur; creditum quidem ſi partem creditoris reſpiciamus, eiq; nominis dictionem applicemus, ècontra verò debitum, ſi debitori. Quod pluribus exemplis paulò poſt comprobare conabimur. Quum itaq; Tiberius ex teſtamento Gallij creditor hæreditatis ipſius eſſet, ab ea conſequenda ſe abſtinuit; Nominis enim abſtinentia locutione elegantiſſima Suet. ſignificauit hæreditatis repudiationem. Quod vt clarius innoteſcat, ſciendum, Cic. in hac ſignificatione ſæpius nominis vocem aſſumpſiſſe, quod & I. C. frequentiſſimum fuit. Hominibus olim obligatio ſcriptura fiebat, vt ait Iuſtin. ſub tit. de verb. oblig. Et Quintilia ait. Nam ſi quis argentum omne legauit, videri poteſt ſignatam quoq; pecuniam reliquiſſe, ideo etiam quod eſt in nominibus dari voluiſſe creditur. Quod vt clarius pateat, ſciendum Romæ olim moris fuiſſe, vt vnuſquiſq; paterfamilias domi haberet tabulas, in quibus acceptũ, & expenſum deſcriberet, ſicq; debitorum, & creditorum nomina, vt Cic. in Orat. pro Cluentio demonſtrat. De earum tabularum fide Cenſores quinto quoq; anno ciues ad iuſiurandum adigebant teſte Dionyſ. Halyc. lib.4. Hinc fidẽ in iudicijs facere ſolebant vt ex Cic. in Orat. pro Q. Roſcio colligit Hot. In hac ſignificatione nomina accepit Vulp. in l 4. D. de pecu. & Pomponius in l.1. D. de annuis lega. Extat etiam apud Scæuolam faciendi nominis mentio in l. Thais, 41. in fi. D. de fideicom. libert. Quod autem nomina dicerentur in tabulis tituli debitorum, docet Plautus in Curcul.

Noui ædepol nomen, nam mihi iſtoc nomine
Dum ſcribo èxpleui totas ceras quattuor.

Et Seneca lib. de beneficijs tertio. Ille (inquit) per plurium tabulas nomina interpoſitis pararijs facit. Cic. in Topicis ait. In nominibus eſſe, & in tabulis deberi. Et in Philipp. Pecuniam alicui eſſe in nóminibus, numeratam non habere. Et in Epiſt. ad Atti. Si Fabritius nomen illud explicat, noli quærere quanti. Et rurſus. Nomina mea per Deos expedi. Et iterum. Etſi nomina

iam

iam facta ſunt, vel induci, vel mutari poſſunt. Et in Offic. Caninius nomina facit, negocium conficit. Et in Saluſt. Ex Africa tantum hic exhauſit, quantū potuit, aut fide nominum traijci, aut in naues contrudi. Et in Orat. pro Quin. Quum æris alieni aliquātum eſſet relictum, quibus nominibus pecuniam Romæ curari oporteret. Et iterum. Moritur C. Quintius, qui tibi, vt ait, certis nominibus grandem pecuniam debuit. Et rurſus. A me nominis eius, quod inficiatus eſſet, diem petiuit. Et in Epiſt. Famil. Nomen erat ſeſtertiis triginta. Et alibi. Quū pecunias ſumpſiſſet mutuas, nomina ſua exegiſſe, prædia vēdidiſſe diceretur. Et lib. 4. Epiſt. ad Att. Epiſt. vlt. Hæc pactio, non verbis, ſed & nominibus, & præſcriptionibus multorū tabulis quum eſſe facta diceretur, prolata à Memio eſt, nominibus inductis, authore Pompeio. Ex hac autem nominis ſignificatione natæ ſunt hæc loquendi genera, quæ deinceps ſubijcimus. Videlicet nomina diſſoluere. Cicero pro Plancio: Hoc nomen, quod vrget nunc, quum petitur diſſoluere. Et Catilina apud Saluſtium: Non quia æs alienum meis nominibus ex poſſeſſionibus ſoluere non poſſem, quum & alienis nominibus liberalitas Aureliæ Oreſtillæ ſuis filiæque copijs perſolueret. Item & nomina exigere. Cicero Verr. tertia. Quum per eos ipſos dies, per quos cauſam Dio diceret, reperiretur pecunias ſumpſiſſe mutuas, nomina ſua exegiſſe. Ita hic nomen bonum pro debitore bonæ fidei, & qui ſit ſoluendo. Cicero Epiſto. 6 libro quinto: Seſtio. Ego autem meis rebus geſtis hoc ſum aſſecutus, vt bonum nomen exiſtimer. Et ad Atticum. Nam aut bono nomine centeſimis contentus erat, aut non bono quaternos ſperabat. Et apud Iuriſconſultos, Paulus l. inter cauſas, 26. §. 2. D. de manda. Bonum nomen facit creditor, qui admittit delegatum; & ſecundum hoc loquendi genus in S. C. Macedoniano ſcriptum eſt. Bonum nomen filiumfamilias, fieri non poſſe. E contra nomina deteriora peiorave dicuntur, quorum difficilior eſt exactio, quique bonis, facultatibusque lapſi, non ſoluendo facti ſunt. l. 37. D. ſi certum petat. l. 30. D. ad Leg. Falcidiā l. fina. §. penultimo. D. de adm. re. ad ciu. pertinen. Et Columel. libro primo, cap. ſeptimo, Alphius fœnerator optima nomina non appellando fieri mala dixit. Ex his omnibus ſuperius dictis confirmari facile poteſt noſtra huius loci interpretatio, quod ſcilicet Tiberius poſt aditam Gallij hæreditatem nomine abſtinuerit, ideſt vſu, & credito ipſius hæreditatis, quod creditum adeptus fuerat iure teſtamenti, & hæreditatis aditæ; Necnon etiam dignoſci doctiſſimum Budęum in Annot. in Pandect. ex l. 1. ad S. Conſ. Macedo. non exactè nominis ſignificationem explicaſſe. Tacitus de Tiber. lib. Annal. 2. ſcribit. Illum Patulei Equitis Romani hæreditatem, quamquam ipſe hæres in parte legeretur, tradidiſſe M. Seruilio, quem prioribus, neque ſuſpectis tabulis ſcriptum compererat. Et paulò poſt ſubdit. Neq; hæreditatem cuiuſquam adijt, ignotos & alijs infenſos, eoque Principem nuncupantes, arcebat, niſi quum amicitia meruiſſet; quę quantum expoſitioni noſtræ faueant, non eſt qui non videat.

C. Suet. Tranq. in Tiberio. Cap. VI.

Dehinc pubeſcens Actiaco triumpho currum Auguſti comitatus eſt, ſiniſteriore funali equo, quum Marcellus Octauiæ filius dexteriore veheretur.

FVNALE dici à fune manifeſtum eſt, quin imo funale pro ipſo fune acceptum legimus apud Liuium lib. 42. paulò ante finem, vbi habet. Funda media, duo funalia imparia habebat. Accipitur etiam pro re quapiam lucente, ex fune, aut cera, vel alia re pingui compoſita. Vnde funalem cereum obſeruamus apud Valer. Max. lib. 3. c. 7. vbi de C. Duilio loquitur. Et ſimpliciter funalem pro cereo apud Cic. de Senectute. Et in eodem ſignificatu apud Plinium (aut quiſquis eſt) de Viris Illuſtribus. Et apud Ouidium lib. 12. Metamorph.

——— Et primus ab æde,
Lampadibus denſum rapuit funale coruſcis.

Et Syllius Italicus lib. 6.

Cui nocturnus honos funalia clara, ſacerq;
Poſt epulas tibicen adeſt.

Et Virgil. lib. 1. Aeneid.

Et noctem flammis funalia vincunt.

Ex quibus conijcere licet, equos funales dictos, in quibus inſiderent ante currum triumphi, qui faces, ſeu funalia geſtarent, ſi quidem lumina aliquando in apparatu triumphi iuxta triumphantem deferri ſolita eſſe, vnico exemplo patere poteſt, ex Suet. in vita Cæſaris, c. 37. vbi tamen, non à proximioribus, ſeu filijs triumphantium, ſed à Lycnuchis prælata tradit. Quod verò filij triumphantium, vel in eorum defectu qui pro filijs proximiores haberētur in equis triumphalibus ſedere ſolerent, patet ex Cic. in Orat. pro L. Muręna. At quum ſedere (inquit) in equis triumphantium prætextati potiſſimum filij ſoleant. At quum & hos curru ipſo triumphantium vehi ſolitos accipiamus ex Tacito, ſcribente in triumpho Germanici. Augebat intuentium viſus eximia ipſius ſpecies, curruſq; quinq; liberis onuſtus. Et Domitianum triumphum patris, & fratris Iudaicum equo albo comitatū tradit Sueton. in illo cap. 2. Quumq; etiam Iulius Capitolinus in vita M. Antonini Philoſophi ſcriptum reliquerit, illum die triumphi mille puellas virgines in equis triumphalibus ſecum habuiſſe, nulla facis, vel funalis, alteriuſve luminis facta mentione, nec minus in tot triumphis pręclariſſimorum virorum, quorum meminit Liuius, faces pręlatas obſeruemus, idcirco huic interpretationi haud acquieſcere poſſumus, & eò magis, quod in curribus triumphantium in numiſmatibus antiquis cuſis, & præſertim in Auguſti ęreo numiſmate, in quo expreſſus currus cum quattuor Elephantis iunctis, in quibus totidem pueri inſunt, nullam facem, ſeu funale

nale in manibus videamus. Quamobrem aliam ſententiam magis recipiendam putamus, quàm Boſoaldus, Sabellicus, Onufrius, Panuinius lib. de Triumpho, & Turnebus lib Aduerſ. & Alex. ab Alexandro, lib. 5. c. 21. receperunt, vtpotè veriorem. Vt funalem equum interpretemur, qui non temoni, ſeu iugo erat, ſed à latere, ſeu lateribus fune, vel lora adiunctus. Hi verò quandoq; bini, quandoque vnicus erant, ſicuti currum tribus, vel quattuor equis duci contingebat. De tribus extat exemplum apud Statium in ſexto Thebaidos in ludis Archemori, vbi equum nomine Thoen funalem appellat. Sic enim ait.

Nec iam ſufficiunt ſtimuli, nec verbera voce,
Nominibuſque cient. Pholoen, Admetus, & Iron,
Funalemque Thoen,

In curru verò triumphali Auguſti quattuor fuiſſe conſtat ex hoc Suetonij loco, vbi D. Germanicum dextero, Tiberium ſiniſtro funali equo inſediſſe dicit in Actiaco Triumpho. Hunc funalem equum inuenimus & habenalem dictum à Dionyſio lib. 8. antiquit. inquiente: Inſtitutū fuiſſe vetus, & heroicum, vt trium equorum currum in ludis decurrerent. Duobus enim equis iunctis, tertius iuxta adhibebatur. Habenalis dictus, qui vinctus loris à preterrahendo, ſimulque iungendo παρήορος vocabatur à priſcis Grecis. Vnde patet hūc funalem equum perperā σειραῖον Grecis dici, quod tradit in hunc locum Leuinius Torrentius, quum equi dextri currus in Theatro ludentis σειραῖος vox hec ſignificatiua eſſet, & non funalis appellati.

C. Suet. Tranq. in Tiberio. Cap. VII.

Primum in foro, ſecundum in Amphitheatro, Rudiariis quoque quibuſdam reuocatis, auctoramento centum millium.

RVDIARIOS hoc loco appellari vnanimi conſenſu dicunt omnes expoſitores, qui impetrarunt miſſionem artis gladiatoriæ, quà impetrata rude donabantur; At cur rude ob id donarentur haud ſanè explicant. Nos huius cauſam, quam ex ſcriptorum antiquorum monumentis indagaſſe, & adeptos fuiſſe arbitramur, ſubnectere volumus. Eo vno præſuppoſito rudem fuiſſe virgam ligneam impolitam, authore Priſciano, & Catone de re ruſt. cap. 104. Ita Plinius lib. 34. inquit. Vritur in Patinas per laminas minutas cū ſulphure, verſatum rudibus ferreis, aut ferrulaceis. Quum itaque gladiatorem, iam ætate grauem puta ſexagenarium, vel qui probe pluries pugnaſſet, & multas reportaſſet victorias, à gladiatorio munere Prætor eximeret, cum donabat rude. Cuius cauſa erat, quod poſthac inuitus cogi non poterat, vt gladio in arena pugnaret, ſed duntaxat artis ſuæ excellentiam rude batuando oſtendebat. Quod colligimus ex Suet. ipſo in Caligula c. 32. vbi habet. Mirmillonem è ludo rudibus ſecum batuentem, & ſponte proſtratum confodit ferrea ſicâ, ac more victorum cum palma diſcurrit; Quod & confirmari poteſt ex Lampridio ſcribente in Commodo illum in arena rudibus inter cubiculares

gladiatores depugnaſſe. Gladiatores autem cubiculares illius non niſi excellentes, & ideo iam miſſione donatos exiſtimandum. Vnde Ouidius.

Et me donari iam rude tempus erat.

Et Cic. in 2. Philippica. Tam bonus gladiator rudem tam cito accepiſti. Et Horatius ad Mecenatem.

Donatum iam rude quæris

Mecenas, Iterum antiquo me includere ludo.

Et Cic. in Epiſt. ad Octauium. Qui veteres gladiatores reliquias ludi Cæſaris ad rudem compuliſſet, ideſt gladiatores, qui iam miſſionem artis obtinuerant ad pugnandum rudibus compulerat; namque vt gladio, aliove ferro ſecante, & pungente pugnarent cogi iure nequaquam poterant. Hoſce rudiarios, & conſumatos gladiatores dictos contendit Cœl. Rhodig. lib. & cap. 11. Plinij author. lib. 8. c. 7. ſicuti & milites conſumatos militia miſſos, ſeu emeritos author. Iulij Frontini Stratagematum quarto ſi quidem rude, & pileo donabantur, gladiatores quum & libertate donabantur, & ferro dimicandi neceſſitate liberabantur, ſed tantum batuere rudibus cogebantur. Ita Septimius Florens de Spectaculis inquit. Qui inſigni homicidæ leonem poſcit, idem gladiatori atroci petat rudem, & pileum cum ferro. Senſus itaque præſentis loci Suet. erit. Tiberium gladiatores, iam artis miſſione impetrata, & rude tantum pugnare ſolitos, ad ferrum, & ſanguinariam pugnam rurſus reuocaſſe auctoramento centum millium, ideſt obligata mercede centum millium. Auctorare enim eſt obligare, & ſacramento adigere, quod de militibus ſæpè Liuius dixit. Et auctoratus dicitur propriè gladiator, qui mercede pacta, vel accepta ſe obligat, vt depugnet in arena. Vnde Horatius lib. 2. Sermo. Sat. 7.

Quid refert? vni virgis, ferroq; necari?

Auctoratus eas.

Hinc auctoratio accipitur apud clariſſimos authores pro gladiatorum venditione, ſeu obligatione, cuius iuſiurandi forma extat apud Petronium, quam refert Turnebus 2 Aduerſ. c. 20. Dicuntur etiam auctorati milites ſacramento militiæ & ſtipendio obligati, ſicut exauctorati obligatione, & ſacramento ſoluti. Et Cic. 1. Offic. inquit. Illiberales autem & ſordidi quæſtus mercenariorum omnium, quorum operæ non quorum artes emuntur. Eſt enim in illis ipſa merces auctoramentum ſeruitutis. In eodem ſenſu Seneca lib. 4 de Benefi. ait Hominem venalis animæ crebris auctoramentis accendebat, & alibi. Nullum malum ſine auctoramento eſt. Et rurſus ad finem operis. Magno auctoramento labor peruenit. Et Paterculus lib. poſteriori vol. In ea iugulati ciuis Reipub. conſtitueretur auctoramentum. Et iterũ. Auctoramẽto funebri ad conſeruatoris quondam Reip. tantiq; Cõſulis irritandã necẽ. Et Quinctil. in gladiatore. Nec difficilem tamen ſub illo præſertim auctoramento, habuiſſet miſſionem, ſed noluit gladiator viuere. Et Plinius auctoratum vindemiatorẽ dixit. Et alibi. Auctoratum Pop. Rom. ideſt mercede obligatum. A Liuio auctoratus proditor dicitur, ideſt deuinctus, & obligatus pacta pecunia. Poſtremo non reticendũ à Sexto Pompeio lib. 15. Lucilij author. Rudiarios interpretari, qui ſaganoua perpoliunt, ſed quã appoſitè, viderint doctiores.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. VII.

Et ſemel omninò ex occurſu viſam, adeo contentis, & tumentibus oculis proſecutus eſt; vt cuſtoditum ſit, ne vnquam in conſpectum eius poſthac veniret.

CONTENTVS deriuatum à contendo ſignificat idē, quod intenſum, & vim quandam, ſeu vehementiam animi, vel corporis addit. In qua ſignificatione vſus eſt Cic. in Orat. pro Murena: Cum contento curſu hoſtium claſſis Italiam peteret. Et pro Seſt. Contento ſtudio, curſuq; veniamus. Et in Tuſcul. Onera contentis corporibus facilius feruntur, remiſſis opprimunt. Et iterum. Vt in fidibus plurimis, ſi nulla earum ita contenta numeris ſit, vt concentum ſeruare poſſit; omnes æquè incontentæ ſunt. Et rurſus. Balliſtæ lapidum, & reliqua tormenta telorum eo grauiores emiſſiones habet, quò ſunt contenta & adducta vehementius. Et de Orat. Contenta vox. Et Horatius.

Contenta ceruice feram.

Et Virgil.

Contenta ceruice trahunt ſtridentia plauſtra.

Et alibi.

Hunc rapidus iam dudum arcu contenta parato
Tela tenens.

Et Lucillius.

Hic & Muſtipula contenta, ac ſcorpio cauda
Sublata.

Senſus itaq; verborum Suet. eſt Tiberium aſpexiſſe Agrippinam oculis contentis, ideſt intentè fixis. Hinc Auſonius Epiſt. 10. inquit. Sic enim amatoribus accidit, quando, vt ait Virgil.

Oculos in virgine figunt.

Namq; Virgil. habet.

Turnus ad hæc oculos horrenda in virgine fixus. Et iterum.

Illum turbat amor, oculoſq; in virgine figit.

Tumentes quoq; addit Suet. ad maiorem vehementiam aſpiciendi exprimendam, quaſi dicat adeo intensè Tiberium aſpexiſſe Agrippinam; vt oculi prominerent, ac veluti e capite erumperent. Ita oculis turgentibus aſpicientes Theocritus vocat κυλοιδιόωντες à verbo κυλοιδιόω quod eſt oculis turgeſco. Oculos enim in amore duces vocarunt Poetæ. Et Virgil. Ecl. 8.

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.

Ouidius Epiſt. 12.

Et vidi, & perij, nec notis ignibus arſi.

Et Plautus in Merc.

Ego illic adſpicio forma eximia mulierem.

Eunum Syrum in Sicilia refractis ergaſtulis numeroſum exercitum ſeruorum collegiſſe tradunt Florus Epiſt. lib. 56. Plutarchus in Craſſo, & Oroſius libro octauo, cap. quinto. Varro de re Ruſt. . . Miſit mox eo virum, qui tota ergaſtula libertate donaret. Et Plinius. . . . . Coli rura ergaſtulis potiſſimum eſt, vt quidquid agitur à deſperantibus, ideſt à ſeruis in ergaſtulis cuſtoditis, continente pro contento vſus. Columella libro primo, cap. octauo, de ergaſtulis villarum pertractat, vbi & ergaſtularios ergaſtulorum cuſtodes, & præfectos appellat. Cic. pro Cluentio, M. Aurius in Q. Sergij manus incidit, & apud eum fuit in ergaſtulo. Et in Epiſt. Fam. Quacunque iuit ergaſtula ſoluit. Ex quibus omnibus facilè eſt elici ſenſum verborũ Suetonij. Quod, ſcilicet Tiberius, ſicuti aliàs fecerat Auguſtus ex Suetonio, in illo cap. 32. repurgauit in Italia ergaſtula, in quibus viatores intercepti ſupprimebantur; ad quæ & alij, ne adigerentur nomina dare, & ſacramentum militię aſſumere, tamquam ad latebras ſpontè confugiebant. Ob id iure Adrianus ergaſtula ſeruorum, & libertorum ſuſtulit, teſte Spartiano in illo. Liuius in Epitome libro nonageſimoquinto, ſic ſcriptum reliquit. Quattuor & ſeptuaginta gladiatores Capuę ex ludo Lentuli profugerant, & congregata ſeruorum, & ergaſtulorum multitudine Crixo, & Spartaco ducibus, bello excitato Claudium Pulchrum legatum, & P. Vatinium Pretorem prælio vicerunt. Ex quibus colligimus non ſolum carceres iam dictos, ſed & ſeruos in illis detentos ergaſtula etiam appellatos, ad differentiam ſeruorum qui extra cuſtodiam habebantur à dominis, ſic autem dicta à voce Græca ἔργον quod eſt opus, & ἐργάζομαι operor ἐργασία operatio, ἐργασικός operarius.

C. Suet. Tranquillus in Auguſto. Cap. IX.

Quas ob res, & ouans, & curru Vrbem ingreſſus eſt primus, vt quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, nouo, nec antea cuiquam tributo genere honoris.

DVO hoc loco maximè perpendenda prætermiſere interpretes, quorum alterum eſt, cur tot confectis bellis Tiberio ouatio, triumphus minimè decretus fuerit; alterum verò, cur ouans inſignibus triumphantium vſus fuerit, præſertimque curru. Quod ad primum attinet, dicimus quod etſi Regnum Tigrani reſtituerit, eò deducto exercitu, nihilo minus non ob id triumphauit, eo quod minimè debellaſſet hoſtes, ſed ſolum eis perculſis, & conſternatis, nulla magna clade eis affectis, intento potitus fuerit. Quæ ouationẽ, non triumphum poſtulabant, ex ijs, quę tradit Dionyſius Halicarn. lib. 8. vbi de ouatione C. Aquilij de Hernicis. Nec minus triumpho honeſtatus receptis à Parthis ſignis, quæ M. Craſſo ademerant, ſiquidem ignominia cladis acceptę tantum

eleuata ouatio, non triumphus dabatur. Et libro quinto, vbi inquit. Poſthumio Tuberto Conſuli ouationem non triumphum decretum, eo quod cladem paulò ante acceptam cum ignominia aboleuit, dum in ſiniſtro cornu abolendæ ignominiæ cupidus dexterum hoſtium cornu impulit, nullo vitæ reſpectu, dummodo vinceret, conijciens ſe in hoſtes medios, quos vicit. Cuius rei meminit quoque Pomponius Lætus in compendio Hiſtoriæ Romanæ; Nec minus geſtò bello Rhetico, Vindelicoq;, quia non omninò pacatæ Prouinciæ, illi triumphus datus. Ob eandem cauſam L. Florus Epitome libro 2. ſcribit, in bello Gallogræcò negatum triumphum Cn. Manlio; de eaque contentione plura refert Liuius lib. 38. Quod autem Tiberius prædicta bella non confecerit, conſtat ex Horatio ſcribente.

Videre Rheti bella ſub Alpibus
—Druſum gerentem, & Vindelicum.

Qui cum & Germaniæ populi ſint, nec minus de illis, nec de Pannonico, quum Dalmatas tantum, & Breucos ſubegerit. Quin etiam, quum ex Pannonia & Germania exercitus non deportaſſet, minimè ei triumphus decretus, quod ex Liuio colligimus lib. 39. ſed tantum ouatio. Quod verò in Pannonia & Germania exercitum dereliquiſſet conſtat ex Tacito lib. 1. Annal. vbi de tumultu exercituum, & legionum in Pannonia, & Germania per initia Principatus, & Imperij Tiberij verba facit. Nec minus Triumphus decretus, quod quadraginta millia Germanorum deditítiorum in Galliam traieciſſet, nam qui deditione facta bello finem imponebant, eis triumphus non debebatur, teſtim. Plinij, & Gellij locis citatis. In ouatione verò, quæ erat minor triumpho (quam prior omnibus aſſecutus eſt Poſthumius Tubertus authore Plinio lib. 15. c. 29.) primum pedibus ouantes pompam victoriæ egiſſe conſtat ex Dionyſio lib. 9. vbi Veturium ouantem pedibus Vrbē ingreſſum tradit. Ita & Sabinus Maſſurius, ſcribente Gellio lib. 5. cap. 6. pedibus ingredi ouantes dixit. Verum poſtmodum vſu factum, vt ouantes equo inſidentes ouatione ducerent. Quod Dion de Cæſare, de Auguſto, de Druſo, de Antonio ſcribit. Et quod maiorem difficultatem facit ſcribit quoq; idem de Tiberio inquiens τὰ ἐπὶ τοῦ κέλητος ἐπινίκια ἔπεμψε ideſt equo inſidens victoriæ pompam egit. Qua in re Suet. contradicere videtur, qui eam ouationem curru duxiſſe tradit. Nos vt ſcriptores hoſce conciliemus, dicimus Dionem præcitatis in locis, & alibi etiam pluries ouationem cum triumpho confundere, & quod magis refert, in re hac ſcriptori Romano Suet. magis, quam Dioni Græco credendum. Quo ad ſecundum propoſitum, dicimus. Quum legibus Romanis Tiberio triumphus decerni non poſſet, nihilo minus iam Imperatorū potentia gliſcēte Senatuſq; & Po. Rom authoritas & obſeruantia, adulatione in eos valde labefactatā eſſet, Tiberius etſi nomine ouationē duceret, re tamen ipſa Triumphū agere voluit ob idq; currū vehi, laurea corona, alijſq; triumphantiū inſignibus Vrbē ingredi noluit, nec antea cuiquā tributo genere honoris. Idē Suet. infra c. 16. tradit Tiberiū totū Illiricū, quod inter Italiā, Regnūq; Noricū, & Thraciā, & Macedoniā, inter Danubiū flumē, & ſinū Maris Hadriatici patet, perdomuiſſe, ſubdens ſeq. cap. 17. ob haſce res triumphum ei

decretum,

decretum, ſed diſtuliſſe triumphum, mȩſta Ciuitate clade Varriana. Nihilo minus Vrbem prætextatum, & laurea coronatum intraſſe.

C. Suet. Tranq. in Tiberio. Cap. XVII.

Nihilo minus Vrbem Prætextatus, & Laurea coronatus intrauit, poſitumque in ſeptis Tribunal Senatu aſtante, conſcendit, ac medius inter duos Conſules cum Auguſto ſimul ſedit.

SEPTA loca erant in Campo Martio, incluſa tabulatis, in quibus Po. Romanus ad ferenda ſuffragia conueniebat, ita dicta, quod tabulatis circumcluderentur, ſicuti & Ruri, loca in quibus animalia clauduntur, ſepta aliquando vocata obſeruamus, &ècontra. Locum etiam in Campo Martio, Septa dictum, ouile quoq; appellatum ſæpè legimus, quod Seruius tradit in Virg. Eglo. 1. enarrans illud.

Quamuis multa meis exiret victima ſeptis.

Licet iniuria hac in re eum Beroaldus vellicet. Quod exemplis facilè conuincitur. Septa enim pro ouili accipi ex allegato Virg. loco patet. Inſuper Varrò de re ruſt. appellat ſepta, omnia loca in quibus includuntur animalia; Itaque ab eo laudantur ſepta Fuluij Hirpini, & Pompei, quibus ferȩ incluſȩ paſcebantur. Itali *Barium* vocant. Idem Varro lib. 1. cap. 14. In villa inquit ædificanda hoc potiſſimum, vt intra ſepta villȩ habeas aquam. Et lib. eod. cap. 17. inſcriptio eſt de ſeptis, quæ tutandi fundi cauſa fieri deberent. Et Cic. in Ant. Quibus, enim ſeptis tam immanes belluas continebimus. Ecòtra ſepta Romȩ Ouilia dicta conſtat ex mox dicendis. Lucanus dixit.

Et miſeræ maculauit ouilia Romæ,

Ideſt ſepta. Et Iuuenalis Saty. 6.

Antiquo quæ proxima ſurgit ouili.

Hoc quoq; confirmat Dionyſ. Halycarn. lib. 10. vbi de Comitijs L. Quinctij loquitur. Et Strabo lib 6. ita ſcribit. Syllam Dictatorem Marianos ad tria millia, vel vt alij quattuor millia, qui arma proiecerant in Campo Martio ad ouilia coactos immiſſis militibus, triduo iugulaſſe. Et Liuius lib 26. Citatis (inquit) centuriæ ſenioribus, datum ſecreto in ouili cum his colloquendi tempus. De huiuſcemodi autem ſeptis Ouidius lib. 1. Faſtorum.

Eſt quoq; quò populo ius eſt includere ſeptis.

Et Martialis lib. 9. Epigram. 60.

In ſeptis Mamura diu, multumq; vagatus.
Hic vbi Roma ſuas aurea vexat opes.

Et Lucanus.

Septorumq; nefas, & clauſi prȩlia campi.

Plinius lib. 16. c. 4. Trabs fuit in porticibus ſeptorum à M. Agrippa relicta. Auſonius in Panegyrico. Non paſſus ſepta, non campū, non ſuffragia. Et Cic. lib. Epiſt. 4. ad Atticum. Oſtendit in Campo Martio ſepta fuiſſe, quæ Comitijs vſui eſſent, quæ ſepta Cęſar, quum in Gallia eſſet, cogitabat marmorea facere, eaque excelſa porticu cingere, mille paſſuum ſpatio. Et in Orat. pro Milone inquit. Quid? Comitijs in campo quoties poteſtas fuit, quum ille in ſepta corruiſſet. Et in Ant. Niſi ſeptis reuulſis intrari in forum nō poteſt. Et Suetonius non ſolum de huiuſmodi ſeptis hoc loco, ſed & in Auguſto cap. 43. meminit. C. Caligulā in ſeptis gladiatorium munus edidiſſe teſtatur Suetonius in illo, c. 18. & cap. 20 eundem iuxta ſepta Amphitheatrum inchoaſſe tradit. Spartianus ait Adrianū ſepta reſtauraſſe. Hunc locū autem tabulatis circumclauſum fuiſſe, præter Seruij authoritatē, colligitur ex Cic. in Orat. pro Seſtio, vbi ait. Inermem, atque imparatum Tribunum alij, gladijs adoriuntur, alij fragmentis ſeptorum, & fuſtibus. Ob id Plutarchus in Mario ſcribit. Marium in petitione Præturę ambitus ſuſpicionem dediſſe, quod ſui cuiuſdam amici ſeruus intra cancellos viſus fuiſſet, dum populus ſuffragium dicebat, ſepta cancellos vocans, eo quod cancellis clauderentur. Cęl. Rhodig. lib. 8. cap 6 adnotauit à Plutarcho in Delfinio ſepta appellata periphracta, vbi creditū habitaſſe Ægeum; rectius fortè περιφράγματα. Et ſepta vocantur animalium diuerſorum conclauia ad venationem adſeruatorum, vulgo *Barchi*, cuiuſmodi illud celebre fuit propè Ticinenſem Vrbem, Regulorum Mediolanenſium olim delitiæ, ſeu (vt alij cenſent) Regum Longobardorum. Septa viuaria appellauit Ammian. Marcellin. lib. 31. de Gratiano, in hæc verba. Ita hic quoque inter ſepta, quæ appellant viuaria, ſagittarum pulſibus crebris dentatas conficiens beſtias incidentia multa parui ducebat, & ſeria. Dicta autem hoc loco ſepta à verbo ſepire, quod eſt ſepimento vallare. Ita Suetonius in Auguſto, cap. 65. ſcribit illum Agrippam in Inſulam tranſportatum militum cuſtodia ſepſiſſe, vnde & ſepes, & ſepta & ſepimenta deriuata. Elegantiſſimè Cic. 3. de Orat. Sepire verborum ambagibus, pro obſcurare vſus eſt, inquiens. Quandoquidem, iſte circumueſtit dictis, ſepit ſedulo. Et ſeptuosè pro obſcurè apud Nonium Liuius. Septuosè dictio, abs te datur. Illud poſtremò loco adnotare libet, ſepta minus aptè à Iureconſultis obices, ſeu clauſtra; quibus vtimur ad impetus fluuiorum coercendos, vocari. Ita Vulpianus, in lege prima, D. de riuis. Septa ſunt, quæ ad incile opponuntur, aquæ deriuandę, compellendæve ex flumine cauſa, ſiue ea lignea ſint, ſiue lapidea, ſeu ex alia qualibet materia, ad continendam, tranſmittendamve aquam excogitata.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. XXVI.

Ac ne Auguſti quidem nomen, quamquam hæreditarium, vllis niſi ad Reges, ac Dynaſtas epiſtolis addidit.

VOX Gręca deriuata à verbo δυναστεύω, ideſt dominor, p̄ſum, vndè δυνάστης ideſt magiſtratus, qui poteſtate fungūtur in Ciuitate, qui sūt in imperio, &

&

& primas partes gerũt, & *δύναμις* ideſt poteſtas, vis, ac potẽtia. Vnde Strabo author Græcus, qui Auguſti, & Tiberij temporibus Romæ diu verſatus eſt libro 12. ita ſcribit, de Romanorum Dominio verba facins. *εἰσὶ δὲ καὶ δυνάσαι τινὲς, καὶ φύλαρχοι καὶ ἱερεῖς ὑπὸ αὐτοῖς· οὗτοι μὲν ἐτοι ζῶσι κατὰ τοὺς πατρίουσ νόμους*. Ideſt, ſunt & Dynaſtæ quidam ſub eis, ideſt potentatus nomine dominantes, hi quidem ipſi legibus quibuſdam ſuis viuentes. Et A. Hirtius de bello Alexandrino de Cæſare loquens in Bythiniã, & Pontũ profecto. Commoratus ferè in omnibus Ciuitatibus, quæ maiores ſunt dignitates, præmia bene meritis & viritim, & publicè tribuit, de controuerſijs veteribus cognouit, ac ſtatuit Reges, Tyrannos, Dynaſtas Prouinciç, finitimoſque, qui ad eum concurrerant, receptos in fidem, conditionibus impoſitis prouinciæ tuendæ, ac defendendæ dimittit, ſibi, ac Pop. Rom. amiciſſimos. & Cic. ad Att. Erit nebulo iſte cum iſtis Dynaſtis in gratia. Et in Ant. Itemq; ſi cæteri Reges, Tetrarchæ, Dynaſtæ. Ex quibus facilè dignoſci poteſt, quod, ſicuti Reges pluribus Ciuitatibus imperant, Tyranni per vim dominium occupant, ita Dynaſtæ magiſtratus homines ſunt in Ciuitate primarij, & potentes, eam gubernantes. Vnde nunquam in ſingulari nomine Dynaſtam apud ſcriptores obſeruamus, ſed ſemper in plurali, quia magiſtratus erat non vnius ſed plurium. Iuriſtæ (quamuis non ſatis propriè) vſurpant hoc nomẽ pro principibus feudatarijs. Ita Caſſançus in Conſuet. Burg. tit. 2. §. 1. meminit conſtitutionis latæ 8. Idus Sept. anni 1486 qua cautum, vt Fiſcus Regius in nothorum bonis occupandis præferatur Dynaſtis. Dynaſtas quos Græci vocant, Latini Poteſtates appoſitè appellant.

C. Suet. Tranq. in Tiberio. Cap. XXVII.

Conſularem verò ſatisfacientem ſibi, ac per genua orare conantem ita ſuffugerit, vt caderet ſupinus.

Satisfacere hoc loco accipitur in eo ſenſu, quò vulgo. *Dar ſodisfattione*, ſcilicet, quum ab aliquo, cui iniuria à nobis re vel facto illata eſt, veniam deprecamur, ea excuſata, vel abnegata, vel confeſſa, venia tamen petita. Quod antiquitus fieri ſolebat iuramento addito, vti ex Plauto in Amphit.

Sc. Durare nequeo, obſeruamus.
aut ſatisfaciat mihi, atque adiueret inſuper.
Nolle eſſe dicta quæ in me inſontem protulit.

Et rurſus Actus 3.

Mane arbitratu meo iuſiurandum dabo.
Me meam pudicam eſſe vxorem arbitrarier.

Et Sce. ſequenti.

Quando iſthæc omnia exiuraſti te mihi dixiße per iocum

Terent. in Adelph. Actus 2. Sce. 1.

Tu quòd te poſterius purges,
Nollem iniuriam hanc mihi factam eſſe, huius non faciam.

Et paulò poſt.

Noui ego veſtra hęc, nollem factum,
Iuſiurandum dabitur, eſſe te indignum iniuria hac.

Apud Iuriſtas Vulp. l. 5. de iniurijs inquit. Hac lege permittitur actori iuſiurandum deferre, vt reus iuret iniuriam ſe non feciſſe. Quum itaq; Suet. ait Tiberium Conſularem virum ſatisfacientem ſibi, ac per genua orantem ita ſuffugiſſe, vt caderet ſupinus, intelligendum illud, quod viro iſto, quem Tacitus lib. Annal. 1. Q. Haterium vocat, & deprecandi cauſa ad Tiberium veniſſe ait, ideſt vehementer, & ſuppliciter precandi, ſi quidem ait Cic. ad Heren. lib. 1. Deprecatio eſt, quum & peccaſſe reus confitetur, & tamen poſtulat, vt ſui miſereatur, ad Tiberium acceſſiſſe. In hunc enim ſenſum ſatisfacere receptum à Cæſare lib. 5. Bell. Gall. accepimus, dum ſcribit. Seſeq; paratos eſſe demonſtrát omnibus rationibus de iniurijs ſatisfacere. Et Cic. in Ant. Cæſar ad me ſcripſit, vt mihi ſatisfieri pateret à te. Et ad Her. Pueri tui modò me pulſauerunt, ſatisfacias oportet. In hoc eodem ſignificatu vſus eſt Suet. & aliàs hoc verbo, quemadmodum in Cęſare c. 73. Valerium Catullum, à quo ſibi verſiculis de Mamurra perpetua ſtigmata impoſita non diſſimulauerat, ſatisfacientem eadem die adhibuit cęnę, hoſpitioq; patris eius, ſicuti conſueuerat, vti perſeuerauit. Et in Claudio c. 38. Oſtienſibus, quia ſibi ſubeunti Tiberim ſcaphas obuiam non miſerant, grauiter correptis, eaq; cum inuidia, vt in ordinem ſe coactum conſcriberet, repente tantum non ſatisfacientibus veniam modo dedit. Illud præterea hoc loco ſubiungendum, hunc Haterium, quem Suet. virum Conſularem appellat, Tacitum lib. Annal. 4. Familia Senatoria fuiſſe tradidiſſe. Hunc autem virum Conſularem à Suet dictum. Q. Hateriũ clarè patet ex ipſo Tacito ſcribente lib. 1. Annal. Tiberium in Q. Haterium ſtatim inuectum, quod dixiſſet. Quouſque patieris Cæſar non adeſſe caput Reipub. cui Haterius quum deprecandi cauſa palatium introiſſet, ambulantiſq; Tiberij ad genua aduolueretur, prope à militibus interfectus, quia Tiberius caſu, an manibus eius impeditus prociderat; Neque tamen periculo talis viri mitigatum Tiberium, donec Haterius Auguſtam oraret, eiuſq; acuratiſſimis precibus protectus eſt. M. Antonius Muretus vir de re literaria inter recentiores optimè meritus, in ſuis ad Catullum Commentarijs ait. Satisfacere eſſe teſtibus præſentibus affirmare, pœnitere ſe iniuriæ dictę, vel ſcriptę.

C. Suet. Tranq. in Tiberio. Cap. XXXI.

Negante eo deſtinatos magiſtratus abeſſe oportere, vt præſentes honori acquieſcerent, Prætor deſignatus liberam legationem impetrauit.

Beroaldus nonnullas Cic. auth. hoc loco adducens, quæ tamen eſſet libera legatio minimè definit; reliq. expoſitores rẽ ſilentio obuoluũt, quã ob rẽ, quid

quid hoc loco per liberam legationem intelligẽdum ſit, aperire operæ pretium duximus, præſertim quum recentiores nonnulli in re hac apertè lapſi ſint. Budęus in poſter. annotat. in Pandectas tit. de leg. Legationes liberę (inquit) olim ornamenti ſecundum cauſam ab Senatu impetrabantur, quemadmodum honorarij magiſtratus à Principibus honeſtamenti cauſa conceduntur, tituloque tenus obeuntur, & geruntur. Hæ ab his Senatoribus impetrabantur, quibus negotia futura erant in Prouincijs, vt qui hæreditates perſequi, aut legata, aut qui nomina exigere volebant in Prouincijs, legatorum perſonis acceptis, commendabiliores controuerſias haberent, atque fauorabiliores, quamobrem lege 12. tab. id uetitum erat, his verbis. Rei ſuę ergo ne quis legatus eſto; Quæ verba Cic. lib. de Leg. 3. exponit. Hæc Budæus, cauſam finalem potius legationis, quam quidditatem ipſam deſcribens, vt paulo infra demonſtrabimus, quamuis illius dicta confirmari poſſint Cic. authoritatibus. Qui in Orat. contra Rullum ſcribit. Legatos veſtros authoritate tenui, qui rerum priuatarum quum legationes liberas obeant, tamen exteræ nationes ferre vix poſſunt. Et in Orat. pro Flacco inquit. Liberas legationes multos ſępe bonos viros ſumpſiſſe cauſa nomina exigendi. Et in Epiſt. Famil. Negotiorum ſuorum cauſa legatus eſt in Africam, legatione libera. Et rurſus in Orat. contra Rullum. Hęreditatum obeundarum cauſa, quibus vos legationem dediſtis. Idem tertio, de leg. Legatione hæreditatis, aut ſyngraphas perſequantur. Legationis liberæ etiam, quà quis ſui commodi non Reipublicæ cauſa abeſt, fit mentio à Vulpiano, in lege qui libera, D. de legatio. Hotomanus ſcribit, tribus de cauſis liberas legationes poſtulari ſolitas, quarum prima iam dicta, & à Budęo annotata, ſecunda periculi vitandi gratia, de qua Plutarchus in Gracchis, inquiens. Senatum Scipioni Naſicę liberam legationem in Aſiam decreuiſſe, quum ob mortem Tiberij Gracchi, cuius ille author fuerat, videret Plebem aduerſus eundem male animatam, & iam de vindicta cogitantem, tertia voti ſoluendi cauſa, cuius meminit Cic. libro ſecundo. & tertio Epiſt. ad Atticum. Verum, & hic vir doctiſſimus & ipſe tantum cauſam finalem, nõ formalem, & quidditatiuam affert. Præterea quam votiuam Cic. appellat, non voti ſoluendi cauſa ita dictam, omnes cõſentiunt, quinimo votiuã legationem alij potius tradunt ita appellatã à Cic. quod ad votũ poſtulantis concederetur quãuis ego Hotom. in re hac potius aſſentiendũ putem, quum in eiſdẽ Epi. ad Att. legaui. Legatio libera cauſa voti. Et alibi. Votiua ne quidẽ tibi placebat, etenim erat abſurdum, quæ ſi ſtetiſſet Reſpublica, vouiſſem, ea me euerſa illa vota diſſoluere. Quamobrem nos eſſentiã legationis liberę fuiſſe exiſtimamus, ob idq; liberas eſſe nuncupatas, quod præfinitum tempus non haberent, ſed ad libitum illius, cui conceſſa fuerat perduraret, quam libertatem tanquã nimiã Cicero in ſuo Conſulatu repreſſit, annuas faciens, poſtea lex Iulia quinquẽnalis induſſit. Ita Cic. ad Att. lib. 5. Epiſt. 6. Habent inquit, vt opinor liberę legationes definitum tempus lege Iulia, nec facile addi poteſt; bella eſt autẽ huius iuris quinquẽnarij licẽtia. Legationis liberę meminit & Brutus li. 2. Epiſt. Fam. Epiſt. 1. per hęc verba. Quum in his anguſtijs verſarer, placitũ eſt mihi, vt poſtularem liberam legationẽ mihi, reliquiſq; noſtris, vt aliqua honeſta cauſa

proficiſcendi quæreretur. Et præter citata loca. Cicero in Philipp. inquiens: Cum haberem legationem liberam; Et in Orat. pro Q. Fra. Illud autem, quod cupit Clodius, eſt legatio aliqua ſi minus per Senatum, per Populum libera. Memoratu dignum & illud, quod Cicero ſcribit ad Cornificium epiſt. 21. lib. 12 eos ſcilicet, qui cum libera legatione Senatores mittebantur lictores a prouincialibus magiſtratibus, & cæterorum legatorum inſignia accepiſſe. Erit itaque ſenſus huius loci. Prætorem deſignatum Præturæ, honori non acquieuiſſe, ſed liberam legationem impetraſſe a Senatu, nec Tiberio conquerente.

C.Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. XXXI.

Iterum cenſente, vt Trebianis legatam in opus noui Theatri pecuniam ad munitionem viæ transferre concederetur, obtinere non potuit, quin rata voluntas legatoris eßet.

LOCVM hunc Suetonij a nullo expoſitore ritè explicatum exiſtimo. Beroaldus, & Sabellicus legunt Trebulanis a Trebula Oppido, quos Trebulanos, & Balinienſes vocatos tradunt a Plinio lib. 3. cap. 5. qui eodem lib. cap. 12. hoſce Tribulanos populos Mutuſceos, & Suffenates appellatos tradit; vnde conſtat Trebulam antiquitus Mutiſcam dictam, quod & Blondus confirmat, Seruium ſecutus enarrantem illud Virgilij 7. Aeneid.

Ereti manus omnis oliuiferæque Mutiſcæ,

Inquiens poſtea, Tribulam dictam, quò in loco grauiter carpendus Seruius, qui eam exiſtimat Vrbem, apud quam ab Annibale inſignem cladem Romani accepere, quum id acciderit (ſi Liuio credimus) lib. 21. apud Trebiam fluuium Galliæ Togatæ, ſeu Ciſalpinæ propè Placentiam, Trebula verò, quæ hodie Treui vulgo dicitur (ſi Fratri Leandro fidem adhibeamus in ſua Italia, vbi de Vmbria tractat) propè Sabinos fuit; quam hodie Trepergole dici docet (ſed perperam) in ſuis ad Ptolemæum Commentarijs Petrus Andreas Matthiolus. Quodque in Sabinis Trebula fuerit, præter Plinium, docent Strabo & Ptolemæus Et Dionyſ. Halicarnaſſæus, libro 1. Trebulam propè viam Quintiam ſtatuit, quam in Sabinis fuiſſe olim manifeſtum eſt. Huius Oppidi quoque meminit Martialis in Epigram. celebrans Cæſeum Trebulanum.

Trebula nos genuit, commendat gratia duplex,
Siue leui flamma, ſiue domamur aqua
Humida, quam gelidas ſcemmittit Trebulla valles,
Et viridis Cancri menſibus alget ager.

Leuinius Torrentius in hunc locum Trebulanos, & ipſe legit, & reponendum ait Otriculanos. At omnes hæ expoſitiones haud legitimæ ſunt. Si quidem Trebiam locum fuiſſe non multum diſtantem à Roma colligimus ex Liuio libro 2. ſcribente. Volſcos Romanis ademiſſe plura Oppida propè Vrbem, inter quæ Trebiam enumerat. Hanc aliam a Trebula Liuio fuiſſe conſtat libro 2.

ſcribente,

ſcribente, Trebulam a Romanis receptam. Et per initia lib. 11. Trebulanos ciuitate Romana donatos Lucio Genucio, & Ser. Cornelio Coſſ. qua de re Trebianis legendum facilè conuincitur, ſicut & quoque Trebianos legi obſeruamus apud Plinium lib. 3. cap. 5. in aliquibus Codicibus, vbi alij textus Trebanos habent, quos non diſtantes, diuerſos tamen a Trebulanis fuiſſe demonſtratur ex eodem Plinij loco.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. XXXIIII.

Quotidiana oſcula prohibuit edicto.

AELIVS Donatus enarrans illud Terentianum;

O Thais mea, meum ſuauium,

Inquit, oſculum, ſuauium, & baſium inter ſe diſtingui, nam oſculum officiorum eſſe, ſicuti quum amicum oſculamur, baſia pudicorum affectuum, vti quum Pater, & filius inuicem ſeſe deoſculantur, ſuauium verò libidinum, ita a ſuauitate dictum, quæ tamen diſtinctio haud veritati conſentanea, ſiquidem hęc inter ſe confunduntur, nam & oſcula, & baſia impudicorum dicuntur, ſuauia pudicorum. Prioris habuimus exempla apud Ouidium primo de arte amandi.

Quantum defuerat plena poſt oſcula voto? Et paulò ante.

Oſcula, qui ſumpſit. Et alibi.

Oſcula ſi dederis fiam manifeſtus amator.

Poſterioris habemus exemplum apud Ciceronem ad Atticum, libro 16. Atticę quoniam (quod optimum in pueris eſt) hilarula eſt, ſuauium des. Oſculum verò quum varijs de cauſis ab antiquis præſertim Romæ datum obſeruemus, de quo oſculorum genere Suetonij verba in præſenti locó intelligenda ſint, indagandum. Cognationis gratia oſculum olim datum fusè docuimus, in eiuſdem authoris Claudio, cap. 26. Oſculum quoque honoris, ac religionis cauſa exhibitum legimus apud Plinium, lib. 28. cap. 2. & lib. 11. cap. 45. & Plutarchũ in Catone Vticenſi. Cicero in Ver. dum de ſtatua Herculis agit. Cuius mentum paulò attritum (inquit) quod in precibus ac gratulationibus non ſolum venerari eam, ſed & oſculari ſolent: Liuius libro 45. ſcribit. Regem Pruſſiam, quum Romę veniret in Curiá, ſummiſiſſe ſe, & oſculo limen Curiæ contigiſſe, & Deos ſuos Senatóres appellaſſe. Quia verò liminibus, & poſtibus religionis aliquid ineſſe Romani putabant, vti ex Plauto colligimus in Mercat. Limen ſuperum & inferum, quadam religione ſalutatur, Hinc illis oſcula data legimus. Virgilius. 2. Aeneid.

Amplexæque tenent poſtes, & oſcula figunt.

Et apud Tibullum libro primo, Eleg. prima. Liminibus oſcula dantur.

Non ego ſic merui, dubitem procumbere templis,
Et dare ſacratis oſcula liminibus.

Sic Hebræi iuxta ſuæ linguæ proprietatem deoſculationem pro veneratione ponunt,

ponunt, vti adnotauit Cœlius Rhodiginus, libro 4. cap. 3. Poſteriorum Rom. Imperatorum temporibus etiam honoris gratia oſculum dari ſolitum; ſic Iuſtinianus, l. 1. de Domeſt. & Protect. lib. 12. C. tit. 7. inquit. Domeſtici, & Protectores Principis deoſculandi, quum ſalutauerint Vicarios tui culminis habeant poteſtatem; Pœna enim ſacrilegij ſimilis erit, ſi his honorificentia non deferatur, qui contingere noſtram purpuram digni habiti ſunt. In diſceſſu quoque, & regreſſu cognatos, & affines, beneuoloſque deoſculari vetus fuit mos, vt tradidit Xenophon libro 1. Cyripædiæ, ſic apud eundem libro 5. Cyrus pro eodem more Cyaxerem ad ſe venientem deoſculatus eſt. Ita Orpheus in Argonauticis refert. Chironem Heroes hoſpites aduenientes oſculo excepiſſe. Et noſtris temporibus vt ſcribit Sigiſmundus liber Baro in Comm. rerum Moſcouitarum, Moſcouitæ, ſeu Rhuteni oſculo mutuo hoſpites recipiunt, quod non ſolum apud exteros, ſed & Romanos factum obſeruamus, teſtis eſt Suetonius in Nerone, cap. 37. ſcribens. Certè neque aduenìens, neque proficiſcens quemquam oſculo impertiuit, ac ne reſalutatione quidem. Item in Domitiano, cap. 12. Cęnidi Patris cōcubinæ, ex Iſtria reuerſæ, oſculumque vt aſſueuerat offerenti, manum præbuit. Sic Cęſarem ad Comitia deſcendētē mater oſculata eſt, in illo, cap. 13. Idem Suetonius in Tiberio, cap. 10. Relictis Romæ vxore, & filio, confeſtim Hoſtiam deſcendit, ne verbo quidem cuique perſequentium reddito, paucoſque admodum in digreſſu oſculatus. Dion de Traiano ſcribit eum Senatum oſculo excepiſſe, & dimiſiſſe; ſic Plinius in Panegy. gratum erat quod aduenientem Senatum oſculo exciperes, vt dimiſſus oſculo fuerat. Amicitiæ inque beneuolentiæ ſignū etiam oſculum datum, ex iam dictis patere poteſt. Quibus addamus eiuſdem Suetonij authoritatem in Claudio, capite 26. in Othone, cap. 6. Manè Galbam ſalutauit, vtque conſueuerat oſculo excepit. In Vitellio, cap. 7. Tota via caligatorum quoſque militum obuios exoſculatus. In Caio. Marcum Neſtorem Pātomimum etiam inter ſpectacula oſculabatur. Capitolinus in M. Antonino Philoſopho tradit. Apranium Ruſticum ita reueritum & ſectatum, vt ei etiam Præfectus Prætorio ſemper oſculum dederit. Non ſolum autem deoſculari ſe inuicem amoris eſt indicium, ſed & ſalutationis, qualia fuiſſe quotidiana oſcula quorum præſenti in textu fit mentio conijcimus, quæ a Tiberio prohibita ſunt edicto; Cauſam autem adducere cur Tiberius huiuſmodi oſcula quotidiana prohibuerit & indagare libet quū Suetonius non aſſignet in textus ſerie. Ego ſanè prima fronte exiſtimabā, id ab eo factum, vt turpitudinis omnem notam effugeret; ſiquidem oſcula quotidiana frequentare, libidinis excitat ſuſpicionem; quod innuit Martialis libro 11. inſectatus baſiorum vſum in illo Epigram. Effugere non eſt Baſſe baſiatores, oſculis enim poterant pueri, & puellæ deliniri, mulieres, & viri corrumpi, quod Chriſtianis periculū, & Romanis aliquando exprobatum a D. Paulo 1. ad Roma. Et Cato Cenſorius tanti ſemper exempli fuit, vt Manlium Senatu mouerit, quod interdum præſente filia vxorem ſuauiaſſet, aſſerens ſe nunquam, niſi quum tonaret, a ſua complexum, vti in illo ſcribit Plutarchus, & in pręceptis connub. cap. 12. At certè hæc cauſæ aſſignatio haud ſatisfacit, namque manifeſtum eſt, Tiberium ſuæ iuuentutis annos in Græcia apud Rhodios præſer-
tim,

tim, egiſſe, at Græcis ſuauia minimè improbata, ſed maximo & celebri vſu cõprobata. Ita Theocritus Edylio 12. deſcribit apud Megarenſes inter pueros. Vere ineunte oſculorum certamen agi, vt qui ſuauius eſſet deoſculatus Corollis onuſtus abiret. Iulius Pollux libro decimo, cap. 24. meminit oſculationis à Græcis χύτραν dictæ. Suidas χύτρον appellat, quæ apud illos fiebat, quum apprehenſis vtrinque auribus, pueros, puellaſve exoſculabãtur; de qua Tibullus.

Oſcula comprehenſis auſibus eripiet.

Quod autem Tiberius in omni libidinum genere ſe exercuerit, & præcipuè in turpiſſimis deoſculationibus, patet ex ipſomet Suetonio in illius vita, cap. 43. 44. & 45. Non itaq; cenſendum illius edicti aduerſus quotidiana oſcula honeſtã vllam cauſam fuiſſe. Quamobrem veriorem crediderim aſſignari poſſe, ipſius ſuperbiam & faſtum, quibus quotidiana oſcula faſtidiret, & auerſaretur, Numidarum Regum exemplo, qui more gentis ſuæ nulli mortalium oſculum ferebant; ſic quicquid in excelſo faſtigio poſitum eſt, humili, & trita conſuetudine, quo ſit venerabilius vacuum eſſe conuenit, tradente Val. Max. lib. 2. c. 1.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. XXXIIII.

Item Strenarum commercium, ne vltra Kal. Ianuarias exerceretur; conſueuerat quadruplam Strenam, et de manu reddere, ſed offenſus interpellari ſe toto menſe ab ijs, qui poteſtatem ſeui die feſto non habuiſſent, vltrà non reddidit.

MOS fuit Rom. Kal. Ianuarijs bonum totum annum ominari, ſibi inuicem ſtipem offerẽtes; Cuius oblationis originem ad Tacitum Regem refert Symachus lib. 5. Epiſt. 4. per hæc verba. Ab exortu penè Vrbis Martiæ ſtrenarum vſus adoleuit authore Tatio Rege, qui verbenas fœlicis arboris ex luco STRENIÆ anni noui auſpices primus accepit, ex quibus & appellationis rationem colligere poſſumus, quamuis Sext. Pompeius lib. 17. aliam nominis cauſam aſſignet, inquiens Strenam vocamus, quæ datur die religioſo ominis boni gratia, à numero, quo ſignificatur alterum, tertiumq; ventorum ſimilis commodi, veluti Trenam præpoſita litera, vt in lato, & lite ſolebant antiqui. Vnde Non. Marcelli deprehenditur error, qui Strenas à ſtrenuitate dictas ſcripſit, quum potius è contra, à Strena munere, ſcilicet viris ob virtutem debitũ illi ſtrenui fuerint dicti, quod Symachus loco ſupra citato docuit. Quod autem Kal. Ianuariæ dies ſacer & religioſus eſſet Romanis, alibi fusè docuimus, & Suetonius hoc loco diem feſtum vocat. Ouidius. 1. Faſt. & Macrobius 1. Saturnalium c. 7. tradidere ſtrenas dari ſolitas, in memoriam ætatis Saturni, in qua homines liberales erant. Qui tamen vt ego cenſeo reſpexere potius ad munera, quæ inuicem mitti, & remitti ſolebant ab amicis diebus Saturnalibus, vti adnotauimus ſupra in Auguſto, quæ & ipſa communiſſima

quondam

quondam ſignificatione ſtrenarum nomine comprehenſa; licet propriè dona illis diebus miſſa Xenia,& remiſſa,Apophoreta, dicerentur. Dabantur autem ſtrenæ non ſolum inter priuatos inuicem, ſed & inter priuatos & principem, vti legimus apud Iuriſtas,l.laudabile,4.de Offic. diuerſo. Iudic.lib.2.C tit.18. Quod tamen diuerſimodè factum obſeruamus.D. Auguſtus ita parcè ſtrenas kalen.Ianuarij recepit, quamuis omnes ordines vbertim eas offerent, vt tantummodo ſummarum aceruos delibaret, neque ex quoquã plus denario auferret, reſiduum in publica opera expendens, quemadmodum Suetonius in illo, c. 57. annotauit. Tiberius eius ſucceſſor,vti ex præſenti loco colligimus, quas receperat ad quadruplum rependebat, quamuis offenſus ſe interpellari toto Menſe ab ijs, qui poteſtatem ſui die feſto non habuiſſent, vltra non reddidit; ex quibus percipimus Dionem lapſum, quum libro 57. ſcriptum reliquit.Tiberium Imperatorem abſolutè ſtrenas recuſaſſe. Caligula ſumma auaritia permotus edixit ſtrenas ineunte anno ſe recepturum; ſtetitque in veſtibulo ædium kalen.Ianuarijs ad captandas ſtipes,quas plenis ante eum manibus,ac ſinu, omnis generis turba fundebat, ſcribente Suetonio in illo capite 42 Inter Chriſtianos Reges liberaliſſimus Ferdinandus Neapolis,ac Siciliæ Rex,populis remiſit ſtrenam antiquis principibus inueterato quodam iure quotannis reddi ſolitam. In quo non ſolum liberalitatis laudandus, ſed & ſummæ Chriſtianæ pietatis. Siquidem ſtrenas dare pro bono omine futuri anni, tanquam augurium gentilium ritu Chriſtianis vetitum Pontificio iure.Can.Non obſeruatis, 26.q.ſi.Can.legant, 35. diſtin.Cauendumq; ne cum paganis feſtiuos eorum dies colamus, Concilio Laodicenſi prohibente Can.39.Non oportet 18. diſtin.Cautum quoque a Concilio Turonenſi, 2.cap. 16. Ne ſecundum errorẽ antiquum quiſquam coleret kalen. Ianuarias. Et ex Concilio Antiſiodorenſi habito ſub Pontifice Max.anno Domini 613. Non licet Kalen.Ianuarijs,Vercola,aut Cericola(vt ipſe loquitur)facere; vel ſtrenas diabolicas obſeruare illo enim die boni augurij cauſa in dandis mutuò ſtrenis, prolem ominantes numeroſam,& fuges copioſas, Veneri, & Cereri ſacra facere ſolebant, quæ Vercola,& Cericola appellabantur,quaſi dicerent Venerem volo, Cererem colo; ſic enim illas voces interpretandas conijcio.Zacharias Papa Can.Si quis 26.q. 7.inquit kalendas Ianuarij ritu paganorum colere, vel aliquid plus noui facere propter nouum annum ſi quis præſumpſerit anathema ſit. Noſtris temporibus tamen ſtrenas dare in ſanctis Natiuitatis Domini feſtiuitatibus, & per initia anni noui,frequenti eſt in vſu, præſertim minoribus a ſuperioribus illas exigentes. Illud certè pium ob bonum Saluatoris noſtri ortus nuncium; iſtud profectò non ita,ſi ad ſuperius dicta reſpiciamus.Bonam manum dicunt, vel mancium.eò,quod manu propria boni ominis cauſa dentur,ſic enim exponenda verba illa textus:Solebat quadruplum ſtrenam de manu reddere, ſic plenis manibus Caligulæ ſtrenas datas legimus loco citato. De ſtrenis meminit Auſonius.

Coram pro ſtrenis excubuiſſe tuis.

Et Pomponius. Aſſide ſi qua ventura eſt alia ſtrena ſtrenæ.Et Ouid.

Tu tamen auſpicium cur ſit ſtipes vtile quæris.

Extat

Extat Romæ vetuſti marmoris inſcriptio non procul ab arcu Septimij Seueri eruti, ex qua ineunte anno ſtrenas dari ſolitas Principibus colligimus, huiuſmodi.

IMP. DIVI F. AVGVSTVS PONTIFEX MAXIMVS. IMP. XIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV. EX STIPE, QVAM POPVLVS ROMANVS ANNO NOVO APSENTI CONTVLIT NERONE CLAVDIO DRVSO T. QVINCTIO CRISPINO COSS. VOLCANO.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. XXXVII.

Romæ caſtra conſtituit, quibus Prætorianæ cohortes, vagæ ante id tempus, & per hoſpitia diſperſæ, continerentur.

COHORTES prætorianorum militum in Vrbe, ad illius, & Imperatoris cuſtodiam ſine caſtris ſub Auguſto fuiſſe, tradit Suetonius in illo cap. 49. his verò Tiberium caſtra conſtituiſſe, quum antea diſperſæ per caſtra continerentur, tradit idem Suetonius hoc loco, cuius verba tamen difficultate non carent; Namque caſtra Prætorianorum extra Vrbem fuiſſe pluribus authoritatibus demonſtratur, & primum ex ipſomet Suetonio ſcribente in Nerone, cap 48. Illum metu mortis extra Vrbem proficiſcentem, vt ſecreto inter Phaontis liberti ſuburbanum, inter Salariam, & Numentanam viam circa quartum milliarium, in itinere audiuiſſe ex proximis caſtris clamorem militum ſibi aduerſa, & Galbæ proſpera ominantium, & ex obuijs viatoribus quendam dicentem. Hi Neronem perſequuntur, alium ſciſcitantem. Et quid in Vrbe noui de Nerone? Equo verò, cui inſedebat, odore cadaueris in via abiecti, conſternato, detecta facie agnitum, & ſalutatum a quodam Miſſitio Prætoriano. Ex quibus facilè dignoſcitur, caſtra Prætorianorum extra Vrbem fuiſſe. Quod pariter colligitur ex Iulio Capitolino in Maximo, & Balbino, vbi ait. Veteranos milites ſe in caſtra prætoria contuliſſe cum ipſis prætorianis, quos cœpit populus obſidere, nec vnquam ad amicitiam eſſent redacti, niſi fiſtulas aquarias populus incidiſſet. In Vrbe autem, prius quam dictum eſſet milites pacatos venire, tegulæ de tectis iactæ ſunt, &c. Quod clarius etiam habemus ex Herodiano in Maximino, ſcribente, prætorianis cum Populo Rom. diſſidentibus, illos ſe in caſtra recepiſſe, clauſiſque portis, armiſque arreptis caſtrorum mœnia defendiſſe, oppugnante populo, qui tandem defatigatus, & multis ſaucijs, atque in veſperam vergente die, regredi in Vrbem decreuere. Adhæc idem Herodianus in Seuero, vbi deſcribit Prætorianos extra caſtra ſine armis callidè extractis, illos nudatos, & exauthoratos relegaſſe in pœnam Pertinacis ab ipſis interfecti; ſubdit eundem militibus ſuis caſtra eorum occupaſſe, deinde Romam petiſſe. Ex his omnibus (vt dixi) conuincitur, prætoriana caſtra extra Vrbem fuiſſe; quamuis Romæ constructa a Tiberio hoc loco ſcribat

bat Suetonius. Olfecit (vt ego cenſeo hanc difficultatem) Alexander ab Alexandro, libro Genialiũ, 6. cap. 22. inquiens Tiberium Prætorianis, ne per hoſpitia diſperſi populares tumultus facerent extra frequentia Vrbis loca dediſſe, & illos iuxta Pomerium Vrbis caſtra metatos eſſe. Qua in re tamen illum toto cœlo (vt aiunt) erraſſe ex iam dictis conſtat. Quamobrem nos concilium aliud excogitauimus, dicentes caſtra prętorianorum non fuiſſe intra mœnia Vrbem circundantia, & munientia, ſed in ſuburbanis Romæ adiacentibus, quod clarè docet Plinius libro 3. cap. 5. Romæ Vrbis magnitudinem deſcribens per hæc verba. Efficit paſſuum per directum XXX. M. D. CC. LXV. Ad extrema verò tectorum cum caſtris prætorijs ab eodem milliario per vicos omnium viarum menſura colligit paulò amplius LXX. M. paſſuum. Sic itaque Romam capiamus communiori ſignificatione, quatenus includit & ſuburbia, caſtra prętoria Romę fuiſſe dicemus, ſin verò quatenus mœnijs colligitur, extra Vrbem eadem fuiſſe non negandum.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. XXXVII.

Cæde in Theatro per diſcordiam admiſſa, capita factionum, & hiſtriones, propter quos diſſidebatur, relegauit.

FACTIONES propriè ſunt hominum cœtus, & catervę, in idem ſtudium minimè inclinantes, ſed in diuerſa, inuicem diſſidentes, inter quos æmulatio eſt, aliàs vocantur partes, ita & vulgo *Fattioni, & Parti. & Sette* dicuntur, quibus peſſimum, *Guelfa, & Ghibellina* appellatis, ferè vniuerſa Italia conflagrauit. Cic. in Orat. pro Milone ſic inquit. Sæpè inter ſe Milo, & Clodius cum ſuis factionibus Romę depugnauerunt. Et rurſus. Factionibus armatorũ ſuccincti. Et ad Q. Fratrem. Gabinium tres adhuc factiones poſtulant. Et ad Att. Tenuiſti Prouinciam per decem annos, non tibi a Senatu, ſed & a te ipſo per vim, & factionem datos. Et ad Heren. In inuidiam trahemus, ſi vim, ſi potentiam, factionem, & diuitias proferemus. Quas verò hiſce locis appellat factiones, alibi partes dixit. Ita ad Atticum. Animi hominum infecti partibus. Et in Catilinam. Partium quędam contentio tum in Republica verſata eſt. Et de petitione Cõſulatus. Homo nullarũ partium. Et in Orat. pro Quinctio. Studium partium. Et in Ant. Alteri victi ſunt, alteri ſunt è medijs partibus Cæſaris. Ita Cęſar lib. 1. de Bell. Gall. Galliam vniuerſam in duas factiones diuiſam dixit. Et lib. 6. In Gallia non ſolum in omnibus ciuitatibus, atque pagis, partibuſq;, ſed & penè etiam in ſingulis domibus factiones ſunt. Factiones optimatum, & plebis pluries obſeruamus apud Liuium, qui lib. 4 auream illam ſententiam protulit ex hominum corde nunquam euellendam: Factiones (inquit) fuerunt, eruntq; pluribus populis maiori exitio, quam bella, quam fames, quã morbi. Et lib. 9. Fabium Rullum Maximum dictum, quod omnem forenſem factionem coegerit. Quod & Val. Max. lib. 2. c. 1. confirmat. Suet. in Cæſ. c. 11. factionis optimatũ Romę meminit, vt interim omittam Marij, & Syllæ, Cęſaris,

& Pompei, aliaſq; huiuſmodi Romę ciuiles factiones. Fuiſſe factiones, & partes in Sicilia tradit Thucydides lib. 3. belli Pelopon. In omni ferè Gręcia fuiſſe partes, & factiones docet Strabo lib. 14. Athenis extitiſſe factiones duas, Pedios, & Paralos tradit Plutarchus in Solone, illos tamen Ariſt. in Polyt. lib. & c. 5. Pedianos vocat, & Plutarchus in Polyticis Pādicos. & Dionyſ. Halycar. lib. 1. eorundē meminit, necnon & Thucydydes lib. 8. belli Peloponeſ. Et Probus Aemilius in Phocione, Athenis fuiſſe factiones optimatū, cui Caſſander præerat, & plebeiorū, cui Polyarchō, tradit. Et Plutarchus in Pericle meminit duarum factionū Athenienſiū, vnius Thucydydis, Periculis alterius; Aliquādo plurium, vti Ephialtis, Myronidis, Thomidę, Cimonis, & Leocratis. Duas factiones fuiſſe in Theſſalia accepimus à Cęſare lib. 3. belli ciuilis, vbi inquit. Caſſius in Theſſaliam peruenit cum Legione. Hic quum eſſent factiones duæ, varia voluntate Ciuium vtebantur. Egeſaretus veteris homo potentię, Pompeianis rebus ſtudebat. Petreius ſummę nobilitatis adoleſcens, ſuis, ac ſuorum opibus Cęſarem enixè iuuabat. Apud Mileſios vna Plutis, alia Cheromacha factio fuit, tradente Plutarcho Problemate 145. Heraclides Ponticus libro ſecundo, & ex eo Athenęus libro duodecimo, cap. octauo, apud eoſdem alteram factionem fuiſſe dicunt, eorum ſcilicet, qui opes poſſidebant, & popularium, quos ipſe Gergithas appellabat. Factiones apud Carthaginienſes fuiſſe Barchinam, & Hānoſim habemus ex Liu. lib. vigeſimoprimo, & alibi pluries. Spartæ duæ factiones fuere. Philas, & Obas nuncupatę, ex Plutarcho in Lycurgo. In Chio quoque fuiſſe factiones duas, quarum vnius Princeps Onomademus alteram vicit, ex eodem Plutarcho in libro de vtilitate ab inimicis capienda, & ex Politicis ad Traianum. Fuere & duæ Pheręorum factiones, de quibus Allegationes in lib. Oeconomicorum. Meſſiniorum quoq; duas fuiſſe factiones, Androclis, & Antiochi ſcribit Pauſanias libro quarto. Qui huiuſcemodi factionibus ſtudebant Factioſi dicti. Saluſtius in Catilina. Cn. Piſo adoleſcens nobilis, ſummæ audaciæ, egens, factioſus. Et factionarios dictos, qui ex factione erant, vel illam exercebant, ex lapide antiquo docet Turnebus lib. Aduerſ. cap. vndecimo. Factionarij tamen Iuriſtis dicuntur domini factionum, l. fi. C. Theodoſ. de equis curul. de quibus Suetonius in Nerone, cap. quinto. Et Lampridius in Commodo. Et hoc loco factionum capita dicit, factionum, ſcilicet Circenſium. In Circo enim aurigantium fuiſſe quattuor factiones docet Sidonius Apollinaris de Narbonenſis Vrbis laudibus, quæ diſtinguebantur pannorum coloribus, ex quibus dictę Praſina, Veneta. Albata, Ruſſata, ſeu Roſea, de quibus Iuriſtę l. 1. C. Theodoſ. de equis curul. Et Feſtus lib. 6. & idem Sidonius in Hendecaſyllabis.

Micant colores,

Albus, & Venetus, virens rubenſque.

Et Caſſiodorus variarum lib. 3. Epiſt. cuius initium eſt, Quantum hiſtrionib. Et Caſſiodorus Poeta Thebanus in Græcorum Epigramatibus. Et Plinius lib. Epiſt 9. Epiſt. 6. & Paulus Diaconus lib. 4. Hiſtorię Lōgobardicę, c. 31. Caſſiod. hoſce quattuor factionū colores cū quattuor anni partib. cōparat. Praſinū virēti Veri. Roſeum flammeę Æſtati; Venetū nubiloſo Hyemi. Album pruinoſo

Autumno. His quattuor factionibus binas addidiſſe, auream ſcilicet, & purpuream Domitianum Imperatorem tradit Suetonius in illo cap. 7. Auream, & argenteam dixit Xiphilinus in illo. τὸ μὲν χρυσοῦν τὸ δὲ ἀργυροῦν ὀνομάσας. Harum autem factionum ſtudioſiſſimos patritios,& plebeios varijs temporibus non ſolum obſeruamus, ſed & Imperatores ipſos. Vnde perſæpè tumultus,& diſſidiæ euenere, quod ex Suetonio præſenti loco colligimus; ſi quidem Vitellius, vt tradit Suetonius in illo cap. 14. ita Venetæ factioni addictus fuit, vt quoſdam de plebe, ob id ipſum, quod Venetæ factioni clarè maledixerant, interimi iuſſerit. Et Caligula ex eodem Suetonio in illo cap. 55. Praſinæ factioni ita deditus fuit, vt cœnaret in ſtabulo aſſiduè, & maneret. Et Dion in illius vita ſcribit. Adeo ſtuduiſſe homini viridi veſtitu induto, cui ex colore eius veſtis Praſinus nomen, vt noſtris etiam temporibus locus, vbi ille currus agitabat, Caianus appelletur. Et Nero tradente Suetonio in illo cap. 22. quondam tractum Praſinum agitatorem inter condiſcipulos ſuos quærens, obiurgante magiſtro, de Hectore ſe loqui ementitus eſt Et Caligula ex eodem Suetonio, cap. 55 in illo. Agitator Cithico commeſſatione quadam in apophoretis vicies ſeſtertium contulit. Iulius Capitolinus de Vero Antonino tradit. Amauit & aurigas, Praſino fauens. Et iterum a Venetæ factionis hominibus, quã odio ingenti proſequebatur intoleranda probra, & contumelias tuliſſe, quod contra eos Praſinæ ſtuderet. Herodotus de Caracalla, libro 4. ſcribit. Denique id, quod nunquam aliàs factitatum, quum Circenſes ſpectante eo, Pop. Romanus in aurigam, cui ſtudebat, neſcio quid cauillatus eſſet, ratus ſibi contumeliam illatam, repente omnem exercitum facere impetum iuſſit in populum, ac raptare, & occidere quemcunque in aurigam dixiſſet. Lampridius in Heliogabalo. Deinde æſtiua conuiuia coloribus exhibuit, vt hodie Praſinum vitreum, alia die Venetum deinceps exhiberet. Et rurſus. Piſces ſemper quaſi in marina aqua cum colore ſuo, coctos conditura Veneta, comedit. Venetum *giallo* interpretatur Egnatius in Annotat. prædicti loci, quod falſo ex dictis Lampridij cõſtat; nam aqua marina cœrulea dicitur. Et ex Vegetio lib.4. de re milit. vbi ſcribit nautas veſte Veneta eſſe induendos, & veli nauium exploratoriarum colore Veneto eſſe tingenda, vt ſimilitudine coloris marini lateant, hoſtileſque oculos fallant. Ex quibus omnibus duo colligere poſſumus; Primum, quod quamuis quattuor fuiſſent Romæ factiones, albatam tamen, & roſatam non ita floruiſſe quemadmodum reliquæ binæ, & inter has maximè Praſinam, ſeu viridem. Vnde Martialis Saty. 11.

Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem,
Percutit, euentum viridis quo colligo panni;
Nam ſi deficeret, mœſtam attonitamque videres.

Alterum, factiones non niſi malas ſemper fuiſſe. Feſtus inquit libro 7. quod olim factio honeſtum erat vocabulum, modo verò ſeditionem, & arma ſignificat. Saluſtius in Iugurtha ſcribit; Inter bonos amicitia, inter malos factio. Cui ſubſcripſit etiam Tertullianus in Apologetico, his verbis. Quum probi, quũ boni congregantur, non eſt factio dicenda, ſed Curia. Et D. Auguſtinus ait Iuſtorum optimatum conſenſus non eſt factio dicendus. Ad hæc Iuriſperiti in

l.2.§. & cum placuiſſet, ff. de orig. iur. accipiunt factionem pro diuiſione, ſeu conſpiratione in diuerſa ſtudia, vnde diſcordia, & ſeditio. Itaque iure optimo, Spartianus delendarum factionum cupidum fuiſſe Seuerum ſcribit in illo. Et Capitolinus de Maximo, in illius, & Balbini vita ſcribit. Factionibus ſe nunquã præbuit. Ammian. Marcellinus, lib. 14. longa oratione inuehitur in nimium Populi Romani, & tam Patritiorum, quam plebeiorum autigantium diuerſarum factionum, ſtudium, ac fauorem. Quæ dicta intelligi volumus de factione in proprio ſignificatu ſuperius dicto. Nam aliter ſentiendum eſt de factione teſtamenti, ideſt facultate teſtandi, de qua Cic. in Topicis, & Papinianus in l.3. ff de teſtamen. Item de factione ſumpta pro amicitia, vti Cato apud Soſipatrũ, libro 2. Gramm. Vtrindæ iræ, vtrinde factiones ſibi pares, ideſt iram, & amicitiam ſibi parem, vt interpretatur Turnebus libro Aduerſ.3.cap.20 Interdum capitur pro potentia, & opulentia, ac authoritate alicuius. Ita Plautus in Aul.

Iſtas magnas factiones, dotes dapſiles nihil moror.

Et in Ciſtell.

Neque nos tanta factione ſumus; neque opes noſtræ tam ſunt validæ.

Et in Trinummo.

Veſtras cum noſtris factiones, atque opes.

Turpilius Traſileone. Non vtilitate, factione fretus intercedere. Et Titinnius. Sed iam metuo hercle, ne nimis ſtultè fecerim, qui ex tanta factione, atque opibus ea auſus ſum aggredi.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. XLVI.

Vnam modo liberalitatem ex indulgentia vitrici conſecutus, quum tribus claſſibus factis pro dignitate cuiuſque, primæ ſexcenta ſextertia, ſecundæ quadringenta diſtribuit, ducenta tertiæ, quam non amicorum, ſed Græcorum appellabat.

BEROALDVS vir doctiſſimus, & Latinæ linguæ peritiſſimus hunc locum enarrans, toto errat cœlo, vt aiunt; ſi quidem explicat, ſub Auguſto, ex Vegetio libro 4. fuiſſe duas militares claſſes, quarum altera Miſenenſium littori præerat, Altera Rauennatum, ita vt ab vtroque mari cuſtodiretur Italia, quibus adiecta tertia a Tiberio, quam Græcorum vocauit, tanquam inſtructa eſſet Nauarchis, & Remigibus Græcis. Hallucinationis cauſa fuit, quod claſſis vocabulum in communiſſima ſignificatione accepit, pro multitudine ſcilicet nauium militarium; quamuis, & pro vna tantum naui eiuſdem acceperit Virgilius in 6. Aeneid.

Lyciæ ductorem claſſis Orontem.

Quinimo, & pro terreſtri exercitu aliquando accipitur claſſis. Ita Iſidorus, lib. 9. Et Seruius quoque exponunt illud Virgilij 2. Aeneid.

Claſſibus hic locus.

Ita & Plautus in Curcul. Claſſem vni mãmiam Amazonum exercitum dixit. Vnde procincta claſſis dicebatur antiquis exercitus confeſtim pugnaturus. Et claſſis clypeata exercitus Feſto Pompeio libro tertio; ſed & militum ordines claſſes dictæ à Liuio libro 1. vbi de claſſibus factis à Ser. Tullo. Ita & Dionyſ. Halycar. Et Appia. libro 5. bell. ciu. Ita Virg. lib. 3.

Scio me Danais è claſſibus vnum.

Hinc factum, vt quilibet cœtus, ſeu congregatio, aut collegium claſſis appelletur. Proinde Quinctil. libro 1. & 2. Diſcipulorum claſſes ait à præceptoribus fieri debere, qua in ſignificatione, & hic amicorum Tiberij claſſes appellauit Suetonius. Quis enim in peregrinationibus Tiberio claſſium trium vſum; & ob id ait illum tertiam claſſem Græcorum appellaſſe, non amicorum. Cur autem appellauerit Græcorum, interpretes ſilent. Turnebus libro decimoquarto. Aduerſ. cap. decimoſeptimo, legendum putat Gratorum, quia licet illi Tiberio grati eſſent, & eis iucundè vteretur, tamen inter amicos non connumeraret. Hanc quoque ſententiam amplexus eſt Torrentius hoc in loco; Mihi tamen prior lectio magis arridet; & ratio eſt, quod quum ex claſſicis, ex quibus conſtat claſſis, ſemper magis probentur primę claſſis, qui claſſici ſunt. (Vnde metaphoricè Gellius libro decimonono, cap. 8. Claſſicos oratores primæ claſſis Scriptores vocat; & claſſici teſtes ex Feſto libro tertio, dicuntur primæ authoritatis homines, qui ſignandis teſtamentis adhibebantur, vt latius adnotauit Budęus in l. vltima, D. de pignorat. act.) Ita hoc loco Suetonius, tertiæ claſſis amicos Tiberij ab eodem Gręcos dictos tradit, ideſt minoris authoritatis, & nobilitatis, quam prioris & ſecundæ claſſis, qui Romani dicebantur, & erãt, Græcos enim hoc pacto Romanis contradiſtingui communiter in hiſtorica lectione obſe...amus, & non ſemel apud eundem Suetonium, quibus & minorem pecunię ſummam largitus eſt. Ad hęc fortè & Gręcorum claſſem vocauit, quia in ea eſſent illi, qui cum eo comites fuere in ſeceſſu Rhodienſi, de quo ſupra idem Suetonius.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. LXX.

Quæ mater Hecubæ, quod Achilli nomen inter Virgines fuiſſet, quid Sirenes cantare ſint ſolitæ.

TRYPHIODORVS, & Lycophron in Alex. & Tzetzes hiſt. Chiliade 5. c. 16. & Narſus Chiliad. 8. c. 226. tradunt, quod quum Thetis ex oraculis intellexiſſet filium Achillẽ breuis vitę futurũ ſi aduerſus Traianos nauigaret, illum abſcondit in Lycomedis regiarũ puellarũ conclaui veſte muliebri veſtitũ, ne agnoſceretur. Quod Ouid. lib. 1. de arte aman. & Statius lib. 1. Achilleidos deſcripſere, quoad Vlyſſes poſitis in veſtibulo Regio muneribus fœmineis, Clypeum, & Haſtam admiſcens, tibicine claſſico canente, Achilles dilaniatis veſtibus muliebribus, adeſſe hoſtem exiſtimans, ſcutum & haſtam arripuit, ex quo agnitus eſt, & abductus. Plinius libro 35. capite 11. ſcribit, Athenionis

Maroni-

Maronitem pinxiſſe Achillem virginis habitu occultatum, Vlyſſe deprehendente. Quod nomen autē habuerit Achilles, dum virginibus permixtus fœmineo habitu vitam traduxit, hoc loco fatentur interpretes ſe ignorare, nec vllibi id compeliſſe. Hyginius tamen, qui fuit libertus Auguſti patris Tiberij adoptiui, fabularum, cap. 96. ſcribit Achillem tunc temporis mutato nomine Pyrrham fuiſſe vocatum, quod eſſet capillis flauis; nam Græci πυῤῥὸν rufum dicunt. Hanc Hyginij ſententiam comprobare poſſumus, quod Achilles, dum inter virgines mentito habitu degeret, ex Deianira filium generauit, cui Pyrrhi nomen inditum. Hęc adnotare libuit, quamuis haſce Grammaticas quæſtiones inutiles cenſeam, & deridendas potius, ex Seneca de breu. vitæ ad Paulinū. Quinctil. lib. 1. Gellio lib. poſtremo, & alijs ferè omnibus.

C. Suet. Tranq. in Tiberio. Cap. LXXI.

Abſtinuitque maximè in Senatu, adeo quidem vt monopolium nominaturus, prius veniam poſtularit.

DE MONOPOLIIS agi ſolitum in Senatu ex hoc loco patet, & ſuperius ex c. 30. & quidem ad ſubmouenda ea, non ad innouanda, exiſtimandum; ſi quidem ab aliquo alio magiſtratu in Vrbe, vel in Prouincijs permiſſa fuiſſent; hęc enim paſſim a Scriptoribus deteſtantur. Monopolium autem dicitur propriè voce a Græcis (vt plures aliæ) mutuata; nam illis μονοπώλιον dicitur. quum penes aliquem ſolum poteſtas eſt alicuius rei emendæ, & vendendæ, ἀπὸ τοῦ μόνον, καὶ πωλοῦμαι ideſt vendo. Fitque, quum vnus ſolus aliquod genus mercaturæ vniuerſum emit, vt & ſolus vendat. Vocatur item Monopoliū penſio illa, quæ Principi, vt Monopolij alicuius exercitium permittat, pendetur quotannis Caſſiodoro lib. 2. Quin & Monopolium vocari contendit Turnebus lib. Aduerſ. 28. cap. 6. Stationem, vbi res vna venditur tantum. Monopolij meminit Plautus inquiens.

Habes murrhinam, & calamum. potes Monopolium inſtituere.

In Monopolijs abolendis laboraſſe Senatum Romanum ſuperius diximus, & confirmari poteſt ex Plinij dictis lib. 8. cap. 37 vbi de Herinaceis. Magnum (inquit) fraus & ibi lucrum Monopolio inuenit; de nulla enim crebrioribus Senatuſconſultis, nulloque non adito Principe quærimonijs Prouincialium. Extat Iuſt. tit C. de Monopolijs, in quo ſtatuitur Monopolia non eſſe intromittenda, quoniam non ad commodum Reipub. ſed ad labem, detrimentumque pertinent. Quinimo l. vni. C. de Monopol. lib 4. C. tit. 59. Monopolia ſeuerè puniuntur confiſcatione bonorum, & exilio, & bona omnia Monopolantium ipſo iure pertinent ad fiſcum. Puniunt & Imperatoriæ leges nouiſſimè latę in Germania tempore Caroli V. in Comitijs Auguſtæ Vindeliorum habitis anno 1548. cap. ſeu articulo vndecimo, eadem pœna publicationis bonorum, & exilij Monopoliſtas. Franciſcus quoque primus Galliarum Rex prohibuit Monopolia pęna cōfiſcationis bonorū, & corporis vltimo ſupplicio indictis, vti in Cōſti

tutione prima eiuſdem de abbreuiat. litium articu. centeſimononageſimoprimo. De qua re plura videre qui cupit, legat Ioannem Berberium in Viatorio Iuris tit. de collegijs illicitis, & monopolijs, & Franciſcum Lucanum in ſuo Tractatu celeberrimo in ſecunda parte principali, de caſibus bonorum publicandorum, numero quinto, & ſexto. Et Iodochum Damhuderium Brugenſem in Enchiridio Praxis rerum Criminalium. Illud ſanè nos reticere nolumus, inuentoribus alicuius rei nouæ, ſeu artis Reipublicę proficuæ, concedi poſſe remunerationis gratia ad aliquod tempus illius ſolum exercitium, præſertim ſi ad victum quotidianum hominum non pertineat, ſicuti in Africa apud Hipponem coralij, aluminis in Sicilia, & Etruria, vuarum paſſarũ in Achaia, bituminis in Iudæa, aliquando factum obſeruamus. Sic Alexander Seuerus optimus Imperator negociatoribus, vt Romam volentes concurrerent, maximam immunitatem dedit, tradente Lampridio in illius vita. At quæ in communi vſu ſunt, victuique humano quotidie neceſſaria, Monopolijs reſtringere, hominum induſtriam langueſcere facit, & Vrbium deſolationem paulatim gignit. Qua in re Principes ſolertiſſimi cauere debent, ne miniſtrorum auaritia, quibus aliquando nimis fidunt, decepti, ſibi ita impoſturam fieri permittant, vt Monopolia concedant, præſenti aliqua vtilitate allecti, quam temporum ſucceſſione experimento ſibi, ſuisq; perniciosiſſimam fuiſſe certo tandem cognoſcent, ſique pœnitentiæ erit locus, non ita quoque facilis damni paſſi reparatio, niſi eodem tempore Monopoluntium male partam rem, & conſulentium vtilitatiſque participantium (prout iuris eſt) bona vniuerſa fiſco adiudicarint.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. XII. & Cap. LXXII.

Venit etiam in ſuſpitionem per quoſdam beneficij ſui Centuriones à commeatu caſtra repetentes, mandata ad complures dediſſe ambigua. Et Cap. LXXII.

Nam Chariclem Medicum, quod commeatu abſuturus è conuiuio egrediens, manum ſibi oſculandi cauſa apprehendiſſet, exiſtimans tentatas ab eo venas, remanere, ac recumbere hortatus eſt, cœnamque protraxit, &c.

HÆC loca ambo vniformiter exponi ab interpretibus erratum eſſe, facilè demonſtrabimus, quinimo & ſobriè nimis materiam hanc pertractari ab eiſdem. Commeatus ſignificationem priorem eſſe animaduertimus, alimenta præſertim exercitibus pro victu deſtinata; ſeu annonam exercituum,

cituum, vel Reipublicæ, aut alterius. Quod conſtat ex Cicerone primum ſcribente in Oratione pro Pomp. Quum ex omnibus Prouincijs commeatu, & publicō, & priuato prohibeamur, ſuſcepto autem bello, aut tenenda ſit Vrbs, aut ea relicta, ille a cōmeatu & reliquis copijs intercludendus. Et Cæſare libro primo Bell. ciuil. Reliquas merces, commeatuſque ad obſidionem Vrbis (ſi accidat) reſeruans. Et Liuio libro vigeſimoſexto. Vt commeatus paratos & in Vrbibus haberet, & ex agris de uijs in viam proferret. Et paulò poſt. Non per Vrbes modo, ſed circa viam expoſitis benignè commeatibus. Secundum hanc ſignificationem priorem Suetonij locum interpretantur qui dam Centuriones a commeatu caſtra repetentes, ideſt cōmeatu procurato pro exercitu, reuertentes ad caſtra Quæ tamen interpretatio flocci facienda, quum nullibi propinqua eſſent caſtra, quorum milites alendi eſſent, procurato commeatu ab illis, quorum officium minimè erat huiuſmodi. Qua de re alia interpretatio excogitanda. Commeatus ſignificat apud Scriptores quoque, licentia, ſeu venia obtenta a militibus per certum tempus eundi, & reuertendi ad exercitum, & tempus profectionis, & reditus commeatus dicitur, & cæt. Ita Liuius libro vigeſimotertio. Magna pars ſine cōmeatibus dilabebatur. Et libro quadrageſimotertio: Fama erat multos ex Macedonicis legionibus incertis commeatibus per ambitionem Imperatorum ab exercitu abeſſe. Et libro vigeſimooctauo, vbi de militibus in caſtris ad Sacronem exiſtentibus. Poſtremo interdiu, ac palam ſine commeatu ab ſignis abibāt. Et libro vigeſimotertio. Et deinde per omne ęſtiuorum tempus magna pars ſine commeatibus ab ſignis dilabebatur; neque alię latebræ, quam Capua, deſertoribus erant. Quinimo apud eundem libro 30. extat formula huiuſmodi commeatus concedendi hiſce verbis. Si quis veſtrum ſuos inuiſere vult, cōmeatum do; primo Vere adſitis, edico. Non dabatur hic commeatus, niſi iuſtiſſimis de cauſis approbatis, vt ait Vegetius. De hoc meminere Iuriſtæ in l. prima, & ſecunda, & decimaquarta, D. de re milita. Hinc & commeatum accipere, l. miles, trigeſimaquarta, D. ex quibus. ca. ma. & commeatum dare, & commeatum impetrare, l. filij, vigeſimaſecunda, §. penult. D. ad municip. In eundem ſenſum obſeruamus apud Varronem, libro quinto, de lingua Latina. Commeatum petere; Nazianzenus γράμματα τῆς ἀφέσεως vocat commeatum. Et Commeatus (inquit Feſtus) tempus illud ſignificat, quò quis ire & redire poteſt. Hinc etiam Commeatales milites, C. de offic. Præfect. Præt. Afri. l. in nomine, ſecunda, vbi legitur. Nullum audeant Duces, vel Tribuni Commeatalem de ipſis dimittere, ne, dum ſibi lucrum ſtudent conficere, incuſtoditas noſtras relinquant Prouincias; Quamuis & Commeatales milites interpretentur, qui vna commeatum accipiunt, vel qui in ſtipendij partem accipiunt alimenta ex commeatu publico. In hunc ſenſum commeatum accepit Suetonius cap 12. in Tiberio. Poſtremò accipitur ſimpliciter commeatus pro itinere, & præſertim traiectione mari facta. Ita apud Cicer. obſeruamus ad Heren. Vt ille, qui ad diem commeatus non venit, quod eum aquæ interclusiſſent. Et in Verr. Hunc ſcitote fuiſſe Heraclium in ea cauſa, qui propter grauē morbū oculorum tū cū nauigaret, & iuſſu eius, qui poteſtatē habuit, in commeatu Syracuſis remanſerit.

Et rurſus. Hanccine impudentiam iudices? Ciuitatibus pro numero militum pecuniarum ſummas deſcribere, certo pretio ſexcentos nummos nautarũ miſſione conſtituere. quos qui dederat cõmeatum totius ętatis auferebat. Sed clarius apud Cęſarem de bello Gallico lib. 5. Obſidibus acceptis exercitum reducit ad mare, naues inuenit refectas, his deductis, quod & captiuorum magnum numerum habebat, & nonnullæ tempeſtate deperierant naues, duobus cõmeatibus exercitum reportare conſtituit, ac ſic accidit, vt ex tanto nauium numero tot nauigationibus, neq; hoc, neq; ſuperiore anno vlla omnino nauis, quæ milites portaret, deſideraretur; at ex ijs, quę inanes ex cõtinente ad eum remitterentur, & prioris cõmeatus expoſitis militib. & quas poſtea Labienus faciendas curauerat, numero 60 ppaucę locũ caperẽt, reliquę ferè oẽs reijcerẽtur. In hũc ſenſum intelligẽda verba Suet. in hoc Tiberij, c. 72. de Charicle medico cõmeatu abſuturo, q Miſenũ vſq; cũ Tib. deuectus fuerat, & inde diſcedere parabat.

C. Suet. Tranquillus in Tiberio. Cap. LXXIII.

Alij in remiſſione fortuitæ febris cibum deſideranti negatum: nonnulli puluinum iniectum, quum extractum ſibi deficienti annulum, mox reſipiſcens requiſiuiſſet. Seneca eum ſcribit intellecta defectione, exemptum annulum, quaſi alicui traditurum parumper tenuiſſe, dein rurſum aptaſſe digito, & compreſſa ſiniſtra manu iacuiſſe diu immobilem.

HVNC locum explanans Beroaldus inquit, annulum ſolitum tradi à morte proximis illi, quem hæredẽ habere volebant, quod comprobat exẽplo Alex. Magni, qui moribundus detractũ annulum digito Perdicę tradidit, tamquam id ſignum foret declarãdi quem vellet ſucceſſorẽm, ſeu cui mallet Regnũ cõmendare, eiuſq; tutelam, ſicuti ſcribit Æmilius Probus, ſeu vt alij Cornelius Nepos in uita Eumenis. Addamus & nos Val. Max authoritatẽ li. 7. c. 9. vbi ait Q. Cecilium annulos ſuos morientem L. Lucullo tanquam hæredi tradidiſſe. Quod & M. Popilium Oppio Gallo itemtidem feciſſe paulo infra tradidit. Leuinius Terrentius in huius loci explanatione authoritate Plinij lib. 33. c. 1. ſcribit morientibus, & ſomno grauatis de religione quadam annulos detrahi ſolere. Verum neutrum horum interpretum huius loci genuinũ ſenſum aſſecutũ fuiſſe facilè ex mox dicendis luce meridiana clarius innoteſcet. Rom. Imp. & Principes viros olim annulos ſignatorios digito geſtare cõſueuiſſe ſuperius in Auguſto demonſtrauimus, quib. non modo ſcripturas magni faciendas ſignabant, ſed & pecuniarum, gemmarum, ac reliquarũ rerum pretioſarum ſcrinia, ea continentia ſignare ſolebant, nec alicui nõ niſi probatę fidei, & ſpectatę credere conſueuerant. Quod facilè comprobari poteſt, præſertim ex Liuio lib. 27. vbi tradit, Quum Marcellus & Criſpinus Conſules cum Annibale infelici pugna conflixiſſent, qd interempto Marcello Criſpinus Pœni Ducis dolos metuens qui non ſolum corpore Marcelli, ſed & illius annulo ſignatorio potitus fuerat,

fuerat, Ciuitatibus proximis miſit nuncios, admonefaciens, ne Marcelli literis nomine compoſitis fraude deciperentur. Ita Cic. in Epiſt. ad Q. Fratrem eum admonet curam annuli ſui ſignatorij tanquam ſuimet curam habeat, inquiens. Sit annulus tuus non vt vas aliquod, ſed tanquam ipſe tu. Ita Plinius loco citato à Torrentio de annulo ſignatorio, ſeu ſigillatorio (vt vocari etiam docet Cęl. Rhodiginus lib. 6. c. 12.) verba faciens inquit Digito minimo vnũ annulum vidi, quo ſignanda ſignent, conditurque ille, vt res rara, demumque vt plurimum opum, ita ſcelera annulis fiunt; Quæ fuit illa priſcorum vita, qualis innocentia, in qua nihil ſignabatur; At nunc cibi, potusq; vindicantur annulo à rapina. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, pariterq; qui rapiat eas; ſed & claues quoq; ipſas ſignare non eſt ſatis, grauatis ſomno, aut morientibus annuli detrahuntur. Ex quibus clarè patet non ſuperſtitione aliqua morientibus annulum detrahi ſolitum, ſed vel fraudis committendæ, aut cauendæ gratia, quod & manifeſtè colligitur ex Val. Max. loco ſupra citato, vbi ait M. Popilium Oppio Gallo moribũdum annulos tradidiſſe, ne quid ex hæreditate amitteret. His ſic ſe habentibus, quis non intelligit ſenſum verborum Suetonij eſſe, extractum annulum Tiberio morienti ab aſſidentibus, vel ut cuſtodirent, neq; eo abuterentur, vel ut reſignatis ſcrinijs illo rurſus obſignarent. Quam ſententiam & magis confirmat, quod ex Seneca ſubdit Suet. Tiberium exemptum annulum, quaſi alicui (nempe confidenti) traditurum parumper tenuiſſe, dein rurſum aptaſſe digito, & compreſſa ſiniſtra manu iacuiſſe diu immobilem, quum ſcilicet nullum præſentem videret, cuius fidei annulum mandare poſſet. Addamus pro huius noſtræ ſententiæ confirmatione, & Beroaldi confutatione, nulla opus fuiſſe annuli traditione alicui ad declarandum hæredem, quum ante biennium teſtamentum feciſſet, quod ex poſtremo capite à Suet. traditum legimus. Sed quis fortè aduerſus hanc noſtram interpretationem inſurget, inquiens: Annulum, de quo Suet. in textu, minimè ſignatorium fuiſſe, quum huiuſcemodi annuli non ab ipſis Imperatoribus ſed ab illis, qui ab Epiſtolis, vel à ſecretis erant apud illos cuſtodirentur. Ita Trogus Põpeius lib. 43. ſcribit patrẽ ſuum ſub C. Cęſare annuli curam habuiſſe. Et Horat. lib. 2. Serm. Saty. 2. Męcenati ſub Aug. eiuſdẽ annuli cuſtodiã creditam. Quibus ſic ſatisfactum putamus. Priſcis temporibus, quemadmodũ, & pręſentibus Principes annulos ſignatorios plures habuiſſe, nẽpe quoſdã, quibus epiſtolas, & acta alia publica obſignarent, quorũ illi, qui à ſecretis, vel à libellis & epiſtolis apud ipſos erant, curã habebant. Alios verò, quos digitis proprijs geſtabãt, aſſiduè, quibus ſecretiores ſcripturas, gẽmarũ, pecunię, ac aliarũ precioſiorũ rerũ arces obſignabãt, quod ſatis ſuperq; omnibus palam eſſe non dubitamus. Signatorij huius annuli mentio fit apud I.C. L. Signatorius, 74. ff. de ver. ſigni. & l. argum. §. ornamenta, ff. de aur. & arg. lega. & alibi. Huiuſmodi ſignatorij annuli non ſemel fit mentio in ſacris paginis, puta in Geneſi, cap. 41. vbi de Pharaone dicente ad Ioſeph. Ecce conſtitui te ſuper omnem terram Aegypti, Tulitque annulum de manu ſua, & dedit eum in manu eius. Et 3. Regum cap. 21. vbi de Iezabel. Scribit itaque litteras ex nomine Achab, & ſignauit eas annulo eius. Et Eſther

cap. 3.

cap.3. vbi de Aſſuero. Tulit ergo Rex annulum, quo vtebatur, de manu ſua, & dedit eum Aman, quo literæ ſcriptæ ad vniuerſos Satrapas obſignatæ ſunt. Et c 8. Tulitque Rex annulum, quem ab Aman recipi iuſſerat, & tradidit Mardocheo qui conſtitutus eſt ſuper domum illius. Et Danielis 6. c. vbi de Dario Rege. Allatuſque eſt lapis vnus, & poſitus eſt ſuper os ſacci, quem obſignauit Rex annulo ſuo, & annulo Optimatum ſuorum. Et 1. Machab. 6. de Antiocho Rege. Et vocauit Philippum vnum ex amicis eius, & præpoſuit eum ſuper vniuerſum Regnum ſuum, & dedit ei diadema, & ſtolam ſuam, & annulum. Tacitus lib. Annal 7. de Vonone Rege Parthis dato ab Auguſto. Irridebant & Græci comites, ac viliſſima vtenſilium annulo clauſa.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. I.

Quæſturam quinquennio ante, quam per leges liceret, & poſt eam Conſulatum geſſit.

EX hoc Suetonij loco conuincitur erroris doctiſſimus Paulus Manutius, affirmans lib. de Legibus Romanis, ad Quæſturam petēdam, nullam ætatem ſtatutam fuiſſe, quemadmodum ad cæteros magiſtratus obtinendos. Si enim Germanicus, quinquennio ante quam per leges liceret, Quæſtor factus eſt, ergo lex ætatem Quæſtoriam ſtatuebat. Quod etiam ex Quintiliano comprobari poteſt lib. 12. c. 6. ſcribente. Caluus, Cæſar, Pollio, multò ante Quæſtoriam omnes ætatem, grauiſſima iudicia ſuſceperunt. Sicuti verò Conſularis ætas erat anno 43. Prætoria 40. Aedilitia 37. Ita Quæſtoria anno 27. Namq; nullus poterat magiſtratum obtinere, qui decem ſaltem ſtipendia non feciſſet; erat autem militaris ætas annus 17. vti docet Liuius lib. 25. Quare quum Quæſtura eſſet primus magiſtratus Vrbanus qui peteretur, ſequitur Quæſtoriam etiam fuiſſe anno 27. qua ætate vtrunque Gracchum Quæſturam adeptū tradit Plutarchus. Nec obſtat, quod Cæſar anno ætatis ſuæ 33. Quæſtor factus fuerit ex Suetonio, in illo c. 7. Cic. anno 31. Cato 30. ex Plutarcho. Namque etſi ante annum 27. Quæſturam petere, obtinere, & exercere non licebat, non tamen vlla lege vetitum poſt eam ætatem id facere.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. III.

Formæ minus congruebat gracilitas crurum, ſed ea quoque paulatim replebat aſſidua equi vectatione poſt cibum.

COLIGIT ex hiſce Suet dictis Leuinius Torrentius Romanos Equites haud quaquã vſos ſtaffeis, ſeu ſtapedis; quod & confirmare cõtendit ex eo, quod neq; Xenophon de arte Equeſtri, neq; Iulius Pollux de Equeſtibus inſtrumentis huius equitandi inſtrumenti vſquã meminere, quinimo ex Xenophonte, vbi docet Equitem equum aſcendere, & vbi iacula contorquere, clarè colligitur ſui temporis equites ſtapedis minimè vſos. Præterea, nulli priſci

ſcriptores

ſcriptores ne dum expreſsè, ſed nec tacitè quicquam ad rem hanc faciens monumenti reliquere. Addamus, quod ſi priſci vſum ſtapedum habuiſſent; nō vtiq; Scythis ea mala accidiſſent ob diuturnam equitationem, quæ ab Hip. referuntur libro de aere, aquis & locis, vbi c. 2. inquit Ab equitatione diuturna eos corripiunt dolores, nimirum propendentibus ſemper ex equis eorum cruribus, deinde claudi fiunt; Quod etiam colligere poſſumus ex Galeno ſcribente libro de ſanitate tuenda, c. 2 Inſidentes æquè vtriſq; femoribus equi coſtis firmiter hęrere, & crura extendere oportere. His adiungamus, Equeſtres ſtatuas æneas vel marmoreas excellentiſſimæ ſtructuræ, quæ ad nos peruenere ex antiquitate, cerni ſine ſtaffeis equis inſidere, quod pariter & in antiquis numiſmatibus obſeruamus. Præterea Virg. lib. Aeneid. 12. ſcribit.

Infrænant alij currus, aut corpora ſaltu
Subijciunt in equos,

Ex quibus ſatis conſtare patet Romanos priſcos nec minus Græcos ſtaffeis vſos, quum nullibi Homerus de eis quicquam literis mandarit. Non deſunt tamen qui oppoſitam ſententiam tueantur; author. præſertim Auicēnæ 1. Cano. Fen. 3. doct. 1. c. 5. vbi habet nō oportere ſubſellares aut pedum integumēta eſſe iuſtò arctiora, quoniam eius membri motus longè facilius arcere valeat frigus, ibi enim Auic. interpres, ea equitantium adminicula, quibus pedes inſeruntur vt ſeſſio commodior fiat in equo, ſubſellares vertit. Verum hęc Auic. authoritas rectè intellecta, nihil aduerſus priorem ſententiam cōcludit; quam & perperam interpretatus eſt doctiſſimus Cœl. Rhodig. lib. 21. c. 31. ſimilitudine fortè vocis deceptus. Namq; Iacobus de Partibus in Comm. eius loci docet, iuxta antiquam translationem per ſubſellares intelligendum ſtrepas, vel ocreas, quæ ſubſellares dicuntur, quia equitando ſub ſellis equorum pendent; At quis ignoret ſtrepas non eſſe ſtaffas, ſed potius genus calciamenti, ſeu crepidæ ita dictum à verbo ſtrepo, quod eſt propriè, pedibus vel alio quocunque modò ſtrepitum facere, quod illis contingit, qui hoc munimento pedes calceati incedunt. Præterea, poſtrema editio ſeu traductio à Iulio Palamede Adrienſi apud Iuntas Venetijs edita, omnem profectò tollit difficultatem: habet enim illius tex. loco ſubſellaris, ſotular, quam vocem à ſolea deriuatam puto, eſſeq; genus calceamenti potius quam equitandi inſtrumentum illud, vulgò *ſtaffe* appellatum. Ilud ſanè manifeſtum eſt, Andream Bellunenſem in interpretatione vocum Arabicarum. Auic. de hac ne verbum quidem feciſſe Martius Narnienſis lib. de doct. promiſcua cap. 25. reprehendit Ioannē Tortellium Aretinum qui antiquos ſtaffarum vſum ignoraſſe credidit, & adducit locum Lucretij huiuſmodi:

Et prius eſt armatum in equo conſcendere cloſtris.

Sed quæſo quis cloſtra ſtaffas interpretatus eſt? Ad hæc tex. Lucretij coſtas habet non cloſtra, ſed demus legendū cloſtra vel croſta deriuatam vocem à Græca *κρόσσαι* erit potius interpretandą ſcalam, quā ſtapedam. Addunt author. D. Hieronymi in quadam Epiſt. ſcribentis, ſe recepiſſe litteras, quum pedes in biſtaptria haberet. Sed quid tum, demus tempore D. Hieronymi familiarē & frequentem fuiſſe ſtapedum vſum, non tamen ob id inducendum antiquio-

tribus

ribus Romanis eundem communem fuiſſe. Nec pariter obſtat epitaphium marmoreum ab Equite Magio, & Thoma Porcaccio in ſuis funeralibus & Polyphito in Hypnoretomachia deſcriptum, in quo ſtapiæ fit mentio, namque dato quod illud veteri lapidi eſſet inciſum, non tamen tam antiquum cenſendum, vt ad priſcorũ Romanorum tempora iure retrotrahi poſſit. Demum huius ſententiæ ſectatores addunt. Equeſtrem illam ſtatuam Antonini Pij percelebrẽ, & indubitatæ antiquitatis conſpici in foro Ticinenſi pedibus in ſtaffeas propendentibus. Nam qui oppoſitam ſententiam tutantur, eas ſtatuę à poſterioribus ornamenti gratia appoſitas contendunt. Ego ſanè crediderim, ſicuti prioribus Romanorum temporibus ſtaffas ignoratas, ita fortè poſterioribus & declinante Imperio cognitas, & in vſum tractas.

C. Suet. Tranq. in Caligula. Cap. XIII.

Itaque vt Miſeno mouit, quamuis lugentis habitu, & funus Tiberij proſequens, tamen inter altaria, & victimas, ardenteſque tædas, denſiſſimo, & lætiſſimo obuiorum agmine inceſſit ſuper fauſta nomina, ſydus, & pullum, & puppum, & alumnum appellantium, &c.

DVBIO procul Populus Romanus fauſtis acclamationibus Caligulam excipiens, illum pullum, puppum appellabat; Quæ tamen voces quum apud ſcriptores non ſolum in bonam partem, ſed & in malam acceptæ obſeruentur, mali principatus illius futuri omen dederunt, quod ex mox dicendis clarè apparebit. Quod enim fauſtam fœlicitatem ſignificent, & nomina blandimenti ſint pullus, & puppus præſertim nouellæ ætatis pueris accommodata, cõſtare poteſt ex Pompeo Feſto ſcribente lib. 14. Pullus Iouis dicebatur Fabius, cui Eburno cognomen erat, propter candorem, quod eius nates fulmine ictę eſſent. Et Arnobius contra gentes lib. 4. & vt Iouis dicatur pullus in partibus Fabius aducitur mollibus, obſignaturq; poſticis. Et Plautus in Caſ.

Meus pullus, meus paſſer. Et Horat. lib. 1. Sat 3.

Appellat Pætum patrem & pullum.

Hinc iure Feſtus ait. Quem quis amabat pullum eius vocabat. Idem de puppa affirmandum. Horat. lib. 2. Saty. 3. Puppum, & Pupillam appellat. Et Martialis lib. 10

Puppam ſe Gellia dicit,
Cum ſit anus.

Varro. περὶ γήρως Mammam lactis ſugentem paſcere puppum. Et Auſonius.

Barbara, quæ Latias vincis alumna puppas.

At & in malam partem pulli vocem acceptam conſtat. Extat enim Epigramma Auſonij in M. Pullarium Felem nu. 73. quod incipit,

Quid

Quid Marcus? Feles, nuper pullaria dictus.

Nam vt Felis virginalis à Plauto in Rudente dicitur virginum raptor, ita Auſonio Feles pullaria, raptor eſt puerorum, & corruptor. Habet enim in eo.

Peruerſæ Veneris poſtico vulnere foſſor,

Lucilli vatis ſuppilo pulli premo.

Vnde Lucilius pullipremones vocat compreſſores puerorum, ſeu pędicones. Ita pupę dictæ ſunt imagunculæ, ſeu ſimulacra puellaria, ex linteo inſuta, & tormento infarcita, quas veſtibus amicire ſolent puellæ, & illis ludus ſuos exercere. Varro περὶ ἀνθρώπων φύσεως. Itaque breui tempore magna pars in deſiderium puparum, & ſigillorum veniebat. Quas priſcis temporibus virgines pueritiam egreſſæ, tamquam virginitatis ſuæ inſignia Veneri condonabant. Hæ itaq; imagines tamquam vilia rudimenta habita ſunt; & nullius momenti. Vnde Perſius Saty. 2.

Dicite Pontifices, in ſacro quid facit aurum?

Nempe hoc quod Veneri donatæ a virgine pupæ.

Ita & vulgo Pupones ſeu Puoni per ſuperlatiuum dicuntur ſtolidi viri, & inepti, & pupæ diminutiuum pupulum. Ita in Catulli Epigrammate.

Deprendi modò pupulum puellæ.

Sic Pupillum, cuius ſignificatio vulgatiſſima eſt pupi diminutiuū dixit Caius. l. 141. §. 1. ff. de verb. ſign. His itaq; vocibus licet fauſtis & blandis Romana plebs excipiens Caligulam, illius luxuriem & ſtoliditatem inſcia tum, præſagio quodam diuinata eſt. Ex dictis patet quomodo interpretanda ſint verba illa Liuij lib. 42. Priuerni lana pulla terra enata; hoc eſt pura ſeu iuueni, & virgine, quæ ſcilicet non antea fructificauerat.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. XVIII.

Edidit & Circenſes plurimos à mane vſque ad veſperam, interiecta modo Africanarum venatione, modo Troiæ decurſione, quoſdam autem præcipuos, minio, & chryſocollæ conſtrato Circo, nec vllis, niſi ex Senatorio ordine aurigantibus.

HVNC locum perperam interpretatum Leuinium Torrentium libet adnotare, non doctiſſimi viri carpendi ſtudio, ſed ne ſtudioſi bona fide periclitentur, quorum beneficio conſulere mens eſt. Inquit itaque Torrētius in Com. huius textus, idem factum eſt à Neronę Plinij author. lib. 33. c. 5. quum ipſe concolori panno aurigatus eſſet, concolorē autē praſinum vocat. Et Nerone, & Caiū id feciſſe credēdū, quū vterq; pari inſania praſinæ factioni fauerit. Sed Dij boni, quid chryſocollę, & minio cum colore praſino, quum

illam

illam lutei coloris, hunc rubei eſſe clarè conſtet. Et præſertim id de Chryſocolla eodem loco teſtatur Plinius inquiens. Chryſocollę duo genera faciunt, luteumque ſeruant in lomenta, & liquidam globatis ſudore reſolutis. Et Vitruuius ſcribit pro Chryſocolla infici cęruleum herba, quę lutum appellatur. At quum Plinius ſubiungat paulo poſt. Summa commendationis eſt, vt colorem herbę ſegetis lętę vitentis quam ſimillimè reddat, excuſari poteſt Torrentij dictũ de Chryſocolla, ſed de minio nullo pacto; Namque Plinius eod. lib. 33. cap. 7. ait, ex arena rubente parari, & inſuper illius arenam cocci colorem habere. Et paulo poſt. Neque alius eſt color, qui in picturis propriè ſanguinẽ reddat. Euſtachius Homeri interpres apud Armenios quandoque rubentes niues conſpici, quod loca illa μιλτῶ, ideſt minio ſcateant. Ita Miniatas leges obſeruamus appellari ob earum rubricas, quas dicunt, & quod rubro colore earum capita ſint conſcripta. Vnde Perſius Saty. 5. ſcribit.

Excepto ſi quid Maſuri rubrica notauit.

Loquens de Iuriſconſulto Maſurio Sabino. & Iuuenalis Saty. 14.

Perlege rubras
Maiorum leges.

Et Ouidius libro primo Triſtium.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Et Prudentius contra Symmachum lib. 2. inquit.

Dicat cur condita ſit lex
Bis ſex in tabulis, aut cur rubrica minetur.

Et Fabius Quinctilianus libro duodecimo, c. tertio tradit, quod Legulei quidã ad album, & rubricas ſe tranſtulerunt. Ita miniatam ceram pro rubea obſeruamus apud Ciceronem ſcribentem ad Atticum lib. 15. Epiſt. 8. & lib. 16. Epiſt. 6. Num miniatula cera aliquid notare eſt, loca corrigenda adnotare. Ita Cicero loco prius allegato de ſcriptis litteris inquit. Vereor ne miniatula cera tua pluribus locis notanda ſint. Et poſteriore loco. Ceras enim illas tuas miniatulas extimeſcebam. Et Vitruuius libro nono, cap. tertio, tradit Democritum de rerum natura ſua volumina, & Commentaria annulo ſignaſſe, & cera ex milto; Miltum autem antiquis fuiſſe minium conſtat ex Plinio loco citato. M. Varro Deos Minianos vocat eorum ſimulacra antiqua conſuetudine minio depicta, quod Plinius docet libro trigeſimotertio, cap. ſeptimo, ideſt colore rubeo. Quodque conſtat etiam clarè ex Virgilio in Eclog. 10. cui titulus Gallus vbi habet.

——————Quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Quo loco Seruius adnotauit triumphantes ſolitos oblinire ſe rubrica, & ita Camillum triumphaſſe. Quod loco citato etiam confirmat Plinius, & lib. 35. cap. 12. tradit, Iouis effigiem fictilem fuiſſe, & ideo miniari ſolitã, & Æthiopes in bellũ profecturi, corpora minio inficiunt, fortè, ne vulneribus ſanguinem effluentem agnoſcant, minuſque ideo terreantur, quod tradit Herodotus lib. 8. Ex his itaque nullo pacto affirmari poteſt Neronem & Caium circumſtiſ tuiſſe minio, eo quod fauerent Praſinę factioni, ideſt viridi. Amphitheatrum

arenam

arenam dictum etiam obſeruamus, eo quod locus hic arena ſabulari conſterneretur, vt ſtabiliori gradu pugnantes pedes ſiſterent, & vt, bibula quum ſit, ſanguinem profluentem è vulneribus ebiberet, & ſiccaret, ne lubrico pauimẽto facile caderent gladiatores, & cęteri pugnantes. Aliquando tamen prodigentia Principum raſura lapidis albi locus ſtratus ſcribẽte Plinio lib. 36. Inuenere & alium vſum eius lapidis in ramentis quoq; Circum maximum ſternendi, vt ſit in commendatione, & candor. Aliquando, & Minio, & Chryſocolla, vt hic tradit Suet.

C. Suet. Tranq. in Caligula. Cap. XX.

Edidit & peregrè ſpectacula in Sicilia: Siracuſis Haſticos Ludos, & in Gallia Lugduni Miſcellos.

NON poſſum præterire hunc locum, quem perperam mea quidem ſententia interpretati ſunt viri doctiſſimi. Inter recentiores Leuinius Torrentius hunc textum enarrans non Haſticos ſed Atticos, vel Aciacos legendũ putat. Turnebus Aduerſ. lib. 18 c. 5. Atticos vel Aſticos reponit. Aſticos autem interpretatur Vrbanos, quod ſint etiam ludi ruſtici, vel potius Athenienſium ludos, quorum Vrbs Aſtu dicebatur, ex Athenęo lib. 8. in Dipnoſophiſtis, vbi Charicles inquit. περὶ ἀσυκοῦ ἀγῶνος & Plutarchus in Iſocratis vita ſcribit. διδασκαλίας ἀσυκὰς καθῆκον. In eundem ſenſum legi poſſe ait Atticos, ideſt, quales Athenienſes dabant ſcenicos, ſcilicet liberalibus, lenęis, chytris, & panathencis. Quod ſi quis Actiacos legat, non improbat, qui in Italia celebrantur ex Auſonio Edil. 9.

Tales Cumano deſpectat in equore ludos
Liber, ſulphurei cum per iuga conſita Gauri,
Perq; vaporiferi graditur vincta Veſuui
Cum Venus Actiacis Auguſti lęta trophæis
Ludere laſciuos færa pręlia iuſſit amores.
Qualia Niliacæ claſſes, Latiæq; triremes
Subter Apollineæ geſſerunt Leucados arces.

Idem Turnebus lib. 14. c. 17 Actiacos ait faciebant in memoriam Actiacæ victoriæ, de quibus Maro 3. Aeneid.

Actiaq; Iliacis celebramus littora ludis.

Sed quam ineptè Virgilij hunc locum adducat, non eſt qui non videat, celebrabantur enim Iliaci ludi in Actio littore à Troianis, non Actiaci, quum nõdum Roma ædificata eſſet. M. Antonius Sabellicus Actios & ipſe legendum eſſe magis probat, Haſticos tamquam verbum nouum reijcit, nam ſi ab haſta deductum, Xyſticos (inquit) dixiſſet Suet. non Haſticos, vt alibi; at pace eius dixerim, longè aliud Xyſtum, vel Xyſticos ludos fuiſſe conſtare ex eodẽ Suet. in Auguſto, c. 45. & 72. & in Galba, c. 15. vt nos ſuperius demonſtrauimus, quamuis ξυσὸν Græcè haſtam ſignificare non ignorem, & inde Xyſticos vocatos

tos

tos quandoq; gladiatores, qui haſta vterentur. Ego verò cum Beroaldo dubio procul recipiendo vulgatem, & Germanicam editionem, quæ habet Haſticos; Non enim video cur potius Actiacos iure legendum quis exiſtimet; Quum enim quinquennales Actiaci ludi eſſent ex eodem Suet. in Auguſto c. 18. non vtiq; reticuiſſet Suet. Caligulam Syracuſis Actiacos celebraſſe, quum ſtatutũ tempus celebrandi eos aduenißet, nec ipſe Romę eſſet, ſed in Sicilia; Addamus ex eodem loco Aug. poſt Actiacam victoriam Vrbem Nicopolim apud Actiũ condidiſſe, ludoſque illic conſtituiſſe. Quamobrem quũ Syracuſana Vrbs nõ multũ diſtet ab Actio promontorio; non vtiq; Caligula in ſpectaculorum editione profuſiſſimus, ludis cõſuetis Syracuſanum populum, & Inſulares Siculos oblectare elegiſſet. Quod ſi quis etiam ex ipſo Suet. in Tiberio c. 6. Actios ludos Romę edi ſolitos contenderit, præſertim poſt Actiacũ triumphum ab Aug. Romę habitum, non abnuemus; at par erit ratio: ſi quidem Siculi, & cętéri prouinciales omnes Romã frequenter proficiſcebantur, ibiq; præ cæteris etiam diutius, & frequentius commorabantur, ob rei frumẽtariæ negotium, quod ex ſcriptorum monumentis palam eſt. Amplius, quũ ex c. 23. habeamus, Caligulam Auguſti inſectatione Actiacas ſingulas victorias vt funeſtas populo Romano, & calamitoſas vetuiſſe ſollemnibus ferijs celebrari, quis affirmare verè poterit Actiacos ludos, qui in Actiacæ victoriæ memoriam celebrabantur Syracuſis edidiſſe? Nec minus cenſendum Atticos, vel Aſticos (quod idem eſt) legẽdum; quum enim apud Græcos potiſſimum quattuor ſpectaculorum genera exhiberi ſolita apud ſcriptores omnes obſeruemus, nempe Olympica Iſthmia, Pithia, & Nemea, profecto non ita genericè Suet. (alioquin exactè diligens in ſcribendo) ludos Atticos appellaſſet. Rationi ideo magis conſonum, quod Haſticos dixerit ab Haſta, ſicuti gladiatorij dicti à gladio, quibus paria pugnantium in ſpectaculis publicis inuicem demicabant. Quod verò haſtis milites Romani legionarij in bello æquè ac gladijs vterentur, (cuius imago quædam erant pugnæ gladiatorum Athletarum, & aliorum Gymnaſticorum) claré conſtat ex Liuio lib. 8. vbi etiam inquit quod haſtati omnium primi pugnam inibant. Et Haſtatorum quoq; in pugna meminit lib. 22. Et manipuli haſtatorum lib 10. circa fi. Et ex Varrone lib. 1. aut aliorum computatione 4. Et ex Aeliano de inſtruendis aciebus. Ex Ouidio quoq; lib. 3. Faſtorum vbi habet de Romulo. Haſtatoſq; inſtituit decem. Erantq; & ſuæ dignitates, & munia in haſtatis, ſicuti & in cęteris legionarijs militibus, quod docuit Vegetius lib. 2. c. 8. & ante ipſum elicimus ſatis apertè ex Liuio lib. 30. & 41. in Orat. Sp. Liguſtini. Ad hæc qui in prælio ſtrenuè pugnaſſet, & præclarum aliquod facinus edidiſſet haſta pura, ideſt ſine ferro donabatur, quod docet Seruius in 6. Aeneid. eo loco.

Ille vides pura iuuenis qui nititur haſta?

Et Flauius Vopiſcus in vita Probi ſcriptum reliquit, illum quũ bello Sarmatico adhuc Tribunus multa fortiter feciſſet, inter plura cætera militaria dona, haſtis puris quattuor donatum; Quod factũ inquit Sex. Pompeius, quia in haſta ſumma armorum, & Imperij erat. Ita ignauis militibus, & qui grauiter deliquiſſent in pęnam haſtam ademptam obſeruamus ex Feſto Pompeio lib. 3.

vbi

vbi de cenſione haſtaria verba facit. Vel etiam ob eandem cauſam illis haſta defringebatur, ex Amm. Marcell. lib. 25. loquente de Iuliano puniente deſerto res in prælio aduerſus Perſas, cuius hæc verba ſunt. Ad indignationem iuſtam erectus Imperator, ademptis ſignis, haſtisq; defractis, eos qui fugiſſe arguebantur, inter impedimenta & ſarcinas, & captiuos iter agere impoſuit. Addamus frequentem vſum haſtę in re militari ſatis oſtendere varia haſtarum nomina, & vtendi illis modi diuerſi, ſiquidem Præpilatas haſtas legimus dici, quæ ferreas habent cuſpides, quaſi præferratas. Herodotus Hiſt. 7. τυλωτὰ vocat. Sariſſas & Macedonicas haſtas prælongas obſeruamus apud Liuium lib. 37. & 39. Velitares haſtæ, ideſt, quibus eminus iaculabatur apud eundem lib. 38. Et apud Ouidium in Ibin.

Vtq; petit primo plenum flauentis arenæ.
Nondum calfacti velitis haſta ſolum.

Hanc Polybius vocat. γρόσφον Amentata haſta hac grauior erat, & maior, quæ vt maiori impetu torqueretur, habena, vel amento media vinciebatur. Vnde amentatam ſententiam intorquendam, metaphoricè dixit D. Ambroſius. Huiuſmodi Anſatas haſtas vocauit Macrobius libro ſexto capite 5. inquiens. Spargere ſeſe haſtis anſatis. Et apud Nonium. Anſatas mittunt e turribus. Aceraces haſtæ Perſicæ vocantur ab Arriano, ſicuti Frameæ Germanorum erant, & Geſſę Gallorum. Haſtas quaſdam Naumachas apud Homerum legimus, quę erant oblongæ ad naualem pugnam accommodatæ. Haſtas veluti vallum obiectas apud Liuium lib. 35. legimus. Vnde & illud Virgilianum 6. Aeneid.

Stant terræ defixæ haſtæ.

In hunc enim vſum antiqui poſteriorem haſtę partem acuebant; vnde σαυρωτῆρα appellat Homerus. Amplius ex Liuio lib. 1. Quum Romani bellum alicui populo indicebant, Fecialis haſtam ferratam ſanguineam, & pręuſtam ad fines illius ferebat. Et ex Pauſaniæ monumentis habemus vetus Adagiū. Haſtam, & Caduceum mittere, ideſt pacis, vel belli arbitrium. Quod pariter docet Polybius lib. 4. Carthaginienſes quum bellum vellent indicere Romanis, miſerunt haſtam. Haſtarum vſum in bello duplicem potiſſimum agnoſcimus; nam vel e manu cominus vtimur, Anchemalæ vel Orectę dictę; nam ὀρέξαι, manu percutere ſignificat; vel eminus iaculātur & à vibratione Pallę dicuntur. Apud Tacitum lib. 2. haſtas in pręlio tormentis excuſſas adnotauimus. Et apud eundē eleganter protendere haſtā, pro in hoſtē aduerſum dirigere, ſicuti colligere apud eundē habemus, pro haſtā reducere, quā antea in hoſtē intenderas, vt eum ferires; ſcribit enim ibidem in hęc verba. Quū ingens multitudo arctis locis prælongas haſtas non protenderet, non colligeret. Colligere autem haſtam Virgilius lib. 10. reducere dixit.

——————Ille reducta
Loricam clypeiq; ingens onus impedit haſta.

Poſtremo adnotamus, bellatores viros magnos inuocare haſtam, & iurare per illam apud ſcriptores legi. Ita Virg. 12. Aeneid.

——————Nunc ò numquam fruſtrata vocatus

Haſta meos.

Ita apud Æſchylum Parthenopęus per haſtam iurat. Et apud Valerium Flaccum legimus.

Hanc ego magnanimi ſpolium Didymaonis haſtam?
Quæ neque iam frondes virides, neque proferet vmbras,
Vt ſemel eſt auulſa iugis, ac matre perempta
Fœda miniſteria, & duras obit horrida pugnas,
Teſtor.

Ex his omnibus patet quam frequens, præcipuuſque vſus haſtarum in re militari fuerit, cuius ad imaginem quum ludi ederentur, iure optimo Suetonius ab haſtis haſticos eos appellare potuit, in quibus, haſtis pręſertim pugnãtes, inuicem dimicarent. Nec verbum iſtud, tamquam monſtruoſum, relegandum à textu, quod perperam viri doctiſſimi Torrentius, Turnebus, & Sabellicus opinati ſunt. Minori ſanè difficultate elicimus, qui fuerint ludi Miſcelli. Beroaldus exiſtimauit poſſe Miſcellos interpretari Athleticos, ſicque appellatos à Miſcello Crotonis conditore, in quã Ciuitate Athletę plurimi floruerunt. Sabellicus vocis interpretationem pręteŕmiſit, immoratus tamen in Lugduni voce clariſſima explicanda. Torrentius Turnebum, iniuria quidem, carpit, obijciendo illi, quod lib. Aduerſ. 22. cap pariter 22. Miſcellos ludos eos arbitratus ſit, quos Iuuenalis Saty 11. Miſcellanea dixit;

Sic veniunt ad Miſcellanea ludi.

At id Turnebus non ſcripſit, & ſi ſcripſiſſet (vt mea fert Minerua) non aberraſſet. Rectè tamen Torrentius ipſe Miſcellos exponit ludos varij generis, qđ & ante ipſum Beroaldus fecit. Sic Gellius lib. vlt. cap. 11. Miſcellaneam doctrinam dixit, hoc eſt varij generis. Ita & Apuleius lib. Metamorph. Miſcellaneam turbam ſcripſit, ideſt ex variarum gentium colluuione conſtantem. Sic Miſcellanea libros ſuos nonnulli ex recentioribus inſcripſere, in quibus varijs de rebus pertractant. Ita & Miſcellę columbę Varroni lib. 3. c. 7 ex agreſti, & domeſtico progenitę, & Miſcellę vites Catoni lib. de re ruſt. cap. 6. quæ omni agro conueniunt, cęteriſq; omnibus vtiliter miſcẽtur. Et vuas Miſcellas, c. 13. ex quo pręliganeum vinum, quod ruſtici bibunt, conficitur, *Miſchiato*, vel *Torchiato* vulgo dicimus. Sic & Miſcelliones appellati authore Feſto lib. 11. qui non certę ſunt ſententiæ, ſed variorum, mixtorumq; iudiciorũ ſunt. Eodẽ modo Suetonius ludos Miſcellos appellauit, quod ex varijs ludorum generibus confecti Lugduni præbiti à Caligula fuere.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. XXII.

Hoſtię erant Phœnicopteri, Pauones, Tetraones, Numidicæ, Meleagrides, Phaſianæ, quæ generatim per ſingulos dies immolarentur.

QVI ſint temporibus noſtris Phœnicopteri, Tetraones Numidicę, & Meleagrides, nec expoſitores hoc loco docent, nec apud aliũ authorẽ ſcriptũ adhuc mihi legere contigit. Quinimò Alex. ab Alex. lib. 3 c. 12. hunc

locum

locum citans, Tetraones, Numidicas, & Meleagrides prætermittit, tanquam huiuſcemodi voces expaueſcens, alioquin vir æquè diligens, ac doctrina inſignis. Qua de re non incongruum futurum exiſtimo, me id aperire conari. Phœnicopteros nobis eſſe puto Pſittacos illos magnos, qui ad nos ex Indijs afferuntur, ſi quidem hanc vocem deriuari ſcimus à dictione Græca φοινιξὸν ideſt rubrum, & πτερὸν ideſt alam. Huiuſmodi autem eſſe Pſittacos iam memoratos conſtat. Quod & Iuuenalis teſtimonio Saty. 2 confirmare poſſumus ſcribentis.

Scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens.

Præterea Plinius lib. 10 c. 48. inquit. Phœnicopteri linguam præcipui ſaporis eſſe, Apicius docuit, Nepotum omnium altiſſimus gurges. Pſittacos autem memoratos ingentes linguas, craſſaſque habere nemo ignorat, ob idque ſapidiſſimas exiſtimandas, quod experimento Apicius comprobauit. Lampridius in Heliogabalo. Exhibuit & Palatinis ingentes dapes, extis mullorum refertas, & cerebellis Phœnicopterum. Tetraones. Has aues eſſe apud nos, quas Anatas Indicas vocamus, conijcere licet ex Plinio libro 10 cap. 22 inter anſeres reponentę, & ita ſcribente. Decet & Tetraones ſuus nitor, abſolutaque nigritia, in ſupercilijs cocci rubor, tales autem eſſe iam memoratas non dubitandum. Legendum autem Tetraones, nõ Erythrotaonas, vt alij, quod Angelus Politianus Miſcellan. cap. 57. docet, & Torrentius hoc loco, ex Tertulliani verbis aduerſus Marcionem. Numidicæ & Meleagrides aliqui legunt coniunctim, alij ſeparatim. Quare ſi nos Numidicas, & Meleagrides, aues diuerſas accipiamus, Meleagrides Africanas gallinas eſſe (quorum meminere Plinius libro 10. cap. 48. & Varro libro 3. de re ruſt.) dicemus, quæ nobis gallinæ Turcicæ, ſeu Cairinæ appellantur, quum ſint grandes, gibberę, & varijs cõſperſę plumis, vt dicti ſcriptores tradidere: niſi quis cũ Calepino has eſſe malit noſtrates Gallinas Indicas, ſeu pauones Indicos dictos. Numidicas verò eſſe puto quæ ex Alexandria ad nos transferuntur, Venetijſque Pharaonis Gallinæ vocantur. Quæ coniectura dicta lector accipiat, quum de huiuſmodi auibus ex ſcriptorum ſobrietate quid amplius afferamus non habeamus.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. XXVI.

Quoſdam ſummis honoribus functos ad Eſſedum ſibi occurrere togatos per aliquot paſſuum millia, & cœnanti, modo ad pluteum, modo ad pedes ſtare ſuccinctos linteo paſſus eſt.

IN huius loci interpretatione ſatis parci ſunt interpretes, nec rem exactè aperiunt. Quare, quid nos ſentiamus, in medium afferre libet. Per Pluteũ Suet. intelligere lecti tricliniaris caput exiſtimo, vt ſenſus ſit, Senatores, modò ad caput, modo ad pedes lecti linteo ſuccinctos ſtare paſſum Caligulam, dum

ſe, ſed vt ſereret cauſas diſcordiæ inter Equites, & plebem, maturius dediſſe ludos ſcenicos, hoc eſt ante horam decimam. Sabellicus refert decimam ad tributi ſeu vectigalis, genus. Quæ ſanè interpretationes minus appoſitè textus ſenſum aperiunt, quemadmodum ex ſerie verborum in illius lectione facilè dignoſcitur, nam in earum ſingula confutanda tempus conterere ſuperuacaneũ duco. Nec profectò magis ad ré faciũt quæ Glareanus ſcriptis mandauit. Probabilior certè mea ſententia Turnebi explicatio, quam affert libro Aduerſ. decimooctauo capite quinto, inquiens per decimas hoc in loco intelligendum, miſſilia, & teſſeras, quæ in ſpectaculis ab Imperatoribus (vt aliàs fusè docuimus) populo impartiebantur. Verum optarem, quod declaraſſet qualia eſſent huiuſmodi miſſilia, cur Suetonius decimas vocet, & cur maturius data, diſcordiarum cauſa eſſent inter Equites & plebem. Nos textus genuinum ſenſum percipere cupientes, quæ diligenti indagatione aſſequuti ſumus, lectori proponimus. Occurrebat primò; In Scenicis Ludis alijſque conſimilibus ſpectaculis aliquando Romanum populum pro ſubſidijs certam pecuniam perſoluere conſueuiſſe; quod ex Plutarcho in vita C. Gracchi colligimus ſcribente. Quum eſſet populus gladiatores in foro ſpectaturus, plerique Magiſtratuum, pulpita ad ſpectandum circa forum conſtruxerunt, eaſque mercede locabant. hæc eos amoliri Gracchus iuſſit. Cornelius Tacitus & ipſi libro Annal. quarto meminit Attilij cuiuſdam, libertini generis, qui in gladiatorio ſpectaculo apud Fidenam Amphitheatrum conſtruxit, non municipali ambitione, ſed ſordida mercede negotio quæſito. Nonnunquam etiam Principum liberalitate ſubſelliorum loca gratuitò dabantur plebi, quod docet præſenti cap. Suetonius, inquiens Caligulam inquietatum fremitibus media nocte occupãtium gratuita in Circo loca, eos fuſte abegiſſe. Quibus ſic ſe habentibus, ſic tex. interpretari poſſe cogitabam. Plebi ſcilicet frequenti, maturius ſolitò decimas dediſſe, hoc eſt teſſerã vnicuiq; exhiberi conſuetã, ad hoc vt intra Circum admitterẽtur, ad Scenicũ ſpectaculum, quod & noſtris temporibus factum non ſemel obſeruauimus; illas autem teſſeras decimas appellatas putamus, eo quod eſſent veluti denarium conſtantem ex decem aſſibus, quale & diurnũ militare ſtipendium fuiſſe ex Tacito alibi diximus. Sed me herclè hæc explicatio (vt ingenuè fatear) haud plenè ſatisfacit. quam itaq; genuinũ cenſeo propono Quoties itaq; ſpectacula publica à Romanis Principibus, ob diem natalẽ, cultum Deorum, aliamve ſimilem cauſam populo dabãtur, eiſdem mos fuit, peractis ſpectaculis patritij generis homines conuiuio excipere, quod cęnam rectam dictum aliàs docuimus, verum multitudine aduenientium, & negotij difficultate tædio affecti, rem ad ſportulas traduxere, & in quibus certa obſonia vnicuiq; impartiebantur. Sed & hoc prætermiſſo, ad pecuniæ certam quãtitatem ſingulis exhibendũ, ſportularũ loco, deuentum. Hanc autem fuiſſe decem nũmos, ex Martiale colligimus ſcribente.

Quum data ſit Equiti bis quinque numiſmata, quare
Bis decies ſolus Seſtiliane bibis;

Vnde & huic pecuniarum ſummę decimę nomen inditum conijcio. Vt itaq; plebs tempus haberet occupãdi non ſolũ loca ſibi deſtinata, ſed & Equeſtria, Caligula decimas huiuſmodi dari

ſolitas peractis ſpectaculis, ante illa dedit, vt ſcilicet Equitibus in illis percipiēdis detentis, plebs Equeſtria occuparet. Sicque ſcribat cauſam diſcordiarum inter eoſdem.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. XXVI.

Gladiatorio munere, reductis interdum flagrantiſſimo Sole velis, emitti quemquam vetabat, remotoque ordinario apparatu, rabidis feris viliſſimos ſenio confectos, gladiatores quoque pegmares, patres familiarum notos, ſed inſignes debilitate aliqua corporis ſubijciebat.

NON Pegmares, ſed pegmates potius legendum puto, nã pegmares nullo pacto vox Latina eſt. Error autem contigit typographis ex proximitate cancellorum in quibus literę R, & T, typographicę adſeruantur, & ſimilitudine literę R, ad T, ita vt in compoſitione & coagumentatione earumdem facillimè aberrauerint. Pegmates autem dicti gladiatores à Pegma Græcis πῆγμα ἀπὸ τοῦ πήγνυμι, quod eſt figo, compingo. Erant autem propriè pegmata (ſi Feſto Pompeio credimus) armamenta ex ære, aut marmore confecta; quæ vt plurimum in atrijs, quandoq; in porticibus, auliſque affigebantur, maiorum, aliorumq; fortium virorum geſta certius, quam pictura oſtendentia, quorum meminit Vulpianus in l. quęſitũ eſt, §. ſi domus, D. de fundo inſtr. inquit enim. Nam emptione domus ſpecularia, & pegmata cedere, ſiue ſi in ędificio ſint poſita, ſiue ad tempus detracta; Quo in loco interpretes exponunt pegmata eſſe machinas illas, ſeu ornamenta quibus ſtatuæ, & ſigna voluptatis cauſa, ſeu memoriæ alicuius fortis viris imponuntur. Quæ nobis *Pedeſtali* dici exiſtimo. Turnebus lib. 8. Aduerſ. cap. 9. ſcribit. Quum Iuriſconſultus, ſpecularia & pegmata dicit, pegmatum nomine videtur intelligere, ante pegmenta, quæ valuarum ſunt ornamenta affixa antis. At quum in huiuſmodi ſignificatione Iuriſconſulti ſcilicet, pegmates gladiatores nullo pacto interpretari poſſimus, ob id, in confutanda, ſeu recipienda Turnebi expoſitione non immorandum. Erant antiquis quoque pegmata machinæ quædam ligneæ, quæ in triumphis, necnon & Scenicis, aliſque publicis ludis circunferri ſolebant, varijs non modò picturarum generibus exornatæ, ſed & ſuper quas pueri, gladiatores, alijque, pugnas, obſidiones, aliaſve hominũ actiones repręſentabãt; quęmadmodum & hodiernis temporibus, in publicis ſupplicationibus, ſeu rogationibus, alijſque publicis Eccleſiaſticis feſtiuitatibus non ſemel factum vidimus, repręſentationes vulgò ſacras, vocant. Ita & in profanis Ludis vti Comœdiarum intermedijs dictis, & in pedeſtribus ſimulatis pugnis plu-

ries

ries factum norunt omnes. Hoc idem Romæ priſcis temporibus frequenter actum conſtat. Pegmata enim in Scena, in triumphis, in Ludis publicis cum pueris, & alijs ludioris ex ligneis tabulis confecta perducebant. Ad quod alludens Iuuenalis, Sat.4. inquit.

Sic pugnas Cilicis ſpectabat & ictus,
Et pegma & pueros inde ad velaria raptos.

Et Martialis in Amphitheatro Domitiani Cæſ. Epigram. 2. de mole, ſuper qua impoſitus erat Domitiani Coloſſus.

Et creſcunt media pegmata celſa via.

Et lib.8. Epigr.33. ad Paulum.

Hæc fuerat nuper nebula tibi pegma perunctum.

Hæc autem pegmata modo repente excreſcebant, modò reſidebant; quod ex Dione colligimus ſcribente in Adriani vita. Nam ſi ſurgentia ſpectatula & pegmata efferre voluerint, illud nullo pacto effici poterit humilitate loci; Sed clarius Seneca ad Lucillum Epiſt. 88. diſertèq; , quæ & qualia eſſent huiuſmodi pegmata aperit his verbis. His annumeres licet machinatores, qui pegmata ex ſe ſurgentia excogitant, & tabulata tacita in ſublime creſcentia, & alias ex inopinato varietates, aut dehiſcentibus quæ cohærebant, aut quæ diſtabant ſua ſponte cohærentibus, aut his quæ eminebant paulatim in ſe reſidentibus. Pegmatis formam habemus etiam ex Ioſepho de bello Iudaico lib.7.c.1. in hæc verba. Maximè autem erat ſtupor machinarum quę portabantur, ſiue pegmatum fabricatio, pro quorum magnitudine viribus portantium occurrentes timebant, multa enim in tertium nedum quartum ſurgebant tabulatum, & magnificentia fabricæ cum admiratione delectabant. In illis machinis ſimulachrum belli repræſentatum fuiſſe ſignificat, vt alij fugere, alij capere viderentur, & per ſingula pegmata dux captæ vrbis agebatur, ita ordinatus, vt captus fuerat. Plinius lib.33. cap.3. magnitudinem commemorans & pretium ingens pegmatis à Caio in Circo deducti, ait centum & viginti quattuor argenti pondo fuiſſe. De pegmate Prudentius. Tabulis ſupernè ſtrata tegunt pulpita Rimoſa rari pegmatis cōpagibus. Apuleius Pegma confixilem machinam vocauit, ſic enim libro 4. Confixilis machinæ ſublicæ turres tabularum nexibus, circumforaneæ domus floridæ picturæ decora futuræ venationis receptacula. De pegmate etiam idem Suetonius verba fecit in Claudio cap. 34. inquiens: Illum obieciſſe miniſtros, & fabros ſi pegma illorum rectè & fęliciter non proceſſiſſet. In huiuſcemodi machinis etiam igne & flammis fuſos antiquos conſtat ex Claudiano ſcribente.

Mobilis ponderibus deſcendat pegma reductis,
Inq; chori ſpeciem ſpargentes ardua flammas
Scena rotet.

Et Vopiſcus in Carino ait. Prxterea exhibuit pegma, cuius flammis Scęna conflagrauit. Ad huius generis machinas reſpexiſſe D. Auguſtinum puto, quum libro 24. de Ciuitate Dei inquit. Ad quam ſtupenda opera induſtria humana peruenit, quæ in theatris mirabilia ſpectantibus, audienti-

bus incredibilia, facienda, & exhibenda molita eſt? Fortaſſe de eiſdem meminit Ariſtoteles libro de Mundo, in hæc verba. ὥσπερ δρῶσιν μηχανοτέχνοι, δία μιᾶς ὀργάνου σχαστηρίας, πολλάς καὶ ποικίλας ἐνεργείας ἀποτελοῦντες. Vertit Apuleius. Machinatores fabricarum, aſtutia vnius conuerſionis, multa, & varia pariter adminiſtrant. Nos verbum verbo reddentes ita vertimus. Quemadmodum agunt machinatum opifices vnius inſtrumenti fune vel trochlea multas & varias actiones perficientes. Quibus omnibus ſic ſe habentibus, ſenſus erit textus, Caligulam Gladiatores Pegmates, ideſt non fortes, nec vſque ad internecionem pugnare ſolitos, ſed qui ſuper pegmata tantum imaginarias pugnas repręſentare conſueuerant, rabidis feris ſubieciſſe, vt nullo negotio dilaniarentur, ſicque crudelitas, quum profitebatur, magis eluceſceret, dum populum ſpectantem æſtui ardentiſſimo exponeret, & pegmates gladiatores, patreſquefamilias ſenio confectos rabidis feris obijceret. Sic enim legendum non dubito, quod ferè omnes editiones confirmant; non rabidas feras, quod cenſuit Torrentius doctiſſimus, nam noſtra lectio magis capitis inſcriptioni congruit. Illud etiam profectò reijciendum, quod interpres quidam adduxit, nempe gladiatores pegmatis fuiſſe, qui in pugna debilitati, ad pegmata deducenda in ſpectaculis adſeruabantur. nam ex iam dictis clarè patet, ad id munus peragendum, opus fuiſſe validiſſimis, non debilitatis. Poſtremò tanquam corolarium addimus. Pegmata aliquando à Latinis ſcriptoribus accepta pro loculamentis, pluteiſque librarijs nos vulgo *Scancie* appellamus; Sic Ciceronis dicta interpretanda libro quarto ad Atticum, Epiſtola octaua. Nihil venuſtius quam illa tua pegmata, poſtquam miſiſti libros illuſtrarunt valdè. Cœlius Rhodiginus, libro ſexto, capite duodecimo. Conſeptum quadratum illud in quo farina venalis habetur, pegma vocauit, ſed quam appoſitè neſcio.

C. Suetonius Tranquillus in Caligula. Cap. XXVII.

Sæuitiam ingenij per hæc maxime oſtendit: Quum ad ſaginam ferarum muneri pręparatarum carius pecudes compararentur, ex noxijs laniandos adnotauit, et cuſtodiarum ſeriem recognoſcens, nullius inſpecto elogio, ſtans tantummodo inter porticum mediam à caluo ad caluum duci imperauit.

INTERPRETES ferè omnes in hoc conſentiunt, Caligulam quamuis ex noxijs, quos laniandos adnotauerat ex cuſtodibus ferarum, nihilo minus, nullius inſpecto elogio, omnes medios inter caluum & caluum dedu-

ci cuſtodes ad ſupplicium iuſſiſſe;& quãuis locus hic pleroſque fatigarit, omnes caluum in propria & cõmuni ſignificatione accipiendum tradidere, quod mihi haudquaquam ſatisfacere poteſt, ſiquidem Suetonius alioqui exquiſitiſſimus,& diligentiſſimus author in ſcribendo,non adeo ſicco pede (vt aiunt) rem ipſam deſcripſiſſet, ſed vt res clara eſſet,appoſuiſſet binos caluos fortuito eo in loco repertos inter ſe diſtantes occaſionem præbuiſſe Caligulę,vt illos inter medios omnes ſupplicio deſtinaret. Quamobrem, dum rem ipſam penitius ipſe indago, in hanc venio ſententiam, Suetonium per Caluum non hominem intellexiſſe, ſed extremas partes porticus & carcerum, quibus includebantur ferę ad publica munia reſeruatę, ſi quidem foueę, ſeu carceres huiuſmodi ſingulæ,altera alteri cohęrentes, in longum extendebantur, quibus porticus anteſtabat, extremam autem partem quamlibet vocatam puto caluum metaphoricè, & ad ſimilitudinem, ſicuti enim in caluicie pili nequaquam conſpiciuntur, ita partes extremę porticus fouearum, in quibus ferę includebantur,quum eis deſtitutę eſſent, caluum dicebantur. Hocque ex eo colligi poſſe exiſtimo,quod ex Theſauris Stephani habeamus, Phalacres dictos vertices mõtis Idę, vbi planta nulla viſitur, niuium ac gelu magnitudine; φαλακρὸς enim Gręcis caluus dicitur. Quin addit Phalacra montana omnia fruticibus nuda vocari. Ita apud Catonem, & Plinium caluatam vineam legimus,in quà vites quidem ſunt, ſed paucæ admodum,& rarę. Apud Columellã Caluari,& Calueſcere in eodem ſenſu obſeruamus;& apud Plautũ Caluor; ait enim in Caſſina;

Nam vbi domi ſola ſum ſopor manum caluitur.

Ideſt ab opere fruſtratur. Ita milites & mimi,qui fruſtrati eſſent, calui dicebantur. Et Saluſtius tertio Hiſtoriarum habet Contra ille calui ratus,ideſt fruſtrari. Et Pacuuius. Cenſeo pater te vocis calui ſimilitudine. Turnebus lib. Aduerſ. 20.c.8.ex Lexico antiquo Nucem caluam adnotauit eſſe auellanam,eo quod ſuprema pars illius cortice deſtituatur. Calua Catoni de re ruſt. cap. 8. generis nomen eſt,eas arbuſculas complectens,quæ nuces gerunt,non vndiq; cortices putamine obductas,ſed ſummo apice nudas,quales auellanę. Itaq; ſicuti metaphoricè hæc omnia ſcriptoribus priuatiuè dicta adnotamus, ita & extremã vtrãq; partem porticus caueis ferarum antepoſitæ, eadem ratione caluum dictam,exiſtimamus,ſenſuſq; verborum Suet. erit, quod Caligula quãuis noxios cuſtodes adnotaſſet,nihilo minus nullius eorũ inſpecto elogio, ſtans in media porticu à caluo ad caluum,ideſt ab extremis partibus cuſtodes ad ſupplicium duci ingenita ſęuitia,& feritate iuſſiſſe,quod idem eſt ac ſi dixiſſet,omnes. Hinc prouerbiũ ortum duxiſſe ait Dion à caluo ad caluum,ideſt à ſummo ad imum, à primo ad vltimũ,eadem enim voce vtitur ipſe Dion ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ. Nec obſtat,quod quis obijcere poſſet pro interpretum tutela, ex ipſomet Dione ſcribente Seianũ ad Tiberij ludribrium, qui caluitio deformior erat in ſpectaculo quodam curaſſe per caluos effici, omnia à matutina hora in veſpertinã, quodq; etiam Cęſar Dictator caluitio laboraret,ex Suet. in illo c. 45. & 51. Et Domitianus Imperator quod ſæuitia Neronem æquaſſet,vel anteiſſet,& caluus eſſet. Iuuenalis Saty. 4. ſcripſit.

Caluo ſeruiret Roma Neroni.

Namque

Digitized by Google

Nanque data Romæ caluorum frequentia, nihilo minus interpretationem noſtram ob iam dicta magis textui congruam arbitramur. Prȩterea addamus nos (& fortè melius) Caligulam non cuſtodes pecudes carius ementes laniandos damnaſſe, ſed ex noxijs, capitali cauſa carceribus cuſtoditis, non tamen eorum cauſa cognita omnes deſtinaſſe a principio ad finem cuſtodiarum laniandos, loco pecudum feris exhibendos. De elogio enim alibi plura.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. XXXII.

Myrmillonem è Ludo rudibus ſecum batuentem, & ſpontè proſtratum confodit ferrea ſica.

QVI antiquis dicerentur Myrmillones non explicant hoc loco expoſitores. Nos, quȩ ex lectione ſcriptorum adnotauimus, adducere operȩ precium duximus. Erant Myrmillones authore Feſto Pugilum, ſeu Gladiatorum genus, qui in ſpectaculis publicis pugnabant aduerſus retiarios, ob id (inquit) Retiario pugnante aduerſus Myrmillonem cantabatur. Non te peto, piſcem peto, quid me fugis Galle? namque Galliæ mirmillonis piſcis effigies inerat, quod genus pugnæ inſtitutum ait a Pittaco, vno ex ſeptem Sapientibus, ſicuti Retiarij tunicati retem & fuſcinam in pugna geſtabant, quod ex Suetonio ſupra in Caligula cap 30. dignoſcitur, & ex Iuue. ſcribente.

Poſtquam vibrata pendentia retia dextra. Et rurſus.
Necquicquam effudit.
Vicit & hoc monſtrum tunicati fuſcina Gracchi.

Nam retiarij tunicati pugnabant ex hoc loco Iuuenalis, & ex Suet. loco allegato. Gallos autem vt plurimū fuiſſe Myrmillones ex Feſto patet, vel ſaltem Gallicæ armaturæ genere munitos. Dicti autem fuere Mirmillones, ſeu Myrmillones deflexa voce a Græco, quaſi Myrmidones dixiſſet, qui Alexandri Magni milites habiti ſunt omnium fortiſſimi; Latinis enim mos eſt in vocibus a Græco ſermone deriuatis D. in L. commutare; ita dicunt Vlyſſes, qui eſt Græcè ὀδυσσεύς. Dicti autem fuere etiam Myrmillones ſequutores, quia fortiſſimi in pugna nunquam terga dabant, ſed fugientes inſequebantur, quod autem pugnarent cum Retiarijs patet ex Iuuenale ſcribente.

Cum Graccho iuſſus pugnare ſecutor.

Quod ſi diximus Myrmillones Gallos fuiſſe, id intelligi volumus origine, vel quod Gallica armatura vterentur; Nam quod & aliæ gentis reperirentur conſtat. Scribit nanque Cic. in Philipicis. Ille autem ex Myrmillone Dux, ex Gladiatore Imperator. Et rurſus. Etiam ne ab hoc Myrmillone Aſiatico Senatus mandata, legatorum verba audientur? Et iterum, L. Frater, qui Myrmillo Milaſis depugnarat.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. XXXIII.

Quin & ſubinde iactabat exquiſiturum ſemel fidiculis de Cæſonia ſua, cur eam tantopere diligeret.

FIDICVLAS antiquis tormenti genus fuiſſe vnanimiter omnes fatentur moderni Scriptores, ſed quale id eſſet, nemo ſatis explicat, ita ieiuni ſunt interpretes hoc in loco, & ſupra in Tiberio cap. 62. Quidam aiunt fuiſſe torquendi inſtrumentum ex duobus obliquatis lignis compactum. Alij machinam fuiſſe tradunt, qua vti in muſicis inſtrumentis fides extenduntur, ita & in hominibus torquendis nerui hinc inde multis funibus extendantur, quæ machina multos funes habebat. Eculei partem ſtatuit Carolus Sigonius, lib. 3. de Iudicijs, cap. 19. Nos verò exiſtimamus, non aliud tormenti genus fuiſſe ab illo vulgato, quo Iudices ad eruendam veritatem noxios, ſeu culpatos torquere conſueuerunt, illos fune alligatos in altum extollendo, ea coniectura innixi, quod non ſit exiſtimandum, ſi fidiculæ aliud genus tormenti fuiſſet, penitus intermiſſum, nec minus funis tormentum adeo nouum, vt illius antiqui non meminiſſent, præſertim Iuriſconſulti. Non enim alio pacto interpretandum illud in l. 1. & 2. C. Theod. de quæſtio. tormenti genus Fidiculæ ab eo dictum. Fidiculæ autem dictæ a fidibus, ſeu cordis, & neruis, quibus manibus poſt tergum deuinctis homines ad torturam funi alligabantur ſicuti fidiculæ muſicalium inſtrumentorum fides appellantur. Cic. de nat. Deorũ. Fidiculę numeroſæ ſonantes, & tibiæ modulatè canentes; Non enim aſſentiendum puto Iſidoro libro 5. Etymolog. cap. 27. tradenti, quod Fidiculæ dictæ ſunt a fide, eo quod ad fidem inueniendam hoc tormenti genere vterentur antiqui. Verum quia retro alligatis manibus torquendum in altum extollebant ligneo inſtrumento torcularis inſtar, *Torchiello* vulgo dicunt, & *Torchlea*, iccirco in fidicularum tormento adeſſe ligna bina aliqui dixere, Alij eſſe inſtrumentum ligneum. Qđ verò fidiculæ huiuſmodi non ſint partes Eculei, ſed tormenti genus diuerſum, conſtat ex Valerio Maximo ſcribente cap. de Patientia. In Theodoro viro grauiſſimo Tyrannus tortorum manus fruſtra fatigauit; Rupit enim verbera, fidicula laxauit, ſoluit eculeum, laminas extinxit, quam efficeret vt Tyrannicidij conſcios indicaret. Et Seneca libro 3. de Ira, inquit. Torſerat per omnia quæ in rerum natura triſtiſſima ſunt, fidiculis, tribularibus, eculeo, igne. Ex quibus non ſolum clarè patet fidiculas aliud tortorium inſtrumentum ab Eculeo, quinimo eſſe funis tormentum, vt diximus, dum ait fidiculas laxauit, id eſt chordas tortorias, vti Aſcenſius interpretatus eſt. Quod tormenti genus eleganter explicauit Prudentius in Hymno D. Vincentij inquiens.

Vinctum retortis brachijs,
Surſum ac deorſum extendite,
Compago donec oſſium,
Diuulſa membratim crepet.

Et

Et in D. Romani Hymno.

Miſerum putatis quod retortis pendeo extentus vlnis.

Quod ſi quis fidiculas partem eculei contenderit, ego potius eculeum fidicularum partem dixerim, lignum ſcilicet rotundum, ſuper quem funes in attollendo torquendum obuoluuntur, indito in foraminibus illius ligno, aut ferro, quò circumcirca vertitur lignum illud rotundum, & oblongum, quod vſu venire vulgatis torcularibus obſeruamus. Quod comprobare poſſumus ex Sozomeno Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro 5. ſcribente καὶ προσαγαγὼν πρὸς τὸ βασανιστικὸν ξύλον αἰωρεῖσθαι προσέταττεν. Ideſt, & quum ad tortorium lignũ adduxiſſet in ſublime tolli iuſſit. Et Quintilianus declamatione vltima. Ideo enim eculeum mouebam artifex ſenex, tenebam fidiculas ratione ſæuitiæ, vt leniter ſedibus ſuis remota compago per ſingulos artus membra laxaret. Hęc dum adnotaremus, lætati ſumus legentes apud Cœlium Rhodiginum, lib. 10. cap. 5. Fidiculas accipiunt pro tormento, quo a tortore ſontes funibus alligatis manibus a tergo torquentur, vulgo. Ex quibus coniecturalem noſtram interpretationem confirmari clarè patet.

C. Suet. Tranq. in Caligula. Cap. XXXV.

Ptolemæum de quò retuli, & accerſitum è Regno, & exceptum honorificè, non alia de cauſa repente percuſſit, quam quod edente ſe munus, ingreſſum ſpectacula, conuertiſſe hominum oculos fulgore purpuræ Abollæ animaduertit.

NONIVS Marcellus, vbi de generibus veſtimentorum authoritate Varronis in Coſmophthorine, Abollam veſtem militarem eſſe dixit, Senatoriam alij contendunt, vel ſaltem honeſtum veſtimenti genus, ex Iuuenale Saty. 4. ſcribente.

Rapta properabat Abolla
Pegaſus, attonitæ poſitus modo villicus vrbi.

Fuit enim Pegaſus Iuriſconſultus celeberrimus, qui a Veſpaſiano Vrbi præfectus fuit, ex eodem Iuuenale, & vt ſcribitur in l. 2. §. vltimo, ff. de orig. iur. Ad hæc Martialis ſcribit Criſpinum Aulicum potentiſſimum libro 8. Epigram. 48. & Cynicos Philoſophos libro 1. Epigram. 133. Abolla veſtit. Et libro 4. de Coſmo Cynico Philoſopho inquit.

Cerea quem nudi tegit vxor Abolla grabati,
Cui dat latratus obuia turba cibos.

Et Iuuenalis Saty. 3. de Stoico quodam Philoſopho.

Atque audi facinus maioris Abollæ,
Stoicus occidit barram, delator amicum,
Diſcipulumque ſenex.

Vbi

Vbi Britannicus interpretatur maioris Abollę, ideſt Philoſophicę, & grauioris authoritatis, non minoris, qualis militaris. Turnebus Aduerſ. lib. 27. c. 15. authoritate vocabularij bilinguis perquam veteris, in quo legitur Latinè Abollam, Græcè ἱμάτιον dici docet, & Abollam Pallij genus fuiſſe ἱμάτιον enim Pallium ſignificat. Quod verò Philoſophi Pallio veſtirentur nobis teſtis eſt Gellius lib. 9. c. 2. vbi habet. Video barbam, & Pallium, Philoſophum non video. Miror Seruium ſcribentem in eum locum Virg. lib. 5. Æneid.

Duplicem ex humeris reiecit amictum.

Abollam fuiſſe veſtem duplicem, quum id nulla authoritate ipſe firmet, nec ipſe alibi id legiſſe meminerit.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. XXXV.

Erat Eſius Proculus patre Primipilari, ob egregiam corporis amplitudinem, & ſpeciem Coloſſeros dictus. Hunc è ſpectaculis detractũ, repente, & in arenam deductum, Thraci, & mox Hoplomacho comparauit, biſque victorem conſtringi ſine mora iuſſit, & pannis obſitum vicatim circumduci, ac mulieribus oſtendi, deinde iugulari, &c.

ADEO ieiunę locum hunc interpretes explanarunt, vt mirũ ſit, quum tamen ampliori interpretatione opus ſit, vt ſenſum genuinũ illius elicere valeamus. Thraces feros homines, & aſpero cultu eſſe tradit Pōponius Mela, vbi de Thracia verba facit. Liu. lib. 43. Thracas ferociſſimas gentiũ appellat. Et lib. 36. inquit. Quippe illic Macedones, Thraceſq; & Illyrici erant, ferociſſimæ omnes gẽtes. Catullus in Faſelli laude, & dedicatione habet. Rhodũ ire nobilẽ, Horridam ve Thraciã, vbi expoſitores aiunt, Thraciã horridã appellaſſe ab incolarũ feritate, & immanitate. Qđ pariter colligitur ex eodẽ per initia lib. 39. Cœl. Rhod. lib. 23. c. 28. ex Platone, & Ariſt. docet Thracas ingenio, & memoria oblęſos eſſe, in iiſdẽ tamen robur ad belli munia, & promptitudinẽ ſingularem non deeſſe. Tyrannos olim Thracibus ad patrandas cędes vſos conſtat ex Heſychio ſcribẽte. τράλλεις οὕτως ἐκαλοῦντο μισθοφόροι θρᾷκες τοῖς βασιλεῦσιν οἱ τὰς φονικὰς χρείας πληροῦντες. Quod & in Piſonem Cic. cognouiſſe colligitur dum inquit. Vt Rex Ariobarzanes Conſulẽ veſtrũ ad cędem tanquam aliquem Thracem conduceret. Idẽ etiã innuit lib. 2. Off. ſcribens. Tamẽ ad eam ex epulis in cubiculũ veniens barbarũ, & eũ quidẽ (vt ſcriptũ eſt) compunctũ notis Threicijs, vel vt alij legunt, Thracijs, diſtricto gladio iubet anteire. Nã Thraces notis ſe cōpungebant in fronte ex Strabone lib. 7. Nobilitatis enim loco cenſebantur Thraces frontẽ notatã punctis prætuliſſe, ex Herodoto, vnde Tracię notę in Prouerbium. Et in 6. Antoniana. Myrmillo in Aſia depugnauit, quum ornaſſet Threcidicis Comitem, & familiarem ſuum, illum miſerum fugientem iugulauit; Quo loco, ſiue legamus Threcidicis, ſiue Thracijs, ſeu Threicijs (vt nonnulli inter ſe contendunt) intelligendum eſt de armis,

quibus

quibus Thraces vti ſolebant in pugna, & in Amphitheatralibus muneribus, inter quæ præcipua erat Parma, vt docet Ariſtophanes in Comœdia, quę inſcribitur Acharnes. Quum autem fortiſſimi inter gladiatores Myrmillones eſſent (vt alibi adnotauimus) illis opponebantur Thraces & ipſi validiſſimi, quod ex ſuperiori loco Ciceronis colligere poſſumus, necnon ex Auſonio in Monoſyllabis ſcribente.

Quis Myrmilloni contendit? æquimanus Thrax.

Qua de re quum Caius Eſium Proculum ex amplitudine corporis Coloſſeros dictum, iuſſiſſet inuitum in aream deduci, per inuidiam illi oppoſuit Thracem validiſſimum gladiatorem, de quo fortè illud Plinianum vigeſimoprimo. Thracio ſtudioſo in Caij Cęſaris ludo notum eſt dexteram fuiſſe proceriorem. Quod autem Caius Thracibus gladiatoribus maximè faueret, conſtat ex Suetonio ſcribente de illo capite quinquageſimoquarto. Sed vt aliorum generum artes ſtudioſiſſimè, & diuerſiſſimas exercuit, Thrax & Auriga, idem cantor, atque ſaltator batuebat pugnatorijs armis, & capite quinquageſimoquinto. Thraces quoſdam Germanis corporis cuſtodibus præpoſuit. Thrace itaqe victo ab Eſio Hoplomachum etiam gladiatorem rurſus comparauit, hoc eſt vndique armis contectum gladiatorem, quod vocis a Græcis deriuatæ ſignificatio demonſtrat; namque Græcè *τὰ ὅπλα arma*, & *μάχομαι pugno*; Vnde armis muniti pugnantes Hoplomachi dicti. Hos autem Tacitus libro Annal. tertio. Crupellarios vocat, necnon & ferratos, inquiens. Adduntur è ſeruitijs gladiaturæ deſtinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen, Crupellarios vocant. & paulò infra de ijſdem. Paulum moræ attulere ferrati reſtantibus laminis aduerſus pila, & gladios. Caius itaque qui optabat Eſium ſuccumbere, quum ille Thracem ſuperaſſet, oppoſuit armis tectum gladiatorem, aliàs enim inermes, quoad tegmina corporis pugnabant. Quod clarè ex Seneca libro primo, epiſt. ſeptima, manifeſtum fit. Hoplomachum etiam interpretari poſſumus ex ijs, quæ Galenus ſcribit ſecundo libro de tuenda valetudine capite vndecimo, & duodecimo, pro perito Sciamachiæ, ideſt vmbratilis pugnę, ſeu armorum meditationis, quam voce Græca deluxata vulgares *Scrimiam* dicunt; Armorum enim meditationis motus Hoplomachicos vocat Galenus, qui inter Gymnaſticè ſe exercentes, ſaltatores, Hoplomachicos, Pancratiaſtes, & luctatores enumerat. Prior tamen interpretatio magis arridet, tum quia magis textus ſenſui conuenit, tum etiam quia ſuperius docuimus ex Suetonio in Iulio Cæſare capite vigeſimoſexto. Laniſtas in ludo armorum peritos Tyrones erudire ſolitos, quod munus & aliquando per Senatores peritos fieri voluit Cæſar. Hoplomachi meminit Martialis libro octauo, ſcribens.

Hoplomachus nunc es, fueras ophtalmicus ante,

Ideſt ex Medico oculorum effectus armatus gladiator, vel armorum exercendorum magiſter.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. XXXV.

Ita ſe proripuit è ſpectaculis, vt calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabundus, & clamitans.

LACINIAM eſſe togæ partem nemo negat, at quæ fuerit, à nullo hactenus rectè explicatum exiſtimo. Qua de re quid nos putemus veritati conſentaneum eſſe in re hac, aperire libet. Sciendum itaque præter ea, quæ ſuperius adnotauimus, vbi de toga verba fecimus, eam fuiſſe amictum Romanorum ſupernum, in cuius forma deſcribenda conueniunt Scriptores. Siquidem Dionyſius in Priſco ſemicircularem fuiſſe ſcribit, inquiens. Togam pictum fuiſſe amictum, nō vt Lydorum quadratum, ſed ſemicircularem, eamque a Romanis togam; a Græcis τήβεννον appellatam: Iſidorus libro 19. ait. Togam pallium eſſe purum, forma rotunda, menſuram verò Togæ iuſtæ, eſſe ſex vlnas. Athenæus libro 5. δειπνοσοφιστῶν, vbi loquitur de ſæuitia Mithridatis in togatos, ſi Græca Latina reddamus inquit. Romanos oppreſſos in Aſia ad ſimulacra Deorum confugiendo, aut quadratis veſtimentis abiectis ad pallia redeundo, antiquaſque patrias iam ab ipſis relictas agnoſcendo, vitam conſeruaſſe: De huiuſcemodi autem calamitate tunc temporis; de ratioque vitandi impetum Regium Cicero meminit in Orat. pro C. Rabirio, inquiens. Facilius certè P. Rutilium neceſſitatis excuſatio defendit, qui quum a Mithridate Mytilenis oppreſſus eſſet, crudelitatem Regis in togatos, veſtitus mutatione vitauit. ergo ille P. Rutilius, qui documentum fuit hominibus noſtris virtutis, antiquitatiſque, prudentiæ Conſularis homo, ſoccos habuit & pallium; ex quibus authoritatem Athenęi confirmari, non eſt qui non videat, affirmantis togam quadratæ figuræ fuiſſe Romanis. Quod etiam confirmari poteſt ex Sexto Pompeio ſcribente libro 18 Romæ Recinium omne veſtimentum quadratum. Recinium autem dici veſtem, quę retrorſum reijceretur teſtatur Varro, & Seruius libro 1. Aeneid. Ex quorum numero fuiſſe & togam non dubitandum; etſi mulierum fuiſſe togam tradat Varro libro 4. linguæ Latinæ ſcribens de Læna toga in hæc verba. Læna quod eſt de lana multa; duarum enim togarum inſtar, vt antiquiſſimum mulierum recinum Ex dictis itaque, authoritates de forma togæ ſcribentium ſibi inuicem contrariari videntur. Ego tamen conciliari poſſe crediderim, ſi dixerimus togam indumentum fuiſſe vna in parte ſemicirculare, in altera verò quadratum, cuiuſmodi illud amictus ſuperni genus, quo hodie noſtrates mulieres vtuntur, & vulgo dicuntur *manti*. Qui etiam & ipſi ea in parte, quæ ad dorſum porrigitur circularis formæ conſpicitur deſinit autem retrorſum in acuminatas, & in angulos acutos terminantes; quarum reſpectu dici poteſt quadratum indumentum. Conſimilis ſanè figurę fuiſſe Romanorum togam conijcio, tum ex ijs qui ſcribuntur ab authoribus, tum etiam ex conſpectu veſtimentorum, quæ in ſtatuis antiquis Romanorum nobilium obſeruamus. Togas autem ſuperinduxiſſe corpori nullo vinculo annodatas, nec cingullo vllo ſuper iniecto manifeſtum puto. Sed togam corpus inuoluiſſe,

uoluiſſe acuminatis illis duabus partibus complicatis,& modo ſub axilla altera iniecta, altera ſuper humerum oppoſitum adacta, cenſendum, vti videre eſt in antiquis ſtatuis. Partes autem extremas has acutiores lacinias vocatas iure optimo ſuſpicari poſſe conijcio. Si enim iſtæ implicabantur vt dixi, fiebant ſinus vnus, vel duo, pro diuerſæ complicationis ſpecie. Ita Macrobius de Cæſare. Cæſari ita præcipiebatur, vt trahendo Laciniam, veluti mollis incederet. Et de Hortenſio. Hortenſius ad Speculum ſe intuens, togam corpori ſic applicabat, vt rugæ non ſorte, ſed induſtria locatas artifex nodus adſtringeret, & ſinus ex compoſito defluens lateris medium ambiret. Vnde Cicero in epiſt. Tironi. Videor enim videre te ementem ruſticas res cum villico loquentem in Lacinia ſeruantem ex menſa ſecunda ſemina, ideſt, vt ego interpretandum puto in ſinu. Ita & exponendum Gellij dictum lib. 11. Obtentu togę tanquam ſe amiciens ex Lacinia facto. Ita quoque Columellę dicta lib. 8. exponenda, vbi ait. Pecus ægrotum diſtribuendum in Lacinias, vt facilius conualeſcat, ideſt, varia loca ſeparatim, & disiunctim ponenda, & ſeparanda, ne

Morbida facta pecus totum corrumpat ouile.

Vt ait Poeta. Ita D. Hieronymus ad Theod. Sermonem ſinuoſum, & flexuoſum Laciniofum appellat, & ab eodem dicitur diſputatio Lacinioſa, ideſt tortuoſa, & implicata, vti ſinus ex Lacinia confecti ſunt. Ita Plinius libro 5. c. 16. Alexandriam Lacinioſam vocat, ideſt in varios gyros, & flexus productam. Et in eundem ſenſum lib. 25. cap. 10. Lacinioſa folia dixit. Si verò Laciniæ hæ togæ partes ſolutæ erant, nec corpori circundatæ aut obuolutæ, ſed laxæ, & liberę, tunc non dicebatur toga ſinuoſa, vel in ſinus redacta, ſed aperta appellabatur. Ita Valerius Maximus, libro 3. de Scipione Africano verba faciens inquit. Læuam manum apertæ togę circundedit. Et Velleius Paterculus. Scipio Naſica circundata læuo brachio togæ Lacinia in Gracchum irruit. Et rurſus. Valerius Maximus, lib. 3. Iuſſit eum togæ lacinijs abſciſſis amictum, diſcinctaque tunica indutum, nudis pedibus adeſſe. Et Frontinus libro 4. Piſo ad Titium præfectum cohortis, quod loco fugitiuis ceſſerat, cincto togæ præciſo, ſoluta tunica, nudis pedibus in principijs quotidie ſtare iuſſit. Et Plaut. in Merc.

Ac tu Aedepol ſume laciniam, & abſterge tibi ſudorem.

Et Suetonius in Cæſare. Cæſar quum interficeretur, toga caput obuoluit, ſinũ ſiniſtra manu ad ima crura deduxit, quò honeſtius caderet, ideſt ſoluto ſinu ex lacinijs obuolutis facto, togę Lacinijs crura cooperuit. Ita Plutarchus ſcribit, Tiberium Gracchum fugientem togam dimiſiſſe, atque in tunica cecidiſſe. Et Suetonius hoc loco ait Caligulam calcata Lacinia togæ pręcipitem per gradus iuiſſe. Plaut. in Aſin. inquit.

Hæc lachrumantem Lacinia tenet lachrumans.

Ammianus Marcellinus, lib. 30. de Hunnorũ gente tradit. Hoſtiſque dum mucronum noxias obſeruat, contortis Lacinijs illigant, vt laqueatis reſiſtentium membris equitum digrediendi, vel gradiendi adimant facultatem. Ex quibus omnibus ſatis patere exiſtimo, quam perperam omnes ferè interpretes exponant pro Lacinijs, fimbriatas partes togę ornamenti gratia imponi ſolitas, quas vulgo *frangias* vocamus.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. XXXVII.

Fabricauit & de Cedris Liburnicas gemmatis puppibus, verſicoloribus velis, magna Thermarum, & Porticuum, & Tricliniorum laxitate, magnaque etiam vitium, & Pomiferarum arborum varietate, quibus diſcumbens de die inter Choros ac Symphonias littora Campaniæ peragraret, &c.

VIDETVR Suetonius hoc loco male vſurpaſſe vocem Liburnicas; Quum liburnica teſte Appiano nauis genus eſſet velociſſimum, & bellicũ, ita à Liburnis in Illirico populis dicta, qui conſimilibus nauibus Ionium mare, & eiuſdem Inſulas deprædabantur, & per conſequens non excedentes in magnitudine quod & Lucanus innuere videtur, ſcribens lib. 3.

Ordine contentæ gemino creuiſſe Liburnæ.

Et Horatius.

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula.

Si itaq; Liburnæ ſeu Liburnicę naues ordinẽ geminum remorum non excedebant, & illis vtebantur pernauigantes inter altas, & magnas naues, & velociſſimè mouebantur, quò pacto naues à Caligula de Cedris fabrefactas, quæ Thermas, porticus, triclinia magna laxitate habebãt, magnaq; vitium, & arborum varietate refertæ erant, & per conſequens motui veloci ineptæ. Quo modo inquam eas Liburnicas appellare iure potuit Suetonius? At, ne authoritatẽ noſtrã indefenſam relinquamus, dicimus illum in deſcribendis nauibus à Caio fabricatis voluptatis gratia non magnitudinem, non modum ſpectaſſe, ſed formam, ideoq; Liburnicas appellaſſe, quod inſtar Liburnicę factæ eſſent. Liburnicis autem nauibns vſi ſunt in maritima pugna Romani tanquam aptiſſimis, quas roſtratas dixere, ad differentiam paruarum Liburnicarum; Quod conſtat ex Eutropio ſcribente lib. 2. Hiſt. Rom. Primum Romani C. Duillio, & Cn. Cornelio Coſſ. in mari dimicauerunt, paratis nauibus roſtratis, quas Liburnas vocant; Et idemmet Suetonius in Auguſto, c. 17. tradit Auguſtum poſt victoriam Actiacam, dum in Italiam traijceret, bis tempeſtate conflictatum, partem Liburnicarum demerſarum amiſiſſe, ſimulque eius, in qua vehebatur, fuſis ornamentis, & gubernaculo diſtracto. Ita Cæſar lib. 3. bell. ciu. tradit Scribonium Libonem Liburnicæ Claſſi pręfuiſſe. Victoriæ Actiacæ potiſſimam fuiſſe cauſam aſſignat Xiphilinus, quod Antonij naues erant hoſtium nauibus longe maiores, in quibus triremes paucæ, quinqueremes, & deciremes complures, reliquæ inter has mediæ, Cæſariani minores, & celeriores naues habebant. Has maiori ex parte biremes fuiſſe, & iure Liburnicas exiſtimandum, ſi minores, & velociſſimæ. Qua de re ſtatuendum Suetonium minimè lapſum in nomenclatura nauium à Caio extructarum quum figuram, non velocitatem, aut magnitudinem ſpectauit.

C. Suet. Tranq. in Caligula. Cap. LIIII.

Nec alia de cauſa videtur, eo die quo perijt, Peruigilium indixiſſe, quam vt initium in Scenam prodeundi licentia temporis auſpicaretur.

PERVIGILIVM Nicolaus Perottus in Com. linguę Latinæ perperam vigiliam, vel cuſtodiam interpretatus eſt, quod manifeſtè dignoſcitur ex Liuio lib. 23. vbi habet Gracchum inuaſiſſe caſtra Campana omnibus portis, vt peruigilio neglecta; Peruigilium verò ſacrorum cauſa fuiſſe, quum triduum ſacrificatum eſſet, & ſacrum nocturnum eſſet, ita vt antè noctem mediam compleretur; Ex quibus etiam & illud colligimus; Antiquos in ſacris quibuſdam peruigilio vſos. Quod pariter comprobari poteſt ex Tacito libro 15. vbi de Iunone propitiata primum per matronas in Capitolio, deinde ad proximum mari ſic ſcribit. Vnde hauſta aqua, templum, & ſimulachrum Deæ perſperſum eſt, & Lectiſternium, & peruigilia celebrauerunt fœminæ quibus mariti erant. Herodianus quoque idem teſtatum reliquit libro tertio, inquiens. Vidimus ſub illo quoſdam omnis generis ludos, cunctis editos theatris, ſimulque ſupplicationes, & peruigilia, ad formam Cereris celebratos. Adhæc Cicero ſecundo, de Leg. ait. Nouos verò Deos, & in his colendis nocturnæ peruigilationes. Et Suetonius in Galba de illius ſimulachro Fortunæ inquit. In parte ædium conſacratum, menſtruis deinde ſupplicationibus, & peruigilio anniuerſario coluit. His tamen non obſtantibus, & voluptatis gratia, & hilaritatis cauſa peruigilia egiſſe priſcos etiam, ex hoc loco clarè colligimus. Quid enim licentiæ Scenicæ cum ſacris. Sic eadem in ſignificatione idem Suetonius in Vitellio, capite decimo, vbi Vitelij luxum deteſtans, eum in Apennini quidem iugis peruigilium egiſſe tradit. Clarius Tacitus libro hiſt. tertio, ſcribens omnia apud Vitellium, indiſpoſita, temulenta, peruigilijs, & bacchanalibus quam diſciplinæ, & caſtris propiora fuiſſe. Peruigilium verò vigilia quid maius eſt, ex Martiale ſcribente libro 9.

Nam vigilare leue eſt, peruigilare graue.

Et Tacito libro Annal. primo in gente Rom. milites inſomnes magis, quam peruigiles fuiſſe. Peruigilij mos, & noſtris temporibus retentus hilaritatis gratia, quum ſcilicet, amici, & cognati, vel affines inuicem noctu conueniunt, præſertim hyeme, ludiſque, confabulationibus, tripudijs, compotationibusque maiorem noctis partem ſocialiter tranſigunt. Vulgo dicunt *andare alla veggia*.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Caligula. Cap. LV.

Incitato equo, cuius cauſa pridie Circenſes, ne inquietaretur, viciniæ ſilentium per milites indicere ſolebat, præter Equile marmoreum, & præſepe eburneum, præterque purpurea tegumina, ac monile è gemmis, domum etiam, & familiam, & ſupellectilem dedit, quò lautius nomine eius inuitati, acciperentur, Conſulatum quoque traditur deſtinaſſe.

ABERRANT expoſitores à genuino ſenſu cuius loci, Beroaldus, & Sabellicus, ille inquiens incitatum nomen eſſe Aurigæ, & illi Caium ob illius equum munera illa & regalia præbuiſſe. Hic dum ait legendum incitati equo. Multum ille à veritate declinans, hic minus; ambo tamen eadem de cauſa lapſi, nempè authoritate Martialis. Qui libro vndecimo Epigram. 1 ſcribit.

Cocco nullo ſulget incitatus.

Et lib. 10 Epigram. 75.

Sed cum ſponſio, fabulæq; laſſæ
De ſcorpo fuerint & Incitato.

Quibus in locis Incitati nomen mulionis, vel aurigæ fuiſſe non dubitandum. Verum qui mores Cai ex eodem Suetonio ponderabit, equum adeo celebrem & adamatum non alterius iuris fuiſſe non permiſſurum dignoſcet. Ad hæc Dion libro 59. ſcribit, quod in Sacerdotibus nouis, quos Caius numini ſuo inſtituit ex Suet. in illo cap. 22. præter Caligulam ipſum, Cęſoniam vxorem Claudium Patruum, qui ei in imperio ſucceſſit, & equum incitatum aſcriptos fuiſſe, & cuius ſacerdotij magiſter ditiſſimus quiſque ambitione, & licitatione maxima vicibus comparabat. Et idem Claudius patruus coactus in dicto ſacerdotio impendere ſeſtertium octogies, gratis tamen Incitato equo per ſummam ſtultitiam datum. Caium itaque omnibus in rebus immodicum, & in equi amore in immenſum exceſſiſſe credendum eſt. Quod & ante ipſum alios quoque Imperatores & Principes viros effeciſſe legimus. L. Verus Antoninus equo, cui volucer nomen, aureum ſimulacrum fecit, quod ſecum portabat cui quidem paſſas vuas, & nucleos in vicem hordei in præſepe ponebat, & quem ſagis fuco tinctis coopertum in Tiberiana ad ſe adduci iubebat, eidemque mortuo ſepulchrum in Vaticano fecit teſte Capitolino in illius vita. Hadrianus Cæſar Boryſteni equo mortuo monumentum ædificauit, erexitque columnam inſcripto Epigramate ex Dione, & Spartiano in illius vita. Plinius libro octauo, capite quadrageſimoſecundo. Fecit inquit, & D. Auguſtus equo tumulum, in quo Germanici carmen eſt. Et Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habentur. Idem Pli-

nius eodem loco & libro ſexto, capite vigeſimo, ſcribit. Alexandrum Bucephalo defuncto exequias duxiſſe, vrbemque tumulo circundediſſe nomine eius, quod confirmat Pomponius Mela libro ſecundo, capite quadrageſimoſeptimo, Solinus c. 47. Plutarchus in vita Alex. & Diodorus Siculus lib. 17. Q. Curtius libro quinto, Iuſtinus lib. 12. & Gellius lib. 5. cap. 2. Narrat Pauſanias in Laco. 3. ſuper equi monumentum Procos Græcos iuramentum cępiſſe, ſe vendicaturos Helenæ raptum. Horum omnium dementiam prætergreſſus Caligula, qui non modo eum inter cætera inſigniuit gemmis, ſed et pro nefas, Conſulatus dignitatē deferre cogitarat. Extat, l. vni. Nulli licere in fręnis & in equeſt. lib. 11. C. tit. 11. pęna pecuniaria multās illos, qui auſi eſſent lapides pretioſos, & margaritas equeſtribus fręnis inſerere. Rectius Probus Imperator verè Probus, quod teſtatū reliquit Vopiſcus in eius vita, equum pręſtantiſſimū captum ex Alanis, qui centum milliaria ſingulo die obiret, vel in decimum diem, labore haud interpellato, fugaci magis, quam ſtrenuo militi conuenire pronuncians, ſorte in vrna miſſa, cum cui ſorte obuenit aſſignauit.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. V.

Sed inſtantius legitimos flagitanti, id ſolum codicillis reſcripſit, quadraginta aureos in Saturnalia, & Sigillaria ſe miſiſſe ei.

LIVIVS lib. 2. per initia ſic ſcriptum reliquit. A Cn. Seruilio Conſule C. Flaminio Collega aduerſus Annibalem exercitum ducente, Romæ placandis Dijs operam dante ex libris Sybillinis, Decembri menſe ad Aedem Saturni Romæ imolatum, Lectiſterniumque imperatum, & eum lectum Senatores ſtrauerunt, & conuiuium publicum, ac per vrbem Saturnalia die, ac nocte clamatum, populuſque eum diem feſtum habere, ac ſeruare in perpetuum iuſſus. In Saturnalium feſtiuitate libertas ſeruis concedebatur, & cum liberis exequabantur, vt ſæculi aurei, quo Saturnus regnauit, fieret immitatio. Solinus capite tertio, ſcribit, quod menſe Martio matronæ ſeruis ſuis cœnas ponebant, ſicuti Saturnalibus Domini, illæ, vt honore promptius obſequium prouocarent, hi quaſi gratiam rependerent perfecti laboris; Quod pariter Macrobius libro Saturnal. primo, capite duodecimo, teſtatum reliquit; Sed & de hac quoque re nonnihil Plutarchus in comparatione Numæ, & Lycurgi, & Lucianus in Chronologijs ſeu Saturnalibus, & Athenęus libro decimoquarto, capite decimoſeptimo, ſcribit; morem fuiſſe apud Romanos, vt in Saturnalibus domini ſeruis conuiuium exhiberent, ipſique ſeruorum officio fungerentur; Vnde Horatius libro ſecundo, Serm. Saty. 7. ſcribit.

Iamdudum auſculto, & cupiens tibi dicere ſeruus
Pauca, reformido, Dauus ne? ita Dauus amicum
Mancipio Dominum, & frugi. quid ſic ſatis? hoc eſt
Vt vitale putes, age, libertate Decembri.

(Quan-

(Quando ita maiores voluerunt) vtere, narra.

Quo loco Acron interpretatur, intelligendum de libertate ſeruis in Saturnalibus conceſſa. Ad hoc quoque ſpectat verſus L. Acij antiqui Poetæ, relati a Macrobio lib. 10. Saturnal. cap. 7.

Maxima pars Graium Saturno, & maximè Athenæ
Conficiunt ſacra, quæ Cronia eſſe feruntur ab illis,
Quumque diem celebrant, per agros, Vrbeſque ferè omnes,
Exercent epulis læti, famuloſque procurant
Quiſque ſuos; noſtriſque itidem & mos traditus illinc
Iſte, vt cum Dominis famuli tum epulentur ibidem.

Præter autem authoritatem hanc Acij Poetæ, Caryſtius quoque in hiſtoricis Commentarijs ſcribit, Græcam Cretenſium fuiſſe conſuetudinem in ſacris, ſeu feſtis Hermæis dictis, vt conuiuantibus ſeruis Domini ſeruirent, & miniſtrarent. Et Athenæus libro 14. cap 17. huiuſmodi tamen Feſta Cretenſium Mercurialia vocans, idem confirmat. Idem Athenæus eodem loco inquit. In Troezene Geteſtiones menſe per multos dies fit conuentus, quorum in vno ſerui cum ciuibus vna ludunt aſtragalis, & ſeruis Domini conuiuium præbet, vt aſſerit Caryſtius: Beroſus libro primo, rerum Babylonicarum prodidit, menſe, quem locum vocant, agi feſtum conſueuiſſe, Saceas nomine apud Babylonem, diebus quinque quibus Dominis imperabant ſerui, quorum vnus ſumebat ſtolã Regiæ perſimilem, dicebaturque Zoganes. Quod & Cteſias libro ſecundo, rerum Perſicarum, & Athenæus loco citato confirmant. Et ibidem Athenæus, authoritate Baronis Sinopei in Oratione de Theſſalia, & Hammonia, ſcribit apud Theſſalos fuiſſe Feſta, Peloria dicta, in quibus eundem morem Domini cum ſeruis ſeruarent, quod in Saturnalibus fieri paulò ſupra retulimus; Ex quibus illuſtrari poteſt Dionis locus in Claudio, qui quum ad milites tumultuantes miſiſſet Narciſſum libertum apud ipſum formidoloſæ potentiæ, vt eos placaret, ille, quum ſuggeſtum concionaturus conſcendiſſet, milites moleſtè ferentes hominis qualitatem, indignabundi ſucclamarunt, *ἰὼ σατουρνάλια*, ideſt eo Saturnalia, exprobantes Cl udio Domino liberti authoritatem apud eum. Huius rei Cœlius Rhodiginus Antiq. lect. libro decimoquinto, capite vigeſimotertio, Aſtronomicam cauſam affert, inquiens. Saturnalia Romanos celebrare ſolitos, Solem Capricorno geſtante, in quibus feriabantur ſerui, liberorum calceos ſibi circumponentes, omnibus verò inuicem communicantibus, innuente prorſus legis authore, per Capricorni portam homines quibus nunc grauis imminet ſeruitus, euadere in libertatem mox pleniſſimam. Plutarchus in Homero ſcribit. Longo tempore poſt Thebas ad Saturnalia, qui ludi Muſici erant, profectus eſt. Superius ex Liuio diximus, Saturnalia vnius diei tantum Feſtum fuiſſe, quod & ex Macrobio, & Liuio locis adductis etiam colligitur. Adidit huic feſto Caligula (vt publicam lætitiam augeret) in perpetuum vnum diem, vocauitque Iuuenalem, ex Suetonio in Caligula capite decimoſeptimo. His Caius Cæſar binos adiunxit, teſte Macrobio libro primo capite ſecundo, & 10. ita vt quattuor fuerint, Quamuis Dion Caſ. libro 59.

& 60. ſcriptum reliquerit quinque fuiſſe, & alij ſeptem, nulla tamen authoritate ſuffulti. Ex quibus conijcere licet, quam decipiantur qui locum Ciceronis in epiſto. ad Atticum interpretantur. Hunc Cæſar ſecundis Saturnalibus ad Philippum veſperi venit, exponentes ſecundis Saturnalibus, ideſt ſecunda die Saturnalium, quum tamen Caligula, qui ſecundum diem Saturnalibus adiunxit per multos poſt annos ab obitu Ciceronis imperarit. Hos dies Saturnalibus adiunctos ſigillariórum dies vocatos colligimus ex Macrobio libro primo, Saturnal. capite ſeptimo, & decimo, & vndecimo; niſi fortè dixerimus hos ſigillarios fuiſſe alios dictis quinque Saturnalibus adiunctos; Prior tamen ſententia magis nobis probatur. Hoc certum eſt, diebus Saturnalibus, & ſigillaribus morem fuiſſe, vt Romani ciues inuicem munera alterna mitterent. Quod ex præſenti textu, & alijs infra paulò adducendis clarè patere poteſt. Alexander ab Alexandro, libro ſecundo capite vigeſimoſecundo, ſcribit ad aram Saturni accenſis luminibus ſacrum fieri ſolitum, vnde cereis miſſitandis in Saturnalibus mos inoleuit. Quam ſententiam ex Macrobio libro Saturnal. primo, cap. 7. & ex Feſto Pompeio libro tertio, deſumpſiſſe videtur. Nos obſeruamus omnis generis munera mitti morem fuiſſe Romanis, & præcipuè in Saturnalibus, ex Suetonio in Auguſto, vbi habet. Saturnalibus, et ſi quando aliàs libuiſſet, modò munera diuidebat, modò nummos omnis notæ, quæ munera Saturnalitia & ſigillaritia vocabantur, teſte Spartiano in Adriano, vbi ſcribit. Saturnalitia, & ſigillaritia frequenter amicis inopinantibus miſit, & ipſe ab his libenter accepit. Et Iuuenal. libro quinto.

Saturnalitiæ ligulam miſiſſe ſelebiæ.

Prioris appellationis deriuatio ex ſe conſtat, ſecundæ denominationis cauſa perquirenda. Sicuti a diebus Saturnalibus Saturnalia, & Saturnalitia dona dicta non ambigendum, ita è contra dies ſigillares a ſigillaria, & ſigillarìcis donis appellata. Erat ſi quidem Romæ, vicus celeber, vbi vaſa, ſigna, imagunculæ, aliaque huiuſmodi æris, auri, & argenti fabrefacta venum exponebantur. Quod docuit Gellius libro ſecundo Noct. Atticarum, capite tertio. Et iterum libro quinto, capite quarto, inquiens. Apud ſigillaria fortè in libraria, ego, & Iulius Paulus Poeta conſedebamus. Auſonius Odyl. decimoſexto. Pro quo ſi per ſigillaria in actione veniret, neque Afranius Narici daret, nec Stichum ſuum Plautus offerret. Et Suetonius in Claudio. Eſſedum argenteum ſumptuosè fabrefactum, & venale ad ſigillaria, redimi, concidique coram imperauit. Idem author in Nerone. Sporum Romæ circa ſigillaria comitatus eſt. Et apud Iuriſtas, in l. penultima, §. paterfamilias, D. de legat. tertio, ſcribit Scæuola. Pater familias ita legauit. Lances numero duas leues, quas de ſigillaribus emandari volo. Is de ſigillaribus quidem leues non emerat, & cęt. Quem locum explicans doctiſſimus Alexander ab Alexandro libro & capite tertio, per ſigillares intelligendum inquit locum, ſeu vicum ſuperius dictum. Et ad hoc ſpectat illud Senecæ libro primo, epiſt. prima. Ego ſum felicior, cui ſoles ſigillaria afferre. Huc pertinet & illud Spartiani in Caracalla. Quæ a parentibus acceperat ſigillariorum gratia, ea

vel

vel clientibus, vel magiſtris ſponte donauit. Nec omittendum quoque illud Flauij Vopiſci in Aureliano, vbi ſcribit. Illum inſtituiſſe vxori, & filiæ annarium ſigillariorum. Sic Tiberius Claudio Nepoti ſuo, quadraginta aureos in Saturnalibus miſit, ex hoc Suetonij loco. Ex quibus, & alio Suetonij ſuperius adducto exiſtimant aliqui, non ſimulachra, vaſa, & imagunculas, & alia huiuſmodi donari ſolita, ſed numiſmata, hac, vel illa imagine ſignata, quibus vnuſquiſque donans vteretur in ſigillis ſuis conſuetis, vnde ſigillaria dicta, & ſigillaria locus, vbi cudebantur, & ſignabantur Romę in hunc vſum; Vnde colligitur Auguſtum ex Suetonio his diebus donaſſe nummos omnis notę, ideſt, nulla habita diſtinctione, cuius imaginem, vel figuram referrent. Quem morem etiam hodiernis temporibus a Venetiarum Ducibus ſeruari dicunt, quum ſingulo die Natalis, vel Aſſumptionis ſuæ, annuũ munus, numiſma, ſuam imaginem referens nobili cuique Veneto dono dare conſueuerint; Addunt præterea nummi genus obſeruari apud Scriptores, ſigilum dictum, Græcis σιγλόν vocatum, quaſi ſigillum dixeris. Vnde aurum, argentum, & æs ſignatum accipitur pro pecunia, ſicuti factum pro elaborato, & cœlato. Sic Seneca libro primo, de Beneficijs. Libentius dabo argentum factum quam ſignatum. Et Liuius libro trigeſimoquarto. Cautum erat, quo ne plus auri, & argenti facti, quo ne plus ſignati argenti, ac æris domi haberemus. Quod & apud Iuris peritos obſeruatum legimus, & præcipuè ex Pomponio, D. de auro, & argento legato, vbi argento facto legato, inquit contineri paropſydes, trullas, pelues, & ſimilia. Et apud Paulum. Octauenus ait infectæ materiæ pondus, ſignatæ verò numerum, factæ autem ſpeciem dici oportet. Et Cicero libro de Leg. Aes argentum, aurumve publicè ſignat. Et in Epiſtolis. Quum ſignatum argentum Apolloniæ. Ex quibus ſignatum aurum, argentum, nummos appellari, ſicuti ſimulachra, & vaſa, factum, clarè patet. Addunt & Ciceronis authoritatem in Verr. vbi legimus argentum factum, atque ſignatum. Signum autem, & ſignatum pro ſigillo, & ſigillato Latinis accipi, & dici clarum eſt Cicero in Catil. Tum oſtendi Lentulo tabulas, & quæſiui, cognoſceret ne ſignum. Et ad Brut. Litteræ omnes integris ſignis Prætoribus traduntur. Et rurſus. Nec ſignum tuum in epiſtola, nec dies appoſitus eſt. Et pro Flac. Signum publicum, ſignum quo epiſtola obſignata erat. Et in Verr. Obſignare litteras publico ſigno. Et ad Atticum. Signum, & manum meam requiret. Et rurſus. Neque vtar meo Chirographo, neque ſigno. Et ad Atticum. Accepi a te ſignatum libellum, Et iterum. Signata iam epiſtola Formiani venerunt. Ex quibus omnibus illi ſigillaria munera, nummos, ſeu pecuniam fuiſſe contendunt. Prior tamen ſententia magis amplectenda videtur; ſiquidem, nullibi obſeruamus priuatas perſonas Romæ nummos videre pro libito potuiſſe, ſed hoc tantum magiſtratum gerentibus, Conſulibus, Imperatoribus, & alijs permiſſum fuiſſe. Preterea emblemata, ſtatuas, & vaſa alia, ſigna appellari a Latinis non dubitandum. Ita Saluſtius. Signa & tabulas pictas, vaſa cœlata mirari. Et Cicero de Orat. Signa, ac tabulas propalam collocare. Et in Verr. Signum Aeneum, marmoreum, eburneum.

Quinimò, & quòd magis ad rem facit, ſigillum, & ſigillatũ accipi obſeruamus pro cęlatis operibus. Ita Cicero in Verr. Appoſuit patellam, in qua ſigna erant egregia, & iterum. Sigillis auulſis reliquum argentum reddidit. Et rurſus. Tabulæ, in quibus ſigilla perſcripta erant, & amplius. Sigillata ſimulacra. Et denuo. Iubet me ſcyphos ſigillatos ad Prætorem afferre. Ita & ad Atticum libro primo. Sigilla pluteália, imagunculas pluteis, ideſt, tabulis incluſas vocauit; quãuis alij, ſed perperam, plutealia legant, vti Calepinus. Decembri menſe (vt diximus) Saturnalia Feſta celebrabantur, in quibus etiam ludis, & conuiuijs operam dabant Romani. Ita Suetonius in Auguſto, cap. 71. Luſitque ſimpliciter, & palam oblectamenti cauſa etiam ſenex, ac prætequã Decembri menſe, alijs quoque Feſtis, profeſtiſque diebus. Seneca in Epiſt. ad Lucillum ſcribit. Menſe Decembri ius luxuriæ publicè datum eſt; ingenti apparatu ſonant omnes. Et Macrobius Saturnalium primo cap. quinto. Vultis ne diem, quem omnes, plerique abaco, & latrunculis conterunt; &c. Saturnalia enim 14. Kal. Ianuarij, Romani ſumma animi remiſſione celebrabant, vt & aliæ nationes, De quibus Athenęus lib. 14. Horat. lib. 2 Saty. 7.

Age libertate Decembri
Quando ita maiores voluere, vtere, narra, &c.

Iuuenalis Satyra ſeptima.

——————Tunc vtile multis
Pallere, & vinum toto neſcire Decembri;
Inuitat genialis hyems, curaſque reſoluit.

Suetonius in Caligula Durauitque etiam per Feſtos Decembris dies, loquens, de luctu ob Germanici mortem. Martialis in Xenijs, & Apophoretis oſtendit aleam exerceri ſolitam impunè diebus Saturnalitijs. Plutarchus in Problem. cap. trigeſimotertio, Decembrem ſacrum dicit Veſtæ. Verum Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 7. ait, Saturno ſacrum eſſe Decembrem. Martialis libro quarto, Epigrama quarta.

Dum blanda vagus alea December
Incerta ſonat hinc, & hinc fritillis.

C. Suet. Tranq. in Claudio. Cap. VIII.

Et quoties poſt cibum obdormiſceret (quod ei ferè accidebat) olearum, ac palmularum oſſibus inceßebatur: interdum ferula flagroue, velut per ludum, excitabatur à Tropeis.

HIC locus, ſi quis alius Suetonij, mirum in modum torſit viros doctos, inter quos ſe maximè excruciatũ fatetur Turnebus lib. 22. Aduerſ. c. 32. qui non à Torpeis, ſed Copreis legendum tandẽ determinat. Tranquillumque vſum voce Gręca ob rei fęditatem; Copreos enim ſtercorarios interpretatur. Ita & legendum tradit Ioſeph Scaliger in notis ad Feſtum, in ſcurra, authoritate

ritate etiam Dionis, qui in Pertinace κόπρίας appellat ſcurras, ac ridiculos homines. Sed quæſo, quis in conuiuio Principum virorum admiſſos fœdiſſimos, ac impudicos homines credet? Vidit & ipſe vir prudens difficultatem, quã obrem lib. 27. c. 19. non Tropeis, non Copreis, ſed Crepis legit inquiens Lupercos Crepos eſſe vocatos à crepitu plagarum, quas infligebant obuijs, quorum ſimilitudine idem facientes per ludum Crepi dici potuere. Beroaldus quorundam affert ſententiam legentium à capreis, ideſt meretriculis, quam ridiculam vocat, item & aliorum, qui capreis legendum contendunt, ideſt ab ijs, qui in Inſula Capreſi erant, tales contumelias Claudius perpeſſus fuerit. Tandem ſuam addit interpretationem, retinens vulgatam lectionem à Tropeis, ideſt à ſe conuertentibus, ideſt quum Claudium flagro illuſores percuſſiſſent, ſe conuertebant, ne ab illo deprehenderentur authores percuſſionum, Tropei autem vocati à verbo Græco τρέπω quod eſt verto, vnde & τροπὴ verſio, & τρόπος figura dicitur, quæ, Latinis conuerſio. Sabellicus Capreis legit, hoc eſt impudicis proſtitutis, ſic ſupra in Tiberio cap. 45. Hircum vetulum capreis naturam ligurire. Torrentius caprejs legendum contendit, ex eodemmet Sueto. in Tib. cap. 61. & homines ridiculos ex ſcurrarum genere interpretatur, capreas dictos vel ab illius animalis obſcœnitate, vel à conſuetudine rodendi. Verum quum hæ omnes expoſitiones coniecturis tantum innitantur, & noſtram eiuſdem generis adnectere libet. In Lexico Græco animaduerti dictionem τρέπα aſteratico præſignatam interpretari obuerſionem genus ludi quod aſtragalis exercebatur, nam iactantes aſpiciebant ſcrobem in quam iactati excipiebantur. Quæ in memoriam reuocarunt me non ſemel, dum apud Germanos cum Sereniſſimo Domino meo Mantuæ, & Montisferrati Principe degerem, obſeruaſſe poſt comeſſationes Principes, & Nobiles viros ſemel, vel pluries corpore in gyrum conuerſo exploſis tormentis, vel baliſtis, pilis vel ſagittis in ſcopum propoſitum iecisſe, ex quorum numero illis, qui à ſcopo vndequaque aberraſſent, à ſcurris varicolori amictu cum tintinnabulis, & cuculis ueſtitis, flagro quodam ligneo, ſeu tabella ſuper nates percutiebantur, vulgo Germani ferulæ id genus vocant. Sic & conijciendum antiquitus Romanos poſt conuiuia conſimili modo luſiſſe, aſtragalos in ſcrobem iacientes, corpore prius in gyrum conuerſo, quod fieri ſolet, vt ſpiritus animales commoti facilius iacientem à ſcopo declinare faciant, & qui extra ſcrobem aſtragalum forte proieciſſet, à ſcurra, (quorum aliqui ſemper Principum virorum epulis aſſiſtunt ſuis iocis conuiuas oblectantes) ferula percuteretur, ſicque ludus à circulari conuerſione Tropea dictus, & Tropei Scurræ luſionis miniſtri. Erit itaque ſenſus literæ talis, Claudium dormientem, veluti per ludum, ideſt tanquam vnum ex ludentibus, & in luſu aberrantem, ferula à Tropeis percuſſionum, & à ſomno excitatum. Hæc habuimus quæ in re perdifficili, & lectionem vulgatam retinentes, afferremus; Quæ ab amico lectore tanquam coniectura in re incerta deprompta accipi æquo animo optamus.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XII.

Vtque rata eſſent, quæ procuratores ſui in iudicando ſtatuerent, precario exegit.

QVID per procuratores hoc loco intelligendum ſit non omnes conueniunt. Quæ diuerſitas, & interpretum diſcrepantia facilè tollitur, pręmiſſis aliquibus ad rem hanc maximè facientibus. Procuratorum varia genera obſeruamus apud Iuriſconſultos & ſcriptores alios; Quidam enim ſunt litis Procuratores quibus ſcilicet inſtituendę, ſuſtinendęve litis negocium eſt datũ, vti §. 1. Inſt. de ijs, per quos agere poſſumus. Et Cic. In Verrem. Procuratores poſtulãt, vt ſe ad leges ſuas reijciat. Et pro Quinct. Labellos Sex. Alphenus Procurator P. Quinctij deijcit. Procurator alio modo dicitur negociorum Procurator, cui vel certa vna res, vel generaliter omnia negocia adminiſtranda mandantur, cuiuſmodi frequens apud Iuriſperitos mẽtio, vti l. 13. ff. de pact. l. 6. ff. de inſtitor. l. 8. ff. de calumniat. & alibi ſæpius. Huiuſmodi quoque verba facit Cic. in Orat. pro Cæcin. Vtrũ me tuus Procurator deiecerit is, qui legitimè procurator dicitur, omnium rerum eius, qui in Italia non ſit, abſitve Reipub. cauſa, quaſi quidam penè Dominus, hoc eſt alieni iuris vicarius. Suetonius in Galba cap. 9. nã & mandata Neronis de nece ſuá ad procuratores clam miſſa deprehẽderat. & c. 12. & præpoſitos, procuratoreſq; ſupplicio capitis affeciſſet, cum coniugibus, & liberis. His addamus Procuratores vtriuſq; generis poſſe eſſe, vel priuati hominis, vel Principis ſupremi, puta Cęſaris. Hoc autem loco Suetonium locutum de Cæſaris Procuratoribus nulli dubium. At, an de primi generis, vel de ſecundi generis Procuratoribus, non omnibus eadem videtur ſententia; Nam Torrentius inquiens hoc loco fuiſſe quoque præter Procuratorem fiſci, eiuſdem aduocatum primum inſtitutum ab Alex. Seuero teſtimonio Lampridij, videtur innuere Suetoniũ verba facere de Procuratore litium Fiſcalium, ſeu Cæſaris, quæ actitantur à Procuratoribus cõſulente aduocato; præſertim, quum addat idem Torrentius, huiuſmodi procuratori ante Claudium iudicandi ius minimè datum, ſed tantumodo quæ Imperatoris nomine geſſiſſet rata habebantur perinde ac ab Imperatore geſta. At hoc alienum à propoſito ex infra dicendis facilè patebit. Procuratores Cæſaris, qui vectigalia conquirebant, & circa Principis reditus, & pecunias verſabantur, primus omnium Auguſtus inſtituit, atque in omnes Prouincias, præterquam vbi Proconſules erant, miſit, ex Dione lib. 53. Curatores vocans. Hi itaque publicos reditus colligebant, & circa Cæſaris impenſas in Præſidijs negotijs ac magiſtratuum ſtipendia opus ſuum impendebant. De his Suetonius in Veſpaſiano c. 16 Creditur etiã Procuratorũ rapaciſſimũ quemq; ad ampliora officia ex induſtria ſolitus promouere, quo locupletiores mox condemnaret, quib. quidẽ vulgo pro ſpongijs dicebatur vti, quod quaſi & ſiccos madefaceret, & exprimeret madẽtes. De huiuſmodi Procuratore Cæſaris Herodianus

lib.

lib. 7. ait Procurator erat quidam Carthagine, cui nihil ad extremam vel aſperitatem, vel ſæuitiam deerat. Is damnandis iudicio hominibus, exigendisque pecunijs fauorē Principis aucupabatur. Siquidē Maximinus, quos ſibi ſatisfacturos cognoſcebat, eos potiſſimū deligere conſueuerat. Quicunque igitur Fiſci rem curabat, ſi modo viri probi forent (quod per raro eueniebat) aut procuratione exciderant, aut præſenti periculo conterriti, gnarique illius auaritiæ, quamuis inuiti, cæteros imitabantur. Quapropter Africæ Procurator, cū pleraque alia violenter factitabat, tum ab adoleſcentibus quibuſdam nobilibus, atq; opulentis damnatione circumuentis ſtatim exigere pecunias intenderat, patrimonioq; illos, & auitis bonis exuere. Iulius Capitolinus in Maximino inquit. Erat Procurator Fiſci in Lybia, qui omnes Maximini ſtudio ſpoliauerat; Hic per ruſticanam plebem interemptus eſt, ſed quum per eos, qui rationalem in honorem Maximini defendebant authores cedis &c. Ex his authoritatibus colligimus, eoſdem fuiſſe Procuratores Cęſaris, ſeu Curatores Rationales eiuſdem, & Procuratores Fiſci. Cui ſententiæ etiam adſtipulatur Lampridius in Alex. dum ſcribit de Eunuchis. Quum pleroſque Eunuchos rationibus, & procurationibus præpoſuiſſet Heliogabalus. Quæ dicta ſint aduerſus recentiores I.C. quoſdam, qui Procuratorem Fiſci à Procuratore Cęſaris diſtinguunt, in l. 1. de Offic. Procur. Cèſar, necnon & Alciatum, qui in Annot. in tres poſt. lib. Cod. tit. de fundis rei priuatæ, Rationalem inquit eſſe generale verbum, quod & Fiſci, & Procuratorem Cæſaris in ſe continet. Vtrumque enim nomen idem officium ſignificare docet Alex. Imperator l. 2. C. de modo multan. inquiens. Procuratores meos, vel Rationales multæ iudicandæ ius non habere ſæpè reſcriptum. Hos autem à Græcis Logiſtas dictos docet Gordianus l. 3. eod. Curator ait Reipub. qui à Gręco vocabulo Logiſta nuncupatur multandi ius non habet. Falſum tamen videtur Procuratores Cæſaris multandi ius non habuiſſe, quod ex adductis Alex. & Gordianus ſanxere, & Calliſtratus auctor eſt in l. vlt. ff. de Offic. Procur. tum ex ſuperius allatis auctoritatibus Capitolini, & Herodiani in Maximino, tum etiam ex Tacito ſcribente lib. 15. Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum Tyberio imperante per Procuratorem Pontium Pilatum ſuplicio affectum. Conciliari tamē puto hęc dicta, quod in Orientē, puta in Aegyptū, & Iudæā mittebatur Procuratores Cæſaris, qui Præſidis Prouinciæ partibus fungebātur, ac tū de rebus omnibus quaſi Præſes ipſe cognoſcebāt, ex l. 4. C ad l. Fab. de plag. l. 3. C. vbi cauſ. Fiſc. l. conſenſu 23. §. 1. ff de appell. Quod etiam conſtat ex dictis Taciti in lib. 12. Annal. Nam D. Auguſtus apud Equeſtres, qui Aegypto præſident, lege agi, decretaque eorum perinde haberi iuſſerat, ac ſi Magiſtratus Romani conſtituiſſent. Ita Xiph. in Epit. Dionis in Tiberio, meminit Aemilij Recti, qui ad Tiberium aliquando miſerat maiorem ſummam pecuniæ ex Aegypto, cui præerat, quã imperata fuiſſet, cui reſcripſit Tiberius. Tondi oues meas volo, non deglubi. Hic itaq; Aemilius Rectus, quum pecuniam Cæſaris colligeret, Procurator erat, at & ſimul pręerat Aegypto. Huiuſmodi autem & fuiſſe Pontium Pilatum, non dubitandum. Addamus etiam ſub diuerſis Imperatoribus plus, minuſve authoritatis Cæſarum Procuratoribus datum, prout minus, vel magis

gis illi s fauebant; ipſiq; pecuniæ tenaciſſimi erant. Sic ſub Traiano optimo Imperatore huiuſmodi Procuratores minimæ authoritatis fuiſſe docet Plinius in Panegyrico, ſcribens ad Traianum, Dicitur actori, atq; Procuratori tuo, in ius veni, ſequere ad Tribunal. Secus ſub Maximino, vt diximus auariſſimo Principe Procuratoribus ſumma poteſtas tradita. Sub Tiberio Lucillius Capito Aſiæ Procurator, accuſante Prouincia, cauſam dixit magna cum adſeueratione Principis, non ſe ius, niſi in ſeruitia, & pecunias familiares dediſſe quod ſi vim Prætoris vſurpaſſet, manibuſq; militum vſus foret, ſpreta in eo mandata ſua, audiret ſocios, ita reus cognito negocio damnatur. Hæc Tacitus lib. Annal. 4. Qui & ſub Claudio lib. 12. ſcribit, multum attributum Procuratoribus ipſius; Nam inquit eodem anno ſæpius audita vox Principis parem vim rerum habendam à Procuratoribus ſuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet, ac ne fortuito prolapſus videretur, Senatus quoq; conſulto cautum. Et Suetonius hoc in loco Claudium à Senatu precario exegit, vt rata eſſent, quæ Procuratores ſui in iudicando ſtatuerent. Hinc Feneſtella lib. de Magiſtrat. c. 26. putat Procuratorem Cæſaris eum fuiſſe, qui inter Cæſarem, ac Romanum populum, & alios Prouinciales conſtitutus eſſet iudex, quum inter Cæſarem, & priuatos cauſa ageretur. Ita Antoninus Cæſar ex l. 1. C. de Iuriſd. omn. iud. ait Procuratorem quidem ſuum habere iudicandi poteſtatem inter certas perſonas, & fiſcum, ſed non eſſe competentem iudicem in lite priuatorum, niſi ratione conſenſus eius ſententiæ ſe ſubiecerint. Et generaliter Conſtantinus inquit in l. ad fiſcum, l. 5. C. lib. 3. tit. 26. Ad fiſcum pertinentes cauſas Rationalis decidat, omnibus conceſſionibus prohibendis, veluti ſi agatur de bonis, quæ leges, vel ſentẽtiæ, Iudicum iuſſerunt fiſco deferri, de colonis domorum Principis; de inquilinis, & ſeruis eius, de cauſis ciuilibus officialium ſuorum, qui exactioni, vel chartis inſeruiunt, & denique plura alia agere; quorum meminere leges; vbi de offic. Procuratoris Cæſaris verba faciunt. Illud poſtremo adnotandum Procuratores primum ex Equeſtri ordine eligi conſueuiſſe; docente Cornelio Tacito in Vita Agricolæ. At Claudius Imperator teſte eodem lib. Ann. 12. Libertos rei familiari præfecit, ſibique ac legibus adæquauit. Præterea addamus, quod Imperatores non ſolum Procuratores Imperij habebãt, hoc eſt rerum publicarũ, ſed & primus Seuerus Imperator, teſte Spartiano in illo, priuatorum rerum ſuarum procuratores inſtituit; ait namque filijs etiam ſuis ex hac proſcriptione tantum reliquit, quantum nullus Imperatorum, quum magnam partem auri per Gallias, per Hiſpanias, per Italiam Imperator iam feciſſet, tuncque primum priuatarum rerum procuratio conſtituta eſt. In Sacris paginis obſeruamus lib. 2. Machabæorum ca. 11 & 13. Lyſiam Procuratorem, & Præpoſitum negotiorum Regis. Et in Euangelio D. Lucæ cap. 8 Chuſam Procuratorem Herodis. Capitolinus in M. Antonino Philoſopho. Procuratores ſuos puer ſemper moneret, ne quid arrogantius facerent.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XII.

Jus Nundinarum in priuata prædia à Conſulibus petijt.

VELLEIVS Paterculus in priore lib. Hiſt. Romanæ circa principium inquit, Genus emptionis celebre, negotiationem, & mercatum primum inſtitutum ab Iphito Elio apud Græcos. Apud Romanos verò nata & creſcente Republica, Nundinæ inſtitutæ ſunt teſtamento Liuij, & ex Macrobio lib. 1. Saturnal. cap. 16. quæ & feriæ Paganorum dictæ ſunt, vt Ruſtici in Vrbem nono quoque die, a quo nundinę, quaſi nouem dies appellatæ conuenirent, negotijs proprijs, vel mercibus prouiſuri. Quod & teſtatus eſt Plutarchus in Coriolano, & Dionyſius libro 2. Columella lib. 1. de re ruſt. Et Feſtus Pompeius, libro 12. ſcribit. Nundinas feriarum diem eſſe voluerunt antiqui, quo ruſtici mercandi, vendendique cauſa in Vrbem conuenirent, eumque nefaſtum, ne ſi liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores. Et illud adnotandum, quod Seneca lib. epiſt. 13. prima epiſt. per hęc verba ſcribit. Nam, vt aiunt qui priſcos mores Vrbis tradiderunt, brachia, & crura quotidie abluebant, quæ ſcilicet ſordes operæ collegerant, cæterum toti nundinis lauabantur. Nundinis autem comitia haberi non potuiſſe teſtatur Plinius lib. 18. cap. 3. ita ſcribens. Nundinis Vrbem reuiſebant, & ideò Nundinis comitia haberi non licebat, ne plebs ruſtica auocaretur. Et Cice. ad Att. in epiſt. quæ incipit. Auere te certè ſcio, idem confirmans ait. Ante diem 10. Kalendarum Nundinæ, concio biduo nulla; quibus verbis ſignificat de Comitijs P. Clodij nihil actum eſſe illis duobus diebus, propter interuentum nundinarum. At Dionyſius Halycarnaſ. libro 7. & Plutarchus in Coriolano authores ſunt M. Coriolano poſt accuſationem trinundinum ita datum, vt tertijs nundinis iudicium de eo futurum eſſet, vndè colligitur nundinis haberi potuiſſe Comitia. Huius diuerſitatis, ſeu contrarietatis difficultas dilui poteſt ex Macrobio loco citato, vbi varijs authoritatibus vtranque opinionem confirmat, & tandem pro concilio inquit C. Licinianum libro 2. ſcribere. Nundinas Iouis ferias eſſe, ſiquidem Flaminica omnibus Nundinis in Regia Ioui arietem ſolebat immolare. Sed lege effectum, vt faſtæ eſſent, vti ruſtici, qui nundinandi cauſa in Vrbem veniebant, lites componerent; nefaſto enim die Prætori fari non licebat, ergo qui ferias dicunt a mendacio vindicantur patrocinio veritatis, qui contra ſentiunt æſtimatu ætatis, quæ legem ſequuta eſt, vera depromunt. Et ſi verò comitia nundinarum diebus non habebantur, & Coriolano cauſam dicenti præter ius, & conſuetudinē lege Hortenſia, vel aliqua alia de cauſa indultum fuerit, & trinundinis de eo iudicium ferret populus, quod in comitijs fiebat, concionem nihilo minus ad populum haberi potuiſſe ex eo conſtat, quod trinis nundinis leges promulgarentur, ex Macrobio loco ſuperius citato, & Cicerone in Oratione pro domo ſua, & in quinta Philipp. & Dionyſio libro decimo, apud Prætorem quoque nundinis agi potuiſſe conſtat ex Aulo Gellio, libro decimo, capite primo, vbi

de obæratis, quibus non eſſet ſoluendo ait, eos trinis nundinis continuis apud Prętorem in comitium productos, quantęq; pecuniæ iudicati eſſent prædicabantur. Ab ijs nundinis & dicti ſunt mercati vulgò *Fiere*, qui ſtatutis temporibus aliquo in loco immunes à vectigalibus celebrantur. At alia difficultas in re hac magis ad textus explanationem faciens inſurgit; Namq; hoc loco Suetonius, ait, ius nundinarum in ſuis prædijs Claudium à Conſulibus petijſſe, econtra verò Plinius libro tertio. Epiſto. Epiſtola quinta, ad Valerianum ſcribens inquit. Solers vir Prætorius à Senatu petijt, vt ſibi inſtituere in agris ſuis nundinas permitteretur. Cui difficultati ſic ſatisfaciendum puto. Conſules Principes viros Senatus fuiſſe, ac veluti caput illius, ob id ius Nundinarum potuiſſe peti, tum à Senatu, tum à Conſulibus. Ex hoc eodem loco & aliud notandum. Nundinas antiquitus alias publicas fuiſſe, quæ ſcilicet in Vrbe, vel Oppido aliquo habebantur, ita Cice. in Orato. contra Rullum meminit Nundinarum, quæ Capuæ habebantur. Et in Epiſtola ad Atticum, ait. Nundinarum πανήγυρις in Circo Flaminio. Aliæ erant priuatæ, & quæ in agris priuatorum exercebantur, quales Claudium à Conſulibus petijſſe tradit hoc cap. Suetonius, & Cice. Philippica ſecunda, conqueritur domeſticis Antonij nundinis vectigalia Populo Romano diminuta. Plinius in Epiſtola ad Valerianum ſcribit, vt diximus Virum prætorium à Senatu contendiſſe, vt ſibi inſtituere in agris ſuis nundinas permitteretur. Noſtris temporibus in Gallia ſolus Rex nundinarum ius concedere poteſt ex Conſtitutione Ludouici publicata, anno 1512. articulo ſecundo. Ita & in Hiſpania ſolus Rex priuilegium nundinarum concedere poteſt ex legibus Alphonſi parte prima titulo tertio. In Italia Reſpublicæ, Summus Pontifex, & Duces, ſeu potius Reguli in ſuis ditionibus idem ius ſoli obtinent. Nec illud prætermittendum, mercatum à Nundinis differre, ſiquidem mercatus locus eſt, qui Græcæ ἐμπόριον dicitur ſicuti mercatores ἔμποροι dicti à Platone libro trigeſimoſecundo, Dialogo ſecundo, de Repub. à venalitijs rebus die deſtinato vendendis deputatus, ſeu forus venalis certis diebus deſeruiens cum modico Priuilegio. Nundinæ verò dicuntur ſtatuti dies in ciuitate, vel loco certo mercandi cauſa liberè conceſſæ à Principe cum immunitate donata Vectigalium & Pedagiorum ex l. viii, C. de nund. & mercat. Ad nundinas concurrentibus multa Priuilegia conceſſere Valens, & Valentinia. Cæſares, quod & feciſſe Alexandrum Seuerum teſtis eſt Lampridius in illius vita inquiens. Nundina vetera ex ordine inſtituit, vel dies, vel tempora, ideſt quo tempore, & quibus, quotque diebus agerentur. Hoſtes tamen publicos ab illis arceri obſeruamus, ſicuti ſancitum ab Honorio & Theodoſio Cæſaribus ex l. mercatores, l. quarta, & l. fina. C. de comerc. & mercat. & Ludouicus Galliarum Rex Anglos ſeu Britannos in volumine Priuilegiorum quattuor Nundinarum Lugdunenſium tanquam hoſtes ab illis arcendos conſtituit.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Claudio, Cap. XV.

Quum Æmiliana pertinacius arderent in Diribitorio duobus noctibus manſit.

COMMENTATORES, & reliqui, qui Diribitorij eſſentiam, explicare conati ſunt, non exactè, vt mea fert opinio, rem aſſequuti ſunt; illius tamen difficultatem plerique atteſtantur. Beroaldus pro Diribitorio Delibatorio legit, authoritate Plinij lib. 16. c.40. ſcribentis. Fuit & memoria noſtra in porticibus Septorũ à M. Agrippa relicta æquè miraculi cauſa, quæ Delibatorio ſuperfuerat viginti pedibus breuior, ſexquipedali craſſitudine. At ex Pliniano textu corrupto, corrumpit & Beroaldus Suetonij locum, vtrobiq; enim textus caſtigatiores habent Diribitorio, nequaquam Delibatorio; Quod & ex Dione conſtare poteſt, qui lib. 55. ſcriptum reliquit. Diribitorium domum omnium, quæ vno culmine fuerunt maximam Agrippa imperfectum reliquit. Ex quibus Dionis verbis ſatis Plinianus locus illuſtratur, & corrigitur. Sabellicus & ipſe rei difficultatem teſtatus, pro Diribitorio Deriuatorium reponit; atque explicat eſſe ædificium in aquæductibus, quod Caſtellum alij vocant, vnde aquę in diuerſas Vrbis partes deriuabantur, ex Vulpiano, & Iabulęno Iuriſconſultis, quibus & Frontinus adſtipulatur. Ita vt ſenſus ſit, Claudium incendium ſpectaſſe ex Deriuatorio, hoc eſt Caſtellorum vno, vbi ſui arbitrio aquas ſubminiſtrari ad reſtinguendum illud iuberet. Sed hæc Sabellici ſententia, nec ipſa ſubſiſtere poteſt; aduerſantibus Dionis verbis iam adductis, tum & Xiphilino in Caligula tradente, illum in ardentiſſimis caloribus Diribitorio pro theatro vſum. Torrentius exponit Diribitorium fuiſſe locum, ad Diribitorum manus ſeruiens, erāt autem Diribitores, qui Romanis in ſuffragia euntibus tabellas miniſtrabant; vti Rogatores qui ciſtam deferebant, in quam tabellæ mittebantur, & Cuſtodes qui obſeruabant, ne quid fraudis committeretur in ſortitionibus & ſuffragijs dandis, ſeu dicendis, & deſcriberent etiam cuiuſque Centuriæ educta è ciſta ſuffragia, & indè appareret, quæ eſſent illius Centuriæ ſuffragia. Cic. in Orat. poſt red. in Senatu. Quando illa dignitate Rogatores, Diribitores, Cuſtodeſque vidiſtis? Et in Piſoniana diribi tabellas oſtendit. An ego expectem dum de ſe quinque & ſeptuaginta tabellæ diribeantur. Ita & diribitas tabellas dixit lib. 3 epiſt. ad Q. Fratrem in Epiſt cuius initium eſt Gabinus, inquiens. Cato diribitis tabellis de circulo ſe ſubduxit. Et diribitionem tabellarum diſtributionem appellauit in Orat. pro Plancio, & diſtributores, quos aliàs Diribitores vocauit. Hæc Torrentij expoſitio, nec ipſa ſatisfacit. Siquidem quum Diribitores non plures eſſent, quam pontes, in quibus ferebātur ſuffragia nempè 35. pro numero totidem tribuum, vel amplius ſinguli pro ſingulo candidato, & competitore, quod pluribus rationibus demonſtrat Nicolaus Grucchius de Comitijs Romanorum lib. 1. haud rationem vtique conſonum videtur, ædificium ingens, & culmine omniũ maximum, in

Diribi-

Diribitorum vſum dumtaxat conſtructum Cœl. Rhodig. Antiq. lect. lib 7. c. 6. tradit Diribitorium fuiſſe locum, in quo recenſebantur exercitus, & militibus ſtipendia numerabantur, à Strabone vocatum Militare Logiſterium, ſubdens etiam Diribitorium fuiſſe miniſtratorium, ſeu locum in quo obuerſarentur miniſtri, qui quoniam Grçcè vocantur παῖδες Pedagium à Plinio in Epiſtolis vocatur. Puer (inquit) in Pędagio mixtus pluribus dormiebat. Priorem Rhodigini ſententiam ex hoc confirmare poſſumus, quod Diribitorium à Diribendo dictum ſit, diribo autem vt ex Cic. docuimus eſt diuido, vel diſtribuo; Poſteriori fauere videtur Apuleius lib. 2. de Aſino aureo ſcribens. Diribitores pluſculi ſplendidè amicti, fercula copioſa ſcitulè ſubminiſtrata. Ita vt Diribitoriũ interpretari poſſimus locum, in quo Principum miniſtri degebant. Turnebus Aduerſ. lib. 38. c. 6. & ipſe ex Lexico veteri interpretatur locum contubernij. Verum quum Diribitorium non propè Imperatoriam domum, ſed apud Septa in regione Circi Flaminij fuiſſe tradat Victor, huic expoſitioni acquieſcere nequeo. Proindè in eam venio ſententiam, Diribitorium, ſcilicet fuiſſe locum, in quo Populo Romano Imperatorum, & virorum Principum Congiaria, epulę, viſcerationeſve diſtribuerentur; quum inquam frumentum, carnes crudæ, vel epulæ coctæ, aliave annonę ſpecies, ſeu pecuniæ viritim diuiderentur, qđ multis ex cauſis fieri ſolitum paſſim legimus. Diribitorium autem conſtitutũ fuiſſe propè Septa, vbi conuenire ſolebat populus ad Comitia habenda, alibi fuſius docuimus. Erant autem in Campo Martio tum Septa, tum Diribitorium; Vnde Suetonius in Auguſto, c. 3. Octauium eiuſdem Patrem inter Diuiſores operaſque campeſtres à nonnullis connumeratum tradit. Erant autem operę campeſtres dicti, qui in Campo Martio in Comitijs operam ſuam præſtabant, inter quos Diuiſores, quos & Diribitores vocatos non dubitamus. Sic Numius Diuiſor apud Cic. lib. de Orat. 2. Nucula, & Lento Diuiſores in Philipp. & frequens apud eundẽ diuerſorũ mentio; Sed apertiſſimè eorũ miniſterium deſcribitur in 2. in Verr. vbi quoque legimus ſingulis tribubus ſuos legitimos diuiſores attributos, quod ibidem comprobat Aſconius. Et eodem loco Cic. Verri patrem diuiſorem exprobat. Et libro primo ad Atticum in Epiſt. cuius initiũ eſt. Nihil mihi, C. Herenio Trib. Pleb. probri loco obijcitur Pater diuiſor; Erant itaque Romę Diuiſores, ſeu diribitores, qui in largitionibus præmemoratis pecunias, annonæve genus aliquod, ſeu agros Pop. Rom. diuidebant per eiuſdem tribus ſingulas viritim. Quod opus in Diribitorio ampliſſimo loco conueniente populo perficiebatur; à qua diſtributione ita appellatum veriſimile eſt. Nec obſtat, quod Nicolaus Grucchius loco citato, alios Diuiſores à Diribitoribus fuiſſe contendat, nam quodcunque ſit, quum diribo, & diuido verba idem ſignificent, non inconuenit à diuidendi munere, quod eo in loco perficiebatur, diribitorium potuiſſe appellari. Sic eodem in ſenſu Amm. Marcellinus lib. 18. Diuiſores diribitores vocauit. Namq; de Conſtantij Imperatoris Curiæ miniſtris verba faciens inquit. Diribitores venundatę ſubitò poteſtatis precium per potiores diffundintant domos. Has autem prædictas largitionum diſtributiones fieri ſolitas in Circo Flaminio (è cuius regione conſtructum diribitorium Victor tradit) Cicero docet in Orat. pro Plancio in hæc

verba.

Digitized by Google

verba. Caluit re recenti, nunc in cauſa refrixit. Neque enim qui nummi illi fuerint, nec quæ tribus,nec qui diuiſor, oſtenderis. Diribitorium ab Agrippa extrui cœptum ex Plinio,& Victore poſtea perfectum, penitus conflagraſſe ſub Tito tradit Dion libro quinquageſimoquinto. Quamobrem haud mirandum, quum paucis annis ſuperſtes extiterit ſi in hoc ędificio (alioquin celeberimo) deſcribendo ſobrij admodum fuere ſcriptores.

C. Suet. Tranquillus in Claudio.
Cap. XVI.

Notauitque multos, & quoſdam inopinantes, et ex cauſa noui generis, quod ſe inſcio ac ſine commeatu Italia exceſſiſſent.

SENATORES, quique magiſtratus gererent, Italia abeſſe non potuiſſe,innuere videtur Liuius libro trigeſimoſexto,per hæc verba. P. Cornelius edixit, qui Senatores eſſent, quibuſque in Senatu ſententiam dicere liceret, quique minores magiſtratus eſſent ne quis eorum ab vrbe abirent, quam vno eo die redire poſſent, ne ve vno tempore quinque Senatores ab Vrbe Roma abeſſent. Hoc clarius Dion libro quinquageſimoſecundo inquiens. Quum nulli Senatori aliquò, quàm in Siciliam, Galliamq; Narbonenſem liceret proficiſci peregrè, eo autem propter propinquitatem, ac quia pacatę ſunt regiones, armiſque vacant, etiam ſine venia impetrata, licet Senatoribus quoties velint proficiſſi, ijs qui aliquam habent locorum poſſeſſionem. Et Xiphilinus Dionis abbreuiator in Auguſto tradit, illum cauiſſe, ne Senatores ex Italia,niſi iuſſu, aut permiſſu ſuo proficiſcerentur, id quod etiam obtinet vſque ad hæc tempora, non enim ius eſt Senatoribus profeciſci niſi in Siciliam, aut in Prouinciam Narbonenſem, poſſunt autem in has prouincias abire non habita licentia, propterea quod proximę ſunt,& quod eas incolunt homines inermes. Tacitus lib. Annal. duodecimo ſcribit, Gallię Narbonenſi ob egregiam in Patres reuerentiam datum,vt Senatoribus eius Prouincię, non exquiſita Principis ſententia iure, quo Sicilia haberetur,res ſuas inuiſere liceret. Alia etiam de cauſa Senatoribus quibuſdam ab Vrbe abeſſe, & Italia excedere licebat, ijs ſcilicet qui ſexageſimum, & quintum annum agerent, nam tunc vacare à Curia licebat authoritate Senecę ſecunda Declam. qui tamen lib. de Breuitate vitæ,c.poſtremo,ſexageſimum annum dumtaxat terminum vacationis facit. Lex (inquit) à quinquageſimo anno militem non cogit, à ſexageſimo Senatorem non citat. Et Cornelius Nepos in vita Pomponij Attici ſcriptũ reliquit.Incidit Cęſarianum bellum ciuile quum haberet annos circiter ſexaginta, vſus eſt ętatis vacatione, neq; ſe quoque mouit ab Vrbe.Secunda cauſa erat, quum ob-

tinuiſſent liberam legationem, ex qua licebat ab Vrbe abeſſe, & Italia excedere, cuius rei abundè ſupra in Tiberio. cap. 31. verba fecimus. Ita Brutus Epiſt. Famil. libro ſecundo, Epiſtola prima ſcribit, ſibi, & alijs petijſſe liberam legationem, vt aliqua honeſta cauſa proficiſcendi ab vrbe quæreretur. Poſtrema & vltima cauſa, qua licebat Senatoribus impunè ab vrbe abeſſe, erat commeatus obtentus, hoc eſt licentia proficiſcendi, & redeundi intra determinatum tempus, De qua re item plura ſuperius in Tiberio diximus. Nec obſtat, quod quis obijcere poſſit, commeatum, ſcilicet propriè militibus dari ſolitum, nam & alijs conceſſum conſtat, præſertim & ex hoc loco exemplo Charidis Medici; Ad hæc & Senatores ipſos militiæ operam dediſſe quis ignorat? Fatemur quidem Commeatum præcipuè militarem, fuiſſe licentiam, à ducibus dari ſuetam, quod Liuius libro quadrageſimotertio, in hęc verba teſtatum reliquit. Item quia fama erat multos ex Macedonicis Legionibus in certis commeatibus per ambitionem Imperatorum ab exercitu abeſſe, edixerunt de militibus P. Aelio & C. Popillio Coſſ. poſtve eos Conſules in Macedoniam ſcriptis, vt qui eorum in Italia eſſent intra dies triginta cenſi, prius apud ſeſe, in prouinciam redirent qui in patris, aut aui poteſtate eſſent, eorum nomina ad ſe ederentur, miſſorum quoque cauſas ſeſe cognituros eſſe, & quorum ante emerita ſtipendia gratioſa miſſio viſa ſibi eſſet, eos milites fieri iuſſuros. Et paulò antea. Exercitum Conſulis infrequentem commeatibus vulgò datis per ambitionem eſſe culpam eius rei Conſulum in Tribunos militum, contra illos in Conſulem conferre; Liuius idem libro tertio, de Appio Cla. Trib. Collegiſque in caſtra ſcribit, ne Virginio commeatum darent, atque etiam in cuſtodia haberent; Improbum conſilium ſerum, vt debuit fuit, iam enim commeatu ſumpto profectus prima vigilia Virginius erat. Verum ſicuti militarem commeatum à ducibus, ſeu Tribunis in exercitu dari ſolitum manifeſtum eſt; ita & clariſſimum Senatores, & ciues alios Romanos à Senatu petere, & obtinere conſuetos, deinde verò (ſicut & pleraque alia) hoc ius concedendi commeatum in Imperatores Rom. translatum, ſcribente Suetonio, in Claudio, cap. vigeſimotertio. Commeatus à Senatu peti ſolitos, beneficij ſui fecit. Et in Nerone, cap. trigeſimoquinto. Senecam præceptorem ad necem compulit, quamuis ſæpè commeatum petente, boniſque cedenti, perſanctè iuraſſet, ſuſpectum ſe fruſtra, periturumque potius, quàm nociturum ei. Iure itaque Suetonius hoc in loco ſcriptum reliquit, Claudium Imperatorem multos notaſſe, & quoſdam inopinatos, quod ſe inſcio ac ſine commeatu Italia exceſſiſſent, nondum enim ius concedendi commeatum à Senatu abdicauerat, & ſui iuris fecerat, quod poſtea effecit. Quamuis ſi Xiphilino credimus loco citato, id & prius ab Auguſto decretum.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XVII.

Quare à Maſſilia Geſſoriacum vſque pedeſtri itinere confecto inde tranſmiſit.

VARIÆ ſcriptorum, præſertim Neotericorum, ſententiæ inter ſe diſcrepantes, dum quærunt vbi terrarum Geſſoriacum reperiatur efficiunt, vt nos veritatis indagandæ gratia locum hunc effuſiori ſermone interpretandum ſuſcipiamus, expoſitorum breuitati nimiæ pro poſſe ſupplentes. In Gallijs fuiſſe ferè omnes conſentiunt. Quidam adducunt Polybij authoritatem libro Hiſt. 2. ſcribentis. Qui trans Alpes Rhodanum habitant, & propterea quod militiam mercenariam exercent Geſſatæ vocantur (nam id ea dictio ſignificat) Reges habebant, bello Inſubrum Gallorum cum Romanis peracto Congolitanum, & Anereſtem, ij cum Boijs, & Inſubribus pugnantes contra Romanos, ob magnitudinem animi, & incredibilem gloriæ cupiditatem abiectis ſubligaculis, & ſcutis, nudi ante omnes ſtabant, &c. Geſſatæ itaque (dicunt iſti) Geſſorici incolæ fuere, veri fortes, quod Seruius etiam comprobat in illud Virgilij lib. 8. Aeneid. de Gallis loquentis.

——Duo quiſque Alpina coruſcat
Geſſa manu,

Inquiens Gallos vocare Geſſos viros fortes. At hi dupliciter errant; nam Geſſi, ſeu Geſſatæ non à loco, ſed à genere haſtæ, quo vtebantur, ita appellati, quod inſuper comprobari poteſt ex Lactantio Statij interprete libro quarto, Thebaidos in eum locum.

Pars Geſſa manu, pars robora flammis
Indurata diu.

Et ex Claudiano in Eutropium lib. 2.

Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens,
Illis ante vagus tandem regionibus hęſit,
Geſſaque depoſuit Graio iam mitis amictu.

Idem quoque habemus ex Cæſ. libro 2. belli Gallici. Et Nonius Marcellus Geſſa inter genera armorum connumerat. Geſſa, quibus præter Gallos vſos quoque fuiſſe Hetruſcos author eſt Liuius libro nono, & eundem vſum ab Iberis ad Romanos translatum tradit Athenæus libro ſexto, capite 8. Errant præterea ſecundo, quod Geſſatæ populi propè Rhenum incolant, non Britanniam verſus, quo Claudius Imperator pergebat. Horum itaque reprobata, ſuccedit non minus reprobanda Bilibaldi ſententia, qui Geſſoriacum Gandauum eſſe opinatur, cuius opinionis error facilè deprehenditur quum Gandauum, non ad oram maritimam ſed in mediã Flandria poſitũ ſit. His ſuccedit Adriani Turnebi libro octauo, cap. 31. expoſitio, qui Geſſoriacum, Soiacum, ſeu portum Soiaci eſſe affirmat, vnde olim traiectus in Britanniam eſſe ſolebat, nunc verò longo ſpatio à mari diſiunctum quum olim tota illa vallis

æquore inundata, cedentibus aquis terræ accreuerit, quod loci facies ipſa ſinus imaginem præſeferens indicat, præter quod & anchoras ab aratoribus aliquando exaratas incolæ narrant. At nec huius clariſſimi viri ſententia mihi probatur, ſed potius Soiaci portum fuiſſe quem vocant Iuium portum, de quo Strabo ſcripſit ab illo in Angliam interiectum maris trecenta viginti ſtadia complecti, quæ milliaria conſtituunt quadraginta, quod ſuadent præter vocis ſimilitudinem etiam hodierna ab Anglia diſtantia. Verum quum portus Cales, & Bononiæ portus, hodie quam breuiſſimum in Angliam traiectum habeant, horum alterum Geſſoriacum nauale fuiſſe exiſtimandum, quem Plinius Morinorum Geſſoriacum appellat lib. 4. c. 16. à littore tamen Britanniæ traiecto diſtare quinquaginta millia paſſuum ſcribit, quo in loco corruptum textum re ipſa clarè patet quum à Douerio Angliæ portu vtrunque oppidum, tum Cales, tum Bolonia, ſeu vt alij Bononia, illud octodecim, hoc ſexdecim milliaribus duntaxat diſtent teſtimonio Abrahami Ortelij in totius orbis Theatro. Meierius Geſſoriacum Boloniam maritimam eſſe credit, quà ad Douerium Angliæ portum breuiſſimus eſt traiectus. Quod comprobari poteſt ex Am. Marcell. ſcribente lib. 20. Vrſicinum miſſum à Conſtantio in Britãniam, qui hic apud Pariſios hyemem agebat Bononiam veniſſe, quæſitiſque nauigijs, & omni impoſito milite, obſeruato flatu ſecundo ventorum, ad Rutupias ſitas ex aduerſo delatum, petijſſe Lundinium, vt exinde ſuſcepto pro rei qualitate conſilio feſtinaret ocyus ad procinctum. Et lib. 27. de Theodoſio in Britannias miſſo à Valentiniano inquit. Quum veniſset ad Bononiæ littus, exinde tranſmeato lentius freto defertur Rutupias, ſtationem ex aduerſo tranquillam. Robertus verò Cœnalis de re Gallica lib. 2. Perioche tertia, Geſsoriacum Nauale Caleſium arbitratur, quamuis & Geſſoriacum portum Boloniam appellatam olim ſcribat. Nos profectò in re hac potius aſſentimur Geſſoriacum, de quo Sueton. hoc loco (quæ & magis communis eſt opinio) Cales eſſe quum ibidem temporibus noſtris præcipuum eſſe in Angliam e Gallia traiectum obſeruemus, magnaſque claſſes inde in Angliam ferè ſemper ſoluiſſe ex Hiſtoriarum lectione pateat. Et ſanè miror in indice copioſo, quem ad Commentaria Cęſaris edidit Aldus Manutius ſcriptum, Cales, Caletum Latinis fuiſſe, namque Caletos alios populos fuiſſe à Morinis, in quibus Cales clarè patet ex Cæſare lib. 2. Belli Gallici, vbi enumerat armatorum millia, quæ Regi Galbæ Galliarum populi decreuerant, ait namque Morinos 15. millia, Caletes 10. millia obtuliſſe. Caletes autem populos eſſe in ſuperiore Normandia, vltra Rhotomagum ad oſtium Sequanæ, quos etiam hodie Caletenſes appellat, docet Adrianus Turnebus lib. Aduerſ 9. c. 8. Nec minus eodem in indice peccatum, quum Geſſoriacum Nauale eſſe doceat Geneuam, quum hanc Cæſar proprio nomine Geneuam appellet non ſemel lib. 1. Belli Gallici; nos enim Geſſoriacum Nauale propriè eſſe diximus portum Geſſoriaci, ideſt portum Cales. An verò hic fuerit à Latinis iam vocatus portus Iccius, vt alij contendunt, aliàs dicemus.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XIX.

Conſtituit pro conditione cuiuſque ciuis vacationem legis Papiæ Popeæ.

SCRIPTORES omnes, qui huius loci meminere, quoſque adhuc mihi legere contigit exponunt, Claudium expetentem quam plures naues fabricare ad Annonã in Vrbem conuehendã, conceſſiſſe vacationem capitis legis Papiæ Popeæ ad viros ſexagenarios pertinentem. Ego verò ſecus interpretandum cẽſeo. Ipſum ſcilicet conſtituiſſe vacationem diuerſorum capitum eiuſdem legis ſecundum intentum diuerſum naues fabricantium, hoc eſt ſi Sexagenarij eſſent, non obſtante legis Papiæ Popeæ decreto, vxorem ducere poſſent; Si Senatores, vel Senatorum filij, libertinas vxores habere, & è contra, ſicque de alijs ſingulis capitibus eiuſdẽ legis, de quibus ſupra in C. Taciti dilucidationibus lib. Annal. 3. Latè verba fecimus. Hanc verò noſtram expoſitionem fouent verba illa textus, pro cuiuſuis conditione, hoc eſt, vt qualis eſſet eius nauem fabricaturus, qualem vacationem exoptaret, cuiuſve capitis legis Papię Popeæ, talem & conſequeretur. Veriſimile nanque eſt Claudium commodis allicere voluiſſe ad nauium fabricationem non ſexagenarios tantum, ſed & plures alios, qui diuerſis capitibus eiuſdem legis à cupitis prohibebantur.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XIX.

Conſtituit Latinis ius Quiritum, fœminis ius quattuor liberorum, quæ inſtituta hodie ſeruantur.

SI de iure trium liberorum ſcriberet Suetonius, nulla profectò eſſet difficultas in textu, ſi quidem manifeſtum eſt, illos, qui tres liberos ex iuſto matrimonio recepiſſent, multa commoda, & priuilegia adeptos, viri enim excuſabantur ab omnibus ciuilibus, muneribus, quæ patrimonij non eſſẹnt, ex l. 2. D. de vacat. munc. vti à tutelis, & curationibus, §. 1. Inſtit. de excuſa. tut. Mulieres verò viuente patre teſtamentum condere, & rem ſuam ſine tutorum authoritate adminiſtrare poterant, ex Plutarcho in vita Numę. Verum quum Claudius maximè exoptaret, vt ad conuehendam in vrbem annonam naues fabricarentur, (caput enim 19. cum 18. ſuperiori coniungendum vt rectè Torrentius demonſtrat) fœminis ius quattuor liberorum conſtituit, quamuis eos non haberent, vt ſcilicet nauem fabricarent. Conceſſit autem ius quattuor liberorum & non trium, vt omnis generis fœminas cõprehenderet. Nanque S. C. Tertulliano ſub Hadriano, Tartulla & Sacerdote Coſſ. ſancitum fuit, ſeu potens confirmatum & ampliatũ, quod antea ſeruabatur, vt mater ingenua triũ liberorũ ius habẽs, Libertina quattuor, ad liberorũ inteſtatorũ hęreditatẽ

admitterentur, ſiue ſui iuris, ſiue in poteſtate patris eſſent,& inſuper alia priuilegia conceſſa, quæ legi poſſunt in l.prima,& ſecunda, D.eodem,& libro Inſtit.3. titulo tertio. Aliud verò eſt tres liberos habere, aliud ius trium liberorum, nam qui tres liberos habebant ſuo iure prænarratis priuilegijs gaudebant,at qui non habebant, eo iure donabantur a Principe: Ita Plinius in epiſtola ad Traianum, id ius Suetonio dari petens, inquit. Huic ius trium liberorum neceſſarium faciunt duæ cauſæ,nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium ex pertus eſt, impetrandumque a bonitate ſua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Conceſſionem autem iuris trium liberorum minimè vulgarem fuiſſe demõſtrat Xiphilinus in Auguſto ſcribens. Tum Liuiæ ſtatuæ poſitæ ſunt conſolandi eius cauſa, eaque in numero matrum,quæ tres liberos peperiſſent, ſcripta eſt. Lex enim antea ex Senatus, nunc autem ex Imperatoris authoritate eadem iura beneficij loco tribuit quibuſdam mulieribus, quæ data ſunt eis, quæ ter pepererint,vt non ſubijciantur pœnis ſterilium, ſed eis omnia ferè præmia tribuantur, quæ mulieres fœcundiſſimæ conſequuntur,quæ non modò ſunt hominum, ſed & Deorum inuenta, vt accipiant ſi quid a morientibus ſibi relictum fuerit, id enim huiuſmodi eſt. Hoc idem confirmare poſſumus ex Suetonio metipſo ſcribente in Galba capite vigeſimoquarto. Ius trium liberorum quum vix vni, atque alteri, ac ne his quidem niſi ad certum præfinitum tempus dedit. Ad hæc a Domitiano Imperatore, cui Martialis ſummo ſtudio adulatus eſt, ipſe laborum ſuorum præmium ius trium liberorum enixè petijt vti libro 2.Epigram. 65 conſtat,vbi habet.

Quod fortuna vetat fieri, permitte videri
Natorum genitor credar vt eſſe trium.
Hæc ſi diſplicui, fuerint ſolatia nobis:
Hæc fuerint nobis præmia ſi placui.

Et Epig 66.ad vxorem.

Natorum, mihi ius trium roganti.
Muſarum pretium dedit mearum,
Solus qui poterat.

Et libro 3.Epigram.31.

Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterque
Natorumque dedit iura paterna trium.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XXXIII.

Caput Papiæ Popeæ legis à Tiberio Cæſare, quaſi ſexagenarij generare non poſſent, edicto abrogauit.

INTERPRETES hunc locum ſicco pede pertranſeunt; Vnus Torrentius vidit difficultatem a qua quum ſe extricare neſciret, in eam venit ſententiam, vt verba illa (a Tiberio Cæſare) non Suetonij genuina, ſed ab alio ſuper-

ſuperaddita putandum arbitretur. Verum hoc pacto facilè omnes à textu exorientes difficultates de medio tolli poſſe quis ignorat? at non æquè benè. Difficultas in hoc conſiſtit. Quod quum lex Papia Popæa ſub Auguſto lata fuerit teſte Dione M.Papio Mutilo Q. Popæo Secundo Coſſ. apud quem tamen pro Popæo Popilius legitur, qua Sexagenarij à matrimonio arcebantur, haud verum eſſe poteſt hoc à Tiberio Auguſti ſucceſſore ſancitum. Cui difficultati, ſic ſatisfieri poſſe cenſemus. Quod quum relatum eſſet, teſte Tacito lib. Annal. 3. de moderanda ſub Tiberij Imperio lege Papia Popæa, quam Auguſtus ſenior ſanxerat, Tiberium ſtatuendo remedio quinque Conſulares, quinque è Prætorijs, totidem è cætero Senatu ſorte duxiſſe, apud quos exoluti plerique legis nexu, modicum in præſens leuamentum fuere. Ex quibus Taciti verbis colligimus legem Papiam Popæam ſub Auguſto latam, ſub Tiberio quidem emendatam, quo ſcilicet ad particulares quoſdam, ab illius nexu ſolutos, non tamen penitus abrogatam, imò confirmatam præſertim quo ad caput ſexagenariorum, ſicque quamuis ab Auguſto latam, tamen ſub Tiberio illius ſucceſſore quoad aliqua alia capita emendatam, in hoc tamen confirmatam fuiſſe; ideo iure dici potuiſſe à Suetonio edictum à Tiberio, eo quod ſexagenarij generare non poſſent ſicque quo ad caput iſtud cui, non derogauit legem Papiam Popæiam illum Aug. decreto conſentientê de nouo ſanxiſſe; Quò pacto ſi Suetonij dicta interpretemur, manifeſtum ſcrupum omnem tolli, alioquin negocium pleriſque maximè facturum.

C. Suet. Tranq. in Claudio. Cap. XXIIII.

Ornamenta Conſularia etiam procuratoribus ducenarijs indulſit.

QVI eſſent Procuratores ducenarij non omnibus eadem ſentētia. M. Ant, Sabellicus interpretatur ducenarios, qui ducēteſimā ex auctionibus exigebant, quam Caligula Italiæ ab initio ſui principatus indulſit; eandem interpretationem Turnebus Aduerſ. lib. 22. c. 32. approbat Dionyſ. authoritate ducenteſimā appellantis διακοστὴν, cui & ducenarius eſt διακοσιοστός. Huic etiam ſententię ſuffragatur Alciatus in Annot. in tres poſt. lib. Cod. ad l. Matriculam; ita appellatos tradens publicanos, & exactores vectigalis ducenarij, adducitque authoritatem Apulei libro ſeptimo, vbi habet. Nam procuratorem Principis ducenaria perfunctum, dein triſtiore fortuna decuſſum, orato fueram aggreſſus. Torrentius inquit, Procuratores ducenarios fuiſſe eos, qui per prouincias in colligendis publicis reditibus conſtituti ducentena millia nummum, ſeu (quod idem eſt) ducenta ſeſtertia pro ſtipendio accipiebant, quod ex Dione lib. 53 confirmat. Alij, quibus Budęus fauere videtur lib. 3. de Aſſe, procuratores ducenarios fuiſſe dixere, qui ducenta ſeſtertia in cenſu haberent, dimidiatum ſcilicet cenſum Equeſtrem, quemadmodum & Iudices ducenarij dicti. Alij exiſtimauere Procuratores ducenarios vocatos,

qui ſub ſe ducentos minores Procuratores haberent exactionibus vacantes ſi- cuti in militari negotio ducenarij dicti ſunt teſte Vegetio lib 2. cap. 8. qui duas Centurias, hoc eſt ducentum milites in aciem ducebant. Ita apud Iuriſconſultos Ducenarij dicti ſunt, qui ducentum ſcholaribus præſunt, l. 3. C. de agentibus in rebus lib. 12, l. 9 C. Theod. de exact. Horum omnium allatas ſententias nec approbare nec improbare auſim; libet tamen & noſtram ſubnectere, quæ eſt huiuſmodi. Quod ſicuti ex Suetonio in Auguſto, c. 32. Ducenarij dicti ſunt Iudices ab Auguſto inſtituti, qui de leuioribus cauſis cognoſcebant; Ita & hoc loco procuratores ducenarios vocarit idem author minores in ordine procuratorum, qui ſcilicet leuioribus ſummis pecuniarum redimendis præerant. Suetonius namque hoc in capite, (quod ex illius lectura dignoſcitur) mens fuit oſtendere, Claudium fuiſſe nimium, & profuſum in largiendis honoribus, & eò vſque proceſſiſſe, vt procuratoribus etiam minoribus Conſularia inſignia tribueret. Hinc factum puto, vt nos Itali res quaslibet viliores *Dozenalia* vocemus, quaſi ducenaria dixerimus. Ita & præceptores, ſeu magiſtros, qui pueros educandos & docendos annua, ſeu menſtruali penſione recepta ſuſcipiunt, recipere *a Dozina* vulgari appellatione dicamus. Hoc officium erat ducenam gerentium in ſchola ex l. fin. C. de agentibus in rebus, l. 1. de officio magiſtri offic. Procuratorum ducenariorum meminit Cyprianus lib. 1. Epiſt. 4. in hæc verba. Quum actis publicè habitis apud ducenarium Procuratorem. Nec ſententiæ noſtræ refragatur Nicephorus lib. 6. cap. 8. vbi de Paulo Samoſateno loquens ait. Sublatus mondanis dignitatibus ducenarius, quam Epiſcopus vocari maluit. Non enim Nicephori dicta interpretanda, quod ducenaria dignitas maior eſſet Epiſcopatu, ſed quod Paulus Samoſatenus maluit dignitatem viliorem ſecularem, & mundanã, quã Eccleſiaſticam præeminẽtẽ.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XXIIII.

Collegio Quæſtorum pro ſtratura viarum gladiatorium munus iniunxit, detractaque Hoſtienſi & Gallica Prouincia, &c.

PROVINCIARVM Romanarum ſtante Republica ea fuit omnib. recepta diuiſio, vt aliæ Conſulares, Prætoriæ alię dicerẽtur. Conſulares erãt, quę ab ijs, qui in vrbe Conſulatum geſſerãt Conſulari Imperio obtinebantur; Prætoriæ verò, quas qui Prætores in vrbe proximo anno fuerant Prætorio Imperio obtinebant. Quod Cic. tradidit in 1. Philipp. Neque certę erant prouincię, in quas ſemper viri Cõſulares, & alię in quas ſemper Prætores mitterẽtur; ſed ex Magiſtratuum, qui eas obtinebant nomine appellationẽ ſumebant. Ex Aug. Cęſaris inſtituto, quũ Imperiũ obtinuiſſet, aliter ſunt partitę; Alias enim ſuas, alias Pop. Rom. fecit. Prouincias validiores, & quę annuis magiſtratuũ Imperijs Regi nec facilè, nec tutũ erat, ipſe ſuſcepit, pacatiores Populo permiſit; etiã & nõnullas cõmutauit interdũ tradẽte Suet. in illius vita, c. 47. Prouincijs, quas ipſe ſuas appellabat Pręſides, ſeu Pręfectos, vt alij dicunt præficiebat. Eas

verò

verò quæ populi erant regentes Procõſules dici voluit, quãuis & oẽs præſides dictos fuiſſe authore Dione Caſſio libro quinquageſimotertio, legamus, cui etiam conſentit Strabo libro decimoſeptimo, in appellatione nominum ad gubernandas prouincias miſſorum tantum diſidens. Fuerunt & prouinciæ Quæſtoriæ dictæ, ad quas ſcilicet Quæſtores vna cum Conſulibus, vel Prætoribus mittebantur, ad curam publicarum pecuniarum adminiſtrandam; non tamen hi ſummam imperij in illis obtinebant. Hæc omnia paſſim ex hiſtorica lectione obſeruamus, de quibus ſuperius ſcriptum eſt. At illud addimus nos, quod ab alio antea adnotatum ignoramus; quaſdam & fuiſſe prouincias Quęſtorias, quę propriæ erant collegij Quæſtorum; quorum ſibi & omnimodo iuriſdictio ad Quæſtores, qui illis præficiebantur ſpectabat; Quod præcipuè ex hoc loco colligimus; Non enim Claudius Imperator Quæſtorum collegio Hoſtienſem, & Gallicam prouinciam ademiſſet, niſi illius propriæ fuiſſent. Ad hæc nullibi legimus Hoſtienſem Prouinciam a Conſulibus, ſeu Prętoribus anteá vnquam obtentam. Quod verò hæc propria Quæſtorum eſſet colligi poteſt ex Cicerone in Oratione pro Muręna, vbi habet. Tu illum cui quum Quæſtores ſortiuntur, etiam acclamari ſolet, Hoſtienſem, non tam gratioſam, & illuſtrem, quam negotioſam & moleſtam. Habebat autem hæc Prouincia frumentariam procurationem vti Cicero docet in Oratione pro Seſtio, & ad Aruſp. Et Hoſtienſes Coloni maritimi dicebantur ex Liuio libro decimoſeptimo. Fuere & aliæ prouinciæ Quæſtorum propriæ, vti Aquaria cuius meminit Cicero in Vatinium, de Quæſtura illius loquens in hæc verba. In eo magiſtratu quum tibi magno clamore Aquaria Prouincia ſorte obtigiſſet. Habuit quoque Quæſtorum collegium Prouinciam propriam in Gallia, quam hic Gallicam vocat Suetonius. De qua fortè Tacitus libro Annalium ſecundo inquiens. Erat ijſdem regionibus Curtius Lupus Quęſtor cui Prouincia veteri ex more, Cales obuenerat, de qua plura in eum locum diſſeruimus. Ex his facilè conuincitur, non legendum (quod Torrentius exiſtimauit) hoc loco Calliam, ſed Gallicam, nam Callium prouincia Quæſtoria non erat, ſed Conſularis, ex eodemmet Suetonio ſcribente in Cæſare, capite decimonono. Eandem ob cauſam opera optimatibus data eſt, vt prouinciæ futuris Coſſ. minimi negotij, ideſt Syluæ Calleſque decernerentur. Nec obſtat, quod objicit Torrentius; ſi legamus Gallicam Prouinciam, futurum, vt Galliam totam Quęſtoriam dicamus, non interpretamur Gallicam, hoc eſt, quam in Gallia propriam Quæſtores habebant. Ita Liuius per initia libri trigeſimiſecundi, loquens de ſortitione Prouinciarum inter Coſſ. & Prætores, tradit L. Lentulo obueniſſe Italiam; & Cn. Bæbio Ariminum, atque extra Italiam Ariminum ponit; Ariminum tamen Gallicam prouinciam appellatum hoc eſt in Gallia Ciſalpina poſitum, conſtat ex Liuio libro vigeſimooctauo, ſcribente. Tum Prętoriæ Prouinciæ in ſortem coniectæ, Vrbana Cn. Seruilio obtigit, Ariminum (ita Galliam appellabant) Sp. Lucretio.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XXV.

Ciuitatem Romanam vſurpantes in Campo Eſquilino ſecuri percuſſit.

HABET Liuius lib. 1. Ser. Tullum Rom. Regem ad vrbem amplificandam duos colles addidiſſe, Quirinalem, Viminalemque, & deinceps auxiſſe Eſquilias, ibique ipſum, vt loco dignitas fieret, habitaſſe, aggere, & foſſis, & muro Vrbe circundata; ex quibus Eſquilias, & per conſequens campum Eſquilinum in Vrbe fuiſſe patet, ſicque Ciuitatem Romanam vſurpantes in Campo Eſquilino ſecuri percuſſos, ac intra mœnia neci datos; Quæ ſi vera demus, contrariabitur hic Suet. locus Cornelio Tacito ſcribenti lib. 2. Annal. In P. Martium Conſules extra portam Eſquilinam more priſco animaduertiſſe, & rurſus ſumptum more priſco extra Eſquiliam de nocentibus ſupplicium. Pro concilio dicamus, Eſquilinam, ſeu vt alij Exquilinam portam vnam Vrbis Romæ fuiſſe, quod ex Cic. libro ſecundo, de Orat. & in Orat. in Piſo. & pro Cluentio, Strabone libro quinto, Liuio libro primo, ſecundo, & tertio, vigeſimoptimo vigeſimoquarto, clarè conſtat. Extra eam in Regione aggeris ſontium corpora necabantur à Carnifice, & incombuſta, præſertim pauperum, proijcebantur. Vt ex Horat. Epod. 5. Ode 17.

Poſt inſepulta membra different lupi,
Et Exquilinæ alites.
Neque hoc parentes heu mihi ſuperſtites,
Effugerit ſpectaculum.

In quem locum adnotauit Prophyrio, corpora eorum de quibus eſſet ſumpta pęna, proijci conſueuiſſe, comburi verò ex Plauto ſcribente in Caſſina. Act. 1.

Illum Aedepol videre ardentem te extra portam Metiam,
Credo Ecaſtor velle.

Hæç enim porta Eſquilina, & Metia quoque dicta ex hoc loco Plauti & Taurina à capite Tauri in ea inſculpto, Procopius Pręneſtinā vocauit, Fuluius & alij recentiores Tiburtinam, de qua re plura apud Georgium Fabritium in Roma. Campus itaque qui huic portæ adiacebat Exquilinus dictus ab ipſa porta Exquilina, cui iunctus erat. Et quamuis Exquiliæ ad intra Vrbem eſſent, quēadmodum ex Liuio demonſtrauimus, & Dionyſius Halycarnaſſæus libro 4. confirmat, inquiens. Vrbi duos colles, Viminalem, & Exquilinum addidit, ſingulos iuxta Oppidi magnitudinem, atque ibi loca ciuibus lare carentibus ad ædificandum diſtribuit, ipſe quoq; in Exquilijs habitauit loco regionis illius commodiſſimo. Quæ Dionyſij verbá in eum ſenſum accipienda, ne contra Liuium ſenſiſſe videatur, Romulum ſcilicet, & Tatium illorum montium quaſdam particulas Vrbi addidiſſe, Tullumque Regem poſtea, maiori ambitu eſſe complexum, id enim Liuius innuere videtur quum ait. Exquilias auxit, ſi enim auxit, ergo pars ipſarum intra Vrbem antea fuerat recepta. Ouid. lib. 1. Faſtorum.

Execubias vbi Rex Romanus agebat
Qui nunc Exquilius nomine collis habet.

Hoc in loco Beroaldus adnotauit Campum Exquilinum fortè fuiſſe illum, quem minorem campum vocauit Catullus, quum ad Camerium ſcribens inquit.

Te quæſiuimus in minore campo,

Sed pace eius dixerim, perperam opinatus eſt, ſi quidem & minorem campum ſicuti & alia loca, quæ ibidem à Poeta connumerantur, intra Vrbem fuiſſe conſtat, & vt adnotauit M. Antonius Muretus ſitum ad Campum Martium, quique fortè ita dictus fuit ad differentiam Campi Martij, quem magnum fuiſſe conſtat, quum in illo haberentur P. R. Comitia.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XXV.

Iudęos impulſore Chriſto aſſiduè tumultuantes Roma expulit.

SCRIBIT Tacitus lib. Annal. 15. Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum impetante Tiberio per Procuratorem Pontium Pilatum ſupplicio affectum. Quo pacto ergo Suetonius tradit hoc loco Iudæos tumultuantes illo authore à Claudio Roma expulſos? Addamus nullibi ex hiſtoria ſacra, vel profana elici eundem vnquam Romæ fuiſſe. Ex his colligunt nonnulli Chreſtum alium fuiſſe à Chriſto Saluatore noſtro; verum quum apud Hiſtoricos quoſuis alios nulla de hac uere fiat mētio, nec apud ſcriptores Chreſtum vllum inſignem virum obſeruemus præter Chreſtum Sophiſtam Bizantium, qui Adriani Imperatoris tempore Romæ Herodis Attici fuit auditor teſtimonio Philoſtrati. Nos Suetonium de Chriſto ſoſpitatore noſtro verba facere exiſtimamus, eò magis quod Tertulianus & Lactantius docent, Chriſtum ſeruatorem noſtrum mutato i, in e, Chreſtum per contumeliam homines impios appellare ſolitos, quemadmodum & de Pertinace tradit Capitolinus Chreſtologum vocatum fuiſſe, quod benè loqueretur, malèque faceret, blanduſque eſſet verbis, re non item. Quod & Sextus Aurelius refert. Conciliantur autem Taciti dicta cum Suetonij ſcriptis, quod Chriſto impulſore Iudęi tumultuantes expulſi ſint Roma, ſcilicet, doctrinam Chriſti, per Apoſtolos diſſeminatā ſuſcipiente parte corū ab alijs ſegregatā ex quo inuicē diſſentientes eſſent, dogma ſcilicet, & Hebraicā doctrinā relinquentibus ac retinētibus alijs. Namque manifeſtum eſt Chriſtum Saluatorem noſtrum nunquam fuiſse Romæ, ſed bene Petrum, & alios Apoſtolos, ibique plurima miracula edidiſse, vt ex Apoſtolorum Actis clarè patet. Dion Romæ quidem Iudæos toleratos ſcribit, ſed prohibitum ne conuenirent. Veruntamen quum in marmoribus antiquis Romæ pluries CHRESTI nomen inſcriptum obſeruemus, & illud conſtanter confirmare poſsumus CHRESTVM, non CHRISTVM in textu legendum, huncque Chreſtum ſeditioſum quendam Hebręum ſeu Iudęum fuiſse, tumultuum excitatorem.

In

In Ara Cœli in tabella marmorea legitur.

IVNIVS CHRESTVS.

In Sancto Sergio & Baccho.

M. IVNIO EPIGONO CHRESTVS
LIB. PATRONO B. M.

In Sancto Syluestro.

C. PONTIVS CHRESTVS

In Domo Laurentij Signoretti.

CHRESTO FILIO DVLCISS.

In domo D. Iulij de Porcarijs.

C. OCTAVIVS PARTENIO
C. OCTAVI CHRESTI.

In Sancta Cęcilia.

CIARITE P. F. CHRESTVS

In Vinea D. Martij Particappæ.

L. COCCEIO CHRESTO.

In Sancto Ioannæ Portæ Latinæ.

CHRESTO FILIO.

Fuit autem & nomen iſtud commune cum maſculis, & fœminis ſiquidem in eiſdé marmoribus id obſeruamus, vti in pauimento Baſilicę Lateranenſis.

CLAVDI CHRESTE CONIVGI.

In domo Marcelli de Monte.

VOCCONIA CHRESTÆ VOCCONIÆ.

In domo Franciſci de Sinebarbis.

SALVSTIA Ɔ. L. CHRESTE.

In domo Ioannis Ciampolini.

VLIA. Q. L. CHRESTE.

In domo D. Iulij Tamarotij.

PAMPHILO ET IVLIÆ CHRESTE.

In Eccleſia SS. Quadraginta Martyrum.

SANDILIA M. L. CHRESTE.

Inter portam Appiam & Latinam.

CHRESTÆ CONSERVÆ ET CONIVGI.

C. Suet. Tranquillus in Claud. Cap. XXVI.

Verum illecebris Agrippinæ Germanici fratris ſui filiæ, per ius oſculi, & blanditiarum occaſiones, pellectus in amorem.

SICVTI viris Roma, antiquitus mos fuit vt ſe inuicé ſalutationis & honoris gratia oſcularentur, quod aliàs fusè declarauimus, ita iuris oſcula cum mulieribus minimè promiſcua eadem de cauſa erant. Mulieribus tamen licuit virorum conſanguineorum frontem oſculari, & viris mulierum, cum

quibus

quibus neceſſitudine aliqua erant coniuncti, quod teſtatum reliquit Plutarchus in Romulo. At ſuccedentibus temporibus quum vſus vini mulieribus interdictus eſſet ex authoritate M.Catonis, tum primum viri mulierum cognatarum os oſculari cœpere, vt ſi vinum potaſſent, eos non lateret, quod Gellius teſtatum reliquit libro decimo, capite vigeſimotertio, per hæc verba. Qui de victu aut cultu Populi Romani ſcrip ſerunt mulieres Romæ atque in Latio ætatem abſtemias egiſſe, hoc eſt vino ſemper, quod temetum priſca lingua appellabatur, abſtinuiſſe dicunt, inſtitutumque vt cognatis oſculum ferrent, deprehendendi cauſa vt odor indicium faceret, ſi bibiſſent. Plinius quoque libro decimoquarto, capite decimotertio, inquit. Vinum non licebat fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter exempla Egnatij Meteutini, vxorem, quod vinum bibiſſet e dolio interfectam fuiſſe à marito, eumque cœdis à Romulo abſolutum. Fabius Pictor in Annalibus ſuis ſcripſit, Matronam, quod loculos, in quibus erant claues vinariæ cellæ reſignauiſſet, à ſuis inedia mori coactam. Cato ideo propinquos fœminis dare oſculum voluit, vt ſcirent an temetum olerent; hoc tunc nomen vino erat, vnde & temulentia appellata. His ſubſcribunt Polybius libro ſexto, Athenæus, & Plutarchus in Problemat. & eadem refert Blondus libro nono, Romæ triumphantis; Sed & Nonius Marcellus addit ex quarto Ciceronis de Repub. libro. Quod ſi quæ Romę erat mulier famoſa, ei cognati oſculum non deferebant. Ex quibus clarè patere exiſtimo, quale eſſet ius oſculi inter Claudium Patruum, & Agrippinam neptem, nempè ius, quo oſculum mulieribus, & viris cognatis, & neceſſitudine coniunctis permittebatur, cęteris verò prohibebatur. ſic Suet. in Cæſare capite decimotertio, Quum mane ad Comitia deſcenderet prædixiſſe matri oſculanti fertur, domum ſe niſi Pontificem non reuerſurum. In ſacris paginis cognatorum oſculum mulieribus datum non ſemel obſeruauimus, vti Gen. capite vigeſimoſeptimo, Iacobus Patriarcha in Meſopotamiam profectus Rachelem auunculi ſui filiam occurrentem oſculatus eſt. Ibidem capite vigeſimonono, Laban icto fœdere cum Iacobo genero, nepotes & filias ſuas deoſculatus abijt. Noſtris temporibus, præter maritis, vxoribus, patribus, filiabus, oſculum dare apud Italos & Hiſpanos adeo vetitum eſt, vt vxorem, quæ alteri quam viro oſculum dederit, vel ab alio acceperit tanquam adulteram arguant, & vti talem dote priuandam cenſeant, vt tradit Ioannes à Ripa in Rub. de Iud. col. tertia, Quod & iure Pontificio receptum eſſe videtur cap. plerunque de donatio. ap. Grego. Cui ſententiæ tamen repugnant præclariſſimi Iuriſconſulti Iaſ. & Dec. Gallorum moribus magis addicti, qui non modo admittunt virorum oſcula mulieribus, ſed ſi quis eas oſculo non excipiat inciuilitatis accuſant. Ripa verò Hiſpanorum, & Italorum morem magis ſectatus eſt. Hæc adnotare libuit, nam expoſitores hoc in loco ſobrij nimis, ne dicam ieiuni, fuere.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XXXIIII.

Induxit & vnum ex Nomenclatoribus ſuis, ſicut erat togatus.

PRINCIPES viri Romani Nomenclatores ſeruos habebant, quorum munus erat nomina ſalutantium, & ad illos quauis de cauſa accedentium illis ſuggerere, cuiuſmodi fuiſſe Nomenclatorem, quem Claudius Imp. induxit in arenam ex hoc loco facilè colligitur. Quinimò & plures Nomenclatores Imperatorem vnumquenq; habuiſſe clarè perſpicimus ex illis verbis, vnum ex Nomenclatoribus ſuis. De huius generis Nomenclatore verba fecit Cicero Ad Att. lib. 4. epiſt. 70. inquiens. Nemo vllius ordinis nomenclatori notus fuit, qui mihi obuiam non veniret. Notat Beroaldus ex Plinio veteres Romanos, quum ſeruorum legiones domi haberent, quorum nomina ignorabant, nomenclatore neceſſariò vſos. Et C. Auguſtus authoritate Macrobij, Nomenclatori ſuo, de cuius obliuione conquerebatur dicēti, nunquid ad forum mandas, accipe inquit commendatitias, quia illic neminem noſti. Refert Spartianus Hadrianum tanta memoria præditum, vt nomina quam plurimis ſine Nomenclatore redderet, nomenclatoreſque ſuos ſæpè errantes emendaret. Habebant & Cenſores nomenclatores ſuos, quod ex antiquioribus inſcriptionibus conſtat. Romæ in Aracœli extat tabella marmorea cum inſcriptione huiuſmodi.

L. VOLVSIO VRBANO NOMENCLATORI
CENSORIO.

Et alia in ſtabulis D. Caroli de Martellis. Erant & nomenclatores qui nominatim acceſſebant inuitatos ad conuiuia, quod colligimus ex Amm. Marcellino lib. 14. ſcribente. Homines enim eruditos & ſobrios, vti infauſtos & inutiles vitant quoque, accedente quod Nomenclatores aſſueti hæc & talia venditare, mercede accepta, cœnis & prandijs quoſdam inſerunt ſubdititios, ignobiles & obſcuros. Et Apuleius dixit. Et ad nomenclatorem mox citati venerunt. Aliud nomenclatorum genus fuit qui operam ſuam locabant candidatis & petitoribus, mos enim fuit, quum Comitia haberentur, homines quoſcunque qui ferebant ſuffragia prehenſare, rogare, appellare, & obteſtari, quorum omnium nomine, quum memoria referre requirent, adhibebant nomenclatorem, qui ſingulorum nomina diceret, vt eos nominatim aduocare poſſent. Quod & aliquando lege vetitum Plutarchus in Catone tradit, atque eam ſolum Catonem ſeruaſſe, quamuis Cicero nec Catonem illā ſeruaſſe teſtetur in Orat. pro Muræna his verbis. Quid quod habes nomenclatorem Cato? in eo quidem fallis, & decipis, nam ſi nomine appellari abs te ciues tuos honeſtum eſt, ſuper eſt eos notiores eſſe ſeruo, quam tibi. Huius generis nomenclatoris meminit Horat. in Epiſt.

Mercemur ſeruum qui dictet nomina, læuum
Qui fodiat latus, & cogat trans pondera dextram
Porrigere, hic multum in Fabia valet, ille Velina.

De

De eoſdem quoque verba facit Sueto. in Auguſto, capite 19. dum ait Telephi mulieres ſerui nomenclatoris. Nam quis mulieri quæſo nomenclatoris vſus? Et in quo poterat nomenclator ſeruus dominę ſeruire, niſi illa eius operas locaſſet. In eundem ſenſum intelligendum Venulei dictum, l. vlt. in fi. de lib. cauſ. Poteſt tamen impubes operas dare veluti ſi nomenculator ſit, vel hiſtrio. Nomenculator enim barbarè, & vt pleraque alia nomenclatorem vocat quod pariter facit a Vulpiano, l. 7. §. 2. D. de oper. lib. Plutarchus in Catone ὀνομακτολόγον vocat. Nomenclatoris voce vſus eſt Quinctilianus lib. 6. cap. 4. Et rurſus Cicero in epiſtola ad Q. Fratrem, qui & in Orat. pro Muræna munitorem eundem appellat. Et Sextus Pompeius libro 6. Fartorem vocauit, quod clam veluti infarciret nomina rogandorum candidatis, & petitorum auribus. Non deſunt qui Nomeclatores apud Iuriſperitos Nominatores dictos putent, ſed minus rectè, ſiquidem nominatores Iuriſconſultis ſunt, qui quum aliqui ad munus eligendi ſunt, certorum hominum tanquam idoneorum nomen edunt, & eorum eligendorum authores ſunt. Sic tutorum nominatores ſub rub. D. de fideiuſſoribus, vbi in l. 4. ad fin. & affirmatores dicti. Sic nominatores appellati ſub rub. C. de pericul. nominat. qui quum duo viri eſſent, ſucceſſores ſibi deſignabant, quorum fidem ſuo periculo Reip. præſtabant. Ex dictis conſtat hominum ſeruile genus fuiſſe nomenclatores, præſertim qui ſuam locabant operam, quod clarius ex ipſomet Suetonio in Auguſto. cap. 19. patet, dum Telephum mulieris ſeruum nomenclatorem inter vltimę ſortis homines commemorat. At Imperatorum nomenclatores maioris exiſtimationis fuiſſe ex hoc Suetonij loco manifeſtum fit. Si quidem Claudij nomenclatorem togatum fuiſſe tradit; at toga nobilium Romanorum ciuium veſtis erat, ſicuti plebeiorum, & popularis turbæ pulla, vndè togatos illos, pullatos hoſce paſſim legimus. Nomenclatorum nomina in tabellis marmoreis antiquis non ſemel obſeruamus. Extat vna Romæ in domo D. Antonij Colotij.

F. STATILIVS CALOCERVS
NOMENCLATOR.

Alia in pariete domus Ioannis Ciampolini.

M. ÆMILIO LEPIDI LIBE. FELICI
NOMENCLATORI.

Altera in domo D. Franciſci Nouelli.

T. POMPONIVS REPENTINVS
NOMENCLATOR.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XXXV.

Et ne cuiuis Comite, aut Librario calamariæ, aut graphiariæ thecæ adimerentur.

QVI eſſent Romanis Librarij Beroaldus hoc loco non explicat. Torrentius in Nerone, capite 37. Librarium ait fuiſſe ſeruum, qui capſulam

cum

cum libellis deferens nobiles pueros cum pędagogo concomitabantur, quem etiam Suetonius eodem in loco capſarium vocat, quod falſum eſſe ibidem demonſtrabimus, nec non & ex mox dicendis palam fiet. Idem quoq; Torrentius in Veſpaſiano, c. 3. perperam librarium antiquis fuiſſe interpretatur, qui a ſtudijs, vel a Bibliotheca dicebatur. Sabellicus Librarium fuiſſe tradit literarum, vel librorum tranſcriptorem, & vt ego cenſeo, veritatem quoquomodo attigit, at nudam propoſuit; hinc nos operæpretium facturos exiſtimamus, ſi rem hanc fuſius aperire tentauerimus. Fuere profecto antiquis Librarij, qui ea per ſcribebant, quæ ab alijs voce dictabantur, vel ab alijs literis exarata tranſcribebant. Vulgo dicuntur *Scrittori, & Copiſti.* Quod verum eſſe veterum Scriptorum authoritatibus comprobamus; a Cicerone exordientes, qui in Orat. contra Rullum inquit. Lex in publicum proponitur, concurrunt iuſſu meo plures vno tempore Librarij, deſcriptam legem ad me afferunt. Et in Ant. & Pro Syl. Illas tabulas deſcribi ab omnibus Librarijs imperaui. Et in epiſtolis Famil. Sed peto a te vt quam celerrimè mihi Librarius mittatur, maximè quidem Græcus, qui mihi exſcribat Hypomaemata. Et ad Att. Legi litteras, non tuas, ſed Librarij tui. Et rurſus. Lippitudinis meæ ſignum ſit tibi Librarij manus. Liuius libro 38. in L. Scipionem. Malim quidem Librarij mendum, quam mendacium ſcriptoris eſſe. Non igitur ſcriptor Librarius erat, ſed tranſcriptor; quod clarius etiam patet ex ipſomet Cicerone ad Att. 3. vbi habet. Ornat eos apparitoribus, ſcribis, Librarijs, præconibus, architectis. Alius igitur Librarius a ſcriba. Idem colligimus ex Horatio in Arte Poet.

Vt Scriptor ſi peccat, idem Librarius vſque,
Quamuis eſt monitus venit caret.

Idem colligimus ex Scæuola Iuriſconſulto, l. 92. D. de regulis iuris, vbi legimus. Si Librarius in tranſcribendis ſtipulationis verbis erraſſet. Catelianus Cotta in Memorialibus in dictione Colon, reprehendit & ipſe illos, qui apud Vulpianum in l. ſed & ſi quibus, in princip. D. de vſufru. interpretantur Librarium eſſe ſeruum, qui partiendis penſis præficitur, de quo meminit Cato, & ſubdit intelligendum eſſe de illo, qui libros tranſcribit. In ſacris literis Heſter capite octauo, habemus. Accitis ſcribis, & Librarijs ſcriptæ ſunt epiſtolæ. Itaque quod Librarij non ſolum ab alijs ſcripta, reſcriberent, ſed & quæ ab alijs voce dictabantur ſcriptis exciperent, ex dictis ſatis patere puto; ſed & clarius ex Plinio libro 9. capite 25. vbi de inſigni memoria Iulij Cæſaris ait. Epiſtolas verò tantarum rerum quaternas pariter Librarijs dictare, aut ſi nihil aliud ageret ſeptenas. De Librario Iuuenalis Saty. 9.

Finxerunt pariter Librarius Archimagiri.

Quamuis ſciam ibi vocem Librarij in alia ſignificatione accipi a nonnullis; ſicuti & Saty 6. quum inquit.

Si nocte maritus
Auerſus iacuit perijt Libraria.

Scimus tamen apud antiquos Romanos Librarij munus non ſolum homines, ſed & mulieres adeptas; Romæ extat marmorea inſcripto huiuſmodi.

IVCVNDVS DOMITIAE BIBVLI LIBRARIAE AD MANVM.

Huiuſmodi fuiſſe puto Antoniam libertam a manu tãtopere a Veſpaſiano adamatam ex Suet. in illo cap.3. Nec prætermittendus Lampridij locus ſententiæ noſtræ quam maximè fauens, qui in Alexãdro Seuero ſcribit. Lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam, ita vt ab epiſtolis, & libellis, & a memoria ſemper aſſiſterent, nonnunquam etiam ſi ſtare per valetudinem non poſſent, ſederent, relegentibus cuncta librarijs, & ijs qui ſcrinium gerebant. Illud poſtremò adnotandum. Et librarium in re militari fuiſſe inter Caſtrenſia officia, qui ſcilicet rationes ad milites pertinentes in libros referet teſte Vegetio lib. 2. c. 7. Et librarij in ſingulo propemodum magiſtratu erant, vnde librarij Quæſtorij, Aedilitij, Prætorij, Nauales, & alij eiuſdem grauis. Poſterioribus temporibus ſimilitudinẽ quadã librarij appellati Impreſſores ſeu Typographi, qui typis ſcilicet, veluti librarij tranſcriptores, librum vnum, ſeu epiſtolarum in varia multiplicant exemplaria, quorum venditores (Bibliopolæ inquam) & ipſi librarij hinc nomen ſortiti ſunt.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. XL.

Quum de Lanijs aut vinarijs ageretur, exclamauit in Curia, rogo vos, quis poteſt ſine offula viuere?

CICERO in Orat. pro Fonteio meminit portorij vinarij, & criminis vinarij, hoc eſt de vini vectigali, deque fraude in eo facta. Vinarios ſeruos vino deditos, & ebrioſos vocauit Vulp. in l. ob quę, de ędil. edic. Vinaria vaſa dicta ad vinum ſpectantia. Cic. in 6. Ver. Erat & vas vinarium ex vna gemma pręgrãdi. Horatius Saty. vltima lagenas vinarias appellauit, inquiens.

Inuertit Aliphanis vinaria tota.

Cato de re ruſtica, cap 33. vinarios palmitas dixit, qui vuæ procreandę, & gerẽdæ ſunt apti, quamuis & vinarios cuſtodes ibidem interpretari poſſimus, qui vuarum & vini conficiendi curam habebant. Plin. lib. 12. c. 13. vinariam cellã vocauit, in qua vina aſſeruantur. Et Colum. lib. 12. c. 18. vinarios lacus nũcupauit, cauitates, in quibus vina exprimuntur. Vinarios hoc in loco Suet. pariter ſicuti & iam dicta a vino ſcilicet, vini venditores vocauit; in quo ſenſu Lampridius in Alex. ſcribit; Illum conſtituiſſe corpora vinariorum, caligaliorum, & omninò omnium artiũ, hoc eſt collegia, & vniuerſitates; Plautius in Aſinaria. Sed vina, quæ heri vendidi vinario. Græcis vinarius οἰνοπώλης dictus. Hęc omnia itaque a vino denominationem receperũt. Ita & a vino vinalia dicta ſacra, ſeu dies feſti, quæ celebrabantur 9. Kal. Mar. deguſtandis vinis inſtitutus. Altera 13. kal. Septemb. qua die Flamen Dialis conſpicabatur vindemiam, de quibus Plin. lib. 18. c. 29. & Varro lib. 5. ling. Lat. Et hæc etiam poſteriora, vinalia ruſtica vocabantur ex eodem Varr. & Feſto Pompeio lib. 16. vinalia non a vino, ſed quaſi veneralia dicta perperam ſcribit Turnebus in ſuis Aduerſ. fortè deceptus ex Ouidij lectione 4. Faſt. vbi habet.

Cur igitur feſtum Veneris Vinalia dicant
Quirites? Et quando ſit Iouis iſta dies.

Non enim hæc ſacra Veneri dicata erant, ſed Ioui vt idem Ouid. paulò poſt docet inquiens.

Venerat autumnus calcandis ſordibus vuis,
Redduntur meritò debita vina Ioue.
Dicta dies hinc eſt vinalia Iuppiter illa,
Vendicat, & feſtis gaudet ineſſe ſuis.

Dicebat nihilo minus Veneris feſtũ vinalia ruſtica,qđ ea diæ ædes Veneri dedicatę erãt,ſi feſto Põpeio credimus,id loco iã dicto affirmãte,q̃ obiter ſint dicta.

C. Suet. Tranquillus in Claudio. Cap. Vltimò.

Præſagia mortis eius præcipua fuere,exortus crinitæ Stellæ, quam Cometam vocant.

PLINIVS libro 2.cap.25. Cometam terrificum ſydus appellat, & ex his ait quæ Typhon appellatur,diram Aethiopum,& Aegypti populis;Id verò exemplis comprobat;.nam quum Græcia apud Salamina depugnauit, Cometa viſa. In ciuili motu Octauio Conſule,iterumque Pompei, & Cæſaris bello,& Cometæ apparuere. Addit ſuo æuo circa veneficium,quo Claudius Cęſar imperium reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu eius aſſiduum propè;ac ſęuum. De eodem C.Tacitus viſum Cometẽ lib.15.Annal.inquiens. Fine anni vulgatum prodigia imminentium malorum nuncia. Vis fulgurum non aliàs crebrior, & ſydus Cometes ſanguine illuſtri ſemper Neroni expiatum. Veſpaſiani Imperatoris mortem præceſſit crinitæ Stellæ ſeu Cometæ apparitio ex Plinio loco citato, Suetonio in illo c.28. & Dione, in eiuſdem vita; Quod Sydus Parthonum Regi mortem portendere Veſpaſianus dixit,nòn ſibi quòd ille comatus, ipſe caluus eſſet. Addamus exemplum Stellæ comatæ ab Ariſtotele libro Meteor.1.relatum;de Stella comata,quæ apparuit in Achaia, mortem Demetrij Regis Syrię enunciante,vt dixit Seneca,libro 1.quæſt.Natural.& quam terræmotus,& inundationes ſubſequutæ ſunt.ita vt duæ ciuitates magnæ Elicæ, & Buri ſint ſubmerſæ. Cornelius Tacitus libro Annal.14.ita ſcriptum reliquit. Sydus Cometes effulſit, de quo vulgi opinio eſt,tanquam mutationem Regis portendat. Vnde & Lucanus lib.1.

Ignota obſcuræ viderunt ſydera noctes,
Ardentemque Polum flammis, cæloque volantes.
Obliquas per inane faces, crinemque timendi
Syderis, & terris mutantem regna Cometen. Et Virgilius 1.Georg.
Non aliàs cælo ceciderunt plura ſereno
Fulgura, nec diri toties arſeræ Cometæ.

Cicero libro ſecundo de Natura Deorum ait. Tum facibus viſis cæleſtibus, tum Stellis his,quas Græci Cometas,noſtri cincinnatas vocant,quæ nuper bello Octauiano magnarum fuerunt calamitatũ prænunciæ. Am. Marcel.lib.15. circa

circa finem, tradit imperante Iouiano inter alia malorũ futurorũ prodigia prę-nuntia,extitiſſe ſyderum cometarum apparitiones. Suetonius,in Nerone,c.36. ſcribit. Stella crinita quæ ſummis poteſtatibus exitiũ portendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri cœperat. Będa de natura rerum lib c.24 ait. Cometæ ſunt ſtellę flammis crinitæ repente naſcentes, Regni mutationẽ,aut peſtilentiam,aut bella,aut ventos,æſtuſve portendentes. Et ne recentiorum exemplo aliquo veritas deſtituatur,ex quamplurimis libet referre illud, quod à Nicolao Perotto in Cornucopia Epig.53.ſcribitur in hæc verba Anno Sal. 1471. Cometes ſingulis noctibus ſuper Beſſarionis noſtri lares effulſit qui in Gallias legatus deſignatus,paucis interiectis menſibus rediens Rauennę morbo inopinatè extinctus eſt. Ex his omnibus videtur concludendum,ſemper Cometas mala portendere. Econtra tamen obſeruamus Pliniũ loco citato ſcribentẽ Cometes in vno totius orbis loco colitur in templo Romæ, àdmodũ Fauſtus iudicatus ab ipſo,qui incipiẽte eo apparuit ludis,quos faciebat Veneri genitrici, non multò poſt obitum Patris Cęſaris, in collegio ab eo inſtituto. Namq; his verbis id gaudium prodidit. Ijs ipſis ludorum meorũ diebus, ſydus crinitus per ſeptẽ dies in regione cęli, quæ ſub Septentrionibus eſt,conſpectum. Id oriebatur circa vndecimam horam diei,clarumque, & omnibus terris conſpicuum fuit. Eo ſydere ſignificari vulgus credidit,Cæſaris animam inter Deorum immortalia numina receptam; quo nomine id inſigne ſimulachro capitis eius, quod mox in foro conſecrauimus, adiectum eſt. Hæc ille in publicum, interiore gaudio ſibi illum natum, ſeque in eo naſci interpretatus eſt; & ſi verum fatemur,ſalutare id fuit. Sunt & qui hæc ſydera perpetua eſſe credunt,ſuoque ambitu ire, ſed nõ niſi relicta à Sole cerni; Alij verò, qui naſci humore fortuito,& ignea vi,ideoq; ſolui. Hactenus Plinius;qui Octauio adulans, cõmuniſſimæ ſententiæ contrariam afferre voluit. Ita & Seneca lib. Quęſt. Nat. 7.vbi de Cometis pertractat hæc proferre non erubuit, Neroni blandiendo. Sex menſibus hic Cometes, quem nos Neronis principatu lętiſſimo vidimus ſpectandũ ſe prætulit, in diuerſum illi Claudiano circumactum. Eadem de cauſa de iam dicto poſt Cæſaris obitum Cometę,de quo & Suetonius in illo c.88. cecinit,& Virg. Eclog.9.quæ Mœris inſcribitur.

Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum.

Si tamen quæ ſub Nerone & poſt Cæſaris deceſſum acta ſunt ſpectemus, Cometę apparitionẽ nõ niſi mala portẽdiſſe manifeſtũ eſt. Quare cõcludamus,Cometẽ ſemper mala portendere. Cuius rei Aſtrologi cauſam in ſtellas iuxta quas fieri Cometes contingat referre conantur, vti apud Obſequentem c.127. videre licet. Philoſophi in cauſam naturalẽ referunt,inquientes Cometem generari ex exhalatione calida & ſicca, & ideo eſſe igneæ qualitatis,ita vt ſubſequãtur ſiccitates in aere,& indè ſterilitates, arborũ exſiccationis, & Aegritudines acutæ,legũ permutationes,& regnorũ euerſiones,quia ex nimia caliditate, & ſiccitate generantur humores ſubtiles & cholerici, citò inflãmabiles, & ideo facilè homines inclinantur ad irã,odia,diſſidia,ad arma,& certamina,præſertim Principes,qui ẽt ob inordinatũ,delicatioremq; victum ęgritudinib. acutis,& lætha lib. ſunt obnoxij. Quã de re per ſe nihil boni ad Cometis apparitionẽ ſubſequ-

rum iure credendũ, ſed tantum aliquando aliquid per accidens. Quod ſi Octauiano Aug. poſt Cometes apparitionem multa fęlicia euenere, id fortuito, non ex Cometes natura accidiſſe cenſendum, ad quam tot bella ciuilia nobiliũ mortes, aliaq; mala in cõmuni ſubſequuta ſunt. Ad hæc dicere poſſumus, eam vtiq; minimè Cometẽ, ſed verè ſtellam fuiſſe, quæ Dei omnipotentis nutu miraculoſa apparuit, illius glorioſiſſimi filij aduentum præmonſtrans, nam tunc temporis natus eſt Chriſtus Dominus, & Saluator noſter, cuius incarnatione Deorum Gẽtium cultus cecidit, & Dei Omnipotentis trini, & vnius vera adoratio effulſit. Quod verò ſtella fuerit, non Cometes, ex eo elicere poſſumus, quod vt Plinius, & Seneca teſtatũ reliquerũt, per omnem terram ſeptem menſib. ſplẽdeſcere viſa eſt. Cometes verò ex Philoſoph. pręcipuè Ariſt. placitis octuageſimũ diẽ à ſui Ortu nõ excedat. Præterea nõ vt Cometa motũ habuit, ſed vt verũ ſydus effulſit iter Magis demonſtrans ab Oriente, Cometę verò non in Orientali cœli parte, ſed in Septentrionali Ortum habent, ſi Ariſt. credimus huius euentus rationem afferenti lib. Met. 1. De Cometarũ ſpeciebus plura præter Plinium, Amm. Marcell. & Ariſt. ad quos lectorem remittimus, quum ad præſens negotium parum vel nihil faciant.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. VI.

Eiuſdem futuræ infęlicitatis ſignum euidens die Luſtrico extitit.

PLVRA luſtrationũ genera, variaq; apud priſcos Romanos obſeruamus. Luſtrabant enim exercitum, quod Liuius lib. 1. & 38 tradit. Et Dionyſius Halicarnaſ. lib. 4. Cic. lib. de Diuinat. confirmant. Diem autem huiuſmodi luſtrationis Armiluſtrium vocabant, teſte Varr. lib. 4. linguę Latinę, ſub Dio autem fiebat luſtratio hæc, vti Plutarchus in Bruto, & Liuius lib. 1. & tertio ſue, oue, tauro mactatis, à quibus tamẽ variat Dionyſius Hal. lib. 4. hircum pro ſue ſupponens. Gręcos verò mactato cane luſtraſſe exercitum cõſtat ex Liuio lib. 4. & Herodoto lib. 7. Vrbem quoque luſtrabant, & Populum Romani, tradente Liuio lib. 22. & 38. maioribus hoſtijs, partim etiam lactentibus ſacrificatis, de qua re Feſtus lib. 6. Varro lib. 5. linguę Latinę, & Macrobius libro Saturnal. 1. & 3. Galli in Vrbis luſtratione hominem extra pomęrium vrbis lapidibus obruebant, ex Lactantio Statij interprete in eum locum:

Et tandem matri data flere poteſtas,
Luſtralem ne feris ego te puer inclyte Thebis,
Deuotumque caput vilis ceu mater alebam?

Curias pariter expiare ſolitos Rom. accepimus ex Var. lib. 5. ling. Lat. excerptũ vitulum ex fordę bouis immolatę vtero ſacrificantes, vnde & Fordicidia ſacra illa vocata, de quibus Feſtus lib 6. & Ouid. 4. Faſt.

Forda ferens bos, fęcundaque dicta ferendo,
Hinc etiam fœtus nomen habere putant.

Luſtrabantur etiam Coloniæ deducendæ ex Cicero. libro de Diuinatione,

Victi-

Victimis cæſis luſtrabant quoque claſſem, crudis extis cæſæ victimę in mare proiectis, teſte Liuio libro 29. vbi de luſtratione claſſis a Scipione facta. Et Appiano lib. 5. bell. ciuil. Vnde Virg. lib. Aeneid. 5.

Dijs quibus imperium pelagi, quorum æquora curro,
Vobis lætus ego, hunc candentem in littore taurum,
Conſtituam ante aras voti reus, extaque ſalſos
Proijciam in fluctus, & vina liquentia fundam.

Luſtrabant pariter & agros Romani, vina fundendo, teſtimonio Catonis rei ruſticæ libro quadrageſimoprimo. De huiuſmodi luſtratione Virgilius primo, Georg.

Et quum luſtrabimus agros.

Armenta quoque, & præcipuè ouium greges a paſtoribus luſtrabantur eo pacto, quo ab Ouidio lib. 4 Faſt. ſcriptum legimus.

Paſtor oues ſaturas ad prima crepuſcula luſtret,
Vnda prius ſpargat, virgaque vertat humum;
Frondibus & fixis decorentur ouilia ramis,
Et tegat ornatas longa corona fores,
Cærulei fiant puro de ſulphure fumi,
Tactaque fumanti ſulphure balet ouis.
Vre maris rores, tędaſque, herbaſque Sabinas,
Et crepet in medijs Laurus aduſta focis,
Libaque de milio milij fiſcella ſequatur,
Ruſtica præcipue eſt hac Dea læta cibo.
Adde dapes mulctramque ſuas, dapibuſque refectus.
Syluicolam tepido lacte precare Palem.

Et Tibullus lib. 1. Eleg. 1. ſcribit.

Hic ego Paſtoremque meum luſtrare quotannis,
Et placidam ſoleo ſpargere lacte Palem.

Luſtrabant etiam tubas, vnde Tubiluſtria dicta teſte Varr. lib. 5. ling. Latinę, & Ouidio lib. Faſt.

Summa dies & quinque tubam luſtrare canoram
Admonet, & forti ſacrificare Deæ.

Et libro quinto.

Proxima Vulcani lux eſt, quam luſtria dicunt;
Luſtrantur puræ, quas facit ille, tubæ.

De eadem re Feſtus Pompeius lib. 18. Rogus quoque in funeribus luſtrabatur ex Virgilij ſententia lib. 2. Aeneid.

Ter circum accenſos cinctu fulgentibus armis
Decurrere rogos, per mœſtum funeris ignem
Luſtrauere in equis vlulatuſque ore dedere;
Spargitur & tellus lachrymis ſparguntur et arma:
It cælo clamorque virum, clangorque tubarum.
Hinc alij ſpolia occiſis direpta Latinis
Conijciunt igni, galeas, enſeſque decoros,

Frenaque feruenteſque rotas, pars munera nota,
Ipſorum Clypeos, & non felicia tela.
Multa boum circa mactantur corpora morti.
Setigeroſque ſues, raptasque ex omnibus agris,
In flammam iugulant pecudes, tum littore toto
Ardentes ſpectant ſocios, ſemuſtaque ſeruant
Buſta, neque auelli poſſunt, nox humida donec
Inuertit cœlum ſtellis ardentibus aptum.

Luſtrabant pariter domos, eas ſulphure ſuffientes, quod habemus ex Dioſcoride lib. 7. capite 78. & Plinio libro 35. capite 15. & Proclo Platonico lib. de ſacrificijs, & clariſſimè ex Homero libro 22. Odyſ. circa finem.

οἶσε θέιον γρηῦ κακῶν
ἄκος, οἶσε δὲ μοὶ πῦρ,
ὄφρα θειώσω μέγαρον.

Ideſt. Porta ſulphur anus malorum medelam poſtea autem ignem, Vt ſuffiam domum & Verg 6. Aeneid.

Spargens rore leui, & ramo fœlicis oliuę
Luſtrauitque domos.

Inſuper luſtrabant etiam lectum ſulphure & ouo. Ouid. 2. de arte am.

Et veniat quæ luſtret anus lectumque locumque,
Præferat & tremula ſulphur, & oua manu.

Ouis enim in luſtrationibus vſos antiquos conſtat etiam ex Iuuenale Saty. 6.

Grande ſonat, metuique iubet Septembris, & Auſtri
Aduentum, niſi ſe centum luſtrauerit oues.

Haſce luſtrationis ſpecies recenſere volui, vt ſubnecterem mirum eſſe, apud neminem me ſciente legi, modum quo infantes die luſtrico expiarentur, quod præſentis negocij eſt, quum tamen alios iam dictos luſtrationis modos non reticuerint. Quamobrem nos infantium luſtrationis modum, quantum coniectura aſſequi licet, afferre conabimur. Corpora humana ab antiquis multifariam expiari ſolita obſeruamus. Primum Aqua, igne, & ſulphure, Ex Ouid. lib. 6. Metamorph.

Terque ſenem flamma, ter aqua, ter ſulphure luſtrat.

Ad quod etiam ſpectare videtur illud Tibulli libro 1. Elig. 5.

Ipſeque ter circum luſtraui ſulphure puro,
Carmine quum magico præcinuiſſet anus.

Et Propertius lib. 4. Eleg. 9.

Imperat & totas iterum mutare lacernas,
Terque meum tetigit ſulphure igne caput.

Ad idem facit Virgilianum illud lib. 12.

Alij fontemque ignemque ferebant.

Vndè & aqua in corporum luſtratione vſos priſcos Romanos conſtat, quod & ex alio Virgiliano loco lib. 2. Aeneid. patere poteſt.

Tu genitor cape ſacra manu, patrioſque penates.
Me bello ex tanto digreſſum, ex cæde recenti

Attre-

Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero. Et 4. Aeneid.
Annam cara mihi nutrix, huc ſiſte ſororem,
Dic corpus properet fluuiali ſpargere Lympha. Et lib. 6. eiuſdem.
Idem ter ſocios pura circum tulit vnda,
Et Ouid. lib. 13. Metam.
Spargens rore leui,
Ego luſtror ab illis,
Et purgante nefas nouies mihi carmine dicto,
Pectora fluminibus iubeor ſupponere centum.

Oreſtem aqua fluuiali a materna cæde expiatum tradit Pauſanias lib. 2. Corinthiacorũ. Et Suidas ait in dictione ἀρδάνιον Græcos egedientes domo, vbi mortuus aliquis eſſet, aqua, quæ per foribus apponebatur in vaſe ſe aſperſiſſe, vt ſe expurgarent, & expiarent. Et in ſacris paginis 8. & 9. c. Num. aquam expiationis apud Hebręos obſeruamus. Aſpergebant autem corpora aqua excepta ramo oliuæ ſic Virg. libro ſexto Aeneid.

Spargens rore leui, & ramo fœlicis Oliuæ, vel Lauri,
Vnde Iuuenalis Saty. 2.
Cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulphura cum tædis, & ſi foret humida laurus.

Ex dictis itaque conijci poſſe exiſtimo, infantes die Luſtrico a Romanis igne, aqua, & ſulphure expiari ſolitos, igne quidem, & ſulphure ſuffitibus excitatis, aqua verò eoſdem aſpergẽtes adhibitis etiam verbis, ſeu carminibus ad rem facientibus. Vel etiam in aqua die luſtrico infantem fortè immergebant, nanque Gal. lib. 1. de ſanitate tuenda cap. 7. Auic. lib. 1. Fen 3. doct. 1. c. 1. Alſarauius lib. 2. pract. tit. 26. c. 2. Sale & aqua, vel aqua marina primis diebus abluere infantes docent; Vndè Cic. in Ora. pro Q. Roſcio ſcripſit. Mare, quo omnia, quæ violata ſunt expiari putantur; quo verò ad ignem ſpectat, tradit Plato in Theateto. Athenienſes infantes die luſtrico manibus geſtantes circum ignem curſitare ſolitos. Legimus 2. Paralip. c. 28. de Achaz filio Dauid. Ipſe eſt qui adoleuit incenſum in valle Beneumon, & luſtrauit filios ſuos in igne iuxta ritum Gentium. Quo verò die a primo ortu infantes expiarentur, varia ſcripſere. Plato loco citato die quinto id factum ſcribit Suidas, & Plutarchus Probl. 102 Macrobius lib. 1. Saturnal. c. 16. Feſtus Põpeius lib. 10. vbi de luſtricis diebus, decimũ maſculis ſtatuunt fœminis octauũ nonnunquam ſeptimũ. Ariſt. lib. 7. de natura animalium ſeptimum aſſignat. D. Antoninus Imperator teſte Iulio Capitolino in illo, tertio die a partu infanti nomen indi iuſſit, & in actis apud prętectos ærarij nomen profiteri. Hinc illud Iuuenalis Saty. 9.

Tollis enim & libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri, foribus ſuſpende coronas,
Iam pater es.

Quod verò die luſtrico & nomen infanti imponeretur, clarè patet ex hoc Suet. loco, & alijs locis ſuperius adductis, qđ & 9. die aliquando factũ, ob idq; potiſſimum Nundinam Deam Romanis exultam Macrobius, & Feſtus tradidere.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XI.

Spectaculorum plurima, & varia genera edidit: Iuuenales, Circenſes, Scenicos Ludos, Gladiatorium munus.

IVVENALES Ludos credidere nonnulli celebratos in die Saturnalibus à Caligula adiecto, auct. Suet. noſtri in illo, c. decimoſeptimo, vbi tradit eum, vt lętitiam publicam in perpetuum quoque augeret, adiecisſe diem Saturnalibus, appellaſſeque Iuuenalem; vnde Iuuenales Ludos dictos, contendunt. Sed pace eorum dixerim, hallucinantur; ſi quidem aliud eſt dicere diem Iuuenalem, aliud ludum Iuuenalem. Prætereà hoſce ludos à Nerone inſtitutos clarè docet Corn. Tacitus libro Annal. decimoquarto, inquiens. Ne tamen adhuc publico Theatro dehoneſtaretur, inſtituit ludos Iuuenalium vocabulo, in quos paſſim nomina data, non nobilitas cuiquã, non ætas, aut acti honores impedimento, quò minus Græci, Latiniue hiſtriones artem exercerent vſque ad geſtus, modoſque haud viriles, quin & fœminæ illuſtres deformia meditari. Ex quo loco etiam colligimus, quod quamuis Iuuenalia appellarentur, eo quod iuuenes in eo præcipuè exercerentur, & iuuenum cauſa conſtituti eſſent, (Iuuenalis enim adiectiuum eſt à iuuene, & ſonàt quod iuuenilis. Quod ex Feſto libro nono, colligimus; Vnde Liuius libro trigeſimotertio, capite ſecundo; Quum C. Sulpitius Galba Iuuenalem famam apud Principem popinarum pœnis aucuparetur; Quamuis aliqui, non Iuuenalem, ſed venalem famam legant,) Nihilominus ex dictis nullam ætatem ab illis immunem fuiſſe patet. Quod & clarius ex præſenti Suet. loco manifeſtum fit, vbi inquit. Iuuenalibus ſenes quoque Conſulares, anuſque matronas recepit ad luſum. Et Dion in Nerone ſcribit. Iuuenalibus ludis interfuerunt multi, ſed in primis nobiliſſimi viri, cuius argumentum eſt, quod Ælia Catula fœmina nobiliſſima, atque ditiſſima, ac iam grandis natu (nata erat annos octoginta) ſaltauit. Cęteri, qui propter ſenectutem, & morbos præcipuè nihil poterant facere, canebant; ſe enim exercebat vnuſquiſque, vt poterat, erantque ob eas res ſcholæ conſtitutæ, quas frequentabant clariſſimi viri, mulieres, puellæ, adoleſcentuli, vetulæ, ſenes. Quod ſi quis non poſſet ſpectaculum aliter præbere, ad coreas ibat, quumque multi pudore adducti ore facerent perſonati; Nero petente populo ab eis perſonas auferebat, eoſque patefaciebat hominibus, apud quos ipſi paulò ante magiſtratus geſſerant. Tacitus lib. decimoquarto, Annal. ſcribit de Nerone. Ratuſque dedecus amoliri, ſi plures fœdaſset, nobilium familiarum poſteros egeſtate venales in Scenam deduxit, quos fato perfunctos, ne nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto; Nam & eius flagi-

flagitium eſt, qui pecuniam ob delicta potius dedit, quam ne delinqueret. Notos quoq; Equites Romanos operas arenę promittere ſubegit donis ingentibus, niſi quod merces ab eo, qui iubere poteſt, vim neceſſitatis affert. Dion Caſſius modeſtiam Taciti non ſecutus eorum nomini non pepercit, qui famæ ſuæ non pepercerunt ſic enim referrente Xiphilino, inquit. Viſę ſunt eo tempore veteres & illuſtres familiæ Furij, Fabij, Portij, Valerij, cæterique omnes quorum trophea, atque templa conſpiciebantur ea die inferiori loco facere, quæ nec ab alijs quidem hominibus fieri vnque viſa fuerant; Iamque viciſſim digito monſtrabantur, dicebant enim Macedones, hic eſt nepos Pauli; Græci autem, ille Memij, tum Siculi aiebant: Videte Claudium; Mox Epirotę, Vos verò Apium videte; Aſiatici Lucium oſtendebant, Hiſpani Publium, Cartaginenſes Africanum, Romani verò, omnes. Et Iuuenalis Saty. 8.

Qui ſedet, & ſpectat triſcurria Patritiorum
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt, qui
Mamercorum alapas; quanti ſua funera vendant.
Quid refert? vendent nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celſi Prętoris vendere ludis.

Suetonius in Nerone c. 12. Exhibuit (inquit) ad ferrum quadringentos Senatores, ſexcentos Equites Romanos, & quoſdam fortunæ, atque exiſtimationis integræ ex iiſdem ordinibus, confectoreſque ferarum, & varia arenæ miniſteria. Et Cornelius Tacitus lib. 15. ſpectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora, ſed fœminarum illuſtrium, Senatorumque filiorum plures per arenam fœdati ſunt. Traſeum Petum Senatorem, virum alioquin multæ, & vt ita dicam Catonicę ſeueritatis, Patauij, vnde ortus erat in ludis Ceſticis à Troiano Antenore inſtitutis, habitu tragico cecinisse tradit Tacitus lib. Annal. 16. ob idque infenſum Neroni, quod Iuuenalium ludrico parum expetibilem operam præbuerat. Scribit Iulius Capitolinus Gordianum edidiſſe de proprio per quatridium ludos ſcenicos, & Iuuenalia. Et Sidonius Appollinaris horum meminit, inquiens.

Iam vero Iuuenalibus peractis
Quem te præbueris ſequenti in æuo,
Chartis poſterioribus loquemur.

Dion, & eius abbreuiator Xiphilinus ſcribunt à Nerone Iuuenalia celebrata ὥσπερ τινὰ νεανισκεύματα propter ſuam barbam, quam tum primum raſerat, pilis in aureum coniectis ſpherion, & Capitolino Ioui dicatis. Vnde fortè ſuſpicari licet, Iuuenales ludòs dictos; eo quod ſecundum ſuam incontinentiam Nero depoſita barba iuuenis imberbis haberi voluit, & Iuuenalia ludrica celebrare: Vel fortè Iuuenalia à Ioue Capitolino, quaſi Iouialia, ſeu Iouenalia dixeris. Alex. ab Alex. lib. 6. c. 19. ſcriptum reliquit, quod in huiuſmodi ludis ludebant Troiam, & Pyrrhichiam; At certe quà authoritate ſuffultus, fateor me ignorare; Non deſunt qui Iuuenales Ludos ortum habuiſſe cenſeant à Romulo, & Remo, quos Iuuenes cum grege Iuuenum ferias ac iocos celebraſſe ſcribit Liuius per initia lib. 1. At hi decipiuntur; nam inde Lupercalia ortum traxiſſe ibidem Liuius affirmat, vt legenti clarè patere poterit.

Illud

Illud poſtremo addam; quod Feſtus Pompeius lib. 9. quum dixiſſet Iuuentutis ſacra pro Iuuenibus inſtituta, ſubiungit Iuuenalia fingebantur Dianę ſimulacra, quia ætas fortis eſt ad tolerandam viam, Diana enim viarum putabatur Dea, ex quo quis fortè ſuſpicari poſſet in Dianæ honorem Iuuenales ludos inſtitutos.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XII.

Exhibuit & naumachiam, marina aqua innantibus beluis.

Item Pyrrhichas quaſdam è numero Epheborum, quibus poſt editam operam diplomata Ciuitatis Romanæ ſingulis obtulit. Inter Pyrrhicharum argumenta, Taurus Paſiphaea ligneo Iuuencæ ſimulachro abditam inijt, vt multi ſpectantium crediderunt.

PLINIVS lib. 7. c. 56. Pyrrhicam ſaltationem à Pyrrho, ſicuti & armatam Curetes, in Creta docuiſſe vtranque docet. De hac eadem Amm. Marcellinus lib. 16. Pyrricham artem modulatius incedendi, concinentibus fiſtulis inter præludia diſciplinæ Caſtrenſis exerciti tradit. De Iuliano Cęſare inquiens. Quum exercere præludia artes Caſtrenſis Philoſophus cogeretur, vt Princeps, artemque modulatius incedendi per Pyrrhichiam concinentibus diſceret fiſtulis, &c. Et lib. 18. de Sabiniano, Militari Pyrrhichio ſonantibus modulis pro hiſtrionicis geſtibus in ſilentio ſummo delectabatur. Spartianus in Adriano, Pyrrhichias militares appellat. Strabo lib. 10. Phyrrhicham docet repertam fuiſſe à Pyrrhicho Curte pro iuuenibus ad diſciplinam militarem exercendis. Solynus lib. 16. de Creta inſula verba faciens ait. Pyrrhichen docuit Creta Pyrrhico repertore, ex qua diſciplina bellicæ rei vſus datus. Plato ſeptimo, de Legibus inquit. Motus Pyrrhiches imitatur flexus corporum, quibus tela, plageque vitantur declinando, in altum exiliendo, humique ſe contrahendo, contrarios item geſtus imitatur, quibus videlicet contra alios quicquam infertur, ſagittando, iaculando, & feriendo. Dionyſius Halicarnaſſęus docet libro ſeptimo, Pyrrhycam ſaltationem armatam eſſe. Apud Xenophontem Mimam ſaltatricem à Myſo ſaltare iuſſam Paphlagones conſpicati, admirantes Græcos interrogarunt, nunquid mulieribus etiam in pugna vterentur. In hoc ſaltationis genere quum Phrynicus excellenter ſe geſſiſſet illum ſibi Attenienſes Imperatorem delegerunt. Marcus Plotius libro de Metris ſcribit. Pyrrhycham dictam a Pyrrho Cydoneo, qui primus Cretenſes ſub armis ſaltare, ad metri ſeu pedis metrici Pyrrhichij dicti ſonū inſtituit. Quod pariter confirmatur à Nicolao apud Stobęum. Inter recentiores Hieronymus Mercurialis multę doctrinę vir lib 2. Gymnaſtices, cap. 6. Pyrrichias ſaltationes eius generis fuiſſe exiſtimauit, quas *Moriſias*, populari vocabulo, noſtrates appellant, ex Icone antiqui

lapidis

lapidis id demonſtrans, in quo armati ſaltantes conſpiciuntur. Diodorus Siculus lib. 5 c. 15. ſcribit Cretam reperiſſe enſem & galeam, ac cum armis ſaltandi morem. Pollux lib. 4. cap. 14. Pyrrhicham ſaltationem Enopliam vocat, hoc eſt armam. Feſtus Pompeius Bellicrepam appellat libro 2. Et à Romulo tradit inſtitutam, vt cum armis ſaltarent, ne ſimile paterentur, quod ipſi Sabinis in virginum raptu in Ludis fecerunt. Scholiaſtes Homericus lib. π. Saltationem hanc fuiſſe armatam docet, Quinctilianus lib. 1. c. 19. & Athenęus lib. 14. c. 12. ex Ariſtoxeni ſententia idem affirmant. Quibus ſic ſe habentibus, mirum videtur Suetonium inter Pyrrhichiarum argumenta Paſiphaę, & Icari fabulas reponere, quibus nullam cum Pyrrhichia proportionem aut conuenientiam eſſe, non eſt qui clarè non perſpiciat. Addamus Pyrrhichias ſaltare ſolitas per nobiles Ephebos, quod hic innuere videtur Suetonius, ſed clarius tradit in Cęſare, cap. trigeſimonono inquiens, Pyrrhichiã ſaltauerunt Aſię, Bithynięq; Principum liberi. Adhęc, quum Troia luſus dictus & ipſe inter Pyrrhichias numeretur à Solyno loco iam dicto; veteque Equeſtris Pyrrhichia ſit dicta, eamque luſiſſe pueros nobiles conſtet, ex Suetonio in Cęſare loco citato, in Auguſto cap. quadrageſimotertio. In Tiberio cap. ſexto. Claudio, cap. 21. & Nerone, cap. ſeptimo, & Virgilio lib. 5. quis iure exiſtimare poterit hoſce fabulas Paſiphaę, & Icari ſaltaſſe? Hanc nos difficultatem duobus modis poſſe tolli exiſtimamus. Primo modo dicendo, Suetonium Pyrrhichias ſaltationes non accepiſſe hoc loco in propria ſignificatione, de qua nos hactenus, ſed genericè pro omni Græca ſaltatione. Gręcos enim fabulas quaſcunq; ſaltare conſueuiſſe fusè alibi docuimus. In hunc ſenſum Apuleius in decimo de Aſino aureo ſcripſit. Pueros (puellaſque Gręcanicam) ſaltaſſe Pyrrhichiam, non armatã ſcilicet, quum nunc in orbem flexuoſi, nunc in quadratum ſinuoſi, diſcurſus reciprocos explicarent. Secundo modo nodum ſoluere poſſumus, ſi dicamus in Scenicis ludis non ſolum Pyrrhichicas ſaltationes, ſed & alias fabulas vnà exerceri ſolitas, atque ob id quia fabulæ Paſiphaæ & Iſcari priori loco actę ſunt, ideò quo ad Pyrrhichicas ſaltationes argumenta dicta ſunt eo pacto, quo in Comedijs argumentum dicimus partem illam, quam Græci Periocham vocant, totius fabulę ſummam continentem paucis verſibus, item prima actione expreſſam. Ita noſtris temporibus fabularum actiones illæ, quæ ante primum actum, & inter cęteros repræſentantur, (intermedia vulgò dicta) in eadem ſignificatione argumenta dici poſſunt. A Pyrrhiaca, Pyrrhiacharij dicti, Vulp. l. 9 § 11. D. de pœnis qui Pyrrhichiam exercent.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XII.

Gymnico, quod in Septis edebat inter Buthyſiæ apparatum, barbam primam poſuit, conditam in auream pyxidem, & pretioſiſſimis margaritis adornatam, Capitolio conſecrauit.

SI cæteras irrationales Neronis actiones ſpectemus, & hanc eiuſdem generis exiſtimare, à ratione non erit alienum; ſecus tamen rem ſe habere ex mox dicendis

cendis cognoſcemus. Siquidem barbam, & capillum deponere olim ſanctioris cuiuſdam deditionis erat indicium; inoleuerat enim mos vetus, vt qui ex ephebis eſſent, capillum & barbam Fluminibus & Apollini primum tonderet, ac vouerent. Ita apud Homerum feciſſe Achillem, Theſeum apud Plutarchum legimus. Meminit Scholiaſtes Homeri in Iliados .ψ. huius moris inquiens. ἔθος ἦν τοῖς Ἀρχαίοις μετὰ τὸ παρακμᾶσαι τῆς νεότητος τὰς κόμας ἀποκείρειν τοῖς ποταμοῖς. Et Euſtathius ſcribit. ἔθος ἦν τρέφειν κόμην τοὺς νέους μέχρι καὶ ἀκμῆς εἶτα κείρειν αὐτὴν τοῖς ἐγχωρίοις ποταμοῖς. Ideſt, mos fuit antiquis comam iuuenes nutrire vſque ad integram ętatem, poſtea tondere fluminibus ipſam, regionis. De hac re plura Tarrhęus in 4. Odam Pytheorũ Pind. Antiſt. 4. ſcribit, & Iul. Pollux lib. & cap. 3. Virgines quum matrimonium inijſſent, comæ primitias Deabus ſuis conſacraſſe; Author eſt Pauſanias lib. 2. quod Trazeniæ puellæ ante nuptias detonſam comam templo illatam, Hyppolito dedicabant. Idem Pauſanias in Corinthiacis tradit, in Sicyonia eſſe ὑγείας. hoc eſt Sanitatis ſimulachrum, quod haud facilè conſpici poteſt, quum vndecunque comis, quas mulieres Deæ illę detonſis obtulere, veletur. Athenienſes quum ex ephebis exceſſiſſent, primitias crinium, & barbæ Delphos deferebant. Quem morem poſtea & ad Romanos peruenisse colligimus ex Martialis Epigram. 88. lib. 1. Vbi Encolpus Auli Pudentij Centurionis puer Pœbo conſacrat comam.

Hos tibi Phœbe vouet totos à vertice crines,
Encolpus, domini Centurionis amor,
Grata pudens meriti tulerit quum præmia pili,
Quam primum longas, Phœbe recide comas. Et apud Papinium.
Accipe laudatos iuuenis Phœbeie crines.

Erat autem (vt diximus) deuotæ deditionis, & ſeruitutis hoc ſignum, ſeruis enim olim comam, & barbam nutrire vetitum erat, vndè legimus apud Ariſtophanẽ in Auibus δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις? ideſt ſeruus quum ſis comam nutris? Hinc & Sydonius Apollinaris lib. 2. Epiſt. 1. dum conqueritur de Seronati Tyrannide in Aruernia, Hedicio ſic ſcribit. Si nullæ ſint (quantũ rumor eſt) Athemij Principis opes, ſtatuit ſe authore nobilitas Francorum, ſeu patriam dimittere, ſeu capillos, ideſt libertatem. Paulus Aemilius in Carolo Magno, in Clodoueo, & Clotario Secundo Longobardis quibuſdam ſcribit in contumeliam, & ſeruitutis ſignum capillos, & barbam detonſos. Vero Imperatori vitio datum à Syris, quod ad vulgaris amicæ arbitrium barbam poſuerit, vti tradit Capitolinus in illo. Idem & apud Hebræos ſeruatum elicimus ex ſacris paginis. Namque ſecundo Reg c. 10. legimus; Legatis Dauid, Hanon, in contumelioſæ ſeruitutis inditium barbam radi iuſſiſſe. Et Paralipom. 1. cap. 19. idem repetitum. Item & in ſignum obſequij, & deditionis Ieremiæ, cap. 41. Viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta, barba raſa, & ſciſſis veſtibus munera, & thus tulerunt, vt offerrent in domo Domini. In eundem ſenſum cap. 48. Omne caput caluitium, & omnis barba raſa erit, in cunctis manibus colligatio. Et Iſaiæ, c. 15. Moab vlulabit, in cunctis capitibus eius caluitiũ, & omnis barba radetur. Aliam etiam ob cauſam antiquitus radebant barbam,

&

Et Diis offerebant, vt ſcilicet ſeipſos mundi, & purificati dedicarent. Hac ratione Sacerdotes Ægyptios totum corpus raſiſſe, & depilaſſe teſtatur Herodotus in 2. quod item ex Diodoro Siculo lib. 2.c.4 elicitur. Qui mos & Hebræis frequens fuit. Namque habemus in Leuitico c.14. de leproſo mundato offerente ſe Sacerdoti. Die 7. radat capillos capitis, barbamque, & ſupercilia, ac totius corporis pilos. Et Baruch 6. Sacerdotes ſedent habentes capita, & barbam raſam. idem quoque apud nos, qui Chriſtum profitemur inualuit mos, nempè tonſuræ clericalis,& monaſticę de qua te videndus D. Ambroſius Epiſt. 36. D. Hieronymus ad Sabinam, D. Dionyſius Areopagita de Eccleſiaſtica Hierarchia c.6. D. Auguſt. lib. de Opere Monach. c.31. Sed quo ad Gentiles ſpectat, eiſdē fortè de cauſis obſeruatū fuit Romanorum Imperatores vſq; ad Hadrianum Cæſarem barbam depoſuiſſe, ſcilicet, vt ſe ſeruos legis, licet earundem domini eſſent; oſtenderent, mundoſque eſſe debuiſſe ab omni labe, & integros iuſtitiæ miniſtros. Namque Hadrianus primus barbam non depoſuit, ſed eam promiſſam nutriuit, ad tegenda vulnera, quæ illi in facie naturalia erant, Aelio Spartiano in illius vita id affirmante. Dion ferè eiſdem conceptis verbis, eadem de Nerone, quæ hic Suetonius refert, ab eo tamen in his diſcrepans, quod Sphęram pyxidem appellat, & Ioui Capitolino non Capitolio ſacraſſe inquit, idque non in Gymnico certamine, ſed in Iuuenalium inſtitutione feciſſe.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XV.

Orationes ad Senatum miſſas, prætèrito Quæſtoris officio, per Coſſ. plerunque recitabat.

REIPVBLICAE Romanæ tēporibus nullos alios Quæſtores fuiſſe obſeruamus, præter Vrbanos, & prouinciales, de quibus alibi fusè pertractauimus; ad quos ſpectaſſe epiſtolas, vel orationes, aut libellos, & acta Senatus, & Principis ſcribere, aut recitare nullibi legimus. At ſub Imperatoribus Quæſtores fuiſſe, quibus munus iſtud demandatum eſſet non ſemel ſcriptum reperimus; Et primum id ex hoc Suetonij loco colligitur, necnon & ex Tacito lib. 16. Annal. vbi ait de Nerone loquens. Et oratio Principis per Quæſtorem audita eſt. Et iterum ex Suetonio in Tito c 6. vbi habet. Receptaque ad ſe propè omnium officiorum cura, quum patris nomine, & epiſtolas ipſe dictaret, & edicta conſcriberet, orationeſque in Senatu recitaret etiam Quæſtoris vice; Quamuis Alexander ab Alexandro ob incuriam hæc, non de Tito, ſed de Veſpaſiano prolata ſcripſerit lib.& c.2. & ex eo fortè, quod & Tito Veſpaſiani nomen additum fuerit à ſcriptoribus antiquis. Et Suetonio in Auguſto capite ſexageſimoquinto. Abſens, ac libello per Quæſtorem recitato notum Senatui fecit. Velleius Paterculus libro ſecundo, ſe, fratremque ſuum hoc functos officio ſcribit. Dion libro quinquageſimoquarto & quinquageſimoquinto, communi nomine ταμίας appellat; Ex quibus locis

claré

clarè patet Cæſarum Romanorum temporibus Quæſtores fuiſſe, qui acta Senatus, & Principis perſcriberent, orationes Imperatorum & libellos recitarent, & mandarēt literis, aſſidueque vacarent dictandis, & legendis epiſtolis; Quod Vulpianus in l.|1. §. 1. D. de offic. Quæſt. tradit, ibi appellans huiuſmodi Quæſtores candidatos, quæ nomenclatura nullibi obſeruatur apud Hiſtoricos, quòd ipſe meminerim, præterquam apud Lampridium in Alexandro, vbi ſcribitur. Quęſtores candidatos ex ſua pecunia iuſſit munera populo dare, ſed ut poſt Quæſturam Præturas acciperēt, & inde Prouincias regerent. Nec mirum certè, quum Vulpianus ipſe teſte eodem Lampridio Alexādri Imperatoris Conſiliarius, & commenſalis chariſſimus fuerit, & illius opera in legibus diſponendis, & tractandis maximè vſus fuerit. Cur autem tum Quęſtores candidati vocarentur, quum à nemine explicatum obſeruarim, breuiter explicabo, de qua re lectoris iudicium qualecunque eſto. Qui magiſtratus peterent candidatos vocatos fuiſſe, & in candida veſte poſtulare conſueuiſſe alibi docuimus? Verum quum hi plures eſſent, qui eundem magiſtratum poſtularent, nec omnes adipiſci eum poſſent, Nero Imperator (quod hoc cap. 15. Suetonij patet) hos candidatos, qui ſupra numerum eſſent, in ſolatium dilationis ac moræ, legionibus præpoſuit. Quum itaque Quæſtura prima eſſet dignitas, quam Patritij viri adirent, qui repulſam patiebantur, nec admittebantur ſolandi morem fuiſſe exiſtimo, vt apud Principem, vel Conſulem ſuperius dicto muneri præficerentur, donec nouis Comitijs iterum Quæſturam candidati peterent, & à Quæſtura poſtmodum ad Pręturam peruenirent. Quod ex ſupra allegato Lampridij loco ſatis conſtat. Hanc verò noſtram ſententiam confirmare videtur Tacitus loco ſuperius adducto, vbi non ſolum de Principis huiuſmodi Quæſtoribus verba facit, ſed & de Conſulis Quæſtore, qui ad Thraſeum de eius letho decretum pertulit, quem iuuenem fuiſſe tradit Tacitus, dū inquit Thraſeum propius vocato Quæſtore ei dixiſſe. Specta Iuuenis, & quæ ſequuntur. Iuuenum verò patritiorum veluti Tyrocinium fuiſſe Quæſturam ſatis manifeſtum eſt. De huiuſmodi Quæſtore verba fecit & Dion lib. 54. *συναγαγὼν δὲ ἐκ τούτου τὸ βουλευτήριον αὐτὸς μὲν οὐδὲν εἶπεν, ὑπὸ βραχύ τὸ δὲ δὴ βιβλίον ταμίᾳ ἀναγνῶναι δοὺς τά τε πεπραγμένα οἱ κατηριθμήσατο.* Huiuſmodi Quæſtores candidatis ſub Imperatoribus Conſtantinopolitanis Quæſtores ſacri Palatij dicti ſunt, & erant qui petitionibus ſubſcribebant, preceſque ac reſponſa, & leges dictabant & ſubnotabant, vt conſtat ex Notitia Imperij Romani Nouell. quinquageſimatertia, & centeſimadecimaquarta, l. vltima, C. de diuerſis. reſcrip. Et Symmachus ad Auſonium inquit. Quæſtor es, memini, conſilij Regalis particeps, ſcio, precum conditor, recognoſco. Et alio loco. Te magis Quæſturæ honos, & condendarum ſanctionum vſus exercuit. Vndè Procopius lib. 1. de Bell. Perſ. *εἰ μὴ πρόκλος ἐκώλυσεν, ὃς βασιλεῖ τότε παρήδρευε τὴν τοῦ καλουμένου κοιαίστωρος ἀρχὴν ἔχων ἀνὴρ δίκαιος. Τριβωνιανὸς βασιλεῖ πάρεδρος. Κοιαίστωρα τοῦτον καλοῦσι Ῥωμαῖοι.* Quibus de cauſis Quæſtor iuſtitiæ, & legum cuſtos appellatur, & Theſaurus famæ publicæ, & armarium legum in Nouell. Valentiani de Homicid. caſ. fact. & à Caſſiodoro duobus, aut tribus in locis. Denique is planè eſt Quæſtor, quē

in

in Aula Cancellarium Latini appellarunt. Niceta 7. τὸν οἰκεῖον. Quod etiam legitur in Notitia officiorum Conſtantinopoleos. Quæſtorios ſcribas, quorum Suet. in Domiciano meminit, credunt quidem fuiſſe Quæſtores huiuſmodi, & perperam certè, vt eo loco demonſtrabimus, & de his Quæſtoribus ſcribis idem Suet. in Claudio verba fecit cap. 38. Apud eoſdem Iuriſtas in Nouellis fit mentio Quæſtoris exercitus à Procopio Nouell. 41. & à Iuliano Nouell. 41. qui annonam diſpenſabat per caſtra. & Nouell. 80. fit mentio Quæſtoris conſtituti à Iuſtiniano Conſtantinopoli ad quærendos, coercendoſque medicos. Apud eoſdem legimus Exquæſtorem, & Quæſtorem Famiam, qui diſpenſabat in domo Imperatoria alimenta. Quæ nomenclaturæ profectò impropriæ omnes Latinis ſunt, licet eas non reformidarint Iuriſconſulti, imo Iuſtinianus ipſe quandoque eis vſus, nec mirum; Nam vt inquit Cæl. Rhod. libro vigeſimoquinto, capite duodecimo, creditur Iuſtinianum prorſus fuiſſe literarum expertem. Etenim Iuſtinus pater boues pauit, ſed antea ſues, mox materiarij faber miniſter vilis. Vndè Iuſtinianum Suidas ex imperitia ἀναλφάβητον vocat, ſicuti alterum Iuſtinianum Conſtantini filium ab reſectis naribus ῥινότμητον.

C. Suet. Tranq. in Nerone. Cap. XVII.

Item vt litigatores pro patrociniis certam, iuſtamque mercedem ſoluerent, pro ſubſellijs nullam omninò darent.

LEGITVR in Decretis Canonicis 11. q. 3. quod non licet Iudici vendere iuſtum iudicium, etſi liceat Aduocato vendere iuſtum patrocinium, & Iuriſconſulto iuſtum conſilium. Ita & Nero dari patronis cauſarum iuſtam mercedem voluit, quod antea aduerſus Oratorum licentiam, nequis ob patrocinium donum, munuſve acciperet lege Cincia cautum fuerat. Hanc tulit M. Cincius Trib. Pleb. Cornelio Cethego, & Sempronio Tuditano Coſſ. an. 549. ab V. C. Huius meminit Liuius libro 34. in hæc verba. Quid legem Cinciam excitauit de donis & muneribus, niſi quia vectigalis iam, & ſtipendiaria plebs eſſe Senatui cęperat. Am. Marcel. libro trigeſimũ inuehitur in Aduocatos cauſarum, inquiens eos ſellularijs quęſtibus ineſcari. Et Tacitus libro decimoquinto, Annal. ita ſcribit. Sic Oratorum licentia, Cinciam rogationem, candidatorum ambitus, Iulias leges, magiſtratuum auaritia, Calphurnia ſcita pepererunt. Et Cic. in libro de Senect. & ſecundo de Orat. & etiam libro primo, Epiſt. ad Att Hanc Feſtus muneralem vocari a Plauto ſcribit, dum ait. Neque muneralem legem, neque Lenoniam, rogata fuerint nec ne flocci æſtimo. Lege quoque Titia cautum fuit, vt patrocinia, quæ tenuioribus præſtabantur, gratuita eſſent, quum eo tempore cauſarum patroni miſeram plebem donorum, & munerum occaſione exhaurirent. De quà Tacitus libro vndecimo, ita ſcribit. Conſurgunt Patres, legemque Titiam flagitant, quà cauetur antiquitus, ne quis ob cauſam orandam pecuniam, donumve accipiat. Quo loco tamen nonnulli exiſtimant legendum eſſe, non Ticiam, ſed Cinciam; Hallucina-

ri ta-

ri tamen eos patet, quum alia fuerit lex Titia à Cincia, quamuis eadem de cauſa latæ. Quod patet ex Ludouico Charunda, qui ſcribit ſe legiſſe in quodam antiquitatis Romanæ fragmento hæc. T. Titius Trib. pleb. vir non imprudens, multas leges ad populum tulit, & inter eas vnam patronis odioſam, ne ob orandam cauſam pecuniam, donumve acciperent, quod etiam lege Cincia ſancitum erat. Ad hæc accedit Auſonij authoritas, qui ita ſcribit.

Iuriſconſulto cui nubet adultera coniux,
Papia Lex placuit, Iulia diſplicuit.
Quęritis vnde ſic hæc diſtantia? ſemiuir ipſe,
Scatiniam metuens non metuit Titiam.

Hoc in loco certè ob carminis rationem verbum illud Titia non potoſt mutari in Cincia. Senſus autem dictorum Auſonij fuiſſe interpretatur Zaſius in ſuo Catalogo legum antiquarum hoc pacto. Quum Papia lege propoſita eſſent præmia ijs qui vxores duxiſſent, placebat ea lex Iuriſconſulto, qui iuxta legis voluntatem maritus erat; ſed viciſſim Iulia lex de adulterijs eos, qui adulteras ducebant puniebat, infamabatque, qua ratione, & lex incommoda erat Iuriſconſulto, qui & ipſe etiam, quum parum pudicè viueret, pœna legis Scatinię, quę eos, qui muliebria patiuntur, proſequebatur, obnoxius erat, & propterea eam timebat. Sed quum propter imperitiam eius, nemo eo patrono vti vellet, non erat quod metueret legem Titiam, quum eum nemo muneribus, & donis coleret. Hunc locum quoque ſubtilius interpretatus eſt P. Pithœus libro ſecundo Aduerſariorum, quæ interpretatio præſtat ſingulari doctrina, & iudicio. De oratorum autem, & patronorum ſalarijs, deque Senatuſconſulto Claudiano, & edictis quibuſdã ad hanc rem pertinentibus, legendũ apud Tacitũ libro vndecimo Annalium, & Plinium libro quinto Epiſt. epiſt. 6. ad Rufum. Iuriſconſultis videtur cõceſſum capere vſque ad centum aureos ex Vulpiano lib. 1. §. cui cautum, D. de varijs & extraord. cognit. a qua ſumma non diſcrepat quod Tacitus ſcribit de eadem re libro vndecimo, citato, nempè Claudium Imperatorem poſuiſſe modum vſque ad dena ſeſtertia. Amm. lib. 30. ait quod primus omnium ob defenſum negotium pecuniam accepit Antipho Rhamnuſius. Ouidius 1. Amor. inquit.

Turpe reos empta miſeros defendere lingua,
Quòd faciat magnas turpe tribunal opes.

Sed de re hac omninò legendæ apud Tacitum eodem in loco binæ orationes luculentæ admodum, quorum primæ author Silius Conſul, deteſtatus patronos, ſeu oratores, qui defenſionis gratia pecuniam exigerent. Secundæ Suilius, & Coſſutianus quorum ille (quum tunc temporis nil publicæ mercis tam venale fuit, quam aduocatorum perfidia) Samium inſignem Equitem Romanũ quadringentis nummorum millibus acceptis defendendum ſuſcepit. Quibus orationibus auditis Claudius Imperator neutri eorum aſſentitus, modum (vt diximus) ſtatuit. Quod ſanè aduerſari videtur Suet. ſcribenti in Claudio cap. 16. Nec quemquam, niſi ſua uoce, vtcunque quis poſſet, ac ſine patrono rationem vitæ paſſus eſt reddere; ita enim quum patrono nullo opus eſſet ad defenſionem, ſuperuacaneum fuiſſe de modo ſalarij illius ſtatuiſſe. Conciliare poſſumus,

mus, quod Taciti dicta ſint intelligenda de patronis, qui concedebantur in alijs cauſis, in quibus de vita, & moribus minimè ratio reddenda eſſet, vel etiam eos uoluiſſe Claudium habere patronos in ratione vitæ reddenda, qui ex ſe apti eſſent id facere, quod innuere ſanè videtur particula illa textus. Vtrunque quis poſſet, ideſt. Si quis ex ſe ipſo id præſtare poſſet. Aliud quoque difficultatem facit inter Taciti dicta loco citato, & Suetonij in hoc loco; ſi enim Claudius Neronis anteceſſor modum in Oratorum ſalarijs ſtatuerat, quorſum Nero illius ſucceſſor ſanciuit, vt iuſta merces à litigatoribus darêtur patronis pro patrocinijs, quę hic Suetonius tradit? Tolli poteſt præſens difficultas, eo quod Claudij decretum auctum fuiſſet (vt ſolent ſemper nouæ leges nouis limitationibus fraudari) vt pro patrocinio darentur duo ſeſtertia, ſed & pro ſubſellijs adderentur & alię pecuniæ, cui fraudi Nero obuiam ire voluit, vt ſcilicet pro iuſta mercede perſoluerentur patronis, & oratoribus pro patrocinio decem ſeſtertia iam à Claudio ſtatuta, ſed pro ſubſellijs nihil, quum gratuito ex publico ærario huic expenſæ ſatisfaciendum eſſet. Quid autem hoc loco intelligendum ſit pro ſubſellis, ex expoſitoribus quidam fatentur ſe ignorare, alij varij varia dixere. Nos duas interpretationes cæteris præferimus, quarum altera eſt, vt pro ſubſellijs intelligendi ſint Iudices, & ſenſus ſit, quod Nero voluerit dari patronis cauſarum iuſtam mercedem, iudicibus verò nihil, quibus ex publico ęrario ſoluebatur penſio, ſeu ſalarium. Et modus loquendi huiuſmodi videtur deſumptus ab eo, quod iudices minora iudicia exercentes, ſicuti Triumuiri, Tribuni, & Quæſtores in ſubſellijs conſedebant, dum publicis iudicijs diſceptandis operam dabant, ſicuti maiores magiſtratus, vti Prætores, & alij ſimiles in ſedibus curulibus, & pro tribunali ius dicebant. Quæ fuit ſententia Aſconij in quarta in Verr. act. Et Cicero pro Cluentio. Accuſabat Trib. pleb. idem in concionibus, idem ad ſubſellia. Idem in Vatinium. Quæro ex te numquid reus poſt Vrbem conditam in tribunal ſui quęſitoris aſcenderit, eumque vi deturbarit, ſubſellia diſſiparit. Hoc in loco Cicero Tribunal Prætori aſſignauit, qui Iudicijs publicis pręerat, & Quæſitor vocabatur, ſubſellia verò iudicibus, qui reos ſententijs ſuis tabellaribus iudicabant. Quod & de clar. Orat. repetit inquiens. Locus in ſubſellijs occupetur, compleatur tribunal. Idem in Verrem Act. quarta, Aram legum Tribunal prætoris, & Iudicum ſubſellia vocat. Præterea, ſubſellia pro ipſis iudicibus accepit Martialis lib. primo ſcribens

Sextiliane bibis quantum ſubſellia quinque.

Et Cicero pro Rab. poſth. Dicere ad ſubſellia, ideſt ante iudices. Et de clar. Orat. Subſellia grandiorem, & pleniòrem vocem deſiderant. Et Plautus in Sticho, imi ſubſellij virum dixit, hoc eſt inter iudicantes infimum virum. Sic Tacitus libro Annal. quarto, ſcriptum reliquit. Conſules in funere Druſi ſed e vulgari per ſpeciem honoris ſediſſe, non in ſede Curuli, quæ eorum erat propria. Hæc tamen interpretatio extorta nimis videtur, & minus legitima; Qua de re ſecundam, & magis rationi conſonam, vt exiſtimo, videamus. Hæc autem eſt, vt ſubſellia in propria, & communi

ſignificatione accipiamus, quæ conduci ſolebant à litigantibus, ad hoc vt iudices, actores, ſeu accuſatores, & teſtes ipſi in pertractando iudicio in illis ſederent, à quo onere leuari voluit litigantes Nero, & ſuppleri per ærarium publicum. Quod autem ita ſe res haberet, & ſubſellia conducerentur, non ſolum à litigatoribus, ſed etiam à recitatoribus, teſtis eſt Iuuenalis Saty. ſeptima ſcribens.

Nemo dabit Regum quantum ſubſellia conſtent.

Et rurſus.

Et qui conducta pendent Anabathra ſigillo.

Et Cornelius Tacitus in Dialog. de Orato. inquit. Rogare vltrò, & ambulare cogitur, vt ſint qui velint audire, & ne id quidem gratis; nam & domum mutuatur, & auditorium extruit, & ſubſellia conducit. Quod verò in iam dictum vſum ſubſellia haberentur, teſtatur Quinctilianus lib. decimo ca. quinto, per hęc verba. Quod accidiſſe Portio Latroni traditur, vt quum ei ſummam in ſcholis opinionem obtinenti, etiam in foro eſſet orandũ, impẽsè petiuerit vti ſubſellia in Baſilicam transferrentur. De ſubſellijs in Curia in eũdem vſum meminit Cicero in Catilinam. Subſellia erant etiam in Senatus loco. Idem Cicero in Verr. Quum inter ſubſellia noſtra verſarentur armati. Et rurſus. Quum inter ſubſellia Senatus verſarentur latrones. Sed quod ad præſens negotium attinet, in ſubſellijs ſediſſe iudices, quos diximus, præter iam dicta conſtat etiam ex ipſomet Cicero. qui in ſaluſtium ſcribit. Saluſtius bis ad iudicis ſubſellia attractus extrema fortuna ſtetit. Quod in eiſdem ſederent teſtes, & accuſatores, teſtatur idem Cicero pro Flacco. Teſtes ex accuſatorum ſubſellijs ſurgunt. Et pro Roſcio Amerino. Erant ei veteres inimicitiæ cum duobus Roſcijs, quorum alterum ſedère in accuſatorum ſubſellijs video. Quum itaque ſubſelijs quamplurimis in iudicijs opus eſſet, eaque conducerentur, hac etiam impenſa grauari ſolebant litigantes à patronis cauſarum, quod ne fieret, cauet Nero. Sed neque hæc mihi omninò ſatisfacit interpretatio (vt ingenuè fatear quod ſentio) quare & tertiam excogitare coactus ſum, quam a doctioribus, genuinam eſſe exiſtimandam confido, & eſt huiuſmodi. Pro ſubſellijs intelligendnm iudicium ipſum, & ſenſus ſit, Neronem voluiſſe per litigantes ſolui certam, & iuſtam mercedem patronis, ſeu oratoribus cauſarum; at pro iudicio, ideſt ſententia ipſa à iudicibus lata, nihil ſoluendum iudicibus. Quod verò ſubſellia accipiantur aliquando pro iudicio ipſo, audiamus Ciceronem de Orat. ſic ſcribentem. Eum ſi à ſubſellijs in otium contulerit, ideſt à munere iudicandi. Et ad Heren. Longi ſubſellij iudicatio & mora, ideſt longi iudicij. Et in Epiſt. Famil. Verſatus in vtriſque ſubſellijs optima fide, & fama, ideſt in vtriſque iudicijs, nempè publicis, & priuatis. Et in Verrem, Alienus a ſubſellijs, ideſt à munere iudicandi.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XX.

Ibidem ſæpius, & per complures cantauit dies, ſumpto etiam ad reficiendam vocem breui tempore, impatiens ſecreti à Balneis in Theatrum tranſijt: mediaque in Orcheſtra frequente populo epulatus, ſi paululum ſubbibiſſet, aliquid ſe ſuffertum tinniturum Græco ſermone promiſit.

LOCVS hic non ſolum interpretes omnes fatigauit, ſed & doctiſſimos pleroſque alios ſuſpenſos tenuit, & re vera inter difficillimos huius ſcriptoris ab omnibus reputatur. Beroaldus non ſuffertim, nec ſufferti, ſed ſufferri legit, & ſenſum eſſe ait, aliquid ſufferi tinniturum, hoc eſt quod ſufferretur, ſeu extolleretur laudibus, perinde ac ſi dixiſſet, ſe cantaturum canticum dignum ſublatione, laudatione & gloria; & ſubdit idem author. Quidam legunt aliquid ſufferti, tanquam dictio ſit compoſita ex Græco Latinoque, ſignificetque tolerabile; ſed prima lectio verior eſt, & accomodatior. Aduerſus hanc Beroaldi expoſitionem inuehitur Cœlius Rhodiginus libro antiq. lect. nono, capite decimo, ſcribens. In huius nodi explicatione hæſit Lynceus interpres, & in Solœciſmum fœdiſſimum conieciſſe authorem Latiniſſimum videtur. Quod ſi Senecæ verba vel aduertiſſet, vel expendiſſet exactius, facilis illi fuiſſet enaratio. Sic igitur primo naturalium ſcribit. Præterea quum dicitur tibi nubem eſſe ſole ſuffertam, non dicitur colorem illum immixtum eſſe veluti duro corpori, & ſtabili, & manenti, ſed & fluido & vago, ſuffertam nubem hic accipio interfuſam, aut illuſtratam. Ex quo liquet Tranquilli ſenſum eſſe illum, cantaturum ſe clarius aliquid, aut quod Græci dicunt, πυκνόν, ideſt denſum quippiam, ac ſucci plenum. Nam & differtum pro pleno legimus tum apud Horatium, tum verò apud L. Florum, qui de Cleopatra ita ſcribit. Quod vbi deſperauit a Principe, ſeruarique triumpho ſe vidit, incautiorem nacta cuſtodiam in Mauſoleum ſe (Regum ſepulchra ſic vocant) recipit; vbi maximos vt ſolebat induta cultus, in differto odoribus ſolio iuxta ſuum ſe collocauit Antonium. Sed & Seneca in conſolatione ad Albinam. Iumentorum (inquit) corpora differta & coacta pingueſcere. Quin in quæſtionibus rurſum. Erant enim pinguia & differta corpora ex longiore ocio. Adijcit calculum Tacitus de Poppea inquiens. Corpus odoribus differtum conditur, tumuloque Iuliorum infertur. Erit ergo aliquid ſufferti, plenius paulò quippiã, & luculentius. Hactenus Rodiginus; cui aſſentitur Turnebus Aduerſ. libro 17. capite decimooctauo, inquiens. Ibidem aliquid ſufferti tinnire eſt, quod Græcè dici poteſt πυκνόν τι ἠχεῖν, ſuffertum enim intelligo plenum, denſum, confertum, oppletum, quod auditorum aures impleat. Quamquam ſuffertum minus aliquantò eſt, quam refertum, & confer-

tum. Eidem interpretationi fauet Torrentius in huius loci explanatione; M. Antonius Sabellicus, ſufferri legit, & ſubtolerabile interpretatur, quæ expoſitio ſenſum literę potius corrumpit, quam explicet. Sed nec antecedens quamuis grauiſſimos viros authores habeat difficultate caret; ſiquidem ea data, vidẽtur particulę illæ, ſufferti ideſt pleni, & tinniturum, inter ſe contrariæ, namq; tinnitum propriè de metallorum ſono dicitur. Varro vbi de apibus dixit, circumtinniendo ære. Et Plinius lib. 11. c. 2. gaudent tinnitu æris. Et Virgilius 4. Georg. de eiſdem.

Tinnituſque ciet Matris quaſi Cymbala circum.

Quis itaque ęris tinnitum plenum ſonum dicet. Ita tinnitus dicitur debilis ille ſonus, qui in auribus percipitur ex vapore ſubtili, & leui auris membranam internam quatiente excitatus, de quo Plinius lib. 28. cap. 2. & fuſius Medicinæ ſcriptores ferè omnes. Quamobrem tinnire in homine erit potius læui voce, & ſummiſſa modulari & ſuccinere, quam voce intenſiori, & plena cantum proferre. Quando enim ęs plenè & vehementer pulſatur, ſonus dicitur, tinnitus nequaquam. Martialis de Campana thermarum ſic inquit.

Redde pilam ſonat æs thermarum, ludere pergis?

Cogitabam itaque, minimè legendum ſufferri cum Beroaldo, & Sabellico, non ſufferti cum Turnebo, & Rhodigino, non ſuffertim cum Torrentio, & Egnatio, ſed potius ſuffecti; a verbo enim ſufficio fit ſuffectus, quod eſt ſubſtituere, & ſubdere; ſic Virg. 2. Georg.

Atque aliam ex alia generando ſuffice prolem.

Ita & ſuffectos Conſules legimus, ideſt ſubſtitutos. Erit itaque ſi ſic legamus verborum Suetonij ſenſus, Neronem quum νόμον Latinum & præmeditatum abſoluiſſet, ſi paululum ſubbibiſſet ſe aliquid ſuffecti ſcilicet de nouo additi, & ſubditi Græco ſermone modulaturum. Poſſumus quoque legere confertim vel confeſtim, hoc eſt ſtatim vna, e veſtigio, repente. Vinum autem valdè cantoribus prodeſſe docet Horatianum illud lib. 1. epiſt.

Fœcundi calices quem non fecere diſertum?

Et Ouidius de arte amandi.

—— Vina parant animos.

Et Poeta Epigram.

—— Poſſum nil ego ſobrius, bibenti
Succurrunt mihi quindecim Poetæ.

Et Iacobus Botatius ex recentioribus haud inelegans Poeta.

Dulcia vina iuuant modulantem carmina, cantor.
Non bene cantabit ni benè potus erit.

Poſtremum veniebat in mentem fortè legi poſſe ſuffeti, quum de Græco ſermone loquatur, a verbo σοφίζω. vel σοφίζομαι, quod eſt ſapienter loqui, vel docere, vndè & Suffetes Carthaginienſium dicebatur ſummus magiſtratus Liuio libro vigeſimooctauo, & trigeſimo, & trigeſimoquarto, & ita ſenſus eſſet Neronem tinniturum aliquid ſummè ſapienter.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXIIII.

Atque etiam in quodam Tragico actu, quum elapſum baculum cito reſumpſiſſet, pauidus & metuens ne ob delictum certamine ſummoueretur, non aliter confirmatus eſt, quam adiurante hypocrita, non animaduerſum id inter exultationes, ſucclamationeſque populi.

CONVENIVNT, omnes expoſitores Hypocritam dici vnumquemque alteram perſonam ſimulantem, quales Scenici omnes Hiſtriones,& fabularum actores, vti Mimi, Pantomimi, Archimimi,Hologi, Hopœi,Comędi,& Tragędi,& eorum actio hypocriſis dicitur;quod latè docuit Budęus in ſuis Annot. in Pandect. ad l.Athletas. Verum dequo hypocrita hic intellexerit Suetonius nemo ſat bene explicat. Sabellicus in genere ait ſe credere intelligendum eſſe de aliquo, qui miniſterij gratia Neroni aſſiſteret. Torrentius ſpecificè inquit. Interpretandum Phonaſcum, vel alium, qui monendi cauſa, ſiue ſubijciendi cauſa ea, quæ memoriam fugerent, aſſiſteret. Verum haud rationi conſonum videtur, Neronem excellentiam in actione profitentem, in Scena tales in actu ſecum admiſiſſe. Quamobrem mihi videtur, per hypocritam hoc loco exponendum Hiſtrionem alium, qui vnà cum Nerone fabulæ partem in Scena caneret, aut recitaret. Namque in Tragœdia, quæ per actus diſtinguitur, plures interlocutores interuenire nemo inficiatur. Vnde ſicuti aliquando inſunt Soliloquia, ita & duorum, vel plurium ſermocinationes. Quum itaque in actione tragica in Scena alter hiſtrio reperiretur, quum Neroni baculus cecidiſſet è manibus, ab eo admonitus Nero, a populo minimè baculi lapſum animaduerſum, animum reſumpſit. In Tragœdia namque actores in Scena inuicem alloquentes hypocritas dici, docet Cœlius Rhodiginus libro & cap. octauo. Et Græcis ὑπόκρισις non ſolum ſimulatio, ſed & actio quæ pronuntiatione & motu ab Hiſtrione ſcenico fit, appellatur; quinimo & reſponſio quoque eadem voce ſignificatur. Ita Herodotus in libro τῶν χρηστηρίων oraculorum reſponſa τὰς ὑποκρίσιας vocauit. Vnde Scenicum interlocutorem, quaſi reſponſorem dixerimus, iure hypocritam dicî non dubitamus, ſicque Suetonij dictum interpretandum.

C. Suet. Tranquillus in Nerone.
Cap. XXVI.

Quintana domi conſtituta, vbi partæ & ad licitationem diuidendæ prędæ pretium aſſumeretur.

OMNES expoſitores Quintanam exponunt caſtrorum portam ita appellatam, quod vt apertius reddatur, ſciendum Caſtrorum portarum appellationes plures reperiri apud ſcriptores Latinos. Ex Liuio libro 40. extraordinariam, dextram principalem, ſiniſtram principalem, & Quæſtoriam in caſtris obſeruamus. Scribit namque Æmilius, ad quattuor portas exercitum inſtruxit, *vt Signo dato ex omnibus ſimul portis eruptionem facerent* quattuor extraordinarijs cohortibus binas adiunxit, præpoſito M. Valerio Legato, erumpere extraordinaria porta iuſſit. Ad dexteram principalem haſtatos legionis primæ inſtruxit, principes ex eadem legione in ſubſidijs poſuit, M. Seruilius, & L. Sulpitius tribuni militum his præpoſiti; Tertia legio aduerſus principalem ſiniſtram portam inſtructa eſt, id tantum mutatum, principes primi & haſtati in ſubſidijs locati. Sex. Iulius Cæſar, & L. Aurelius Cotta tribuni militum, huic legioni præpoſiti ſunt. Q. Fuluius, Legatus cum dextra ala ad Quæſtoriam portam poſitus. Obſeruamus pariter apud Vegetium lib. 1. capite 23. Prætoriam portam, ait enim. Porta, quæ appellatur Prætoria, aut Orientem ſpectare debet, aut eum locum, qui ad hoſtium caſtra reſpicit, aut ſi iter agitur, illam partem debet attendere, ad quam eſt profecturus exercitus. Sext. Pompeius libro decimoquarto, Prætoria (inquit) porta in caſtris appellatur, qua exercitus in prælium educitur, quia initio prætores erant, qui nunc Conſules, & bellu adminiſtrabant. Quorum tabernaculum quoque dicebatur Prætorium. De hac eadem porta & Cæſar libro 3. bell. Ciuil. ſic ſcribit. Quos in ſtatione ad Prætoriam portã poſuerat. Et Am. Marcell. de eadem libro vigeſimoquinto. Equitum cunei porta perrupta Prætoria, propè ipſius principis tabernaculum a duenire auſi. Vegetius loco iam citatò de porta Decumana ita verba facit. Decumana porta, quæ appellatur, poſt Prætoriam eſt, per quam delinquentes milites educuntur ad pœnam. Quo loco animaduertendũ, verbum illud poſt, interpretandum retrorſum, ſiquidem, Decumanam portam Prætoriæ auerſam fuiſſe colligitur ex Tacito ſcribente lib. Annal. 1. Vt cuncti ruerent ad portas; quarum Decumana maximè auerſa hoſti, & fugientibus tutior. Sic Liuius libro 10. A tergo caſtrorum Decumana porta impetus factus, clarè autem id dignoſcitur ex Iconis marmoris antiqui cuius ſupra meminimus inſpectione. Præterquam quod Vegetius id docet libro primo, capite vigeſimotertio. Et Liuius libro tertio, ſcribit. Interim in caſtris Furius

Conſul,

Conſul, quum primum quietus obſidionem paſſus eſſet, in incautum hoſtem Decumana porta erupit hoc eſt hoſti auerſa. Et libro decimo, A b tergo caſtrorum Decumana porta reſiſtere conabatur. De eadem pariter Hircius de bello Africano. His non obſtantibus, nunquam plures quam quattuor portas in Rom. caſtris fuiſſe exiſtimamus, quod ex dictis, & mox dicendis manifeſtum erit, tam ex marmoris antiqui, delineatione in quo caſtrorum Rom. effigies conſpicitur, à Gulielmo Choul Gallo antiquitatis peritiſſimo, libro de Roma. Caſtrametatione typis exarata. His verò non ſemper eadem denominatio fuit, ſed modò vnam, modò alteram denominationem ſortitæ, præſertim prout variæ in illis, ſeu propè illas militum erant ſtationes, vel Principum virorum in exercitu imperantium tabernacula. Sic a Prætore Prætoria porta, vbi & Prætoris tabernaculum erat ita à Quæſtore Quæſtoria, vbi & illius tabernaculum figebatur, vti ex. Liuio habemus libro 10. ſcribente. Namque captum Quæſtorium; Quæſtorque ibi. L. Opimius Panſa occiſus. Conclamatum indè ad arma, Conſul tumultu excitus, cohortes duas ſociorum, Lucanam, Sueſſanamque, quæ fortè proximæ erant, tueri Prætorium iubet. Et per initia libri quarti. In caſtra impetu facto, iſti quum alius armatus iis nemo obuiam eſſet, in Prætorio inſtruentem atque adhortantem ſuos, oppreſſerunt. Et paulò poſt. Prætorio obiecto, direptis quę ibi fuerunt, ad Quæſtorium forum, Quintanamque hoſtes peruenerunt. Ita cui milites Principes dicti aſſiſtebant, Principalis porta dicta, & ſi binis aſtitiſſent, vna dextera, ſiniſtra alia, Principales ambę nuncupatæ. Ita pariter extraordinaria porta appellata cui milites extraordinarij vocati, aſtitiſſent; Necnon & Decumana dicta porta, cuius tutelam Decimæ legionis milites, Decumani vocati à Suetonio in Cæſare capite ſeptimo, haberent, qui Decumani pręſtantiſsimi etiam habiti ex Cęſaris libro primo Belli Gal. ita vt ſe cum ſola decima legione iturum, de qua non dubitaret, & cui propter virtutem confideret maximè diceret; ita vt Decumanam portam præcipuam inter cęteras fuiſſe in caſtris ſit exiſtimandum, dempta Prætoria quæ Princeps erat. Vel etiam ita dicta, quod patentior eſſet & magna; quemadmodum Feſtus Decumana oua, & fluctus decumanos, & ſcuta decumana quæ magna eſſent, appellari ſcripſit. In Gromatico Hygini ita ſcriptum legimus. Porta è cohortibus decimis ibi tendentibus Decimana eſt appellata. Statutum itaque ſit, quattuor tantum in caſtrorum ambitu fuiſſe verè portas, iuxta quattuor mundi oras, & cœli partes, Quintanam autem portam intra caſtra fuiſſe, per quam in forum venalium rerum ingrediebantur, quod ex Feſto colligimus ſcribente libro decimoquinto. Quintana appellatur porta, in qua rerum vtenſilium venalium forum erat. Huic ſententiæ ſuffragari videntur Liuij verba inquientes libro quadrageſimoprimo, Prætorio deiecto, direptis quæ ibi fuere, ad Quæſtorium, forum, Quintanamque hoſtes peruenerunt, ibi, quum omnium rerum paratam, expoſitamque copiam, & ſtratos lectos in Quęſtorio inueniſſent, Regulus accubans epulari cœpit, mox idem cæteri omnes, armorum, hoſtiumque obliti faciunt, & vt quibus inſuetus liberalior victus eſſet, auidius vino, ciboque corpora onerant. Itaque

Nero, quæ nocte prædabundus; è tabernis furatus eſſet, quaſi miles ipſe fortis, & conſocij egregij eſſent, veluti manubias de hoſtibus partas, porta in domo ſua quaſi in caſtris Quintana conſtituta, ad licitationem diuendenda proponebat; vt diuenditæ prædæ pretium aſſumeretur. Portam verò Quintanam vocatam puto, quod præter quattuor in caſtrorum ambitu portas poſitas, ipſa quinta intus in forum venalium aditum præberet, vel fortè quod illius curam milites quintæ Legionis haberent.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXVII.

Indicebat & familiaribus cœnas, quorum vni mellita quadragies H-S. conſtiterunt, alteri pluris aliquantò ab Syrtio roſaria.

VERE locus iſte interpretes omnes fatigauit; Nonnulli legendum putarũt Abſyrtio copulatiuè, vt ſit ſenſus, roſas ab Abſyrtidũ inſulis, (quæ à fratre Medeę Abſyrtio ſic vocatæ ſunt) petitas, aliquãtò pluries cõſtitiſſe quadragies H-S, quæ lectio minimè eſt recipienda, vti ex dicẽdis patebit. Alij legũt, abſorptio roſaria, Lãpridij authoritate moti ſcribẽtis in Heliogabalo; Illũ roſatum pinearũ attritione odoratius rediddiſſe; & potionis genus fuiſſe interpretãtur, nec malè ſanè; nã maſticatũ, pultiatum, roſatũ, abſintheatum poculorũ genera odorata fuiſſe ab ipſo excogitata clarè conſtat ex Lampridio loco citato ſcribente. Et maſticatum, & pulciatum, & omnia hæc, quæ nunc luxuria retinet, primus inuenit. Nam roſatum ab alijs acceptum, pinearum etiam attritione odoratius reddidit. Et rurſus. Condito piſcinas & ſolia temperauit, & roſato, atque abſinthiato vulgus ad bibendum inuitauit, & ipſe cum populo tantum bibit, vt in piſcina eum bibiſſe intelligeretur, viſo quod vnus bibiſſet. Et iterum. Momentarias de roſato & roſis piſcinas exhibuit, & bibit cum omnibus ſuis, caldaria de nardo exhibens. Nam qui caldaria ſolia, & piſcinas de balneationibus, ſeu natationibus intelligendum credidere, errauerunt, ſiquidem magna poculorum genera ſunt intelligenda; ita à ſimilitudine appellata. Sic Plinius dixit. Decoquitur in aqua, & in piſcinas ligneas funditur. Torrentius Aſperſione roſaria legendum putat authoritate Senecæ, qui aſperſiones odorarias dixit; Addimus nos Lampridij author. in Heliogabalo. Oppreſſit in triclinijs verſatilibus paraſitos ſuos violis, & floribus, ſic vt animam aliqui efflauerint. Et Iterum. Strauit & triclinia de roſa. Suetonius in Nerone capite trigeſimoprimo, Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis verſatilibus, vt flores ex fiſtulis, & unguenta deſuper ſpargerentur. Spartianus in Ælio Vero. Accubationes, & menſas de roſis, ac lilijs fecit; & quidem purgatis. Aduerſus tamen hanc ſententiam dici poteſt, huic lectioni repugnare verba textus illa, quadragies H-S, plus conſtitiſſe, quæ enim roſarũ aſperſio excogitari poteſt tanti pretij? Quamobrem cogitabam ego legendum eſſe, à Syria, roſaria, ſeu Aſſyria roſaria, hoc eſt vnguenta odorata è Syria Romam deuecta. Habemus enim ex Dione in

Traiano,

Traiano, Attyriam Barbaris dictam, S, litera in T, mutata, quam Aſſyriam nos vocamus. Scriptores ferè omnes in eo conueniunt, vt Syriæ, & Aſſyriæ appellatione indiſtinctè vtantur. Syri ſunt eiuſdem prouinciæ populi, com potationibus, ludis, celebritatibuſq; dediti perungũtur oleo, pretioſſ. & liniuntur vnguentis, maximam diei partem in comeſſationibus, & potu abſumũt teſtimonio Poſidonij libro Hiſtoria. 16. Horum æmulatione Romanus luxus ex ea prouincia vnguenta, et olea pretioſa mutuatus, quibus ſe in conuiuijs oblinirent conuiuantes. De Syriç illecebris Am. Marcellinus libro 22. ſic ſcribit, de Iuliano Aug. verba faciens. Ibi hyemans ex ſententia, nullis interim voluptatum potiebatur illecebris, quibus abundant Syriç omnes. Catullus & ipſe ſcripſit.

Fragrantem Aßyrio venit odore domum. Et rurſus.
Sertis, ac Syrio fragrans oliuo. Tibullus.
Non ſoror Aſſyrios cineri, quæ dedat odores.
Si ſapis Aſſyrio ſemper ſibi crinis amomo Martialis.
Splendeat. Horatius.
Coronatus nitentes
Malobatro Syrio capillos.

Pretioſa verò vnguenta odorata Romæ vſitata fuiſſe ex dictis patet, & clarè ex Galeno ſcribente, quarto de locis affectis, & tertio de compoſ. medic. ſec. loc. Foliata, & ſpicata vnguenta pretioſa fuiſſe. Et primo eiuſdem. Vnguentum diuitum fœminarum Foliatum. Et ſexto de ſanit. tuenda; Diuites ſolum vti poſſe vnguentis ſpicato, & foliato; Vngebatur autem caput conuiuantibus, in eum præcipuè vſum, vt redolerent, delitiarumque potius cauſa, quam ſanitatis, vt alij arbitrati ſunt. Quod patet ex Cicerone ſcribente ad Atticum. Cæſar vnctus eſt, & accubuit. Id intemperantius factum obijcit idem Cicero in Antonium inquiens. Non te illius vnguenti odor, non vini anhelitus in eam cognitionem adducebat. Et libro de natura Deorum. Vnguentorum compoſitiones, & conditiones ciborum copulat. Et ſecundo de Legibus. Vncturam, & circumpotationem iungit. Apud Xenophontem teſtatur Socrates, Cum bellarijs, & corollis, quę in ſecundis menſis veniebant, vnguenta profligatis & impudicis moribus congrua appoſita. Ita Alcæus ſibi conuiuanti in caput, & pectus affundi vnguentum præcepit. Et Martialis libro 5. Epigram 65. ſcribit.

Pingueſcat nimio madidus mihi crinis Amomo,
Laſſenturque roſis tempora ſutilibus.

Et Horatius libro 2 Car. Ode 3.

Huc vina & vnguenta.

Et ſi licet ſacra miſceri profanis. Libro Sapientiæ, capite ſecundo legimus. Vino pretioſo, & vnguentis nos impleamus. Valerius Maximus libro ſecundo. Inter Xenia in ſecundis menſis vnguenta odorata, & coronas recenſet. Olei Iaſmini odorati vſum non modò in balneis, ſed in conuiuijs recenſet Dioſcorides. Plutarchus in Othone narrat, diſpoſuiſſe eũ in Triclinio, varijs locis argenteos, atque aureos canales inſtar aquæ vnguẽta odorata fundentes. Lam-

pridius

pridius in Heliogabalo. Strauit triclinia de roſa. Vocabant autem antiqui huiuſmodi vnguenta, ſeu olea odorata roſaria, vel eo quod inter cætera, præcipuè ex roſis, nonnulla pararentur compoſita huiuſmodi, & roſam redolerent, vel quod odoratiſſima eſſent; nam teſtimonio Plutarchi roſa Græcis ῥόδον dicta, quia odoris emittat plurimum fluxum. Id autem confirmare poſſumus ex Plinio libro 13. cap. 3. ſcribente de vngulis odoratis. Iliacis temporibus non erant, nec thure ſupplicabatur, Cedri tantum, & Citri ſuorum fruticum in ſacris fumo conuolutum nidorem verius, quam odorem nouerant. Iam roſæ ſucco reperto nominantur. Et rurſus. Sed diuulgata maximè vnguenta crediderim roſa. Itaque ſenſus verborum Suetonij erit, in cœnis a Nerone familiaribus indictis, vni Roſaria, id eſt vnguenta, & alia ex roſis parata, odorata inquã, a Syria conuecta, conſtitiſſe pluris aliquanto quadragies, H-S. Quod verò in eundem vſum odorata vnguenta aliundè Romam comportarentur, & ideo etiam carius venirent, ita vt Plinius lib 3. cap. 2 ſcripſerit de illis, excedùntque quadragenos denarios libræ, præter ea quæ de Syria diximus, conſtat ex Spartiano in Aelio Vero ſcribente. Iacenſque cum concubinis, velamine de Lilijs facto ſe tegebat, vnctus odoribus Perſicis. Plinius lib. 13. c. 1. Laudatiſſimã vnguentum Perſicum tradit, & in calce cap. 3. Aegyptum accommodatiſſimã vnguentis. Et rurſus, cap. 1. inquit Alexandrum expugnatis caſtris Darij Regis Scrinium vnguẽtorum inter cætera adinueniſſe. Laudatiſſimum quoque antiquitus fuiſſe vnguentum in Delo Inſula; plura alia quoque enumerans. Et cap. 2. Regale Parthorum odoratum vnguentum deſcribit. Ita Plautus in Muſtel.

Non poſſunt omnes olere vnguenta exotica.

Qui luxus adeo aliquando olim Romæ exceſſit, vti Antiocho Rege deuicto, P. Licinius Craſſus, & Iulius Cæſar Cenſores, ne quis exotica vnguenta venderet, inhibuerint, teſtimonio Plinij, libro 13. capite 3. Et Solini, cap. 48. vel ex aliorum computatione, cap. 58. Horum tamen vſum poſtea libidine ſceleſtorum Imperatorum reuocatum, vt loco citato Plin. conqueratur, M. Othonem monſtraſſe Neroni vt pretioſis vnguentis veſtigia tingeret; Et C. Principem illis ſolia temperaſſe, alioſque priuatos balinearum parietes etiam vnguentis aſpergi iuſſiſſe. Et Lucium Plotium L. Planci bis Conſulis, Cenſoriſve fratrem proſcriptum a triumuiris, in Salternitana latebra vnguenti odore ſummo cum dedecore proditum. Sic Veſpaſianus Adoleſcentulum fragrantem vnguento, quum ſibi pro impetrata præfectum gratias ageret, nutu aſpernatus, voce etiam grauiſſima increpuit; Maluiſſem allium oboluiſſes, litteraſque reuocauit. Quod teſtatum reliquit Suetonius in illo, capite octauo. Quinimo & capite primo, addit, luxum hunc in eum abuſum deductum, vt in honorem defunctorum traheretur.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXVIII.

Super ingenuorum proagogia, & nuptarum concubinatus, Veſtali virgini Rubriæ vim intulit.

TVRNEBVS lib. Aduerſ. 23. cap. 19. pędagogiam, non proagogiam legendum contendit, cui aſſiſtere videntur Torrentius Sabellicus, nec etiã diſſentire Beroaldus, quamuis hic in Codice vetuſto & ſynceræ fidei ſe legiſſe Pęderaſtiam ſcribat, eſt autem Gręcis παιδεραςία laſciuus amor in pueros; & παιδεραςής puerorum amator, & παιδεραςεῖν pueros amare; Verum ſicuti hæc lectio minus videtur reijcienda, ita profectò prior minimè recipienda; Nemo enim adeo rudis eſt, qui in textus lectione non agnoſcat Suetonium Neroni obijcere, turpem cum pueris, ac libidinoſum congreſſum; at quis iure aſſerere poterit, authorem Latiniſſimã, Romanæ hiſtoriæ ſcriptorem, pędagògiam in turpem ſenſum accepiſſe, cuius ſignificationis nullibi apud ſcriptores Latinos extet exemplum. Nam Plinij locus lib. 33. c. 12. ad id probandum adductus, nihil ad rem facit, ait namque Plinius. Argenti ad minus conuenientes vſus, ſuperfluumque luxum deductum deteſtans. Iam verò pedagogia, in tranſitum virilitatis cuſtodiantur argẽto; quibus in verbis quis obſcœnitatẽ ineſſe decet? Nec minus illis fauet locus alter eiuſdẽ lib. c. 3. vbi legitur Honeſtius viri, pædagogijs id damus, balineaſque diues puerorum forma conuertit. Plinius namque damnans nimiũ fœminatum in auri, & gẽmarũ vſu luxum, ſubdit ea verba, in quibus profectò nullã ineſſe turpitudinẽ clarè dignoſcitur. Addamus, pædagogiam ex Iuriſconſultorum ſcriptis fuiſſe ſeruorum puerorum cœtũ, ſic Vulpianus in l. quęſitum eſt. §. 16. D. de fundo inſtruct. vel inſtrum. leg. inquit. Si inſtructum fundũ legaſſet, pedagogiaque ibi haberet, vt quum eo veniſſet, præſto eſſent intriclinio, legato continentur. Quis itaque puerorũ ſeruitiũ in triclinio fędum dicet? Ita & Amm. Marcel. lib. 26. Pædagogianos pueros appellat ſeruitia puerilis ętatis nobilibus miniſtrantia. & de Procopio verba faciens ait, illum inductum in pędagiani pueri ſpeciem purpureis obtectum teguminibus pedum. Et lib. 30. refert. Pædagogianos pueros in venatione diſponi ad retinendos canes. Hinc puto apud noſtrates, Principes nobiles pueros ſimiles in vſus ſeruientes, *Paggios* vocatos corrupta voce, quaſi pedagogianos diceres, qui & Gallis *Pagies* dicti, quoſque à Lampridio in Alexandro Caſtrenſes pueros ſeu miniſtros vocatos nonnulli arbitrati ſunt. Quod ſi Seneca Epiſt. 124. ſcribit. Omnium pædagogia velata facie vehuntur, ne ſcilicet illis iter facientibus Sol faciem fuſcaret. Item lib. de vita beata, c. 17. Quare pædagogium pretioſa veſte ſuccingitur. & rurſus de Tranquillitate vitæ, cap. 1. Perſtringit animum apparatus alicuius pædagogij. Non tamen ex ijs turpitudo vlla elicienda. Siquidem principes viros in nobilium puerorum huiuſmodi delectu, pulchriores, & venuſtiores deligere ſolitos norunt omnes, illoſque eleganter veſtibus indutos habere; quod ſi quis hinc eos obſcœnitatis arguere vellet, iure optimo reprehendendus eſſet. Plutarchus in Põpeio, Pædagogium

gogium locum, in quo huiuſmodi pueri verſantur nuncupauit: Ita & Seneca lib. 7. Epiſt. epiſt. ad Suram. Puer in pædagogio miſtus pluribus dormiebat. quo in loco malè textus nõnulli habent pędagio. His itaque ſic ſe habentibus, ſtatuamus rectius cum Egnatio in Annot. Et Aldo Manutio aduerſus Calepinum, legendum hoc in loco proagogia, quam lectionem, & in Codice Germanico obſeruamus quæ vox à Græco verbo προαγωγεύω deriuata productionem, vel proſtitutionem ſignificat, vndè προαγωγὸς proſtitutor dictus. Fauet huic lectioni Pędianus ſcribens; Lenones dici tantum ſcortorum, productores verò etiam inuitarum perſonarum, & in quibus ſtupra exercita, legibus puniuntur. Ita verba hæc à Cicerone in Verr. diſparari annotauit Cœl. Rhod. lib. 14. c. 8 atq; apud Ariſt. lib. Eth. 5. προαγώγημα productionem, non lenonicium, quod fecit interpres, vertendum. Addamus Græcis προαγωγὴν ſtuprum & proſtitutionem Latinis ſignificare Terentius in Eun.

Pretium ſperans, illico producit, & vendit.

Et Plautus de matre proſtituente filiam dixit.

Audientem dicto mater produxiſti filiam,

Hoc eſt, proſtituiſti. Quod ſi hæc lectio alicui omninò non arriſerit, potior eligenda; profectò Beroaldi, prodraſtia inquam; nam pędagogia nullo pacto placere poteſt.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXX.

Nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis argenteis mularum, canuſiantis mulionibus, armillata, & Phalerata cum hamaxicorum turba, atque curſorum.

IN Codice emaculatiore legi Amaxicorũ teſtatur Beroaldus, interpretaturq; vehiculorum aurigas, atq; rectores, à Græco vocabulo ἄμαξα quod eſt plauſtrum. Ita & Septentrionale Sydus ἄμαξαν dictum, quod plauſtri figuram repræſentet. Et Iulius Capitolinus de Maximino ſcribit, quod amaxas manibus traheret, rhedam onuſtam ſolus moueret. Et Plinius Amaxobios populos lib. 5. c. 3. vocat, qui vitam in plauſtris degunt, quales Numidę. Verum hæc Beroaldi expoſitio duplici ratione haud recipienda. Prima, cò quod Suetonius carrucarum tractioni mulas ſubijcit, & muliones earum rectores appellat; vndè Amaxicorum vocem ſi rectorum interpretemur, erit incongrua in Suetonio verboſitas notanda, quod vitium in purgatiſſimo ſcriptore minimè dicendũ eſt. Quod verò antiqui mulis in trahendis curribus, rhedis, carrucis, carpentiſque vterentur, vbiq; in ſculpturis antiquis cõſpicimus, clarè verò in Agrippinę numiſmate æreo. Secunda ratio eſt: quia adiectiuum illud phalerata minimè hominibus aptari poſſit, quales Amaxici, quum equorum phaleræ proprium ſint ornamẽtum, quod colligimus ex Virg. 6. Aeneid. ſcribente.

Primus equum phaleris inſignem victor habebit.

Et Suetonio in Claudio. Craſſus frugi equo phalerato, & veſte palmata. Amm. Marcel. lib. 26. de Hilario Senatore inquit. Equo phalerato inſidens. Et Liuius lib. 44. de Perſeo Rege ait. Ipſe equos, phaleraſque, & ſagula donũ principibus ferre. Et lib. 39 Equites victores phaleris donatos ſcribit à C. Calphurnio. Plinius lib. 37. c. 12. de factitijs gemmis verba faciens. Quondamq; tãtæ magnitudini fecere, vt equis Regum in Oriente frontalia, atq; pro phaleris penſilia facerent. Gellius lib. 5. & c. 5. Equitatumq; frenis, ephyppijs, monilibus, phaleris præfulgentem. Iuuenalis Saty...

Frangebat pocula miles,
Vt phaleris gauderet equus.

Hæc tamen ratio aduerſus Beroaldum minus facere videtur; ſiquidẽ etſi recentiores plerique (inter quos præſertim Aldus Manutius in ſuis quæſitis) phaleras tantum equorum ornamentũ fuiſſe teſtati ſint; nihilo minus, & hominum extitiſſe facilè conuincitur, ſcribente Liu. lib. 9. Comitia Aedilitia, Flauij tãtũ habuiſſe indignitatis, vt pleriq; nobiliũ annulos, & phaleras deponerẽt, qđ pariter affirmat Pli. lib. 33. c. 1. inquiẽs olim ab ordine Equeſti phaleras fuiſſe poſitas ex indignatione. Cic. in Verr. Q. Rubriũ phaleris, & torq; donaſti? Vir. lib. 9.

Eurialus phaleras Ramnetis, & aurea bullis
Cingula.———— ———— ———— Et paulo poſt.
Agnoſcunt ſpolia inter ſe, Galeamque nitentem
Meſali, & multo phaleras ſudore receptas.

Tacitus lib. Hiſt. 1. ſed manipuli quoque, & gregarius miles viatica ſua, baltheos, phaleraſque inſignia armorum argento decora, loco pecuniæ tradebant. Et libro ſecundo eiuſdem. Et militum phaleræ, torqueſque, ſplendebant. Et libro Annal. 12. Tunc incedentibus Regijs clientulis, phaleræ torques quæque externis bellis quæſierant, &c. Ex quibus locis, & authoritatibus ſatis patere poteſt, phaleras promiſcuum ornamenti genus, tum hominibus tum equis antiquitus fuiſſe; Vndè iure Ter. in Phormione, mulierẽ phaleratam dixit, ideſt ornatam. At his omiſſis ad propoſitũ reuerſi, dicamus, magis recipiendã Egnatij, Sabellici, & Torrẽtij ſententiã, qui hoc in loco Mazacũ legendũ cẽſent, quos & ſequutus eſt Turneb. lib. Aduerſ. 24. c 6. & lib. 27 c. 18. & lib. 30. c. 3. Verum ſicut hi, in loci lectione cõueniunt, ita in expoſitione valdè diſcrepãt. Egnatius Mazacum interpretatur Cappadociæ ſeruos, quorum ingens Romæ copia; Horum ait meminiſſe Horatium eo in verſu.

Eger æris Cappadocum Rex.

Mazacos autem dictos arbitratur ab Vrbe horũ Regia Mazaca, in medio totius Cappadociæ ſub Argeũ montem poſita, Cæſarea poſtea appellata, cui Magnus Baſilius fuit Antiſtes Hanc Pomponius Lætus in cõpendio Hiſt. Rom. Cæſareã in Cappadocia poſitã in radicibus montis Argei antea Mazam dictã ſcribit, ſed vt ego puto, ſubeſt mendum in litera, nam Mazacã reponendum. Hoc idem cõfirmare contendit Torrentius authoritate Plinij lib. 6. c. 3. & Claudiani lib. 1. in Rufinum ſcribente.

Volucrumq; parens Argæus equorum. Et Mart. lib. 10. Epig. 76.
Nec de Cappadocis eques cataſtris.

Hos

tum. Eidem interpretationi fauet Torrentius in huius loci explanatione; M. Antonius Sabellicus, ſufferri legit, & ſubtolerabile interpretatur, quæ expoſitio ſenſum literę potius corrumpit, quam explicet. Sed nec antecedens quamuis grauiſſimos viros authores habeat difficultate caret; ſiquidem ea data, vidētur particulę illæ, ſufferti idest pleni, & tinniturum, inter ſe contrariæ, namq; tinnitum propriè de metallorum ſono dicitur. Varro vbi de apibus dixit, circuntinniendo ære. Et Plinius lib. 11. c. 2. gaudent tinnitu æris. Et Virgilius 4. Georg. de eiſdem.

Tinnituſque ciet Matris quaſi Cymbala circum.

Quis itaque ęris tinnitum plenum ſonum dicet. Ita tinnitus dicitur debilis ille ſonus, qui in auribus percipitur ex vapore ſubtili, & leui auris membranam internam quatiente excitatus, de quo Plinius lib. 28. cap. 2. & fuſius Medicinæ ſcriptores ferè omnes. Quamobrem tinnire in homine erit potius læui voce, & ſummiſſa modulari & ſuccinere, quam voce intenſiori, & plena cantum proferre. Quando enim ęs plenè & vehementer pulſatur, ſonus dicitur, tinnitus nequaquam. Martialis de Campana thermarum ſic inquit.

Redde pilam ſonat æs thermarum, ludere pergis?

Cogitabam itaque, minimè legendum ſufferri cum Beroaldo, & Sabellico, non ſufferti cum Turnebo, & Rhodigino, non ſuffertim cum Torrentio, & Egnatio, ſed potius ſuffecti; a verbo enim ſufficio fit ſuffectus, quod eſt ſubſtituere, & ſubdere; ſic Virg. 2. Georg.

Atque aliam ex alia generando ſuffice prolem.

Ita & ſuffectos Conſules legimus, ideſt ſubſtitutos. Erit itaque ſi ſic legamus verborum Suetonij ſenſus, Neronem quum νόμον Latinum & præmeditatum abſoluiſſet, ſi paululum ſubbibiſſet ſe aliquid ſuffecti ſcilicet de nouo additi, & ſubditi Græco ſermone modulaturum. Poſſumus quoque legere confertim vel confeſtim, hoc eſt ſtatim vna, e veſtigio, repente. Vinum autem valdè cantoribus prodeſſe docet Horatianum illud lib. 1. epiſt.

Fœcundi calices quem non fecere diſertum?

Et Ouidius de arte amandi.

—— Vina parant animos.

Et Poeta Epigram.

——Poſſum nil ego ſobrius, bibenti
Succurrunt mihi quindecim Poetæ.

Et Iacobus Botatius ex recentioribus haud inelegans Poeta.

Dulcia vina iuuant modulantem carmina, cantor.
Non bene cantabit ni benè potus erit.

Poſtremum veniebat in mentem fortè legi poſſe ſuffeti, quum de Græco ſermone loquatur, a verbo σοφίζω. vel σοφίζομαι, quod eſt ſapienter loqui, vel docere, vndè & Suffetes Carthaginienſium dicebatur ſummus magiſtratus Liuio libro vigeſimooctauo, & trigeſimo, & trigeſimoquarto, & ita ſenſus eſſet Neronem tinniturum aliquid ſummè ſapienter.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXIIII.

Atque etiam in quodam Tragico actu, quum elapſum baculum cito reſumpſiſſet, pauidus & metuens ne ob delictum certamine ſummoueretur, non aliter confirmatus eſt, quam adiurante hypocrita, non animaduerſum id inter exultationes, ſucclamationeſque populi.

CONVENIVNT, omnes expoſitores Hypocritam dici vnumquemque alteram perſonam ſimulantem, quales Scenici omnes Hiſtriones, & fabularum actores, vti Mimi, Pantomimi, Archimimi, Hologi, Hopœi, Comędi, & Tragędi, & eorum actio hypocriſis dicitur; quod latè docuit Budęus in ſuis Annot. in Pandect. ad l. Athletas. Verum dequo hypocrita hic intellexerit Suetonius nemo ſat bene explicat. Sabellicus in genere ait ſe credere intelligendum eſſe de aliquo, qui miniſterij gratia Neroni aſſiſteret. Torrentius ſpecificè inquit. Interpretandum Phonaſcum, vel alium, qui monendi cauſa, ſiue ſubijciendi cauſa ea, quæ memoriam fugerent, aſſiſteret. Verum haud rationi conſonum videtur, Neronem excellentiam in actione profitentem, in Scena tales in actu ſecum admiſiſſe. Quamobrem mihi videtur, per hypocritam hoc loco exponendum Hiſtrionem alium, qui vnà cum Nerone fabulæ partem in Scena caneret, aut recitaret. Namque in Tragœdia, quæ per actus diſtinguitur, plures interlocutores interuenire nemo inficiatur. Vnde ſicuti aliquando inſunt Soliloquia, ita & duorum, vel plurium ſermocinationes. Quum itaque in actione tragica in Scena alter hiſtrio reperiretur, quum Neroni baculus cecidiſſet è manibus, ab eo admonitus Nero, a populo minimè baculi lapſum animaduerſum, animum reſumpſit. In Tragœdia namque actores in Scena inuicem alloquentes hypocritas dici, docet Cœlius Rhodiginus libro &c cap. octauo. Et Græcis ὑπόκρισις non ſolum ſimulatio, ſed & actio quæ pronuntiatione & motu ab Hiſtrione ſcenico fit, appellatur; quinimo & reſponſio quoque eadem voce ſignificatur. Ita Herodotus in libro τῶν χρησηρίων oraculorum reſponſa τὰς ὑποκρίσιας vocauit. Vnde Scenicum interlocutorem, quaſi reſponſorem dixerimus, iure hypocritam dici non dubitamus, ſicque Suetonij dictum interpretandum.

Conſul, quum primum quietus obſidionem paſſus eſſet, in incautum hoſtem Decumana porta erupit hoc eſt hoſti auerſa. Et libro decimo, Ab tergo caſtrorum Decumana porta reſiſtere conabatur. De eadem pariter Hircius de bello Africano. His non obſtantibus, nunquam plures quam quattuor portas in Rom. caſtris fuiſſe exiſtimamus, quod ex dictis, & mox dicendis manifeſtum erit, tam ex marmoris antiqui, delineatione in quo caſtrorum Rom. effigies conſpicitur, à Gulielmo Choul Gallo antiquitatis peritiſſimo, libro de Roma. Caſtrametatione typis exarata. His verò non ſemper eadem denominatio fuit, ſed modò vnam, modò alteram denominationem ſortitæ, præſertim prout variæ in illis, ſeu propè illas militum erant ſtationes, vel Principum virorum in exercitu imperantium tabernacula. Sic a Prætore Prætoria porta, vbi & Prætoris tabernaculum erat ita à Quæſtore Quæſtoria, vbi & illius tabernaculum figebatur, vti ex Liuio habemus libro 10. ſcribente. Namque captum Quæſtorium; Quæſtorque ibi. L. Opimius Panſa occiſus. Conclamatum indè ad arma, Conſul tumultu excitus, cohortes duas ſociorum, Lucanam, Sueſſanamque, quæ fortè proximæ erant, tueri Prætorium iubet. Et per initia libri quarti. In caſtra impetu facto, iſti quum alius armatus ijs nemo obuiam eſſet, in Prætorio inſtruentem atque adhortantem ſuos, oppreſſerunt. Et paulò poſt. Prætorio obiecto, direptis quę ibi fuerunt, ad Quæſtorium forum, Quintanamque hoſtes peruenerunt. Ita cui milites Principes dicti aſſiſtebant, Principalis porta dicta, & ſi binis aſtitiſſent, vna dextera, ſiniſtra alia, Principales ambę nuncupatæ. Ita pariter extraordinaria porta appellata cui milites extraordinarij vocati, aſtitiſſent; Necnon & Decumana dicta porta, cuius tutelam Decimæ legionis milites, Decumani vocati à Suetonio in Cæſare capite ſeptimo, haberent, qui Decumani pręſtantiſsimi etiam habiti ex Cęſaris libro primo Belli Gal. ita vt ſe cum ſola decima legione iturum, de qua non dubitaret, & cui propter virtutem confideret maximè diceret; ita vt Decumanam portam præcipuam inter cęteras fuiſſe in caſtris ſit exiſtimandum, dempta Prætoria quæ Princeps erat. Vel etiam ita dicta, quod patentior eſſet & magna; quemadmodum Feſtus Decumana oua, & fluctus decumanos, & ſcuta decumana quæ magna eſſent, appellari ſcripſit. In Gromatico Hygini ita ſcriptum legimus. Porta è cohortibus decimis ibi tendentibus Decimana eſt appellata. Statutum itaque ſit, quattuor tantum in caſtrorum ambitu fuiſſe verè portas, iuxta quattuor mundi oras, & cœli partes, Quintanam autem portam intra caſtra fuiſſe, per quam in forum venalium rerum ingrediebantur, quod ex Feſto colligimus ſcribente libro decimoquinto. Quintana appellatur porta, in qua rerum vtenſilium venalium forum erat. Huic ſententiæ ſuffragari videntur Liuij verba inquientes libro quadrageſimoprimo, Prætorio deiecto, direptis quæ ibi fuere, ad Quæſtorium, forum, Quintanamque hoſtes peruenerunt, ibi, quum omnium rerum paratam, expoſitamque copiam, & ſtratos lectos in Quęſtorio inueniſſent, Regulus accubans epulari cœpit, mox idem cæteri omnes, armorum, hoſtiumque obliti faciunt, & vt quibus inſuetus liberalior victus eſſet, auidius vino, ciboque corpora onerant. Itaque

Nero, quæ nocte prædabundus; è tabernis furatus eſſet, quaſi miles ipſe fortis, & conſocij egregij eſſent, veluti manubias de hoſtibus partas, porta in domo ſua quaſi in caſtris Quintana conſtituta, ad licitationem diuendenda proponebat; vt diuenditæ prædæ pretium aſſumeretur. Portam verò Quintanam vocatam puto, quod præter quattuor in caſtrorum ambitu portas poſitas, ipſa quinta intus in forum venalium aditum præberet, vel fortè quod illius curam milites quintæ Legionis haberent.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXVII.

Indicebat & familiaribus cœnas, quorum vni mellita quadragies H-S. conſtiterunt, alteri pluris aliquantò ab Syrtio roſaria.

VERE locus iſte interpretes omnes fatigauit; Nonnulli legendum putarũt Abſyrtio copulatiuè, vt ſit ſenſus, roſas ab Abſyrtidũ inſulis, (quæ à fratre Medeę Abſyrtio ſic vocatæ ſunt) petitas, aliquãtò pluries cõſtitiſſe quadragies H-S, quæ lectio minimè eſt recipienda, vti ex dicẽdis patebit. Alij legũt, abſorptio roſaria, Lãpridij authoritate moti ſcribẽtis in Heliogabalo; Illũ roſatum pineatũ attritione odoratius rediditiſſe; & potionis genus fuiſſe interpretãtur, nec malè ſanè; nã maſticatũ, pulciatum, roſatũ, abſintheatum poculorũ genera odorata fuiſſe ab ipſo excogitata clarè conſtat ex Lampridio loco citato ſcribente. Et maſticatum, & pulciatum, & omnia hæc, quæ nunc luxuria retinet, primus inuenit. Nam roſatum ab alijs acceptum, pineatum etiam attritione odoratius reddidit. Et rurſus. Condito piſcinas & ſolia temperauit, & roſato, atque abſinthiato vulgus ad bibendum inuitauit, & ipſe cum populo tantum bibit, vt in piſcina eum bibiſſe intelligeretur, viſo quod vnus bibiſſet. Et iterum. Momentarias de roſato & roſis piſcinas exhibuit, & bibit cum omnibus ſuis; caldaria de nardo exhibens. Nam qui caldaria ſolia, & piſcinas de balneationibus, ſeu natationibus intelligendum credidere, errauerunt, ſiquidem magna poculorum genera ſunt intelligenda; ita à ſimilitudine appellata. Sic Plinius dixit. Decoquitur in aqua, & in piſcinas ligneas funditur. Torrentius Aſperſione roſaria legendum putat authoritate Senecæ, qui aſperſiones odorarias dixit; Addimus nos Lampridij author. in Heliogabalo. Oppreſſit in triclinijs verſatilibus paraſitos ſuos violis, & floribus, ſic vt animam aliqui efflauerint. Et Iterum. Strauit & triclinia de roſa. Suetonius in Nerone capite trigeſimoprimo, Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis verſatilibus, vt flores ex fiſtulis, & unguenta deſuper ſpargerentur. Spartianus in Ælio Vero. Accubationes, & menſas de roſis, ac lilijs fecit, & quidem purgatis. Aduerſus tamen hanc ſententiam dici poteſt, huic lectioni repugnare verba textus illa, quadragies H-S, plus conſtitiſſe, quæ enim roſarũ aſperſio excogitari poteſt tanti pretij? Quamobrem cogitabam ego legendum eſſe, à Syria, roſaria, ſeu Aſſyria roſaria, hoc eſt vnguenta odorata è Syria Romam deuecta. Habemus enim ex Dione in

Traiano,

Traiano, Attyriam Barbaris dictam, S, litera in T, mutata, quam Aſſyriam nos vocamus. Scriptores ferè omnes in eo conueniunt, vt Syriæ, & Aſſyriæ appellatione indiſtinctè vtantur. Syri ſunt eiuſdem prouinciæ populi, compotationibus, ludis, celebritatibuſq; dediti perungũtur oleo, pretioſ. & liniuntur vnguentis, maximam diei partem in comeſſationibus, & potu abſumũt teſtimonio Poſidonij libro Hiſtoria. 16. Horum æmulatione Romanus luxus ex ea prouincia vnguenta, et olea pretioſa mutuatus, quibus ſe in conuiuijs oblinirent conuiuantes. De Syriç illecebris Am. Marcellinus libro 22. ſic ſcribit, de Iuliano Aug. verba faciens. Ibi hyemans ex ſententia, nullis interim voluptatum potiebatur illecebris, quibus abundant Syriç omnes. Catullus & ipſe ſcripſit.

Fragrantem Aſſyrio venit odore domum. Et rurſus.
Sertis, ac Syrio fragrans oliuo. Tibullus.
Non ſoror Aſſyrios cineri, quæ dedat odores.
Si ſapis Aſſyrio ſemper ſibi crinis amomo Martialis.
Splendeat. Horatius.
Coronatus nitentes
Malobatro Syrio capillos.

Pretioſa verò vnguenta odorata Romæ vſitata fuiſſe ex dictis patet, & clarè ex Galeno ſcribente, quarto de locis affectis, & tertio de compoſ. medic. ſec. loc. Foliata, & ſpicata vnguenta pretioſa fuiſſe. Et primo eiuſdem. Vnguentum diuitum fœminarum Foliatum. Et ſexto de ſanit. tuenda; Diuites ſolum vti poſſe vnguentis ſpicato, & foliato; Vngebatur autem caput conuiuantibus, in eum præcipuè vſum, vt redolerent, delitiarumque potius cauſa, quam ſanitatis, vt àlij arbitrati ſunt. Quod patet ex Cicerone ſcribente ad Atticum. Cæſar vnctus eſt, & accubuit. Id intemperantius factum obijcit idem Cicero in Antonium inquiens. Non te illius vnguenti odor, non vini anhelitus in eam cognitionem adducebat. Et libro de natura Deorum. Vnguentorum compoſitiones, & conditiones ciborum copulat. Et ſecundo de Legibus. Vncturam, & circumpotationem iungit. Apud Xenophontem teſtatur Socrates, Cum bellarijs, & corollis, quç in ſecundis menſis veniebant, vnguenta profligatis & impudicis moribus congrua appoſita. Ita Alcæus ſibi conuiuanti in caput, & pectus affundi vnguentum præcepit. Et Martialis libro 5. Epigram 65. ſcribit.

Pingueſcat nimio madidus mihi crinis Amomo,
Laſſenturque roſis tempora ſutilibus.

Et Horatius libro 2. Car. Ode 3.

Huc vina & vnguenta.

Et ſi licet ſacra miſceri profanis. Libro Sapientiæ, capite ſecundo legimus. Vino pretioſo, & vnguentis nos impleamus. Valerius Maximus libro ſecundo. Inter Xenia in ſecundis menſis vnguenta odorata, & coronas recenſet. Olei Iaſmini odorati vſum non modò in balneis, ſed in conuiuijs recenſet Dioſcorides. Plutarchus in Othone narrat, diſpoſuiſſe eũ in Triclinio, varijs locis argenteos, atque aureos canales inſtar aquæ vnguẽta odorata fundentes. Lampridius

pridius in Heliogabalo. Strauit triclinia de roſa. Vocabant autem antiqui huiuſmodi vnguenta, ſeu olea odorata roſaria, vel eo quod inter cætera, præcipuè ex roſis, nonnulla pararentur composita huiuſmodi, & roſam redolerent, vel quod odoratiſſima eſſent; nam teſtimonio Plutarchi roſa Græcis ῥόδον dicta, quia odoris emittat plurimum fluxum. Id autem confirmare poſſumus ex Plinio libro 13. cap. 3. ſcribente de vngulis odoratis, Iliacis temporibus non erant, nec thure ſupplicabatur, Cedri tantum, & Citri ſuorum fruticum in ſacris fumo conuolutum nidorem verius, quam odorem nouerant. Iam roſæ ſucco reperto nominantur. Et rurſus. Sed diuulgata maximè vnguenta crediderim roſa. Itaque ſenſus verborum Suetonij erit, in cœnis a Nerone familiaribus indictis, vni Roſaria, ideſt vnguenta, & alia ex roſis parata, odorata inquã, a Syria conuecta, conſtitiſſe pluris aliquanto quadragies, H-S. Quod verò in eundem vſum odorata vnguenta aliundè Romam comportarentur, & ideo etiam carius venirent, ita vt Plinius lib. 3. cap. 2 ſcripſerit de illis, exceduntque quadragenos denarios libræ, præter ea quæ de Syria diximus, conſtat ex Spartiano in Aelio Vero ſcribente. Iacenſque cum concubinis, velamine de Lilijs facto ſe tegebat, vnctus odoribus Perſicis. Plinius lib. 13. c. 1. Laudatiſſimũ vnguentum Perſicum tradit, & in calce cap. 3. Aegyptum accommodatiſſimã vnguentis. Et rurſus, cap. 1. inquit Alexandrum expugnatis caſtris Darij Regis Scrinium vnguẽtorum inter cætera adinueniſſe. Laudatiſſimum quoque antiquitus fuiſſe vnguentum in Delo Inſula; plura alia quoque enumerans. Et cap. 2. Regale Parthorum odoratum vnguentum deſcribit. Ita Plautus in Muſtel.

Non poſſunt omnes olere vnguenta exotica.

Qui luxus adeo aliquando olim Romæ exceſſit, vti Antiocho Rege deuicto, P. Licinius Craſſus, & Iulius Cæſar Cenſores, ne quis exotica vnguenta venderet, inhibuerint, teſtimonio Plinij, libro 13. capite 3. Et Solini, cap. 48. vel ex aliorum computatione, cap. 58. Horum tamen vſum poſtea libidine ſceleſtorum Imperatorum reuocatum, vt loco citato Plin. conqueratur, M. Othonem monſtraſſe Neroni vt pretioſis vnguentis veſtigia tingeret; Et C. Principem illis ſolia temperaſſe, alioſque priuatos balinearum parietes etiam vnguentis aſpergi iuſſiſſe. Et Lucium Plotium L. Planci bis Conſulis, Cenſoriſve fratrem proſcriptum a triumuiris, in Salternitana latebra vnguenti odore ſummo cum dedecore proditum. Sic Veſpaſianus Adoleſcentulum fragrantem vnguento, quum ſibi pro impetrata præfectum gratias ageret, nutu aſpernatus, voce etiam grauiſſima increpuit; Maluiſſem allium oboluiſſes, litteraſque reuocauit. Quod teſtatum reliquit Suetonius in illo, capite octauo. Quinimo & capite primo, addit, luxum hunc in eum abuſum deductum, vt in honorem defunctorum traheretur.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXVIII.

Super ingenuorum proagogia, & nuptarum concubinatus, Veſtali virgini Rubriæ vim intulit.

TVRNEBVS lib. Aduerſ. 23. cap. 19. pędagogiam, non proagogiam legendum contendit, cui aſſiſtere videntur Torrentius Sabellicus, nec etiã diſſentire Beroaldus, quamuis hic in Codice vetuſto & ſyncerę fidei ſe legiſſe Pędeраſtiam ſcribat, eſt autem Gręcis παιδεραστία laſciuus amor in pueros; & παιδεραστὴς puerorum amator, & παιδεραστεῖν pueros amare; Verum ſicuti hæc lectio minus videtur reijcienda, ita profectò prior minimè recipienda; Nemo enim adeo rudis eſt, qui in textus lectione non agnoſcat Suetonium Neroni obijcere, turpem cum pueris, ac libidinoſum congreſſum; at quis iure aſſerere poterit, authorem Latiniſſimũ, Romanæ hiſtoriæ ſcriptorem, pędagõgiam in turpem ſenſum accepiſſe, cuius ſignificationis nullibi apud ſcriptores Latinos extet exemplum. Nam Plinij locus lib. 33. c. 12. ad id probandum adductus, nihil ad rem facit, ait namque Plinius. Argenti ad minus conuenientes vſus, ſuperfluumque luxum deductum deteſtans. Iam verò pedagogia, in tranſitum virilitatis cuſtodiantur argẽto; quibus in verbis quis obſcœnitatẽ ineſſe decet? Nec minus illis fauet locus alter eiuſdẽ lib. c. 3. vbi legitur Honeſtius viri, pædagogijs id damus, balineaſque diues puerorum forma conuertit. Plinius namque damnans nimiũ fœminarum in auri, & gẽmarũ vſu luxum, ſubdit ea verba, in quibus profectò nullã ineſſe turpitudinẽ clarè dignoſcitur. Addamus, pædagogiam ex Iuriſconſultorum ſcriptis fuiſſe ſeruorum puerorum cœtũ, ſic Vulpianus in l. quęſitum eſt. §. 16. D. de fundo inſtruct. vel inſtrum. leg. inquit. Si inſtructum fundũ legaſſet, pedagogiaque ibi haberet, vt quum eo veniſſet, præſto eſſent intriclinio, legato continentur. Quis itaque puerorũ ſeruitiũ in triclinio fędum dicet? Ita & Amm. Marcel. lib. 26. Pædagogianos pueros appellat ſeruitia puerilis ętatis nobilibus miniſtrantia. & de Procopio verba faciens ait, illũm inductum in pędagiani pueri ſpeciem purpureis obtectum teguminibus pedum. Et lib 30. refert. Pædagogianos pueros in venatione diſponi ad retinendos canes. Hinc puto apud noſtrates, Principes nobiles pueros ſimiles in vſus ſeruientes, *Paggios* vocatos corrupta voce, quaſi pedagogianos diceres, qui & Gallis *Pagies* dicti, quoſque à Lampridio in Alexandro Caſtrenſes pueros ſeu miniſtros vocatos nonnulli arbitrati ſunt. Quod ſi Seneca Epiſt 124. ſcribit. Omnium pædagogia velata facie vehuntur, ne ſcilicet illis iter facientibus Sol faciem fuſcaret. Item lib de vita beata, c. 17. Quare pædagogium pretioſa veſte ſuccingitur. & rurſus de Tranquillitate vitæ, cap. 1. Perſtringit animum apparatus alicuius pædagogij. Non tamen ex ijs turpitudo vlla elicienda. Siquidem principes viros in nobilium puerorum huiuſmodi delectu, pulchriores, & venuſtiores deligere ſolitos norunt omnes, illoſque eleganter veſtibus indutos habere; quod ſi quis hinc eos obſcœnitatis arguere vellet, iure optimo reprehendendus eſſet. Plutarchus in Põpeio, Pædagogium

gogium

gogium locum,in quo huiuſmodi pueri verſantur nuncupauit: Ita & Seneca lib.7.Epiſt.epiſt.ad Suram. Puer in pædagogio miſtus pluribus dormiebat. quo in loco malè textus nõnulli habent pędagio. His itaque ſic ſe habentibus, ſtatuamus rectius cum Egnatio in Annot. Et Aldo Manutio aduerſus Calepinum,legendum hoc in loco proagogia, quam lectionem,& in Codice Germanico obſeruamus quæ vox à Græco verbo προαγωγεύω deriuata productionem, vel proſtitutionem ſignificat, vndè προαγωγὸς proſtitutor dictus. Fauet huic lectioni Pędianus ſcribens; Lenones dici tantum ſcortorum, productores verò etiam inuitarum perſonarum,& in quibus ſtupra exercita, legibus puniuntur. Ita verba hæc à Cicerone in Verr.diſparari annotauit Cœl. Rhod. lib.14.c.8.atq; apud Ariſt.lib.Eth.5.προαγώγευμα productionem,non lenonicium,quod fecit interpres,vertendum. Addamus Græcis προαγωγὴν ſtuprum & proſtitutionem Latinis ſignificare Terentius in Eun.

Pretium ſperans, illico producit, & vendit.

Et Plautus de matre proſtituente filiam dixit.

Audientem dictò mater produxiſti filiam,

Hoc eſt,proſtituiſti. Quod ſi hæc lectio alicui omninò non arriſerit,potior eligenda;profectò Beroaldi,prodraſtia inquam; nam pędagogia nullo pacto placere poteſt.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXX.

Nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis argenteis mularum, canuſiantis mulionibus, armillata, & Phalerata cum hamaxicorum turba, atque curſorum.

IN Codice emaculatiore legi Amaxicorũ teſtatur Beroaldus,interpretaturq; vehiculorum aurigas, atq; rectores,à Græco vocabulo ἄμαξα,quod eſt plauſtrum. Ita & Septentrionale Sydus ἄμαξαν dictum, quod plauſtri figuram repræſentet. Et Iulius Capitolinus de Maximino ſcribit, quod amaxas manibus traheret, rhedam onuſtam ſolus moueret. Et Plinius Amaxobios populos lib. 5.c.3.vocat,qui vitam in plauſtris degunt, quales Numidę. Verum hæc Beroaldi expoſitio duplici ratione haud recipienda. Prima,eò quod Suetonius carrucarum tractioni mulas ſubijcit,& muliones earum rectores appellat;vndè Amaxicorum vocem ſi rectorum interpretemur, erit incongrua in Suetonio verboſitas notanda, quod vitium in purgatiſſimo ſcriptore minimè dicendũ eſt. Quod verò antiqui mulis in trahendis curribus,rhedis,carrucis,carpentiſque vterentur,vbiq; in ſculpturis antiquis cõſpicimus, clarè verò in Agrippinę numiſmate æreo. Secunda ratio eſt: quia adiectiuum illud phalerata minimè hominibus aptari poſſit,quales Amaxici, quum equorum phaleræ proprium ſint ornamẽtum,quod colligimus ex Virg.6. Aeneid.ſcribente.

Primus equum phaleris inſignem victor habebit.

Et Suetonio in Claudio. Craſſus frugi equo phalerato, & veſte palmata. Amm. Marcel. lib. 26. de Hilario Senatore inquit. Equo phalerato inſidens. Et Liuius lib. 44. de Perſeo Rege ait. Ipſe equos, phaleraſque, & ſagula donũ principibus ferre. Et lib. 39 Equites victores phaleris donatos ſcribit à C. Calphurnio. Plinius lib. 37. c. 12. de factitijs gemmis verba faciens. Quondamq; tãtæ magnitudini fecere, vt equis Regum in Oriente frontalia, atq; pro phaleris penſilia facerent. Gellius lib. 5. & c. 5. Equitatumq; frænis, ephyppijs, monilibus, phaleris præfulgentem. Iuuenalis Saty...

Frangebat pocula miles,

Vt phaleris gauderet equus.

Hæc tamen ratio aduerſus Beroaldum minus facere videtur; ſiquidẽ etſi recentiores plerique (inter quos præſertim Aldus Manutius in ſuis quæſitis) phaleras tantum equorum ornamentũ fuiſſe teſtati ſint; nihilo minus, & hominum extitiſſe facilè conuincitur, ſcribente Liu. lib. 9. Comitia Aedilitia, Flauij tãtũ habuiſſe indignitatis, vt pleriq; nobiliũ annulos, & phaleras deponerẽt, qđ pariter affirmat Pli. lib. 33. c. 1. inquiẽs olim ab ordine Equeſti phaleras fuiſſe poſitas ex indignatione. Cic. in Verr. Q. Rubriũ phaleris, & torq; donaſti? Vir. lib. 9.

Eurialus phaleras Ramnetis, & aurea bullis

Cingula. ———— Et paulo pòſt.

Agnoſcunt ſpolia inter ſe, Galeamque nitentem

Meſſali, & multo phaleras ſudore receptas.

Tacitus lib. Hiſt. 1. ſed manipuli quoque, & gregarius miles viatica ſua, baltheos, phaleraſque inſignia armorum argento decora, loco pecuniæ tradebant. Et libro ſecundo eiuſdem. Et militum phaleræ, torqueſque, ſplendebant. Et libro Annal. 12. Tunc incedentibus Regijs clientelis, phaleræ torques quæque externis bellis quæſierant, &c. Ex quibus locis, & authoritatibus ſatis patere poteſt, phaleras promiſcuum ornamenti genus, tum hominibus tum equis antiquitus fuiſſe; Vndè iure Ter. in Phormione, mulierẽ phaleratam dixit, ideſt ornatam. At his omiſſis ad propoſitũ reuerſi, dicamus, magis recipiendã Egnatij, Sabellici, & Torrẽtij ſententiã qui hoc in loco Mazacũ legendũ cẽſent, quos ẽt ſequutus eſt Turneb. lib. Aduerſ. 24. c 6. & lib. 27 c. 18 & lib. 30. c. 3. Verum ſicut hi, in loci lectione cõueniunt, ita in expoſitione valdè diſcrepãt. Egnatius Mazacum interpretatur Cappadociæ ſeruos, quorum ingens Romæ copia; Horum ait meminiſſe Horatium eo in verſu.

Eger æris Cappadocum Rex.

Mazacos autem dictos arbitratur ab Vrbe horũ Regia Mazaca, in medio totius Cappadociæ ſub Argeũ montem poſita, Cæſarea poſtea appellata, cui Magnus Baſilius fuit Antiſtes Hanc Pomponius Lætus in cõpendio Hiſt. Rom. Cæſareã in Cappadocia poſitã in radicibus montis Argei antea Mazam dictã ſcribit, ſed vt ego puto, ſubeſt mendum in litera, nam Mazacã reponendum. Hoc idem cõfirmare contendit Torrentius authoritate Plinij lib. 6. c. 3. & Claudiani lib. 1. in Rufinum ſcribente.

Volucrumq; parens Argæus equorum. Et Mart. lib. 10. Epig. 76.

Nec de Cappadocis eques cataſtris.

Hoc

Hos ego puto fuiſſe quos inter Cappadoces enumerãs Strabo lib. 17. Mazacenos appellat,& per conſequens Aſię populos;nam Cappadociam Aſię partem omnes Coſmographi ſtatuunt,vti Ptolemeus lib 5.Strabo,& Solinus;è contra Turnebus locis citatis Mazacas Africę populos fuiſſe contendit; qui in comitatu Romanorum Principum olim erant,quod confirmat authoritate Martiales libro decimo,Epigram.13.ſcribentis.

Quum cathedra litius portet ſibi rheda miniſtros,
Et Libys in multo puluere ſudet eques.

Addit authoritatem Nemeſiani equos Mazacas laudãtis, qui ex interiori Africa erant.

Quemque coloratus Mazax deſerta per aura,
Perduxit.——————————

Et Lucanus libro quarto.

Marmaridæ volucres, ęquaturuſque ſagittas
Medorum, tremulum quum torſit miſſile Mazax.

Aurelius Olympius libro ſecundo Cynegi.

Quemque coloratus Mazax deſerta per arua
Pauit, & aſſiduos docuit tolerare labores.

Mirum ſanè eſt,viros præſtantiſſimos,& de re literaria optimè meritos, in loci lectione concordantes, in vocis ſignificatione adeò diſſentire. Quamobrem quid in re hac ſentiendum ſit,& nos in medium afferre decreuimus, in ſtudioſorum gratiam,quorum erit iudicium,an veritatem aſſequuti ſimus. Illud autem ante omnia præmittendum,Reges, & Populos Rom.amicos, & ſocios, imperante Octauiano Auguſto ęmulatione quadam in ſuis quiſque Regnis, & prouincijs,in illius honorem Vrbes condidiſſe, eaſque Cęſareas appellaſſe, quod teſtatus eſt Suetonius in illo,c. 60.necnon & Euſebius lib. 7.Hiſt. Rom. tradit, Auguſtum tanto amore apud Barbaros fuiſſe,vt Reges Pop.Rom. amici,in honorem eius conderent ciuitates, quas Cęſareas nominarent,ſicuti,à Rege Iuba in Mauritania,& in Palęſtina, quæ nunc eſt vrbs clariſs Amm.tamen Marcell.lib.14.ſcribit.In Palęſtina Cęſaream in honorem Octauiani Principis ab Herode exędificatam. Sextus Aurelius Victor in Tiberio Cęſare ait. Tiberius Cęſar Auguſti ſucceſſor in Imperio, Cappadocas in prouinciam redegit, remoto Archelao eorum Rege,atque,vt ſubdit Eutropius lib 7. maximã illius Ciuitatẽ Mazacam Cæſaream appellari iuſſit. Ita & Euſebius in Chronicis ait. Tiberius Archelao pulſo, & Cappadocia in prouinciam redacta Mazacam Cęſaream nominauit.Amm. Marcellinus lib. 20. inquit. Apud Cæſaream Cappadocię etiam tunc degentem inuenere Conſtantium, Mazacam ante hac nominatam, opportunam Vrbem, & celebrem ſub Aegei montis pedibus ſitam. His ſic ſe habentibus, dicimus, quod quum tanta fuerit in Auguſtum populorum adulatio, vt non ſolum multis in locis illi templa ſtruerent, vt docet Tacitus libro Annal. primo, & vrbes ædificarent, quod factũ in Cappadocia docuimus,ita & in Africa, in eiuſdem honorem fortè conſtructam Vrbem,Cæſareã vocatam,vbi ſunt Mazaces populi nuncupati, quos Ptolemæus lib. 4. Africæ populos conſtituit. Hoc autem colligere poſſumus ex

ex Am.Marcel.ſcribente, libro 29. Exindè quum diſcurſis itineribus magnis Tipaſam noſter Dux introiret,legatis Mazicum, qui ſe conſociauerant Firmo, ſuppliciter obſecrantibus veniam, animo elato reſpondit, ſe in eos vt perfidos arma protinus commoturum. Quibus imminentis periculi metu defixis, reuertique iuſſis ad ſua. Cęſaream intendebant vrbem opulentam quondam, & nobilem, cuius itidem originem in Africæ ſitu digeſſimus plenè. Et paulò poſt. Agenſque etiam apud Cęſaream;& rurſus ſubdit. Dumque hæc aguntur, reuerterunt Gildo, & Maximus, Bellen è principibus Mazicum & Fericium gentes præfectum ducentes. Et denique. Ad Tingintanum Caſtellum progreſſus per Ancorarium montem Mazicas in vnum collectos inuaſit,iam tela reciprocantes volitantia grandinis ritu,& quum eſſet vtrinque diſcurſum,agmina viris,armiſque incitata,non perferentes Mazices,licet bellicoſum genus,& durum,diuerſis ſtragibus implicati fœdo difluxere terrore.Et rurſus.Ni gentium turbulenta concuſſio,procul Mazicum viſis auxilijs,quos ante ibant Romani quidam.Et iterum. Ex indè quum miles ducens incolumes Theodoſius ad fundum veniſſet nomine Mazucanum. Ex quibus omnibus planè conſtare patet, fuiſſe in Africa Cæſaream propè populos Mazacas (ita enim legendum, non Mazicas,mendoſo textu Ammiani,& vbique manco & decurtato)quemadmodum & in Cappadocia Aſiæ prouincia Cæſaream aliam,prius Mazacam appellatam,hincque inter doctiſſimos viros digladiandi occaſio oblata ob vocum ſimilitudinem, facilè tamen ex iam dictis conciliari poſſe. Sed quod ad Suetonij locum illuſtrandum pertinet,dubio procul Turnebi ſententia præferenda; Siquidem cenſendum Suetonium loquutum de Mazacis Africæ, tum ex allegatis a Tornebo ipſo, & à nobis adductis; tum etiam ex Seneca ep. 88. recenſente in principum virorum comitatu Numidas ex Africa extitiſſe. Cuius equitatus præſtantiam Liuius non ſemel ex tollit, lib. 21.22.23. & 25. Sed potiſſimum lib.26. Vbi eos fortiſſimos equitum toto Punico, exercitu,appellat. Et lib. 29. Longè primum equitum genus in Africa dicit; quorum ope ſtrenuè vſos Romanos lib. 35. tradit. At Cappadocum equitũ ſemel tantũ meminit libro 37.miſerum in Romanorum auxilium ab Ariarathe Rege,nullo eos encomio commendans.Imò Cappadoces infidos habitos conſtat ex Suida ſcribente,iactatum vulgò *τρία κάππα κάκιστα*, Scilicet Cretum, Cilicum, Cappadocum.Iure itaque credendum equites Mazacas ex Africa, non Aſiaticos, Cappadoces,Neronem in ſui comitatu habuiſſe: Hoſque Phaleratos, curſores verò pedites armillatos. Per curſores autem arbitror intelligendum, quos noſtris temporibus vulgò *ſtaffieri* ſeu *palafrenieri* vocamus. Circumpedes moderni Latinè dicunt;Nequaquam verò (quod Calepinus in dictione Armillæ interpretatus eſt)quos vulgò *poſtas* appellant,equeſtres ſcilicet Tabellarios, ſeu Veredarios nuncupatos. Curſoribus autem pedeſtribus vſos priſcos Imperatores colligimus ex Spartiano ſcribente in Ælio Vero. Iam illa leuiora, quod curſoribus ſuis exemplo cupidinum alas frequenter appoſuit, eoſque ventorum nominibus ſæpè vocitauit,Boream alium, alium Nothum, & itẽ Aquilonem, & Circium,cæteriſque nominibus appellans, & indefeſſe,atque in humaniter faciens,curſitare.

C.Suet.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXXII.

Reuocauit & præmia coronarum, quæ vnquam ſibi in certaminibus ciuitates detuliſſent.

VRBES omnes prouinciarum Pop. Rom. tributariarum, atque ſubiectarum ſolebant certam auri quantitatem perſoluere, quo exercituum ducibus ſeu Imperatoribus aureæ coronæ pararentur, victoria parta, quas in Triumpho geſtarent; Hoc autem aurum coronarium vocabant, de quo Gellius lib. 5. cap. 16. inquiens. Triumphales coronæ ſunt aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem Triumphi mittebantur; Id vulgò dicitur aurum coronarium. Hæ antiquitus laureæ fuerunt, poſt fieri ex auro cœptę. De eodem Cic. in Piſo. Mitto aurum coronarium, quod lex & decerni, ex accipi vetat, niſi decreto Triumpho; quod ad quemque peruenerit ex præda, manubijs, ex auro coronario. Et contra Rul. Aurum coronarium dabitur Proconſulibus, vel Imperatoribus ex prouincia decedentibus, ad decorandum triumphum. Apud Iuriſtas habemus aurum coronarium eſſe id, quod offertur à curiarum ordinibus, vel amore proprio, vel indulgentiarum lætitia, vel rebus proſperè geſtis, l. quæ diuerſarum, C. Theod. de aur. cor. Hoc autem non niſi ab admonitis, & ex conſuetudine præſtabatur, dicta l. & l. ſequenti. Hanc ſolum Iuſtinianus in C. ſui nominis tranſcribi iuſſit, quæ extat libro decimo C. eod. tit. Et aurum coronarium voluntatis munus voluntarium, D. Iulianus reſcripſit. Et denique aurum coronarium illud erat, quod exigebatur ad coronam, vel ſtatuam principis conflandam ab ijs, qui ſoliti erant illud pendere, l. 1. de auro cor. lib. 10. C. tit. 74. Seruius verò in lib. 8. Æneid. ſcribit, aurum coronarium fuiſſe, quod à victis gentibus dabatur propter conceſſam vitam. At quomodocunque ſit, Illud ſanè manifeſtum eſt, Imperatoribus obtinentibus ſummam Imperij Romani à ſingulis ſubiectis prouincijs, id auri genus perſolui ſolitum; Quòd clarè elicitur ex Spartiano in Adriano, ſcribente Aurum coronarium Italiæ remiſit, in prouincijs minuit, & quidem difficultatibus ærarij ambitiosè, & diligenter expoſitis. Ex Lampridio etiam in Alex. tradente. Aurum coronarium, & negotiatorum Romæ remiſit. De eodem Am. Marcell. lib. 25. inquit. Liberalitatis eius plurima ſunt teſtimonia, & veriſſima; inter quæ indicia ſunt tributorum admodum leuia, coronarium indultum, remiſſa debita multa diuturnitate congeſta, &c. Spartianus iterum in Antonino Pio. Aurum coronarium quod adoptionis ſuæ cauſa oblatum fuerat Italicis totum, prouincialibus medium reddidit; Dabantur etiam honoris gratia coronę aureę Principibus Romanis à Regibus ſocijs ſeu amicis in conuiuio, quod docet Tacitus lib. Annal. ſecundo, vbi Germanico, & Agrippinę coronas aureas magno pondere, leues Piſoni, & cęteris oblatas in conuiuio à Rege Nabateorum tradidit. Vndè & aurũ coronarium dici potuit, quod in huiuſmodi coronis conflandis à Regibus & Prouincijs inſumebatur. Cuius rei exempla paſſim habemus apud Liuium, ſed prę ſertim

tim lib.38. vbi ait, Ab Aſiæ Ciuitatibus ad Cn. Manlium legationes miſſas, nõ gratulatum modo, ſed coronas etiam aureas, pro ſuis quęque facultatibus deferentes. Et lib. 37. in triumpho L. Amilij Regilli, vnde quinquaginta coronas aureas trãslatas. Et lib. 40. in triumpho L. Manlij Acidini coronas aureas 124. traductas. His ita præmiſſis, videndum quomodo Suetonij verba ſint interpretanda. Leuinius Torrentius exponit. Ciuitates, apud quas muſici agones edi ſolebant, ex ipſomet Suetonio ſupra cap. vigeſimoſecundo, Citharœdorum coronas omnes ad eum mittere inſtituiſſe. Igitur Nero ſi quæ Ciuitates id facere omiſiſſent, ad id præſtandum compulit. Verum bona doctiſſimi viri venia dixerim, expoſitio ipſius haud recipienda, ſiquidem tanta fuit Ciuitatum Populi Romani ſubditorum in Neronem adulatio; Huius verò aſſequendi in muſices agone victoriam tanta cupiditas, vt nec illas omiſiſſe coronarum exhibitionem, nec illum recipere eas neglexiſſe ſit credendum; quod etiam colligimus ex ipſomet Suetonio ſupra ſcribente capite vigeſimooctauo, Neronem coronas, quas ob victoriam muſici agonis retuliſſet in cubili circum lectos poſuiſſe, quum eaſdem Romę reuerſus triumphans reportaſſet. & capite vigeſimoſecundo tradente; Inſtituiſſe ciuitates, apud quas muſici agones edi ſolent omnes Citharœdorum coronas ad ipſum mittere, quas adeo gratè recipiebat, vt legatos qui pertuliſſent, non modò primos admitteret, ſed etiam familiaribus epulis interponeret. Rectius ſanè (vt mea fert ſententia) Beroaldus, & Sabellicus locum explicant, inquientes; Non ſolum in ſacris certaminibus coronas dari ſolitas, ſed & præmia victoriæ deferri, quæ quum Nero omiſiſſet, vtpotè contentus ſolo honore & coronis, pecunia deinde exhauſtus, præmia illa à Ciuitatibus repetere voluit; Hanc ſententiam confirmari poſſe (addo ego) ex Suetonij dictis, cap. vigeſimoſecundo, à Nerone palmarum numerum, hoc eſt præmia ampliata. Verum quum verba textus perpendo, video clarè de coronarum præmijs, ideſt de auro coronario intelligenda, non de præmio victoriarum. Quamobrem, quum reuocare inter alia plura ſignificata pręcipuè rurſus vocare ſignificet, interpretandum puto hunc locum. Neronem reuocaſſe ideſt, rurſus petijſſe à Ciuitatibus quæ illi in certaminibus coronas detulerant, illarum præmium, idque egens, aliaſque illicitas plures extorſiones eiuſdemque generis excogitauit. Huic expoſitioni fauet Cicero, qui hoc verbo reuocare in eodem ſenſu ſępè ſępius eſt vſus. Vti de Clar. Orat. lib inquiens. Ego me ad priſtina ſtudia reuocaui. Et rurſus. Studium Philoſophiæ numquam intermiſſum, à primaque adoleſcentia cultum, & ſemper auctum hoc rurſus ſummo authore, & doctore reuocaui. Et in Tuſcul. Retuli me ad ea ſtudia, quæ retenta animo, remiſſa temporibus, longo interuallo intermiſſa reuocaui. Et lib. de Orat. Meque ad meum munus penſumque reuocabo. Et alibi pluries.

Digitized by Google

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXXIII.

Denique buſtum eius conſepiri niſi humili leuique materia neglexit.

NON aliorum dicta impugnandi ſtudio, ſed ne veritas lectionis periclitetur, non prætermittẽdũ duxi, Torrentium, & Beroaldum interpretes minus appoſitè hunc locum explicaſſe. Siquidem ille per buſtum intelligendũ putat locum, in quo crematus fuerat Claudius, quẽ cuſtodiæ cauſa conſepire mos erat, qđ Nero pro defuncti dignitate facere neglexit. Hic verò buſtũ interpretatus eſt rogum iam exuſtũ, à Nerone minimè ſepimento circumuallatũ, vt decens erat; ſubdens lex incendium verita, rogum, buſtumve nouum vetat erigi propius LX. iuxta ædes alienas inuito domino. Nos tamen per buſtum intelligendum cenſemus ſepulchrum, ſeu monumentum, pręſertim extructa eo in loco, in quo cadauer combuſtũ eſt; tradente Feſto Pompeio lib. 2. Buſtum propriè dicitur locus, in quo mortuus eſt, combuſtus, & ſepultus; diciturq; buſtũ, quaſi benè vſtum. Vbi verò quis combuſtus tantumodo, alibi verò eſt ſepultus is locus ab vrendo vſtrina vocatur, ſed modo buſtum, eo quod ſepelitur ſepulchrum vocamus. Hæc Feſtus, eo autem in loco cremari ſolitos, quo & ſepelirẽtur nobiles Romani, elici poteſt ex Tacito ſcribente lib. Annal. 2. de Germanici cadauere. Corpus antequam cremaretur nudatum in foro Antiochenſiũ; qui locus ſepulturę deſtinabatur. In eundem ſenſum Liuius lib. 5. de Gallis Romę peſtilentia peremptis inquit. Iam pigritia ſingulos ſepeliendi, promiſcuè aceruatos cumulos hominum vrebant, buſtorumque indè Gallicorum nomine, inſignem locum fecere. Et iterum lib. 22. Atq; illo ipſo die media in Vrbe, qua nunc buſta Gallica ſunt, & poſtero die citra Gabios cecidit Gallorum Legiones. Et Suetonius in Iulio Cęſare, c. 84. Iudęi noctibus continuis buſtum frequentarunt. Et Propertius Elig. 5

Scabris hoc buſtum cedito ſaxis.

Sed omnium clarius Cic. in Tuſculanis. Qui incidi iuſſit in buſto, hæc habui; quæ edi. Et in 2. Philip. Quum ijdem in foro buſtum facerent, qui illum inſepultum ſepulturam effecerant. Et in Piſo. Quorum ego funeri niſi reſtitiſſem, In Catilinę buſto mactatus eſſem. Et pro domo. Vt in viri etiam ſpirantes caput buſtũ, ſuis manibus imponeret; & iterum ſignũ de buſto meretricis oblatum iſte dedit. Et ad Atticum. Quinctius ad Buſtum Baſilij vulneratus, & diſpoliatus eſt. Et de legibus ſecundo. Pœna eſt ſi quis buſtum (nam id puto appellari τύμβον) aut monumentum violarit. Nemini autẽ dubium τύμβον Græcis eſſe Latinis ſepulchrum; quæ vox etiam ad Latinos, Italos, & Gallos migrauit, nam Tumba primis, Tomba ſecundis, Tombeau tertijs, ſepulchrum dicitur. Amm. Marcellinus lib. 12. Impletique funerum buſtis, & lib. 18. Placuerat buſto Vrbis ſubuerſæ expicere perempti iuuenis Manes. Virgilius clarè ſepulchra vocauit buſta 12. Aeneid. inquiens.

Alitis

Alitis in paruæ ſubitò collecta figuram,
Quæ quondam in buſtis aut culminibus deſertis
Nocte ſedens. Et libro vndecimo.
Fuit ingens monte ſub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere buſtum.

Propertius libro 3. Eleg. 14.

Afferet huc vngenta mihi, ſertiſque ſepulchrum.
Ornabit cuſtos ad mea buſta ſedens.

Et Silius Saty. ſexta.

Dum cineri titulum, memorandaque nomina buſtis
Prætendit.

Et Satyricus Poeta.

Portandum ad buſta cadauer.

Et in legibus 12. tabularum extat lex ex Solone. Heroum buſtumve ne vſu capito, in eodem ſenſu, quo Imperator Iulianus lege pergit Senatuſconſulto de ſepul. viola. Suetonius ipſe infra capite quinquageſimooctauo, ad monumentorum, buſtorumque monumenta plebe compulſa, & cap. 50. in eo monumento ſolium porphyretici marmoris ſuperſtante Lunenſi ara, circũſeptum eſt lapide Thaſio. Ex quibus ſatis conſtare puto verba Suetonij intelligenda de ſepulchro Claudij, quod Nero conſtrui non niſi humili materia neglexit, buſtumq; hoc in loco interpretandum ſepulchrum, ſeu monumentum. Vnde a buſto, gladiatores buſtuarios dictos, qui ante mortuorum ſepulchra pugnabant, & digladiabantur. Ita & mulieres buſtuarias τυμβάδας nominat Heſychius, quę in mortuorum monumentis verſentur. Sic Martialis lib. 3. Epigr. 51. ſcripſit.

Admittat inter buſtuarias mœchas,

Hoc eſt, *Scorta* vulgaria, & vilia quæ inter buſta, & monumenta proſtituantur de quibus rurſus lib. 1. Epigr. 91. dixit.

Abſcondunt ſpurcas, & monumenta lupas.

Sic Amm. Marcellinus libro 28. Leonem notarium buſtuarium latronem appellat, quaſi diceret, etiam ex ſepulchris furta abſtrahens.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XXXIII.

Veneno aggreſſus eſt, quod acceptum à quadam Locuſta venenariorum indice, quum opinione tardius cederet, ventre modò Britannici moto, accerſitam mulierem ſua manu verberauit, arguens pro veneno remedium dediſſe; excuſantique minus datum, ad occultandam facinoris inuidiam, ſanè (inquit) legem Iuliam timeo.

VENENARII dicti Iuriſconſultis, & alijs, qui venena miſcent, l. 29. §. venenarij, D. de pœnis, & Tertullianus in Apologet. c. 43. ſi qui fortè verè de ſterilitate Chriſtianorum cumque poſſunt, primi erunt lenones, perdu-

ctores, Aquarioli, tum ſicarij, venenarij, magi. Idé in libro de pudicitia. Vt Tragœdias omittam ſicut hodie venenarij, ſciunt, magi. Vtitur & hoc verbo in eodem ſignificatu, Iulius Firmicus libro 6. cap. 19. quod pluribus authoritatibus confirmamus, quod in huius verbi expoſitione lapſus ſit Baptiſta Pius in poſt. annot. Sed quod ad rem noſtram ſpectat aliàs credebam mendum ineſſe in tex. & non venenariorum, ſed venenorum legendum eſſe: Non videbam enim, quo pacto Suetonius vocaſſet venenariorum indicem Locuſtam, quum ipſa venenaria excellentiſſima, hoc eſt venenorum confectrix, & miniſtra eſſet; nec opus Neroni mortem Britannico veneno molienti, alio venenario, quam Locuſta, cuius opera antea Agrippina ipſius mater in necando Claudio Imperatore, ex voto vſa erat; ita vt Tacitus in calce libri Annal. 12. eam venenorum artificem vocet, & ob idque diu inter inſtrumenta regni habitam, ſcribat. Et de eadem Iuuenalis Saty. 1. dixerit.

Inſtituitque rudes, melior Locuſta propinquas;

Per famam & populum nigros efferre maritos.

Verum quum perpenderem Tacitum loco citato ſcribentem, Locuſtam nuper veneficij damnatam, in eam veniebam ſententiam, illam a Suetonio venenariorum indicem appellatam, eo quod, quum de ea iudicium haberetur, alios criminis conſocios venenarios indicaſſet, ſeu detuliſſet. Index enim ab indicando dictus vt Pędianus docet, & ita nuncupatus, qui crimen aliquod indicaſſet, vel detuliſſet, quo in ſenſu ſępiſſimè vſi Liuius, Cicero, Saluſtius, & Suetonius ipſe; ſic indicaſſe, eſt detuliſſe, arguiſſe, accuſaſſe, Vulpiano etiam teſte, l. 197. D. de verb. ſignif. hanc interpretationem, & Torrétius recepit. Poſſumus etiam exponere Locuſtam venenariorum indicem, ſcilicet magiſtram; Nam ſæuiſſimum Neronem non ſolum illam in aula habere veneficam excellentiſſimã voluiſſe cenſendum, ob artis ſcilicet præſtantiã, ſed & eandem diſcipulos haberi, quos doceret, vt in venenarios præſtantes euaderẽt, ne ſcilicet ea defuncta, Nero crudeliſſimus veneficij miniſterio deſtitueretur. Sed quod iterpretes hoc in loco vnanimi conſenſu tradunt, non minorem difficultatem facit, interpretátur enim legem Iuliam, legẽ de veneno. Namque quum plures fuerint leges Iuliæ, vt aliàs fusè annotauimus, nullum tamen Iuliam de veneno authores antiqui, vel recentiores enumerant. Latam certè primum legem de veneno C. Valerio Flacco M. Claudio Marcello Coſſ. Liuius teſtatur lib. 8. ſecundam à L. Sylla Dictatore, ex Cicerone in Orat. pro Cluétio, obſeruamus. Apud Iuriſconſultos veneficia ad legem Corneliam de Sicarijs pertinere legi. nis, §. item lex Cornel. de publ. iud. l. 1. ad leg. Cor. de Sicar. Marcellus C. 3. legis Corn. de Sicarijs, & veneficis teneri tradit, qui malum venenum necandi hominis cauſa fecerit, vel vendiderit, vel habuerit. Succurrit etiam, legis Pompeiæ de parricidijs reũ dictam, qui venenum emit; vt patri daret, etiam ſi non potiderit dare, l. 1. §. fin. ad legem Pompeiam de parr. Nullibi itaque legem Iuliam de venenis obſeruamus; quamobrem alia certè interpretatio verborum Suetonij perquirenda; quam huiuſmodi eſſe genuinam arbitror. Nero vt ſummus Imperator, ſe legibus ſolutum exiſtimans, inquit, ſanè legem Iuliam timeo, non quidem veneni cauſa, ſed legem Iuliam maieſtatis, inter cuius plura capita illud

enume-

enumeratur, quo quis opera,conſilio, vel dolo malo,magiſtratum Pop.Rom. vel Imperium,poteſtatem ve habentem aliquem occiderit,&c.Quum itaq; Britãnicus,C.Imp.filius,& Neronis Imperatoris frater,& ad quem etiam legitima Imperij ſucceſſio ſpectabat,eſſet; illius necẽ conſulens, & procurans, legis Iuliæ Maieſtatis pœna tenebatur,à qua ſe exolutum Nero cenſebat,tamquam legẽ legibus dans,ideoq; Tyranicè inquit.Sanè legem Iuliam timeo, Maieſtatis inquam ab Octauio Augusto latam.

C. Suet. Tranquillus in Nerone.Cap. XXXIX.

Acceſſerunt tantis ex Principe malis, probriſque quædam & fortuita. peſtilentia vnius Autumni, qua XXX. funerum millia in rationem Libitinæ venerunt.

EX hoc Suetonij loco argumentatur Torrentius in Libitinę ratione adnotari ſolitum morientiũ nomina,ſicuti naſcẽtium in Faſtis, actiſq; publicis, vti in Tib.c.5.idem author docuit.Rectius,vt mea fert ſententia,Beroaldus inquiens.Deę Libitinę templi miniſtros,retuliſſe in rationes, ſe locauiſſe apparatum exequiarum ad 30.millia vno Autumno;Nãq; ſicuti Torrentij opinio ſolum coniecturę innititur,Ita Beroaldi expoſitio multis ſcriptorum teſtimonijs confirmari poteſt,quod nos comprobare ſatagemus. Clarum eſt in Aede Libitinę,quæ ad funus & ſepulturam pertinebant,condi,& locari cõſueuiſſe, cuiuſq; muneris plures erant miniſtri, Libitinarij oẽs dicti, licet officio inter ſe diſcrepantes. Scuti deſignatores appellat, qui conſtituendę funebri pompę pręerãt. vnicuiq; incedendi locum,ordinemq; præſcribentes,quorum meminit Cic.ad Atticum,lib.4.Græci βραβευτὰς dixere.Et Horat.lib.Epiſt.1.Epiſt.2.

———Dum ficus prima, calorque
Deſignatorem decorat lictoribus atris.

Et Vulpianus in l.Athletas, vbi Budęus annotat, deſignatores olim fuiſſe, qui hodiè Magiſtri ceremoniarum vocantur. Ex Libitinari familia erant & Pollinctores,qui mortuos lauabant,vngebant,& curabant. Græcis νεκροφόροι dictè. Plautus in Aſinaria.

Ecquis currit pollinctorem accerſere. Et in Pœnulo
Mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.

Apuleius; Pollinctor eius funeri dum vnctionẽ parat.Et in ſacris paginis Ezechi.39 c.Vt ſepeliant eum pollinctores.Horũ quoq; meminit Vulp.l.5.§.1.D. de inſtit.act.Et Tertul.in lib aduerſus Gnoſticos.Martialis lib.10.Epigr.95.& Iulius Firmicus lib.2.c.5.Inter Libitinarios quoq; numerabãtur Præficę,quę mercede conducebãtur in funeribus, vt flerent, & fortia facta defuncti laudarent,ex Nonnio Marcello, & Varrone lib.4. de Vita Pop.Rom.Lucillo lib. 22. Feſto Pomp. qui citat Nęuium Poetam ex Donato lib. 6. Aeneid.ad eum locũ.

Et ferales ante cupreſſum. Et 9.eiuſdem in illud,

Hæc te funera mater.

Hę Gręcis vocatæ θεραπόνται. In eadem familia connumerandi Veſpillones, viles ſcilicet cadauerum funeratores, qui ea efferebant, vndè Martialis lib. 2.

Qui fuerat Medicus, nunc eſt veſpillo Biaulus.

Cęſar lib. 4. belli ciuil. Erat tunc Orici Lucretius veſpillo. Clarius ex Suetonio in Domitiano, cap. 17. ſcribente. Cadauer eius populari Sandapila per veſpillones exportatum. Vocati autem & hi ſandapilarij a ſandapila, hoc eſt, humili feretro, de quo item Martialis lib. 8.

Grandis in anguſta ſarcina ſandapila.

Vndè Sydonius Apollinaris lib. 1. Epiſt. iure Veſpillones, & ſandapilarios coniungit. Hos Buſtuarios vocauit Amm. Marcellinus lib. 29. inquiens infauſtâ Buſtuarij Libitinam, ad vſque ſepulchrum incedentes pedibus, quoſdam etiam complicatis articulis præire mandauit. In horum quoq; ſerie reponendi, qui poſtremis temporibus in Vrbe Conſtantinopoli humandorum cadauerum curã habebãt, ex l. 4. & 9. C. de ſacro ſanct. Eccl. & ex Nouella 59. & ab Epiphanio circa finẽ lib. 3. ſiue Tomi ſptimi, contra hæreſes definiuntur. In eorundẽ albo deſcribendi Choraules monumentarij, ideſt tibicines ad defunctorũ ſepulchra canentes, quos & ſiticinas vocarunt teſte Gellio lib. 20. c. 2. Vt interim omittã, quos Budæus in Annot. in Pand. Codonophoros, hoc eſt tintinnabula geſtãtes, & ante ambulones atratos, ſeu ferales præcones vocat. Quum itaque tot eſſent Libitinę ædis miniſtri, quorum opera funerandis neceſſaria erant, & mercede paciſcenda, iure optimò, quicquid in ſingulo funere ea de cauſa exigebatur, in rationibus referebatur, & deſcribebatur, vndè facilè funerum, & defunctorum numerus colligi poterat. Hinc legimus apud Liuium lib. 40. tantam in Vrbe fuiſſe peſtilentiam, vt Libitina tunc vix ſufficeret. Et lib. quadrageſimoprimo. Nec liberorum quidẽ funeribus Libitina ſufficiebat. Quod verò in Aede Libitinæ, vt diximus ea, quæ humandis corporibus vſui eſſent locarentur, aut venderentur, habemus ex Plutarcho Probl. 22. & ex Seneca lib. 6. de Benef. ſcribente. An tu Aruncium & Aterium, & cæteros qui captandorum teſtamentorũ artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere, quæ deſignatores, & Libitinarios vota; illi quorum mortem optent neſciunt, hi familiariſſimum quemq; mori cupiunt. Et Valerius Maximus lib. 5. ſcribit Marco Prætore, Hircij, & Panſæ funus locante, qui tunc Libitinam exercebant, tum rerum ſuarũ vſum, tum miniſterium ſuum gratuitum polliciti ſunt, queſtumque contempſerũt. Apud Horat. lib. 3. Carm. qui ſibi immortalitatem vendicant, Libitinam vitare dicuntur, quum inquit.

Non omnis moriar magnaque pars mei
Vitabit Libitinam.

Ex his omnibus crediderim Suetonij dicta clarum lumen recipere. Nec illud obiter prætermittendum Alexandrum ab Alexandro lib. 4. cap. decimoſexto, & Cœlium Rhodiginum lib. 29. cap. decimooctauo, & Beroaldum hoc in loco, & recentiores alios, deceptos, inter portas Romæ Libitinenſem reponentes, per quam ſolita efferri cadauera credidere, nam lege aiunt vetitum ſepeliri in Vrbe, niſi perpaucos, quibus id ſummi honoris gratia dabatur, ex

Cice-

Cicerone in Orat. pro Flacco, & Polybio in libro 8. Hiſt. quod & nos fuſius alibi demonſtrauimus. Verum quum frequentia ſepulchra, & paſſim in agro Romano omni ex parte eſſent, mortuos extra quamlibet portam elatos non eſt dubitandum. Erat autem porta Libitinenſis, non Vrbis, ſed Amphitheatri, per quam interfecti gladiatores extra ferebantur, quod elicimus ex Lampridio in Commodo ſcribente. Ipſe autem prodigium non leue ſibi fecit. Nam quum in gladiatoris occiſi vulnus manum miſiſſet, ad caput ſibi deterſit, & contra conſuetudinem penulatos iuſſit ſpectatores, non togatos ad munus conuenire, quod funeribus ſolebat, ipſe in pullis veſtimentis præſidens. Galea eius bis per portam Libitinenſem elata eſt. Eadem ferè ex Dione, qui tamen portę Libitinenſis non meminit, ſed ait Galea eius allata fuit ad portas per quas efferri mortui ſolent, quæ profectò de Amphitheatri portis intelligenda, ſi quidem de Commodo digladiaturo verba facit.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XLIIII.

Exegitque ingenti faſtidio, & acerbitate nūmum aſperum, argentum puſtulatum, aurum Obryzum, vt plerique omnem collationem palàm recuſarent.

NVMMVS aſper a Veteribus dicebatur, recens, nouus, beneque percuſſus, ideſt non lenis, quales ſunt qui vſu ſunt attriti, ſed qui formam habent bene expreſſam, & notas claras, minimeque tactum fugientes; ſic enim loquitur Seneca lib. 2. epiſt. 19. ad Lucillium, vbi legimus. Nec voles quod debeo, niſi in aſpero, & probo, accipere. Integritatem attactu ipſo percipimus, ſi aſper ſit, ſic Virg. 5. Aeneid.

Bina dabo argento cęlata, atque aſpera ſignis
Pocula, ———

Et Iuuenal. Saty. 14.

Vaſa aſpera tergeat alter.

Et Perſius Saty. 3.

Quis modus argento, quid fas optare, quid aſper
Vtile nummus habet?

Hinc fortè apud Turcas, quos nummis recenter cuſis oblectari adeo manifeſtum eſt, vt nullam ad eos pecuniam, niſi nouam, tranſportare mercatores didicerint, argenteum nummum minimum Aſprum vocari obſeruamus. Aſprum enim pro Aſpero dici Synæreſi ſcimus. Ita Virg. 1. Aeneid.

Improuiſum aſpris preſſit qui ſentibus anguem.

Qua in re hallucinatum F. H. lib. de re nūmaria exiſtimamus, nummos aſperos interpretatum illos, quos & ſerratos dicebant; nam longè alios fuiſſe aſperos pluribus coniecturis conijcimus a ſerratis, de quibus nos fuſius alibi. Non ſolum autem exegit Nero nummos nouos, ſed ex argēto puſtulato, & auro Obry

zo fabrefactos, ideſt ex optima materia. Puſtulatum vocabāt antiqui puriſſimum argentum, eo quod multiplici excoctione, vi ignis, in eo velut puſtulas excitari experimento compertum ſit. Hoc alij puſulatum vocandum contendunt, non puſtulatum; Ita legendum apud Alphenum in l. nauim, trigeſimaprima, D. loca. Veluti quum argentum puſulatum fabro daretur, vt vaſa fierent, quum prius legeretur mendosè puſilatum. Qua in re parum laborandum, quum puſtula, & puſula, idem ſignificent. Ita apud Columellam lib. 7. c. 5. puſula vocatur Sacer ignis, qui puſtulas excitat, & puſuloſę oues, quæ eo morbo laborant ab eodem ibidem vocantur. Ita & puſtulum puſulum dixit Feſtus in verbo Netam. Legendum tamen hoc loco Suetonij puſtulatum non dubito ex Martiali lib. 7. ſcribente.

Sed cauſam ſcio. Nulla venit à me
Argenti tibi libra puſtulati.

Grauius me hercle errant qui apud Alphenum legunt paſtillatum, vt intelligamus aurifici datum informe, argentum, & in maſſam, veluti in paſtillos redactum; Ita enim Feſtus Pompeius dicit maſſam cuiuſcunque materiæ in formam panis parui redactam paſtillum vocari. De quibus frequens apud medicos fit mentio. Et apud Plinium lib. trigeſimotertio, c. 6. Vnde Horat. primo Serm. Saty. ſecunda.

Paſtillos Ruffillus olet.

Nec minus delinquunt qui poſtulatum legendum cenſent à poſtulando, Iuuenalis authoritate freti, ſcribentis.

Accipe victori populus qui poſtulat aurum.

Quæ interpretatio tanquam inſulſa nemini propemodum probatur. Hoc vno omnes conſentiunt, hoc loco intelligendum de argento puro, & ab omni ſorde, & ſocietate alterius metalli repurgato, quod Cineraceum vocari à nonnullis teſtatur Budęus lib. 3. de Aſſe, & in Annot. in Pandect. à Germanis promercale afferri, & Cindreas appellari tradit. Et Hiſpanis *Acendrado* dici docet Didacus libello de collatione numiſmatum c. 3. Hoc ipſum argentum Aulus Gellius lib. 6. c. 5. argentum purum putum vocari inquit, ideſt puriſſimum, atque expurgatiſſimum, taleque in fœdere, quod inter P. R. & Carthaginienſes factum fuit, dandum a Carthaginienſibus Romanis ſtatutum. Cur verò vocatum fuerit purum, apertum eſt, cur putum non ita. Ideo audiendi quid de hac re ſcripſerint antiquiores. Varro de lingua Latina inquit. Diſputatio, & computatio a putando dictæ, quod valet putum facere, ideo antiqui purum putum dixere. Et putatorem, qui arbores puros facit. Et Feſtus Pompeius refert, quod antiqui putum pro puro dicebant, vnde putatæ uites, quod deciſis ſuperfluis impedimentis expurgatæ remanerent. Et Nonnius Marcellus in lib. de proprieta. ſerm. Putus (ait) à putando dictus. Hinc putare arbores appellantur. Et Gellius lib. 6. c. 5. ſcribit: Putare ueteres dixerunt uacantia ex quaque re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena auferre, & excidere, & quod eſt utile, ac ſine uitio uideretur, relinquere. Ex quibus palam fit, cur argentum putum putum veteres dixerint, ideſt defœcatum, & expurgatum, purumque ad naturalem puritatem, quantum fieri

poteſt,

poteſt, redactum. Ita & Cicero ad Atticum ſecundo, Orationem putatiſſimam, ideſt expurgatiſſimam vocauit. Et Plautus in Pſeudolo ad hominem tranſtulit inquiens.

Polymachero placides purus, putus eſt, ipſas noui.

Quaſi dicat ipſe omninò eſt purus. Et ruſſus in eadem.

Purus putus ſycophanta eſt,

Hoc eſt merus ſycophanta. De argento vero puto puto meminit Liuius per initia libri ſecundi, de bello Macedonico, tradens Carthaginienſes eo anno argentum in ſtipendium impoſitum primum Romam aduexiſſe, id, quia probum non eſt, Quæſtores nuntiauerant, experientibuſque pars quarta decocta erat, pecunia Romæ mutuo ſumpta intertrimentum argenti ſuppleuiſſe. De Argento autem puro puto non ſolum in fœdere Carthaginienſium fit mentio, ſed & alibi apud alios, puta in Q. Ennij Tragœdia, quæ inſcribitur Alexander, & in Saty. M. Varronis, quæ inſcripta eſt. δίς παῖδες οἱ γέροντες. Ideſt, bis pueri ſenes. & Iuuenalis Saty. 10.

Pauca licet portes argenti vaſcula puti.

De re hac plura habere poterit curioſus Lector apud Alciatum libro ſexto Parerg. capite quarto C.M. in tract. de contract. quæſt. 100. numero 785. & Stephanum Forcatulum in Necromantia iuris, Dialogo 6. Quid autem ſit aurum obryzum poſtremo hoc in loco declarandum. In quo omnes concordes ſunt, intelligendum eſſe aurum expurgatiſſimum, & ſynceriſſimum. Vnde meritò Hermolaus Barbarus enarrans locum Plinij libro trigeſimotertio, capite tertio, ſcribit ex Phocionis ſententia dictum quaſi ἄβρυζον, ideſt purum, & merum, ac puriſſimè excoctum, eo quod ſæpè igne coctum ita purum, ac ſyncerum remaneat, vt amplius in coctione non minuatur. De eodem Plinius libro trigeſimotertio, capite tertio, inquit. Aurique experimento ignis eſt, vt ſimili colore rubeat quò ignis, atque ipſum obryzum vocant. Alij ophiritium, aut Ophirizum dictum putant ex authoritate Sancti Hieronymi, eo quod ab Ophir Inſula laudatiſſimum aurum aduekeretur, qua in re certè decipiuntur; Nam nullibi Diuus Hieronymus hoc dixit, ſed duntaxat ſic ſcribit in Commentariis in Hieremiam libro ſecundo, capite decimo, ſuper illa verba. Aurum de Ophen, opus artificis, & manus ærarij ſeptem nominibus apud Hebræos appellatur, quorum vno Ophaz dicitur, quod nos dicere poſſumus obryzum. De auro obryzo non ſemel fit mentio in ſacris paginis; nam libro ſecundo Paralipom. capite tertio, ſcriptum eſt, Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abieginis, & laminas auri obryzi affixit per totum. Et paulò ſuperius ibidem dixerat, & deaurauit eam intrinſecus auro mundiſſimo. Et in Iob capite vigeſimooctauo. Non dabitur aurum obryzum pro ea. Et in Eſaia capite decimotertio Precioſior erit vir auro, & homo mũdo obryzo. Et in Daniele capite decimo. Renes eius accincti auro obryzo, vbi Hieronymus ex Aquila interpretatur, aurũ Ophaz. Quibus in locis omnibus ſignificari aurum mundiſſimum, & ſummæ puritatis, non eſt qui ambigat. Capitolinus in Pertinace elutũ aurũ vocauit, vbi de vaſis Cõmodianis auro eluto cõpoſitis verba facit. Beroaldus hoc loco adnotauit, ex Fortunato interprete

Digitized by Google

Eccleſiaſticarum dictionum, aurum Ophir dici Hebraicè, quod eſt valde preciosum, quod Latini Obryzum dicunt. Iſidorus libro ſexto Etymologiarum c. decimoſeptimo, ait Obryzum dici aurum, eo quod obradiat ſplendore, & quod coloris ſit optimi. Qua in re cum Plinio cócordare videtur. Auri quoque & nummi Obryzati meminit Agathius Hiſtoricus. Ad hoc quoque illud ſpectat quod legitur in l. 5. C. de ſuſceptor. l. ſecunda, de metallar. Itaque quum libra ballucæ quæ modo ex aurifodina effoſſa eſt, quattuordecim ſit vnciarum, obriza duodecim duntaxat eſt. Et Imper. l. vltima, C. tit. de ponder. habet. Diu, multumq; flammæ edacis examine in ea obryza detinetur. Obryzam autem putamus ijs locis dici examen illud quod bonitatis auri fit in igne ab artificibus, ita vt expurgetur ab aliena permixtione quantum arte fieri poteſt, quod aurum Copellatum, ſeu de *Copella* vulgo dicunt. Et ita quoque intelligendum dictum Iuſtiniani in libro Edict. c. vndecimo. Nec monetarij quicquam Obryzæ nomine capiant; ideſt, vt ego interpretor in auri probatione. Latini elegantiores obruſſam dixere, vti Seneca Epiſt. decimatertia. Aduerſitates tanquam animi obruſſam vocauit. Ita Cicero in Bruto, dum ait. Expurgandus eſt ſermo, & adhibenda quam obruſſa ratio, quæ mutari non poteſt. Id ſanè olfecit doctiſſimus Alciatus, libro quinto Parerg. c. nono, dum obruſſum interpretatur, ideſt ſummam bonitatem. Et hinc deductum prouerbium, Ad obruſſam, ideſt, ad ſummam bonitatem, & perfectionem. At certè, non plenè rem aperuit, qua in re etiam caſtiganda P. Victorij ſententia in ſuis adnotationibus, dum mendum in Ciceroniano, & in Senecę textu eſſe exiſtimat. Obryzati ſolidi, ideſt, ex auro excocto, & puriſſimo conflati, obſeruantur in l. vltima, C. de vet. numiſm. poteſt. l. ſecunda, C. vt nemini liceat in coempt. Qui & Obryziaci dicuntur in l. prima, C. de oblat. vol. Aurum verò ad ſummam, & exactam puritatem, arte vlla reduci minimè poſſe, ex teſtimonio peritorum, quos Chryſurgicos vocat Budęus lib. 3. de Aſſe comprobat. Quod ſecus fieri ait in argento, quod ad omnimodam, & exactam puritatem reddi poſſe teſtantur ijdem periti. Expurgatiſſimum autem aurum viginti quinque caractorum vocatur, ſolumque deficit vnius caracti ſextadecima pars, nempè totius maſſæ, ideſt in libra, ſeu marcho portio tricenteſima octuageſima quarta. Ex his cogitabam ego locum Liuij lib. vigeſimoſeptimo, interpretari poſſe, quum ait. Cętera expedientibus quę ad bellum opus erant Conſulibus, aurum viceſimarium, quod in ſanctiore ærario ad vltimos caſus ſeruaretur, promi placuit, prompta ad quattuor millia pondo auri. Et intelligendum pro auro viceſimario, ideſt ſummæ bonitatis elaboratum, vſuali inquam in vaſa, quod & vaſcularium dicunt, quod vicenarium aurifices eſſe confirmant. Ita Plinius loco toties citato ſcrupulum auri valere vicenis ſeſtertijs dixit. Ex ſyncero enim auro ob ſui mollitiem vaſa non fabricantur commodè, quia inutilia eſſent, & facilè in attrectatione comprimerentur, & in vſu corrumperentur. Et ita aurum viceſimarium in uaſa elaboratum in ſanctiore ærario reſeruatum crediderim, non depromendum niſi in maximis neceſſitatibus. Et me mouet quod nullam aliam habere poſſe video rationem, cur potius ita ſeruaretur aurum

rum ex viceſimę vectigali exactum, quam ex alio prouentu, vel redditu Pop. Romani, quod obiter ſit dictum. Scimus enim & nos aliter interpretatos locum hunc in expoſitione cap.49. Auguſti ſupra. Libet & addere aurum coronarium teſte Gellio libro 5.c. 6. dictum antiquis, ex quo triumphales coronæ aureæ fiebant, quæ Imperatoribus mittebantur in honorem triumphi. Et in l. 1. de auro corona. libro decimo, C. tit.74. habemus aurum coronarium illud fuiſſe, quod exigebatur ad coronam, vel ſtatuam Principis conflandam ab illis, qui ſoliti erant illud pendere. Seruius in 8. Æneid. ait. Coronarium aurum fuiſſe quod a victis gentibus dabatur propter conceſſam vitam. Lampridius in Alex. huius meminit. Et Plinius lib.40. ait, Q. Fuluium Flaccum in triumpho Hiſpanico coronas centum viginti quattuor habuiſſe. Vopiſcus in Probo. Coronas, quas mihi obtulere omnes Galliæ Ciuitates aureas, veſtrę P.C. clementiæ dedicaui. Am. Marcell. lib. 25. inter multas liberalitates Iuliani Aug. enumerat coronarium indultum. De qua re nos alibi plura. Sicuti & aurum Toloſanum dictum, eo quod Oppidum Tholoſanū in Gallia Q. Cępio Conſul diripuiſſet, multumque auri in eius templi oppidis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum attigit miſero exitu perijt. Quod idem author reſtatur lib. 3. cap. 9. Et Cic. lib. 3. de Nat. Deorum, & Trogus lib. 32. Aurum luſtrale dicebatur, quod quarto quoq; anno pendebatur, quod (vt ait Zonaras) onus negociatorum, & mercatorum erat, & ob id etiam negociatorium appellatur à Lampridio in Alexandro. Huius etiā fit mētio, C. de luſtralis auri collatione, vbi ſunt duæ tantum leges Græcæ, à quibus χρυσαργύριον vocatur. Alij, & fortè mea ſententia melius, dixere, aurum luſtrale dictum, quod in fine cuiuſque quinquennij, ſeu luſtris ſingulis tributum aliquod certum præbebatur à Prouincijs P. R. ſubiectis. Sic legimus in ſacris paginis Ioſue cap. 6. quod Hebræi aurum, argentum, vaſa ænea, ferrumque in ærarium Domini mittebant conſecrata pro militia. Et in Legibus Iudęorū l.16. de Iudæis lib. 1. Cod. tit. 12. legimus a Iudæis, & primatibus Paleſtinę, qui ante ob ius Synedrij, ſeu Sanhedrin, ideſt Concilij, vel cōgregationis ſuæ aurum ſolitū præſtari Patriarchis occidētalibus, donec in ſuū theſaurū tranſtulerunt Theodoſius, & Valētianus. Huiuſmodi autē aurū fuiſſe exiſtimo, quamuis aliter ſenſiſſe videatur Cęlius Rhodig. lib. 5. cap. 9. ſcribens. Quoniam verò quęri poſſe ſcio, cuiuſmodi aurum ſit, quod in hiſtoria quandoque celebratum nouimus, Iudaicum nuncupatum, non grauabimur hoc obiter explicuiſſe. Erat autem quod Iudæorum nomine quotannis ex Italia, & ex omnibus prouincijs Hieroſolymam exportari ſoleret. Aurum glebale obſeruamus in l. 2. C. de Prætor. & honor. prę. lib. 12. Codicis, & erat quod pro poſſeſſionibus pendebatur. Ex aduerſo fuit aurum oblatitium, quod non canonis, vel indictionis cauſa, ſed oblationis genere quodam à Senatoribus pendebatur, quod ex Symachi, & Syneſij epiſtolis didicimus. Fuit & auri genus, quod à Lampridio in Alexandro Seuero, vocatur Electrum, ſcribens ita. Alexandri habitu nummos plurimos figurauit, & quidem electros aliquantos, ſed plurimos aureos. Vocatum autē fuit electrum aurum iſtud, eo quod vt Plinius docet libro 33. cap. 4. in eo auro quinta argenti portio ineſſet, quod modo naturale eſſe, modo cura effici ait, & ſi quintā argenti portionem excedat, incudibus nō reſiſtere

 tradit

tradit. Ex miſcella enim argenti, auri fuluus color aliquantulum palleſcit,& colorem adipiſcitur, qualem in ambra, quod electrum etiam vocatum obſerua mus, cuius gūmi, electri inquam maxima copia in Septentrionalibus reperitur partibus, & ad nos in varias ſpecies animalium, aliarumque rerum etiam efformatum, & in fruſta etiam ingentia afferri non ſemel vidimus, in quibus; muſchę, apes, & lacertulæ, aliaque ſimilia animalcula continebantur introcluſa. De qua re plura Plinius paſſim.

C. Suet. Tranquillus in Nerone. Cap. XLV.

Statuæ eius à vertice currus appoſitus eſt, cum inſcriptione Græcā, Nunc demum agona eſſe, & traheret tandem. Alterius collo, & aſcopera delegata, ſimulque titulus, Ego quid potui? Sed tu culeum meruiſti.

EXISTIMAT Turnebus lib. 24. Aduerſ. cap. 6. legendū nō currus, ſed cirus, non traheret, ſed raderet, quod ex fidiſſimis libris ſe habere affirmat; Ita vt sēſus ſit, quod nō deberet in tāto ſui diſcrimine cirratus, aut cincinnatus eſſe, ſed cirros radere. Hanc lectionē non recipit Torrentius, quid enim ait agoni cum cirro? cui & ego aſſentior, addens, cur ſtatuæ Neronis cirrus appoſitus ſi cinncinato capite erat effigiata? quod ex antiquitatis monumentis, illius ſcilicet ſtatuis, & numiſmatibus oculata fide dignoſcimus. Quamobrem rectius Beroaldus, Sabellicus, & Torrentius currus legunt, illi tamen nullum verborum ſenſum explicantes peccant, hic verò tradens inſcriptionem partim Græcam, partim Latinam fuiſſe, cuius oppoſitum habemus ex tex. ipſo affirmante Græcam inſcriptionem extitiſſe. Ego ni fallor aſſerere audeo, verborum Suetonij genuinum ſenſum eſſe. Neroni ſtatuæ currum appoſitum, cū inſcriptione: Nunc demum agona eſſe, & traheret tandem; hoc eſt, Gallia, & Hiſpania à Galba, & Vindice deficientibus, verum, non fictitium Neroni certamen eſſe; Et ſicuti in Circo ludens quadrigarius agitator equos incitabat, & ludicrus auriga: ita nunc in tanto rerum diſcrimine, ipſe currum traheret, hoc eſt ſolicitè ſuæ & publicæ ſaluti incumberet; Nam qui in re aliqua enixè laborat, vulgari & vſitato prouerbio, currum trahere dicimus. Quæ interpretatio conuenit & alteri inſcriptioni columnis factæ, quam ſtatim ſubdit Suetonius ſcilicet Gallos cantantes iam eum excitaſſe. Ita quoque, & Aſcopera legunt omnes textus correctiores, nam quod Beroaldus de ſcopa fabulatur, inſulſum eſt. Namque genus illud ſupplicij, quod nos *ſcopare* dicimus, antiquis erat virgis cędere. Neque authoritas ab ipſo adducta, ex D. Hieronymi in Eſaiā interpretatione, ad rem facit, ſiquidem leue admodum ſupplicium Deus minatus eſſet Babyloniæ. Turnebus etiam & ipſe Aſcoma, quod Græcis vter eſt, vel pellis caprina, non Aſcopera legendum cenſet, cuius ſententiam non ſequimur, quum omnes textus, quos hactenus videre licuit, habeant Aſcopera, hoc eſt marſu-

marſupium, ſeu ſaculum; ſic enim vox Grӕca ἀσκοπήρα interpretanda. Ita vt ſenſus ſit. Neronis ſtatuӕ collo appoſitum marſupium ſeu ſacculum, cum inſcriptione, ego quòd potui, ſic enim lego, non quid potui; ſed tu culeum meruiſti, nam paricidæ (qualis Nero, qui matrem Agrippinam interemit) culeo inſuebantur, ex Quinctiliano libro 7. Vnde Martialis de Seneca.

Cuius ſupplicio non debuit vna parari
Simia nec ſerpens vnus, nec culeus vnus.

Et rurſus de Paricida ſic.

Et deducendum corio bouis in mare cum quo
Clauditur aduerſis innoxia Simia fatis.

Huic interpretatione fauet Suidas inquiens. Ἀσκοπήρα τὸ μαρσύπιον ἤτοι σακκόπατιον. Necnon & Dion, vſus voce Μολγὸν quod nos interpretamur vtrem, ſeu ſacculum ex corio bubulo. Hanc etiam vocem recipiunt alij Suet. interpretes, & Angelus quoque Politianus in ſuis Miſcellaneis cap. 20.

C. Suet. Tranquillus in Galba. Cap. III.

Prohibituſque à Tyberio ſortiri anno ſuo Proconſulatum, voluntaria morte obijt.

VALDE ſuſpiciendum Torrentium, alioquin oculatiſſimum Suet. interpretem, hunc locum penitus ſicco (ut aiunt) pede pertranſiſſe. Beroaldum verò diligentiſſimum eiuſdem commentatorem pauca, eaque minus rationi conſentanea attuliſſe in hoc tex. alioquin iudicio meo difficillimo explicando. Quamobrem pro illius declaratione illud præponendum quod ſæpius dictum eſt ſtante Republica Prouincias alias Conſulares, Prætorias alias fuiſſe. Imperio verò conſtitutӕ, aliӕ Pop. Rom. aliӕ Cӕſaris factӕ ſunt. Prouinciӕ Cōſulares erant, quӕ ab his, qui in vrbe Conſulatum geſſerant, Conſulari imperio obtinebantur, vndè & Proconſuli, & Proconſules, & Proconſulatus dicti. Prouinciӕ verò Prӕtoriӕ, quas qui proximo anno in vrbe fuerat Prӕtor imperio Prӕtorio obtinebat, Hinc Proprætoriӕ. Vndè & Proprætores appellati, & Proprætoriæ dictæ. Nec certӕ erant Prouinciӕ, in quos Conſulares viri, & aliӕ, in quas ſemper Prӕtorij mitterentur, ſed ſorte inter illos partiebantur, & ex Magiſtratuum nomine, qui eas obtinebant denominationem ſumebant. Harum Prouinciarum à Conſulibus & Prӕtoribus ſortitarum innumera propemodum & paſſim apud Liuium extant exempla. At demum Auguſto ſumma rerum potito, Prouincias ipſe validiores, & quas annuis magiſtratuum imperijs regi non facilè, nec tutum erat, ipſe ſuſcepit, cӕteras Proconſulibus ſortito permiſit, tum etiam nonnullus commutauit interdum, atque ex vtroque genere pleraſque ſӕpius adijt Suet. tradente in illo, capite quadrageſimoſeptimo. Quibus addamus hӕc Strabonij verba in calce ſui operis. Prouinciӕ ſӕpenumerò aliter, atque aliter diuiſæ ſunt. Nunc autē ex Auguſti Cӕſaris inſtituto ita ſunt partitӕ. Nam quum ei patria totius Imperij ſummā permiſerit, paciſque, ac belli poteſtatē habeat, vniuerſum Imperium bipartitò ſic diuiſit, vt partē ſibi ſumeret.

eam.

Digitized by Google

eam ſcilicet,quæ militum præſidio indigeret, partem verò populo attribueret eam, quæ pacata eſſet, & ſine armis facilè retineretur, complures igitur prouincias fecit, quarum aliæ Cæſaris,Populi aliæ appellabãtur. Ipſe in ſuas Præſides cum imperio miſit. Populus in ſuas Proconſules & Proprętores. Ex his omnibus colligere poſſumus præſentis loci expoſitionẽ.Ca.Sergio ſcilicet Galbæ,Imperatoris fratrem prohibitum ſuo anno ſortiri prouinciam à Tiberio ſibi manum conſciuiſce; hoc eſt, quum Conſul deſignatus prouinciã ſortiri deberet inhibitũ, quo minus id faceret;quod genus ignominiæ minimè vulgare fuiſſe docet Plinius lib.3.Epiſt.ad Munitianum, vbi de Norbano loquitur. Verum quum nullibi apud Chronographos præſertim verò apud Tacitum, qui annales Tiberij diligentiſſimè conſcripſit, legatum hunc Ca. Sergium vnquam Cornelium fuiſſe.huic expoſitioni minimè acquieſcere poſſum; Nec minimè Beroaldi explanationem recipere, qui annum legitimum Ca. Sergij interpretatur,annum quo Conſul fieri poterat, hoc enim dato, ſequeretur, quod quicunque ad huiuſmodi ætatem perueniſſet,& prouinciam Proconſularem adipiſci potuiſſet, quod diſſonum valde eſt,habita præſertim ratione numeroſæ quantitatis Senatorũ qui eodẽ tẽpore ad ætatẽ Conſularem peruenire poterant. Alia itaque explicatio perquirenda,quam ex ſuperius dictis,& ex Tacito quoque lib. Annal. 1. adinueniſſe putamus, vbi habet Germanico Cęſari Proconſulare imperium petiuit,miſſique legati,qui deferrent, ſimul mœſtitiã eius ob exceſſum Auguſti ſolarentur; Quo minus idem pro Druſo præſtolaretur,& cauſa,quod deſignatus Conſul Druſos,præſenſque erat.Candidatos prętura duodecim nominauit,numerum ab Aug traditum, & hortante Senatu vt augeret,iureiurando obſtrinxit,ſe non exceſſurum. Tum primum è campo comitia ad Patres translata ſunt.Nam ad eum diem, etſi potiſſima arbitrio Principis, quædam tamen ſtudio Tribunum fiebant.Neque populus ademptum ius quæſtus eſt, niſi inani rumore, & Senatus largitionibus, & precibus ſordidis exolutus, libens tenuit moderante Tiberio, ne plures quam 4.candidatos commendaret ſine repulſa & ambitu deſignandos.Ex quibus colligimus,quod ſecuti Reip.temporibus prouincias ſortiebantur Conſules, & Prætores, vt diximus.Ita ſub Imperatoribus, præter prouincias vt diximus à Conſulibus & Prætoribus ex ordine obtentis, aliæ quæ Populi dicebantur extra ordinem& gratioſè candidatis petitoribus quia populo vel poſtea a Senatu Principeve obtinuiſſent, impertiebantur, & fortuito ſortitæ aſſignabantur ſingulis pro tempore conſtituto; Quamobrem quum Ca. Sergius Proconſularem prouinciam anno ſibi aſſignato, & promiſſo ſortiri ex more deberet,prohibitus à Tiberio ob dilapidata bona, ſibi manum coſciuit. Nec obſtat quod & Reip.temporibus obſeruemus prouincias Proconſulare imperio viris nec Conſulibus nec Conſularibus extra ordinem non ſemel decretas, vti Cn. Pompeius aduerſus Sertoriũ teſte Cic.in Orat pro lege Manilia & 11.Philip.P.Scipionis Hiſpaniã & Lentuli apud Liuium. Nam dicimus hiſce certas prouincias à Populo & Senatu aſſignatas extra ordinem, ob vrgentem neceſſitatem, minimè incertas, & ſortiendas, & prece, vel pretio datas, quod ſub Imperatoribus factum demonſtrauimus.

C.Suet.

C. Suet. Tranquillus in Galba. Cap. XIIII.

Regebatur trium arbitrio, quos vnà & intra palatium habitantes, nec vnquam non adhærentes, pædagogos vulgò vocabant. Hi erant. T. Iunius legatus eius in Hiſpania, cupiditatis immenſæ. Cornelius Laco ex aſſeſſore Præfectus Prætorij, arrogantia, ſecordiaque intolerabilis. Libertus Icelus, paulò ante annulis aureis, & Martiani cognomine ornatus, ac iam ſummæ Equeſtris gradus candidatus.

LIBERTINI quicunque aureis annulis donabãtur, per annulorum ius ad ingenuitatem aſciſcebantur, non tamen antea Equites efficiebantur, quam cenſum Equeſtrem quadringẽtorum millium obtinuiſſent. Quamobrem Libertus Icelus primum iure aureorum annulorum à Galba donatus, mox & Equeſtri peculio ab eodem ditatus, ordini Equeſtri aſcriptus fuit. Ita verba illa, Summæ Equeſtris gradus candidatus interpretati ſunt Sabellicus & Beroaldus. Candidatum inquam ea in ſignificatione accipientes, qua Quinctilianus candidatum eloquentię, D. Hieronymus candidatum fidei, & Seneca lib. Epiſt. 23. hominem multarum rerum candidatum dixere, hoc eſt ornatum, inſignitum, & locupletem. Torrentius tamen ex Petri Fabri I.C. ſententia hanc interpretationem non recepit, cenſens Suetonij verba intelligenda eſſe, non de Equeſtri cenſu, ſed de Præfectura Prætorij, quæ in Equeſtri ordine, princeps, vt ſumma erat dignitas; ſcribente Suetonio in Tit. c. 6. Pręfecturam quoque Prætorij ſuſcepit, nunquam ad id tempus niſi ab Equite Rom. adminiſtratam. Et in Claudio c. 12. Precario exegit, vt ſibi Præfectum Prætorij Tribunumque militum ſecum in curiam inducere liceret; quum enim Senatorij ordinis non eſſent, in Senatum venire non poterant. Idem & Capitolinus docet de Pertinace, ſcribens M. Aurelium palam doluiſſe, quod eum, quum Senator eſſet, Pręfectum Prætorij facere nón poſſet. Et Plinius in præfatione Naturalis Hiſtoriæ ad Titum ait. Et quod nobilius his feciſti, dum illud patri, & Equeſtri ordini præſtas, præfectus Prætorio eius. Nec obſtat quod nonnullos Senatores & Præfectos Prætorio fuiſſe obſeruemus; ſi quidem hi Equites quum eſſent prius, præfecturæ dignitatem obtinuere, mox Senatores effecti, ſic Alexandrum Imperatorem Præfecto Prætorij inſignia Senatoria tradidiſſe author eſt Lampridius in eo. Et Spartianus in Adriano tradit, eum Præfectum Pręrorio a Tacito Senatorem factum. Itaque Torrentius interpretatus eſt Suetonij verba memorata, quod ſcilicet Icelus eò prouectus eſſet potentiæ, vt Præfecturam Prætorij ambiret, atque ad eam aſpiraret. Verum pace illius dixerim. Prior expoſitio magis textui conuenit, cuius verborum ſeries haudquaquam Torrentij & Fabri explana-

tioni

C. Suet. Tranquillus in Galba. Cap. XIIII.

Judicibus Sextam decuriam adijci precantibus, non modò negauit, ſed etiam conceſſum à Claudio beneficium, ne hyeme, initioque anni ad iudicandum euocarentur, eripuit.

HOC in loco maximum ineſſe mendum ſuſpicor, quod à nullo antea annotatum ſcio, legendumque ab Auguſto, non à Claudio, ſiquidem tantum abeſt quod Claudius iudicibus vacationis vllum beneficium indulſerit, vt potius ab alijs conceſſa ademerit. Sic Dion libro 51. ſcriptum reliquit, eum 4. Conſulē multas ferias abrogaſſe, quum maior anni pars his abſumeretur, non ſine magno Reipublicæ detrimento. Et Suetonius ipſe in illo, cap. 22. ſcribit, eundem rerum actum diuiſum antea in hybernos, æſtiuoſque menſes, coniunxiſſe; Hoc eſt, vt ego interpretor vacationes Iudicibus ab Auguſto conceſſas abſtuliſſe. Namque Aug. tradente Suetonio in illo, cap. 32. quum triginta amplius dies, qui honorarijs ludis occupabantur, actui rerum accommodaſſet, aliaque ad actum rerum pertinentia ſtatuiſſet, pleriſque ob id iudicandi munus detrectantibus, conceſſit ſingulis per vices annuam vacationem, & vt ſolitæ agi Nouembri & Decembri menſe, res omitterentur; Vacatione enim conceſſam interpretor, quæ æſtiuo tempore in magnis æſtibus concedebatur, rerum verò actum omiſſum Nouembri & Decembri menſibus, vacationem ſcilicet permiſſam hyberno tempore, quas adimens Claudius Iudicibus, dicitur coniunxiſſe menſes æſtiuos, & hybernos. Non itaque Claudius beneficium hyemis, de quo Suet. hoc in loco, conceſſit, ſed Auguſtus res agi ſolitas Nouembri & Decembri menſibus, omitti in Iudicum leuamen mandauit. Ex quibus explanata loca hæc ab Interpretibus prætermiſſa opinor. Illud etiam addens, M. Antoninum Imperatorem (quod teſtatum reliquit Capitolinus in illius vita) faſtis diebus, hoc eſt rerum actui accommodatis, iudiciarios alios addidiſſe, ita vt ducentos triginta dies annuos rebus agendis, & litibus diſceptandis conſtitueret. Hos autem dies, quos Capitolinus iudiciarios vocat, Tacitus negocioſos, Suetonius actui rerum deſtinatos appellauere.

C. Suet. Tranquillus in Galba. Cap. XVI.

Ergo primi obſequium rumpere auſi, Kalend Januarij adigi ſacramento, niſi in nomen Senatus, recuſarunt, &c.

MILITES adigi ſacramento in militiam ita ordinarium fuit Romanis, vt qui ſacramento non tenerentur, licet in caſtris verſarētur, tamen nec hoſtes illis prælio laceſſere, nec ferire fas eſſet, vt authoritate Catonis ſcribit

Plutarchus problemate 38. eius rei multas rationes afferens. Quinimo, ſi aliquis miles miſſione militia vacans iterum ſtudio pugnæ, vel coactus militiæ adſcribebatur, niſi ſecundo ſacramento ſuſcepto arma ſumere in hoſtes, & mereri nequibat, teſte Cic. libro primo, Offi. vbi ita habet. Vnde Cato ad Pompilium ſcripſit, vt ſi filiam pateretur in exercitu remanere, ſecundo eum obligaret ſacramento, quia priore amiſſo, iure cum hoſtibus pugnare non poterat. Iuſiurandum autem ſeu ſacramentum definit eodem lib. Cic. eſſe affirmationem Religioſam; quod autem affirmatiuè, quaſi Deo teſte promiſſum fuerit, id tenendum eſſe. Duplex autem militare ſacramentum in Hiſtoria obſeruamus; alterũ, quò milites Duci ſuo ſe obſtringebant, pollicentes ſe ſtrenuè facturos, quæ præcepiſſet, iurantes in eius verba. Quod milites in Galbæ Imperatoris verba feciſſe hoc loco author eſt Suetonius Ita Tacitus libro Annal. 1. ſcribit Germanicum ad exercitum ſuperiorem tumultuantem profectum, ſecundam & tertiam decimam, & ſextamdecimam legiones ſacramento adegiſſe. Ita apud Liuium libro ſecundo. Milites in verba Cn. Manlij & M Fabij Conſulum iuraſſe tradit, qui præceperant vt iurarent non redituros è pugna, niſi victores, inquiens Centurio erat. M. Flaccoleius inter primores pugnæ flagitator. Victor inquit M. Fabi reuertar ex acie, ſi fallat Iouem Patrem, Gradiuumque Martem, alioſque iratos inuocat Deos. Idem deinde omnis exercitus in ſe quiſque iurat, & hęc eſt prima forma iuramenti militaris apud Liuium obſeruata. Secunda forma elicitur ex libro decimo eiuſdem, vbi ita ſcribit de L. Paſino Curſore Conſule. Fortè eodem conatu, apparatuque omni opulentia inſignium armorum bellum adornauerat, & opes Deorum etiam adhibuerat ritu quodam ſacramenti vetuſto, veluti initiatis militibus, delectu per omne Samium habito noua lege, vt qui iuniorum non conueniſſet ad Imperatorium edictum, quique iniuſſu abiſſet, caput Ioui ſacratum eſſet. Tum exercitus omnis. Aquiloniam eſt indictus ad 40. millia militum, quod roboris, in Samnio erat, conuenerunt. Ibi medijs ferè caſtris locus eſt conſeptus cratibus, pluteiſque, & linteis contectus, patens ducentos maximè pedes in omnes pariter partes. Ibi ex libro vetere lineo lecto ſacrificatum ſacerdote Ouio Pauio quodam homine magno natus, qui ſe id ſacrum petere aſſirmabat ex vetuſta Samnitum religione, quà quondam vſi maiores eorum fuiſſent, cum adimendæ Hetruſcis Capuæ clandeſtinum cępiſſent conſilium. Sacrificio perfecto per viatorem acciri Imperator iubebat nobiliſſimum quemque genere, factiſque ſinguli introducebantur. Erant cum alijs apparatus ſacri qui præfundere religione animum poſſet, tum in luco circa omni contecto aræ in medio, victimæque circa cæſæ, & circunſtantes centuriones, ſtrictis gladijs. Admouebatur altaribus miles, magis, vt victimę, quam vt ſacri particeps, adigebanturque iureiurando, quæ viſa, auditaque in eo loco eſſent, non enuntiaturum. Dein iurare cogebatur diro quodam carmine in execrationem capitis, familiæque & ſtirpis compoſito, niſi iſſet in prælium, quo Imperatores duxiſſent, & ſi aut ipſe ex acie fugiſſet, aut ſi quem fugientem vidiſſet, extemplo occidiſſet, id primo quidam renuentes iuraturos ſe, obtruncati circa altaria ſunt, iacentes deinde inter ſtragem

victima-

victimarum documento cæteris fuere, ne abnuerent. Tertiã militares iuramenti formam legimus apud eundem Liuium libro vigeſimoſecundo, in hęc verba. Delectu perfecto Cõſules paucos morati dies, dũ ſocij ab nomine Latino venirent, milites tunc, quod nunquam antea factum erat, iureiurando à Tribunis militum adacti iuſſu Conſulum aduenturos, neque iniuſſu abituros; nam ad eam diem nihil præter ſacramentum fuerat, & vbi ad decuriatum, aut centuriatum conueniſſet, ſua voluntate ipſi inter ſe equites decuriati, & centuriati pedites coniurabant, ſeſe fugæ atque formidinis ergo non abituros, neque ex ordine receſſuros, niſi teli ſumendi, aut petendi, aut hoſtis feriendi, aut ciuis ſeruandi cauſa, id ex voluntario inter ipſos federe à Tribunis ad legitimam iuriſiurandi adactionem translatum; Ex quibus colligimus etiam iuramentum à militibus Ducibus datum, iuſiurandum dictum, ſicuti quod ſponte, aut ex vſu inter ſeſe milites faciebant, ſacramentum dicebatur. Iulius Frontinus lib. 4. Stratagem c. 1. Iuſiurandum militare à ſacramento diſtinguere videtur, dum ſcribit L. Flacco & C. Varrone Coſſ. milites primò iureiurando facti ſunt, ante enim ſacramento tantumodo à Tribunis rogabantur. De ſacramento militari Seruius in illud Aeneid.

Ipſe vocat pugnas, ſequitur tum cætera pubes.

Sacramentum (inquit) militare erat, in quo vnuſquiſque miles iurabat ſe non receſſurum, niſi præcepto Conſulis poſt impleta ſtipendia. Et hoc erat ſecundum genus iuramenti, ſeu ſecundum membrum diuiſionis à nobis ſupra propoſitæ, quod milites ſingulis annis kal. Ianuarij dicebant, in nomen primò Conſulum, deinde Imperatorum; quod ex hoc loco Suetonij colligimus, dum ait milites, qui in verba Galbę Imperatoris abſentis iurauerant, exacerbatos ad uerſus eum ſe kal. Ianuarijs adigi ſacramento niſi in nomen Senatus, recuſaſſe. Aliam formulam iuriſiurandi militaris obſeruamus apud Gellium lib. 16. c. 4. ex lib. 5. Cincij de re milit. ita ſcriptam. Quũ delectus antiquitus fieret, & milites ſcriberentur, in iuſiurandum eos Tribunus militaris adigebat in hæc verba. In magiſtratu C. Lelij C. filij Cons. L. Cornelij P. filij Coſſ. in exercitu, decemque millia paſſuum propè, furtum non facies dolo malo, ſolus neque cum pluribus, pluris nummi argentei in dies ſingulos. Extra haſtam, hoſtile, ligna pabulum, vtrem, follem faculam, ſi quæ ibi inueneris, ſuſtuleriſve, quod tuum non erit, quod pluris nũmi argẽtei erit, vti tu ad C. Leliũ C. filium Cos. Luciumve Cornelium P. filium Coſſ. ſiue ad quem eorum ius erit proferas, aut profitebere in triduo proximo, qui quid inueneris, ſuſtuleriſve dolo malo, aut domino ſuo, cuium id cenſebis eſſe, reddes, vti quod rectum factum eſſe noles. Militibus autem ſcriptis dies præfiniebatur, quo die adſunt, & vt citati Coſſ. reſponderent. Deinde ita concipiebatur iuſiurandum, vt adeſſet, tres additis exceptionibus, niſi harum aliqua cauſa erit: Funus familiare, feriæ vindimiales, kalendæque, quæ non eius rei cauſa collatæ in eũ diem ſint quo is eo die minus eſſet ibi. Sacramenti militaris meminere Liuius lib. 32. & 35. & lib. 7 Polyb. in Caſtram. Roma. Vegetius lib. 2. de re milit. Nonius Marcell. lib. 21. Apud quos legimus, quod non modo pollicibus eleuatis fiebat, verum etiam ſtrictis gladijs, ceruicibusque admotis perficiebatur. Sacramentum militare Greci ὅρκον ςρα-

τιυτικὸν, appellant. Apud I.C. hujus ſacramenti fit mentio in l.8. C. de lega. l.3. C. Theo. de immun. conceſſ. ſic tradit Ammianus Marcellin. lib. 21. Iuſſiq; vniuerſi in eius nomen iurare ſollemniter, gladijs ſuis ceruicibus admotis ſub exſecrationibus diris verbis iurauere conceptis, omnes pro eo caſus quoad vitam profuderint (ſi id neceſſitas exegerit) perlaturos; quę ſequuti rectores, omneſque Principes proximi itidem ſimili religione firmarunt. De ſacramento militari idem Suetonius in Cęſare c 42. in hęc verba. Sanxit ne quis ciuis maior annis 20. minorue 30. qui ſacramento non teneretur plus triennio continuo Italia abeſſet, hoc eſt qui militiæ ſacramẽto nõ eſſet addictus. Et in Nerone c.43. Mox tribus Vrbanas ad ſacrum citauit De eodẽ Iuu. Saty. 16. quũ ait,

Præmia nunc alia, atque emolumenta notemus
Sacramentorum.

Sic Horatius lib. 2. Ode 17. pulcherrima à re militari tranſlatione cecinit.

Non ego perfidum dixi ſacramentum.

Non ſolum autem in Imperatoris verba iuraſſe milites, ſed & in Senatum, magiſtratuſq; alios, tradit Dion in Caligula. In quo & apud Suetoniũ ipſum cap. 15. legitimus, eundem authorem fuiſſe, vt omnibus ſacramentis adijceretur. Neque me, liberoſque meos chariores habeo, quam Caium & ſorores eius.

C. Suet Tranquillus in Othone. Cap. I. & VI.

Cap. I. Auſus eſt etiam in Illyrico milites quoſdam, quod motu Camilli ex pœnitentia præpoſitos ſuos, quaſi defectionis aduerſus Claudium authores occiderant, capite punire, & quidem ante principia ſe coram.

Cap. VI. Inter fauſtas acclamationes, ſtrictoſque gladios ad principia deuenit, &c.

CONVENIVNT omnes, per principia his locis intelligendum eſſe locum in caſtris, ſed quis, qualiſue fuerit hic, varij varia dixere. Quidam enim exiſtimant principia fuiſſe locum, vbi Imperatores, ſeu Duces exercituum ſtationem, & habitationem habebant; Hi enim vocabantur Principes, quia primi in exercitu. Ita Liuius.. Princeps præliũ inibat. Ita Cic. de Aruſp. reſp. Sed tamen eorum omnium hic Dux, atque Princeps. Et in Epiſt. Deinde te & Senatui; boniſque omnibus authorem, Principem, Ducem præbeas. Et lib. de Vniuerſitate. Deinde vt illi Principem, Ducemque ſe præberet. Et in ſacris paginis exercituũ ductores ferè ſemper Principes vocari obſeruamus. Ita in Geneſi c.39 Phutiphar Pharaonis exercitus Princeps dicitur. Et Ioſue c.5. Princeps exercitus Domini. Et Regum 4. c.5. Naamam Princeps militię Regis Syriæ, & Iudit c. 2. Vocauit Nabuchodonoſor Rex Holophernem Principem militiæ ſuæ. Et Machab. 1. c. 2. Iudas Machabeus fortis viribus à iuuentute ſua, ſit vobis Princeps militiæ. Huic opinioni ſuffragari videtur doctiſſimus Alciatus in principio de ver. ſignif. & in l. vrbana prædia, eod. tit. adducens

ducens Vegetij locum lib.2.c.7. vbi ſcribit, principia dici Principis tabernaculum, quemadmodum & Prætorium dicitur Domus Imperatoria. Verum horum opinio penitus improbanda, quum locus in caſtris, Ducibus, ſeu Imperatoribus exercituum dicatus Prætorium diceretur, quod nos alibi oſtendimus, & clarè teſtatur Liuius lib. 25. vbi tradit tria Prætoria circa Capuam erecta, quum Appius Claudius Conſul, Q. Fuluius eius collega, & C. Nero Prætor eam Vrbem obſiderent. Et ex eodem Liuio elicimus aliud fuiſſe in caſtris Principia, aliud Prætorium, inquit enim. Circumeuntes enim tentoria, deinde in principijs, tentorioq; &c. Et lib.7. Milites non in circulis modo fremere, ſed iam in principijs, ac Prætorio in vnum ſermones confundi. Alij inter quos Antonius Nebriſſenſis Lexico iuris voluere Principia fuiſſe locum Caſtrorũ, in quo figebantur tentoria militum, qui Principes in exercitu vocabantur. Quod autem huiuſmodi milites Principes dicti in Romanorum caſtris eſſent, clarè patet ex Liuio lib.8. vbi in prima acie haſtatos ponit, in 2. ſcutatos, in 3. illos, quibus Principibus eſt nomen. Et rurſus in interualla ordinem Principes recipiebant. Et iterum. Tum Principum pugna erat. Et denuo ſi apud Principes haud ſatis proſperè eſſet pugnatum. Et lib. 22. inquit. Noua de integro pugna exorta eſt, non illa ordinata per principes, haſtatos, & triarios. Horum meminit & Polybius lib.6. Hiſt. Tum minimum quemque natu, ac pauperrimum in Velites legunt. Qui verò his proximi ſunt in haſtatos, ætate præſtantes in Principes, grauiſſimos verò in triarios. Idẽ etiam apud Varronem legimus. Haſtati dicti, qui primum haſtis pugnabant, pilani qui pilis, principes qui a principio gladijs. Cicero ad Brutnm. Cretenſi bello Metello Imperatore octauum principem duxit ide ſt octauum ordinem inter principes. Ita & apud Liuium lib.41. Sp. Liguſtinus inquit. Hic me Imperator dignum iudicauit, cui primum haſtatum prioris centurię aſſignaret. Et paulò poſt. Mihi primus Princeps prioris centu riæ eſt aſſignatus. Et Ouid. lib. Faſtorum 3.

—— Haſtatos inſtituitque decem,
Et totidem princeps, totidem pilanus habebat
Corpora.

Et Nonius Marcellus in lib. de proprietate ſermonis Latini ſcribit. Siſenna Hiſtoriarum lib 3 poſt principia paulatim recedunt, atque inde cum paucis fugæ ſe mandant. Et Terentianus Gnato in Eunucho militem irridens. Ego mihi cauebo poſt principia, inde omnibus ſignum dabo. Verum neque hæc ſententia recipienda, quod ex mox dicendis facilè apertum fiet. Poſtremam opinionẽ amplectendã omninò arbitramur, quæ authores habet Vuolphgãgum Lazium lib. de Repub. Rom. Gulielmũ Budęũ in poſterioribus adnotationibus, & Didacũ Couaruuiã variarũ Reſol. lib 4.c.23. Et eſt huiuſmodi Per principia intelligendũ eſſe publica tabernacula ſeu tẽtoria in caſtris, in quibus militares magiſtratus iura militibus reddebãt, atq; vbi Aquilę & ſigna militaria cuſtodiebantur. Quod ita ſe habere facilè ex ſcriptorũ authoritatibus cõuincitur. Liu. lib.8. 2. belli Punici inquit, Forma caſtrorũ Romanorũ conſtabat vna ea ſpe, ꝙ milites Tribunos ex contagione furoris haud expertes ſeditionis, defectioniſque

rati forent, & iura reddere in principijs ſinebant, & ſigna ab eis petebant & in ſtationes, ac vigilias ordine ibant. Et lib. 28. Fugatis itaque ex principijs, ac paulo poſt è caſtris Tribunis. Et rurſus. Circumeuntes enim primo tentoria, deinde in principijs, Prætorioque. Et lib. 3. Equites ſuæ cuique parti poſt principia collocat. Et lib. 37. Ibi in principijs ſermo primo inter tribunos militum ſecretus oritur, Cic. ad Brutum Epiſt. 10. Spes libertatis nuſquam niſi in veſtrarum principijs eſt, ideſt non tam in ipſis copijs ſpem eſſe, quam in prudentia C. Caſſij, & M. Bruti, qui eas ducebant, & imperabant, & ius dabant, vt doctè interpretatur Petrus Victorius lib. 3. Var. lect. c. 6. Iuſtinus lib. 11. Ordines quoq; nemo in exercitu Alexandri niſi ſexagenarius duxit, vt ſi principia caſtrorum cerneres, Senatum te alicuius Reipub. cernere diceres. Vopiſcus in Numeriano, de Apto præfecto Numeriani ſocero occiſo à Diocletiano inquit. Eumque ante ſigna, & principia protraxère. In Quinctiliani declamatione, cui titulus miles Marianus. Trebonius miles, qui C. Luſium Tri. militum, Imperatoriſque C. Marij ex ſorore nepotem, occiderat, quod ei pudicitiam eripere tentaſſet, inquit. Sed neque hoc Roma parens, nec ſigna militaria, Aquilæue victrices, nec tua ſumme Imperator diuina virtus ſinat, vt tua quoque ſententia quiſque vir et Romanus, & miles nimium pudicus ſit, apud quem ante principia agendum eſt. Cornelius Tacitus lib. 1. Annal. Prima Vari caſtra lato ambitu, & dimenſis principijs trium legionum manus oſtentabat. Et rurſus. Tunc contractus in principia, cuiuſque dicta cum ſilentio accipere. Et lib. 4. Colique per Theatra, & fora effigies eius, interque principia legionum ſineret. Idem lib. 17. Legati eorum in ſquallorem, mæſtitiamque compoſiti per principia, per contubernia. Et lib. 19. Nox proditionis electa vt cæteris ignaris ſoli in principia defectores coirent. Et rurſus ſtatim. At Cæcinna paucos militum in principia vocat, ſecreta caſtrorum affectans. Et paulò poſt. Sed vbi totis caſtris infamis proditio, recurrens in principia miles præſcriptum Veſpaſiani nomen aſpexit. Et libro Hiſt. 1. ſcribit. Vxorem Caluiſij Sabini legati in ipſis principijs ſtuprum auſam. Et Suetonius hoc loco in c. 1. Othonis. Punire & quidem ante principia milites quoſdam in Illyrico patrem Othonis auſum. Et multas de militibus plerumque in principijs ſumptas nonnullis probant exemplis Frontinus, vbi agit de diſciplina. Et rurſus c. 6 Inter fauſtas acclamationes, ſtrictosque gladios ad principia deuenit. Et C. Gracchus orator apud Gellium lib. 15. c. 6. Sed in conuiuio liberi veſtri modeſtius erant, quam apud principia. Et Florus de bello Gallico. Itaque tantus gentis nouæ terror in caſtris, vt teſtamenta paſſim in principijs ſcriberentur. Plutarchus in Galba de Ouinij intemperãtia verba faciens, inquit, καὶ διέφθειρεν ἐν ταῖς ἀρχαῖσιν ἃ πριγκίπια καλοῦσι ῥωμαῖοι. Vocata autem a Romanis principia exiſtimandum, eo quod eo in loco conueniant Principes viri militares, puta Legati, Tribuni, ac primorum ordinum ductores militaria munia tractantes, puta nomina dantes, ſtationes, vigilias, & alia huiuſmodi, ita enim appellatos obſeruamus etiam in ſacris literis, vti Nu. ca. 31. Iratuſque Moyſes principibus exercitus, Tribunis, & Centurionibus, qui venerant de bello ait. Et Paralipo. 2. c. 32. Conſtituitque

prin-

principes bellatorum in exercitu. Apud Latinos verò ſcriptores principes pro primis, & primarijs dici ita paſſim obſeruamus, vt id authoritatibus cōfirmare ſuperuacaneum ſit. Pro principibus tamen militum principia accipit Amm. Marcell. lib. 25. inquiens. Poſt Iuliani mortem adunatis legionum principijs, & turmarum ſuper creando principe conſultatum. Et iterum. Sebaſtianus, atque Procopius cum tribunis, principibuſque militum ſibi ad tuendam Meſopotamiam commiſſam, vt poſcebat ſollemnitas occurrerunt. Donatus expones Gnathonis dictum in Eunucho, de quo ſuperius diximus, dubitat, quo in loco in caſtris principia eſſent poſita. Nos de re hac nil certi, quod in medium afferre poſſimus hactenus legimus; ſi tamen eo in loco per principia loca militaria in caſtris interpretemur, non quod alij fecere, milites principes. Hoc vnum reticendum minimè cenſemus apud Liuium lib. 4. legi. Fabius Vibulanus corona primum vallum defendit, intentos deinde hoſtes in vallum egreſſus dextra principali cum triarijs repente inuadit. Ex quibus conijcere poſſumus dexteram portam caſtrorum principalem vocatam, eo quod iuxta illam principia poſita eſſent. Apud Iuriſtas obſeruamus etiam principia huiuſmodo. Extat enim locus elegans in l. iubemus, de eroga. milit. anno. lib. 12. C. §. ſi qua tamē, vbi inquit Auguſtus. Quatenus cauſa apud deuotiſſima principia præpoſitis ſacroſanctis ſcripturis inter actuarium, & militē tractetur. Et Martianus Iuriſconſultus in l. officium, §. officium, D. de re milit. inquit. officium tribunorum eſt principijs frequenter intereſſe.

C. Suet. Tranquillus in Othone. Cap. IIII.

Quoties cœna principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim diuidebat.

QVOD hic à Suet. ſcribitur pariter & à Plutarcho in Othone, eiſdem fere conceptis verbis traditum; habeat enim ita: χρυσοῦν ἑκάστῳ διανέμων, ideſt, aureum ſingulis diſtribuēs. Tacitus verò loco vnius aurei centenos nummos viritim datos ſcribit; ita vt ſatis conſtet aureum centum nummos, ſeu aſſes librales expendi ſolitum Romanis; Quod & Budæo probatur lib. de aſſe 2. qui & lib. 3. ait mille aſſes valuiſſe aureos decem, & per conſequens centum aureum vnum. Ex Dione tamen lib. 55. elicimus, aureum Romanum valuiſſe 25. dragmis, dum de Domitiano loquens ait. Quum militibus ſeptuagenæ quinæ Drachmę ſoluerentur, centenas dari iuſſit, ideſt; Quum tribus aureis ſtipendium eſſet, quartum addidit, ita vt aureum 25. drachmis conſtaſſe (quod Zonaras tomo 2. ex ipſo Dione probat) ſit dicendum. Cuius rei veritate data, concludendum, drachmam Græcam minus valuiſſe denario Romano, quum decem denarij in ratione decem aſſium pro ſingulo aureum conſtituant. Ex quibus patet Budęum deceptum, qui lib. de aſſe non ſemel, ſed pluries denario Romano cum Attica Drachma communē, & parem valorem fuiſſe cōtēdit. Quod etiam pluribus authoritatibus cōuincit lib. ſuo de re numaria F. H.

C. Suet. Tranquillus in Othone. Cap. XII.

Fuiſſe enim traditur & modicæ ſtaturæ, & malè pedatus, caluuſque; munditiarum verò penè muliebrium, vulſo corpore, galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato, & annexo, vt nemo dignoſceret.

TVRNEBVS lib. Aduerſ. 5. c. 1. & Torrentius in huius loci explanatione, non caluus, ſed ſcambus legendum contendunt, quadam potius acuminis ingenij iactantia, quam veritate moti, quo nomine appellari aiunt eum, cui crura ſunt deprauata & curua; σκαμβὸς paruum, curuumque Græcis ſignificare ſcio, at vocem hanc crurum potius, quam totius corporis alteriuſve illius partis vitium denotare, non video. Quinimo Nonium Strabones ſcambos vocaſſe non ignoro. Nec adeò Latinis frequens vox iſta, vt ea Suet. alioquin purgatiſſimum authorem vſum ſit credendum. Sed quod magis refert, ſubſequentia hæc textus verba, caluum, non ſcambum, legendum demonſtrant. Galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato, & annexo, vt nemo dignoſceret. Caluos autem depiles eſſe, & capillorum raritate laborare, nemo non ignorat, præſertim ea in parte, qua caluitium deſinit. Ad caluitium autẽ occultandum galericulo vſum Othonem inquit Suetonius, ideſt adulterina coma, ex alienis ſcilicet capillis inſtar galeri compacta, & ita graphicè capiti annexa, vt à vera coma dignoſci nequiret, πηνίκη, & φενάκη, & προκόμιον, Græcis dicta, a Demoſthene πιλίδιον appellata. Petronius Arbiter Corymbium vocauit, inquiens. Corymbioque dominæ pueri adornat caput; Capillamentum nuncupauit Suetonius in Caligula cap. vndecimo, & Caliendrum Horat. lib. 1. Saty. 8. teſte Acrone, cum alijs interpretibus in illud.

Altum ſaganæ Caliendrum,

Qua voce & Varronem vſum teſtantur. Caluitium verò inter turpitudines corporis enumerari conſtat, ſcribẽte Ambroſio in Hexamero lib. 6. Comam eſſe reuerendam in Senibus, venerandam in Sacerdotibus, terribilem in Bellatoribus, decoram in Adoleſcentibus, comptam in Mulieribus, dulcem in Pueris; tolle arboris comam, arbor ingrata eſt, tolle humani capitis capillum tota pulchritudo flacceſſit. Vnde Ouidius.

Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

Et Apuleius ait. Mulierem etiam venuſtiſſimam, ſi capillicio nudetur, licet illa cœlo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet inquam Venus fuerit, licet omni gratiarum choro ſtipata, & toto cupidinum populo comitata, & baltheo ſuo cincta, cinama fragrans, & balſama rorans, ſi calua proceſſerit, placere non poterit, ne Vulcano quidem ſuo. Hanc turpitudinẽ Pop. Rom. Domitiano maledicens, obiecit, illum crudelem & ſęuum, Neronem caluum appellans. Vndè Iuuenales Saty. 2.

Et

Et caluo ſeruit Roma Neroni.

Et Auſonius de Cęſaribus.

Et Titus Imperij fœlix breuitate ſecutus,
Frater, quem caluum dixit ſua Roma Neronem.

Iulium Cęſarem etiam caluitio laboraſſe teſtis eſt Suetonius, cap. 45. quod laurea corona, quam perpetuo decreto Senatus geſtauit, & reuocato à vertice capillo obtegebat exprobrantibus militibus in Triumpho caluitij deformitatem & in eum ſcomma iacientes & mæchum caluum appellantes. Et Galbam capite caluo fuiſſe tradit Suetonius in illo cap. 21. Vndè Martialis.

Fiunt abſentes & tibi Galba comæ.

In veteri ſcriptura ſacra Regum 4. cap. 2. habemus Eliſeo aſcendenti in Bethel pueros egreſſos de Ciuitate ei illuſiſſe dicentes, aſcende calue, aſcende calue, vndè maledixit eis in nomine Domini. Caluos autem libidinoſos, & Veneri nimium addictos, & ideo vitioſos habitos, vel ex eo conſtat, quod Venerem caluã celebrabant Rom. vt tradunt Lactantius lib. 1. cap. 20. & Capitulinus in vita Maximinorum. Cyprianus de Idolorum vanitate. Et D. Aug. Epiſt. 44. ſiquidẽ quum à capite, ſeu cerebro ſemen decidat, vti docuit Galenus in Medicis definitionibus, & in Commẽtaria ad tertium Epid. Hippocratis & Hip. ipſe libro de aqua, aere, & locis, cap. quarto, Auicena ſecundo Fen. tertij tract. primo, cap. tertio. Polybius in libro περὶ γονῆς, Albertus libro vigeſimoſecundo, Animal. capite quarto. Conſtantinus Africanus in libro de Coitu. D. Auguſtus de vera religione capite quadrageſimo, D. Gregorius in libro de Viribus animę, cap. decimoſeptimo, haud mirum eſſe debet, ſi pluri ſemini exhauſto, exiccetur & caput, ſeu cerebrum, ſicque decidant capilli, ob id pueros, & ſpadones minimè calueſcere dixit Hippocrates libro ſexto Aphoriſmorum, & libro de Natura pueri, & Ariſtotelis libro tertio de Hiſt. animal. capite vndecimo, & in Problemata, & libro quinto, de generatione animaliũ, capite tertio, & Plinius libro vndecimo, capite trigeſimoſeptimo, eo ſcilicet, quod ſemen non emittãt. Quamobrem, quum Otho libidinoſiſſimus fuerit, quemadmodum docet idemmet Suetonius in illo, capite ſecundo, ita vt cum Nerone luxurioſiſſimo quoque, mutuo ſtupro ſit vſus, haud mirum caluum illum fuiſſe, & caluitij vitio laboraſſe; Ideoque caluus legendum in textu Suet. non ſcambus.

C. Suet. Tranquillus in Vitelio. Cap. XIIII.

Nullis tamen infenſior quam Vernaculis, & Mathematicis.

MVLTI hunc locum mendoſum exiſtimantes variè illum reſtituere conati ſunt, eiuſdem genuinum ſenſum haud percipientes. Beroaldus coniunctionem demit, & interpretatur. Vitellium ſeruitijs Romę natis, atque etiam Mathematicis infenſum fuiſſe, Vel aliter; Mathematicis Romę genitis, & indigenis. Sabellicus & ipſe interpretatus eſt, Mathematicis Romę natis, vel pro vernaculis, eſſe reponendum oraculis. Turnebus

non.

non vernaculis, ſed diuinaculis legendum diuinatur. Ioſeph. Scaliger veraculis, vel vericulis legi poſſe contendit. Tibul. authoritate veracis epitheton ſagæ tribuentis lib. 1. Eleg. 2. Sed bona tantorum virorum venia ſit dictum, omnes à vero ſcopo aberrant. Si itaque ſine coniunctione legamus (cui lectioni, & Dion & Tacitus fauent) ſolos Mathematicos memorantes, erit ſenſus genuinus, Vitellium infenſum Mathematicis vernaculis, ideſt domeſticis, patrijs, vſitatis, incolis, indigenis, quo etiam in ſignificatu dicimus Linguam vernaculã. Sic Cic. in epiſtolis, Antiquam, & vernaculã feſtiuitatem dixit. Et lib. de Clar. Orat. ſaporem vernaculum appellauit, inquiens. Teneam multa ridiculè dicentem Granius obruerat neſcio quo ſapore vernaculo; & in 6. in Verr. act. Non vt ſolemus interdum ve defenſionibus dicere crimen domeſticum, ac vernaculum. Et in lib. de Orat. Quotidianę & vernaculæ res. Et in eadem ſignificatione Hircius de bello Hiſp. inquit Pompeianas Legiones binas contrahentes nuncupatas. Qua in ſignificatione Græci & ipſi vtuntur voce ἐπιχώριος, ideſt vernaculum, à verbo ἐπιχωμάζω, vel ἐπιχωμάζωμαι, quod eſt frequens, vſitatus, & patrius. Erunt itaque Suetonij verba interpretanda Vitellium vernaculis Mathematicis infenſum, hoc eſt non modo Romæ indigenis, ſed & totius Italię incolis, quo pacto Plinius lib. 14. c. 2. Vuas peculiares, atque vernaculas Italię dixit; quæ interpretatio confirmari poteſt ex Tacito lib. Hiſt. 2 tradente Mathematicos à Vitellio Italia pulſos, & Dione ſcribente eoſdem ab illo omni Italia excedere iuſſos. Alia quoque expoſitio adhiberi poteſt, ſeu vocem vernaculis, à Mathematicis ſeiungamus, ſeu eorũdem epitheton faciamus, & eſt huiuſmodi, vt pro vernaculis intelligamus homines malis moribus, & lingua proterua præditos, vernarum inſtar, hoc eſt ſeruorum, quamuis enim Vernæ propriè ſint dicti ſerui domi geniti, & nati ex ancilla noſtra, aut ſeruo, vti Iuriſconſulti docẽt, l. ſeruus, §. ſi de leg. 3. nihilo minus & pro ſeruo abſolutè & etiam pro liberto accipi ſolet, vti in l. 15. D. de auro & arg. leg. & ex inſcriptione antiqua hac. FORTVNATVS AVGVSTI LIBERTVS VERNA. Et nonnunquam pro ſeruo publico vernam accipi apud Suidam, & Cedrinum obſeruamus. In hunc ſenſum Horat. lib. 2. Serm. dixit,

Vernaſque procaces,

Paſco libatis dapibus,

Et Cœl. Rhodig. antiq. lect. lib. 7. c. 31. docet vernaculos appellatos, homines procaci lingua, & malis moribus præditos, à ſeruorum genere, qui & ipſi non ſolum vernæ, ſed & vernaculi etiam appellati, vti præſertim in ſacra Geneſi, cap. 14. 15. & 17. & Eſdr. c. 3. Hier. 2. & Leuit. 22. Marc. 1. Latinam cum Græca appellatione coniunxit Τοῦ ἐς ἑαυτόν οἱ κογενῆς οὐ ἐργάκλος. Erit itaque ſenſus verborum Suetonij, Vitellium Mathematicis vernaculis, ideſt maledicis, vel Mathematicis, & hominibus malis moribus, & lingua prędictis infenſum, quales & Chaldęi, quorum ſtatim poſt meminit, & à quibus Italia excedere iuſſis propoſitus libellus huiuſmodi. Bonum factum ne Vitellius intra eundem diem vſquam eſſet.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Vitellio. Cap. XVI.

Statimque pro gradibus Palatij apud frequentes milites, cedere ſe Imperio, quod inuitus recepiſſet, profeſſus, cunctis reclamantibus rem diſtulit.

IN vetuſtis ædificijs operoſis puta templis Prætorijs, & palatijs in primo eorum limine ſcalares fuere gradus, quod ex ipſiſmet, quæ adhuc ſuperſunt, tum ex eorundem iconibus a varijs exaratis, & præſertim ex Vitruuio oculata fide percipitur. Itaque hoc loco pro gradibus explicandum puto, in primo palatij limine a gradiendo dicti, quod per illos ſcilicet intro eſſet acceſſus. Hinc Virgilius 1. Aeneid.

Ærea cui gradibus ſurgebant limina.

Dion in Traiano. Huius vxor Plotina quam primum ingrederetur in palatiū, eſſetque adhuc in gradibus, talis (inquit) huc ingredior, qualem me exire cupio. Et Cicero ad Att. Gradus templorum ab infima plebe completi erant. Et in Orat. pro Seſtio. Gradus eius templi tollebantur. Et pro domo. Quum gradus Caſtoris conuelliſti, ac remouiſti, tum vt modeſtè tibi agere liceret, homines audaces ab eius templi aditu atque aſcenſu repuliſti. Sic gradile templi Genij dixit Am. Marcell. lib. 23. Et in ſacris paginis legimus 4 Reg. c. 23. De gradu templi Domini, in quo ſtetit Rex Ioſias. Liuius lib. 41. in fine. Gradibuſque aſcenſum ab Tiberi in Emporium fecerunt. Fuerunt & Romæ Gradus Gimonij, quorum meminit Plinius libro 5. c. 40. & etiam libro 8. ad quos damnatorum ignominioſa cadauera trahebantur. Dion in Tiberio ἀναβαθμοὺς appellat; erat autem ſurrectus locus, ad quem per gradus conſcendebatur. Fuerunt pariter Romæ in foro gradus Aurelij. Cic. in Orat pro Flacco. Hoc minimum eſt illud, quod non longe à gradibus Aurelijs hæc cauſa dicitur. Et pro Cluentio apertius. Gradus illi Aurelij tum noui, quaſi pro theatro illi iudicio ędificati videbantur. In vnaquaque Vrbis parte erant & gradus ad piſtrina, vti conſtat ex deſcriptione antiqua Romæ, e quibus dabantur panes populo. Hinc panis gradilis apud Iuriſtas in rub. C. Theod. de anno. ciui. & pane gradili, lib. 14. tit. 17. Vnde Prudentius ad Symmachum.

Et quem panis alit gradibus diſpenſus ab altis.

Fuerunt pariter gradus & in Comitio. Liuius libro primo. Statua Atij poſita capite velato, quo in loco res acta eſt in Comitio, in gradibus ipſis ad læuam Curiæ fuit. Vlterius ſciendum gradus a ſcala differre, eo quod minoris aſcenſus ſint gradus, maioris verò ſcalæ. Quamuis non negandum, & gradus aliquando ſcalas, & ſcalares dictos.

C. Suet. Tranquillus in Veſpaſiano.
Cap. I.

Non negauerim iactatum à quibuſdam, Petronij patrem è regione Tranſpadana fuiſſe mancipem operarum quæ ex Vmbria in Sabinos ad culturam agrorum quotannis commeare ſolerent.

MANCIPEM definit Feſtus, quiſquis a populo aliquid emit, conducitve, quia ſublata manu, ſignificat ſe authorem emptionis, ſeu conductionis eſſe. Pædianus in prima, in Verr. act. Mancipem eſſe ait, qui quæſtus ſui cauſa exigenda a ſocijs ſuo periculo exigat, & Reipublicæ repræſentet, & erat Manceps publicanorum princeps. Nanque in conductione vectigalium tributorum, alicuiuſve operis publici inſeruiebant Manceps, Præs, & ſocij, mãceps princeps erat in conductione, præs ſponſor, ſeu fideiuſſor, ſocij verò, qui in partem queſtus, & iacturæ a mancipibus, & præſidibus vocabantur, quod præter Aſconium Polybius etiam affirmauit. Cic. in Verr. Mancipes a ciuitatibus pro frumento pecuniam exegerunt. Et rurſus. Quum frumentum ex decumis Romam mancipes aduexiſſent. Erat itaque ferè idem manceps, quod redemptor vel conductor. Si quidem conductor pro redemptore accipitur teſte Iauol. l. quadrageſimaquarta, D. de fideicom. re vera tamen manceps ab his differt, nam ſicuti manceps verſabatur propriè circa publicos redditus, ita redemptores ſeu conductores propriè dicebantur, qui opus certo pretio faciendum ſuo periculo conducebant. Ita Cicero in Verr. Vt eam ſtatuam faciendam locent, quantique locarint, tantam pecuniam redemptori ſoluendam, attribuendamque curent. Et libro de Diuinat. Redemptor, qui columnam illam de Torquato conduxerat faciendam. Ita Vulpianus, l. trigeſimanona, D. de rei vend. ait Redẽptores, qui ſuis cementis ædificant. Hinc redemptor pontis, qui pontem ſartum tectum tuendum conducit Labeoni l. 60. §. octauo, D. locat. Manceps quoque dictus aliquando cuſtos, vel præfectus. Ita Prudentius περὶ στεφάνων, cuſtodem carceris mancipem vocauit. Et manceps Thermarum, qui curam earum habebat, l. prima, C. Th. de Mancip. Ther. & præfectum reditibus mancipem vocauit Socrates libro quinto hiſt. Eccleſiaſt. Et Plinius libro decimo, capite quadrageſimotertio. Officinæ mancipem dixit, hoc eſt magiſtrum. Quum itaque Suetonius T. Petronium mancipem operarum ſcribit, vtroque modo poſſumus interpretari, ſcilicet vel pro conductore operarum, vel pro præfecto, ſeu præpoſito operibus, & vtram maluerit lector expoſitionem, rationi erit conſentanea,

C.Suet.

C. Suet. Tranquillus in Veſpaſiano. Cap. III.

Inter hæc Flauiam Domicillam duxit vxorem, Statilij Capellæ Equitis Romani Sabracenſis ex Africa delegatam olim, Latinæque conditionis.

TVRNEBVS lib. Aduerſ. 22. cap. 16. Delicatam non delegatam legendum contendit; Cui & Torrentius aſſentiri videtur, & delicata exponunt amicam & concubinā Domicillā & in delitijs habitā à Statilio Capella. At doctiſſimi viri corrumpunt potius, quam corrigant Suet. textū, nec vocis delicatę genuinū ſignificatum percipiunt. Non enim veriſimile eſt, Veſpaſianū alioquin virum præſtantiſſimū, vxorem duxiſſe alterius concubinā; nec Suetoniū actionē præcipuam tanti Principis obſcuris verbis inuoluiſſe. Ad hæc nullibi ego lego pueros delicatos pro cynędis, & mulieres delicatas pro cōcubinis accipi à ſcriptoribus antiquis. Namq; Spartiani locus in Hadriano à Turnebo adductus ad id comprobandum, nihil facit. Etſi enim Hadrianū pueros delicatos Traiani curaſſe & ſepeliſſe tradat Spartianus in illo, (vbi tamen & minimè legendum, delicatos, ſed delegatos) nihilo minus in voce hac nihil obſcœni ineſſe affirmamus. Namque ex Dione habemus, Traianum iuſtitia, fortitudine, & bonitate præſtantem, cūctaque in eo optima, atque pręſtantiſſima extitiſſe. Namque etſi in puerorum amorem natura pronus eſſet, & vino naturaliter deditus, tamen nihil ob eas cauſas turpiter, aut nequam fecit, paſſuſve fuit. Nec minus Suetonij authoritas in Tito, c. 7 à Torrentio addita, per delicatos, exoletos intelligi debere, cōuincit, ſi illius verba rectè perpendantur, ait enim. Quoſdam è gratiſſimis delicatorum, quamquam tam artifices ſaltationis, vt mox Scenam tenuerint, non modo fouere prolixius, ſed ſpectare in publico omni cœtu ſuperſedit. Nec minus inſcriptio antiqua à Turnebo adducta fidem vllam facit, quæ eſt talis.

TEIAE EVPHROSINAE RVFINAE V. V.
DELICATAE.

Nam quum binæ illæ notæ, V. V. Virginem Veſtalem ſignent, quis impudicitiæ eam iure argueret? vt rectè Torrentius adnotauit; in hoc tamen & ipſe arguendus quod vocis delicatę, in inſcriptione, verū ſignificatū non aſſequutus eſt, vel ſaltem reticuit. Siquidē, priſci delicati pro dedicati, & Dijs ſacrati vſurparunt, teſte Aldo Manutio & Nicolao Perotto illo in addit. ad Calep. hoc in Cornucopia; quo in sēſu accipienda dictio illa, delicatę, in inſcriptione adducta. Ad hæc nec in propria ſignificatione Delicatum vllam obſcœnitatem continere facilè conuincitur, ſed tātummodo, plenum delicijs, & in delitijs & otio viuentem; vel habitum, ſignificare, ex mox dicendis palam fit; & ob id eneruatum gregem delicatū vocuit Victor. Cic. ad Att. Iuuentutē delicatam dixit, hoc eſt otio, & delitijs deditam. & lib. de Nat. Deorum. Epicurus quaſi pueri delicati nihil ceſſatione melius exiſtimat. Et iterum, molles & delicatas voluptates appellauit. Et in Oratione pro Muręna, Aſia iſta referta, & eadem delicata;

delicata. Et de Clar. Orat. lib. Adoleſcens delicatus, & ventos eos quos ἐτησίας dicunt Græci, ob hoc ſomniculoſos & delicatos vocatos à nautis, qđ incipiant tantum ſtare circa meridiem, & ante Solis occaſum deſinant, tradit Perottus in Comm. linguę Latinę. Cic. in Catilinam. Puer lepidus, & delicatus. Et pro Mil. Muliebri & delicato ancillarum puerorumque comitatu. & lib. Off. delicatum ſermoné aliquem in re ſeria conuiuio dignum inferre. Et in Piſ. Is omnia adulteria delicatiſſimis verſibus expreſſit. Et ad Atticum delicatum conuiuium. Et in Paradox. Delicatę regum paterę & in 7. Verr. Qui tam beateque iſte eſt, non ſumus, tam delicati eſſe non poſſumus. Et delicata na uigia nuncupauit Suetonius, in Vitellio, c. 10. In ſacra Biblia pluries D. Hiero nymus hac voce, ſine vlla obſcœnitate vſus eſt. Vti Deut. 27. Mulier tenera, & delicata; Et Reg. ſecundo, capite tertio. Ego autem adhuc delicatus, & vnctus Rex. & primo Paralip. 22. Filius meus paruus eſt, & delicatus, & Eſa. 47. Hæc delicata habitans, & 58. Sabbathum delicatū, & Ierem. 6. ſpecioſæ & delicatæ. & 31. puer delicatus, & 49. filia delicata, & Daniel 3. Suſanna erat delicata. Ex quibus omnibus ſatis ſuperque patere exiſtimo. Delicatum nihil turpitudinis in ſe continere. Sed tenerum, delicioſum, & in delicijs educatum, vel habitum ſignificare. Tornebi itaque omittenda emendatio; Nec minus recipienda Petri Pithoei ſententia, qui lib. Aduerſ. ſuorum 2. c. 9 delegatam legendum contendit, ideſt pœnæ nomine vinctam ob rationes à Torrentio aduerſus adductas, & alias, quas referre ſuperuacaneum duco. Conſtanter itaque affirmandum puto; legendum delegatam, quod omnes ferè textus habent, ſcilicet, non quidem creditam, commiſſamque, ac demandatam, vt coniectura affirmat Torrentius; cui tamen aſſentior reponēdū pro Statilij Statilio, & pro Equitis Equiti, & ſic de alijs in datiuo caſu, non genitiuo. Et vt tandem vltimam manum huic rei im ponamus. Ego delegatam interpretor, ea in ſignificatione, quæ Iuriſtis eſt fami liaris, hoc eſt aſſignatam, ſeu deſignatam coniugem, ſcilicet Statilio Capellę; & ſponſam deſtinatam. Sic dicunt Iuriſconſulti delegare nomen, ideſt aſſignare de bitorem alium, qui pro te ſoluat, toto titulo D. de nouat. & deleg. quod pariter obſeruamus apud Senecam lib. 4. de Benef. c. 11. Deos deleg. de Clement. c. 15. exili Maſſiliæ delegato. ſic Paulus delegatā pecuniam dixit, pro decreta, & deſi gnata, l. 2. ad leg. Iul. pecul. ſic Suetonius de Nerone. Nulli delegauit officiū, vt non adijceret, &c. hoc eſt decreuit officium aſſignauit, dedicauit, deſtinauit, & ſpopondit, & Perottus in Com. linguæ Latinę. Epigra. 22. delegatam interpretatus eſt dedicatam, & in ſacra ſcriptura Reg. 11. cibum conſtituit, & terram delegat. Sed huic noſtræ interpretationi quis fortè obijciet; Domicillam Latinæ conditionis à Suetonio dictam, & à Sexto Aurelio Victore ſimpliciter libertam vocatā, ideoq; minimè potuiſſe delegari, ſeu deſponſari Statilio Equiti Rom. Nam id per leges vetitum erat, vt aliàs fusè docuimus. Cui ſic ſatisfacimus, antea, quā Domicilla delegata, ſeu promiſſa eſſet Statilio Equiti Rom. pronunciatam ciuem Romanā recuperatorio iudicio, aſſerente Patre Flauio Liberali, quod ex Suetonij verbis facilè colligitur; vnde & factum, vt Veſpaſiano ciui Rom. nubere potuerit, ſponſione, ſeu delegatione facta Statilio irrita, vel effectum minimè, ſortita.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Veſpaſiano. Cap. V.

Prandente eo quondam, canis extrarius triclinio manum humanam intulit menſæque ſubiecit.

QVIDAM externus reponendum putat, eo quod extrarius minimè vox Latina ſit, at profectò iniuria, nam non ſolum Latinam eſſe vocem, ſed & maximè propriam conſtat, & ab extero, & externo differentem. Nanque ait Feſtus, Extrarium dici, qui extra focum, iuſque noſtrum, ac ſacramentum eſt. Extraneum verò dicũt Grammatici, quaſi exterraneũ, hoc eſt alienigenam, & ex altera terra, quod & Beroaldus ipſe docet. Iure itaque Suetonius canis extrarius ſcripſit, ſignificans canem fuiſſe extra focum Veſpaſiani, minimè verò ex ijs, qui domi alebantur, quod etiam ex mox dicendis apertius reddetur. Apuleius in ſecunda Apologia ſcribit. Pręterea minabatur ſi extrario nupſiſſet, nihil ſe filijs eius, ex paternis eorum bonis teſtamento relicturum; Vbi proculdubio extrarius accipitur pro eo, qui non ſit domeſticus, & ex eadem familia. Et Terentius in Phormione.

Hanc conditionem ſi cui tulero extrario.

Apud Lucretium quoque legimus, lucem extrariam. Cicero de Inuen. ad Her. Quum ipſam rem, quam nos feciſſe confitemur, iure factam dicimus, ſine vlla aſſumptione extrarię defenſionis. Ita & extraria vis apud Iuriſconſultos, l. 31. §. fin. D. locat. Quinctilianus, lib. 7. cap. 2. Quum in perſonam certam transfertur accuſatio; aut in extrarium, ideſt extra rem, de qua agitur. Ex his itaque cõſtitutum ſit rectè & Latinè extrarius canis dictum Suetonio, & magis propriè, quam ſi exterum, vel extraneum ſcripſiſſet.

C. Suet. Tranquillus in Veſpaſiano. Cap. VIII.

Claſſiarios verò, qui ab Hoſtia, & Puteolis Romam pedibus per vicos commeant, petentes conſtitui ſibi aliquid calciarij nomine, quaſi parum eſſet, ſine reſponſo abegiſſe, iuſſit poſt hæc excalciatos curſitare, & ex eo ita curſitant, &c.

CALCIARIVM interpretantur omnes donatiuum, quod dabatur in coemendis militum calceis, vt in Pandectis Florentinis legitur, vbi fit mentio apud Vulpianum, l. cum hi, §. qui tranſigit, D. de tranſact. De calceario quoque arbitrio Prætoris tranſigendum eſt. Legimus etiam in l. Diarijs, D. de alim. & cib. lega. Diarijs, & cibarijs relictis neque habitationem, neque veſtiarium, neque calciarium deberi palam eſt. Claſſiarios, itaque milites petentes calcearium, non ſolum abegit Veſpaſianus, ſed & in poſterum in ignominiam,

vt

vt excalciati curſitarent, iuſſit. Et quod Suetonius Calcearium vocat, vocaſſe puto Tacitum libro 3. Hiſtor. Clauarium, ideſt donatiuum in clauos calciarios impendendum, quod antea a nemine animaduerſum ſcio. Vnde & clauarius appellatus Suetonij pater, quod præfectus fuerit clauario donatiuo Imperatorio inter milites diſpartiendo. Quod enim calceis militaribus calcearentur milites conſtat ex Lampridio in Alexandro, vbi inter veſtimenta militaria connumerat & calciamenta. Et apud eundem milites calceati dicuntur. Et Flauius Vopiſcus in epiſtola militari Aureliani ſcribit. Militis arma terſa ſint, ferramenta ſamiata, calciamenta fortia. Et D. Paulus in armatura Chriſtianorum inſerit, vt habeant pedes calceatos. Et D. Hieronymus in lib. quid cauendum in libris περὶ ἀρχῶν, & in epiſtola de Origenis erroribus docet calceatis pedibus pergere, necubi a ſerpentibus mordeatur. Et in Deuteron. Ferrum, & æs calciamentum eius. His autem fortibus calciamētis, ſeu militaribus infigi ſolitos clauos peracutos, pręſertim in ea parte, in qua planta pedis circumueſtitur calceo, vt firmius ſolo pes militis in pugna hæreret, palam fit ex Ioſepho de Bello Iudaico, libro 7. cap. 3. vbi de Iuliano fortiſſimo milite ita ſcribit. Calceos habens creberrimis, atque acutis clauis, vt cæteri ſolent milites, fixos, dū ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo occurreret, labitur, magnoque cum ſono armorum ſolo deiectus in tergum fugientes reduxit. De eodem Iuliano, & Aegeſippus de excidio Hieroſolymitano libro 5. cap. 30. inquit. Hic Iulianus, qui tergo immi nebat hoſtium, dum alios perimit, & clauſtro coercet, ipſa alacritate incautior, confixum clauis calciamentum gerens, vſu militarium virorum, non conſidera uit polito lapide ſolum ſtratum, quod cauendum foret, ſed quaſi in campo præ liaretur, ſecurus labitur, & ingentem ſtrage ſua ſonitum dedit. Apud Plinium libro 10. cap. 18. & lib. 34. cap. 14. obſeruamus clauos caligares, quos ferreos, vel ex chalybe paratos lib. 22. cap. 22. tradit, quibus in locis legendum potius caleares, quam caligares exiſtimamus; quum & apud eundem lib. 33. cap. 3. legamus Agnonem Alexandri magni præfectum aureis clauis ſuffigere crepidas ſolitum. Quinimo Valerius Maximus, libro 9. author eſt, Antiochum Syriæ Regem, & milites exercitus eiuſdem magna ex parte aureos clauos crepidis ſubiectos habuiſſe. Hinc apud Suetonium in Veſpaſiano cap. 23. legimus. Mulionem in itinere quodam ſuſpicatus ad calceandas mulas deſiliſſe, vt adeunti litigatori ſpatium moramque præberet, interrogauit quanti calceaſſet. Quo in loco calceare mulas ſoleis ferreis pedes munire ſignificat. Ita Plinius libro vndecimo, capite quadrageſimoquinto, de camelis ſcribit. Pes imus veſtigio carnoſo, qua de cauſa in longiore itinere ſine calceatu fatiſcunt. Et Catullus ad Coloniam inquit.

Et ſupinam animam graui derelinquere cœno
Ferream vt ſoleam tenaci in voragine mulam.

Ita & metaphoricè apud Plautum in Captiuis paraſitus Ergaſilus ſedentes calceatos pedes habere ioco dixit, ideſt ferreos, vel ferro munitos.

C. Suet.

C. Suet. Tranquillus in Veſpaſiano. Cap. XXI.

Poſt deciſa quæcunque obueniſſent negotia; geſtationi, & inde quiete vacabat; accubante aliqua Pallacarum, quas in defunctæ locum Cænidis plurimas ſubſtituerat.

NON ab re Suetonius elegantiſſimus hiſtoriæ ſcriptor voce Græca ad Latinos translata vſus eſt, poterat enim concubinæ, Pellicis, aut amicę vocibus vti, quę Latinis frequentes ſunt. Cuius rei cauſam, (non enim id caſu & inconſulto factum exiſtimo) quum interpretes pręter miſerint, reticere noluimus. Pallacam παλλακὴν Gręci dixere, aliud quàm voces iam dictæ, & quid differens ſignificantem. Nam ſicuti Pellex ea propriè dicitur, quæ cum eo concũbit, qui vxorem habet, ita Pallaca, ſeu Pallace propriè vocatur, quæ cum cęlibe conſueſcit: quæ diſtinctio colligitur ex Feſto libro decimoquarto, ſcribente Pellicem eam antiqui nominabant, quæ vxorẽ habenti coniungebatur. Et Gellio libro quarto, capite tertio. Pellicem autem eam appellatam, probroſamque eam habitam, quæ iuncta, conſuetave eſſet cum eo, in cuius manu, mancipioq; alia matrimonij cauſa foret; Quod lege antiquiſſima hac oſtenditur, quam Numæ fuiſſe accepimus. Pellex Aedem Iunonis nõ tangito; ſi tãgit, Iunoni crinibus demiſſis agnum fœminã cędito. Ouid. lib. 6. Metamorphoſ. de Philomela.

Pellex ego facta ſororis.

Et Cicero pro Cęlio. Vxor generi, nouerca filij, filiæ Pellex. Et Suetonius ipſemet in Cæſare, cap. 49. Cæſarem ipſum Bithynię Reginę Pellicem dixit, quod cum eo Nicomedẽ Regem rem habuiſſe crederetur. Liuius libro 4. belli Macedonici Perſeum Philippi Regis filium ex Pellice ortum, & Demetrium ex iuſta matrefamilias dixit. Pallacã autem dici, quę cum non vxorato rem habet, patet ex Plinio ſcribente lib. 35. c. 10. Alex. Apelli dono dediſſe Campaſpem ſibi dilectã ex Pallacẽ, quam ob formę pręſtantiã quum nudam ille pingendam tradidiſſet, Apelles illius amore captus eſt. Ita & Q. Curtius geſtorũ Alex. Magni ſcriptor, eadem voce Pallacis vſus eſt; quãuis incuria librariorum, in quibuſdã exemplaribus Pellicem legamus. Sic in lege Maſſurius, de verb. ſign. adnotauit Budęus Pallacem dici Græco verbo, eã; quæ vxoris loco in domo ſine nuptijs ſit. quam iniuſtam vxorem vocaſſe Iuriſconſultum puto in l. ſi vxor, §. ſed ſi ea ſit. D. de adult. quam ibi illegitimam & putatiuã exponunt Gloſſa, & Bart. licet alij authoritate Homeri lib. 9. Iliad. iniuſtam vxorem exponant, cũ qua quidem matrimoniũ ſit, ſed non ſollemniter celebratum. Hanc noſtram diſtinctionẽ confirmãt Paulus in d. l. Maſſurius 144. de verb. ſign. addẽs authoritatẽ Flacci in lib. de iure Papiniano; & Valla lib. 6 Eleg. c. 48. Quod verò per dictionẽ Pallacarum Suetonius intellexerit eas, quæ cum Veſpaſiano inuxorato cõmiſcebantur demonſtrãt verba illa; quas in defunctæ Cęnidis locũ plurimas ſubſtituerat. Huiuſmodi autẽ fuiſſe Cęnidem docet idem Suet. in Veſp. c. 3. ſcribens. Poſt vxoris exceſſum, Cęnidem Antoniæ libertã & à manu, dilectã quondã ſibi, reuocauit in cõtuberniũ, habuitq; & Imperator penè iuſtę vxoris loco.

C. Suet. Tranquillus in Veſpaſiano. Cap. XXII.

Erat enim dicacitatis plurimæ, & ferè ſcurrilis, ac ſordidæ, vt ne prætextatis quidem verbis abſtineret.

BEROALDVS prætextata verba exponit obſcœna, ita dicta, quod prætextatis nefas eſſet verbis obſcœnis vti. Vel quod alij putarunt, quod nubentibus depoſitis prætextis, à multitudine puerorũ obſcœna clamarentur. Quæ expoſitio authoritati Feſti innititur, eadẽ ad verbum ſcribentis. Torrẽtius prætextata verba exponit, quæ viros ingenuos minimè decerent. Prætextatos enim vocabant ingenuos, quibus prætexta vti tantum liceret. Nam libertinis numquam niſi poſtremis temporibus prætexta vti haudquaquam fas fuit, teſte Macrobio libro primo Saturnalium, cap. ſexto. Turnebus libro Aduerſ. vigeſimoquarto, capite trigeſimoſexto, interpretatus & ipſe eſt prætextata verba obſcœna, & turpia, ſed aliam rationem aſſignat, à fabulis ſcilicet prætextis. quales Afranij fuere. In quibus fędiſſima, & turpiſſima dicta & argumenta erant; fuerunt enim Comędiæ quędam prætextæ, quædam togatæ; Vnde Horatius cecinit;

Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.

Ego ſicuti has interpretationes non reijcio, nec improbo, tamen nimis extortas & à longinquis petitas cenſeo. Proinde prætextata verba expono puerilia; Ita vt ſenſus ſit, Veſpaſianum, dicacitati adeo addictum, vt nonnunquam à ſcurrilibus, ſordidis, & puerilibus verbis non abſtineret. Sic enim & interpretor illud Macrobij libro Saturnal. ſecundo. Hæc nobis ſit literata lætitia, & docta cauillatio, vicem planipedis, & ſubulonis, impudica, & prætextata verba iacientis; non enim impudica, & prætextata illi Synonyma, ſicuti nec Suetonio ſcurrilia, ſordida, & prætextata verba. Facilè autem hæc noſtra interpretatio comprobari poteſt; Siquidem omnibus receptum pueros, & puellas Romæ prætexta vſos vſque ad annum decimumſeptimum, quo prætcrito virilem togam aſſumebant, prætexta depoſita; ſic Cic. in Proemio Lęlij. Pueri togam ſumentes prætextam deponebant. Et in Verr. Eripies igitur pupillæ togam prætextã. Et iterum pupillus cum toga prętexta. Clarius autem Suetonius in Auguſto, c. 56. vbi illum queſtum ait, quod ab vniuerſis filijs ſuis adhuc prętextatis aſſurrectum eſſet, & c. 8 vbi illum duodecimum annum agentem auiam Iuliam defunctam pro concione laudaſſe ſcribit, quadriennio poſt virili toga aſſumpta. Et Macrobius libro Saturnal. primo tradit Tarquinium Priſcum filio ſuo decimumquintum annum agenti, eò quod bello Sabino hoſtem percuſſerat, prętexta donaſſe, quę poſtea communis fuit pueris nobilibus, quod pariter confirmat Val. Max. capite, de Indole; Hinc prætextata ętas, pro puerili Gellio lib. primo, c. 23. & Iuriſperitis, l. 3. §. fin. de lib. exhib lib. 43. P. tit. 29. & prætextatũ, prętextatamq; pro puero & puella 4 Inſtit. tit. de Iniurijs, §. 1. Ita Iuu. Sat. 10.

Næ prætextatum rapuit Nero loripedem Vel
Strumoſum. ——— ———

Et

Et mores prætextatos,i.pueriles, dixit idem author Saty.2.

Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

Et prætextati anni ideſt pueriles Plinio lib.33. Erant itaque Suetonio prætextata verba puerilia, ſcilicet, & non grauia, qualia Imperatori Veſpaſiano (inquam) conueniebant.

C. Suet. Tranquillus in Tito. Cap. III.

E pluribus comperi, notis quoque excipere velociſſimè ſolitum.

NOTIS ſcribere multifariam accipi poſſe ex veterum ſcriptorum monumentis colligimus. Nam vulgo tabellionum primas exceptiones, & pręſcriptiones informes, Notas appellauerę Iuriſtę, vti in c.cum P. tabel.de fid.inſtrument. quas poſtea tranſcribunt notarij in proprio Codice, quas & vulgò appellant minutas, eo quod minutis literis ſcribantur, & etiam protocolla, vocant & Baſtardellũ, vt notat Baldus in rubrica de fide inſtrum. Videlicet quum ſcribit Notarius, talis Petrus, talis loci vendidit, &c. talem rem &c. Ioanni &c. præſentibus talibus, &c. renuncians &c. A notis dicti notarij. Secundo Notis etiã dicuntur ſcribere, qui vice verborum extẽſorũ vtuntur characteribus quibuſdam, veluti apud antiquos. M. mille ſcribebatur, ↃMↄ decem millia, X. denarium, H· S. Seſtertium, & alia huiuſmodi, quibus notis vetitũ ſcribi teſtamentum l.ſed cum patrono 6.§.fin.de bonor.poſſeſ.P.§.1.de teſtam. imperf. in auth. Huiuſmodi autem notis pleni olim erant Iuriſconſultorum libri, ſed Iuſtinianus quicquã in libris ſuis notis ſcribi vetuit, l.2.§. penult. C. de vetere iure enucl. Et ante Iuſtinianum ſi quę notis in teſtamento ſcripta erant, pro non ſcriptis habita. Paulus, l.6 de bon.poſſeſ.& in l.40.de teſt.milit. Vnde Tiberius Imperator legatum à Liuia Auguſta Galbæ in teſtamento factum, quia notata, non perſcripta erat ſumma, quod quingentis erat, ad quinquagies reduxit, & tandem legatũ pro irrito habuit, ex Suet. in Galba, c. 5. A poſtremis etiam Imperatoribus idẽ vetitum, tradente Baſilio Orientis Imperatore, ſe aduertiſſe occaſionem maleficij prauis hominibus dari, ſi ſcribantur notæ pro verbis, ideoque ſanxit, vnciam, ſextans, ſemis, & alia huiuſmodi literis non notis ſcribi; vti in conſt.2. Baſilij περὶ σημείων legitur. Tertio ſcribere notis dicebantur antiqui, quando litera ſingulari vtebantur pro dictione, ſine vlla coagmentatione ſyllabarum, vti quando vna litera pro alia, vel numeri pro literis ſcribebantur; Ita vt ex earum vnione nullus ſenſus percipi poſſit, niſi ab illo qui notarum ſignificationem callueriṫ, vulgò dicunt *ſcriuere in Zifra* Plutarchus in Catone, Compendia quędam dictionum appellat, nam inquit. σημεῖα ἐν μικροῖς καὶ βραχέσι τύποις πολλῶν γραμμάτων δύναμιν ἔχοντα. Has notas ſiglas vocatas fuiſſe ſcribit Iuſtinianus Gręca Pandectarum authoritate. De hiſce notis Suetonius in Cæſare, cap.56. inquit. Extant & ad Ciceronẽ, & ad Familiares domeſticis de rebus epiſtolę, in quibus ſi quę occultius perferenda, erant per notas ſcripta, ideſt, ſic ſtructo literarum ordine, vt nullum verbum effici poſſit,

quæ ſi quis inueſtigare vellet, aut perſequi, quartam elementorum literam, ideſt, d, pro a, & proinde reliquas commutet. Gellius lib. 15.c.3. de Cæſaris notis ſcribit. Cæſares inueniuntur literæ ſingulariæ, ſine coagmentis ſyllabarum, ex quibus confici nulla verba poſſunt. De hoc ſcribendi genere ſic Cicero Q. Valerio. Reliquis Epiſtolis tantum faciam, vt notam apponam eam, quæ mihi tecum conuenit. Et libro 15. ad Attic. Διὰ σημείων ſcripſeram. Et Liuius inſtruit ſecretis notis, per quas cognoſceret ſua mandata eſſe. Quibus autem notis vteretur Titus ad velociſſimè excipiendum, mihi videtur apertè declarare Plutarchus in Catone ſcribens Orationem ipſius Catonis, & eam quidem ſolam exſcriptam, ſeruatamq; fuiſſe Cicerone Conſule, velociſſimos ſcriptores deponente atque docente, vt per ſigna quædam, & paruas, breueſque notas, multarum literarum vim habentes, ita quidem vt literæ (ſicuti etiam ſcribit Seneca) dictiones referrent, Catoniana dicta colligerent; quam orationem aduerſus Cæſarem de Catilinæ ſocijs, notis exceptam ſua adhuc ætate extitiſſe idem Plutarchus atteſtatur. De hoc genere ſcribendi Seneca libro Epiſt. decimoquarto ad Lucilium habet. Quid verborum notas, quibus quãuis citata excipitur oratio, & celeritatem linguæ manus ſequitur. Solinus huiuſmodi notis ſcriptam fuiſſe Homeri Iliadem, quæ nucis putamine contineretur author eſt. De huius generis ſcriptione & Quinctilianus libro 11. c. 2. Et Manilius Aſtronomicus ad Auguſtum lib. 4.

Ille ſcriptor erit fœlix, cui littera verbum eſt,
Quique notis linguam ſuperet, curſumque loquentis
Excipiet longas noua per compendia voces.

Et Auſonius Epigram. 150.

Puer notarum præpetum ſolers miniſter aduola:
Bipatens pugilar expedi.

Et de Caſſiano martyre Prudentius περὶ ϛεφάνων Hym. 19.

Magiſter literarum ſederat:
Verba notis breuibus comprendere cuncta peritus,
Raptimque punctis dicta præpetibus ſequi.

Varro apud Seruium in 6. Æneid. in folijs palmæ interdum notis, interdum ſermonibus ſcribebat. De notis autem plura Iſidorus lib. 1. c. 21. Et Tritemius Abbas de Polygraphia ſcripſere.

C. Suet. Tranquillus in Domitiano. Cap. IIII.

Nam venationes, gladiatoreſque & noctibus ad Lychnuchos, nec virorum modo pugnas, ſed & fœminarum.

MVLIERES etiam nobiles in publicis ludis aliquando operam ſuam fecisse memoriæ proditum eſt. Quod ex Dione retulit in Domitiano Xiphilinus de Ælia Catula muliere nobiliſſima & ditiſſima, & natu grandi,

nata annos octoginta, hæc etiam ibidem addens. Illud uerò turpiſſimum viſu atque grauiſſimum fuit, quod viri, fœminæque, non ſolum Equeſtris ſed & Senatorij ordinis in Circum, & Amphiteatrum ingreſſæ ſunt. Præterea fuiſſe à Domitiano inſtitutas fœminarum pugnas teſtatur Papirius, quum ait in primo Syluarum Syl. vltima.

Stat ſexus rudis, inſciuſque ferri
Et pugnas capit improbus viriles;
Credas ad Tanaim, ferumque Phaſim &c.

Et Iuuenalis fœminarum impudentiam, quæ ſub Domitiano in pugnas Theatrales deſcendebant ita ſatyricè dilacerat.

———Neuia Tuſcum
Figit aprum, & nuda ſeruat venabula mamma.

Suetonius in Nerone c. 11. ſcribit de Circenſibus loquens. Ex vtroque ordine & ſexu plerique ludicras partes ſuſtinuerunt. Martialis quoque deſcribens Amphitheatrum Domitiani in Epigram. 6. fœminei prælij ita meminit.

Belliger inuictis quod Mars tibi ſæuit in armis,
Non ſatis eſt Cæſar, ſæuit & ipſa Venus.
Proſtratum Nemeis, & vaſta in valle Leonem
Nobile & Herculeum fama canebat opus.
Priſca fides taceat, nam poſt tua munera Cæſar
Hæc iam fœminea vidimus acta manu.

Hinc & illud Iuuenal. Saty. 2.

Luctantem paucæ, comedunt coliphia paucæ.

Quantum autem à bonis moribus id alienum fuerit, ex eo ſcire licet, quod teſte Lactantio Grammatico antiquitus apud Græcos omnes ſacrorum legibus interdictum fuit mulieribus, ne ſe Olympicis certaminibus, ſpectandi gratia immiſcerent. Vnde Thebaides primo Papirius.

Excluſæque expectant præmia matres.

Et Menander Rhetor ſcriptum reliquit, quod in quibuſdam Panegyricis non viſuntur mulieres, vt in Olympia. Et Pauſanias Eliacorum primo inquit, Pherenicem, quod Olympicorum tempore Alpheum amnem tranſire auſa eſſet, quod capitale erat, quæſitam ad pœnam. Author eſt Pauſanias, eo quod Calipatria mentito habitu Gymnaſtico in arenam deſcendiſſet, legem in reliquum latam, vti in certamine nudi prodirent Gymnaſtæ. Apud Suetonium in Tiberio c. trigeſimoquinto, habemus, fœminas famoſas ad euitandas legum pœnas, iure ac dignitate matronali ſponte exolutas, lenocinium profiteri, vt & operam ſuam Scenæ impunè locare poſſent. Quod & viros profligatiſſimos feciſſe etiam tradit, quum ſcilicet eadem ratione & viri infames impunè in arena verſabantur. Papinianus in l. 10. de adult. Mulier (inquit) quæ euitandæ pænæ adulterij gratia lenociniū facit, aut operas ſuas Scenæ locauit adulterij accuſari, damnariq; Senatuſconſulto poteſt. Plutarchus in Apophteg. tradit apud Lacedæmonas prohibitū fuiſſe mulieribus ad Comœdiarū ſpectacula pergere. Verū ne illū morē tantū fuiſſe Græcis quis exiſtimet legat Aemilium Probum in Proœmio Vita. Imper. vbi Romanos maximè abomi-

naſſe tradit, quod mulieres ad ſpectacula publica intereſſent, vndè Theodoſius & Valentinus in l. conſenſu, l. octaua, §. vir quoque de repud. libro quinto, Cod. titu. 17. enumerant inter cauſas, ob quas vir vxorem repudiare poteſt, ſi vxor Circenſibus, vel Theatralibus, vel arenarum ludis, & ſpectaculis in illis locis, in quibus hęc aſſolent celebrari, marito prohibente fuerit. Et Octauius Auguſtus, teſte Suetonio in illius vita capite quadrageſimoquarto, Athletarum ſpectaculo muliebrem ſexum omnem adeo ſummouit, vt in Pontificalibus ludis pugilum par poſtulatum, diſtulerit in ſequentis diei matutinum tempus, edixeritque mulieres ante horam quintam venire in Theatrum non placere. Ita P. Sempronius Sophus coniugem repudij nota affecit, non ob aliam cauſam, quam quod ipſo ignorante ludos ſpectare auſa eſſet, ſi Val. Max. libro ſexto, capite quinto, credimus. Si itaque Theatrorum ludos ſpectare mulieribus, præſertim florente Rep. erat interdictum, quam dolendum eſt inclinante eadem, & imperantibus malis Imperatoribus adeò corruptos mores, vt ipſis ludos exercere, & in arenam deſcendere permiſſum ſit, nedum facultas ſpectandi? Ita apud Suetonium in Caligula legimus cap. vigeſimoſexto. Inquietatus fremitu, gratuita in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fuſtibus abegit, eliſique per eum tumultum viginti amplius Equites Rom. totidem matronæ ſuper innumeram turbam cæteram. Plutarchus in Sylla Dictatore, vbi de illius, & Valeriæ nuptiarum occaſione tractat, mulieres, & viros promiſcuè tunc temporis ſpectaſſe his verbis docet. Paucos poſt menſes gladiatorium ſpectaculum edidit, locis necdum diſtinctis ſed promiſcuis in Theatro uiris, ac mulieribus, decoram ſpecie fęminam, & genere illuſtrem propè Syllam ſedere contigit.

C. Suet. Tranquillus in Domitiano. Cap. VII.

Sportulas publicas ſuſtulit, reuocata etiam cænarum rectarum conſuetudine.

SPORTVLÆ ſeu ſportellæ, teſte Aſconio, diminutiuum eſt à ſporta. Sportæ autem dictæ à ſparto herba, quæ frequens apud Hiſpanos naſcitur, de qua Plinius lib. 24. ex qua contexebantur ſportæ. Erant itaque ſportulæ paruæ ſportæ ad eundem vſum paratæ, ad quem & ſportæ ipſe. In quem ſenſum accepiſſe conſtat Plautum in Curc.

Qui incedunt ſuffarcinati cum libris, cum ſportulis

Et in Menæ.

Sportulam cape, atque argentum,
Ecce nummos tres habes,
Abi, atque obſonium affer.

Appellauerunt etiam antiqui Romani ſportulas ſportellas illas, quas obſonijs, & penuarijs rebus refertas ſingulis patritijs exhibebant Principes viri & Imperatores lætitiæ ergo, & liberalitatis, loco cęnę rectę, vt aliàs adnotauimus,

quæ

quę diſpe nſabantur in primo limine domus. Vnde Iuuenal. Saty. 1. ſcribit.

————Sportula primo
Limine parua ſedet, turbæ rapienda togatæ.

Et Martial. lib. 8. Epigr. 50. ad Cæſarem Domitianum.

Grandia pollicitis, quanto maiora dediſti
Promiſſa eſt nobis ſportula, recta data eſt.

Hinc fortè Cic. in epiſt. ad Papir. Pęt. ſportellas genus quoddam bellariorum appellauit. Interdum verò ſportulæ huiuſcemodi obſoniariæ loco, nummi certa quantitate dabantur, vt puta centum quadrantes. Quod colligimus ex Martiale libro 1. Epigram. 2. ad Flaccum.

Dat Baiana mihi quadrantes ſportula centum.
Inter delitias quid facit iſta fames.

Et lib. 3. Epigramm. lib. 7. de ſportula.

Centum miſelli iam valete quadrantes.

Et Iuuenalis Saty. 1.

Sportula quid referat, quantum rationibus addat
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc eſt.
Et panis, fumusque domi, denſiſſima centum
Quadrantes lectica petit.

Vbi Domitius interpres. Ex ſportula inquit omnia ſibi coemebant, quæ ad victum, & cultum pertinerent. Vnde Martialis lib. 5. Epigram. 77.

Sportula nulla datur, gratis conuiua recumbis.
Dic mihi quid Romæ Gargiliane facis?
Vnde tibi togula eſt, & fuſcæ penſio cellæ.
Vnde datur quadrans vnde vir es Chiones?

Mos autem erat huiuſmodi ſportulas impartiri nobilibus tantum; Vnde Martialis ipſe.

————Iubet à præcone vocari
Ipſos Troiugenas, nam vexant limen & ipſi
Nobiſcum, da Prætori, da deinde Tribuno.

At & aliquando plebeis hominibus vna etiam datas ſportulas obſeruamus. Plinius enim ad Traianum ſcribens ita inquit. Qui virilem togam ſumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magiſtratum, vel opus publicum dedicant ſolent totam bullam atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare, binosq; denarios, vel ſingulos dare, quod an celebrandum, & quatenus putes, rogo ſcribas. Ipſe enim, ſicuti arbitror, pręſertim ex ſollemnibus cauſis concedendum iuſſiſti inuitationes. Et Traianus ad Plinium reſcribit. Meritò vereris ne in malam ſpeciẽ incidat inuitatio, quæ & in numero modũ excedit, & quaſi per corpora, non viritim ſingulos ex notitia ad ſollemnes ſportulas contrahit. Nuptiales ſportulas in eundem ſenſum obſeruamus apud Apuleium, quippe inquit. Ita placuerat in ſuburbana villa potius vt congiungeremur, ne ciues denuo ad ſportulam conuolarent. Erogationes illę quoque, quæ in ordinem decurionum fiebant, ideſt honorarium, quod decurionibus dabatur, ſportulæ appellatæ fuere, de quibus Papinianus in l. Spurij, in tit. de

Mm 4 Decu-

Decurionibus ità ſcribit. Minores vigintiquinque annis, decuriones facti ſportulas Decurionum accipiunt, ſed interim ſuffragium inter cęteros ferrè non poſſunt. Quod etiam ex Epiſtola Plinij ad Traianum libro decimo, clarè patet. Sed & pecunias illas, quæ à Iudicibus, vel viatoribus, ideſt executoribus litium, ac negotiorum pro ſalario dabantur, ſportulas appellatas obſeruamus. Multis in locis, & paſſim apud Iuriſperitos, & præſertim in Iuſtiniani Codice titulus eſt notiſſimus, qui inſcribitur de ſportulis. In Inſtit. quoque Tribonianus ait. Quum quidam maiorem verę æſtimationis quantitatem in libello conuentionis inſeruit, & ex hac cauſa viatores, ideſt executores litium ampliorem ſummam ſportularum nomine exegerint, tunc ad id, quod propter eorum cauſam damnum paſſus fuerit reus triplum ab actore conſequatur. Suidas author eſt, decimã partem eius, quod à debitore petebatur, pro ſportula dari ſolitum. in Authen. de iudi. §. ſi quis autem in cauſa, quę centenario maior ſit, coarctatum legimus, vt octo aurei ſoluantur, quum alioquin denos neceſſariũ fuiſſet præſtari. Has iudicum ſportulas in Gallia *eſpãces* vocari tradit Petrus Gregorius Syntagm. lib. 36. eaſque ibidem nimias, & ad libitum extorqueri conqueritur. In quem ſignificatum & Græcos πρυτανεῖα accepiſſe obſeruauit Ariſtophanis interpres in Nubibus, vbi Strepſiades Senex conqueritur, quod vereretur, ne Prytanijs condẽnaretur. Interpres Prytania ſcribit nuncupari à Græcis, quod Romani ſportulam dicunt. Prytanorũ in eundem ſignificatum meminit etiam Iſocrates ad Callimachum. Prytanea autem à Gręcis vocatas ſportulas, quas dixere Romani, etiam exiſtimare poſſumus in priori ſignificatu, de quo nos ſupra per quandam ſimilitudinem, eo quod in Prytaneo, qui locus erat Athenis Iudicibus, & Magiſtratibus dicatus in arce digniſſimus, alerentur publicè, qui bene meriti erant de Republica. Ità Cic. lib. 1. de Orat. & vt ei victus quotidianus in Prytaneo publicè præberetur. Sportulas etiam in iure ciuili obſeruamus, quandoque dici annua ſalaria, ſeu municipales erogationes (vt alij interpretantur) in l. 120. D. de leg. 1. Apud Cecil. libro ſecundo. Sportulę accipiuntur pro mercede aduocatis data. Sed & Cyprianus Epiſt. trigeſimaquarta, ſportulas vocat, quæ Chriſtianorũ conſuetudine Sacerdotibus diſtribuebantur his verbis. Presbyterij honorem deſignaſſe nos illis iam ſciatis, ut ex ſportulis iiſdem cum presbyteris honorentur, & diuiſiones menſtruas ęquatis quantitatibus partiantur. Vnde etiã ſportulantes appellati ab eodem Epiſt. 66. quibus dabantur ſportulę. apud noſtrates pecuniæ, quæ in Ducali Cancellaria perſoluuntur, ſportulæ dicuntur a participantibus, qui à libellis, & à ſecretis Principis ſunt, quorum in numero, & nos aliàs fuimus. Ex dictis clarè patere exiſtimo hoc in loco ſportulas publicas à Suetonio appellari, quæ rectę cœnę apponebatur, & illius vice exhiberi quandoque ſolebant. Amm. Marcellinus libro decimoquarto, deteſtatur diſtributionem ſollemnium ſportularum, & enumerat inter cætera, quæ antiquã Romanorum virtutem fregerunt, &c. ſportularum fit mentio non ſemel in marmoribus antiquis. Vt in quodam in Eccleſia ruinoſa Romæ propè portã Portuenſem FL. ANNII, qui die Natali ſuo III. Kal. Maias ſportulas viritim diuidendas voluit. extant alia in Domo D. Franciſci Nouelli, T. Pomponius

ponius Repentinus Nomenclator Dedicarit XV. Kal. Iul. M. Marulo, & Aeliano Coſſ. Ob Dedic. ſportulas dedit ſingulis ✲ II.

C. Suet. Tranquillus in Domitiano. Cap. VII.

Geminari legionum caſtra prohibuit, nec plus quam mille nummos, a quoquam ad ſigna deponi.

INTER plura verbi (deponere) ſignificata familiare, & vſitatum eſt, cuſtodiendam rem clarè, de quo Iuriſconſulti per tot. tit. D. & C. depoſiti, & depoſitum illud, quod cuſtodiendum alicui datum eſt. Moris antiquis Rom. fuit pecunias in foro Romano in Aede Caſtoris deponere. Vnde Iuuenal. Saty. 14.

——————— *Ærata nullus in arca*
Numus, & ad vigilem ponendi Caſtora numi.

Herodianus libro 1. Scribit Romanos in templo Pacis pecunias ſuas deponere ſolitos. Iuriſconſulti ſæpè in æde ſacra deponi debere iubent, vt in l. ait Prætor, in P. l. acceptum, de vſur. C. Quod moris, & Hebræis fuiſſe elicimus ex 2. Machab. cap. 3. vbi ſummus Sacerdos Heliodoro volenti exportare è templi ærario pecunias, ait eas eſſe depoſita, & victualia viduarum & pupillarum. Author eſt Thucydides primo Athenienſes in templo Delij ſolitos deponere publicas pecunias, quod pariter confirmat Aemilius Probus in Ariſtide. Qui etiā in Annibale tradit, depoſitum Gorthynis pręſentibus factum in templo Dianæ. Cicero 2. de Legibus ſcribit Alexandrum in Cilicia apud Solem in delubro depoſuiſſe pecuniam, & Cliſthenem Athenienſem cum rebus ſemet ſuis depoſuiſſe in templo Iunonis Samiæ dotes filiarum. Et Plautus in Bacchid. inquit. Nos apud Thotimum omne aurum deponimus, qui illic Sacerdos Dianæ Epheſiæ eſt. Quin ipſa in Æde Dianæ conditum eſt ibi. Macrob. libr. 1. Saturnal. cap. 8. tradit. Pecunias publicas ſolitas deponi in ærario, quod Romę erat in Saturni templo. Quod ſicuti pacis tempore, & ab Vrbem incolentibus factum manifeſtum eſt. Ita in bello à militibus ſecus actum obſeruamus; pręſertim ex hoc Suetonij loco, vbi habemus milites, quæ ſuper quotidianum vſū & neceſſarium victum ſuperfluebant, ad ſigna deponere conſueuiſſe. Cuius rei duplicem cauſam aſſignat Vegetius lib. 2. cap. 20. inquiens. Diuinitus inſtitutum eſt, quum milites publica ſuſtinerentur annona, ex donatiuo, quod conſequebantur pars dimidiā ipſis ſeruaretur, ne inutiliter ſeu abſumerent, & depoſiti memores ſigna non deſererent. In reddendo autem depoſito inuiolabiliter fides ſeruanda, quod non ſolum ex ſacris paginis vti Leuit. cap. 6. ſed & ex Legibus ciuilibus ſancitum palam eſt; Ita vt & furti depoſitum reſtituendum etiam docuerit Baldus in tit. depoſit. Secus tamen Cic. quando ſcilicet, vtilitas vel bonum publicum aliter ſuadent, ait enim libro Offic. 3. Si gladium quis apud te ſana mente depoſuerit, repetat inſaniens, reddere peccatum ſit, non reddere officium. Et alibi. Si quis apud te pecuniam depoſuerit, & bellum patriæ inferat, reddes ne depoſitum? Huic publicæ vtilitati proſpiciens Domitianus

mitianus, quum animaduerteret L. Antonium res nouas molientem, fiduciam etiam cœpiſſe ex duarum legionum depoſitorum ſumma, prohibuit, ne in poſterum miles quiuis plus mille numos ad ſigna deponeret. Priſcum morem penitus abolere non ex re putans, ſed tutius moderamen futurum, ſi ſummā militaris depoſiti imminueret. Ælius Spartianus tradit, Peſcennium Nigrum Imperatorem tantę ſeueritatis in re militari fuiſſe, vt omne argentum ſummo uerit ab vſu expeditionali, addito vt ligneis vaſis vterentur; dicebat enim poſſe fieri, vt ſarcinę militares in poteſta em hoſtium venirent, ſe barbarę nationes argento noſtro glorioſiores facerent. Iuſſit item ne in Zonis milites ad bellum aureos, vel argentos numos portarent, ſed publicè comendarent, recepturi poſt prælia, quę dederant, addens liberis eorum, & vxoribus heredibuſque certè reddendum, qui veniſſent; ne ad hoſtes aliquid prędę proueniret, ſi quid fortè aduerſi fortuna feciſſet. Quum verò ſecus aliquando factum, magnum incommodum ſubſequutum quod Liuius teſtatus eſt libro 33. ſcribens milites quam plurimos ab hoſpitibus, alios vagantes, per hyberna alios oppreſſos, eò quod argentum in Zonis negotiandi cauſa haberent in commeatibus. Addamus & nos, ideo pecunias militares reponi ſolitas apud ſigna, potiſſimū duplici ex cauſa. Primam elicimus ex Liuio libro 22. vbi de pugna quæ fuit ad Thraſymenum lacum verba faciens tradit, eum locum tutiorem fuiſſe, nam pro ſignis pugnabant anteſignari, & poſt ſigna alia acies idem faciebat. Sola enim Aquila præibat docente Plinio libro 10. cap. 4, & Ioſepho de bello Iudaico libro 3. c. 5. ſecunda cauſa erat, quod nonnihil diuini, & ſacri ſignorum loco ineſſe credebant Romani; Ideo Romani ſigna, quæ in caſtris ante prælium humi erant fixa, haud ante quam capitatis auſpicijs in prælium prodibant, quę ſi facilè euellerentur proſperrimi augurij, & indubitatæ victorię indicum habebatur. Quod ſi è contra in euellendo magno conatu opus foret, malum omen portendebat. Quod Cic. lib. de Diuinat. Liuius lib. 1. & 22. tradidere. Ita Craſſus cum filio in bello Parthico occiſus, qui in prælium iturus auellere ſigna vix potuit. Vnde & Virg. lib. 11.

——— ——— Vbi primum vellere ſigna,
Annuerint ſuperi pubemque educere caſtris.

Sicuti itaque vt diximus pacis tempore in æde ſacra pecuniæ deponebantur aliqua, ita vigente bello a militibus penes ſigna tanquam in loco ſacro.

C. Suet. Tranquillus in Domitiano. Cap. VII.

Addidit & quartum ſtipendium militi aureos ternos.

STIPENDIVM à ſtipe dictū tradit Iſid. Orig. lib. 16. ſtipendium verò militarè ex publico, vt aliàs diximus, Senatum decreuiſſe, poſtquam tres exercitus opulentum oppidum Auxures diripuiſſent maximo cum plebis gaudio conſtat ex Liuio lib. 4. anno ab V.C. 347. quod de peditibus intelligendum eſt, non

non equitibus, quibus tantum triennio poſt præſtitutum fuiſſe ibidem Liuius teſtatum reliquit. Quantum autem fuerit tunc ſtipendium, necapud ipſum, nec alios ſcriptores legimus, cuius rei cauſam elicere poſſumus, vt ego puto, ex eodem Liuio inquiente paulò infra. Poſtremò indicto iam tributo, edixerunt etiam tribuni auxilio ſe futuros, ſi quis in militare ſtipendium tributum non contuliſſet. Patres bene cęptam rem perſeuerantet tueri, conferre ipſi primi, & quia nondum argentum ſignatum erat, æs graue plauſtris quidam ad ærarium conuehentes, ſpecioſam etiam collationem faciebant. Ex quibus coniectari licet, modum ſtipendij, quod in ſingulos milites perſoluebatur minimè determinatum, quum eo tempore nullus nummus, aut pecunia argento cauſa extaret, ſed pondere æs graue partitum, & ſolutum eſſet. Quum verò ſignari aurum, & argentum cœptum, ſingulo pediti fuiſſe aſſes quinque in ſingulos dies coniectura pariter aſſequi poſſumus, quum nihil de re hac à ſcriptoribus hiſtoriæ memoriæ mandatum ſit. Initio quidem perexiguum fuiſſe Polybius ſuo tempore oſtendit; Quod autem quini aſſes fuiſſent in dies, colligimus ex Suetonio in Cæſare, c. 26. vbi ſcribit. Legionibus ſtipendium in perpetuum duplicauit, verum quum Auguſti exceſſus tempore, teſte Tacito, denos in dies aſſes milites acciperent, nec ipſum ampliaſſe militum ſtipendia tradat Suetonius c. 49. reliquum eſt ante Iulium Cæſarem quinos aſſes meruiſſe ſingulo die pedites, & quod res, vt diximus, ita ſe habeat, audiamus Tacitum lib. 1. Annal. vbi de ſeditione Pannonica loquens; quæ per initia Principatus Tiberij accidit, milites eam agitantes dicunt. Enim verò militiam ipſam grauem, infructuoſam, denis in diem aſſibus corpus, & animam æſtimari. Hoc autem ſtipendium auctum in denarium vſque vt ſatisfieret legionibus tumultuantibus à Tiberio inter cæteras conditiones petentibus ex Tacito conſtat eodem libro. Petebant enim legionarij, vt ſingulis denarius in diem daretur ſextus decimus annus ſtipendij finem afferret, nec vltra ſub vexillis tenerentur, ſed iiſdem in Caſtris præmium pecunia ſolueretur. Et paulò poſt. Reſponſum eſt à concione, mandata eſſe Clementi Centurioni, quæ perferret. Is oritur de miſſione a ſexdecim annis, de pręmijs finitæ militiæ; vt denarius diurnum ſtipendium foret, quod ipſis à Germanico conceſſum elicimus ex eodem Tacito eodem in libro ſcribente. Germanicus ſuperiorem ad exercitum profectus, ſecundam & tertiam decumam, & ſextam decumam legiones nihil contatus ſacramento adigit. Quarta decimam paulum dubitauerat, pecunia & miſſio, quamuis non flagitantibus, oblata; Denarius itaque Legionario militi ſub Tiberio in ſtipendium aſſignatus, quē ſexdecim aſſes valuiſſe ſub Auguſto, & per conſequens per initia, ſtatim aſſumpto ad Imperiū Tiberio tradidere Vitruuius lib. 3. & Plinius lib. 33. c. 3. His ita ſtantibus, ſenſum huius loci genuinum eſſe huiuſmodi credimus. Quod primum fuerit ſtipendium diurnum aſſignatum quini Aſſes, ſecundo deni, tertio ſexdecim, quartum verò menſtruum addidiſſe Domitianum ternos aureos hoc eſt ad ternos aureos vſque. Quod ſi ternis aureis legamus, ita enim legendum voluere etiam Iuſtus Lipſius Elect. 1. cap. 2. & Leuinius Torrentius in Suet. in Cęſ. cap. 26. Erit ſenſus, Domitianum multiplicaſſe ſtipendium, additis

ditis

ditis ſingulo menſe aureis ternis aureum quartum, ſi quidem aureum Romanum centum aſſes ſiue nummos valuiſſe in Othone Suetonij capite quarto, demonſtrauimus; & tricenos aſſes triginta diebus, quibus conſtat menſis, computatis ſingulo die decem aſſibus reſpondere, & ita prius tres aureos perſolutos, facta ſupputatione, clarè conſtat. Quod etiam ex Dione libro quinquageſimoquinto, confirmare poſſumus, qui de Domitiano loquens ait. Cum militibus ſeptuagenæ quinæ drachmæ ſoluerentur, centenas dari iuſſit, ita vt ſenſus ſit, trinis aureis priori ſtipendio quartum addidiſſe aureum, quod conſtare vigintiquinque Drachmis ex ipſo Dione probat Zonaras. Hunc itaque eſſe arbitramur ſenſum genuinum verborum Suetonij hoc in loco, qui tot viros celeberrimos fatigauit. Procedentibus temporibus, præſertim ſub poſterioribus Imperatoribus, quum Imperium mercari à militibus pecunia cęptum eſſet, ſtipendium nimium excreuiſſe conſtat. Ita Spartianus in Seuero ſcribit. Denique militibus tantum ſtipendium, quantum nemo Principum, dedit. Et paulò infra; Poſt hoc dato ſtipēdio cumulatiore militibus, &c. Nec obſtant quæ Capitolinus ex Epiſt. Imperat. Commodi ad Clodium Albinum, quem ſibi ſucceſſorem deſignabat, profert in hæc verba. Habebis præterea dandi ſtipendij vſque ad tres aureos liberam poteſtatem; Nam hęc intelligenda ſunt non de ſtipendio ordinario, ſed de additamento ad illud faciendo, quod veluti donatiui loco ſuccedebat. Sic Spartianus in Hadriano. Ternis iam per ſingulos aureis ſe abſente diuiſis. Sententiam hanc noſtram confirmat Ammianus Marcellinus libro vigeſimo, ſcribens. Abſtractum ſibi torquem capiti Iuliani impoſuit, qui ruſſus ad neceſſitatem extremam quáque periculum præſens vitare non poſſe aduertens, ſi remittere perſeueraſſent, quinos omnibus aureos, argentique ſingula pondo promiſit.

C. Suet. Tranquillus in Domitiano. Cap. VIII.

Nummarios Judices, cum ſuo quemque Conſilio, notauit.

DVPLICEM interpretationem patitur locus hic; Alij enim interpretantur nummarios iudices, ideſt, qui de nummaria cauſa tractant, & iudicant, de pecunijs; ita enim nūmariam cauſam, & nummarium iudicium appellant Iuriſconſulti, quando de pecunia diſceptatur, vti Calliſtratus l. vltima. Ne de ſtatu defunctorum, poſt quinque quæratur. Confirmari poſſe videtur hæc ſententia ex Liuij dictis lib. vigeſimotertio, vbi ſcribit M. Iunium Dictatorem ad vltimum propè deſperatæ Reipublicæ auxilium, quum honeſta vtilibus cedunt, dixiſſe, qui capitalem fraudem auſi, quique pecuniæ iudicati in vinculis eſſent; qui eorum apud ſe milites fierent, eos noxa, pecuniaque ſe exolui iuſſurum. Quo in loco dubio procul pro iudicati pecunia intellıgēdum, qui debitores alicuius pecuniæ ſententia iudicum declarati, quibus non eſſet ſoluēdo in carceribus detinebantur. Ita Plautus in Menech.

Nam

Nam ego ad Mercedimum non eo, quo iam diu ſum
Iudicatus, vltro vt me vinciat.

De his Gellius lib. 20. c. 1. Confeſſis igitur ęris, ac debiti iudicatis, triginta dies ſunt dati, conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſoluerent, eoſque dies Decemuiri iuſtos appellauerunt, velut quoddam iuſtitium, ideſt iuris inter eos quaſi interſtitionem quandam, & ceſſationem, quibus diebus nihil cum his agi iure poſſet. Poſt deinde niſi diſſoluerent ad Prætorem vocabantur, & ab eo quibus erant iudicati, addicebantur, neruo quoque aut compedibus vinciebantur. Verum quum huiuſmodi iudices non facilè notari potuerint à Domitiano, & ſuis conſiliarijs aſſeſſoribus, idcirco alia interpretatio magis probanda, quod inquam per nummarios Iudices intelligamus lucri auidos, quorum ſcilicet iudicia venalia ſunt pecunia, vt notant Iuriſconſulti in l. prima, C. publ. læti. vel conſul. nuntiat. vel inſinua. libro 12. Sic Hieronymus ad Onaſum ſcribit. Volo in numarios inuehi ſacerdotes, ideſt lucri auidos, & pecuniæ accumulandæ ſtudentes. Et Cic. prima, in Verrem. Vt enim quiſque ſordidiſſimus videbitur, ita libentiſſimè ſeueritate iudicandi ſordes ſuas eluet. Et in 5. in Verrem nummarium appellat iudicium, quod acceptis pecunijs agitur, & nũmarios iudices dicit in Orat. pro Cluentio. Et libro 1. ad Att. de illis qui nummis ſe corrumpi ſinunt verba faciens, ait. Afflicta Republica, empto, conſtupratoque iudicio. Et Seneca de benef. primo, cap. 19. ita ſcribit. Prouincias ſpoliari, nummarium tribunal, audita vtrinque licitatione alteri addici non mirum, quando quæ emeris vendere ius gentium eſt. Huiuſmodi itaque ſordidos Iudices notauit Domitianus, & iure optimo, vt ſcribit Suet. hoc in loco. Et Heſiodus in Ergis hos Iudices Δωροφάγους ideſt doniuoros vocauit. Sordes Græci Δωροδοκίαν vocant, & ob id ſordidos iudices Δωροδόκους. Fures etiam à quibuſdam huiuſmodi Iudices dicuntur imitatione Græcorum, qui κλέπτας appellant, vt à Lampridio in Alex. & Vopiſco in Aureliano. Ob idque Martialis lib. 2. ad Sextum, illi ſuadet, vt potius ſoluat, quam litiget, inquiens.

Et petit Iudex, petit & patronus,
Soluas cenſeo Sexte creditori.

Apud Romanos in legibus Decemuiralibus hęc erat, vt Iudex conuictus ob rem iudicandam pecuniam accepiſſe, aut qui turpe iudicium nũdinaretur, capite plecteretur, vt ſcribit Gellius lib. 20. cap. 1. Præterea vetuſtiſſimum Iudicis, qui pecunia corrumpi ſe paſſus eſt, ſeueriſſimè puniti extat exemplum apud Herodotum lib. 5, Cambiſes Perſarum Rex Siſannem ex Regijs Iudicibus, quod iniuſtè ob pecuniam iudicaſſet, occidi iuſſit, & detrahi corium, atque in lora concidi, quibus Tribunal, in quo ille ſedens iudicauerat, intendit, ibidemque eius filium Oranem ſedere Iudicem pręcepit, atque memorari, in quo Tribunali iudicaret. Idem Herodotus lib. 7. ſcribit. Darium primum, Sandocem qui iniquam ſententiam ob pecuniam tulerat, cruci affixiſſe. Am. lib. 28. eadem de cauſa inquit. Pati fortè etiam procurator monetæ extinctus eſt. Qui itaque iudicia exercent, caueant, ne, quod inquit Cic. 6. Act. in Verrem, abducantur nonnumquam ab inſtitutis ſuis magnitudine pecuniæ. Et rurſus 2. Act. ait. Ingentes

gentes diuitię iudiciorum religionem, veritatemque ſolent perſtringere. Et lib. 1. ad Atticum ſcribit. Catulus quum vidiſſet quendam ex iudicibus, quos pecunia Clodius corruperat. Quid vos à nobis præſidiū poſtulatis? an ne nummi vobis eriperentur tenebatis. Et iure, optimo Horatius libro 1. Serm. Saty. 2. ait.

Malè verum examinat omnis
Corruptus iudex.

Et Petronius inquit.

Ergo iudicium nihil eſt, niſi publica merces,
Atque eques in cauſa qui ſedet emta probat.

Et iterum Horatius quarto Carm.

Iudex honeſtum prętulit vtili, & reijcit alto
Dona nocentium vultu.

Et Ouidius primo Amorum.

Non benè ſelecti iudicis arca patet.

Et in Decretis Canon. 11. q 3. prohibitum eſt iudici vendere iuſtum conſilium, in oppoſitum tamen quotidie immodicis ſalarijs ſuis, vt vocant, vel ſportulis quidam exhauriunt litigantium crumenas, ita vt qui iudicium poſt longum tempus etiam fauorabile, & ſecundum votum obtinent, auiditate iudicum pecunia vacui ita remaneant, vt tuti poſſint viatores incedere, abſque latronum ſuſpitione, ita ſunt noſtrorum temporum corruptiſſimi mores. Laudandus quam maximè Adrianus, qui, vt tradit Spartianus in illo, iudicum ſumptus conſtituit, & ad antiquum modum redegit.

C. Suet. Tranquillus in Domitiano. Cap. VIII.

Excepto Prætorio viro, cui dubia (t) etiam cum cauſa, & incertis quæſtionibus, atque tormentis, de ſe met profeſſo, exilium indulſit.

DVBIVS horum verborum ſenſus mihi videtur, nec ſilentio obuolendus, quod expoſitores fecere. Si enim coniunctim legantur, cur tormentorum meminit Suetonius ſi adhuc cauſa dubia, & quæſtiones incertæ? Si verò punctus ſit in dictione quæſtionibus; quomodo meruit vir Prætorius, qui fuit Valerius Licianus, ſi Plinio credimus, epiſt. 11. quarti libri diminutionem pœnæ a Domitiano viro alioquin ſæuo, ſi crimen non ſponte, ſed per tormenta confeſſus eſt? Crediderim itaque coniunctim legendum verba illa, ita vt ſenſus ſit. Virum illum reum, quamuis dubia etiam num eſſet cauſa, quæſtiones incertæ, & item tormenta, ſcilicet an extarent indicia, ad torquendum, ex ſemetipſo crimen detexiſſe, ob idque ſolo exilio multatum; Niſi etiam dixerimus incertis tormentis, hoc eſt incertū an criminis conſocij ſtupratores ſcilicet damnati, vt virgis in comitio ad necem cæderentur, illum per tormenta accuſaſſent. Illud verò in elegantiſſimo ſcriptore ſuſpiciendum quod de iudicio criminis pertractans, legalibus vocibus penitus vſus fuerit. Si quidem cauſa Iuriſconſultis generalis verbum eſt lite ipſa, cauſa enim criminalia, &

ciuilia

ciuilia continentur, litis verò appellatione ciuiles tantum actiones compreheduntur; Vnde cauſam a lite diſtinxere Imperatores in l. cauſas, 16. C. de tranſac. & Pontifices in cap. Forum, extra de verb. ſignifi. in antiq. Quæſtionibus autẽ dixit in numero plurali, non verò ſingulari, vti cauſa, quia quæſtiones publica ſunt iudicia, inde ducto nomine, quod in ijs reo in iudiciũ vocato, nocens ſit an innocens conſtituto iudicio queritur, l. 2. de orig. iur. dixit etiam in certis quæſtionibus, quia quæſtionum tria ſunt genera, nempè an ſit, quid ſit, quale ſit. Prima quæſtio eſt facti, & probationibus, & coniecturis expeditur, reliquæ binæ iuris ſunt, quæ per artem boni, & equi explicantur, & hæc apud Iuriſtas paſſim leguntur. Addidit poſtremò tormentis, quia hęc inferri reis ad veritatem eruendam patet per tot. tit. D. & C. de quæſt. profiteri verbo demum vſus eſt proprijſſimo Iuriſperitis. Profiteri namque eſt publicè apud acta vltrò aliquid denunciare. Hinc profeſſus, ideſt confeſſus, obſeruamus, l. finali, §. quoties, D. de iudic.

C. Suet. Tranquillus in Domitiano. Cap. XI.

Quoſdam maieſtatis reos in curiam induxerat, & quum prædixiſſet, experturum ſe illa die quàm charus Senatui eſſet, facilè perfecerat, vt etiam more maiorum puniendi condemnarentur.

QVALE ſupplitij genus eſſet, quo rei more maiorum plecterentur ſub obſcurum reddit ſcribentium diuerſitas. Suetonius ipſe in Nerone c. 49. ſic ſcriptum reliquit. Legitque ſe hoſtem a Senatu iudicatum, & queri vt puniatur more maiorum, interrogauitque quale eſſet id genus pœnæ. Et quum comperiſſet nudi hominis ceruicem inſeri furcæ, corpus virgis ad necem cædi conterritus, duos pugiones, quos ſecum tulerat arripuit, tentataque vtriuſque acie rurſus condidit, cauſatus non dum adeſſe fatalem hortã. Idem in Claudio, cap. 34. ſcribit. Quum ſpectare antiqui moris ſupplicium Tiburti concupiſſet, & deligatis ad palum noxijs carnifex deeſſet, accitum ab Vrbe veſperam vſque operiri perſeuerauit. Eutropius libro 7. Hiſt. Romanarum ſic de Nerone ſcribit. A Senatu hoſtis iudicatus, quum quæreret ad pœnam (quæ pœna erat talis, vt nudus per publicum ductus, furca capiti eius inſerta, virgis vſque ad mortem cęderetur, atque ita præcipitaretur de ſaxo) è palatio fugit. Liuius lib. 1. vbi de Horatio ſuperſtite in pugna cum Curiatijs ſororis interfectore, & iudicio Duumuirorum inquit. Scilicet, caput obnubito, infelici arbori reſte ſuſpendito, verberato vel intra pomœrium, vel extra pomerium. Et paulò poſt P. Horatius pater ait. Huncecine quem modò decoratum, ouantemque victoria incedentem vidiſtis Quirites cum ſub furca vinctum inter verbem, & cruciatus videre poteſtis? quod vix Albanorum oculi tam deforme ſpectaculum ferrè poſſent. I lector, colliga manus, quæ paulò antè armatæ Imperium Pop. Rom. pepererunt. I caput obnube liberatoris Vrbis huius, arbori

bori infœlici ſuſpende, verbera, vel inter pomerium, modò inter illa pila, & ſpolia hoſtium, vel extra pomerium, modò vt intra ſepulchra Curatiorum. Idē Liuius libro 2. vbi de ſuppoſitio filiorum Bruti Conſul. qui cum Tarquinijs aduerſus Rempub. conſpirauerunt meminit, habet. Stabant ad palum deligati nobiliſſimi iuuenes; & deinceps. Miſſique lictores ad ſupplicium ſummendum, nudatos virgis cœdunt, ſecurique feriunt. Quibus in locis Liuium de ſupplicio, quod poſtea more maiorum appellauere verba facere non eſt, qui inficietur. Apud Lampridium in Commodo legimus in acclamationibus Senatus illo perempto dictum. Carnifex Senatus more maiorum vnco trahatur; Cicero in Piſoniana vti docet Cœlius Rhodig. lib. 10. cap. 5. ſupplicium more maiorum intelligit, quum ſecuri caput præciditur. Tacitus non ſemel de ſupplicio more maiorum verba fecit, & quale eſſet non explicauit. Namque lib. Annal. 14. ait. Adimendam reo Præturam, necandumque more maiorum. Et turſus. Decretumque vt more maiorum puniretur. Et lib. Hiſt. 4. Delatores & miniſtros more maiorum puniendos flagitabat. Saluſtius in Catilinam Liuio concordat, ſicuti & Cic. in Orat. pro Rabirio. In tanta ſcriptorum varietate illud profectò mihi concludendum videtur. Quod licet eſſe poſſit, & verè ſit, diuerſis temporibus hoc pœnæ genus Reipublicæ hoſtibus variè illatum, tanquam ſummum, & ſæuiſſimum ſupplicium, nihilo minus aliquando ſcriptores de toto ſupplicio verba feciſſe, aliquando de parte illius, necnon & eadem re ipſa protuliſſe ſuis verbis diſcrepantia videantur. Nanque caput furcæ inſeri, vnco trahi, palo deligari, infœlici arbori ſuſpendi, eadem; fuiſſe vel parum differentia iure interpretari poſſumus. Plinius lib. 16. cap. 26. infœlices arbores vocat, quę neque ſeruntur vnquam, neque ferunt fructum. Et lib 24. cap. 9. Myricum vulgo inquit infęlicem arborem appellari, quoniam nihil ferat, nec ſeratur vnquam. Eadem Macrobius lib. Saty. 1. c. vlt. & Cato quoque lib. de re ruſtica ſcripſere. Nihilo ſecius & furcam quo ligno ſuſpenduntur ſontes infęlicem arborum & lignum dictam non dubitamus. Sic idem Plinius lib. 24. c. 4. Canes viuos in furcas annuo ſupplicio pendere Sambucea arbore ſcriptum reliquit. Et lib. 17. c. 44. tradit in Aulocrene platanum oſtendi, ex qua pependit Marſia victus ab Apolline, quas arbores infęlices ob id dici poſſe non ambigendum. Sic Cic. in Orat. pro Rabirio quemadmodum, & ſupra in Liuio adnotauimus eixit. Caput obnubito infęlici arbori ſuſpendito. Quam ſententiam recipit & doctiſſimus Turnebus lib. Aduerſ 4. c. 3. Siue itaque Reip. hoſtes palo delegarent ſeu furcæ inſererētur illorū capita, ſiue infęlici arbori ſuſpenderētur parum differt. Illud poſtremo adnotandum, quod licet primis Reip. temporibus ciues Romani ob graue aliquod facinus virgis cæderentur, vt diximus, nihilo minus anno 454 ab Vrbe condita Valerio, Apuleio Coſſ. a M. Porcio Catone trib. pleb legem latam Porciam, qua cautum, ne quis magiſtratus ciuem Romanum virgis cæderet, necaretve. Hinc factum poſtea, vt quouis grauiore delicto ſontes capitis amputatione tantum punirentur, vel de ſaxo præcipitaretur; non amplius vt antea furcæ caput eorum inſereret', & virgis cæderetur. Addamus & illud huius pœnæ olim executores fuiſſe Lictores, at ſub Imperatoribus poſtea carnifices. Primum ex Liuio colligimus, ſecundum ex Sue-

tonio in Claudio locis citatis, niſi & fortè rectius dixerimus lictores miniſtros pœnæ in nobilioribus fuiſſe, in vilioribus verò carnifices.

C. Suet. Tranquillus in Domitiano. Cap. XIII.

Janos, arcuſque cum quadrigis, & inſignibus triumphorum per regiones Vrbis tantos, ac tot extruxit, vt cuidam Græcè ſcriptum arcui ſit, Aream, & Caluitium.

QVID per Ianos hoc loco intellexerit Suetonius, nullus expoſitorum aſſecutus eſt, pauci tetigere, per Ianos Iani Dei templa intelligenda putãtes. At quum tria Romæ Iani templa tantum fuiſſe legamus, Primum à Numma ad infimum Argileti extructum, teſte Liuio lib. 1. de quo Seruius illud Virgilij 7. Æneid.

Sunt geminæ belli portæ.

Secundum ad forum tranſitorium translatum. Tertium à Cn. Duillo Conſule dedicatum ex L. Floro in Epitome Liuiana lib. 17. & D. Hieronymo in Iouianũ lib. 1. Hæc interpretatio minimè recipienda; nec minus quam tradit Beroaldus per Ianos interpretari Iouis ſimulachra, nullibi enim obſeruamus Domitianũ Cęſarem huic Deo ita addictum, vt tot ſimulachra illi ſacrarit. Cęteri interpretes de re hac nihil. Nos verò arbitramur per Ianos intelligendas eſſe Portas illas magnas, quæ in viarum capitibus extrui ſolebant ab antiquis Romanis, vnica tantum ianua aditum præbentes, vulgo *Portoni* dicuntur. Has peruias tranſitiones, & Ianos appellatos; quaſi ianuas dixeris. Dion in Nerua ἁψῖδας appellauit, id eſt, fornices; quod etiam comprobamus authoritate Ouidij 2. Faſtorum ſcribentis.

Carmentis portę dextro eſt via proxima Iano:
Ire per hanc noli, quiſquis es, omen habet.

Et Liuius lib. 2. inquit. In fœlici via è dextro Iano portæ Carmentalis profecti. Si quidem porta Carmentalis duas contiguas habebat vias, ſuis Ianis benis antepoſitis, dextera ſceleratа eſt appellata, ob trecentorum Fabiorum, qui per eam profecti ſunt, calamitatem, & necem. Ad hæc Petrus Victor. in 8. Regione Vrbis, quæ forum Romanum eſt, tradit in eo foro duos fuiſſe Ianos mercatorum, & fœneratorum locum celebrem. Quis tamen potius tres fuiſſe fori Romani Ianos dubitare poſſet, ſi quidem ſcriptores meminere ſummi, & imi, & medij Horat. lib. 1. Epiſt. 1.

Hæc Ianus ſummus ab imo
Perdocet.

De medio, idem Horatius lib. 2. Sermon. Saty. 3.

Poſtquam omnis res mea Ianum ad medium fracta eſt.

Et Cic. lib. 2. Offic. Commodius à quibuſdam optimis viris ad Ianum medium ſedentibus. Et in 6. Philipp. Ianus medius in Antonij clientela ſit? Et rurſus.

L. Antonius patronus Iani medij. Verum duo tantum fuere Iani in foro, Primum occupabant fœnerantes pecuniam. Ad ſecundum reddebatur fœnus, vt expoſuere Porphyrion, & Acron. Quum autem inquit Horatius.

Hæc Ianus ſummus ab imo,

Intelligit vtrunque Ianum, ideſt primum & ſecundum; medius enim imus dicebatur, quia ſecundus, & vltimus, medius verò, quia ad medium forum ſitus erat, vt illud Ouidij 2. de remed. amoris.

Qui Puteal, Ianumque timet, celereſque Kalendas,

Intelligendum eſt de Iano imo, ſeu dixeris medio, vbi fœnus reddebatur, qui ad Puteal Libonis poſitus erat, teſte Victore; kalendis præterea reddi ſolebant fœneratæ pecuniæ, vt aliàs docuimus. Erant autem non ſtatuæ Iani, ſed fornices, ſeu Portæ magnę, per quas ad intra forum ingredi licebat, qua in re Horatij expoſitores, & cum illis Alexander ab Alexandro lib. 1. c. 15. hallucinati ſunt. Huic noſtræ interpretationi fauet quoque Liuis lib. 41. ſcribens verſus finem libri. Cenſorum alterum Piſauri, & Sinueſſę cloacam in fluuium circunducendam, & forum porticibus, taberniſque claudendum, & Ianos tres faciendos locaſſe. Suetonius idem in Auguſto c. 31. Pompei ſtatuam Auguſtum marmoreo Iano ſuppoſuiſſe dicit. Ammianus Marcellinus lib. 28. inquit. Ex plebe Romana quoſdam nominibus cultos, & ſeniores per Ianos, & fora, clamitare ſæpè, &c. Sed videndum quis ſenſus verborum eorum. Aream & Caluitium. Quidam arcui, ſeu Iano ita Gręcè inſcriptum legunt ἄρτι, ideſt nuper, paulò ante alij ἄρθητι ideſt tollere ἀρκεῖ alij, quod eſt ſatis eſt, ſufficit, ab ἀρκέω quod eſt ſufficio Poſtremam lectionem comprobat Torrentius hoc loco, & Turnebus Aduerſ. lib 5. c. 10 & lib. 22. c. 16. Verum, pace eorum dixerim, ſi in textu Suet. vocem Græcam exaraſſet, non vtique addidiſſet verbum illud Græcè, ſatis enim inſulſa fuiſſet locutio; Quis enim ignoraſſet Græcè ſcriptum, ſi Gręcam vocem adiunxiſſet? Quare ego potius Latinas dictiones Areã, & Caluicium quas habent alij textus, præſertim Germanicus correctiſſimus, recipiendas puto, Græcè inſcriptas fuiſſe, nec eas merum ſomnium appellandas, quod Torrentius facit, imò iocum, ſeu ſcomma elegantiſſimum in Domitianum iactum arcui inſcriptum, quum enim multitudine arcuum, & Ianorũ quos ędificauerat omnes Vrbis areas propemodum occupaſſet, iocatum in illum, qui caluus erat ea inſcriptione, quaſi diceret, & caluitium eius aream eſſe, ſuper quam erigere poterat Ianos & arcus, eoque ſcomma acutius videtur, ob amphibologiam vocis areæ, quæ non ſolum ſignificat locum purum in Vrbe ſine ædificio de qua Florent. l. fundi, 211. §. locus, D de ver. ſign. Feſto locus vacuus quaſi exaruerit, & nō poſſit generare, ſed & verticis partem depilem morbo, de quo Celſ lib. 6. c. 4. & Gal. lib. de remed. paratu facilibus c. 6. ex hac itaque ſimilitudine vocis areæ in ambigua ſignificatione Arcus inſcriptionem, Aream, & Caluitium Latinè potius expreſſit Suet. quam Græcè, vt inſcripta fuerat, ob idque addidit Græcè, admonens Lectorem.

IN

IN AMMIANVM MARCELLINVM DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

AMMIANVS MARCELLINVS, Libro XIIII.

Per Palatij Pſeudothyrum introducta.

QVVM memoriæ reuocarem Ciceronem in Verrem ſcripſiſſe. Ea pecunia quemadmodum ad iſtum poſtea Pſeudothyrum reuertatur, tabulis vobis, & teſtibus iudices planum faciam; Exiſtimabam prima facie, Ammianum intelligere mulierem Alexandrinam per Palatij Pſeudothyrum ad Reginam introductam, hoc eſt per falſum, ac ſubdolum ianitorem. Sed re intimius perſpecta, cognoui per Pſeudothyrum intelligendum Palatij ianuam occultam, ſeu poſticum, quæ & hodie vulgariter *porta falſa* nuncupatur. Sic Oroſius ſcriptum reliquit. Aegrè per Pſeudothyrum in Palatiuum refugiens, furorem excitatæ plebis euaſit. Ita & Pſeudaulam, quæ veram mentitur aulam, & Pſeudoportus, cæci qui ſunt portus, & Pſeudoporticus, non veri qui ſunt porticus obſeruamus, & demum ea omnia, quæ ad imitationem fiunt, nec principalem, ſed temporarium præbent vſum, id ſibi cognomentum aſciſcunt. Quod ex Vitruuij Libris de Architectura cognoſcere licet, qui & pſeudourbana ædificia vocauit ruſtica ædificia, elegantia tamen vrbana extructa. Hanc autem interpretationem confirmant paulò poſt ſubſequentia eiuſdem Ammiani verba huiuſmodi. Latenter intromiſſi per poſticas in Regiam nunciabant.

Ammianus Marcellinus, Lib. XIIII.

Inter hæc Orphitius Præfecti poteſtate regebat Vrbem æternam.

ROMANÆ Vrbis prȩſtantiam ex eo potiſſimum colligere poſſumus, quod per antonomaſiam, ſcilicet per excellentiam, Vrbs appellata ſimpliciter ſit Roma; cætera enim Oppida dicta, atteſtante Quinctiliano libro octauo, capite ſecundo, Vrbem itaque quum ſimpliciter prolatam legimus, Romam ſignificari palam eſt. Quæ (vt ait Virgilius in Bucolicis.)

Inter alias tantum caput extulit Vrbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

Quo pacto pluries vocata Roma à Iuriſconſultis, vt in l. vndecima, D. de Senato. lege prima, D. ad legem Iuliam, de ambitu, lege penultima, §. negociatores, D. de mun. & honor. lege ſeptima, §. conſtitutum, D. de interdic. & releg. lege prima, D. de off. Præf. Vrb. & alibi etiam. Ob id iure Plinius libro tertio, c. quinto, ſcriptum reliquit, Nullius vrbis magnitudinem in toto orbe Romæ comparari potuiſſe; & c. eodem, Romam terrarum caput ait. Sic Liuius libro vigeſimoprimo, Romam orbis terrarum caput affirmauit. Et ſceleratus Imperator Phocas, hoc vnum porro ſanxit, quod laudem meruit, vt Vrbs Roma totius ſalutis vitæ caput eſſet, quum antea propter ſedem Principis Conſtantinopolis caput haberetur. Et primo, Aeneid.

Romanos rerum dominos.

cecinit Virgilius noſter. Et Athenæus Romam appellauit τῆς οἰκουμένης ἐπιτομήν hoc eſt mundi epitomen, ſeu compendium; Communis namque & patria dicta in lege trigeſimatertia, D. ad municip. Et terrarum orbis, Romanus orbis vocatus lege decimaſeptima, de ſtatu hom. lege quinta, D. de metallar. in C. Theodoſ. & à Caſſiodoro libro tertio variarum Epiſtola penultima, & Ammianus ipſe libro decimoſeptimo, Romam mundi totius templum vocauit. Et Cicero in Orat. contra Rullum eandem principem omnium terrarum ciuitatem, & illuſtriſsimum orbis terrarum monumentum appellauit. Reginam totius orbis dictam in decreto Tertullij cuiuſdam, marmorea tabella inciſo Romæ anno Imperij Iuſtiniani 5. obſeruamus, vbi etiam legimus, Vrbem Romanam ſingulari virtute, fertilitate, potentia, ſapientia, & pollucitate, & pulchritudine, bonitateque diffinitotis toto orbe ſacratam, à Deo æternam conſeruatam. Aeternam etiam alibi ſȩpè ſæpius Vrbem Romam dixit ipſe idem Amm. puta lib. 16. Aliaque inter hæc decora vrbis æternȩ. Et lib. 19. Difficultatem aduentantis inopiȩ frumentorum Vrbs verebatur ȩternæ. Et lib. 21. In locum Tertulli Maximũ Vrbi præfecit ȩternȩ. Et lib. 22. de Nicomedia. Vt ædium multitudine priuatarum, & publicarum rectè noſcentibus regio

quædam Vrbis æſtimaretur æternæ. Et libro vigeſimotertio. Iiſdem diebus legatos ad ſe miſſos ab Vrbe æterna. Et paulò infra. Palatini Apollinis templum in Vrbe conflagrauit æterna. Et libro vigeſimoquinto. Tiberis interſecans Vrbem æternam. Et libro vigeſimoſexto. Apronianus regens Vrbem æternam. Et libro vigeſimooctauo. Poſt Nepotini exercitum ſæuiens per Vrbem æternam vrebat cuncta Bellona. Et paulò poſt. Quę decolorabat ſpeciem Vrbis æternæ. Et rurſum. Funera deplorauit Vrbs æterna. Eadem appellatione vocatam Romam videmus in tabula marmorea Romę in porta Portuenſi, vbi inſculptum. Ob inſtauratos muros Vrbs æternæ. Eadem a Conſtantino vocatur Vrbs æterna, l. prima, C. de ſuarijs libro vndecimo. Ita in l. quarta, C. de oper. publ. Imper. Valentinia. & Valens intra Vrbem æternam ſcripſerunt. Sic etiam vocata a Symmacho libro primo Epiſtol. Aeternitatis Vrbis Romæ cauſa Dei voluntati adſcribitur in tabella decreti Tertullij ſuperius adducti, qui Tertullius certè, vt ex eiuſdem Decreti lectione colligitur, vir Chriſtianus fuit. Gentiles ſcriptores eidem ſententiæ, ſed minus piè, adſtipulantur. Inter quos Liuius libro primo, de Romulo loquens. Abi, nuncia (inquit) Romanis, cœleſtes ita velle, vt mea Roma caput Orbis terrarum ſit. Et libro trigeſimooctauo, inquit. Vrbem auſpicato Dijs authoribus in æternum conditam. Et Ammianus ipſe libro decimonono. Moxque diuini arbitrio numinis, quod auxit ab incunabulis Romam, perpetuamque fore reſpondit. Et libro vigeſimoſexto. Etiam victura cum ſæculis Roma adiumento numinis diuini. Et libro vigeſimoſeptimo. Proſpera Deo ſpondente, cuius ſempiternis auxilijs ſtabit res Romana inconcuſſa. Ob hanc tutelam diuinam eodem libro paulò poſt Vrbem ſacratiſſimam Romam vocauit. Ita & in inſcriptione marmorea Romæ in porta Exquilina, & Taurina olim dicta, nunc Sancti Laurentij, legimus Aquam Martiam ab Antonino Pio in ſacram Vrbem ſuam perductam. Sicuti & in Tertullij iam dicto decreto ſacratam Vrbem Romam appellatam. Ob id Liuius libro quinto, ait. Vrbem auſpicato, inauguratoque conditam habemus, nullus locus in ea non religionum, Deorumque eſt plenus. Romanæ æternitatis profecto (quantum tamen ſublunaribus contingere poteſt) non leue argumentum, quod a Gallis capta anno ab Vrbe Condita 163. ab Annibale ter trucidatis, & fugatis militibus Romanis ad Cannas, Trebiam, & Traſymenum obſeſſa, a Nerone penè tota incenſa, a Gothorum Rege Totila Val. Iuſtiniano imperante capta, & direpta, & rurſus ſub Arcadij, & Honorij Imperio ab Alarico Gothorum Rege anno poſt V. C. 1164 captiua facta, & populata, a Vandalis Genſerico Duce anno ab V. C. 1208. capta, & imperialibus ornamētis ſpoliata, referēte Iuſtiniano, C. de offi. Pręf. Præt. Africæ, denique noſtrorum patrum ętate a Borbonio, & alijs pariter capta, atque direpta, ſemper reſurexit, & priſtinum ſplendorem recuperauit. Quinimo & Imperij maieſtate Bizantium a Conſtantinis Imperatoribus traducta, tantum emicuit, vt Conſtantinopolim Romam nouam appellari ab Imperatoribus ſtatutum ſit, vti habemus in l. ſexta, C. de ſacroſanct. eccleſ. l. 40. C. de Epiſcopis, & clericis, l. 4 C. de oper.

public. l. vlt. C. in qui. cau. pign. zonoras etiam non ſemel hanc νέαν ῥώμην vocat. Quem etiam Chalcedonenſis Concilij capitolo vigeſimoſecondo, ita appellatā legimus. Immo Romano Imperio Orientali Bizantino à Turcis occupato, Occidentalique in Germaniam translato, interim Eccleſiaſtico fulget Imperio Summorum Pontificū, qui in æterna Vrbe Petri nauis clauo aſſident, quam perpetuo ſub Chriſti D.N. tutela futuram fluctibus & ventis quandoque exagitatam, nunquam tamen procellis merſam iri pie credunt fideles, & ſacræ paginæ ſpondent.

Ammianus Marcellinus, Lib. XIIII.

Quo comitatu matronæ complures opertis capitibus, & Baſternis per latera ciuitatis cuncta diſcurrunt.

BASTERNAM idem cum Pilento fuiſſe exiſtimauit Alexander ab Alexandro libro ſecundo, c. trigeſimo, qua ferebantur Romanę matronę. Turnebus libro Aduerſariorum vigeſimo octauo, c. quinto, ex Onomaſtico antiquo in membranis conſcripto Baſterna inquit tecta manualis, lecticam puto dici tectam, quæ manibus hominum portabatur, non dorſo iumentorum geſtabatur. Cui opinioni & nos aſſentimur, addentes ita dictas vel à Baſtarnis populis Sarmatiæ, quorum meminit Strabo libro ſeptimo, & frequens apud Hiſtoricos eorum mentio, vti apud Capitolinum in Marco Philoſopho, qui eos ſubegit, & Vopiſcum in Probo qui centum millia eorum in ſolo Romano conſtituit. Et D. Octauianus Auguſtus eos ad concordiam compulit, ex Sexto Victore in illo. Tacitus in calce libri de moribus Germanorum inquit. Peucini, quos quidam Baſtarnas vocant, ſermone, cultu, ſede, ac domicilijs, vt Germani agunt, ſordes omnium, ac torpor. His fortè ſellæ tectę ac geſtatilis ab hominibus familiaris fuit vſus, vt etiam mulieres tectę incedentes portarentur à ſeruis, qui mos & noſtris temporibus nonnulis in Italiæ locis frequens exiſtit, præſertim in Vrbe Neapolitana, vel quod ex his, quum fortes eſſent eligerentur ſerui, qui Baſternas matronarum geſtarent. Sed rectius ſententia mea à verbo Græco βαςάζω, quod eſt porto; ſeu baiulo, vndè & βαςάζοντες Baiuli, & geruli, qui & vulgo *baſtai* dicti, & in C. Theodoſiano Baſtagarij vocantur. Quos corpore prægrandes & fortes ad baſternas portandas olim eligebant. Baſternam enim cubitorum quinque dicit apud Athenęum Poſſidonius, tales & fuiſſe antiquitus Aegyptias teſtatum reliquit Ariſtophanes in Batrachis.

Am-

Ammianus Marcellinus, Lib. XIIII.

Partilibus præſidens fatis.

NEMESIM, ſeu Adraſtiam Deam deſcribens Ammianus, ait eam eſſe ius quoddam ſublime, numinis efficacis, humanarum mentium opinione lunari circulo ſuperpoſitum, vel, vt definiunt alij, ſubſtantialis tutela generali potentia partilibus præſidens fatis. Quem locum dum perlego nouitate vocis motus, hærebam, cogitans, quæ dicerentur partilia, & natalia ſignificari ſtatuendum putaui, à partu ſcilicet ita dicta, ſicuti partiliter aduerbio dixit cognoſci genituram Cœlius Rodiginus libro 19. c. 4. Ita Septimius Florens Deam, quæ puerperijs præerat Partulam vocatam tradit. Sic Horatius in Epod. Ode 17. Samiæ veneficæ ventrem partumeium vocat, hoc eſt ea facilitate parturientem, ac ſi meieret, dum inquit.

Tuuſque venter partumeius.

Et Gellius lib. 3. c. 16 à partu parenſam, immutata litera vna, nominatam docet. Quod verò hæc vocis interpretatio textui perbellè congruat ex lectione ipſius apertiſſimum euadit.

Ammianus Marcellinus, Lib. XV.

Et per admiſſionum magiſtrum, qui mos eſt honoratior, ac cito, eodem ingreſſo conciſtorium effertur purpura.

VT plurimum ad priſcos Imperatores liberum ingreſſum minimè fuiſſe, conſtat ex Suetonio in Claudio c. 35. ſcribente. Salutatoribus ſcrutatores ſemper appoſuit, & quidem omnibus, & acerbiſſimos. Quod & Lampridius in Alexandri Seueri vita per initia teſtatum reliquit. Quum itaque temerè quiuis ad Imperatores non admitteretur, factum neceſſe fuit, vt miniſtri adeſſent, qui admittendos introducerent, non admittendos arcerent. Hos autem plures fuiſſe dignoſcitur ex Suetonio in Veſpaſiano tradente c. decimoquarto, de eodem. Trepidum cum interdicta aula ſub Nerone quærentem quid nam ageret, aut quo abiret, quidam ex officio admiſſionis ſimul expellens abire Morboniam iuſſerat. Hoc munus libertis credi ſolitum elicimus ex Plinio ſcribente libro trigeſſimotertio, Claudij Cæſaris libertos admiſſionum ius habuiſſe. Honoratiorem tamen fuiſſe qui admiſſionum officio præerat, colligi poteſt ex hoc Ammiani Marcellini loco. Huncque antiquitus admiſsionum magiſtrum vocatum. Meminit & Xenephon primo Cyripędie apud Aſtyagem Regem admiſsionum magiſtrum fuiſſe quendam Sacam, qui quos oporteret ad Aſtyagem deduceret, non admittendos expelleret. Et Flauius Vopiſcus in Aureliano ait. Acholium, qui magiſter admiſsionum Valeriani Principis fuit. Hos autem tum magiſtros admiſsio-

num, tum admiſſionales, ianuæ Principum habitationis aſſiſtere conſueuiſſe colligimus tum ex hoc loco, vbi tradit Marcellinus Vrſicinum iuſſu Conſtantini Imperatoris accitum ad Conciſtorium. Tum clarius ex Lampridio in Alexandro, vbi inquit. Salutaretur verò quaſi unus de Senatoribus patenti velo, admiſſionalibus remotis, aut ſolijs ijs, qui miniſtri ad fores fuerant. Admiſsionum officium ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum ponitur in Notitia Imperij Romani, de quo eſt textus in l. 2. de priuileg. eo. qui in ſacro Palat. mil. libro 12. Cod. Et admiſsionũ magiſtri meminit l. 1. C. The. qui à præsb. tyri. Admiſsionales Græcis dicti προσάγειν τοῖς δεομένοις τιμὴν ἔχοντες l. 2. de diuer. offic. lib. 12. Cod. Admiſsionum facilitatem Plinius in Panegyrico Traiani laudat; eadem facilitas admiſsionis in Aureliano ex Vopiſco loco citato. E contra difficultas admiſsionis in Principibus deteſtatur omnibus. Hinc vituperatum legimus apud Herodotum in primo Deiocem Regem Medorum, qui neminem admittebat, ſed per internuncios cuncta tranſigebat. Quum ab internuncijs vera Principi pluries non deferantur, ſed ex relatoribus vnuſquiſque pro libito res, vt ſua cuique vtilitas, exponat. Hos Seneca cohortem interioris admiſsionis appellat lib. 1. de Clemé. c. 10. qui primum fauoris locum apud Principem obtinent. Qua de re quid ſenſerit idem Seneca, latius & apertius colliges lib. de benefic. 6. c. trigeſimotertio, & trigeſimoquarto. Difficultatem admiſsionis ſanè exprobrat Verri Cicero, inquiens. Salutatum veniebant, admiſſus eſt nemo. Admiſsionum magiſtros conſueuiſſe in acta referre quę in Curia coram Principe agerentur, patere poteſt ex Vopiſco, ſcribente in Aureliano de arrogatione Aureliani facta ab Vlpio Crinito coram Valeriano Imperatore. Quam fidei cauſa inſerendam credidi ex libris Acholij, qui magiſter admiſsionum fuit Valeriani Principis, libro Actorum eius nono.

Ammianus Marcellinus, Lib. XV.

Idque ſcrutari iuſſerunt arctius, interrogato Remigio etiam tum Rationario apparitionis armorum magiſtri.

RATIONARIUM hoc loco accipit Ammianus pro ratiocinatore, hoc eſt qui rationes tractat, vt l. 7. C. de bon. proſcrip. de quo Cic. 1. Off. in hæc verba. Hæc igitur, & talia circunſpicienda ſunt in omni Officio, & conſuetudo, exercitatioque capienda, vt boni ratiocinatores officiorum eſſe poſſimus, & addendo, deducendoque videre, quę reliqui ſumma fiat, ex quo quantum cuique debeatur, intelligas. Hos perperam nonulli rationales dixere, nam rationales, & procuratores Cæſaris, idem erant, vt docet Lampridius in Alex. & Budæus oſtendit. Itaque Am. vocẽ rationario minus Latinis vſitatã hoc in loco in vſũ traxit. Hunc Budæus in Anno. ad Pand. ratiocinorũ Præfectũ uocat. Per armorũ magiſtrum intelligendũ puto, qui armis præerat, ſeu armorũ præfectũ, qui & armorum cuſtos uocatur à Paulo in l. qui cómeatus, §. finali,

finali, D. de verb. ſignif. qui ſcilicet militibus arma committebat. Nam quum Magiſtrum Populi, Equitem, cenſus, auctionum, Epiſtolarum, libellorum, memoriæ, militum, nauis, officiorum, ſocietatis, ſcriniorum, curiæ, veſtium, admiſſionũ, inter agentes apud Iuriſconſultos legam, nullibi verò apud eoſdem de armorum magiſtro fiat mentio, eum armorum cuſtodem appellatum exiſtimo; Secus apud Am. obſeruo: namque ſicuti lib. vigeſimoſeptimo meminit Victoris magiſtri equitum, & Arinthei, & Seueri peditum magiſtrorum Ruſtici Iuliani, & Eupraxij Cæſarienſis magiſtrorum memoriæ, & Remigij magiſtri officiorum, & Iouini, Seuerique magiſtrorum rei caſtrenſis; tandem & Cylacis ſpadonis armorum magiſtri verba facit. Et libro vigeſimo, Lupicini, & pariter Gumoharij, & libro vigeſimoprimo; Neuitæ, & libro vigeſimoſexto, Iouini, quos omnes armorum magiſtros fuiſſe tradit. Nec illud reticiendum; Magiſterium inquam dignitatem principem fuiſſe ex eodem Ammiano ſcribente lib. vigeſimoſexto, de Equitio. Nondum Magiſter, ſed Comes. Et paulò poſt de eodem ait. Auctum Magiſterij dignitate. Apparitionis quoque vocem præſente in loco accepit Am. pro apparitoribus ipſis, & ſic officium pro perſonis illud exercẽtibus, quod quandoq; fieri tradit Vulp. l. fina. §. fin. D. quod met. cauſ. & eodem ſenſu accipitur in l. 1. C. de loc. præd. ciuil. libro 11. vt rectè ſentit Odofredus, docens ibi apparitionem ſumi pro apparitoribus, non pro iudice, vt Accurſius, & Ioannis de Platea tradidere. Ita Ammianus ipſe libro decimooctauo dixit. Sine apparitione reuerſi Meſopotamiam, ad alium omni poteſtate translata; hoc eſt ſine apparitoribus. Item & lib. vigeſimoquarto, apparitionẽ pro apparitoribus accepit, ſcribens. Sarcinas verò & calones, & apparitionem imbellẽ, impedimẽtorumque genus omne inter vtrumque latus inſtituit procedentium ordinum, ne qua vi ſubita raperetur. Erant autem apparitores Magiſtratuum miniſtri, qui eorum iuſſa exequebantur, vt paſſim in legum voluminibus. Hos autem ita vocatos a verbo apparere, docet Seruius lib. 12. Æneid. in eum locum.

Sæuique in limine Regis.

Apparet.

Cui loco perſimilis & alter lib 8.

Quam Turno Regi, aut Regi apparere Latino.

Nam eſt apparere teſte Budęo in Forenſibus exhibendi officij & obſequij gratia pręſtò eſſe. Vndè & Feſtus dixit lib. 12. Naualis ſcriba, qui in naui apparebat. In apparitorum verò numero, non modo ſcribę, ſed viatores, lictores, & pręcones continebantur, vti Cic. in Orat. per Cluentio ſcriptum reliquit. Quid ſibi autẽ illi ſcribę, quid lictores, & cęteri, quos apparęre video. Ita & apud Liuium lib. 1. apparitores à lictoribus minimè differre colligimus, vbi Romulũ ſibi duodecim lictores ſumpſiſſe ait, & numeri duodeni rationẽ reddens, eoſdẽ apparitores vocat, & poſtmodum rurſus lictores appellat. Item, & vbi de morte Tarquinij Regis à duobus paſtoribus patrata, iterum apparitores regios cum lictoribus confundit. Et deinde de Seruio Tullo regnum inuadente inquit. Seruius cum trabea, & lictoribus prodijt. Et poſtmodum de Tarquinio ipſo arripiente regnum ait. Fit fuga apparitorum atque comitum. Erant autem

appa-

apparitores diuerſorum officiorum, nam in C. Iuſtiniani habemus apparitores Præfecti annonæ, Præfecti vrbis, Præfecti Prætorij Proconſulis, Legati, & aliorum, vti lib. 12. a tit. 52. vſque ad ſexageſimum. Apud ipſummet Am. legimus lib. 26. Venuſtum largitionum apparitorem. Sed vt vno verbo dicamus, erant apparitores, qui cuiuſque magiſtratus iuſſa exequebantur. Vndè Amm. libro 17. inquit. Vt nec Præfectianus, nec Præſidialis apparitor ad ſoluendum quemquam vrgeret. Et libro 28. Et Mutianum Barbarumque aliquoties diſcretim trudi iubebat ad fallendum aptiſſimos. Et iterum de Abieno apud Anepſiam, delitefcente. Miſſique apparitores, indicatos è latebris extraxerunt. Et rurſus de Heſychia. In domo apparitoris, cui cuſtodienda eſt tradita. Et lib. 20. de Iuliano Cæſare Conſtantio Auguſto ſcribente inquit. Nuntijs crebris vt apparitor fidus tuas aures impleui. Et lib. 26. de Valente fratre Imperatoris Valentiani in conſortium Imperij aſcito ait. Participem quidem legitimum poteſtatis, ſed in modum apparitoris morigerum. Et rurſus de Hiperechio verba faciens illum gaſtrenſem apparitorem appellat, hoc eſt, vt ego interpretor, qui ventris voluptatibus præſtò eſſet. Illud poſtremò adnotandum, quod quantò Magiſtratus dignior erat, tantò plures apparitores habebat, quod ex ipſo Am. elicimus ſcribente lib. 27. Diodori ex agente in rebus, triumque apparitorum poteſtatis vicariæ per Italiam. Nec reticendum inter Prætorij militiam apparitores connumaratos ex Vulpiano in l. in eadem cauſa, ex quibus cauſ maior, & horum manus dicta militaris, l. quæ reſtituere, de rei vend. in P.

Ammianus Marcellinus, Lib. XVI.

Cæſar apud Viennam in Collegium Faſtorum à Conſule octies Auguſto adſcitus.

FVERVNT Romæ opificum, atque artificum Collegia à Numa primũ inſtituta, vti Plutarchus in illo ſcriptum reliquit; & Valerius Maximus confirmat cap. de Inſtitutis, vbi de Tibicinum collegio meminit; & Plinius lib. 33. & 35. confirmat; quamquam Florus id potius Seruio Tullo adſcribat. Quæ poſtea L. Cęcilio, & Q. Martio Coſſ. ſublata, teſte Aſconio in Com. in Cornelianam, & Piſonianam. Poſt nouem deinde annos P. Clodius Tribunus Plebis non ſolum reſtituit priora collegia, ſed & noua adiecit, quod Dion lib. 40. ſcribit, & Cic. in Piſoniana affirmat. Sed & hæc iterum à Cęſare Dictatore ſublata, vt tradit Suet. in illoc. . . . quod decretum quum in maximis illis Reip. motibus recidiſſet ad nihilum, ab Auguſto repoſitum fuit; nam præter antiqua & legitima collegia cętera diſſoluit, teſte Suet. in d. c. . . . Fuerunt præter hæc nobiliora collegia, pręſertim & ſacerdotum plurimorum, nempè Pontificum, Augurum, Aruſpicum, Curionum, Veſtalium, Flaminum, Epulonum, Sibyllinorum librorum, Fœcialium, Saliorum, Lupercorum, fratrum Arualium, Sodalium Titiorum, Auguſtorum, Heluianorum, Aurelianorum, & aliorum. quemadmodum paſſim legimus, ſed & de Tribunorum plebis collegio verba

facit

facit Cic. in Verr. vbi etiam de collegio Decemuiralium meminit. & in lib. Officiorũ de collegio Prætorio. & Dion lib. 42. & 43. de collegio quindecim virorum meminit. Sed ne omnes enumeremus, hoc ſatis erit, nullibi nos Faſtorum collegium obſeruaſſe. Quamobrem in textu mendum eſſe exiſtimamus, & legendum in collegam Factorum non collegium faſtorum, quæ lectio certè perbelle ſequentibus congruit, quod ſcilicet Cęſar à Conſtantio Auguſto in collegam factorum adſcitus, ſomniabat pugnas, & cędes barbarorum; At ſi quis obſtinatè lectionem primam retinere voluerit, ſenſum eliciemus huiuſmodi, Cæſarem Iulianum ſcilicet ab Auguſto Conſtantio octies Conſule, Conſulatus ſui octaui collegam factum; Namque non Conſules Auguſti, ſed Imperatores dicebantur, & quia Conſulum nomina ſucceſſiuè in Faſtis deſcribebantur, ideo in collegium Faſtorum eum adſcitum dixit Am. Fuiſſe enim librorum Faſtorum collegium, idest eorum, qui libros illos curabant, cẽſendum, ſicuti & Sibyllinorum librorum, vti adnotauimus; Faſti enim erant libri, in quibus non modo omnium dierum anni ratio, & numerus continebatur, ſed & Conſulum nomina deſcribebantur. Ita Cic. pro Seſtio inquit. Conſules non modo ex memoria, ſed etiam ex Faſtis euellendos; In eiſdem quoque dies aliqua victoria, vel felici euentu inſignes deſcribebantur, necnon & virorum, qui inſigne aliquod beneficium in Remp. contuliſſent. Cic. ad Atticum. Decreui vt in Faſtis ad eum diem Bruti nomen adſcriberetur. Et iterum. Quod ego quum dabam, Bruto notam eſſe in Faſtis gratiſſimæ victoriæ memoriam volebam. Poſſumus itaque interpretari Iulianum Cęſarem in collegium Faſtorum adſcitum, hoc eſt vti Conſulem deſcriptum in Faſtis, vel vti virum fortem, ac Reipublicæ maximè proficuum. Prior tamen interpretatio potior, & comprobatur, eò quod infra eodem lib. ita ſcribat Am. At Cęſar exacta apud Senonas hyeme turbulenta, Auguſto nouies; ſeque iterum Coſſ. Faſtorum libros, Cõſulares paginas vocauit. Idem Am. lib. 22. per hæc verba. Quum Mamertini, & Neuitæ nomina ſuſcepiſſent paginę Conſulares. Et lib. 26. de Valentiniano, & Valente Augg. in expeditiones militares profecturis habet: Sumpſerũt prius trabeas Conſulares. Et lib. 29. Et præcipuè Conſulares poſt Scipiones, & Trabeas, & Faſtorum monimenta mundana Ex quibus omnibus iam dicta expoſitio confirmari poteſt. Collegia quamplurima enumerat Cuiacius libro 7. Obſeruat. capite 30. ad quem curioſum lectorem remittimus.

Ammianus Marcellinus, Lib. XVI.

Tamquam aſtrictus ſumptuaribus legibus viueret, quas ex Rhetris Lycurgi, ideſt axonibus.

Ῥήτρα Græci dixere propriè Lycurgi leges teſte Plutarcho, quamuis vox eadem generaliori ſignificatione de quacunque lege, dogmate, & decreto dicatur. ἄξωνα verò Athenienſes legum ſuarum tabulam vocauere, quod apud Demoſthenem obſeruamus, & ἄξωνες legum Solonis tabulę, dictę. Namque

Pole-

Polemonis teſtimonio huiuſmodi leges tabulis ligneis forma triangularibus erant inſcriptæ, & in Prytaneo adſeruabantur ἄξων verò propriè dicebatur Grecis lignum rotam peruadens, Latinis axis nuncupatum.

Ammianus Marcellinus. Lib. XVI.

Inductis quadam ſollemnitate agentibus in rebus in Conſiſtorium, vt aurum acciperent.

AGENTIVM in rebus extat tit. lib. 12. Cod. & erant, qui actu per Prouincias ſpeciebus annonarijs, quę fiſco, aut Vrbibus præſtabantur ex Canone, aut indictione conuehendis, ac importandis, præerant, vt Canoni Romano, Canoni Alexandrino, frumento militari, atq; etiam eorũ officiorum annonis, qui in Palatino erant comitatu. D. Hieronymus eos interpretatur frumentarios, & Veredarios quos LXX. interpretes tranſtulerunt πυροφόρον. Quod eſſent agentes in rebus inter Palatina officia indicat D. Ambroſius in Epiſt. ad Marcell. atque ex hoc Amm. loco colligere poſſumus, & ſuperius lib. 14. vbi de Apodemio agente in rebus Palatino; tamen & munus eorum etiam in Prouincijs erat, & ſicuti in Imperatoris aulă frumentationibus, & annonis cęteris pręerant, ita & in Prouincijs eaſdem res curabant. Quod pariter ex Ammiano eodem dignoſcimus, qui hoc eodem lib. 16 paulo infra verba facit de Gaudentio agente in rebus Africano, & alio agente in rebus in Hiſpania. Et lib. 25. de Malarico ex familiaribus negocijs agentem etiam tum in Italia. Ex quo non ſolum agentes in rebus publicis obſeruamus, ſed & in priuatis & proprijs. Qui plura de his dignoſcere cupit, legat Cujacium in Commento in C. tit. de agent. in rebus, & Turnebum Aduerſ. 13. c. 10.

A conſiſto formatum Conſiſtorium, nouum quidem verbum, vel ſaltē infrequens, quum raro admodũ apud antiquiores id obſeruatim, elegans tamen diebus noſtris vocabulum, pro loco ſcilicet in quo Patres cum ſummo Pontifice conſultandi gratia conſiſtunt. Conſiſtorij meminere Impp. l. fin. C de oſt. diuerſ. & l. 1. de comit. conſiſt. Definit Conſiſtorium Suidas, quod ſit συνέδριον, καὶ τὸ σύστημα, ἔνθα περὶ τῶν ἐπειγόντων βουλεύονται, id eſt conuentum, & congregationem, vbi vigentes deliberationes habentur, in quo etiam legati, & alij adeuntes Principem audiuntur, & cauſæ cognoſcuntur, perquirentibus Conſitorianis, hoc eſt qui conuentui Conſiſtoriali interueniunt; ſic enim eos appellat idem Amm lib. 15. inquiens; Inquirentibus in negocium Conſiſtorianis, atq; militaribus, vt pręceptum eſt. Ita & apud D. Ambroſium Conſiſtoriani dicti qui ampliſſimi ordinis apud Principem, puta Senatores ad conſilium eligebantur. Hinc iure optimo Conſiſtorium, appellatus Cardinalium ſacer cœtus cum Pont Max conſiſtens, in quo proponuntur, & deciduntur ſumma negocia, & vrgentiores cauſæ ad Chriſtianam Religionem, & ad Sedem Apoſtolicam ſpectantes. In eodem eliguntur præponendi Eccleſijs Sedi Apo-

ſtolicæ

ſtolicę reſeruatis, vnde & beneficia illa Conſiſtorialia dicuntur. Et Conſiſtoriales cauſæ quæ & Sacri Palatij vocantur, ideſt quæ in Conſiſtorio diſcutiuntur, vnde & Aduocati Conſiſtoriales decē viri qui conſcripti ſunt, & interceſſiones, ſeu oppoſitiones electionū Eccleſiarū in Cōſiſtorio cognoſcendas exponunt. Et patroni Conſiſtoriales dicti Patres, ſeu Cardinales, quos ſingulæ Prouinciæ, & regularum ſodalitia protectores habent in Conſiſtorio, de quib. omnibus fuſius Octauianus Veſtrius lib. qui inſcribitur. Introductio in actiones Romanæ aulæ, & ibi Nicolaus Ant. Grauatius. Nec illud prætermittendum, quod magis ad rem noſtram facit, antiquitus fuiſſe & Comites conſiſtorianos vocatos, qui tranquillitati Conſiſtorij Principis proſpiciebāt, de quibus in l. 1. de Com. conſiſt. lib. duodecimo. Cod. tit. decimo, & ex iſtis conflabatur iudiciū Aulicum; ducebant enim Cęſares ſecum inter Comites & Iuriſconſultos, vti Spartianus in Adriano docet de Iulio Celſo, Saluio Iuliano, & Neratio Priſco. Et Lampridius in Alexādro de Vulpiano, quod pariter Eutropius lib. octauo confirmat.

Ammianus Marcellinus, Lib. XVI.

Et Pompei Theatrum, & Odæum.

INTER cætera magnæ molis, quæ Romæ admiratus eſt Imperator Conſtantinus, recenſet Ammianus Odęum, quale verò eſſet percunctantibus amicis quibuſdam ſtudioſis antiquitatis reſpondebam. Odęum à Domitiano Imperatore fabrefactum Romæ teſte Suetonio in illo capite quinto, & Eutropio in calce libro ſeptimo, in quo Muſicorum chori, & Poetarum recitationes, & commiſſiones Muſicę populo edebātur, quale & antea Theatri inſtar Athenis fuiſſe Pauſanias in Atticis, & Plutarchus in Pericle tradiderunt, quod multis ſedibus, & columnis exornatū Pericles ille Olympius ab Athenienſibus vocatus, extruxit De quo item Euſebius in Chronicis, & Vitruuius lib. quinto, capite nono, fusè verba fecerunt. Odęum Gręci ὠδεῖον dixere. De hoc Cicero ad Atticum quarto, ita ſcribit. Monumentum illud, quod tu laudibus tollere ſolebas, vt Odęum laxaremus, & vſque ad Atrium libertatis explicaremus, conſumpſimus ſeſtertium ſexcenties. Ad illud in re hac non leue negocium facit, quòd Suetonius & Eutropius Odęum à Domitiano erectum tradidere. Dion verò & illius abreuiator Xiphilinus in Adriano eum inter opera Traiani Romæ facta connumerant. Inquit enim Xiphilinus. Apollodorum verò Architectum, qui forum, & Odęum, & Gymnaſium opera Traiani Romę fecerat, primum exilio, deinde etiam morte multauit. Conciliare poſſumus dicentes Odęum à Domitiano extructum, ſed non perfectum, à Traiano poſtea abſolutum, & fortè ampliatum.

Ammia-

Ammiani Marcellini, Lib. XVII.

Factumque eſt tunc,& deinde vnius animi firmitate,vt præter ſolita nemo Gallis quicquam exprimere conaretur Camelaſij nomine iniquè.

PRIMIS Reipublicę temporibus,habito ciuium Romanorũ cenſu ſecundum facultates vniuſcuiuſque,impoſita fuere onera, quibus Reipublicæ ſubueniretur,quæ præſtatio tributum dicta fuit à tribubus, tradente Varrone quarto de lingua Latina,quamuis à cõtributione dictum tradat Vulpianus in l.ager D.de verb.ſign.Cęterum creſcentibus Romanorum opibus, ipſi quoque ſe tributis exonerauerunt, factis reliquis Prouincijs ſubactis tributarijs, cuius rei ſunt authores Plinius lib.33.cap.3.& Cic.2.Offic.Tributorum autem duo erant genera, vnum perſonarum,aliud reale, rerum ſcilicet. Perſonale, ſeu capitale erat,quum per capita aurum, argentum,vel ęs pendebatur, & dicebatur Capitatio. Reale verò, ſeu prædiale,quum equi,veſtes,frumenta,laridum, veruecces,vel alia ad annonã ſpectantia ſoluebantur,quæ omnia potiſſimum erogabantur in perſoluendis ſtipendijs militibus,alijſque militaribus neceſſitatib. Verum qui Capitationem perſoluebant,ferè numquam tributo grauabantur; Iulian.itaq; Cæſar optimus(quũ in Gallias veniſſet expugnaturus Alemanos, qui eas inuadebant)reperit(vt Amm ſupra lib.16.tradidit)Gallis,quamuis extrema penuria anhelantibus pro capitibus ſingulis tributi nomine vicenos quinos aureos flagitari,ſed ſeptenos tantum voluit,quibus munera vniuerſa complerent.Verum quum Florentius Pręfectus Prætorio (vt paulò ante inquit idẽ Amm.)permenſus(vt contendebat)quicquid in Capitatione deeſſet,ex conquiſitis ſupplendum affirmaret,Iulianus renuit, quippe qui norat huiuſmodi prouiſiones,ſeu potius euerſiones eſſe inſanabilia vulnera, & quæ ſępe Prouincias ad extremam egeſtatem perducerent;addens ſe verè computando edoctum, nõ ſolum Capitationis calculum ad cõmeatus neceſſarios apparatus ſufficere, ſed & etiam exuberare; Hinc factum,vt nemo poſthac Gallis quicquam exprimere conaretur Camelaſij nomine iniquè. Erat autem Camelaſium tributum,qđ perſoluebatur,expendendum in conducendis,ſeu emendis iumentis, quæ non ſolũ militũ ſarcinas,ſed & cętera impedimenta exercitus in profectionibus,ſeu expeditionibus ferrent,cui vectionis oneri etſi Capitatione vnà cũ reliquis ſatisfactum eſſet,nihilo minus præfectorum auaritia,& Camelaſium (iniquè tamen) exigebatur. Camelaſium enim tributũ erat,Camelaſia verò munus alendorum camelorum, & Camelarij, qui curam illorum habebat. Primũ ex hoc Ammiani loco elicimus,ſecundum,& tertium, ex Iuriſconſultis; Nam apud Hermogianum, l.1.D.de mun.& hon.legimus καμηλασία, & Chariſium.l.fin. Camelaſiam, vbi non audiendus Budęus vir alioquin ſublimis doctrinæ, qui ibi item legendum putat Cameliſariã, vel alij,Camelariã, non Camelaſiã; verum iure à Ludouico Reſſuardo Iuriſconſulto,& à Turnebo lib.21.c.28. non

auditur,

auditur, hoc potiſſimum Am. loco fultis. Ibidem quoque fit mentio Camelariorum; Nec obſtat huic interpretationi, quod in Gallia non reperiantur Cameli, nam dicimus illis temporibus Romanos Imperatores in Orientalibus partibus vitam tranſegiſſe, vbi Cameli copioſiſſimi; vnde qui inde ad bellum quocunque mittebantur, voces retinebant, eisque vtebantur, quæ Imperatorum Curiæ, & comitatui familiares erant.

Ammianus Marcellinus, Lib. XVII.

Vnde chamulcis impoſitus, tractuſque lenius per Oſtienſem portam, piſcinamque publicam, Circo illatus eſt maximo.

POLLVX Lib. 7. Onomaſt. Chamulci erant (inquit) machinæ quædam, & inſtrumenta, quibus naues trahebantur. Verum quales eſſent & cuiuſmodi nec ipſe tradit, nec Turnebus docet, qui libro Aduerſ. 21. cap. decimotertio, & lib. 27. cap. 24. ieiunè admodum chamulci verba facit. Quamobrem nos id cupiẽtes dignoſcere, quod indagando aſſequuti ſumus in medium afferimus; Compoſitam hanc vocem ex duabus Græcis dictionibus non dubitamus, nempè χαμός quod eſt curuus, & ὁλκὴ quod non ſolum attractionem, ſed & conuerſionem, & reuulſionem, ſignificat. Ita Plato in Cratylo dixit γλίσχα τῶν ἡ ὁλκὴ τῆς ὁμοιότητος, hoc eſt vana, vel inefficax eſt conuerſio ſimilitudinis. Hinc exiſtimo Chamulchum fuiſſe illud inſtrumenti genus, quod vulgò *ruzzolo* dicimus, hoc eſt lignum terete rotundum, cuius extremitatibus inſunt foramina, quibus impoſita ferramenta ſeu vectes cylindrorum inſtar verſentur, & vnà etiam cum ipſis pondus quoduis graue impoſitum, vnde quum vertantur ac ſupernæ partis ſuperficies quoquomodo incuruari videatur, Chamulci antiquis ſunt dicti. Quod pariter confirmare poſſumus ex verbo illo impoſitus; nam verſatilibus machinis, quæ funes nauibus alligatas vertendo trahunt, verbum illud impoſitus minimè accomodari poteſt. Quamobrem quamuis ὁλκεῖν ſit traho nauem onerariam, & ὁλκὴ, attractio, nihilominus audacter pronuncio, non aliud fuiſſe inſtrumentum Chamulcum, quam iam à me memoratum, quibus permultis, pyramides, ſeu obeliſcus quamuis ingentiſſimus impoſitus, impelli facilè potuit. Ex hoc Am. loco non parum lucis allatum exiſtimo viro perſpicaciſſimo Equiti Dominico Fontanæ, qui iuſſu Sixti Quinti Pontificis Maximi præteritis annis obeliſcum non ſolum de loco ad locum traduxit, ſed & in D. Petri foro erexit, quod legenti Am. dicta, & inſpicienti machinarum iconem, quibus id Romæ perfectum eſt, facilè innoteſcet.

Ammia-

Ammianus Marcellinus, Lib. XVII.

Jdeoque Neptunum humentis ſubſtantiæ poteſtatem Ennoſigæon, & Siſichthona Poetæ veteres, & Theologi nuncupauerunt.

Ευνοσέιγαιος Neptuni epitheton dictum ἀπὸ του ἔνοσις, ideſt, concuſſio, & γαῖα terra ſcilicet, eo quod terram quatiat, & Σεισίχθων hoc eſt motor terræ à verbo Σείω, quod eſt quatio, vel concutio, & χθών quod ſolum, ſeu terram ſignificat. Vocauere quoque antiqui ſcriptores eundem Neptunum Gęuhum, & Enoſicthon, eadem de cauſa Hippium, Dameum, Micetam, Petræum, Hippodromium quoque; quarum appellationum rationem docet Cęl. Rodig. Sed quod ad præſens attinet negocium, Neptunum cenſebantur antiqui triden te ſuo non ſolum mare ſed terram etiam mouere, & concutere, atque abrumpere, quod tradit Strabo lib. 10. & Virg. 2. Aeneid.

Neptunus muros, magnoque emota tridenti
Fundamenta quatit.

Et Actius apud Cic. 2. de nat. Deorum. Aut fortè Triton fucina euertens ſpecus ſubter radices penitus vndanti in freto molem ex profundo ſaxeam ad cælum cernit. Nam & Neptunum Tritona quoque in Alexādro meminit Lycophron. Hinc fortè factum, quod Pauſanias tradit, Neptuno, & Terræ templum, & oraculum fuiſſe commune, ex Muſęo in Eumolpia. At illud maximè mihi mirandum occurrit, quod ſi quando terra concuſſa tremuiſſet magna portendere cre debant priſci Romani, ob idque ſupplicationes decernebantur, Feriæ indiceban tur Senatus non habebatur, neque Reſpublica adminiſtrabatur, & ſacra fiebant, incerto tamen numini, quia uerebantur, ne alium pro alio nominando falſa religione populum alligarent. Quod Gellius libro ſecundo, capite 28. Plato in Philębo, Aeſchylus in Agamemnone, Euripides apud Clementem Alexandrinum libro quinto Stromaton, & Catullus in Hymno ad Dianam teſtati ſunt; & tamen ex dictis conſtat Neptunum terręmotus Deum habitum; quinimo, & Aelianus refert libro ſexto de Varia Hiſtor. cap. 76. Quum Lacedęmonij contra ſeruos Tenarentes, qui erant ex genere Cylotarum, per vim, ac perfidiam inſurrexiſſent, indignatum Neptunum terram ſpartam concuſſiſſe, vt ex vniuerſa vrbe quattuor tātum ędificia relinquerentur. Sed magis admira tionem auget Proclus ſcribens, quod qui vellent terręmotus ceſſationem impetrare, ſolitos Neptuno rem diuinam facere, quem tunc Aſphalium vocabant ἀσφάλιος ποσειδῶν hoc eſt firmus Neptunus dictus. Sed admiranda profectò Remigij Florentini inſcitia, qui Ammianum vulgari idiomate non tranſtulit, ſed tradidit potius, ipſius hiſtoriam inuertens, nulla de ſuo addens, multa paſſim adimens, & tranſponens, Græcas voces terræmotuum ſpecies ſignificantes, Poetarum nomina cenſuiſſe.

Ammianus Marcellinus, Lib. XVII.

Bramatiæ, Climatiæ, Chaſmatiæ, Mycenatiæ.

Βρασματία Græcis ebullitio dicitur, & ſicuti in aquæ ebullitionibus eam ſurſum attolli videmus, ita & in hac ſpecie terræmotus è terræ concuſſione moles ſurſum propelluntur κλιμάζειν Græcis eſt peruertere, & diruere, ex quo patet vnde climatiæ ſecunda ſpecies terræmotus dictæ, ἀπὸ τοῦ χάσμα, quod eſt hiatus. Tertia ſpecies chaſmatiæ nuncupatæ; μύκημα mugitus Latinis dicitur, vnde & quartæ ſpeciei terræmotus nomenclatura deducta. Qua in re non poſſum non ſatis admirari linguæ Græcè peritiſſimum, & multę lectionis virum Cœlium Rhodiginum libro trigeſimo, capite vigeſimo ſeptimo, qui terræmotus ſpecies enumerans haſce quattuor, Primæ Plaſmaticę nomen aſſignauit, & ſecundæ σεισματίαι, quum tamen prior appellatio nullo pacto conueniat, vnde eſſe mendum in textu exiſtimo, ſecunda verò generalis ſit, & abſolutè terræmotum ſignificet vox Græca σεισμός, a qua σεισματίαι; De terræmotus differentijs multa Plinius libro ſecundo, capite octuageſimo, vſque ad octuageſimumquintum, & Ariſtoteles, atque eius interpretes in Meteor.

Ammianus Marcellinus, Lib. XVII.

Conditione difficili premebatur, hac ſcilicet, vt quoniam conſentaneum erat poſt tot ſecundos euentus Ciuitates quoque reparari vi barbarorum exciſas, carpenta, & materias ex opibus ſuis, ſuorumque præberet.

VEHICVLI genus fuiſſe carpentum, Romanis matronis præſertim conuehendis dicatum, conſtat ex Ouidio libro primo, Faſt. ſcribente.

Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant.

Et Liuius libro primo, de Tullia loquens, inquit. Carpento certè in forum euecta. Et paulò poſt. Flectente carpentum dextera in Virbium cliuum reſtitit pauidus is, qui iumenta agebat; Et deinceps. Tullia per Patris corpus carpentum egiſſe fertur. Quod & Plinius de viris Illuſtribus confirmat. At non ſolum matronarum, ſed & principum virorum carpentum fuiſſe vehiculum manifeſtum eſt. Ex Tacito libro primo, de Agrippa ſcribente. Illum carpento in Capitolium vehi voluiſſe. Iudices quoque ſeu magiſtratus eodem vſos, conſtat ex Vopiſco in Aureliani vita, vbi carpenti iu-

dicialis meminit. Ex hoc verò Ammiani loco conijcere poſſumus commune omnibus fuiſſe vehiculum carpentum, quum Hortatio Regi Alemanorum a Iuliano Cæſare imperatum ſcribat, vt ex opibus ſuis præberet carpenta, & materias ad reparandas ciuitates à barbaris exciſas; quod & eò magis cenſendum dijudico, quum carpentum vehiculi genus velox fuiſſe conſtet. Iuuenal. Saty.8.

Carpento rapitur pinguis Damaſippus.

Et Apul.lib.11. Meta. vbi habet: At huc carpento peruolaui. Si tamen alicui hæc interpretatio non arriſerit, poterit exponere per carpenta ligna, ita vt fabrum lignarium carpentarium a carpentis, hoc eſt lignis, appellemus, non à carpentis vehiculis conficiendis, cuius tamen interpretationis authorem neminem habeo. Verum quæ infra tradit Ammianus per initia libro 18. vbi de vrbium reparatione, rem totam aperiunt; ait namque Romanis Reges ac pacto ſuperioris anni, ædificijs habilia multa ſuis miſere carpentis. Nam Prouincias ex vehiculorum contributione valde labefactatas docet de Anatolio Illyrici præfecto loquens Ammianus idem libro decimonono, inquiens. Prouinciæ vehicularię rei iacturis ingentibus, quæ clauſere domos innumeras, & cenſualis profeſſione ſpecioſa fiducia releuatę.

Ammianus Marcellinus, Lib. XVII.

Hirſutum Iulianum carpentes, appellanteſque loquacem talpam, & purpuratam Simiam & Literionem Græcum.

DOCTOS, & literarum eruditos literatos vocari notiſſimum eſt; literator etiam qui literas nouit, non perfectè tamen, ſed illis tantum imbutus dictus à Suetonio de Clar. Gram. Orbilius (ait) quum familia alicuius venalis produceretur, non temerè quem literatum in titulo, ſed literatorem inſcribi ſolitum eſſe, quaſi non perfectum literis, ſed imbutum. Literoſum quoque obſeruatum dici Latinis pro literato, qua voce vſus eſt Caſſius Hemina libro Annal. quarto, vt citat Nonius; at literionem non alibi me legiſſe pro literato recordor, literionem Græcum certè vocabant obtrectatores aulici Iulianum Cæſarem quaſi vitio illi dantes, quod literarum ſtudijs indulgeret nimium, qui arma tractabat. Ni fortè dixerimus, quod ſicuti vocabant illum purpuratam ſimiam, quia non verè Auguſtus, ſed Cæſar tantum purpuram vti Auguſtus geſtaret, ita & illius mandatis obſequentē non ſui iuris in bello tractando, literionem quaſi ſeruum nuncuparent. Namque ſerui literati quandoque vocati, eo quod literis inuſti eſſent. Ita Plautus literatum ſeruum pro ſtigmatico dixit; & literatum Cilicē Seneca in libro de mort. Claud. & Dion. In theatro publicatum (ait) in ſeruili genere intolerabilem eſſe maſtigiam fortunatum. Et Ariſtophanes in Babilonijs Samios πολυγραμμάτους hoc eſt valde literatos ob id appellat; quod & Plutar-

tarchus in Pericle, & Herodotus libro quarto, & Ælianus variæ Hiſt. libro ſecundo, capite nono, teſtatum reliquere. Ita & in Pęnul. Plaut. epulas vocauit literatas, hoc eſt inſcriptas. Itaque in Palatio Auguſti adulatores Iuliano proſperè euenientia in bello, fortunæ Conſtantij adſcribebant, Iulianum veluti illius ſeruum appellantes Literionem, quemadmodum & purpuratam ſimiam vocitabant, vel, vt prius diximus, eidem (quod laude maximè dignum erat) contumelioſum effingebant, nempè quod literas probè callêret, Græcum literionem nuncupantes; nam Romani, quibus Latinæ literæ maternę erant, Græcis erudiebantur, ſicuti nos Latinas docemur, patrijs vna cum educatione à primis annis adeptis.

Ammianus Marcellinus. Lib. XVIII.

Valentinus ex Primicerio protectorum Tribunus.

SI Primicerij Etymologiam veram nacti fuerimus, & eiuſdem eſſentia facilè innoteſcet. Pandulphus Prateus in Iuris Lexico ait quod Primicerius non eſt, vt quibuſdam videtur, iunctum verbum; non enim aliud in eo verbo notandum eſt, quam primus, nam cerius productio verbi eſt, qua in re minimè eum rectè ſenſiſſe, ex mox dicendis manifeſtum erit. Accurſius in Rubr. de Primicerio, denominationem planè irridendam tradit, nempè ita vocari, quod primus ferat cereum; nam dato quod id verum eſſet, in Primicerio religioſo, in alijs falſum eſſe iamiam palam fiet. De Primicerio in Eccleſiaſticis loquutos exiſtimo Diuum Hieronymum in Chronicis, & Caſſiodorum in Epiſto. quum ſcripſerunt Primicerium à cereo dictum. Alij vero dixere, Primicerium appellatum, eo quod in cera primus ſcribatur. Mos enim erat antiquis in tabulis ceratis pugillari ſcribere, teſtimonio Plinij libro decimotertio, capite vndecimo, & Plinij Iunioris libro primo, Epiſt. ſcribentis. Erat in proximo, non Venabulum, aut Lancea, ſed Stylus, aut Pugillaris, meditabar aliqua, annotabamq;, vt ſi manus vacuus, plenas tamen ceras reportarem. Et Iuuenalis.

Non me libet medio ceras implere capaces.

Et qui in primo loco tabellæ ſcribebantur, in prima cera ſcribi dicebantur, & deinceps in ſecunda, & tertia, & ima, vt ex Suetonio in Cęſare, & Aſconio Pædiano in Verr. Ciceronis. Itaque, eò quod primus erat, in quolibet ordine conſcriptus, Primicerius dicebatur, quod nos Anteſignanum dicemus, & vulgò *Antiano*. Horum ſententiam minimè reprobamus; at & nos aliam excogitauimus, nempè Primicerium vocem compoſitam eſſe ex Latina Primus, & Gręca χείρ, quod eſt manus, quæ vox tam Græcis, quam Latinis aliquando poteſtatem ſignificat, vt cum dicimus rem aliquam in manu noſtra eſſe ſitam, & Gręci dicunt διὰ χειρός εἶναι. Sic Lucanus libro primo.

In manibus veſtris quantum ſit Cæſar habetis.

Et in vulgari locutione dicimus, aliquid facere manu Regia, hoc eſt poteſtate abſoluta; Cui noſtræ opinioni non repugnat, quod Primicerium ſcribi obſeruemus, non Primicherium, quod fieri deberet ratione χ, literę Gręcę cui Latinis correſpondent Ch. Nã reſpondeo ab innominato authore ad Theodoſiũ Primocheriũ appellari, non quod voluit doctiſſimus Alciatus quaſi primus à manibus, ſed quod primus poteſtate ſit in ordine. Ita Suidas πριμικήριον interpretat̃ τὸν πρῶτον τῆς τάξεως id eſt primũ ĩ ordine. Et ideo quot erãt ordines, tot Primicerij numerabantur. Ita Primicerius notariorũ, qui honore primus inter notarios exiſtit, puta principis notarius, vti apud Renatũ Frigiridũ in Hiſtoria Honorij & Theodoſij; & ſępius repetitũ in Nouell. Conſtit. & Dicitur quoque & Primicerius Fabricæ vti in l. 2 de Fabricenſ. libro 11. Primicerius domeſticorum appellatus in quadam Epiſtola Athalarici regis Gothorum ad Senatores Romæ, & in l. 2. & l. vlt. C. de domeſt. & protector. Et apud Hieronymum in Chronicis Euſebij, in qua lege etiam de Primicerio equitum fit mentio. Primicerius præfectorum Prætorio apud Vegetium lib. ſecundo, capite ſecundo. Primicerius menſorum, l. vni. de menſor. libro 12. Primicerius adiutor in l. vlt. C. de off. præfect. vrb. Et Primicerius exceptorum Singulariorum, Auguſtalium, Scriniorum, Deputatorum, Sacri cubiculi l. vn. Quia pr&bitio; tyro. in C. Theodoſij. & apud Caſſiodorum libro 11. Variar. & in Notitia; Sic Primicerius legionum apud Guliel. Tyrenſem Pont. libro ſecundo, de bello ſacro. capite 19. & alibi ſæpè. Sic Primicerius Defenſorum, & Primicerius Cantorum, & Cardinalium Primicerius apud Luitprandum libro 6 de Rebus per Europam geſtis. Primicerium ſcholæ candidatorum ſcribit D. Hieronymus in vita Martiani. Primicerius protectorum hoc in loco Ammiani Marcellini. Et libro 29. vbi de Maurico Primocerio; & in l. ſecunda, C. de domeſt. & protector. Poſtremo & apud Eccleſiaſticos pręter Primicerium Cardinalem habemus & Primicerium clericorum, & diaconorum, qui ſcilicet præeſt in docendo, c. 1. de off. Primicerij. libro primo Decretal. tit. 25. Et ex reſcripto Innoncentij III, ad Tullenſes canonicos, Primiceriatum eſſe beneficium cum dignitate. Hac eadem forma loquendi Auguſt. Sermone 20 D. Stephanum Primicerium martyrum vocat. Et Baldricus Dobenſium Archiepiſcopus in Hiſtoria Hieruſalem D. Petrum Primicerium Apoſtolorum appellat. Eadem & figura ſecundicerius, & tertiocerius dictus ſecundus & tertius in ordine libro 12. Cod. & in l. vni. de Præpoſi. agent. in reb. & in Notitia aliquoties; ſic apud Liutprandum libro citato Cardinalis ſecundicerius. Zonoras meminit quoque *μεγάλου πριμικηρίου* hoc eſt magni Primicerij. Sed aduerſus hanc noſtram ſententiam duplici medio inſtabit fortè quiſpiam; Primo, eo quod libro Decret. primo, tit. vigeſimoquinto, capite primo, de officio Primicerij. habemus inter clericos, & Diaconos Primicerium eſſe ſubditum Archidiacono; ſecundo, quod inter protectores præſtantior eſſet Tribunus Primicerio, quod conſtat ex hoc Ammiani loco, ſcribentis, Valentinum ex Primicerio protectorum Tribunum factum, quod pariter confirmari poteſt ex Iuſtiniano, lege ſecunda, de Domeſt. & protector. libro duodecimo Cod. tit. decimoſeptimo,

vbi

vbi inquit. Primicerius quidem domeſticorum, & protectorum vtriuſque ſcholæ, poſt adeptum Tribunatum inter eos ſpectabili dignitate perfruatur, qui ducatum gerere meruerint; Nam priori obiectioni ſatisfacimus, dicentès, Primicerium inter clericorum ordinem poteſtatem priorem habere, nec tamen obſtare, quin poſſit eſſe ſubiectus Archidiacono, ſicuti & hic Epiſcopo, & Epiſcopus ſummo Pontifici. Ita quoque ſecundum obiectum diluitur; nam dicimus inter protectores Primicerium primum locum obtinere, poſſe tamen ad Tribunatum promoueri, & etiam ad Ducatum, quæ dignitates ſunt, & magis excellentes. Præterea ex locis adductis neceſſariò non colligitur intelligendum eſſe de Tribunatu in ordine protectorum, ſed intelligi poſſe de Tribunatu alterius ordinis, qui præferatur protectorum Primicerio.

Ammiani Marcellini, Lib. XVIII.

Quem ſciſſis callibus Molinæ ad calles arctandas ædificatæ denſius conſtringebant.

INTER plures moles vocis ſignificationes, dicuntur moles ſtructoriæ in mari, vel in fluminibus proiectæ, l. prima, ff. de impenſ. in re. dot. fact. Inter neceſſarias impenſas eſſe ait Labeo moles in mare, vel flumen proiectas. Velleius Paterculus libro ſecundo, de Lucullo. Quum ob iniectas moles mari, & receptum ſuffoſſis montibus in terras mare, haud infacetè Pompeius Xerſem togatum vocare conſueuerat. In mari enim, & fluminibus dicuntur moles opera, ſeu aggeres, quibus excluditur acqua. Tacitus libro Hiſt. 5. Addiderat Ciuilis obliquam in Rhenum molem, cuius obiectu reuolutus amnis, adiacentibus ſuperfunderetur. Cicero ad Atticum. Conſtat enim aditus inſulæ eſſe munitos mirificis molibus. Moles diminutiuum fecit molinam. Ammianus, inquiens ad vrbem Amidam aſcenſum peranguſtum ſciſſis callibus molinę ad calles arctandas ædificatæ denſius conſtringebant. Quum enim via arctiſſima eſſet, nec moles magnæ, ſed paruæ admodum ædificari potuere, quas iure molinas, non moles ideo appellauit Ammianus.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVI.

Iacobus, & Cæſius numerarij apparitionis magiſtri Equitum.

NVMERARII Iuriſconſultis libro C. 12. tit. de Numera. dicuntur qui in officio magiſtratuum eodem munere funguntur, quo & Tabularij in Ciuitatibus, & Curijs; Chartas enim publicas adminiſtrare dicuntur, lege ſexta, C. Theo. de Numer. tum etiam & rationes ſupputare, quod nomen ipſum demonſtrat nam a numerando ſic appellati. Vnde Augu-

ſtinus libro ſecundo, de lib. arb. inquit. Multos noui numerarios, aut numeratores, vel ſi quo alio nomine vocandi ſunt, qui ſummè, ac mirabiliter computant. Quibus ſic ſe habentibus, explicare poſſumus hoc in loco numerarios apparitionis magiſtri equitum, qui rationes apparitionis magiſtri equitum ſupputant, quemadmodum libro vigeſimo ſexto dixit idem Ammianus, Leo ſub Dagalaipho magiſtro equitum rationes tractans. At quum ſuperius libro decimoquinto, Remigium dixerit rationarium apparitionis magiſtri armorum, quem nos rationum ſupputatorem interpretati ſumus, & hoc eodem libro paulò ante etiam legamus. Antonius quidam ex mercatore opulento rationarius apparitor, certè non video cur hoc loco eodem in ſenſu numerarium acceperit; Quamobrem nos, quam mox ſubijcimus, expoſitionem magis recipiendam cenſemus. Sicuti in legione certus erat, & ſtatutus numerus militum, ita & in reliquis officijs militum, præſertim officialium, determinatus numerus erat, & hi numerarij vocabantur, ſicuti ſupernumerarij, qui præter deſtinatum numerum ſuperaddebantur. Ita l. ſeptima, C. de prox. ſacr. ſcrin. qui in ſacris ſcrinijs vltra numerum ſtatutorum militabant ſupernumerarij appellabantur. Quod ſi quis (inquiunt Imperatores) de ſupernumerarijs, qui ſtatuti loco ſubire debuerat, ne pecuniam offerat, ſtatuti etiam gradum recuſare voluerit. Hoc etiam confirmare poſſumus ex Suida in dictione, ὑπεράριθμος, & Vegetio, qui ſupernumerarios nuncupat, qui poſtea ſunt additi, quum fuiſſet legio completa. Erant itaque Iacobus & Cęſius numerarij, hoc eſt ordinarij, & ex numero ſtatuto apparitores magiſtri equitum, & non ſupernumerarij. Alterutram, quam maluerit expoſitionem accipiat lector; vtramque enim ſuſtineri rationabiliter poſſe arbitror. De Magiſtro equitum Victore meminit Ammian. lib. 27.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVI.

Arbetionem, & Florentium officiorum magiſtrum, quęſitores dederat.

QVI Aulicorum officialium cauſas diſceptabat, & cognoſcebat, illiſque ius dicebat, magiſter officiorum dicebatur, vti patet apud Iuriſconſultos, l. 4. C. de ſentent. & l. 3. C. de præpo. ſac. cub. & l. vlt. C. de caſtr. & miniſ. l. in ſacris, & C. de prox. ſac. ſcrin. l. 2. & C. vbi Senat. l. 3. Quod enim eſſet iudex fabricenſium conſtat ex l. fin. C. de fabricens. Item curſus publici ex l. nona, C. de curſ. publico, lib. 11. Deniq; totius Palatij officialibus ius dicebat magiſter officiorum. Vnde iure merito Teodoretus libro 5. cap. 20. eum appellauit ἡγούμενον τῶν βασιλείων, ideſt præſidem aulę, ſeu Regiæ. Fuit autem ante tempora Arcadij, & Honorij Impp. magiſter officiorum per Orientem, & Illyricum vnus, & per Occidentem alter, vt ſcribitur in Libro, cui titulus, Notitia vtriuſque Imperij. Sub Orientalis diſpoſitione erant Scholæ ſcutariorum prima, & ſecunda gentilium, ſagittariorum,

riorum, Clibanariorũ, Armaturarum iuniorũ, Agentiũ in rebus, Menſorum, Lampadariorũ, Scriniorũ, Memoriæ, Epiſtolarũ, Libellorum, diſpoſitiorũ officiorũ, admiſſionũ fabricæ, Orientis vna, Ponticę tres, Aſiana vna, Thraciarum duę, Illyrici quattuor. Erantq; illi magiſtro officiorũ de ſchola agentiũ in reb. adiutor, ſubadiutor, & huius adiutores duo, fabricarũ tres, Barbariorum tres, Orientis vnus, Aſianæ vnus, Ponticæ vnus Thraciarum, & Illyrici vnus. Curioſus vnus, curſus publici præſentialis vnus. Curioſi per omnes Prouincias, Interpretes diuerſarum gentium. Hæc eadem munera fuerunt propria magiſtri officiorum per Occidentem. Detulerunt etiam leges iſtis officiorum magiſtris notionem militarium cauſarum quarundam, l. 1. 2. 3. & 4. C. de off. magiſt. offi. Ex quibus patere facilè poteſt, huiuſmodi magiſtratus inter præcipuas fuiſſe dignitates ab Imperatoribus dari ſolitas. Huius officij, ſeu dignitatis meminit D. Ambroſius lib. 7. Epiſt. 53. Et Nicephorus lib. 7. Hiſt. Eccleſiaſt. cap. 7. Idem Amm. hoc eodem lib. 20. præter locum citatum, vbi de Pentadio officiorum magiſtro. Et iterum Felicis officiorum magiſtri, & lib. 22. Palladij Magiſtri officiorum meminit. Et rurſus de Anatolio officiorum magiſtro, & lib. 21. dum inquit. Sub Iuliano Auguſto neminem celſum aliquid acturum in Regia repentinum, adhibitum, vel incognitum, ſed qui poſt decennium officiorum magiſterium, vel largitionis, vel ſimile quicquam eſſet recturus, apertiſſimè noſcebatur. Et lib. 22. Iterum de Florentio officiorum magiſtro verba facit, & lib. 25. de Anatolio offficiorum magiſtro, & lib. 26. de Vrſatio officiorum magiſtro. Et eod. lib. de Euphéſio officiorum magiſtro. Et lib. vigeſimooctauo, de Ampelio ex magiſtro officiorum ad Proconſulatum geminũ, indeque multo Poſtea ad Pręfecturæ culmen euectum; Ex quibus harum dignitatum ordo dignoſcitur.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXI.

Iter ſuum præire cum Lancearijs, & Mattiarijs, & cateruis expeditorum pręcepit.

QVEMADMODVM à Lancea lancearios milites vocauit Amm. ita & à mattia mattiarios dixiſſe arbitror, quam vocem etſi nullibi, quod meminerim, apud Latinos obſeruauerim, nihilo minus pro claua accipi vſque ad hodierna tempora notiſſimum eſt, namq; *mazza*, ſeu *maccia* vulgò dicimus clauę ſpeciem, quæ ſuperna in parte rotunditate configuratur in craſſitiem protuberantem, vnde claua dicta, eo quòd ad claui ſimilitudinem in ſupernis capitetur. Vnde fortè apud Martialem libro decimoquarto, Epigram. 27. pilas mattiacas legimus, hoc eſt inſtar clauæ ſummitatis conformatas, & pręgrãdes, quamuis alij ſaporem vilem interpretentur à Mattiaco Germanię Oppido ita appellatum. Clauis autem inter cætera armorum genera vſos fuiſſe antiquos, palam eſt; Namque (vt interim Herculis clauam omittam)

Cicero quinta in Verr. actione, inquit. Qui primò quum obſiſtere, ac defendere conarentur, malè multati clauis, ac fuſtibus repelluntur. Idem de Senect. Sibi igitur habeant alij arma, ſibi equos, ſibi haſtas, ſibi clauam, ſibi pilas, & cętera. Mattiarios itaque dixiſſe puto Ammianũ à Mattia, non clauarios à claua, quia vt alibi fusè docuimus, clauarij erant, & dicebantur, qui donatiuo militibus diſtribuendo præerãt; rectius certè clauatores appellaſſet, quod factum à Plauto ſcimus in Mercat. dum ait.

Egomet mihi comes, clauator, eques, agaſo, armiger; Et in Rud.
Eccum clauator aduenit.

Ammianus libro trigeſimoprimo, de Valente. Imperator diris pauoribus circumſeptus, paulatimque tranſiliens funerum moles, ad Lanceatios confugit, & Mattiarios, qui, dum multitudo tolerabatur hoſtilis, ſteterant inconcuſſi.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXI.

Nec ſub eo Dux quiſquam cum Clariſſimatu prouectus eſt; erant enim, vt nos quoque meminimus, perfectiſſimi.

DE CLARISSIMATV fusè nos in annotatis in Vopiſcum in Aureliani vita, quare duntaxat de perfectiſſimis dicendum. Perfectiſſimatus dignitas, ſeu dignitatis titulus primus erat, ad quam cuiuis, niſi qui ſordida conditione eſſet, aditus patebat, vti ex lib. Cod. duodecimo, titulo trigeſigeſimotertio, intelligitur. Præſes Arabiæ perfectiſſimus vocatus, l. quarta, C. Theod de pœn. & Dalmatiæ à Mariano. Præſidem Hiſpanię Tarraconenſis, Præſidem Prouinciæ Norici perfectiſſimos dictos, ex marmoreis inſcriptionibus antiquis demonſtrat Alciatus doctiſſimus lib. Diſpunct. 3. capite quarto. Et Magiſter cenſus, l. 30. C. de Epiſc. & cler. & Primicerij ſcriniorum, l. 7. C. de Palat. ſacr. larg. l. 7. C. Th. de periuil. eorum qui in ſac. pal. milit. Duces quoq; hoc titulo inſignitos olim, conſtat ex hoc Ammiani loco. Verum dominantiũ arbitrio dignitates, & titulos variè datos ex hoc loco dignoſcimus, ſed multò magis ex ſcribentium varietate. Quare cum Lactantio lib. 5. cap. 15. concludamus. Nemo egregius, niſi qui bonus, & innocens fuerit, Nemo clariſſimus, niſi qui opera miſericordiæ largiter fecerit, Nemo perfectiſſimus, niſi qui omnes gradus virtutis impleuerit.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXII.

Et in aridis quidem Capreoli veſcuntur, & Buculi, & Biſturnicia omni deformitate ridicula.

LEGO Buculi, ſicut enim à ſue dicuntur ſucculæ, ita & à boue buculæ, hoc eſt parua bos, & adhuc tenella. Plinius... Eidem morbo buculę iecur contri-

contritum prodeſt. Et Virgilius libro primo Georgicorum.

————————Bucula cælum

Suſpiciens patulis captauit naribus auram.

Et ſicuti bucula bouis diminitiuum, eſt fœminini generis, ita & eadem deriuatione buculus maſculini, quéadmodũ & capreoli à capra deducti, quorum antecedenti dictione meminit Am. Buculi, hoc eſt parui bouis memoratus eſt Col. lib. 7. inquiens. Quũ deinde buculos comprehenderis. Ita & D. Hieronymus, a boue bucolia in Aegypto bubulcorũ loca appellauit, & bucolicos milites, & bucolicos verſus eadem ratione nuncupatos alibi docuimus. Bubali Turnebus libro Aduerſ. 21. c. primo, legit, quæ lectio, quum magis diſtet à Bucali, quam buculi, minus placet. Scio quod Buculæ, quarum ſtructores Paternus in l. vlt. ff. de iur. immu. vacationem munerum habere ſcribit, aliud ſunt, nam à F.H. in Comment. ver. iur. pro inſtrumento accipitur, cuius meminit Vitruuius lib. 10. c. 15. quamuis Turnebus Aduerſariorum lib. 9. c. 16. galeam interpretetur, & Bucularios qui galeas faciunt, ſed quum hæc ad rem propoſitam minimè faciant, conſultò omitto. Biſturnicem quadrupes animal fuiſſe exiſtimandum, quum vna cum capreolis, & buculis connumeretur ab Am. At quum apud Plinium libro 10. c. 13. Spinturnicem auem legamus, quam & incendiariam dictam tradit, fortè & Biſturnicias aues fuiſſe dubitãdum, legendumque Spinturnitia, tanto magis, quum ibidem ſcribat Plinius de Spinturnice aui, ſe non inueniſſe, qui ſe ſcire diceret quę eſſet; quod & nos iure de Biſturnicio affirmare poſſumus, quamuis non parum pro eo digno ſcendo laborauerimus, antiquorum, & recentiorum volumina diu reuoluentes. At quum Am. dicat. Biſturnicia omni deformitate ridicula, Biſtornicia potius legendum per o, non per u, cenſuimus, & nomenclaturæ rationem putamus à Græcis vocibus Δίς, quæ licet Latinis bis ſignificet, tamen Græcis quandoque priuandi vim habet, vti in dictione δισήνυος hoc eſt non bonus, quum ἤνυος bonus ſignificet, & altera voce τορνός ideſt tornus, quo inſtrumento res poliuntur, & ad amuſſim rotunda efficiuntur, ita vt animal huiuſmodi, Biſtornitium, eo quod diforme ſit & male formatum, & factum ita ſit dictum. Sic Horatius in arte Poetica, verſus male tornatos, perperam factos appellat.

Bis, terque expertum fruſtra delere iubebat;

Et male tornatos incudi reddere verſus.

Ita & Vegetius libro de re Veterinaria, Biſturnicios equos appellauit malè conformatos, vt ego interpretor, & ita legendum puto, nequaquam Biſturtitios, vt alij contendunt, ſed quà ratione, neſcio; Et quibus aſſentiri, vel ſaltem non refragari videtur Turnebus libro Aduerſariorum 21. capite primo. Cogitabam fortè legendum Biſontes, hoc eſt boues ſylueſtres, ſed verba illa, omni deformitate ridicula, repugnant. Quamobrem in eam tandem veni ſententiam, vt per Biſturnicia intellexerit Camelos ſeu Dromedarios Am. ſi quidẽ Cameli forma ridicula ſanè ſunt conſpicui, familiares vero Aegypto eoſdem eſſe nemo ignorat, vnde apud Lucianũ Adagium obſeruamus, Camelus Ægyptius. Ad hæc Camelum in aridis locis paſci, colligimus

mus ex Plinio lib. 8. c. 18. ſcribente de Camelis. Sitim & quattriduo tolerant, implenturque quum bibendi occaſio eſt, & in præteritum, & in futurum. Denominationis verò ratio ex iam dictis facilè elici poteſt, quum malè formati ſint, & ideo ridiculi. Quæ omnia textui Ammiani rectè conuenire putamus.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXII.

Quod factum contuens Hydrus Ichneumonis genus.

ANIMAL eſſe Ichneumonem dicunt (inter quos Ambroſius Calepinus) magnitudine felis, ſpecie muris. Sed quo authore id affirment, ignoro. Plinius lib. 8. c. 24 notum animal ſcribit, ea potiſſimum gloria, quod in Ægypto natum mergat ſe limo ſæpius, ſiccetque ſole, mox vbi pluribus eodem modo ſe corijs loricauit, cum Aſpide dimicetur, & in dimicatione caudam attolens, ictus irritos auerſus excipit, donec obliquo capite aſpidem conſpicatus, cui oculi hebetes, illoſque nō in fronte, ſed in tēporibus natura dedit, inuadat in fauces; nec hoc cōtentus, aliud haud mitius debellat animal, nēpè Cocodrillū, eo modo, quo ſubſequēti capite ſtatim docet idē Plinius. Gal. lib. 5. de Hippocratis & Platonis placitis c. 5. ſcribit Ichneumonē natura, nullo propoſito præmio, ad victoriam aſpirare. Ex quibus tamē formā Ichneumonis elicere non poſſumus. Certè Plin. libro 10. cap. 63. de generatione terreſtri animalium verba faciens, ait. Felium, & Ichneumonum reliqua vt canum, quæ intelligenda ſunt quo ad generationis modum, & tempus, vt ex antecedentibus, & ſubſequentibus colligitur, non quo ad formam, ſeu corporis figuram. Ichneumoni inimicas natura apes, docet eod. lib. 10. c. 74. Virulentū eſſe animal tradit lib. 29 c. 4 & lib. 31 c. 9. remedia vtrobiq; illius venenato morſui obuiantia deſcribens. Quæ omnia ſi rectè perpendantur, inter angues, ſeu ſerpentes Ichneumonem reponendum, præſertim reponente eodem Am. eundem inter Hydros, qui inter angues ſunt, teſtimonio Plinij lib. 29. cap. 4. ſcribentis. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in aqua viuit. Hydri vocantur, nullis ſerpentium inferiores veneno; Quinimo Plinius cap. 23. libri octaui, in quo de Serpentibus, ſtatim annectit caput 24 vbi de Ichneumone. Vnde Nicandri interpretis inſcitia præcipuè patere poteſt; Qui Nicandri verſus, quibus illius, & Aſpidis pugnam deſcribit interpretatus Ichneumonem Aquilæ ſpeciem Herculi ſacram eſſe affirmare non erubuit. Hoc animal Cocodrillum necare docent, & Plinius loco iam dicto, & Am. hoc in loco, modum quo id faciat, deſcribens.

Am-

Ammianus Marcellinus, Lib. XXII.

Serpentes quoque alit Ægyptus innumeras vltra omnem pernitiem ſæuientes. Baſiliſcos, Amphisbænas, & Scytalas, & Acontias, & Dipſadas.

BASILICVM deſcribit Plinius lib. 8. c. 21. Amphisbænam c. 23. eiuſdem lib. & ita ad amuſſim, vt ſatis ſit ad ea loca lectorem relegare. Scytalam minimè deſcribit idem author, quamuis lib. 32. c. 5. Scytalę morſum venenatum tradat. Columella lib. 6. c. 17. Mus araneum inquit, quam Græci σκυτάλην appellant, quamuis exiguus dentibus, non exiguam peſtem molitur. Acontiæ, quæ inter ſerpentes fuerint, à nemine deſcriptum legi; verum ita appellatas credimus, quod virus iacularentur, namq; Græcis ἀκόντιον, iaculum eſt. Vnde Plinius lib. 2 cap. 25. Cometæ ſpeciem Acontiam vocauit, quod iaculi modo vibretur ocyſſimo. Dypſadis Plinius minimè figuram tradidit, ſed tantum remedia illius morſibus docuit lib. 23. c. 8. & lib. 32. c. 5. à διψῶ, quod eſt ſitio dictum, nam ſuo morſu ſitim maximam inducendo perimit, quod docuit Lucanus lib. 9 Pharſal. Ex Soſtrato illius figuram habemus talem. Cauda lineis diſtinguitur duabus nigris, corpore albicante reliquo, vipera magnitudine minor.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXIII.

Miſſa per militares numeros expeditionali teſſera, cunctos tranſire iuſſit Euphratem.

IN re militari numeri appellantur militum ordines, ſeu cœtus, puta cohortes, centuriæ, turmæ legiones, & alia huiuſmodi. Ita Plinius in Epiſt. lib. 4. inquit. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum eſt, ideoque liberum eſt nobis Siluanum in locum ſuum ſubdere, loquutus de Tribunorum ordine. Et lib. 10. Epiſt. ad Traianum. Vt iam ſacramento dixerat, nondum tamen diſtributi in numeris erant; quod elicimus etiam ex lib. 3. Epiſt. 8. Et quibus patet, numeros accipi in re bellica pro ordinibus, turmis, alijſque militum ſocietatibus, quæ Græcis τάγματα, appellantur. Ita obſeruamus dici milites nondum in numeros relatos, quum delecti quidem ſunt, nondum tamen in ſuos ordines deſcripti, quod etiam apud Iuriſconſ. legimus, vti l. 2. §. exercituum, ff. de ijs, qui not. infam. Exercitum, non vnam cohortem, neque vnā alam dicimus, ſed numeros multos militum, quod patet etiam ex l. 8. §. Veterani, ff. de Procur. l. 4. ff. de re milit. l. 31 C. loca. & tit. de teſta. mil. l. 47. Sic inquit Vulp. Ex eo tempore quis iure militari incipit teſtari poſſe, ex quo in numeros relatus eſt, ante non. Proinde qui nondum in numeris ſunt, licet iam lecti Tyrones ſint,

ſint,& publicis expenſis iter faciant,nondum milites ſunt; debent enim in numeros referri. Scio iuris interpretes exponere eo in loco pro numeris catalogum, ſeu breuiarium, aut matriculam, in quo milites deſcribuntur; at rectius certè pro ordinibus, in quibus vnuſquiſque miles locatur, intellegendum, quamuis,& hi ſuis catalogis comprehendantur. Hoc idem ex Hiſtoriæ ſcriptoribus confirmari poteſt. Capitolinus in Macrino ait: Quod ſi vnius numeri conſenſus accederet,neq; ille recuſaret. Et Fla. Vopiſcus in vita Probi. Accepit 16. millia Tyronũ, quos omnes per diuerſas Prouincias ſparſit, ita vt numeris limitaneis quinquagenos,& ſexagenos inferret. Et apud Senecam de Tranquillitate vitæ cap 3. legimus numerorum ſtipendia. Denique Claudianus in Epithalamio Palladij & Serenæ ſcribit.

Regnorum tractat numeros,cuneoſque recenſet.

Et fortè ita illud Virgilianum accipiendum.

Nauita tum ſtellis numeros,& nomina fecit,

Hoc eſt cœtus,& ordines ſtellarum cognouit,eiſque nomen impoſuit. Demum Suetonius in Veſpaſiano c.6. ita habet. Reuocatis ad officium numeris parumper;quamuis muneris Beroaldus ,& alij legendum , non numeris, ſed minus aptè cenſuerint. Millies apud Cic. legimus numerum pro ordine & cœtu nullibi tamen pro numero militari. Frequens tamen Am. huiuſmodi denominatio,quod ex hoc loco facilè patet, necnon & alijs multis. Et libro 20. E numero protectorum dixit ; Et libro 23. Id numeri Gallicani fremitu lætiore monſtrabant. Et lib. 25. Tertiacorum equeſtris numerus à legionibus incuſatus eſt Et rurſus;Melobaudes,Neuita,& Victor inſigniũ numerorum Tribuni. Et lib 26. Leo adhuc ſub Dagalaipho magiſtro equitum rationes numerũ militariũ tractans. Vbi conſiderandum,non numerorum ſimpliciter,& abſolutè.vt aliàs,ſed cum adiectione militarium dixiſſe. Et paulò poſt . Et militares partiti numeri. Et iterum de Procopio. Ex iiſdem numeris notos ſollicitare properans. Et lib. 27. Iouijque & Victoris fidentibus viribus numeri ; Et iterum; Cum Illyricis & Italicis numeris,quos regebat. Et lib. 31. Cum trecentis militibus per ſingulos numeros lectis,& deinceps. Cum quibus triginta quinque oppetiuere Tribuni vacantes,& numerorum rectores. Tacitus in deſcriptione vitæ Agricolę. Sparſi per Prouincias numeri. Quibus ſic ſe habétibus miror Cœlium Rhodiginum,virum in lectione antiqua omnibus præferendum,lib. 29 cap. 8. ex Tacito in Agricola tradidiſſe numeros in re militari dici milites , qui legionibus non inſunt, nec ſine ſignis tamen , quando ducem agnoſcunt proprium. Lanceas nunc vocant ſeparatas , quà in re quantum aberrauerit, ex dictis ſatis patere exiſtimo.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXIII.

Nec ideo tamen ſtiuam ignorant.

ARATRI partem ſtiuam eſſe omnes conſentiunt, quamuis de illius qualitate varia ſcribant. Partem enim illam,quam & regulam dicunt,& quia

quia ſupra dentem aratri eſt poſita, à ſtando dictam eſſe tradit Cœl. Rhodig. lib 26. cap 5. Alij etiam partem, quam manicum appellant, ſtiuam eſſe contendunt. Alij Chetlen, ideſt rectum lignum quod manu continet arator; De ea Virgilius Georg. primo.

Stiuaque quę currus torqueat imos,

Et Ouid. octauo, Metamorph.

Aut Paſtor baculo, ſtiuæve innixus arator, Et 4. Faſt.

Inde premens ſtiuam deſignat mœnia ſulco.

At certè hoc loco pro aratri parte non accipitur à Marcell. niſi dixerimus protuliſſe partem pro toto, vt ſit ſenſus. Hyrcanos ętſi venatibus veſcantur, non tamen ignorare aratro terram pinguem colere. Ita & lib. 14. de Saracenis graſſatoribus inquit. Nec eorum quiſquam aliquando ſtiuam apprehendit, vel arborem colit, aut arua ſubigendo quæritat victum: Et lib. 31. de Hunnorum gente; Nemo apud eos arat, nec ſtiuam aliquando contingit. Quæ expoſitio, quam maximè textui aptari videtur. At ſi quis eam non receperit, & mendum in textu eſſe dixerit, & ſatiuam legendum, nō ſtiuam, haud reluctabimur; nam ſatiuum agreſti opponi, non eſt qui ignoret, ſicque interpretabimur ſatiuam, ideſt culturam terræ, & ſenſus erit idem.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXV.

Clamabant hinc inde candidati, quos diſiecerat terror, vt fugientium molem, tamquam ruinam male compoſiti culminis declinaret.

CANDIDATI communiori appellatione dicebantur antiquitus magiſtratuum, ſeu dignitatum petitores, eo quod veſte candida induebātur poſtulationis tempore quod clarè colligitur ex Macrobio Saturn. lib. 1. Valerius Max. lib. 4. c 5. vbi mentio fit de Cn. Africano ſuperioris filio, & Cicereio ſcriba, Præturę competitoribus, Cicereus enim quum vidiſſet omnibus ſe Centurijs Scipioni anteferri, abiecta candida toga competitoris ſui ſuffragatorē agere cępit. Et Plin. lib. 7. c. 34. Scipio Naſica in toga candida bis repulſa notatus à populo. Et Liuio lib. 27. vbi de M. Liuio Salinatore, & lib. 37 vbi de Catone Cenſurā petente Nec obſtat, quod Liuius idem lib. 39. ſcribat, Q. Fuluium Flaccum Aedilem curulem deſignatum, ſine toga candida petentem; Nam reſpondendum, eo quod Q. Fuluius Aedilis erat deſignatus, illius magiſtratus veſtem exuere ei non licuiſſe, & aliam induere. Nec ēt aduerſatur, quod Spartianus ſcriptum reliquit in Seuero, illum ſcilicet à Marco, non in candida, ſed in competitorum grege Prætorem deſignatum; Nam id Imperatoria poteſtate factum, legibus, & conſuetudine poſthabitis in Seueri honorem. Nec minus officit, quod idem Liuius libro quarto tradit. Tribunos Plebis legem tuliſſe, ne cui album veſtimentum addere petitionis cauſa liceret; Nam licet

lex ea, reluctante maximè populo, vicerit, & lata ſit, nihilo minus poſtea abrogatã, vel neglectam exoleuiſſe dicendũ eſt. Cur autem poſtulantes veſte alba vterentur docet Plutarchus in vita Pauli, in Coriolano, & fuſius in Problematibus. Et quomodo peterent candidati magiſtratus explicat latè Cic. in Orat. pro Plancio, & petendi ordinem ad Q. Fratrem, de Petitione Conſulatus. Nec ſolum candidati dicebantur Conſulatus petitores, vt malè Feneſtella lib. 2. c. 7. ſed cuiuſuis magiſtratus, quod adeò manifeſtum eſt, vt nulla indigeat prorſus probatione. Illud tamen non reticendum, quod Iſidorus ſcriptum reliquit, candidam veſtem, albam ſimpliciter non fuiſſe, ſed candidæ intendendæ albedinis cauſa Cretam additam. Candidati quoque dicebantur, qui toga alba Tyrones die Tyrocinij induebantur, quam & veſtem puram dixere, quod cõſtat ex Cic. ad Atticum, & Plinio libro octauo. Candidatos Principis obſeruamus apud Suetonium in Auguſto, c. ... Et erant quos Principes populo commendabant in magiſtratuum petitione. Quoties inquit magiſtratuum Comitijs intereſſet, tribus cum candidatis ſuis, circuibat, ſupplicabatque more ſollemni, ferebat & ipſe ſuffragiũ in trib. vt vnus è populo. Horũ meminit Quinctil. lib. 6. vbi inquit. Aug. Galbam pilam negligenter petenti dixiſſe. Sic petis tanquã Cęſaris candidatus? Hi. n. negligenter petebant Principis cõmendatione ſecuri, quã minimè irritam futurã confidebant. Apud Iuriſconſ. tamen candidatos Principis alios obſeruamus. Nã Vulp. l. vlt. ff. de off. Quęſt. candidatos Principis appellat, qui Epiſtolis, ſiue orationib. Principis in Senatu legẽdis vacabant, quos & Quęſtores candidatos vocatos alibi docuimus ex Lampridio in Alex. & ideo candidati dicebantur qđ officium illud eſſet, quaſi ingreſſus, & primordiũ cęterorum honorũ, & magiſtratuum gerendorũ, vt ibidem. Vulp. & Dion lib. 54. docent. Hinc per translationẽ aliarum quoq; rerum, præter magiſtratũ, petitores, & affectantes, candidati ſunt dicti. Sic apud Quinct. lib. 12. legimus candidatos eloquentię, & Pliniũ in Panegy. Cãdidatus gloriæ, & immortalitatis, apud Hierony. Cathecuminũ fidei candidatum, & ad Pãmachium Munerariũ pauperum, & egentium, candidatum dixit. Tranquillus in Galba, c. ... Icelium libertum Equeſtris gradus cãdidatũ appellat. Et Seneca ad Lucillum. Hominem multarum rerum candidatum ſcribit. Et candidatos reſtitutionis Tertullianus lib 2 dixit. Ex his deducendum puto, in bello Imperatoris candidatos fuiſſe milites fortes, & inſignes, qui in pugna Imperatorẽ circuibant & propugnabant candida veſte induti, & exornati, vt ſub oculis Auguſti præclarè, & ſtrenuè præliando, oſtenderent, ſe ad maiora aſpirare, & militaria officia merito ambire, ac ad dignitates militares iure promouendos. Teſtem vnum habeo Vegetiũ lib. rei militaris primo ſcribentem, candidatos milites dictos principales, quiq; priuilegijs muniuntur. Amm. lib 31. de Valente Imp. Sed cum candidatis, & Spadonib. paucis propè ad agreſtẽ caſum relatũ. Et rurſus. Vnde quidã de cãdidatis per feneſtrã lapſus, captuſq; à Barbaris prodidit factũ, & iterũ. Ex candidatorum numero, qui ad officia promouebantur, promoti dicebantur, donec officij adminiſtrationẽ ſuſciperent; Ita, qui ad Tribunatum, exempli gratia, promouebantur, donec Tribunatũ re ipſa aſſequerentur Tribuni vacantes dicebãtur, quorũ meminit Amm. lib. 31. quemadmodum, & ibidẽ Potentiã

promoto-

promotorum Tribunum dixit. Et ruſus. Partes enim noſtrę cādidatos aliquos, qui pridie præterito ad eos defecerant pellexere. Et paulò poſt. Perrexere, vt ſtatutum eſt, candidati. Hæc habui, quæ in re a nullo antea (quòd ſciam) declarata ex coniectura adducerem, & quæ textus ſenſui quam maximè conuenire palam eſſe putarim.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXV.

Veluti ad pallium mox reuerſuri.

AD pallium reuerſurum dixit Iulianum Am. hoc eſt ad vitam priuatam, ac Philoſophiæ ſtudia, quibus antequam ad Principatum aſſumeretur quā maximè oblectabatur; Vnde Literionem Gręcum ab adulatoribus Conſtantij vocatum per irriſionem, ſuperius lib. 17. idem Am. tradidit. Pallium enim, vti aliàs docuimus, Græcorum proprium, ſicuti toga Romanorum indumentum fuit, & præſertim Philoſophorum, vndè illud Herodis à Gellio lib. 9. relatum. Video barbam, & pallium, Philoſophum nondum video. Ita Græci palliati, & palliatæ Commędiæ ritu Græco ſcriptæ ſunt appellatæ. Procliuem autem Iulianum ad deponendum Imperium, & ad priuatam vitam, ac ſeceſſum illud commonſtrat, quod paulò infra tradit Am. idem. Alloquutuſque tumentes armatos, diſceſſurum ad vitam minaretur priuatam, ni tumultuare deſiſterent.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXV.

Nec ad victum aliquid, niſi Abrotanum, & Abſinthium, & Dracontion, aliaque herbarum genera triſtiſſima.

QVVM anno 1595. in ſuburbano meo Montanariæ, tertio amplius lapide ab vrbe Mantuana diſtante, per illuſtris Doctor, & Eques Alexander Liſca, tunc Mantuæ pręfecturam iuſtitiæ gerens, alijque viri nobiles vnà ruſticaremur, ac nobis prandentibus famuli inter bellaria obtuliſſent olus, quod Draconem, ſeu Dracunculum vulgò vocant, cuiuſque commeſtione vini potus ſapidiſſimus redditur, dicebam ego maximè mirandum, inſignem hanc herbam, non niſi paucis annis antea notam; Quibus ille reſpondit me in errore verſarij, quum de ea Am. Marcellin. lib. 25. meminerit. Acquieui tunc doctiſſimi uiri ſententiæ; at poſtmodum codice aſſumpto, locum hunc perluſtraui, & minimè ad propoſitam rem facere cognoui, ſi quidem Dracontium, cuius verba facit Am. Abrotano, Abſinthioque coniungit, alijſque herbarum generibus triſtiſſimis, tantumque abeſt vt eſui ſit idoneum, quod etiam venenata qualitate non careat, ex Dioſcoride, libro ſecundo, capite 155. & 156. vbi de Dracontijs, ſeu Dragonteis verba facit, & docet etiam experimentum. Quinimò & de illius ſemine Plinius libro vigeſimoquarto,

cap.

c.16.ait, quod feruens, mordaxque eſt, tantumque ei ineſt virus, vt olfactum grauidis abortum inferat, quamuis de Aro, quam Draconteã minorem nos vocamus dicat, eam in cibis præferri excoctam, quod quantum ſit verum, neſcio; Illud profectò nobis compertum eſt, illius radicem crudam comeſtam, ita fauces adſtringere, vt deglutionem propemodum intercipiat. Quamobrem concludendum de Dracone noſtro, nobilium menſis familiari, minimè Ammianũ hoc loco loquutum, ſed de alia herba, Dracontio appellata; namque deſcribit exercitum poſt Iuliani necem ſub Iouiano malè actum, inediaque vexatum, in ampliſſimam planitiem perueniſſe aridam aqua, prçter ſalſam, & fœtidam, deſtitutam, & in qua nihil ad victum reperiebatur, niſi Abrotanum, Abſinthium, & Dracontium, aliaque herbarum genera triſtiſſima.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVI.

Et rumore tenus obſcuris paucorum ſuſurris nomen prçſtingebatur Equitij ſcholæ primæ ſcutariorum etiam tum Tribuni.

LITERARIVM Ludum, ſeu Gymnaſium communiori ſignificatione Scholam ſignificare notiſſimum eſt; vt millies vſus apud Cic. A quà voce Scholares dicti diſcipuli, & qui in Schola ſcientijs operam nauant, quam dictionem Latinam probat Alciatus in poſt.anno.in lib.C.auct.Quinctiliani lib. 2.aduerſus oppoſitum ſentientes. A ſchola huiuſmodi quoque ſcholaſtici dicti Rhetores, & Declamatores, teſt. Plinij Epiſt. libro 2. & Senecæ, Epiſt. 155. & 156. & Taciti lib. de Oratoribus. Iuriſperitis tamen Scholaſtici ſunt Aduocati, & cauſarum forenſium actores, vt in l. 2. C.de ſuc.aduoc. & in Cod. Theodoſij de iſdem eſt lex. συνήγοροι, vocantur iſti Nouell. 80. Ita & in c. 10. Sardicenſis Concilij, & in c.99.Carthag. Concilij, & in Paſſione Dorotheæ Virginis, Theophilus quidam Aduocatus præſulis, ſcholaſticus appellatur. At ſicuti hæc ciuilis ſcholæ ſignificatio exiſtit, ita & alia militaris, & Palatina, ſeu aulica reperitur, corpora, ſeu ordines officialium, ſeu militum ſignificans, hoc eſt eorum qui munere, & officio aliquo, quod ad Principis miniſterium pertineret, fungebantur. Harum 11. Iuſt. in l.vlt. C. de loca. enumerat, cũ Notitia tantum 10. deſcribat. Omnes autem ſub magiſtri officiorum imperio fuiſſe conſtat ex l. 1. & paſſ.C.de offic. Sunt autem hæc Scutariorum 1.2.& 3. Agentium in rebus, Armaturarum Seniorum, Armaturarum Iuniorum, Gentilitium ſeniorum, Gentilitium iuniorum, Scutariorum ſagittariorum, Scutariorum Clibanariorum, & Fabricenſium 11. Obſeruamus quoque ſcholam equitum, & peditũ l 6.C.de aduo. diuerſa iud. Scholã Scriniariorum.l.9 C.Th. de anno.ciuil. Schola domeſticorum l. 5.C.vbi Senat. Scholã ſilẽtiariorum, l. 4.C.de ſilentia, Scholã Palatinã, l. 11.§.ſin autem, C.de iudicijs. Scholã ſocietatis ſacrarum largitionum, l. 13. C.de pal. ſac. largi. Et à ſcholis huiuſcemodi ſcholares dicti,

qui

qui in eiſdem continebantur, & verſabantur. Vnde & milites ſcholares vocatos legimus tit. C. de priuileg. ſchol. & loca, in quibus degebant, & conueniebant, ſcholæ dicta, Plinio authore. Alexandrum inquit, & Philippum cum Minerua, qui ſunt in ſchola Octauiæ Porticibus, & Philippi. Et apud Vitruuium obſeruamus ſcholam in Balneis, ſeu Thermis, in qua ſcilicet illorum officiales, & miniſtri conuenire ſolebant, vt ego interpretor. Sed ad rem propius accedentes. Qui ſcutarij eſſent (ex quibus tres conſtitutæ erant ſcholę, vt diximus ex Iuſtiniano, cuius primæ hic meminit Amm. & ſecundę lib. 25. inquiens. Valentiniano a Iouiniano Auguſto Scutariorum ſecundā ſcholam regendam commiſſam) non facilè eſt decernere, quum in re hac ſcriptores ſobrij admodū fuerint. Scutarij qui ſint aperuiſſe videtur Firmicus. Mercurius (inquit) cum Venere in horoſcopo partiliter conſtitutus in diurna genitura Scutarios faciet, vel Imperatorum protectores, vel qui proprio excubitu ſalutem Principis ſeruet. Ex quibus fortè quis exiſtimare poſſet; ſcutarios ex protectorum numero fuiſſe; at hoc falſum manifeſtè, nam protectores multo nobiliores, & præſtantiores habebantur, vti demonſtrauimus ſuperius, quum de illis pertractaremus, nam illud, vel protectores, non coniunctiuè intelligendum, ſed diſiunctiuè legendū. Milites certè fuiſſe ſcutarios, tū ex iam dictis colligimus, tum etiam quod ſcuto munirentur, & armarentur, a quo ſcutarij dicti; quemadmodum, & a ſcuto qui ſcuta faciunt ſcutarios dixit Plautus in Epi.

Id modo videndum, vt materia ſuppetat ſcutarijs.

Et Vegetius lib. 2. Scutarias fabricas in Romana militia habitas tradit. Non ſolum autem ex his dignoſcimus Scutarios milites fuiſſe, ſed & equeſtris militiæ; nam Romani clypeos peditibus, ſcuta equitibus dedere, teſtimonio Seruij enarrantis eum Virgilij 9. Aeneidos locum.

Trecentum ſcutati omnes Volſcente magiſtro.

Et cum Palatinę familiæ eſſent Scutarij, & equis ſtabuli Principis vſos exiſtimandum. Vnde, & hodiernis temporibus in Regia Gallorum qui Regis ſtabulo præeſt, Magnus Scutarius dicitur, & Scutarij qui ſub eius poteſtate ſunt poſiti appellantur, qui antiquitus Comes, ſeu Præfectus, & magiſter ſtabuli dicebatur, & erat in Aula præcipua dignitas, quod intelligi facilè poteſt, quia Valētinianus Imperator creatus, in Imperij conſortiū Valentē fratrē aſciſſere volēs, eū prius ſtabulo ſuo præfecit, cū Tribunitia poteſtate, mox Auguſtū pronūciauit. Nūc quoq; Venetijs ſcholas ſimilitudine quadā appellāt collegia, & confraternitates laicorū, puta cerdonū, nautarū, fabrorū, & alia huiuſmodi, ita & confraternitatē D. Rochi, Miſericordię, & cæteras plures. De ſcutarijs & ſcholis alibi ēt pluries Am. vti li. 26. de Sereniano, q apud Valētē domeſticorū pfuit ſcholę. Et lib. 27. Valerianus domeſticorū omniū primus, & Natus ſpado qdā ſcutarius, & paulò antea. Lupicinus ſcutarius vnus, & alter ē ſchola Gētiliū. Idē li. 14. de Cōſtātij pcepto Gallo Cęſari. Soliſq; ſcholis iuſſit eſſe cōtentū Palatinis, & ptectorū, cū ſcutarijs, & gētilibus. Et paulò poſt. Aduocatos Palatinos primos ſcholarū alloquutus eſt mollius. Et lib. 31. Et punito ſcutario proditore. Quę fuſius diximus, quū ab alijs parcè admodū, & pperā quoq; ab aliqbus pſertim a Caſſanęo ī ſuo Catalogo glorię mūdi, hęc, & alia pleraq; cōſimilia ſint expoſita.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVI.

Inſigni genere Procopius in Cilicia natus, & educatus, ea conſideratione, qua propinquitate Iulianum poſtea Principem contingebat, à primo gradu eluxit; & vt vita, moribuſque caſtigatior (licet occultus erat, & taciturnus) notarius diu perſpicaciter militans, & Tribunus, iamque ſummatibus proximus.

PROCOPIVM Notarium, pariter & Tribunum diu perſpicaciter militaſſe tradit Ammianus; ita vt innuere videatur, notarios ex militum numero fuiſſe, quod tamen aliter ſe habere conſtare poteſt; Siquidem notarij Vet.Gloſ σημειογράφοι propriè dicuntur, qui excipientes verba dictantis per notas, & compendia ſcribunt, ex Paulo in l. Lucius Titius, ff. de milit. teſt. ideo ταχυγράφοι Grȩcè dicti, ideſt velociter ſcribentes. Hos eleganter Baſilius in Epiſtolis deſcribit, & Auſonius Epigram. 150. quum dixit.

Puer notarum præpetum.

Et Martialis libro 14. Epigram. 208.

Nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

A notis itaque, quibus compendioſè ſcribebant, notarij appellati. Verum quum & literæ alphabeti Elementa ſcilicet & Notæ ſint dictæ, hinc factum eſt, vt & notarij publicè ſcribentes nuncupentur, quales præſertim apud nos actus publicos, pactiones contrahentium, voluntates, & teſtamenta literis excipientes. Vnde Plinius in Epiſtola. Ad latus Notarius cum libro, & pugillaribus. Nam & notæ σημεῖα à Plutarcho in Cicerone nuncupantur, & Cicero ipſe libro 12. ad Atticum inquit διὰ σημείων ſcripſeram. Quam ſcribendi rationem à Tirone Ciceronis liberto inuentam, auctam demum à Mȩcenate, & Seneca, traditum eſt; & quamuis ad celeritur quiduis excipiendum per commodam, tamen Iuſtinianus in libris ſuis, notis quicquam ſcribi l. 2. C. de vet. iur. enucleã. vetuit. & Paul. l. 6. ff. de bon. poſſ. & l. 40. de teſt. mil. quæ notis in teſtamentis ſcripta eſſent pro non ſcriptis haberi voluit. Et ante ipſos Iuriſconſultos id quoque obſeruatum legimus apud Suetonium in Galba cap. 5. Sed non ſolum iſti, ſed & qui Principum à ſecretis ſunt ſcribæ, notarij olim ſunt nuncupati, vti libro 12. Cod. tit. de Primicerio, & Notario. Et apud Lampridium in Alex. Eum notarium, qui falſum cauſȩ breue in Conſilio Imperatoris retuliſſet, inciſis digitorum neruis, ita vt nunquam poſſet ſcribere, deportauit. Et Spartianus in Diadumeno. Iſtæ litteræ per notarium proditæ illi puero multum obfuiſſe dicuntur. Et Vopiſcus in Aureliano. Mneſtheum quendam, quem pro notario ſecretorum habuerat libertum; Et Ammianus libro 26 vbi de Iouiani Iuliani Auguſti notariorum primi nece. Et paulò poſt de Sophronio Valentis notario præfecto poſtea Conſtantinopoleos. Notarium etiam Principis legimus apud eundem Ammianum libro 30. Sed non ſolum Imperatores, ſed & Duces militum, & Tribunos nota-

rios

rios habuiſſe conſtat ex Trebell. Poll. in D. Claudio. Notarium quem refundat vnum. Et ex hoc Ammiani Marcellini loco, & alijs etiam; qui quum in militia deſeruirent, iure optimo militare etiam dicebantur. Ammianus libro vigeſimooctauo. Tranſijt cum notario Dux, vt iuſſum eſt, ſtatim. Et iterum. Vt notarius incorruptus; Et libro vigeſimonono, de Theodoro. Secundum inter notarios adeptus iam gradum. Et libro vigeſimonono; Baſſianus procerum genere natus, notarius militans inter primos. Et libro 30. meminit Fauſtini filij ſororis Viuentij præfecti Prætorio, & notarium militantem dicit.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVI.

Hæc implacabilitas cauſæ quidem pijſſimę, ſed victoriam fœdantis, innocentes tortoribus expoſuit multos, vel ſub Eculeo caput incuruos, aut ictu carnificis torui ſubſtrauit.

SI ab equo equuleum deriuemus per q, non per c, ſcribendum, quod plerique faciunt. Iſidorus eculeum ſcribit, & ita dictum ait, quod extenderet, quæ ſanè deriuatio minus congrua videtur ex ipſo vocum ſono. Hunc autem apud antiquos tormenti genus fuiſſe manifeſtum, quo ad veritatem à reis eruendam vtebantur. At quale inſtrumentum eſſet memoriæ minimè traditum eſt. Inter recentiores Carolus Sigonius libro tertio de Iudicijs, profitetur illius deſcriptionem ex veterum monumentis elicitam, inquiens. Equuleus cataſta fuit lignea cochleata ad intendendum; & remittendum apta. Tormenti verò genus erat huiuſmodi. Vbi cataſtæ huius brachia, pedeſque eius, qui torquendus erat, neruis quibuſdam, quæ fidiculę dicebantur, alligauerant, tunc cataſta intenſa, atque in altum eleuata, vt ex ea, quaſi ex cruce quadam miſer ille penderet, eique compagem oſſium diuellebant. Quod verò cataſta huiuſmodi lignea in altum attolli ſolita eſſet, comprobare conatur ex Sozomeno Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro quinto, cap. 11. ſcribente de D. Vincentio. Et quum ad tortorium lignum adduxiſſet, in ſublime attolli iuſſit. Et Euſebio pariter lib. 5. Hiſt. Eccleſ. libro 5. vbi habet de eodem. Pedum extenſiones in ligno. Et Prudentio in Hymno eiuſdem.

Euiſcerandum corpus equuleo eminus pendere.

Et paulò poſt.

Iubet amoueri noxialem ſtipitem.

Et iterum.

Emitto vocem de cataſta celſior.

Eandem autem machinam cochleatam fuiſſe elicitur ex verſu veteris Poętę Pomponij; qui à Nonio Marcello profertur talis.

Et vbi inſilivi in cochleatum equuleum,
Ibi tolutim torqueor.

Quod autem brachijs, pedibuſque equuleo fidiculis alligatis corpus hinc inde diſtentum, diuelleretur cum dolore maximo, conſtat ex eodem Prudentij Hymno, vbi ita Tyrannus imperat.

Vinctum retortis brachiis
Surſum, ac deorſum expendite,
Compago donec oſſium
Diuulſa membratim crepent.

Item ex Hymno eiuſdem D. Romani vbi Martyr ita ex Equuleo loquitur.

Miſerum putatis quod retortis pendeo
Extentus vlnis, quod reuelluntur pedes,
Compago neruis quod ſonat crepantibus.

Euſebius equuleum ſummè diſtentum ait, quum ad quintum foramen perueniſſet; inquit enim eodẽ lib. 5. τὰς ἐν τῷ ξύλῳ διατάσεις τῶν ποδῶν ἐπὶ πέμπτον διατεινομένων τρῆπημα. Ideo Valerius Maximus de patientia inquit. Laxato equuleo Zenonem Hiarcho Tyranno autem morſu corripuiſſe. Et Hieronymus in Theodoro. Fidiculas laxauit, ſoluit equuleum. Et Quinctilianus declamat. vlt. Ideo enim equuleum mouebam artifex ſenex, tenebam fidiculas ratione ſæuitiæ, vt leniter ſedibus ſuis remota compago, per ſingulos artus membra laxaret. Hęc profecto Sigonij ſententia ſatis rationi conſona videtur. Nihilo minus, non defuere qui equuleum tormenti genus dixere, ita dictum ab equi forma, ſtipitem ſcilicet, cui rei veluti equo imponebantur, ac variè torquebantur, cui opinioni fauet Turnebus libro Aduerſariorum 15. cap. 16. ſcribens. Equuleus tormenti genus eſt à ſimilitudine nomen habens, quaſi paruus equus ſit, erat autem machina lignea equo ſimilis, cui imponebantur, qui torquebantur. Huic ſententię ſuffragari videtur, quod temporibus noſtris Iuſtitiæ præfectos videmus tormenti inſtrumenti quodã genere vti, quod iure à ſimilitudine equuleum appellare licet. Namq; quattuor ſtipites ita adnectunt, vt quattuor equorum crura videantur, in infima parte, quæ ſolo hæret exterius extenſos, in ſuperna verò ita compaginatos, vt hinc indè aſſeribus circumueſtiti in ſupremis in lineam rectam deſinant, quę acuminatam angularem peracutam formam efficit, hanc autem ferrea lamina circunducant, cui Reos tanquam ſeſſores imponunt pedibus grauibus ponderibus annexis, quę tamen humum non contingant, & manibus retrò ligatis. Nec præſens Am. locus refragatur, nam ait. Reos ſub equuleo caput incuruos ictu carnificis ſubſtratos, quę magis huic, quam priori ſententię accõmodari videntur. De Equuleo Iuriſconſulti C. de malefic. & Mathem. l. etſi excepta, in fi. De hoc. 23. q. 1. cap. 1. per Archidia. Seneca lib. 2. Epiſt. Cic. lib. 5. Tuſcul. & lib. de Finibus 4. ex quibus tamẽ equulei forma elici nullo pacto poteſt. Et Am. lib. 28 de Hemetio Africæ Proconſule. Inductuſque in Iudicium, quamquam incuruus ſub equuleo ſtaret, pertinaci negabat inſtantia. Quod verò fidiculę non eſſent equulei pars, vt adnotauit Sigonius, patere poteſt ex eodem Ammiano lib. 29. ſcribente. Intenduntur Equulei, expediuntur publica pondera cum fidiculis, & verberibus. Lib. 14. Quorũ aduentu intendebantur equulei. Sed de fidiculis fuſius in Suetonij dilucidationibus egimus.

Ammia-

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVII.

Ædificia erigere exordiens noua, vel vetuſta quædam inſtaurans, non ex titulis ſolitis parari iubebat expenſas, & ſi ferrum quærebat, aut plumbum, aut æs, aut quicquam ſimile, apparitores immittebantur, qui velut ementes diuerſas raperent ſpecies, nulla pretia perſoluendo.

TITVLI dicti a tuendo, quaſi tutuli, quod libris, fabricis, prędijs, factum authoris, ac poſſeſſionem tueantur, ita tituli milites ob id dicti, quaſi tutuli, quod patriam tuerentur, authoritate Feſti Pompei lib. 14. De titulo libri eſt illud Ouidij lib. de Remed. Amor.

Legerat huius amor titulum, nomenque libelli.

Et Martialis.

Vnum de titulo tollere iota potes;

Et quia olim Tituli rubris literis inſcribi ſolebant, ideo Rubricæ etiam dictæ. Iuuenal. Saty. 10.

Cauſſas age, perlege rubras maiorum leges.

Quod pariter docent Iuriſperiti in l. 1. ff. ſi cert. pet. & in l. 2. §. pen. ff. de interdict. De prædiorum titulis, in quibus ſcilicet Dominorum nomina erant inſcripta, vt ex eis cuius eſſent, dignoſceretur, eſt rub. lib. Cod. 11. Vt nemo priuatus titulos prædijs ſuis, vel alienis imponat. Item de his, qui potentiorum nomine titulos prædijs affigunt; appellantur & ſigna in rub. inſequenti: Moris autem fuit, vt quum prædium aliquod fiſco caducum, commiſſum eſſet, Comes priuatarum rerum Principis, illi, publicis perſonis adhibitis, affigeret titulum ex Valent. l. 3. C. de bon. vacant. De titulis ędificijs apponi ſolitis Suet. in Domitiano c. 5. Plurima, & ampliſſima (inquit) opera incendio conſumpta, reſtituit, ſed omnia ſub titulo tantum ſuo, ac ſine vlla priſtini authoris memoria. Et hoc loco Am. de Lampadio, qui per omnia ciuitatis membra, quæ diuerſorũ principum exornarant impenſæ, nomen proprium inſcribebat, non vt veterũ inſtaurator, ſed conditor; Quò vitio laboraſſe Traianus dicitur Princeps, in quibus poſtremis verbis mendum ineſſe puto, & legendum potius Domitianus; cui hoc vitium adſcriptum diximus ex Suetonio, minimè verò de Traiano id vllibi legatur. In iure Pontificio tituli dicti certæ ſedes clericis attributæ, in quibus ſuum munus exercerent, poſtea eo nomine prædia ijs ad victum, cultumq; aſſignata lib. Feud. 1. tit. 6. §. 1. ſi Epiſcopus vel Abbas, vel Abbatiſſa, vel Dominus plebis feudum dederit de rebus Eccleſiarum, quę ijs ſubiectę ſunt, & tituli vocantur. De eiſdem in Concilio Chalcedonenſi & in Can. neminem diſt. 70. Titulos etiam dicimus in magiſtratibus, per quos gradus, & dignitates eorum demonſtrantur. Nou. de manda. Princip. §. titulos, conſt. 17. Ita & tituli, & titulati eccleſiaſtici, & ſęculares. Ouid. lib. 2. Faſtorum.

At tum proſequimur ſtudioſo pectore Cęſar
Nomina, per titulos ingredimurque tuos.

Sic tit. Iuſtiniani inſcribitur in Inſtit. At nulla harum ſignificatione tituli hoc loco accipiuntur, ſed eo modo quo Iuriconſulti vtuntur paſſim, vbi de poſſeſſione, & vſucapione loquuntur, & aiunt quod tituli ueri, & iuſti ad vſucapiendum illi ſunt, qui, ad rei dominium acquirendum, & transferendum per dominum, idonei ſunt, qui iuſtam cauſam habent traditionis, quales plures numerantur libro ſeptimo, Cod. tit. vigeſimoſexto, & alibi pluries. Inſigniores verò ſunt tituli legitimi vſucapionis pro ſoluto, pro tranſactione, pro emptore, pro donato, pro dote, pro hęrede, pro derelicto, pro legato, pro ſuo. Si verò cauſa, ex qua quis vſucapit aliquid, non ſoleat transferre dominium, poſſeſſio, ſeu vſus illius rei minimè legitimus, & iuſtus erit, puta, ſi quis ex cauſa pignoris, vel precarij poſſideat, & vſucapiat, vel ſi furto eam adipiſcatur, ſiue nomine locationis, depoſiti, commodati. Itaque inquit Am. Lampadium Vrbis moderatorem, ædificia erigentem noua, & vetuſta inſtaurantem, non ex titulis ſolitis, ideſt ſuetis; & legitimis, quales enumerauimus, paraſſe impenſas, ſed ſi ferrum quærebatur, & vel plumbum, immiſſos apparitores, qui diuerſas raperent ſpecies, ſicque iniuſtè, ac illegitimo tit. illis vſum eſſe.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVIII.

Natus ex patre Tubulario Præſidialis officij.

DOCTISSIMVS Budæus in Annot. in Pandect. in l. quidam Hyberus de ſeruit. vrb. pręd. docet non legendum tribulos, ſed tubulos. Tubi verò, ſeu tubuli ſunt canales fictiles, vel ex alia materia uarijs vſibus accommodati, præcipuè verò ad aquã deducẽdam. Vulpia. de cloacis, l. 1. Cloacę appellatione & tubus, & fiſtulæ continentur. Et Proculus lege dicta. Non licet autem tubulos habere admotos ad parietẽ communem. Cic. de leg. inquit Ductus aquarum, quos iſti tubos, & euripos vocãt. De tubulis fictilibus meminit Vitruuius in 8 Ductus (inquiens) aquæ fiũt generibus tribus riuis per canales ſtructiles, aut fiſtulis plumbeis, ſeu tubulis fictilibus. Et Plinius. Pinus, picę, & alni ad aquarum ductus in tubos cauãtur. Tubulos Paulus I.C. alibi pro cuniculo, per quẽ paries calefit, interpretatur. Hi calores inquit in eiſdem tubulis inueniuntur; Olim enim domos hyeme calefieri ſolitas, vapore calido per parietes cuniculis diſſeminato, conſtat vel etiam ex ipſis fabricarum antiquarum ruinis adhuc extantibus. Et Seneca 14. ad Lucil docet, antiquos parietibus tubos immiſiſſe, per quos circumfunderetur calor, quò ima ſimul, & ſumma æqualiter fomentum caperent. Ex dictis itaque interpretari poſſumus Ammianũ Maximinum arguẽtem natalium obſcuritatis, illius patrem fuiſſe tubularium pręſidialis officij ſcripſiſſe, hoc eſt curã habuiſſe deducendę aq uæ ad Pręſidis officium, vbi ſcilicet pręſes officiũ ſuũ exercebat per turbos, vel excalefaciendi pręſidis officij

officij locũ per calidos & ignitos vapores per tubos perductos. Si enim tabularium ſimpliciter vocaſſet, exiſtimarem intelligendum tuborum artificem, ſed illud additamentum Præſidis officij repugnare huic interpretationi videtur; Cur enim & non in communem aliorum vſum tubos feciſſet, & cur opus Pręſidis officio peculiari, & proprio tuborum, ſeu tubulorum opifice indiguiſſet. Veniebat in mentem interpretari poſſe tubularium tubicinem officij Pręſidis; A tubicinibus enim ſacrorum Tubas appellari Tubos docet Turnebus lib. 22. Aduerſ. c. 9 ex Varrone lib. 4. linguæ Latinę, vbi de Tubuluſtrio, ſi quidem magiſtratus præcipuos quoslibet ſuos habuiſſe tubicines, & hodiè etiam habere manifeſtum eſt. Verum quum paſſim apud eundem authorem tubicines propria, & vſitata appellatione dictos obſeruemus, cur hoc loco tubularium tubicinem appellarit non video.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVIII.

Dum ſtudebat inter altaria celſius gradientes, vt quidam memorant, imitari Bracmanos.

BRACMANOS, ſeu vt alij ſcribunt Bracmanes, alij verò Bragmanos Indię populos eſſe, & inter hos ſapientes, ſeu Philoſophos, tradidere Plinius lib. 6 c. 17. Strabo lib. 15. Apuleius lib. 2. Floridorum. Philoſtratus in vita Apollonij lib. 1. cap. 1. & 13. & lib. 3. cap. 4. Appianus bell. ciuil. lib. 2. Euſebius libro Euãgelicę pręparationis 6. c. 8. Hos & Syluicolas nũcupatos tradit Strabo lib. 5. quod in ſyluis degerent, ſylueſtribus fructibus viuentes, quod publico oryzę & farinę alebantur cibo, & quum ad eos Rex acceſſerit, adorare illos ſolitus ſit, quod ſyderum diligentes ſint obſeruatores (vnde ad eos profectum Apollonium Thyaneum, vt Iarcham in ſolio aureo ſedentem de ſyderum motu audiret diſſerentem, tradit D. Hieronymus in præfatione Bibliorum) quod vini, ac veneris ſint expertes, quod infanti ſtatim nato adhibeant curatorem, & magiſtrum, cuſtodemq; ; quod virginem propter inopiam virum nanciſci non potentem in forum producant, & claſſico conuocata turba, pudibundiſque oſtenſis, cui placeret nuptui darent, quod à carnium eſu abſtineant; qui, & alij eorundem mores legi poſſunt apud præcitatos authores, necnon Porphirium lib. 4. de abſtinentia animalium; Sed quod præcipuè ad præſens negotiũ facit, apud Bardeſanem Babylonium, qui horum vitam, teſte Euſebio loco citato deſcripſit, eoſq; apud Indos ſapientes appellans, bifariam diuidit, in Samaneos ſcilicet, & Gymnoſophiſtas. Hos alternis pedibus inſiſtẽtes ab exortu ad Occaſum ſolem contueri inquit Plinius lib. 3. cap. 2. Quod & D. Aug. lib. 15. de Ciuit. confirmat. Ad quæ fortè reſpiciens Am. de Leone Maximini collega ſcribit, eum ſtuduiſſe huc, & illuc contorquere pedes, vt ſaltare, non incedere, videretur, & imitari Bracmanas inter altaria celſius gradientes.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVIII.

Nec ſi fieri fuiſſet neceſſe, inſtructiones, vel ex ipſis tabularijs ſuppeterent.

TABVLARII olim dicti qui ciuitatum, aut prouinciarũ chartas tractabant, vt liquet apud Iuriſconſultos, lege pen. C. de tabula. lib. decimo, & lege vltima, §. hi quoque, ff. de muner. & honor. lege tertia, §. ſecundo, ff. de tabul. exhib. Item apud eoſdem dicti tabularij, qui publicas rationes tractant, & ſupputant, ex lege prima, & lege miſſi. C. de exactor. trib. lege ſecunda. C. de numer. lege prima, C. de immu. nemi. conceden. lege prima, C. de cenſibus. Tabularij quoque ſunt dicti, qui non ſolum publicas tabulas obſignabant, ſed & qui in rebus priuatorum quoque adhibebantur, vt ſubſcriberent, vel ſtipularentur, aut fide publica firmarent, vt paſſim apud Iuriſperitos, & præſertim in lege, ſi quis Decurio, C. de pactis, lege prima, & ſecunda, de tabul. Cod. libro decimo, & in titulo de Tabell. in Authenticis Nouell. Iuſtinianeis. Et de ijs pariter Cornelius Tacitus libro decimoquarto, inquiens. Igitur Fabianus Tabularijs, quos modo memoraui, & alijs minus Illuſtribus obſignat; Quamuis tabulas ijs, quos modo, &c. legendum, non tabularijs oſtenderimus in Liuij dilucidationibus. Tabularius quoque dictus calculator, quẽ Greci ψηφιστὴν vocant, qui ſcilicet in tabula calculandi, & computandi artem pueros docet, vel aliàs eam artem tenet, lege prima, §. Ludi. ff. de extra. cognitio. & lege vlt. ff. ſi menſ. falſ. mod. oſtend. At certè nullo horum modorum hæc vox hoc loco accipienda, ſed pro Archeio, ſeu *Archiuio*, vt vulgo dicimus, ſcilicet pro eo loco, in quo Inſtrumenta, litteræ, & tabulę cęteręque huiuſmodi publicę ſcripturæ adſeruantur. Cic. de natura Deorum. lib. tertio. Sed exeamus è Theatro, veniamus in forum ſeſſum, ite precor, quid? vt iudicetur qui tabularium incenderit. Et in Orat. pro Archia Poeta. Hic tu tabulas deſideras Heracleinſium publicas, quas Italico bello incenſo tabulario interijſſe ſcimus omnes? & in orat. pro Rabirio. De peculatu facto, de tabulario incenſo. Virg. Georg. lib. tertio.

Inſanumq; forum, aut populi tabularia vidit.

Liuius libro quadrageſimotertio. Cenſores è templo in atrium libertatis aſcenderunt, & ibi ſignatis tabulis publicis, clauſoque tabulario, & dimiſſis ſeruis publicis, negarunt ſe, & cętera. Et Plutarchus in Problemat. ait. Tabulariũ dici Saturni templum, in quo tabulę publicę cuſtodiebantur; Quod pariter Seruius in illum Virgilianum ſuperius citatum locum confirmat. Ad huius quoque ſimilitudinem dictus quoque locus, in quo priuata cuiuſque patriſfamilias inſtrumenta, & cęterę ſcripturæ ſeruantur, lege nonageſimaſecunda. ff. de leg. tertio. In fundo autem vno inquit Paulus, ex his, qui prælegati ſunt, tabularium vnum eſt, in quo ſunt & complurium mancipiorum emptiones, ſed & fundorum & variorum contractuum Inſtrumenta, prætere-

rea,& nomina debitorum. Itaque Am. ſe excuſans,ſi non omnes neces in Vrbe à Maximino, & Leone iudicibus patratas deſcribit, inquit minimè neceſſe fuiſſe narrare quæ per viles perſonas, quas ſquallidas appellat, tranſiere, quod ſi fieri etiam fuiſſet neceſſe, nec ſuppeterent inſtructiones ex ipſis Tabularijs excerptę, hoc eſt ex ſcripturis publicis in ipſis Tabularijs cuſtoditis.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVIII.

Quum Juſtitium eſſe quod timebatur, non Judicium, apertè conſtaret.

IVSTITIVM iuriſdictionis intermiſſionem, ſeu iuris ceſſationem dixere antiqui, quo tempore lege agi non poterat. Gellius libro 20. capite primo, inquit. Velut quoddam Iuſtitium, ſcilicet iuris, inter eos quaſi interſtitionem quandã, & ceſſationem; & Tertullianus libro de reſurrectione carnis. Vbique ait Iuſtitium eſt, quies rerum. Indicebant autẽ Romani Iuſtitium in magnis tumultibus, mœroribus, luctu, & publicis calamitatibus. Vnde Liuius libro 10. inquit. His nuncijs Senatus conterritus, Iuſtitium indici, delectum omnis generis hominum haberi iuſſit. Et libro ſeptimo. Quod per magnos tumultus fieri ſolitum erat, Iuſtitio indicto, delectus ſine vacationibus habitus eſt. Et lib. quarto de bellico tumultu Æquorum, & Volſcorum verba faciens, ait. Edicitur Iuſtitium, neque aliud tota Vrbe agi, quam bellum apparari. & libro tertio, Iuſtitio indicto profectus ad tutandos fines. Et libro .... Dictator cum Iuſtitium edixiſſet, omnes iuniores ſacramento adegit. Idem libro ... Iuſtitium edicit, claudi tabernas tota Vrbe iubet, vetat quempiam priuatæ quicquam rei agere. Apud Tacitum libro Annalium 1. habemus Iuſtitium ob amiſſum Auguſtum. Et Lucanus libro quinto inquit. Triſti Iuſtitio clauſa fora; Erit itaque ſenſus verborum Ammiani; quod ſęuientibus etiam in innocentes multiplici flagitio Maximino, & Leone Iudicibus, illud non erat Iudicium, ſed potius Iuſtitium, quum ſcilicet leges non exercerentur ſecundũ Iuſtitiam, ſed iura omnia, & æquum vacarent, quibus rei inquiſiti tutari poſſent, ac eorum innocentia demonſtrari; eſſetque etiam Iuſtitium, eo quod publica calamitas, & timor omnium vigeret. Alludens enim verborum ſimilitudini Iuditium Iuſtitium appellat, quo pariter in ſenſu vſus eſt eadem particula libro 29. inquiens. Horret reminiſci, quo Iuſtitio humiliati tot rerum apices viſebantur, & præcipuè Conſulates, poſt Scipiones & Trabeas & Faſtorum munimenta mundana.

Am-

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVIII.

Frontinus Conſutarius antedicti miniſter fuiſſe conceptæ precationis arguebatur.

SI conſutarium a conſuo deriuemus, quod inſimul compono aliquando ſignificat, poſſumus interpretari, Frontinum. Amantij conſutarium hoc eſt participem precationis, iux. illud Plauti in Amph.

Adueniſti conſutis dolis.

Vnde etiam Sutela, doloſa aſtutia eodem Plaut. in Capt.

Ob ſutelas tuas te morti miſero;

At quamuis explicatio huiuſmodi cum verborum ſerie maximè conueniat, nihilo minus non video cur potius non dixiſſet conſutorium, quam conſutarium. Cogitabam itaque aliam expoſitionem, & an fortè legendum conſualium, a Conſo ſcilicet conſiliorum Deo, de quo Dionyſius Halycarnaſ. lib. 2. & Ouid. 3. Faſtorum.

Feſta para Conſo, Conſus tibi cætera dicet.

Arnobius libro tertio aduerſus gentes inquit. Salutaria, & fida conſilia noſtris ſuggerit cogitationibus Conſus: Ab iſto Conſualia dicta feſta, ex Liuio libro primo, Plutarcho in Romulo, Varrone libro quinto de lingua Latina, Halycarnaſſæo libro primo, Cornelio Nepote de Viris Illuſtribus capite ſecundo, in quorum celebratione Sabinę raptæ a Romanis; ita vt ſenſus eſſet, Frontinum fuiſſe Conſiliarium Amantij in deprecatione illa; Sed quamuis etiam hæc interpretatio textui aptetur optimè, nihilo minus nec ei vndequaque acquieſco. Sed puto fortè legendum Conſcutarium hoc eſt, quod & Amantius, & Frontinus ex ſcutariorum eſſent ſchola, & ideo conſcutarius Amantij Frontinus. Quam libet expoſitionem amplectatur candidus Lector, vel potiorem excogitet. Id certè firmiter poſſum deierare, & me mendum in ſcriptura textus verè eſſe aſſerere. Nec verba illa Suetonij in Vitellio capite ſecundo. Cuius filius ſectionibus, & conſutoris vberius compendium nactus, ad huius loci interpretationem quicquam faciunt, ab omnibus namque corruptus textus habetur, & pro conſutus Torrentius, cui aſſentitur Turnebus libro Aduerſ. quinto, capite primo, in Commento cognituris; & Muretus Varr. lect. libro vndecimo, capite decimotertio, conciliaturis reponunt, & ſi in Ammiani textu conſuturius legerimus, quid ſutor, vel conſutor ad rem faciat non video, quum Hymettius Proconſul, & Amantius Aruſpex eſſent.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVIII.

Namque & reſticulam de feneſtra Prætorij quadam remota dicitur ſemper habuiſſe ſuſpenſam, cuius ſummitas quandam velut tamuſam colligaret, nullis quidem indicijs fultam, ſed nocituram inſontibus multis.

HVIVS Ammiani textus ſubobſcuri certè ſenſum eſſe puto, Maximinum quidem virum crudeliſſimum, atque excitandis criminibus aduerſus quemcunque proniſſimum, habuiſſe funiculum perpendentem a quadam feneſtra ſecretiori ipſius Prætorij, cuius ſummitati ſubſtantia quædam cruentoſa alligaretur, non quidem aduerſus aliquem verum faciẽs indicium, ſed qua ipſe vteretur veluti indicio aduerſus carceratos inſontes, quibus homicidium, aliudve ſanguinarium delictum imponeretur. Reſticulam namque paruum funem interpretor, diminutiuum ſcilicet Reſtis, quà voce ſignificari funem norunt omnes. Et qua voce idẽ Ammianus vſus eſt & lib. 14. inquiens. Hirſutis reſticulis cruribus eius innexis. Tamuſam verò vocem compoſitam cenſeo ex dictione Tames, cruorem ſanguinis ſignificante, vti interpretatur Turnebus Aduerſ. lib. 28. cap. 6. ex lexico veteri, & dictione Græca οὐσία qua ſignificatur eſſentia, natura, vel materia. Vnde Tamuſa compoſitum verbum neſcio quid cruentoſum, ſeu materiam quandam cruore ſanguinis reſperſam ſignificans. Illud ſanè ex Feſto Pompeio lib. 18. addo. Zamam dici, quum ex labore viæ ſanguis in crura deſcendit, & tumorem facit. Lucilius.

Inguen ne exiſtat Papulæ tanta neboa noxit.

Hæc habui, quæ in re ſanè perdifficili in medium afferrem, ſatius eſſe ducens aliquid proferre etiãcum periculo reprehenſionis, quam in tenebris latere ſenſum ſcriptoris præſtantiſſimi permittere. Libenter tamen acquieſcam ſi quis probabiliorem interpretationem adduxerit.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVIII.

Oeſtro concepti furoris exagitati, cędes dedere luctificas.

Οἶςρος Græcis furor dictus, & verbum οἰςρέω eſt inſanio, hinc Oeſtrum pro furore, mutuata voce a Græcis, Latini accepere. Et Statius lib. Theb. 1. Oeſtrum, poeticum furorem appellauit, inquiens.

Tempus erit cum laurigero tua fortior Oeſtro
Facta canam.

Quod ſi Oeſtrum hoc loco ſimpliciter pro furore interpretemur, erit in textu

nugatio

nugatio manifeſta, nam ſtatim coniungit concepti furoris, quare neſcio quid diuerſum innuere Ammianum iure exiſtimandum; ideo expono egò pro Oeſtro ſtimulum. Nam & Oeſtrum Latini, quod Græci οἶστρον dixere inſecti genus illud volatile eſt, quod vulgo *Aſelum*, ſeu *Zabanum* appellamus, apibus perſimile. Quo addito Iuno vaccam Iuo ſtimulaſſé, ac in furorem egiſſe fabulata eſt antiquitas. De quo Virg. 3. Georg.

Eſt Lucos Silari circum, ilicibuſque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen Aſilo
Romanum eſt, Oeſtrum, Graij vertere vocantes,
Aſper acerba ſonans, quo tota exterrita ſyluis
Diffugiunt armenta.

Hoc naſci malum in extremis fauorum partibus tradit Col. libro nono, capite 14. & Plinius lib. 11. cap. 16. ita ſcribit. Naſcuntur interdum in extremis fauis apes grandiores, quæ cæteras fugant; Oeſtrum vocatur hoc malum. Accepit itaque per ſimilitudinem Ammianus hanc vocem pro punctione, ſeu ſtimulo, & irritamento, nam οἰστρέω etiam irrito ſignificat, & οἴστρησις punctio, & ſtimulatio eſt; Ita vt ſenſus ſit, quod Maratocupreni graſſatores acri ſtimulo, veluti aſili concepti furoris exagitati, luctificas cædes dederint, ſanguinis nihilo minus auidi quam prædarum.

Ammianus Marcellinus. Lib. XXVIII.

Caſtra, limiteſque vigilijs tuebatur, & prætenturis.

COELIVS Rhodiginus, lib. 14. cap. 14. ex Marcellino prætenturarum meminit, ſed quæ eſſent minimè declarat, primus omnium, quos legerim, Adrianus Turnebus lib. Aduerſ. 3. cap. 7. vocem hanc declarauit peroptimè, quod dictum ſit, ne virum præcelebri doctrina inſignem meritæ laudis defraudemus. Nos tamen & aliquid addere conabimur, vt clariorem quoque, vberioremque declarationem habeamus. Limina Romanę ditionis tuebantur milites Limitanei dicti, in Imperij finibus excubantes, eorumq; defenſioni operam nauantes, vti Spartianus in Peſcénio Nigro, & Lampridius in Alexandro, & Suidas, Iuriſperitique in l. vlt. C. de offi. Præfect. Præt. Afr. l. fin. de offi. mil. iudic. tradidere. Hi verò pacis tempore in Caſtris, & Oppidis liminaribus commorabantur. At ſi finitimorum depopulationes, & inuaſiones hoſtiles timebantur, pars eorum ad agrorum tutelam in agris ſtationes habebant, pars verò alia ad hoſtiles fines prę currebat, perſcrutatura hoſtium motus, & ſi occaſio quoque daretur bona pugnatura. Priores ſtationes, manſiones agratias dicebant, poſteriorem inceſſum prætenturas, quod ex Hyginio reperire licet, ſed clarius atque fuſius ex ipſo Amm. patere poteſt. Si quidem libro 14. habet de Iſauris. Ibique denſis inter obſidentium itinera prætenſuris Prouincialium, & viatorum opibus paſcebantur. Et iterum. Quia Meſopotamiæ tractus

omnes crebrò inquietare ſueti, prætenſuris, & ſtationibus ſeruabátur agrarijs. Et rurſus. Salubriter & cautè caſtra metata prætenturę, ſtationeſque agrariæ totis rationibus ordinatę. Et hoc in loco. Inſtaurabat Vrbes, & præſidiaria (vt diximus) caſtra limiteſq; vigilijs tuebatur, & prætenturis. & lib. 29. Miſit ad vigilias ordinandas, & prætenturas. Prætenturæ autem à prætendo, hoc eſt antetendo dictæ, cuius verbi in hac ſignificatione frequens vſus D. Ambroſio, vt loco citato probat exemplis pluribus Turnebus. Nos vulgò *ſcorrerie* prætenturias dicere ſolemus, quod colligere facilè poſſumus ex ipſomet Amm. ſcribente paulo poſt locum allegatum lib. 28. Arrianos à ſuis ſtationib. remotos apertè conuictos, acceptorum, promiſſorumq; magnitudine præmiorum allectos, quæ apud nos agebantur, aliquoties Barbaris prodidiſſe. Id enim illis erat officium, vt vltrò, citròq; per longa ſpatia diſcurrentes, vicinarum gentium ſtrepitus noſtris ducibus intimarent. Et lib. 31. de Saturnino. Iam enim aderat, & prætenturas, ſtationeſque diſponebat agrarias. Notandum autem ſtationes dici Agrarias ad differentiam Vrbicarum; nam lib. 31. Nicen ſtationem non ſemel appellat. Nam ſtationes cómuni appellatione dicebantur loci, in quo milites ad tutelam vigilantes conſiſtebant. Curtius de geſt. Alex. Magni Cognitum id per exploratores, qui ſtationes hoſtium fuerant ingreſſi. Et Virg. 9. Aeneid.

Seruantque vices ſtatione relicta.

Vndè & ſtationarij milites. Stationes quoque in caſtris obſeruamus. Corn. Tacitus lib. Annalium primo vbi de aduentu Druſi ad legiones tumultuantes ait. Portas ſtationib. firmant, & paulò infra. In vigilijs, ſtationibus, cuſtodijs portarũ ſe inſerunt. & iterum: Legionibus Germanicis deficiētibus, Vigilias, ſtationes, & ſi quæ alia pręſens vſus indixerat, ipſi partiebantur. & rurſus: Barbari perfringere ſtationes, ſeq; inferre munitoribus niſi, laceſſunt, circumgrediuntur, occurſant. Suet. de Tib. c. 72. Diſpoſita ſtatione per ripas Tiberis, quę obuiũ ꝓdeuntes ſubmouerẽt. Stationes itaq; munimẽta particularia fuiſſe puto, quib. pars aliqua exercitus cõtineretur, ſicuti procinctus, & Caſtra totius exercitus.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVIII.

Quidam calceorum expertes, Cimeſſores, Statarij, Semicupæ, & Serapini, & Cicimbricus cum Gluturio & Trulla, & Lucanicus cum Pordaca, & Salſula, ſimileſque innumeri.

PLEBEIOS hos omnes nominib. hiſce cultos, & nitentes vocatos ait, nomina enim ſunt, & appellationes; Et ex plebe inquã calceorũ expertes dicit, hoc eſt viles, & nihili faciẽdos, quamuis nominib. turgĩdi, ſi quidem excalceati incedebãt viles homines, & Suet. in Veſp. c. 8 tradit illum ignominiæ notam inuſſiſſe claſſiarijs militibus petentibus aliquid ſibi conſtitui calceatij nomine, iubens, vt in poſterũ excalceati curſitarẽt. Sic & hodiè vulgo *diſcalcio* dicimus, viliſſimũ hominẽ denotantes. Vel alia de cauſa iſtos nominat calceorũ expertes, ideſt ſine calceis. Ita excalciatos Seneca vocat mimos, qui ſine cothurno,

vel ſocco agunt fabulam; ex Senatorum enim numero paulo antea quoſdam dixit mutuum ab amicis petentes, ſoccos, hoc eſt placidos, & humiles, quales Comędi, qui ſoccis vtebantur, econtra quum adiguntur, vt reddatur mutuum, coturnatos fuiſſe quales Tragędi circa Principes perſonas verſantes, turgidi, & elati, qui coturnis vſi ſunt in Scena.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVIII.

Vt in omni ſpectaculo Exodiario.

EXODIA Ariſtoteli, in arte Poetica ea ſunt, quæ præter argumentũ inſeruntur in fabulis, quæ ſcilicet inter Comędiarum, vel Tragędiarũ actus interponebantur, è Scena digreſſis Tragędis, vel Comędis ad recreandos ſpectantium animos ridiculis quibuſdam, à ſeria illa recitatione, & actione ſeiunctis. Vnde Iuuenalis Saty. 6.

Ruſticus ex odio riſum mouet Atellanæ
Geſtibus Autonois. Et Saty. 3.
Tandemque redit ad pulpita notum
Exodium. ——— ——— ———

Sic olim Gręcarum fabularum actioni Satyra interponi ſolebat teſte Horatio de arte Poetica. Erant autem vt plurimum exodia iſta ex Atellanis fabulis conſtantia. Ita Suet. in Tiberio, c. 45. Vnde nota in Atellanico exodio proximis ludis aſſenſu maximo excepta percrebuit. Hircum vetulum capreis naturã liguri re. Et in Domitiano, c. 10. Occidit & Eluidiũ filium, quod quaſi Scenico exodio ſub perſona Paridis, & Oenones diuortium ſuum cum vxore tractaſſet. Liuius per initia lib 7 Iuuentus hiſtrionibus fabellarum actu relicto, ipſa inter ſe more antiquo ridicula intexta verſibus iactitare cœpit, quę inde exodia poſtea appellata, conſertaq; fabellis, potiſſimum Atellanis, ſunt. Exodia autem iſta aliquando à mimis exercebantur, nõ ab Atellanicis ex Cic. 9 lib. Famil. Epiſt. 16. ad Pętum. Quando tu ſecundũ Oenomaum Actij, non vt olim ſolebant Atellanum, ſed vt nunc fit mimum introduxiſti. Exodium quidã ex Feſto dictũ putãt ab ἔξω & ᾠδὴ, quod extra cantum, idq; extra fabulam, vel quod ſine cantu ageretur. Horum tamen ſententia minimè recipienda, quum teſtimonio Poetarũ antepenultima ſemper corripiatur, quæ ſi ἀπὸ τῆς ᾠδῆς deduceretur deberet ratione. ω. produci. Rectius itaq; per denominationem deſumunt ἀπὸ τῆς ἐξόδου, ideſt ab exitu, ſeu fine, quod in fine fabulę, ſeu exitu cuiuſq; actus illius tractaretur. Exodium autem pro fine, ſeu exitu vocabulum non modo Græcis familiare, ſed & ad Latinos translatũ patet ex Varrone ſcribente. Quum in vinculis eſſet, & iam bibiſſet κώνειον in exodium vitæ. Et iterum. Vitę curſum, vt cognoſcere poſſem, & quæ ſeruitutis, & libertatis ab origine ad exodiũ ductę. Et rurſus. Quod cęperas modo in via narra, vt ad exodium deducas. Et Apuleius. Nullum ego eius rei exodium inueniebam. Liber Exodi inſcribitur, quaſi exitus Iudęorum ex Aegypto. Et Didymi Exodium nominat in Rufinum Hieronymus, hoc eſt in Exodũ commentaria, iuxta interpretationem Rhodig. lib. 19. c. 9. Ab Exodio itaque exodiaria ſpectacula dicta, & Exodiarij eorũ actores.

Vnde

Vnde hoc loco Amm. Marcell. rectè dixerit. Vt in omni ſpectaculo exordiario, venatori, aurigæ, & hiſtrionum generi omni, & iudicibus celſis, itidemque minoribus, nec non etiam matronis clametur aſſiduè.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXIX.

Ad extollendam eius vaniciem, ſedem quoque, ſi iuſſiſſet, exhibere poſſe promittens.

NVLLIBI, quod ego meminerim ſcriptores alios Latinos hac voce vſos noui, certè quomodo Plautus vanitudinem dixit in Captiuis pro vanitate, pari quoque licentia Ammianum vaniciem dixiſſe exiſtimo. Verba Plauti ſunt.

Pol ego vt rem videro, tu inuentus verò vanitudine, qui conuincas.

Niſi errorem in textu accuſemus, & vanitatem, non vaniciem legendum concludamus. Vanitatem ſemper Cic. profectò dixit paſſim, & vbique.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXIX.

Torulo capite circumflexo.

DIMINVTIVVM thorulum a thoro paruum lectum ſignificare manifeſtum eſt; at eam vocem ſemel obſeruamus apud Plautum in Amphit. Tum meo Patri thorulus inerit aureus ſub petaſo, quo tamen in loco Trochulus, non Thorulus legendum contendit interpres, nec iniuria quidem; nam quid paruo lecto cum petaſo, & capite? Quamobrem ego legendum puto torale capiti circumflexo, Namque torale, ſeu per apocopen toral linea mappa, quam ſuper linteola ponimus. Horatius libro primo Epiſtolarum.

Nec turpe toral, nec ſordida mappa.

Et in Serm.

Et Tyrias dare circum illota toralia veſtes.

Toralium duo fuiſſe genera tradit Paulus Iuriſconſultus in lege quinta, ff. de ſupell. lega. Vnum, quod ſtraguli nomine continetur; alterum, quod non continetur. Hoc autem plagam appellatum Nonius teſtatur; grande ſcilicet linteum tegmen, eo quod plagis, ſeu foraminibus peruium fit. Quod ſi à torale torulum diminutiuum deriuatum dicamus, omnis difficultas, tum hoc in loco, tum in Plauti dictis tolletur, erit enim paruum lineum tegmen, quæ interpretatio quam maximè antecedentibus verbis conuenit. Namque ait Ammianus. Linteis quidam indumentis amictus, calceatuſque itidem linteis ſoccis torulo capiti circumflexo, &c. torulum quod nobis vulgò *benda* dicitur fuiſſe antiquis non dubitandum.

Ammia-

Ammianus Marcellinus, Lib. XXIX.

Apud Proconſulem Aſię Dolobellam Smirnæa materfamilias filium proprium, & maritum venenis necaſſe confeſſa, quod filium ex priore viro ab eis occiſum comperiſſet, & comperendinata, quum conſilium, ad quod ex more dilata eſt, anceps quid inter vltionem, & ſcelus ſtatui debeat, hęſitaret, ad Areopagitas miſſa eſt, Athenienſes Iudicęs triſtiores, quorum æquitas Deorum quoque iurgia dicitur diſtinxiſſe.

COMPERENDINI dies appellabantur, quibus vadimonium dicere, & vadare, iudiciaque addicere licebat ex Max. Valer. lib. 2. c. 33. & Comperendinatio ex Aſconio in 3. act. in Ver. eſt ab vtriſque litigatoribus inuicem ſibi denunciatio in perendinum diem, ſeu vtriuſque partis recitatio eſt. Et Res Comperendinata ſignificat Iudicium in diem tertium conſtitutum, ex Feſto lib. 16. Comperendino verò eſt de die in diem protrahere, ſeu differre. Comperendinari autem cauſam, ſeu propriè reum dicebatur, quando Iudices adhuc incerti, quid deberent pronunciare, cauſam in diem perendinum, tertium ſcilicet reijciebant; Quamuis etiam pro quantumuis longa Iudiciali dilatione acceptum obſeruemus. Prioris habemus exemplum apud Cicero declarit. Orat. Galbam autem verecundè, & dubitanter cauſam recepiſſe, vnum quaſi comperendinatus medium diem fuiſſe, quem totum ille in conſideranda cauſa, componendaque poſuit. Secũdi exemplũ habemus ex eodẽ in Ver. act. tertia, Vt his ludorum diebus interpoſitis, nemo iſtum comperendinatum iudicaret. Quum itaque iudices minimè reſoluti erant in condemnando, vel abſoluendo, ſed dubij, in aliud tempus ſententiam differebãt, vt melius conſulti iudicarent, quinimò & ad aliorum conſilium cauſam remittebant, reum vel cauſam comperendinare dicebantur, quod ex Gellio lib. 14. capite ſecundo, conſtare poteſt. Vnde reo, & accuſatori bis dicere neceſſe erat de eadem cauſa, & ſicuti in priori actione actor prius dicebat, ſecundo loco defenſor, ſic in comperendinatione priore loco defenſor, poſteriori iterum accuſator, ſiue actor; Vnde Cic. in 3. in Verr. ſcribit: Adimo Comperendinatum, quod habet in ſe moleſtiſſimum bis vt cauſa dicatur. Comperendinatio propter accuſatorem magis, quam propter defenſorem eſt inſtituta, aut non magis propter illum, quam propter hunc; ſi enim numerum dicendi conſideres, ex æquo res eſt, ſi ordinem, accuſator eſt prior, & vltimus; nã ſimul vt accuſator dixerit, reſpondet prima actione defenſor, & defenſionem tanquam duplicem in mediò poſitam obruit vltimus accuſator. His ita ſe habentibus, videamus quomodo Ammianus Smirnæam dixerit comperendinatam. Budæus in

ſuis

ſuis Annot.in Pādectas in l.poſt,de orig.iur.docet,quod in criminalibus rei cō perendinati dicuntur, quos è cuſtodia dimiſſos,ſuæ ipſorum cuſtodię Iudex cō miſit,vt aut Vrbem carceris loco iſti habeant, aut aliquam priuatam domum, vt interdum fit,ex perſonarum dignitate, & genere cauſarum. Hanc Budæi viri de re literaria optimè meriti ſi ſpectemus ſententiam, dicendum erit Dolobellam Proconſulem Aſiæ Smyrneę cauſam cognoſcentem, ac ſententiam differentem,eam e carceribus dimiſiſſe, donec abſolueretur, vel condemnaretur,ac fidei ſui ipſius pro cuſtodia commiſiſſe. At certè hæc expoſitio Ammiani textui non conuenit; nam eam comperendinatam, ex more ad Conſilium de latam inquit; & poſtea, quum & Conſilium anceps eſſet, ad Areopagitas miſſam,nec rationi conſonum,mulierem confeſſam maritum, & filium veneno peremiſſe è carcere ante ſententiam dimiſſam. Itaque comperendinatam Smyrnæam vocat Ammianus, hoc eſt,quum Dolobella hęſitaret, Conſiliumque ad quod delata erat,anceps eſſet in iudicio proferendo, prolatam cauſę cognitionem,atque miſſam ad Areopagitas, condemnandam, vel abſoluendam, ſcilicet quæ interpretatio non ſolum verbis Ammiani quam maximè cógruit, ſed & his,quę præſcripſimus.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXIX.

Adultus quidam, ex his, quos Pædagogianos appellant, ad obſeruandum venatitiam prædam Spartanum Canem retinere diſpoſitus.

ET lib.26. Idem Ammianus ſcribit. In Pædagogiani Pueri ſpeciem purpureis opertus tegminibus pedum,tunica auro diſtincta, &c. Ex quibus colligere poſſumus Pędagogianos Pueros nobiles appellatos,qui principibus viris inſeruiunt, eiſque etiam ſunt in delitijs, vulgo dicimus *paggi*, voce corrupta,ſed non diſſimili. Horum cœtus Pædagogia dictus a Seneca epiſt. 124. Omnium Pędagogia,velata facie vehuntur. Pædagogiam pro ſeruitijs puerilis ætatis quoque accipit Vulpianus in l.quęſitum eſt,§.16.ff.de fundo inſtruct. & inſtrum.lega.inquiens Si inſtructum fundum legaret, & Pędagogia, quę ibi habebat,vt cum eo veniſſet præſto eſſent,in triclinio legato continentur. Pædagogium verò locus vocabatur, in quo pueri ſeruientes commorabantur. Plin. lib.3.epiſt.Puer in Pædagogio,miſtus pluribus, dormiebat. Quod pariter verbum obſeruamus apud Plutarchum in Pompeio, quamuis alij ibidem Pædagogorum ludum interpretentur. Continebantur autem Pædagogiani ſub Caſtrēſianis,& Miniſterianis aulicis ſacro Imperatoris miniſterio deputatis, quorum extat Rub.lib.12.Cod.vbi l.4 legimus. Veluti Prægustatores, Pincernę, Veſtitores, Piſtores, Pędagogia. Quinimo Pędagogiani vocantur Caſtrenſes a Lampridio in Alexandro. De his Tertullianus lib. de Corona militis, Nam & Caſtrenſes appellantur. Hi autem erant ſub diſpoſitione viri Spectabilis Caſtrenſis ſacri Palatij,ſi credimus Cuiacio in tit.5.Cod.lib.12.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXIX.

Aduentu itaque plurium copiarum animati Iudices, caſtriſque ad tempus breuiſſimum fixis.

MVLTAS alibi Iudicum differentias comprehendi. Hoc loco ſat ſit dixiſſe, propria, & communiſſima appellatione dici Iudices, Ius dicentes; Communiori verò omnes, qui ſuo iure, vel Magiſtratus, quem gerunt, Iubendi, cognoſcendi, decernendi, ac Iudicandi facultatem habent. Sic Iudicis nomen apud Iuriſconſultos tit. de Iuriſd. omn. Iud. accipitur. Ita Iudices pro magiſtratibus omnibus vſurpauit Vopiſcus in Aureliano, inquiens. Denique id tertio factum eſt, vt per ſex menſes Imperatorem Romanum, orbis non habuerit, omneſque Iudices hi permanerent, quos aut Senatus, aut Aurelianus delegerat, niſi quod Proconſulem Aſiæ Falconium Probum in locum Aurelij Fuſci delegit; quod pariter ex Capitolino factum obſeruamus, ſcribente in Antonino Pio, Succeſſorem viuenti bono Iudici nulli dedit. Ita Ariſtoteles lib. Polit. 4. dixit Magiſtratus illos in primis appellandos, quibus dicendæ ſententiæ, iudicandi, & imperandi permiſſa eſt poteſtas, & Cicero de legibus 3. Videtis (inquit) magiſtratus vim eſſe, vt præſit, preſcribatque & vtilia coniuncta cum legibus. Quum itaque Magiſtratus omnes (præſertim maiores dicti) iudicandi, & imperandi facultatem habeant, idcirco, non immeritò, aliquando Iudices dicti; Quod & de exercituum Ducibus fecit hoc loco Ammianus, & infra quoque libro 31. ſcribens. Iudiceſque etiam nunc eligunt, diuturno bellandi vſu ſpectatos; Et rurſus. Hęc ita præter ſpem accidiſſe doctus Athanaricus Theuringorum Iudex. Sed & Dionyſ. Halycarn. lib. 4. Antiquit. Roman. Romanos Reges tradit Iudices fuiſſe, ſic enim ſcribit. Tullum Regem de regia poteſtate detraxiſſe dimidium, quumque Reges priores omnes ad ſe reuocarent Iudicia omniũ litium, & cognitionem criminum, tam ad priuatas iniurias, quam ad Rempub. pertinentium; ipſe ſeparauit hæc, læſæ Reipublicę ſe faciens Iudicem, priuatarum perſonarum iniurias ad alios relegando Iudices. Hoc pariter modo & Imperatores, & Pont. ſummos, Iudices dici poſſe non ambigendam. Et Senatus quoque, & Populus Romanus Iudices nuncupari potuiſſent, quum iudicandi, & imperandi, & decernendi ius haberent; Quorum paſſim extant exempla innumera, celebre tamen, nec reticendum, quod Vopiſcus recenſet in Probo, qui Senatui tribuit, vt ex magnorũ Iudicum appellationibus ipſe cognoſceret, Proconſules crearet, Legatos Conſulibus daret, Ius Prætorium Pręſidibus, leges, quas ipſe ederet, Senatuſconſultis proprijs conſecraret. Quinimo, & ipſe Am. lib. 29. de filia Conſtantij nuptura Gratiano inquit. Meſſala Prouincię Rectorem etiam Iudiciali carpento impoſitum ad Sirmiũ curſu reduxiſſe effuſo, vbi carpentũ ipſius Meſſalæ Iudiciale vocat, quũ tamen ille Prouincię Rector eſſet. Et lib. 30. de Valentiniano Imp. Dũ ſperabatur, vt acer, & vehemens mox Iudices damnari iuſſurus, quorũ perfidia, vel ſeceſſione Pannoniarũ nudatus eſt latus.

Ammia-

Ammianus Marcellinus, Lib. XXX.

Viator quidam ad inferiora feſtinans, quum Cliuum armato milite vidiſſet oppletum, per poſterulam tramitem medium ſquallentem fructetis, & ſentibus vitabundus excedens, &c.

A Poſtero adiectiuum diminutiuum formauit Ammianus poſterulam dicens, foramen inquam paruum, & paululum retro poſitum; ita enim poſteri dicuntur, qui nos ſequuntur, & poſteri pedes, qui poſt primos ſunt. Niſi dixerimus ex præpoſitione Latina poſt & verbo Græco ἐξωθέω, quod eſt recedo, procedo, retraho, auerto, vocem Poſterulam formatam, ſignificantem poſteriorem receſſum. Sic vulgò Itali portam non frequenter vſitatam, nec ordinariam, Poſterulam vocamus, talem in Vrbe noſtra Mantua habemus in ambitu mœniorum, Ita quoque appellatam in eodem ſenſu in introitu Domus ſecundam ligneam portam minorem, Poſterulam dicimus, hoc eſt non Principem, ſed ſecundariam, quaſi Portulam.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXVI.

At nunc videre eſt per eos omnes tractus violenta, ac rapaciſſima hominum genera per fora omnia volitantium, & ſubſidentium diuites Domos, vt Spartanos Canes aut Cretas, veſtigia ſagacius colligendo ad ipſa cubilia peruenire cauſarum.

A Nationibus, & locis nomina canibus indita vulgatisſimum eſt. Ab inſula Melita Meliteos canes appellatos author eſt Callimachus ex Plinio libro tertio, cap. poſtremo. A Laconia Prouincia Laconicę canes dictæ ex eodem Plinio libro decimo, c.63. Ita Arcadicas, Locridas, Hyrcanas, Celticas obſeruamus. Canes Indicas cæteris grandiores quoque adnotauit idem author libro ſeptimo, capite ſecondo, Gallicani Canis meminit Ouidius Metamorphoſ. libro primo.

Vt canis in vacuo leporem quum Gallicus aruo
Vidit, & hic prędam pedibus petit, ille ſalutem.

Et quod ad præſens negocium facit, Spartanos canes dixit Ammianus de quibus verba fecit tertio Georgicorum Virgilius.

Veloces Spartæ catulos acremque Moloſſum.
Paſce ſero pingui.

Cretas vero appellauit Cretenſes canes, quorum duplicem differentiam legimus apud Græcos, vnum διαπόνους vocatum, quibus in venando gloria erat

plurima,ſic dicti a labore, ſi quidem noctu etiã laborabant, ſępeque feris aſſidentes dormiebant, mox exorta luce depugnaturi. Alterum vero quos παρίππους dixere, eo quod velocitate currentes equos aſſocientur, ac præuertant, & equino curſu ſint expeditiores. Nã παριππεύω, & παριππάζομαι obequito, & curſum equinum antecello ſignificant.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXX.

Quartum atque poſtremum eſt genus impudens, peruicax, & indoctum, eorum, qui quum immaturè à literarijs eruperint Ludis, per angulos ciuitatum diſcurrendo mimiambos, non cauſarum remedijs congrua commentantes.

IAMBVS pes metricus dictus conſtans ex prima breui, & vltima longa Hor. in arte Poet.

Syllaba longa breui ſubiecto vocatur Iambus.

Ab hoc Iambici verſus, quibus conuiciari, & contumeliari ſolebant antiqui, ita dicti a ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, quod eſt conuicijs inuehi in aliquem. Vnde Horatianum illud.

Archilochum proprio rabies armauit Iambo.

Mimus autem quid ſit notiſſimum, ſanè & pro dicto ridiculo quandoque translatè accipitur. Suetonius in Othone capite tertio, Et ſatis viſum ne pœna acrior mimum omnem diuulgaret. Ex binis itaque hiſce vocibus Ammianus dictionem Mimiambos conflauit, quaſi diceret forenſes Oratores (in quos inuehitur) maledicentias riſu dignas commentari, non orationes cauſarum remedijs congruas.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXXI.

Tragula Gurgulione confecto exanimis viſa eſt iacens.

A TRAHENDO tragulã dici rete, vulgo *tractam* vocant quaſi trahendam, patet ex Plinio lib. 16. capite octauo, ſcribente, Vſus ſuberis anchoralibus maximè nauium, piſcantiumque tragulis, & cadorum obturamentis. Idem libro nono, Piſcatorum verricula tragulæ vocantur. Tragula quoque eſt inſtrumentum ruſticale, quo fruges teruntur, à trahendo ſine controuerſia ita dicta, quam per Epentheſim Virgilius libro primo Georgicorum Thraceam dixit illo verſu.

Tribulaque thraceaque & iniquo pondere raſtri.

Eſt & tragula teli genus ita dictum, quod ſcuto, vel corpori infixum, difficulter extrahatur, vel potius à trahendo, quod miſſile telum ſit. Sal. libro quarto,

Hiſt.

Hiſt. Et Metellus ictu tragulæ ſauciatur. Ita Plaut. in Epid.

Tragulam in te iniicere adornat.

Et in Cat.

Ego iſtam aliquouerſum tragulam decidero.

Liuius libro vigeſimoprimo, Femur tragula ictus grauiter cecidit. Varro in Meleagris.

Aut ille ceruum, qui volabile currens,
Sparo ſecutus, tragulave traiicit.

Hinc & tragularij dicti, qui eas iaciunt. Veget. libro ſecundo, capite decimoquinto, vbi de Tragula inquit. Ea igitur vbi corpus tranſuerberauit, quomodo extrahatur ſæpenumero dubitatur, ac plerunque non tam retrahenda eſt metu magni doloris, & profuſionis ſanguinis, quam hinc vel inde decidenda. Vt è vulnere ſic cum minori noxa recipiatur. Nulla tamen in harum ſignificatione hoc loco tragulam accipi poſſe ſubſequentia verba illa textus demonſtrant. Exanimis viſa eſt iacens. Quamobrem alia expoſitio indaganda, atque excogitanda. Græcis τράγος, hircus Latinis eſt, teſte Suida, ita dictus, vel quod cutem aſperam habeat, vel à vocis aſperitate, vel à rodendo vites. Vnde vites Græcis τραγᾷν, ideſt hirceſcere dicuntur ſi ſterileſcant, vel quod hircorum morſu excidantur, vel quod nimio humore vuæ loco, folijs abundent; ſicuti Hircos nimia pinguedine ſteriles euadere tradidit Ariſtoteles. Ita Tragon vocant Græci in uitibus cauſationem, vbi flatu graſſante decutiuntur germina, Hirculum Latinè poſſe appellari tradidit Cœlius Rhodiginus libro vigeſimotertio, capite vigeſimoſeptimo; Ita & alarum odor teter, quod Latina voce hircus dicitur, Caprum vocauit Catullus; Tragus dicitur Græcis; Hinc Ariſtophanes in fabula, cui titulus ἀχαρνῆς tragaſeum vocauit male olentem; & alibi Tragœmaſcholum; Et Sex. Pompeius docuit cum Cenſorino pueros dici Hirquetulos, quum primum Venereis initiantur. Quibus ſic ſe habentibus, arbitramur Ammianum Tragulam vocaſſe Hircum paruum, ſeu Hirculum dixerimus, quæ confecto gurgulione, hoc eſt gutture (non enim de verme intelligendum qui in horreis naſcens frumentum abſumit, de quo Virgilius lib. 1 Georg.

Populanſque ingentem farris aceruum
Gurgulio.)

exanimis viſa eſt. Vermem Gurgulionem Columella libro primo, capite ſexto, Curculionem dixit per C, non per G, ea res abnoxa Curculionum fruges reconditas defendit, &c. Gurgulio autem quaſi totus hic vermis guttur ſic appellatus, eſt enim gurgulio pars ea ſeu fiſtula, per quam ſpiritus attrahitur & emittitur, tracheam arteriam, ſeu aſperam vocant Medici, quam Ammianus in hircula confectum ſcribit. Niſi fortè textum mutilatum dixerimus, deeſſe vocem vnam, putà auem, aquilam, vel aliud fœminini generis animal quæ illi Gurgulione hoc eſt gutture tragula confecto, ideſt telo, exanimis viſa, publicorum funerum ærumnas indicabat.

Ammianus Marcellinus, Lib. XXXI.

Reuerſique ad vallum dimenſum tereti figura, plauſtrorum immanes ſpiritus latius porrigentes iubebant noſtris per minaces litteras, & legatum, Ætatem fide retinendæ ſalutis accepta, &c.

ADVERBIVM Comicis familiare ætatem obſeruamus pro eo, quod (Diu) dicimus, & per totum annorum curriculum. Plautus . . . . .

Vt tibi ſuperſtes vxor ætatem ſit,

Et in . . . . . .

Ætatem velim ſeruire.

Terentius in Hecyra.

Nam neque illi hoc animo erit ætatem.

Et in . . . .

Iam dudum ætatem lites ſunt inter eos.

Et . . . . . .

Iam dudum ætatem abijt.

Apud Aſconium enim obſeruamus ætatem pro ea, quam Græci γενεὰν dicunt, hoc eſt vniuerſum humanæ vitæ tempus, eius enim verba ſunt in Oratione pro M. Scaurio. Vt tribus ſupra eam ætatibus iacuerit domus eius fortuna; Nam neque Pater, neque auus, neque etiam Proauus vt puto, propter tenues opes, & nullam vitæ induſtriam honores adepti ſint. Itaque Ammianus ętatem dixit pro eo quod eſt, quoad vixerint. Ita Cicero Ætatem agere pro viuere dixit de Clar. Orat. Moleſtè tulit ſe non effugere hoſpitis ſpeciem; quum ætatem ageret Athenis. Et de Legibus. Pater meus hic ferè ætatem egit in literis. Et in Epiſt. Agere ætatem cum aliquo.

IN

IN IVLIVM CAPITOLINVM, DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

Iulius Capitolinus in Antonino Pio.

Idem fœnus trientarium, hoc eſt minimis vſuris, exercuit.

VSVRARVM apud antiquos ſcriptores maximas alias,
alias minimas, nonnullas medias obſeruamus, vti ex mox
dicendis palam fiet. Centeſima vſura dicta fuit maxima, in
qua ex centum partibus, 12. ſingulis annis pendebantur,
vel ſingulis menſibus vna pars; ita vt intra centum menſes
ęqualis eſſet pręſtatio vſurarum ſorti; & ob id centeſima
dicta, vel etiam, quia centeſimus nummus pro fœnore ſtatueretur centum
enim nummi ſortis parerent ſingulos nummos menſtruos ἑκατοντὴ vocatur
à Plutarcho in Lucullo. Demoſthenes δραχμὴν & drachmalem vocauit, in ora
tione κατὰ νααίρας. eſt enim Drachma centeſima pars Minę; Vndè centeſimo
mēſe Drachma in Minam euadit; Græci enim à Drachma vſuras denominarūt,
vti Romani ab Aſſibus, & nos hodiè à Denarijs. Hanc cēteſimam Martialis Li
bram vocauit lib. 11. Epigram. epigr. 106. inquiens.

Mittebas libram, quadrantem Gaurice mittis,
Saltem ſemiſſem Gaurice ſolue mihi.

Ex quibus facilè deprehenditur error interpretum quorundam legum, &
præcipuè Accurſij, in l. ſi non ſortem, §. ſupra duplum, in verbo duplum, de con
dictione indeb. qui tradunt centeſimam vſuram eſſe, & dici, quæ intra annum
ęquat ſortem, quando ſcilicet centum pro centū ſingulo anno lucratur. Apud
antiquos ſcriptores maiorem vſuram centeſima non obſeruamus, & ſupremā
eam ponit Iuſtin. l. eos 26. §. ſuper vſurarum, verſ. in traiectitijs, quam in tra
iectitijs tantū contractib. permittit. Ita enim centeſimæ vſuræ graues viſæ ſunt
antiquis, vt eas, niſi in certis permiſerint negotijs, idque potiſſimū ratione peri
culi, quod in ſe creditor ſuſcipiebat tranſuectionis mercium, vel pecuniarum;
nam aliter prohibitæ, ex l. nihil intereſt, lege quarta, D. de naut. fœno. Hinc fa
cilè colligitur Lud. Cęlium Rhodig. lapſum, dum libro vigeſimooctauo, cap.
trigeſimonono, ſcribit, centeſimas vſuras omniū minimas, ex Cęcilio Epiſt. 8.
vbi inquit. Proindè Epiſtolas mitte appoſitis vſuris, quas ego non poſſum

parcius centeſimis computabo; ſi enim Cęcilij dicta rectè perpendantur, centeſimam vſuram maximam habet. Quum enim expoſceret Epiſtolarum vſurã, ait ſe nequire computare minus centeſima vſura. Non minus errant etiam qui ex Cic. in Verrẽ (vbi Verri in Pręturа Vrbana obijcit quod pecuniã ſibi tributam ad coemendum frumentum publicum vnde erat attributa, relictã duabus centeſimis fœneratus ſit) exiſtimarunt ducenteſimam vſuram apud antiquos fuiſſe, ſed perperam: Nàm maiorem centeſima vſura apud illos minimè repertam manifeſtum eſt, ita vt nulla prorſus indigeat probatione, vt obſeruarunt Budęus lib. 1. de Aſſe, Hermolaus Barbarus in caſtigationibus Plinianis lib. 15. Aegidius Deſinus lib. de Aſſe, Alciatus lib. Parerg. cap. 23. ſenſus enim genuinus verborum Cic. eſt, Verrem per tantum tempus apud publicanos reliquiſſe pecuniam, vt indè vſuræ loco binas centeſimas lucratus ſit. Sciendum autem eſt, antiquos conſueuiſſe ſingulis menſibus vſuras exigere, & rationes cum debitoribus inire, quod Horatius teſtatum reliquit libro primo, Sermo. Satyra tertia.

Odiſti, & fugis vt Rißonem debitor æris,
Qui niſi quum triſtes miſero venere Kalendæ
Mercedem, aut nummos vnde extricat amaras
Porrecto iugulo hiſtorias captiuus vt audit.

Et rurſus lib. Epod. Ode 271.

Hæc vbi loquutus fœnerator Alpheus
Iam iam futurus ruſticus
Omnem relegit Idibus pecuniam
Quærit Kalendis ponere.

Etenim Kalendę dicuntur ſinguli dies primi menſium, vnde Kalendarium appellatus liber rationum earum, quæ ad fœnus pertinebant, & in quo nomina debitorum ſcribebantur, vt docent Iuriſtę ex l. penultima, de reb. cred. in P. & l. nepoti, l. 6. de fundo inſtructo. In formula vſurarum tradita à Paulo in l. lecta, l. 40. de re cred. in P. huiuſmodi. Lucius Titius ſcripſi me accepiſſe à P. Męuio quindecim mutua, numerata mihi de domo ſua; & hæc quindecim proba rectè dari Kalendis futuris ſtipulatus eſt P. Męuius: ſpopondi ego Lucius Titius. Monſtruoſas vſuras fuiſſe patet ex alia formula quoque apud eundem obſeruata, quæ incipit Lucius Titius ita cauit. Id quoque ex Cic. in Oratione pro Q. Rabirio colligitur, vbi habet. Qui tabulas conficiunt menſtruas penè in eas rationes transferent. Solebant proinde kalendarum diem execrari debitores, ex Plutarcho in libro non eſſe fœnerandum, vbi ita ſcribit. Kalendarum, aut Neomenię recordaberis, qui dies etſi ſacratiſſimi exiſtant, nefandi tamen, & execrandi ab vſurarijs redduntur. Itaque Verrem depoſuiſſe pecuniam apud publicanos, & indè binas centeſimas lucratum inquit Cicero, ideſt per binos menſes, & ſingulo eorum recepiſſe vſuram centeſimam, in ratione vſuræ centeſimę pro quolibet menſe. Sed vt reuertamur vndè digreſſi ſumus, centeſimam vſurã Romanis fuiſſe in ratione duodecim pro quolibet cẽtenario ſingulo anno eamq; maximã, conſtat clarè ex Plinio in Epiſtolis ad Traianum, vbi legitur. Pecunię publicę, Domine prouidentia tua, & mi-

& miniſterio noſtro etiam exactę ſunt, & exiguntur, quę vereor ne ocioſę iaceant; rerum, ac prędiorum comparandorum aut nulla, aut rariſſima occaſio eſt, nec inueniuntur qui velint debere Reipublicæ pręſertim duodenis aſſibus, quanti à priuatis inueniantur. Diſpice ergo Domine, nunquid minuendam vſuram, ac per hoc inuitandos idoneos debitores putes, & ſi nec reperiuntur, diſtribuendam inter debitores pecuniam, ita vt rectè Reipublicę caueant, quod quamquam inuitis & recuſantibus, minus acerbum erit, leuiore vſura conſtituta. Conſtituto itaque (vt diximus) Romanos ab aſſibus vſuram denominaſſe, ſciendum vlterius, id totum, quod aſſis nomine effertur in partes 12. ſeu vncias diuidi poſſe, quarum nomina ſunt própria, ab vncia, & ſemiuncia vſque ad aſſem. Vncia eſt duodecima pars aſſis, Sextans duę vnciæ, quæ faciunt ſextam partem aſſis. Quadrans tres vnciæ, quia quarta pars aſſis, quia quater tria faciunt duodecim Triens quattuor vncię, quia tertia pars aſſis. Quincunx eſt quinta pars aſſis, ideſt quinque vnciæ, Semis ſex vnciæ, ſcilicet media pars aſſis, Septunx ſeptem vnciæ, Bes octo, Dodrans nouem, Dextans decem, Deunx vndecim, As duodecim. Vncialis itaque vſura erit, quando vna pars centeſimæ, vncia ſcilicet ex 12. ſoluitur tantum, vt ſi pro centum denarijs vnus vſuræ nomine annuatim ſoluatur, ita vt ad æquandam ſortem centum annis opus ſit. Quo pacto Cornelius Tacitus lib.6. Annal. ſcribit, lege 12. tab. cautum, ne quis amplius vnciario fœnore vſuram exerceret. Sextantes dicuntur vſurę dum ſexta pars centeſimæ penditur annuatim, ſeu duæ vnciæ centeſimæ, & hac ęquatur ſors intra 50. annos. Quadrantes vſuræ, quando tres partes, vel vnciæ centeſimę ſoluuntur & æquant ſortē intra 33. annos, & menſes 4 ideſt menſes 400. Trientales, quando quattuor vnciæ, ideſt quarta pars centeſimæ præſtatur annuatim, & ſors ęquatur 25 annis. Quincunces vſuræ habent quintam partem centeſimæ, ideſt quinque vncias, & æquant ſortem 20. annis. Semiſſes dicuntur vſurę, dum ſexta pars centeſimę ſoluitur, ideſt ſex vnciæ, ęquatque ſortem 16. annis, & 8. menſibus; Et hęc vſurę ſpecies quoque in l.fin.de fiſca. vſu. libro decimo Cod. dicta fuit media centeſima. Vſurę Septunces quando ſeptem vncię vel partes centeſimæ penduntur, & ęquant ſortem annis 14. & menſ. 4. Beſſes, quando 8. vncię, ſeu partes centeſimæ ſoluuntur, quę ęquant ſortem 12. annis, & menſibus 6. Hanc etiam vſuram Suidas ἐπόγδοον τόκον appellauit, quaſi dixeris octauam vſuram. Dodrantes, vel Dodrantales vſurę, dum nouem vncię, vel partes centeſimę ſoluuntur, quæ æquant ſortem vndecim annis, & menſ. 3. Dextantes, dum decem partes centeſsimę, ſiue vncię ſoluuntur, ęquatque ſortem annis decem, Deunces, quum vndecim partes centeſimæ, ſeu vncię ſoluuntur, quę ęquant ſortem centum nouem menſibus, ideſt annis nouem, & menſe vno. Aſsis dicitur, quum centeſima ſoluitur, quę (vt dictum eſt) ęquat ſortem centum menſibus, ideſt annis octo, menſ. 4. Quæ omnia ex legum fontibus hauriuntur. Ex quibus locus hic facilè explicari poteſt; Quod ſcilicet Antoninus Pius exercuerit fœnus trientarium, ideſt mutuatus fuerit pecunias, lucrum accipiens, quattuor pro ſingulo centenario annuatim. Quod & pariter feciſſe Alexandrum Seuerum Aelius Lampridius.

pridius in illius vita teſtamentum reliquit, per hæc verba. Fœnus publicum trientarium exercuit, ita vt pauperibus; pleriſque ſine vſuris pecunias dederit ad agros emendos, reddendas de fructibus. Suetonius in Auguſto cap. 39 ait. Notauitque aliquos, quod pecunias leuioribus vſuris mutuatis, grauiori fœnore collocaſſent; Sed quis obijciet, quomodo Capitolinus hic trientarium fœnus minimam vſuram dixerit, quum ex Tacito loco ſuperius adducto habeamus, vncialem vſuram, & ſemuncialem, quæ dubio procul minores vſuræ ſunt, quantum vnum, vel dimidium quattuor minor numerus eſt. Et in legibus 12. tabularum ſcriptum eſt. Vnciario fœnore amplius ne exerceto. Qui maius fœnus exercuerit, quadruplum luito. Quæ lex a Tacito ibidem, & Catone libro de re Ruſtica, & Cic. 2. de Legibus recenſetur. Huic dubitationi ſatisfacimus dicentes, Capitolinum, non abſolutè minimam vſuram trientalem dixiſſe, ſed intelligendum ex minimis vſuris, in quorum numero reponendum trientarium fœnus, nulli dubium; Vel etiam dicentes: Imperante Antonino, minimam vſuram, quæ eſſet tunc temporis in vſu, trientalem fuiſſe. Dion Caſſius libro 51. Hiſt. ſcribit, Quum ex ſpolijs victoriæ Octauiani contra Cleopatram, & Antonium plurimum auri Romam delatum eſſet, fœnus, quod antea denario pendebatur, ad trientem tum recidiſſe, quem locum ita explicandum arbitramur. Vſuram ſcilicet ex copia pecuniæ, quæ Centeſima prius erat, Trientalem factam, per denarium enim aſſem, ſeu libram totam, & per conſequens centeſimam intelligendam non ambigimus.

ius Capitolinus in Antonino Pio.

Quadrupliciter extincti ſunt.

ASCONIVS Pædianus in Diuinat. ait, Quadruplatores eſſe eorum reorum accuſatores, qui conuicti quadrupli, damnari ſoleant, vt aleæ, aut pecuniæ grauioribus vſuris fœneratæ, quam pro conſuetudine, aut aliorũ eiuſmodi criminum. Et in 1. in Verr act. & 4. Quadruplatores eos vocari tradit, qui eo quæſtu ſe tuebantur, vt eas res proſequerentur, quarum ex legibus quadrupli actio erat. Hæc etiam fuit ſententia Feſti Pompei libro 15. Nimis certè large Zaſius, & parum aptè Quadruplatores nominat, qui lucra ex ludis ſumunt. Liuius libro 3. circa finem, Quadruplatorem accipit pro litis alienæ interceptore, & qui iudex quum ſit, in ſuam rem vertit; Quum enim P. R. Aricini, & Ardeates de finibus contendentes iudicem feciſſent, ille verò agrum, de quo erat quæſtio P. Romano adiudicaſſet, P. Romanum Quadruplatorem, & alienæ litis interceptorem appellat. Nos hoc loco per Quadruplatores ſimpliciter omnes delatores Spartianum intelligere putamus, quibus bonorum damnatorum quarta pars adiudicabatur, Nerone authore, qui ex teſtimonio Tranquilli in illo, cap. 10. præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit. Quod etiam confirmari poteſt ex Tacito lib. 4. ſcribente. Contra M. Lepidus,

quartam

quartam accuſatoribus ſecundum neceſſitudinem legis, cætera liberis conceſſit. In hunc ſenſum Cicero in 4. Verr. inquit. Homo omnium ex illo Quadruplatorum conuentu deterrimus. Et in tertia eiuſdem. Niſi fortè exiſtimetis ei Quadruplatores ad fretum præſto fuiſſe. Vopiſcus in D. Aureliano. Quadruplatores, ac delatores ingenti ſeueritate perſecutus eſt. Ad hæc, Capitolinus in M. Philoſopho, qui Antonino Pio ſucceſſit, ab eo adoptatus, inquit. Calumnijs Quadruplatorum interceſſit, appoſita falſis dilatoribus nota. Quadruplari verbo vſus eſt Plautus in Perſa, etiam alia ſignificatione.

Neque quadruplari me volo

(Inquit Paraſitus.)

Neque enim decet ſine meo periculo abire aliena ereptum bona,

Neque illi qui faciunt mihi placent.

Cuius verbis ſignificationem Budæum in Annot. in Pandect. & Calepinum, ſeu Aldum in Addit. ad illum, penitus ignoraſſe puto. Namque Iuriſperitis Quadruplari precium alicuius rei dicitur, l. 2. § in hac actione, D. de vi bb. rapt. quum eius precium in Quadruplum eſt. In hac actione inquit Vulpianus intra annum vtile verum precium rei Quadruplatur. Ita apud Plautum. Paraſitus ait ſe nolle ire ereptum aliena bona, ne Quadrupletur, ideſt cogatur ad Quadruplum precium ſoluendum. Qui ſenſus certè ex ipſiſſimis verbis clarè elicitur, tantum abeſt; quod viri doctiſſimi credidere, quod eo in loco Quadruplari accipiendum ſit Quadruplaturam exercere.

Iulius Capitolinus in Antonino Pio.

Puellas alimentarias in honorem Fauſtinæ, Fauſtinianas conſtituit.

COELIVS Rhodiginus libro lect. Antiq. 13 cap. 24. Hunc locum enarrans, interpretatur puellas alimentarias, quę publicè alebantur; Breuis ſanè expoſitio, & quæ nec totum ſenſum explicet. Apertior lux ex Iuriſperitis. His alimentarij dicũtur, quibus alimenta legata ſunt, l. penul. § 1. D. ad leg. Fal. l. 8. §. 3. D. de tranſact. Alimentorum autem nomine non ſolum cibaria, ſed & veſtitus, & habitatio continentur, l. legatis 6. D. de alim. & cib. legat. A cibarijs enim alimenta differunt, nam illorum nomine continentur, ſine quibus ali corpus non poteſt, horum verò tantum quæ ad cibum pertinent. Ita interpretandus Ciceronis locus in epiſtolis, vbi de lege alimentaria, qua filij parentes alere tenebantur, ideſt præſtare cuncta, quæ ad vitam ducendam, & protrahendam, neceſſaria eſſent. Sic Antoninus Pius in honorem vxoris Fauſtinæ, puellas inſtituit alimentarias, ideſt, quibus omnia ad victum pertinentia præſtarentur ex ipſius redditibus, ſeu publicis pecunijs. Mammeanas puellas Alexander Seuerus in Mammeæ matris honorem, ſicuti Fauſtinianas Antoninus in Fauſtinę vxoris honorem inſtituit teſte Lampridio in Alexandro.

Iulius Capitolinus in Antonino Pio.

Edita munera, in quibus Elephantos Crocutas; & Tigrides, & Rhinocerontas, & Crocodilos, atque Hippopotamos exhibuit.

PLINIVS lib. 8. c. 21. Crocutas inquit, velut ex canæ, lupoque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinuſque deuorata conficientes ventre. Hoc animal in Aetiopia gigni idem author tradit Xiphilinus ex Dione in Seuero ait. Crocuta id animal eſt Indicum, ac tum primum (quod ſciam) Romam aduectum. Color eius eſt Leænæ permixtæ cum Tigri, figura quodamodo ex Cane, & Vulpe conſtat. Hęc habeo, quæ ex antiquis de huiuſmodi animali adnótem. Quamuis autem in eadem re Plinius, & Xiphilinus non concordent omnimodò, nec tamen valdè diſcrepãt. Illud ſanè haud difficultate caret, quod Capitolinus Crocutas primum ab Antonino Pio in ſpectaculis exhibitas tradit, Xiphilinus verò Seueri temporibus primum Romam id animal aduectum docet, in ſpectaculis exhibitum; At Seuerus multò poſt Antoninum imperauit. Quum tamen Xiphilinus adiunxerit verbum illud (quod ſciam) eum ignoraſſe antea ſub Antonino Crocutam Romę aduectam, & in ſpectaculis exhibitam dicere poſſumus, & ſic cum Capitolino conciliare. Verum nec prætermittendum, Plinium lib. citato, ſed cap. 30. ſcriptum reliquiſſe, ex Hyæna, & Leæna Aetiopica naſci Crocutam, quum tamen antea c. 21. Crocutas ex Cane, Lupoque conceptas dixiſſet, quibus in locis, nec etiam in cæteris huius ferę qualitatibus deſcribendis ſibi conſtare, ex lectione clarè patet, ita vt eum non alio modò ſanare me poſſe exiſtimem, niſi dixerimus altero in loco ex propria ſententia eum loquutum, in altero verò ex aliena relatione. Illud poſtremò addamus, Crocutam fortè hanc beſtiam ita appellatam, quod crocei coloris eſſet, qui color a Leęna matre non diſſimilis. Sic Crocota veſtis muliebris genus, de qua Cic. lib de Aruſp. reſp. Clodius a Crocota, a mitra, & a mulieribus ſoleis, purpureiſque faſciolis repentè factus eſt popularis. De hac & Plaut. in Epid. & Ariſtophanes in Ranis. Vnde & Virgilius lib. Aeneid. 9. Veſtem pictam croco, dixit. Hinc earum infectores Crocolarij Plauto in Aulul.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Educatus eſt in eo loco, in quo natus eſt, & in domo aui ſui Veri iuxta Ædes Laterani.

ROMÆ in Cœlio monte antiquitus erant ædes magnificę nobiliſſimæ familiæ Lateranorum, quam tamen per initia Reipublicæ plebeiã fuiſſe ſuſpicor, quum Sextius Lateranus primus fuerit ex plebe Conſul, ex Liuio in calce lib 6. anno Vrbis 389. ex Chronologia Glareani. Harum ædium meminit Iuuenalis Saty. 10.

Clauſit,

Clauſit, & egregias Laterani obſidet ædes,
Tota cohors.

Huius familiæ fuit quoque Iulius Lateranus, qui Conſul deſignatus iuſſu Neronis interfectus eſt, teſte Capitolino in Aureliano. Vbi hę ædes erant, poſtea D. Ioannis Baſilica ædificata eſt, dicta etiam Baſilica Conſtantini antea, eo quod fuerit à magno Conſtantino dono data Siluestro Summo Pontifici, authore Blondo libro primo inſtauratæ Italiæ. Vndè ſummus Pontifexquandoque Lateranenſis dictus Epiſcopus. Et Lateranenſes Synodi ſeptem, quod eo loci fuerint coactæ. Prima ſub Nicolao 2. ſecunda, ſub Caliſto 2. tertia, ſub Innocentio 2. quarta, ſub Alex. 3. quinta ſub Innocẽtio 3. ſexta ſub Eugenio 4. ſeptima ſub Iulio 2. Huius ædis meminit quoque Hieronymus ad Marcell. inquiens: Quis credat mulierẽ nobilẽ, & potentẽ in domo Laterani Conſulis deſignati.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Tantum autem honoris magiſtris ſuis detulit, vt imagines eorum aureas in Larario haberet.

INTER innumeros Gentiũ Deos, aut potius Dęmones, agnouit cęca antiquitas Lares Deos. Hos Apuleius nunc Lares, nunc Genios nuncupat. Cic. in re hac vix ſibi ſatisfacere videtur, namq; lib. de Vniuerſitate ait. Dij quos Græci δαίμονας appellant, noſtri opinor Lares, ſi modo hoc rectè conuerſum videri poteſt. Verum quod magis mirandum, Larium Deorum multas ſpecies fecit ſtulta illa priſcorum vanitas, ne dicam ſuperſtitio. Romæ fuit vicus Larium muralium, quod docuit Petrus Victor. Horum meminiſſe puto Cic. 2. de Legib. quum ſcripſit. Lucos in agris habente, & Larum ſedes. De eiſdem Suet. in Aug. c. 31. Cõpitales Lares ornare bis anno inſtiuit, vernis florib. & æſtiuijs. Tybul.

Vos quoque felices quondam, nunc pauperis agri
Cuſtodes, fertis munera veſtra Lares.

Quamuis & Ludos compitalitios per compita in Vrbe Laribus celebrata non ambigendum, ex Ouidio præſertim, ſcribente lib. 1. Faſtorum.

Fitque grauis, geminoſq; parit, quia compita ſeruant,
Et vigilant noſtra ſemper in Vrbe Lares. Et iterum.
Lucifero ſubeunte Lares delubra tulere.

Et Cic. in Piſ. Quum in kal. Ianu. Compitalitiorum dies incidiſſet. Et rurſus de Ludis Compitalitijs ibidem, & ad Att. lib. 7. Ego quoniã 4. Non. Ian. Compitalitius dies eſt, nolo eo die venire in Albanum moleſtus familię. Calpur. Eglo. 4.

Vt quoque turba boni plaudat ſaginata magiſtri,
Qui facit egregios ad peruia compita ludos. Ouid. 5. Faſt.
Sunt quoque pro nobis, & pręſunt mœnibus Vrbis,
Et ſunt præſentes, auxiliumque ferunt.
Et canis ante pedes ſaxo fabricatus eodem,
Stabat, quę ſtandi cum Lare cauſa fuit?
Seruat vterque domum domino quoque fidus vterque eſt,

Compitu

Compita grata Deo, Compita grata cani.

Et Lucanus libro primo Pharſaliæ.

——— Vrbiſque laborem

Teſtatos ſudore Lares.

Et Ouidius quinto Faſt. Lares prꝗſtitos vocat.

Præſtitibus Maiæ Laribus videre Kalendæ,

Aram conſtitui, paruaque ſigna Deum.

Et cur ſic dicantur paulò poſt declarat.

Cauſa tamen poſiti fuerat cognominis illis,

Quod præſtant oculis omnia tuta ſuis.

Et Varro lib. 2. de lingua Latina, aut aliorum computatione quinto de eiſdem. Et Dionyſius Halycarnaſ. lib. 4. Sacrificia compitalia ſacra facientibus non ingenuos, ſed ſeruos miniſtrare voluit, quaſi hoc gratius eſſet Laribus. Quod feſtum noſtra quoq; ętate Romani agitant paucis diebus poſt Saturnalia cum primis celebre & ſumptuoſum Compitalium appellatione. Duratque mos ille priſcus in ſacris placandi Genios per ſeruorum miniſteria, qui temporaria libertate fruuntur per eos dies, vt hac honorifica humanitate manſuetiores redditi Dominos chariores habeant, & leuius ferant ſuæ fortunę inclementiam. His ſacratas publicas ædes ex Cic. de natura Deorum, vbi legimus Aedes Larũ, & malę Fortunę. Apud Varronẽ legimus lib. 1. c. 7. Laribus dicatum Querquetulanum Sacellũ, vndè Lares Querquetulani, quod in mõte Cęlio fuiſſe conijcimus, qui Querquetulanus à quernea ſylua antiquis vocatus fuit. Plautus in Mercatore meminit Larium vialium, ideſt qui viæ præſunt. Feſtus lib. 8. Romæ ait, quod colebantur Lares hoſtiles dicti, quòd ab ijs hoſtes arceri credebantur. Vndè illud.

Annibalemque Lares Romana ſede fugantes.

Lares marinos obſeruamus apud Nonium ex Varrone. Suſpendit inquit Laribus marinis molles pilas, reticula, ſtrophia. Liuius lib. 40. recenſet L. Aemilium Regillum Antiochi claſſe profligata Laribus marinis Aedem vouiſſe, quæ annis quadraginta poſt dedicata eſt. Præter autem Lares publicos de quibus hactenus, fuęrunt & Lares familiares peculiares inquam familiæ, ſeu Domus. Apuleius in lib. de Deo Socratis inquit. Cęterum Lares Deos domeſticos fuiſſe. Qđ pariter confirmat Tertul. in Apolog. c. 13. Et domus cuſtodes vocant Plutarchus probl. 50. & Arnobius contra gẽtes lib. 3. Horũ etiã meminit Cato de re Ruſt. c. 2. inquiens. Lar erat qui Domi à familia colebatur. Plau. in Aulul.

Ego Lar ſum familiaris ex hac familia, vnde exeuntem me aſpexiſtis.

Cic. in Verrem. Relinquere familiarem Larem ſuum. Et iterũ Redire ad Larem familiarẽ ſuum. Et pro Quinctio. Alicui manus allatas eſſe ante ſuos Lares familiares. Saluſt. in Catilinam. Illos binos, & amplius domos continuare, nobis Larem familiarem nuſquam eſſe? Quamuis & his in locis poſitum Larem familiarem dicere poſſimus ẽt pro Domo particulari, vt Martialis lib. 1.

O mihi curarum precium non vile mearum

Flacce Antenorei ſpes & alumne Laris.

Horat. Serm. lib. 1. Satyra ſecunda.

Qui

Qui patrium mimæ donat fundumque, Laremque.

Et Cicero in Epiſt. Craſſus penè à meis laribus in Prouinciam eſt profectus. Verum quod ad larem familiarem ſpectat nec illud omittẽdum quod antiquitas eſt fabulata, ex Plinio lib. 36. capite 27. vbi legimus. Tarquinio Priſco regnante repente in foco comparuiſſe genitale è cinere maſculini ſexus, eamque, quæ inſederat ibi Tanaquilis Reginę ancillam Ocriſiam captiuam conſurrexiſſe grauidam. Ita Seruium Tullum natum, qui regno ſucceſſit. Ideò & in Regia cubãti puero caput arſiſſe viſum, creditumque Laris familiaris filium, & ob id Compitalia, & ludos Laribus primum inſtituiſſe. Hinc factum puto, quod etiam larem accipiamus pro foco. Ouid. 1. Faſt.

A quibus hoc populum ſpectat, at illa larem.

Et Col. lib. 11, cap. 1, Conſueſcatque ruſticos circa larem Domini, focumque familiarem ſemper epulari. Et Ouid. lib. 1. de Triſt.

Illa etiam ante Lares ſparſis proſtrata capillis
Contegit extructos ore tremente cibos.

Et Plautus in Aulul. act. 2. Sc. 5.

Hæc imponentur in foco noſtro Lari.

At quod magis ad rem noſtram facit. Dijs Laribus, ſeu penatibus, aut genijs familiaribus Domi principes viri ſacrarium habebãt, in quo illis ſacra faciebant, eoſdemque venerabãtur, quod ſacrarium, Lararium vocabant; nec ſolum in eo Lares Deos colebant, ſed & viros prę ſtantes, ac ab ipſis amatos, quoſque magni faciebãt. Ita Suet. in Vitellio cap. 2. ſcribit, illum coluiſſe inter Lares aureas Narciſſi, & Pallãtis imagines. Refert & Lampridius, Alex. Seuerum Imperatorem in Larario ſuo coluiſſe inter cęteros Abrahamum, & Chriſtũ, & Orpheum, & Apollonium, illiſque ſacra feciſſe. Capitolinus hoc loco inquit, M. Antoninum Philoſophum, etiam tãtum honoris magiſtris ſuis detuliſſe, vt imagines eorum aureas in Larario haberet. Illud autem non prætermittendum, Alex. Seuerum, teſte Lampridio, in ædibus ſuis binos Lararios habuiſſe, alterum maius dictum, de quo diximus, & de quo rurſus ibidem Lampridius. Alex. verò Magnum inter Diuos & optimos in Larario maiore conſecrauit. Alterum fuit minus, & ſecundum appellatum, de quo idem author eodem in loco. Virgilium autem Platonem Poetarum vocabat, eiuſq;, imaginem cum Cic. ſimulachro in ſecundo Larario habuit, vbi etiam Achillis, & magnorum virorum. Vopiſcus in Floriano. Taciti mortis omen fuiſſe ſcribit, quod in illius Larario Dij omnes concidiſſent. Liuius libro 45 de Pauli Aemilij triumpho. Nam duobus è filijs, quos datos in adoptionem, ſolos nominis, ſacrorum; Familiæque hæredes retinuerat domi, minor fermè 12. annos natus quinque diebus ante triumphum, maior 14 annorum poſt Triumphum deceſſit. Sacrorum inquam familiarium ideſt quæ ſacra Laribus domi fiebãt, vt ego interpretor. Ideo & Lares etiam, Geniales Dij dicti, quod veluti nobiſcum geniti, & nos genitos tueantur, ob idque Euclides Socraticus duplicem omnibus hominibus appoſitum eſſe genium ſcripſit, ſeu duos Lares, alterum bonum alterum verò malum, hoſque colit, bonum ſcilicet, vt tueatur, malum vt mala arceat. Quod & Luc. Florus videtur ſentire, vbi de Bruto cui malus Genius apparuit. Hos etiam Penates

appella-

appellauere, hoc eſt penes nos natos. Sic Virgilius de Aenea.

Ilium in Italiam portans, victosque Penates.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Et Seuirum turmis equitum Romanorum iam Conſulem deſignatum creauit, edente cum collegis Ludos Seuirales, adſedit.

DVVMVIRI, triumuiri, quartumuiri, quinqueuiri, ſeptemuiri decemuiri, vigintiuiri, centumuiri paſſim in libris à ſcriptoribus priſcis literis mandati. At ſeuiros, ſeu ſexuiros raro admodum apud eoſdem obſeruamus, nec minus ludos ſeuirales. Cic. 3. de Natura Deorum. Sexprimos nominauit, inquiens. L. Abenium ex agro Piceno chirographum Sexprimorum imitatum eſſe. Qui neſcio an hi fuerint quos Feſtus Præfectos ſexuiros dictos tradit. Plutarchus per initia vitæ Camilli Sexuiros fuiſſe ex numero tribunorum militum videtur affirmare. Seuiros autem turmis equitum Romanorum non alibi quod meminerim, quam hoc loco, obſeruaui. Cœlius Rhodiginus lib. 21. cap. 31. corruptè apud multos codices Seuerum non ſeuirum legi adnotauit, & ſeuirum Præfectum equitum hoc loco interpretatur, ſed ſobrie ſanè. Amplior Turnebi expoſitio lib. Aduerſ. 25. c. 19 ait enim. Seuiros interpretor qui equitibus ſex claſſium præerant, vt vnicuique claſſi ſuus eſſet, illiſque, vt opinor, ducibus equites menſe Quintili tranſuehebantur. Lib. vero 11. cap. 9. ita ſcribit. Sex erant Romanorum equitum decuriæ; Rhamnenſes. Tacienſes, Luceres, primi, ſecundiq;. Erāt enim primi Luceres, & ſecundi, ac ſic quoq; Tacienſes, & Rhamnenſes geminati erāt. His qui præerant ſeuiri vocabantur, ac in inſcriptionibus antiquis ſeuirum equitum Romanorū reperimus, vt in hac

TRIB. MIL. LIB. LEG. VII. GEM. TEL. IC. VI.
VIRO. EQVIT. ROM.

& in illa

X. VIRO STLITIB. IVDIC. VI. VIR.
EQVIT. ROM. TVRM.

Sententiam Turnebi ego quidem haud improbo, ſed tria in ea potiſſimum deſidero: nempè antiquarum inſcriptionum fidem, & vbi locorum viderit; & legerit, ne ſui capitis eſſe, & ab ipſo confictas quis exiſtimet; præſertim quum ſeuiratum longè nobiliſſimam, & principem dignitatem ex hoc loco colligamus, quam fuerit Tribunatus mil; vel decemuiratus, litibus iudicandis, quibus cum ſeuiratum coniunxit. Secundo vellem vt ſuam interpretationem Liuij firmaſſet authoritate qui libro primo, ita ſcribit. Eodem tempore & centuriæ tres equitum conſcriptę ſunt, Rhamnēſes à Romulo, ab T. Tacio Taciēſes appellati. Lucerum nominis & originis cauſa incerta eſt. Et rurſus Tarquinius equitem ſuis maximè deeſſe viribus ratus, ad Rhamnēſes, Tacienſes. Luceres, quas centurias Romulus ſcripſerat, addere alias conſtituit, ſuoque inſignes relinquere nomine. Id quia inaugurato fecerat Romulus, negare Actius

Nauius

Nauius inclytus ea tempeſtate augur, neque nouum conſtitui, niſi aues addixiſ ſent poſſe. Et paulò poſſe. Neque tum Tarquinius de équitum centurijs quicquam mutauit, numero tantum alterum adiecit, vt mille D C C C. Equites in tribus centurijs eſſent. Poſteriores modo ſub iiſdem nominibus qui additi erant appellati ſunt, quas nunc, quia geminatæ ſunt, ſex vocant Centurias. Tertio optarem ipſum non Decurias equitum, ſed centurias (quod Liuius facit) nominaſſe, quod fit etiam vt ſuſpicer merito de fide poſterioris inſcriptionis ab eodem allatæ, in qua non centuriæ, ſed Turmæ ipſe legit. Seuirales Ludos interpretor, quia ſeuiris ederentur, quos ex ſeuirum placito extitiſſe varios cenſeo, nec magis hos, quam illos.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Poſt hæc Fauſtinam duxit vxorem, & ſuſcepta filia, Tribunicia poteſtate, addito iure quintæ relationis, donatus eſt, atque imperio extra Urbem Proconſulari, &c.

ADRIANVS Turnebus Aduerſ. libro vigeſimoprimo, capite decimo octauo, interpretatur ius quintæ relationis fuiſſe, vt vno in Senatu, qui hoc iure potiretur, de quinque rebus referre poſſet in eo, ideſt proponere quinque res, ſeu cauſas diſcutiendas, aut conſultandas. Cœlius Rhodiginus, lib. 22. capite decimo. Ius quintę relationis exponit, vt quinquies ſuper re iam iudicata referre ad Senatum poſſet, qui eo iure vtebatur, pręiudicijs nihil officientibus; Quam & nos cõfirmare poſſumus ex Cicerone in Oratione pro domo ſua, vbi legimus. Referre rem iudicatam. Horum pręclariſſimorum virorum ſententias haud improbare auſim, magis tamen rationi conſonam illam Rhodigini puto, quam & ſecutus eſt Paſius, vt interim omittam Alciati opinionem iã pridem ab alijs exploſam. Verum & nos aliam interpretationem proponimus, non vti prædictis ante ferendam, ſed ad docti lectoris ingenium excitandum. Illud profecto vti manifeſtiſſimum propono, illos qui aliquid in Senatu, aut ad populum referebant, id ſemper feciſſe, vt propoſitæ rei, ſeu cauſę confirmationem, & aſſenſum obtinerent, vnde apud Ciceronem reijcere iudices, oppoſitũ illius, quod eſt referre iudices in Orat. pro Planco, obſeruamus. Et qui rem aliquam referebat, illius ſententiæ ſe authorem, & aſſertorem profitebatur. Sic Cicero in Orat. poſt redit. ad Quirites ait. Mihi in ſententia ſimpliciter referenda fides non deerit. Sic ſæpè apud Tacitum, vti lib. duodecimo, Annal. Pallantẽ eius relationis repertorem ediderat Cæſar; & libro decimotertio. Non ideo aut Conſules mutauere relationem, aut Thraſea deceſſit ſententia. Et rurſus. Licere Patribus, quoties ius dicendæ ſententię accepiſſent, quæ vellent expromere, relationemque in ea poſtulare. Itaque qui referebat in Senatu, non ſolum proponere dicebatur, ſed & ſuo voto confirmare propoſitam ſententiam. Quibus ſic ſe habentibus, ius quintæ relationis puto interpretari poſſe illud fuiſſe, vt qui eo potiretur ſententiam referens ſuam, non

ſimplex votum proferret, ſed quinque votorum authoritatem haberet, ita vt in renunciando decreto illius ſententia quinque aliorum votis æquipolleret. Ita & noſtris temporibus in Iudicum Senatu Præſidis votum; nam ſi in re iudicanda diſcrepantes iudices æquas in partes diuiſi fuerint, cui parti illius votum adhæreat, pro ea ſententia refeꝛetur. Sic in Imperatoris electione ęquè diſſidentibus Electoribus, Bohemiæ Rex, cui adhæſerit parti Imperatorem eligit; quum itaque Reipublicæ temporibus referre ad Senatum proprium eſſet Conſulum, aut eorum, quibus cogendi Senatus erat poteſtas, & propoſitiones, quæ relationes dicebantur Senatorum ſententijs determinarētur, ſimplexque eſſet vnicuique Senatori ſuffragium; ſic procedentibus temporibus, & Reipub. ſumma ad Imperatores delata, Auguſto, vt Dion ſcribit, quandocunque Senatus haberetur, ius tertiæ relationis permiſſum honoris gratia. Sic Pertinaci quartę relationis ius. Et M. Antonino Philoſophō quintæ relationis, Capitolino auctore in illius vita. Lampridius de Alexandro Seuero. Vt & patris nomen, & ius Proconſulare, & Tribunitiam poteſtatem, & ius quintæ relationis, deferente Senatu, vno die aſſumeret. Vopiſcus in Probo. Decerno igitur P.C. votis omnium concinentibus, nomen Cæſareum, nomen Auguſtum, addo Proconſulare Imperium, Patris patriæ reuerentiam, Pontificatum maximum, ius tertiæ relationis, & Tribunitiam poteſtatem. Sed quum nulli ſecundæ relationis ius vnquam permiſſum legamus, cur id minimè factum, ambigimus. Pythagoram duo feciſſe principia memoriæ proditum eſt, vnitatem ſcilicet, & dualitatem, hanc malorum, illam bonorum omnium exordium, & cauſam eſſe dicebat, & ex conſequentibus numeris parem deficientem, & imperfectum demonſtrauit, imparem verò plenum, & perfectum. Homerus & ipſe vnitatis naturam in bona quidem portione, in mali verò dualitatem conſtituit; nam bonum ἐνηέα ſæpè dicit, & ἐνηέην illius affectum, & e contra δύην vocat afflictionem, & vexationem, & ſuperis imparia quidem ſemper attribuit, inferis verò paria: Nam apud eum Neſtor immolat ἐννέα ταύρους Achilles verò Patroclo paria offert omnia. Hinc & illud Virgilianum.

Numero Deus impare gaudet.

Quum itaque ſuperſtitioſa illa antiquitas parem numerum abominaretur, quumque ius relationis alicui Imperatori multiplicauit, parem numerum euitauit, ob idque Auguſto ius tertię, non ſecundæ relationis detulit. Hanc noſtram ſententiam confirmat Capitolinus, qui ius quartæ relationis Pertinaci decretum, illi ominoſum, & breui exitium portendiſſe ſcribit. Statuamus itaque ius tertiæ, vel quintę relationis, nil aliud fuiſſe, quam quod illius ſententia, cui id ius decretum erat, tribus, vel quinque Senatorum relationibus ſeu ſententijs æquipolleret; nam in hoc ſenſu relationem à ſententia nil aliud differre putamus, niſi quod ſententia proponentis in Senatu aliquid conſultādū non ſimpliciter dicebatur ſententia, ſed relatio, propoſitio inquam cum proponentis voto. Alij verò ordine quodam rogabant, vt ſuam depromerent ſinguli ſententiam, & ideo primus rogatus dicebatur primæ ſententiæ Senator. Capitolinus in Maximo & Balbino. Referente Conſule de alijs rebus; qui

qui primam ſententiam erat dicturus, ſic orſus eſt. Et Trebellius Pollio in Piſone 20. Tyranno. Aurelius Fuſcus Conſularis primeæ ſententiæ, qui in locum Valeriani ſucceſſerat ait. Vopiſcus in D. Aureliano. Tunc ſurrexit primæ ſententiæ Vlpius Syllanus, atque ita locutus eſt. Et iterum. Quibus recitatis Aurelianus Tacitus primæ ſententiæ Senator, ita locutus eſt. Et in Tacito. Princeps Senatus rectè Auguſtus creatur; Primæ ſententiæ vir rectè Imperator creatur. Et in Probo. Poſt hæc Manlius Statianus, qui primę ſententiæ tunc erat, ita locutus eſt. Liuius libro 37. Ibi C. Liuius, is enim eſt primus rogatus ſententiã. Et Suetonius in Auguſto c. 35. Sententias de maiore negocio non more, neque ordine, ſed prout libuiſſet pręrogabat. Idem in Iulio Cęſ. c. 21. Ac poſt nouam affinitatem Pompeium primum rogare ſententiam cępit, quum Craſſum ſoleret, eſſetq; conſuetudo, vt quem ordinem interrogandi ſententias Coſſ. kal. Ianuarijs inſtituiſſent, eum toto anno conſeruarent. De re hac plura apud Gellium lib. 4. c. 10. & lib. 14. c. 7. Quum hæc ſcripſiſſemus incidimus in lectionẽ Annot. M. Vertranij ad Tacitum, viri quidem doctiſſimi, eũq; ſententiã eandẽ ac nos amplexũ, maxima cũ voluptate cognouimus.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Ob hoc Antoninus Pius, quum ſibi adeſſe finẽ videret, vocatis amicis, & præfectis, vt ſucceſſorẽ eum Imperij omnibus cõmendauit, atque firmauit, ſtanteque ſigno æquanimitatis, Tribuno dato, fortuna aurea, quę in cubiculo eſſe ſolebat, ad Marci cubiculũ tranſire iuſſit.

ADVERS. lib. 25. c. 18. hunc locũ explicans Turnebus inquit. Interpretor, ab eo ſignum quoddam geſtu manus, vel corporis datum fuiſſe, quo ſignificabat, ſe ęquo animo de vita migrare, neque ſo mortem grauiter ferre. Andreas Tiraq. in ſuis Annot. in Genialia Alex. lib. 4. c. 2. Signum ęquanimitatis interpretatur ſigillum Imperatorium, quo in ſuis litteris deſignandis vtebatur. Ego certè miror doctiſſimos viros adeo lapſos in re ſanè plana. Nam Imperatores ſuæ Prætoriæ cohortis Tribunis ſignum cuſtodiæ dari ſolitos paſſim obſeruamus, & clarè apud Suetonium in Caligula c. 56. vbi ait Caium Chereę tribuno cohortis Prætoriæ ſigno depoſcenti, vt eum mollem & effęminatum denotaret, Priapum, aut Venerem dare conſueuiſſe; Signum autem huiuſmodi erat, quod noſtro æuo dicunt *dare il nome*, aut, *il contraſegno*; quod ſcilicet fieri ſolet, ne milites excubantes ab aliquo decipiantur; namque ſi quis aduenerit, nec nomen, quod Tribunus, ſeu quicunque militibus præeſt, illis ſecreto dedit, interpellatus reſponderit; tunc dolus, aut inſidiæ præſupponuntur. Et c. 58. Sabinum alterum ex coniuratis Tribunum, ſub mota per conſcios Centuriones turba, ſignum more militiæ petijſſe; & Caio Iouem dante, Chèream exclamaſſe accipe ratum. Ita Suetonius in Nerone c. 9. Primo etiam Imperij die ſignum excubanti Tribuno dedit, Optimam matrem Virgilius 7. Aeneid.

It bello teſſera ſignum.

Sillius libro quinto.

Tacitum dat teſſera ſignum:

Liuius lib. 7. Ceteris omnibus teſſeram dari iubet. Appianus lib. 2. Bell. ciu. tradit, in caſtris D. Cęſaris Venerem genitricem ſignum datum. In Pompei magni Herculem inuictum; Et lib. 3. in Pompei iunioris Pietatem. Hircius in bello Africano, Cęſarem ſignum Felicitatis dediſſe ſcribit. Brutum Appollinis ſignum in Philippis dediſſe teſtatur Plutarchus in illo. Xenophon lib. 3. Cyrũ dediſſe ſignum Iouem ſeruatorem; quamuis hęc poſteriora ſigna bellica potius dicenda, quam cuſtodiæ excubiarum. De qua re plura apud Vegetium lib. & c. 7. Ex his colligitur, ſenſum verborum Capitolini eſſe, Antoninum Pium, quum vitę finẽ adeſſe videret, ſucceſſorem Imperij M. Antoninum Philoſophum omnibus commendaſſe, ſtatimque ęquanimitatis ſigno Tribuno dato, fortunam auream, quæ in cubiculo ſolebat eſſe, ad Marci cubiculum tranſire iuſſiſſe. Si itaque commendauit, & iuſſit, non ideo geſtu manus, vel corporis ſignum dedit, quod pariter in Antonino Pio per hæc verba refert idem Capitolinus. Tertia die, quum ſe grauari videret, M. Antonino Rempublicam & filiam pręſentibus præfectis commendauit, fortunamque auream, quæ in cubiculo Principũ poni ſolebat, transferri ad eum iuſſit, ſignũ Tribuno æquanimitatis dedit: Sed quęſo, cur ſignum Tribuno potius, quam Præfectis, aliove principaliori, ſi de annulo intelligamus, & qualis facies æquanimitatis in eo inſculpta? Dedit itaque ſignum Imperator ille optimus extremo vitæ tempore ſignum Tribuno æquanimitatis, quaſi innueret ſe ſucceſſorem, qui eſſet æquo animo, qualis ipſe extitiſſe profitebatur, derelinquere, ad quem auream fortunam, Imperij poſſeſſi, velut inditium, deferri voluit. In hunc ſenſum Aelius Spartianus in Seuero, Iuſſit deinde ſignum Tribuno dari, Laboremus: quia Pertinax quando in Imperium adſcitus eſt, ſignum dederat, Militemus.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Atque hanc totam legem de aſſertionibus firmauit.

ASSERERE in libertatem, eſt liberum ſe profiteri, ſeque in libertatem vindicare, Vulp. l. non ſolum. §. fin. D. de iniur. Et Aſſerere ingenuitati dicit Saturninus, l. 2. D. ſi quis ingenu. eſſe dicatur. Itaq; aſſerere in libertatẽ eſt vindicare in libertatẽ, & affirmare aliquẽ ſeruũ creditũ eſſe liberũ; cuius rei exẽpla paſſim habentur. E contra verò aſſerere in ſeruitutẽ eſt aliquẽ, qui pro libero ſe geſſit, tãquã ſeruũ ſuũ vindicare. Liuius lib. 3. M. Clodio clienti negotiũ dedit, vt virginẽ in ſeruitutẽ aſſereret. Et aſſertor libertatis vindex dicitur Paulo lib. 5. Sen. tit. 1. & 33. in fi. & Donato in Terent. Adelph. Aſſertio verò eſt libertatis cauſę iudiciũ. Et aſſertoriæ lites l. 1. C. de aſſert. toll. Et apud M. Fabiũ lib. 5. c. 2. de ſecunda aſſertione verba facientem. Et Plautus in Curcul.

Memento promiſiſſe te, ſi quiſquam hac liberandi cauſa manu aſſereret,
Mihi omne argentum redditum iri.

Hinc

Hinc & lex de aſſertionibus, quà ſcilicet cauebatur, ne liberi pro ſeruis haberentur, nec ſerui pro liberis, quam legem totam firmauit M. Ant. Philoſophus, iubens in Vrbe apud Præfectos ærarij Saturnij vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, per prouincias quoque tabularios in eundem vſum publicos inſtituens, apud quos idem de Originibus fieret, quod Romæ apud Præfectos ærarij, vt ſi fortè aliquis in Prouincia natus cauſam liberalem, ideſt libertatis diceret, teſtationes inde ferret, quibus omnis lis dirimebatur, & lege de aſſertionibus firmabatur, quæ anteaquam id prouiſum eſſet, varijs iudicijs agebantur. Io. Baptiſta Egnatius in ſuis annotat. in Capitolinum, tradit conſimile S.C. ad nobilitatis aſſertionem Venetos ſanxiſſe, vt ſcilicet quicunque patricius liberos genuiſſet, ad Pub. Aduocatores, qui præſens eſſet intra octo dies, qui abſens ad ſex menſes profiteretur. Vnde poſtea & ætatis, & natalium aſſertio peti poſſet.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Prætorem tutelarem primus fecit, quum ante tutores à Conſulibus poſcerentur.

EX Capitolini aſſertione non leuis oritur difficultas, ſi quidem conſtat ex Liuio libro 39. Tutores olim non à Cónſulibus, ſed à Tribunis, & Prætore dari ſolitos, dum inquit. Tutore à Tribunis, & Prætore petito, &c. Quod pariter apud Iuriſtas legimus in l. Prætor & l. nec mandante, §. primo, & ſecundo, eod. tit. & l. prima. C. de offi. præt. Vnde Vulp. cap. Inſt. 11. Prætorianũ tutorem dixit, quod à Prætore Vrbis dari conſueuiſſet. Sicuti & tutores Iulianos vocauit ibidem, qui ex lege Iulia, & Titia dabantur mulieribus, & pupillis in prouincijs à Præſidibus. Non ergo à Conſulibus. Huic obiectioni & difficultati ſatisfacere poſſe putamus, ſi dicamus, quũ M. Antoninus Philoſophus ad Imperium peruenit, Conſules dare conſueuiſſe tutores, (quamuis id munus olim eſſet Vrbis Prætoris) qui quũ Reipub. alijs multis negotijs implicarentur ſtatuit idem Marcus, vt eos hac moleſtia liberaret, vt particularis Prætor crearetur, qui Tutelaris diceretur, tutorem, quum opus eſſet, daret, & de tutelaribus cauſis cognoſceret.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Fiſco in cauſis Compendij nunquam iudicans fauit.

COMPENDII verbo, lucrum, quæſtum, & vtilitatem ſignificari iuris interpretes docent in lege duo ſocietatem 71. §. duo D. de calumniat. l. Iulianus, D. ſi quis omiſſa cauſa teſt. & alibi ſæpè in Pandect. l. Iudices, C. de anno. & tribu. lib. 10. l. cũ virum, 16. C. de fideicom. in §. duobus. In eadem ſigni-

catione hoc verbo vſus eſt Cic. vti in Offic. Is ſe negat omninò facturũ compẽdij ſui cauſa, quod non liceat. Et in Orat. pro Q. Rabirio. Si quando me vis peierare, vt paululum tu compendij facias, paratum fore ſcito. Et in Orat. pro Flacco. Is vberrima re turpe compendium effugit. Et in Verr. Ciues, qui merces ſuppeditant cum quæſtu, compendioque. Et ad Heren. Duæ res ſunt, quæ poſſunt homines ad turpe compendium commouere, inopia, & auaritia. Et iterum. Multi leue compendium fraude maxima commutauerunt. In eadem ſignificatione, hac voce Tibullus vſus eſt.

Nec vagus ignotis repetens compendia terris,
Preſſerat externa nauita merce ratem.

Capitolinus in Pertinace. Alimentaria etiam Compendia, quæ nouem annorum ex inſtituto Traiani debebantur, obdurata verecundia ſuſtulit. Vopiſcus in Aureliano. Vellemus quidem ſingulis quibuſq; deuotiſſimis Reipub. viris multo maiora deferre compendia. Am. Marcell. lib 21. vbi de Iuliano tõſorem interrogãte verba facit, ita habet. Interrogatus tamen ille quid haberet ex arte compendij, vicenas diurnus reſpondit annonas, totidemque pabula iumentorum, & aureum ſtipendium graue. Et lib. 28. vbi de Himettio Africę Proconſule verba facit. Integrum compendium ad ærarium Principis miſit. Et lib. 30. Si hæc ante ingemiſcenda compendia comperiſſet. Suet. in Vitellio cap. 2. Cuius filius ſectionibus, & conſuturis vberius compendium nactus. Liuius lib. 9. Addebat alacritatem, quod Dictator prædam omnem militibus edixerat, nec ira magis publica, quam priuatum compendium in hoſtem acuebat. Feſtus lib. 4. & Varro lib 4 de lingua Lat. hoc verbum deriuatum putant à veteri æris penſandi ritu. Cui opponitur diſpendium. Erit itaque Capitolini verborum ſenſus. M. Antoninũ Philoſophum in cauſis, in quibus agebatur de fiſci intereſſe, nunquam illius compedio fauiſſe, hoc eſt, illius vtilitati minimè ſtuduiſſe.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Multi autem ferunt, Commodum omnino ex adulterio natum, ſi quidem Fauſtinam ſatis conſtat apud Caietam conditiones ſibi & nauticas, & gladiatorias elegiſſe.

IOAN. Baptiſta Egnatius in ſuis Annot. interpretatur, Fauſtinam M. Antonini vxorem ſectatam bene mentulatos. Cœl. Rhodiginus libro 17. cap. vigeſimonono, exponit, Fauſtinam apud Caietam bene naſatos, ac mutoniatos, ſeu draucos conquiſiuiſſe, qui laſtaurum agerent validè. Verum, vt ingenuè quid ſentiam fatear, exiſtimo hanc explicationem magis coniecturalem, & voluntariam, quam alicui authoritati innixam. Qua de re ego potius expono, Fauſtinam ſibi elegiſſe conditiones nauticas, & gladiatorias, ideſt coniunctiones Venereas cum nautis, & gladiatoribus, quæ interpretatio authoritatibus fulciri poteſt. Si quidem Feſtus. Conuenta (inquit) conditio dicebatur,

batur, quum primus ſermo de nuptijs & earũ conditione habebatur. Et apud Iuriſconſultos conditio ſponſaliorum,& nuptiarum coniunctionem ſignificat, l. 19. in Vul. incip. qui libertos D.de ritu nupt. Ita Seneca lib.Cõtrouerſ. ait. Conditionem nuptiarum illi inuentam, quum alio nullo modo poſſet. Et apud Liuium lib.3.legimus de Icilio. Virginius(inquit) viderit de filia, vbi venerit, quid agat,hoc tamen ſciat, ſi ipſe huius vindicijs ceſſerit, conditioné filię quærendam eſſe. Appius namq; Decemuir,dum Virginiam puellam ardentius deperiret, eam ſeruam dicebat, vnde ab illo vindicię ſecundum ſeruitutem decretæ ſunt,quibus ſi Virginius puellæ pater ceſſiſſet, Icilius ſponſus ait aliam conditionem filię quęrendam eſſe,hoc eſt, aliud matrimonium,ſeu coniunctioné. Hinc ſcribit Caius l.2.de diuort. in renunciatione ſponſalium his verbis vſos antiquos. Conditione tua non vtar. In eundem ſenſum Cic.in Philippicis inquit. Filiam eius ſororem tuam eieciſti,alia conditione quęſita,hoc eſt alia muliebri coniunctione. Ita & apud Lampridium interpretor,quum inquit, Heliogabalum emiſſarios habuiſſe,qui ei bene naſatos perquirerent, eoſq; ad Aulam perducerent, vt eorum conditionibus frui poſſet. Et paulo infra. Lauacrũ publicum in Aedibus Aulicis fecit, ſimul & palam populo exhibuit, vt ex eo conditiones bene naſatorum hominum colligeret, ideſt coniunctiones carnales, & inhoneſtas. Nam hoc verbum modo in bonam modo in malam partem ab authoribus accipi obſeruamus. Suet.in Cęſ.c.27. Ad retinendam autem Pompei neceſſitudinem, ac voluntatem, Octauiam ſororis ſuæ neptem, quæ C.Marcello nupta erat, conditione ei detulit, ſibique filiam eius in matrimonium petijt, Fauſto Sullæ deſtinatam, vbi in bonam partem. In malam autem apud eundem in Auguſto,c.69.quum ſcribit, cõditiones quæſitas per amicos, non de nuptijs, ſed de ſtupris intelligendum. Ita & Terentius in Andr.

Accepit conditionem, deinde quæſtum occipit.

Et Cic.pro Cęlio. Habes hortos ad Tiberim,quo omnis iuuentus natandi cauſa venit; Hinc licet conditiones quotidiè legas.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Et quum per Ægyptum Bucolici milites grauia multa feciſsent, per Auidium Caſſium refuſi ſunt.

COELIVS Rhodig.lib.27.c.2. Ruſticos milites interpretatus eſt. Turnebus lib.25.Aduerſ.c.18.inquit. Bucolici milites erant Aegyptij, paſtoritiam vitam colentes, ſi nomen ſpectes, ex eo loco,qui Bucolia dicebatur; vallis autem erat,vt ſcribit Author Aethiopicon,quæ Nili exundationes receptabat, imenſa in medio altitudine,extremis in paludem degenerationibus, re vera tamen latrones erant,nõ paſtores. Egnatius in Annotationibus Turnebo conſentit,nam inquit. Bucolici milites ſic appellati à regione Bucolia latronum receptaculo,vt author eſt Heliodorus Aethiopicon lib.1. Vtraq; ſententia confirmari poteſt. Prior Rhodigini, eo quod paſtores coniuraſſe aliquando, & mi-

litaſſe obſeruamus apud Liuium lib. 39. & apud Tacitum Annal. 4. vbi de tumultu ſeruili excitato à Tito Curtiſio ita legimus. Mox poſitis propalam libellis, ad libertatem vocabat agreſtia per longinquos ſaltus & ferocia ſeruitia. Bucolica autem paſtorum, & armentariorum genus à cuſtodia boum, quæ præcipua animalia apud ruſticos ſunt, non eſt qui ignoret; vnde & Virgilij Bucolica dicta, & Bucolicon carmen. Secunda & ipſa confirmari poteſt, quum paulo infra dicat idem Capit. M. Antoninum latrones Dalmatiæ, atque Dardaniæ milites feciſſe, ergo & latrones illos Aegyptios milites iure appellatos. Verum quum Bucolicos milites per Aegyptum multa grauia feciſſe dicat, hoc loco puto intelligendum de latronibus, quorum Egnatius, & Turnebus meminere, qui dicti Bucolici à Bucolia regione, quæ & ipſa fortè ſic vocata voce Græca, quod à ruſticis, paſtoribus, & armentarijs incoleretur, qui etiam & prædatoriam artem exercerent, loci, & ſitus munimento confiſi.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Verum Cæſarem, execto ſub aure tubere, ſeptennem amiſit, quem non plus quinque diebus luxit, conſolatuſque etiam medicos, actibus publicis ſe reddidit.

LÆVINIVS Torrentius in ſuis Comment. ad Suetonium in Auguſto capite quarto, non medicos, ſed amicos legendum contendit, inquiens. Quis enim medicos conſoletur? Aut quæ medicorum in actibus publicis functio eſt? Qua in re doctiſſimum virum hallucinatum putamus, namque tumores poſt aures, aut ſub auribus Medici Parotidas vocant, difficilis curationis eſſe fatentur omnes, & ſi non rectè tractentur, ſępè mortem afferre omnibus medicinam profitentibus receptum eſt; Quum itaque Medici Vero Cæſari ſeptenni huiuſmodi tumorem ſecuiſſent, illud, quod plerunque vſu venire norunt medicinam facientes, mortis culpa in illos facile reijci poterat, quod ſcilicet puero tenello intempeſtiuè tumorem ſecuiſſent, quam non ſolum non admiſit M. Antoninus, ſed eos conſolatus eſt, qui dolebant, non modo optimi Principis orbitatem, ſed & male audiebant, ſe mortis ſecutæ criminari, qua moleſtia eos leuare conatus eſt optimus Imperator, illos ſolãdo; Itaque conſolatio non à medicis aliena, vti Torrentius cenſuit, quem præterea nimis oſcitanter textum legiſſe exiſtimandum quum inquit: Quę medicorum in actibus publicis functio eſt? Non enim verba Capitolini de actibus publicis ad medicos referenda, ſed ad Imperatorem ait enim: Conſolatuſque etiam medicos, actibus publicis ſe reddidit, hoc eſt poſt quinque dierum ſpatium, quibus filium luxit, ad munia publica ſe contulit.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Armauit & Diocmitas, emit & Germanorum auxilia contra Germanos.

EX Ammiano Marcellino lib. 27. qui milites eſſent Diocmitæ colligimus, ibi enim ſcribit. Adhibitis ſemiermibus paucis, quos Diocmitas appellant. Vnde Turnebus lib. Aduerſ. 25. c. 18. ſcribit Diocmitas arbitror fuiſſe homines leuiſſimæ armaturæ, vel ſemiermes potius, qui ad fugientes perſequendo ipſa leuitate habiles eſſent; Nos verò arbitramur ſemiermes fuiſſe ab Ammiano dictos, quod ſcilicet ſolis armis ad offenſionem paratis eſſent inſtructi, nullis verò ad defenſionem facientibus munirentur. Ob id Capitolinus ait, M. Antoninum eos armaſſe, hoc eſt armis, quibus corpus munitetur, inſtruxiſſe. Cur verò Diocmitas appellarint huiuſmodi milites, à nemine hactenus declaratum legi. Fortè ita appellauere ἀπὸ τοῦ Διὸ, quod eſt ideo, καὶ ἀκμήτης, quod eſt infatigatus, ſeu indomitus, & in vigore exiſtens; quod ſcilicet, quia inermes eſſent, quo ad corporis tutelam, propterea eſſent infatigati, vel a δύο, hoc eſt duo, & μίτος, quod eſt filum ſeu licium, quod ſcilicet armarentur duplicibus pannoſis, ſeu lineis indumentis, inuicem conſutis, ad corporis defenſionem, quos, vt tutiores redderet, M. Antoninus armauit ferreis tegumínibus, vel æreis, & ideo ſemiermes dicti, quia licet armarentur tegumine illo, quo ad materiam, ex qua parabantur, parum ad corporis tutelam faciente, ſemiermes dici iure poterant. Illud profectò minimè ſilendum, ne ſimilitudine vocis quis fortè decipiatur, apud Q. Curtiũ de geſtis Alexandri libro quinto, legi, milites Dimachas his verbis. Itaque delectis equitum ſex millibus, trecentos, quos Dimachas appellant, adiungit. Dorſo hi grauiora onera portabant, cęterum equis vehebantur, quumque res, & locus poſceret, pedeſtris acies erat. Hos Diocmitas minimè fuiſſe ſatis conſtare exiſtimamus, quod aliqui credidere, mendum in Q. Curtio eſſe putantes, quod Dimachæ grauioribus armis armarentur ex Iulio Polluce lib. 1. Onomaſticon c. 10. c contra verò, Diocmitæ ſemiermes erant, nullis, vel ſaltem leuibus armis induti, vt diximus.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Et multi nobiles bello Germanico, ſeu Marcomanico, imò plurimarum gentium, interierunt, quibus omnibus ſtatuas in foro Vlpio collocauit.

FORVM Vlpiũ idẽ eſſe cũ foro Traiani, quod & forũ Neruę & trãſitoriũ appellatũ exiſtimamus Vlpiũ verò dictũ quod Vlpius Traianus Imp extrui cœptũ à Domitiano, ampliauit & ornauit, ſicuti & Traiani eadẽ de cauſa,

&

& Neruæ quoque, Nam Traianum a Nerua adoptatum illius nomen retinuiſſe, quod plerique alij fecere, ex illius numiſmatibus clarè patet. Neruam enim ipſum, qui per annum, & menſem tantum imperauit, hoc forum extruxiſſe nullus ſcriptor literis mandauit, e contra Traianum id feciſſe plures recenſent. Eundem autem & tranſitorium dictum conſtat ex Suetonio cap. 5 vbi illum forum extruxiſſe ait, quod nunc Neruæ vocatur. Id etiam colligimus ex Eutropio, qui in Domitiani vita, recenſens illius opera, enumerat forū tranſitorium. Clarius verò Lampridius in Alexandro Seuero, inquiens. Statuas coloſſeas, vel nudas, pedeſtres, vel equeſtres Diuis Imperatoribus in foro D. Neruæ, quod tranſitorium dicitur, locauit. Euſebius & ipſe in Chronicis, Domitiano imperante forum tranſitorium excitatum ait, atque ita dictum, quod ad tria pateret tranſitus. Domitianum itaque eum extruxiſſe primum arbitramur, eū verò ampliorem reddidiſſe Traianum, poſita ibi columna illa inſigni, quæ adhuc integra Romæ conſpicitur, ob id Neruæ, Traiani, & Vlpium poſtea dictū, quū antea tranſitorium appellaretur, quod tribus illis nominibus, & pręnominibus D. Traianus eſſet inſignitus. Nūc in 8. Vrbis regione ponit Petr. Victor. Illud ſanè nonnihil difficultatis facit, quod idem Capitolinus paulò ante dixit M. Antoninum auctionem feciſſe rerum aulicarum in foro D. Traiani; Et paulò poſt, ſtatuas in foro Vlpio collocaſſe, quę diuerſitatem quandam arguere videntur. His tamen non obſtantibus a priori ſententia non recedo.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho.

Et Juuenum nobilium ſacra Serapidis a vulgaritate Peluſiæ ſubmouit.

SERAPIM Deum apud Aegyptios coli ſolitum paſſim apud authores obſeruamus. Vnde Martialis.

Iſæum Seraphin, Nilus veneratur Oſirim.

Et Tacitus lib. Hiſt. 4. Monitu Serapis Dei, quem dedita ſuperſtitionibus gens ante alios colit, vbi de Aegypti Alexandria verba facit. Peluſium autem Aegypti clauſtra vocauit Liuius lib. 44. Et Mart. in Xenijs.

Accipe Niliacam Peluſia munera gentem.

Et Virgilius primo Georg.

Nec Peluſiacæ curam aſpernabere lentis.

Et Peluſiana mala legimus apud Columel. lib. 5. cap. 10. Vnde Peluſiotæ populi Peluſium habitantes. Nos autem ſuperſticioſiſſimos fuiſſe ex Plutarcho obſeruamus, vt qui cœpas non comederent, quod ſolę ex cunctis oleribus contra Lunæ incrementa, & decrementa vices augendi, & diminuendi habeant contrarias. Proinde Hieronymus contra Iouini. inquit. Impelli ſe vates Peluſiotes, vt manducet cœpas. Huius Dei cultum olim ex Aegypto Romam receptum, mox Piſone, & Gabinio Conſulibus reiectum teſtatur Tertullianus in Apologetico. Verum & rurſus introductum ex hoc loco colligimus, eiuſque

ſacra

ſacra celebrata, vti vulgo peluſi fieri ſolebát a iuuenibus nobilibus, quę ſubmo uit M. Antoninus; Namque Aegyptiorum ſacra, Iudęorumque, ac alia externa, ac ceremonias ab Vrbe pellendas ſemper ſtuduerunt Romani, vt Seruius in illud Virgilij lib. 7. Aeneid. adnotauit.

Nec dum etiam geminos a tergo reſpicit angues,
Omnigenumque Deum monſtra,

Inquiens ideo monſtra dicit, quia ſub Auguſto necdum Romani Aegyptia ſacra receperant. Ex his patere puto quid Peluſiæ vulgaritas (quod ſe ignorare fatetur Egnatius in Annot.) ſignificet, qua voce, vulgaritate ſcilicet ſanè infrequenti, vſus eſt Capitolinus, hoc eſt popularitate, & communitate, ſeu communi vſu; ſic & vulgariam pro vulgarem Næuius, & Turpilius dixere, ille vulgariam facilitatem, hic temeritatem vulgariam.

Iulius Capitolinus in Pertinace.

Nam pater eius tabernam coactilitiam in Liguria exercuerat.

IOAN. Baptiſta Egnatius Coactiliariam, & ex Florentino Coactilia interpretatur inſtrumenta viatoria ſicut pelles, quibus inuoluuntur veſtimenta, loraque quibus hæ pelles conſtringi ſolent; A cogendo autem, ideſt a ſtringendó Cŏactilia dicta putat, vnde taberna Coactiaria; verùm quantum ipſe aberrauerit, & cum eo Oldendorpius, & Spiegellius eandem ſententiam ſequuti, ex infra dicendis patebit; Nam Coactilia ex Vulpiano, l. argumento 25. §. Ariſto. D. de aur. & arg. leg. veſti cedunt; Dicebantur autem Coactilia ad differentiam earum, quæ ex litijs, ſeu filis, quibus in telis textrices implicant ſtamina, fiebant. Vnde trilicem, vel bilicem dicimus veſtem, quæ ex duobus, vel tribus licijs conſtat. Coactilia verò diuerſimodè erant compacta ex villis craſſioribus, quibus in ſimul coactis fiebant veſtimenta, ſeu tegumenta, Galli, & Itali *Feltrè* vocant. Ita Plinius lib. 8. cap. 48. Lanæ (inquit) & per ſe coactæ veſtem faciũt. Et in libello de re bellica ad Theod. ita legimus. Hoc enim veſtimenti genus, quod de coactili ad menſuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis, timoris ſollicitudo ſolertiæ magiſtra compoſuit. Hanc ſententiam ſecutus eſt Prateius in ſuo Iuris Lexico, quæ etſi docta ſit, attamé, quod ad pręſentis loci declarationem pertinet, nihili facienda; Nam coctilitiam legendũ, non coactilitiam, vel coactiliariam vt alij, clarè conſtat ex his, quæ per initia vitæ Pertinacis idem Capitolinus ſcriptum reliquit; ait namq; Heluium Succeſſum Pertinacis patrem, filium Pertinacem appellaſſe ex continuatione lignariæ negociationis, quod pertinaciter eam rem gereret. Si itaque Pertinacis pater continuauit lignorum negociationem, neceſſariò ſequitur legendum coctilitiam, cui lectioni aſſentitur Baifius ad d. §. Ariſto, teſtimonio etiam eiuſdem Vulpiani, l. ligni, in fi. D. de leg. 3. de ligno cocto diſputantis; Inter ligna enim igni deſtinata χάνσιμα Græci dicunt, cocta recenſentur, ideſt bene exſiccata, & arida, quæ fumum non faciant, vel ſaltem modicum ἄκαπνα Gręcis.

Sic

Sic enim apud Galenum eo nomine ligna omnino arida pluries appellantur. Hanc lectionem ſequutus eſt quoque Cœlius Rhodiginus, lib 15.cap.18.male tamen Pertinacis patrem materiarium appellans, namq; materiarius is eſt, qui ligna ad ædificia ſuppeditat. Plaut.in Milite.

Si non nos materiarius remoratur, quod quidem opus eſt,
Noui indolem veſtri ingenij, cito erit parata nauis;

Vnde etiam materiarius faber, lignarius faber appellatus, & fabricam materiariam, ideſt lignariam dixit Plinius libro 7.cap.53. Fabricam materiariam Dædalus, & in ea ſerram, & aſciam inuenit. At Pertinacis patrem non fabrum lignarium fuiſſe, ſed lignorum ad ignis vſum negociatorem, ex ipſomet Capitolino manifeſtum fit; & ideo exercuiſſe tabernam coctilitiam, ideſt emiſſe, & vendidiſſe ligna ſicca ad coquendum apta, & in quoſcunque ignis vſus adhibenda. Huic noſtrę interpretationi fauet Trebellius Pollio in D. Claudio, vbi habet. Ligni quotidiani pondo mille, ſi eſt copia, ſin minus quantum fuerit, & vbi fuerit, coctilium quotidiana battila quattuor. Ligna enim quotidiana intelligo, quæ in quotidianum vſum recenter exciſa parantur, coctilia verò ligna exſiccata.

Iulius Capitolinus in Pertinace.

Et Chirodotas Dalmatarum, & Cirratas militares, purpureaſque Chlamydes Græcanicas atque Caſtrenſes & Cuculli Bardiaci.

SVPERIVS dixit Capitolinus in Vero illum obtecto capite, cucullione vulgari viatorio, nocte vagaſſe p tabernas, & lupanaria. Et Cato de re ruſt. c.2. Quo opera per imbrem fieri potuerint nouos fieri centenos, cucullioneſve, familiam oportuiſſe ſarcire. Ex quibus patere poteſt, cucullos Bardiacos fuiſſe capitis tegmina, vel ſaltem veſtis genus, cui cucullus in ſuperiori parte annecteretur, vnde & monachi hodie eadem ratione cucullati appellantur. Columella lib.2.cap.8. Cultam, veſtitamque familiam magis vtiliter, quam delicatè habeat, munitamque diligenter a vento, frigore, pluuiaque, quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis, centonibus confectis, vel ſagis cucullis. Et Martialis, libro 5 epiſt.14.

Illinc cucullo proſpicit caput tectus.

Et Iuuenalis Saty.tertia.

Contentuſque illic Veneto duroque cucullo. Et iterum.
Sumere nocturnos meretrix Auguſta cucullos.

Quales verò eſſent cuculli Bardiaci, & cur ſic dicti indagandum. A Bardo bardiacum deriuatum fatentur omnes; Bardus autem Nonio appellatur debes ingenio, & ſtultus. βάρδισος enim Græcis tardus dicitur. Vnde Homerus Iliad. 4. ἵπποι βάρδιστοι. Feſto quoque ſtultus & tarditate ingenij dicitur. Et Cic.

pro

pro Cæc. Nimis audacem, nimiſque bardum ſcripſit. Et lib. de Fato Zopyrus Phyſiognomon ſtupidum eſſe Socratem, & bardum dixit. Ex qua huius vocis, Bardi ſignificatione fortè aliquis bardiacos cucullos deriuatos exiſtimare poſſet, quum & noſtris temporibus moriones, ſtulti & fatui, qui Principum delitiæ ſunt, cucullati incedant. Verum aliunde petendam deriuationem huiuſmodi exiſtimamus. Ammianus Marcel. lib. 15. inter Gallos enumerat Bardos quos fortia virorum Illuſtrium facta heroicis compoſita verſibus cum dulcibus lyræ modulis cantitare tradit. Eoſdē a ſtudio Philoſophiæ, vaticinationibus, & carminibus laudatos in primis Strabo lib. 4. Diodorus Siculus lib. 6. c. 9. ſcriptum reliquere. Et de his intelligendum puto in Iuuenale Saty. 16. illud.

Bardiacus datur iudex hæc punire volenti,

Nēpe Gallicus Bardus nō militaris, vti Turneb. ĩterpretat' lib. Aduerſ. 23. c. 25. & lib. 26. c. 24. nullā addēs ſuę interpretationis rōnē. De his Luc. lib. 1. ſcripſit.

Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi. Et Mart. lib. 4. Epigr. 4.

Laſſi Bardiaci os quod euocati.

Hos autem Bardos cucullo vſos exiſtimandum, vnde cuculli Bardiaci; ex quo fortè euenit, vt poſterioribus temporibus poetæ cucullati fingantur. Sic Petrarchæ & Dantis imagines pictæ, & ſculptæ cucullatę viſuntur. Gallos itaq; cucullis vſos ex dictis conſtat, nec non etiam ex Iuuenale ſcribente Saty. 8.

————Si nocturnus adulter,

Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

Et Martiale libro decimoquarto. Epigram. 128.

Gallia Santonico veſtit te Bardocucullo.

Santones autē populos Galliæ eſſe nemo inficiatur. Lāpridius in Heliogabalo. Tectus cuculione mulionico, ne agnoſceretur. T. Pollio in D. Claudio. Bardocucullum vnū in Epiſt. Galieni, vbi de muneribus Claudio miſſis verba facit. Erunt itaq; Cuculli Bardaici Capitolino Cuculli Gallici, ideſt, quibus Galliæ populi vtebantur. Sicuti aliud veſtis genus à Dalmatis ſupra in Commodo, hoc & in loco Dalmaticas vocauit, & Chlamydes Gręcanicas à Gręcis.

Iulius Capitolinus in Pertinace.

Cirratas militares, & Chlamydes Caſtrenſes.

IOVANES BATTISTA Enatius legendum putat citratas, & eas veſtes intelligendum, quas Feſtus citroſas ideo appellari dixit, quod in modum citri formatę eſſent, hoc eſt virgatę, vt ipſe opinatur. Rectius fortaſſe cetratas, hoc eſt in ſcutorū more, quos cetras dixere, quibus Hiſpani armabantur in bello picta, & contexta, quāmet ſcutulatā vocatā alibi demonſtrauimus, vbi de cetra, vnde milites cetrati dicti Liuio lib. 41. & Cęſari lib. 1. Belli ciuilis. Ego veſtes cirratas fuiſſe puto, quæ ex cirrato panno, laneo, ſerico, vel aureo confectę eſſent. Pannos laneos, cirratos, ideſt circinos, ſeu cirros habentes noſtris etiam temporibus vſui eſſe videmus, laneos nempè, & quibus lectorum precipuè fiunt cooperimenta, & centones, & quibus etiam inuoluuntur nautę, & alij viles, pauperesque homines. Sericos verò, & aureos cirratos,

ideſt

ideſt cirros habentes non ſolum, ſed & cirros ſuper cirros in diuitum & Principum vſus, quis ignorat? Huiuſmodi autem fuiſſe cirratas veſtes, de quibus Capitolinus meminit, exiſtimo, eas verò vocaſſe etiam militares, quod illis potiſſimum vterentur in bello; tum quia magis apræ eſſent ad Cæli iniurias arcendas, tum etiam, quod ictibus cæteris melius reſiſterent, à cirro ita appellatas. In eodem enim ſenſu dixit Cirratos Cic. pro Seſtio, & Perſius.

Tene cirratorum centum dictata fuiſſe.

Pro nihilo pendas?

Et Ammianus Marcell. lib. 14. à cirris fœminas cirratas ſcripſit. Has cirratas veſtes militares Lampridius in Alexandro vocauit Chlamydes hirtas, hoc eſt villoſas & piloſas, ſeu ſetoſas, niſi fortè in eo differentes, quod villos minimè retortos, & in cirros plicatos hę haberent; Chlamydes enim veſtes militares fuiſſe ex hoc etiam Capitolini loco conſtat, qui Chlamydes Caſtrenſes nominat. Nonius Marcellus lib. de genere veſtimentorum inter militares veſtes chlamydem enumerat. Et Virg 8. Aeneid.

——————Ipſe agmine Pallas

In medio Chlamyde & pictis conſpectus in armis.

Et Plautus ad ornatum militis ait opus eſſe chlamyde, machęra, & petaſo. Iulius Pollux quoque inter apparatus militares numerat Chlamyda. Quamuis & Regium indumentum fuiſſe purpuream Chlamydem colligamus ex Eutropio lib. 10. c. 29. vbi de Diocletiano Imperatore loquens, ait. Nam prius in Chlamyde purpurea imperij inſigne tantum erat. Suidaſque ipſe author eſt à Numa Romanorum Rege Chlamydem repertam. Et ipſemet Lampridius paulo infra de Alex. Vſus eſt ipſe Chlamyde coccina ſępè. Inſuper & inter puellaria veſtimenta Chlamys recēſetur ab Vulpiano, in l. veſtis, D. de auro & arg. leg. qđ pariter confirmat & Nonius Marcellus ex Catone lib. de Puellis ordinandis, inquiens. Vt puellæ habeant potius in ueſtitu Chlamydas. Quamuis & idē Cato lib. citato Chlamydem etiam fęminis adultis tribuat, vnde Virg. quoque lib. 4. Aenid. de Didone ſcribit.

Sydoniam picto Clamyidem circundata limbo.

Iulius Capitolinus in Pertinace.

Vaſaque eluto auro, ebore, argento, citroque compoſita, atque etiam Phallouitroboli ex materie eadem & vaſa Samnitica.

PHALLOVITROBOLI vocem quis exactè interpretatus fuerit adhuc ignoro. Ego ex tribus Gręcis dictionib. cōpoſitā exiſtimo, & Phalouyttoboli legendum; nam facilè fuit errare ſcriptori, vel impreſſori ex ſimilitudine loco T, R, appoſita, φαλλὸς enim teſte Suida Priapum ſignificat, ſeu virile membrum pudendum, βύττος pudendum muliebre, βολὴ verò iactus, percuſſio, ictus; fuiſſe itaque Phallouyttouolos exiſtimo congreſſus pudendorum vtriuſque ſexus formatos ex ebore, auro, citroque, quos varijs formis à Commodo excogitatos formandos inuenerat libidinoſiſſimus Imperator,

rator,

rator, exemplo Tiberij, qui ex Suetonio in illo, cap. 43. Sellariam excogitauit, monſtruoſoſque concubitus, ſpintrias triplici ſerie connexos inuicem ſe inceſtantes, cubiculaque habebat diſpoſita tabellis laſciuiſſimarum picturarum, libriſque Elephanticis inſtructa; Monſtruoſis quoque libidinibus oblectatum Neronem ex Suet. in illo cap 28. habemus; ab his ne turpiſſima libidine infectus Commodus ſuperaretur, & ipſe, ad excitandas libidinis illecebras, cōformauit ex varia precioſa materia figuras monſtruoſarum libidinum, quas Phallouyttouolos appellauit. Quod magis confirmari poteſt, quum ſtatim addat Capitolinus, eundem habuiſſe vaſa, Samnitica calfactandæ reſinæ ac pici, diuellendis hominibus, ac leuigandis, ideſt ad depiles faciendos, vt molliores, & pulchriores viderentur, cui rei Veneris ſtudioſi incumbere potiſſimum ſolent. Huic noſtræ explanationi fauent verba textus, enarrantia auctionem rerum Commodi à Pertinace factam.

Iulius Capitolinus in Clodio Albino.

Quum rarum eſſet Aquilas in his locis videri, in quibus natus eſt Albinus, ſeptima eius diei hora conuiuij, quod celebritati pueri deputabatur, quum ei nomina fierent, ſeptem Aquilę paruulæ de nidis allatæ ſunt.

SI verborum ſeriem ſequamur, in quibus ſeptimarum aquilarum, & ſeptimæ horæ fit mentio, videtur exponendum, fieri nomina, ideſt die luſtrico, in quo nomen pueris indi ſolere aliàs fusè demonſtrauimus, ſeptimo quidem die; ſed quum numero plurali nomina dicat, non nomen ſingulari numero, hęc fortè interpretatio minus recipienda; attamen, ſub generali ſignificatione nominis non ſolum nomen, ſed & prę̨nomen, cognomen, & agnomen contineri affirmare poſſumus. Vnde iure optimo numero plurali nomina dixiſſe. Verum quũ de cōuiuātibus verba faciat Capitolinus, in cōuiuijs mos erat antiquis ſortiri qui conuiuantibus præſidens nomina daret, ideſt leges, quæ ex Varrone, vti docet Cœl. Rhodig. lib. 28. capite 6. nomina vocabantur, fortè interpretari poſſumus locum hunc, quod quum in conuiuio, quod celebritate pueri fiebat, leges à Rege conuiuij darentur, allatæ ſunt ſeptem Aquilæ paruæ, &c. verum quum leges huiuſmodi. Nomi, non nomina dicantur Latinis, nec iſta expoſitio placet. Facere nomē, Iuriſtis eſt in tabulas referre, quod alicui debeatur, & debitum in ſe contrahere, & ſe debitorem cōſtituere. Vulp. l. 2. ff. de proxenetis. Si proxeneta interuenerit faciendi nominis, quaſi mandator non tenetur, quia hic magis monſtrat nomen, quam mandat, tametſi laudet nomen. Senec. in princ. lib. 1. Non eligimus dignos, quibus tribuamus, ſed nomina facturi diligenter in patrimonium, & vaſa debitoris inquirimus. Idem lib. 2. Quidam volunt nomina ſecum fieri, nec interponi pararios, nec ſignatores aduocari, nec chirographum dari. Apud Columellam libro & cap. 3. facere nomen cum vi-

neis,

neis eſt facere ſupputationem redditus vinearum. Quibus ſic ſe habentibus, dicimus, quod quum in conuiuio, quod pueri celebritate agebatur, conuiuę nomina facerent, ideſt, ſe debitores conſtituerent muneris quod puero aſſignabant, ſeptem aquilæ paruulæ de nidis allatę ſunt; Nam & noſtris temporibus ſimilis mos inoleuit in nuptiarum conuiuijs, pręſertim apud Germanos, vt ſcilicet quicunque inuitati conuiuio aſſident, munus aliquod ſponſę ſeu nuptæ dent, cui officio obeundo non ſemel nos à Sereniſſimo Principe noſtro, non tantum in Germania, ſed & in Italia deſtinati fuimus, idque muneris expleuimus ſumma cum liberalitate. Ita & in ſollemnitate pueri recenter nati olim factum conijciendum, pręſertim ex hoc Capitolini loco. Harum expoſitionum quam maluerit candidus lector recipiat.

Iulius Capitolinus in Clodio Albino.

Acceſſit omen quod quum ruſſulis faſciolis pueri eius familiæ alligarentur, quod fortè lotæ, atque vdæ eſſent ruſſulæ faſciolæ, quas mater prægnans parauerat, purpurea matris alligatus eſt faſcia.

RVSSVLAS diminutiuum à Ruſſo, & Ruſſeo eſt. Apud Pliuium mẽtio eſt Ruſſe, ſeu Ruſſatæ aurigæ. De quo forte Iuuenalis Saty. 7. Et non de milite, vt alij credidere.

Parte alia ſolum Ruſſati pone lacertæ.

Trebellius Pollio in Claudio 2. inquit. Tunicas Ruſſas militares annuas. Et Vopiſcus in Aureliano. Tunicas ducales Ruſſas quattuor. Quibus in locis perperam Turnebus Aduerſ. lib. 30. cap. 21. Phœniceas interpretatur, quod ex hoc Capitolini loco facilè conuincitur; nam Phœniceus color, ſeu vt ipſe voce Gręca inquit φοινικὶς purpureum eſſe adeo manifeſtum eſt, vt nulla prorſus indigeat probatione. At hic felicis ominis loco acceptum ait Capitolinus, quod C. Albinus non ruſſulis faſciolis, quod eius familiæ proprium erat, eo quod lotę, madidæ eſſent, ſed purpurea matris illigatus eſſet facia, vnde illi nutricis ioco Porphyris nomen inditum; nam πόρφυρα Græcis, purpura Latinis eſt. Vnde Ouidius.

Et Prophyriacis figere labra genis.

Quare Ruſſeum, ſeu ruſſulum alium eſſe à purpureo colore clarè patet. Ruſſeum autem nos arbitramur colorem fuiſſe eum quem nos ſimilitudine vocis retenta vulgo *Roſſo* dicimus, ideſt rubeus, cuius diminutiuum ruſſulus, ideſt minus rubens, qualis à Roſæ colore nobis vulgo dicitur *Roſato*. Plures enim rubei coloris adnotat differentias Gellius lib. 2. c. 26. inquiens. Quippè rufus color à rubore quidem appellatus eſt, ſed cum aliter rubeat ignis, aliter, ſanguis, aliter oſtrum, aliter crocus, has ſingulas ruffi varietates Latina oratio ſingulis, proprijſque vocabulis non demonſtrat, omniaque iſta ſignificat vna ruboris appellatione, quum tamen ex ipſis rebus vocabula colorum mutentur, & igneũ

aliquid

aliquid dicit,& flammeum,& ſanguineum, & croceum, & oſtrinum,& aureũ. Rufus enim color,& rubeus nihil à vocabulo rufi differunt, neque proprietates eius omnes declarant ξανθὸς καὶ πυῤῥὸς καὶ ἐρυθρὸς καὶ φοινικὸς,ſcilicet habere quaſdam diſtantias coloris rufi videntur,vel augentes eum, vel remittentes,vel miſta quadam ſpecie temperantes. Ex quibus Gellij verbis noſtram firmari interpretationem palam exiſtimamus.Ruſſeas autem, ſeu Ruſſas tunicas militares,& Ducales Trebellius,& Vopiſcus non ſemel appellauere, quod huiuſmodi tum milites,tum Duces vterentur,non modo honoris cauſa, ſed ne ſanguis è vulneribus,in bello fortè manans, veſtis colorem minimè mutans, nos deterreret vel hoſtibus vires adderet,& ferociam. Ob quam cauſam & eiſdem Perſas vſos, teſtantur Plutarchus in Antaxerſe, & Xenophon Pædiæ Cyri libro ſexto.

Iulius Capitolinus in Clodio Albino.

Quod interim à te publicari nolo, ne aut ad ipſum Papirium, aut ad eius affectus perueniat.

AFFECTVS, ſeu affectiones propriè ſunt animi paſſiones,quos Græci πάθη,Poetæ pro deſiderio quandoque accipiunt,quæ ſi rectæ ſunt,virtutes,ſi e contra,vitia appellantur,qua in ſignificatione hoc in loco minimè accipi poſſe manifeſtum eſt. Quare quum præter has & alias notas ſignificationes obſeruarem & apud Iuriſconſultos affectus accipi pro liberis, l. cunctos 26. de Decur. lib. 12. C. Theodo. in eam inclinabam ſententiam per affectus intellexiſſe Capitolinum Papirij filios, quibus intererat ſcire, vel neſcire à M. Aurelio Antonino in locum patris ſemianimis Albinum Conſulem ſuffectum. Verum quum apud eundem Capitolinum legerem. Affectus ſuos vnicè dilexit,filium, & nepotem vltra morem,filiam,& neptem religioſè. Et eundem in Maximino Patre. Quare milites timentes, quorum affectus in Albano monte erant medio forte die,quum à prælio quieſcentem Maximinum,& filium eius quieſcentes in tentorio poſitos occiderunt. Et apud Vulcatium Gallicanum. Nec tamẽ Antoninus grauiter eſt iratus,nec in eius liberos aut affectus ſeuitũ,&c. dubio procul cenſui per affectus hoc loco intelligendum non ſolum filios, ſed & vxorem, alioſque dilectione, vel agnatione, aut affinitate Papirio coniunctos, per quos nolebat Antoninus eundem,ſi conualuiſſet,ſcire à ſe illi Albinum, ſi deceſſiſſet,in Conſulatu ſuffectum. Sic apud Tacitum Annal. 14. lib. lego. Neque coniugijs ſuſcipiendis,neque alendis liberis ſueti,orbas ſine liberis domos relinquebant;Non enim ait Legiones vniuerſæ deducebantur cum Tribunis & Centurionibus, & ſui cuiuſque ordinis militibus, vt conſenſu, & charitate Rempub. efficerent,ſed ignoti inter ſe diuerſis manipulis ſine rectore, ſine affectibus mutuis,quaſi ex alio genere mortalium repentè in vnum collecti, numerus magis,quam colonia. Sic intelligendus locus Ammiani Marcellini. lib. 16. Dum inquit. Inter hæc Helenæ,ſorori Conſtantij Iuliani coniugi Cæſaris

Romam affectionis ſpecie ductæ Regina tunc inſidiabatur, affectionis enim intelligendum affinitatis, nam erat Helenæ Regina Conſtantini vxor fratria. Idem affectus etiam vocauit charitatis, vti lib. 20. Charitates noſtræ Alemannis denuo ſeruient. Et iterum. Charitates eius cum re familiari intacta publico curſus vſu permiſſo ad Orientem redire tutius imperauit. Et lib. 23. de Perſis verba faciens multitudine pellicum ſolutis in Venerem ait. Vnde apud eos per libidines varias charitas diſperſa torpeſcit. Et lib. 24. Reliqui verò cum charitatibus ſuis, & ſupellectile humiliore cultu ad Syriacam ciuitatem Chalcida tranſmiſſi ſunt. Et iterum. Animabat autem exercitum Iulianus, quum non per charitates, ſed per inchoatam negociorum magnitudinem deieraret aſſiduè. Idem lib. 28. Vt omnes magnitudine malorum afflicti peremptis charitatibus proprijs, proiectoque in ignem mobilium cenſu, arſuros ſe certatim cogerent, in communem pereuntes Patriæ rogum. Et denique lib. 30. de Quadis. Ancipites, incertique accidentium cum ſuis charitatibus receſſerunt. Necnon idem Ammianus, & neceſſitudines vocauit, vti in calce lib. 21. Propè neceſſitudines eius humandum. Et iterum. Et neceſſitudine omni relicta digreſſus venit ad Conſtantium itineribus citis. Et poſtea de Valentiniano Imperatore. Neceſſitudinibus ſuis nihil indulgens.

Iulius Capitolinus in Clodio Albino.

Nam & quingentas ficus paſſarias, quas Græci Calliſtrathias vocant, ieiunum comediſſe dicit, & centum Perſica Campana, & Melones Hoſtienſes decem, & vuarum Lauicanarum pondo viginti, & ficedulas centum, & oſtrea quadringenta.

VARIA Ficus genera enumerat Plinius lib. 11. cap. 18. inter quæ & Calliſtrathias in hæc verba. Et Calliſtrathiæ parum ſapore præſtantiores, Ficorum omnium frigidiſſimæ. Athenæus Calliſtrathias Ficus reliquis præſtare omnibus in Vrbe Roma ſcriptum reliquit; ſic autem appellatas à Græcis docet Capitolinus hoc in loco, vnde coniectare licet Baſſarias à Latinis dictas, eo quod ſapidiſſimæ, ac dulciſſimæ eſſent, vt ex Athenæo diximus a Paſſo, ſcilicet vino, quod ex vuis paſſis conficiebatur, teſte Varrone apud Nonium, de quo & apud Iuriſtas Vulpianus, l. 9. de trit. vin. & ol. lega. & Proculus, l. vlt. eod. quodque præſtantiſſimi ſaporis erat. Quæ vuæ paſſæ a patientia dictæ, ſi Plinio credimus, lib. 14. cap. 1. Vel paſſarias à paſſo participio verbi pando, ideſt expanſas, & magnas, quemadmodum, docte certè Turnebus Aduerſ. lib. 13. ca. 1. apud Horatium lib. 2. Saty. 2 duplices Ficus interpretatur magnos, authoritate Virgilij ſcribentis 1. Georgic.

Duplici Dentalia dorſo.

Et 3. Eiuſdem.

Duplex agitur per lumbos ſpina;

Quorumque

Quorumque ficuum duplicium meminere Vegetius lib. 1. artis Veterinariæ, & Plinius lib. 20. cap. 6. cui interpretationi, videntur verba textus accõmodari, quum Capitolinus Albini voracitatem non modo ex numero, ſed & ex magnitudine ficuum demõſtrare voluerit. Vel etiam poſſumus addere, dictos paſſos, vti vuę paſſę dicuntur, tales enim maturi optimi ſunt, vel expanſi, quia in maturatione medij ſcindantur, & dilatentur. Verum etſi hæ omnes interpretationes à me excogitatæ ſuſtineri poſſint, nec à ratione ſint alienę. Attamen ſi nomenclaturam Grecam cum Latina confero, veriorem & probabiliorem me adinueniſſe exiſtimo, ſi quidem vocem illam Calliſtruthias compoſitam eſſe exiſtimo ex voce κάλλιϛος quod eſt optimus, & ϛρουθίον ideſt paſſerculus, ſeu generaliter quęuis auicula, ita vt ſenſus ſit, Latinis dictas paſſarias, eo quod illis libentiſſime auiculę paſcantur, ipſæque ex earundem comeſtione pinguiſſimę reddantur, & optimę, quod omnibus notiſſimum eſt. Quinimo ex ficuum eſitatione non ſolum auiculas, ſed & anſeres pingueſcere tradit Horat. libro ſecundo, capite octauo.

Pinguibus & ficis paſtum iecur anſeris albi.

Quare ſi legamus paſſerarias, fortè melior erit lectio, quam paſſarias. Perſica Campana quoque fuiſſe magna, & ſapidiſſima colligimus ex Plinio ſcribente libro 3. capite 5. Campania ora perſe, felixque illa ac beata amœnitas, vt palam ſit vno in loco gaudentis opus eſſe naturæ. Iam verò tota ea vitalis, ac perennis ſalubritatis cæli temperies eſt, tam fertiles campi tam aprici colles, tam innoxij ſaltus, tam opaca nemora, tam munifica ſyluarum genera, tot mõtium afflatus, tanta frugum, & vitium, olearumque fertilitas, tam nobilia pecori vellera, tot optima tauris colla, tot lacus, tot amniũ, fontiumq; vbertas totã eã perfundens, tot maria & portus, gremiumque terrarum commertio patens vndique, & tanquam ad mortales iuuandos ipſa auidè in maria percurrens. Melones Hoſtienſes eiuſdem generis fuiſſe, ſcilicet vndequaque excellentes, & grandiores, ex hoc loco colligere poſſumus, quod & rationi conſentaneum non ambigendum, ſi quidẽ Hoſtiam Ciuitatem ſupra mare ſextodecimo milliario ab Vrbi Roma diſtantem, & ab Anco Martio conditam, vt teſtatur Eutropius per initia Hiſt. Rom. in cœnoſo ſitu, & pręingui ſolo, ad Tiberis oſtium, vti docuere Strabo, & Dionyſius Halycarnaſſæus ſitam, ita vt ex onerarijs nauibus ibi merces in paruas nauiculas ob fundi tenuitatem tranſportare neceſſe eſſet, ad melones perexcellentes gignendos ſolum aptiſſimum, tum ex pinguedine, tũ ex Tiberis aquę humore, habuiſſe ſit dicendum. Lauicos oppidum, & Lauicanos populos non plus 12. lapide propè Tuſculũ, & Algidum via Latina à Roma extitiſſe compertum eſt ex Liuio pręſertim ſcribente lib. 4 Et nouos hoſtes Lauicanos conſilia cũ veteribus iungere. Et rurſus. Lauicos legati miſſi. Et iterum. Tuſculanis negotium datum, aduerterent animos, ne quid noui tumultus Lauicis oriretur. Et deinde. Nuntiabant Legati Lauicanos arma cœpiſſe, & cum equorum exercitu depopulatos agrum Tuſculanum caſtra in Algido poſuiſſe. Et deinde. Quum è caſtris equites renunciaſſent Lauicanos victos, magnam partem equorum Lauicos cõfugiſſe. Et deinceps. Senatus prius quã a Tribunis plebis agrarię ſeditionis mẽtione illata de agro Lauicano diuiden

do fieret, cenſuit frequens Coloniam Lauicos deducendam, coloni ab vrbe mille, & quingenti miſſi bina iugera acceperunt. Et denique. Captis Lauici, & tribunis militum creatis, &c. Quod autem nobile oppidum eſſent Lauici ex dictis patet, necnon ex eo quod Romæ fuerit porta Lauicana dicta teſte Plinio libro. 36. c. 5. Ibidem humatum fuiſſe Alcimum ſcribit Mart. Epigr. 47. 1. libri.

Alcime quem raptum domino creſcentibus annis.
Lauicana leui ceſpite velat humus.

Eo loco quum colles aprici exiſtãt, & ibi ſatas vites vuas excellentiſſimas produxiſſe iure exiſtimandum, necnon & prægrandes, vti quas Plinius lib. 14. c. 2. Baſilicas Dyrrhachinis celebres ſcribit.

Iulius Capitolinus in Maximinis duobus.

Bibiſſe autem illum ſæpe in die vini Capitolinam amphoram, & comediſſo 40. libras carnis.

MAXIMINVM bibaciſſimum fuiſse ex eo demonſtrat Capitolinus; quod vna die ſępè vini amphoram Capitolinam potaſset. Amphoram ſanè vinarium vas fuiſse colligimus ex Horatio lib. 3. Carm.

Nec Læſtrygona Bacchus in Amphora langueſcit mihi.

Et in Orat. pro Font. Itaque Titurium Toloſę quaternos denarios in ſingulas vini amphoras portorij nomine exegiſse. Ita & apud Vulpianum, l. 15. §. 4. D. de vſuf. apud Pompo. Iulia. Procul. pro vaſe vinario, l. ſecunda, l. quinta, & l. ſexta, de tric. vin. & l. vltima, in fi. D. ad leg. Rhod. Verum non ſolum vini, ſed & aliarum materiarum capax, & continens, præſertim liquidarum fuiſse amphoram habemus ex Cic. in Verrem ſcribente. Iam non quæro vnde CCCC. Amphoras mellis habueris. Et Feſtus libro 15. amphoram tradit vas fuiſse cuiuis rei continendæ. Et Iulian. l. 206. de verb. ſign. in amphoris non modo vinum, ſed & aliud abdi poſse. Cuiuſuis autem materię vas fuiſse tradit Feſtus loco citato. Circa verò ſummam partem gracilem ex Catone intelligimus, quũ inquit. Amphoram defracto collo puram impleto aquę puræ, anſas autem binas, alteram ſcilicet ex vtroque latere habuiſse, quibus capta portaretur, etymologia vocis declarat. Sed quod magis ad rem præſentem facit, quanti ponderis vinum contineret indagandum, qua in re varij varia dixere recentiores ſcriptores. Angelus Politianus lib. Epiſto. 10. de menſuris ſcribens, ait capere amphoram quãtum teſsera quoquo verſus in area pedum quattuor, quà in re carpitur à Budęo lib. de Aſse quinto. Qui & ipſe rem declarare longa oratione conatus quod menſuris Gallicis amphoram comparat, nobis ſatis obſcuram ſuam ſententiam dereliquit. Alciatus lib. Diſpunctionum quarto, cap. vigeſimoprimo. ſcribit, Amphoram continere heminas 96. Vrnam hemicas 48. Modium heminas 32. Congium heminas 12. Sextaſium vncias 15; Heminam vncias ſeptem cum dimidio, ſicque facta computatioue continebat amphora ſexaginta libras. Voluſius Metianus Iuriſconſultus de

pond eribus

ponderibus ait. Quadrantale (quod nũc plerique amphoram vocant) habet vrnas duas, modios tres, ſemodios ſex, cõgios octo, ſextarios 48. heminas 96. quartarios 192 Cyathos 570. Columella lib. 20. c. 12. ſcribit, amphoram continere vrnas duas. Feſtus ſextarios 48. Cato de re ruſt. inter inſtrumenta villici amphoram quinquagenariam enumerauit, hoc eſt, lib. quinquaginta comprehendentẽ vt ego interpretor. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 20. ſcribit. Amphorarum aliæ minoris menſurę, vt Italicæ, vrnarum duarum, aliæ duplo maiores, vt Antiochicæ, Attica trium vrnarum. Scribit Suet. in Tiberio cap. 42. Illum ignotiſſimum Quæſturę candidatum nobiliſſimis antepoſuiſſe, ob epotam in conuiuio, propinante ſe, vini amphoram. Hunc ego fuiſſe ſuſpicor Nouellum Torquatum Mediolanenſem, de quo ſcribit Plinius lib. 14. cap. 22. Eum per honores publicos vſque ad Proconſulatum prouectum, & cognominatum tricongium, tribus congijs epotis vno impetu, ſpectante miraculi gratia Tiberio Principe. Ex quibus amphoram tres congios habuiſſe coniectare licet. In tãta ſcriptorũ varietate quid certi ſtatuere nõ audeo, ſemper enim huius fui ſententię quo ad pondera, & menſuras, ac nũmariã rem antiquorũ, nihil firmi decernere nobis licere, ob temporum, locorũ, ac imperantiũ varietatem, quod & noſtris temporibus vſu venire dignoſcimus. Illud ſanè ſtatuendũ, amphorã Capitolinã maximã fuiſſe, de qua Priſcianus, ſeu Remus Faccinus, aut vt alij Rhẽnius Fannius author carminis de põderibus, & menſuris, ita ſcriptũ reliquit.

Amphora fit cubus, quam ne violare liceret,
Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.

Quem locum pulchre explicat Agricola lib. 1. de põderibus & menſuris. Quã obrem Capitolinus omnium bibaciſſimum Maximum fuiſſe innuens, ait eundem potauiſſe vna die tantã vini copiam, quantam contineret amphora Capitolina, omnium maxima ſcilicet, vt diximus. Notũ autẽ & illud exiſtit, quod de Bonoſo bibaciſſimo ſcribit Flauius Vopiſcus in illius vita, qui quum à Probo ſuperatus laqueo vitam finiuiſſet, militaris iocus iactatus eſt, amphorã pendere, non hominem. Illud etiam nõ prętermiſerim Xenarchum Rhodium ob bibacitatem metretam fuiſſe nuncupatum apud Athenęum lib. 10. ca. 12. vbi plura de bibacibus. Metretam autem amphorę ſpeciem fuiſſe, ſeu non multum quo ad capacitatem ab ea differentem tradunt de ea ſcribentes. Et Pollux in 10. de vocabulis ait. Cratinum Comicum metretam amphoram appellaſſe.

Iulius Capitolinus in Maximinis duobus.

Fuit igitur Maximinus ſub homine impuriſſimo tantum honore præditus Tribunatus, ſed nunquam ad manus eius acceſſit, nunquam illum ſalutauit, per totum triennium huc atque illuc diſcurrens, modo agris, modo otio, modo fictis languoribus occupatus eſt.

MANVS poteſtatem ſignificat, inde manumiſſio à poteſtate liberatio eſt, Pomp. in l. 2. ff. de orig. iuris inquit: Et quidem initio Ciuitatis no-

træ populus ſine certa lege, ſine certo iure primum, agere inſtituit, omniaque manu Regis gubernabantur. Inde in manu vxoris eſſe dicebantur, hoc eſt in poteſtate. Vulp. ca. inſtit. 9. & 22 ſicque dictum ab Ouid. in Epiſt.

An neſces longas Regibus eſſe manus?

Inde præſagium futuri imperij Veſpaſiano fuiſſe, quod canis illo prandente manum humanam in triclinio intulerit, propterea ſolis Regibus extra manicas manus perferre licuiſſe teſtatum reliquit Xenophon lib. 2. rerum Græcorũ Cyrumque occidiſſe Antobiſacem, & Metreum filios Dariæ ſororis Xerſis patris Darij tradit, quod ſibi occurentes manus intra manicas non contraxerant. Sic Seneca vſurpauit manum pro poteſtate in Thyeſte dicens.

Qui vult regnare languida regnet manu.

In hunc ſenſum dicta Capitolini accipi poſſe videntur, quod ſcilicet Maximinus regnãte Heliogabalo, numquam ad eius manus acceſſerit, hoc eſt nunquã in illius poteſtatẽ ſe tradiderit, ſed modo huc, modo illuc diſcurrens, fictis languoribus ſe occupauerit. Sed & aliter interpretari poſſumus eadem dicta; Nempè conſueuiſſe Principes viros antiquitus manum coniungendam dare, vel deoſculandam in amoris & fidei ſignum, teſte Plutarcho in vita Catonis Vticenſis, eandemque porrigi in ſignum fidei tradente Plinio lib. 11. cap. 45. Ex quo & illud Virg. lib. 1. Aeneid.

——————Cur dextram iungere dextræ
Non datur? Et libro tertio.
Iungimus hoſpitio dextras, & tecta ſubimus. Et iterum.
Ipſe pater dextram Anchiſes, haud multa moratus,
Dat iuueni, atque animum præſenti pignore firmat.

Et libro quarto.

Tum decuit, quum ſceptra dabas, en dextra fideſque. Et rurſus.
Nec te noſter amor, nec te data dextera quondam,
Nec moritura tenet crudeli funere Dido. Et libro ſexto.
Dat dextram miſero. Et libro octauo.
Accepitque manu, dextramque amplexus inhæſit. Et iterum.
Compellare virum, & dextram iungere dextræ.

Et paulo poſt.

——————Iuncta eſt mihi fœdere dextra.

Et Plautus in Mercatore.

Vxor tibi placitam & placata eſt, date dextras nunc iam.

Ouid. in Epiſt. Phyllidis ad Demophontem.

Iura fides vbi nunc? commiſſaque dextera dextræ.

Et Liuius lib. 1. ſtatim poſt principium ait. Dextera data fidem futuræ amicitiæ ſanxiſſe. Et libro vigeſimoquinto. Præſentiſque coniungere dextram, id pignus fidei ſecum ferre. & lib. 26. Inde dimiſſo conuiuio, dextris inter ſe datis. Et lib. 30. Data dextera in id quod petebatur obligandæ fidei. Et paulo poſt. Et Scipionem recordatio hoſpicij, dexteręque datę. Et Statius libro primo Thebaidos.

Iam pariter coeant animorum in fœdera dextræ.

Probus

Probus Aemilianus in Themiſtochle,& Plutarchus in Scipione idē affirmant, & Cic.in Antoniana ſecunda, inquit. Quæ fidei teſtes eſſe ſolebāt, perfidia ſunt & ſcelere violatæ.Et Vopiſcus in Aureliano. Poſt hæc Valeriani dicta Aurelianus ſurrexit, atque ad manus acceſſit,agens gratias militaribus verbis. Ex his omnibus colligere poſſumus,Maximinum ad Heliogabali manum non acceſſiſſe, ideſt fidei illius ſe non commiſiſſe, quæ ex manus Principis oſculo, vel coniunctione fieri ſolebat, impuriſſimi Imperatoris perfidiam timens,nec ſe ipſum illius fidei committere auſum. Cui expoſitioni fauere videntur eiuſdē Capitolini dicta in Maximino filio, huiuſmodi. Nam in ſalutationibus ſuperbiſſimus erat, & manum porrigebat, genua ſibi oſculari patiebatur, & nonnunquam etiam pedes; hoc eſt, licet manum porrigeret deoſculandam, vel coniungendam, nihilo minus ſibi genua & pedes deoſculari patiebatur.

Iulius Capitolinus in Maximinis duobus.

Deinde ſine delicto Conſulares viros, & Duces multos interimeret, alios Scythicis vehiculis exhiberet.

MAXIMINI crudelitatem demonſtrans Capitolinus, ait, illum duces multos interemiſſe,alios Scythicis vehiculis exhibuiſſe,quæ verba quid ſignificent indagandum. Certè Scytas domos nullas firmas habuiſſe conſtat, ſed curribus vſos pro tecto, & Lare, vti Herodotus libro quarto, Strabo libro ſeptimo,tradidere. Et Iuſtinus libro ſecundo,ſcribit de Scythis. Hominibus inter ſe fines nulli,neque enim agrum exercent,nec domus illis vlla, aut tectum, aut ſedes eſt, armenta & pecora ſemper paſcentibus, & per incultas ſolitudines errare ſolitis. Et Philoſtratus in vita Apollonij libro ſeptimo, capite duodecimo tradit,Scythas in curribus vitam degere. Cic.ob id currum,ſeu vehiculum in Tuſcul. Scythicum tegmen vocauit. Hos autem rapidos, feroces, & dira feritate graſſantes inquit Maternus lib. primo,capite primo. Iidem peregrinos adeo inſectabantur,vt eos omni vitæ commercio prohiberent,quinimò & quod inhumanius erat,eos immolabant, teſte Herodoto libro quarto,& Strabone libro ſeptimo. Apud Athenęū libro duodecimo legimus *πάντων ἀνθρώπων,εἰς ὄυς ἀφίκοιντο ἠ κρωτηρίαζον τὰς ῥῖνας*, hoc eſt omnium, ad quos veniebant nares amputabant. Immaniſſimos denique eos fuiſſe,qui etiam mortuos deuorarent, Luciano teſte in libello de luctu, vel arborum truncis ſuffigerent ſcribente Silio libro decimotertio.

At gente in Scythica ſuffixa cadauera truncis.
Lenta dies ſepelit putri liquentia tabo.

Vndè Cic. in Piſone, immane facinus innuendo, inquit. Quis hoc fecit vlla in Scythia Tyrannus. Ex quibusomnibus patere puto huius loci claram expoſitionem.

Iulius Capitolinus in Maximinis duobus.

Quibus populus penè conſenſerat, niſi Menophilus cum collega reſtitiſſet dicens, etiam Deum Bellenum per Auruſpices ſpopondiſſe Maximinum eſſe vincendum.

EGNATIVS Deum Fellenum legit, & hunc Aquileienſium tutelarem, & præſidem dicit, qua in re decipi illum non dubito, ſi quidem de huiuſcemodi Deo nullibi apud ſcriptores fit mentio, præſertim illos, qui de gentium dijs fusè ſcripſere. Codices emendatiores Bellenum habent, Martemque intelligendum puto, quod bello eum præfecerint antiqui, ſicuti & Bellonam Deam Bellorum fabulata eſt antiquitas, Martis eam ſororem ſtatuens. Nec obſtat, quod ſtatim ſubdit Capitolinus, quod Maximini milites victi Apollinem contra ſe pugnaſſe iactarint; nam & hunc, & Martem Aquileienſiũ parti in pugna fauiſſe dicendum, quum victoriam non Maximi, aut Senatus, ſed Deorum fuiſſe aſſirmarent ijdem milites. Maximi namque legendum, non Maximini, vt textus mendosè habet, hiſtoriæ ſeries ipſa demonſtrat.

Iulius Capitolinus in Maximinis Duobus.

Ponte itaque cuppis facto Maximinus fluuium tranſiuit.

CVPPA, ſeu vt alij rectius ſcribunt, cupa ſpecies nauis Heſichio eſt, ſcribenti κύπαι εἶδος τινὸς quæ ſignificatio facilè, & rectè textui accommodari poteſt, pontem enim fieri ſuper naues frequentiſſimum eſt. Eſt & cupa vas, in quo bibitur, dicente Neuio. Qui duas cupas mero plenas exhauſit. Et apud Horatium obſeruamus cupam pro uaſe potatorio, & in Epigram.

Sunt cupæ calices, cyathi.

Vulp. in l. quæſitũ eſt, §. 1. ff. de fund. inſtruct. enumerat cupam inter illa inſtrumenta, quæ exportandorum fructuum cauſa parantur. Quæ ſignificationes nihil ad rem noſtram præſentem. Tertio cupa dolia, ſeu vaſa vinaria, in quibus vinum defertur, ſignificat, vbi apud Iuriſconſultos lib. 15. §. 4. D. de vſufructu. l. Lucius, ff. de leg. 3. Vinum de cupa; perperam enim qui coniunctim legunt Decupa, & interpretantur, qui vinum minutim vendunt. Vaſa autem huiuſmodi fuiſſe magna, elicimus ex gloſſis veteribus exponentibus. βούττεις μεγάλας Comparata ſcilicet minoribus, puta amphoris, cadis, & ſimilibus: nam ſi Dochis dolijs ſcilicet magnis, de quibus inferius comparemus, minora erunt dicenda. Super dolia autem firmari poſſe pontes nemo ambigit. Sic Lucanus ait.

Namque ratem vacuæ ſuſtentant vndique cuppæ,

Cupis enim naues in mari ſuſtinentur quum ipſarum latera reſarciuntur. In

hac

hac ſignificatione vſus eſt Vopiſcus in Aureliano, inquiens; Facta erat ratio Doche, Cupparum, nauium, & operum. Harum meminit & Cæſar Com. 2. bell. ciu. inquiens. Cupas tęda ac pice refertas incendunt. Siue itaque priori, ſiue poſteriori ſenſu vocem hanc accipiamus, recta erit interpretatio, poſteriori tamen ego magis aſſentior.

Iulius Capitolinus in Maximino iuniore.

Manſerunt autem apud eam arrhæ Regiæ, quæ tales fuerunt, vt Iunius Cordus loquitur, ex his qui harum rerum perſcrutatores fuiſſe dicuntur; Monolium de albis nouem, reticulum de Praſinis vndecim, dextrocherium cum coſtula de hyacintis quattuor, præter veſtes auratas, & omnes regias, cæteraque inſignia ſponſaliorum.

ARRHÆ ſponſalium argumētum tradunt Iuriſte, l. ſiquis, 18. D. de ritu nupt. l. 3. C. de ſponſal. lib. 5. Vnde arrhæ ſponſalitiæ dictæ munera, quæ ſponſis dabantur, quaſi coemptionis futuræ prærogatiua, quę reſtituebantur, quum ſine culpa eius, qui ea dederat, nuptię impediebantur; amittebantur autem, ſi qui ea dediſſet renuebat contrahere matrimonium, l. 3. & fi. de ſponſal. & arrhis. Hæc autem vox à Gręco fonte fluxit ἀῤῥαβών enim appellantur à Suida, vnde non modo arrham, ſed arrahabonem dixere Latini, pręſertim Iuriſte; Et pro obſide etiam arrhabonem acceperunt, vti conſtat ex M. Catonis verbis apud Gellium lib. 17. c. 2. & apud Terent. in Heauton. act. & ſce. tertijs, Reliqui filiam adoleſcentulam, & relicta huic arrhaboni eſt pro illo argento. Vnde & arrhæ pignora quoque dicuntur, l. vni. C. ſi rect. prou. Tanquam igitur pignus ſponſalium, & futuri matrimonij, dabantur munera ſponſę à ſponſo, & vt plurimum annulus, quod Plinius lib. 33. c. 1. adnotauit, & Iuuenal. Saty. 6. dum monet Vrſidium, ne facilè patiatur ſe matrimonio alligari, inquiens.

Viderunt primos argentea ſęcula męchos;
Conuentum tamen, & pactum, & ſponſalia noſtra
Tempeſtate paras, iamque à tonſore magiſtro
Pectoris, & digito pignus fortaſſe dediſti.

Et apud Terent. in Hecyra actu 5. ſc. 3. Annulus, quem detraxerat compreſſæ Philumenæ deſponſatæ Pamphilus inuentus in manu Bacchidis datus eidem à Pamphilo probauit matrimonium cum Philumena. Hinc eſt quod annulus fidem arrhabonis prębeat, ita vt quę annulos digitis defert, mulier deſponſata præſumatur, vt ait Alex. Sum. Pont. c. illud, 1. 1. de præſump. lib. 2. Decretal. tit. 33. can. noſtrate 30. q. 5. Apud Hebręos annulum fuiſſe arrhę, docet exemplū Thamaris, quę in concubitu paſſo ab Iuda petijt ſibi dari pro arrhabone fidei præſtandę annulum, & armillam. Gen. capite trigeſimooctauo, Ita & in

calu

caſu noſtro Maximinus filius, deſponſata ſibi Iunia Fadilla, dedit ille Imperato ris filius quum eſſet, & futurus Imperator, arrhas Regias, quæ eo interempto ante conſummationem matrimonij apud illam manſerunt, monolium de albis nouem, reticulum de praſinis vndecim, dextrocherium cum coſtula de hyacin- tis quattuor, veſtes auratas Regias, & alia inſignia ſponſaliorum. Monolium accipit pro monile Capitolinus minus Latinè, vt adnotauit Egnatius, & Rho diginus, lib. 4. cap. 7. tradidit, per albas verò puto intelligere, ſi non Magaritas candicantes, ſaltē adamantes albeſcentes gēmas, per praſinas verò ſmaragdos.

Iulius Capitolinus in Maximino Iunone.

Nam quum eſſet Maximinus pedum (vt diximus) octo, & propè ſemis, calceamentum eius, ideſt Campagum Regium, quidam in luco, qui eſt inter Aquileiam, & Arziam poſuerunt, quod conſtat pede maius fuiſse hominis veſtigio, atque menſura.

CALIGAM fuiſſe campagum conſtat ex ſubſequentibus eiuſdem authoris dictis, quum ait. Vnde etiam vulgo tractum eſt quum de longis, & ineptis hominibus diceretur. Caliga Maximini. Caligam verò militare calciamentum fuiſſe alibi fusè diximus. Et ex ea C. Cæſarem Germanici filium cognomen traxiſſe, ex Tacito, libro 1. & Suetonio, vnde & caligata militia dicta in l. ὀυ μόνον, D. de excuſ. Campagum autem barbarum calciamenti genus hoc in loco interpretatur Rhodig. lib. 18. c. 21. Hanc ego vocē a Græco fonte deriuatā puto, eſt enim καμπὴ curuamē poplitis ſeu flexum poſt genu, ἀγὼν verò certamen, vnde cāpagum, hoc eſt calciamentum militare, addidit verò Regium Capitolinus, vt intelligeremus quali Reges in bello vterentur. Et cenſendum puto fuiſſe ocream, militaris ſcilicet calceamenti genus, ex ære vel ferro ad obtegendas tibias accomodatum. Nam ſi ex alia materia corruptili, panno ſci licet vel corio extitiſſet, vtique non diu aſſeruatum in luco, qui eſt inter Aquileiam, & Arziam. Quod etiam confirmari poteſt ex Pollione ſcribente in Galieni impuriſſimi Imperatoris vita, illum gemmato baltheo vſum, caligas gemmatas annectēte, quum Campagos reticulos appellaret, hoc eſt militarem ocream æream, vel ferreā reticulum appellaret, hoc eſt ſibi fuiſſe inuiſos, quod pedes veluti rete impedirent. Et fortè conſtabat ex annulis inuicem connexis, quales apud nos *maglie* vulgo dicuntur, Latinis verò hami, vnde hamatæ loricæ. Virgilio 3. Aeneid. Niſi fortè etiam reticulos appellauit a ſimilitudine; ſicuti enim mulieres reticulum, quo crines colligebant, auro & gemmis exornabant, (vnde Iuuenalis Saty. 2.

Reticulumque comis auratum ingentibus implet.

Et Trebellius Pollio in Quieto 13. Tyranno; Macrianorum familiæ mulieres in reticulis Alexandrum Magnum auro exculptum ſemper geſtaſſe) ita & Galienus auro, & gemmis excultos campagos haberet.

Iulius

Iulius Capitolinus in Gordianis tribus.

Et erat quidem longitudine Romana, canicie decora, & pompali vultu, ruber magis quem candidus, facie bene lata, oculis, ore, fronte verendus, corporis qualitate ſubcraſſulus.

POMPALIS eſt vox noua, & non alibi obſeruata, a pompa formata ſicuti enim a triumpho triumphalis deriuatum, ita a pompa pompalis deflexit Capitolinus, vt maiori cum energia vultus Gordiani maieſtatem oſtenderet, quem ſpecioſo, illuſtri, ſplendido, & faſtoſo vultu fuiſſe colligimus; quũ ſtatim ſubdat, vultu fuiſſe magis rubeo, quam candido, facie bene lata, oculis, ore, fronte verendũ, ſeu vt alij legunt venerandũ, ſicuti enim pompam obſeruamus apud ſcriptores ſpectaculorum, ludorum ſacrorum, ferculorum nuptiarum, funerum, triumphi, magiſtratus, ita & verborum pompam, rhetorum dixit Cice. in Tuſcul. & de Orat. Et pompalem vultum in eodem ſenſu hoc loco dixit Capitolinus, nouo ſanè, ſed non inepto ſcribendi genere. Ita & aduerbiali voce (Pompaliter) vſus eſt Trebellius Pollio in Galienis, inquiens. Mille & gladiatores pompaliter ornati. & in Zenobia 29. Tyrannorum, comparatiuo (Pompabilius) ita ſcribens. Ducta eſt itaque per triumphum ea ſpecie, vt nihil pompabilius Populo Romano videretur.

Iulius Capitolinus in Gordiano iuniore.

Domus Gordianorum etiam nunc extat, quam iſte Gordianus pulcherrimè exornauit, & villa eorum via Præneſtina, ducentas columnas vno periſtyllo habens, quarum 50. Caryſteæ, Claudianæ 50. Symnades 50. Numidicæ pari menſura ſunt.

INTER columnas ducentum conſtituentes per riſtillũ domus Gordianorum, quinquaginta fuiſſe Caryſteas, totidem Claudianas, ſcribit Capitolinus Cryſte, ſeu vt alij Caryſtos, fuit inſula vna ex Cycladibus in Euboico mari, marmoris ferax, teſte Ptolemæo, libro 3. & Strabone, libro 10. vnde excidebantur, & exportabantur columnæ marmoreæ, quæ Caryſteę dictæ ſunt. Hinc Lucanus libro quinto.

Qui maris anguſtas fauces ſaxoſa Caryſtos.

Et Seneca de eadem inſula ſcribit. Ferax varij lapidis Caryſtos, quodque varij marmoris columnæ inde exportarentur. Addidit & Claudianas, hoc eſt quas Claudius primus Romam conuexit, quemadmodum & Plinius libro 36. c. 2. columnarum meminit marmoris Lucullei in atrio Scauri, a Lucullo ſcilicet ſic, ob eandem cauſam dictas. Plinius epiſt. 101. ſcribit. Vitem quattuor colu-

mellæ

mellæ Caryſtiæ, ſubeunt. Ex quibus facilè erroris conuincitur doctiſſimus Rhodig. lib. 8. cap. 16. dum lapidem Caryſtium interpretatur ſui natura netilem, quique duci poſſet inſtar lanæ liniue, ita vt ex eo conficerentur mantilia, quæ igne purgabâtur, & candida reddebantur. Quas verò vocet ſymnades columnas neſcire me fateri non erubeſco. Fortè mendum in textu, & non ſymnades, ſed ſymades: nam Syma vrbs fuit in Aſia. Quin & pro monte poſuit Orpheus in Argonauticis. Syme quoque inſula Straboni libro 6. & Plinio libro quinto, capite 8. vnde fortè ſymades columnæ Romam perlatæ. De Numidico marmore plura in Suet. diximus. Peryſtillum autem locus erat antiquis apertus, omni ex parte porticibus, & columnis inixus, & circumamplexus. Vitruuius lib. 6. Periſtyllia inquit in tranſuerſo tertia parte longiora ſint, quam introrſus, columnæ & tam altæ, quam porticus latæ fuerint. Periſtylliorum intercolumnia, ne minus trium vel quattuor columnarum craſſitudine inter ſe diſtent. Item coniunguntur his domus ampliores, habentes latiora periſtyllia, in quibus partes ſunt quattuor porticus altitudinibus, aut vna quæ ad meridiē ſpectat ex celſioribus. Id autem periſtyllum, quod vnam altiorem habet porticum, Rhodiacum dicitur. Habent enim domus egregia veſtibula, & ianuas proprias cum dignitate, porticuſque periſtylliorum, albarijs & tectorijs ex inteſtino opere lacunarijs ornatas. Suet. in Auguſto, c. 82. ſcribit. Sæpè in Periſtyllio ſaliente aqua, atque etiam ventilante aliquo, cubabat. Varrò de lingua Latina ſcribit Periſtyllium dictum à περὶ Græca præpoſitione circum ſignificante, & ςύλον quod eſt columna, quemadmodum quod Capitellum vulgo dicimus Epiſtyllium vocamus, & Tetraſtyllion, & Decaſtyllion à columnarum numero, & Pycnoſtyllium, in quo denſiores ſunt columnæ. Vitruuius lib. 5. cap. 11. In Palęſtris Periſtyllia quadrata, ſiue oblonga ita ſunt facienda, vti duorum ſtadiorum habeant ambulationis circuitionem. Cic. in Orat. pro domo ſua ad Pontifices. In Palatio pulcherrimo proſpectu porticum cum conclauibus, pauimentum trecentum pedum cōcupiuerat, ampliſſimum periſtyllium. Et in Verrem. Porticus cum conclauibus, pauimenta trecentum pedum, ampliſſimum periſtyllium. Solebant antiqui etiam tegulis, vel rete periſtyllium cooperire, & tegere, & auiarium conſtituere. Varro lib. 3. de re Ruſt. cap. 5. Igitur teſtudo, vt perſtyllium tectum tegulis, aut rete ſit magna, in qua millia aliquot merularum, aut turdorum includi poſſint.

Iulius Capitolinus in Gordiano iuniore.

Opera Gordiani Romæ nulla extant, præter quædam Nymphæa & Balnea.

THERMAS Balnea, & Nymphęa loca fuiſſe lauationibus deſtinata, munditiarum, vel ſanitatis gratia, pleriſque receptum eſt. Inter ſe tamen differentia, vt tradidere nonnulli, eo quod Thermę eſſet aquarum calidarum ſponte naſcentium, Balnea, vi ignis excalefactarum, Nymphęa aquę frigidę;

Valla in Raudenſem hanc inter Thermas, & Balnea aſſignat differentiam, quod illæ ſponte ſcaturientium aquarum ſint, hæ verò igne caleſcentium, quæ tamen non vndique vera ſunt. Nam in Thermis publicis, quæ ferè innumere Romæ fuerunt, nullę, aquę ſponte naſcentes calide obſeruantur, ſed igne excalefactę, necnon & frigidę natura. Celeberrimæ Romæ Thermæ fuere Agrippę ex Martiale libro Epigram. tertio, & P. Victore in nona Regione Vrbis. & Plinio libro trigeſimoquinto, capite 4. & libro 36. capite 25. Neronis de quibus Martial. libro 2. Epigram. 48. & libro ſeptimo, Epigram. 33. & libro 12. Epigram. 84. & P. Victor in regione 9. Fuere & aliæ Veſpaſiani, quarum P. Victor in octaua regione vrbis Romę meminit. Et Titi ex Suet. in illo capi ſeptimo, Dione in eiuſdem vita, & Martiale libro tertio, Epigram. 20. P. Victore in regione tertia, Domitiani ex Plutarcho in Publicola; Gordiani ex hoc Capitolini loco; Seueri ex Spartiano in illo. Et P. Victore in regione prima, Aurelij ex P. Victore in ſexta Regione. Traiani & Philippi ex eodem P. Victore in tertia regione, & Caſſiodoro in Coſſ. Rom. Fuere & Conſtantini ex Euſebio in Chronicis Olymp. 277. Adriani ex Victore in nona, Regione. Et Vari in 13. regione. Et etiam Diocletiani. Tradente Vopiſco in Probo. Necnon & Cōmodi ex Caſſiodoro in Coſſ. & Euſebio chronologo. Et Lampridio in illo. Antonini quoque Caracallæ ex Caſſiodoro, & Eutropio in illo. Et Decij ex Caſſiodoro; Et Poſſedonij in Baiano; & Ciceronis ex Plinio libro trigeſimoprimo, capite ſecundo; Olympiadis ex Victore in nona regione. In huiuſmodi Thermis tria, vel (vt alij) quattuor erant loca ampliora; In quorum primo erat aer calidus igne paratus, vti & noſtris temporibus in hypocauſtis, præſertim apud regiones frigidiores incolentes, fieri palam eſt. Hunc locum Laconicum appellabant ex Gal. libro decimo Meth. med. & Celſo libro primo, capite quarto, Cic. ad Att. & Plutarcho in Alcibiade; Græci etiã πυριατήριον & ὑπόκαυστον dixere Latini calidarium ſeu cella calidaria; Seneca ſudatorium appellauit; de hoc Martiali in Hetruſci Thermis ad Oppianum.

Ritus ſi placeant tibi Laconum
Contentus petis arido vapore
Cruda Virgine Martiane mergi.

De harum ſtructura Vitruuius libro quinto, capite decimo, & Plinius Epiſt. libro quinto, Ex Laconico aditus patebat ad ſecundum locum calidum, quod propriè λουτρόν dixere ex Gal. loco citato, hoc eſt calidum ſolium. Tertius locus erat frigidiorum vocatus in eum vſum teſtimonio Gal. ibidem, vt quæ fuerant excalefacta corpora refrigerarentur, ac vires denſata cute firmarentur. Quamobrem Carmes Maſſilienſis Medicus Neronis, damnatis prioribus medicis, & balneis frigida lauari. Etiam hybernis algoribus perſuaſit, ex Plinio libro vigeſimonono, capite primo. Quartum addidere locum nonnulli, Tepidarium eum vocantes, quod in illo loci in aere tepido verſarentur. Apoditerium etiam, vel Spoliarium alij. In Nimphęis autem vſum tantum aquæ frigidæ fuiſſe, nec minus abſurdum, ex mox ſubijciendis palam fiet. Quamobrem, ſuperiori diſtinctione omiſſa. Nymphæum alij a balneis, & Thermis diſtinxere, dicentes, quod in Thermis, ex balneis publicis.

cis promiſcuè omnes lauarentur, vel ſaltem viri duntaxat, in Nymphæis mulieres tantum; quam opinionem retulit, quamuis ex aliorum decreto Cœlius Rhodiginus lib. 18. c. 27. inquiens mulieres communi appellatione nymphas dictas à membranula νύμφη vocata quæ virginitates ſignum in primo virili concubitu illis diſrumpitur. Et ob id à mulieribus nymphis, & balnea, in quibus lauabantur, nymphęa appellata. Verum hæc ſentẽtia multipliciter peccare conuincitur. Primum quia auth. Vitruuij conſtat in Thermis ſeu balneis publicis duos ordines balneares extitiſſe ſeparatos, quorum vnũ mulieribus alterum viris ſe balneantibus deſtinabatur. Namque vt ſcribit Gellius lib. 10. c. 3. auth. Varronis 2. de Analogia. Pudor non patiebatur vtrumque ſimul lauari ſexum. Non negandum tamen corruptis moribus, & Principum licentia promiſcuum aliquando hominibus & mulieribus lauandi inſimul vſum fuiſſe. Quem morem vti inhoneſtum acriter inceſſere Cecilius Cyprianus, & D. Hieronymus. Et hanc nefandam corruptelam vocauit Clemens Alexandrinus, qui de moribus Chriſtianis Pędagogi conſcripſit libros ſub Seuero & Antonino principibus in hæc verba. Eò venere intemperantiæ mulieres noſtri temporis, vt cęnent, & ſint ebriæ dum lauantur. Viris autem, & fœminis aperta commuia ſunt balnea, ac ex eo exuuntur ad intemperantiam, ita quę ipſæ ſuis maritis non ſe exuerint, ſimulatum pudorem probabiliter præſeferentes, licet tamen alijs volentibus, eas quæ domi ſunt incluſæ nudas videre in balneis; Hic enim ſe exuere ſpectatoribus tamquam corporeum cauponibus non erubeſcunt. Quæ autem non vſque adeo pudorem exuerint, externos quidem excludunt, vna autem cum ſuis miniſtris collauãtur, a ſeruis nudæ exuuntur, & ab eis item nudis fricantur. In hanc Thermarum licentiã non ſemel animaduerſum legimus lege Cenſoria, vt à promiſcuis abſtinerent balneis. Ne mulieres commune lauacrum haberent cum viris repudij & dotis amiſſione periculo, quod poſtea in l. finali, C. de Repud. & fortius ſancitum fuit ſubinde in Auth. de nuptijs. Quinimo & in ſacris literis valde mulierum nuditatem deteſtari obſeruamus; Vti Ezech. c. 16. Eſaię 20. & c. 43. & Hier. 4. 2. Regũ c. 11. & Daniel. c. 3. Ex his colligere poſſumus haud veritati conſentaneum Nymphæum fuiſſe balneum mulieribus tantum deſtinatum, præſertim quum legamus apud P. Victorem; Olympiadem in Subura, & Agrippinam Thermas in mulierum lauationem inſtituiſſe, & eiuſdem generis habuiſſe trans Tiberim Ampalidem & Priſcilianam. Vndè Propertius in ſuis Amatorijs conqueritur, non eam eſſe tum Romanis Virginibus libertatem quibus cum more Spartano ſeu Laconico publicè liceret certare, & lauari. Non tamen ſcriptores umquam hos locos Nymphęa appellauere. Quamobrem alij Nymphæã interpretati ſunt, lacum ſeu aquas ſtagnantes, in quibus publicè natarent, & lauarentur Romani, ita appellatum ab herba Nymphæa dicta, quæ copioſiſſima in huiuſmodi locis naſcatur & concreſcat. Antiquiſſimum enim natandi vſum Romæ fuiſſe & frequentiſſimum exercitationis gratia Vegetius teſtatum reliquit; Inter exercitia etiam natatio connumerata, ita vt Ariſt. in Proble. eam curſui comparauerit, Et Oribaſius inter exercitationum genera eam ſtatuerit; cui aſſentitur Galenus, primo de ſanitate

te tuenda ſcribens. Romæ ſuo tempore pueros in aquis γυμναστικὰς παιδιὰς facere conſueuiſſe. In quem vſum M. Agrippam vt populo placeret, centum ſeptuaginta lacus in Prouinciarum formam Romæ gratuito præbuiſſe teſtatur Plinius lib. 36. capit. 15. Fuit & aliàs conſtituta Piſcina publica ſub Cliuo Capitolino, ad qoam natatum cauſa populus confluebat teſte Feſto Pompeio; Et à Nerone ſtagnum, de quo Martialis in primis Epigramm. quod erat in valle Vaticana tradente Tacito; & Aegeſippo authore Græco in D. Petri & Pauli Martyrologijs. Verum nec profectò hæc opinio recipienda, tum quia Nymphęa, alia à Piſcinis, Lacubus, & Stagnis fuiſſe, ex iam dictis & infra dicendis conſtabit, tum etiam quia nec Nymphæa appellata redarguit Dioſcorides lib. 3. cap. 149. inquiens, herbam hanc, Nymphæam vocatam ab aquis ſtagnantibus, in quibus freques exiſtit, quas aquas, Antiqui mutata tantummodo litera non ſolum Lymphas, ſed & Nymphas dixere. Ideo alij Lacus Romæ ad natationem ſeu lauationem publicè paratos Nymphæa dictos contendunt, quod ex aqua Virgine Romam deducta ab Agrippa teſtimonio Plinij libro 31. & capite 3. eſſent paratę. De cuius nuncupatione ſcribit Frontinus de Aquis Vrbanis illi ita nomen inditum, quod quærentibus aquam militibus, Virguncula quædam illius venas ipſis demonſtrarit. Atque icciřco Aediculam Virginis fonti appoſitam, quam poſtea Dianæ Triuiæ nomen adſciuiſſe aiunt, à triplici fonti, quibus hæc aqua concipitur. Verum nec hæc opinio cæteris iam memoratis præferenda. Quum itaque apud Ammian. Marcellinum lib. 15. legam. Operis ambitioſi Nymphæum à Marco Imperatore conditum. Et apud Plinium libro trigeſimoquinto, capite duodecimo. Statuas fictiles, ſeu lateritias in Nymphæo aſſeueratas, in eum venio ſententiã, Nymphęum locum fuiſſe Nymphis dicatum, multiplici voluptatum ac delitiarũ genere locupletem. Nanque ſicuti ex Nymphis alias Lympharum Deas, alias Montium quas Oreades, alias Syluarum Dryades, ac Hamadrides fabulata eſt antiquitas; Ita illis non modò Templum, ſed Fontes, & Lacus, & Syluas dicatas eodem in loco Nymphęo ſcilicet arbitramur, necnon ſpeluncas, & antra, quæ omnia Nymphis ſacrari ſolebant. Hinc Maro Ecloga quinta cecinit.

Quum ſollemnia vota reddamus Nymphis. Et Eclog. nona.
Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis
Spargeret? aut viridi fontes induceret vmbra. Et Eclo. 3.
Et quo. ſed facilè Nymphæ riſere, ſacello.

Ita à Nymphis Nymphais inſula, cuius meminit Plinius lib. 5. capit. 31. dicta, & Nymphæus Fluuius eodem authore lib. 3. cap. 5. Et fons Nymphæus lib. 2. cap. 106. & Nymphæus mons lib. eodem ca. 107. & lib. 4. c. 8. Et Nymphæũ Promontorium libro 6. cap. 27. & Nymphæum oppidum libro 4. cap. 12. De Nymphæo loco celebrè idem Plinius lib. 5. cap. 27. Huiuſmodi & locum fuiſſe arbitramur quem Ioſephus conſtituiſſe apud Aſcalonem Herodem ſcribit. Liuius lib. 26. vbi de bello moto à Philippo Rege inquit. His raptim actis, memor Aetolici iunctique cum eo Romani belli per Pelagoniam & Nymphęum & Beroeamo in Theſſaliam deſcendit.

IN AELIVM LAMPRIDIVM, DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

Ælius Lampridius in Commodo.

Iam in his artifex, quæ ſtationis Imperatoriæ non erant.

QVID per ſtationem Imperatoriam hoc loco intelligendum ſit, indagandum putamus; lucem obſcuræ dictioni daturi. Stationem à ſtando actu, dictam non dubitamus, vndè huius vocis variæ ſignificationes omnes prodiere, & fluxerunt. Stationem ſignificare obſeruamus apud ſcriptores, locum, vbi quis ſui muneris obeundi cauſa ſe ſiſtit, veluti docendi, iudicandi, audiendi. Ita Gell. lib. 13. cap. 13. ſcribit. Quæſitum eſſe memini in pleriſque Romæ ſtationibus ius publicè docentium, aut reſpondentium. Sic & Iuuenalis Saty. ſecunda.

Conuictus, Thermæ, Stationes, omne Theatrum.

Eodem modo ſępè Tertullianus ſtationes dixit loca, vbi Chriſtiani die Dominico ſtantes, ad Dominum orabant. Stationes item vocantur loca, vbi frequentes homines conuenire conſueuere confabulandi, vel animi recreandi gratia, Græcis σύςασις, & κύκλος Latinis etiam Circulus. Plinius libro primo Epiſtolarum ad Senecam. Plerique in ſtationibus ſędent, tempuſque audiendis fabulis conferunt. Item libro 2. Epiſt. ad Apollin. Itaque prehendo amicos, ſupplico, ambio domos, ſtationeſque circumeo. Fuerunt & Romæ in foro Romano ſtationes municipiorum, cuius rei author eſt Victor de Vrbis Rom. regionibus, in deſcribenda fori Romani regione. Et Plinius libro 16. cap. 44. ait. Radices eius in forum vſque Cæſaris, per ſtationes Municiporum penetrant. Statio quoque accipitur pro loco, in quo naues conſiſtunt tuto, & ad tempus Sic apud Virgilium 1. Aeneid.

Statio male fida carinis.

Et libro 4. Georg.

Statio tutiſſima nautis.

Et decimo Aeneid.

Frangere nec tali puppim ſtatione recuſo.

Q. Curtius. Cognitũ id per exploratores, qui ſtationes hoſtium fuerant ingreſ-

ſi. Et Cic. in Epiſt. Vrbs, Portus, Statio, quæ extra Vrbē ſunt. Stationem enim à Portu Iuriſtæ diſtinguunt, Portum locum concluſum dicentes, Stationem verò Portum non concluſum. In hoc ſignificatu, & ſacræ literæ Stationem aliquando acc ipiūt, vt Gen. 49. Zabulon in littore maris vſq; in ſtationē nauium. Hinc ſtationarij milites apud Paulum lege quarta, D. de fugitiuis, dicti, qui in portuum præſidium locati ſunt. Liuius lib. 28. Sed haud facilè alia infeſtior claſſi ſtatio eſt. Et paulò poſt. Cum claſſe tam infeſta ſtatio accepit. Et rurſus. Viſa interdiu claſſis erat, nec ſine cauſa electa ante Vrbem ſtatio apparebat. Et in calce eiuſdem libri. Decem longis nauibus in ſtationē ad præſidium relictis. Accipitur etiam ſtatio quandoque pro habitatione temporanea. Ita Cicero ad Atticum. Athenis ſtatio mea nunc placet. Et Metaphoricè in Tuſcul. Vetatque Pythagoras iniuſſu Imperatoris, ideſt Dei è præſidio, & ſtatione vitæ diſcedere. Et in veteri ſcriptura ſacra Eſaiæ 22. Et expellam te, de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te. Ita apud Iuriſtas, l. 13. D. de vſufructu. Statio iumentorum appellatur. Aliquando ſtatio ſtellarum manſionem ſignificat, vnde aliç matutinæ, aliæ veſpertinæ, Aſtrologis frequens appellatio. Quandoque ipſos milites certo loco poſitos ſignificat, uti apud Suetonium in Auguſto cap. 32. Graſſatores diſpoſitis per opportuna loca ſtationibus inhibuit. Et in Tiberio, c. 37. Stationes militum per Italiam ſolito frequentiores diſpoſuit, & in Nerone, c. 34. Abducta militū, & Germanorum ſtatione, contubernio quoq; ac palatio expulit. Et in Othone, c. 6. Sed obſtitit reſpectus cohortis, quæ tunc excubabat, ne oneraretur inuidia, quod eiuſdem ſtatione & Caius fuerat occiſus, & deſertus Nero. Et in Tiberio, c. 72. Diſpoſita ſtatione per ripas Tiberis. Sic Tertullianus in Apologet. Latronibus inueſtigandis per vniuerſas Prouincias militaris ſtatio ſortitur. Et Liuius lib. 31. Nec ſtationibus ſatis firmis, quæ armatæ, inermes, atq; oneri intētos tutarentur. Et lib. 28. Hæc ſtationibus vigilijs, omni iuſta militari cuſtodia tuta, & firma. Et paulò poſt. Nec vnde ab ſtationibus Punicis conſpiceretur. Et rurſus. Punicum præſidium metus ne perdita Vrbs eſſet, relictis ſtationibus in vnum locum ſe colligeret. Sicque plures. Suidas in verbo λιποτάξια ſcribit capitale fuiſſe apud Romanos aciem, vel ſtationem derelinquere, in eodem ſenſu Modeſtinus l. 3. §. qui ſtationis. De re militari in Pandectis, qui munus ſtationis reliquerit plus quam emanſorem eſſe dicit, & gradu militiæ deijciendum. Ita & Plinius libro decimo. Epiſt. In ſacris paginis primo Regum c. 10. & 13. & 2. Regum 23. & 1. Paralipom. in eodem ſignificatu fit mentio ſtationis Philiſtinorum. Nulla harum ſignificatione ſtationem à Lampridio ſumi non dubito, ſed per ſtationem intelligit, quod vulgò ſtatum, ideſt conditionem dicimus, quo in ſenſu millies Cic. & frequens apud omnes ſcriptores vſus. Ita & iuriſtis ſtatus perſonarum conditionem ſignificat, tit. de ſtat. hom. & tit. de ſtatu defunct. Vnde inſtrumenta ſtatus, quibus manumiſſio, vel ingenuitas probari poteſt, l. 8. ff. quod met. cauſa. Senſus itaq; verborū Lampridij erit Cōmodum fuiſſe artificē in his, quæ ſtationis Imperatoriæ nō erāt, vt calices fingeret, ſaltaret, cantaret, ſibilaret, ſcurram deniq; & gladiatorem ſe perfectum oſtenderet, quæ ad Imperatoris ſtatum, & conditionem minimè pertinebant, ſed Imperatoriç dignitati, & maximè, inconueniebāt. Minus

aptè ſanè Turnebus Aduerſ. libro 25. cap. Stationem in hoc Lampridij textu locum interpretatur. Suetonius in Vitellio c. 10. Imperij maieſtatem dixit, quam hic Lampridius ſtationem Imperatoriam, inquiens. Niſi cętera magis ex natura & priorę vita ſua, quam ex Imperij maieſtate geſiſſet.

Aelius Lampridius in Commodo.

Coloſſi autem caput dempſit, quod Neronis eſſet, ac ſuum impoſuit.

COLOSSOS vocarunt antiqui, & vocamus nos ſtatuas maiores, imò maximè naturalem hominum, quamuis ingentium ſtaturam exuperantes, ex gigantis vaſtæ immanitatis ratione, veluti. κόλον ὄσον, vt refert Rhodig. lib. 17. c. 16. Scribit Plinius lib. 35. c. 7. Neronem Principem iuſſiſſe coloſſeum ſe pingi 120. pedum in linteo incognitum ad hoc tempus. Ea pictura quum peracta eſſet in Marianis hortis accenſa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Si itaque Neronis coloſſus ex pictura in linteo conſtabat, quomodo ei Commodus dempto Neronis capite ſuum ei impoſuit, & quod magis refert quomodo ſi conflagrauit Plinij temporibus, qui T. Veſpaſiano imperante ſcripſit, quomodo eidem Commodus, qui poſt tanto tempore regnauit, potuit ſuum caput imponere, dempto alio Neronis caput repręſentante? Facilè difficultas tollitur; Non enim ſolum Nero ſe pictura coloſſeum pingi voluit, ſed & ex ære coloſſeum à Zenodoro illius imaginem repreſentantem fabrefactum tradit idem Plinius lib. 34. c. 7. At rurſus maior inſurgit difficultas; Nam damnatis Neronis ſceleribus, Coloſſum huiuſmodi ſolis venerationi dicatum idem author eodem c. tradit; Quod à Veſpaſiano factum ſcribit Torrentius perperam tamen; Nam teſte Spartiano ab Adriano id factũ eſt; ait namque Coloſſum ſtantem, atque ſuſpenſum per Detrianum architectum de eo loco, in quo nunc templum Vrbis eſt ingenti molimine, ita vt operi etiam Elephantes 24 exhiberet; Et cum hoc ſimulacrum poſt Neronis vultum, cui antea dicatum fuerat, Soli conſecraſſet, aliud tale Apollodoro Architecto authore facere Lunę molitus eſt. Si itaque Soli ab Adriano huiuſmodi coloſſus dicatus fuit, dempto Neronis vultu, quo pacto affirmare poteſt Lampridius Commodum, qui poſt Adrianum regnauit, dempto eidem coloſſo Neronis capite, ſuum impoſuiſſe? Conciliari poſſe horũ authorum dicta exiſtimo hoc pacto; quod verba Spartiani de Adriano intelligenda ſunt, quod ille non dempſit caput Neronis in conſecratione, ſed tantum radios appoſuit, & addidit, illum Soli ſacrans. Quod colligere poſſumus ex Martiali appellante Epigram. 2. Sidereum coloſſum; & clarius Epigram. 18. primi libri, inquiens.

Nec te detineat mira radiata coloſſi,
Quę Rhodium moles vincere gaudet opus.

Itaque Commodus æque impius, & ſceleſtiſſimus caput Neroniani coloſſi additis radijs in illius conſecratione Soli dempſit, & ſuum impoſuit. Sed nec omittenda diuerſitas inter Tranquilli, & Plinij ſcripta; Ille enim in Nerone

c. 31.

c.31.Nunc coloſſum 120 pedum fuiſſe tradit, hic verò centum & decem tantum, Concordari tamen poſſe exiſtimo, ſi Tranquillum non de æreo coloſſo, ſed de picto verba feciſſe dixerimus, quem & 120. pedum fuiſſe idem Plinius lib.35.c.7.affirmat.Plures celeberrimos coloſſos recenſet idem author lib 34. c.7.& 8. Ante omnes autem in admiratione fuiſſe tradit Solis coloſſum Rhodi, quem fecit Chares Lyndius Lyſippi diſcipulus, ſeptuaginta cubitorum altitudinis; de hoc integrum librum ſcripſit Lugduni excuſum Gulielmus à Choult nobiliſſimus Gallus, quem adeat curioſus lector, qui de re hac plura ſcire optat. Et obiter dicamus à Budęo metaphoricè Coloſſica onera dici adnotatatum in l. ſed addes, quæ magnæ molis ſunt. Lampridius in Alexandro Seuero. Statuas coloſſas illum omnibus Imperatoribus colocaſſe in foro D. Neruæ ſcribit. Treb. Pollio in Galienis. Statuam ſibi maiorem coloſſo fieri pręcepit Solis habitu, ſed ea imperfecta perijt. Tam magna denique fieri cœperat, vt duplum ad coloſſum videretur. Poni autem illam voluerat in ſummo Æſquiliarum monte, ita vt haſtam teneret, per cuius caput infans ad ſummum aſcendere poſſet.

Aelius Lampridius in Commodo.

Hoſtis patriæ, Parricida, gladiator in ſpoliario lanietur, hoſtis Deorum, carnifex Senatus in ſpoliario ponatur.

INTER acclamationes Senatus interfecto Commodo Imperatore, ex Mario Maximo recenſet Lampridius, pluries acclamatum de illo, in ſpoliario ponatur, in ſpoliario lanietur, gladiatoris cadauer in ſpoliario. Quis verò locus eſſet ſpoliarium à nemine hactenus exactè declaratum legi. Turnebus Aduerſ. lib.18.c.6.ex Lexico veteri interpretatur ſpoliaria exteriores balneorum cellulas, ſed quam minus aptè hoc in loco, ex mox dicendis palam fiet. Spoliarium ego exiſtimo tunc temporis fuiſſe Romæ locum, in quo Imperatorum iuſſu ciuium corpora laniarentur, vbique de illis vltimum ſupplicium ſumeretur. Quod primum conijcio ex Lampridij verbis, vbi habet. In ſpoliario lanietur, Mox ex Plinio in Panegyrico. Quam iuuat cernere ærarium ſilens, & quietum, quale ante delatores erat. Nunc templum illud, nunc verò Deus. Nam ſpoliarium ciuium, cruentarumque prędarum ſęuum receptaculum. Ad hęc Seneca lib.13.Epiſt. Nunquid aliquem tam cupidum eſſe vitæ putas, vt iugulari in ſpoliario, quam in arena malit? Hinc apud Iuriſtas, l. penul.D.de bo.damn.ſpolia appellantur panni, quibus induebantur, qui ad ſupplicium ducebantur. Hunc locum etiam puto fuiſſe illum, qui à Plutarcho in Galba vocatur σπκέρτιον dum inquit Galbæ caput multifariam cęſum, & omni contumelia affectum, poſtremo in eum locum abiectum, in quo eos necant, quos Cæſares ſupplicio dedunt; puto autem mendum in litera Græca eſſe, & aliquid reponendum, quod à verbo σκυλεύω, quod eſt ſpolio deriuetur, nam σπκέρτιον vocem Græcam non agnoſco, nec quid ad rem noſtram

ſtram faciat, ſi ſeſtertium vertamus video. Erit itaque ſenſus verborum Lampridij Senatum inſtantiſſimè petijſſe, vt Commodi cadauer lanciaretur in ſpoliatio, in quo innumeri ciues ipſo iubente innoxij morte fuerant affecti.

Aelij Lampridij in Antonino Diadumeno.

Habete igitur Commilitones pro Imperio aureos ternos, pro Antonini nomine aureos quinos, & ſolitas promotiones, ſed geminatas.

QVI ad Imperium promouebantur, ſolebant militibus donatiuum exhibere, ſed hoc loco non poſſumus iſtud verbum promotiones ad Imperij aſſumptionem applicare, quam paulò antea habeamus illa verba. Habete igitur Cōmilitones pro imperio aureos ternos. Qua de re ego interpretor promotiones, ideſt ſtipem ſolitam perſolui militibus quū in militiam aſciſcuntur à verbo promoueo. Plinius Epiſt. 151. Promotus ad ampliſſimas procurationes. Poſſumus etiam interpretari promotionem eductionem ad bellum; nam promoueo idem eſt quod Græcis ἐξάγω à quo ἐξαγωγὴ, ideſt promotio, & eductio, ita vt ſenſus ſit erogaſſe in duplum ſolitam ſtipem perſolui militibus ad bellum promotis, ideſt eductis. Non alibi recordor me hanc vocem apud Latinos ſcriptores obſeruaſſe; quamuis vulgare ſit Romanæ Curiæ, & frequens facere promotionem pro creare Cardinales.

Aelij Lampridij in Antonino Diadumeno.

Pantagathi in domo patris eius nidum fecerunt.

HANC vocem, ſi Grecam ſignificationem perpendamus toto boni, vel omnia bona ſignificat; namque ἀγαθὸς bonum, πάντα omnia ſignificare notiſſimum eſt, verum ſi ſpecificè hanc vocem accipiamus, ſcilicet vt ſit nomen alicuius ſpeciei auis, mirandum, quod de huiuſcemodi volucribus nullus author meminerit quod ſciam, præſertim Plinius qui in hac re diligentiſſimus fuit. Quam ob rem exiſtimo hic intelligendum generice Pantagathi hoc eſt omnes bonas aues in domo patris Antonini Diadumeni nidum fecisſe. Sic Manlius ille, quod pecuniam ab omnibus aucuparetur πάντα λαβὼν, hoc eſt omnia ſumens vocatus. Sic Pantheon templum omnium Deorum. Sic Pancratium Ludi Gymnici ſpecies, quaſi omnia potens, & Panurgium Plautus callidum & rerum omnium experientiam habentem dixit, & Græcis, παναγαθὸς, omnium optimus, & πανάγιος Sanctiſſimus, & alia plura huiuſmodi.

modi. Apud Martialem lib. 6. Epigr. 33. legimus Epitaphiũ tonſoris cuiuſdam Pantagathi nomine. Res hęcſanè difficilis dilucidationis, & in qua nos hęrere confiteri non erubeſcimus.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Sed Semiamirica facta ſunt Senatuſconſulta ridicula de legibus matronalibus; Quæ quo veſtitu incederent, Quæ cui cederet, Quæ ad cuius oſculum veniret, Quæ pilento, quæ equo ſaginario, quę aſino veherentur, Quæ carpento mulari, quæ boum, quæ ſella veherentur.

PILENTVM vehiculi genus fuiſſe quo matronæ Romanę vehebantur, idque Carpento ignobilius conſtat ex Liuio lib. 5. ſcribente quod quum aurum non reperiretur à Camillo votum Apollini Delphico, illud matronas Romanas contuliſſe. Quæ res adeò grata Senatui, vt ob eam beneficentiam in illarum honorem decretum ſit, vt pilento ad ſacra, ludoſque carpento feſtis, & profeſtis diebus vterentur. De hoc Virg. lib. 8. Aeneid.

——Caſtæ ducebant ſacra per Vrbem
Pilentis matres in mollibus.

Et Claudianus de nuptijs Honorij & Mariæ.

Ante fores iam pompa ſonat, pilentaque ſacra
Præradiant ductura nurum.

Feſtus Pompeius lib. 14. Pilentum (inquit) vehiculi genus quo matronę ferebantur. Horatius Epiſt. lib. 2. Epiſt. prima,

Eſſeda feſtinant, pilenta, petorita, naues.

Varro lib. 14. ſcribente Gellio lib. 17. c. 30. tradit id vehiculi genus Hiſpanorum fuiſſe, ſicut Petoritum Gallorum. Trebellius Pollio in Zenobia. Vſa vehiculo carpentario, raro pilento, equo ſæpius.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Romæ denique nil egit aliud, niſi vt emiſſarios haberet, qui ei bene naſatos perquirerent, eoſque ad Aulam perducerent, vt eorum conditionibus frui poſſet.

ASCONIVS Pędianus Emiſſarios apud Cic. interpretatur cõciliatores furtorum, atque internuncios ſtuprorum; Sic enim ſcribit Cic. in 5. in Verrem. Dubitaturũ quemq; exiſtimas, quin illis emiſſarijs hæc tibi omnis pecunia quęſita ſit. Et rurſus. Magni ſui putabãt intereſſe, publicè potius, quãuis magno emi, quam in aliquẽ iſtius emiſſariũ incidere. Et iterũ, Turpio quidam

iſtius excurſor, & emiſſarius, homo omnium ex illo conuentu quadruplatorum deterrimus: Et alio in loco. Hunc præcurſorem habere ſolebat, & emiſſarium. Et in Epiſtolis. Perſuaſeratque nonnullis inuidis meis, ſe in me emiſſarium ſemper fore. Ego tamen exiſtimo ampliorem in hac voce ſignificatum ineſſe, tum ex ijs, tum ex mox dicendis. Si quidem exploratorem, atque inquiſitorem ſcelerum, & malefactorum indagatorem, & calumniatorem, ac delatorem ſignificare cenſeo, ſemperque in malam partem ſumi Am. Marcell. lib. . . ſcribit. Per emiſſarios quoſdã fallendi, perſtringendique gnaros Perſarum ſciſcitabatur conſilia. Lampridius hoc in loco inquit. Romæ denique nihil aliud egit, niſi vt emiſſarios haberet, qui ei bene naſatos perquirerent, eoſque ad Aulam perducerent, vt eorum conditionibus frui poſſet. Suet. in Galba c. 15. Quin etiam Po. Romano depoſcente ſupplicium Haloti, & Tigellini ſolos ex omnibus Neronis emiſſarijs incolumes præſtitit. Hos etiam Emiſſitios quandoque vocatos obſeruamus, vti à Cic. 3. de Leg. vbi habet. Gracchus ruinis, & emiſſitijs, quas ipſe ſe in forum proieciſſe dixit, quibus digladiarentur inter ſe ciues, nonne omnẽ Reipub. ſtatum permutauit? Et Plautus in Aul.

Circumſpectatrix cum oculis emiſſitiis.

Vtrumque deriuatum à verbo emitto quod eſt extra mitto. Ita emiſſarium Suet. in Claudio vocauit locum, per quem aqua educitur inquiens; fecit emiſſarium Fucini lacus. Sic Plinius lib. 17. c. 23. Emiſſarium vocauit palmitem ad ſuperiora ſcandentem. Et in ſacris literis Leuit. c. 16. Caprum emiſſarium obſeruamus mittendum in ſolitudinem. Et Eccleſ. 33. & Ieremiæ 5. Equum emiſſarium. Quamuis & homines, ſeu ſeruos emiſſarios obſeruemus; vti Regum primo, c. 22. Et ait Rex emiſſarijs ſuis, qui circumſtabant eum, conuertimini, & interficite ſacerdotes Domini. Et Ezechiel c. 7. Et introibunt in illud emiſſarij, & contaminabunt illud. Et Miche c. 1. Propterea dabit emiſſarios ſuper hereditatem Geth. quibus in locis denotari ſatellites, vel certè nefarios homines exiſtimo. Horum hominum peſſimum genus è Rep. minimè eſſe docet Tacitus lib. Annal. 4. & pernicioſiſſimum vocari. Horum opere in immenſum auctas fuiſſe opes Tiberij Cæſaris tradit Dion libro 37. Interdum reorum bona diuiſim, vt in Druſi Libonis damnatione, præturaſque eiſdem Senatorij ordinis, & delationes dederit. Nero delatorum præmia ad quartam bonorum damnatorum redegit teſte Suet. in illo c. 10. Verũ quum ſæpè hos ob leue, vel ſimulatũ, confictũ ve crimen, ira, odio, vel precio proborũ mores falſo criminari, & eorum vitam & patrimonium in diſcrimen adduci multoties obſeruatum eſſet, ſublati omnino è Rep. fuere. Quia & Tiberius ipſe, qui illis tantum tribuerat omnes vna die occidi iuſſit, referente Dione lib. 38. & Titus omnes Vrbe expulit teſtimonio Xiphilini in illo. Antoninus Pius illos omnes extinxit teſte Spartiano in illo, & Euſebio hiſt. Eccleſ. lib. 4. c. 9. De Opilio Macrino Capitolinus in illo, & Herodianus lib. 5. ſic ſcribunt. Delatores autem, & ſerui omnes, qui Dominos detulerant patibulo ſuffixi; totaq; Vrbs, atque adeo Romanum imperium ſceleratis hominibus perpurgatum, partim ſupplicio affectis, partim exilio multatis. Sed & Pertinax authore eodem Herodiano lib. 2. Delatores Vrbe exegit, & vbi inuenirentur puniri imperauit, Gordianus item

omnes

omnes exilio affecit teſtimonio eiuſdem Herodiani lib. 7. Aureliũ Cęſarẽ idem præſtitiſſe ſcribit Euſebius lib. 4. Hiſt. Eccl. c. 19. Capitolinus de M. Philoſopho ita ſcribit. Calumnijs quadruplatorũ interceſſit, appoſita falſis delatoribus nota. Aurelianus Seuerus eos maxima ſeueritate pſecutus eſt teſte Vopiſco in eo. Traianus eos omnes nauibus impoſitos ſine remis & velis naufragio expoſuit, teſte Plinio in illius Panegy. Iſocrates in Orat 15. de permut. tradit in hoſce leges maiores pœnas indixiſſe, quã in cæteros delinquentes. Ariſt. 6. Polyt. c. 5. monet publicas accuſationes quã rariſſimas eſſe oportere in Repub. magna pœna cõſtituta in falſo accuſantes. In eoſdem inuehitur Cic. 2. Offic. inquiens. Duri hominis, vel potius vix hominis videtur inferre periculũ multis; id enim tum periculoſum ipſi eſt, tum ſordidum ad famam cõmittere vt accuſator nominetur. Non negandum quidem neceſſarios eſſe accuſatores in ſceleſtorum odium, & terrorem; at hi cum temperamento admittendi, nec facilè eis credendum. Ob id rectè cauit Cõſtantinus Imperator l. penultima, de delator. lib. 10. Codicis, ne quiſquam Delator eſſet priuatus, & ne ſine aduocato fiſci vlla delatio fieret. Et Suidas author eſt in verbo Bulgari, Crem Bulgarorum legislatorem ſanxiſſe, vt accuſator non audiretur priuſquam vinctus, vel quæſtioni exhibitus examinaretur. Emiſarios iſtos ὠτακούσας vocant Græci, & προαγωγεῖς. Plutarchus περὶ πολυπραγμοσύνης ait à Tyrannis inuentos, quibus omnia noſſe neceſſe eſt. Vnde Amm. Marcell. lib. 14. refert temporibus Galli Cęſaris, quibus crudeliter omnia gerebantur, ob eius vxoris ſæuitiam excogitatum eſſe, vt homines ignoti, vilitate ipſa parum cauendi, ad colligendos rumores per Antiochiæ latera cuncta deſtinarent, relaturi quid audirent, iiſque peragrãter, & diſſimulanter cętibus honoratorum aſſidendo, quæ audierant, per poſticã poſtea ad Imperatorem admiſſi referebant, plura fingentes etiam mala, & audita duplicantes, ita vt tunc parietes etiam ſolum conſcij arcanorum timerẽtur. Dicti autem emiſſarij eo quod ad inquirendum extra mitterentur, vnde Mãdatores. Suet. in Tito, c. 4. Delatores & mandatores coniunxit, & Iuriſperitis mandator dicitur, qui mandat alicui, & inſtruit eum ad accuſationem, l. 2. §. Diuus, l. 12. 23. 24 D. de iure fiſci. Cuius meminit etiam Harmenopulus lib. 1. tit. 5. Μανδάτορ ὁ τῷ ὑπουργήσας εἰς τὴν τοῦ πράγματος καταμήνυσιν.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Salambonem etiam omni planctu, & iactatione Syriaci cultus exhibuit, omen ſibi faciens imminentis exitij.

VENEREM antiquorum Deam multis nominibus appellatam apud ſcriptores obſeruamus; Nam Cypris, & Cypria Dea ab Homero, & alijs. Verticorda à Val. Max. lib. 8. c. vlt. Aphrodite ab Heſiodo, & Platone. Ab Aſſyrijs Melitta ex Herodoto lib. 1. Clio. Ab Arabibus Alitta ex eodem Herodoto ibidem. A Græcis Pitho, ex Plutarcho in Probl. cap. 10. Ab Eleis Vrania,

ex Pauſania in Atticis, in Eleis, & Beoticis, & à Luciano in Amoribus. A Scythis Arginipata ex Strabone lib. 4. A Cyprijs Barbata ex Macrobio lib. 3. Saturnal. c. 8. Et Calua quoque dicta ex Lactantio lib. 1. Diuinarum Inſtitut. c. 20. Et Armata ex eod. ibid. & Pauſania lib. 3. & Pandenrans ex Pauſania lib. 6. & 9. & Theocrito in Epigram. & alijs. Apoſtropha ab eodem Pauſania lib. 9. Callipygos ab Athenæo lib. 12. c. 32. A Perſis quoque Mitra ex Herodoto in Thalia, & Statio lib. 1. Thebaid. Poſtremò Salambonem appellauere Babylonij, vt eſtatum reliquit Macrobius, cui ſacra faciebant, Adonia dicta, in quibus deplorabant Adonidis interitum, de quibus Ammianus Marcell. lib. 22. per hæc verba. Euenerat iiſdem diebus annuo curſu completo Adonia celebrari ritu veteri, amato Veneris (vt fabulæ fingunt) apri dente ferali deleto. Ardentiſſimos autem in Adonidem Veneris amores deſcripſiſſe Ouidium lib. Metamorph. 10. omnibus notum eſt. Iure itaq; hoc loco inquit Lampridius ex celebratione horum ſacrorum cum planctu omen ſibi feciſſe Heliogabalũ imminentis exitij.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Nupſit, & coijt, vt & pronubum haberet, clamaretque concide magire.

HELIOGABALVS Zotico nubens pronubum habuit, qui clamaret Concide, Magire, hoc eſt cęde, macta, qui enim virgini nupturæ pronubi præibant, eamque mariti domum deducebant, ac concomitabantur, maritum in nubentis concubitum incitabant, ac futuræ coniunctionis veluti claſſicum canebant, ex Donato, in illud Virg. 4. Aeneid.

Prima & tellus, & pronuba Iuno
Dant ſignum. Et 7. eiuſdem.
Et Bellona manet te pronuba.

Et Claudianus de raptu Proſerpinæ lib. 1. pronubam flammam dixit, quæ ætate maturas virgines, ad nuptias, & concubitus incitat. Fuiſſe etiam pronubarũ officium nouam nuptam in lecto collocare colligimus ex Catullo in Epithalamio Iulię, & Manlij.

Vos vnis ſenibus bonæ
Cognitæ bene fœminę collocate puellulam:

Et Terentius in Eunuch. Actu 5. Scena 5.

Deinde illum in lecto collocant.

Quum itaque pronubę collocabant ſponſam in lecto, incitaſſe maritum in ſponſæ congreſſum conijciendum, ob id Heliogabali pronubus clamabat, concide Magire, hoc eſt incide, macta, quia virginibus in primo cum viro congreſſu mẽbranula illa Hymẽ dicta virginitatis ſignũ diſrumpatur, ac ſanguinis fluor appareat μαγειρεύειν enim Græcis mactare dicitur. Poteſt et illud verbũ cõcide, applicari Zonę illi, qua noua nupta circũcingebatur, quæ à viro nuptiarum

rum die ſoluebantur, vnde pronubus Heliogabali coitū feſtinans, nō Zonæ ſolutionem, ſed inciſionem præcanebat, & mox mactationem, ideſt defloratiouem. De huiuſmodi Zona Varro in Gerunto didaſcalo apud Nonium Marcellum, vbi de cingulo loquitur, & Feſtus Pompeius libro tertio, Catullus Epigram. ſecundo.

Quod Zonam ſoluit diu ligatam.

Et Epigram. ſexageſimoſecundo.

Ne quærendum aliunde foret Neruoſius illud,
Quod poſſet Zonam ſoluere virgineam.

Et Horatius in Ode trigeſima.

Et ſolutis gratiæ Zonis.

Et Muſæus ὁδ' αὐτίκα λύσατο μίτρην, ideſt hic verò ſtatim ſoluit faſciam. Et Homerus libro Odyſſ. 11. λῦσεν παρθενικὴν ζώνην, ideſt ſoluit virginalem Zonam. Et in Hymno concubitus Anchiſæ, & Veneris. λύσεν καὶ οἱ ζώνην, hoc eſt ſoluit & illi Zonam. Theocritus in Idylio 20. λῦσε καί οἱ μίτρην, ideſt ſoluit, & faſciam. Et Pindarus Olymp. Od. 6. ait Latonam depoſita Zona puniceа peperiſſe Apollinem & Dianam. Quę verò Egnatius de coquo μαχέρος Gręcis appellato proponit in ſuis Annotat. nihil ad rem facere mihi videntur.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Primus deinde menſas & capſas argenteas habuit, primus etiam cacabos, vaſa deinde centenaria argentea ſculpta, & nonnulla ſchematibus libidinoſiſſimis inquinata.

CENTENARII dicuntur Iuriſconſultis, qui in centena dignitate de qua paſſim in C. Theodoſ. gradum in ſchola agentium in rebus tenebāt, l. 1. C. de lucris aduocat. libro 12 & alibi etiam pluries in reſcripto Conſtantini, vbi. Si quis a ducenarijs, vel centenarijs, vel fiſci Aduocatis læſum ſe eſſe cognoſcit, adire iudicia, & probare iniuriam non moretur. Centenarios interpretatur Turnebus libro 29 capite 16. qui centeſimam hæreditatem exigebant. Centenarij quoque liberti in l. Papia vocabantur, qui centum millium ſeſtertium habebant, l. ſi libertus, D. de iu. patrona. & §. poſtea, Inſtit. de ſucceſ. libert. Et Hotom. libertos qui non vt olim centum millia ſeſtertiorum, ideſt mille aureos poſſiderent; ſed acciſis Imperij Rom. & libertorum facultatibus centum aureos locupletes eodem in numero haberentur. Et in l. quoniam veridiorum adnotauit Alciatus in Annotat. in tres poſteriores lib. Codicis Centenaria eſſe ornamenta, quæ equorum pectoribus affigebantur; quamuis Suidas numiſmatum quantitatem dixerit. Centenarij quoque olim dicti ſunt, qui centum millibus æris cenſi erant ex Liuio libro primo, & Plinio libro trigeſimotertio. Verum hæc nihil ad vaſa. Quare quis exiſtimare poſſet vaſa centenaria dicta ea, quibus in cænis cētenarijs appellatis, vterentur antiqui; cui

cui ſententię ſuffragari videtur Septimius Florens in Apologetico. In centenarijs cœnis damnas ob centum ſeſtertiorum impendium, quando & in lances etiamnum totas producerentur metalla. Verum aduerſus ſtat authoritas Tertulliani in Apologetico, capite 6. & Feſti Pompei libro 3. ſcribentium, quod cęnæ centenariæ dicebantur, in quibus lege Licinia non plus centuſſibus præter terræ nata impendebantur, ideſt centum aſſibus; qui erant breues nummi ex ære; Quod & Macrobius confirmat libro 3. Saturnal. capite 47. inquiēs Tamen Fannia lege id cautum; ob id Licinius Poeta centuſſim hanc cœnam vocauit. Fanni centuſſiſque miſellos Vtraque lege, ſcilicet Fannia, & Licinia idem ſancitum tradit Gellius libro 7. cap. 24. Quamobrem ſi huiuſmodi cœnę, frugales non opiparæ erant. Et Heliogabalus centenaria vaſa immodico luxui addidit, non ergo a cœna centenaria, vaſa centenaria denominata Cœlius Rhod. lib. 28. c. 39. a pondere ita dicta cētenaria vaſa exiſtimat, quod ſcilicet cētū pondo argenti cōſtarēt; qđ & Egnatius in Annot confirmat; Alij verò a continentia centenaria dicta cenſet, quod centū pondo continerent. Quemadmodum & milliaria vaſa Catoni de re ruſt. 2. cap. 4. & Columellæ lib. 9. & Palladio libro 1. Ita & porticus milliares, quorum meminit Suetonius in Nerone, capite trigeſimoprimo. Milliarenſes vocauit Vopiſcus in Aureliano mille paſſuum menſura, ſeu vt alij pedum conſtaſſe fatentur omnes. Quæ omnes ſententię etſi ſuſtineri facilè poſſint, nihilo minus veriorem cenſemus, quam nos excogitauimus. Centenaria ſcilicet dicta vaſa, quæ magna eſſent, & ingentia; ita & hodie apud nos vaſa illa marmorea ingentia ad oleum ſeruandum qualiſcunque ſint capacitatis *centenari* vulgari appellatione dicuntur. Eodem & ſenſu Varro de re ruſt. libro tertio, capite tertio. Apros milliarios dixit in hęc verba. Et non pluris nunc tu a villa illic natos veteres lanio vendis, quam hic apros milliarios emit. Et Seneca epiſt. ad Lucill. decimanona, Tunc te admirari quum contempſeris neceſſaria, non magnam rem facis, quod viuere ſine recto (vel vt alij legunt ſine Regio) apparatu potes, quod deſideras milliarios apros, nec linguas Phœnicopterorum, & alia portenta luxuriæ, iam nota animalia faſtidientis. Quibus in locis per apros milliarios magnos, & in ſua ſpecie maximos intelligi non dubito. Quis enim vnquam mille librarum aprum vidit? nemo ſanè.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Et maſticatum, & puleiatum, & omnia hæc, quæ nunc luxuria retinet, primus inuenit.

COELIVS Rhodiginus libro 28. cap. 7. legit polentatum a polenta, ſcilicet deriuatum. Cui quoque aſſentitur Egnatius in Annot. verum eorū ſententia a ratione valde aliena, ſi quidem polenta, & polentatum inter eſculēta reponuntur, non inter poculenta, quorum ſeries textus meminit, nam puleiatum, maſticatum, & roſatum potionum genera fuiſſe, intelligendum conſtat;

ſtat; ſubdit enim Lampridius. Nam riſatum ab alijs acceptum pineatum etiā attritione odoratius reddidit. Denique hæc genera poculorum ante Heliogabalum non leguntur. Et rurſus inferius. Condito piſcinas, & ſolia temperauit, Roſato, atque Abſinthiato vulgus ad bibendum inuitauit, & ipſe cum populo tantum bibit, vt in piſcina eum bibiſſe intelligeretur, viſo quod vnus bibiſſet. Et idem author in Alex. Seuero. Frigida ſem per vſus eſt, æſtate vino cum Roſa cūdito, quod quidem ſolum ex diuerſo genere Heliogabali tenuerat. Legendum itaque puleiatum à pulegio herba odorata, ex qua potionis genus illud parabatur, ſicuti ex roſis Roſatum, ex abſynthio abſynthiatum & ſimilia. Nec obſtat quod olus iſtud pulegium appelletur, vnde dicendum pulegiatum, & non puleiatum, ſiquidem legitur vtroque modo, ſcilicet pulegium & puleium. De priori lectione nemo ambigit, de ſecundo teſtis eſt Cic. libro de Diuinatione ita ſcribens. Nam & maſculorum iecuſcula bruma dicuntur augeri, & puleium aridum floreſcere ipſo brumali die.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Barbas ſanè Mullorum tantas iubebat exhiberi, vt pro Naſturcijs, Apiaſtris, & Facelaribus, & Fœnu Græco exhibere plenis fabatarijs, & Diſcis.

TVRNEBVS Aduerſ. lib. 24 c. 4 legēdū putat. Et pro naſcentis apiaſtri faſce Laribus, & fœno Græco, &c. Qua in re pace doctiſſimi viri dixerim ipſe toto errat cælo. Nam ad demonſtrandam portentoſam Heliogabali, & inſanam prodigalitatem in conuiuijs, inquit Lampridius eum vice vilium epularum, quales Naſturtia, Apiaſtra & Fœnum Græcum, barbas mullorum copioſiſſimas exhibuiſſe. At quid ad rem illam faſces apij naſcentes Laribus exhibuiſſe?. Erroris autem cauſa fuit ignorantia ſignificatus illius vocis Facelaribus, quam nos ex Græcis vocibus compoſitā exiſtimamus, nēpè ex dictione φακὴ, quod eſt lens, ſeu legumen, & λαρὸς ideſt dulcis, vel tener, ita vt ſignificet legumen ſeu lentem dulcem, aut teneram, quod cibi genus vile ſanè cum naſturtijs, apiaſtris herbis in quotidiano tamen vſu, vulgarique in menſis, connumerat, & recenſet Lampridius Fabatarijs & Diſcis. Profecto conſtat ex ipſomet textu fabataria fuiſſe vaſa magna, ſed qualia eſſent ita dicta, ſatis obſcurum eſt. Turnebus libro 24. c. 5. lucem afferre conatus ait Fabataria intelligo vaſa aut patellas, in quibus puls fabata ponebatur & Laribus offerrebatur. Suſpicatus ſum & aliquando Gabatarijs à Gabatis vaſis legendum eſſe, ſed id nimiæ audaciæ iure tribueretur. Quæ mihi ſanè haud improbantur. Sed quum nullibi, quod recorder, legerim fabatam pultem Laribus oblatam, haud in totum quieſco. Sed fortè vir alioquin oculatiſſimus deceptus ſimilitudine vocis; Nam in Lemuralibus, ideſt ſacris ſeu feſto Lemurum, ideſt laruarum nocturnarum, & imaginum terrificatione ex Nonio facta, nocte faba iacebatur. Quod & Varro

libro

lib.1.de vita Pop.Rom. ſcriptum reliquit, & Feſtus Pompeius libro ſexto, teſtatus eſt. De eiſdem Ouidius lib.2.Faſt.

Tum cantata tenet cum plumbo licia fuſco.
Et virides ſeptem verſat in ore fabas.

Et Plinius lib.18.cap.12. de ea ſic ſcribit. Vel vt alij tradidere, quoniam mortuorum animæ ſunt in ea,quoad cauſa parentando vtique aſſumitur. Varro & ob hæc flaminem ea non veſci tradit,quoniam & in flore eius literæ lugubres reperiantur. In auſpicando quoque auſpices faba uſos ſcribit ibidem Plinius, inquiens. In eadem peculiaris religio; Namque fabam à frugibus referri mos eſt auſpicij cauſa,quę ideo refratia vocatur.Et Macrobio Kalédæ Fabariæ ſunt Iuniæ, quia hoc menſe adultæ fabæ diuinis rebus adhibebantur. At verò cur vaſa prædicta potius fabataria ſint dicta,quã fabaria,non video; Si quidem a faba fabariæ kalédæ, & fabalia ſtipulæ fabarũ.Et Varroni Pila fabaria, vas ſcilicet concauum ad fabam freſam pinſandam, a cuius ſimilitudine lances forte concaui,& patinæ patentes fabataria dicta ſunt, ſicque potius legendum fabarijs,quam fabatarijs.Cogitabam quoque legi poſſe Sabbatharijs;nam Hebræi Sabbatharij dicti Martialis.

Quod ieiunia Sabbathariorum.

Iudæi verò in die Sabbathi nec cibum coquunt, nec menſam apparant, nec in eam dapes ferunt,ſed anteriore die paratas ante Sabbathi ingreſſum in menſa collocant in totius diei cibum.Qua de re magnis vaſis ipſis opus erat in id munus obeundũ,quæ ab ipſis Sabbatharijs fortè Sabbatharia dicta cõiectura affirmari poteſt, quum nullã huius rei certam authoritatem habeamus. Poſſunt etiam dici fabataria vaſa à fabis, quod ſcilicet fabę excoctæ in illis menſæ apponerentur, ſicuti Boletaria vaſa boletis condiendis, ſeu accubantibus diſponendis à boletis fungis dicta alibi docuimus,&c. De Diſco alio in loco plura diximus.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Canes iecinoribus anſerum pauit.

HELIOGABALVS canes iecinoribus anſerum pauit, inquit Lampridius. Et rurſus.Pſittacis atque Faſianis Leones pauit, atque alia animalia. Et iterum.Murenarum lactibus,& luporum in locis mediterrantis ruſticos pauit.Quibus in locis clarè patet pauire ad ſatietatem vſque paſcere ſignificare, à verbo pauio antiquo quum tamen communi in ſignificatu accipiatur pro ferire,percutere,tundere.Cic.2.de Diuinat.Sed quia quum paſcunt neceſſe eſt aliquid ex ore cadere,& terram pauire. Cato cap.18. Teſta arida pauimẽtum ſtruito,vbi ſtructum eſt, pauito,fricatoque,oleo perungito, vti pauimentum bonum ſiet.Et Col.lib.1.cap.6.Pauitumque ſolum habeant,ne humorem tranſmittant. Verum illud obſeruandum, hoc verbo pauire non abſolutè de quocunque animante paſcendo vt plurimum accipi,ſed potiſſimum de beſtijs, & ani-

& animalibus quæ in ſolo cibum capientes quodamodo terram ferire ore vel roſtro videntur, quod ex ſuperius dictis palam fit. Apud Vergilium Bucol. Eglo. prima.

Ite meæ quondam felix pecus, ite capellæ.
Non ego poſt hac viridi proiectus in antro,
Dumoſa pauere procul de rupe videbo.

Non enim pendere, vt alij, legendum lectio ipſa ex ſe demonſtrat. Nec obſtat quod Lampridius eodem verbo vſus fuerit in paſcendis ruſticis, qui in terra non comedunt, vti cętera alia irrationalia; nam reſpondetur, quod ruſtici animalia ſunt media inter bruta & homines, plus rationis expertes, quam rationis capaces, quod norunt illi, qui malo ſuo genio acti, cum illis conuerſari coguntur, quod ioco ſit dictum. Nam & exemplis mox dicendis & ad homines transferri patebit quandoque; Hoc enim verbo vſus eſt in paſcendis hominibus Am. libro vigeſimoquarto, cum tamen beſtijs cibantur, ſeu brutis edi ſolitis, vti in hæc verba. In quo loco greges ceruorum plures inuenti ſunt, quorum alij confixi miſſilibus, alij ponderibus eliſi remorum, omnes pauerunt. Tacitus lib. Hiſt. 3. de morte Blæſi à Vitellio patrata ſe pauiſſe oculos ſpectata inimici morte iactauit. Liuius libro trigeſimotertio, de proceribus Carthaginienſium inquit. Tum verò iſtis, quos pauerat per aliquot annos publicus peculatus.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Piſum cum aureis, Lentem cum ceraunijs, Fabam cum electris, Orizam cum albis exhibens, albas præterea in uicem piperis piſcibus, & tuberibus conſperſit.

QVVM obſeruaſſem apud Plinium lib. 19. c. 5. Cerauniũ in Thracia fungi genus eſſe ab Athenęo libro 2. Iſtion dictum, & antecedentem clauſulam ſumina aprugna cum ſuis bulbis, ideſt papillæ ſuis lactentis ſalitæ, ſed aprugnæ ideſt aprinæ, nam antiqui aprugnum aprinum dixere, ex Plinio lib. 18. c. 51. cum ſuis bulbis, ideſt condimento ex bulbis, alio ſcilicet, cępa, aſcalonia, aut id generis bulbo, in eam veniebam ſententiam Ceraunia tubera eſſe, ita & aurea, electra, & alba à colore ita dicta, quibus legumina illa condiret Heliogabalus; ſed quum ſtatim ſubdat Lampridius. Albas pręterea in uicem piperis piſcibus, & tuberibus conſperſit, inconuenireque tubera tuberibus condire, intimius rem perſcrutari cœpi, ac ſententiam mutare. Si quidem hæc omnia gemmas, & precioſa fuiſſe cognoui, quibus Heliogabalus vilia legumina permiſceret, luxurians nouis inuentis ſemper. miſcebat enim aureos piſis, Ceraunia lentibus, quæ gemmæ ſpecies ſunt ex Plinio libro 37. capite 9. Sic Ceraunia coruſcare dixit Tertullianus libro ſexto, de habitu muliebri; habet enim intus ſtellam coruſcantem, vt ait Zeno. De eiſdem in l. fin. §. ſpecies,

ſpecies, D.de publica. & vectiga. l. C.verba faciunt. Fabam cum electris. Electra autē precioſa eſſe conſtat. Nā electri triplex genus. Primū Gummi ſpecies omnibus notiſſimū. Secūdū metallicū, ideſt aurū, cui quinta portio argenti arte eſt immixta, quod eſt factitiū. Tertiū naturale, ideſt a natura ita generatū, & hoc magis precioſum. De quo lib. 33. cap. 4 Plinius, & Pauſanias lib. 1. & Iuriſperiti in l. 7. §. voluntas, D. de acquir. rer. dom. l. 4. D. de leg. 1. & fusè Iſidorus libro 15. Etym. cap. 23. Et in ſacris paginis in Ezechi. cap. 1. Quaſi ſpecies electri. Et 8. Quaſi aſpectus ſplendoris, & viſio electri. Ex huiuſmodi electro parabantur nūmi electri dicti, de quibus Lampridius in Alex. Alexandri habitu nummos plurimos figurauit, electreos aliquantos, ſed plurimos tamen aureos. Parabantur & vaſa, quorum Iuriſtæ in lege 32. §. Neratius, D. de auro, & argento legato meminere. Lampridius ipſe de eodem Heliogabalo inquit. Scobę auri porticum ſtrauit, & argenti, dolens, quod non poſſet & electris, ex quibus electrum auro, & argento precioſius fuiſſe conſtat, electrum inquam naturale. Orizam cum albis. Gemmę albæ dictæ plures erant, quarum meminit abundè Plinius loco citato. Illud autem notandum cum coloribus rebus precioſis coloris conſimilis legumina permiſcuiſſe Heliogabalum. Sic idem Lampridius paulo infra ſcribit de eodem. Miſcuit gemmas pomis ac floribus. Poſſumus etiam interpretari eadem legumina vaſis ex auro, electro, & ceraunijs, albiſque gemmis conſtantia propinaſſe, nam infra idem Lampridius ait. Parauerat & in Ceraunéis, & Hyacinthis, & Smaragdis venena, quibus ſe interimeret, ſi quid grauius immineret, dicens etiam ſuam mortem pretioſam eſſe debere.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Sed verè ad ſortem Scenicos vocauit, quum & canes mortuos, & libram bubulæ carnis haberet in ſorte, item & centum aureos, & mille argenteos, & centum Folles æris, & alia talia quæ populus tam libenter accepit, vt eum poſtea imperare gratularetur.

PRÆTER communiſſimum follis ſignificatum, ideſt inſtrumentum, quo aer attrahitur, & emittitur ad ignem excitandum, accipitur etiam pro vtre ſeu ſacco; ſic Liuius libro nono, ſcribit. Eques folliculis in caſtra frumentum veheret. Et Vegetius libro ſecundo, capite 20. ait. Ex diſciplina militari decem folles (hoc eſt decem ſacci) per cohortes ſingulas exponebantur, in quibus militum pecunia condebatur. Ita apud Iuriſconſultos in lege octuageſimaſecunda, D. de condit. & demonſtra. & lege prima, C. The. ſi quis pecu. conflau. follis & crumena, marſupium, ſeu ſacculus pecuniæ. Sed in hoc ſenſu minimè intelligendum hanc vocem cōſtat, ſiquidem Lampridius centum folles æris opponit centum aureis, & mille argentis, hoc eſt exiguam pecuniæ quantitatem magnis, quales iam diximus, ſicuti & paulò antea in ſortibus

tibus conuiualibus oppoſuit decem Camelis, decem Muſcas, decem libris auri decem plumbi, decem ſtruthionibus, decem oua pullina, vt verè ſortes eſſent, & tentarentur fata; Follem autem ęris exiguum, & minimum nummuſculũ fuiſſe colligimus ex l. 2. & 3. C. The. quo. appell. non recip. & l. 2. C. de præt. libro 12. Et l. 3. C. de ſuar. Et apud C. Harmenopolum, vel potius Iuſtinianum in libro περὶ νόμων γεωργικ: tit. 2 quod pariter docet Briſſonius in l. 3. C. Th. Moſcophobus φόλλεις interpretatur ὀβολούς. quod & Suidas fecit. Heſichius minimum nummum fuiſſe tradit. Quibus concordant Euſebius libro 10. hiſt. Eccleſ. & Euſtathius libro 1. Iliad. Zonaras Tomo 3. & Cedrenus, vbi de Leone Conone. Viliſſimum itaque nummi genus fuiſſe Follem ſicuti & obulum, & Romanis Sextula, & Teruntiares. Follerales, & Terentiareos legimus apud Marcellinum Comitem in Chron. ſed mendoſè, & reſpondendum mea ſententia, Folles & Teruntios. Verum in dictis Auth. nonnullæ antiquorum ſcriptorum obſtare videntur, ex quibus conijcere licet hunc nummum maioris pretij olim fuiſſe. Prima eſt Euſebij libro hiſt. Eccleſ. 10. cap. 6. vbi habet Conſtantinum Cęſarem tria follium millia in Eccleſijs impartienda donaſſe; Quod ſanè exiguum donatiuum fuiſſet, ſi folles adeo vilis nummus extitiſſet. Prætèrea paucula certè pœna temerariæ appellationi imponeretur, multa follium triginta, ex l. 2. & 3. C. quor. appel. non recip. Sicuti, & in legibus Georgicis tit. 4. Agricolæ fodiendi tempore ligonem furanti, & l. 10. eiuſdem tit. furto ſubtrahente aratrum, vomerem, vel iuga, pœna duodecim follium exigua admodum fuiſſet, ſi minimus nummus adeò fuiſſet follis vt diximus. Nec Plautus in Epid. pecunioſum hominem follitum appellaſſet, ſi follis adeò exilis nummuſculus fuiſſet, quum ait.

At ego follitum hominem ductitabo.

Ad hęc quum tributi genus quoddam a follibus, qui perſoluebantur follis appellaretur etiam, quemadmodum obſeruamus in l. 2. C. de præt. & hon. præt. vbi Imperator huiuſmodi collationum omninò iubet aboleri. Quomodo Zozimus libro 2. vbi de Conſtantino loquitur iure ſcripſiſſet. Habebat deſcripta clariſſimorum virorum patrimonia, quibus & tributum impoſuit, quod ille follem nuncupauit, quibus ſanè collationibus, vrbes exhauſit. Quibus ſic ſatisfaciendum putamus. Folles ex materia qua conflati erant minoris, vel maioris pretij extitiſſe, minimi quidẽ ferrei, quales obſeruamus apud Euſtathiũ Homeri interpretem loco citato, vbi ſi Græca Latina reddamus, inquit; Obolũ appellabant laminã quãdã ferream. Et mox. Tales autem oboli (vt credi par eſt) ſenſim leuiores ac tenuiores facti, poſteriores item exiliores folij inſtar atque (vt ita dicam) ſuperficiarios obolos fecerunt, qui folles appellantur. Maiores aliquantulum pretij fuiſſe æreos folles ferreis cenſendum, quorum hoc loco meminit Lampridius. Hos longè exceſſiſſe argenteos folles non ambigẽdum; quorum meminiſſe Epiphanium exiſtimamus Græcè ſcribentem, quæ nos breuitati ſtudentes tantum Latina apponimus. Follis (inquit) quod etiam Talentium vocatur. Eſt autem duplex, quippe ex argenteis duobus compoſitum & fiunt ducenti octo denarij, & folles, duo minuta ſecundum denariſmũ, non autem ſecũdum argentiſmum. Maioris pretij demum fuere folles aurei,

quorum

quorum mentionem haberi in l. 2. & 3. C. Theo. quor. appell. non recipiun. arbitratus eſt Pandulphus Prateus in ſuo iuris Lexico. Addamus & fortè follis pondus pro temporum diuerſitate variaſſe. Quibus ſic ſe habentibus, facilis eſt reſponſio, ſi ſtatuerimus Orationes in oppoſitum adductas interpretandas eſſe de follibus aureis, & argenteis, non de æreis viliſſimis nũmis. Tributum verò follis nomine ab Imperatoribus donatum, non quod exiguum eſset, ſed quia ad populorum odium præcauendum, exiguum re, ſicuti erat nomine exiſtimari iubebant.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Fertur in Euripis vino plenis nauales Circenſes exhibuiße, Pallia de Oenanthio fudiſſe.

MIRAM profectò, quantum in huius loci explicatione hallucinatus ſit Egnatius in ſuis Annotat. dum ſcribit. Corrupta lectio, & ſanioſa, quam ita reſtituas. Pallia vino Oenanthio fudiſſe, ideſt Maroneo vino ex Philoſtrato ab Aenantho Maronis patre. Plinius libro 14. cap. 16. Vini Oenanthini meminit in hæc verba; De vinis factitijs tractans. Fit è labruſca, hoc eſt vite ſyluestri, quod vocatur Oenanthinũ, flores eius libris duabus in muſti cado macerati poſt 30. dies mutantur. Quã de re cum Lampridius ſcribat Heliogabalũ in Euripis vino plenis nauales Circenſes exhibuiſſe, ſubdens ſtatim pallia de Oenanthio fudiſſe, iure ſuſpicãdum de vino Oenanthino intelligendum. At quęſo quæ gratia, quis luxus in perfuſione palliorum vini Oenanththini. (Hæc enim verba ſeiunctim legenda conſtat, quum etiam addat Elephantorũ quattuor quadrigas in Vaticano.) Rectius itaque intelligendum de vnguento Oenanthino dicto, odorato quidem, de quo Plinius lib. 13. c. 1. vbi de vnguentis odoratis ita ſcribit. Oenanthinum in Cypro maximè laudatum, deinde in Aegypto præpoſitũ poſtea Adramiteo; Ita autem appellatum ab Oenãthe hoc eſt flore Labruſcę Græcè οἰνάνθη, ideſt Labruſca florens, ſeu vitiflora, de qua idem Plinius libro 12. capite 28. & vltimo, illius libri in hunc modum. Eodem & Oenanthe pertinet; eſt autem vitis labruſcæ vua, colligitur cum flore, quũ optimè olet, ſiccatur in vmbra ſubſtrato linteo, atq; in Cadis cõditur.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Illud ſanè mirum videtur quod dicitur ab eo factum, vt de croco ſigma ſtrauerit, quum ſummos viros rogaſset ad prandium, pro eorum dignitate ſe dicens fœnum exhibere.

IOAN. Baptiſta Egnatius in ſuis Annot. inquit. Signa veteres ſellam in formam S. literæ conſtantem dixere, ſpiris inuolutam, de qua Martialis,

tialis, & Sidonius meminere. Rhodig.lib. 12. capite decimoctauo ſcribit. Lego non ſemel apud Lampridium ſigma pro diæta poſitum,ſiue ſtibadio, ſiue cęnatione. Et paulò poſt. Et pro ingenij captu ſigma dici poſſe videbam ab eius elementi titulo, qui foribus ſuperpoſitus foret, qua nota diſcubituris ſilentium indici videbatur, vt à conuiuio ſurgentes, ſi quid fortè licentius oblocutus foret quiſpiam, volentes obliuiſcerentur. At ſigma nec ſellam, nec cęnationem fuiſſe ex pręſenti loco colligimus, ſi quidem ait Lampridius. Vt de croco ſigma ſtrauerit, quum ſummos viros rogaſſet ad prandium, pro eorum dignitate ſe dicens fęnum exhibere. Ex quibus manifeſtum fit, ſigma menſam fuiſſe, non ſellam. Et paulò poſt. Habuit & hanc conſuetudinem, vt octo caluos vocaret ad cęnam, item octo luſcos, item octo podagroſos, octo ſurdos, octo nigros, octo longos, octo pingues, quaſi capi non poſſent vno ſigmate, vt de his omnibus riſum citaret. Et iterum. Primus denique inuenit ſigma, in terram ſternere, non in lectulis, vt à pedibus vtres per pueros ad reflandum ſpiritum ſoluerentur; Ex quibus palam fit, ſigma menſam fuiſſe vltra octonarium numerum conuiuarum non capiens. Quod manifeſtum etiam fit ex Martiale ſcribente lib. 14.

Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma,
Octo capit, veniat quiſquis amicus erit. Et alibi.
Septem ſigma capit, ſex ſumus, adde Lupum.

Ex quibus colligimus etiam ſigma fuiſſe menſam incuruam & lunaris formę. S. enim ex duabus ſemilunis oppoſitè incuruatis conſiſtere oculata fide probatur. Et talis formę fuiſſe menſam ſigma dictam exiſtimandum; nam teſtudine Lunatam incuruaturam ad Lunæ figuram interpretamur. Huiuſmodi menſam alibi idem Martialis Hexaclion vocauit, ideſt ſex capiens conuiuas inquiens.

Et teſtudineum menſis quater Hexaclion,
Ingemuit atrio non ſatis eſſe ſuo.

Huiuſmodi autem menſæ forma commodiſſima erat, cum in curuaturis illis binis ſedentes conuiuæ mutuò ſe reſpicere poſſent, & alioqui cum Diætarijs, ſeu menſæ ſeruientibus nullo impedimento obſtante à parte cōuexa miniſtrantibus. Hæc habui quæ in re perdifficili adnotarem, & in qua recentiores ſcriptores non modo ſobrij, ſed propemodum ieiuni fuere.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Ramanorum ducum primus publicè exhibuit Hydrogarum.

GARVM cum aqua hanc vocem ſignificare nemo literarum Græcarum gnarus inficiari poteſt; Garum verò ſalſamenti genus fuiſſe antiquis omnes tradunt, at quale perpauci ſcriptum reliquerunt. Col. lib. 6. cap. 9. inquit eſſe liquamen piſcium ſaxatilium, & minutulorum, vel ſcombrorum.

Plinius lib.31.capite ſeptimo, & octauo,clarius rem aperit, ait enim de ſale verba faciens. Aliud etiamnum liquoris exquiſiti genus, quod Garon vocauere,inteſtinis piſcium, & cęteris, quæ abijcienda eſſent, ſale maceratis, vt ſit illa putreſcentium ſanies; Hoc olim conficiebatur ex piſce, quod Græci Garum vocant. Hunc è Scombro piſce laudatiſſimum in finibus Carthaginis Spartariæ & cetarijs,& Sociorum appellatur. Et paulò poſt de eodem. Cœpit tamen & priuatim ex inutili piſciculo, minimoq; confici.Cęl. Aurelianus Siccenſis in ſecundo Cronion lib.ait Garum eſſe liquorem confectum ex piſce Sciluro. Ex Thynno quoque confectum colligitur ex Martiale in Xenijs, vbi de muria non ſpecificè, ſed genericè,garum etiã cõprehendens, verba faciens, ait.

Antipolitani fateor ſum filia Thynni,
Eſſem ſi Scombri,non tibi miſſa forem.

Ex Apua piſciculo quoque factum Garum teſtatur Plinius, de quo Auſonius in Epiſt.

Iam patinas implebo meas,vt parcior ille
Maiorum menſis Apuarum ſuccus inundet.

Dioſcorides libro ſecundo, capite trigeſimoprimo, non ſolum ex piſcibus ſale maceratis, ſed & ex aliorum animalium carnibus ſalitis fieri tradidit; Quo loco non de vero Garo, ſed de omni ſalis liquamine, ſeu Muria abſolutè locutum dicendum. Idem Plinius lib.9.cap. 17.liquamen, & fluidum quid fuiſſe teſtatus eſt,de Mullo piſce verba faciẽs,nam ita ait.M.Apitius ad omnem luxum ingenio mirus, & in ſociorum Garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit, atque ex iecore eorum alicem excogitare prouocauit. Idem quoque teſtatum reliquit Conſtantinus Cęſar author Græcus, ſeu quicunque ille fuerit γεωπονικῶν libro vigeſimo. Garum verò, ſeu Hydrogarum, & Eleogarum Gari ſpecies fuiſſe conſtat, & per conſequens plures; Namq; Plin. loco citato trigeſimoprimo lib.ita ſcribit. Tranſijt deinde in luxuriam,creueruntq; genera ad infinitum, ſicuti garum ad colorem mulſi veteris,adeoque dilutam ſuauitatem, vt bibi poſſit. Aliud verò ad caſtimoniarum ſuperſtitionem etiam ſacris Iudęis dicatum, quod fit è piſcibus ſquammam habentibus (ita enim legendum puto, non ſquamma carentibus) horum namq; vſum Iudæis interdictum notiſſimum eſt. Gari dulcis meminit Gal.lib.primo, de alimentorum facultatibus,capite primo. Acidi verò Gari lib.5.de Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos,cap.9.Et Gari Cathartici lib.de Dynamidijs, qui tamen inter ſpurios recenſetur. Pręſtantiſſimum edulium, & pretioſiſſimum genus extitiſſe ex hoc loco dignoſcitur; Nam luxurioſiſſimus Heliogabalus, idemque in conuiuijs prodigaliſſimus, ni tale fuiſſet, loco menſæ militaris (quæ tenuis poſtea fuit ſub Alexandro,vt in illius vita idem Lampridius teſtatur) haud quaquam eo vſus fuiſſet. Prætetea,de eo Martialis lib. 13. ita ſcribit.

Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.

Ad hæc Plinius lib. 31. capite octauo, de eodem ita ait. Singulis millibus nummum permutantibus congios pene binos. Nec liquor vllus penè præter vnguenta maiore in precio eſſe cępit, nobilitatis etiam gentibus. Laudatur

namque

namque Clazomene Garo, Pompeique & Leptis, iam verò & Dalmatia. Quod profectò mirum videtur. Nam Plinius loco toties citato c.7.de flore ſalis ſcribens inquit. Illum odore ingratum, ceu Gari; Si itaque odore ingratum, quomodo adeo a gulæ deditis, expetitũ? Præterea, ſi ex inteſtinis piſcium cæteris, abijciendisque & ſale confectum, vndè illi precium ingens? Addamus à Plinio putreſcentium ſaniem appellari. Et Columellam de illo loquentem dixiſſe à piſcium ſalſura exudare, exſaniareque; & Greci γάρον σηπεδόνα interpretantur, hoc eſt putredinẽ, & marcedinem. Prçterea & Martial. lib. 7. Epigram. de Papilio ita ſcribit.

Vnguentum fuerat, quod Onyx modo parua gerebat,
Obſecit poſtquam Papilus, ecce Garum eſt.

Ex quibus colligitur Garum quid fœtidum fuiſſe, quoniam Papilus odorans vas ex Onyce lapide confectum vnguento plenum, ex ſolo olfactu, & annhelitu reddidit vnguentum fœtidum, vt garum videretur; Nam Papilus ille cunnilingus erat. Ad hęc Plato Comicus ſcribit ἐν σαπρῷ γάρῳ βάπτοντες συμποπνίξουσί με, ideſt in putrido Garo ſuffocant me. Quæ omnia illius vilitatem præſeferunt. Quibus nos ſic ſatisfieri poſſe credimus. Garum ſcilicet liquamen ſimplex non multi precij fuiſſe, ſed eo ad condimenta multa vſos Priſcos, alijs tamen commixtis pretioſioribus, vndè cibi illi, ſeu potus, à Gari ingreſſu, Gari appellationem quoque ſortiti; quod palam fit: nam liquamini iſto aliquando aqua, aceto, vel oleo addito Hydrogarum, Oxygarum, & Elogarum, quæ ſuauia profectò adeò guſtui minimè fuiſſent, niſi cibis, & potubus illis prçter garum aquam, vel oleum ſuauia alia & precioſa fuiſſent commixta; Quod pariter probare poſſumus ex ipſomet Plinio loco toties adducto ſcribente de ſale. Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auiditatem, inuitanſque in omnibus cibis, ita vt ſit ex eo peculiaris intellectus inter innumera condimenta. Ita eſt in mandendo quæſitus Garo. Ex quibus ſatis conſtare arbitramur aſſertionis noſtræ veritatem. Non enim huius dubij ſolutionem accipiendam puto, quam Braſauolus in Com.lib.1.Hip.de rat.victus in acutis tradidit, inquiens. In Gallia caſei quoddam genus probant, pedorem reddens, Italis ſupra modum diſplicet, eademque multis in rebus ratio inuenitur; Hæc enim ratio nullius eſt efficacię, ſiquidem antiquis omnibus probabatur garum, non Romanis tantum; Qua de re in noſtra dubij ſolutione perſiſtimus, concludentes Garum duplici fuiſſe in differentia quo ad eſſentiam; Garum namque Primum, liquamen erat, ſeu liquor, quo vtebantur ad condienda cibaria, ſicuti nos vtimur butyro, oleo, porcina adipe liquata, & ſimilibus, & hæc materia non erat odorata, nec maximi pretij. Sic cerebra animalium, & oua Garo condiri tradit Gal.Commẽ 1.in Hippocr. de victus ratione, & ficus cum ſale, aceto, & Garo libro ſecundo, de Alim.facult.c.8.& Fœnum Grçcum ex Garo libro eod.c. 11. Secundum, Gari appellatione nuncupabãt dapes nonnullas guſtui delicatas, ex pluribus alijs conſtantes vna cum Gari ingreſſu, & conditura. Primum probari poteſt ex Plinij dictis ſuperius allatis lib.31.c.8. vbi inquit bibi poſſe, & lib. 32.c. vlt. vbi ait. Quidam putarunt Garum eſſe oleũ ex ceto, & maioribus

piſcibus cófectum Gal. & ipſe lib. 1. de alim. facul. docet multa garo intingi & madeſcere vti lupinos, ac alia legumina. Paulus Aegineta lib. 3. pro hę morrhoidibus panem in garum infundit. Gal. idem quoque libro 7. de ſimpl. med. fac. idem confirmat, vbi de colla, ſeu glutine ex garo. Antiqui item Medici in Coxendicum doloribus clyſteres ex Garo conficiebant; quamuis iure ſuſpicari poſſimus his in locis à Medicis accipi Garum non pro liquamine piſcium ſapidiſſimo, ſed pro ſimplici ſalſugine, in qua piſces ſaliuntur, ſeu ſale condiuntur, vt diutius aſſeruentur. Sed quomodocunque, Garum, quo antiqui in cibarijs utebantur, vt diximus conficiebatur ex piſcium inteſtinis, modum verò conficiendi docet Conſtantinus Cæſar in Geoponico, ſeu de agricultura libro vigeſimo, capite quadrageſimoquinto, vbi binos illius conficiendi modos deſcribit, quarum alteram confectionem Gari à Bithinijs pręparatam vocat; vndè Garam Bithiniam dictam. Alterius verò, quem vocat liculmen, ego reponerem liquamen, mendum in textu exiſtimans; niſi Græcus ſcriptor vocæ Gręca λυκούμεν nuncupaſſet. Ego ita appellatum puto voce compoſita à χύκ𝈸 quæ Gręcis etſi communi ſignificatione Lupum ſignificet, nihilominus & inſtrumentum coquinarium deſignat, quemadmodum ex Pauſania, & Polluce docet Cœl. Rhod. libro vigeſimooctauo, capite ſecundo, & vigeſimonono, capite vigeſimoſexto, noſtris Harpago dictum, & altera voce ὅλμ𝈸 ideſt Pila, vel mortarium quibus inſtrumentis cum illa gari confectio pararetur λυκὸυλμεν ideo vocatum, quæ vox poſtea à Latino interprete etiam recepta eſt. Sed cæteris excellentius garum ſociorum dictum colligimus, ita appellatum, quod ex Hiſpania, quorum populi ſocij P. R. dicebantur, excellens mitteretur Garum; Scombri enim in Hiſpania, & pręſertim in Inſula Herculis, quæ & Scombria dicta, copioſi, & pingues naſcebantur, de qua Inſula Strabo libro tertio; ex quibus præcioſius garum conficiebatur, cujus meminit Galenus libro tertio de compoſ. medic. ſecund. loc. vbi Archigenis pharmaca ad aurium dolorem refert, inquiens: Garum Hiſpanum calefactum per ſtrigilem inſtillato. Hunc & nigrum appellauit idem Author lib. eod. vbi remedia recenſet ad vlcus depaſcens; ait namque γάρου μέλαν𝈸 ῥωμαϊσὶ λεγομένον σοκιόρωμ, ideſt Gari nigri ſociorum appellati. Ex quibus patere puto hallucinatum Io. Langium Epiſt. Medicinal. quinquageſimanona, vbi contendit dicendum Garum non ſociorum, ſed aſſociorum, eo quod aſſoci dicerētur prodigi helluones, quorum catalogum recenſet Vulp. apud Athenęum libro quarto, Diphno. & meminit quoque Pſellus de uictus rat. Quod pariter confirmare poſſumus ex Antonio Gallo Epiſt. libro ad Paulinum ita ſcribēte. Quanto me affecit beneficiò non delatà quidem, ſed ſuſcepta quærimonia mea Pauline fili, veritus diſplicuiſſe oleum, quod miſeras, munus iteraſti; addito etiam Muriæ Barcinonenſis condimento cumulatiùs præſtitiſti. Scio autem me id nomen muriæ, quod in vſu vulgi eſt, nec ſolere, nec poſſe dicere quum ſcientiſſimi veterum, & Græca vocabula faſtidientes Latinum in Gari appellatione non habeant, ſed quocumque nomine loquor, liquor iſte ſociorum vocatur. Braſauolus loco citato tradit Garum ſociorum appellatum, quod bibuli conſocij, ac vino dediti ad ſitim irritandam, dum inuicem

pro-

propinant eo vterentur; Qua in re ipſe damnandus, dum inuehitur in Georgium Merulam cauſam aſſignantem nomenclaturæ huius, quàm & nos ſuperius adduximus. Concludamus itaque Garum ſociorum, nigrum, & Hiſpanicum quoque vocatum. Deſcribit Cæſar Conſtantinus loco citato etiam & confecturam Gari αἱμάτιον hoc eſt ſanguinei ex ſanguine piſcium ex quo conficiebatur appellati, de quo Martialis in Xenijs inquit.

Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primò,
Accipe ſætoſum munera cara garum.

Ex quibus colligimus hunc primarium dictum, eo quod conficeretur ex primo ſanguine ſcombri, non ex inteſtinis, & alijs piſcium partibus abijciendis, & de hoc intelligendum puto Pauli Aeginetæ dicta libro tertio, capite 59. vbi ad Hæmorrhoidas reſtrigendas laudat panem purum intinctum in Garo primario, quem γάρον πρώτειον appellat. Garum quoque arcanum vocatum reperio à Martiale in Epigram. ad Dextrum, qui ei integrum aprum à ſe occiſum Martiali dono miſerat, quo inſpecto, & culinæ futuræ ſumptum reformidans, aprum ſimul cum Epigramate ad Dextrum remiſit, in quo ita ſcriptum legimus.

Sed coquus ingentem piperis conſumet aceruum.
Addet & arcano miſta falerna Garo.

Cur uerò arcanum vocauerit varij varia ſcripſere. Nonnulli aiunt ita dictum quòd eo ſocij in compotationibus in loco ſecreto exercitis vterentur. Alij, quod ob perfectionem, & excellentiam in loco arcano ſeruaretur, ne abriperetur ab aliquo. Alij demum aiunt arcanum vocatum, quod in Falerno permixtum Falernus illi ſupernataret, ita vt eundem occularet. Nos fortè rectius exiſtimamus dicendum arcanum dictum, eò quod illius confectio, & compoſitio Romę ignoraretur, & in Hiſpanijs tantum excellens pararetur, indeque Romam conueheretur. Vnde Plinius libro trigeſimoſecundo, capite ſeptimo, de aurium vitijs agens inquit. Sunt qui laudant Gari excellentis ſociorum cyathum, addens particulam excellentis, quia ſociorum Garus omnium erat præſtantiſſimus. Sed vndè digreſſi ſumus reuertentes, illud poſtremò addimus, Garo in condiendis cibarijs ſapidiſſimis vſos antiquos, qui etiam ob id Gari nomenclaturam aſſequuti ſunt. Quinimo & compoſitiones quaſdam excellentes Garum appellarunt nonnulli, quamuis Garum minimè recipientes, qualis eſt illa, quæ libro tertio, de medicamentis facilè parandis deſcribitur ſub inſcriptione iſta. Confectio Gari Ioachi Martyropolitæ, ſiue liber ille ſit Galeni, ſiue cuiuſuis alterius. Ita Oxygarum obſeruamus apud Collumelam, Moreti genus, tamen ab ipſo factum. Moretum autem alterius cibi à Garo fuiſſe colligimus ex Virgilio in Opuſc. cui tit. Moretum, nempè ex lacte, vino, caſeo, & herbis confectum, de quo item Ouidius libro quarto Faſtorum,

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Pinxit ſe vt cupedinarium, vt ſeplaſiarium, vt popinarium, vt tabernarium, vt lenonem, idque totum domui ſemper exercuit.

CVPEDIA dicebantur lautiores cibi. Plautus in Sticho.

Nihil moror cupedia;

Cupiditas quoque lautorum ciborum cupedia Ciceroni vocatur 4. Tuſcul. vbi habet. Ægrotatione autem talia quædam ſunt ſubiecta, Auaritia, ambitio, mulieroſitas, peruicacia, liguritio, temulentia, cupedia, & ſi quæ ſunt ſimilia. Huius diminutiuum cupedula Gellius lib. 6. c. 13. Coniectabamus ad cœnulam non cupedulas ciborum, ſed argutias quæſtionum. Hinc cupes, qui lautiores cibos frequentat. Plaut. in Trinum.

Mendax, cupes, auarus.

Feſtus Pompeius lib. 3. ſcribit.. Cupes, & cupedia antiqui lautiores cibos nominabant, inde, & macellum, & forum cupedinis appellabant. Cupedia autem à cupiditate dicta, ſicut Varro vult lib. 4. de lingua Lat. vel quod ibi fuerit Cupedinis Equitis domus, qui fuerat ob latrocininm damnatus. Donatus in Eunu. Terentij ſcribit. Varro inquit in lib. rerum humanarum hoc modo. Numetius Equitius, & Cupes, & Marcellus Romanus ſingulari latrocinio multa loca habuerunt infeſta. His in exilium actis, publicata ſunt bona, & ædes, vbi habitabant dirutæ, eaque pecunia ſcalæ Deum Penatium ædificatæ ſunt, & locus, in quo vendebantur ea quæ veſcendi cauſa in Vrbem erant allata, ædificatus. Itaque ab altero Macellum, ab altero forum Cupedinis appellatum eſt. Hactenus Donatus. Symmachus eundem locum Cupedinarium vocat, inquiens. Coempta ex foro Cupedinario. Hinc apud Terent. in Eunucho. Cupedinarius abſolutè pro rerum eſculentarum venditore dictus, quod & Nicolaus Perottus atteſtatur.

Ad macellum vbi venimus, conueniunt læti omnes mi obuiam
Cupedinarij omnes.

Idé auté puto ſignificare Cupediariũ, & cupedinariũ ambo à cupedia deriuatis Niſi p cupediariũ interpretemur eũ, qui lautiores dapes excogitaret, & in vsũ traheret, ipſeque perficeret, vel coquis conficiendas iniungeret, & mandaret, quo genere hominum, ſicuti etiam popinarijs, tabernarijs, ſeplaſiarijs, lenonibuſque Heliogabalum præcipuè oblectatum idem Lampridius teſtatum reliquit. Budæus in Annotatio. in Pandect. ad titu. ſi menſ. falſ. mod. dix. cupedipetas vocat iudices cupedijs inhiantes, qui ſcilicet muneribus eſculentorum, & poculentorum lautiorum ad iudicia ferenda incitantur; vndè ait. Qui litium finem, ac ærumnarum exitum cupiunt à foro cupedinis in forum iudiciale conuolandum. Tradit Ammia. Marcel. lib. 25. de Iuliano Imp. Cui non cupediæ ciborũ ex Regio more, ſed ſub columellis tabernaculi particus cęnaturo pultis

portio

portio parabatur exigua,etiam munifici faſtidienda gregario. Et lib. 26. vbi de Procopio. Igitur Cupediarum vilium mercatores, & qui intra Regiam apparebant. Et lib. 30. Cumq; apponerentur exquiſitæ cupediæ.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

Odores Indicos ſine carbonibus ad vaporandas Zetas iubebat incendi.

TVRNEBVS Aduerſ lib. 24.c.4 Zetas dietas interpretatur, inquit enim, vt pro διαπλούτως ἐξαπλούτως dicit & in Antonini Itinerario Zarrhytum pro Diarrhyto, & apud Cyprianum Zabolum pro Diabolo, ita & Zeta pro Diçta dici poteſt. Addamus nos quod Rhod. lib. 12. cap. 18. adnotauit in fragmentis Cçcilijs Minutiani Apuleij de Ortographia Diætam etiam Zietam dici, & præter Cyprianum, Hilarium, Ambroſium, Paulinum, Zabolũ pro Diabolo, zacyntum pro Diacynto, & zaconum pro Diacono ſępè ſcripſiſſe, quam ſententiam ſecutus eſt Briſſonius de verb. ſign. 4. in quem perperã inuehi Torrentium in Suet. Commentarijs in Claudio, c. 10. ex dictis conſtat. Eſt autem Diçta ędificium vel membrum domus, cœnationem, & cubiculum habens. Plinius lib. 5. Epiſt. Contra mediam ferè porticum zeta paulum recedit. Ita & eam appellauit Iulius Pollux, Cœl. Rhodig. loco citato hanc & ipſe ſequi ſententiam videtur, meminitque ex Strabonę ab Antonio Alexandrię Regiã Diçtam extructam, quam Timonium nuncupauit, quod Timoniam, ſolitariamque vitam poſt Actiacam calamitatem eſſet acturus. Tranquillus in Claudio Diætę Thermęę verba fecit. Et Lampridius in Alex. tradit eum ſtruxiſſe Diætas, quas Mammeas vocauit. Lucullus Plutarcho tradente Diætã ædificauit Apollinis nomine celebrem, vnde illud. Cęnatur in Apolline. Hinc zetarij apud Paul. lib. 3. Sent. tit. 6. idem qui Diętarij dicuntur, l. quęſitum eſt. §. idem reſpondit. Plinius ſcribit vbi ſupra. Eſt in hoc zeta, dormitoriũ, cubiculum, quod die clamorem & ſonum excludit, iunctaque ei quotidiana, amicorumq; cœnatio. Alex. ab Alexandro Gen. lib. 5. c. 6. ſcribit zeta locus erat vnius cubiculi capax, Solem hybernum proſpectans, ita conſtructa, vt per heliocaminum vaporem acciperet. Erat enim cubiculum hybernum frigori accomodatum, quod nunc Sole, nunc igne ęſtuaret. De zetę heliocamino Vulpianus in l. ſi arborem, D. de ſeru. vrb. præd. quam vocem Budæus in prioribus Annot. interpretatur Solare vaporarium in aprico loco ſitum ad calorem Solis excipiendum, vt zeta caleſiat, de qua Plinius lib. 2. Epiſt. 17. ita ſcribit. In hac Heliocaminus quidem alia Xiſtum, alia mare, vtraque Solem proſpicit. Huic ſententiæ fauet nominis Etymologia, zeta enim dicta ἀπό τοῦ ζέειν, quod eſt feruere, vel ἀπό τοῦ ζῆν, quod in ea commodiſſimè viuatur, ob idque Cęcilius eam amores ſuos vocauit. Calepinus in dictione zeta, inquit. Eſt locus capax vnius lecti, cum ſellis duabus, qui velis obductis, & reductis modo adijcitur cubiculo, modò

aufertur, ſed cum nullum habeat authorē, cuius authoritate id confirmet, cūq; ex dictis ſuperius conſtet ſtabilem fuiſſe locum ipſius opinio penitus reijcienda. Plura de Zeta lege apud Io. Mariam Cataneum in Commentario ad ſecundum lib. Epiſtolarum Plinij. zetę diminutiuum Zeticula, de qua Plinius. Mox zetecula refugit quaſi in caminum. Concludamus itaque zetam fuiſſe locum perſimilem illis, qui frequentiſſimi ſunt in Germania, ac ſtuffæ appellantur ab Italis, in quibus moram trahunt, & cœnant propè etiam eſt cubiculum, in quo cubilia ad dormiendum fabrefacta. Ex dictis Nicolai Perotti in Cornucopia error detegitur, ſcribentis. zetæ, quæ in vſu noſtra tempeſtate non ſunt. Veteres autem frequentiſſimas in domibus habebant, loca erant in varijs partibus domus, ad quæ per meatus quoſdam inter parietes relictos, qui tubuli dicuntur aſcendentes ex imo ſpiritus frigidæ, ſeu calidæ aquæ in pauimento inferiore ſparſæ locum ipſum aut tepefaciebant, aut refrigerabant, prout ratio temporis exigere videbatur.

Aelius Lampridius in Heliogabalo.

At tibias dixit, tuba cecinit, pandurizauit, organo modulatus eſt.

παν͂δοῦρα, καὶ πανδοῦρις Græcis genus muſici inſtrumenti eſt, & πανδουρὶστής, vel πανδοῦρος, qui eo inſtrumento vtitur, à qua voce verbum pandurizare deflexum, quod eſt eo inſtrumento vti. Ariſtophanes in Themophoriazuſis Pandorū muſici inſtrumenti meminit, Id autē curuum, & cauum fuiſſe ſicuti nobis lyra, cithara, & quod vulgò *Leuto* dicitur conijcere poſſumus; nam pando Latinis incuruo ſignificat. Plinius libro ſexto, capite quadrageſimoſecundo. At populus circa omnia inferiora pandatur. Et paulò poſt. Facilè pandatur iuglans. Et Vitruuio arbores Pandatæ dicte, quæ in ædificijs curuātur. Et eidem libro ſeptimo, capite primo. Pandatio in cauum curuatio. Hinc & Virg. ſecundo Georg.

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta,

Ideſt in cauum curuatis. Ibidem etiam, & carinæ pandæ legimus. Et Martialis libro decimoquarto.

Hic tibi donatur panda ruber vrceus anſa.

Pandati etiam dicuntur, qui oneribus nimijs ſuccumbentes incuruantur. Plinius de apibus. Tolæque onuſtæ remeant ſarcina pandatæ. Panduram ex lauro marina compegiſſe Troglodytas Varro, & Martianus ſcriptum reliquere. Ab hoc inſtrumento Panduriſtę, qui illud pulſant dicti, & Pandurizare eſt illud pulſare. Heliogabalus itaque ſicut tuba cecinit, & organo modulatus eſt & ad tibias dixit, ita quoque Pandorum pulſauit, vel ad illius ſonum cantauit; quod pandurizare ſignificat, iure nullo refragante.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Tribunos qui per ſtellaturas militibus aliquid tuliſſent, capitali pœna affecit.

ANNOTAVIT Ioan. B. Egnatius, in hoc loco, per ſtellaturas intelligẽdum ſtellionatus crimen; quod in re militari latè patet, quodque locum habebat, quum tribuni milites fraudaſſent in annona vel ſtipendio percipiendis. Stellionatus namque appellatur à Iuriſconſultis fraus omnis, crimen, dolus, atque impoſtura, quæ propriam ſignificationem non habet, & in proprium delicti nomen non cadit, lege ſeptima, §. primo, D. ad Turpil. Cœl. Rhodig. libro 11. capite 8. ſcribit. Stellaturam ſunt qui in fraudum vſurpent ratione. Illud grauius, quod eruditis obſeruatum ſcio. Stellaturam in militaris annonæ erogatione uideri in frumentarijs teſſeris perſimilem; quibus acceptis plebi gratuito diſtribuebatur frumentum, quippe hac contributa vilius conſtabat militibus annona. Meminit in Alexandro Lampridius. Hactenus Rhodig. Alciatus in Annot. ad tres poſt. lib. C. de erog. mil. Annonæ. l. ſeptem diebus ſtellaturæ. ſcribit. Vocabulum hoc inuentu rariſſimum interpretor, vt ferè teſſeram frumentariam ſignificet, niſi quod teſſera gratuitum frumentum plebi dabatur, ſtellatura viliore pretio militibus vendebatur, idque à Parocho ſeu opinatore, qui à municibus paganis acceptas ſpecies adęrabat, ideſt æſtimatas in militare ęrariũ (*magazino* vulgo vocant) referebat, vt nomine ſtellaturæ diſtribuerẽtur. Vuolphgãgus Lazius lib. 12. Comm. Reip. Rom. circa fi. ſcribit. Quando annona loco pecuniæ in ſolutum militibus dabatur, dicebatur ſtellatura, quæ per teſſeras ſtellatas ſpecies aliàs pro annona accipiebant. Ego certè, vt & meam ſententiam in re perdifficili promam, exiſtimo neminem ex ſuperius adductis ſcriptoribus exactè ſtellaturæ ſignificationem enarraſſe. Et inter hos minus qui ad crimen ſtellionatus recurrunt; ſi quidem textus Lampridij verbis, & alterius Spartiani in Peſcennio Nigro mox adducendi minimè aptari poſſe hanc interpretationem adeo manifeſtum eſt, vt in ea confutanda laborandum non ſit. Itaque ipſe quam magis probem explicationem huius vocis ex iuris ſcriptis propono; Quæ ſi lectori placuerit non incaſſum excogitaſſe gratum erit, ſin minus, in difficilibus voluiſſe ſat erit. Teſſeram militare ſignum præcepti, ſeu mandati Ducis, aut Imperatoris exequendi fuiſſe manifeſtum eſt, præſertim ex Liuio lib. 27. Scribente. Teſſera per caſtra ab Liuio Conſule data ęrat, vt Tribunum tribunus, centurio centurionem, eques equitem, pedes peditem acciperet. Et lib. 28. Teſſeram veſperi per caſtra dedit, vt antè lucem viri, equique pranſi eſſent, armatus eques frenatos, ſtratoſque tenerẽt equos. Teſſerarij verò dicebãtur teſte Vegetio lib. ſecundo, capite 7. qui teſſeram per contubernia militum nuntiabant, vel deferebant. Huiuſmodi namque bellicum ſymbolum ligneæ tabellæ latæ erat inſcriptum; quod teſtatum reliquit Polybius de teſſera militari ſcribens. Fuit

& alia teſſera militaris, quæ ſignum erat, quo milites ſinguli frumentum acciperent; cum teſſera enim poterat vnuſquiſque miles certam partem annonæ petere, & tutò recipere, l. mortuo boue, l. 50. §. 1. de leg. 2. l. 2. de frumen. Alex. lib. 11. Cod. tit 27. & alibi etiam, ſtatuto pretio perſoluto, vel ad ſtipendij computum Fuit 3. teſſera militaris, & hęc ſtellatura dicta, qua milites anno nam ex publico commeatu donatiui loco percipiebant, veluti buccellatum, aliumve panem, vinum, acetum, laridum, & carnem veruecinam, idque ſtellata teſſera, quod colligimus ex l. 12. C. de erog mil. annonę lib. 12. Septem dierum inquiunt Impe. ad Anthemium, per quos reſiſtentes tribuni emolumenti gratia ſollemniter ſtellaturæ nomine conſequuntur ſpecies non aliter adhęrentur niſi vt in foro rerum venalium diſtrahuntur. Quod & videtur expreſſum in Codice Theodoſiano in Conſtitutione quadam Honorij, & Theodoſij ad eundem Anthemium in hæc verba. Si quas ſub gratia donationis, à militibus auferunt, quam merentur annonas. Duces, ſeu tribuni iuxta nũmatia defixa precia ſine vlla dubitatione precipiant. Ex quibus colligimus, quod ſi populi, alijve publicam adminiſtrationem exercentes, ſeu obtinentes, annonæ ſpeciem donatiui loco debitam militibus non perſoluerint, illis Ducibus, ſeu Tribunis prædicti emolumenti gratia ſatisfaciendum iuxta pretium, quo in foro venali dictę ſpecies venduntur, iuxta defixa pretia, nam Tribuni poſtea prędictas res, ſeu earum precium militibus ſibi ſubiectis ſigillatim impartiebantur; Quos ſi per ſtellaturas militibus aliquid tuliſſent, capitali pœna affecit, Alex. Seuerus ex Lampridio, Quemadmodum ex Spartiano Peſcennius Niger tribunos duos quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui ab auxiliaribus iuſſit. Cur autem hæc teſſera ſtellatura dicta ſit, varij varia dixere. Alciatus loco citato inquit deriuatam à columnis, ſeu pilis, in quibus fœdera ſcribebantur, quæ à Plin. lib. 6 cap. 29. ſtelæ dicuntur. Quæ tamen ſententia minimè recipienda, tum quia deriuatio nimis à longè petita, tum quia ſtela in hac ſignificat, per ſimplex l, ſcriptam obſeruamus apud eundem Plinium & Iſocratem in Panegirico, & Demoſthenẽ itentidem. Nec minus dicendum cum eodem Alciato deriuari poſſe à ſuggeſtu Regali ex Am. lib. 19. vbi habet. Stella regalis cum aureo puluinare nullo vetante direpta eſt; nam eo in loco inemendatus eſt codex, & legendum ſella non ſtella, vt ipſemet adnotauit Pandulphus Prateius in iuris Lexico rectius ἀπὸ τοῦ στέλλειν, ideſt mittendo deducit vocabulum, nã per teſſeram ſtellaturæ mittebantur militibus annonæ ſpecies, ſeu earum precium eo pacto, quò diximus. Nos exiſtimamus à figura earundem ita appellatas; nam ſicuti præmemoratæ taleolæ planè & quadratæ erant, & ligneæ, vt ex Polybio diximus, in quibus ſcribebatur, ſeu igne notabatur quod opus erat, ſcribente Plinio lib. 16. cap. 18. teſſeris aptiſſimum liguſtrum, lignum enim eius molle, & tractabile, quæ poſtea & aliquando figuræ rotundę fuerant ex Dione in Nerone, & Tito, ita iſtæ fortè ſenum laterum fuere, ſeu in ſtellæ figuram conformatę, ad hoc, vt à cæteris diuerſę primo, intuitu dignoſcerentur. Hinc fortaſſe apud nos peruenit vt taleolus paruus à ſtipite, ſeu trunco craſſo exciſus, vulgò *ſtellas*, appellemus. Addamus verbum Græcum στέλλω etiam ſignificare ordino, ob idque huiuſmodi teſſeram ſtellatam, ſeu ſtellaturam

dictam

dictam, quia cum ea quid dandum militibus eſſet annonæ, & quantum, percipiebatur.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

De promouendis etiam ſibi annotabat, & perlegebat cuncta pictatia, & ſic faciebat diebus etiam pariter annotatis, & quis, & qualis eſſet, & quo inſinuante promotus.

OMNIA iudicum nomina per decurias ſcripta erant in loco, qui album dicebatur, Græcis λεύκωμα ex Demoſthene contra Timocratem, & Suida ex mox dicendis, noſtratibus matrix, ſeu matricula dicta ex Vegetio, & Ammiano Marcellino. Erat autem tabella dealbata, ſeu potius paries dealbatus vbi etiam edicta publica deſcribebantur. Suidæ hæc ſunt verba; λεύκωμα τοιχός ἐςτὶν ἀληλιμένος γύψῳ πρὸς γραφὴν, πολιτικῶν πραγμάτων ἐπιτήδειος, ideſt Album eſt paries gypſo illitus ad negociorum politicorum deſcriptionem aptus. Suidæ aſſentitur Turnebus in præfatione ad Plinium. Eiuſdem opinioni fauere videtur Liuius libro 40. vbi habet de Lepido loquẽs, Theatrum, & Proſcennium ad Apollinis ędem Iouis in Capitolio, columnaſque circa poliendas albo locauit, & ab his columnis, quę incommodè appoſita videbantur, ſigna amouit, clypeoſque de columnis, & ſigna militaria affixa omnis generis dempſit. His ſe opponit Alciatus primo Prætermiſſorũ, negans album de pariete dici poſſe. Nos de pariete, & charta, & alijs conſimilibus dici poſſe exiſtimamus. Quod etiam indicare videtur Vulpianus in l. ſi quis id quod, l. 7. ff. de iuriſd. omn. iudic. vbi inquit. Si quis id, quod iuriſdictionis perpetuæ cauſa, non quidem prout res incidit in albo, vel in charta, uel in alia materia propoſitum erit, dolo malo corruperit, dabitur in eum quingentorum aureorum iudicium. Ita etiam Pictatium, quod nihil aliud ſignificat, quam tabula ad ſcribẽdum parata, & apta a voce Gręca πυκτίον, πυκτίς, & πυκτός. Vndè Pyctatium per y, ſcribendum conſtat, & per ct, non per duplex tt, quod aliqui perperam faciunt. Et Pictacium accipit Cornelius Celſus libro 3. cap. 10. pro panno albo illito medicamento quodam ad capitis, & cordis dolorem ſedandum. Et in decretis Canonicis in cap Pictatium 30. quęſt. 2. accipitur pro libello, ſeu charta epiſtolari, non ſcripta. Ita & lac, quod coaguli poteſtate coit, vulgo iuncatum, Picten dici teſtatur Rhod. lib. 7. c. 29. & lib. 9 cap. 23. tradit chartulas illas, quę veluti Amuleta ægrotantium collo ſuſpenduntur, Pyctariola vocari. Sed ad rem noſtram reuerrentes, dicimus Pyctatium, ſeu album, multi generis fuiſſe apud Romanos, quod ex lectione antiqua obſeruatur; erat enim album promouendorum ad magiſtratus, ſcilicet, in quo promouendi deſcripti erant nominatim. De quo hic Lampridius. Erat etiam album Iudicum, de quo Suetonius in Claudio, cap. 16. in hæc verba. Splendidum virum, Græciæque Prouinciæ Principem, virum Latini ſermonis

nis

nis ignatum, non modò iudicum albo eraſit, ſed etiam in peregrinationem redegit. Et in Domitiano cap. 8. Equitem Romanum ob reductam in matrimonium vxorem, cui dimiſſæ adulterij crimen obiecerat, eraſit iudicum albo. Meminerunt & iura de albo, in quo iudices deſcripti erant, l. 1. de albo ſcrib. lib. 50. P. tit. 3. vbi docetur, quod qui prior in eo ordine ſcribitur, prior etiam dicat ſententiam. Et Senec. lib. 3. de benef. ſcribit. Iudex ex turba electorum, quem cenſus in album, & Equeſtris hæreditas miſit. Fuiſſe autem & album Pontificium, videre eſt apud Liuium libro 1. in Anco Martio poſt principium, vbi habet de ſacris verba faciens. Omnia ea ex commentarijs Regijs Pontificum Maximorū in album relata, proponere in publico iubet. Pontificij albi meminit quoque Cic. 2. de Orat. Pontifex Maximus res omnes ſingulorum annorum mandabat literis, efferebatque in album, & proponebat tabulam domi, vt poteſtas eſſet populo cognoſcendi. Ex quibus tamen percipere poſſumus album huiuſmodi Pontificum non fuiſſe eius generis, vt in eo Pontificum Maximorum nomina deſcriberentur ſolum, ſed & acta quędam. Senatorij albi meminit Cornelius Tacitus lib. 4. inquiens. Apidium Merulam, quod in acta D. Aug. non iurauerat, albo Senatorio eraſum. Albi Prætorij fit mentio apud Iuriſtas in l. 1. ff. de eden. & in l. ſi quis id quod, & alibi ſępè. Erat & album Decurionum, de quo Vulpianus in l. 1. ff. de albo. ſcrib. Symnachus lib. 1. epiſt. ad Theodoſium Auguſtum ſcribit. Sed quum Venerem Stratonis illicitam, vſurpatamque militiam Marcellus argueret, quod Decurionum aſcriptus albo, vt geſta docuerunt, aduerſus leges, & Palatina caſtra tranſiſſet, &cæt. Et Sueton. in Tib. cap. 51. Inſtanti ſępius vt Ciuitate donatum in decurias allegeret, negauit alia ſe conditione allecturum, quam ſi pateretur adſcribi albo, extortum ſibi id a matre. Et Citharædorum albi meminit idem Suetonius in Nerone, ca. 21. per hæc verba. Sine mora nomen ſuum in albo profitentium citharædorum iuſſit aſcribi. Aliorumque ordinum, & profeſſionum aliarum artium apud Romanos alba, nempè matriculas fuiſſe (quod & hodie obſeruatur) non ambigimus. In ſacris paginis Ioſue 9. capite legimus calceamenta perantiqua ad iudicium vetuſtatis Pytatijs conſuta. Quo loco patet intelligi per Pytatia fruſtra corij, quibus calcei antiquitate diſrupti, & vſu, reſarciebantur.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Quum edulitatem ab ipſo Populo Romano peteret.

HOC vocabulo edulitatis vſus eſt Papinianus libro 17. de Compenſ. inquiens. Ideo condemnatus, quod arctiorem annonam edulitatis tempore prębuit, frumentariæ pecuniæ debitor non videtur, & ideo compenſationem habebit. Sunt tamen, qui eo in loco edilitatis, non edulitatis legunt. Sed malè teſtimonio Prateij in iuris Lexico, & Duar. Diſpunct. libro 1. capite 26. ibidem interpretantium edulitatem eduliorum largitionem, quæ a Principe in populum, quum magna eſſet annonæ caritas, fieri ſolebat. Horum ſententiam

tiam improbare non audeo, mihi tamen videtur ex legis verbis, & ex hoc loco Lampridij affirmari poſſe edulitatem fuiſſe potius eſculentorum precij moderamen & diminutionem, quam eorundem donationem; ſiquidem cum Populus Romanus edulitatē ab Alexādro Seuero petijſſet, ipſe interrogauit per Curionem, ideſt per præconem, vt alibi oſtendimus, quam ſpeciem earum optarent, illi continuo exclamauerunt carnem bubulam, & porcinam. Tunc illæ non quidem edulitatem propoſuit, ideſt, vt ego interpretor precij diminutionem, ſed iuſſit ne quis ſuminatam occideret, hoc eſt porcam lactentem, ex cuius papillis ſumen, vulgo *ſomata* conficitur, ne quis lactentem, ne quis vaccam, ne quis damalionem iuuencam ſcilicet, quæ Græcis δάμαλις dicitur, tantumque intra biennium, vel propè annum porcinæ carnis fuit, & bubulæ, vt quum fuiſſet octominutalis libra (ideſt quæ octo minutis nummis, ideſt minimis vendebatur) ad duos, unumque carnis libra redigeretur. Quibus in verbis nullam eduliatum donationem, ſed pretij tantum diminutionem colligimus. Teſtatur Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 16. Edulitatem apud Neotericos pro annona patum Latinè poſitam comperiſſe. Quæ interpretatio cæteris memoratis minus recipienda.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Qui de eo fumum vendiderat, & à quodam militari centum aureos acceperat in crucem tolli iuſſit.

SVNT quidam Curiales, ſeu in aula verſantes, qui ſplendidis, ac magnificis pollicitationibus, quæ tamen congruo carent effectu, ſimulatam apud Principem gratiam, ac fauorem precio vendunt, qui fumum vendere, ac fumi venditores per tranſlationem dicuntur à Martiale libro 4. Epigram. quinto, ad Fabianum.

Vendere nec vanum circum palatia fumum.

Ita & hoc loco Alex. Seruum, qui de eo fumum vendiderat, à quodam militari centum aureos accipiens, in crucem tolli iuſſit, per eam viam, qua eſſet ſeruis ſuis ad ſuburbana Imperatoria iter frequentiſſimum. Et paulò infra ſcribit eundem Turinum fumi venditorem ad ſtipitem ligari præcepiſſe, & fumo appoſito, quem ex ſtipulis, atque humidis lignis fieri iuſſerat, necauiſſe, præcone dicente, fumo punitur, qui vendidit fumum. Adrianus teſte Spartiano libertos ſuos nihil apud ſe poſſe publicè ſciri voluit, damnatis omnibus, qui ſe de eo iactauerant. Meminit Demoſtenes cuiuſdam legis de re hac Athenienſium in hæc verba ἐστιν ὑμῖν νόμος ἀρχαῖος τῶν καλῶς δοκούντων ἔχειν, ἐάν τις ὑποσχόμενος τὶς τὸν δῆμον ἐξαπατήσει κρίνειν ἢν ἁλῷ, θανάτῳ ζημιοῦν, ideſt. Vobis Ahenienſes antiqua lex è probatarum numero, ſi quis aliquid pollicendo verba populo dederit, in iudicium duci, conuictum morte multari. Et Lampridius ad Conſtantinum Imperatorem in calce vitę Alexādri ſermonem dirigens eum commonefacit.

facit, vt huiuſmodi hominum peſtem deuitet, inquiens illos à Populo etiam amiciſſimum Principem ſemouere, quique internuncij aliud ſępe referunt, quam reſponderit Princeps, claudentes eum, & agentes ante omnia, ne quid ſciat. Scio Imperator Conſtantine, quo periculo iſta dicantur apud Imperatorem, qui talibus ſeruit, ſed ſalua Repub. poſtea quam intellexiſti quid mali clades iſtæ habeant, & quemadmodum Principes circumueniant, &c. De Phoca Imperatore legimus. Secreta cum ſuis aulicis Perſico more diſpoſuit, legatos audiebant, iudicia pendebant, magiſtratus dabant. Quo in eo qui imperat, miſerius, ac deterius eſt nihil. Paulatim enim fumi grauiter lædere ſolent. Gratiores apud eum erant, qui inexplebili rapacitate populos vexabant.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Oceani ſolium primus inter Principes appellauit, quum Traianus id non feciſſet, ſed diebus ſolia deputaſſet. Antonini Caracalli Thermas additis ſortionibus patefecit, & ornauit &c.

NON modo ſolium ſedem pręcipuè Regalem apud Latinos ſignificat, ſed & vas, quo ad balnea vtimur; Ita Celſus ægros in ſolio aquæ calidæ dimittendos tradit; Et de Auguſto Suet. Inſidens ligneo ſolio (quod ipſe Hiſpanico verbo Duretam vocabat) manus ac pedes alternis iactabant. Et Martialis.

Non vis in ſolio prius lauari.

Alex. itaque Seuerus in ſuis Thermis ſolium adeo magnum fabricauit, vt in illo quam plurimi lauarentur, quod Oceani ſolium vocauit à magnitudine, quēadmodum in ſacris paginis capaciſſimum illud in Templo vas à Salomone Rege dicatum, de quo 3. Regum cap. 7. Mare appellatur; Ex vaſis quoque vaſtitate Oceanum ſolium in ſuis Thermis poſitum vocauit Alex. Seuerus, in quo quicunque voluiſſet, quocunque die lauari potuiſſet, quum Traianus in ſuis Thermis diebus ſolum deſtinatis ſolia deputaſſet, & in Caracalli Thermis non pro libito, ſed ſortitionibus lauarentur. Legendum enim puto ſortitionibus, non ſortionibus, quæ vox minus Latina eſt, &cæt. Sic Nilum eadem de cauſa, Oceanum quandoque vocatum, adnotauit Cœlius Rhodiginus libro vigeſimo capite decimotertio, ſic & locum in Theatro in quo ſederent Equites, qui quamplurimi erant, & ideo neceſſariò magnæ capacitatis eſſe debebat, Oceanum appellatum puto apud Martialem libro quinto, Epigram. vigeſimotertio ad Baſſum.

Quæ poſtquam placidi Cenſoris cura renaſci
Iuſſit, & Oceano certior audit Eques.

Et rurſus Epigram. vigeſimoſeptimo.

Bis ſeptem tibi iam non ſunt ſubſellia tanti,
Vt ſedeas viſo pallidus Oceano.

Et libro quinto. Epigram. ſexto.

In

In Pompeiano dormis Leuine theatro,
Et quereris, ſi te ſuſcitat Oceanus.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Conſulatum ter inijt tantum ordinarium, ac primo nundino alios ſemper ſuffecit.

QVVM Comitia habenda eſſent pro lege aliqua ſancienda; ſeu aliquo iudicio exercendo, aut magiſtratu creando, edicto publico indicebantur, & poſt edicta comitia trinundini ſpatium relinquebatur, partim vt ad eam diem populus vndique ex Italia conuenire poſſet ad ſuffrágia ferenda, partim vt candidati populo frequentiori, & non modo vrbanæ, ſed etiam ruſticanæ multitudini ſupplicare poſſent. Erat autem trinundinum ſpatium dietũ, ita appellatum, quoniam homines, quos ex agris ad comitia conuenire oportebat, niſi nundinis, hoc eſt nono quoque die, non veniebant. Conſulum autem munus fuiſſe conſtat, edictum comitiorum promulgare, trinundinum aſſignare, & prouidere, vt in diem comitialem dies edicto præſtituta incideret; Quod ſcribit Liuius libro vigeſimoſecundo, & trigeſimoquinto. Trinundinum autem obſeruatum in magiſtratibus creandis etiam Reipub. temporibus, conſtat ex eodem Liuio ſcribente libro tertio. Poſtquam Comitia Decemuiris creandis in trinumdinum indicta ſunt. Et ex Cicerone in epiſtola ad Tyronem vndecima, vbi de Cæſare ſcribit. Ad Conſulatus petitionem ſe venturum, nec ſe iam velle abſente ſe rationem haberi ſui, ſe præſentem trinundinum petiturum. In legibus quoque ferendis Trinundinum obſeruatum docet Dionyſius libro decimo, inquiens Tribunos plebis lege propoſita trinũdini ſpatium dediſſe, vt interim ſuadendi legem, vel diſſuadendi poteſtas eſſet. Et Cic. in epiſt. Lex non iure lata dicebatur, niſi trinũdino ante eſſet promulgata. Quod pariter confirmat Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 16. Idem quoq; fuiſſe factum in Iudicijs manifeſtum fit ex Saluſtio de Catilina ſcribente, quod quum ille reus eſſet, non potuiſſe intra Trinundini ſpatium iudicium eius perfectum eſſe, propterea inter legitimos dies profiteri non potuiſſe. Et Cicero in Orat. pro domo, accuſationem quæ tribus nundinis fiebat, trinundinum appellauit. His ita præmiſſis, facilis eſt præſentis loci expoſitio. Alexandrum ſcilicet Seuerum primo Trinundini die, quem primum nundinum vocat, cum ageretur de Conſulis electione, ſibi ſemper alios ſuffeciſſe, & ter tantum Conſulatũ ordinarium inijſſe. Nam Imperatorum tempore in ſe ipſos translata vniuerſa Populi Romani authoritate, & Conſulum deſignationem pro libito fieri volebant; Quod exemplo Cęſaris Dictatoris primi Imperatoris probari poteſt, qui Conſulem ſe, & P. Seruilium Iſauricum deſignauit, vt ipſemet perhibet per initia libri tertij Bell. ciuilis. Et Plutarchus tradit in illius vita. Poſteriorũ verò principum innumera ſunt exempla.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Milites, quos oſtenſionales vocant, non pretioſis, ſed ſpecioſis, clariſque veſtibus ornabat.

OSTENSIONALES milites interpretatur in Annot. Egnat. qui ad oſtentationem tantum inſtructi habentur in Vrbe, ab oſtento verbo, vnde oſtentatio, iactantia, ſcilicet dicta. Eandem ſententiam ſecutus eſt Cœl. Rhod. lib. 21. c. 31. inquiens. Oſtenſionales milites apud Lampridium videntur dici, qui oſtentui modò habentur in Vrbibus, non bellicæ rei cauſa. Horum tamen clariſſimorum virorum opinio minus fortè placere poſſet, nam non per T, ſed per S, ſcriptam legimus vocem hanc. Quare potius deriuatam puto ab oſtendo, à quo oſtenſum, & oſtenſionalis, vnde fortè Alex. habuit milites oſtenſionales dictos ab excellentia, eo quod ſtrenui ſemper faciem hoſtibus oſtenderent; nam oſtendo dictum ab os, & tendo, os verò pro facie ſumitur, quæ & pro toto corpore, vt Donatus interpretatus eſt in illud Terentianum in Eunucho. O faciem pulchram. Ita Nero habuit Auguſtanos cõſimiles milites nuncupatos, quorum in hæc verba meminit Tacitus libro decimoquarto, Annal. Neronis geſta ſcribens. Tumque primum conſcripti ſunt Equites Romani cognomento Auguſtanorum, ætate, ac robore conſpicui, & pars ingenio procaces, alij in ſpe potentię. Habuit & tales Claudius ſecundus, qui poſt Galienũ Valeriani filiũ imperauit, ex Trebellio Pollione in illius vita, quos Daciſianos appellauit. Aliter etiam interpretari poſſumus Lampridij textum hunc, nempè milites oſtenſionales fuiſſe honorarios milites, quales milites, ſeu equites, quos ſummus Pontifex, Imperator, alijve principes priuilegio tales efficiunt, quamuis togati aliqui ſint & inermes, & bello exercendo minus apti, oſtentationales potius dicendi. Hos inquit Alex. non pretioſis, ſed ſpecioſis, clariſque veſtibus ornabat. Quos & imaginarios ideo aliquando iure vocatos exiſtimo. Suetonius in Claudio, capite vigeſimoquinto. Inſtituit imaginariæ militiæ genus, quod vocãtur ſuper numerum, quo abſentes, & titulo tenus fungerentur. Imaginarium enim dicitur, quod verum non eſt, ſed ita animo concipimus, ac ſi verum eſſet. Ita Liuius libro tertio. Imaginarijs faſcibus condere dixit, & emptio imaginaria apud Iuriſconſultos, imaginaria locatio, imaginaria apocha, imaginaria ſolutio, imaginarij cõtractus, imaginarius colonus, imá ginarius nuncius, & diuortium imaginarium legimus. Et apud Nonium imaginaria coemptio. Et Iudex imaginarius apud Ammianum Marcellinum libro decimoquarto. Et libro decimooctauo, militem inertem vmbratilem dixit, hoc eſt oſtenſionalem, ſeu imaginarium, vt ego interpretor, & patet ex ſerie verborum illius eodem in loco.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Et Tunicas Aſemas, vel Macrocheras ex purpura non magna, ad vſum reuocauit ſuum, vocales, exoletos, Acroamata.

EXPONIT Egnatius Aſemas vnicolores, quam expoſitionem licet non improbē, rectiorē tamen exiſtimo ſi ſimplices, ideſt nullo opere exornatas interpretemur. ἄσημος enim Gręcis eſt, qđ nos ſine ſigno dicimus. Idē Macrocheras explicat manicatas. Nos potius longas manicas habentes declaramus; Nam vox Græca μακρόχειρ longimanus Latinis appellatur, & Artaxerſes Plutarcho in illius vita, & in Apophtheg. μακρόχειρ dictus, quia manu altera longior. Idem cognomen Dario attributum à brachiorum, & vlnarum longitudine, ex Strabone lib. 15 circa fi. Ex purpura non magna, intelligendum puto veſtes illas ex panno confectas, parum purpura infectas, & non magno purpureo colore, & intēſo coloratas; quæ Purpurula à Porphyrione dicta eſt, & minimi precij. Quibus vt Alex. vſus, vt ſui veſtitus nullum luxum oſtenderet, ſicuti inutilia ſeruitia populo donauit, tamquam a bono Principe minimè expetenda, Nanos, Nanas, Moriones, vocales exoletos, Pantomimos, & omnia Acroamata populo donauit. Quæ eſſent Acroamata antiquis dicta non omnibus eadem ſententia. Egnatius interpretatur, quæ auditu vocis oblectēt. Apud Xenophontē Socrates in Sympoſio Callię laudans δεῖπνον ἄμεμπτον, ideſt cęnam omnibus numeris abſolutam. θεάματα καὶ ἀκροάματα, hoc eſt quæ oculos, & aures paſcant adijcienda monet. Et Ariſt. in quadam ſua ad Alex. Epiſt. auſcultatorios libros ſuos ἀκροαματικοὺς λόγους vocauit de recōdita Peripateticis ſectę diſciplina editos. Cic. lib. 5. de Finib. ἀκροαματικὸν genus librorū limatius quod in Cōmentarijs reliquerat Ariſt. vocat; Alterū verò genus ἐξωτερικὸν dicit populariter ſcriptum. Horū meminit Gellius lib. 20. c. 4. in hæc verba. Commentationum ſuarum, artiumq; quas diſcipulis tradebat Ariſt. Phil. Regis Alexandri magiſter, duas ſpecies habuiſſe dicitur; alia erat quæ appellabatur ἀκροαματικὰ; alia erat, quæ ἐξωτερικὰ dicebatur. Hæ ad Rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, ciuiliumque rerum notitiam conducebāt. ἀκροαματικὰ autem vocabantur in quibus Philoſophia remotior, ſubtiliorque agitabatur, quæq; ad naturæ contēplationes, diſceptationesve Dialecticas pertinebāt. Acroamata alij dixere etiam feſtiuas recitationes, ludricaſque narrationes, in quo ſignificatu Cic. in Verr. ſexta. Hic quaſi feſtiuum Acroama ne ſine corollario de conuiuio diſcederet, emblemata euellenda curauit. Et in Orat. pro Archia, Themiſtoclē illum ſummū Athenis virū, dixiſſe aiunt, quum ex eo quęreretur, quod acroama, aut cuius vocem libentiſſimè audiret, eius, à quo ſua virtus optimè prædicaretur. Et ſimiliter Plinius in Epiſt. Audiebamus inquit Acroamata. Hoc tamē in loco Lāpridius dubio procul Acroamata accipit pro hominibus huiuſmodi narrationes lepidas, & feſtiuas recitantibus; in quem

ſenſum

ſenſum & Suetonius in Auguſto capite ſeptuageſimoquarto, vti nos adnotauimus, tradit illum in conuiuijs ſolitum interponere acroamata, & hiſtriones ludios, & aretalogos. Ita & Cic. in Orat. pro Seſtio. Ille ipſe maximè ludus non ſolum ſpectator, ſed actor, & acroma. Ita & apud Macrobium libro ſecundo Saturnal. capite quarto, Turonij, ſeu Toranij Mãgoni dictum in Auguſtum interpretandum, quamuis Torrentius in prӕcitatum Suetonij locum acroamata pueros Symphoniacos interpretetur, de quibus minimè hoc in textu Lampridium intellexiſſe conſtat, quum vocales, exoletos prius coniunxerit. Niſi acroamata generale verbum dixerimus.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Vectigalia publica in id contraxit, vt qui decem aureos ſub Heliogabalo præſtiterant, tertiam partem auri præſtarent, hoc eſt triceſimam partem.

HVIVS loci perdifficilis, ab omnibuſque recentioribus ſcriptoribus, quos ego legerim adhuc intacti, explanationem vt aſſequamur, nonnulla præmittenda ſunt. Primum, ſolidum, & aureum ſynonima fuiſſe antiquis, ſicuti Denarium Romanum cum Gręcorum Drachma conueniſſe, & aureum apud poſteriores ſcriptores Græcos generali appellatione νόμισμα dictum ſicuti Latinis numiſma, quod in Nouellis Iuſtiniani, & aliorum Orientalium Conſtitutionibus, atque apud Theophilum, Harmenopolum, Nicephorum, Zonaram, Cedrenum, paſſim obſeruamus. Quod rei nũmarię ſcriptores vti Budæus, Agricola, Glareanus, Voluſius Merianus, Couaruuias, & cęteri plerique vnanimiter recepere. Secũdum, Aurei æſtimationem factam aliquando numeratę pecuniæ modo, nonnumquam ratione ponderis habita. Tertium verò, Non ſemper idem aurei nummi pondus fuiſſe, ſed temporum ſucceſſione variaſſe. Primum pro conſtanti iam poſitum; Secundum facilè probari poteſt ex Plinio libro trigeſimotertio, capite tertio, vbi habet. Aureus nummus poſt annos 62. percuſſus eſt, quam argenteus, ita vt ſcrupulum valeret ſeſtertios vicenos, quod efficit in libras ratione ſeſtertij, qui tunc erat, ſeſtertios nongentos. Poſt hæc placuit 40. millia ſignari ex auri libris, paulatimque Principes imminuere pondus, minutiſſimè verò ad quadragintaquinque millia. Idem quoque comprobare poſſumus ex ipſiuſmet Lampridij verbis hoc in loco, vbi quaternarias, denarias, & centenarias formas recenſet ab Heliogabalo inuentas, hoc eſt quattuor aureis, denis, & centenis conſtantes, alias verò bilibres appellat. Tertium quoque ex prӕcitato Plinij loco manifeſtum fit, licet corruptiſſimus à Buędo, & Agricola exiſtimetur non ſolum, ſed & deploratæ ferè reſtitutionis, quę tamen Hotom. ſe reſtituiſſe profitetur ſuo de re nũmaria libello, colligens primũ ex qualibet auri vncia tres formatos aureos nũmos, ſecundo, loco tres cum dimidio, tertio quattuor, ita, vt in qualibet auri libra prædicta fuerint aurei nu. 36. poſtremo 48. Inclinante

Imperio longè diſſimilis fuit ratio, & qualitas aurei nummi. Nam Conſtantini ætate 84. aurei ex ſingula libra conflati, & per conſequens ſeptem ex qualibet vncia, & eo amplius etiam, quod aureus nummus tunc quattuor tantum ſcrupulos pendebat, quum antea didrachmalis fuiſſet, hoc eſt ſex ſcrupulorũ; nã denarius argẽteus drachmalis erat, & aureus nũmus cum illo in dupla proportione ſe habebat, vt ferè omnes fatentur de re nummaria ſcribentes, præſertim ex inſigni Plinij loco libro 19. c. 1. vbi inquit. Quaternis denarijs ſcrupula Byſſi permutata quondam, vt auri, reperio. At Fannius, & Priſcianus veteres ſcriptores, in drachma, ſeu denario argenteo tria ſcrupula conſtituunt; Itaque efficitur ratione duplæ proportionis aureum ſex ſcrupulorum pondus habuiſſe, ſique coniungamus ſexies quaternos, efficietur numerus denariorum vigintiquattuor, & totidem ratione materiæ, & addito denario altero ratione formæ, hoc eſt mercede officinę monetariæ, erunt vigintiquinque, vt diximus pro ſingulo aureo argentei denarij. Quod autem ſub Conſtantino quattuor ſcrupulos nummus aureus haberet, conſtat ex l. prima, C. Tho. de ponde. Si quis (inquit) ſolidos appendere voluerit auri cocti, ſeptem ſolidos quaternorum ſcrupulorum noſtris vultibus figuratos appendat pro ſingulis vncijs, quattuordecim verò pro duobus, iuxta hanc formam omnem debiti ſummam illaturus; ita vt ſtatuendum ſit ſecundum prius pondus 84. redigenda eſſe ad 57. ſex ſcrupulorum pro ſingulo. Poſt Conſtantinũ Valentinianum ad grauiores aureos redijſſe obſeruamus, ſtatuens, vt duo & ſeptuaginta pro qualibet auri libra conflarentur, & ita erant ſex nummi aurei pro ſingula vncia, quod colligitur ex l. quoties, C. de ſuſcept. & clarè etiam Harmenop. 3. Epit. & Zonaras Nicænæ Synodi capite decimoſeptimo, Atque hoc eſt quod Iſidorus his ſignificat verbis. Solidus apud Latinos alio nomine Sextula dicitur, quòd ijs ſex vncia compleatur; Et apud Fannium legimus.

Sextula quæ fertur, nam ſex his vncia conſtat.

Hanc tamen ponderis rationem in aureo nũmo & Nicephorus Phoca viciauit teſte Zonara T. tertio, vbi habet, ſi Græca Latina reddamus. Erat autem præter alia, etiam ardente auaritia & pecuniæ præter modum appetens, quod vel hinc licet intelligi. Nam quum ſemper antea aurei omnes ſextulam penderent, ipſe quartarium excogitauit pondere leuiori, ac diminuto. Et exactiones quidem grauiori, largitiones autem & ſumptus leuiore ac mutilato nummo faciebat. Quam hiſtoriã Cedrenus & ipſe Græcis exponit verbis, quæ ſic Latinè ſonant. Aureũ (inquit) leuiorẽ fecit, Quartarium cõmentus, & quũ ex eo tempore duo genera aureorũ eſſent, publicorũ quidẽ tributorũ functio grauiorem exigebat, minor autẽ, ac leuior in ſumptus diſpẽſabatur. Quum itaque nũmorũ preciũ & pondus, quod etiã Ariſt. dixit ex lege imperantiũ, & populorũ inſtitutis proficiſcatur, haud mirũ eſſe debet de re nũmaria nil certi eſſe quo ad pondus & preciũ, quod regulã certã faciat, qua æſtimare poſſimus aureorũ nummorum pondus, aut pretium antiquis Romanorum temporibus. His ita præſuppoſitis, accedo ad Lampridij verba allegata interpretanda. Si author hic tradit Alex. Seuerum ex tribus vectigaliorum binas exactionis partes remiſiſſe, ita vt qui decem aureos prius præſtiterat, tertiam tantum partem

præ-

præſtaret, hoc eſt triceſimam, vtique inuenienda ratio eſt, qua declaremus quomodo triceſima pars prioris vectigalis, & ſic tertia tantum 10. aureorum fuerit perſoluta. Profectò ſi ad aurei valorem reſpiciamus, nullo pacto, illi conuenire poſſe Lampridij dicta manifeſtè dignoſcimus, ſi quidem aureum unum vigintiquinque argenteis denarijs æſtimari omnibus receptum eſt, & pręſertim conuincitur ex Dione lib. 55. ſcribente aureum nummum drachmas quinque & viginti valere; & Zonara tomo ſecundo, idem tradente, ita quod 10. aurei ducentum quinquaginta denarios continebunt, quorum tertia pars ad triceſimã, hoc eſt tertiã partẽ reduci minimè poſſe luce meridiana clarius eſt; Nec minus ad aſſes, ſeu ſextertios qui cũ minoris æſtimationis ſint, magis etiã denarijs ipſis multiplicari apertiſſimũ eſt; namq; decẽ aſſes ęneos denarius æreus cõtinet, & totidẽ æneos denarios argẽteus denarius habet, & ſextertij, ſeu nũmi centeni aureũ faciunt. Quod ex Suet. in Othone c. 4. colligitur, vbi ſcribit. Illũ quoties cęna Principem acciperet excubanti cohorti aureos viritim diuiſiſſe. Tacitus verò libro Hiſt. primo, idem ita expreſſit. Quoties Galba apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti, centenos nummos viritim diuiſiſſe. Plutarchus verò χρυσοῦν ἑκάςῳ διανέμων. Et quod idem Tacitus libro Annal. 11. tradidit, ſcilicet Claudij inſtituto taxatum aduocationis honorarium decem ſextertium millibus. Vlpianus l. 1. D. de extraord. cogn. centum aureis interpretatus eſt. Si itaque æſtimationi numeratæ pecunię nullo pacto triceſima pars 10. cur eorum tertię partę accomodari poteſt, reliquum erit, vt videamus, an ponderis æſtimationi aptari poſſit. Si ſcrupulos ſex in ſingulo aureo nummo numeremus, in 10. aureis erunt ſexaginta, & ita tertia pars vigeſima potius erit, quam triceſima, ſi ad vnciam, quum ex dictis ſeptem ad ſummum Imperatorum temporibus ſingulę vnciæ fuerint adſcripti, nullo pacto tertię parti 10. aureorum triceſima nec hoc modo conuenire poterit. Si ad libram auri recurrimus, vtique nonaginta aurei in libra includendi erunt, ad hoc vt triceſima pars librę auri fuerint triginta aurei, quod palam eſt iam dictis aduerſari, ſi quidem ſi declinante ſenſim imperio ſucceſſiuis temporibus multiplicatos aureos in libra ſtatuimus, nec numerum 84. exceſſiſſe deprendimus, ergo tanto minus exiſtimandum ſub Alexandro Seuero, qui per multos annos antea imperauit, ex ſingula auri libra nonaginta aureos nummos conflatos. Reliquum igitur eſt, vt aliam expoſitionem cogitemus, quę eſt huiuſmodi. Quod ſicuti decem aureorum tertiam partem tres aureos dicimus, quamuis & tertia, aurei particula addenda eſſet, ita & eadem proportione ſeruata decima, ad centum, licet triginta tres & alterius tertia, pars exactę partem tertiam centum conſtituant, nihilo minus eadem tertia pars triceſima appellatur, nam extra decennarium numerum nulla numeratorum aureorum intra decem ratio habetur, ſed tantum Decima, vigeſima, trigeſima, quadrageſima, quinquageſima, & ſic de ſingulis alijs vſque ad centum in partitione facienda ſeruatur proportio. Itaque Lampridius ſicuti ait Alex. vectigalia ita contraxiſſe, vt qui decem, aureos ſub Heliogabalo præſtarent, tertiam tantum ſub ipſo Alexandro præberent, hoc eſt tres, vel tres cum tertia amplius parte, ita in eadem proportione, qui

Digitized by Google

centum prius ſoluebant, triceſimam tantum partem ſoluerent, quæ tertia centenarij pars, eo quo diximus ſenſu, exiſtit. Sic vſuræ centenariæ etiam dictæ, quamuis 12. tantum pro ſingulo centenario fructus gratia perſoluantur. Et Zonaras Nicenæ Synodi c. 17. inquit. Vt nunc libræ auri ſunt ſolidorum 72. ita olim centenariæ erant. Concludamus itaque per triceſimam partem hoc loco intelligendam tertiam partem centum aureorum ea proportione, qua 10. aureorum tres tertiam partem dicimus. Hæc habuimus, quę in re obſcuriſſima in medium afferremus, non prætermittentes à nonnullis omitti tamquam ſuperfluam hanc textus partem, hoc eſt triceſimam partem, quod fecit Hotom. de aurei ſolidi partibus tractás. Leonardus de Portis libello primo tractatus de ponderibus & menſuris, hanc vidit difficultatem, à qua ſe extricat inquiens. Corrigo Argenti ex ijs, quæ ſequuntur; quia ſe declarando ſcribit; Hoc eſt trigeſimam partem, & ſi auri legatur, impoſſibile eſt tertiam partem auri eſſe trigeſimam partem, ſi argenti computationi Liuianæ congruit. Verbi gratia, ſic ſtatue, quod ſinguli aurei binas drachmas pẽderent, cuius ponderis ferè omnes antiquos vidi. Decem huius ponderis viginti drachmas pendebant, & ſic ſcrupulos ſexaginta, quæ ſumma ratione Liuiana decies multiplicata ſexcenta efficiet, cuius trigeſima eſt viginti. Et ideo qui ſub Heliogabalo decem aureos pręſtabat, videlicet ſexaginta ſcrupulos, ſi ex decreto Alexandri viginti dedit computatione prædicta, dici poteſt, quòd tertiam partem ponderis auri, & trigeſimam æſtimationis, & ſic argenti præſtiterit; quæ computatio cuiuſcunque ponderis fuerint nummi aurei conueniet. Cogitabam tamen, quod illa dictio auri, quæ vbique in libris impreſſis, quos vidi reperitur, aurei corrigi poſſit, & fortè rectius, quod videlicet, qui ſub Heliogabalo decem aureos præſtitiſſet, tertiam aurei nummi ſub Alexandro præſtaret, quod idem eſſet, quia viginti ſcrupulos argenti eadem ratione pręſtaret. Locus Liuij, cuius meminit Portus eſt lib. 88. Decadis de Etolis quibus conceſſum, quod denos argenteos nummos pro vno aureo perſoluerent. At certè hæc argenti ad aurum proportio à Porto excogitata, quamuis ingenioſa, minus videtur Authoris intentionem explicare, qui Alexandri Seueri liberalitatem in populum exponere ſatagit.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Faſceis ſemper vſus eſt.

MVLTIPLEX faſciarũ vſus apud antiquos, Namque coronis, ſacrorum & ludorum faſciæ addebantur quæ & tæniæ, lemniſci, ſtrophea, & vittæ dictæ ſunt. Cuius rei teſtem habemus Theocritum in Pharmaceutria ſcribentem, Populeam coronam vndique purpureis faſcijs implicatam. Virgilius libro quinto Æneid.

Puniceis ibant euincti tempora tænis.

Suidas ſcribit στρόφιον τὸ στρογγύλον ζωνάριον, ideſt ſtrophium Zonula eſt rotũda,

da,ſubdens ὅσοι ἱερεῖς φορῶσιν, Hoc eſt, quod Sacerdotes geſtant. Vndè & Coronæ ſtrophia dictę teſtimonio Plinij lib. vigeſimoprimo, cap. 2. tenuioribus vtebantur antiqui coronis ſtrophia appellantes. Idem Plinius eodem lib. c. 3. Craſſus diues primus argento, auroq; folia imitatus ludis ſuis coronas dedit, acceſſeruntque & lemniſci,quos adijci coronatum honos erat. Dictę quoq; & vittæ Virg. ſecundo Aeneidos,

Et ſalſæ fruges, & circum tempora vittæ. Et iterum 3. Aeneid.

——— ——— *Vittaſque reſoluit,*

Sacrati capitis. Luc. lib. 1.

Veſtalemque chorum ducit vittata ſacerdos. Et lib. 5.

——————*Tum torta priores.*

Stringit vitta comas.

Plutarchus in vita Coriolani ait; In Metellorum familia fuiſſe, qui Vittatus cognominaretur, ab vſu vittæ, qua vlceris tegendi cauſa procedebat in publicum obligata fronte; Ex his colligimus priſcos viros faſcijs non ſolum vſos, in coronis, ſed & pro capillorum tegumento, ſeu ornamento, quod & mulieres feciſſe habemus ab Ouidio 1. Amorum, Eleg. 7.

Sic niſi vittatis quod erat Caſſandra capillis.

Vndę in l. argumento, D. de auro & arg. leg. nonnulli legendum putant faſciæ crinales vti Nebriſſenſis in Lexico in verbo crinale, quam lectionem quoq; ſequutus eſt Tiraquellius in legibus Connubialibus parte 3. Legit tamen & rectius,(vt infra dicemus) Crurales, Alciatus, Prætermiſſorũ lib. 1. Cui & lectio Florentina congruit. Vſę quoque mulieres faſcijs olim ad mammas cohibendas, vti docet Iſidorus lib. 20. c. 32. Ouid. 1. de arte amandi.

——————*Omne papillæ*

Tectus habent tumidæ, faſcia nulla tegat. Martialis.

Faſcia creſcentes dominæ compeſce papillas.

Propertius lib. 4. Eleg. 10.

Mollis & hirſutum ſepit mihi facia pectus.

Apuleius lib. 2. Meta. Roſea faſciola prænitente altiuſculè ſub ipſas papillas. De huiuſmodi & Cic. de Aruſp. reſp. In hunc ſenſum & in ſacris literis Eſaiæ 3. legimus. Pro faſcia pectorali ſilicium. Et Hieremiæ 2. Nunquid obliuiſcetur virgo ornamenti ſui, & ſponſa faſciæ pectoralis, quod faſciæ genus pectorale, & ſtrophium dictũ obſeruamus. Turpilius in Philopatre. Me miſeram quod inter vias epiſtola excidit mihi, Infœlix inter tuniculam & ſtrophiũ collocaram. Et Nonius Marcellus lib. de genere veſtium inquit; authoritate Turpilij Plauti, Tullij, & Varronis Strophium eſſe faſciam breuem, quæ virginalem papillarum tumorem cohibetur. Et Catullus in Argonauticis.

Nec tereti Strophio lactantes uincta papillas.

De Virginali Zona plura nos alibi. Faſcijs quoque vtebantur antiqui in obuoluendis puellulis infantibus quod docuit Capitolinus in Claudio Albino ſcribens. Quum pueri eius familiæ ruſſulis faſciolis illigarentur, quum forte lotæ, atque vdæ eſſent ruſſullæ faſciolæ, quas mater prægnans præparauerat, purpurea matris illigatus eſt faſcia. Habuere quoque priſci faſcias ad vſum

lecti cubicularis. Cic. 2. de Diuinat. Defert ad conuinctorem quidam ſomniaſſe ſe, ouum pendere ex faſcia lecti ſui cubicularis. Vulgaris eſt vſus antiquis faſciarum in medicinæ vſu, quod cõſtat ex Oribaſij lib. de Faſcijs, quem conſcripſit, & paſſim apud medicinæ ſcriptores omnes. Cic. de Clar. Orat. Cn. Octauius qui deuinctus erat faſcijs, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus. Spartianus de Antonino Pio. Sed quum eſſet longus, & ſenex, incuruatuſq; tiliaceis tabulis in pectore poſitis faſciabatur. Faſcia inſuper priſci Principes viri & mulieres pro diademate vſi ſunt. Ita Plutarchus in Luculli vita ſcribit, Mithridatis vxorem Monymam illo deuicto, detracta mitra, quam capite geſtabat, & collo circundato, ſuſpendio vitã finire voluiſſe. Candidam faſcia tam Romanis, quam exteris gentibus, regium inſigne fuiſſe à Libero patre inuentum teſtatum reliquit Plinius lib. 7. c. 56. Sic apud Val. Max. legimus Fauoniũ dixiſſe Pompeio candida faſcia crus obligatum habente. Non refert, qua in parte corporis geſtet diadema. Tigranem quoque Armenium candidam faſciam inſigne regium ante Pompei pedes abieciſſe, veluti à dominatione ſe abdicantem teſtati ſunt Dion, & Plutarchus. Et Alex. Magnus, quum equo deſcendens caſu Lyſmachum vulneraſſet, diadema detraxit, illaque vulnus deligauit, tradente Iuſtino libro decimoquinto. In nulla harum ſignificatione faſciatum voce hoc in loco vſum Lampridium cenſemus, ſed pro faſcijs, quas ſuperius diximus intellexiſſe crurales à Iuriſconſultis vocatas, quibus ſcilicet antiqui crura, & pedes circũueſtiebant; vnde & pedales, ſeu pedulæ dictæ; Quum enim dixiſſet Alexandrum vſum faſcijs, ſtatim ſubdit, braccas albas habuit. Quod autem Priſci faſcijs pro calciamento vterentur facilè probamus. Plinius lib. 8. cap. 57. ſcribit; Mures arroſiſſe Carboni Imperatori faſcias, quibus in calceis vtebatur. Cic. in Clodium. Tu ne quum vincirentur pedes faſcijs? Cato apud Nonium. Mihi puero modicum fuit vna tunica, ſino faſcijs calciũ mentum. Val. Max. libro ſexto, capite ſecundo. Pompeium inquit facia candida crus obligatum habuiſſe. Apud Quinctilianum libro ſecundo, c. 3. legimus. Faſcias quibus crura veſtiuntur. Et Col. lib. 7. Genibus applicantur, & faſcijs circundantur. Cic. ad Att. Etenim mihi eius caligæ, vt faſciæ cretatæ non placebant.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Matronas autem Regias, contentas eſſe debere vno reticulo, atque inauribus, & baccato monili, & corona, cum qua ſacrificium facerent, & vnico pallio auro aſperſo, & Cyclade, quæ ſex vncijs auri plus non haberet.

CYCLADEM veſtem auratam fuiſſe ex hoc loco dignoſcimus, necnon ex Propertio lib. 4. Eleg. 7.

Hæc nunc aurata Cyclade ſignat humum.

Muliebrem verò fuiſſe tradit Seruius enarrans illud Virg. 1. Æneid.

Gentemque togatam.

Et

Et qua principes mulieres vterentur; namque ait Lampridius. Regias matronas decreto Alexandri Cyclade vna contentas eſſe debuiſſe. Hanc quoque & tenuem ex Iuuenal. Saty. 6.

Hę ſunt quæ tenui ſudant in Cyclade.

Fuiſſe quoque figurę circularis, ſeu orbicularis ex nomen clatura ipſa palam fit, nam Græci κύκλον circulum, & κυκλόω circumdo dicunt. Vnde & vocatæ Cyclades inſulæ in Ionio mari, quod in Cycli formam diſponantur; nam a Promontorio Ceraſto circa Delum in orbem ſitæ ſunt. Ioſephus lib. 19. cap. 1. carpit Caligulam, quod cycladem, & alia muliebria veſtimenta indueret. Et Suetonius illum cycladatum appellat in illius vita, cap. 52. Trebellius Pollio in Zenobia illius veſtitum deſcribens. Media etiam cyclade veluti fibula muliebri aſtricta.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Coquos, Piſcatores, Fullones, non niſi ſeruos ſuos habuit.

FVERE antiquitus Fullones, qui veſtimẽta polienda, curanda, lauanda, dealbanda, & expurganda mercede accipiebant, vti colligimus ex l. ſecunda, D. de cond. ſine cauſ. l. tertia, §. ſi Fullo, D. locat. l. duodecima, & l. octuageſimaſecunda, D. de furt. l. C. D. de via publica Theoph. Et eorum officina fullonica meritoria, l. decimatertia, §. finali, D. de vſufruct. & Fullonicas inſtituere officinas, l. tertia, D. de aqua pluuia arcenda. Fullonica item ars ipſa Fullonis dicta. Plautus in Aſin.

Non didiciſti Fullonicam.

Quam tamen Plinius libro ſeptimo, capite quinquageſimoſexto. Fulloniam appellauit a Nicia Megarenſi inuentam tradens. Hinc dictum puto vulgo *il follo*, locum illum, quo ex decurſu aquarum panni, & alia lanea indumenta expurgantur, & dealbantur, quaſi dixerimus officinam Fullonicam. Græcis fullo, dictus πλυντεύς, & πλύτης a verbo πλύνω, quod eſt lauo, necnon λευκαντεύς, hoc eſt daalbans. Hinc Varro eleganter dixit ἐν ταφῇ μενίπ-πον. Cacudæmonem homines timere quoſdam magis, quàm fullonem vlulam, auem ſcilicet inauſpicatam, & mortem portendentem, nam atrum veſtitum Fullonis ipſis aduerſatur, ex eo enim, nullum lucrum percipere poſſunt. Fullonicam artem vilem, & ſeruilem habitam olim conſtat, quod Lampridius cum cocis, piſcatoribus, & balneatoribus Fullones hoc loco commemorat, & paulò antea quum veſtitoribus, pictoribus, & pincernis, ſeruis omnibus. Et Ammianus Marcellinus in calce libri decimiquarti, obijcit Adramitteno Andriſco, quod licet in Fullonia natus ob Pſeudophilippi tamen nomen euectus ſit. Immundam quoque & fœtentem, ſcribente Harmenop. lib. ſecundo, epiſto. Iur. capite quarto. Opificia infectorum, & Fullonum abſint ab ędibus planis ſex cubitis, & beſſe, vt euaneſcat eorum fumus peſtilens. Et Vulpianus legem addit ex Trebatio, poſse prohiberi Fulloni, qui

Fullo-

Fullonicas circa fontem perennem currentem inſtituit, ne aquam contineat, neve ſpurcam immittat, ſcilicet apud Trebatium de aqua pluuia arcenda, libro trigeſimonono, P. tit.tertio, & Iulianus in l. æquiſſimum, l. decimaſeptima, §. finali, de vſufruct. libro ſeptimo, P. titulo primo, refert, eum cui legatus eſt vſufructus domus, meritoriam ibi facere non debere, neque Fullonicam. Præterea Plinius libro vigeſimooctauo, capite ſexto. Fullones in detergendis pannis vrina vti teſtatur, cui excremento fœtente deterſoriam facultatem ineſſe palam eſt. Ob eandem fortè cauſam puto Scarabæos vocatos Fullones vt adnotauit Plinius libro tertio, capite vndecimo, quod ſcilicet immundi ſint & fœtentes, vtpote qui ſtercora aſſiduè permiſceant, & ex illis pilulas conficiant. Vnde Auſonius aduerſus Marcum quendam emaſculatorem, quærit ex Pythagora;

Peruerſæ Veneris poſtico vulnere foſſor,
Lucilli vatis ſubulo pullo premor.

Cui Pythagoras reſpondens.

Non Taurus, non Mulus erit, non Hippocamelus.
Non Caper, aut Aries, ſed Scarabæus erit.

Hinc fortè conijciendum apud ſcriptores Fullonis vocem in re obſcœniſſima obſeruari; Vti apud Priſcianum, libro decimo, inquit Næuius. Quando ego plus ſapiui, qui Fullonem compreſſi quinquatribus. Et apud Plautum in Pſeud. vbi introducit lenonis puerum ſeruum conquerentem, quod ſi non inuenerit munus, quod hero ſuo natalem celebrante det, Craſſilli potandus erit fructus Fullonicus, quem quum puer ſit, valde timet, quod id magno cum gemitu fiat, tamen ipſe compreſſis dentibus ſufferre poſſe aliquo modo. Idem etiam doctiſſimus Turnebus ſe adnotaſſe ex Tertulliano ſcribit libro Aduerſ. decimoſexto, capite ſexto. Poſſumus tamen & hos locos aliter interpretari, & in æquiorem ſenſum. Ita vt Næuius dixerit ſe compreſſiſſe Fullonem, hoc eſt pugnis, & calcibus impetiuiſſe Fullonem, qui in dealbandis pannis, & expurgandis, eos manibus & pedibus percutiunt & calcant, & ſic plus Fullone ſapuiſſe. Eodem modo & Plauti dicta exponenda, quod ſcilicet puer timeret ſe a lenone hero pugnis & calcibus percuti, quod tamen gemens, & ſtrictis dentibus ſe paſſurum inquit. Cui interpretationi fauent eiuſdem Plauti dicta in Aſinariæ poſtrema Scena; Vbi Antemonæ vxori Demenetæ ſenis, quæ illum apud Philenium ſcortum vna cum filio conuiuantem deprehenderat, ſuadet Paraſitus, vt non eandem pugnis & pedibus impetat, ſed digitis oculos inuadat, inquiens.

Si non didiciſti Fullonicam, non mirandum.
In oculos inuadere optimum eſt.

Non negauerim tamen, eiuſdem Poetę dicta ſuperius allata, iocosè, & feſtiuè prolata, vtique etiam ad obſcænum ſenſum traduci poſſe, quod Comicis familiare & frequentatiſſimum eſſe nemo ignorat.

Aelius

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Leges in annos firmauit, eaſque ipſe diligentiſſimè ſeruauit.

HÆC Lampridij dicta intelligenda puto de legibus Annarijs appellatis, quas Alex. Seuerus firmauerit, ac diligẽtiſſimè ſeruauerit. Has autem in duplici potiſſimum differentia fuiſſe obſeruo, quarum altera verſabatur circa magiſtratuum ſuſceptorum durationem, Iulius namque Cæſar lege annaria ſanxit, ne Prætoriæ Prouinciæ vltra annum, neve Conſulares plus biennio obtinerentur, teſte Plutarcho in illius vita. Altera verò circa ætatem promouendorum ad magiſtratus publicos, quæ & ipſa annalis dicta, ſeu annaria, qua teſtimonio Feſti Pompei libro 1. præfiniebantur anni magiſtratus capiendi. De his Cic. in Ant. 5. inquit Legibus Annalibus, quum grandiorem ætatem ad Conſulatum ſtatuebant, adoleſcentiæ temeritatem verebantur. Et de Legibus. Conſules ciuitatem Annali lege ſeruanto. Et de Orat. Lex annalis, ideſt quæ annorum numerum præfiniebat ad capiendos magiſtratus. De eadem Liuius lib. 7. vbi differit de Conſulatu ſuperioris Africani, & T. Liuij. Et iterum libro 10. belli Macedonici. Hæc lex quoque dicta Villia Annalijs quod eam tulit L. Villius Tribunus plebis L. Manlio, Q. Fuluio Coſſ. anno 570. ab V. C. Ex Liuio lib 40. vbi tamen corruptè legitur ab L. Iulio Trib. Ple. vt adnotauit doctiſſ. Sigonius. Et in libro Epiſt. Cœlij 8. pro L. Iulio annali, in manuſcriptis legitur L. Villio, Et apud Valerium Max. libro 9. L. Tullius Annalis, pro L. Villius. Quod Liuius loco citato hanc legem eo primum anno latam ſcribit, mirum profectò eſt, cuius hæc ſunt verba. Eo anno rogatio primũ lata eſt ab L. Villio Trib. Pleb. quot annos nati quemque magiſtratum peterent; caperentque. Indè familiæ cognomen inditum, vt annales appellarentur. Quum verò libro 25. de Scipione tradiderit in hæc verba. Huic petenti Aedilitatem, cum obſiſterent Tribuni Plebis, negantes rationem eius habendam eſſe, quod nondum ad petendum legitima ætas eſſet. Si me (inquit) omnes Quirites Aedilẽ eſſe volunt, ſatis annorum habeo. Tanto indè fauore ad ſuffragium ferendum in tribus diſcurſum eſt, vt Tribuni repente incepto deſtiterint. Ex his colligi poteſt tunc, anno ſcilicet 538. ab V. C. leges Annales de magiſtratibus adipiſcendis etiam ſeruatas, & per conſequens nõ primum latas à L. Villio, quod aſſerit Liuius loco ſuperius adducto, anno nempè 570. Hanc ego difficultatem ſic tolli poſſe exiſtimo. Leges Annales de magiſtratibus nonnullas fuiſſe ante L. Villium, veluti erat illa, quod nulli ciui Rom. petere & habere vllum magiſtratum Vrbanum licebat, ni prius decem ſtipendia annua feciſſet, hoc eſt per 10. annos militaſſet, teſte Plutarcho in vita C. Gracchi, & Polybio libro 6. Aetas autem militaris erat 17. annorum tradente Liuio libro 25. Erat quoque inter leges annarias. Ne quis eundem magiſtratum intra 10. annos peteret, ne duos magiſtratus vno anno gereret, ex Liuio lib. 7. Præterea, Lege Cornelia cautũ teſtatur Appianus lib. 1. bell. ciu. ne cui petere Præturã liceret, qui Quæſtor non fuiſſet, neq;

Conſula-

Conſulatum, qui Prętor non fuiſſet, neceſſarioque inter Curules magiſtratus biennium interſtitij fuiſſe. Ita & magiſtratus petendi erant ordines, vt prius Quæſtura, mox Aedilitas, deinde Prætura, poſtremò Conſulatus adirentur. Cuius rei teſtis eſt Cic. in Bruto, appellans extraordinarium C. Iulij Cæſ. Conſulatus petitioné, quia quum Aedilis fuiſſet, volebat Prætura omiſſa petitione Cóſul fieri, de qua re plura Aſconius in Com. Orata. pro Scauro. Et quod magis ad rem facit, Liuius libro 32. ſcribit quod Tribuni pleb. non patiebantur T. Quinctium Flaminium Cōſulatum ex Quæſtura petere, dicentes iam Aedilitatem, Præturamque faſtidiri, nec per honorum gradus documētum ſui dantes, nobiles homines tendere ad Conſulatum. Sed tranſcendendo media, ſumma imis continuare. Huiuſmodi leges annariæ dici poterant, & vniuerſaliori quodam modo, ſeu genericè. At L. Villius eas magis ſpecificè conſtituit, nempè vt annus Queſturæ obtinendæ eſſet 27. Tribunatus trigeſimus, Præturæ 40. Conſulatus 43. quod omnes de hac re ſcribentes vnanimi conſenſu confirmant; quamuis nonnullos in hiſtoria obſeruemus ſolutis legibus, vel nimia ipſorum potentia, vel P. Rom. fauore ingenti, antea ad Conſulatum peruenilſe, nec magiſtratuum adipiſcendorum ordinem ſeruaſſe. Quod de Scipione, Pompeio, I. Cæſare, Africano minore, T. Quinctio Flaminio, alijſq; quam plurimis prę ſertim Imperatorum tempeſtate factum obſeruamus.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Pontificatus & Quindecimuiratus, & Auguratus Codicillares, fecit, ita vt in Senatu allegerentur.

A CODICE fuit diminutiuum codicillum, codex autem antiquis fuere tabulæ plures ſimul coniunctæ, vt inquit Varro lib. 3. de vita P. R. Vndè Seneca lib. 1. de breuitate vitę tradit. Codex, quia plurimum tabulatum contextus, quaſi caudex apud antiquos vocatus, ſic publicę tabulæ codices dicunin l. 3. §. 1. D. de Tabul. exhibend. Codex etiam pro teſtamentaria ſcriptura ſumitur à Iuſtiniano, §. ſed & vnum, Inſtit. de teſtam. ord. Vndè Iuuenalis.

Nam codice ſæuo
Hæredes vetat eſſe ſuos.

A Codices in hac ſignificatione deriuati codicilli, quorum frequens apud Iuriſconſ. fit mentio, & definiunt, quod ſunt teſtati, vel inteſtati voluntas minus ſollemnis, horum autem alios fideicómiſſarios, alios directos dicunt, quorum vſum primus introduxit L. Lentulus ex inſtit. de Codicill. Codicilli quoque dicti paruæ literę ad amicum ſcriptæ. Sulp. ad Cic. Puer Acidini mihi obuiam venit cum codicillis. Et Cic. ad Q. Fratrem. Epiſtolam hanc conuitio eflagitarunt codicilli tui. Et alibi in Epiſt. Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaraui. Sicuti autem Leo Imperator, l. 3. agent. in reb. libro 12. C. Codices appellat tabulas continentes notitiam dignitatum, & adminiſtrationum ciuilium & militarium, & mandatorum principalium, &

promo-

promotionum, ita & Codicilli quandoque accipiuntur pro diplomate, ſeu literis Principalibus, vt in l. adminiſtrantes, in princ. D. de excuſa. tut. & l. Iudices, C. de dignit. lib. 12. quo in ſenſu vſus eſt, Suet. in Claudio cap. 29. inquiens, reuocatas libertates, ſeu vt alij liberalitates, eius iudicia reſciſa, ſuppoſitos, aut etiam palam immutatos datorũ officiorũ codicillos. Eadem & in ſignificatione hoc loco Lampridius ſcribit ab Alex. Seuero Pontificatus, Quindecimuiratus, & Auguratus codicillares feciſſe, ideſt, vt à Senatu dati publicis litteris, ſeu diplomatibus firmarẽtur, vel potius (vt ego exiſtimo interpretandum) quod huiuſmodi munia prius eſſent codicillaria, ideſt codicillis ſcriptis ab Imperatoribus darentur, vt ſupra ex Suet. in Claudio diximus feciſſe, vt per Senatum eligerentur, ita vt punctus ſit faciendus iuxta dictionem codicillares, poſtea legendum. Fecit ita, vt in Senatu allegerentur. Cœl. Rhodig. Antiq. lect. libro quarto, capite vlt. Codicillares magiſtratus appellat dignitates nomine tantum datas, re verò minimè, ideſt quæ carent effectu; ſed quam appoſitè videant docti. Ego ſanè non aſſentior.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Fecerat denique ſibi Argynaſpedas, & Chryſonaſpidas.

Ἀγύρ{ιον}, & ἄργυρον argentum, χρυσόν aurum Græcis dictos palam eſt ἀσπίς, verò eiſdem eſt ſcutum rotundum, ſeu quod parma Latinis dicitur. Fecit itaque Alex. Seuerus, ſeu inſtituit milites geſtantes ſcuta argentea. & aurea rotunda. Ita Aſpis Numidiæ promontorium, & Aſpis Inſula propè Cycladas, vel etiam maris Mediteranei auth. Plinij lib. 5. capite 31. Ita vrbis Argiuæ partem Aſpidam vocatam tradit Plutarchus in Pirrhi vita. Quę omnes appellationes, ex eo quod rotundi clypei figuram præſeferrent deriuatæ. Ideo Sillius ſcripſit.

In Clypei ſpeciem curuatis turribus Aſpis.

Et Strabo inquit. Coſura inſula eſt antè Aſpidem Cartaginienſem vrbem, quã Clypeam vocant. Alexandrum Macedonem, cuius geſta pro poſſe imitari conatus eſt Imperator Alex. Seuerus habuiſſe milites præeuntes, argenteis ſcutis armatos, teſtati ſunt Aelianus lib. 9. Q. Curius lib. 4. Iuſtinus libro 12. Liuius lib. 27. & 37. vbi loquitur de Antiochi militibus aduerſus Romanos. De iiſdẽ & Paulus Oroſius lib. 3. cap. 21. de eadem re. Et Romanæ Reipub. temporibus quod Seuerus Alex. inſtituit, quoq; factum tradit Liuius lib. 9. vbi de Samnitibus cum Romanis pugnam inſtruentibus inquit Duo exercitus erant, ſcuta alterius aura, alterius argento cęlauerunt. Idem Liuius libro 34. Argenteorum clypeorum meminit, vbi de Quinctij triumpho verba facit. Pœnos aureis ſcutatis vſos tradit Plinius lib. 35. cap. 5. Treb. Pollio in D. Claudio inter munera illi à Valeriano miſſa recenſet ſcuta Chryſogaphata duo hoc eſt auro interſculpta. Liuius lib. 45. L. Albinius Conſularis ducere aduerſus Leucaſpidem phalangem iuſſus, &c. hoc eſt, quæ ſcutos albos geſtabat.

Aelius Lampridius in Alexandro Seuero.

Quum nihilo minus poſt iſta fremerent, exclamauit, Quirites diſcedite, atque arma deponite.

VNIVERSVM Pom. Pom. Quiritum nomine appellatum vbique obſeruamus; non itaque vox contumelioſa, ſed potius honorem præſeferens. Nichilo minus hoc in loco Alexandrum milites ignominiæ cauſa appellare Quirites haud dubium eſt. Nam Legionarijs militibus ſeditionem mouentibus in concione ait: Quirites diſcedite, atque arma deponite, iuxta illud Cæſaris apud Lucanum libro quinto, Pharſal.

Tradite noſtra viris ignaui ſigna Quirites,
Iam certè mihi bella geram, diſcedite Caſtris,
Tradite noſtra viris ignaui ſigna Quirites.

Pro concilio dicamus, Quod, etſi Quiritum appellatione totus P. Romanus cõprehendatur, nihilo minus, quia maior pars Pop. Rom. plebs erat, ideo Quiritum nomine Plebæos quandoque accipi, quod patet ex antecedentibus Lampridij hoc in loco verbis, Ait namque. Ne vos hodie omnes vno ore, atque vna voce Quirites dimittam, incertum an Quirites; non enim digni eſtis, qui vel Romanorum plebis ſitis, ſi Ius Romanum non agnoſcitis, Ita & Ouid. libro Amorum primo.

An ſi pulſaſſem minimum de Plebe Quiritem.

Et Perſius Saty. prima.

Heu ſteriles viri, quibus vna Quiritem,
Vertigo facit.

IN TREBELLIVM POLLIONEM. DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

Trebellius Pollio in Galienis.

Perdita Gallia, arriſiſſe, ac dixiſſe perhibetur. Non ſine trabeatis ſagis tuta Reſpublica eſt?

SAGVM veſtis ſtragulæ genus fuiſſe colligimus ex Suetonio in Othone cap. 2 ſcribente. Ferebatur & vagari noctibus ſolitus, & inualidum quemque obuiorum, vel potulentum corripere, ac diſtento ſago impoſitum in ſublime iactare. Et in eodem ſenſu Cic. in Verr. Sagum ſumit, lucebat iā ferè. In eadem ſignificatione puto accipi a D. Hieronymo Exod. 26. Saga Silicina 11 & cap. 36. Fecit ergo ſaga 11. de pilis caprarum. Et Plinius libro 16. de viſco loquens cap. 44. inquit. Sacerdos candida veſte cultus arborem ſcandit, falce demetit, candido id excipitur ſago. Sed magis propria ſignificatione ſagum fuiſſe veſtem militarem diſcimus ex Cicerone ſcribente in Philip. 8. Propter cuius periculum ad ſaga iſſemus. Et rurſus. Quum eſſet in ſagis Ciuitas, & 14. Tumultū decerni, iuſtitium indici, ſaga ſumi dico oportere. Liuius in Epit. lib. 118 Populus Romanus ſaga ſumpſit, & in Epit. lib. 72. Saga populus ſumpſit, vtrobique de populo arma ſumente verba faciens, ſicuti in Epit. lib. 73. Ob eam victoriam Romæ ſaga poſita ſunt. Idem confirmari poteſt ex Suetonio in Auguſto cap. 26. vbi de illo Conſulatum petente ait. Conſulatum viginti ætatis anno inuaſit, admotis hoſtiliter ad vrbem Legionibus, miſſiſque qui ſibi nomine exercitus depoſcerent. Quum quidem cunctante Senatu, Cornelius Centurio Princeps legationis reiecto ſagulo oſtendens gladij capulum non dubitaſſet in curia dicere. Hic faciet, ſi non feceritis vos. Ex Capitolino in M. Philoſopho idem demonſtratur, vbi habet. Per Brunduſium veniens in Italiam togam & ipſe ſumpſit, & milites togatos eſſe iuſſit, nec vnquam ſagati fuerunt ſub eo milites. Namque ſagum belli, ſicuti toga pacis indicium Rom. erat. Idem quoque teſtatum reliquit Nonius Marcellus, quo loco tractat de genere veſtimentorum. Trebellius Pollio in Saturnino vigeſimo ſecundo Tyranno, de illius ſeueritate in re militari inquit. Huius inſigne eſt, quod conuiuio diſcumbere milites, ac inferiore nudarentur cum ſagis iuſſit,

hyeme

Digitized by Google

hyeme grauibus æſtate perlucidis. Et in Regilliano nono Tyranno. Arcus Sarmaticos,& duo ſaga ad me mittas velim,ſed fibulatoria, quum ipſe miſerim de noſtris. Et Zenobia vigeſimanona, Tyrannorum Imperiali ſagulo perfuſo per humeros habitu. Quinimo id quoque elicimus ex ſacris paginis,præſertim lib. Iudicum cap. 3. vbi legimus. Qui fecit ſibi gladium ancipitem habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus eſt eo ſubter ſagum in dextero femore Non ſolũ autẽ ſagũ fuiſſe militare indumẽtũ manifeſtũ fit, ſed & Gallorum proprium, cuius rei teſtem adducimus,præter præſentem Pollionis locum Suetonium in Auguſto cap. 48. vbi ſcribit. Conuiuatum aſſiduè per Prouincias duobus triclinijs,vno, quo ſagati, palliati ve, altero quo togati cum illuſtrioribus Prouinciarum diſcumberent, quo loco interpretes vnanimi conſenſu per palliatos Grçcos interpretantur, ſagatos Gallos,ſicuti togatos Romanos. Ad hæc Strabo lib. 4. Geograph. Sagum indumentum Gallorũ fuiſſe teſtatur; ait namque σαγηφοροῦσι δὲ καὶ κομοτροφοῦσι. Cui conſentit Virg. lib. 8. Gallorum habitum deſcribens.

Aurea Ceſaries ollis,atque aurea veſtis.
Vergatis lucet ſagulis.

Quod verò addidit Trebellius,trabeatis ſagis,ita intelligendum,quod Galli nõ modo ſagis vterentur,ſed & ſagis trabeatis. Trabeam indumẽtum Regum fuiſſe docet Plinius lib. 8. cap. 48. inquiens. Trabeis accipio vſos Reges. Et lib. 9. c. 39. Purpuræ vſum Romæ ſemper fuiſſe video, ſed Romulo in Trabea. Hinc Romulus Trabeatus dictus Ouid. lib. Faſt. 1.

Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini.

Et Virgilius libro ſeptimo Aeneid.

Ipſe Quirinali trabea,cinctuſque Gabino
Inſignis. Et lib. 11.
Et ſçllam regni,trabeamque inſignia noſtri.

Et Iuuenalis Saty. 8. de Seruio Tullo Rom. Rege 6.

Ancilla natus trabeam,& diadema Quirini,
Et faſces meruit Regum vltimus ille bonorum.

Suetonius libro de veſtium generibus affirmat, addens ſecundum genus Trabeæ fuiſſe Dijs conſecratum,quod tantum è purpura conſtabat,ſicuti regali trabeç album mixtum erat purpuræ. Tertium trabeæ genus fuit augurale, conſtans ex purpura,& cocco. Dionyſius Halycarnaſſçus libro 2. Trabeamus Sacerdotibus Salijs attribuit,& docet fuiſſe circũdiſtinctũ purpura ſub tegmine puniceo,& ita coloratum fuiſſe Gallorum ſagum exiſtimandum,quo genere prçcipuè veſtis vſos equites milites dicendum; namque legimus in funere Germanici apud Tacitũ lib. 3. Annal. Trabeatos equites. Et Suetonio in Domitiano legimus equites trabeatos præcedere iuſſos,inter apparitores,& lictores Domitianum Conſulem. Et Romani Equites Idibus Iulij ex Val. Maximo, lib. 2. c. 1. in tranſactione Trabea vſi ſunt,ex Q. Fabij inſtituto. Fuit quoque Trabea veſtis Conſularis; Et de Trabea Conſulari Halycarnaſſæus libro 5. Am. Marcell. lib. 26. Et Auſonio ſcribente in Protreptico.

Vt Trabeam,pictamque togam mea prçmia Conſul,

In-

Indueret.

Quam & purpuream fuiſſe non dubitandum. Conſules, belli tempore præſertim, vſos trabea conſtat ex Auſonio, vbi Gratiano Imperatori gratias agẽs pro Conſulatu inquit, ſe in procinctu dimicaturum depoſuiſſe palmatam veſtem, quæ habitus eſſet Conſulis in pace, & in victoria triumphantis, & aſſumpſiſſe Trabeam. Et Liuius lib. 32. Cõſul inquit quum Cercyræ hybernaſſet Verè primo in continente trabeatas ad hoſtem ducere pergit. Et Ammianus Marcell. per initia lib. 23. ait. Iulianus verò iam ter Conſuli aſcito in collegio trabeæ Saluſtio Præfecto per Gallias quater ipſe ampliſſimum inierat magiſtratum, & videbatur nouum adiunctum eſſe Auguſto priuatum, quod poſt Diocletianum & Ariſtobolum nullus meminerat geſtum. Ex quibus colligimus, Trabea belli tempore Conſules vſos; nam tunc bellicam expeditionem parabat Iulianus. Vnde ait Saluſtium ter Conſulem aſcitum ab eo in collegio Trabeę, Quum in fronte lib. 16. ſcripſiſſet Iulianum Cęſarem à Conſtantio Auguſto in collegium Faſtorum adſcitum, nam tunc nullum bellum parabatur. Et idem Amm. circa fi. lib. 25. de Iouiano Imperatore cum exercitu reuertente à Parthica expeditione. Adhibito in ſocietatem Trabeę Varroniano filio ſuo, & paulò poſt. Quod ipſi deferretur Trabea Conſularis. Itaq; ſagã Gallorum purpureã fuiſſe non dubitandum, dicente quoque Ammiano lib. 26. de Firmo deſertore milites in ardore pugnę alloquente. Firmus equo celſiori inſidens, ſago puniceo, porrectiùs panſo. Sic Galienus paruifaciens Galliam perditam, & Gallos defeciſſe, in ea verba prorupit. Non ſine trabeatis ſagis tuta Reſpublica eſt? quaſi Gallorum arma deridens, qui in veſtitu tantum celebres eſſent. A ſago fit ſagulus, vnde Tac. de morib. Germanorũ inquit. Nudi, aut ſagulo leues, nulla cultus iactatio. A ſago item ſagarius, hoc eſt ſagorum venditor deriuatur. Et ſagaria eſt ſagorum negotiatio. Vulpianus de tributo. act. l. cum Procuratoris, & l. cum duobus, §. Quidam pro ſocio. De ſagis vide quæ ſuprà in Auguſto.

Trebellius Pollio in Galienis.

Conuocatiſque Patribus Decennia celebrauit, nouo genere ludorum, noua ſpecie pomparum, exquiſito genere voluptatum.

ENCÆNIA legendum conſiderat Cœl. Rhodig. lib. 22 c. 14. authoritate Suidæ, ſcribentis, ſic dictam celebritatem, quum noui quippiam geſtum fuiſſet, & in textu habeamus Galienum celebraſſe ludos nouo genere, noua ſpecie pomparum, & exquiſito genere voluptatum. Attamen Decennia legi poſſe, & debere credendum, quum idem Pollio in Salonino & Decennalium verba faciat. Decennalia ludos publicos fuiſſe nõ ambigendum; at cur ita dicta, in hoc laborandum. Sicuti Seculares ludi fuere, qui à prima origine ſingulis centũ annis fiebant, ex Feſto Pompeo lib. 17. & Cenſorino de die Natali, c. 6. & D. Auguſtino lib. 3. c. 18. & Pomponio Lętó in Epit. Rom. Hiſtoriæ. & Horatio ſcribente in Carmine Seculari.

Cenſus vndenos decies per annos
Orbis vt cantus, referatque ludos,
Ter die claro, totieſque grata
——— ——— Nocte frequentes.

Sic quinquenales ludi, quod ſingulo quinto anno celebrarentur, quorum Suetonius in Auguſto, c. 98. & in Nerone c. 12. & Tacitus lib. 16. Ita & Decennia, ſeu decennales ludos ſingulis decem annis celebrandos inſtituiſſe Galienũ contendunt nonnulli. Alij credidere Decennales ludos dictos, quod decem diebus celebrarentur, quemadmodum de quinquenali ludo ſuperius in Auguſto ex Suetonio ſupra docuimus, ſicuti & denarias ceremonias & tricennarias in hoc ſenſu dixit Feſtus lib. 4. Verum neutra harum opinionum recipienda, quod mox, veram huiuſce appellationis cauſam demonſtrantibus, ex re ipſa manifeſtum fiet. Decennalia dixere antiqui ludos ab Imperatoribus decimo Imperij ſui anno celebratos, quod clarè patet ex eodem Pollione in Galienis eiſdem, circa finem, vbi legitur. De annis autem Galieni & Valeriani ad Imperium pertinentibus adeo incerta traduntur, vt quum quindecim annos eoſdem imperaſſe conſtet, id eſt Galienum vſque ad decimumquintum perueniſſe, Valerianus verò ſexto ſit captus, alij nouẽ annis, alij bis decem annis, alij etiam Galienum imperaſſe in literas mittant, quum conſtet & Decennalia Romæ ab eodem celebrata, & poſt Decennalia Gothos ab eo victos, cum Odenato pacem factã, cum Aureolo initam eſſe concordiam, pugnatum contra Poſthumum, & contra Lolianum Ex quibus ſatis patere puto Decennalia dicta ab annis decem Imperij, ſicuti in eodem ſenſu etiã Theodoſius Imperator Cõſtantinopoli Vicennalia edidiſſe, ſe xvj. & Feſto Coſſ. teſte Pomponio Lęto Hiſtorię Romanæ, compendio in illius vita. Et Euſebius in calce ſuorum Chronicorum ſcribit, Conſtantini Vicennalia Nicomediæ acta, & anno ſequenti Romæ edita. Et D. Hieronymus in adiectione eorundem chronicorum inquit. Tricennalibus Conſtantini Dalmation Cæſar appellatus. Et Paulus Oroſius lib. 7. c. 19. poſt principiũ ait. Conſtantinus Tricennalibus ſuis Dalmatium Cæſarem legit. Ex quibus intelligere poſſumus dubio procul, Decennia fuiſſe ludos editos decimo Imperij ſui anno à Galieno.

Trebellius Pollio in Galienis.

Cyclopea luſerunt etiam omnes Apenarij, ita vt miranda quædam, & ſtupenda monſtrarent.

CYCLOPAS gigantea ſtatura fuiſſe omnes ſcriptores cõſentiunt, hos verò Siculam habitaſſe oram plerique tradidere. Tibullus Eleg. 4.

Ceſſit & Aetneæ Neptunius incola rupis.

Eadem fuit & Thucydidis ſentẽtia, & Maronis lib. 8. Aeneid. & Cic. in Verrem ſcribẽtis Cylops Aetnam ſolum, & eam partem Siciliæ tenuiſſe dicitur. Quam tamen ex Homeri authoritate Turnebus lib. Aduerſ. 24. cap. 10. reprobare cõtendit, eos non Inſulanos, ſed continentis habitatores fuiſſe affirmans. Quinimo

mo & Strabo libro primo Homerum Cylopas ex Hiſt. Scythica tranſtuliſſe tradit. Cui aſſentiri videtur Plinius libro 7 ca. 2. vbi de Scythis; quamuis & Cyclopas in Sicilia, & Italia fuiſſe tradat. Illud ſanè à nemine improbatur, vno oculo duntaxat prędítos fuiſſe, vnde Virgilius de Polyphemi Cyclopis oculo ſcribit.

Argolici Clypei, & Phœbeę lampadis inſtar.

Hos primos æris, & ferri fabricam adinueniſſe tradidit antiquitas, fabulata quoque eos miniſtros Vulcani Ioui fulmina fabricare. Vnde Virg. 8. Æneid.

Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro,
Brontesque, Steropeſque & nudus membra Pyracmon,

Quamuis poſteriorem Ouidius 4. Faſtorum libro Amonidem, & Heſiodus Harpem vocent. Cyclopibus quoque oppidorum munitio attributa. Hinc Maro libro octauo.

—— Cyclopum educta caminis
Mœnia conſpicio.

Et Pauſanias ab eiſdem Tirynthea lapideo muro munitam teſtatum reliquit, cuius ſingulos lapides vix mouere potuiſſent pro telis mulorum. A Cyclopibus quoque munitam Mycænas Græci ſcriptores docuere. Vnde & Ariſtoteles ipſis turrium fabricam adſcripſit, teſtimonio Plinij lib. 7. c. 56. Hos corpore maximos, & viribus validiſſimis conſtat, ita vt arbores eradicarent, ingentia ſaxa euellerent, & iactarent. Vnde Maro libro Aeneid. tertio.

Aetnęos fratres cælo capita alta ferentes.

Cyclopea itaque interpretanda actiones Cyclopibus conuenientes, quas luſere Apenarij, Galieni iuſſu, miranda quædam & ſtupenda repræſentantes, ad quod ſpectat Horatianum illud de Sarmento, & Oſco, ore fœdo, & facie turpiſſima, vt laruam diceres.

Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
Paſtorem ſaltaret, vti Cyclopa, rogabat,
Nil illi larua, aut tragicis nil opus eſſe cothurnis.

Verum qui fuerint Apenarij difficilioris eſt indagationis. Cœlius Rhodig. lib. 24. c. 28. interpretatur, Apenarij ideſt vehicularij, nullam interpretationis rationem addens. Ego puto eam deſumpſiſſe à voce Græca ἀπήνη ideſt vehiculum, Rheda, & Currus, de qua ipſe Cœlius lib. 13. c. 17. Apenæ (inquit) mulos equorum loco iungebat. At quæſo, quę conuenientia inter Cyclopas & vehicula? Quare alia expoſitio (quam ibidem vix vno verbo innuit Rhodiginus, explicans Apenarij, ideſt Arenarij) magis recipienda; ſed & ipſa ampliãda, & clarificanda. Per Apenarios Pollionem intellexiſſe Gladiatores non dubito, qui in arena ferro ad vulnera & necem vſque pugnabant. Explicationis autem ea eſt ratio, quod Græcè ἀπηνὴς ſæuus, crudelis, immanis dicatur, quales fuiſſe Gladiatores non dubitandum. Vnde Cyclopum actionibus monſtrandis maximè conuenientes, quos Furnutus tradit Neptuni filios uocatos, quod violenti, & audacioris animi eſſent; Verum ego hanc vocem non modo ad animi immanitatem, ſed & corporis referendam cenſeo, ſi quidem Apenarios iſtos fuiſſe corpore vaſto, & ingenti, nam immane, &

magnum ſignificare Græcam vocem obſeruamus. Ita Plinius pretium immane dixit lib. 35. c. 11. & Virg. lib. 6. habet.

Poſuitque immania templa.

Ita vt Apenarij non modo eſſent gladiaturā exercere ſoliti, & ideo inhumani, ſed & corpore ſuetā, & communē hominis ſtaturā valde excedentes. Vopiſcus in Carino vbi ludos ab illo P. R. exhibitos cōmemorat inquit. Exhibuit & Cyclopem adornatum.

Trebellius Pollio in Galienis.

Quo comperto Scythę facta carragine per montem Geſſaſem fugere ſunt conati.

GOTHI, & Scythæ curruum multitudinem in bellicis expeditionibus habuere, quā barbara voce carraginē appellauere, quæ adhuc apud Gallos habetur in vſu, Carragiū enim vocant. Verū ſicuti curribus propemodū innumeris vſi ſunt, ita & ex vſus diuerſitate diuerſimode carrago à ſcriptoribus accepta; ſimpliciter enim pro multitudine curruū ad belli vſū accepit Trebellius Pollio in D. Claudio, vbi Barbararum gentium exercitum numeroſiſſimū deſcribens ait. Trecenta viginti millia armatorū fuerunt, adde ſeruos, adde familias, adde carraginem, epota flumina, conſumptasque ſyluas. Et iterū Carraginē tantā, quantā numerus hic armatorū ſibimet aptare potuit, & parare. Et rurſus. Ingens carrago deſerta eſt. Hinc deducta locutio. Corraginē facere. Sed nec vnica in ſignificatione; ſi quidē Am. Marcell. lib. 31. accipit carraginē pro caſtrorum munimēto curribus confecto, inquit enim de Gothis verba faciens. Vnde haud longo ſpatio ſeparatur vulgus ineſtimabile barbarorum, ad orbis rotundi figuram multitudine digeſta plauſtrorū, tanquā intramuranis cohibita ſpatijs, ocio fruebatur, & vbertate prædarū. Præuia igitur ſpe meliorum Romani Duces (ſi ſors copiā attuliſſet) auſuri aliquid glorioſū Gothos, quicquid molirentur, ſagaciter obſeruabant, id ſcilicet prę ſtruentes, vt ſi alio caſtra mouiſſent, (quod fecere creberrime) terga vltima adorti, plures perfoderent conſiſi, magnāque ſpoliorū auerterent partem. Hoc intellecto hoſtes, vel transfugarū indicijs docti, per quos nihil latebat incognitū, in eodē loco diu manſerunt. Sed exercitus oppoſiti metu prę ſtricti aliorumque militū, quos affluere iam ſperabant, teſſera data gentili per diuerſa propè diffuſas acciuere veſtatorias manus, cuique optimatū acceptas, ſtatimq; incenſis malleolis ad carraginem, quam ita ipſi appellant aliti velocitate regreſſę incentiuum audendi maiora popularibus addiderunt. In eadem ſignificatione accepit Flauius Vopiſcus in Diuo Aureliano in Epiſtola eiſdem à Valeriano Auguſto ſcripta in qua legimus. Tuum eſt pro virtutibus tuis, atque ſolertia illic hyemalia, & ęſtiua diſponere, vbi tibi nihil deerit, quærere præterea vbi carrago ſit hoſtium, & verè ſcire, quanti, qualeſque ſint. Accipitur prętereà carraginem facere, pro eo, quod eſt conclamare vaſa, ſeu colligere ſarcinas & impedimenta, Cic. in ſexta in Verrem ait Ille ex Sicilia caſtra iam mouerat

& vaſa collegerat. Et Cæſar libro primo bell. ciuil.ſcribit. Factus ab hoc certior Cæſar duces aduerſariorum ſilentio copias caſtris educere. Quo cognito ſignum dari iubet, & vaſa militari modo conclamari. Et libro tertio, Qui cum magna expectatione veniſſet temerè progreſſus turpem habuit exitum, & noctu, neque conclamatis vaſis flumen tranſijt. In quem ſenſum Pollionem dixiſſe carragine facta Scythas per montem Geſſacem fugere conatos non dubitamus, quamuis alij aliter ſenſerint, quod refert Rhodig. libro 18. capite 24. interpretantes Scythas facta carragine, hoc eſt aperta via, qua plauſtra commearent per montem Geſſacem fugere tentaſſe; Sic enim & vulgo *fare la carrara* Itali dicunt, quæ expoſitio magis ingenioſa eſt, quam vera exiſtimanda. Impedimentis itaque & ſarcinis collectis, curribuſque impoſitis fugere conatos ſcythas Carraginem feciſſe dicit Pollio hoc in loco, vt mea fert ſententia.

Trebellius Pollio in proœm. Triginta Tyrannorum.

Scriptis iam pluribus libris, non hiſtorico, nec diſerto; ſed pedeſtri eloquio.

SVNT qui interpretentur, pedeſtri eloquio, ideſt humili, & ſimplici oratione, ita dicta, quod ſicut pes inferior pars eſt in homine, ita oratio, quę cęteris humilior exiſtit pedeſtris dicatur. Doctius, qui ſolutam orationem exponunt. Quinctilianus namque lib. 10. capite primo, de Platone verba faciens inquit. Multa ſupra proſam orationem, & quam pedeſtrem vocant Græci exurgit. Et Horatius libro ſecundo Carm. ad Mœcenatem ſcribit.

Tuque pedeſtribus
Dices hiſtorijs prælia Cæſaris.

E contra verò Græci poëſim, ſeu metricam orationem ἔποχον hoc eſt qui equo vehitur, ob magnitudinem, quā in ſe habet, & ſublimitatem, appellauere, hincque primum Poeſis ſcriptores prodijſſe, mox qui metrum ſoluerint aſtruerūt Cadmus Pherecides, & Hecatęus, quod prima in Homerū commentatione ſcriptum reliquit Euſthatius. Vtraque tamen interpretatio conuenit. Vopiſcus in Probo dixit. Longius amore Imperatoris optimi progredior, quam pedeſtris ſermo deſiderat.

Trebellius Pollio in Saturnino 22. Tyranno.

Hic ea die qua eſt amictus à militibus peplo Imperatorio, concione adhibita, dixiſſe fertur, &c.

PEPLVM veſtis genus ſollemne antiquis fuiſſe, non modo fœminis, ſed & Xenophontis auth. viris commune, docet Pollux lib. 7. c. 13. Fœminarū quidem exemplum habemus ex Virg. 1. Aened.

Crinibus Iliades paſſis, peplumque ferebant,

Et in Claudiano de Nuptijs Honorij.

Et crines feſtina ligat, peplumque fluentem
Allenat.

Et ex Homero libro 6. Iliad. referente, Hecubam conſilio Heleni vatis, ex ſuis veſtibus pretioſiſſimum peplum ad templum Palladis tuliſſe. Virorum etiam fuiſſe, pręſertim Principum, hoc in loco ex Pollione, & infra in Celſo colligimus. Sed & Deorum fuiſſe indumentum facilè probatur, tum ex loco citato in Celſo, vbi habet Pollio, Illum peplo Deæ celeſtis ornatum. Præcipuè verò Mineruę, ex Plutarcho in vita Demetrij, & Virgilio in Cyri. Et Homero 6 Iliados, Quorum dicta infra deſcribemus. Veneris quoque; namque Homerus libro Iliad. 5. ſcribit Diomedem vulneraſſe manum Veneris, atque lanceam transfixiſſe per pelpum, quem ei Gratiæ confecerant. Et in Hymno Veneris, illius ornatum deſcribens quando cum Anchiſa concubuit, πέπλον enumerat. Et Martianus libro primo, de nuptijs Philologię tradit, Iunonis peplum eſſe caliginoſum, quod tamen ſi appulſu cuiuſdam luminis tangatur, inter obtenebrantes nebulas ſudꝫ perſpicuitatis gratia prænitet. In primo Epigra. Gręcorum libro Baccus νεβριδόπεπλος appellatur, ideſt peplo ex ceruinis pellibus veſtitus. Sinuoſum verò, & amplum, longumque veſtimentum fuiſſe peplum, colligimus ex ipſo Homero libro 6 7. & 22. qui mulieres Troianas ob id vocat ἑλκεσιπέπλους, hoc eſt longas veſtes trahentes. Et libro 18. eiuſdem Thetidem non ſemel τανύπεπλον vocat, ideſt longam veſtem habentem. Ita & Helenum τανύπεπλον libro 4. Odyſſ. etiam vocat vltimo libro Iliad. mulieres ἐυπέπλους hoc eſt pulchro peplo indutas. Quod verò peplum amplum valde fuerit indumentum comprobare etiam poſſumus ex Claudiani ſuperius allegato loco.

Peplumque fluentem
Alligat.

Quinimo pro curruum periſtromate peplum aliquando accepiſſe Homerum, necnon & equorum inſtrato ad puluerem arcendum docet Cœlius Rhodig. libro 13. c. 18. Et Ariſtophanes peplum etiam dici voluit velum Panathenaicę nauis, quam quarto quoque anno honore Palladis inſtruebant, ducta pompa à Ceramico ad Eleuſinum. Ex quibus pepli amplitudinem arguere licet. Et Lactantius Placidius interpres Statij libro 10. ſcribit, peplum eſſe veſtem candidam aureis clauis pictam ſine manicis. Seruius enarrans illud Virgilij,

Crinibus Iliades paſſis peplumque ferebant.

Peplum inquit eſt palla picta fœminea. In peplo expingi conſueuiſſe varia heroum facinora prodidit Iſęus, & repetit Harpocratio. Et de Palladis peplo clarè id docet Euripides in Hecuba. Et Virg. per initia. Cyri ſcribit.

Sed magno intexens (ſi fas eſt dicere) peplo
Qualis Erictheis olim portatur Athenis,
Debita cum caſtæ ſoluuntur dona Mineruæ. Et paulo poſt.
Ergo Palladię texuntur in ordine pugnæ,
Magna giganteis ornantur pepla trophæis,
Horrida ſanguineo pinguntur prælia ſucco.

Et Plutar. in Demetrio varias in Palladis peplo imagines effinxiſſe Athenienſes

ſes tradit. Plato in Euthyphrone inquit. In magnis Panathenęis Peplum pictũ in arce ſuſpendi ſolitum. Et apud Apuleium legimus peplos muſtellatos, quaſi variegatos dixeris. Ex his omnibus exiſtimare licet, Peplum indumenti genus fuiſſe, quale apud nos *Manto* dicitur, quodque ſupremus cæteris veſtiatur, quod Theocriti interpres in Syracuſis innuere videtur, quum περονατρίδα interpretatus ſit Peplum, ac indumentum, quod primo ſuccingeretur. Author eſt Porphyrius, conditum ab Ariſt. Cõmentarium, cui titulus Peplum, in quo Ducum deſcribebat Genealogias, & Nauium numerum ad Troiam profectarum; Ad quod pertinet illud Cic. ad Atticum. Peplographiã Varronis tibi probari non moleſtè fero, à quo adhuc ἡρακλέτειον illud non abſtuli. Ex quibus varietatem etiam in picto Peplo conijcere licet. Illud poſtremo adijcimus, non vulgare, ſed Principum virorum fuiſſe, ſeu Illuſtrium fœminarum & ſollemne indumentum, quod tum ex iam dictis patere puto, tum etiam ex Plauto ſcribente. Numquam ad ciuitatem venio, niſi quum infertur Peplum. Et quum Pollio in Celſo ait illum à militibus Imperatorem vocatum, & Peplo Deæ cæleſtis ornatum, exiſtimo intelligendum de Palladis Peplo, de quo plura ſuperius. Nam conſueuiſſe priſcos Deos orantes, & præcipuè Palladem obſecrantes, Peplo illorum ſimulachrum ornare, conſtat ex Virgiliano illo ſuperius adducto.

Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
Crinibus Iliades paſſis, Peplumque ferebant.

Et ex Homeri interpretis dictis, necnon & Aeſchyli verbis. Turneb. lib. Aduerſ. 14. c. 15. comprobat.

Trebellius Pollio in Zenobia 29. Tyranno.

Fuit vultu ſubaquilo, fuſci coloris, oculis ſupra modum vigentibus, nigris, ſpiritus diuini, venuſtatis incredibilis.

AQVILVM colorem fuſcum, ſeu ſubnigrũ eſſe Calepinus docet, Pompei Feſti ſententiam ſecutus, qui illius eſſentiam declarat lib. 1 ab aqua etymologiam deducens. Nam quũ antiqui duos Principes colores, & extremos facerent, albũ, ſcilicet, & nigrum, is quoq; qui neutri ſimilis ſit, ab vtroq; tamẽ medius proprietatem trahat, aquilus dicitur ab aqua, cuius color incertus eſt. Quamobrem Zenobiã vultu ſubaquilo fuiſſe interpretari poſſumus ſubfuſco ſeu nigro, nam teſte Donato, & Varrone particula (ſub) temperamentũ & diminutiuum ſignificat. Quam tamen ſententiã haud recipiendam puto, tum quia ſtatim ſubdit Trebellius fuſci coloris, quod vtique non feciſſet, verboſitatem vitans, ſi dictio illa ſubaquilo de colore intelligenda eſſet. Ad hæc, quæ ex Feſto adducuntur haud veritate conſentanea ſunt, ſi quidem obſeruamus, pictores & Poetas conſueuiſſe non ineptè fluminibus pallorem quendam aſſignare, mari cœruleum, lacubus candidum, vnde aquam non coloratam, ſeu nullius coloris eſſe abſolutè affirmare haudquaquam poſſumus. Itaque fuiſſe Zeno-

biam vultu ſubaquilo interpretandum exiſtimo, hoc eſt quoquo modo faciei aquilæ ſubſimili, ſicuti dicimus eodem in ſenſu nares aquilinas, quæ ſupra incuruantur in conuexum, infra verò acuminatæ ſenſim deprimuntur, ab aquilę roſtri ſimilitudine. Et Aquilo ventus, quod ſicuti Aquila velǫciter, & impetuosè volat, ita ventus ille à vehementiſſimo ac præceleri flatu appellationem adeptus eſt; Vnde iure optimo D. Hieronymus ſcopam viarum Aquilonem dixit, quod vehementer diſſlando vias perpurget. Et Aquiliorum Romanam familiam potius ab Aquilis, quam ab Aquilo colore denominatã exiſtimamus, quicquid in oppoſitum ſenſerit Alex. ab Alexandro lib. 1. dierum Genialium, c. 9. niſi & colorem Aquilum ab Aquila deductum dicamus, quam coloris ſubnigri eſſe norunt omnes qui pennas contemplati ſunt. Fatemur enim Plauti dictum de colore interpretandum, dum inquit in Pœnulo.

Statura haud magna corpore Aquilo,

Hoc eſt colore ſubnigro, fuſco ſcilicet. Ita & Suetonij verba in Auguſto. c. 79. dum ait, illum fuiſſe colore inter Aquilum, & candidum, ideſt ſubfuſci coloris. At in præſenti loco non ita; nam quum dixiſſet Pollio, Zenobiam fuiſſe vultu ſubaquilo, ſe ipſum ſtatim declarat, ſubdens fuſci coloris, oculis ſupra modum vigentibus, nigris, quæ omnia Aquilæ oculis, & colori conuenire nemo ignorat; Quod ſi nares addidiſſet, quales in Auguſto Suetonius loco citato depingit, à ſummo eminentiores, & ab imo deductiores capitis Aquilæ anteriorem partem affabrè figuraſſet; dixit autem vultum non faciem, eo quod vultus ſit voluntatis indicium, docente Seruio, in quo à facie differre tradit ex Virgilio quarto Aeneid.

Spem vultu ſimulat.

Subdens itaque poſt vultus expreſſionem, illam fuiſſe ſpiritus diuini, & venuſtatis incredibilis, vocis virilis, & moribus ſeueram, vbi neceſſitas poſtulabat, certę, & aquilæ proprietates naturales ferè aptè recenſere videtur.

Trebellius Pollio in Tito.

Calphurnia fuit ſancta, & venerabilis fœmina, de genere Cenſorinorum, ideſt Piſonum, quam maiores noſtri vniuriam ſacerdotem inter ſacratiſſimas fœminas adorauerunt.

CENSORINOS, Calphurnios, & Piſones in vna, & eadẽ familia fuiſſe ex hoc loco clarè colligimus. Et Plutarchus in Numa Pompilio ab illo Calphurnios originem duxiſſe teſtatus eſt, à Calpo ſcilicet Numę filio, quod & Pompeius Feſtus lib. 3. confirmat, ideo Calpurnij; non Calphurnij ſcribendũ. Horat. in lib. de art. poet. ad Piſones idem tradit inquiens.

Vos ò Pompilius ſanguis.

Quo in loco Acron, & Porphyrion interpretes tradũt, Piſones à Põpilio deſcendiſſe;

diſſe; nã Calpus Numę Pompilij filius fuit. Dictos autẽ fuiſſet Piſones poſteà à piſendo, quod pilum in piſtrinis inuenerunt, author eſt Pli. lib. vigeſimooctauo, capite tertio, Cenſorinos autem appellatos forte à Cenſura in ea familia pręclarè geſta. Inter Piſones fuere viri, & mulieres pręclariſſimi Calphurnij, & Calphurnię nomine donati. Vti L. Calphurnius Piſo Trib. Pleb. qui Calphurniam legem repetundarum primam tulit L. Marcio, & M. Manilio Coſſ. anno ab V. C. 604. cuius meminit Cic. ſecundo de Offi. in Bruto, & in quinta in Verrem act. & Val. Max. libro ſecundo, capite ſecundo, fuit quoque C. Calphurnius Piſo Conſul, qui anno 686. ab V. C. Calpurniam legem de ambitu tulit, cuius Dion lib. 26. Et Cic. pro Muræna, & pro Cornelio, & in eam Aſconius, verba fecere. Fuit & alia lex Calpurnia de Ciuitate militibus virtutis ergo donanda, quam et ab aliquo eiuſdẽ familiæ latã arbitramur, quamuis Ciſenna Hiſt. lib. 4. & Nonius in voce, Ergo, de ea memorantes, de authore eiuſdẽ ne uerbũ quidem protulerint. Fuit quoque Calpurnius Piſo, quem nobilem, & ferocẽ virum appellat Tacit. lib. Annal. 4. accuſatorum factionibus, ſub Tiberio ſtrenuè aduerſatus. Lata quoque à Calpurnio Piſone vrbis Pręfecto cõſtitutio de liberis impiè non exhæredandis, teſtimonio Val. Maximi lib. 7. cap. 7. In eadem Piſonum proſapia mulieres Calpurniæ celebres fuere, quemadmodum Calpurnia L. Piſonis filia, C. Iulij Cęſaris vxor, de qua Suet. in illo c. 21. Et Calpurnia Cenſorina, de qua hoc in loco Pollio, Et, vt ego arbitror, Calpurnia Plinij iunioris uxor, ad quam eſt Epiſtola eiuſdem 7. libro 6. quam ſtudiorum mariti miniſtram fuiſſe non deſunt qui teſtentur. Non negauerim tamen hoc fortè nomen ad mulieres viros alterius familiæ translatum; Nam fuere Calpurnius Agricola, qui bellum aduerſus Britannos geſſit, teſtimonio Capitolini in M. Antonino Philoſopho. Et Calpurnius Beſtia Conſul, cum P. Scipione Naſica, qui pacem flagitioſam fecit cum Iugurta Numidarum Rege, pecunia corruptus, quam poſtea Senatus improbauit, teſte Eutropio lib. Hiſt. Rom. quarto. Cui etiam M. Cæcilius obiecit, ab eo dormientes vxores aconito tactis genitalibus, interemptas. Hinc illa atrox peroratio eiuſdem. Nec prętermittendus Calpurnius Craſsus, qui promiſſis ingentibus militum animos pertentãs, detectus, & confeſsus, Tarentum relegatus, à Cocceio Nerua Imperat. liberatus, patribus lenitatem eius increpantibus, Sex. Aurel. Vict. ſcribente in Nerua. Calpurnium Saluianum addamus, qui quum Sextum Marium coram Druſo Vrbis Præfecto Latinarum die, reum poſtulaſſet, in exilium actus eſt, Cornel. Tacito ſcribente libro Annal. quarto, Poſtremo ſubdamus Calpurnium Lanarium, cui M. Portius Cato cum Claudio arbiter Claudium Centimalum damnauit, quod Claudius ab Auguribus iuſſus altitudinem domus ſuæ, quam in Cœlio monte habebat, ſubmittere, quia illis ex arce augurium capientibus officiebat, Calpurnio vendiderat, de induſtria Sacerdotum edictum ſupprimens, ex Val. Max. libro octauo, capite ſecundo, & Cic. Offic. 3. Fuere quoque mulieres Calpurniæ alienæ familię à Piſonorum gente, ſicuti Calpurnia Beſtię filia, de qua Paterculus, & Calpurnia cauſidica Licinij Bracteonis vxor, quæ Romæ inſignis impudentiæ fuit, in foroque inuſitatis latratibus tribunalia exercens, in cauſa fuit, quod mulie-

ribus poſtea interdiceretur iudicandi munus, & publicè agendi in foro ex Val. Max. libro octauo, cap 3. de qua re, l. C. l. fin. de arbitr. l. cum prætor, D. de iud. & l. 1. §. ſexum, de poſtul. Hæc omnia adnotare libuit, vt eorum refellatur opinio, qui Calpurnij, & Calpurniæ nomina Romana vnius tantum familiæ, Piſonum ſcilicet propria fuiſſe non erubeſcunt contendere. Quorum tamen ſententiæ fauere videtur Tacitus libro Hiſt. quarto, vbi de cæde Calpurnij Galeriani, quem tamen C. Piſonis filium fuiſſe tradit. Sed ad ea, quæ potiora ſunt, atque magis ad præſentis loci explicationem faciunt, accedamus. Appellat Calpurniam Pollio vniuiriam Sacerdotem, quæ verba enodanda ſunt. Si quidem mulieres apud priſcos gentiles ſacerdotia exercuiſſe non ambigendum, ſcribente Platone ſexto de legibus. Sacerdotes tam viri, quam mulieres æditui conſtituendi ſunt. Et Dionyſio Halycarn. in ſecundo antiq. Roman. de Romuli inſtituto loquens. Quoniam autem quædam ſacra fieri oportebat per mulieres, voluit vxores cum ſuis maritis fungi ſacerdotio, & ſi qua ſacra viros obire vetaret mos patrius, ea relinqui fœminis. Et Vopiſcus in D. Aureliano de illius matre. Ex palliolo purpureo, quod ſoli ſui temporis Imperator obtulerat ſacerdos, mater crepundia filio feciſſe perhibitum. Qua de re Calpurniam fuiſſe ſacerdotem minimè mirandum; at cur vniuiriam appellet Pollio deinde perquirendum, ac cuius numinis ſacerdos fuerit indagandum. Apud ſcriptores ſæpè ſæpius obſeruamus duouiri, triumuiri, quinque uiri, ſeuiri, decemuiri, centumuiri, & huiuſmodi magiſtratuum genera, ſed in hoc ſenſu Calpurniam vniuiriam ſecerdotem minimè dictam exiſtimamus, quum nullibi in hiſtorica lectione ſcriptum quidpiam adnotauerimus, vnde hanc expoſitionem firmare iure poſſimus; Qua de re illud memoriæ reuocamus quod Val. Max. libro ſecundo, capite primo, dum de nuptijs agit, literis mandauit, eas ſcilicet quæ vno matrimonio contentæ fuerant, corona pudicitiæ honoratas apud Romanos, quod exiſtimarent eum præcipuè matronæ incorruptum eſſe animum, quæ poſt ſemel depoſitam virginitatem ad ſecundas nuptias tranſire non pateretur, multorum matrimoniorum experientiam intemperantiæ cuiuſdam ſignum eſſe credentes. Et Plutarchus Problemate 99. Quid eſt (inquit) quod publicis feſtis veteri more virgines non nubunt, viduæ nubunt? An quod virginibus decorum, viduis verò, multis præſentibus, fœdum nubere? felices namque & fauſtæ primæ nuptiæ, ſecundæ verò triſtes & deteſtandæ, pudet enim, viuis adhuc eis, quibus antea nupſerant, alios accipere, mortuos autem lugent. Hinc apud Virgilium Dido ſecundas nuptias culpam vocat, inquiens.

Huic vni forſan potui ſuccumbere culpæ.

Et noſtrę Chriſtianę Religionis inſtituta, etſi Polygamiā minimè prohibeant, nihilo minus in Concilio Neocęſarienſi c. 1. de ijs qui frequenter 31. q. 1. pęnitentia ſępè nubentibus iniungitur. Hinc iura ſtatuunt, ſecundas, vel repetitas nuptias ineuntes non benedici à ſacerdote, quum tamen primę benedicantur, c. 1. & cap. vir autem, vel mulier, de ſec. nupt. lib. 4. Decretal. tit. 21. cap. fin. 23. diſtinct. Quod etiam confirmat D. Ambroſius tom. 4. ſuper cap. 3. prioris epiſt. ad Timotheum. Ideo Bigamus, qui duas habuit vxores, vel viduam duxerit,

non poteſt ordinari,& ad Dei miniſteria promoueri, quod non ſemel iura Pontificia,& ciuilia pariter præcipiunt. Et D.Hieronymus ad Saluinam. Neſciat inquit vidua digamiæ indulgentiam. Et ad Geruntiam. Non ſolum ab officio ſacerdotij digamus excluditur,ſed & ab eleemoſina eccleſiæ dum indigna putatur ſtipe, quæ ad ſecunda coniugia deuoluta eſt. Et in odium mulierum, quæ ad ſecundas nuptias tranſeunt,lex ciuilis matri,quæ ad ſecundas nuptias tranſierit,vim adimit reuocandi propter ingratitudinem donationes prioris matrimonij liberis factas,quum tamen ea vnius matrimonij vidua poſſit,l.his ſolis, l.7.C.de reuoc.donat.lib. 8 tit. 56. Accedit quod bona quæ relinquuntur pro pauperibus mulieribus dotandis, non poſſunt diſtribui in maritandis viduis, quantumuis pauperibus,vt docuere Bal. & tradit Guliel.Bened.in cap. Raynutius, verſ.qui cum alia,num.79.3.par.de teſtam.Neque ſubditi & clientes,qui pro maritandis filiabus virginibus Domini, ſeu patroni tenentur, pecuniam conferre pro vidua filia iterante matrimonium(vt notat Guid.Papeus.q.57.in fine)obligãtur. Exoſa itaq; nuptiarũ reiteratio tũ Legibus noſtris Canonicis, tum ſæcularibus, tum etiam gentiliũ, vt diximus, qua de re haud mirandũ ſi Trebellius in hoc laudat Calpurniam, vniuiriam ſacerdotem eam appellans, hoc eſt,vt ego interpretor,vnico viro contentam. Sed cuius Dei, vel Deæ ſacerdos fuerit Calpurnia videndum;Nam Veneris ſacerdotem fuiſſe illam ex verbis textus colligi poſſet, quæ ſunt huiuſmodi. Cuius ſtatuam in templo Veneris adhuc videmus Argolicam,ſed auratam. Sed quęſo, quæ conuenientia Veneris voluptatum Deæ cum fœmina ſacratiſſima, & venerabili; qua de re ego potius decernendum puto Calpurniam Dialem Flaminicam, ſeu flammeam fuiſſe,tum quia mulieri Principi, nobiliſſimæ, & ditiſſimæ,vti quam Cleopatræ vniones habuiſſe perhibebant,& lancem centum librarum argenti, in qua maiorum ſuorum expreſſa erat hiſtoria, huic (inquam) ſacerdotium cæteris pręſtans conueniens erat,quale Flamen Diale, quod omnibus alijs antiquius, & nobilius fuiſſe tradidere Gellius lib.10.cap.15. Plutarchus Problem.42. & 48.Varro lib.5.de lingua Latina,Dionyſ.Halycarnaſ.lib.2.Liuius lib.1. Ad hæc,quũ Flamen, & Flamea Diales monogami eſſe deberent,& ab eo ſacerdotio bigami excluderentur,ex Aulo Gellio loco citato, Calpurniam vniuiriam talem fuiſſe ſacerdotem iure putandum,præſertim quum habeamus a Plutarcho ſcriptum in Problematibus, De Flaminibus Dialibus. Eodem tempore vxor cum viro conſecratur, quemadmodum multa ſunt in ſacris,quæ abſente viro agi nequeunt. Priore autem amiſſa alteram ſtatim ſuperinducere tum difficile eſt,tum verò iniquum, & impium; Quare mortua vxore Flamen Dialis ſeſe ſacerdotio abdicabat.Nec obſtat, quod de Tito illius viro ſcribat idem Pollio,vix illius nomen agnitum,nec eum ſacerdotem Dialem fuiſſe memoretur, quinimo militum Tribunum dicat, & a militibus imperare coactum, & Dialis Flamen exercitum armatum extra pomærium videre non poterat, teſte Gellio loco addicto; nam non omnia de illo a Dexippo & Herodiano ſcripta, quos authores in Hiſtoria illius ſequitur Trebellius ipſe. Pręterea potuit Titus vno tempore militare, & alio a militia vacare, & eodem ſacerdotium Diale Flaminium exercere vna cum vxore, ob idque Aulus

Gellius

Gellius non negat, Conſulem aliquando licet tacenter Flamine creatum, quum tamen bella Conſulibus mandarentur.

Trebellius Pollio in Claudio.

Nam quum eſſet nunciatum nono Kalen. Aprilis ipſo in ſacrario Matris ſanguinis die, Claudium Imperatorem factum. &c.

DIIS antiquitas Patris nomen tanquam diuinitatis plenum, Deabus Matris, vt paſſim obſeruamus, attribuit; Sic Maro 2. Georg.

Huc pater ô Lenæe veni.

Et 3. Aeneid. de Deo Tiberino.

Da pater augurium, Et octauo eiuſdem de eodem.

——— *Et fortia corpora volues.*

Tiberi Pater.

Et primo quoque de Ioue.

Diuum Pater, Et quarta Georgicorum.

——— *Simul ipſe precatur,*

Oceanumque Patrem rerum,

Et tertio Aeneid. de Marte,

——— *Nymphas venerabat agreſtes,*

Gradiuumque Patrem;

Et de Ioue ipſo primo Georgicorum.

Ipſe Pater media nimbos in nocte coruſca,

Fulmina molitur dextra; Et iterum ibidem.

Ter Pater extructos diſiecit fulmine montes.

Ita & de Deabus mater Matuta dicta, quæ Græcis Leucothea ex Cicerone prima Tuſcul. & libro tertio de Natura Deorum. De qua Ouidius.

Leucotheaque cum matre Palæmona dixit.

Firmianus libro 1. cap. 21. Leucotha, materque Matuta filius eius Palæmon, atque Portumaus. Et terram matrem magnam dictam quis ignorat? Et Lunam matrem appellauit Liuius lib. 45. His ſic ſe habentibus, perquirendum, quam Deam in hoc loco Pollio Matrem dixerit. Non enim matrem cum additione ſanguinis legendum puto; nam, quę mater ſanguinis fuerit appellata, ignorare me fateor, niſi dixerimus Matrem magnam, Terram inquam, quam & almam vocauere antiqui, quod omnia alat, & Deorum matrem, quod omnia generet, & ſanguinis matrem, communi ea appellatione, qua dicimus hunc & illum eſſe huius vel illius ſanguinis, & ipſam quoque nuncupemus: Sed aliter ego Pollionis dicta interpretanda puto, nempè nono Kal. Aprilis ipſo in die ſacrario ſanguinis matris, nunciatum Claudium Imperatorem factum, hoc eſt in die, quo non ſolum ſacra fiebant magnæ matri, ſed & imolabantur victimæ; namque magnæ matri, de qua non dubito hic intelligendum, quum ſacra fiebant, mactabatur porca prægnans, vti docuit Seruius in illud Virgilij.

Tibi

Tibi enim maxima Juno;

Et Macrob.lib.1.Saturna.cap.12.Et ideo dies illa vocabatur ſanguinis,dies ſacra,ſeu ſacraria. Quod etiam confirmatur; namque huiuſmodi ſacra initium habebant octauo kal. Aprilis, teſte Macrobio primo Saturn. capite 21.Hoc verò loco loquitur Pollio de ſecunda die, in qua immolabantur victimæ Matri Deum;ideo inquit nono kal. Aprilis, non octauo,& iure eum appellat dié ſanguinis,vt diximus.Ex quibus colligere poſſumus, quod ſicuti diebus nundinarum, vel Comitialibus Senatus haberi non poterat, ita nec diebus ſanguinis,hoc eſt, in quibus immolabantur, & ſacra fiebant. Quorum omnium ratio ferè eadem eſt,ne ſcilicet à Comitijs ad ſuffragia ferenda, & à nundinatione, & ſacris faciendis Senatores, ac Senatus aſſeclę & miniſtri auocarentur, ſed his omnibus vacare poſſent. Non me latet Hadrianum Turnebum Aduerſ. libro 30. capite 21. interpretari, matrem ſanguinis, quod ea die in ſacris Galli fanatici Matris magnæ ſacerdotes ſe cruentarent, per furorem alienata mente; Nos tamen nullibi legimus, ſibi vulneribus ſanguinem præ furore elicuiſſe, nam ſicuti ſanguine obliniſſe crines capite nutantes, & agitantes ex Lucano libro primo, ſuperius demonſtrauimus, vbi de Gallis plura; Et quia ſono rauco cornua perſonabant, & vndique furorem ſimulabant, ideo ſæua dicta cornua, tympana,& ſacra; & eoſdem ſibi quum ſacerdotium aſſumerent teſtes ademiſſe,ita minus verum eſſe cenſemus,quod in ſacris peragendis vulneribus è corpore ſanguinem elicerent, quod certè ſcriptores non tacuiſſent ſi verum fuiſſet, nec Hilaria appellaſſent huiuſmodi ſacra, in qua non niſi feſta facere, & dicere licebat,teſte Lampridio in D. Aureliano, quod fusè ibi docuimus. Qua de re nec huic interpretationi plenè acquieſcere poſſum.

Trebellius Pollio in D. Claudio.

Jtem in Caueos, & Scyphos, & Zuma pondo vndecim.

CAVEVM & ſcyphum, vaſa ad bibendum parata fuiſſe non dubitamus, quibus argenteis vſos Primarios viros colligimus, tum ex hoc loco, tum etiam ex alio Spartiani in Peſcennio Nigro,vbi de eo inquit. Hic tantæ fuit ſeueritatis, vt quum milites quoſdam in caueo argenteo expeditionis tempore bibere vidiſſet, iuſſerit omne argentum ſubmoueri ab vſu expeditionali, addito eo vt vaſis ligneis vterentur, ex quibus colligimus cauei argentei vſum priuatũ ſtatũ militũ exceſſiſſe. Caueum autem fuiſſe multę capacitatis exiſtimandum, ita enim appellatum à cauea puto, & fortè huiuſmodi fuit Cantharus Baccho attributus poculum, quod magnum à Canthàro nauigij ſpecie dictum non dubitandum. Vnde Plinius libro trigeſimotertio,capite 11. ſcribit C. Marium poſt Cimbricam victoriam Cantharis potaſſe, Liberi patris exemplo. Scyphos autem fuiſſe minoris capacitatis manifeſtum eſt, quibus veteres in ſacris & conuiuijs vſi ſunt. Virg. octauo Aeneid.

Et

Et ſacer impleuit dextram ſcyphus.

Horatius Epodon nono.

Capaciores adfer huc puer ſcyphos.

Sed quid per Zuma ſit intelligendum difficilioris inuentionis eſt, præſertim, quum de re hac nihil apud recentiores ſcriptores inuenerim quod mihi lumen aliquod præbere potuerit. Illud tamen quod ipſe ſentiam, proponam, & doctiorum erit iudicium. Arbitror itaque Zuma fuiſſe vaſis, ſeu patinæ ſpeciem, in quo panis menſę inſereretur, & apponeretur, vulgo Panettera dicunt, ita appellata à voce Græca ζύμη, ideſt fermentum, ſeu ζομίτης, quod eſt panis fermentatus υ, enim Gręcis loco u, Latinæ literæ inſeruire palam eſt. Scio Turnebum Aduerſ. libro 15. cap. 20. loco Zuma legere Trullas, quam lectionem ſi receperimus nulla erit difficultas; nam trullam & ipſam vas potatorium eſſe conſtat. Horat. 2. Serm. Saty. 3.

Qui Veientanum feſtis potare diebus
Campana ſolitus trulla.

Iuuenalis quoque Saty. tertia.

Si trulla inuerſo crepitum dedit aurea fundo.

Plaut. in Amphitr.

Omneſque trullas hauriam.

At ſic explicare ſe à difficultatibus mutatis verbis facilè admodum eſt.

Trebellius Pollio in D. Claudio.

Cumacum Cypriam.

SI ſeriem antecedentium verborum, & ſubſequentium perpendamus, diuinare licet Cumacum fuiſſe genus inſtrumenti ad corporis ornatum pertinens, vti fibulæ, Balteum, brachiale, torques, & ſimilia, & forte è fibularũ genere, nam cum fibula coniungit inquiens fibulam auream, & Cumacũ Cypriam vnam; dictam Cumacum, quod illius ex oppido Aſię Cuma, vel Cumis Vrbe Lucaniæ ſit vſus ad Romanos traductus; Sicuti apud Nonium Varro dixit Cumanos calices, & Teſtę Cumanę Mart. lib. 4. Epigram. 114. Niſi Comacum legamus potius à coma comę, vel à como, quod eſt orno, deriuatum. Cypriam autem appellat, hoc eſt ex ęre paratam; nam ex Cypro ęs optimum proueniebat, & ad Romanos vehebatur, & pro Cyprio ęs Cyprium intelligebant antiqui. Sic apud Plinium libro trigeſimoſexto, capite vigeſimoſexto. Teritur Cyprio ęre in Cyprio mortario.

Trebellius Pollio in D. Claudio.

Aclides duas.

ARMORVM genus Aclides eſſe conſtat ex Virgilio libro ſeptimo, Aeneid. ſcribente.

Teretes

——— ——— ——— Teretes ſunt aclides illis
Tela, ſed hæc lento mos eſt aptare flagello.

At qualia eſſent aclides arma non ita notum. Turnebus Aduerſ. lib. 30. cap. 21. quoſdam putare ſcribit ita dictos, quaſi ἀκίδες ab acumine & cuſpide, ipſe iacula aclides fuiſſe exiſtimat, quum teretes dixerit illas, & teres ſit, iaculorum haſtile; addit & Græcis ἀγκύλαι iacula eſſe, vnde luxata paulo, fractaque voce Aclidis Latinis appellatæ. Ego alterius ſum ſententiæ, & puto clauem ferream Aclidem fuiſſe, quales & noſtris temporibus, præſertim antecedentibus, in vſu extitiſſe compertum eſt, circa caput acuminibus quibuſdam circummunitas, ad caſſides præſertim contundendas, & diſrumpendas loricas, cui noſtrę opinioni fauent Virgilij dicta, qui inquit hęc ſolita lento aptari flagello, hoc eſt loreo amento, brachio vel manibus alligari, ne graues quum ſint, in ictu decidant & facilius ictu peracto redire poſſint. Ad quid enim religari iaculum, quod iaciendum eſt, & manibus omni ligamento liberum contineri debet. Clauam autem teretem forma eſſe nemo ignorat. Nec obſtat quod Virgilius idem tela appellet Aclides, & Telum propriè ſit, quod manu iaci poteſt, & in longinquum manu mitti; nam Græcis τῆλε, & τηλοῦ longè ſignificat & τηλόθεν miſſa dicunt. Et Feſtus lib. 1. tela ab armis proprietate ſignificationis hoc diſtare ſcribit, quod tela ſint ea, quibus procul præliamur, arma verò ab humeris dependentia. Nam largitiori ſignificatione telum accipitur pro quolibet armorum genere. Ita Virgilius gladium telum appellauit 9. Aeneid.

At non hoc telum, mea quod vi dextera verſat,
Effugies.

Et genericè magis Cic. 6. Verr. Nemo Agrigenti neque ætate tam affecta, neque viribus tam infirmis fuit, qui non illa nocte eo nuncio excitatus ſurrexerit, telumque quod cuique ſors offerebat arripuerit. Aclidem autem clauam ferream puto appellatam voce Græca parum mutata ἀκλινὴς, quod eſt immobilis, non vacillans, quale id armorum genus eſſe manifeſtum eſt.

Trebellius Pollio in D. Claudio.

Cocum, quem refundat, Mulionem, quem refundat, Notarium, quem refundat, Structorem, quem refundat, latum clauum, quem refundat.

VERBVM refundo ſignificare Latinis propria ſignificatione rependere, reſtituere, manifeſtum eſt. Seneca. Id erat non tantum accipere beneficium, quam refundere; Et iterum. Quicquid dederit, ex meo refundam. At certè non eſt credendum Valerianum in Claudium liberaliſſimum voluiſſe eum reſtituere quicquam, quod ab eo accepiſſet, præſertim veſtes, puta togã, & laticlauum, viles quidem reſpectu donantis, & donati. Quamobrem ego interpretor hoc in loco refundere, hoc eſt renouare, quo in ſenſu vſus eſt Cic. lib.

lib. de Nat. Deorum inquiens. Vaporibus altæ, renouatæque ſtellæ refundunt eoſdem, renouant ſcilicet, vti interpretatus eſt Marius Nizolius. Sic Ammianus Marcellinus Oceanum refuſum, hoc eſt cuius motus fluxu, & refluxu, incremento, & decremento renouatur.

Trebellius Pollio in D. Claudio.

Pateras gemmatas, Diſcum Corymbiatum, Lancem Pampinatam, Patinam Hederatam, Voleta Halieuticum.

HÆC omnia vaſa fuiſſe, quibus eſculenta, & poculenta miniſtrarentur, non ambigendum, at nec ſynonyma dicenda, ſed potius aliqualis inter ipſa differentia ſtatuenda. Patera vas patens, & ad bibendum quoque aptum, patens & latum, quaſi patula dicta. Virg. 1. Aeneid.

——————Impiger hauſit
Spumantem pateram.

Hac autem in ſacrificijs, & libationibus potiſſimum vſi ſunt antiqui. Cicero 6. Verr. Patera, qua mulieres ad res diuinas vterentur. Idem de clar. Orat. Mercurius è patera ſanguinem viſus eſt effundere. Et iterum Pateræ coronęque quæ ſimulacrorum porrectis manibus ſuſtinebantur; & excipere ſanguinem Patera in Parad. Virg. 1. Aeneid.

Impleuitque mero pateram.

Ad ſacra itaque facienda Galienus Claudio Pateras gemmatas miſit, hoc eſt gemmis ornatas, ſi quidem Thuribulum, Patellam, & Pateram dicit in omnibus ferè locupletibus ædibus Siculorum fuiſſe. Cic. in Verr. In patella Dijs apponebantur epulæ, cum Laribus, & Penatibus ſacra fiebant, Patera vinum libabatur, Thuribulo Thus adolebatur. Sequitur Diſcum Corymbiatum. Diſcus vas latum fuit ad portandas carnes aptum, ſi Iulio Polluci id tradenti credimus, vt interim huius vocis alias ſignificationes omittamus Cic. de Orat. Quorum auditores diſcum audire malunt, quam Philoſophum. Et in ſacro Euang. Marci cap. 6. In Diſco caput Ioan. Baptiſtæ allatum inquit, Vnde & a D. Hieronymo dictus eſt Diſcophorus, qui Danieli prandium portauit, Dicit verò Corymbiatum, ideſt Corymbis in argento opere expreſſis. Virg. Eglo. 3.

Diffuſos hedera veſtit pallente Corymbos.

Lancem Pampinatam. Lanx fuit antiquis eſcàrium vas, minus patina excauatum, in quo carnes menſæ, tam toſtæ, quam elixæ, inferebantur. Iuuen. Saty. 5.

Aſpice quam magno diſtendat pectore lancem,
Quæ fertur Domino ſquilla, & quibus vndique ſepta.
Aſparagis,

Ex quo magnam fuiſſe lancem deprehendimus. Vnde Plinius libro trigeſimotertio. Lances è centenis libris argenteis tunc ſupra quingentas numero Romæ fuiſſe conſtat. Et iterum. Seruus Claudij nomine Rotundus diſpenſator Hiſpaniæ citerioris quingenariam lacem habuit, & comites eius octingentas quinquaginta octo librarum. Hanc fuiſſe figuræ rotundæ colligimus

gimus ex Horatio ſecundo Sermonum Satyra quarta.

Iligna nutritus glande rotundas

Curuat aper lances.

Dixit autem pampinatam, eo pacto quo Diſcum Corymbatum Virgilius loco citato.

Lenta quibus torno facilè ſuperaddita vitis.

Patinam hederatam. Patina vaſis genus, quo dapes iuruſentæ in menſam feruntur. Vnde Plaut. in Aſin. Quouis pacto conditas, vel patinarium, vel aſſum verſes. Id quoque ex Horatio intelligi poteſt, ſcribente lib. 1. Saty. 3.

Si quis eum ſeruum patinam qui tollere iuſſus

Semeſos piſces tepidumq; ligurierit ius.

Maximam patinam habuiſſe Vitellium teſtatur Suetonius in illo, cap. 13. quã ob immenſam magnitudinem clypeum Mineruæ dictitabat. In hac ſcarorum iocinora phaſianorum, & pauonum cerebella, linguas Phęnicopterum, Murę-narum lactes commiſcuit. De hac Plinius lib. 35. c. 12. illam ducentum ſextertijs conditam, & cui faciendæ fornax in campis ædificata erat, fictilem enim aliquando fuiſſe conſtat, quum ſubdit. Eo enim peruenit luxuria, vt etiam fictilia plus conſtent, quam Murrhina, & libro 10. Maximè tamen inſignis eſt in hac memoria Clodij Æſopi tragici Hiſtrionis, patina ſexcentis ſextertijs taxata, in qua poſuit aues cantu aliquo, aut humano ſermone vocales, nummum ſex millibus coemptas. Ex quibus patet, non modo magnitudinem vaſis admirandam, ſed & ferculi ingens precium, quod & ipſum patinam dixerint antiqui. Hiſpani ollam potridam frequenti nomine appellant; Nota & eſt Domitiani patina, in qua Rhombus immenſę magnitudinis integer condiendus erat, de qua Iuuen. Saty. 4. Sed ad rem noſtram reuertamur. Fuit patina argentea hederata, hoc eſt hedera exculpta. Voleta Halieuticum. Hoc opus, hic labor eſt. Egnatius (vt ſui moris eſt) duobus verbis interpretatur iaculũ piſcatoriũ. Sed quæſo quid rete piſcatorio cum argento, quum voleta viginti librarum argenti fuiſſe ſcriptum ſit. Deceptus vir aliàs multæ literaturæ à voce Græca βόλος quod eſt rete piſcatoriũ. Præterea ad quid Trebellius addidiſſet Halieuticum, quod eſt piſcatorium, ſi à βόλος. Voleta deriuanda ἁλιευτικός, ſi quidem piſcatorius dicitur. Ad hæc haud rationi conſonum uidetur inter uaſa argentea, & aurea, & gemmata connumeraſſe Pollionem rete piſcatorium. Melius ſanè & aptius Turnebus lib. Aduerſ. 15. capite vigeſimo non Voleta, uti legit editio Germanica, quam ut plurimum ſequimur, ſed Boletera, aut Bolitera, vel Boletare legendum tradit, ita ut uas fuerit ita primum dictum à Boletis, quod ſcilicet in illo condirentur, uel apponerentur, comedenda; uaſa enim aliqua à re illa, cuius in uſum parata erant, nomen deſumpſiſſe ſupra docuimus, ubi de Fabatarijs diſſeruimus. De Boletarijs uerba fecit Martialis libro 14. Epigram. 106.

Cum mihi Boleti dederint tam nobile nomen,

Prototomis pudet, heu ſeruio colliculis.

Legimus quoque apud Apicium lib. 2. Exinanies in boletari. Legendum itaq; Boletare Halieuticũ, hoc eſt uas Boletare dictum, piſcibus condiendis accomo-

datum, ſiquidem pondus ingẽs libratum viginti efficit, vt putem potius coqui narium vas fuiſſe, quam menſale; Quod verò vaſa alicui rei particulari deſtinata in alterius vſum traherentur, ex verſibus Martialis colligitur, & ex ſuperius dictis de fabatarijs.

Trebellius Pollio in D. Claudio.

Chlamydes veri luminis limbatas.

TVRNEBVS lib. Aduerſ. 30. cap. 21. interpretatur, veri luminis, id eſt veri coloris, & nitidi, ex Tertulliano lib. de Pallio ſcribente. Et quidem in fama de ſubtegminis ſtudio, conſilio, & menſuræ temperamento. Et rurſus lib. 15. c. 20. interpretatur, luminoſi coloris & flagrãtis, ardẽtiſq; qualis puniceus, & coccineus. Baptiſta Egnatius veri luminis ſplendidiſſimas exponit, quod nõ ad colorem referendum putamus, ſed ad materiam ipſam ex qua conſtabant, & contextę erant, puta aurum, argentum, ſericum, quæ ſplendorem & lumen verum, vt ita dicam, veſtibus dare ſolent. Quod verò limbatas ait, ego expono in extremitatibus limbis exornatas. Et paulò antea, vbi legimus ſagochlamydes, interpretamur medium indumenti genus inter ſagum, & chlamydem, vtriuſq; ſcilicet formam mixtam præſeferens.

Trebellius Pollio in D. Claudio.

Albam ſubſericam, paragaudem triuncem.

PARAGAVDAE veſtis fit mentio apud Iuriſconſultos, l. 1. & 2. C. de veſt. olobe. & aura. lib. 11. Nemo auratus habeat in tunicis, aut in lineis paragaudas. Ex quo ex Iuriſtis quidam, vna cum Turnebo lib. 9. Aduerſ. c. 11. Paragaudes interpretati ſunt, quod ſint faſcię, vel auratæ, vel ſericæ, quæ veſtib. intertexerentur, non autem inſtitæ adſuerentur. Alciatus verò in Annotat. in tres poſteriores lib. Cod. explicat, Paragaudes eſſe genus veſtimenti virilis, vt plurimum linei, quod ſub alia veſte gerebatur, vinctum nunc vnico nexu, nunc plurib. loris, auratis fortaſſe, ita enim intelligit dilores, monolores, & ſimilia. Ego uerò neutri interpretationi omnimodò aſſentior, licet ex utraque genuinũ ſenſum me elicere potuiſſe non diſſimulem. Namq; paragaudam indumentũ interpretor, ut plurimum lineum, quod interius ſub alijs ueſtibus geſtabant antiqui, at circa extremitates opere Phrigio, acu aliquando & textura pictum, præſertim ad manus, & collum, quod & in uulgaribus noſtris interulis lineis fieri conſueuiſſe norunt oẽs, modo aureo, modo ſerico, modo lineo filo, modo unius coloris, modo plurium. Cui ſententiæ fauere uidetur Cęl. Rhodig. lib. 16. c. 10. ſcribens Paragaudas legimus indumenta ex lino uirilia, ueſtibus alijs ſubijci conſuetas. Vnde legimus apud Vopiſcum in Probo. Interulas paragaudas

duas, hoc eſt interulas opere Phrigio circa extremitates pictas; Et in Valeriano lineas appellat. Et Imperatorum Gratiani, Valentiniani, & Theodoſij reſcriptum his verbis. Nemo auratas habeat aut in tunicis, aut in lineis paragaudas, ſententiam noſtram confirmare videtur. Necnon & Valentis, Valentiniani, & Gratiani decretum. Auratas, & ſericas paragaudas auro intextas viriles priuatis vſibus contexere, conficereque prohibemus; ex his enim conſtat Imperatores luxui nimio cauentes prohibuiſſe, præſertim viris, vt interulas lineas faſcijs intertextis, aut acu, auro, vel ſerico confectas haberent. Vopiſcus in Probo. Interulas paragaudas duas à Valeriano Probo inter cætera munera donatas. Non negauerim tamen Paragaudæ nomen, & ad alias veſtes translatū aliquando, vti apud Vopiſcum in Aureliano obſeruamus, quum inquit. Paragaudes veſtes ipſe primus militibus dedit, quum antea niſi rectas purpureas accepiſſet; namque militibus primum dediſſe Aurelianum veſtes Phrigiato opere, acu, vel textura exornatas, intelligendum, quum antea purpureas tantum rectas, ideſt ſine vllo ornamento acciperent. Has autem paragaudes veſtes nonnullis datas monolores, alijs dilores, trilores alijs, & vſque ad pentalores, quales hodie lineæ ſunt, ſubdit idem Vopiſcus, hoc eſt vnius, duorum, trium, vel quinque colorum, vt adnotauit in Plinianis caſtigationibus doctiſſimus Hermolaus Barbarus, quod ſcilicet varijs coloribus eſſent Phrygiatæ veſtes illæ: non verò, quod docuit Alciatus, ita dictæ, quod vincirentur vnico, vel pluribus loris, auratis ſcilicet, vel ſericis. Nec minus cum Turnebo dicendum, ita vocatas, quod in illis vna, duæ, tres, & quinque eſſent Paragaudę ſcilicet faſciæ depictæ. Nec quod alij tradidere, legentes monicoros, dicoros, tricoros, pentacoros, quia toties colore ſaturarentur infectione perexcellenti. Quod verò ad nominis rationem pertinet, ſiue ſit è Grę co, & Latino fonte compoſitum, à παρὰ & cauda, quod veſtes ſcilicet iuxta caudam, hoc eſt in extrema ora pictam, vel contextam paragaudem haberent, ſeu à παρὰ & Gaudium, quod ſcilicet veſtis ornamentum iſtud gaudium eſſet, ſeu à παρὰ καὶ γαυδὰν quod Heſychius λάμπειν interpretatur, quod ſcilicet qui ijs veſtibus vterentur ſplendidè ſeſe oſtentarent, parum ego quidem facio, nam ſingulorum verborum nomenclaturæ rationem aſſignare ęquè ſuperfluū ac impoſſibile ſemper exiſtimaui. Verum vt & in re curioſa aliquid afferam & ipſe, dico, quod ſicuti interulam Latini quoque ſubuculam dixere, eo quod ſub culo connectatur fœmoralibus ſuper poſitis, ita fortè paragaudem interulam Phrygiatam quoque dictam, quod iuxta caudam inuicem implicaretur, caudam enim dici os illud extremum ſpinę, quod circa nates definit (Coccygis eam appellant medici Anatomici) palam eſt, verum hæc friuola admodum, vt dixi, ſunt. Paragaudem itaque ſubſericam, hoc eſt non ſimplici ſerico contextam, ſed & lineo filo permixto interulam interpretamur, opere Phrygio exornatam, iuxta extrema, triuncem, hoc eſt pondere tantum trium vnciarum, quod adiectum, vt veſtis excellentia magis innoteſceret, ſubtiliſſimum enim fuiſſe ex hoc innuit Pollio.

Trebellius Pollio in D. Claudio.

Zanchas de noſtris Parthicis paria tria, Singiliones Dalmatenſes decem, Chlamydem Dardanicam mantuelem vnam, Cucutia villoſa duo, Oraria Sarbadena quattuor.

VESTES Parthicas ex Imperatoris veſtiario deſumptas, & Claudio miſſas Zanchas Turnebus interpretatus eſt libro 15. c. 20. vocem Parthicam *Z*ancham eſſe dicens; Qua in re vel nullo negotio in re perdifficili ſe extricat. Nos veſtis genus minimè fuiſſe arbitramur, ſed potius calceorum ſpecies, triplici ratione moti, quod Pollio ſcribat *Z*anchas de noſtris Parthicis paria tria, indumenta enim pedum, & manuum per paria communiter appellari conſueuere. Præterea vulgo *Zancham* appellamus ligneum illud inſtrumentum, quo pede ſuperpoſito, vt elatiores progrediantur, vel genu ſuperpoſito & alligato, qui pede manco, vel crure decurtato ſunt, vt commodius, & ſtabilius incedant, vti ſolent. Ad hæc *Z*inchion corrigiam calciamenti antiquis fuiſſe tradit Tiraq. in ſuis Legibus connubialibus; vocat autẽ Parthicas, quod calceamenta huiuſmodi elatiora eſſent, ligno, vel ferro aliquo ſoleis ſuppoſito, vt proceriores illis calceati videantur, cuiuſmodi & hodie Parthos, Perſas, Turcas, & Pannones vti conſpicimus, & præcipuus vſus noſtris temporibus mulieribus, præſertim Venetijs, quæ in huiuſmodi Calapodij genere maximè delinquunt. Quod verò noſtris addidit, intelligendum à Galieno luxus ſtudioſiſſimo in vſum tractos Tzanchas à Græca voce, ſed ad euitandam cacophoniam, & duritiem pronunciationis demptum T. Hanc noſtram opinionem confirmare poſſumus ex verbis libelli, cui titulus De officijs Aulæ Conſtantinopolitanę, quę ſunt iſta εἰσὶ καὶ ἕτερον εἶδος ὑποδημάτων ἃ καλοῦνται τζάγκια hoc eſt & alia calciamentorum ſpecies, quæ vocatur τζάγκια. Vnde & Tzanchas hoc loco legendum puto, non *Z*anchas. Nam & Moſcoph. in lib. περὶ σχεδῶν, τζαγκάριον cerdonem coriarium vocat. Ita in l. 3. & l. vlt. Quoquemque habitu eſſe opor. in C. Theod. appellatione Tzancharum calceamenti genus intelligendum cenſeo, quicquid alij ſenſerint; Erat autem proprium Regum, vt ex libello Græco ſupradicto conſtat, & Galienus Imperator ideo noſtras appellauit. Verum enim vero, quid per Singiliones intelligere debeamus valde obſcurum, quum nec ab antiquis, nec à recentioribus ſcriptoribus quicquam dictum viderim, quod aliqualem nobis lucem aperire poſſit, vulgo *ſaglione* dicunt amictus genus illud, quod Thoracibus ferreis ſuperinduunt milites, quos fortè Singilliones appellauit Pollio. Vel dicamus intellexiſſe cooperimentum illud, quod ad aeris iniuriam, & inclementiam vitandam faciei ſuperinducere, pręſertim in aperto & iter facientes, ſolemus. *Baute* noſtri vulgares dicunt. Legendumque potius Sigaliones quam Singiliones. Nam Harpocratẽ ſilentij Deum, quem figurabant digito os prementem, Sigalion quoque ab Aegyptijs vocatum legimus apud Auſonium Epiſt. 12.

Et tua Sigalion Ægyptius oſcula ſignet ;

Quod itaque munimentum illud os contegat, fortè ab Aegyptijs Sigalion dictum quam vocem vna cum indumento Romam tranſuectam arbitrandum. Chlamydem Dardanicam Mantuelem. De Chlamyde aliàs fusè diſſeruimus; Cur verò Dardanicam vocarit optimè notum, non ita cur mantuelem, μανδύη penulæ genus Græca voce vſu verò & Romanis conſtat ex Suida, & Dione in Tiberio, & Domitiano, Latini Mantellum dixere Plinij teſtimonio libro ſeptimo, capite ſecundo, vbi Scythas cutibus humanorum capitum cum capillo pro mantellis vti tradit, quod & Herodotus in Melpomene confirmat à mantelo, mantelio, vel manteli, vt alij ſcribunt, mantuelem deductum, ita vt hoc loco intelligendum ſit: Chlamys Dardanica Mantuelis, hoc eſt, qua tamquam mantelo, vtendum ſit, mantelum enim ponit metaphoricè pro quolibet tegmine. Plautus in Capt.

Nec mendacijs ſubdolis mihi vſquam mantelum eſt meis.

Mantelo vulgo dicimus Itali, & Galli *Manteò*. De Bardocucullo abunde ſuperius egimus. Cucutia villoſa. Cucullia villoſa duo & rectè legendum docet Turnebus libro Aduerſ. decimaquinta, capite 20. vt ſit diminutiuum à cucullo, de quo ſuperius plura. Capitia legit Egnatius. Vtraque lectio literæ ſenſui accomodata, magis tamen Turnebi ſententia placet. Oraria ſarbadena, Saraptena legit Turnebus eodem in loco ab Vrbe Phœnicis. Egnatius verò Sambadana vela ſubtiliſſima, ideſt ex oriente, nam Sambara inquit genus eſt veſtis Perſicæ & Sarabaitæ Hæretici DD. Auguſtino & Hieronymo. Addimus nos fortè legendum Sambræa oraria, nam Sambręa eſt ciuitas Cappadociæ Ptolemæo libro quinto, capite ſexto, Orarium verò ſyndonem Romanis fuiſſe Rhodiginus docet libro decimonono, capite vigeſimoquinto, & nos aliàs fusè demonſtrauimus. Egnatio fauere videtur Liuius libro vigeſimooctauo, ſcribens. In ipſis quoque trepidatum nauibus, dum ne hoſtes cum ſuis irrumperent, trahuntque ſcalas, oraque & anchoras. Et apud Quinctilianum legimus ora ſoluentibus, quamuis non ignorem non deeſſe, qui vtrobique per oram interpretentur funem nauticum. De re hac lege etiam Rhodiginum libro vigeſimoſeptimo, capite ſeptimo.

IN FLAVIVM VOPISCVM, DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Hilaribus, quibus omnia feſta & fieri debere ſcimus & dici, impletis ſollemnibus, vehiculo ſuo me, & iudiciali carpento præfectus Vrbis vir Illuſtris, ac præfata reuerentia nominandus Iunius Tiberianus accepit.

HILARIA quæ Romanis dicta ſint feſta & ſollénia nó omnibus eadem ſententia, Cœl. Rhodig. lib. 7. c. 16. ſcribit. Hilaria verò feſta erant, quibus læta omnia, vt ſcribit Flauius Vopiſcus, & fieri conſueuerant & dici Celebrabantur, Macrobio authore, Octauo kal. Aprilis, quando iam productiores ſentiuntur dies. Deo Pani credebantur ſacra, quem vt omnium authorem coluit priſcorum vanitas. Io. Baptiſta Egnatius Hilaria & ipſe Pani Deo dicata ſacra, ſeu feſta in Anno. tradit, in hoc Rhodig. conſentiens. Verum hæc Rhodigini dicta bifariam peccant; Primo, quod Vopiſco aſſignat dicta, quę Pollionis ſunt; Secundo, quod ex proximè dicendis manifeſtum euadet Hilaria ſacra non Panis, ſed alterius deitatis fuiſſe. Turnebus Aduerſ. libro vigeſimoquarto, capite 45. Martis ſacra fuiſſe videtur affirmare; verum illius ſententia vitio Typographi tranſpoſita r, & t, immutata, dum matris non Martis legendum ſeries verborum oſtendit, ſicque illius opinio licet prima facie videatur falſa, nihilominus re ipſa veriſſima exiſtit. Quod enim Hilaria matris Deum fuerint ſollemnia conſtat ex ipſo Lampridio in Alexandro ſcribente. Alexandrum diebus feſtis faſcianum in menſa habuiſſe, inter quę Hilaria matris Deum enumerat. Et Maximus Diui Dionyſij Græcus interpres Hilaria plura tum priuata tum publica enumerans, inter publica Romanorum Hilaria recenſet ἱλαρία τῆς μητρός τῶν θεῶν. Ad hæc ipſemet Pollio in Claudio Deæ matris ſacra celebrata nono Kal. Aprilis Romæ tradit.

tradit. Et Macrobius lib. Saturnal. c. 21. ſimulatione inquit luctus peracta celebratur lętitiæ exordium ad octauum kal. Aprilis, quem diem Hilaria appellāt, quo primum tempore Sol diem longiorem nocte protendit. Nec tamen Pollio Macrobio contrariatur, quod ille 9. hic 8. kal. Aprilis ſacra Matris Deum celebrari dixerit. Nam Pollio de ſecundo die ſacrorum progredientium quo immolabantur victimę loquitur, & ob id diem ſanguinis vocat, de qua re plura ibidem, hic verò de primo incipientium.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Adeo vt etiam Balliſtea pueri, & ſaltatiunculas in Aurelianum tales componerent.

DVPLICI, L. ſcribendum, non vno duntaxat, vt habet textus Germanicus, quo vtimur, voluit Egnatius, interpretatus quæ iacularentur in illum iocantes, ἀπὸ τοῦ βάλλειν. Turnebus lib. Aduerſ. 18. cap. 17. inquit. Baliſtea cantica, quæ ſaltantur intelligo; Nam βαλλίζειν, hoc ſignificat. Ego Turnebo magis aſſentior, ſed & quod ſentio addo. Vocem hanc ſcilicet ſignificare tripudium hoc eſt choream, & ſaltatiunculā ad vocis, ſeu ſoni concentum à verbo Gręco βαλλίζω quod eſt tripudio, vel βάλλω, quod eſt iacio, vibro, & τιός qđ eſt ſonus, ſeu vox, quod ſcilicet pueri ad cantum, ſeu ſonum tripudiantes verſus illos modularentur. Ita βαλλισμός tripudium, ſeu ſaltatio quæ ad tympana crepitantia, vel ad Cymbala ſaltabatur teſte Athenæo libro octauo, quod ex recentioribus confirmat Rhodig. lib. 5. cap. 4. Vnde & hodiè Itali, & Hiſpani in vſum traxere vocem *Balare, Bailare.* Hinc & Balliones apud Latinos, non lenones à Plautino Ballione, quod ſenſit Rhodig. lib. 13. c. 2. ſed tripudij magiſtros interpretari iure optimo poſſe arbitramur.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Arma terſa ſint, ferrament a Samiata, calceamenta fortia.

EXACVTA & mucronata interpretatus eſt Egnatius, in Anot. & Turnebus Aduerſ. libro 18. capite decimoſeptimo. Samiata ferramenta explicat acuta, & mucronata, vtrique innixi authoritati Nonij ſcribentis veteres Samium pro acuto poſuiſſe, & Samiare pro acuere, & quaſi Samiæ teſtæ acumen inducere; nam Samias teſtas acutie præpolluiſſe conſtat ex Plinio ſcribente lib. 35. cap. duodecimo Gallos Sacerdotes matris Deorum, caſtrari ſolitos teſta vaſis Samij, nec aliter citra perniciem, authoritate M. Cœlij. Nonnulli Samiata ferramenta exponunt ad nitorem fricata & terſa, authoritate Plinij ſcribentis libro trigeſimoſexto, capite vigeſimoprimo. Lapidem Samium poliēdo auro vtilem; Quam explicationem minimè reijcere videtur Turnebus lib. 27.

cap. 21. inquiens. Samarios, de quibus in inſcriptione antiqua SAMARIIS DORIPHORON. illos fuiſſe, qui ferramenta, & arma ad nitorem fricabant, tergebantque. Verum quum antecedentia verba ſint huiuſmodi. Arma terſa ſint, & ſtatim ſubiungat ferramenta Samiata, non vtique Samiata arma in eundem ſenſum accipienda ſunt; fruſtra enim inutilem repetitionem verborum Vopiſcus appoſuiſſet. Prior itaque magis recipienda expoſitio, quam quoque recepiſſe Didacum à Couarruuia lib. . . . non ignoramus.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Equum ſaginarium ſuum defricet.

LAMPRIDIVS in Heliogabalo equi Saginarij meminit, quo in loco, non ſaginarium equum, ſed ſagmarium legendum contendit Turnebus Aduerſ. lib. 24. c. 8. hoc eſt clitellarium, doſuarium, ſeu ſarcinarium, à ſagmate; ideſt ſtrato, cui onera ferenda aptantur, clitella ſcilicet, quam *baſto* vulgo dicimus, quod pariter confirmat lib. 30. cap. 16. Quam ſententiam ante ipſum Turnebum ſequutus eſt Cœlius Rhodig. lib. 21. cap. 14. Fateor ego authoritate Suidæ, & Iſidori, quæ dicuntur de equo ſagmario, & ſagmate vera eſſe; at mendum eo in loco Lampridij, nec in hoc Vopiſci minimè eſſe. Quis enim quæſo exiſtimare iure poterit in Senatulo illo muliebri, quem Semiamira Heliogabali mater mulier ambitioſiſſima inſtituit, ſtatutum, vt matrona aliqua equo ſarcinario, ſeu ſagmate ſtrato per Vrbem equitaret, & Aurelianum voluiſſe militem equum ſarcinarium ſuum defricare? Addo, ſtatim Vopiſcum ſubdere; mulum centuriatum comiter curet, quem exponit Egnatius in Annotatio. quod ſingulis centurijs ad onera ferenda aſſignatus erat; quod & Turnebus libro Aduerſ. 18. c. 19. quoq; confirmat, quo in ſenſu, & ager centuriatus dictus, Feſto lib. 3. qui à Romulo centenis ciuibus aſſignatus, hoc eſt ducenta iugera. Si itaque ex publico mulus militibus ad ferenda impedimenta aſſignabatur, non itaque legendum Equum ſagmarium, ſed vti vtroque in loco communis habet lectio, ſaginarium. Ita autem appellatum puto à ſagina, quod ſcilicet equis ſuis carne implendis, & ſaginandis milites, equites ſcilicet, ſtuderent, vt fortiores, & pulchriores haberent in vſum belli, & præſertim pugnæ, & prælij tempore, in quem ſenſum dixit Seruius mulus ſaginarius, & mula ſaginaria. Et verbo ſagino pro pinguem facio non ſemel vſus eſt Columel. nam lib. 6. cap. 38. habet. Et herba viridis, nec tardè tamen arida fœni vice ſaginat iumenta; Et ibidem cap. 27. inquit Hordeo ſaginandus equus. Et Porcum ſaginatum appellauit Propertius lib. 4. Eleg. 1.

Parua ſaginati luſtrabant compita Porci.

Ita & Patricij viri & Matronæ equos ſaginarios appellauere, quibus per Vrbem ſuperequitarent eadem de cauſa, quod ſcilicet illis impinguandis ſtuderent, quodque maiori in pretio eſſent, qui carne & pinguedine plurima redundarent,

darent, & pulchriores verè eſſent, quod & noſtris temporibus obſeruatum quoque norunt omnes, vnde, communi prouerbio dicunt equi carnem quauis alia carius æſtimari.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Tunc enim Vlpius Crinitus publicè, apud Byzantium, ſedente Valeriano in thermis, egit gratias, dicens magnum de ſe iudicium habitum, quod eidem vicarium Aurelianum dediſſet, quare ſtatuit eum arrogare.

ADOPTIO, ſeu arrogatio actus legitimus dicitur, per quem in alienam familiam quis recipitur, vt ait Modeſtinus, l. 1. de adopt. libro primo, D. tit. ſeptimo, & Gellius libro 5. cap. 19. quaque in locum liberorum extranei ſumuntur, idque Theophilus addit in ſolatium eorum, qui liberos non habent. Hoc Ariſtoteles ſecundo Politicor. eſſe dixit θετὰ παῖδα, vbi loquitur de legibus quibuſdam, quas Thebanis Philolaus Corinthius ſcripſerat de liberis adoptandis; in hoc enim actu filium alienum nobis adſciſſimus, cuius cauſam eſſe tradunt Imperatores in lege tertia, C. de Adopt. orbitatem liberorum. Noſtra enim intereſt, ſi filios naturales non habemus, in eorum locum aliquos cooptare, vt habeamus ſucceſſores certos. Sic Iſocrates Orat. decimaſeptima. Dignum eſt (inquit) lege ſuccurrere, qua nobis adoptare filios licet, ac de noſtris conſulere rebus, reputantes apud nos, quod deſertis nominibus, puerorum loco ſit lex huiuſmodi; propter hanc enim agnati, ac nullo ſe ſanguinis gradu reſpicientes magis inter ſe mutuò curantur. Huius actus originem apud Romanos antiquiſſimam fuiſſe teſtatum reliquit Gellius loco citato, & quam plurima docent exempla. Cocceius Nerua Cæſar, Marcum Vlpium Traianum quamuis extraneum, adoptauit, & in curia Cæſarem optauit, vt ait Xiphilinus ex Dione in illius vita. Sic Adrianus adoptatus à Traiano ex eodem Xiphilino & Spartiano. Et Adrianus ſucceſſurum ſibi delegit Antoninum, cui quum nulla virilis ſtirps fieret Commodi filium adoptauit, adiuncto etiam M. Annio Vero, ex Xiphilino in Adriano, & Spartiano in Vero. Demumque mortuo Vero Cæſare, rurſus adoptauit Adrianus Arrium Antoninum, qui poſtea Pius dictus eſt, ea tamen lege, vt idem ſibi adoptaret Annium Verum, & Marcum Antoninum, teſte Spartiano in Adriano, & Capitolino in Antonino Pio. Iulius Cæſar adoptauit Octauium ex Actia nepotem; tradente Dione libro quadrageſimoquarto, & 45. Hiſt. Octauianus adoptauit Lucium, & Caium filios Agrippæ & ſororis ſuæ, ex eodem Dione lib. quinquageſimoquarto, & hoc loco Vlpius Crinitus Aurelianum, quod & alij plures Rom. Principes fecere. Græcos quoque adoptaſſe ſibi filios manifeſtum eſt ex Plutarcho in vita Theſei, dum ait à Pandide Aegeum, ab Aegeo Theſeum adoptatum. Et Platonis lex extat lib. nono de legibus, vt

qui plures liberos habeat, vno retento, non habentibus alios in adoptionem daret. Hebræi quoque adoptione vſi ſunt Ioſephi teſt. lib. 1. Antiq. Iud. cap. 15. ſcribentis Abrahamum adoptaſſe ſibi in filium natum ex fratre ſuo Aaramo, & germanum vxoris ſuæ Saræ. Adoptabant etiam Hebræi ſibi filias, vt Mardocheus Heſter filiam fratris ſui Heſter cap. 1. Qui mos & apud Ægyptios ſeruatus, exemplo filię Pharaonis, quæ adoptauit Moſem in filium. Exod. c. 1. Apud Longobardos quoque adoptandi mos inualuit ex Paulo Diacono libro ſexto, de Geſtis Longobard. cap. decimoquinto, Neque Franci adoptionis vſum ignorauerunt, tradente Tritemmio lib. Breuiar. Annal. Franc. in Rege 52. Sigibertum, Regem Galliarum in Auſtraſia filium Dagoberti anno Domini 652. adoptaſſe Hildericum filium Grimualdi maioris domus, in filium, & regni ſucceſſorem. Apud Aſſyrios etiam adoptandi vetuſtiſſimum fuiſſe morem tradit Beroſus lib. 5. & Diodorus Siculus libro quarto, Biblioth. Idem confirmant, loquentes de 3. Rege Nino Babyloniæ Adoptiuos præferendos naturalibus eſſe Adrianus Cęſar perſuaſum habuit, teſte Xiphilino ex Dione in eiuſdem vita; Et Plinius in Paneg. Traiani idem affirmat, fortè ea ratione, quod præſtãtes viri ſolum in filios adoptabantur, ſic D. Ambroſius ad Siſinium ſcribit. Aut natura filios ſuſcipimus, aut electione, natura caſus eſt, in electione iudicium. Sic Theodoricus Rex Gothorum adoptans in filium Regem Herulorum ex Caſſiodoro libro 4. Epiſt. Var. 2. Scribit quod non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci, ignaui autem eſſe neſciunt, quos iudicia pepererunt; ij enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent, quando animi vinculo obligantur extranei. Quod pariter cõfirmare poſſumus ex Tacito lib. Hiſt. 1. vbi Galbam cum Piſone de illius adoptione diſſerẽtem deſcribit. Cuius oratio digniſſima eſt vt à quouis Principe legatur, atque memoriæ mandetur, cordique inſeratur, vbi inter cætera inquit Galba. Non generari, & naſci a Principibus fortuitum, nec vltra ęſtimatur, adoptandi iudicium integrum, & ſi velis eligere conſenſu monſtratur. Idem quoque ex ipſomet Vopiſco hoc in loco elicimus, vbi Vulpius Crinitus inquit. Apud maiores noſtros Valeriane Auguſte, quod & familiæ meæ antiquum, & proprium fuit, ab optimis quibuſque in locum filiorum fortiſſimi viri electi ſunt ſemper, vt vel ſeneſcentes familias, vel fœtus matrimonijs caducos ſubſtitutæ fęcunditatis prolis ornaret. Illud poſtremo adnotandum, Iuriſperitos inter adoptionem & arrogationem differentiam ſtatuere, quod adoptantur qui in aliena ſunt poteſtate, patria ſcilicet, arrogantur verò qui ſunt ſui iuris, ex Modeſt. lege prima, de adopt. in P. §. primo, eod. apud Iuſtinia. Adoptio nihilo minus apud ſcriptores Latinos accipitur abſolutè, & pro ipſa adoptione ſimplici, & pro arrogatione quoque ipſa, ſicuti apud Iuriſconſultos. Adoptio genus eſt ſub ſe continens adoptionem ſpecialem, & arrogationem, quod & ex hoc loco præſertim comprobari poteſt, nam Vopiſcus de Aureliani adoptione ab Vlpio facta verba faciens verbis arrogare, arrogationem, de arrogatione, in arrogando vtitur, poſtremo tamen inquit. Adoptio vt ſolebat impleta; pro cuius declaratione illud quoque adnotandum, apud Romanos factam adoptionem ſeu arrogationem eorum, qui ſui iuris erant, vel principis decreto,

vti

vti paſſim in iure ciuili, vel per populum, vt Gellius loco citato, vel lege Curiata in Comitijs arbitris Pontificibus, ex Tacito loco allegato, & Suetonio, vbi de adoptione Tiberij,& Cicerone in Oratione pro domo ſua, vel apud Prętorem magiſtratum, vel alium, penes quem eſſet legis actio,de qua re paſſim Iuriſconſulti. Quin etiam & teſtamento, ex Suetonio ſcribente in Tiberio, cap.6.illum adoptatum a M.Gallio Senatore. Lege autem actum in adoptando Aureliano ex textu ipſo conſtat, vbi legimus dictum ab Vlpio Crinito ad Valerianum Imperatorem. Iube igitur, vt lege agatur, ſitque Aurelianus hæres ſacrorum, nominis, & bonorum, totiuſque iuris Vlpio crinito viro Cõſulari ipſe actu Crinite Iudex Conſularis; Ex quibus & illud cõſtare puto, adoptatum ab adoptante ſumere denominationem conſueuiſſe, Vnde Græci teſte Suida adoptatum quod in alienam familiam tranſiret ἐκποίητον, ideſt a familia ſua ab alienatum dixere. Verum obſcurius illud certè hæres ſacrorum. Nam quæſo quæ bona ſacra alicuius priuati dicenda propria, quum res ſacræ in nullius bonis vnquã fuerint, ex l.in tantum,§.ſacræ res de rerum diuiſione, & §. Nullius, Inſt. eod. tit. quod & Macrobius libro 3.Saturnal.cap.3.confirmat. Exiſtimabam prima facie intelligendum de ſacris Bonę Deæ, quæ in domo Conſulis fiebant,teſtimonio Plutarchi in Cicerone,& in Cæſare; nam adoptans Conſularis,& Conſularis adoptatus. Verum rem intimius perſcrutatus, mutare ſententiam coactus ſum. Si quidem ſciendum, res quaſdam Romanis ſacras dictas fuiſſe, quæ ritè per Pontifices Deo conſecratæ erant, veluti ædes ſacræ,donaria,quæ ad Deorum miniſteria dedicata ſunt,quod ait Imper.§.6.de rerum diuiſ. Sic Trebatius. Sacrum eſt inquit quicquid eſt quod Deorum habetur,& Gallus Aelius apud Feſtum. Sacrum inquit quodcunque modo & inſtituto Ciuitatis conſecratum ſit, ſiue ędes, ſiue ara, ſiue ſignum, ſiue locus, ſiue pecunia, ſiue quid aliud quod Dijs dedicatum & conſecratum ſit. Hæ res publicæ,ſacræ,nullius priuati eſſe poterant. Sed erant aliæ res ſacræ appellatę, quæ & priuatæ erant cuiuſque gentis, quibus Pater familias Dijs penatibus ſacra faciens vtebatur, quod conſtat ex Cic.libro 2.de Leg. Emancipati autem liberi arbitratu ſuo ſibi ſacra conſtituebant. Hinc filij familias in ſacris paternis eſſe dicuntur,l.2. C. de bonis,quæ liberis. In ſacris manere,l.filiæ 12.Cod. de collat.l.pen. C.de adopt. In ſacris Parentum conſtituti,l.vltima,C.de inoffi. teſtam l.vlt.C.ad Tertull l.vlt. C.de cur.fur. In ſacris poſiti,l.in coniunctione, 20.C.de nuptijs. In ſacris retineri,l.3.C.de bo.mater.Hinc adoptati,qui in alterius gentem tranſibant,in eius gentis ſacra tranſire dicebantur,vt apud Val. Max.lib.7.cap.7. Et qui per emancipationem de familia demigrabant a ſacris paternis dimitti,& abſolui dicebantur, l.quidam 31.C.de fideicom.l.1. C.de Annal.except. l.de emancipatis 13. C. de legiti. hæred. Sicuti autem res, quæ publicè conſecratę erant verè,& propriè ſacra dicebantur,ita minus propriè, ſi quis ſibi ſacrum conſtituiſſet, ita vt profanum appelletur, l.6.§.2. D.de rerũ diuiſ. Ex his patet quorum ſacrorum hæredem dicat Vlpius Crinitus futurum Aurelianum ſibi in filium adoptatum.

Flauius

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Et ego Domine Valeriane Imperator Auguſte, ideo cuncta feci, ideo vulnera patienter excepi, ideo & Equos, & Cantherios meos laſſaui, vt mihi gratias ageret Reſpublica, & conſcientia mea.

CANTHERIOS ſcribendum non Canterios ſine aſpiratione, quod fecit Turnebus, niſi mendum in textu Typographi docet vocis Græca deriuatio, nam κανθήλιος ſcribunt, non vtique Cantherij dicti, quod canterio teſtes equis adimi ſoleant, vt nonnulli commenti ſunt teſtimonio Rhodigini libro 8.c.4. Cantherium rei ruſticæ ſcriptores pedamentum, ſeu haſtam, cui vites innituntur vocauere, vti Columella lib.4.c.12. Plinius lib.17.c.21. propè finem, a quo diminutiuum Cantheriolum ex eodem Columella lib.11.c.3. Vitruuius lib.5. Cantheria vocauit ligna, quæ in tectis a nobis *Cantheri* vulgo dicuntur. Inquit namque. Et Cantherij prominentes ad extremam ſuggrundinationem, ſupra Cantherios templa. At hoc in loco certè neutra ſignificatio accõmodari poteſt. Qua de re dicamus, per Cantherios intelligendum eſſe equos caſtratos, qui enim integri ſunt generoſiores euadunt, & propriè equi appellantur, è contra ignaui magis illi, quibus teſtes execti Hinc quum quis laceſſit ad pugnam, mox linquitur animo, Cantherium in foſſa dixere communi Adagio Prouerb. Chilid.1.Cent.6.c.21. Varro de agricult. lib.2.c.7. in fi. de equis, & equabus loquens inquit. Demptis enim teſticulis fiũt quietiores, & ideo quod ſemine carent, ij Cantherij dicti: vt in ſuibus Maiales, gallis gallinaceis Capi. Feſtus Pompeius lib.3. Cantherius hoc diſtat ab Equo, quod Maialis a Verre, Capus a Gallo, Veruex, ab Ariete. A Cantherio canthetinus adiectiuum. Ita Plautus in Mene. ſcribit.

Sine fores.

Certe hæc mulier Cantherino ritu adſtans hic ſomniat.

Nanque equi ſtantes ſolent ſomniari auth. Plinij lib.10.cap. vlt. Et Cantherij magis, qui qđ caſtrati ſunt ſomniculoſi magis ob torporẽ videntur, & ſomniari pro delirare, & incõgrua effutire accipit Plautus hoc loco, & in Gurgulione ſcribit.

Non ego nunc inquiens, quos ſumnos ſomniat.

Cautherini hordei, hoc eſt alendis equis cõuenientis, meminit etiam Coll. lib. 2.c.9. Seneca de Catone verba faciens epiſto.13. inquit; Vehebatur hippoperis quidem impoſitis, vt ſecum vtilia portaret. Quem locum interpretatus Plautinus interpres, cãtherium pro vehiculo accipit, ridicula enarratione, quod Rhodig. loco allegato adnotauit. Nã paulò poſt Seneca ſeipſum interpretatur ſubbens. O quantum erat ſæculi decus Catonem vno caballo eſſe contentum. Gallicos Cantherios dixit Plautus in Aulularia, viliores dicens.

Ego faxim, muli precio, qui ſuperant equos,

Fient viliores Gallicis Cantherijs.

D.Hiero-

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Libet ipſius Senatuſconſulti formam exponere quo libros inſpici clariſſimorum iuſſit authoritas.

MIRVM ſanè, quantum inter ſe Iuriſconſulti digladientur in numero, ſpeciebus, ordine, & preęminentia dignitatum tradendis, pluries meras nugas effutientes. Et inter cęteros Speculator in prima parte, lib. primo, particula prima, tit. de iuriſd omn. iud. §. iudicum igitur. Caſſaneus ſeptima parte Catal. Gloriæ mundi, quinta conſideratione; Iaſ. & Purp in lege prima, ff. de offic. eius. & author libri qui inſcribitur Notitia Imperij. Sed his omnibus longè melius doctiſſimus Alciatus Diſpunct. libro tertio, capite quarto. Verum nos his omiſſis, quod ad pręſentē locum facit tantum adnotamus, nempè Clariſſimos propriè dictos Senatores, à quibus Senatuſconſultum de inſpiciendis libris Sybillinis factum tradens Vopiſcus, clariſſimos vocat Conſtantinus lege ſecũda, C. de his, qui ven. ætat. impetr. clariſſimos viros Senatores appellat, cui accedit authoritas Vulpiani tradentis lege octaua, ff. de Senator. fœminam nuptam Senatori clariſſimam eſſe, quod pariter habemus l. 22. §. primo, ad Municip. Pręterea Senatores clariſſimos vocatos patet quoque ex lege deferre, D. de adult. lege ſpecioſas, D. de verb. ſign. & Nouell. 52. & alibi ſæpiſſimè. Quod pariter confirmari poteſt ex Plinio libro ſeptimo, capite quinto, ſcribente. Veſtilia, C. Herdicij, ac poſtea Pomponij, atque Orfiti clariſſimorum virorũ coniux, quos Senatores fuiſſe conſtat. Lampridius in Alexandro Seuero inquit. Præfectis Prætorio ſuis Senatoriam addidit dignitatem, vt viri clariſſimi eſſent, & dicerentur. Non negauerim tamen præter Senatores, & alios quoque clariſſimos appellatos. Ita Ambroſius in Epiſt. ad Valent. pręfectum Vrbis clariſſimum vocat; Et Seuerus in lege prima, ſi ex falſ. inſt. Proconſulem clariſſimum appellat. Et dignitatem Conſularem clariſſimatum, lege ſecunda, C. de Dot. Et Duces aliquandò clariſſimos dictos colligere poſſumus ex Amm. Marcellino ſcribente libro vigeſimoprimo, ſub Conſtantio neminem Ducum cum clariſſimatu prouectum. Nec minus ambigendum Senatores quoque aliquando Illuſtres, aliquando & Spectabiles dictos, non ſemper Clariſſimos. Nam Iulius Maternus in principio ſui Operis etiam Senatores vocat Superilluſtres, de qua re non multum laborandum. Namque hoſce titulos iure exiſtimandum ex arbitrio imperantium mutatos aliquando. Illud profectò ſuſpiciendum, Iuſtinianum in §. primo. Nouellæ 71. μεγαλοπρεπεστάτους ἰλλουστρίους, hoc eſt Magnificos Illuſtres dixiſſe. Clariſſimatus tradendi formulam habemus à Caſſiodoro libro ſexto Var. Venetijs Clariſſimos Senatores dici adeo manifeſtum eſt, vt nulla prorſus indigeat probatione, Clariſſimos vocatos & pueros & mulieres aliquando, Senatorios tamen, vt ego cenſeo ex antiquis inſcriptionibus, ſeu Epitaphijs dignoſcimus. Extat vna in via Ardeatina ad aquas Saluias in S. Anaſtaſio, in qua legitur.

CAECI.

CÆCILIÆ VERISSIMÆ CLARISSIMÆ, ET FEMINÆ MEMORIÆ.

Altera eſt in via Caſſia in ſuburbano D. Marij de Mellenis huiuſmodi.

C. ANNIVS. FVNDANVS. CLARISSIMO PVERO, QVI VIXIT. ANN. X. MENS. III.

Flauius Vopiſcus in D. Aureliano.

Inter hęc fuit tetricus chlamyde coccinea, tunica galbina, braccis Gallicis ornatus, adiuncto ſibi filio, quem Imperatorem in Gallia nuncupauerat, &c.

TVNICAM Galbinam ita dictam inquiunt Ambroſius Calepinus, & Nicolaus Perottus à colore albo, & ſublucido. Ego magis probarem à colore ſubluteo; Galbanum enim gummi ſpecies, cuius vſus frequens medicis, & ſe plaſiarijs lutei coloris eſt, cuius meminere Lucanus libro nono.

Hic ebulum ſtridet, peregrinaque galbana ſudant.

Et Plinius lib 12. cap. 25. Dat Galbanum Syria, &c. à quo Galbano, ſeu Galbeo, vt ait Tranquillus in eo, quum diurna valetudine vteretur Galba Imperator appellatus eſt, ſeu quod Galbano facibus illitis Hiſpaniæ oppidum diu fruſtra oppugnatum ſuccenderit. Caſſiodorus Galbam Imperatorem ita à colore lurido appellatum tradit, legunt alij, lucido. Eſt enim (inquit) Galbeus, vel Galbulus (vt alij legunt) paſſeris nomen luteis pennulis. Quæ Caſſiodori opinio & noſtræ fauet ſententiæ; De qua aue Plinius lib. 30. cap. 11. In Lexico Latino Græco legimus, Galbeum dici χλωρόν hoc eſt flauum palleſcentem, qualem in ſegetum palea à viridi in flauum tranſeuntem conſpicimus. Quo in ſenſu Plinius lib. 37. cap. 10. Chloritem lapidem herbacei coloris dixit. Sic Chlorion auis, eodem authore lib. 10. cap. 29. totus luteus eſt. Sic Vegetius in Veterinaria florem Eringij, ait eſſe Galbinei coloris. Sic habentius Grammaticus Achatem lapidem Galbini coloris eſſe ſcripſit. His ſic ſe Galentibus, ego ſanè aliter atque cęteri, quos hactenus legerim Martialis carmina interpretor libro tertio Epigram. 40. vbi de Zoilo inquit.

Iacet occupato Galbanatus in lecto.

Non enim (vt alij) Galbanatum interpretor effœminatum, & mollem, ſed potius colore ſubluteo infectum, quales eſſe ſolent, qui animi, vel corporis aduerſa valetudine laborant. Ita & lib. 1. Epigram. 64. quum inquit. Galbanos, ſeu (vt alij) Galbinos habet mores, non expono (vt alij) molles, & effœminatos, ſed potius malos, & malignos, quales eſſe ſolent in illis, qui naturaliter colore ſubflauo, cum aliquali virorę prædití ſunt; mores enim ſequuntur temperaturam corporis, vti libello aureo docuit Galenus; tales autem mores ineſ-

ſe ſolent illi, cuius corpus bile flaua,& porracea redundat. Huius coloris fuiſſe veſtem,qua indutus erat Tetricus non dubito,ſicuti & chlamyde coccinea.
Ad quod ſpectat illud Iuuenalis Saty. 2.

Cærulea indutus, ſcutulata, aut galbana raſa.

Ioannes Baptiſta in ſuis adnotationibus adnotauit a tunica galbina, *Gabano* vulgo dici exteriorem tunicam.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Vectigal ex Ægypto Vrbi Romę Aurelianus Vitri, Chartę, Lini, Stupæ, atque Anabolicas ſpecies ęternas conſtituit.

TEXTVS quidam Ambolicas legunt,quaſi dicat nauticas,nam ἀμβολαὶ medium antennæ Græcis ſignificat. Egnatius reponit in ſuis Annotat. Anatolicas,hoc eſt Orientales,namque ἀνατολικός Orientalis dicitur. Turnebus lib. Aduerſ. 18. cap. Embolicas legendum putat,vt in ſacro Codice embole legitur,& interpretatur ſpecies embolicas,ſpecies,quibus ornatæ naues quotannis Romam mittebantur ex Aegypto,annuo vectigali. Embole tamen quid in ſacris literis eſſe dicat Turnebus,nos ignorare fatemur. ἔμβολος certè Plutarcho roſtrum nauis dicitur. Impreſſio Germanica habet Anabolicas ſpecies. Quæ lectio minimè diſplicet,ſiue deriuemus a voce Græca ἀναβολῆς,quę ſcala authoritate Suidę dicitur,ſiue dictione ἀναβολεύς,qua ſignificatur qui equum inſcenſuris adiumento eſt,ex Plutarcho in vita Craſſi. Ita vt ſenſus ſit,Aurelianum non ſolum vectigal æternum vitri, chartæ, lini, ſtupæ, quę ex Aegypto Romam veherentur impoſuiſſe, ſed & vniuerſis alijs rebus, quæ in naues huiuſcemodi tranſuectionis gratia importarentur, nam vulgo *far'ſcala* naues dicuntur,quæ in aliquem locum appellentes,ibidem mercibus onerantur, vel exonerantur. Præterea ſicuti equum inſcenſuris ἀναβολεύς præſtò eſt,ita & mercibus nauibus imponendis erant qui præeſſent,ne vectigal defraudaretur, vnde ſpecies Anabolicę dictę. Poſſumus etiam deriuare hāc vocem Anabolica a verbo ἀναβολαίω,quod eſt induo, vnde & ἀναβολαῖα ornamenta,& indumenta mulierum,vt ſenſus ſit,ęternum vectigal conſtitutum ſuper indumenta,ſeu res indumentis inſeruientes,quę ex Aegypto Romam conueherentur. Sēſum profecto genuinum eſſe exiſtimo,qualis qualis ſit vocis deriuatio; Aurelianũ inſtituiſſe vectigal ęternum rebus, quę ex Aegypto Romam nauibus veherentur,namquē paulò infra ſubdit Vopiſcus. Panibus Vrbis Romę vnciam de Aegyptio vectigali auxit. Et rurſus de illius epiſtola verba faciens. Nihil mihi eſt magnificentius, quam quod additamento vncię omne annonarum vrbicarum genus iuui,quod vt eſſet perpetuum, Nauicularios Niliacos apud Aegyptum nouos,& Romę Amnicos poſui. Quo in loco per Nauicularios intelligendum puto, non communi ſignificatione pro nauclero, hoc eſt nauis gubernatore,

bernatore, ſeu domino meritoriæ nauis, quo in ſignificatu accepit Cic. in Epiſtolis & in ſeptima Verr. & Nauiculatorem dixit quoque in oratore pro Lege Manilia. Sed pro exactore vectigalis rerũ, quæ naui onerantur. Sicuti enim Iuriſconſulti toto titulo de Nauic. C. lib. 11. accipiunt nauicularios, non ſolum pro nauium dominis, ſed & pro his, qui accipiunt obuentiones, & redditus omnes earum, ita haud mirum eſt vectigalia earundem onerariarum nauium vecturæ exigentem, naucletium, ſeu nauiculatorem dici poſſe. Namque Ammonio, & Heſychio nauclerus non ſolum nauis Dominus, ſed & ędium locator dictus, ſicuti & Naulum pro hoſpicij precio teſte Cœlio Rhodig. lib. 15. c. 17. dictum. Et Vulpianus, l. Mercedes, 29. de pet. hęred. naulum pro vectura nauium, & iumentorum accepit, *nolo* vulgo dicimus. Et Vegetius lib. 4. de re milit. Nauarchos, qui ſcilicet in claſſe ſingulis nauibus præſunt Nauicularios etiam appellauit. Species autem accipit pro varijs mercibus. Ita Ammianus Marcellinus lib. 27. de Lampadio Romæ præfecto. Non ex ſolitis titulis parari iubebat impenſas, & ſi ferrum quærebatur, aut plumbum, aut (ęs) aut quicquam ſimile, apparitores immitebantur, qui velut ementes diuerſas raperent ſpecies.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Idem conceſſit vt blacteas matronę tunicas haberent, & cęteras veſtes, quum antea coloreas habuißent, & vt multum Oxypęderotinas.

BLACTEAS, purpureas interpretandas manifeſtum eſt, à blatteis ſcilicet vermiculis, ex quibus floridiſſimus inficitur purpureus color, *Cremeſe* vulgo dicunt. Sic Sidonius in Panegyrico, Pontus Caſtorea, Blactam Tyrus, Aera Corinthus. Sic Caſſiodorus in Epiſtolis; Chamęleõ, modo Praſina, modo Cyanea, modo Blattea varietate ſe commutat. Eutropius ſcribit, Neronem ſolitum piſcari rete, Blatteis funibus annexo; Oroſius purpureas dixit. Et Suetonius purpureas vocauit. At quæ coloreæ fuerint tunicæ non ita apertum. Turnebus Aduerſariorum libro decimooctauo, capite decimonono, interpretatus eſt, cuiuſuis alterius coloris, præter purpureum. Valla libro ſexto, capite 53. coloreas explicat, ex lana non tincta, ſed natiuo colore confectas veſtes, & ſic nigras, vel albas. Album enim & nigrum propriè colores dicuntur cęteri verò medij ex horum participatione, & mixtura. Vtraque explanatio rationi conſona, prior tamen iudicio noſtro præferenda. At quæ eſſent Oxypęderotinę veſtes à nullo hactenus explicatum obſeruaui. Vos talem nomenclaturæ rationẽ arbitramur. Apud Gręcos ὀξὺ plerunque ſignificat magnum, & vehemens, & in compoſitione vim, & acumen addit, quod Dionyſius Lambinus in Horatiũ obſeruauit, & Turnebus Aduerſ. lib. 11. c. 26. Pęderos verò gemmę ſpecies eſt Opalum dicunt quoque, de qua Plinius libro trigeſimoſeptimo, cap. ſexto, de Opalis in hæc verba. Eſt enim in ijs carbunculi tenuior ignis, & Amethyſti

fulgens

fulgens purpura eſt, ſmaragdi virens more, & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Et deinde hanc gemmam propter eximiam gratiam plerique appellauere Pęderota. Ex quibus mihi videtur dici poſſe, qđ ſicuti in Opalo varij colores reperiuntur, ita & oxypęderotinas fuiſſe veſtes dictas, quæ varij coloris eſſent, vulgo *miſchie* dicimus, in ejſq; plures colores excellentes permixti eſſent. Ita vt purpureas à coloreis, ſcilicet coloratis diſtinxerit, hoc eſt diuerſorũ colorum ſimplicium, has verò oxypęderotinas à ſuperius dictis omnibus, qđ varicolores eſſent. Subijcimus, quod ſicuti Opali ſpeciem pęderotim vocauere antiqui, propter eximiam eius gratiam, & ob eandem cauſam Iaſpidis genus Pęderotim quoque appellauere, ex Plinio lib. eod. c. 9. ita & hoc nomini adiuncta particulę Oxy, excellentiam addens, Oxipęderotinas veſtes vocauerint, quę in vnoquoq; colorum genere valde ſplendidæ eſſent, & excellenter coloratæ, colluceutes.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Facta erat ratio dochę, cupparum, nauium, & operum.

DOGAE legit Egnatius in Annot. at nullam interpretationem addit, ſed corruptam lectionẽ tantum fatetur. Turneb. Aduerſariorum lib. 18. c. 19. ait, ſe aliquando putaſſe legendum doliorum, nã ad vocis vicinitatem accedit, & conuenit cum cuppis. Sed poſtea Dogæ vocem retinendam cenſet, quum in antiquo Lexico legerit Doga βοῦττιν. Dogarius βουττοποιός. Huic Turnebi explanationi fauere videntur veteres gloſſæ, Dogas exponentes βοῦττας. Impreſſio Germanica habet Dochæ, non Dogæ, quæ lectio magis accomodata ſenſui videtur, nam δόχαι Græcis, quæ capacitati alicuius parata ſunt, & capacitates ipſę, vel menſuræ dictæ, quinimò δοχεῖον vas, ſeu receptaculum ſignificat, ſi priorem ſignificationem ſequamur, & cuppoſę dochę coniũctim legamus, erit ſenſus factam rationem capacitatis cupparum, quib. contineri poſſet vinũ perceptum ex vitibus plãtatis iuſſu Aureliani, & conſertis in locis illis prius incultis, ſicuti nauium, quibus Romam veheretur, & operum, quæ ad id munus neceſſaria eſſent, vt vinum Pop. Romano ſine precio diuideretur. Si autem vocẽ Dochæ à cupparum dictione ſeiungamus, Docham interpretabimur dolia, ſeu vaſa alia grandia in terram defodi ſolita, quibus vinum primum reconderetur. Vnde Vulpianus lib. 3. D. de trit. & vin. tradit. Non puto in dolijs verum, vt vino legato & dolia debeantur, maximè ſi depreſſa in cella vinaria fuerint, aut ea ſint, quæ per magnitudinem difficilè mouentur. Ita & Doliarium vas ampliſſimum, & capaciſſimum apud Caium, lege decimaquinta, §. penult. D. de contrahen. empt. & Doliare vinum lege primâ, §. fi. D. de per. & com. rei vend. dictumque quod adhuc in dolijs eſt, nouum, ſcilicet ad differentiam vini diffuſi, hoc eſt repurgati, & defęcati, ex dolijs in cupas, cados, & amphoras diffuſi, qui maioris precij, & ſuauior erat doliario. Vini doliarij meminit Cicero, in Bruto, inquiens. Non igitur qui hoc ſentiat, ſi is potare velit, de do-

lio ſibi hauriendum putet, & doliaris vini vendendi legem Cato in lib.de re ruſt.cap. 148. exponit. Et cap. 147.vinum doliare,vino pendenti opponit, hoc eſt vuis nondum vindemia collectis. Ita Plaut.in Trinummo.

Tum vinum priuſquam coactum eſt , pendet putridum.

Vini diffuſi verba facit Horat.lib.1.Epiſt.5.

Vina bibes iterum Tauro diffuſa.

Et Iuuenal. Satyra quinta.

Ipſe capilato diffuſum Conſule potat.

Et rurſus Horatius lib.ſecundo, Saty.ſecunda.

Et niſi mutatum parcit defundere vinum.

Et Cic.lib.2.de Finibus. Quibus vinum defuſum ſit pleno Oenophoro. Huiuſmodi quoque fuiſſe dictum vinum de Cupa conſtat ex Cic.in Piſon.Panem, & vinum à propala, & de cupa; Quæ omnia adnotauimus, vt demonſtraremus, Dogas, ſeu Dochas dolia magna fuiſſe, in quibus vinum recenter vindemiatum colligeretur, cupas verò minora, in quibus depurgatum transfunderetur.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Ipſumque primum donaſſe Populo Romano Oraria, quibus vteretur populus ad fauorem.

ORARIA, ſeu orarium vocem infrequentem ſcriptoribus eſſe nemo ambigit, ideo illius ſignificatio ſatis obſcura. Egnatius in annotat. inquit Oraria ad fauorem, qui mos emunctorijs euentilandis hodieq; retinetur; nam oraria lintea tenuiora ſignificant. Turnebus lib. Aduerſ. 19 cap. vigeſimoprimo, D.Hieronymi locum explicans huiuſmodi. (Alioqui ridiculum, & plenũ dedecoris eſt referto marſupio, quod ſudarium,orariumq; nõ habeas gloriari) inquit Orarium multis videtur eſſe linteum, quo ori fauemus, ſubdens ex Heſychio σιμικίντια φακόλια, ζωνάρια, ὠράρια τῶν ἱερέων ita ei eſt ſemicinctum, vt ex D.Ambroſio de Sancto Geruaſio, & Protaſio ſcribente. Quanta oraria iactantur? quam ſententiam veriorem puto. Hactenus Turnebus. Cœl. Rhodig. libro decimonono, capite vigeſimoquinto, ſcribit Phoſſoriũ pro ſyndone reperias, orarium vocant Romani. Hæ omnes explicationes mihi ſubobſcuræ videntur, nec ſatis rem ipſam aperire. Quare ego per oraria puto intelligendum vittas, vulgo *bande*, quibus corpora cingere ab humero ſurſum, deorſum verò ad oppoſitum Ileum ſolent, vel collo circundare milites, vt cuius centuriæ, ſeu legionis ſint dignoſcatur, & ſub quo Duce militent. Eiſdem noſtris temporibus tum viri, tum mulieres mutuo ſe donant, tanquam amoris, & beneuolentiæ ſignum, fauoriſque ergo gerunt. Vnde & communi appellatione fauori vocantur. Huiuſmodi Aurelianum Pop. Rom. donaſſe ad fauorẽ inquit Vopiſcus, vt ego interpretor, vt ſcilicet populariũ animum in ſui amorem

alliceret, & popularem auram captaret. Oraria autem dicta exiſtimo à ſimilitudine, quam habent cum nauium ſeu anchorarum funibus oræ dictæ, nam ex ſyndone lato multiplicibus flexuris inflexo fieri ſolent, capitibus nodo aliquo vel lemniſco colligatis. Quod autem funes nauticę oræ appellentur conſtat ex Quinctiliano ſcribente ad Tryphonem. Permittamus, vel à ventis oram ſoluentibus bene precemur, & Liuio lib. 28. tradente. In ipſis quoque trepidatum nauibus eſt, dum ne hoſtes cum ſuis ſimul irrumperent, trahunt ſcalas, ponteſque, oraſque & ancoras. Scio nonnullos interpretari Quinctiliani dicta, ſoluere ora, pro ſoluere à littore, & apud Liuium contendere legendum lora, non ora; ſed quæſo, quid nauibus cum loris conuenit? Et ſoluere non ne magis proprium funi, quam littori? Ab ora itaque orarium deriuare non inconuenit, tum ex ſimilitudine dicta, tum etiam ex vſus conuenientia, nam & fune, & orario circumdamus, & circumligamus.

Flauius Vopiſcus in Aureliano.

Calceos mulleos, & cereos, & albos, & hederatios viris omnibus tulit, mulieribus reliquit.

FESTVS Pompeius lib. 11. tradit, calceos mulleos fuiſſe calciamentorum genus, quibus Albani Reges primum, deinde Patritij Romani vſi ſunt, quod comprobat authoritate Catonis lib. de Origin. 7. vbi habet. Qui magiſtratum curulem cępiſſet, calceos mulleos hallucinatos, cæteri perones; Nec non & authoritate Titinnij in Seciana. Iam cum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos. Hos putant à millando, hoc eſt ſuendo dictos. Hæc Feſtus. Nos tamen quum nullibi apud Latinos, Græcoſve ſcriptores millare pro ſuere obſeruemus, ridiculam hanc interpretationem arbitramur, nec huius loci explanationi accomodandam. Quamobrem aliam indagare conati ſumus. Coloratos profecto mulleos calceos fuiſſe non dubitandum, ſed quò colore non ita facilè, quum albos recenſeatur, cereos, & hederatios, qui ſcilicet cerę, vel hederæ colores imitantur. Nonnulli à mullo piſce calceos mulleos dictos arbitrati ſunt, qui purpurei coloris eſt, ſicque purpureos intelligendos. Mullum piſcem Romæ Trigliam vocant, voce ferè Græca τρίγλα nostrates vulgo *Barbone* appellant, quæ vulgaris appellatio rationi conſentanea eſt, quum barbatus oculata fide dignoſcatur, & teſte Plinio piſcis hic barba gemina inſigniatur inferiori labro. Hinc à Cic. in Paradox. Barbatulus, & Barbatus à Varrone lib. 3. de re Ruſt. dictus eſt. Verum quum multa ſint purpuram magis referentia, prꝑter piſcem mullum, non poſſum ego credere calceos mulleos ob id appellatos, ſed alia de cauſa. Quam vt facilius aſſequamur præmittendum piſces huiuſmodi priſcis Romanis magno in pretio fuiſſe, quum referat Suetonius in Tiberio c. 34. tres piſces mullos triginta millibus nūmum veniſſe. Et Plinius lib. 8. c. 17. Aſinium celerem virum Conſularem Claudij Cę

ſaris temporibus mullum vnum octo millibus nummorum emiſſe; Seneca Epiſt. 15. ad Lucillium ſcribit. Tiberius Cæſar miſſum ſibi mullum, quum in macellũ deferri, & venundari iuſſiſſet. Amici (inquit) omnia me fallũt, niſi iſtũ mullum aut Apicius emerit, aut P. Octauius; vltra ſpem illi coniectura proceſſit, ambo licitati ſunt, vicit Octauius, & ingenté conſecutus eſt inter ſuos gloriã quum quinque. Seſtertijs emiſſet piſcem, quem Cęſar vendiderat, nec Apicius emerat. Cur auté adeo ingenti pretio mulli emerentur antiquitus, nobis verò vili, & cõmuni pretio copioſiſſimi habeantur, cauſam puto, præter pecuniarũ ingentes cumulos, quibus Romani totius orbis domini affluebát, quod non cuiuſuis generis mulli maximo eſſent in pretio, ſed duntaxat illi, qui ingentis ponderis, & inuſitati reperiebãtur, quod rariſſimi erant illis, & a noſtris quoque temporibus Piſces enim parui mulli ſunt natura, quoniã bilibres, & trilibres rariſſimi, qui ſi quandoque tales reperiebantur tẽporibus priſcis, ingẽti pretio emebãtur, vt diximus. Quod comprobare facilè poſſumus ex ipſomet Plinio, ſcribẽte loco citato. Maxima eſt copia Mullis, ſicut magnitudo modica, vt hic piſcis raro duarũ librarũ pondus excedat. Vnde Iuuenalis Saty. 4.

——— Mullum ſex millibus emit
Æquantem ſanè paribus ſeſtertia libris,

Ideſt (vt inquit Merula) pendentem lib. ſex, pro numero ſeſtertiorum; nã mille nummos ſeſtertius valebat. Et rurſus.

Nolo mihi ponas Rhombum, mullumque bilibrem.

Et Horat. lib. 7. Ser. Saty. 2. Laudas inſane trilibrẽ mullũ? Licinius Mutianus teſte Plinio lib. 9. c. 18. prodidit mullũ octoginta librarum in mari rubro captum. Ad hæc adnotanda, quæ à Sèneca ſcribuntur lib. 3. Quæſtionum. Qui caſtigans Romanorũ luxuriã ait. Parũ recens mullus, niſi qui in conuiuæ manibus moritur, vitreis ollis incluſi offeruntur, & obſeruatur morientium color, quẽ in multas mutationes morte luctante ſpiritus vertit, alios necant in garo, & cõdiunt viuos; Ad hoc faſtidiũ peruenere vẽtres delicatorũ, vt guſtare nõ poſſint piſcẽ niſi quẽ in ipſo conuiuio natantẽ, palpitãtemq; viderint; Ad mortẽ mulli concurritur, nihil mullo moriente formoſius, non ſunt ad popinã dentibus, & ventre, & ore contẽti, oculis quoque guloſi ſunt. In eandẽ ſententiã Plinius loco iã dicto inquit Mullum expirantẽ verſi colori quadã, & numeroſa varietate ſpectari proceres gulę narrant, rubentiũ ſquamarũ multiplici mutatione palleſcentẽ, vtique Si in vitro ſpectetur incluſus. Ex quibus ſi per mulleos calceos purpureos nõ intelligamus, varicolores, vel mixti coloris dicendi, quod vulgo *meſcini* appellant, quę interpretatio mihi magis placet priore; Nã quũ vox purpureus elegans, & cõmuni in vſu ſit apud Latinos, cur non dixiſſet purpureos, ſicut dixit albos Vopiſcus? Et ſi per ſimilitudinẽ explicare malebat, cur ad mulli colorẽ recurrit, quũ tot alia purpureũ colorem referentia ſint? Quã de re quũ mixtũ multis coloribus colorẽ exprimere voluiſſet, dixit mulleos, ideſt verſicolores eadẽ cauſa, quã ſupra mox retulimus. In arcu C. Marij in inferiore obſeruatũ fuit calceos puniceos triũphantiũ fuiſſe; Legimus enim ibi.

V I C T O R . V E S T E . T R I V M P H A L I

C A L C E I S P V N I C E I S

Fla-

Flauius Vopiſcus in Tacito.

In eadem oratione cauit, vti quis argento publicè, priuatimque ęs miſcuiſset, ſi quis auro argentum, ſi quis ęri plumbum, capitale eſſet, cum bonorum proſcriptione.

ROMANIS ex probo argento nummos, ſeu pecuniam per initia cuſos ex Plinio conſtat lib. 33. c. 3. vbi tradit etiam, quod Liuius Druſus in Tribunatu plebis octauam partem æris argento miſcuit primus, inde cæpit argenti puritas corrumpi. Et eodem lib. inquit. Miſcuit denario Triumuir Antonius ferrum, miſcuit æri falſæ monetæ, quum ſit iuſtum 84. libris ſignati; Quo loco docet Budæus lib. 3. de aſſe legendum miſcentur æra, & rectè. Libripens, ſeu magiſter probandi nummos vocatur Iuriſperitis Zigoſtates, l. vltima, C. de ponder. lib. 11. l. ſecunda, eod. tit. in C. Theod. Inde Zigoſtaſij munus in l. 1. de frument. Vrb. Alex. in C. Theod. & in C. Iuſtinia. Xiphilinus ex Dione in Antonino Caracalla ſcriptum reliquit. Antonino Caracallæ quum cætera omnia, tum nummus adulterinus erat, nam pro argento, aurove, quod nobis daret, plumbum inargentatum, & æs inauratum parabat. Cęſar in primo Conſulatu tria millia pondo auri furatus è Capitolio, tantundem inaurati æris repoſuit, ſi Suetonio credimus in illius vita c. 54. Quamuis plenius lib. 33. c. 3. ſcribat, primo introitu Vrbis in ciuili bello ſuo ex ęrario protuliſſe laterum aureorum 26. millia, & in numerato pondo 300. nil de ſuppoſito ære tradens inaurato. Hippius Athenienſis, quum pecunia egeret, nummum Athenienſium fecit improbum, & ad ſe eorum argentum conſtituto precio adferri iuſſit, & poſtea figuratam pecuniam nouo caractere ex eo argento dedit, vt narrat Ariſtoteles ſecundo, Oeconomicorum. Quare oportuit, vt publicę vtilitati conſuleretur, & lege animaduerteretur in eos, qui nummos adulterinos cuderent, vel expenderent. Vnde tradit Plinius legem latam à Mario Gratidiano vt ludus, ideſt ſchola Romæ inſtitueretur probandi numiſmatis, vt ęgrè fallere poſſent adulteratores nummi. Igitur ars facta denarios probandi tam iucunda lege Plebi, vt Mario Gratidiano vicatim totas ſtatuas dicauerit, mirumque in hac artium ſola vitia diſcuntur, & falſum denarij ſpectatur exemplar, pluribuſque veris denarijs adulterinus emitur. Et lege Cornelia cauetur cũ, qui in aurũ vitijs quid addiderit, qui argenteos nummos adulterinos cõflauerit, falſi crimine teneri, ex Vulp. ĩ l. Corn. l. 9. ad l. Cor. de fal. ĩ P. Tenetur & l. Iulia peculatus, qui in aurũ argẽti, æriſve publici quid indiderit, vel immiſcuerit & vt quid cudatur immiſceatur fecerit, ſciẽs dolo malo, quo id peius fiat. Adulteratur materia tincturis, quę imitãtur veri metalli colorẽ, minuitur raſione. Authoritas cudẽdi ſine licẽtia principis vſurpata etiã puniẽda in proba materia & in improba, & qui hanc vuſurpatit, ſi liber, ad beſtias dari, ſi ſeruus ſupremo ſupplicio affici debebat, ex Vulp. l. quicũque, l. 8. eo. Cõſtantinus Ceſar eos qui nũmos falſa fuſione formauerint flãmarũ exuſtionibus vult

mancipari, eorumque bona fiſco Cæſareo addici ex l. 1. & ſecunda, de falſa mon. C. extat tamen alia conſtitutio Conſtantini, quæ pœnam pro diſcretione ſexus, & conditionis delinquentium ſtatuit, l. ſecunda, de falſa mon. lib. 9. Co. Theod. tit. 21. Valent. Theod. & Arcad. falſæ monetæ reos maieſtatis crimine, & pœna teneri ſtatuerunt, l. falſæ monetæ, 8. de falſ. monet. eodem tit. Iubent etiam Cæſares Valent. Val. & Gratia. l. ſolitæ, l. 7. eodem, quicquid ex auro hominum priuatorum in monetis publicis inueniretur figuratum, largitionibus vindicari Imperatorijs. Fuit & capitalis pœna ſtatuta in Cheimiſtas, quos flaturarios dicit Conſtantinus, qui ut ipſe loquitur maiorinam pecuniam non minus criminose, quam crebrè ſeparato argento ab ære purgabant, l. comperimus, l. 5. de falſa moneta. lib. 9. Cod. tit. 21. Sanxit idem Conſtantinus l. prima, ſi qui ſolidi circulum lib. 9. C. Theod. tit. 22. maiori, vel minori pretio æſtimantem pecuniam eiuſdem ponderis, quam ſtatuerit Princeps, item eos, qui menſuram circuli exterioris arroſerint, vel minuerint quantitatem, qui ve figuratum ſolidum adultera imitatione in vendendo ſuppoſuerit capite puniri; aut flammis tradi, aut alia pęna mortifera affici. Extat lex Orientalium apud Conſtant. Harmenopulum libro 6. prompt. iuris. tit. 14. huiuſmodi. Qui adulterinam monetam cudunt, & ipſis, & qui eis in ea re miniſterium exhibuerunt, manus amputantor. Lex Longobardorum à Rotario Rege lata huic ferè ſimilis legitur lib. de legi. 1. Longobard. tit. de ijs qui falſ. mon. fec. l. 1. & ſecunda. Si quis aurum ſine iuſſione Regis figurauerit, aut monetam confinxerit, manus ei incidatur. Id ipſum firmauit lege Carolus magnus tit. de falſa moneta Et lege Vuiſogothorum ſi ſeruus circumcidiſſet, raſiſſet, vel adulteraſſet ſolidos, ei dextera manus amputabatur, ſi ingenuus, diues, mediam bonorum partem fiſco deberet, ſi ſine bonis in ſeruitutem à Rege daretur ei, cui elegerit Rex, l. ſecunda, de falſar. metall. lib. 8. C. Vuiſogoth. tit. 5. Sanctio Cōſtantini, & Iuſtiniani. C. C. l. 1 ſi quis pecu. confla. aut mercandi cauſa traſtulerit, aut vetitā contrectauerit lib. 9. Cod. Theod. tit. 23. Ne liceat alicui emere, vel vetitam contrectare, quia eam in vſu publico conſtitutam precium oporteat eſſe, non mercem. Placuit denique vt ſi quis forſitan nummus, præter eum, qui in vſu publico probaretur, apud aliquem mercatorem fuiſſet inuentus, fiſci Domino cum omnibus delinquentis facultatibus vindicaretur. In oppoſitum tamen Plinius lib. 33. c. 3. ſcribit. Pecuniam, quam Victoriatam appellabant, impunè ex Illyrico Romam mercis loco aduectam. Aufrerius in Deciſ. 162. Capel. Toloſ. docet, pęna falſæ monetæ non tantum teneri authores, quam qui eam expendant. Non ſolum autem Romani legislatores, ſed & alij falſam monetam deteſtati ſunt. ſic Demoſtenes contra Timocrat. ait. Solonem ſtatuiſſe, non minus ſeuerè à Iudicibus ſummis eſſe plectendum, qui leges corrupiſſet, & adulterinas induxiſſet, quam qui numiſmata adulteraſſet. Idem circa finem Orationis in Leptinem inquit. Miror eos, qui monetam adulterant apud vos capite multari Athenienſes, illis verò, qui totam ciuitatem adulterinam, & infidam reddunt, dicendi fieri poteſtatem. Laertius in vita Diogenis ſcribit. Diogenes Cynicus cognominatus feſtimenſarij filius Synopęus fuit, ambo quum deprehenſi fuiſſēt de ciuili moneta ęs adulteraſſe, exilio damnati ſunt. Aryādes Aegypti Prętor Dariū, qui ex puriſſimo auro mo

netam

netã cuderat,imitatus,& ipſe ex puriſſimo argẽto fecit,cuius rei inſimulatus, morte affectus,teſte Herodoto in Melpomene,ſeu lib.4. Eadẽ de cauſa animaduerſum in Perenniũ apud Herodianũ.Non ſolum autẽ legislatores memorati monetam falſam, ſeu nummos adulterinos appellãt,ſed ita Cic.lib 3.de Offic. inquiens. Si ſapiens adulterinos nummos acceperit, imprudens pro bonis. Cœl.Rod.libro decimo,antiq lect.cap.2.ait, Cybdela vocari numiſmata obleſa,& adulterata. Græci χαράκτας appellant monetarios, & falſos monetarios παραχαράκτας. Ex quo ſciendum, monetarios dici, qui in moneta publica operantur ex l.6.§.1.D.ad leg.Iul. pecul.& lege ſecunda,C.qui,ex cauſ.ſer. pro præ. libert. & lege ſexta, C. de dignita. libro duodecimo. Ita & vocantur à Vopiſco in Aureliano, vbi etiam ait, eos fęliciſſimum bellum duce Imperatore Aureliano excitaſſe; quos tandem ſubiugans inauditis affecit ſupplicijs. Suidas inquit. μονη τάριοι οἱ περὶ τὸ νόμισμα τεχνῖται quod quam diuerſum ſit a cõmuni appellatione nemo ignorat, quũ vocentur vulgo *Monetarij*,qui falſam monetã operantur. Quamuis Egnatius in annot. aliter, ſed perperam ſenſerit,monetarios interpretatus textores veſtium,& lanam ducentes, cui iure Turnebus lib.Aduerſ.18.cap.17. Suidæ authoritatem opponit D Hieronymus in vita Antonij Eremitæ tradit falſæ monetæ authores, ne ipſo ſtrepitu deprehendantur, ad eum vſum in Eremis antra ſibi paraſſe, & furtiuæ, falſęque monetæ officinas. Quæ omnia eo libentius adnotare libuit, vt qui publicam curam gerunt, oculis non conniuentibus ſibi inuigilandum ſciant ne fraus in re pecuniaria fiat. Quod munus Reipub. Romanæ temporibus præſtantiſſimis viris olim iniunctũ ex hiſtorica lectione obſeruamus.Nãq; triumuiros cudendæ monetæ præficiebant,quorũ fit mentio apud Pomponium lege 2.de orig.iur.§. 16. Et meminit Cic. 7. Epiſt. Famil. ad Trebatium de Treuiris Gallis iocans. Treuiros audio capitales eſſe,malem auro, argento, ęre eſſent. Et 3 de legi. Aes, Argentum, Aurum publicè ſignato. Namq; in quamplurimis numiſmatibus antiquis legimus nomen vnius, vel plurium monetalis Trium uiri,cum huiuſcemodi literis A.A. A.F.F. ideſt æris, auri, argenti flati ferendi, & in nonnullis ex illis etiam inſigne eorum malleum inſculptum obſeruamus. A Liuio hos triumuiros menſarios vocari quidam putant, ſed perperam (vt ego exiſtimo) namque Triumuiros menſarios publicas rationes,& pecunias attigiſſe tantum, & tractaſſe ex eodem Liuio conijcimus, non autem fabricandæ monetæ præfuiſſe;nam libro vigeſimotertio, L. Poſthumio, & T. Sempronio Coſſ. ſcribit, quod Romæ propter penuriam argenti Triumuiri menſarij ratione Minutij Trib.Pleb.facti L.Aemilius, qui Conſul, Cenſorque fuerat,& M.Attilius Regulus, qui bis Conſul fuerat, & L.Scribonius Libo, qui tum Tribunus Ple. erat. Clarius autem id patet ex eiuſdem dictis libro vigeſimoſexto, vbi habet. Aeris ſignati quina millia in ſingulos patres familias relinquamus;cęterum omne aurum,argentum,æs ſignatum ad Triũuiros menſarios ex templo deferamus. Et paulò poſt ſubdit. Pro ſe quiſque aurum, argentum, & æs in publicum conferunt, tanto certamine iniecto vt prima inter primos nomina ſua vellent in publicis tabulis eſſe, vt nec triumuiri accipiendo, nec ſcribæ referendo ſufficerent. Si itaque æs, argentum, &

aurum ſignatum recipiebant menſarij,non ergo ſignandis illis præfuiſſe dicendum. Alciatus lib.4.Diſpunct.c.22.docet in re nummaria Argentarios, Menſarios Numularios,Campſores,Trapezitas,Collybiſtas idem eſſe & ſignificare. Addamus nos ex Vulpiano in l.7.§.ſicuti argentarius, & nummularius idem ſunt,ita ad nummularios ſpectaſſe pecuniam probare, vel improbare,ex l.39. D.de ſolutio. Poſtremò addamus,quod Aeroſa pecunia dicta ſubęrata, quæ aurea,vel argentea videtur, & habet in ſe ęris plurimum Gręcis χαλκρόκρας ſic Plinius lib.34 c.1.æroſum lapidem dixit,& aurum ęroſum lib. 33. c. 35. ideſt cui ęris vena ineſt. Et Feſtus lib.1.ſcribit, Cyprum Inſulam ęroſam veteres appellaſſe,quod in ea plurimũ æris naſcatur. Hinc malè Alciatus lib.Diſpunct. 2.c.25.in l.creditor 102 de ſolut. pro ęroſa ἔρανος repoſuit, ideſt mercedem, vel collationem pecunię vice cuiuſdam tributi indictam. Quod vt facilius percipi poſſit, libet legis verba ſubnectere à Serbidio Scęuola prolata. Creditor obligatam à debitore pecuniam, vt alia die accepturus diſtulit, mox pecunia quia illa Reſpublica vtebatur quaſi æroſa iuſſu Principis ſublata eſt. Reſpondi detrimentum creditoris non eſſe. Malè ſanè in textu ſcriptum legitur heroſa, quum æroſa ſcribendum ſit. Quod fortè Alciato animaduertendi in eum fuit cauſa.

Flauius Vopiſcus in Tacito.

Diuorum templum fieri iuſſit, in quo eſſent ſtatuæ Principum bonorum, ita vt iiſdem natalibus ſuis, & parilibus, & Kalendis Januarijs, & votis libamina ponerentur.

PALILIA nonnulli legendum putant,inter quos Feſtus Pompeius libro 14.à Pale Dea,& Propertius lib.4. Eleg.4.

Vrbi Feſtus erat, dixere palilia patres,
Hic primus cœpit mœnibus eſſe dies.

Et Ouidius lib.decimoquarto Metamor.

Feſtisq; palilibus Vrbis mœnia conduntur.

Et libro ſecundo. Eleg.ſexta. Tibullus.

At madidus Baccho ſua Feſta Palilia Paſtor,
Concinet.

Idem quoque confirmant Cenſorinus lib.1.de die Natali, & Euſebius de temporibus,& inter recentiores Beroaldus in ſuis Comment. in Suetonium in Caligula c.16.& in 4.Propertij Cõment. De Pale Dea Ouid. meminit 4. Faſt.

Syluicolam tepido lacte precare Palem. Et rurſus.
Alma Pales faueas paſtorum ſacra canenti. Et iterum
Paſtorum dominę grandia liba Pale. Et Virg.lib.3. Georg.
Te quoque magna Pales.

Quã Paſtoreã appellat Lucius Florus geſtorũ Rom.lib.1.c.20.in bello Salentino.

no. Quibus omnibus non obſtantibus Mario Victorino placet dici Parilia, non Palilia, non à Pale Dea, ſed quod eo tempore animalia, ſata, arboreſque & herbæ parturiant. Addimus nos ita & die 12. kalē. Maij, quo die Vrbis Romæ iacta ſunt fundamenta parilia celebrata, quaſi quod ea die Romulus eam pepererit, ex Seruio in tertium Georgicorum. Et Caligula primum ſui Imperij diem parilia vocari voluit, veluti argumentum rurſus conditæ Vrbis, teſte Suetonio in eo, capite decimoſexto. Hanc quoque ſententiam approbauit Athenæus libro octauo, παρίλια vocans, quod & Vopiſcus, eodem hoc in loco facit, & Cic. ad Att. Parilia dixit diem feſtum quo Vrbs Roma condita eſt. Inter recentiores vir doctiſſ. Cœlius Rhodig. libro quinto, cap. quarto, ſcribit de Balliſmo ſaltatione. Cuiuſmodi Parilibus fieret Romæ, quæ mox Romæ adijci cępere ciuitatis Fortunæ templum ſtatuente Adriano. De Kalendarum Ian. & dierum natalium feſtis aliàs fusè in noſtris hiſce dilucidationibus pertractauimus, ad quæ loca lectorem relegamus.

Flauius Vopiſcus in Tacito.

Cornelium Tacitum ſcriptorem hiſtorię Auguſtę, quod parentem ſuum eundem diceret, in omnibus bibliotechis collocari iuſſit, & ne lectorum incuria deperiret librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in Euicis Archijs iuſſit, & in bibliothecis poni, &c.

MENDOSVM textum eſſe contendit Egnatius in Annot. & legendum putat in publicis archiuis. Cęteri ne verbum quidem, quod ſciam, quo ſubobſcuro loco lucem afferant. Ego ſeparandam puto literam, e, à vicis, & legendum è vicis Archijs, ita vt ſenſus ſit qui ex infra dicendis palam fiet. ἀρχεῖον Græci dixere propriè Curiam, Palatium, Regiam, & forum iudiciale & ex Plutarcho & Xenophonte in caſtris Prætorium. Archia quoque dicta publica tabularia Gręcis Carthophilatia, poſterioribus Latinis Archiuia, in quibus ſcilicet publicæ ſcripturę adſeruantur, dicente Suida ἀρχεῖα ἔνθ' οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκεινται, καὶ χαρτοφυλάκια, de quo Archiuio Iuriſconſulti, l. moris. §. nonnunquam, D. de pœn & apud Iuſtinia. Nouella 15. §. παρατάξεις vbi καὶ εἶναί τι παρ' αὐτοῖς ἀρχεῖον Iulianus, vertit ſcrinium. Sic Nouell. 74 ἀποτίθεσθαι χαρτίον ἐκ τοῦ ἐκκλησίας ἀρχείου. Præterea & illud ſciendum, olim Vrbem Romam in plures vicos diſtributam; vicus autem ex pluribus domibus cohęrentibus, & ędificijs connexis conſtitutus, teſte Varrone. Cic. pro Milone. Nullum in vrbe vicum, nullum angiportum eſſe dicebant, in quo Miloni non eſſet conducta domus. Fuit Romæ vicus Cyprius, vicus Africus; & vicus Sceleratus, de quo Ouid. Faſt. 6.

Certa fides facti dictus ſceleratus ab illa.
Vicus.

Fuit & vicus vnguentarius è regione Fori Romani, de quo Horatius ſecundo Epiſt. prima.

De

Deſerat in vicum vendentem thus & odores.

Fuit & vicus Aemilianus,cuius meminit Suetonius in Claudio cap.18.qui teſte Rufo in fuit regione ſeptima viæ latæ.Fuerunt & alij.Hodiernis temporibus Roma quattuordecim vicis, ſeu regionibus partitur, vulgo *Rioni* dicuntur;Latina voce regione corrupta, quorum rectores *Caporioni* dicti, ſunt autem appellatæ Monti, cuius inſignium tres montes, Colonna quæ habet columnam,Treio tres enſes,S. Euſtachio crucifixum inter duo cornua,Ponte põtem,Regola ceruum,Ripa rotam.Transteuere caput Leonis,Campidoglio caput,Draconis,Parione Griffum Pigna Pineam,Campo Marzo Lunam. S.Angelo Angelum,Borgo arcem magnam, in cuius ſumitate Leo.Vicos itaque antiquitus ſingulos particulares archiuos habuiſſe, & proprios exiſtimandum, in quibus ſcripturæ ad vnumquemque illorum ſpectantes exſcriberentur, & ſcriptę adſeruarentur;in his itaque Taciti hiſtoriæ libros tranſcribi decies ſingulo anno ſtatuit Tacitus Imperator, atque in Bibliothecis reponi. In archijs itaque è vicis,hoc eſt in archijs vici cuiuſcunque legendum. Quod ſi etiam legamus in ciuicis archijs idem erit quoque ſenſus, ciuicos inquam ad differentiam publicorum,in quibus totius Vrbis ſcripturæ fiebant, & adſeruabantur. Sicuti enim Neapolis vrbis familiæ diuiſæ ſunt per partes illas, quas vulgò *ſeggi* vocant,in quorum ſingulo particulares familiæ continentur, & horum vnuſquiſque particulares habet ſcripturas, quæ in proprijs archijs repoſitæ conſeruantur, ita & Romæ antiquitus factum non inconuenit, vt ſcilicet ſinguli vici propria haberent archiuia. Siue itaque legamus e vicis, ſiue ciuicis vtraque lectio conueniens exiſtimanda.

Flauius Vopiſcus in Tacito.

Seruos vrbanos omnes manumiſit vtriuſquæ ſexus, intra centum tamen, ne Caniniam tranſire videretur.

HOC loco Vopiſcus legis Caninię tantum meminit, quæ tamen Furia, vel Fuſia Caninia dicta fuit, quia a P.Furio Camillo,& C. Caninio Gallo Coſſ.anno 752.lata fuit, Auguſti Imperatoris temporibus,& ea cautum, ne teſtamento ex tribus ſeruis plures quam duos manumittere liceret, ex decem quinque tantum,ſcilicet dimidiam partem,ex triginta tertiam partem, hoc eſt decem ex centum,quartam partem,hoc eſt vigintiquinque a centum vſque ad quingentos quintam partem, & vltra ex quouis numero non plus quam centum idq; ne ciuitas repleretur ſordidis hominibus. Huius legis meminere Iulius Paulus lib.4.recep.ſent.cap.14.Vulp.tit.1.Theoph.in §.1.de lege Fuſ.Caius,lib 1.Inſt. tit.2.Cic. in 3.in Verrem act. Hæc autem lex fuit ſublata a Iuſtiniano ſpeciali tit.qui habetur lib.7.Cod. tanquam iuri inuida, & iniqua ad fauorem libertatis. At duæ in hac re non contemnendæ inſurgunt difficultates, quarum prima eſt,quod a nonnullis hanc legem Fuſiam Caniniam, ab alijs Furiam dictam obſeruamus,cui ſic ſatisfaciendum putamus,quod antiqui

ſicuti Valerios, & Valeſios nuncuparunt, ita & Furios Fuſios dixere, cuius rei teſtis eſt Liuius per initia lib. 3. ita ſcribens. Furios Fuſios ſcripſere quidam, id admoneo, ne quis immutationem virorum ipſorum eſſe, quorum nominum eſt, putet. Altera difficultas eſt, quod manifeſtum fit ex locis citatis, Legem Fuſiam Caniniam tantum reſpicere manumiſſiones, quæ teſtamentis fiebant, at hoc loco Vopiſcus verbá facit de manumiſſione facta a Tacito Imperatore viuente ſine teſtamento. Cui obiectioni ita reſponderi poſſe exiſtimamus, quod Tacitus legum obſeruantiſſimus quáuis ſciret ſibi lege licere, dum vitam traduceret, quot vellet ſeruos manumittere, nihilo minus intra centum ſe continuit, ne uideretur Legem tranſire Fuſiam Caniniam, quæ teſtantibus vltra centum ſeruos manumittendi facultatem adimebat.

Flauius Vopiſcus in Tacito.

Nec vnquam noctem intermiſit, qua non aliquid vel ſcriberet, vel legeret præter poſterum Kalendarum diem.

KALENDAS aliquando obſeruamus abſolutè ſcribi a Latinis authoribus, aliquando verò cum additione primæ, ſecundæ, tertiæ, quintæ, & tunc dici putantur, præſertim a Iuriſconſultis pro vno, duobus, tribus, & quinque menſibus. Ita Celſus, l. liber, 59 §. ſi ita, de hæred. inſtit. Titius ſi intra tertias Kalendas nauis ex Aſia venerit, hæres eſto. Et Vulpianus, l. 1. §. ſi qui, D. de verb. oblig. ait. Si ita interrogatus intra Kalendas quintas reſponderit, Dabo Idibus, nō obligabitur. In eodem ſignificatu accepit Martialis lib. 1.

Atque intra puto ſeptimas Kalendas,
Mortes hęc tibi quattuor dederunt.

Nihilo minus, & Cato lib. de Re Ruſtica, primas kalendas dixit, pro primo die cuiuſque menſis; hinc tertio Kalendas, quarto Kalendas pro alijs diebus prioribus menſis communi ſignificatione accipi nemo ignorat. kalendis quoque additum reperimus menſis nomen, vti kalendis Ianuarij pro primo anni die, teſte Plutarcho in Probl. quod eo die primi Conſules Regibus exactis creati ſunt; vnde etiam conſtitutum, vt Conſules deinceps omnes eo die magiſtratum inirent, quod tamen ſemper poſtea minimè obſeruatum, auth. Liuij, lib. 8. vbi ſcribit L. Aemilium Mamercinum & C. Plautium Cōſules kalendis Quinctilibus magiſtratum inijſſe. Ita & Tribunos milit. Conſulari poteſtate kalendis Octobris magiſtratum accepiſſe tradit idem Liuius lib. 5. & rurſus eodem libro alios Kalendis Quinctilibus. Sed ad id vnde digreſſi ſumus reuertentes, dicimus kalendas Ianuarias diem feſtum, ac religioſum fuiſſe, necnon & ſollemnem ſtrenis dandis, & recipiendis, teſte Suetonio in Auguſto, cap. 1. & in Tiberio, cap. 33. & in Caligula cap. 42. & Dione Caſſio lib. 57. Et kalendas Ianuarias ſupplicio funeſtare nefas erat teſtimonio Macrobij lib. 1. cap. 10. Vnde Suetonius Tiberij Imperatoris ſæuitiam deteſtatus, cap. 61. in illo, tradit ineunte anno nouo animaduerſum in quoſdam. Eiſdem kalendis Ianuarijs in

acta

acta Imperatoris iurabatur,ex Dione lib.57.& poſt Kalen.Ian.die 3.pro ſalute Principis vota ſuſcipi ſolita ſcribit Plutarchus in Cicerone, & Caius in l.ſi calumnietur,233.ff.de verb.ſignifi.Quamuis poſtea kalendę Martij primus dies anni habitus,in quo ignem nouum Veſtę atis incendebant, & eiſdem perſolue bantur mercedes magiſtris,quas completus annus deberi fecerat. Eiſdem quoque comitia auſpicabātur,& vectigalia locabantur, ſi Macrobio credimus hęc ſcribenti libro 1.Saturnal.cap. 12.Eiſdem quoq; munera miſſa, & ſtrenę datæ, vnde illud apud Pomponium,l.ſed ſi,31.§.ſi erit,D.de donat.inter vir.& vxor. Si vir munus immodicum Kalendis Martijs,aut natali die dediſſet,donatio eſt. Et Suetonius in Veſpaſiano cap. 14. Kalendis Martij apophoreta fœminis dabant. Tibul.libro 3.

Martis Romani feſtæ Venere Kalendæ,
Exoriens noſtris huic fuit annus auis.
Et vaga tunc certa diſcurrunt vndique pompa,
Perque vias vrbis munera,perque domos.

Plautus in milite glorioſo.

Da mihi vir Kalendis,quæ mittam quum Martiæ venerint.

Et Tibulus libro quarto.

Sulpicia eſt tibi culta tuis Mars magne Kalendis,
Spectatum è cælo,ſi ſapis ipſe veni.

Et Horatius . . . .

Martijs cælebs quid agam Kalendis? Et Iuuenal.
Munera fœmineis tractat ſecreta Kalendis.

Eiſdem Kalendis Mart.penſiones agrorum præſtari ſolitas patet ex l. defuncta 58.D.de vſufruct.& l.3. 19. C. Theod. de exactio. Fuere & kalendæ Quinctiles,ſeu Iulię celebres, eo quod dies illa erat ſollemnis migrandi ex habitatione conducta,vel prædijs conductis,ex l.qui balneum,nona,ff.qui pot.in pign.hab. Qui balneum ex kalendis proximis conduxerat, pactus erat,vt homo Eros pignori eſſet locatori, donec mercedes ſoluerentur. Idem ante kalendas Iulias eundem Erotem pignori dedit alio ob pecuniam creditam; Et paulò poſt. Licet eo tempore homo pignori datus eſſet, quo nondum quicquam pro conductione deberetur, ideſt ante proximas Kalendas Iulias. Idem in l. cum in plures,60.ff.locati,& l.cum ab eodem,41.de contrah.emp.l. cum precario.12.D. de preca. Vnde Martialis Epigram.82.lib.12.

O Iuliarum dedecus Kalendarum.
Vide Vacerra,ſarcinas tuas vidi,
Quas non retentas penſione pro bina,
Portabat vxor.

Cicero epiſto.vndecima, ad Quintum Fratrem. Domus tibi ad Lucum Piſonis Luciniana conducta eſt; ſed vt ſpero paucis menſibus poſt Kalendas Quinctiles in tuam commigrabis. Ita Tiberius ex Suetonio in illo capite trigeſimoquinto, Senatori latum clauum ademit, quem cognouiſſet ſub Kalendis Iulij demigraſſe in hortos, quo vilius poſt diem ædes in Vrbe conduceret. Hæc omnia recenſere libuit, vt textus ſenſum genuinum indagare poſſemus; verum

rum quum ex ſerie verborum dignoſcatur, nullo præmemoratorum modo, *K*alendas à Vopiſco acceptas hoc in loco, tum ex eo quoque quod abſolutè kalendarum diem poſterum dixit. Ob id aliam interpretationem venari cogimur. Quumque apud Suetonium in Auguſto capite trigeſimoquinto, legerim ab Auguſto decretum, ne plus quam bis in menſe legitimus Senatus ageretur, *K*alendis ſcilicet, & Idibus, in eam veni ſententiam, Tacitum poſtero die *K*alendarum cuiuſque menſis à lectione, & ſcriptione vacaſſe, vt animum, & corpus Senatorijs laboribus feſſos recrearet, ſed cur non idem fecisſet & die poſtero Idibus, non videbam. Qua de re, poſtremo in eam profectus ſum ſententiam, quam mox ſubijciam, tamquam textus ſenſui magis accomodatam. Solebant antiqui Romani ſingulis menſium *K*alendis pecunias fœnori dare, & exigere quoque à debitoribus, quibus fœnori ante pecunias dediſſent. Quod oſtendit Horatius Saty.3.lib.1.

Odiſti, & fugis vt Riſſonem debitor æris,
Qui niſi cum triſtes miſero venere Kalendæ,
Mercedem aut nummos vnde, vnde extricat amaras.
Porrecto iugulo hiſtorias captiuus vt audit.

Et rurſus libro Epod. ſecundo, Ode ſecunda.

Hæc vbi loquutus fœnerator Alphius,
Iam iam futurus ruſticus,
Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit Kalendis ponere.

Et Martialis octauo Epigram.

Superbia denſis pateat nummis,
Centum explicetur pagina Kalendarum.

Et Ouidius libro ſecundo de Remed. Amor.

Qui puteal, Ianumque timent; celeriſque Kalendas,
Torqueat hunc æris mutua ſumma ſui.

Quum enim menſtrua eſſet vſura, quod qui tabulas conficerent menſtruas penè rationes in eas transferrent, vt ait Cic. pro Q. Rab. ſolebant debitores *K*alendarum diem execrari, quod fusè docet Plutarchus in lib. cui tit. Non eſſe fœnerandum, inquiens: Dies *K*alendarum etſi ſacratiſſimi exiſtant, execrandos tamen ab vſurarijs reddi. Quod pariter ex Iuriſconſultis probatur. Paulus in formula ſtipulationis vſurarum inquit. Lucius Titius ſcripſi mè accepiſſe à P. Mæuio quindecim mutua numerata mihi de domo ſua, & hæc quindecim proba rectè dari *K*alendis futuris ſtipulatus eſt P. Mæuius, ſpopondi ego Lucius Titius, &c. Hinc *K*alendarium dictus Codex in quo ratio deſcribebatur pecuniarum fœnori collocatarum. Seneca lib. 13. Epiſt. Diuitem illum putas, quia in omnibus Prouincijs erat, quia magnus ei kalendarij liber voluitur. Et kalendarijs præpoſitus, qui illius curã gerebat, in l. pe. ff. de re. cred. pro fœnerãdis, exigendiſque pecunijs. Meminit & Papinianus, l. fi. §. item reſcripſerunt, curatoris *K*alendarij Reipub. & *K*alendariũ exercere legimus l. vxorẽ, 41. §. Legauerat. D. de leg. 3. Hinc Kalẽdario deſtinatæ pecuniæ, ideſt, fœnerationi, l. 62. D. de leg. 3. Ita *K*alendario conuerſa pecunia ideſt fenerationi tradita, l. 39. §. negligentiæ,

D. de

D.de admin. tut. Sic accipitur kalēdarij nomen in l. vlt.D.de peculio,l.6.D.de inſt.vel ſubſt.l. 3. C.de Cōpēſat.l.vlt.D.de muner.& hon.& alibi perſępè apud Iuriſconſultos. Quum itaque Tacitus optimus Imperator auaritiæ, ac cupiditatis notam ſubterfugere vellet, quamuis lectioni, & ſcriptioni quotidie ſine intermiſſione incumberet, nihilo minus poſtero die kalendarum hæc munia intermittebat,non alia de cauſa, (vt ipſe reor) niſi quod nolebat ab aliquo dici quod lectioni & ſcriptioni eo tempore vacaret,vt rationes dati, & exacti Kalendarum die antecedenti perpenderet. Optabat enim, & omni ratione curabat non ſolum criminis culpam, ſed etiam ſuſpicionem effugere. Illud præterea non reticendum, quod Kalendis omnibus fiebant ſacrificia, vnde illud Virgilian. Eglo. 10. in Bucol.

Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant.

Quamobrem fortè Tacitus in honorem, ac reuerentiam peractorum ſacrificiorum à ſcribendi, & legendi munere vacabat etiam die ſubſequenti.

Flauius Vopiſcus in Floriano.

Tantum illud dico, Senatores omnes ea eſſe lætitia elatos, vt domibus ſuis omnes albas hoſtias cæderent, Imagines frequenter aperirent, albati ſederent.

IN Larario,ſeu Domus Sacrario Romanos Patricios Deorum,& præclariſſimorum imagines habuiſſe alibi fusè demonſtrauimus,vnde fortè quis arbitrari poſſet Vopiſci ſententiam eſſe, Senatores in publica lætitia Lararia aperuiſſe,ac imagines Deorum oſtendiſſe, præſertim quum ſubdat, albatos ſediſſe,& albas hoſtias cędiſſe. Nihilo minus quum imaginibus Deorum adiectiuum non adiunxerit,ego potius arbitror eum loquutum de imaginibus maiorum, quos Senatorij viri in atrijs ſeruare ſolebant ad nobilitatis natalia demonſtranda, eaſdemque (vt teſtis eſt Polybius lib. 6.) feſtis diebus apertis armarijs ligneis,in quibus aſſeruabãtur in domus atrio exornaſſe,atque etiam in domeſticorum funere extuliſſe.Cic.in Verrem. ſcribit eſſe ius ponendi imagines ad memoriam,poſteritatemque prodendam. Et in Oratio. pro Rab. Delectat (inquit) imago ipſa ad poſteritatis memoriam prodita, & in Orat.pro Plantio.Non dubitas quin omnes, qui fauent nobilitati, qui imaginibus, qui nominibus veſtris ducuntur,te Aedilem fecerint.Et in Piſonem. Obrepſiſti ad honores commendatione fumoſarum imaginum. & pro Sulla. Si quæris qui ſint Romę regnum occupare conati, ex domeſticis imaginibus,inuenies;Intelligens M. Manlium Capitolinum, qui ideo de Saxo deturbatus eſt. Hoc idem indicat Liuius quum dicit, Ancum Martium nobilem vna imagine Numæ. Item Appiũ Claudiũ honoratiſſimę imaginis ad poſteros.Et Iuuenalis Saty.6.

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt Pontice longo.
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus.
Maiorum. Et iterum alibi.

Atria

Atria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto.

Martialis verò . . . .

Tota licet veteres exornent vndique ceræ.

Atria. - Et Horatius.

Famæ ſeruit ineptus.

Qui ſtupet in titulis, & imaginibus.

Sicuti itaque imagines huiuſmodi nobilitatem, & antiquitatem familię demõſtrabant, ita qui eiſdem carebant noui homines dicebantur. Suetonius in Veſpaſiano cap. . . Flauia gens obſcura, & ſine imaginibus. Et Cic. de ſe ipſo homine nouo in Rullum dixit ad Populum. Quemadmodum quum petebã nulli me vrbis authores generis mei commẽdarunt, ſic ſi quid deliquero, nullę ſunt imagines, quæ me a vobis deprecentur. Ob id apud Plinium lib. 33. cap. 2. legimus, Meſſalam Oratorem graui oratione prohibuiſſe inſeri genti ſuę Lęuinorum alienam imaginem. Et Meſſala ſenior indignatus, quum Scipionis Africani tranſiſſet atrium, vidiſſetque, adoptione teſtamentaria Salutionis (hoc enim ei fuerat cognomen) Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini. Has imagines cereas fuiſſe conſtat, pictas tamen, & coloratas, quod ex Martialis & Iuuenalis locis citatis ſupra manifeſtum fit. Et ex Ouidio in epiſtola Laodamiæ ad Proteſilaum.

Quæ referat vultus eſt mihi cera tuos.

Sed clarius ex Plinio ſcribente loco prææallegato. Apud maiores in atrijs imagines erant, quæ ſpectarentur, non ſigna externorum artificum, nec æra, aut marmora, expreſsi cera vultus ſingulis diſponebantur armarijs, vt eſſent imagines, quę comitarentur gentilitia funera, ſemperque defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius, qui vnquam fuerat populus. Hę autem imagines, non integri totius corporis effigies erant a capite ad pedes membris omnibus & lineamentis conformatæ, ſed humerorum tenus oris ſimulachrum effingebant; Quod inter recentiores docuit Turnebus Aduerſariorum lib. 26. cap. 3. & ex vetuſtioribus Polybius lib. 6. ſcribens huius generis imagines ita effictas, vt magnitudine quam ſimillimæ apparerent reliquo corporis trunco. Harum vſum multiplicem fuiſſe apud ſcriptores reperio, nempè ad nobilitatem teſtãdam, quod ſuperius amplè probatum. Prętere a & ad ſucceſſorum animos ad auitas virtutes imitandas excitamentum quoddam erant. Vnde Valerius Maximus de Torquato Silani Patre ſcripſit in hęc verba. Videbat ſe in eo atrio conſediſſe, in quo illius imperioſi Torquati ſeueritate conſpicua imago poſita erat, prudentiſſimoque viro ſuccurrebat effigies maiorum ſuorum cum titulis ſuis, iccirco in prima ædium parte poni ſolere, vt eorum virtutes poſteri nõ ſolum legerent, ſed etiam imitarentur. De re hac plura apud Tiraquellium in Commentarijs de nobilitate cap. 20. num. 150. Tacitus lib. Annal. 2. de Libone Druſo Scriboniano, Proauum Pompeium, amitam Scriboniam, quæ quondam Auguſti coniux fuerat, conſobrinos Cæſares, plenam imaginibus domum oſtentat. Alter quoque vſus erat harum imaginum, vt ſcilicet in funere gentilium portarentur, quod iam ex Plinio oſtendimus, & confirmatur ex Cicerone in 2. de Oratore, vbi habet. Quum caſu funere efferretur anus Iunia,

nia,tum Craſſus. Brute quid ſedes? quid illam anum patri nunciare vis tuo? quid illis omnibus,quorum imagines duci vides? Et Tacitus in calce lib. 3. Analiũ de funere eiuſdẽ Iuniç Catoni auunculo genitç C.Caſſij vxoris M.Bruti ſororis verba faciens inquit. Viginti clariſſimarũ familiarũ imagines antelatæ ſunt, ſed pręfulgebant Caſſius, atque Brutus,eo ipſo quod effigies eorum non viſebantur. Poſtremo has imagines ſummo ſtudio conſeruauerunt, ac coluerunt. Narrat enim eo ipſo, quem ſupra commemorauimus loco, Polybius, feſtis diebus apertis armarijs illas exornaſſe,ſi Conſulares, aut cum imperio fuiſſent,prætextis,ſi Cẽſorij purpureis veſtibus, ſi Triũphales, auro intextis,addamus etiam coronatas,vt colligimus ex Cic. Orat.pro Muræna ſcribente. Domum ne ſe verteret? vt eam imaginem clariſſimi patris ſui, quam paucis ante diebus laureatam in ſua gratulatione conſpexit,eandem deformatam ignominia, lugentemque videret. His ita ſe habentibus Vopiſci ſententia clara ſatis redditur,quæ prima facie obſcura nimis videtur, & eſt huiuſmodi. Quod Senatores in publica lætitia, quod lætarentur priſtinam authoritatem ſibi redditam,in ſuis domibus hoſtias albas cęderent, albati ſederent, ac imagines frequenter aperirent,hoc eſt recluſis armarijs imaginum,eas conſpiciendas ornarent,quod feſtis diebus fieri ſolebat.

Flauius Vopiſcus in Probo.

Triumphauit de Germanis, & Blemyis.

BLEMYI inter populos Africæ recenſentur a Ptolemæo lib. Geograph. 4. & inter Aethiopes connumerantur. Quod pariter facit Plinius libro 5. cap. 8. Ammianus Marcellinus libro 14. vbi de Saracenorum moribus inquit. Initium ab Aſſyrijs ad Nili cataractas porrigitur, & confinia Blemyarum. At quod idem Plinius ibidem de Blemyis ſcribit & Gellius quoque videtur affirmare ex veterum Græcorum Authorum ſententia, ipſis ſcilicet capita abeſſe, ore,& oculis pectori affixis,vel humeris, vt Gellius,ex hoc loco falſum deprehenditur; namque ſi Probus Imperator de monſtruoſis adeo populis triumphaſſet,non tantam ille laudem,nec rem tanti momenti adeo ieiunè deſcripſiſſet hoc loco, & infra in Firmo, vbi illum cum Blemyjs ſocietatem tenuiſſe ſcribit. Excuſandus tamen Plinius,qui ex aliena ſententia, non ſua,id protulerit,addita voce traduntur. Puto tamen quod de Blemyjs tradit Plinius magna ex parte falſum, ſed non omninò; nam exiſtimo breuiſſimo collo fuiſſe, ita vt in pectore oculos habere viderentur, & os, quum caput thoraci veluti junctum eſſet, nam quod in aliquo certè admirandi eſſent, me mouet eiuſdem Vopiſci authoritas, cuius hæc ſunt verba in Probo. Blemyas etiam ſubegit, quorum captiuos Romam tranſmiſit, qui mirabilem ſui viſum ſtupente Populo Romano præbuerunt.

Flauius Vopiſcus in Probo.

Omnium gentium Drungos, vſque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit.

QVVM in huius loci lectionem incidiſſem, fateor me vocis nouitate hęſiſſe, Dumque pro illius intelligentia antiquorum, & recentiorum ſcripta peruoluerem, reperi Turnebum Aduerſ. lib. 24. c. 25. Vegetij locũ lib. 3. de re militari, c. 16. enarantem, pauca de hac re ſcripſiſſe. Locus Vegetij eſt huiuſmodi. Scire Dux debet, contra quos drumos, hoc eſt globos hoſtium, quos equites oporteat ponere, vnde colligit vocis ſimilitudine hoc in loco per Drungos globos intellexiſſe, præſertimq; ex eo, quod tradit Probũ omniũ gentium Drungos vſq; ad quinquagenos homines ante Triumphum duxiſſe, quę interpretatio haud diſplicet, præſertim quum obſeruauerim à Græcis Δράγμα manipulum dici, vnde fortè corrupta dictione Drungi dicti. At certè rectius Drungos exponemus Duces, præſertim, ſi verum eſſe receperimus, quod idem Turnebus tradit, ſe in nonnullis libris legiſſe Drungarius claſſis, Drungarius bigę apud Imperatores Conſtantinopolitanos, quod ſcilicet Ductor, vel Dux ſignificare videtur. At certè libenter legiſſem à Docto viro libros citari, & librorum locos, vbi hæc obſeruarit, quum mihi quamuis diligentiſſimè perquirenti, id hactenus reperire haud contigerit.

Flauius Vopiſcus in Saturnino.

Omnes certe Lymphiones cuiuſcunque artis videntur, & habentur.

QVI fuerint Lymphiones, & quid pro illis ſit intelligendum varij varia ſcripſere. Egnatius in ſuis annotat. ſatagentes, & curioſos innuere Vopiſcum opinatus eſt, vel diuinaculos interpretandum, qui Græca voce . . . dicuntur. Huic accedit Turnebi expoſitio lib. 30. cap. 20. Aduerſ. qui exiſtimat vt Græcè νυμφῶνες, & νυμφεῶνες appellant antra, & ſpecus Nympharum, vbi Deabus illis res diuina fiebat, ſed & Thalami, ſic Lympheones vocari Latinè mutata litera, vt pro Nympha Lympha dicit Latinus, ſicque per tranſlationem Lympheones accipiendum pro officinis, ac ſacrarijs artium, vel pro thalamis, ſeu quod cuique arti fuiſſet ſua curia, & ſua ſacra, ex cuiuſque artis collegijs. Alij Linteones legendum contendunt, cuius generis multa ſunt artificia. Sunt & qui Lymphiones explicent omnes eos, qui artes tractant, quæ aqua egent. Hæ ſunt omnes huius vocis expoſitiones, quas mihi hactenus legere contigit. Prior Egnatij expoſitio cęteris

teris magis arrideret, nam antecedentibus, & ſubſequentibus maximè accomodatur, & connectitur, ni eſſet penitus arbitraria, & quia vocis deriuationem nullam habet annexam. Secunda eiuſdem minus textus antecedentis, & ſubſequẽtis ſeriei conuenit, nec video cur diuinaculos, vel officinas ſactorum, & alia huiuſmodi inſolito verbo deſcribere voluerit Vopiſcus. Sed nec Linteones ſingulares artifices voce vniuerſali cuiuſcumq; artis aptari poſſunt. Eadẽ de cauſa, nec poſtrema explanatio recipienda, quum aquæ inſtrumenta nõ omnibus artibus ſint neceſſaria; Quis enim dicet aquã vitrũ conflantibus neceſſariam? cuius artis paulò antea meminerat. Quamobrem, quum mihi ipſi ſatisfacere non poſſet vlla prædictarum interpretationum, cœpi mecum cogitare, an alium intellectum huic voci rationi conſonum dare poſſem; reque ipſa exactè, quantum in me fuerit, perpenſa, in eam veni ſententiam, quod vera lectio eſſet Phylopones, hoc eſt induſtrioſi, ac laboris amici. Verum vt plerunque fit impreſſorum vitio, vna, vel altera loco per initia vocis permutata litera, vice Phylopones reſtitutum à quoppiam vitium dignoſcente, Lympheones. Quod autem hæc lectio genuina ſit cenſenda, illud potiſſimum ſuadet, quod miro quodam modo ſententiæ priorum, & ſubſequentium verborũ congruat; verborum ſeriem ſubdimus, vt veritas innoteſcat. Ciuitas opulenta, diues, fęcunda, in qua nemo viuat ocioſus. Alij vitrum conflant, ab alijs charta conficitur, omnes certè Phylopones cuiuſcunque artis & videntur, & habentur. Podagroſi quid agãt habent, cęci quid agant habent, cęteri quid faciant, ne chiragrici quidem apud eos ocioſi viuunt. Profectò hæc omnia Aegyptiorum induſtriam, ac diligentiam, ac ad labores in artibus propenſionẽ demonſtrãt. Quare mihi videtur, vel bona fide deierare poſſe, hanc veram eſſe lectionẽ, quæ mendum, & difficultatem omnem adimit.

Flauius Vopiſcus in Saturnino.

Calices tibi allaſſontes verſicolores tranſmiſi.

CVIVSMODI ſint calices allaſſontes à nemine vidi declaratum. Hos Aegyptios fuiſſe non dubitamus, quũ ex ea regione Seruiano Cõſule ab Hadriano fuerint tranſmiſſi. Aegyptios autem calices vitreos extitiſſe docet Cęl. Rhodig. libro, & capite vigeſimoſeptimo. Excellentes autem uitri conflatores ibidem reperiri ex verbis eiuſdem Epiſtolæ Hadriani colligimus. Hos verò uocauit Allaſſontes uerbo ex Græcis dictionibus compoſito, nempe ἀλλοῖος quod eſt uarius, & diuerſus, & participio ὄντες à verbo εἰμι, hoc eſt exiſtentes, ita quod Aegyptij calices huius generis, quo ad materiam uniformes eſſent, uitrei inquam; uarij uerò, quod ad figuram ſpectat, undè Alaſſontes. Et etiam quo ad colorem; diuerſorum enim colorum particula illa ſtatim ſubſequens uerſicolores indicat.

Flauius

Flauius Vopiſcus in Proculo.

Nam quum in quodam conuiuio ad latrunculos luderetur, atque ipſe decies Imperator exiſſet.

QVIS latrunculorum ludus fuerit antiquis, non omnibus eadem ſententia. Turnebus Aduerſariorum libro 27. ſcribit. Ludus autem latronum erat, vt duos concolores, vnum diſcolorem includerent, & perimerent, quod à viro doctiſſimo ſobriè nimis, nec fortè veritati conſentaneum dictum. Huiuſque aſſertionis habuiſſe puto Ouidium authorem lib. 3. de arte amandi, quum ait.

Cautaque non ſtultè latronum præmia ludat,
Unus cum gemino calculus hoſte perit.
Bellatorque ſuo penſus ſine compare bellet,
Æmulus incæptum ſæpè recurrat opus.

Alij latronum, ſeu latrunculorum ludum exiſtimant illum, in quo ludimus ſexdecim ſcrupis gemina acie vtrimque diſtinctis in tabula luſoria 64. taleolis diſtincta, nouem lineis ex vna quaque parte ſe mutuo interſecantibus, in quibus ſcrupis duo ſunt Reges inuicem contendentes, duę Reginæ, quattuor Equites, quattuor Satellites, totidem Centuriones, & ſexdecim pedites, vulgo *Gioco de Scachi* nobis dicitur. Cui ſententię fauere videtur nomenclatura ipſius ludi, namque latrones antiquitus vocati conductitij milites ἀπὸ τοῦ λατρεύειν, quod inſeruire ſignificat, quod ſcilicet mercede in bello ſeruiebant, vel quod (vt ait Varro de lingua Latina lib. 6.) appellatos tradat à latere latrones, vt qui circa latera aſſiſterent Regi in bello; ad quod pertinet illud Plauti in milite glorioſo.

Nam Rex Seleucus me opere orauit maximo,
Vt ſibi latrones cogerem & conſcriberem;

Et alibi.

Qui apud Regem in latrocinio fuiſti, ſtipendium acceptitaſti.

Et Ennius. Fortunaſque, quas cœperunt latrones inter ſe memorare. Latronum diminutiuum eſt latrunculi, qua voce etiam appellati calculi ſuperius dicti. Ita eos vocauit Seneca Epiſtola ad Lucillium lib. 18. Epiſt. 106. Latrones nuncupauere, tum Ouidius loco citato, tum Martialis libro 14. cap. 2. vbi pulchrè hunc ludum deſcribit libro 14. capite ſecundo, illo.

Inſidioſorum ſi ludis bella latronum,
Gemmeus iſte tibi miles, & hoſtis erit.

Alexander ab Alexandro lib. Genialium 3. c. 21. ita ſcribit. Ludus calculorum veteribus præcipuus fuiſſe traditur, qui & Latrones dicti. Hi enim in duas diuiſi turmas erant, colore diuerſi, quorum alij milites, alij hoſtes. Horum luſus erat, vt turmis inſtructis, veluti qui congredi acie parant hinc inde ſub hoſtium imagine procederent, ac præſcripto fine, quoad quiſque progredi de-

beat, ita cauere oportebat, vt dum hoſtem quiſque inuadere nititur, alterius non pateat incurſibus. Ex quibus videtur elici poſſe ſenſus verborum Vopiſci, nempè Proculum, veluti ioco Imperatorem factum, qum in conuiuio latrunculis Ludens, decies Imperator exiſſet. Namque Calculus, cui Rex, ſeu Imperator nomen, pugnam non ammittit, niſi ab aduerſarijs ita claudatur, vt ſe amplius loco mouere nequeat, Et Proculus Rex, ſeu Imperator in Ludo decies exiens, id eſt non circumuentus ita ab oppoſitis Latrunculis, quin euaderet, omen illi ad Imperium fecit, quod ex ſequentibus manifeſtum fit.

Flauius Vopiſcus in Carino.

Roſis Mediolanenſibus & triclinia, & cubicula ſtrauit.

NON alibi memini me legiſſe Mediolanenſes roſas celebres. Si quidem Plinius libro vigeſimoprimo, capite quarto, vbi de roſarum excellentia ex profeſſo tractat, inquit. Genera eius noſtri fecere celeberrima Præneſtinam, & Campanam, addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſſimus color, non excedentis duodena folia, proximam ei Tarchiniam minus rubentem, mox Alabandicam viliorem, albicantibus folijs, viliſſimam verò plurimis ſed minutiſſimis Spincolam; Et poſtea Cyrenis odoratiſſimam naſci. Omitto enim omnes, quas ſine odore comemorat. Cic. in Verrē Puluinus perlucidus Mytilenſi roſa farctus. In Pæſto oppido Lucaniæ celebres naſci roſas teſtatum reliquit Virgilius quarto Georg. inquiens.

Biferique roſaria Pæſti.

Et Ouidius ſecundo de Ponto.

Calthaque Pæſtanas vincat odore roſas.

Roſarum Babylonicarum meminit Galenus lib. illi attributo de Dynamidijs.

Flauius Vopiſcus in Carino.

Quicunque oſtiatim cupit noſcere, legat etiam Fuluium Aſprianum, vſque ad tędium, geſtorum eius vniuerſa dicentem.

HOSTIATIM alij perperam ſcribunt, nam aduerbium ab oſtio, non hoſte, & metaphoricè dicitur de his, qui minutiſſimè rem aliquam perquirunt mendicantis inſtar, & panis fruſtula per ſingula oſtia perquirentis. Hac voce vſus eſt Cic. in Verrem, inquiens. Nolite expectare dum ego hoc crimen agā oſtiatim, hoc eſt nominatim, ac ſingulatim. & rurſus. Vno imperio oſtiatim totum oppidum compilarit. Et Quinctilianus dixit. Neque ſectanda ſingula, & velut oſtiatim pulſanda. Quamobrem iniuria affirmant quidam hac dictione minus Latinè, & eleganter vſum Vopiſcum.

Flauius Vopiſcus in Carino.

Nam & Neurobaten, qui velut in ventis pothurnatus ferretur, exhibuit, Toichobaten, qui per parietem vrſo eluſo cucurrit.

IN neruis non in ventis legendum cenſuit Turnebus oculatiſſimus libro vndecimo, capite vigeſimoquinto, vt ſenſus ſit. Carinum exhibuiſſe veluti mirabile valde; qui velut neruis, hoc eſt minutis funiculis, non iuſtis funibus cothurnatus ferretur. Subdens, quod ſi quis in ventis legendum contenderit immutandam vocem Neurobaten, & ſcribendum Anemobaten, hoc eſt, qui velut ventos ſcandat, & quum ipſe nomenclaturæ huius cauſam reticeat, eam ego exiſtimo, quòd ἄνεμος Græcis eſt ventus, & βατός peruius ſignificat. Sed ego non video cur & prior, communiſque lectio non ſit retinenda, Neurobaten ſcilicet, hoc eſt, qui neruis, & viribus peruius velut in ventis eſſet; nam νευρόω Græcis ſignificat, quod Latinè ſonat, vires, & neruos addo. Sicuti & Tachobiten vocat ibidem Vopiſcus, qui peruius per murum cucurrit; nam τοῖχος murus Græcis eſt. Nec illud prætermittendum, hoc in eodem textu, itidem eundem Turnebum fateri, ſe non intelligere quid ſibi velint verba illa. Vt rete Flauo & pallio aurato; vel vt alij legunt, rete Flauiæ pallio. Quod viro alioquin perſpicaciſſimo condonandum. Nam mendoſum textum habuit; legendum enim iuxta Germanicam lectionem, & rectè, ſi auię pallio, quæ pulchrè cum ſuperioribus connecti vbi de matris tunica, & patris lacerna quis apertè non videt.

Flauius Vopiſcus in Carino.

Item & centum Salpiſtas vno crepitu concinentes, & centum Camptaulas, Cheraulas centum etiam, Pithaulas centum.

PER Salpiſtas Vopiſcum intellexiſſe tubas exiſtimo; nam & Cœlius Rhodiginus lib. 16. capite 19. tubarum genera Salpiſtica vocari docet. Ita & Turnebus Aduerſ. libro 28. c. 6. ex Lexico veteri; Salpiſta tubicen interpretatur, etſi textus habeant Salpicta, mendosè, vt arbitror. Erant autem Salpiſtæ tubæ, ſeu buccinæ in ſumma parte amplę & concauæ, in infima verò arctę; qua de cauſa acutum, & ſtridulum ſonabant, quemadmodum Ariſtophanis interpres docet, a voce Græca σάλπιγξ quod tuba eſt, lituum, buccina, vel à verbo Græco σαλπίζω ideſt buccino.

Camptaulas interpretatus eſt Rhodiginus lib. 12. cap. 5. qui flexibili tibiarum cantu vtuntur, rectius mea ſententia exponemus, qui tibijs, ſeu fiſtulis obliquis, ſeu flexis concinunt, ſi quidem αὐλός Græcis tibia, vel fiſtula Latinis dicitur. Καμπτός flexibile, in orbem ſcilicet ſignificat.

Pithaulas verò puto fuiſſe tibiæ ſpecie concinentes, ita vt mulcerent aures; Et quaſi audientes ſuaderet, nam πείθω eſt Latinis perſuadeo, & in ſententiam meam adduco, & πειθώς perſuaſio.

Ita & Choraulas à voce Græca χορός deductam arbitror, quod Latinis tripudium, & chorum ſignificat, vt eſſet tibiæ ſeu muſici inſtrumenti genus, quod ſpiritu ſufflato tripudia excitaret. Nec mirum, nam & noſtro ſeculo fiſtularum, ſeu huiuſmodi muſicorum inſtrumētorum varias ſpecies obſeruamus, & in varias formas conformatas, quibus multis modis modulantur homines, & vulgò communi appellatione dicuntur. *Inſtrumenti dà fiato*. Sed non ſatis mirari poſſum doctiſſimum Turnebum ſcribentem Aduerſ. lib. 11. c. 25. Campaulæ vocem planè Græcam à Græcis ipſis non agnoſci, & ideo tanquam ſurreptitiam non accipere, & eius loco Aſcaulæ reponere, vt ſint, quę inſtrumentum muſicum vtriculum imitarētur, rectius ſanè Pythaulas ipſe explicans tibicines qui Pythia canerent, ex Hygino Mythologicon c. 271. ſcribente. His quoque ludis Pythaulæ, qui Pythia cantauerunt, quorum meminit & Horatius in arte Poetica inquiens.

Qui Pythia cantat Tibicen.

Flauius Vopiſcus in Carino.

Matris tunicam dedit Mimæ, Lacernam Patris Mimo, & rectè ſi auiæ pallio aurato, atque purpurato pro Syrmate Tragœdus vteretur.

SYRMA veſtis fuit fluxa, & prolixa, humum verrens, ſeu cum cauda, quæ humo trahebatur, cuiuſmodi varij antiquitus vſi ſunt. Namque Reges Inſulæ Traprobanæ Syrmate vſos teſtis eſt Solynus cap. 66. Fuit quoque muliebre indumentum. Seneca de Baccho. Qui habitu muliebri nonnumquam ſe ornabat, auro decorum Syrma Barbaricum; Et ſi rem ipſam, non nomen tantum ſpectemus vniformem cum palla veſte dicta fuiſſe dignoſcimus; Huiuſmodi enim veſtis caudata, & oblonga quoque in vſu fuit tibicinibus, & fidicinis. Sic Horatius in arte Poetica.

Traxitque vagus per pulpita veſtem. Et rurſus.
Poſt hunc perſonæ, pallæque repertor honeſtæ
Æſchilus. Et Iuuenalis Saty. 10.
Et quibus aurata mos eſt decurrere palla.

Fuit quoque ſacerdotum veſtis, nam eam Orpheo tribuit Virg. 6. Aeneid.
Nec non Threycius longa cum veſte Sacerdos.

Hanc etiam veſtem videtur ſignificaſſe Tibullus lib. 3. Eleg. 4.
Iamque videbatur talis illuaere Palla.

At cæteris omiſſis, Syrmam fluxam (vt diximus) veſtem Tragœdorum propriiſſimam fuiſſe colligimus ex mox dicendis. Martialis libro 4. ad Flaccum.

Muſa

Muſa nec inſano Syrmate noſtra tumet.

Et libro duodecimo Epigram. 95. in Tuccam.

Tranſtulit ad tragicos ſe noſtra Thalia cothurnos,

Aptaſti longum tu quoque Syrma tibi.

Et Iuuenalis Saty. 8. vbi Neronem irridet, qui Tragœdias egit, inquit.

Ante pedes Domiti longum tu pone Thyeſte

Syrma, vel Antigones, ſeu perſonam Menalippes,

Quinimò Satyra decimaquinta, poſt principium, Syrma ponit pro ipſis Tragœdijs, dum ſcribit.

Nam ſcelus à Pyrrha, quamquam omnia Syrmata voluas.

Nullus apud tragicos populus fecit.

Quod verò Syrma Tragicorum eſſet indumentum clariſſimè docent Vopiſci verba inquientis. Si auiæ pallio, atque purpurato pro Syrmate Tragœdus vteretur.

Flauius Vopiſcus in Carino.

Iam, quid lineas petitas Ægypto loquar? quid Tyro, & Sidone tenuitate perlucidas, micantes purpura, plumandi difficultate pernobiles.

DE plumandi arte varij varia in huius loci expoſitione tradidere. Turneb. lib. Aduerſ. 11, c. 25. ſpeciē ait eſſe acu pingendi, quum claui, aut patagia, aut ſegmenta, aut ſcutulę, aut taſſellæ, quæ ſic aliæ alijs in veſte ſuperaſſuuntur, vt plumam auium referant; Cui interpretationi fauere videtur Maro lib. Aeneid. vndecimo inquiens.

——— ———Quem pellis ahenis

In plumam ſquammis auro conſerta tegebat;

Et Saluſtius apud Seruium eodem 11. Aeneid. Equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis lamis in modū plumæ adnexuuerant. Et Papinius Theb. 11.

Quà malè iam plumis imus tegit inguina thorax.

Hæc tamen explicatio pace doctiſſimi viri, & quem ſemper honoris gratia nomino, minimè textui accomodari poteſt; ſi quidem quis hoc pacto conſutam veſtem, tenuitate perlucidam, quod ait Vopiſcus, affirmare iure poterit? Alij plumare interpretati ſunt veſtimenta auium plumis conficere, quo genere priſca luxuria delectata eſt. Ita. Prudentius in Harmatigenia.

——— ———Auium quoque verſiculorum

Indumenta nouis texentem plumea telis.

Huiuſmodi autem opera ex Indijs ad nos exportari notiſſimū quoque eſt. Sunt etiam qui interpretantur plumandi artem, qua quis acu, vel textura fingit, vel exprimit animalium, auium, & plantarum varias figuras, quales ſunt peri-

ſtromatum expreſſiones. Ita D. Hieronymus in Chronicis inquit. Macedonius artis plumariæ. Et in verſione Exodi ſæpè. Et Firmicus lib. 3. c. 13. Faciunt linteones, aut tunicarum textores, & plumarios. & capite decimo. Qui erunt etiã linteones, aut plumarij. Vnde & apud Iuriſconſultos, l. 1. C. de excuſ. artif. lib. decimo, non plumbarios, ſed plumarios legendum cenſet Iacobus Cuiacius; Cuius generis veſtium meminit Ammianus Marcellinus lib. 14. in hæc verba. Vt longioris fimbriæ tunicæ perſpicua luceant varietate liciorum, effigiatæ in ſpecies animalium multiformes. Cogitabam ego aliquando plumandi artem eſſe panni conficiendi ſerici illius artem, qui vulgo *Veluto* nobis Italis dicitur, Gallis verò *Verons*, vel *Velours*, Hiſpanis *Tertiopelo*; à villis ſcilicet, & pilis, quibus ſplendentibus, ac tenuiſſimis veluti plumeis conſtat. Ita Cicero in Arat. ſcribit.

Extrema nitens plumato corpore Taurus.

Huiuſmodi autem veſtes, quis tenuitate villorum perlucidas negare poterit oculorum fide obſtante? Veniebat etiam in mentem, fortè artem plumandi eã eſſe, qua veſtes varijs coloribus acu, vel textura conficiuntur inſtar quarundam auium plumas; vti Cicero de Fin. inquit. Plumę verſicolores columbis, & in Arat.

Quem rutila fulgens pluma præteruolat ales.

Serici autem hoc pacto contexti *panni Cangianti* vvlgò dicuntur, quæ tamen omnia lectoris doctiſſimi cenſuræ lubens ſubmitto.

Flauius Vopiſcus in Carino.

Donati ſunt ab Atrebaticis Birri petiti, donati Birri Canuſini, Africanę opes in ſcena non prius viſæ.

BIRRVM veſtem ſericam fuiſſe colligere poſſumus, nam Zonaras & Balſamon interpretantur σηρικὰ ὑφάσματα, ideſt ſerica veſtimenta. Harum veſtium fit mentio in Concilio Gangrenſi κατηψηφίσοιτο τῶν τὰς βήῤῥους φερόντων; ex quo colligere poſſumus molle, ac luxui dicatum fuiſſe Birrum indumentum. Et Euagrius ſcribit βήῤῥους τε γαμηλίους ἐξάπτοντας. Vnde & nuptiale veſtimentum quoque fuiſſe intelligimus. Birrum fuiſſe Romanam veſtem ex Græcorum authoritate tradit Rhodig. lib. 16. capite decimo. Martianus libro quarto, Birrus (inquit) & tunica, nomen veſtis habent. Miror ſanè; Turnebum lib. Aduerſ. 22. capite trigeſimo, Birrum in laneis veſtibus reponentem. Quinimò & lib. 18. c. 26. craſſum veſtimentum appellat, quod ex iam dictis falſum conuincitur, tum etiam ex præſenti textu, in quo Vopiſcus, Carini prodigalitatem, & luxum deteſtatus, tradit eum mimis, & ſcenicis donaſſe etiã Birros Atrebatenſes, & Canuſinos; præterea, & antea ſolum veſtium multi pretij meminerat. Ad hæc D. Hierony. in Iouin. Veſtes Atrebaticas fuiſſe precioſas indicatat? quis tales laneas craſſas dicet? Nec obſtat quod ab ipſo Turnebo ſcribitur, Birrũ non fuiſſe ſericam veſtẽ, eo q̃d in Gallia ſericum non texe-

retur.

retur, in qua Attrebates populos eſſe omnibus receptum eſt; namque id tamquam ipſius placitum, nulla authoritate ſuffultum verum eſſe negamus. Nec minus repugnat quod quis poſſet obijcere, Canuſinam lanam laudatiſſimam, ex Plinio libro octauo, capite quadrageſimooctauo, & ob id Birros Canuſinos laneos cenſendos; facilis enim eſt reſponſio, & Plinium ibidem multas alias Vrbes lanis celebres commemorare, quas ſericis caruiſſe pannis, & eorum textura non ob id iure affirmandum.

Flauius Vopiſcus in Carino.

Ne patrimonia ſua proſcriptis legitimis hæredibus Mimis, & Balatronibus deputarent.

REPONENDVM Blaterones quidam exiſtimauere, quos deſcribit ex Ariſtophane Gellius lib. 1 cap. 15. inquiens eſſe homines in verba prouectos, locutuleios, & linguaces, hoc eſt inconditè & inaniter loquentes; Nam cum Mimis coniunxit Balatrones, ſeu potius Blaterones dicunt iſti, qui eiuſmodi ſunt & ipſi. At parcant mihi, fruſtra verba immutamus, quum ſenſus rationi conſentaneus ex ipſiſſimis textus verbis elici poſſit. Namque ſi Balatrones cum Feſto accipiamus pro nihili hominibus, & nullius pretij, & cum Varrone libro de re Ruſtica 2. capite 5. inquiente; Videbo iam vos Balatrones, & tunc afferam meum corium & flagra; à blateis ſcilicet, quæ ſunt bullæ luteæ, ex itinere contractæ, quæ à ſoleis deraduntur; qua voce, & nos Itali *Balatroni* homines nequam, & Galli *Belitrones* etiam dicunt non bonæ frugis, & nihili faciendos viros, verbum Vopiſci ſententiæ maximè conueniens erit. At ſi etiã vaniloquos, quod iſti faciunt, intelligamus, nec minus vox Balatrones, quam Blaterones accõmodatiſſima erit, ſiquidem in hunc ſenſum accepit D. Hieronymus, inquiens: Ne me putes in modum ruſtici Balatronis cuncta Origenis reprobare, & Horatius.

Balatro ſuſpendens omnia naſo.

Et Serm. 1. Saty. prima, cum Mimis quoque coniungit; ait namque.

Mendici, Mimę, Balatrones hoc genus omne
Mæſtum, ac ſolicitum eſt cantoris morte Tigelli.

Hinc Porphirion interpres ait, balatrones dictos à balatu, & vaniloquentia.

IN AELIVM SPARTIANVM, DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

Aelius Spartianus in Adriano.

Statim curſum fiſcalem inſtituit, ne Magiſtratus hoc onere grauarentur.

IOANNES Baptiſta Egnatius in ſuis Annotat. non inſtituit, ſed inhibuit legendum putat, ſenſu tali. Prohibuiſſe Adrianum ad conciliandam ſibi famam boni Principis, ne fiſcus acerbius pecunias exigeret. Quę expoſitio (pace viri doctiſſimi ſit dictum,) nimis extorta conuincitur. Quia paulò poſt inquit Spartianus. Adrianum ad colligendam gratiam nihil prætermittentem, infinitam pecuniam, quæ fiſco debebatur, priuatis debitoribus in Vrbe, atque Italia; in Prouincijs verò etiam ex reliquis ingentes ſummas remiſiſſe; ſyngraphis in foro D. Traiani incenſis. Adrianus Turnebus Aduerſ. lib. 29. cap. 12. aliter exponit, & inquit Adrianum inſtituiſſe curſum fiſcalem, id eſt, vt fiſcales curſus fiſci ſumptibus tolerarentur, quum antea illud eſſet magiſtratuum onus. Quæ explanatio certè manca, & mutila eſt. Quis enim eſſet curſus fiſcalis prætermittit, in quò magis erat elaborandum. Cœlius Rhodig. libro 21. capite 24. inquit. Curſus publicus, aut fiſcalis dicebatur, quum ab Imperatoribus certis locis equi pręceleres deſtinabantur, quibus non vtebantur alij, niſi facultate impetrata, quam vocant tractatoriam. Vir hic peritiſſimus antiquę lectionis propinquius rem tetigit; at certè nec exactè, nec ſat bene rem ipſam aperit, namque curſum fiſcalem publicum fuiſſe nulli dubium eſt, quod equis præceleribus conſtaret, quos ipſe ibidem veredos appellat, non vndequaque verum; ſiquidem ſatis conſtat ex Procopio libro 2. Belli Perſici. Equos publicos in eum vſum fuiſſe inſtitutos, vt Veredarij celeribus equis inuecti Regum litteras proueherent. Hodie *correre la poſta* vulgo dicimus, quod diſpoſitis equis curſitare antiquiores dixere. Am. Marcel. libro 20. vbi de Florentij pręfecti fuga: Charitates eius cum te familiari intacta, publico curſus vſu permiſſo ad Orientem redire tutius imperauit. Et libro 21. vbi de Tauro Præfecto Prætorio Vectusq; mutatione celeri curſus publici.

Cuius

Cuius inſtituti Xenophon lib. 8. Cyripedię Cyro tribuit laudem. Herodotus Xerſi in Vrania. Verum ſicuti veritati conſentaneum fatemur, curſus fiſcalis ſeu publici ſpeciem fuiſſe curſum qui fit diſpoſitis equis frequenter mutatis, ita non omnem curſum fiſcalem huiuſmodi fuiſſe ex mox dicendis luce meridiana clarius palam fiet; Si quidem curſus nomine hoc loco intelligẽdum iter quodcunque, Fiſcalis verò, ſeu publicus, ideſt fiſci, vel publici impenſa factus, qui non ſolum equis, ſed & vehiculis, & nauibus perficiebatur. Hinc verſuales equi. Caſſiod. lib. 4. Var. epiſt. ad Godiſcalcum, l. 9. C. Theod. de leg. & dec. leg. quibus ſcilicet in cauſa principis vtebantur. Horum item meminit Am. Marc. lib. 28. Tranſeo inquit, quod quidam per ampla Vrbis ſpatia, ſubuerſoſq; ſilices ſine periculi metu properãter equos velut publicos ſignatis (quod dicitur) calceis agitant. Et per initia lib. 15. de Apodomio ad Conſtantium Galli necem perferente. Equorum inquit permutatione veloci. Fuit quoque curſus publicus vehicularis, de quo l. 1. & vltima, D. de mun. & hon. cur. publ. Suet. in Aug. c. 49. Iuuenes primo modicis interuallis per militares vias, dehinc vehicula diſpoſuit. Spartianus in Seuero. Poſt hæc, quum ſe vellet commendare hominibus, vehicularium munus a priuatis ad fiſcum traduxit, hoc eſt quod priuatorum impenſa fiebat, publica fieri ſanxit. Et Am. Marcel. lib. 14. de Gallo Cęſare vocato a Conſtantio. Decem vehiculis publicis, vt præceptum eſt, vſus. Et paulò poſt. Itineribus per mutationẽ iumentorũ emenſis venit Peſobionem. Et iterum de Conſtantio Imperatore. Delegit potiſſimum, vt vehiculis publicis impoſitum paulatim permitteret militem imminẽti caſus atrocitati velocius occurſurum. Liuius lib. 43. Vehicula Mictoni publicè locata quæ eum Brunduſium commodè perueherent. Et l. 4. C. de officio Præſidis δημοσίαν ὁδὸν Græci appellant. Fuit quoque curſus publicus, qui nauibus perficiebatur, ex Am. Marcel lib. 20. ſcribente, Iulianum milites cum familijs ad Oriẽtem proficiſci præcepiſſe, Clauularis curſus facultate permiſſa. Ibi enim per Clauularem curſum iter nauibus faciendum intelligendum conſtanter affirmo, ſi quidem longum iter ex Gallijs in Orientem nauibus perficiendum erat, quod quum ægrè ferrent milites, illis publica impenſa naues ad eos cum familijs tranfretandos, Iulianus indulſit; namque ibi loquitur de Herulis, Batauis, Petulantibus, Celſis, & alijs, qui ex Gallijs auxiliares a Conſtantio in Orientem tranſuehendos cum familijs ſuis, qui quum innumeri propemodum eſſent, non alio pacto publico curſu eo traduci poterant. Dicitur autem curſus Clauularis à clauo, quo naues reguntur, & diriguntur per maria, & flumina. Scio profectò Turnebum lib. 26. Aduerſ. c. 34. Clauularem curſum interpretari hoc loco curſum publicum militibus caligatis conceſſum, quorum caligæ clauulis confixæ erant. Verum, quam parum hic ſenſus verbis textus aptetur, non eſt qui non videat Sed ne milites qui in Orientem proficiſci cum familijs renuebant itineris maximam expenſam cauſarent, voluit Iulianus eos publica impenſa nauibus conuehi. Curſum autem dici nõ ſolum de itinere terreſtri, ſed & de nauigijs facto conſtat ex Plin. ſcribente lib. 12. c. 19. Hi recto curſu per ſinus inſtituent, vnde & nauis curſoria Sidonio, Typhim curſoriam aſcendi. His ita ſe habentibus, iure affirmare poſſum, hic apud Spartianum percurſum fiſcalem intelligendum,

publica

publica expenſa,ſeu fiſci pecunia factum iter; Si quidem Adrianus ad captandã omnium gratiam nihil prętermittens,Senatores vniuerſos allicere ſtuduit,iurans ſe nunquam Senatorem, niſi ex ſententia Senatus puniturum. Illud inſuper addẽs,quo magiſtratus omnes,qui per Prouincias mittebantur, in ſui amorem alliceret,vt illi publica pecunia itineris impenſam explerent. Hi enim in Prouinciam profecturi Auguſti decreto,cuius Suet.in illo c.36.meminit certã pecunia recepta ad malos,& tabernacula, quę antea publicè locari ſolebant digrediebantur.At Adrianus totam expenſam ad fiſcum pertinere voluit. Eadem de cauſa paulò infra refert idem Spartianus,eundem,his quos ad militiam vocaſſet equos,mulos, veſtes,ſumptus, & omnem ornatum ſemper exhibuiſſe. Capitolinus in Pertinace. Dein Pręfectus cohortis in Syria profectus T.Aurelio Imperatore a Præſide Syrię, quod ſine diplomatibus curſum vſurpauerat, pedibus ab Antiochia ad legationem ſuam iter facere coactus eſt. Vina fiſcalia,hoc eſt fiſci,apud Vopiſcum in Aureliano obſeruamus.

Aelius Spartianus in Adriano.

Seruiano ſororis viro, cui tantum detulit, vt ei venienti de cubiculo ſemper occurerit, tertium Conſulatum, nec ſecum tamen quum ille bis ante Adrianum fuißet, ne eßet ſecundę ſententię, non petenti, ac ſine precatione, conceſſit.

TVRNEBVM, cuius ingenium ſummoperè admirari ſoleo, hũc locum ennarrantem hæſiſſe exiſtimo, icciſco,ne veritas detrimẽtum patiatur,aliter explicandã Spartiani dicta cẽſeo. Ait doctiſſimus vir lib. Aduerſ.29.c.12.Secundæ ſententię eſt,qui poſt aliũ ſententiã ſecundo loco dicit. Primę enim ſententiæ eſt,verbi gratia Conſularis,qui tertium Conſulatum geſſit,ſi qui toties Conſul fuerit,in Senatu,reperiatur,alij ſecundę.Itaq; ſi plures totidẽ geſſerint Conſulatus, qui ante eũ honorẽ adeptus eſt primæ ſententiæ erat Imperatorũ ętate.Proinde Adrianus tertiũ Conſulatũ Seruiano detulit,non ſecũ tamẽ, ne quũ ille bis ante Adrianũ Cõſul fuiſſet Adrianus ſecũdæ eſſet ſentẽtiæ; Nos tamen aliter ſentiendũ exiſtimamus, Adrianũ inquã Seruiano tertiũ Conſulatũ ſecum non detuliſſe,ne Seruianus,quẽ maximè colebat,& qui ante ipſum quoque bis Cõſul fuerat,eſſet ſecundæ ſententię hoc eſt ſecundo loco ſententiam ferret. Nam primus locus ferendæ ſententię Adriani fuiſſet, qui iam tertium Conſulatũ adeptus antea,& Imperator,dubio procul primæ ſententiæ fuiſſet, & ſic Seruianus ſecũdæ; qđ placere nõ poterat Adriano volẽti ſummo honore afficere ſororis ſuę virũ,ob id, quum eundem tertio Conſulem faceret, voluit & ei collegam aſſignare,qui,vel non ter Conſul fuiſſet, vel ſi ter,poſterior ordine eſſet Seruiano,cui ius primę ſententiæ ferendæ,vel dicendæ eſſe volebat. Et hoc eſt quod paulò ſupra ſcribit idẽ Spartianus. Tertio Conſules,quũ ipſe ter fuiſſet plurimos fecit,infinitos autẽ ſecundi Conſulatus honore cumulauit. Illud autem obiter ſciendum, ante Imperatorũ tẽpus, vel ſaltem adhuc ſub Imperatoribus

peratoribus vigente Repub. Romana, ius primæ ſententiæ fuiſſe illius Conſulis, qui & maior, ſeu prior dicebatur, de quo Plinius libro 7. vbi de Balbo Cornelio. Et Cic. de ſemetipſo in Orat. in Piſ. & Liuius libro 29. vbi de Scipione; Erat autem Conſul maior, penes quem erant faſces, aut qui priori loco à centurijs Conſul renunciatus erat. Honor autem hic ſeniori tradi ſolebat, ex Plutarcho & Val. Max. quod ſi pares ętate fuiſſent, ille maior Conſul erat, cui plures liberi fuiſſent; quod ſi par fuiſſet vtrique filiorum numerus, præferebatur qui maritus; Aliter tamen obſeruatum procedentibus temporibus conſtat ex pręſenti loco, in quo ille ex binis Conſulibus præferebatur, qui dignior erat, & plures Conſulatus geſſerat, primæque etiam ſententiæ vocabatur. De re iſta plura, vbi de iure quintæ relationis verba facimus.

Aelius Spartianus in Adriano.

Poſt hęc profectus in Gallias, omnes cauſarijs liberalitatib. ſubleuauit.

CAVSARIOS legendum ex propria, & aliorum ſententia tradit Turnebus lib. 29. Aduerſ. c. 12. Ita & Io. Baptiſta Egnatius in Annot. ſuis in Aeliũ Spart. vt ſenſus ſit, Adrianum in Gallis omnes milites cauſarios ſubleuaſſe. Erant enim cauſarij milites qui ſenecta, vel valetudine aduerſa, aliove vitio corporis, aut mentis militia ſoluebantur, Quorum meminit Liuius libro 7. Tertius (inquit) exercitus ex cauſarijs, ſenioribuſque. Eorum etiam meminit lib. 16. & Tacitus in Orat. Druſi ad legiones Illyricas tumultuantes. Quæ expoſitio, ſicuti mihi non diſplicet, nihilo minus quum milites huiuſmodi à militia remoti ob benemerita præterita in colonias mitterentur, vt agros acciperent, vel domi ſuæ manerent, etiam ſtipendia accipientes ob ſtrenuè nauatam operam Reipub. dum militiæ habiles fuerant, non ob id exiſtimandum indigẽtes omnes ita in Gallis fuiſſe, vt liberalitate Imperatoris ſubleuandi eſſent, ideo & iure optimo magis accidet, vt nihil de textu mutetur, ſed dicamus ſcriptorem noſtrum explicaſſe omnes in Gallijs cauſarijs liberalitatibus Adrianum proſecutum, oppreſſos ſcilicet, vel bellorum incommodis, vel tributorum, aut vectigalium immodicis oneribus. Dixit autem cauſarijs liberalitatibus, hoc eſt liberalitates, quæ ex cauſa fierent, & prouenirẽt, Imperatoriſque animum iuſta cauſa mouente. Ita cauſſaria miſſio, de qua alibi fusè diximus, & Cauſariè aduerbio in eodem ſignificatu vſus eſt Martianus in l. milites agrum, §. is etiam, D. de re. milit. Quam interpretationem nec ipſe Turnebus reijcit. Et cauſare pro cauſam aſſerre Cic. pro Q. Rabirio. Numquid cauſare, quin ab iudicio ab eas turpiſſimè victus. Et Suet. in Nerone cap. 49. Cauſatus nondum adeſſe fatalem horam, Item Syllanum ad necem compulit, cauſatus, quod ſe ingreſſum ſui batius mare non eſſet ſecutus. Et Gellius, Negotium ſibi eſſe cauſatur. Et Virg.

Cauſando noſtros in longum ducis amores.

Cauſari etiam eſt cauſam dicere, vel defendere. Accius Medea.

Qui potis eſt repelli quiſquam vbi nullius eſt cauſandi locus.

Afranius in Emancipato.

Facunde cauſaris patrem.

Paccuuius in armorum iudicio.

Qui ſeſe ad finem eſſe ad cauſandum volunt,
De virtute is ego cernendi do poteſtatem omnibus.

Sic itaque interpretari poſſumus etiam cauſarijs liberalitatibus, hoc eſt audita cauſa militum indigentium, & grauatorum, eos liberalitatibus Adrianum ſubleuaſſe.

Aelius Spartianus in Adriano.

Toparcas, & Reges ad amicitiam inuitauit, inuitato etiam Coſdroe Rege Parthorum, remiſſaque illi filia, quam Traianus cœperat, ac promiſſa Sella, quæ itidem capta fuerat.

TOPARCAS locorũ Principes interpretandum non ambigendum, ſiquidem Græca nomenclatura demonſtrat. Hanc eandem ſellam Regiam, quam Traianus cœpit, & Adrianus remittere promiſit, Antoninus Pius teſte Capitolino in illo, Parthorum Regi repetenti pernegauit. Vocatam autem Cyri ſolium ex Plutarcho in Alex. μηδεὶς ἄλλος ἀνθρώπων καθίσειεν εἰς τον κύρου θρόνον πλὴν Αλεξάνδρου. Appellauere enim Græci Regale Solium θρόνον βασιλικὸν. Et Horat. libro tertio, Ode ſecunda.

Redditum Cyri ſolio Phraatem

Significans, reſtitutum illum in Imperium Parthorum, vel Perſarum. Non itaque mirum ſi Coſdrus eorundem Rex adeo anxius erat de ſede iſta recuperanda, vtpotè ſine qua ex longo vſu Reges in ea ſedentes, minimè honorificè regnare poſſe putarentur.

Aelius Spartianus in Adriano.

Catacrianos libros obſcuriſſimos, Antimachum imitando, ſcripſit.

EGNATIVS fatetur ſe neſcire quid intelligendum per Catacrianos libros, nec alium ſcimus id explicaſſe. Nos vocem à Græcis deriuatam Spartianum mutuatum non dubitamus, nempè compoſitam ex κατὰ præpoſitione, & κρείων quod Princeps ſignificar, & νοῦς mens Latinis, ita quod Catacrianos libros ſcripſerit Adrianus Imper.; qui ſe optimum Principem profeſſus eſt, de mente principis, obſcuriſſimè tamen id explicans, immitatus Antimachum Colophonium Poetam Græcum, qui, quum poema ſuum quondam in auditorio recitaret, atque omnes auditores, vno dempto Platone, quum non intelligerent, diſceſſiſſent. Plato inquit mihi pro omnibus. Cuius rei meminere Cic. & Plutarchus in Lyſandro. Fuerunt quidem & alij Antimachi; nam Suidas duorum meminit, nempè Aegyptij Hieropolitani, & Melij Pſecæ, & Homerus

alterius

alterius Troiani libro 10. Iliad. Verum dubio procul hoc intelligẽdum de priori, Colophonio ſcilicet Poeta. Poſſumus etiam interpretari Catacrianos, hoc eſt contra vſum; Catachreſis enim ſignificat abuſio, ſeu contra vſum, ex κατὰ quod eſt contra, & χρῆσις, ideſt vſus.

Aelius Spartianus in Adriano.

Frigora & tempeſtates ita patienter tulit, vt nunquam caput tegeret.

EX hoc præcipuè loco eorum ſententiam fulciri video, qui Romanos priſcos nullo capitis tegumento ordinariè vſos affirmant, quã aſſertionem Turnebum tueri ſcio. Aduerſ. lib. 8. c. 4. & poſt eum fuſius Iuſtum Lipſium libello de Amphitheatro proſecutũ eſſe, qui tamen nec ita exactè rem hanc pertractauere, quin & nobis aliqua ſuperaddenda reliquerint, præſertim quum locũ hunc non obſeruarint. Si itaq; Adrianus nec etiã tẽpeſtatũ, & frigoris tẽpore vnquã caput tegebat, ergo nec etiam ſereno, & calido aere, quum intecto capite incederet iuxta Romanũ morem. Qđ pariter confirmari poteſt ex Suet. in Iulio Cęſare ſcribente c. 42. Illũ ex omnibus honoribus ſibi decretis non aliũ libentius vſurpaſſe, quã ius perpetuo geſtandæ laureę coronæ, idq; ad caluiciũ cælãdũ, cuius quidem coronæ nullus vſus, ſi alio tegmine caput cooperire mos Romanis fuiſſet. Quinctilianus, & ipſe... quũ veſtium omnium ſingillatim meminit vſque ad calceos, in capite ſolũ capillũ format. Et Euſtathius Homeri interpres lib. 1. Odyſſ. author eſt, ad Romanos a priſcis Græcis tranſiſſe capita retecta habere; Adhæc nullã ſtatuã antiquã Romanã inueniemus aliter effictam, quam capite detecto. Nec allibi Homerus de aliquo capitis tegumento meminit. His tamẽ nõ obſtantibus alijs pluribus authoritatibus & rõnibus hãc opinionẽ diruere conantur. Inquiunt enim Martialẽ ſcripſiſſe lib. 11. Epigram. 7.

Permittis puteo piliata Roma. Et iterum.

Dumque decent noſtrum pilea ſumpta Iouem. Et Plaut. in Amph.

Ego habeo vſque in petaſo pinnulas.

Cic. in epiſt. ad Caſſiũ. Sed petaſati veniunt, comites ad portã expectare dicũt. Suet. in Auguſto, c. 82. ſolis verò Hyberni quidẽ patiens, domi quoq; non niſi petaſatus ſub dio ſpatiabatur. Vegetius inquit. Vſq; ad pręſentem ætatem conſuetudo permãſit, vt omnes milites pileis, quos Pãnonicos vocant, ex pellibus vterentur. Quod ſerui qui libertate donabantur pileati eſſent adeo manifeſtum eſt, vt nulla egeat probatione. Vnde illud ad pileum vocare, ideſt ad libertatẽ, & Bruti ſtatuis, & numiſmatibus pileus additus, vti libertatis aſſertori. Præterea ſeruos pileatos venũ iri ſolitos, quorũ nomine venditori nihil præſtarent ſcribit Gellius lib. 7. c. 4. ex ſnĩa Cœlij Sabini I.C. Ouidius 1. de arte amandi.

——— *Nec turpe putaris*

Pileolum nitidis impoſuiſſe comis.

Et Plato 3. de Repub. Pileum capiti imponi debere docet. Varro lib. 1. de vita P.R. inquit. Minores natu capite aperto erãt; capillo pexo, vtiq; innexis crinibus, ergo maiores natu aliter ſe habebãt, nempè caput tegebant. Horat. epiſt. 1.

Vt

Vt cum pileolo ſoleas conuiua tribulis.

Apud Athenęum Larēſius laudans ſuos Romanos ait. Veſtes etiam habemus, & calceatus frugi, ac ſimplices, & pileos capitibus circũponimus, ex ouium pellibus denſos, ac villoſos. Inſuper habemus caput aperuiſſe in honore habendo Romanis familiare, ergo caput tegebant. Saluſtius ſcribit Sullã Dictatorẽ in victoria Equo deſcendere, Pompeio vni adſurgere de ſella, & caput aperire ſolitũ. Et Seneca. Si Conſulẽ videro, aut Prætorẽ, omnia quibus honor ſolet haberi faciã, equo deſiliã, caput aperiã. Addamus etiam primis Romanorũ pilei vſũ familiarẽ ex Liuio per initia lib. 1. vbi ita ſcribit. Aquilã Lucomoni, qui poſtea fuit L. Tarquinius carpẽto ſedenti, cũ vxore pileũ abſtuliſſe, mox repoſuiſſe. Cui rei ſimile illud quod Lampridius in Antonino Diadumeno ſcribit. Hinc eidem Aquila pileum in agro ambulanti tulit. Harum ſententiarũ varietatem vt conciliemus illud præmittendum: Dubio procul ſtatuendũ Romanos priſcos capita tegere conſueuiſſe; non ſemper & communi vſu, ſed aliquando tantum, veluti in publicis ſpectaculis, ludis, & ſacrificijs, in peregrinationibus, in bello ad cœli iniurias arcendas, puta ventos, imbres, & æſtus. Idem mos quoq; ægris, vel qui integrã valetudinẽ non haberent, vel etiam decoris gratia, & ad tegendum vitiũ aliquod capillorum, qui etiam mos conuiuantibus a balneo pręſertim. Hos autem non iiſdem tegminibus indifferenter vſos clarè patet; nam vel pileo, vel galero, vel galerico, ſeu capillamento, vel pileolo, vel petaſo, vel cauſia, vel velo, vel veſte, ſeu veſtis parte, puta lacinia. Pileolo vſi ſunt cõuiuantes a Balneo, & ęgrotantes, qui nullo margine donabantur, ſed quales noſtrates dormitorij, ſeu nautici pileoli; vnde fortè Hippoc. ſtatuę pileolus impoſitus. Petaſo vſi ſunt valetudinarij, & iter facientes, & milites. Erant autẽ hi craſſiores cæteris, & iniurijs aeris, & inclementiæ arcendis habiliores, quales & militares fuere Vegetio. Cuculionem viatorium obſeruamus apud Capitolinũ in Vero, vbi ait. Obtecto capite cuculione viatorio, &c. Quæ omnia ex iam dictis palam fiunt. Cauſia capitis tegmen fuit ex velis paratum, leue ſcilicet arcendo calori aptum; quo mulieres vſas conijcere poſſumus ex Plauto in Perſa.

Tunicam, atque Zonam, & Chlamydem afferto, & Cauſiam.

Et Valerius Max. lib. 5. tradit Antigonum caput Pyrrhi texiſſe cauſia, vt velatum caput more Macedonum haberet; ex quo etiam Regium capitis tegmen fuiſſe conijcere poſſumus, præſertim Herodoto de Antigono idem ſcribẽte, & fortè tale, quod Turbante Turcarum. Velo caput operiebant ſacrificantes ex Virg. 3. Aeneid.

Et poſitis aris iam vota in littore ſolues
Purpureo velare comas adopertus amictu.

Idem ex Plutarcho in Probl. c. 11. & Liuio lib. 1. vbi legatus (inquit) ad fines eorum venit, vnde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen eſt) Audi Iupiter (inquit) audite fines, audiat Fas. Et iterum. Augur ad læuam eius capite velato ſedem cœpit Galericulo, ſeu capillamento ornamento capiti ſe adaptabatur ad contegendam caluiciem; ſeu raritatem capillorum ex Suetonio in Othone & Caligula, quod Coronã feciſſe Iulium Cęſarem diximus; de qua re alibi fuſius. Pileo, ſeu Galero (parum enim, vel nihil differre arbitror)

in

in ſpectaculis publicis & ludis vſi ſunt Romani Statius.lib.1. Thebaidis.

Et temperat aſtra galero. Et Iuen. Saty.6.

Flauo crinem abſcondente galero.

In communiori vſu fuiſſe Romanis conſtat caput veſte circumtegere, eamque amouere aperiendo caput in alicuius honorem, quod tradit Plutarchus in Problem. inquiens. Romani ſi cui obuiam facti ſunt, cui honor habendus, ſi fortè caput veſte iniecta habeant, id reuelant. Idem author in Gracchis de Naſica. Laciniam togę reijciens in caput. Et Seneca de Męcenate. Hunc eſſe, qui in Tribunali, in roſtris, in omni publico cœtu ſic apparuerit, vt pallio velaretur caput, excluſis vtrinque auribus. Plutarchus quoq; Demetrij Pópeiani liberti ſuperbiam taxans ait, illũ accubuiſſe habentẽ caput pallio obuolutum. Et Petronius deſcribens accubitũ molliſſimum omnium. Melchionum pallio (inquit) coccino adraſum inuoluerat caput. Liuius lib.23. Statua eius iudicio fuit Prænestę in foro ſtatuta loricata, amicta toga, velato capite. Capitolinus in Pertinace vbi de Læto Præfecto Prætorij ab eo ad milites miſſo, ait. Sed ille declinatis militibus per porticus adoperto capite domum ſe contulit. Et paulò poſt de cæde Pertinacis. Ille precatus Iouem vltorem, toga caput operuit. Liuius in Epitome lib.89. Mutilus ex proſcriptis vnus, clam capite adoperto ad poſticas ædes Baſtiæ vxoris quum acceſſiſſet, admiſſus non eſt, quia illũ proſcriptũ diceret. Itaq; ſe transfodit, & ſanguine ſuo fores vxoris reſperſit. Ex quibus concludendũ Antiquis Romanis caput obtegere pileo minimè in cõmuni vſu fuiſſe, ſed intecto capite proceſſiſſe, & ſi quãdo tegere volebãt, pallio obuoluiſſe, ſeu eius lacinia, præterquam tamen in iam memoratis caſibus. Cooperiendi autem pileo caput morem cum Romano Imperio Byzantium translatũ teſtatus eſt Nicephorus Greg. inquiens. De capitis tegmine moris apud ſuperiores Principes erat, vt ætate prouectiores aulici pileis turbinatis vterentur ſerico tectis iuniores autem omnes prorſus nudi eſſent capitibus. Andronico autem Imperatore is mos adeo exoleuit, vt paſſim omnes, & ſeniores, & iuniores pileis vterentur, non minus in palatio, quam in agris, ijſque varijs, & peregrinis. Ex quibus facilis reſponſio ad authoritates in oppoſitum adductas.

Aelius Spartianus in Adriano.

Lenoni, & Laniſtæ ſeruum, vel ancillam vendi vetuit cauſa non præſtita.

QVID ſit cauſam præſtare ex Iuriſconſultorũ fonte hauriendũ, apud quos inter cætera ſignificata cauſa accipitur pro conditione, & iure cuiuslibet rei, vti l. ſi conuenerit, 18. §. ſi fundus, D. de pign l. alienatio, 67. D. de cõtrahen. empt. l. ſi debitor, 12. C. de diſtrac. pign. & in Cõſtitutione Seueri, & Antonini, l. vnica, C. rẽ alie. ger. & Paulus in l. via, §. fundus, D de ſer. ruſt. & Vulp. l. Pomponius, 13. §. 1. D. de acquir poſſ. Et præter Iuriſperitos Cic. etiam in eadem ſignificatione accepit cauſam in orat. pro lege Agraria inquiens: Soluta

in meliore cauſa ſunt, quam obligata. Ita quoq; familiaris locutio eſt Iuriſperitis præſtare culpam,caſum,dolum,periculum, bonam fidem,diligentiam,cuſtodiam,factum, pro euentum horum cuiuslibet in ſe recipere, ſeu cautionem dare exitus eorumdem. In quem ſenſum quoque Cic.lib.3. Offic. dixit. Quidquid eſſet in prædio vitij, id ſtatuerunt, ſi venditor ſciret,niſi nominatim dictũ eſſet, præſtare oportere. Ex quibus elicimus ſenſum verborum Spartiani eſſe, ab Adriano inter cętera optima decreta, & illud ſancitũ, ne quis vendere poſſet Lenoni, vel Laniſtæ ſeruum,vel ancillam, niſi præſtita cauſa,hoc eſt niſi periculo in ſe recepto, vel probato, qđ ille, ſeu ſeruus, ſeu ancilla ſeruilis generis eſſet, fortè enim vſu venerat,quod Laniſtæ,vel Lenones infames homines lucri gratia ẽt emerent ingenuos,vel libertinos,vel aliquos,cuius generis nulla certa haberet notitia; cui malo occurrere voluit Adrianus, decernens vti iã dictũ eſt.

Aelius Spartianus in Aureliano.

Decoctores bonorum ſuorum, ſi ſuæ authoritátis eſſent catamidiari in Amphitheatro, & dimitti iuſſit.

DECOCTORES bonorum ſuę authoritatis appellat, qui ſui iuris eſſent,frequens enim apud Iuriſtas authoritas pro iure dominij accipitur. Vnde ius ſui,vel alieni,non ſui inquam,ideſt ſuæ poteſtatis,facultatis,liberi arbitrij.Sic ſui mancipij eſſe, ideſt ſui, & non alieni dominij.Homo itaq; ſuæ authoritatis,ſeu iuris ſui eſt,qui alteri nõ paret,nec in aliena poteſtate eſt,ſed ſuus eſt,& ſuam,non alienam,ſequitur ſententiam. Si quis itaq; ſui iuris exiſtẽs ſua bona decoxiſſet, hunc catamidiari voluit Adrianus, ex quo diſtinguit ab illis, quos ſupra non vitio ſuo decoxiſſe inquit. Vtitur autem verbo Gręco Spartianus κατακωμιδιᾶν enim eſt deridere, vel ludibrio habere.Ita & noſtris temporibus ob varia delicta quidam in publicis locis mitellati in ſcalari ſuggeſto, vel ij qui non ſunt ſoluendo ſilicem natibus percutientes, vel ferro aut palo alligati populi exſibilationibus,& alijs iniurijs exponũtur.Et catamiti dicũtur probroſi pueri,qui pudorem vendunt,& corpora proſtituunt. Sic Ganymedes Iouis concubinus Catamitus ab antiquis vocatus. Et Catamitum Cic.in 2. Philipp.Antoninum dixit. Infamia autem olim donatos qui ſua prodigè, & luxurioſè decoquebãt,& conſumebant, patet etiam ex Solonis lege,referente Diogene Laertio lib.1.Decretorum Philoſophorũ. Erat autẽ lex huiuſmodi τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν διαπαρανήσων ἄτιμος ἔσω,hoc eſt.Qui patrimonij ſui verſuram fecerit,ignominioſus eſto.Budęus in ſuis Annot. in Pandect. exiſtimat catamidiare conſimile eſſe,qđ Latini,traducere, dixere. Liuius lib.2. vbi loquitur de Volſcis publico conſilio,& præconis voce à ſpectaculis exactis. Vos inquit omnib. ciuibus,peregrinis,populis,ſpectaculo abeuntes fuiſſe. Veſtras coniuges, veſtros liberos traductos per ora hominum. Et Veſpaſianus referente Paterculo vbi de delatoribus. Hos aſſiduè in foro flagellis, ac fuſtibus cęſos, ac nouiſſimè traductos per Amphitheatri arenã paſſim ſubijci in ſeruos, ac vęnire imperauit,

perauit, partim in aſperrima inſularum aduehi. Quod ſicuti nobis probatur, ita ſanè minus recipiēdum videtur, quod ex ſacro Euangelio Matthæi c primo tradit in eadem ſignificatione accipiendum, ſcilicet. Ioſeph autem vir ipſe iuſtus, nolens eam traducere, voluit occultè dimittere. Illud enim traducere Grę cè παραδειγματίζαι nil aliud ſignificat, quam palam extra ducere, ideſt illi libellum repudij, vti Hebræis mos erat dare, & dimittere de domo ſua, iuxta præceptum Deuteronomij capite vigeſimoquarto.

Aelius Spartianus in Didio Iuliano.

Inter viginti viros electus eſt ſuffragio Matris Marci.

VIGINTIVIRATES meminit Tacitus lib. 3. per hęc verba. Per idē tēpus Neronē è liberis Germanici iā ingreſſum iuuentam cōmendauit Patribus vtque munere capeſcendo Vigintiuiratus ſolueretur. At quis eſſet hic magiſtratus Dion ſolus lib. 53. docet, inquiens. Vigintiuiri erant. Triūuiri capitales, Triunuiri monetales, & quattuoruiri curatores viarum vrbis, & decemuiri quí haſtam centumuiralem cogebant. Ex quibus colligimus vigintiuiratum magiſtratū fuiſſe, ex quattuor alijs magiſtratibus collectum. Ex Neotericis Carolus Sigonius de antiquo iure Italiæ lib. 2. c. 2. ſcribit. Vigintiuiros Cæſarem intuliſſe in primo Cōſulatu, quum legem Agrariam tulit, quod inter omnes ſubdit ſe videre conuenire. At quum nec Dion, nec Suetonius, qui vitam Iulij Cæſaris diligentiſſimè ſcripſere, quicquam de re hac literis mandarint, quāuis de lege Agraria ab eodem lata verba fecerint, qui ſint qui in re hac omnes conueniant, neſcio. Eandem expoſitionem recipit Turnebus libro Aduerſ. primo, c. 25. eadem Dionis authoritate Budæus in poſt. Anno. in Pand. Vigintiuiratus meminit, ſed qui eſſent rectè. Illud ſanè nos adnotamus, quod quum antea primus magiſtratus, qui peteretur, eſſet Quæſtura, vt aliàs abunde docuimus, poſtea à Iulio Cæſare Vigintiuiris electis, magiſtratus ſcilicet conſtans ex iam dictis, hic primus erat ante Quæſturā petendus, & obtinendus. Quod clarè colligimus ex Tacito loco citato ſcribente, Tiberiū Neronem Patribus commendaſſe, vt eum à munere capeſcendi Vigintiuiratum ſoluerent, & quinquennio maturius, quam per legem, Quæſturam peteret.

Aelius Spartianus in Seuero.

Quęſturam diligenter egit, omnibus ſortibus natus militari, poſt Quęſturam ſorte Beticam accepit.

IOAN. Baptiſtā Egnatius lectionē corruptā fatetur, at quomodo reſtituenda ſit, ſilet. Nos arbitramur ita legendū Quæſturam diligenter egit, omnibus ſortibus nactus militarem, ibique ſit pūctus. Quis ſenſus verò ſit perquirēdum. Per initia lege curiata Regibus permiſſa eſt Quæſtorū electio, quibus extinctis, id munus Conſulare fuit; Poſtmodum populi ſuffragijs comitijs curia-

tis quæſtores creati, quod ex Dionyſio ad finem lib. 4. & Tacito lib. Annal. 2 manifeſtũ fit. Sciẽdũ præterea, ſortem cõmuniori ſignificatione accipi pro fortuito cuiuſcunq; rei euentu. His ſic ſe habentib. dictorũ Spartiani ſenſus erit. Seuerũ nactũ Quæſturam militarẽ omnib. ſortibus, id eſt Quæſtorem factum. ſorte omnium ſuffragiorũ, nam quum ſuffragiorum euentus fortuitus eſſet, & incertus, ſortes appellari ſuffragia poſſunt. Addamus ſorte ẽt poſtea eidẽ Quęſturã militarẽ obuenisse, nã creatis Quæſtoribus, Quæſturas Vrbanas, & prouinciales inter ſe ſortiebantur ipſi, qđ ex Cic. probari poteſt, ſcribente in Verrem. Quæſtor ex Senatuſconſultos Prouinciã ſortitus eſt. Et Q. Fratrẽ. Quæſtorẽ habes, non tuo iudicio delectum, ſed eum, quem ſors dedit. Et pro Mur. Quæſtura vtriuſq; propemodum pari momento ſortis fuit. Et pro Seſtio. Quęſtor hic C. Antonij collegæ mei fuit ſorte. Non negauerim tamen Quæſturas authoritate aliquãdo S. C. vel lege aliqua, vel principis viri decreto ſine ſorte datas. Sic Cice. in Antoniũ. Quæſtor es factus, deinde continuo ſine S. C. ſine ſorte ſine lege ad Cæſarẽ cucurriſti. Et in Epiſt. ad Att. Pompeius Q. Caſſiũ Quæſtorem ſine ſorte delegit, Cæſar Antonium. Ordinariè tamen ſorte dabantur Quęſturæ. Erit itaq; ſenſus verborum Spartiani, Seuerum ad quæſturam militarẽ peruenisse omnib. ſortibus, id eſt ſorte ſuffragiorũ Quæſtorẽ factum, mox ſorte illi militarem Quæſturam obuenisse. Dicebatur autẽ Quæſtura militaris, quam Quæſtor obibat, qui ſtipendia militibus perſoluebat; Nam Aſinius Pollio inter Epiſt. fam. Cic. lib. 10. Epiſt. 31. queritur, quod Balbus Quęſtor, magno pondere auri, & argenti coacto de publicis exactionibus, ex Hiſpania fugerit, ne ſtipendio quidẽ militibus reddito. Et apud Liuium lib. 42. Quæſtores, quorũ ſtipẽdia, quæ à Regibus, aut Nationibus pendebantur, accipiunt. Vnde in caſtris Quæſtorium legimus apud eundẽ, Quæſtoris ſcilicet habitationẽ lib. 10. Huic noſtræ interpretationi obijci poteſt, Imperatorũ tẽporibus, præſertim poſtremorum, populi, Senatuſq; Romani potentia omni in illos translata, eos pro libito magiſtratus oẽs dediſſe, & ſorte Quęſtorias Prouincias minimè partitas. Cui obiectioni facilis reſponſio, quũ ſtatim ſubiungat idẽ Spartianus, Seuerũ poſt Quæſturã Beticã Prouinciã accepiſſe ſorte. Verũ libet & addere, ſecũdum eandẽ lectionẽ poſſe interpretari oĩbus ſortibus, id eſt oĩbus votis & ſuffragijs, vt ſcilicet (qđ aiunt) nemine diſcrepãte, Quæſtor fuerit creatus. Addamus ſortes etiã oraculorũ reſponſa dictas. Val. lib. 1. Cuius rei explorandæ gratia legati ad Delphicũ oraculũ miſſi, retulerunt, præcipi ſortibus, vt aquã eius lacus emiſſã per agros diffunderent. In eodẽ ſignificatu Capitolinus in Clodio Albino. Quare ſortẽ illam, qua Seuerũ laudatũ in Peſcennij vita diximus, ad ſe trahebat. Et rurſus Qđ quũ ille ſortẽ de fato ſuo tolleret, &c. Quibus ſic ſe habentibus, poſſumus etiam afferre huc ſenſum, quod ſcilicet Seuerus adeptus fuerit Quæſturam omnibus ſortibus, id eſt omnibus oraculis prædicentibus ei, vt interim omittamus ſortis genus illud, quod vulgo *Lotto, & Ventura* dicitur, cuius ſæpè meminit Lãpridius in Heliogabalo. Aliã quoq; ſubdimus interpretationẽ, litera non mutata, vt ſcilicet legamus natus, (nõ nactus) nã militarẽ pro militari legendum conſtantiſſimè credimus, & ſenſus erit Seuerum omnibus ſortibus natum, id eſt eum aptum natura, & genitũ, & habilem ad quæcunque munia

nia publica, ſiquidem ſors quādoque Latinis accipitur pro munere vel officio. Liuius. Si ita videretur Patribus, mitterent ad collegam, vt is, qui profligatum bellum haberet ad comitia Romam rediret, ſi id facere grauaretur, quod non ſuæ ſortis id negotium eſſet, ſe quidem facturum, quod Senatus cenſuiſſet.

Aelius Spartianus in Seuero.

Poſt Quæſturam ſorte Beticam accepit, atque inde Africam petijt, vt mortuo patre rem domeſticam componeret; ſed dum in Africa eſt, pro Betica Sardinia attributa eſt, quod Beticam Mauri populabantur.

QVIDAM interpretantur Beticam ideſt Hiſpanicam, eo quod Betis fluuius Hiſpaniam pręterfluens, eam diuidat. Vnde Aſonius Epiſt. 15.

Qua Betis Oceanum Tirrhenumque vrget Iberus.

Verum, etſi nos fateamur Beticam aliquando accipi pro tota Hiſpania, nihilo minus hoc loco non dubitamus interpretandum pro ſpeciali Hiſpaniæ Prouincia, ita à Beti, ex ea demiſſo flumine, dicta, ab incolis Turdetania appellata. authore Strabone lib. 3. Ea nunc Granata dicitur, à Grano tinctorum, quę Græcis κόκκος vocatur, vulgo *Grana* dicitur, de qua Plinius lib. 21. c. 8. cuius copia in hac Hiſpaniæ parte naſcitur, teſte Strabone lib. 10. & in ea lanas pulchro colore tingi oſtendit Martialis inquiens.

Betis oliuifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

Eandem Prouinciam optimi ſalis feracem elicimus ex Sereno in Heroum tumulis ſcribente.

Sal niueum ſumes, Beticum quem nomine dicunt.

Huic autem noſtræ expoſitioni fauent verba ipſiuſmet Spartiani, quæ ſtatim ſubdit, pro Betica ſcilicet Seuero Sardiniam attributam quod Mauri Beticam populabantur; Huius enim Prouinciæ etiam noſtro æuo incolæ, vt plurimū Mauri ſunt; quamuis Ferdinādi, & Eliſabeth Hiſpaniarum Regum imperio, quorum auſpicio debellati fuere Chriſtianam fidem profeſſi ſint.

Aelius Spartianus in Seuero.

Jta vt mortuus ictu plumbeæ crederetur.

PLVMBEAM ſubſtantiuum nullibi obſeruamus, quare ſi adiectiuum dixerimus, ſubſtantiuum aliquod ſubintelligendum erit, cui adnitatur, veluti pila. Sic Martialis dixit Plumbea ſelibra, vt ſenſus ſit pilę plumbeæ funda vel alia machina bellica iacta Seuerū percuſſum. Vel & fortè rectius, legendum loco plumbeæ, plumbatæ, ſi quidem duas plumbatarum ſpecies apud ſcriptores legimus, quarum altera ſupplicium eſt, altera verò telum bellicum.

Priori in ſenſu, plumbatæ ſunt verbera cum plumbo facta, quibus certis criminibus ſontes cedebantur. Plumbatarum verbera legimus apud Iuriſconſultos in l.2. de exact. tributo. lib. 10. Cod. ita enim illic legendum docet lex tertia de exactor. in C. Theod. & l.2. ff. de quæſt. & l.80. de Decurio. in eod. Cod. Et in l.7. de exact. eod. Cod. appellantur plumbi verbera, & in l. vni. C. de his qui potentiorum nomine, præcipiunt Imperatores eos qui in potentiores litẽ transferunt plumbo affectos, relegari. In eodem ſenſu apud ſacros ſcriptores legimus. Ambroſius lib. 5. Epiſt. ſcribit, aliquos Chriſtianos gladio, aut fuſtibus, aut plumbis necatos. Idem in lib. de paſſione Geruaſij & Protaſij inquit. Tunc indignatus Comes Aſtatius, iuſſit eum tamdiu plumbatis contundi, quamdiu exhalaret ſpiritum. In libello quoque paſſionis Valeriani, Tiburtij, & Maximi martyrum ita ſcribitur. Igitur quum perueniſſet ad Almachum, quod Maximus Cornicularius cũ ſuis omnibus eſſet factus Chriſtianus, iuſſit eum tamdiu plumbatis tundi, quandiu ſpiritum redderet. Et in paſſione quattuor coronatorum martyrum habemus. Illis autem reluctãtibus renunciatum eſt Diocletiano Auguſto, qui ipſos iuſſit ante ſimulachrum ictu plumbatarum deficere. Et Prudentius περὶ στεφάνων habet.

Tundat tergum crebris ictibus.
Plumboque ceruix verberata extuberet.
Pulſatus ergo martyr illa grandine,
Poſtquam inter ictus dixit hymnum plumbeos.

Verum in hac ſignificatione plumbatam minimè accipi poſſe in præſenti loco clariſſimum eſt. Plumbata etiam fuit antiquis iaculi genus, cuius duo genera facit author libelli de rebus bellicis, qui notitię Imperij Ro. inſcribitur. Vnũ, cuius ligno ferrũ ad formã venabuli infigebatur, fiſtula eiuſdẽ ferri parumper extenſa, ſuper quã modico interiecto ſpatio, plumbo adhærentes aculei, velut tribuli, emergebant, quę plumbata tribulata appellabatur. Altera verò erat mamillata, quæ bene extenſa, & directa virga accipiebat in extremitate ſui rotundum, & in acutum deductũ ferrum, ſimilibus locis quibus ſuperior, in tribulata plumbo, & pennis adhærentibus. De eiſdem meminit Vegetius lib. 1. c. 17. & lib. 11. c. 15. inquiens Plũbatarũ quoque exercitatio, quas Martiobarbulas vocant, eſt tradenda iunioribus. De his etiam inter recentiores Alciatus Prętermiſſorum libro primo.

Aelius Spartianus in Peſcennio Nigro.

Hunc in Commodianis hortis, in porticu curua pictam de Muſiuo inter Commodi amiciſſimos videmus ſacra Iſidis ferentem.

SPARTIANVS ait, ſe vidiſſe Peſcennium Nigrum in Commodianis hortis in porticu curua pictũ de Muſiuo, inter Cõmodi amiciſſimos ſacra Iſidis ferẽtẽ. Quę verò pictura Muſiua, ſeu de Muſiuo fuerit antiquitus, perquirẽdũ, cũ vox hęc in frequẽs valdè ſit, nec alibi fortè obſeruata, pręterquã apud D. Auguſt. de Ciuitate Dei. Vulgò *Moſaico* dicitur, & eſt opus ex varicolori-

bus

bus lapillis ſimul compactis figurã quamuis repręſentans, Cuius operis memi nit Scholaſticus Epigram. lib. 4. Verſus Græcos non appono, binos tamen Latinos redditos in medium affero ad rem præſentem facientes.

Admiror qua arte ex alijs, aliſque lapillis.

Tam cito compoſitum transier im in Satyrum.

De huiuſcemodi opere quoque Plinius libro trigeſimoſeptimo. Interraſo inquit marmore, vermiculatiſque ad effigiem rerum, & animalium cruſtis. Huiuſmodi pulcherrima opera in Italia cõſpiciuntur in Aede Senenſi, Cathedrali, & in D. Marci Templo Venetijs. Cur autem opus iſtud ita appelletur colligere poſſumus ex Plinio lib. 36. capite vigeſimoprimo ſcribente. Non prætermittenda & pumicum natura, ſiquidem ita appellãt quidem ita & eroſola ſaxa. In ædificijs vocant Muſęa dependentia ad imaginem ſpecus arte reddendam. Noſtris temporibus Romæ, & Florentiæ pluribus locis videmus ſpeluncas huius generis cum fontibus, in quorum parietibus, lapillis verſicoloribus inuicẽ connexis, variæ animalium figuræ, veluti ſi depictę eſſent, configurantur. Quę omnia Muſiuũ opus Latinę dici poſſe nõ ambigimus. Cuiuſmodi loca Muſis, & ſtudijs dicata olim, & muſęa vocata ſcimus. Ita Strabo lib. vlt. ſcribit, apud Alexandriam fuiſſe nobiliſſimum Muſęum. Stephanus de Vrbibus, eſſe tradit apud Olympum in Macedonia, ex authoritate Polybij. Spartianus in Adriano Muſiuum appellat, inquiens, Apud Alexãdriam in Muſiuo multas quæſtiones profeſſoribus propoſuit, & propoſitas ipſe diſſoluit. Et Plinius lib. 1. Epiſt. ad Fundanum inquit. O mare, ò littus, verum, ſecretumque muſęum, quã multa inuenitis? Ita Philoſtratus in vita Apollonij Thianei μουσεῖον vocat locum Muſis ſacratum, quod & Pollux affirmat. Varro lib. 3. de re Ruſt. c. 5. dixit, directum eſſe fluuium ab inſula ad Muſęum, ita vocat locum Muſis, & ſtudijs dedicatum, proindè de Caſinate fundo Varronis ita ſcribit Cic. in Antoninũ. Studiorum enim ſuorum M. Varro voluit eſſe illud, non libidinum diuerſorium. Hinc adnotare libet iure meritò doctiſſimum Alciatum in Annot. Cod. in tres poſteriores libros, l. 1. C. de excuſ. artif. lib. 10. Muſiuarios legere, quod alij Muſcarios, alij Muſarios, Cuiacius Muſinarios legunt, ſed perperam hi omnes. Ita & apud Firmicum lib. 2. c. 4. vbi habet. Aut inauratores, aut Muſinarios, haud dubiè reponẽdum Muſiuarios, artifices ſcilicet operum Muſiuorum, ſeu de Muſiuo dictorũ. Inter Muſiui opera enumerãdum Lithoſtratũ, hoc eſt pauimentũ lapillis varij coloris ſtratũ. Aſarotam etiã dixit Græca compoſita voce Xenodorus, qui primus claruit in faciendis pauimẽtis miro artificio, paruulis teſtulis in varios colores tinctis, & imagines repreſentantibus. Pap. lib. Syluarum.

Suberatque nouis aſarota figuris.

De his plura apud Plinium lib. 36. c. 25. Dictum autem fuit Lithoſtratũ dictione compoſita ex λίθος, ideſt Lapis, & ςρωτός, ideſt ſtratus. Legimus in Euangelio Ioãnis. Et ſedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithoſtrotos. Et Varro lib. 3. de re ruſt. Quum villã haberes opere tectorio, atq; inteſtino, ac pauimẽtis nobilibus Lithoſtrotis ſpectandã. Sicuti autem Muſiuum in parietibus appellamus hoc opus, ita & in pauimentis Lithoſtrotum, vel Aſaroton, & vermiculatũ opus etiam cõmuniori appellatione dictũ in lapidibus, quod in lignis teſſel-

latum appellamus, quum ſcilicet ex ligneis ſegmentis varij coloris variȩ rerũ figuræ cóformantur, vnde vulgo opus de Tarſia. Treb. Pollio ait in Tetrico Iuniore 24. Tyr. de Tetricorum domo in Monte Cœlio, in qua Aurelianus pictus eſt, vtrique prætextam tribuens, Senatoriam dignitatem, accipiens ab his ſceptrum, coronam ciuicam, picturatam de Muſæo.

Aelius Spartianus in Peſcennio Nigro.

Idem piſtores ſequi expeditionem prohibuit, bucellato iubens milites, & omnes eſſe contentos.

COELIVS Rhodig. lib. lect. antiquarũ. 9. c. 16. bucellatum interpretatur frumentum excoctum ad uſus diuturnitaté, idq; authoritate Amm. Marcellini, cuius hæc ſunt verba, lib. 17. Viginti dierũ frumentum, ex eo quod erat in ſedibus conſumendum, ad vſus diuturnitaté excoctum bucellatum, vt vulgo appellant, humeris impoſuit libentium militũ. Sed quæſo, quis in annona militari excocti frumenti vſus? & quȩ ad diuturnitatem proficere poteſt excoctio? niſi & eundem in panem redactum dixerimus. Ad hæc, cur Peſcennius piſtores ſequi expeditionem prohibuiſſet, niſi id genus frumenti in panem bucellatum dictum redactum fuiſſet? Quare per bucellatum dubio procul intelligendum id genus panis, quod nos biſcoctum appellamus, cuius rei in expeditionib. bellicis, præſertim nauticis, frequens apud omnes & nunc vſus, vnde & panis nauticus dictus. Volcatius de Auidio Caſſio tradit. Præter laridum, ac bucellatum, & acetum militem portare prohibuit. In eadem ſignificatione accipitur à Iuriſtis in l. 1. C. de erog. milit. ann. lib. 12. ſcilicet pro genere panis biſcocti. Ita & Alciatus in annot. in Cod. poſt. lib. interpretatus eſt. Vnde non ineptè Paulinus & Theraſ. in Epiſt. Auguſt. 36. De bucellato Chriſtianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidiè ad frugalitatis annonam militamus, panes quinq; tibi miſimus. Dictus autem bucellatus panis, eo quod in bucellas, & quaſi teſſellata fruſta formetur, ad hoc vt facilius iterum coqui, & exſiccari melius poſſit. Bucella enim buccȩ diminutiuum eſt, & bucca fruſtulum eſt alicuius rei comeſtibilis, quantum bucca cómodè capere poteſt. Vnde buccellas dixit Tertullianus lib. de Monogamia panis portionem, quam miniſtri Eccleſiæ mulieribus dabát domũ perferendam, Græcis δίπυρος, & ξηρὸς ἄρτος, & παξαμάδιον, ſcilicet panis biſcoctus, & ſiccatus. Apud Gregorium Turonenſem legimus, ab Aetij bucellario Valentinianũ interfectum fuiſſe, quamuis P. Diaconus à milite interfectum ſcribat, & Pomponius Lȩtus à Tranſtyla, & Octila, Aetij militibus. Turnebus tradit Aduerſ. lib. 24. cap. 16. Mauritij neſcio cuius ſcriptoris Græci authoritate innixus, Bucellarios equites fuiſſe armatos Zabis, & manicis ferreis, contatos, & ſagittarios, qui ante Imperatorem exercitus equitabant. Alciatus Diſpunct. lib. 3. c. 20. in l. fi. C. ad l. Iul. de vi pub. quam Leo, & Anthemius Imperatores lege Iulia de vi publica eos teneri ſanxere, q vel Iſauros, vel Bucellarios domi haberent, & inquit, ex authore, qui ſub Theodoſio iuniore militiá

Roma-

Romanam deſcripſit, equites in exercitu Romano fuiſſe, quibus magiſter militum per Orientem præerat, quorum alij iuniores, alij ſeniores dicti, vt exiſtimare liceat milites hoſce latrocinatos, & rapto viuere ſolitos, hoſque ex Gallogręcis fuiſſe, quib. Iſauri proximi, quũ Suidas Gallogręcos βουκελλαρίους, & βουκελλάριον Gallogręciã appellet. Hos certè latrones fuiſſe, ſicuti & Iſauri conſtat, quia lege prouinciarũ, l. 9. C. de epiſc. aud. Honorius & Theodoſius tolli citius quã potuerit latrones ſtatuere, potiſſimũ Iſauros; Nec obſeruãdum in illis torquendis, & inquirendis etiã ſacroſanctũ Paſchatis diẽ, quia ſalus multorũ ex eorum pœna pendeat; & Iſauria ſubacta à Seruilio Iſauro, ob id pyratarum munitiones deletas teſtatus eſt Strabo libro 12. Cogitabam etiam Bucellarios milites dici potuiſſe illos, quibus bucellati publici in procinctu, & caſtris, militaribuſque expeditionibus cuſtodia erat demandata, qui ſi fortè rem minimè fideliter geſſiſſent latronum loco haberentur, ac contra illos, ſicuti & aduerſus Iſauricos prædones, lege Iulia de ui publica agi poſſet, quemadmodum & contra eorundem fautores, quique domi ſuæ eos alerent, vt tanto odio legis, & metu, bucellati adminiſtrationem fidam generent. Obſeruamus certè apud Zonaram Ducem Bucellariorum. Gallogræcos quidem fortiſſimos, & ferociſſimos, ac indomitos bellatores fuiſſe ex Liuio lib. 38. habemus; at nullibi eos prędones vocatos. Poſtquam hęc ſcripſeram ad manus meas peruenit libellus Gręcus Conſtantini Regis Porphyrogennetæ de Thematibus, ſiue de agminibus militaribus per Imperium Orientale diſtributis, cuius verba ſunt per initia Thematis 6. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ θέμα τῶν Βουκελλαρίων, οὐκ ἀπὸ τόπου τινὸς τὴν προσηγορίαν ἐκτίσατο, οὔτε μὴν ἀπὸ ἔθνους οὕτω καλουμένου, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπακολουθεῖν τοῖς στρατιώταις, καὶ τὰς τροφὰς αὐτῶν ἐπιφέρεσθαι. Βουκελλάριος γὰρ κατὰ Ῥωμαίων διάλεκτον ὁ φύλαξ τοῦ ἄρτου καλεῖται, ὥστε εἶναί τι τοὺς στρατιώτας ἐλαφροὺς, καὶ ἀβαρεῖς πρὸς τὸν πόλεμον. βούκελλος γὰρ τὸ κρικελλοειδὲς ψωμίον καλεῖται, κελλάριος δὲ ὁ φύλαξ τοῦ ἄρτου. Quę Bonauentura Vulcanius ita interpretatus eſt. Similiter & Thema Bucellariorum non à loco aliquo appellationem accepit, neque à gente aliqua, quæ ita vocaretur, ſed quam militum aſſeclæ eſſent, & commeatus eis veherent. Bucellarius enim lingua Latina vocatur is, qui rei panariæ cuſtodiam gerit, vt milites expediti, & ab omni onere liberi ad bellum eſſent. Bucellus enim vocatur cibarium circularem formã pręſeferens, cellarius autem cuſtos panis. Quibus perlectis in libello Græcolatino nuper edito, mirum quanta lætitia affectus ſim, quod in re obſcura cõiectura ductus genuinum ſenſum diuinatus quodamodo fuerim. Non ſemper tamen milites bellantes tantum bucellato pane vſos colligimus clarè ex Vopiſco in Aureliano, ſcribente in Epiſtola Valeriani Imper. Cicinio Albino Vrbis pręfecto de Aureliano. Supradicto viro efficies quandiu Romæ fuerit panes militares mundos ſexdecim, panes militares Caſtrenſes quadraginta decernendos. In expeditionibus ſanè militaribus, in quibus de annonæ defectu timebatur Bucellato vſi ſunt milites Romani. Vopiſcus de Tacito Imperat. Panem niſi ſiccum vnquam comedit.

Aelius

Aelius Spartianus in Antonio Caracalla.

Jnde quum in Aſiam traijceret, naufragij periculum adijt antenna fracta, ita vt in ſcapham cum protectoribus deſcenderet. Et paulò poſt. Occiſus eſt autem in medio itinere inter Carras, & Edeſſam, quum leuandæ veſicæ gratia ex equo deſcendiſſet, atque inter protectores ſuos coniuratos cędis ageret.

HVIVS vocis protectores nullibi, quod meminerim, primæ claſſis Latini ſcriptores verba fecere. Apud I.C. non ſemel eam legimus; Adeſt enim tit. Cod. de domeſticis, & protectoribus lib. 12. Erant verò, qui armati, non ſolum ſe defendendi, ſed & Imperatoris corpus tutandi ſollicitudinem gerebant, vnde illis protectorum nomen. Horum binum genus erat, nam eorum alij in acie militabant, alij inter familiares Imperat. ideo domeſtici protectores dicebantur, vt aiunt, l. 8. & 9. tit. eod. in C. Theod. Ex ijs verò fuere aliqui equites, aliqui pedites, l. vlt. C. eod. l. reſtituendæ, C. de aduo. diuerſ. iud. De eiſdem Caſſiodorus lib. 1. Var. inquiens. Domeſtici partis equitum & peditum, qui noſtræ Aulæ videtur iugiter excubare. De his domeſticis verba facere vtrobique Spartianum non dubitamus; Imperatorem enim Antoninum Caracallam in naufragio non eſt veriſimile cum bellicis protectoribus ſed cũ domeſticis, qui pauciores erant, ſe recepiſſe, & ab eiſdem in illius cædem coniuratum. In aula Romana frequens protectorum mentio, ſed in alio ſenſu; nam in ſacro Senatu Cõſiſtorio dicto, vna quęque Prouincia, ſingulaq; Regularium ſodalitia habent ſuos patronos Cardinales, ſcilicet tutelares, quos protectores vocant, quorum munus eſt electiones, & alias Prouincię ſuæ regulæ ſibi addictæ cauſas in ſacro Senatu proponere, & oppoſitionibus reſpondere. Protectorum meminit non ſemel Am. Marcell. lib. 14. Primum ſoliſq; accolis iuſſit eſſe contentum Palatinis, & protectorum cum ſcutarijs, & gẽtilibus. Et iterum. Præfecti cuſtodiam protectoribus mandauerat fidis. Et paulò infra. Exindeque per protectores retractus arctiſſimè tenebatur. Et rurſus. Aduenit Arculanus protector domeſticus. Et lib. 15. Miſſi igitur ad eos corripiendos Teutomares protector domeſticus cum collega. Et mox addit. Protectores verò pronunciati vertere ſolum exilio. Quinimo & ipſemet Am. Marcell. fuit protector domeſticus Conſtantij Imperatoris, vt refert lib. 15. in hæc verba. Protectores domeſticos decẽ vt poſtularat, ad iuuãdas publicas neceſſitates ſecum duxit, inter quos ego quoque eram cum Veriano collega, reſidui omnes propinqui, & familiares. Idem lib. 18. Tribuni cum protectoribus miſſi. Ex quibus conſtat, protectores milites fuiſſe ſelectos, & primarios inter cęteros. Ex ijs verò domeſtici dicebantur, quibus principis aut Imperatoris, aut Ducis cuſtodia demandata erat, qualis Verianus domeſticus protector, quem ſui collegam vocat Ammianus paulò poſt. Quod clarè patet ex eodem Ammiano libro vigeſimoſecundo ſic ſcribente. Inducta

in

in iudicium fœmina quædam, quum Palatinum aduerſarium ſuum, è numero protectorum cinctum præter ſpem conſpexiſſet, hoc factum inſolens quęrebatur tumultuando. Et Imperator: Proſequere (ait) mulier, ſi quid læſam te exiſtimas; hic enim ſic cinctus eſt, vt expeditius per lutum incedat, parum nocere tuis partibus poteſt. Quod verò protectores, & domeſtici appellarentur, patet ex ipſomet Amm. qui lib. 25. de Iouiano ad Imperiũ aſſumpto illum inter domeſticorum ordinis primum enumerat. Et paulò poſt. Iouianum (inquit) ad vmbram Imperij adhuc protectorem adſcitum. Et lib. 26. Maſaucionem domeſticum protectorem. Officium protectoris dignitatem fuiſſe conſtat ex Amm. lib. 30. ſcribente de Gratiano maiore: Poſt dignitatem protectoris, atque Tribuni, Comes præfuit rei Caſtrenſi per Africam. Protectores Ro. Regum tẽpore Celeres appellatos colligimus ex Liuio lib. 1. ſcribente de Romulo. Trecentoſque armatos ad cuſtodiam corporis, quos Celeres appellauit, non in bello ſolum, ſed etiam in pace habuit. Et rurſus de Bruto Tarquinium è Regno expellente ait. Præco ad Tribunum Celerum, in quo tum magiſtratu fortè Brutus erat populum aduocauit.

Aelius Spartianus in Antonino Caracalla.

In quo quidem mihi mirum videtur, quemadmodum ſacra Iſidis primum per hunc Romam veniſſe dicantur, quum Antoninus Cõmodus ita ea celebrauerit, vt & Anubin portaret, & Pauſa ſederet.

QVID hoc loco Pauſa ſignificet à nemine explicatum ſcio. Egnatius neſcio quid de quiete feſta, eo quod παῦσις quies, & παύομαι quieſco Græcis ſit. Sed quæſo, quis tum ſenſus verborum Spartiani? Itaque crediderim ego, Pauſa ſignificare ſellam, in qua Sacerdotes, & ſacra facientes, ſedentes quieſcerent; ita vt ſenſus ſit, Antoninum Commodum Anubin portantem Pauſa ſediſſe, ideſt ſella Sacerdotali. Ita apud Arnobium obſeruamus Pauſam Deum, ſcilicet qui pauſam afferret, & quietem, ſcilicet bellis aduerſarium, ac Bellonę poteſtati repugnantem; ſic enim ſcribit Arnobius. Qui Faunos, qui fatuos Ciuitatum Genios, qui Pauſos reuerentur atque Bellonas. Pauſa ſi quidem etiam Muſicis quietis intermedium in canendo dicitur. Lucel. lib. 1. Saty.

Hæc vbi dicta dedit, pauſam facit ore loquendi.

Et Plautus in Rude.

Aliquando oſculando melius eſt vxorem pauſam fieri,

Ideſt reddi quietam, & pacificam. Et Lucret. lib 2.

——— *Nec dare pauſam*
Concilijs, & diſſidijs exercita crebris.

Accius. Sed iam eum huc vadere cerno, & nobis datur pauſa loquendi.

IN VVLCATIVM GALLICANVM, DILVCIDATIONES MARCELLI DONATI.

Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſſio.

Auidio Caſſio legiones Syriacas dedi luxuria, & Daphnicis moribus agentes.

FVIT Daphnis Antiochię ſuburbanum, quod octoginta ſtadiorum ambitu claudebatur, teſte Strabone, in quo amęniſſimum quidem, & delitioſiſſimum fuiſſe nemus teſtatur. De hoc Iulius Capitolinus. Verus poſtquam in Syriam venit, in delitijs apud Antiochiam, & Daphnen vixit. Et Ammianus lib. 19. Apud Daphnem amœnum illud, & ambitioſum Antiochię ſuburbanum. De hoc loco legislatores, l. 1. de cupreſſ. lib. 11. C. titulo 77. vbi habemus, quod ementes, & vendentes ex arboribus lucorum Daphnes in Syria, vel Perſides in Aegypto 50. libras auri fiſco debebant. Daphnicis itaque moribus agere dicit, in delitijs ſcilicet viuere. Ita Scribonius Largus cap. 180. Caſſiam Daphnitidem ponit in compoſitione medicamenti ad calculoſos, ideſt, quæ ex nemore Daphnes propè Antiochiam colligebatur; vti malè interpretatus eſt Turnebus lib. Aduerſ. 17. cap. 16. nam propè Antiochiam nullam Caſſiam nec ligneam, nec fiſtularem naſci manifeſtiſſimum eſt. Quare potius interpretandum, Caſſiam quæ lauri folia ſimilia habeat; tales enim habere caſſiam ligneam ſcribunt omnes. In Daphne autem Antiochię ſuburbano authore Auſonio erant ſpectatiſſimę lauri, a quibus, & nomen ſumpſit. Addit Philoſtratus, in eo naſci Cupreſſus inſolitos, in memoriam Cypariſſi, quem Apollo dilexit, cui ille locus ſacer, cuius etiam meminere Arrianus, Pauſanias, Cæſar Iulianus in Oratione, quę inſcribitur Miſopogon. Et Claudianus de eodem.

Lambit Apollinei nemoris nutritor Orontes.

Fuit & munimentum Daphne appellata, propè quod caſtrametatus eſt Valés, authoritate Ammiani Marcelli, lib. 27. Daphnen locum lauris conſitum vocauit Petronius, inquiens, Flexitque ſe in eum Daphnona, qui ambulationi hærebat. Liuius de Annibale in calce lib. 33. Antiochum conueniētem inquit. Quũ audiſſet filium eius ſollemne ludorum ad Daphnen celebrātem. Huius loci deſcriptam Iconem apud Ortelium in poſtrema Theatri orbis terrarum editione conſpicari licet, quo tamen in loco perperam numiſma æreum Conſtantini interpretatus eſt, cuius in oppoſita parte exculptæ ſunt arbores trophæis bellicis exornatæ, & Reges deuicti genuflexi cum literis in illius orbe huiuſmodi;

CONSTANTINIANA DAPHNE.

Cuius inſcriptionis rationem aſſignat Ortelius, quod Conſtantinus eum locum excoluerit,& multis delitijs exornauerit. Nos è contra interpretamur,per Conſtantini Daphnen ſignificari trophęa illa & Reges deuictos, quod ſcilicet ſicuti alij Imperatores,præſertim Gręci, voluptatibus Daphnis marceſcentes, ignauam vitam,ac deſidem traduxerant,ſic ille è contra in belli laboribus conſenuerat, vnde victorias, & Trophæa parta ſuas voluptates, & ſuam Daphnem Conſtantinianam appellat. Sic Vulcatius ait, Auidium Caſſium Syriacas legiones diffluentes luxuria,& Daphnicis moribus ſeueritate ſua emendaſſe, & programma in parietibus fixiſſe,vt ſi quis cinctus inueniretur apud Daphnen, diſcinctus rediret. De hoc plura apud Ortelium eundem cognoſcat lector.

Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſſio.

Quas totas excaldantes ſe reperiſſe Cæſonius Vectilianus ſcripſit. Et paulò poſt. Ille ſanè omnes excaldationes, omnes flores de capite, collo,& ſinu, militi excutiet.

HAS voces excaldare, & excaldationes non alibi apud Latinos ſcriptores me obſeruaſſe memini. Sed paſſim legimus excalefacere, & excalfacere. Sciedũ tamẽ, qđ ſicuti calidus ſimpliciter dr̃,ita per ſyncopã dici caldus. Mart.

Frigida non deerit, non deerit calda petenti.

Sunt tamen qui differentiam faciant inter calidum, & caldum; vt ſit calidum ſponte,& ex ſui natura,nullo extrinſecus adminiculo adueniente,vt ignis ipſe, & ſpiritus noſter animalis,qui ex ſe ipſis calidi dicuntur,& ſunt. Caldum verò quod extrinſecus, & ab alio deriuatur, & mutuatur, quomodo dixit Pædianus. Corpus nudum caldatum, ſicuti in lecto erat poſitum, vt vulnera uideri poſſent,in forum detulit. Antiquis tamen frequentiorem vſum vocis caldi, quam calidi conſtat ex Auguſto in Epiſtolis ad Cæſarem ſcriptis, vbi emendauit illum quod calidum ſcribere maluiſſet, quam caldum, & calidam, quam caldã, non quia id non eſſet Latinum,ſed quia eſſet odioſum,& vt ipſe verbo Gręco ſignificauit περίεργον hoc eſt curioſum,& nimis affectatum. Ita & hoc loco Vulcatius ſcribit, Auidium Caſſiũ Syriacas legiones totas ſe excaldantes reperiſſe. Et paulò poſt de eodẽ. Ille ſanè omnes excaldationes excutiet. Eſt autem ſenſus, quod quũ Auidius Caſſius reperiſſet Syriacas legiones diffluẽtes luxuria, etiã ſe excaldãtes,hoc eſt ad ignem,vel potius in apoxarijs,& hypocauſtis ſe excalefacientes frigoris tempore,id illis interdixiſſe, vt ad priſtinã militię diſciplinã reuocaret,quod clarum fit ex his,quæ mox ſubdit,nempè eundem iuſſiſſe, niſi corrigerent ſuos mores, ideſt, niſi abſtinuiſſent ab excaldationibus, eos hyemem ſub pellibus agere iuſſurum, quod eſt in aperto dogere. Nec obſtat Syriã Aſię Regionem Orientalem eſſe, & ob id minimè opus fuiſſe militibus, vt ſe excaldarent. Nam de hac Ptolomæus ait,in medio Orbis conſtitutam, quo fit, vt nec calore nimio torreatur,nec frigore nimio rigeat. Hyemali tamen tempore,& ibi ſua frigora, licet mitiora,vnde tanto magis incuſandi milites, qui in

Pro-

Prouinciá minimè frigoribus rigẽte,excaldationibus vtebanť. A Caldo antiqui irriſoriè dixerũt Caldiũ ꝑ Claudio,ſicuti Mero pro Nero,& Biberius ꝑ Tiberius.Hinc ẽt & caldaria cella Plin.lib.5.epiſt. Frigidariæ cellę cõnectiť media, cui ſol benigniſſimè pſto eſt,caldariæ,magis ꝑ minet enim.Poſſumus ẽt fortè melius interpretari excaldationes,ideſt,balnea calida;& excaldãtes balneis calidis vtẽtes. Cui expoſitioni fauẽt Capitolini dicta ĩ Clodio Albino huiuſmodi. Nã quũ Cęſariana familia hoc ſpeciale habuerit, vt paruuli domus eius in teſtudineis alueis lauarenť,nato infantulo,teſtudo ingẽs patri eius munere piſcatoris allata eſt,qd ille homo literatus omẽ accipiẽs,& teſtudinẽ libẽter accepit, & eã curari iuſſit,atq; infantulo ad excaldationes pueriles dicari,nobilitãťũ ẽt hinc ſperãs.Et Lãpridius in Heliogabalo. Momẽtarias de Roſato,& Roſis piſcinas exhibuit,& bibit cũ oĩbus ſuis,caldaria de nardo exhibẽs;.hoc eſt, Solia calida nardino vnguẽto cõdita.Idẽ in Alex.Seuero.Nã quũ Antiochiã veniſſet, ac milites lauacris,mulieribus,& delitijs vacarẽt,eiq; nunciatũ eſſet,oẽs eos cõprehẽdi iuſſit,& ĩ vincula conijci.Idẽ author in Alex.Seuero.Vnctus lauabať, ita vt caldarijs,vel nũquã,vel raro,piſcina ſemper vtereť. Qd verò vitioſũ eſſet lauare ſe aqua calida delitiarũ cauſa,cõſtat ex Am Marcel.ſcribẽte lib.28.Ampiliũ Romæ pfectũ ſtatuiſſe, ne aquã vulgariũ calefaceret quiſquã,ſimul cum alijs laudabilibus inſtitutis.De luxu Syriacarũ legionũ Tacitus lib Annal.13. Quippè Syria tranſmotę legiones;pace lõga ſegnes,munia Romanorũ ægerrime tolerabãt,ſatis cõſtitit fuiſſe in eo exercitu veteranos,q nõ ſtationẽ,nõ vigilias iniſsẽt,vallũ,foſsãq;,quaſi noua,et mira viſerẽt,ſiue galeis,nitidi,& qſtuoſi.

Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſſio.

Audiſſe enim te arbitror, quod eruſcatores de eo nunciarent.

AB Aere æruſcare verbũ,& ab eo æruſcatores voces ſunt ſatis Latinis ſcriptoribus ĩfrequẽtes.Gellius lib.9.c.2.vbi de Palliato quopiã crinito,barbaq; propè ad pubẽ vſq; porrecta,Philoſophũ ſe eſſe pfitẽti, ab Herode Attico Cõſulari viro,æs ad panes emẽdos petẽti Muſonius inquit. Aeruſcanti cuipiã id genus,Philoſophũ ſeſe oſtentanti,dare iuſſit mille nũmũ. Ex quibus colligimus,Aeruſcare nil aliud eſſe,quã fallacijs pecunias vndiq; colligere. Vnde æruſcatores,qui id faciunt dicti,inter quos,qui Chaldęi,ſeu Genethliaci appellantur ex eodemmet Gellio lib.14.c.1.qui de motu, deque poſitu ſtellarũ,quæ futura ſunt prædicere poſſe profitentur,ſicque pecunias ab inſipientibus,& credulis emungunt, aures alienas verbis ditantes, & loculos ſuos nummis diſtendentes.Tales fuiſſe Mathematicos, qui Auidio Caſſio Imperiũ affectanti, prædixere eundem imperaturum, adulantes,ac ſitum ſtellarum,ac ſyderum ex libito ementiẽtes;Hos itaque iure Vulcatius Aeruſcatores appellauit in quos inuehitur Gellius loco poſtremo citato, & boni quique hominum a ſacroſancta Eccleſia Catholica Romana deteſtatos abominantur. Capitolinus in Pertinace ait,illius Patrem Chaldæum conſuluiſſe, qui quum illi futura ingentia prædixiſſet,ſtipem ſe perdidiſſe reſpondit.

F I N I S.

Digitized by Google